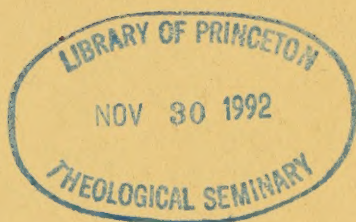

LIBRARY OF PRINCETON
NOV 30 1992
THEOLOGICAL SEMINARY

Het boek der Psalmen

VERKLAARD

DOOR

JOHANNES CALVIJN.

HET BOEK DER PSALMEN

VERKLAARD

DOOR

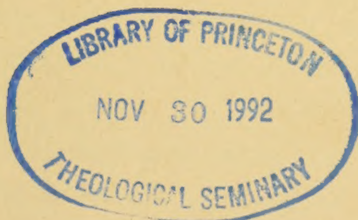
JOHANNES CALVIJN,

VERTAALD EN UITGEGEVEN ONDER TOEZICHT VAN

Den WelEerw. Heer

J. BOER KNOTTNERUS, V. D. M.

TWEEDE DEEL.

UTRECHT. — H. TEN HOOVE.

PSALM 69.

INHOUD: Deze Psalm heeft veel overeenkomst met den twee en twintigsten; want bij den aanvang klaagt David over het schandelijk onrecht, dat hem door zijne vijanden was aangedaan en over hunne wreedheid; maar hij verklaart echter, dat hij er niet zóó door ontrust of ontroerd is, of hij kan zich geduldig en lijdzaam onder de bescherming Gods houden en er naar streven om in oprechtheid te leven. Hij betuigt ook dat het juist door zijne godsvrucht is, en omdat hij kloekmoedig de eere Gods wil handhaven, dat allen hem vijandig zijn. Nadat hij nu opnieuw er over geklaagd heeft, dat hij niet minder smadelijk dan wreed door zijne vijanden verdrukt wordt, bidt hij dat God hun de straf zal toezenden, die zij verdiend hebben. Aan het einde verheugt hij zich reeds in de overwinning, en belooft hij aan God dat hij Hem een plechtig lofoffer zal brengen.

1. Aan den opperzangmeester op Shoshanim van
David. 2. O God! red mij, want de wateren zijn
tot aan de ziel gekomen. 3. Ik ben gezonken in een'
diepen modderkuil, waar geene vastigheid is; ik ben
in de diepten der wateren gekomen, en de vloed heeft
mij gansch bedekt. 4. Ik ben vermoeid van roepen,
mijne keel is er heesch van geworden; mijne oogen
zijn bezweken door het verwachten van God. 5. Die
mij zonder oorzaak haten, zijn meerder in aantal dan
de haren mijns hoofds; mijne leugenachtige vijanden
die mij zoeken te verderven, zijn toegenomen in kracht;
hetgeen ik niet geroofd heb, heb ik toen wedergegeven.

6. O God, Gij kent mijne dwaasheid, en mijne overtredingen zijn voor U niet verborgen.

1. *Op Shoshanim.* Wij hebben elders reeds over dit woord Shoshanim gehandeld. Daar de beteekenis er van duister en onzeker is, vereenig ik mij gaarne met de meening van hen, die denken, dat het het begin was van het een of ander lied Wil men het echter voor een muziekinstrument houden, dan heb ik daar ook niets tegen. Wat hen betreft, die gissen dat deze Psalm in de lente werd gedicht, als de leliën beginnen te bloeien, zij voeren geen' grond aan voor hunne meening. Nu moeten wij, eer wij verder gaan, nog opmerken, dat David dien Psalm niet zoo zeer in zijn' eigen naam heeft geschreven, als wel in naam van geheel de Kerk, toen hij het beeld droeg van haar Hoofd, gelijk uit het vervolg van den tekst nog nader zal blijken. Dit is uiterst merkwaardig, opdat wij des te nauwkeuriger acht geven op dien spiegel, waarin ons de gemeene toestand van alle geloovigen wordt voorgehouden. Overigens deel ik de zienswijze dat David hier niet van éóne enkele vervolging spreekt, maar van al de kwaden, die hem gedurende vele jaren overkomen waren.

2. *O God, red mij, want de wateren, enz.* Onder het beeld van wateren schetst hij, hoe hij van rampen en ellende als overstelpt was. Toch weten wij, dat hij gansch niet verweekelijkt was, aangezien hij met ongeloofelijke kracht schrikkelijke verzoekingen was te boven gekomen; waaruit wij dus kunnen opmaken hoe groot de benauwdheden waren, die hem hadden omvangen. Naar mijn oordeel wordt dit woord *ziel* door sommigen veel te koud vertolkt door leven; ik acht veeleer, dat er hier het hart mede bedoeld wordt. Want als iemand in een' diepen waterkuil is gevallen, dan kan hij wel, door zijn' mond en zijne neusgaten te sluiten, voor een' tijd beletten, dat het water zijn lichaam binnendringt, maar ten slotte zal hij, omdat wij zonder ademhaling niet kunnen leven, door het gevoel van verstikking gedwongen zijn het water tot zich in te laten komen, zoodat het weldra doorgedrongen zal zijn tot zijn hart Zie hier nu wat David door dit beeld heeft willen te kennen geven: Dat hij niet slechts door het water was bedekt, maar dat hij genoodzaakt was geweest het in te zwelgen. Daarna vergelijkt hij zijne wederwaardigheden bij een diepen modderkuil, waar het gevaar nog grooter was; want als iemand zijn' voet op vasten bodem kan zetten, kan hij ook weer overeind komen; gelijk wij meer-

malen zien, dat menschen die in eene rivier vallen, wel eens aan het water weten te ontkomen; maar is men ergens gevallen waar de bodem slijkerig is, dan blijft er geen middel ter redding overig. Hij voegt hier nog andere omstandigheden bij, te weten, *dat hij door de kracht des waters medegevoerd werd*, waardoor hij te kennen geeft, dat de kwelling en vervolging, die hij had te verduren, groote beroering en verwarring hebben veroorzaakt.

4. *Ik ben vermoeid van roepen.* Het was een voorbeeld van een zeldzaam en bewonderenswaardig geduld in David, dat hij God gezocht en aangeroepen heeft, toen zijne zaken in zoo wanhopigen toestand waren gekomen. Nu klaagt David dat hij, roepende tot heesch wordens toe, zich vermoeid heeft zonder dat hem dit eenigerlei nut of voordeel heeft opgeleverd. Door het woord *Vermoeid* verstaat hij niet dat hij er van afgelaten heeft, alsof hij het roepen moede was geworden, met bidden had opgehouden nadat hij gezien had, dat hij er toch niets bij won; neen, hij geeft veeleer eene onvermoeide volharding te kennen, evenals hij dit ook doet door te spreken van *de heesch geworden keel en de oogen, die bezweken zijn.* Het was voorzeker niet uit eerzucht, dat hij zijne stem heeft opgeheven voor de menschen, en die heescheid is ook niet in een' enkelen dag ontstaan. Wij zien dus, dat, hoewel zijn lichaam schier bezweek, de kracht van zijn geloof toch niet te niet gedaan was. Aangezien David nu als door den mond van Christus heeft gesproken en door dien van alle geloovigen, voor zooveel zij leden van Christus zijn, moeten wij het niet ongerijmd achten, indien wij bij wijlen zoo zeer als door den dood overstelpt worden, dat ons geen vonkje levens meer overgebleven schijnt te zijn. Zelfs als God ons spaart, moeten wij toch reeds vroeg hieraan leeren denken, nl. dat ook in de diepste diepten van leed en ellende, ons geloof ons moet blijven ondersteunen, ja moet opheffen tot God, daar (gelijk Paulus betuigt, Rom. 8 : 9) er geene hoogte of diepte is, die ons zou kunnen scheiden van zijne oneindige liefde, die alle afgronden, ja ook de hel zelve verzwelgt.

5. *Die mij zonder oorzaak haten.* Thans drukt hij zonder beeldspraak uit, wat hij door de gelijkenis van den modderkuil zoowel als van den bruischenden waterstroom gezegd had. Want, aangezien hij door zoo groot een getal van vijanden vervolgd werd, was het volkomen terecht, dat hij allerlei doodsgevaar vreesde. En het is volstrekt geene hyperbolische, d. i. overdreven manier van spreken, als hij zegt, dat *hun aantal het getal*

der haren zijns hoofds overtreft, aangezien hij doodelijk gehaat, en door het gansche volk verfoeid werd; want allen hadden, hem aangaande, de overtuiging, dat hij een booze, valsche landverrader was. Wij weten ook uit de gewijde geschiedenis welk een groot getal van allerlei lieden, en hoe machige legers Saul op de been bracht om hem te vervolgen. Hij geeft hun' doodelijken haat te kennen, door te zeggen, dat zij zijn verderf zoeken, daar het hunne begeerte was dat zij afgesneden zouden worden; en hij zegt, dat het echter gansch onverdiend is, dat zij hem zoo wreedaardig kwellen; want het Hebreeuwsche woord, dat sommigen overzetten door *Om niet*, wil zooveel zeggen als dat zij gedreven worden door de begeerte om te schaden, zonder ergens door hem in beleedigd te zijn geworden, of door eenigerlei misdrijf zijnerzijds er toe aangezet te zijn. Daarom is het, dat hij zijne vijanden leugenachtig noemt, nl. omdat zij geene enkele reden hadden om hem den oorlog aan te doen. Hierin moeten wij trachten zijn voorbeeld te volgen; wanneer wij soms bedroefd of gekweld worden, dat ook wij alsdan ondersteund worden door het getuigenis onzer goede conscientie, en wij met volle vrijmoedigheid voor Gods aangezicht kunnen zeggen, dat onze vijanden ons zonder oorzaak haten. En hoe moeielijker het is om zich aan zoodanige bescheidenheid te gewennen, hoe meer wij er naar moeten streven. Nu is de dwaze weekelijkheid van hen, aan wie het onverdragelijk schijnt om onrechtvaardig bedroefd of gekweld te worden, uitnemend bestraft, door het edele antwoord van Socrates. Want toen zijne vrouw eens in de gevangenis weeklaagde, omdat hij ten onrechte veroordeeld was geworden, zeide hij: Zoudt gij dan liever gewild hebben, dat ik om mijne misdaden ter dood gebracht moest worden? David voegt er vervolgens bij, dat men hem niet slechts onrecht en schandelijke beleedigingen had aangedaan, maar dat hij ook smaad en schande had verduurd, alsof hij van velerlei boosheid overtuigd was geworden, hetgeen zwaarder te dragen is dan duizend dooden. Want er zijn velen, die volkomen bereid en gewillig zijn om in den dood te gaan, maar niet dezelfde standvastigheid hebben om smaad te verduren. Nu zegt David, dat hem niet slechts zijne goederen door dieven ontroofd zijn, maar dat hij zelf voor een dief en straatroover werd uitgekreten. En gewis, toen zijne vijanden hem uitplunderden, beroemden zij er zich op, dat zij de rechters waren van een boos en verdorven man; en wij weten, dat zij daar ook algemeen voor gehouden werden. Laat ons uit dit voorbeeld leeren, om niet slechts bereid te zijn geduldig allen overlast en kwelling te dragen, ja zelfs den dood

te willen ondergaan, maar ook smaad en schande, wanneer het soms gebeurt, dat wij onder valsche aantijgingen gebukt gaan. En aangezien Jezus Christus zelf, die de fontein is van alle gerechtigheid en heiligheid, niet vrij is gebleven van belasterd te worden, waarom zouden wij dan ontzet of verbaasd zijn, als wij ons in gelijken toestand bevinden, daar het toch een echt bewijs is van onze oprechtheid, als wij volharden in het najagen der gerechtigheid? hoewel wij er van de wereld een zoo onrechtvaardig loon voor zullen ontvangen.

6. *O God! Gij kent mijne dwaasheid.* Augustinus heeft zich onnoodig gekweld om te bewijzen, dat dit van toepassing is op Jezus Christus, en ten slotte brengt hij over op de leden, hetgeen niet met juistheid of gepastheid gezegd zou kunnen worden van het Hoofd. Want David spreekt ironisch, hierdoor aantoonende, dat hij, overstelpt zijnde door het onrechtvaardig oordeel der menschen, de toevlucht neemt tot God en Hem bidt wrake te doen. In die wijze van spreken is veel grooter vurigheid en kracht dan wanneer hij eenvoudig in heldere en duidelijke bewoordingen en zonder beeldspaak te gebruiken, gezegd had, dat God zijne oprechtheid kende; want op deze wijze geeft hij een' scherpen stoot aan zijne vijanden en veracht van uit de hoogte hun' eerroof en laster; gelijk ook Jeremia zegt (Jer. 20 : 7), Heere, Gij hebt mij misleid, en ik ben misleid. Ook deze Schriftuurplaats is door sommige onwetende lieden verdraaid en verwrongen, alsof de Profeet werkelijk verklaarde, dat hij door God bedrogen of misleid werd, terwijl hij veeleer den spot drijft met zijne lasteraars, want door hunne afkeuring van hem, richten zij hunne beleedigingen en lasteringen tegen God zelven. David doet hier hetzelfde; ten einde onder de verdorven oordeelvellingen der menschen niet te bezwijken, beroept hij zich op God om zijne zaak te oordeelen. En daar hij een goed geweten heeft, is hem ook zeer weinig gelegen aan het oordeel der menschen. Het zou zeer te wenschen zijn, dat onze oprechtheid ook door de menschen gekend en gewaardeerd werd, niet zoo zeer om onzentwil, als wel tot stichting onzer broederen. Maar na alles gedaan te hebben wat wij kunnen om de menschen er toe te brengen eene goede meening van ons te hebben, en zij dan toch aan hetgeen in oprechtheid door ons gedaan wordt eene verkeerde uitlegging willen geven, dan moeten wij de kloekmoedigheid hebben dat ons het oordeel Gods genoeg is, zoodat wij de wereld en alle duivelen kunnen verachten. Want het kan niet anders of zij, die er al te veel naar streven om hun' goeden naam bij de

menschen te behouden, dikwijls te kort zullen schieten. Wel moeten wij altijd bereid zijn om allen genoegen te geven, maar zoo men ons niet hooren wil, dan moeten wij even goed door kwaad gerucht als door goed gerucht willen gaan, gelijk ook Paulus zich stoutmoedig beroept op God, die in het licht zal brengen hetgeen in de duisternis verborgen is. (1 Cor. 4 : 5).

7. O Heere, Jehovah der legerscharen, dat zij, die U verwachten, door mij niet schaamrood worden; o God Israëls, dat zij, die U zoeken, door mij niet worden beschaamd! 8. Want om uwentwil heb ik versmaadheid gedragen; schande heeft mijn aangezicht bedekt. 9. Ik ben vreemdeling geweest bij mijne broederen en onbekend geworden aan de kinderen mijner moeder. 10. Want de ijver van uw huis heeft mij verteerd; en de smaadheden dergenen, die U smaden, zijn op mij gevallen.

7. *O Heere, Jehovah der heirscharen!* David verhaalt dat hij tot een voorbeeld is gesteld, waaraan de geloovigen stof tot hopen of tot wanhopen kunnen ontleenen. Want hoewel hij door het geheele volk gehaat en verafschuwd werd, waren er toch nog enkele vrome en menschlievende getuigen van zijne onschuld, want zij wisten, dat hij ten onrechte aldus beschuldigd werd, en dat hij altijd op de genade en goedheid Gods had gesteund, en dat er geenerlei verzoeking of beproeving was, die hem den moed kon doen verliezen, noch hem kon beletten standvastig te blijven in de ware gehoorzaamheid Gods. Daar zij echter niets dan eene ongelukkige uitkomst voor oogen hadden, konden zij tot geen ander besluit komen, dan dat David vergeefsche moeite gedaan had met God in alle reinheid te dienen. Want, telkenmale als God aan zijne getrouwe dienstknechten zijne hulpe doet ondervinden, dan is dit als even zoo vele zegelen, waarmede Hij zijne genade en goedheid over ons bevestigt; en daarom kan het niet anders, of de geloovigen moesten den moed verliezen, indien David in zijn' uitersten nood verlaten ware geworden. Hij stelt dit gevaar thans voor aan God, niet alsof God het noodig had gewaarschuwd te worden, maar omdat Hij ons vergunt vertrouwelijk met Hem te spreken. Het woord: *Die U verwachten* heeft betrekking op de hoop, evenals wanneer hij zegt: *Die U*

zoeken, dit betrekking heeft op het gebed. En hierin hebben wij eene nuttige leering: nl. dat het geloof niet stil zit, daar het ons aanspoort om God te zoeken.

8. *Want om uwentwil heb ik versmaadheid gedragen.* Thans spreekt hij duidelijker uit wat hij bedoelde, toen hij te voren in ironie gezegd had, dat zijne overtredingen voor God niet waren verborgen. En hij gaat nog verder: niet slechts is hij ten onrechte en zonder oorzaak gekweld en gekrenkt, maar daarenboven is zijne zaak ook de zaak Gods, omdat hij niets ondernomen had dan op zijn gebod. Want, hoewel Saul nog andere redenen had, of ten minste nog andere voorwendsels, zoo was het toch in waarheid de roeping Gods en dat Hij David tot koning had laten zalven, die den haat tegen David had opgewekt, en zoo betuigt hij dan hier met volle recht, dat hij valschelijk door de algemeene meening veroordeeld was geworden, en niet door eenigerlei slechtheid of misdaad, die hij zou bedreven hebben, maar omdat hij Gode gehoorzaam was geweest. Hieruit kunnen de geloovigen eene groote vertroosting ontleenen, als zij kunnen betuigen, dat zij niets tegen de wettige roeping Gods gedaan hebben. Als wij om onze belijdenis van het geloof hatelijk zijn in de oogen der wereld (gelijk wij gewoonlijk zien, dat de goddeloozen nooit woedender zijn, dan wanneer zij tegen de waarheid Gods en den waren godsdienst strijden) dan kunnen wij goeden moed hebben. Nu wordt ons door deze schriftuurplaats echter ook aangetoond, hoe verregaand de boosheid is der menschen, die de begeerte der geloovigen om de eere Gods te bevorderen tot smaad en oneer weten te brengen. Maar gelukkig neemt God niet slechts den smaad weg, waarmede de boozen ons overstelpen, maar Hij verheerlijkt en adelt hem, zoodat hij alle sieraad en heerlijkheid der wereld te boven gaat. Door deze omstandigheid breidt hij ook zijne klacht uit, nl. dat hij op onmenschelijke wijze door zijne naaste vrienden en bloedverwanten was verstooten geworden. Dit leert ons, dat wij alle gedachten om vleesch en bloed te ontzien moeten opgeven, en God moeten volgen, als wij, om den wille van den waren godsdienst het niet kunnen vermijden, dat onze broeders aan ons geërgerd worden.

10. *Want de ijver.* Hoewel Davids vijanden betuigden, dat hun niets minder in den zin kwam dan aan den heiligen naam Gods te raken, verklaart hij toch, terwijl hij hunne valsche voorwendselen terugwijst, dat hij de twistzaak Gods twist, en hij toont er het middel van aan, want hij brandt van ijver voor de

Kerke Gods. Hoewel hij nu niet slechts over de oorzaak handelt, maar ook zegt, dat hij, ofschoon hij de slechte behandeling niet verdiend heeft, die men hem heeft aangedaan, en zich zelven als het ware vergetende, brandt van eene heilige liefde om de Kerk te handhaven, en tegelijk ook de eer en heerlijkheid Gods. Om dit nu nog beter te verstaan, moet men opmerkeu, dat, hoewel allen er zich op beroemen dat zij aan God de eere laten, die Hem toekomt, de menschen, wanneer het er op aan komt om heilig voor God te leven, zich volstrekt niet om Hem bekommeren; ja dat zij dan God zelven durven aanranden in zijn Woord; alsof Hij slechts in de lucht geëerd en gediend wilde wezen, terwijl Hij zich toch een troon heeft opgericht onder de menschen. En is het niet van dáár, dat Hij wil regeeren? Daarom stelt David hier de Kerk in de plaats van God; niet dat hij op de Kerk wil overbrengen wat aan God alleen eigen is, maar het is om ons te toonen dat de menschen zich een' armzaligen naam van God voorstellen, als zij den waren regel der heiligheid en den waren dienst van God verwerpen, waarvan de Kerk de getrouwe hoedster is. Hierbij komt nog dat David te strijden had met een verbasterd en schijnheilig volk, dat zich nochtans het volk Gods noemde. Want allen die Saul aanhingen, boogden op den naam der Kerk, en riepen dat David een afvallige, of een verrot lid was. Wel verre dat zoodanige boosheid aan David den moed deed verliezen, heeft hij gewillig en blijmoedig alle aanvallen weerstaan ten einde de ware Kerk te verdedigen. Zoo veel is zeker, dat hij ontkent ontroerd of bewogen te zijn door het onrecht en de beleedigingen, die hem zijn aangedaan. Want alle zorge voor zich zelven ter zijde stellende, is zijn hart slechts benauwd en beangst van wege de verdrukking der Kerk, ja meer: hij is verteerd van smart. Het tweede lid heeft dezelfde strekking, waar het beteekent, dat hij niets van God heeft gescheiden. Sommigen nemen dit anders: Dat de boozen en hoovaardigen met woest geweld David willende aanvallen, hunne woede en onstuimigheid tegen God zelven gericht hebben; en aldus hebben zij zijdelings dien heilige gewond door hunne lasteringen, omdat zij wel wisten dat er niets was, dat hem zoo zwaar viel om te dragen. Maar die uitlegging is te gewrongen. Ik blijf dus bij hetgeen ik gezegd heb, dat David zich zelven heeft vergeten, zoodat al de smart, die hij gevoelde, voortkwam uit den heiligen ijver, door welken hij verteerd werd telkenmale als hij God hoorde smaden en zijn' heiligen naam hoorde lasteren. In dit voorbeeld wordt ons geleerd, dat wij, in plaats van zoo teer en gevoelig te zijn, dat wij, waar het ons zelven

geldt, geen smaad of schande kunnen verdragen, die neiging, welke gansch het tegenovergestelde is van wat zij zijn moest, moeten veranderen, zoodat wij ons veeleer gekweld en benauwd moesten gevoelen wegens den smaad, die Gode wordt aangedaan. Want hierover behooren wij te toornen, en eene brandende verontwaardiging te gevoelen, maar den smaad en laster, die ons zelven treft, moeten wij geduldig en kalm weten te dragen. Want, voordat wij geleerd hebben onzen eigen naam en faam te verachten, zal er nooit een rechte ijver in ons ontstoken worden, zoo dat wij ons voelen aangevuurd om voor de eere Gods te strijden. Overigens, aangezien David in zijn' persoon geheel de Kerk vertegenwoordigt, moet ook alles wat hij van zich zelven zegt, vervuld zijn in het Souvereine Hoofd. Daarom moet men er zich niet over verbazen, dat de Evangelisten deze Schriftuurplaats op onzen Heere Jezus Christus toepassen (Joh. 2 : 17). En om diezelfde reden strekt Paulus, de geloovigen vermanende om Jezus Christus na te volgen, het tweede lid uit tot allen (Rom. 5 : 3, 5, 6), waar hij ook aantoont, dat deze leer eene verre strekking heeft, nl. dat zij zich geheel en al toeleggende op de verheerlijking van God, zich zelven nagaan in hunne woorden en werken ten einde haar ongeschonden te bewaren, en dat zij waken opdat zij door hun toedoen niet worde verduisterd. Daar nu de Heere Jezus Christus, in wien de volle majesteit Gods schittert, niet geweigerd heeft zich aan alle versmaadheid en schande bloot te stellen, om de eer zijns Vaders hoog te houden, welk eene schande zou het dan voor ons niet wezen, zoo wij ons aan even gelijken toestand wilden onttrekken?

11. En ik heb geweend, mijne ziel heeft gevast,
en dit is mij tot versmaadheid geworden. 12. En ik
heb een zak als mijn kleed aangedaan, en ik ben hun
tot eene spotrede geworden. 13. Die in de poort zitten,
klappen van mij, en die sterken drank drinken, zingen
van mij. 14. Maar mij aangaande, mijn gebed is tot
U, o Jehovah, ten tijde uws welbehagens, o God,
antwoord mij in de veelheid uwer goedertierenheid, in
de waarheid uws heils.

11. *En ik heb geweend.* Hij bewijst hier door de uitwerkselen dat hij er zich op toegelegd heeft om de eere Gods te dienen met een' zuiveren en verstandigen ijver, nl. dat hij door geene vleeschelijke hartstocht gedreven was, maar zich veeleer ootmoedig nederbuigende, God tot getuige zijner droefheid heeft verkoren. En hierin laat hij den hardnekkigen opstand zijner vijanden des te sterker uitkomen. Het gebeurt meermalen, dat zij, die stoutmoedig voor de eere Gods opkomen, de hoovaardigen en ongeloovigen tergen en verbitteren, omdat zij bij hun strijden voor de waarheid de bescheidenheid niet in acht nemen en driftig worden; maar David betuigt hier dat zijn ijver zóó gematigd was, dat hij wel ijzer of staal had moeten week maken. Door die omstandigheid heeft hij ook willen aantoonen, hoe zeer zijne vijanden hem door hunne trotschheid hadden verdrukt, zoodat hij zelfs den mond niet durfde openen om een enkel woord te spreken, en hem niets anders dan tranen en smart overbleef om de zaak Gods te verdedigen. Want wij weten, dat hem de vrijheid tot spreken was ontnomen, ja meer, dat zijn woord, als het woord van een' veroordeelde, met scherpe beleedigingen zou zijn afgewezen. En hierin heeft hij nog grooter standvastigheid betoond, daar hij niet verflauwd is in zijn' ijver en niet afgelaten heeft van zijne klacht en van den rouw dien hij heeft bedreven, ten einde de eer en heerlijkheid Gods hoog te houden. Hij zegt dus, *dat hij geweend heeft*, *dat zijne ziel heeft gevast*, *en dat hij een' zak tot zijn kleed heeft aangedaan*, hetgeen bij de Joden teekenen waren van rouw. Daar zijne vijanden dit nu alles tot spot en smaad maakten, blijkt hieruit dat zij als door eene duivelsche woede waren aangegrepen. Nu moeten wij met zoodanig een voorbeeld gewapend zijn, opdat heden ten dage eene gelijksoortige rebellie, (door welke de vijanden des Evangelies zich veeleer duivelen dan menschen betoonen) ons den moed niet doe verliezen. Intusschen moeten wij er ons wèl voor wachten het vuur nog meer aan te stoken, dat reeds al te heftig brandt, veeleer moeten wij het voorbeeld volgen van David en Lot, die hoewel zij de vrijheid niet hadden de boozen te bestraffen, er toch hunne ziel om hebben gekweld (2 Petr. 2 : 8). En zelfs als de boozen genoodzaakt zijn naar ons te luisteren, zullen bescheidenheid en ootmoed toch uitnemend geschikt zijn tot matiging van een heiligen ijver. Zij, die van meening zijn, dat David zich onderworpen heeft om in de plaats zijner vijanden de straf te dragen, bewijzen dit door de omstandigheid, dat hij met een zak bekleed was; maar ik neem dit eenvoudiger. Ziende, dat de zaken zóó zeer in de war liepen,

heeft hij vrijwillig rouw bedreven, om te verstaan te geven, dat hem door niets grooter smart werd veroorzaakt dan hierdoor, dat hij den naam Gods aan hoon en smaad zag blootgesteld.

13. *Die in de poort zitten.* Indien hij slechts door spotters of door lieden van geringe beteekenis geplaagd ware geworden, dan zou dit dragelijker geweest zijn (want als deugnieten die zich om geene betamelijkheid bekommeren, zich schaamteloos aanstellen, dan moet men zich daar niet over verwonderen); maar wanneer zelfs de Rechters alle achtbaarheid en ingetogenheid vergetende, zich aan zoodanige trotsche onbeschaamdheid overgeven, dan is de goddeloosheid nog veel grooter. Daarom klaagt David er uitdrukkelijk over, dat hij voor de aanzienlijksten ten spot en smaadrede was geworden. Want, dat sommigen door hen *Die in de poort zitten* het geheele volk verstaan, dat is ten eerste zeer flauw, maar het is daarenboven ook ver van de beteekenis van Davids woorden. Want, hoewel allen, van welken staat of conditie zij ook waren, zich in de poort verzamelden, toch waren het alleen de rechters en raadsheeren, die er gezeten waren. En hij bevestigt dit door het tweede gedeelte van het vers, want door hen, *die sterken drank drinken*, duidt hij ongetwijfeld de voornaamsten aan, die door rijkdom en aanzien boven anderen uitblonken. Nu was het eene onmenschelijke wreedheid, dat deze heilige niet slechts door gemeene lieden aldus werd gekweld, maar dat ook zelfs rechters en kerkelijke waardigheidbekleeders hierin voorgingen. En aangezien ook heden ten dage hetzelfde geschiedt, is het niet zonder reden, dat de Heilige Geest ons dit voorbeeld nog voor oogen stelt. Hoe hooger iemand bij het Pausdom in aanzien is, met hoe grooter woede en heftigheid hij tegen het Evangelie en deszelfs bedienaren zal optreden, ten einde zich aldus een kloekmoedig verdediger van het katholieke geloof te betoonen. Ja zelfs zijn bijna alle koningen en vorsten door deze krankheid aangetast, omdat zij hunne voortreffelijkheid stellen niet in deugd, maar in ongebondenheid. En in welke waarde worden de godvruchtige dienstknechten van den zone Gods door hen gehouden? Het is eene uitgemaakte zaak dat het een der voornaamste zorgen is der vorsten om hen tot eene bespotting en aanfluiting te maken, en kwaad van hen te spreken, niet slechts aan hunne tafel, maar ook van de hoogte van hun' troon, en dat doen zij, opdat hun woord geen ingang zal vinden bij de menschen. Over het algemeen zullen zij ook de arme geloovigen bespotten en minachten; zij scheppen er behagen in om hunne eenvoudigheid

te belachen, alsof het te vergeefs is en hunne moeite niet loont, als zij Gode gehoorzaamheid bewijzen.

14. *Maar mij aangaande.* Het was iets heerlijks en bewonderenswaardigs dat David door deze verharding niet zóó geschokt of aan het wankelen gebracht werd, dat hij er den moed door verloor. Nu toont hij ook tegelijk van welk geneesmiddel hij zich tegen zoo schrikkelijk eene ergernis had voorzien. Want daar de boozen hem hunne stekelige spotternijen voorhielden als stukken geschut, die zij op hem richtten om zijn geloof te vernietigen, zegt hij, dat hij tot God heeft gebeden, waardoor hij alle aanvallen heeft kunnen afweren; en zoo is er dan niet aan te twijfelen dat hij gedwongen was om in tegenwoordigheid dezer lieden het stilzwijgen te bewaren. Verjaagd zijnde uit de wereld, neemt hij de toevlucht tot God. Evenzoo is het ook in onze dagen: hoewel de geloovigen in geenerlei opzicht vorderen bij de boozen en ongeloovigen, toch blijft hun de overwinning verzekerd, indien zij zich terugtrekken en tot God gaan in het gebed. Ziehier in korte woorden wat hij wil zeggen: Alles beproefd hebbende, en ziende dat hij niet verder komt, laat hij af van de menschen, en heeft hij alleen met God te doen. Wat betreft hetgeen volgt: *O Jehovah ten tijde uws welbehagens*, velen vertalen dit anders, dit alles aan een lezende: Mij aangaande, ik heb tot God gebeden ten tijde zijns welbehagens; volgens hetgeen gezegd wordt door Jesaja: Roept Hem aan terwijl Hij nabij is (Jes. 55 : 6). Anderen verklaren het aldus: Ik heb gebeden, dat de tijd des welbehagens zal komen, en God beginnen zal mij gunstig en genadig te zijn. Maar ik voor mij, denk veeleer dat David hier verhaalt welke vertroosting hij erlangd heeft, toen hij bij zich zelven dacht: hoewel de tijden thans onrustig en benauwd zijn, en het schijnt alsof mijn gebed vruchteloos is, toch zal het welbehagen des Heeren ook eenmaal komen. Zoo zegt de Profeet Habakuk, dat hij stond op de wacht. (Hab. 2 : 1). Evenzoo zeggen Jesaja en Jeremia: Ik zal den Heere verbeiden, die zijn aangezicht verbergt voor het huis Jakobs (Jes. 8 : 17; Jerem. 14 : 19). Want wij hebben geen ander middel om de overwinning te behalen, dan de goede hope, die ons tegenblinkt uit het midden der duisternis, en dat het verbeiden van des Heeren welbehagen ons staande houdt. Nadat David aldus zijne volharding versterkt heeft, voegt hij er terstond bij: *Antwoord mij in de veelheid uwer goedertierenheid*, moed scheppende en vertrouwen ontleenende aan Gods aard en hoedanigheid. En bij de goedertierenheid voegt hij *de waarheid des*

heils; alsof hij zeide dat de goedertierenheid en groote goedheid Gods immer gebleken is uit de zekere uitwerking, wanneer Hij de zijnen in den uitersten nood te hulp komt. En daaruit vloeit nu voort het gebed, dat hij, al zijne zinnen tot God richtende, uit vreeze dat hij anders door de kwellingen der boozen zal bezwijken, overtuigd is, dat nadat de duisternis geweken zal zijn, de schoone tijd des welbehagens eindelijk komen zal.

15. Verlos mij uit het slijk, opdat ik niet wegzinke;
laat mij gered worden van mijne tegenstanders en uit
de diepten der wateren. 16. Dat de vloed des waters
mij niet overstroome, en de afgrond mij niet verslinde,
en laat de put zijn' rand niet over mij toesluiten.
17. Antwoord mij, Jehovah! want uwe goedertieren-
heid is goed, zie mij aan in de veelheid uwer barm-
hartigheden. 18. En verberg uw aangezicht niet van
uwen knecht; want ik ben in het ongeluk, haast U.
antwoord mij! 19. Nader tot mijne ziel, bevrijd ze;
verlos mij om mijner vijanden wil.

15, *Verlos mij uit het slijk.* Hij herhaalt nog eens het beeld, dat hij reeds vroeger gebruikt heeft, maar toch op eenigszins verschillende wijze. Boven had hij gezegd, dat hij gezonken was, thans bidt hij om niet weg te zinken. Meer nog, in plaats van te klagen over de dingen, die hem overkomen zijn, bidt hij thans dat zij hem niet overkomen zullen. Maar dit verschil is gemakkelijk te verklaren, want in het begin spreekt hij naar zijne gewaarwording en naar hetgeen hij ervaren heeft; thans ziet hij op de uitkomst. In het midden des doods leeft hij door de hope van verlost te zullen worden. Het laatste lid drukt dit nog beter uit: *En dat de put zijn' rand niet over mij toesluite,* hetgeen zoo veel beteekent alsof hij zeide: Dat het groot aantal en de zwaarte der beproevingen mij niet overstelpen, en de smart mij niet verzwelge. Die smeeking bij de goedertierenheid en barmhartigheid Gods toont door welke benauwdheid de heilige Profeet was aangegrepen; want er is niet aan te twijfelen dat hij een ontzettenden strijd had te strijden, toen hij naar de wapenen had gegrepen. En het is voorwaar ook zeer moeielijk

te gelooven dat God ons gunstrijk en genadig is, wanneer Hij toornt; en dat Hij ons nabij is, wanneer Hij zich verre houdt. Daarom verzamelt David hetgeen hij aan dit mistrouwen tegenover kan stellen; en de goedertierenheid en groote barmhartigheid Gods aanroepende, toont hij aan, dat hij geene andere reden heeft om te hopen dan het feit dat God vol van goedertierenheid en barmhartigheid is. En dat hij daarna zegt: *Zie mij aan*, dat is, alsof hij gezegd had: Laat het door de uitkomst blijken, dat ik verhoord ben geworden, te weten, wanneer Gij mij zult hebben geholpen. Evenzoo spreekt hij ook in het volgende vers. En door dezelfde zaak zoo dikwijls te herhalen toont hij zoowel het heftige zijner smart als de vurigheid van zijn' ijver en zijne liefde. Hij vraagt dat God zijn aangezicht niet zal verbergen, niet alsof hij vreesde verstooten te zullen worden, maar omdat het niet anders kan of zij, die gedrukt zijn door leed en ellende, moeten nu en dan wel door benauwdheid heen en weder worden bewogen. Omdat God echter zijne getrouwe dienstknechten zeer bijzonder tot zich noodigt, voegt hij zich tot hun getal, want, gelijk ik reeds heb aangetoond, en gelijk hierover naderhand nog uitvoeriger gesproken zal worden: hij boogt niet op zijne verdiensten, waardoor hij recht op iets zou hebben, veeleer steunt hij op de vrije uitverkiezing Gods, tenzij dat hij tegelijkertijd getuigenis aflegt van den dienst en de ware gehoorzaamheid, die hij Gode betoond heeft, daar hij God, die hem had geroepen, getrouwelijk heeft gediend. Wat betreft dat hij zegt: Haast U, daarover heb ik elders reeds gesproken.

19. *Nader tot mijne ziel.* Hoewel hij er door het geloof van overtuigd was, dat God hem nabij was, zoo klaagt toch David — omdat wij gewoon zijn de tegenwoordigheid of de afwezigheid van God af te meten naar de uitwerkselen er van — stilzwijgend naar het gevoel van zijn vleesch, dat God verre van hem is. Want door het woord *Naderen* geeft hij te kennen, dat God geene zorg had gedragen voor zijn heil, voor zooveel hij dit namelijk uit de feiten kon afleiden. Overigens, aan God vragende te naderen tot zijn leven, dat Hij had verlaten, schijnt hij een zeer bijzonder bewijs te geven van zijn geloof, en hoe meer de boozen en hoovaardigen hem dringen en drukken door hunne wreedheid, hoe meer hij vertrouwt en er zich van verzekerd houdt, dat God zijn Redder en Bevrijder zal wezen; gelijk men elders gezien heeft, dat vastgehouden moet worden aan dit beginsel: Omdat God de hoovaardigen wederstaat (Jakobus 4 6),

hoewel Hij voor een' tijd de oogen sluit, zoo kan het toch niet anders, of Hij moet eenmaal de onbeschaamdheid en den hoogmoed bestraffen van hen, die zoo bovenmate weerstaan.

20. Gij kent mijne versmaadheid, en mijne schaamte,
en mijne schande; al mijne tegenstanders zijn voor U
21. De versmaadheid heeft mijn hart gebroken, en ik
ben zeer bedroefd; en ik heb gewacht dat iemand
medelijden met mij had, en er was geen; en naar ver-
troosters, en ik heb er geen gevonden. 22. En zij
hebben mij gal in mijne spijze gegeven; en in mijn'
dorst hebben zij mij edik te drinken gegeven.

20. *Gij kent mijne versmaadheid.* Dit is eene bevestiging van de vorige zinsnede. Want hoe komt het anders dat de meesten den moed verliezen, als zij zien hoe de hoovaardigen zich te buiten gaan in wreedheid, en dat hunne boosheid als een overstrooming is, zoo niet omdat zij denken dat de hemel verduisterd is en bedekt met wolken, zoodat God niet zien kan wat er op aarde gebeurt. Wij moeten hier dus gedenken aan de voorzienigheid Gods, opdat wij er niet aan twijfelen, dat God ons ter rechter tijd te hulp zal komen. Want van den eenen kant zou het niet kunnen dat Hij de oogen sluit voor onze ellende, en van den anderen kant zou Hij niet kunnen toelaten, dat de ongebondenheid der boozen ongestraft blijft, indien Hij ten minste zich zelven niet wil verloochenen. David vindt dus rust in deze vertroosting dat God getuige is van zijn verdriet, van zijne smart, van de wreedheid, die men hem aandoet, van zijne droefenis en zorgen; omdat er niets verborgen is voor de oogen desgenen, die de Rechter en Bestuurder is der wereld. En het is geene overtollige herhaling, als hij zoo dikwijls van versmaadheid en schande spreekt; want hij moest noodwendig eene groote sterkte stellen tegenover zoo schrikkelijke verzoekingen, die een grooten en edelen moed zouden hebben kunnen doen bezwijken. Er is niets dat voor kloekmoedige en edelaardige menschen zoo zwaar is om te dragen als versmaadheid. Maar als er dubbele versmaadheid is, of wel, wanneer allerlei versmaadheden bij elkander komen, welke kracht hebben wij dan van noode, om niet verpletterd te worden? Want, wij

kunnen licht verdrietig worden, als de hulpe uitblijft, en het verdriet kan ons gemakkelijk tot wanhoop voeren. Opdat David dus niet zou bezwijken onder den last, vertroost hij zich met de gedachte dat de beproevingen, die hem drukken en kwellen, niet onbekend zijn bij God. En voorts, men kan al de versmaadheid en schande op hem toepassen zoowel voor het uitwendige, voor hetgeen zichtbaar was voor allen, als voor het inwendige, waaronder zijne ziel geleden heeft, want men weet, dat hij in het openbaar bespot en gehoond werd, en het kon niet anders of deze bespotting moet hem beschaamd en schaamrood hebben gemaakt door de smart, die hij gevoelde. Om diezelfde rede voegt hij er bij, dat *zijne tegenstanders voor Hem zijn*, of Hem bekend zijn; alsof hij zeide: Heere, Gij weet, dat ik als een arm schaap door duizenden verscheurende dieren omringd ben.

21. *De versmaadheid heeft mijn hart gebroken.* Hij drukt nog duidelijker uit, dat hij niet slechts beschaamd en schaamrood was van wege den treurigen schijn van verlaten te wezen, maar dat hij ook ternedergeslagen was van smart, omdat hij zoo lang in die versmaadheid was gebleven. Hieruit zien wij, dat hij die smart niet zonder strijd te boven is gekomen, en dat, zoo hij dien vloed van verzoeking voortdurend weerstaan heeft, dit gansch niet zeggen wil, dat die vloed niet tot zijn hart was doorgedrongen, maar dat, zoo hij geweldig geschud was, hij toch niet minder sterk is geweest om hem het hoofd te bieden. Er wordt hier ook nog eene andere omstandigheid bijgevoegd, nl. dat niemand hem iets verplicht meende te zijn. Er was niemand die medelijden met hem had, of aan wien hij zijn hart kon uitklagen; want sommigen nemen het Hebreeuwsche woord voor *Vertellen.* En inderdaad, als wij onze zuchten en klachten uitstorten voor onze vrienden, dan geeft ons dit eenige verlichting van onze smart. Hierdoor beweegt hij God tot medelijden, omdat hij van alle hulp en bijstand ontbloot is. Daarom herhaalt hij ook dat zijne vijanden zoo wreed mogelijk jegens hem zijn. Hoewel hij nu beeldspraak gebruikt als hij zegt: *Zij hebben mij gal in mijne spijze gegeven*, of vergift, *en in mijn dorst hebben zij mij edik te drinken gegeven*, gelijk in Jeremia gezegd is: Hout doen in het brood, Jer. 11 : 19), zoo heeft Johannes toch niet zonder reden gezegd, dat de schrift vervuld is, toen de krijgsknechten onzen Heere Jezus Christus aan het kruis edik te drinken hebben geveven (Joh. 19 : 29); want dit moest door een zichtbaar teeken openlijk voorgesteld worden in

Jezus Christus, te weten: welke wreedheid de boozen en verworpenen plegen aan zijne leden, gelijk men hier boven gezien heeft in Psalm 22 : 19, toen de krijgsknechten de kleederen van Christus onder elkander verdeeld hebben, dit vers niet ongepast aangehaald is: Zij hebben mijne kleederen onder zich verdeeld, en hebben het lot geworpen over mijn gewaad; hoewel David deze beeldspraak gebruikt om te zeggen dat men hem beroofd heeft, en dat hem al zijne goederen ontnomen zijn, en zijnen vijanden ten prooi werden. Evenwel moet de natuurlijke zin behouden blijven, te weten, dat de heilige Profeet geenerlei verademing gehad heeft, alsof eene arme mensch, die reeds al te zeer onder beproeving en lijden gebukt ging, nog daarenboven moest bevinden dat zijne spijze vergiftigd, en zijn drank door iets bitters was bedorven.

23. Hunne tafel worde voor hun aangezicht tot een' strik, en hun voorspoed tot een net. 24. Laat hunne oogen duister worden, dat zij niet zien; en doe hunne lenden gedurig sidderen. 25. Stort over hen uwe gramschap uit; en de hittigheid uws toorns grijpe hen aan. 26. Hun paleis zij verlaten, in hunne tenten zij geen inwoner. 27. Want zij hebben vervolgd dengene, dien Gij geslagen hebt, en beroemen zich over de smart uwer verwonden. 28. Doe misdaad tot hunne misdaad, en laat hen niet inkomen in uwe gerechtigheid. 29. Laat hen uitgedelgd worden uit het boek des levens, en met de rechtvaardigen niet aangeschreven worden. 30. Doch ik ben ellendig en in smart; uw heil zal mij verhoogen.

23. *Hunne tafel worde voor hun aangezicht tot een' strik.* Dit zijn schrikkelijke verwenschingen, hieromtrent moeten wij wèl in gedachten houden hetgeen boven aangetoond is, nl. dat David zich niet den vrijen teugel gevierd heeft om aan zijn toorn lucht te geven, gelijk de meeste menschen, die zich beleedigd en mishandeld gevoelen, hunne smart niet weten te matigen; maar geleid zijnde door den Heiligen Geest, is hij de perken

niet te buiten gegaan; hij heeft slechts aan God gevraagd zijn rechtvaardig oordeel aan de verworpenen te voltrekken. Ja meer, het was niet zijne eigene zaak waarvoor hij pleitte; neen, hij was gedrongen door een' heiligen ijver voor de eere Gods, om de goddeloozen voor zijn rechterstoel te dagen. Daarom was hij ook niet vervoerd door eene blinde drift gelijk zij, die door de begeerte naar wraak worden gedreven. Aangezien het dus de Geest der wijsheid, der oprechtheid en der gematigdheid was, die aan David deze verwenschingen heeft ingegeven, moeten zij, die bij iedere gelegenheid aan hun toorn en bittterheid lucht geven, en wel bij den eersten den besten, dien zij ontmoeten, of die door een heftig ongeduld zijn bevangen om zich te wreken, zoodat zij de oogen niet gericht kunnen houden op een goed en recht doel, noch binnen de perken der gematigdheid kunnen blijven, zich ook niet achter het voorbeeld van David verschuilen. Want er is wijsheid noodig om te kunnen onderscheiden tusschen hen, die gansch en al verworpen zijn, en hen, voor wie de hoop op verbetering nog niet uitgebluscht is. Wij hebben ook oprechtheid noodig, opdat men zich niet door zijn eigen gevoel laat beheerschen; en gematigdheid, om ons hart te neigen tot een kalm en rustig verdragen. Daar deze drie hoedanigheden ongetwijfeld in David gevonden werden, moeten zij, die hem in alle oprechtheid wenschen na te volgen, er zich niet onbezonnen en met doldriftige onstuimigheid toe begeven om booze verwenschingen te doen, ja meer: men moet zijne hartstochten en de ontroering des gemoeds tot bedaren brengen; men moet niet zoo bijzonder met zich zelven bezig zijn, maar er zich veeleer op toeleggen om alleen de eere Gods te zoeken. Kortom: indien wij ware navolgers van David wenschen te zijn, dan moeten wij ons den Persoon van onzen Heere Jezus Christus voorstellen, opdat Hij ons heden niet antwoorde, wat Hij voormaals aan twee zijner discipelen geantwoord heeft: Gij weet niet van hoedanigen geest gij zijt (Lukas 9 : 55). En nu, omdat David geklaagd heeft, dat zij gal in zijne spijze gemengd hebben, bidt hij, dat hun tafel hun tot een' strik worde, en dat de dingen, die tot vrede dienen, in een net voor hen zal worden verkeerd. Het zijn beelden of gelijkenissen door welke hij de begeerte uitdrukt, dat God alles wat hun tot leven en voorspoed had moeten strekken, in verderf zal verkeeren. Hieruit leeren wij, dat, evenals de dingen, die uit hun' aard en op zich zelven niet anders dan schadelijk kunnen zijn, ons toch, wanneer God vóór ons is, ten goede zijn, ook alles, wat overigens goed en nuttig is, gevloekt is, wanneer Hij in toorn is ontstoken, zoodat al

deze dingen dan even zoo vele oorzaken zijn van verderf. Nu behoort zoodanige wrake Gods ons wel te doen sidderen, als de Heilige Geest het uitspreekt, dat alles wat strekt om te doen leven, doodelijk is voor de verworpenen (Titus 1 : 15); zoodat zelfs de zon, die genezing draagt in zijne vleugelen, hun niets dan een adem des doods aanbrengt. (Maleachi 4 : 2).

24. *Laat hunne oogen duister worden.* Omdat hij hier voornamelijk twee gaven of vermogens aanduidt, wil ik gaarne de meening aannemen van hen, die denken, dat dit de som of inhoud is van hetgeen David hier zegt: Heere, ontneem hun alle verstand; ja meer, verzwak hunne krachten en vermogens, zoodat zij nergens meer toe in staat zijn. Want wij weten dat niets goed of recht gedaan kan worden, als de wijsheid niet vooraan gaat om te verlichten, en zoo er het vermogen niet mede samengaat om uit te voeren. Dewijl deze vloek nu weldra vallen zal op het hoofd van de vijanden der Kerk, moeten wij niet al te zeer verslagen zijn over de boosheid en de woede der goddeloozen; want God is machtig hen plotseling met blindheid te slaan, zoodat het is alsof hun de oogen uitgestoken zijn en zij niets zien, en hunne lendenen te breken, zoodat zij beschaamd uitkomen.

25. *Stort over hen uwe gramschap uit.* Men moet er zich niet over verbazen, dat David deze verwenschingen zoo lang aanhoudt, want wij weten, dat de woedende vijanden der Kerk, die hij heeft willen verschrikken, niet gemakkelijk bewogen konden worden. Hij verheft zich tot de grootst mogelijke heftigheid en onstuimigheid tegen hen, opdat zij af zullen laten van hunne slechtheid en hoovaardij. Voor het overige, David heeft voornamelijk het oog op de geloovigen, die overstelpt zijnde van rampen, door niets anders kracht of steun erlangen, dan doordat zij uit den eigen mond Gods hooren welke schrikkelijke wrake bereidt wordt voor hunne vijanden, voor diegenen nl. die tot het getal der verworpenen behooren. Want wat hen betreft, voor wie nog eenige hoop op genezing was, David zou wel gewenscht hebben dat de straf der kastijding over hen was gekomen, maar voor de verworpenen, voor wie geene hoop op behoudenis meer mogelijk was, bidt hij dat het verderf neer zal komen op hun hoofd, zoodat zij aan de straf niet meer ontkomen kunnen, die voor hen bestemd is, en die zij zoo zeer hebben verdiend. In het volgende vers gaat hij verder, nl. dat God zijne gramschap ook zal uitstorten over hunne opvolgers, daar het niets nieuws

is, dat de zonden der vaderen bezocht wordt aan de kinderen. Want, evenals David deze verwenschingen door de ingeving des Heiligen Geestes heeft uitgesproken, zoo heeft hij ze ook aan de Wet zelve ontleend, waar God zegt, dat hij wrake zal doen over de ongeloovige minachters tot in het derde en vierde geslacht (Exodus 20 : 5). In dien geest begeert hij dat hunne gedachtenis vervloekt zij, zoodat God zelfs de dooden niet spaart.

27. *Want zij hebben vervolgd.* Hij toont hunne misdaad aan, opdat men wete dat zij die schrikkelijke straf meer dan verdiend hebben. Sommigen verklaren dit vers aldus: Heere, niet tevreden met de wonden, die Gij geslagen hebt, hebben zij nog hunne wreedheid uitgeoefend op den ellendige, die reeds door uwe hand gewond werd. En gewis, aangezien de menschelijkheid ons gebiedt de beproefden te ondersteunen, zal hij, die zich trotschelijk verheft tegen een' ellendige, die reeds overstelpt is van smart, hierin eene meer dan woeste wreedheid openbaren. Anderen verwerpen deze meening, en schijnen daar wel eenige reden voor te hebben, schoon ik niet weet, of die reden wel juist en geldig is, te weten: dat David in den eigenlijken zin des woords door de hand Gods niet geslagen of gewond was geworden; want in geheel dezen Psalm klaagt hij over de hartstochtelijke heftigheid en het geweld zijner vijanden. Op die wijze weten dezen dan een subtielen zin voor den dag te brengen, alsof David zeide dat zijne vijanden op onbeschaamde wijze eene rechtvaardige zaak voor zich zelven hebben verzonnen, want zij beroemden er zich op de dienaren Gods te zijn, die aan een slecht mensch de straf voltrokken, gelijk de boozen zich ook gaarne dien schijn gevende, denken, dat zij naar hun goeddunken kunnen handelen, en toch ongestraft blijven; gelijk men ook elders dit woord van de boozen kan zien: Komt, laat ons hem plagen en verdrukken, want God heeft hem verlaten (Ps. 71 : 11), enz. Ik voor mij denk veeleer, dat hij hier den geslagene of gewonde noemt dengene, dien God heeft willen verootmoedigen als een zijner kinderen met de bedoeling, dat in die bestraffing en kastijding zelve een teeken van de vaderlijke liefde Gods te bespeuren is Nu spreekt hij van *de gewonden Gods* bijna op de zelfde wijze als Jesaja spreekt van Gods dooden, van hen nl., die zelfs in den dood onder Gods hoede blijven, Jes. 26 : 19. Want dit kan niet op allen, doch alleen op de geloovigen toegepast worden, wier gehoorzaamheid God door verdriet en moeite op de proef wil stellen. Als de boozen deze gelegenheid nu aangrijpen om zich nog meer in boosheid te buiten te gaan, dan

moet het ons niet verwonderen, zoo dit hun tot zwaarder verdoemenis zal strekken. Want als hun zulke voorbeelden zijn voorgesteld, moeten zij gedacht hebben: Indien zij dit doen aan het groene hout, wat zal aan het dorre geschieden (Lukas 23 : 31)? Daar zij zich hoe langer hoe meer verharden blijkt het, dat zij zich uit haat tegen den waren godsdienst zoo trotschelijk tegenover Gods kinderen gedragen. Wat betreft het Hebreeuwsche woord, dat men gewooonlijk overzet door: Zij verhalen, ik heb dit anders vertaald, want eigenlijk beteekent het Tellen, en daarom kan men het gepast overbrengen op vermeerdering of toeneming, te weten: door kwaad bij kwaad en plage bij plage te voegen, hebben zij de smart ten top doen stijgen.

28. *Doe misdaad tot hunne misdaad.* Omdat het Hebreeuwsche woord somtijds zondeschuld beteekent, zoowel als ongerechtigheid, hebben sommigen dit vers in dier voege verklaard, alsof God straf bij straf zou voegen. Anderen gaan hierin nog verder, te weten, dat slechte en goddelooze menschen de straf uitmaken voor de misdaden van dezen. Maar uit het tweede lid van het vers is het gemakkelijk te zien, dat David veeleer dit vraagt (hetgeen door de meesten ook wordt aangenomen): dat God de boozen zijn' Geest onthoudende, hen overgeeft ten verderve, zoodat hun hart nooit naar verbetering uitgaat. Want, dat sommigen *Komen in gerechtigheid* houden voor kwijtgescholden te worden, dat schijnt te flauw voor de wijze van spreken, die David hier gebruikt, en waardoor hij veel meer wil te kennen geven. Zie hier dus hoe deze woorden verklaard behooren te worden: Dat hunne ongerechtigheid toeneme, of hoe langer zoo grooter worde, en dat zij een afkeer mogen hebben van bestraffing of kastijding, opdat het openlijk bekend zij, dat zij vervreemd zijn van God en uit zijne tegenwoordigheid verbannen zijn. Daar deze wijze van spreken dikwijls in de Heilige Schrift wordt aangetroffen en zij er zeer bekend is, moet zij ons niet ruw toeschijnen, en het is beuzelachtig om haar, gelijk sommigen doen, te willen plooien en wringen om aan het [schijnbaar] ongerijmde te willen ontkomen. Zij geven de verklaring, dat God overtreding bij overtreding, zonde bij zonde voegt door toelating, en zij wagen die gissing, zeggende dat dit eene zegswijze is in de Hebreeuwsche taal, hetgeen echter door geen enkelen Hebreër toegestemd zal worden. Nu zijn deze drogredenen echter volstrekt niet noodig om God te verontschuldigen; want als Hij de verworpenen met blindheid slaat, dan is het genoeg, dat Hij daar goede en rechtvaardige redenen voor heeft; zoodat de

menschen er niets bij winnen om te murmureeren en de strijden, alsof zij niet anders zondigden en overtraden dan wanneer zij door Hem hiertoe gedrongen zijn. Want hoewel de oorzaken der verblinding soms verborgen zijn in den verborgen raad Gods, zoo is er toch niemand, die door zijne eigene conscientie niet wordt bestraft, en ons betaamt het de hooge verborgenheden Gods, die ons verstand te boven gaan, te aanbidden en met eerbied te bewonderen. Het is voorwaar! ook niet zonder reden gezegd dat de oordeelen Gods een diepe afgrond zijn (Ps. 36 : 7). En wat de tegenwoordige Schriftuurplaats betreft, het zou voorzeker wel eene al te sterke omkeering zijn van de orde der dingen, om tekenmale als God zijne oordeelen uitvoert een deel der schuld op Hem te willen leggen. De zaak komt hierop neder: Door de rechtvaardige wrake Gods worden de boozen en hoovaardigen in een' diepen afgrond van ongerechtigheid gestort, zoodat zij zich nooit meer ten goede kunnen keeren, en hij, die vuil is nog vuiler wordt (Openb. 22 : 11). Overigens verklaar ik de *Gerechtigheid Gods* niet in actieven zin, die nl. welke Hij schenkt aan zijne uitverkorenen en geloovigen, hen wederbarende door zijn' Geest; maar ik versta hierdoor de heiligheid van leven, welke God goedkeurt.

29. *Laat hen uitgedelgd worden uit het boek des levens en met de rechtvaardigen niet aangeschreven worden.* Dit is de laatste verwensching en die het meest van allen te duchten is, maar die immer volgt op de onboetvaardigheid en hardnekkigheid, waarvan boven gesproken is. Na hun dus de hoop op berouw en bekeering ontnomen te hebben, kondigt hij hun ook het eeuwig verderf aan; want allen, die niet geschreven zijn in het boek des levens, moeten noodzakelijkerwijs verloren gaan. Wel is waar, is deze wijze van spreken niet letterlijk, maar zij is toch uitnemend geschikt om door ons te worden begrepen, aangezien het boek des levens niets anders is dan de eeuwige raad Gods, door welken Hij de zijnen ter zaligheid heeft verordineerd en voorbeschikt. Dit is zeker, dat in God geene verandering is. Ja meer, wij weten dat zij, die aangenomen zijn in de hope der zaligheid, opgeschreven zijn van vóór de grondlegging der wereld. (Efez. 1 : 4.) Omdat echter de eeuwige uitverkiezing Gods onbegrijpelijk is [voor ons verstand], wordt gezegd dat zij, die openlijk en door onmiskenbare teekenen door God tot zijn volk gerekend worden, opgeschreven zijn. Om dezelfde reden daarentegen zijn zij die door God openlijk verworpen en van uit zijne gemeente uitgeroeid worden, uitgewischt [uit het boek des levens]. In

zoo ver David dus begeert dat de wrake Gods openbaar worde, is het volkomen gepast, dat hij de verwerping zijner vijanden duidelijk maakt voor ons verstand; alsof hij zeide: Heere, schrijf hen niet op de rolle van hen, die U toebehooren, en laat hen niet aangenomen worden met uwe Kerk, toon veeleer duidelijk en onmiskenbaar door hen te verdelgen dat Gij hen hebt verworpen. En hoewel zij gedurende eenigen tijd eene plaats innemen in het midden uwer geloovigen, zoo snijd hen ten laatste toch af opdat men wete, dat zij vreemdelingen zijn geweest, toen zij zich in het midden der huisgenooten bevonden. Gelijk ook Ezechiël zegt in Hoofdstuk 13 : 9: Zij zullen in de vergadering mijns volks niet zijn. Evenwel blijft toch ook waar wat Johannes gezegd heeft, dat geen van hen, die waarlijk kinderen Gods geweest zijn, ooit zal omkomen (1 Joh. 3 : 9). Omdat de geveinsden zich echter hoogmoedig beroemen dat zij de eersten en voornaamsten zijn in de Kerk, wordt hunne verwerping door dit beeld gepast en juist uitgedrukt, als de Heilige Geest zegt, dat zij uitgewischt zijn uit het boek des levens. Nu moeten wij opmerken, dat hij in het tweede lid alle uitverkorenen Gods rechtvaardigen noemt, want, gelijk Paulus zegt: God heeft ons niet geroepen tot onreinigheid, maar tot heiligmaking (1 Thess. 4 : 7), opdat een iegelijk zijn vat bezitte in heiligmaking en eere (1 Thess. 4 : 4). En elkeen kent den climax van Paulus in het 30ste vers van het 8ste hoofdstuk van zijn' brief aan de Romeinen: Hij roept, die Hij heeft verkoren; Hij rechtvaardigt, die Hij heeft geroepen, enz.

30. *Doch ik ben ellendig enz.* Dit vers geeft beter te verstaan hoe David alle hoogheid en trotschheid van zich werpt, gelijk diegenen in hun hart koesteren, die lucht geven aan hunne begeerte naar wraak. Want er is niet aan te twijfelen of hij biedt zich hier zelven Gode als een drankoffer door de offeranden van een gebroken en verslagen geest, opdat hij door zoodanige lijdzaamheid genade mocht verkrijgen. Daarom voegt hij er ook onmiddelijk bij: *Uw heil zal mij verhoogen.* Het is er voorzeker zóó ver van daan dat zij, die door hunne begeerte naar wraak worden gedreven, verootmoedigd of verslagen zijn, dat zij zich veeleer al te hoog verheffen. Maar er is hier een wederzijdsch verband tusschen de smart, waaronder hij gebukt ging, en de ondersteuning van God, door welke hij hoopt opgericht te zullen worden. Intusschen belooft hij zich dat hetgeen anderen tot wanhoop zou leiden, hem tot heil zal strekken. Men zou dien volzin ook wel aldus kunnen verklaren: Hoewel ik thans gedrukt ben en zucht,

nochtans zal uw heil, o Jehovah! mij verhoogen. Maar, ik voor mij, houd er mij van verzekerd, dat David zijne smart op den voorgrond stelt ten einde barmhartigheid te verkrijgen. Hij spreekt ook niet maar van oprichting, hij zegt uitdrukkelijk dat hij verhoogd zal worden, en hiermede zinspeelt hij op de sterkten of burchten, die op hoogten gelegen zijn. Want dit is het wat het Hebreeuwsche woord eigenlijk beteekent.

31. Ik zal den naam Gods loven met gezang, en
Hem met lofzegging groot maken. 32. En dit zal
Jehovah aangenamer zijn dan een jonge os, die hoornen
en nagels draagt. 33. De bedroefden hebben het
gezien, en zij, die God zoeken, zullen er zich over
verblijden, en uw hart zal leven. 34. Want Jehovah
heeft het oor geleend aan de verdrukten, en zijne
gevangenen heeft Hij niet veracht.

31. *Ik zal den naam Gods loven.* Thans verheft hij zich vol van blijdschap, en steunende op de zekere hope van verlost te zullen worden, vangt hij den triomfzang aan. Want, hoewel hij den Psalm geschreven heeft, toen hij reeds van alle vreeze voor gevaar gered was, is dit toch zeker, dat hij die dingen bepeinsd heeft, toen hij nog in angst en benauwdheid verkeerde, want door een stellig en vast geloof heeft hij de genade kunnen aangrijpen, hoewel die genade toen nog slechts in de hope was verborgen. Nu wordt er gezegd dat God *groot gemaakt wordt door onzen lof*, niet alsof er nog iets aan zijne waardigheid en heerlijkheid (die oneindig is) zou kunnen toegevoegd worden, maar omdat zijn naam verhoogd is onder de menschen. Ten einde zich nog meer te bevestigen wil David aantoonen dat de dankzegging, die hij zich gereed maakt Gode toe te brengen, eene aangename en welriekende offerande zijn zal. Want, wij kunnen niet sterker aangespoord worden tot dankzegging, dan wanneer wij er zeker van zijn, dat zoodanige dienst Gode welbehaaglijk is, gelijk Hij ook voor al de weldaden, die Hij ons schenkt, geen ander loon van ons begeert dan dat wij zijn' naam eeren en prijzen. Hieruit valt dan ook gemakkelijk af te leiden, dat de onverschilligheid van hen, die door vergeten of stilzwijgen den lof Gods achter houden, niet te verontschuldigen

is. En hoewel David nu de offeranden, voorgeschreven door de Wet, geenszins heeft veracht, ja ze ook niet heeft verzuimd of nagelaten, heeft hij toch verre de voorkeur gegeven aan den geestelijken dienst, en dat wel zeer terecht, aangezien deze dienst het doel was van alle de ceremoniën en plechtigheden. Hierover is uitvoeriger gehandeld bij Psalm 50 : 8, 14). Intusschen moet Davids bescheidenheid hier wel opgemerkt worden; want, hoewel hij zich verheft tot het hemelsch voorbeeld, heeft hij toch niet geschroomd zich neder te buigen tot het gewone gebruik der Kerk, alsof hij gansch en al tot het gewone volk behoorde, opdat hij door de beelden en typen der Wet zou leeren hetgeen later helderder en duidelijker geopenbaard is door het Evangelie, te weten: dat de lof Gods, voor zoo veel hij uit onzen mond komt, onrein is, totdat hij geheiligd en gereinigd wordt door Jezus Christus. Stellen wij ons dan voor hoe grof en lomp het bijgeloof is van hen, die de uitwendige pracht der ceremoniën wederom terug willen, welke door het eenige offer van den dood des Zoons van God afgeschaft zijn; en wanneer zij zich vermoeid hebben met niets doen, denken dat God met hen verzoend is. Dat is niets anders dan zich een dikken sluier voor de oogen te doen ten einde den wettigen eeredienst te bedekken of te verdonkeren, dien David verre weg verkiest boven de ceremoniën, alhoewel dezen door God verordineerd waren. Door den *Jongen os* verstaat hij een schoone, uitgelezene os, alsof hij zeide, dat er geen offer was, hoe kostbaar ook, geen offerdier, hoe vet ook of schoon, waarin God een zoo groot welbehagen heeft als in het offer der dankzegging.

33. *De bedroefden hebben het gezien.* Hij toont aan dat de vrucht dezer verlossing ook anderen ten deel zal vallen, gelijk wij hier boven in Psalm 22 : 23, 26 en in verschillende andere plaatsen gezien hebben, en dat doet hij eensdeels om de goedheid en genade Gods jegens de geloovigen naar waarde te schatten, en anderdeels opdat God des te meer geneigd zou zijn hem bijstand te verleenen. Overigens wil hij niet dat de geloovigen niet slechts van wege hunne broederlijke liefde van deze aanschouwing zullen genieten, maar ook opdat hun een algemeen onderpand van heil gegeven zal worden in den persoon van éénen mensch. Om die zelfde reden noemt hij hen bedroefden, of verdrukten. Allen, zegt hij, die God zoeken, hoewel zij overstelpt zijn van leed, zullen toch door mijn voorbeeld moed vatten; want men moet die twee zaken aaneen lezen, omdat de zin niet anders in overeenstemming is dan op deze wijze, dat

het aldus is dat Davids voorbeeld oorzaak zal zijn tot blijdschap voor de getrouwe dienstknechten Gods, als zij een geneesmiddel zoeken tegen hunne droefheid. En het is wel terecht dat hij de begeerte van God te zoeken samen paart met droefheid of beproeving; want niet allen maken zich de roede des Heeren over hen zóó ten nutte, dat zij Hem uit zuiveren ijver des geloofs om heil vragen. In het laatste gedeelte van dit zelfde vers is er verandering van persoon, terwijl de zin er toch niet onduidelijk door wordt; veeleer wordt door zoodanig beeld veel gemakkelijker uitgedrukt wat David wilde zeggen, alsof het feit hem voor oogen was. Want, zich richtende tot hen, die gedrukt gingen onder lijden en gansch ter nedergeslagen waren, stelt hij hun een beeld der opstanding voor oogen; alsof hij zeide: O gij die dood zijt, er zal u nieuwe kracht worden gegeven. Niet alsof het geloof in de kinderen Gods vernietigd wordt, en het in hen sterft, en dan weder opgewekt en levend gemaakt wordt door het voorbeeld der uitredding van anderen; maar omdat het licht, dat als verstikt was, opnieuw begint te schijnen, zoodat het, bij wijze van spreken, wederom levend wordt. Onmiddelijk daarna geeft hij het middel aan, te weten, dat zij, die er wèl van overtuigd zijn, dat hun in David eene algemeene leering is gegeven van de genade Gods, voorzeker tot deze gevolgtrekking zullen komen, dat God de ellendigen aanziet, en dat de verdrukten niet door Hem worden veracht. Want wij zien dat hij hetgeen aan één persoon geschied is, aldus beschouwt, alsof God er feitelijk door getoond heeft, dat Hij bereid is hulp te verleenen aan allen, die deerlijk en ellendig verdrukt worden.

35. Dat Hem prijzen de hemel en de aarde, de zeeën, en al wat daarin wremelt. 36. Want God zal Zion verlossen, en de steden van Juda bouwen, en dáár zullen zij wonen en haar erfelijk bezitten. 37. En het zaad zijner dienstknechten zullen er de erfgenamen van zijn, en zij, die zijn' naam liefhebben, zullen in haar wonen.

35. *Dat Hem prijzen de hemel en de aarde.* Men kan hier gemakkelijker en beter uit afleiden wat ik boven aangestipt heb, nl. dat David in geheel dezen Psalm de tolk is geweest der Kerk,

want hetgeen hij meer bijzonder van zich zelven heeft gezegd brengt hij thans over op de Kerk. En wat betreft dat hij de elementen, die geen gevoel noch verstand hebben, oproept om God te loven, hij toont door deze hyperbolische wijze van spreken, dat wij niet genoegzaam bewust opgewekt worden den lof te zingen van God (waarvan de oneindigheid de gansche wereld overtreft) indien wij ons niet verheffen boven ons gevoel en boven onze zinnen. En bovenal, het is de bewaring der Kerk, die het vuur van dezen ijver in Davids hart ontsteekt: Overigens, het staat ongetwijfeld vast, dat hij door den geest der Profetie geheel den tijd omvat heeft, gedurende welken God het Koninkrijk en het Priesterschap onder Israël heeft willen in stand houden. Hij begint evenwel bij die herstelling en wederoprichting, die door hem plotseling na den dood van Saul is tot stand gekomen, toen de schrikkelijke, verwarring die er heerschte, de voorbode scheen zoowel van den ondergang van den dienst van God als van het verderf van geheel het land. Nu zegt hij in de eerste plaats dat Zion verlost zal worden, omdat God de plaats in stand zal houden, waar Hij aangeroepen wilde zijn, en niet zal toelaten dat de dienst afgeschaft worde, dien Hij zelf had ingesteld. Daarna strekt Hij van de Arke des Verbonds en het heiligdom den zegen Gods uit over geheel de wereld, want het geluk des volks was op den godsdienst gegrond. En voorts: hij bedoelt dat deze verandering ten goede niet slechts voor een' tijd zal wezen, maar dat het volk door de standvastige hulpe Gods immer veilig zal wezen. En daarom is hetgeen God zoo dikwijls in de Wet heeft beloofd, in waarheid bevestigd geworden door zijne komst aan de regeering, nl. dat dit land voortdurend erfgenamen zou hebben. Want hij stelt eene vreedzame, blijvende woning, tegenover eene herberg, waarin men slechts voor eene wijle toeft, alsof hij zeide: Thans, nu de heilige troon opgericht staat, is de tijd gekomen, wanneer de kinderen Abrahams de rust zullen smaken, die hun beloofd is, zonder vreeze van weggevoerd te zullen worden. In het laatste vers strekt hij dit uit tot de voortdurende opvolging der eeuwen, dat de vaders aan hunne kinderen de bezitting zullen geven, die zij zelven hebben ontvangen, als van hand tot hand, en zoo wederom de kinderen aan hunne kinderen. Want het voortdurend leenbezit steunt op den Zone Gods, van wien David eene voorafschaduwing was. Intusschen toont hij met korte woorden aan, dat alleen zij, die de wettige kinderen Abrahams zijn, de erfgenamen der aarde zullen wezen. Want aan de geveinsden moest ieder vleiend denkbeeld ontnomen worden, daar zij op

niets anders steunende dan op den oorsprong van hun geslacht, dwaselijk roemden, dat de aarde hun door erfrecht toebehoort, hoewel zij zich van het geloof hunner vaderen hadden afgekeerd. Hoewel dit land nu aan het uitverkoren volk geschonken was tot aan de komst van den Heere Jezus, moeten wij toch wèl in gedachte houden, dat het slechts een beeld was van het hemelsche vaderland, en daarom is hetgeen geschreven is van de bescherming der Kerk heden nog meer in werkelijkheid vervuld; want wij moeten niet vreezen dat het geestelijk gebouw des tempels instorten zal, waarin de hemelsche kracht Gods zich heeft getoond.

PSALM 70.

INHOUD: Daar deze Psalm slechts als een gedeelte is van den 40sten, schijnt het opschrift: *Om te gedenken* hem hiermede te kenschetsen. Want David heeft deze vijf verzen, die hij aan een' anderen Psalm ontleend heeft, tot een bijzonder doeleinde aangewend. Ik zal dus slechts den tekst geven, waarvan de verklaring dan bij Psalm 40 nagezien kan worden.

1. Aan den opperzangmeester van David, om te gedenken. 2. O God! haast U om mij te verlossen, haast U, Jehovah, ter mijner hulpe. 3. Dat zij, die mijne ziel zoeken, beschaamd en schaamrood worden; dat zij, die mijn kwaad begeeren, achterwaarts gedreven en te schande worden. 4. Dat zij, die tot mij zeggen: ha, ha! vergaan tot loon hunner schande. 5. En dat allen, die U zoeken, vroolijk en verblijd zijn; dat allen, die uw heil liefhebben ook zeggen: God zij geduriglijk groot gemaakt. 6. Doch ik ben arm en nooddruftig, o God! haast U tot mij te komen; Gij zijt mijne hulp en mijne bevrijding: Jehovah! vertoef niet.

PSALM 71.

INHOUD: Als David bij den aanvang gesproken heeft van zijn betrouwen op God, roept hij Hem eensdeels aan als zijn Bevrijder, en klaagt hij anderdeels over den hoogmoed zijner vijanden, en ten einde zijn geloof te versterken maakt hij zich ten slotte gereed om voor de weldaden van Gods zijne dankbaarheid te getuigen.

1. Op U Jehovah! betrouw ik, laat mij dan nooit
beschaamd worden. 2. Red mij door uwe gerechtigheid,
en bevrijd mij, neig uw oor tot mij en verlos mij.
3. Wees mij tot eene sterke rots, waar ik gedurig
in kan gaan; Gij hebt bevel gegeven om mij te verlossen, want Gij zijt mijn toren en mijne burcht.
4. Mijn God! bevrijd mij van de hand des boozen,
en van de hand des verkeerden en geweldigen.

1. *Op U betrouw ik.* Sommigen meenen dat deze Psalm gedicht werd naar aanleiding van de samenzwering van Absalom en daar David melding maakt van zijn' ouderdom, heeft die gissing veel waarschijnlijkheid voor zich. Dewijl nu, wanneer wij tot God naderen, het geloof alleen ons de deur opent, betuigt David naar zijne gewoonte, ten einde te verkrijgen wat hij vraagt, dat hij geene gebeden opzendt voor de leus, maar dat hij in ernst tot God gaat omdat hij er volkomen van overtuigd is, dat zijn heil in diens handen is. Want de mensch, die heen en weder wordt bewogen, en zijne hoop op verschillende middelen vestigt, of door vreeze met zich zelven in strijd is, of de hulpe Gods minachtend verwerpt, of siddert door ongeduld, is onwaardig om door God geholpen te worden. Het woordeke, dat aan het einde van het eerste vers staat, en dat wij vertaald hebben door Nooit, heeft eene dubbele beteekenis, gelijk ik reeds aangetoond heb bij Psalm 31 : 2; want, óf het is eene stilzwijgende tegenstelling tusschen de rampen van heden en de blijde uitkomst,

die David hoopte, alsof hij zeide: Heere, ik ben thans terneder-geslagen en beschaamd, maar Gij zult mij eenmaal verlossen; of wel: *Ik zal niet altijd beschaamd worden* wil zooveel zeggen als: Nooit beschaamd te zullen worden. Omdat het overige nu bijna overeenkomt met het begin van Psalm 31, zoo kan de lezer dáár vinden wat ik nu hier niet wil herhalen. In dit rede-deel: *Waar ik gedurig in kan gaan*, hetwelk niet in den anderen Psalm staat, vraagt David met korte worden, dat de hulpe Gods hem immer ten dienste moge wezen, opdat hij er eene veilige toevlucht in zal kunnen vinden telkenmale als hem gevaar dreigt van nabij; alsof hij zeide: Heere, mocht ik in U immer mijne hulpe gereed vinden, moogt gij mij genadig zijn, als ik tot U de toevlucht neem. Sommige uitleggers gebruiken den optatief voor hetgeen volgt: *Gij hebt bevel gegeven om mij te bewaren*; alsof David het verlangen te kennen gaf, dat hij aan de hoede der engelen toevertrouwd zou worden. Maar het is beter den verleden tijd van het werkwoord te behouden, want aldus wordt dan te kennen gegeven dat hij aan vroegere ervaringen den moed zal ontleenen om te hopen op eene gelukkige ontkoming aan zijne rampen van heden. Het is ook niet noodig het werkwoord te bepalen: *Gij hebt bevel gegeven* aan de Engelen; want, hoewel God hen gebruikt om de zijnen te bewaren, zoo neem ik dit toch liever in onbepaalden zin (daar God oneindige middelen bezit om hen te beschermen) dat God bevel heeft gegeven voor het heil der zijnen naar zijn' raad en telkenmale wanneer Hij door een teeken hun zijne gunst betoont, nu eens door een' enkelen blik, en dan wederom door middel van menschen of van andere schepselen ten uitvoer brengt hetgeen Hij heeft besloten. Intusschen twijfel ik niet of David geeft te kennen dat God machtig genoeg is in zich zelven zonder de hulp in te roepen van anderen, alsof hij zeide, dat ter onzer bewaring het gezag van één enkel gebod Gods volkomen voldoende is.

4. *Mijn God.* Hoewel hij hier gebruik maakt van het enkel-voud, is het toch niet slechts één enkele mensch, dien hij op het oog heeft; want hij bedoelt waarschijnlijk het geheele leger der vijanden, dat hem aanviel. Wij hebben elders gezegd, hoeveel dit waard is om ons gerustheid te geven, als wij zóó zeker zijn van onze oprechtheid, dat wij vrijmoedig voor God durven klagen dat wij onrechtvaardig en boosaardiglijk door onze vijanden worden aangevallen. Want wij moeten er niet aan twijfelen, dat God onze zaak in handen zal nemen, daar Hij beloofd heeft de Beschermer te zullen zijn van hen, die onrechtvaardiglijk worden verdrukt.

5. Want, Heere, Jehovah, Gij zijt mijne verwachting en mijn vertrouwen van mijne jeugd aan. 6. Op U heb ik gesteund van den buik aan; Gij hebt mij uit de ingewanden mijner moeder uitgetogen; mijn lof is geduriglijk van U. 7. Ik ben den grooten als een wonder geweest; doch Gij zijt mijn vast betrouwen. 8. Mijn mond zal vervuld worden van uwen lof, en van uwe heerlijkheid alle dagen.

5. *Want, Heere.* Hij herhaalt wat hij een weinig te voren gezegd heeft van zijn betrouwen, tenzij men dien zin wellicht liever in verband wil brengen met de zaak op zich zelve, dan met de neiging des harten, alsof hij zeide, dat hem in de weldadigheden Gods reden is gegeven om het goede te hopen. En voorzeker! hij zegt hier niet eenvoudig dat hij op God heeft gehoopt; hij voegt er ook de ervaring bij, en belijdt dat hij van zijne jeugd af aan genadebetooningen heeft ondervonden, die hem geleerd hebben, dat men op niemand dan alleen op God moet vertrouwen. Hoewel hij nu door de uitkomst zelve de wezenlijke oorzaak des geloofs aantoont (indien ik dit eens zoo zeggen mag) zoo kan men hier toch uit leeren welk eene kracht het gedenken van de weldadigheiden Gods op hem heeft geoefend om zijne hope te voeden. Het volgende vers is aan dit vers verbonden, zoo ten minste David niet nog verder gaat. Want, niet alleen zingt hij van Gods genade, die hij van zijne jeugd af heeft ervaren, maar ook nog die, welke hem eer hij nog was geboren, beschoren waren. In Psalm 22 : 10 vinden wij eene schier gelijkluidende belijdenis, waardoor de kracht Gods terecht verhoogd wordt, evenals zijne onschatbare goedheid in de voortteling van den mensch, waarvan wij de reden nooit zouden kunnen gelooven, indien wij er niet aan gewoon waren geworden. Want, indien wij bij de geschiedenis van den zondvloed gansch verbaasd staan als Mozes ons verhaalt dat Noach en zijn gezin tien maanden lang heeft kunnen leven te midden van zulk een' ernstigen overlast als veroorzaakt moet zijn geworden door zoo vele levende wezens, die in eene betrekkelijk kleine ruimte waren opgehoopt, terwijl zij geene versche, gezonde lucht konden inademen; hebben wij ons dan ook niet met recht te verwonderen dat het kind, opgesloten in het ingewand der moeder, kan leven in een' toestand, waarin de krachtigste

man binnen een half uur tijds zou moeten stikken? Maar omdat die wonderen Gods zoo veelvuldig voorkomen, worden zij niet door ons geteld. Daarom wordt deze ondankbaarheid zoo terecht bestraft door den geest Gods, als Hij ons dit opmerkelijk voorbeeld van Gods genade voor de aandacht brengt, welke gezien wordt in onze geboorte. En als wij nu ter wereld zijn gekomen, wat zou, hoewel de moeder haar plicht doet, en de vroedvrouw haar bijstaat, evenals ook vele anderen, wat zou er, zeg ik, van ons worden, indien God ons niet in zijn schoot ontving? En welke hoop zou er zijn om in het leven te kunnen blijven? Zou het uittreden uit het ingewand der moeder dan niet veeleer een ingang zijn tot duizend dooden? Daarom wordt niet zonder reden van God gezegd, dat Hij *Uit den buik heeft uitgetogen.* Hiermede stemt ook overeen de zinsnede van het vers: *Mijn lof is geduriglijk van U*, want hij geeft hiermede te kennen dat de stof om God te loven hem voortdurend toevloeit.

7. *Ik ben velen een wonder geweest.* Hij begint te dezer ure zijne klacht, dat hij, van wege de groote ellende, waaraan hij ten prooi was, voor iedereen schier een verfoeisel is geweest. Hoewel er nu eenigen schijn van tegenstrijdigheid bestaat in die woorden: Immer gekroond te zijn met de weldadigheden Gods, en van den anderen kant voor een wonder, d. i een soort van monster aangezien te worden, zoo kunnen wij hier toch eene zeer nuttige leering uit afleiden, te weten, dat de vertroosting, die hij heeft gesmaakt uit de weldaden Gods, door de zwaarte zijner rampen niet weggenomen kon worden. Hoewel hij zich aldus door iedereen verafschuwd zag, zoo is toch de herinnering aan het goede, dat hij had ontvangen, door geenerlei duisternis uitgewischt kunnen worden, maar is hem juist ten licht geweest in zijn hart om aan zijn geloof richting en leiding te geven Door dit woord *Wonder*, moet geene gewone ramp verstaan worden, want zoo hij niet op vreemdsoortige, buitengewone wijze verdrukt was geworden, dan zouden zij, die met den ellendigen toestand des menschen niet onbekend zijn, van zoo groot eene versmaadheid geen afschuw gehad hebben. En hierin is de proeve zijner standvastigheid des te lofwaardiger, dat hij onder den last dier schande niet is bezweken, maar dat hij, nu de wereld hem verwierp, des te meer heeft kunnen rusten in God. Want de zin moet door een tegenstellend voegwoord verklaard worden, te weten: hoewel de menschen hem verafschuwen als een monster, zoo is hij, steunende op God, toch standvastig kunnen blijven. Wil men het woord, dat ik door Grooten

vertaald heb, overzetten door Velen, dan zal de zin wezen, dat de ellende van David zóó openlijk bekend is geweest bij het volk, alsof hij op een schouwtooneel den volke vertoond was geworden. Evenwel, naar mijn inzien, is het beter om er de beteekenis aan te geven van de grooten, d. i. van hen, die het meest in aanzien zijn. Nu is geen hart zoo sterk of standvastig, dat het niet getroffen en diep gewond zou zijn door zoodanige smaadheid, wanneer zij, die men wijs en voortreffelijk acht in oordeel en verstand, en die met gezag bekleed zijn, afschuw betoonen voor iemand, die ongelukkig en in zware beproeving is. Onmiddelijk, en alsof hij zijne begeerte reeds verkregen had, voegt hij er het getuigenis bij van zijne dankbaarheid. En om zich nog vroolijker en in goede hope op te heffen, belooft hij uit vollen mond den lof Gods te zullen zingen, en dat niet slechts éene enkele maal, maar hiermede steeds voort te gaan zonder het ooit moede te worden.

9. Verwerp mij niet in den tijd des ouderdoms; verlaat mij niet, terwijl mijne kracht vergaat. 10. Want mijne vijanden hebben van mij gesproken, en zij, die mijne ziel bespieden, hebben te zamen beraadslaagd. 11. Zeggende: God heeft hem verlaten; jaagt hem na en gij zult hem vangen, want er is niemand, die hem verlost. 12. O God! verwijder u niet van mij; mijn God! haast u tot mijne hulp. 13. Laat hen, die mijne ziel haten, beschaamd worden en bezwijken, laat hen, die mij zoeken te schaden, met schande en schaamte overdekt worden.

9. *Verwerp mij niet.* David, die zoo even verhaald heeft, hoe God zijn leven beschermd heeft van zijne kindsheid aan, hem daarna in zijne jeugd heeft gevoed, en zich gedurende zijn gansche leven als de Hoeder heeft betoond van zijn heil, bevindt zich thans ternedergeslagen door den ouderdom, en nu werpt hij zich aan de vaderlijke borst om ondersteund en opgeheven te worden. Want, naarmate de krachten afnemen, en de noodzakelijkheid ons dringt om God te zoeken, behooren wij ook te hopen, dat Hij geneigd zal zijn om ons snel ter hulpe te komen,

Wat hij zeggen wil komt in het kort hierop neder: Heere, Gij hebt mij in den bloei mijner jaren kracht en sterkte gegeven, verlaat mij niet te dezer ure, nu ik zwak en schier verwelkt ben; laat mijne krachteloosheid U tot medelijden bewegen, naarmate ik nu meer behoefte heb aan uwe hulp. De Schriftverklaarders leiden, niet zonder grond, uit dit vers af, dat er in dezen Psalm melding gemaakt wordt van de samenzwering van Absalom. En voorzeker heeft dit afschuwelijk en treurig schouwspel kunnen teweegbrengen dat niet slechts het gewone volk, maar ook ernstige, bezadigde lieden hunne oogen afwendden als van een afschuwelijk monster, toen de zoon zijn' vader ten doode toe vervolgde en tot zelfs in de woestijn najoeg, nadat hij hem uit zijn koninkrijk had verjaagd.

10. *Want de vijanden*, enz. Er is nog eene andere omstandigheid, die hem de barmhartigheid Gods doet inroepen, nl. dat de boozen, hem met overmatige wreedheid vervolgen, omdat zij denken dat God hem verlaten en verstooten heeft. Want wij weten dat de stoutmoedigheid ook bij de boosaardigsten toeneemt, wanneer zij de onschuldigen kwellen en daarbij veinzen niets met God van doen te hebben, aangezien zij niet slechts bevestigd worden door de hoop van ongestraft te zullen blijven, maar zich daarbij nog beroemen, omdat hun alles naar wensch gaat, daar zich geen enkele hinderpaal voordoet, om hun' boozen wil in bedwang te houden. Nu is hetgeen aan David overkomen is, iets dat schier gansch gewoon is voor de kinderen Gods, nl. dat de boozen zich alle vrijheid veroorloven om hen te schaden, na zich zelven eerst wijs gemaakt te hebben, dat het door den wille Gods is, dat zij hun ten prooi zijn geworden. Want, omdat zij de genade Gods afmeten naar hunne tegenwoordige omstandigheden, achten zij, dat allen, die Hij beproefd en in kommer laat zijn, door Hem veracht, verlaten en verstooten zijn geworden. En in die overtuiging porren zij elkander aan om hen op allerlei wijze schade te berokkenen, daar er toch niemand is, die het voor hen opneemt. Maar die woedende beschimping behoort ook ons hart op te heffen omdat dit de eere Gods raakt, om dan inderdaad te ervaren hetgeen hij zoo dikwijls belooft, nl. immer hulp te zullen verleenen aan de armen en beproefden. Nu zal de dwaze inbeelding van de verachters van God, waarbij zij zich beloven vergeving van Hem te zullen erlangen, hunne schuld volstrekt niet verminderen; veeleer beleedigen zij God in dubbele mate, daar zij Hem ontnemen wat Hem in de eerste plaats eigen is.

12. *O God! verwijder U niet van mij.* Men kan nauwelijks woorden vinden om uit te drukken, hoe zwaar en moeielijk deze verzoeking geweest is, toen de boozen er zich zoo van verzekerd hielden, dat David door God was verworpen. Want zij hebben dit gerucht zoo maar niet onbedachtelijk verspreid, maar na zich den schijn gegeven te hebben van alle dingen met wijs beleid gewikt en gewogen te hebben, gaven zij hun oordeel als iets dat volkomen bewezen was. Daarom is het in David eene bovenmenschelijke kracht geweest om hun verdorven oordeel zóó zeer te boven te komen, dat hij er zich van verzekerd houdt, dat God in weerwil van dit alles, Hem gunstrijk zijn zal, en hij vol vertrouwen de toevlucht tot Hem neemt. En er is niet aan te twijfelen dat hij door Hem zijn God te noemen, met dit schild den ruwen aanval afweert. Terwijl hij nu de hulpe Gods inroept, bidt hij te gelijkertijd, dat zijne vijanden bedekt zullen worden van schaamte, totdat zij gansch verteerd zijn. Evenwel: men zou die woorden ook in den toekomenden tijd kunnen lezen, want na zijn gebed voleindigd te hebben, heeft David de gewoonte, zich tegen zijne vijanden te verheffen en als over hen te triomfeeren. Maar ik heb liever gevolgd wat het meest passend was in het verband van den tekst. Dewijl ik nu elders reeds gezegd heb hoe deze verwensching behoort te worden verstaan, is het niet noodig dit thans te herhalen.

14. Doch ik zal geduriglijk hopen, en zal boven allen lof den uwe stellen. 15. Mijn mond zal uwe gerechtigheid vertellen, en alle dagen uw heil, want ik heb er de getalen niet van geweten. 16. Ik zal heentreden door de krachten des Heeren Jehovah's, ik zal uwe gerechtigheid alleen gedenken.

14. *Doch ik zal geduriglijk hopen.* Wederom bereidt David zich, als de overwinning verkregen hebbende, tot dankzegging aan God. Er valt niet aan te twijfelen dat hij, terwijl zijne vijanden spotten met zijne eenvoudigheid, kloekmoedig gestreden heeft onder zijne droefenissen en rampen, hetgeen wij kunnen afleiden uit het woord *Hopen.* Hoewel hij toen geenerlei uitkomst zag voor zijne ellende, en de boozen niet ophielden van hem te bespotten wegens zijn betrouwen, toch stelt hij zich voor te volharden in de hope; gelijk het ook een echt bewijs

is van geloof om alleen te zien op de belofte Gods, en te midden van de zeer dikke duisternis der beproevingen alleen door zijn licht te worden geleid. Die hope, waarvan David spreekt, moet dus geschat worden naar den strijd, dien hij toenmaals heeft gestreden. Door te zeggen dat hij *aan al zijn' lof zal toevoegen* toont hij de zekerheid, die hij bezit, dat zijne beproevingen en wederwaardigheden tot een gelukkig einde zullen komen. Want het is alsof hij zeide: Heere, omdat ik reeds sedert lang gewoon ben uwe weldaden te ontvangen, twijfel ik niet of deze nieuwe toevoeging zal mij ook nieuwe stof geven om uwen lof te zingen. Daarna zegt hij in duidelijker bewoordingen welk lofoffer hij Gode denkt aan te bieden, nl. dat hij voortdurend zijne gerechtigheid en zijn heil zal vertellen. Nu heb ik reeds vroeger dikwijls geleerd dat de gerechtigheid Gods niet deze is, waardoor Hij aan een iegelijk het zijne geeft, maar de getrouwheid en waarheid, die Hij de zijnen geeft te ervaren, als Hij hen voedt, onderhoudt en verlost. En hieruit kunnen wij eene onschatbare vertroosting putten, nl. dat ons heil zóó zeer steunt op de gerechtigheid Gods, dat het even vast en onwrikbaar is als deze. Het is genoegzaam bekend, dat *het heil Gods* te dezer plaatse in actieven zin verstaan moet worden. Hij voegt het samen met zijne gerechtigheid als de uitwerking met hare oorzaak, want hij bezat door niets anders de zekerheid van zijn heil dan door het feit, dat God rechtvaardig is en zich zelven niet kan verloochenen. Omdat hij nu zoo dikwijls en door verschillende bewonderenswaardige middelen verlost is geworden, stelt hij zich voor er zich immer op toe te leggen Gods genade groot te maken. Sommigen gebruiken hier een tegenstellend voegwoord en vertalen: Hoewel het heil Gods mij onbegrijpelijk is en mijn verstand te boven gaat, toch zal ik het vertellen. Maar de eigenlijke beteekenis is hier meer gepast, omdat er niets is, dat ons hart meer moest doen ontvlammen voor Gods lof, dan de tallooze weldaden, die wij van Hem ontvangen. Want hoewel ons hart wel onbewogen kan blijven na een of twee weldaden te hebben ontvangen, of verkoelen kan van wege het klein getal er van, zoo is onze ondankbaarheid toch niet te verontschuldigen, indien na zulk een verbazend groot aantal onze koudheid en gevoelloosheid niet wijken. Laat ons dan leeren de goedheid Gods niet op vluchtige wijze, of als met hartzeer te genieten, maar al onze zinnen uit te strekken tot hare grootheid, opdat zij ons in verrukking brenge van bewondering. Men staat er over verbaasd, dat de Grieksche uitlegger hier onbedachtelijk heeft kunnen vertalen: Ik heb de

letters niet gekend. Deze dwaling zou niet der moeite waard zijn om opgemerkt te worden, indien het niet ware dat sommige droomers, die, om zich te vleien en te streelen in hunne domheid er zich op beroemen, dat zij, op het voorbeeld van David, alle letterkunde en wetenschap moeten verachten; gelijk de Anabaptisten van heden geen ander voorwendsel hebben om er zich op te beroemen geestelijk te zijn, dan dat er geen greintje wetenschap bij hen gevonden wordt.

16. *Ik zal heentreden door de mogendheden des Heeren.* Men zou eigenlijk even goed kunnen vertalen *tot in de mogendheden*, en deze verklaring is niet minder waarschijnlijk. Want, daar de vreeze voor gevaar ons hart beklemt, omdat wij de kracht Gods niet genoeg naar waarde schatten, zoo is ook het eenige middel om verlichting te verkrijgen in onze benauwdheid, door te dringen tot de kracht Gods, opdat zij ons voor alles genoegzaam zij. Ik heb echter de andere meer algemeen aangenomene lezing willen behouden, omdat zij ook zeer gepast is, hoewel de uitleggers omtrent den zin verschillen Sommigen geven deze verklaring: Ik zal uittrekken ten krijg, vergezeld zijnde van de kracht Gods; hetgeen, naar mijn oordeel te beperkt is; ook heeft: *Gaan* de beteekenis van in vasten en voortdurenden staat blijven. Want, hoewel de geloovigen niet kunnen arbeiden zonder kwelling en overlast te ondervinden, en niet vroolijk en snel voorwaarts kunnen gaan, zoo wordt toch, omdat zij met onverwinbaren moed alle hinderpalen te boven komen zonder af te wijken van den weg of door wanhoop te bezwijken, gezegd dat zij voortgaan totdat zij den loop volbracht hebben. Kortom, David roemt, dat hij, totdat hij den eindpaal bereikt heeft, nooit van Gods bijstand ontbloot zal zijn. Omdat er nu in deze groote zwakheid niets zoo zeldzaam of moeielijk is als te volharden, verzamelt hij al zijne krachten om alleen op de gerechtigheid Gods te steunen. Want, dat hij zegt deze alleen te zullen gedenken, dit moet zoo verstaan worden, dat hij aflatende van alle verkeerd betrouwen, waar bijna de geheele wereld zich door laat vervoeren, hij zich geheel en uitsluitend verlaten zal op de bescherming Gods, zonder zich noch ter rechter, noch ter linkerzijde te laten afleiden, en ook evenzeer zonder zich door zijne eigene verbeelding te laten medevoeren. Augustinus gebruikt meer dan honderd malen dit getuigenis om de verdienste der werken te bestrijden, en stelt met bijzondere ingenomenheid de gerechtigheid, welke door God om niet wordt geschonken, tegenover de gerechtigheid, welke door menschelijke verdienste

zou worden verkregen. Evenwel, men moet bekennen dat hij eene vreemde wending geeft aan de woorden van David, die eenvoudig te verstaan geeft, dat hij noch op zijne eigene wijsheid steunt, noch op zijn' ijver, noch op zijne deugd, noch op eenigerlei rijkdom om zich met zekerheid en vastheid heil of zaligheid te beloven; maar dat hem dit alleen voor oogen staat, dat hij, omdat God rechtvaardig is, onmogelijk door Hem verlaten kan worden. Want de gerechtigheid Gods (gelijk wij vroeger reeds gezegd hebben) beteekent hier niet de vrije gave, door welke Hij de menschen met zich verzoent, of hen wederom geboren doet worden tot een nieuw leven; maar wel de waarheid en standvastigheid om zijne beloften te houden, door welke Hij zich rechtvaardig, trouw en waarachtig betoont jegens zijne dienstknechten. Nu zegt hij, dat hij immer alleen de gerechtigheid Gods zal gedenken en voor oogen houden; want zoo wij niet al onze zinnen hierop gevestigd houden, zal Satan groote verlokselen hebben om ons af te wenden naar de ijdelheid. Want zoodra er velerlei hoop en verwachting in het hart binnensluipt, zal men gemakkelijk doorvloeien; en al wie, niet tevreden zijnde met de genade Gods, van elders ook maar de minste hulp of bijstand verwacht, zal door zijn' val anderen ten voorbeeld strekken, om hen te doen weten hoe ijdel de steunselen zijn, die men aan de hulpe Gods toe wil voegen. Wanneer nu David voor dit leven zijn' staat niet anders heeft kunnen handhaven dan door zich op Gods gerechtigheid te werpen, na van alle andere betrouwen te hebben afgezien, wat zal dan, bid ik u, wanneer het aankomt op het eeuwig en geestelijk leven, onze vastigheid zijn, indien wij ook maar in het minst of geringst van de genade Gods vervallen? Men kan dus niet ontkennen dat de partitie, welke de Papisten verzonnen hebben tusschen den vrijen wil en de genade Gods, de arme zielen ten verderve leidt.

17. O God! Gij hebt mij geleerd van mijne jeugd aan, en tot nog toe verkondig ik uwe wonderen. 18. En ook nog, o God! tot in den ouderdom en de grijsheid, verlaat mij niet, totdat ik uwe kracht heb verkondigd aan dit geslacht, en aan alle nakomelingen uwe macht. 19. En uwe gerechtigheid, o God, (is verheven) tot in de hoogte; want Gij hebt heerlijke dingen gedaan; o God! wie is U gelijk?

17. *O God! Gij hebt mij geleerd.* Hij verhaalt opnieuw hoeveel hij God verschuldigd is voor zijne weldaden, niet slechts ten einde zich zelven op te wekken om ze te erkennen, maar ook om in de toekomst te blijven hopen, hetgeen blijkt uit het volgende vers. Daar God ons nu leert zoowel door het woord als door de daad, is het voorzeker deze laatste wijze van leeren, die hier aangeduid is, nl. dat hij van zijne kindsheid af door voortdurende ervaring geleerd heeft, dat er niets beters is dan op God te betrouwen. Opdat hij nu nooit verstoken zal zijn van deze leer der practijk, getuigt hij, dat hij er op rechtmatige wijze van geprofiteerd heeft, want hij belooft verkondiger te zijn van Gods wonderdaden, opdat hij door zijne ondankbaarheid den stroom zijner weldadigheden niet stremme. Daarmede staat ook in verband het gebed, dat Hij hem in zijn' ouderdom niet zal verlaten. Zijne redeneering komt hierop neder: Aangezien Gij, o God, U van den beginne aan, zoo milddadig hebt betoond, zult Gij mij dan niet de hand reiken om mij te helpen en te ondersteunen te dezer ure, nu Gij ziet dat mijne kracht vergaat? Daarom moeten wij ook tot de vaste overtuiging komen: Daar God zich verwaardigd heeft ons lief te hebben in onze kindsheid en in onze jeugd, en ons bij het toenemen onzer jaren zijne gunst heeft betoond, ja gedurende ons geheele leven niet opgehouden heeft ons wel te doen, is het onmogelijk dat Hij niet ten einde toe hiermede zal voortgaan. Het rededeeltje is hier dus *illatief*, d. i. gevolgtrekking aanwijzend, alsof hij wilde afleiden dat God wiens goedheid onuitputtelijk is, en die geenszins evenals de mensch aan verandering onderhevig is, dezelfde zal wezen voor de ouden van dagen wat Hij voor hen geweest is in hunne jeugd. Daarna geeft hij aan zijn gebed nog meer kracht en nadruk door nog een ander argument, want, zoo hij in zijn' ouderdom bezwijkt, dan moet ook de genade Gods, door welke hij tot nu toe ondersteund is geworden, evenzeer in kracht zijn te kort geschoten. Want, zoo God terstond zijne genade terughoudt, nadat men haar voor een oogenblik heeft gesmaakt, dan zal de herinnering er van ook dadelijk verloren gaan. En evenzoo: wanneer Hij na ons met velerlei weldaden gekroond te hebben, aan het einde onzes levens ons zou verlaten, dan zou zijne milddadigheid hierdoor al hare liefelijkheid en bekoorlijkheid verliezen. David vraagt dus ten einde toe geholpen te zullen worden, opdat hij aan zijne opvolgers den voortdurenden stroom van Gods genade zal kunnen aanprijzen en getuigen dat God de geloovigen nooit beschaamt of teleurstelt, die tot Hem de toevlucht nemen. Want door *geslacht* en *nakomelingen* verstaat hij de kinderen en kleinkinderen, tot wie

de gedachtenis van Gods genade niet anders komen kan, dan wanneer zij voleindigt wat zij heeft begonnen. Hij maakt hier melding van *Kracht* en *Macht* als gevolg en uitwerking van Gods gerechtigheid. Doch hij versiert met dezen lof het middel der bevrijding, waarin hij zich verblijdt; alsof hij zeide dat God door dit middel op zeldzame en bijzondere wijze zijne kracht en macht heeft tentoongespreid.

19. *En uwe gerechtigheid.* Anderen verbinden dit vers met het voorgaande, en, ten einde den samenhang te begrijpen, het werkwoord Ik zal verkondigen herhalende, plaatsen zij het woord Gerechtigheid in den 4den naamval. Daar dit echter van geen of weinig beteekenis is, zal ik hier niet bij blijven stilstaan. David vervolgt met verscheidene woorden wat hij te voren had gezegd, en wel ten eerste dat de Gerechtigheid Gods hoog verheven is, en vervolgens dat Hij heerlijk en majestueus heeft gewerkt, en eindelijk roept hij in bewondering: *Wie is u gelijk?* Nu is het merkwaardig, dat de gerechtigheid Gods, waarvan de uitwerkselen gansch nabij en blijkbaar voor ons zijn, in de hoogte geplaatst is, omdat zij door onze zintuigen niet kan worden bemerkt. Want, zoo wij haar willen afmeten naar onze maat, dan zou de minste verzoeking ons verzwelgen. Om haar dus de mogelijkheid te geven van ons te kunnen redden, moeten wij onzen geest naar de hoogte richten en naar de laagte, in de lengte en in de breedte, ten einde hare grootheid te kunnen begrijpen. Het tweede lid, dat de werken Gods vermeldt, heeft hier betrekking op, want zoo wij aan zijne macht den lof geven, die haar toekomt, dan zal ons nooit stof tot hopen ontbreken. Eindelijk, het gevoel van Gods goedheid behoort ons te doen wegzinken in bewondering; hierdoor zal onze geest, die elk oogenblik door eene booze onrust ginds en herwaarts wordt bewogen, er toe komen om te rusten in God alleen. Want zoodra zich de eene of andere verzoeking voordoet, maken wij van eene vlieg een' olifant; ja wij maken ons zeer hooge bergen waardoor de hand Gods belet wordt tot ons te reiken; en zoo gaan wij dan boosaardiglijk de macht Gods beperken. Door Davids uitroep kunnen wij dus leeren, dat wij alles behooren te doordringen van geloof, en de macht Gods hooger te stellen dan alle beletselen, gelijk zij dit ook verdient. Want, hoewel allen met den mond belijden, dat niemand Gode gelijk is, zal er toch nauwelijks een op de honderd gevonden worden, die er zich wel van bewust is, dat God in zich zelven volkomen genoegzaam is om ons te verlossen.

20. Want Gij hebt mij groote en kwade benauwdheden doen zien; maar terugkeerende zult Gij mij weder levend maken en mij weder ophalen uit de afgronden der aarde. 21 Gij zult mijne grootheid vermeerderen, en U omkeerende, zult Gij mij vertroosten. 22. Ook zal ik U, mijn God, loven om uwe waarheid met orgelen der muziek, o Heilige Israëls, ik zal U psalmzingen met de harp. 23. Mijne lippen zullen juichen, wanneer ik U zal psalmzingen, en mijne ziel, die Gij verlost hebt. 24. Ook zal mijne tong alle dagen uwe gerechtigheid bekend maken, omdat zij, die mijn kwaad teweegbrengen, beschaamd en schaamrood zijn geworden.

20. *Want Gij hebt mij groote en kwade benauwdheden doen zien.* Het is bekend, dat het werkwoord Zien door de Hebreën met de andere zinnen in verband wordt gebracht. En zoo klaagt David, dat de benauwdheden, die hij had verduurd, hem getoond werden. Daar hij nu aan God zijne uitkomsten en verlossingen toeschrijft, erkent hij opnieuw, dat alle beproevingen, die hij had te verduren, hem door den raad en den wille Gods toegezonden zijn. Maar in de eerste plaats moet zijn doel gekend worden, want, om de genade Gods vergelijkenderwijs nog doorluchtiger te maken, verhaalt hij hoe harde behandeling hij heeft ondervonden Indien hij altijd een' gelijken voorspoed had genoten, dan zou hij reden hebben om zich in zijn goed te verheugen, maar dan zou hij niet bij ervaring geweten hebben wat het is om door de ongeloofelijke kracht Gods verlost te zijn van den dood. Want men moet genaderd zijn tot aan den dood, opdat God als Verlosser zal kunnen verschijnen. En inderdaad, daar wij bij onze geboorte nog geen verstand hebben, wordt door den eersten oorsprong van ons leven niet duidelijk genoeg deszelfs Werker aangeduid; maar wanneer God in onze wanhoop tot ons komt, dan is deze herleving, deze opstanding, ons een heldere spiegel zijner genade. David vergroot nog de weldaden Gods doordat hij, nedergestort zijnde in een' diepen afgrond, toch, nadat hij door de hand Gods er uit opgetrokken is, het licht wederom kan aanschouwen. En hij roemt niet slechts door Gods genade veilig en behouden te zijn, maar ook toegenomen

te zijn in eere, welke verandering als het toppunt was van zijne wederoprichting, alsof hij van uit de hel tot den hemel was opgericht. Hetgeen hij voor de derde maal herhaalt, dat God zich heeft omgekeerd, behoort tot den lof zijner genade, als om te zeggen dat geen tegenspoed hem bij geval heeft getroffen daar in zijn' toestand verandering is gekomen, zoodra Gods gunst hem weder verschenen is.

22. *Ook zal ik U, mijn God, loven.* Hij kan zich niet weerhouden van wederom God te loven, want hij is van meening dat God aan de zijnen hulp verleent, opdat zijne goedheid verheerlijkt en geprezen zal worden. Door de woorden, die wij overgezet hebben door Orgelen en Harp, zinspeelt hij op eene gewoonte uit dien tijd. En inderdaad, er is niet aan te twijfelen dat den lof Gods te zingen met begeleiding van harp en orgel een deel uitmaakte van de opvoeding der Wet en van den dienst van God, die toen nog door derzelver typen en schaduwen omhuld was. Hij spreekt van de dankzegging, die in het openbaar geschiedde, want, hoewel het ons niet verboden is om ons voor particulier gebruik van muziekinstrumenten te bedienen, zijn zij toch door het duidelijk gebod des Heiligen Geestes uit onze tempelen uitgeworpen, als Paulus niet toelaat anders dan in eene bekende taal God te loven of tot Hem te bidden. Door het woord *Waarheid* geeft hij te kennen dat zijne hoop beloond werd, toen hij door God in het gevaar was behoed. Het zijn ook dingen, die door een' onverbreekbaren band saamverbonden zijn, nl. de beloften Gods en de waarheid, of getrouwheid, waarmede Hij ze vervult. Want, zoo wij niet afhankelijk zijn van het Woord Gods, hebben wij geen' smaak voor de weldaden, die Hij ons schenkt. Dan worden wij ook niet opgewekt tot gebed of tot dankzegging indien dit zelfde Woord niet vooraangaat om ons te verlichten. Daarom is ook de razernij van dien duivelschen mensch, Servet, des te verfoeielijker, die leert, dat de regel des gebeds verdorven wordt, indien het geloof verbonden wordt aan de beloften, alsof wij geen toegang tot God hebben vóór Hij ons roept met zijne stem om tot ons te komen. In het volgende vers drukt hij nog beter uit, dat hij God niet geveinsdelijk, of slechts welstaanshalve zal danken, maar dat hij met ongeveinsde vurigheid van geest dezen plicht der godsvrucht zal volbrengen. Want door de beelden, die hij gebruikt, geeft hij te verstaan, dat het zijn grootste genot zal wezen God te loven, en hierdoor laakt hij zijdelings de onheilige vroolijkheid van hen, die zich verheugen in hun' voorspoed terwijl zij God vergeten. Het laatste vers

heeft eene zelfde strekking, als hij zegt dat geene blijdschap hem aangenaam is, indien zij niet gepaard gaat met den lof Gods, en dat het hem als eene zoete, liefelijke vrucht is zijn' Verlosser door lof en dank te kunnen verhoogen.

PSALM 72.

INHOUD In naam van geheel de Kerk spreekt David voor God zijne wenschen uit naar voortdurenden voorspoed van het hem beloofde koninkrijk, en te gelijkertijd leert hij ons dat het ware geluk der godvruchtigen hierin bestaat, dat zij geregeerd worden door een' Koning, dien God heeft verkoren.

1. *Van Salomo.* O God! geef den Koning uwe
rechten, en uwe gerechtigheid aan den zoon des Konings.
2. Hij zal uw volk richten in gerechtigheid, en uwe
armen met recht. 3. De bergen zullen den volke
vrede voortbrengen; en de heuvelen in gerechtigheid.
4. Hij zal de ellendigen des volks recht doen; hij zal
de kinderen des bedrukten verlossen, en den lasteraar
verbrijzelen. 5. Zij zullen U vreezen met de zon, en
van geslacht tot geslacht U vreezen in de tegenwoordig-
heid der maan 6. Hij zal nederdalen als de regen
op het gemaaide gras, en als dichte en langdurige
regens, die de aarde bevochtigen.

Van Salomo. Uit het opschrift van den Psalm blijkt niet wie er de dichter van is. Omdat echter aan het einde gezegd wordt dat dit gebed het laatste was der gebeden van David, is het waarschijnlijk; dat hij er de auteur van is geweest. Het kan ook wezen, dat Salomo, zijn opvolgers, den wensch zijns vaders in dichtmaat heeft overgebracht, opdat hij door het volk beter gekend en gezongen zou worden. Dit is wel waarschijnlijk. Omdat de letter Lamed in het Hebreeuwsch echter velerlei

beteekenissen heeft, kan men ook aannemen dat de Psalm ten gunste van Salomo is gedicht, en zoo wij die meening omhelzen dan moet het ook wel opgemerkt worden, dat in den persoon van een' mensch de voortdurende staat des koninkrijks is begrepen. Na alles nu wel overwogen te hebben neig ik gaarne tot de gissing dat de gebeden, die David stervende heeft opgezonden, door zijn' zoon geredigeerd werden in den vorm van een' Psalm' ten einde alzoo ter eeuwige gedachtenis te blijven bestaan. Want het schijnt dat dit er uitdrukkelijk bij is gevoegd als iets dat van groot gewicht en beteekenis is, nl. dat het het laatste gebed is van David, opdat de geloovigen aandachtiger en met grooter ijver hunne wenschen samenvoegen met den zoo gedenkwaardigen wensch dezes godvruchtigen konings. Omdat Salomo dus slechts den schoonen dichterlijken vorm heeft gegeven aan de stof, die hij van zijn vader heeft ontvangen, moet David ons de eerste en voornaamste auteur blijven van dit lied. Zij, die dezen Psalm als eene eenvoudige profetie willen beschouwen van de regeering van Jezus Christus, schijnen de woorden al te zeer te verwringen. En voorts moeten wij ons wel wachten van reden te geven aan de Joden om te klagen dat wij door sophisterij en spitsvondigheid dingen op Christus toepassen, die Hem niet rechtmatig toebehooren. Maar David, op Gods bevel tot koning gezalfd, verzekerd zijnde dat hij, zoowel als zijne opvolgers, het koninkrijk in bezit hadden op voorwaarde dat de macht en heerschappij er van aan Christus zouden komen; verzekerd zijnde dat de aardsche bewaring van het volk zóó zeer opgesloten of begrepen was in die heerschappij, dat van uit die schaduw ten slotte iets beters, iets voortreffelijkers moest voortkomen, ik bedoel de geestelijke en eeuwige gelukzaligheid, zoo is het volkomen terecht dat de eeuwige voortduring er van hem zóó ter harte ging en dat hij zoo vurig heeft gebeden, dat hij met zijn' laatsten ademtocht zijne wenschen herhalende, duidelijk te verstaan heeft willen geven, dat van alle zijne zorgen deze de voornaamste is geweest. Want, hetgeen hier van de eeuwige heerschappij gezegd is, kan niet tot een' mensch worden beperkt, noch tot verscheidene menschen, ja ook niet tot twintig eeuwen, maar hier wordt de opvolging aangegeven, die in Christus haar einde en hare volkomene vervulling heeft bereikt.

1. *O God! geef den Koning uwe rechten.* Hoewel David, aan wien de belofte gedaan was, zijn' zoon, die hem in de regeering moest opvolgen, met hartelijke liefde aan God heeft opgedragen, moet men er toch niet aan twijfelen, dat hij hiermede aan geheel

de Kerk een' algemeenen vorm van gebed heeft voorgeschreven, opdat de geloovigen, overtuigd zijnde, dat zij geenerlei goed of geluk konden verkrijgen dan door zich te schikken onder één hoofd, deze wettelijke orde eerbiedig zouden in acht nemen; en ook evenzeer opdat zij van dit rijk der schaduwen heengevoerd zouden worden tot Christus. Nu is de som en inhoud hier van, dat God door den geest der wijsheid en der oprechtheid den Koning, dien Hij had verkoren, zou onderwijzen; want door de woorden *gerechtigheid* en *recht* verstaat hij een' welgeordenden regeeringsvorm, het tegenovergestelde van de tyrannieke en buitensporige losbandigheid der goddelooze koningen, die, God minachtende, heerschen naar hunne eigene bedorvene lusten; en hierdoor onderscheidt hij den heiligen Koning Israëls, die door God gezalfd is, van de overige koningen der aarde. Intusschen leeren wij uit deze woorden, dat geene regeering naar recht gevestigd kan zijn in deze wereld, als zij niet staat onder de leiding Gods, en zijn Geest er niet vooraangaat. Want, als de koningen reeds door hunne eigene kracht of deugd genoegzaam onderwezen waren, dan zou het nutteloos zijn dat David door het gebed elders voor hen zocht, wat zij in zich zelven reeds bezitten. Daar hij echter vraagt dat het recht en de gerechtigheid Gods den koningen medegedeeld zal worden, leert hij ons, dat niemand tot dit ambt bekwaam of geschikt is, tenzij hij door de hand Gods er voor gevormd en toebereid is geworden. Daarom roept zijne wijsheid in het boek van Salomo, dat de koningen door haar regeeren (Spreuken 8 : 15). Aangezien nu orde en regel in den burgerlijken staat eene zoo voortreffelijke zaak is, is het niet te verwonderen, dat God er als de Auteur van erkend wil wezen en er zich den lof van toegekend wil zien. Overigens, men moet afdalen van het algemeene tot het bijzondere, want daar het een zeer bijzonder werk Gods is om een rechtmatig vorstendom in deze wereld te vestigen en in stand te houden, was het nog veel meer noodig dat God eene bijzondere genade zijns Geestes zou aanwenden voor de instandhouding en bewaring van dit heilig koninkrijk, dat Hij boven alle anderen had verkoren. Door *Den zoon des Konings* verstaat hij ongetwijfeld de opvolgers; hoewel hij ook acht geslagen zal hebben op deze Profetie: Ik zal op uwen troon doen zitten iemand uit uwe nakomelingen, de vrucht uws buiks (Psalm 132 : 11). Nu is er in geen der opvolgers van David zoodanige vastigheid, totdat wij tot Christus genaderd zijn, want wij weten dat na den dood van Salomo de koninklijke waardigheid vervallen is, en dat van dien tijd af diens rijkdommen verminderd zijn, totdat het volk weggevoerd in ballingschap en de Koning op

schandelijke wijze ter dood gebracht zijnde, het koninkrijk gansch en al ten onder was gebracht, ja een puinhoop was geworden. En zelfs na den terugkeer uit Babel was de wederoprichting niet van zoodanigen aard dat men er groote verwachting van kon koesteren, totdat eindelijk uit den afgehouwen tronk van Isaï Jezus Christus is voortgekomen. Daarom neemt Hij onder de kinderen van David de eerste en voornaamste plaats in.

2. *Hij zal uw volk richten.* Sommigen lezen dit in den optatief. Anderen laten het werkwoord in den toekomenden tijd, opdat het een Profetie zij, maar het is beter eene beteekenis tusschen die beiden aan te nemen. Want alles wat hierna gezegd zal worden vloeit voort uit dezen zegen van God, nl. dat de Koning versierd is met recht en gerechtigheid. Daarom kan dit gebed op deze wijze verklaard worden: O God bestuur onzen Koning in zijn richten; of wel: Als Gij aan onzen Koning uwe gerechtigheid mededeelt, zoo zal hij rechtvaardig recht doen. Want het volk goed te regeeren is eene te voortreffelijke gave om uit den mensch te kunnen voortkomen; maar de geestelijke regeering van Christus, door welke alle dingen in volkomen orde hersteld worden, moet dus nog zooveel te meer eene hemelsche gave genoemd worden. Hoewel hij nu in het eerste lid spreekt van het volk in het algemeen, noemt hij toch in het bijzonder *de armen*, die van wege hunne zwakheid en armoede de hulp van anderen behoeven, en ten behoeve van wie de koningen het zwaard dragen, om hen te beschermen, wanneer zij verdrukt worden. Daaruit vloeit ook de vrede voort, waarvan in het derde vers melding wordt gemaakt. Want, aangezien dit woord Vrede door de Hebreën niet gebruikt wordt om er uitsluitend kalmte en rust mede aan te duiden, maar ook voorspoed, toont David hiermede aan dat het volk gelukkig zal zijn, wanneer de staat bestuurd zal worden naar den regel der gerechtigheid. Wat aangaat de voortbrengselen van den vrede, het beeld, dat hier gebruikt wordt, is ontleend aan de vruchtbaarheid der aarde, alsof hij zeide dat geen enkel hoekje ontbloot zal blijven van dit geluk. Want gemeenlijk zijn de bergen onvruchtbaar, of dragen ten minste niet zoo overvloedige vruchten als de valleien. En voorts: zoowel het woord *Vrede* als *Gerechtigheid* is met de beide deelen van den zin saamgevoegd, zoodat zij ook beiden herhaald moeten worden, alsof hij gezegd had: Vrede en gerechtigheid zullen over alle deelen der aarde verbreid worden. Anderen lezen eenvoudig Gerechtigheid; maar de letter *Beth* schijnt hier niet overtollig te wezen.

4. *Hij zal de armen richten* Hij vervolgt zijn onderwerp van het doel en de vrucht eener rechtvaardige regeering en ontvouwt nu meer in den breede wat hij kortelijk had aangestipt over de ellendigen en bedrukten des volks. Maar wij moeten vasthouden aan het beginsel, dat de koningen zich niet anders binnen de perken van recht en gerechtigheid kunnen houden dan door Gods genade, want waar de geest des rechts niet heerscht van den hemel, daar wordt alle heerschappij in tyrannie en rooverij verkeerd. Omdat God nu beloofd had zorg te dragen voor de armen en ellendigen zijns volks, toont David ten einde te verkrijgen wat hij in zijn gebed vraagt voor den Koning, dat hij daarbij verlichting en verkwikking der armen op het oog heeft Wel is waar: er is bij God geene aanneming des persoons; maar het is toch niet zonder reden dat God vóór alle anderen de armen aanbeveelt, omdat zij het meest aan onrecht en geweld blootstaan. Want de wetten en het recht worden met voeten getreden, omdat iedereen machtiger wil zijn dan een ander, en dus ook meer voordeel er uit kan trekken als hij zijne arme broederen verdrukt. David zegt dus inzonderheid dat de koning de beschermer zal zijn van hen, die niet anders veilig kunnen zijn dan onder de hoede van de openbare macht, en hij belooft hen te zullen wreken, wanneer men hun smadelijk geweld aandoet. Overigens is deze manier van spreken gebruikelijk onder de Hebreën om te zeggen Kinderen der bedrukten voor Bedrukten; ook de Grieken spreken soms op die wijze, zooals wanneer zij zeggen: Zonen der geneesheeren voor Geneesheeren. Omdat nu de koning den last, dien God hem opgedragen heeft om de armen te ondersteunen en te beschermen niet anders kan volbrengen dan door met zijn gezag en zijne sterke hand de boozen ten onder te houden, wordt er niet zonder reden aan het einde van het vers bijgevoegd, dat, wanneer de gerechtigheid heerscht, de geweldenaars en roovers verslagen zullen worden. Het zou ook wel dwaas zijn te wachten, totdat zij zich uit eigene beweging en gewillig verbeteren, neen, men moet hen te keer gaan met het zwaard, opdat hunne boosheid en driestheid niet nog meer de overhand nemen. Het is dus noodzakelijk dat de vorst met wijsheid en onversaagdheid de geweldenaars in toom weet te houden, opdat de goeden en nederigen in hun recht gehandhaafd worden. Zoo zal dan niemand geschikt zijn om het volk te regeeren, als hij niet geleerd heeft streng te kunnen zijn wanneer dit vereischt wordt. Want het kan niet anders of onder een vorst, die weekelijk en traag; of liever rekkelijk en lafhartig is, moet eene maar al te groote losbandig-

heid heerschen. Daarom is het oude gezegde waar: Dat het veel erger is te leven onder een' vorst, door wiens al te groote toegeeflijkheid alles maar als geoorloofd beschouwd wordt, dan onder een' tyran, die aan niemand vrijheid laat.

5. *Zij zullen U vreezen.* Als men dit wil lezen bij wijze van aanspraak, of verandering van persoon, dan zou men het zeer gepast kunnen verstaan van den Koning, te weten, dat de voornaamste sieraden der koninklijke waardigheid, die hem door zijne onderdanen zouden kunnen doen eerbiedigen, die zijn, dat hij er voor zorgt, dat ieder ontvangt wat hem toekomt; dat hij zich zacht en menschlievend betoont door de armen en ongelukkigen bij te staan en te helpen, maar streng daarentegen, om de driestheid der boozen tegen te gaan. Het is echter beter om zonder persoonsverandering dit van God zelven te verstaan. Want, hoewel het een onwaardeerbaar goed is om de wederzijdsche rechtvaardigheid en billijkheid onder de menschen te handhaven, zoo verdient toch de dienst van God dat men er boven dit goed de voorkeur aan geeft. Daarom prijst David ons niet zonder reden de vrucht aan, die door eene heilige regeering wordt voortgebracht, daar dit ook van zelf eerbied en vreeze Gods medebrengt. Daarom beveelt Paulus (1 Tim. 2 : 2) voor de koningen te bidden, en vermeldt hij uitdrukkelijk het doel van dit gebed, nl. dat wij onder hen in vrede zullen kunnen leven in alle eerlijkheid en vreeze Gods. Omdat er dus gevaar is dat wanneer de burgerlijke orde omver wordt geworpen, de godsdienst zal verdwijnen en den dienst van God te niet zal gedaan worden, vraagt David dat God om den wille zijns naams en zijner eer den Koning zal bewaren. Door dit zelfde argument vermaant hij de koningen tot plichtsbetrachting, en spoort hij het volk aan tot gebed, dewijl er niets voortreffelijker is, dan om er met al onze wenschen naar te streven den dienst en de eere Gods te bevorderen. Zoodra men nu tot Christus toekomt, behoort Hem dit alles nog veel meer, omdat de ware godsvrucht en Gods vreeze in zijn rijk is gevestigd, en nergens anders. En gewis, den dienst van God uitstrekkende tot aan het einde der aarde, geeft David in korte worden te kennen dat hij in den geest opgeklommen is tot de eeuwige heerschappij welke door God beloofd is geworden.

6. *Hij zal nederdalen.* Hoewel dit beeld wel ietwat ruw is wordt er toch zeer juist en sierlijk door uitgedrukt hoeveel nut en voordeel wij trekken uit den goeden en wettigen staat eener

regeering; want wij weten dat het gras in het begin des zomers wordt gemaaid, als de warmte begint te heerschen, en wanneer nu de aarde niet opnieuw vochtigheid indrinkt, zouden de wortels van het gras, omdat zij blootliggen, verdorren. Nu wordt ons door David geleerd, dat evenals God de aarde bevochtigende, haar beschermt tegen de hitte der zon, Hij evenzoo zijne Kerk in stand houdt, haar bewarende en handhavende door de hand des Konings. Dit zien wij voornamelijk vervuld in Jezus Christus, die eene verborgene genade op zijne Kerk doende nederdruipen, haar op die wijze vruchtbaar maakt.

7. In zijne dagen zal de rechtvaardige bloeien, en
zoo lang de maan zal duren zal er veelheid van vrede
zijn. 8. Hij zal heerschen van zee tot zee, en van
de rivier tot aan de einden der aarde. 9. De bewoners
der woestijn zullen zich voor hem buigen, en zijne
vijanden zullen het stof lekken. 10. De Koningen van
Tharsis en van de eilanden zullen geschenken aanbrengen;
de Koningen van Sheba en Seba zullen gaven brengen.
11. En alle Koningen zullen zich voor hem nederbuigen,
en alle natiën zullen hem dienen.

7. *In zijne dagen zal de rechtvaardige bloeien.* Het is onnoodig te herhalen wat ik reeds eenmaal heb gezegd, nl dat al deze volzinnen voortvloeien uit het eerste vers. David heeft dus gebeden dat de Koning versierd zal zijn met recht en gerechtigheid, opdat de rechtvaardige bloeie en het volk voorspoedig zij. Nu was het het ambt en de roeping van Salomo om de rechtvaardigen te handhaven, maar het werk van Christus is rechtvaardigen te maken; want niet alleen doet Hij aan een iegelijk recht, maar door zijn' Geest hervormt Hij de harten. En hierdoor voert Hij als het ware de gerechtigheid uit uit de gevangenschap, daar zij anders wel verbannen zou zijn uit de wereld De zegen Gods volgt de gerechtigheid, door welken Hij al de zijnen verblijdt, als zij weten, dat zij onder Koning Jezus Christus duurzaam en volkomen gelukkig zullen zijn. Wil men echter het woord *vrede* in zijne eigenlijke en engere beteekenis nemen, dan heb ik daar niets tegen. En gewis, er is niets begeerenswaardiger dan vrede

als toppunt van een gelukkig leven, aangezien in tijden van krijg en beroerten de overvloed van allerlei goed tot niets dient, maar bedorven en vernield wordt. En voorts, daar hij het leven des Konings doet voortduren tot aan het einde der wereld, kan men hieruit nog beter bemerken dat David niet slechts zijne opvolgers hieronder begrijpt, die den aardschen troon in bezit gehad hebben, maar opklimt tot Christus, die door op te staan uit de dooden, zich leven en hemelsche heerlijkheid heeft verkregen om zijne Kerk tot in eeuwigheid te regeeren.

8. *Hij zal heerschen.* Omdat de Heere, de aarde aan zijn volk ten erfdeel belovende, hare vier grenzen heeft vastgesteld, geeft David te kennen, dat zoolang die regeering duren zal, ook de bezitting van het Beloofde Land in haar geheel zal blijven, opdat de geloovigen zouden verstaan dat de zegen Gods niet volkomen vervuld kan worden dan ten tijde van den voorspoed dier regeering. Hij spreekt het dus uit, dat hij zal heerschen van de Roode Zee, of den Egyptischen zeearm, tot aan de zee van Syrië, die de Zee van Palestina genoemd wordt, en van de rivier Eufraat tot aan de groote woestijn. Als iemand nu tegenwerpt dat deze zoo enge grenzen niet overeen komen met de heerschappij van Christus, die zich moet uitstrekken van het Oosten naar het Westen, dan is dit gemakkelijk op te lossen, nl. dat David zich schikt naar zijn' tijd, want die grootheid was toen nog niet duidelijk geopenbaard. Hij is dus begonnen met de beschrijving, die bekend en gebruikelijk was onder de Wet en de Profeten; en zelfs Christus heeft van daar zijne heerschappij begonnen, voordat Hij doordrong tot aan de einden der aarde, gelijk geschreven is in Psalm 110 : 2: De Heere zal uwen machtigen schepter uitzenden uit Zion. Doch een weinig later begint hij zijne grenzen uit te breiden, aantoonende dat de koningen van de overzijde der zee schatplichtig gemaakt zullen worden, gelijk ook *De bewoners der woestijn* zijn juk zullen ontvangen. Wat betreft het woord Tsiim, dat wij voor Bewoners der woestijn genomen hebben, ik twijfel niet of hij verstaat hieronder degenen, die in het Zuiden wonen, daar dezen het verst van het land Kanaän verwijderd waren. Nu voegt de Profeet er terstond in het algemeen bij, *dat de vijanden des konings*, ten teeken van eerbied, *de aarde zullen kussen.* Wij weten dat bij de Oostersche volken deze ceremonie gebruikelijk was, waartoe ook Alexander van Macedonië na het Oosten onderworpen te hebben, de zijnen heeft willen noodzaken, waaruit vele twisten en oneenigheden zijn ontstaan, omdat de Macedoniërs met groote

minachting geweigerd hebben hem zoodanige slaafsche eer te bewijzen. De zin hiervan is dus, dat de Koning, die door God in Juda verkoren was, eene zoodanige overwinning op zijne vijanden zal behalen, dat zij hem nederig zullen komen aanbidden.

10. *De koningen van Tharsis.* Hij gaat nu voort met hetgeen hij gezegd heeft van de uitgestrektheid des koninkrijks. De Hebreën bestempelen met den naam Tharsis de geheele kust tegenover Cilicië, door de *eilanden* duidt hij dus de kust aan der Middellandsche zee van Cilicië tot aan Griekenland. Want, daar de Joden zich tevreden stelden met de voortbrengselen van hun land, hebben zij niet gelijk andere volkeren, verre zeetochten ondernomen, ja God had hun inzonderheid daarom als het ware ingesloten, opdat zij door de zeden en gewoonten der vreemdelingen niet verdorven zouden worden. En zoo komt het dat zij Eilanden hebben genoemd de landstreken, die aan de overzijde der zee waren gelegen. Ik erken wel dat Cyprus, Kreta en andere eilanden mede onder die benaming begrepen zijn, maar ik zeg, dat zij zich tevens uitstrekt tot alle landen, die zich aan de overzijde der Middellandsche zee bevinden. Door de woorden *Mincha* en Eshkor moet men alle schatting en belasting verstaan, maar geene vrijwillige offers of geschenken, want hij spreekt van onderworpen vijanden en van het blijk en kenteeken hunner onderwerping. Evenwel het schijnt dat de Schrift voorbedachtelijk deze termen gebruikt, ten einde het hatelijke van de zaak eenigszins weg te nemen, alsof hij van terzijde de onderdanen bestrafte, omdat zij de koningen in de hun toekomende belastingen te kort deden. Onder den naam Sheba willen sommigen Arabië verstaan, en door den naam Seba Ethiopië. Maar de gissing van hen, die door den eersten naam het gansche gedeelte van den Arabischen zeeboezem, die naar Afrika gekeerd is, en door den tweeden, die met de letter *Samech* geschreven is, de landstreek Sabea, die vruchtbaarder en schooner is, verstaan, is wel waarschijnlijk. Nu is het niet noodig te zeggen hoe dwaas deze Schriftuurplaats door de Papisten verwrongen werd. Want zij zingen dit vers van de philosophen en wijzen, die gekomen zijn om Christus te aanbidden. Alsof zij het vermogen hadden om zoo maar in eens philosophen tot koningen te herscheppen; en vervolgens ook om de deelen der wereld te veranderen, zoo dat het Oosten het Zuiden of Westen wordt. In het volgende vers drukt hij nog duidelijker uit dat geheel de wereld aan de heerschappij ven Christus onderworpen zal zijn. Want het koninkrijk

van Juda is nooit bloeiender geweest dan onder Salomo. Nu waren er te dier tijd slechts weinige koningen, die hem schatting betaalden, en zelfs was die schatting nog gering en werd slechts betaald onder voorwaarde, dat zij vrij zouden zijn om naar hunne eigene wetten te leven. Begonnen zijnde met zijn' zoon, en de kinderen zijns zoons, is David door den geest der profetie opgeklommen tot aan het koninkrijk van Christus, hetgeen zeer bijzonder merkwaardig is, opdat wij zouden weten, dat wij niet zonder reden geroepen zijn tot de hope der eeuwige zaligheid, maar omdat de hemelsche Vader ons bestemd heeft om ons aan zijn' Zoon te geven. Hieruit kunnen wij ook leeren, dat er in de Kerk en onder de kudde van Christus ook plaats is voor de koningen, aan wie David hun zwaard of kroon niet ontneemt om hun toegang te verleenen tot de kerk. Veeleer zegt hij dat zij met hunne waardigheid bekleed komen zullen, om zich voor Christus neder te buigen.

12. Want hij zal den arme redden, die roept, en den bedrukte, die geen helper heeft. 13. Hij zal meedoogend zijn jegens den ellendige en den nooddruftige, en de zielen der lijdenden bewaren. 14. Hij zal hune ziel verlossen van list en geweld, en hun bloed zal dierbaar zijn in zijne oogen. 15. En hij zal leven, en men zal hem geven van het goud van Seba; en men zal geduriglijk voor hem bidden en hem dagelijks zegenen.

12. *Want hij zal den arme redden.* Hij verklaart opnieuw dat de regeering, die hij zoo zeer roemt, geenszins tyranniek of wreed zijn zal, daar de koningen zich meestal niet bekommeren om het algemeen welzijn, maar slechts op eigen voordeel bedacht zijn. Hieruit volgt dat zij het arme volk op onmenschelijke wijze verdrukken, en die zich daarbij het meest doet vreezen en alles verslindt, wordt als de voortreffelijkste geacht. Indien nu dit gezegde bij geheel het menschelijk geslacht zoodanigen bijval erlangd heeft dat het tot spreekwoord is geworden: Dat de menschen nergens God meer nabij door komen dan door weldadigheid te oefenen, dan zou het tegen alle reden indruischen, zoo deze deugd niet schitterde in de koningen, die God meer bijzonder

aan zich heeft verbonden. Daarom zegt David, om den door God verkoren Koning beminnelijker te maken, niet zonder reden, dat hij niet slechts de hoeder zal zijn van recht en gerechtigheid, maar dat hij tevens zoo menschlievend en barmhartig zal wezen, dat ook de ellendigsten hulp en bescherming bij hem zullen vinden. Dit wordt wel zeer zelden gezien in koningen, die, verblind door hunne pracht, zich verre houden van armen en ellendigen, alsof zorg te dragen voor dezen beneden hunne waardigheid was en aan hunne majesteit te kort zou doen. David verklaart echter, dat het bloed van het gemeene volk, dat gewoonlijk als niets geacht wordt, dierbaar zal zijn in de oogen des goddelijken Konings. In het werkwoord: *Hij zal redden* worden standvastigheid en grootmoedigheid opgemerkt; want het zou niet genoeg zijn, dat list en roof den Koning mishagen, indien hij zich niet ook kloekmoedig er toe begaf om hen [de verdrukten] te beschermen en te ondersteunen. Overigens door *list en geweld* verstaat hij alle soorten van booze praktijken, want de mensch, die schade aanbrengt, is óf als de leeuw, óf als de vos. Want sommigen gebruiken openlijk geweld, en anderen sluipen bedekt heen om in hinderlagen of door geheime middelen ongerechtigheid te bedrijven. Nu weten wij, dat de souvereine heerschappij in hemel en op aarde aan Christus is gegeven (Matth. 28 : 18), opdat Hij zijn volk niet slechts bescherme tegen alle tijdelijk gevaar, maar ook en voornamelijk, tegen de verdrukkingen van Satan, totdat Hij, hen verlost hebbende van allen overlast, hen nu tot zich neemt in de eeuwige ruste.

15. *En hij zal leven.* Dat sommigen dit werkwoord met de armen in verband brengen, schijnt gezocht. David verklaart dus dat de Koning een lang leven zal hebben, hetgeen niet de minste is onder de aardsche zegeningen. Hetgeen volgt moet in onbepaalden zin genomen worden, alsof hij gezegd had; Het goud van Arabië zal hem gegeven worden, en overal zal men wenschen uitspreken voor zijn heil. Hij herhaalt hetgeen hij gezegd heeft van de macht; want, als Arabië hem schatting betaalt, hoevele groote schatten kan men dan niet uit dichterbij gelegene landen verkrijgen. Hoewel nu Christus niet heerscht om goud te vergaderen, heeft David door dit beeld toch willen aantoonen, dat zelfs de volken, die het verst af wonen, Hem zoodanige hulde zullen betoonen, dat zij zich met alles wat zij hebben aan Hem zullen onderwerpen. Want het is niets nieuws om de heerlijkheid des geestelijken koninkrijks voor te stellen door uitwendigen glans, en eene zichtbare majesteit. David heeft hier dus voor-

zegd, dat het koninkrijk van Christus zeer rijk zal wezen, doch naar zijn' geestelijken aard. Hieruit blijkt hoe boosaardig de Papisten deze Schriftuurplaats misbruikt hebben, om de vergankelijke schatten der wereld tot zich te trekken. Onder de gewone wenschen des volks, door welke het heil des konings Gode bevolen wordt, geeft hij te kennen, dat zij gaarne en gewillig zijne onderdanen zullen zijn, zoodat zij boven alles zullen begeeren Hem alle gehoorzaamheid te betoonen. En voorts: hoewel velen zijn juk weigeren; en ook de geveinsden in stilte morren, zoodat
..ij de gedachtenis van Christus wel gaarne zouden uitroeien, zoo
..hts konden, zoo betaamt het den godvruchtigen gansch
an.. ..l te zijn; niet slechts omdat de Schrift gebiedt
zij slec.. ..lle de koningen der aarde in acht te nemen,
anders gezin.. ..n wensch moeten koesteren om dit
dezen plicht jegens .. ..eiden, in hetwelk de majesteit
maar ook omdat zij den .. ..n hunne gelukzaligheid
koninkrijk inzonderheid uit te b.. ..Psalm 118 dat de
Gods schittert, en waarin ook hun hei.. ..l dat God
is opgesloten. Daarom zullen wij zien in .. ..istus
formule des gebeds aan geheel de Kerk is gegeven, ..
dezen Koning zal zegenen (Psalm 118 : 26), niet alsof Chr..
onze voorspraak of gebed noodig heeft; maar zeer terecht eischt Hij van zijne dienstknechten dit getuigenis der godsvrucht, door hetwelk zij zich ook oefenen om de uitbreiding van Gods koninkrijk te vragen.

16. Eene handvol koren zal op de toppen der bergen in de aarde gezaaid worden, de vrucht daarvan zal ruischen als de Libanon, en zij zullen uitgaan uit de stad als planten der aarde.
17. Zijn naam zal tot in eeuwigheid zijn, zijn naam zal duren met de zon, en alle natiën zullen zich in hem zegenen en hem welgelukzalig noemen.
18. Jehovah, de God, de God Israëls, zij geloofd, die alleen wonderlijke dingen doet.
19. En geloofd zij de naam zijner heerlijkheid eeuwiglijk, en de gansche aarde zij vervuld van zijne heerlijkheid: amen ja amen!
20. Hier eindigen de gebeden van David, den zoon van Isaï.

16. *Eene handvol koren zal gezaaid worden.* De meening van hen, die eene handvol voor een klein gedeelte houden, is wel waarschijnlijk. Door deze twee omstandigheden nu achten zij, dat hier eene zeldzame en ongemeene vruchtbaarheid aangeduid wordt, dewijl een weinig koren, niet meer dan een man in zijn hand kan houden, gezaaid was, en dat nog wel op de toppen der bergen, die over het algemeen niet vruchtbaar zijn, terwijl toch de opbrengst daarvan zóó groot zal wezen, dat de aren even sterk zullen ruischen als de boomen op den Libanon. Ik weet echter niet of zoo fijne vergelijking tusschen het zaad en den oogst wel aan Davids woorden beantwoordt. Men zou dit dus hier eenvoudiger kunnen verstaan, te weten, dat er op de toppen der bergen een zoo groote overvloed van koren zijn zal, dat men het met volle hand zal kunnen afsnijden, of maaien. Overigens wordt hiermede de zegeningen Gods beschreven, alsof David gezegd had, dat er onder Koning Jezus groote overvloed van goed zijn zal. De toeneming der bevolking wordt hier ook bijgevoegd, alsof hij zeide, dat niet slechts de aarde allerlei soorten van vruchten overvloedig zal voortbrengen; maar dat ook de stad vruchtbaar zal zijn in het voortbrengen van menschen. Ik heb er de voorkeur aan gegeven om den naam Libanon in den genitif te gebruiken; want de naamverwisseling die door anderen wordt aangenomen, is wel eenigszins ruw, als zij de benaming Berg voor boomen nemen.

17. *Zijn naam zal zijn.* Hij herhaalt wat hij te voren omtrent den eeuwigen duur van dit koninkrijk gezegd heeft. En er is niet aan te twijfelen, dat hij het zorgvuldig van de monarchiën der aarde heeft willen onderscheiden, die weldra verdwijnen, of ten laatste door de zwaarte van hunne grootheid zelve ineenzinken, en door hunne vernietiging bewijzen, dat niets op deze aarde vastigheid heeft of van langen duur kan zijn. En dat hij zegt dat zijn naam eeuwig zal wezen, dat moet niet zoo verstaan worden, dat zijne vermaardheid voortduren zal ook na zijn' dood, hetgeen zelfs door wereldsche, ongodsdienstige menschen begeerd wordt, uit vrees dat hun naam met hun lichaam begraven zal worden; neen, sprekende van het koninkrijk, zegt de Profeet veeleer dat deszelfs roem altijd zal blijven schitteren. Sommigen verklaren de woorden *liphne shemesh* in dier voege, dat hij het sieraad, dat God aan de koningen van Juda zou geven, boven den glans der zon achtte, maar dit is in strijd met den samenhang van den tekst, want te voren heeft hij in dezelfde beteekenis gezegd: Met de zon en in de tegen-

woordheid der maan. Nadat hij dus gesproken heeft van den langen duur, voegt hij er bij wijze van verklaring bij, dat *Zijn naam zal groeien met de zon.* Woord voor woord staat er: Zijn naam zal kinderen hebben, dat is: zal voortgeplant worden van vader op zoon; want, gelijk de zon dagelijks opgaat om de wereld te verlichten, zoo zal de kracht dezes Konings vernieuwd worden, opdat er eene eeuwigdurende opvolging zal zijn in zijn geslacht. Wij zullen ook elders zien dat de Zon en de Maan getuigen van deze eeuwigheid worden genoemd (Ps 89 : 38). Hieruit volgt dat dit dus niet van het aardsche koninkrijk verstaan kan worden, dat slechts korten tijd in het geslacht van David verbleven is, en niet slechts onder den derden opvolger begon te tanen, maar ten laatste smadelijk is ondergegaan. Doch hoewel nu het koninkrijk van Christus dikwijls wankelt op de aarde, daar het door den woedenden haat der geheele wereld wordt aangevallen, en door de schrikkelijke werkingen van Satan geschud wordt, toch wordt het wonderbaarlijk door God ondersteund en in stand gehouden, zoodat het niet vergaat. Hetgeen volgt: *In hem zullen alle natiën zich zegenen*, heeft eene dubbele beteekenis. Want de Hebreën spreken dikwijls aldus, wanneer iemand ten voorbeeld van zegen gesteld wordt, gelijk hij zich zegent in David, die bidt, dat God hem niet minder gunstig zal zijn dan Hij aan David geweest is. Evenzoo wordt diegene gezegd te vloeken in Sodom en Gomorrha, die deze namen gebruikt in afschuw en verwensching. Indien dus deze twee werkwoorden: Zij zullen zich in hem zegenen, en zij zullen hem gelukzalig noemen, in eene zelfde beteekenis genomen zijn, dan is zich zegenen in den koning zooveel als bidden, dat wij een zelfden voorspoed mogen deelachtig worden als dien de Koning geniet, omdat het geluk van dezen aller bewondering zal uitmaken. Wil men echter onderscheid maken tusschen deze twee woorden, dan zal (hetgeen niet minder waarschijnlijk is) zich zegenen in den Koning zoo veel beteekenen als: in den Koning de oorzaak te zoeken voor zijn geluk, omdat de Heidenen niets meer of beters zullen begeeren, dan wet en regel van Hem te ontvangen.

18. *Jehovah zij geloofd.* Nadat David gebeden heeft voor zijne opvolgers, en door het woord Gods verzekerd zijnde, dat zijne gebeden niet vruchteloos zouden zijn, verheft hij zich nu om God te loven. Want indien hij door het oog des geloofs niet bemerkt had wat wij te voren gezien hebben, zijne juichtonen zouden niet zoo vrij en zoo vroolijk geweest zijn. En als hij zegt, dat God alleen wonderen doet, dat heeft ongetwijfeld

betrekking op het tegenwoordig geval, niet slechts om de voortreffelijkheid des koninkrijks te prijzen, maar ook om zich zelven en anderen te herinneren, dat God om hetzelve te bewaren eene wonderbare en ongeloofelijke kracht zal moeten tentoonspreiden. En het lag voorzeker niet aan zijne opvolgers dat de troon van dit koninkrijk niet honderdmaal gevallen, ja voor goed ingestort is. Om nu maar niet verder te gaan: had de snoode afval van Salomo niet verdiend, dat die troon onherstelbaar verloren ging voor zijn geslacht? En de overigen van zijne opvolgers, behalve Josia, Hizkia, Josaphat, en eenige anderen, zijn zij niet allen van kwaad tot erger vervallen, en hebben zij niet zoo moedwillig den toorn Gods over zich verwekt, dat het een wonder is, dat God niet terstond het geheele geslacht heeft vernietigd? En voorts, daar David den geest der profetie had, was het hem niet onbekend, dat Satan immer een wreed vijand van het heil der Kerk zou blijven, en zoo heeft hij dan kunnen weten, dat de genade Gods, waarvan hij thans spreekt, niet zonder zeer groote moeite voor eeuwig in zijn geslacht zou verblijven. En voorzeker heeft de uitkomst ook bewezen door hoevele wonderen God zijne belofte vervuld heeft, hetzij wij het oog slaan op den terugkeer uit Babylon, of de ongeloofelijke uitreddingen, die daarop gevolgd zijn, totdat Christus als een rijsje uit den afgehouwen en als dooden tronk is voortgekomen. Daarom is het met volle recht dat hij bidt, dat de eer zijns naams de gansche aarde vervulle, aangezien dit koninkrijk tot aan de uiterste einden der aarde uitgebreid moest worden. En opdat alle godvruchtigen zich met hartelijken ijver met hem in dit gebed zullen vereenigen, wordt er de bevestiging bijgevoegd: *Zoo zij het, en zoo zij het.*

20. *Hier eindigen de gebeden van David.* Wij hebben gezegd dat dit niet zonder reden door Salomo was bijgevoegd, want hij heeft aan dit onderwerp dien dichterlijken vorm gegeven, niet slechts om zijn vader niet van de eer te berooven, die hem toekwam, maar ook om de kerk des te meer aan te sporen om de gebeden tot God op te zenden, waarmede David tot aan zijn' laatsten ademtocht is voortgegaan. Dat wij ons dus herinneren, dat wij God in ware oprechtheid des harten en voortdurend moeten bidden dat het Hem behage de Kerk in stand te houden in afhankelijkheid zijns Zoons. Overigens schijnt de naam van Isaï, den vader van David, hier vermeld te zijn om zijn' oorsprong in gedachtenis te houden, opdat de genade Gods des te meer uitblinke, daar Hij een' man van zoo nederig geslacht, en die

zelfs de geringste was onder zijne broederen, van achter de schapen heeft genomen, om hem tot zoo hooge eer te verheffen van hem tot Koning aan te stellen over zijn uitverkoren volk.

PSALM 73.

INHOUD: David, of wie anders de dichter was van dezen Psalm, neemt reeds bij den aanvang het vaste besluit om de rechtvaardigheid en goedheid Gods groot te maken, en dat wel als om strijd te voeren tegen het gevoel van zijn vleesch. Daarna belijdt hij dat hij, ziende hoe de boozen voorspoedig zijn in rijkdom, terwijl zij vroolijk en prachtig leven, en zich zelfs te buiten gaan in het bespotten van God, en de godvruchigen en eenvoudigen onmenschelijk kwellen; en ziende van den anderen kant, dat hoe meer iemand er zich op toelegt, om nauwgezet en oprecht te wandelen, hoe meer hij door verdriet en ellende als vervolgd zal worden, en dat zelfs de kinderen Gods over het algemeen kwijnen en (gelijk men zegt) tot in den wortel verdorren, gebukt gaande onder zorgen en verdriet, terwijl God (alsof Hij werkeloos nederzat in den hemel) zoodanige verwarring en wanorde niet herstelt, zich zwaar voelde geschokt, zoodat hij bijna allen godsdienst en vreeze Gods vaarwel had willen zeggen. In de derde plaats bestraft hij zich scherpelijk wegens de dwaasheid van al te haastig geweest te zijn in zijn oordeel over de dingen in hun tegenwoordigen staat, en leert, dat het betaamt om geduldig te verbeiden, opdat het geloof geen schipbreuk lijde bij zoo veel dat ontroert en ontrust. Eindelijk besluit hij, dat, mits wij aan Gods voorzienigheid haren loop laten naar de wijze, die God in zijn verborgen raad bepaald heeft, bij het einde een zeer groot verschil zal opgemerkt worden, waardoor men zien zal dat de rechtvaardigen evenmin van hun loon zullen worden beroofd, als de boozen aan de hand Gods zullen ontkomen.

Psalm van Asaf. 1. Toch is God Israël goed, hun
die oprecht van harte zijn. 2. Maar wat mij betreft:

mijne voeten waren bijna uitgegleden, het was alsof mijne schreden zouden uitschieten. 3. Want ik heb de dwazen benijd, ziende den voorspoed der goddeloozen.

Wat betreft den auteur van dezen Psalm, hierover wil ik niet twisten, hoewel ik het waarschijnlijk acht, dat, wijl aan Asaf de zang was opgedragen, zijn naam hier voorkomt, zonder dat die van David genoemd wordt, gelijk wij weten, dat wanneer iets genoegzaam algemeen bekend is, men dikwijls niet de moeite neemt om het nog eens uitdrukkelijk te zeggen. Wanneer wij nu willen weten hoe nuttig ons de overdenking is van deze leer, dan kunnen wij dit gemakkelijk beoordeelen naar het voorbeeld van den Profeet, die hoewel hij gansch niet weinig gevorderd was op den weg der godsvrucht, zich toch niet dan met groote moeite staande heeft kunnen houden, ja wat meer is: hij bekent dat hij, eer hij als het ware weder tot zijne zinnen kwam, en dus weder op juiste wijze over deze dingen kon oordeelen, schier tot dierlijke stompzinnigheid was vervallen. Wat ons betreft, de ervaring leert ons, dat de voorzienigheid Gods ons volstrekt niet altijd naar den zin was. Wel is waar, wij belijden allen, dat de wereld door Gods leiding wordt bestuurd; maar indien wij ons dit wel bewust en diep in het hart hadden geprent, dan zou ons geloof wel veel grooter standvastigheid hebben om de verzoekingen van den tegenspoed te boven te komen, maar nu wij zien dat de minste gelegenheid, die er zich toe voordoet, ons deze kennis doet verliezen, dan is het duidelijk, dat wij er nog nooit levendig en ten volle van overtuigd zijn geweest. En daarenboven: Satan heeft tallooze listen om onzen geest te verblinden en daarbij geeft de verwarring in de wereld rondom ons zoodanige duisternis, dat men er moeielijk doorheen kan zien en bemerken, dat God die dingen regeert en bestuurt en er zorg voor draagt. Meestal ziet men de goddeloozen triomfeeren, en hoewel zij moedwillig God tergen en Hem tot toorn verwekken, schijnt het toch, omdat Hij hen spaart, alsof zij dit maar ongestraft doen en ook kunnen blijven doen. De goeden en godvruchtigen daarentegen, die in eenvoudigheid en oprechtheid wandelen, zuchten en kermen onder armoede en nooddruft, zij worden op allerlei wijzen gekweld en gehoond, overladen met schande en smaad, en hoe meer zij aan hun pogen wel te doen, hoe meer de goddeloozen zich veroorloven om van hun geduld en hunne lijdzaamheid misbruik te maken. Wanneer nu de dingen alzoo zijn, wie is hij, die soms niet in verzoeking komt,

of ten minste geprikkeld wordt door die verkeerde gedachte, dat de wereld zoo maar door het toeval wordt beheerscht? De geest der ongeloovigen, die niet verlicht is door den Geest Gods om zich te kunnen verheffen tot de bepeinzing des eeuwigen levens, is voorzeker bovenal door die ongelukkige gedachte aangegrepen. Daarom zegt Salomo, dat, omdat dezelfde dingen geschieden aan de goeden en de slechten, het hart des menschen vervuld is van lastering en verachting van God, omdat zij niet kunnen beseffen, dat de dingen, die zij zoo slecht geregeld zien, toch onder het bestuur en de leiding Gods zijn. Wij weten, dat er onder de Philosophen waren, die beweerd en staande hebben gehouden, dat er eene voorzienigheid Gods is, maar de ervaring heeft aangetoond, dat zij daar toch niet zoo ten volle van overtuigd waren; want als de dingen anders uitvielen dan zij gedacht hebben, dan hebben zij het leerstuk openlijk verfoeid, dat zij eerst zoo hoog schenen te houden. Een merkwaardig voorbeeld hiervan zien wij in een' edelen Romein, genaamd Brutus. Men zou geen kloekmoediger man kunnen vinden dan deze geweest is, en al zijn metgezellen geven hem het getuigenis, dat hij ongemeene wijsheid bezat. Daar hij nu tot de secte der Stoïcijnen behoorde, sprak hij op voortreffelijke wijze van deugd en van de voorzienigheid Gods, en verheerlijkte haar. Toen hij zich echter overwonnen zag door Antonius, riep hij, dat alles wat hij geloofd had omtrent deugd niets was dan ijdele klanken en zotheden, en dat al de moeite, die men zich gaf om een eerlijk en deugdzaam leven te leiden, vergeefsche moeite was, omdat de menschelijke aangelegenheden slechts door het toeval worden beheerscht. En zoo is dan deze mensch, die zulk een heldhaftig gemoed bezat, en een voorbeeld was van bewonderenswaardige standvastigheid, door de deugd te verlaten, en, onder haren naam, God te vervloeken, schandelijk afgevallen. Ziedaar ook waarom de boozen van oordeel en meening veranderen, al naar de gebeurtenissen een ander aanzien krijgen, zoodat zij heden dit zeggen, en morgen weer wat anders. Hoe zou het ook mogelijk zijn, dat zij, die door den Geest Gods niet zijn herboren, zulke ruwe aanvallen kunnen weerstaan, aangezien zelfs de geloovigen eene zeer bijzondere genade Gods van noode hebben, om deze verzoeking niet in hun hart toe te laten, ja zelfs aangezien het hun soms gebeurt geschokt te worden en bijna te bezwijken, gelijk ook inderdaad David hier belijdt, dat hij bijna was gevallen. Doch laat ons thans overgaan tot de beschouwing van den Psalm.

1. *Toch*, of Evenwel. Het woord *Ach*, dat hij gebruikt, heeft hier niet de eenvoudige beteekenis van bevestiging: Gewis of Voorzeker (gelijk dikwijls aan andere plaatsen) maar moet genomen worden voor Toch, of Niettemin, of een ander dergelijk woord. En dewijl hij nu zoo plotseling en afgebroken begint, moeten wij opmerken, dat David, vóórdat hij tot dit besluit was gekomen, in zijn gemoed beroerd was door allerlei twijfel en tegenstrijdigheden. Want, als een goed en dapper kampioen heeft hij zich in velerlei en zeer zwaren strijd tegen verzoeking geoefend; en na lang gewerkt en gezwoegd te hebben heeft hij zich eindelijk aan die booze gedachten ontworsteld, en is hij tot het besluit gekomen dat God toch zijnen dienstknechten gunstig is, en de getrouwe Hoeder is van hun heil. Er is hier dus eene stilzwijgende tegenstelling tusschen de verkeerde gedachten, door Satan ingeblazen, en dit getuigenis van ware godsvrucht, waarin hij zich thans bevestigt, alsof hij het oordeel van zijne zinnen, zijn vleeschelijk begrip veroordeelt, waardoor hij er toe gekomen was om aan de voorziengheid Gods te twijfelen. Nu verstaan wij dus dat deze uitroep van groot gewicht en beteekenis is; want David beklimt den katheder niet, om, gelijk de philosophen, een twistgesprek aan te vangen, of eene sierlijke redevoering te houden; maar alsof hij aan de hel was ontkomen, juicht hij, en geeft hij lucht aan zijne blijdschap, dat hij de overwinning heeft behaald in den strijd. Want om ons door zijn voorbeeld aan te toonen hoe zwaar en moeielijk de strijd is, opent hij (bij wijze van spreken) zijn hart om ons nog iets meer te doen verstaan dan door de woorden, die hij gebruikt, wordt uitgedrukt. Waar het op neerkomt is: hoewel het den schijn heeft alsof God geen acht slaat op hen, die Hem dienen, toch strekt Hij over hen zijne gunst en goedheid uit. Want David verheerlijkt hier de voorzienigheid Gods, inzonderheid in zijne leiding der geloovigen, opdat zij weten, dat zij niet slechts evenals alle andere schepselen onder Gods heerschappij staan, maar dat Hij in het bijzonder zorg draagt voor hun heil, evenals een vader met zorg voorziet in de behoeften van zijn gezin. Hoewel Hij dus geheel de wereld regeert, toch richt Hij zijn oog meer bijzonder op zijne Kerk, die Hij op zich heeft genomen te beschermen en in stand te houden. Dat is de reden waarom de Profeet hier *Israël* noemt, maar terstond daarop dien naam beperkt tot hen, die *oprecht van hart* zijn, hetgeen eene soort van correctie, of verbetering is. Want velen laten zich hoogmoedig voorstaan op den naam van Israël, alsof zij de voornaamste leden waren der Kerk, terwijl zij in waarheid toch slechts

Ismaëlieten of Idumeërs zijn. David wil dus van de rolle der geloovigen den naam uitwisschen van hen, die wel van Abraham afstammen, maar zijne heiligheid niet navolgen, en hij erkent niemand tot Israël te behooren, tenzij zij God dienen in reinheid en oprechtheid; alsof hij zeide: Als ik verklaar dat God aan zijn Israël goed is, dan versta ik daar niet onder allen, die zich tevreden stellen met eene uitwendige belijdenis, en dus dien titel ten onrechte aannemen; maar ik spreek van geestelijke kinderen Abrahams, die zich Gode met zuivere genegenheid des harten toewijden. Wat betreft de verklaring van sommigen, *dat God aan Israël goed is*, dat wil zeggen aan het uitverkoren volk, maar daarna ook zelfs aan vreemdelingen, mits zij in ware oprechtheid wandelen, zij is schraal en gewrongen. Laat ons dus blijven bij hetgeen ik gezegd heb. Want David, de goedheid van God verhoogende jegens het uitverkoren volk en de kerk, was genoodzaakt vele geveinsden van hun getal af te snijden, die zich van den dienst Gods hadden afgekeerd, en daarom ook onwaardig waren de vaderlijke goedheid Gods te ondervinden. Overigens: met deze woorden van den Profeet komt overeen hetgeen Christus van Nathanaël gezegd heeft: Zie, waarlijk een Israëliet, in welken geen bedrog is (Joh. 1 : 48). Want, omdat de vreeze Gods onder de Joden bijna geheel geweken was, en er hun schier niets anders overbleef dan de besnijdenis, die met handen geschiedt, dat is dus de uitwendige, zegt Christus om tuschen de geveinsden en de ware kinderen Abrahams te onderscheiden, dat dezen zonder bedrog zijn, gereinigd zijn van geveinsdheid. En inderdaad, waar sprake is van den dienst van God, is de innerlijke oprechtheid altijd het allereerste dat vereischt wordt.

2. *Maar wat mij betreft.* Woordelijk staat hier: En ik, hetgeen met nadruk gelezen moet worden. Want David bedoelt, dat deze verzoekingen, die honend zijn voor Gods eer, en het geloof vernietigen, niet slechts tot gewone menschen komt, of tot hen, die slechts een flauw tintje van vreeze Gods hebben, maar dat hij zelf, hij, die boven anderen in de schole Gods geleerd had moeten zijn, er zijn deel van gehad heeft. Door zich zelven aldus ten voorbeeld te stellen, heeft hij ons des te sterker willen opwekken om te waken en wèl toe te zien op ons zelven. En hoewel hij nu niet bezweken is, toont hij ons door te zeggen, dat het weinig gescheeld heeft, of hij was uitgeweken, dat allen in gevaar zijn van te vallen, zoo God hen niet met zijne sterke hand staande houdt. Daarna verhaalt hij waarin

de verzoeking heeft bestaan; nl. dat hij, den tegenwoordigen staat ziende der goddeloozen, en naar dien staat oordeelende, dat zij gelukkig zijn, hen heeft benijdt. Het is voorzeker eene zware en zeer gevaarlijke verzoeking, wanneer wij niet slechts bij ons zelven morren tegen God, omdat Hij de dingen, die verkeerd gaan, niet verandert, maar ons ook den vrijen teugel vieren om nu maar kwaad te doen, dewijl het ons toeschijnt dat dit toch niets aan de zaak verandert, en wij wel ongestraft zullen blijven. Het schimpwoord van Denis, den jongere, is genoegzaam bekend uit de geschiedenis, toen hij, na den tempel van Syracuse beroofd te hebben, in zee stak, en bemerkende dat de wind zeer gunstig was, tot zijne lieden zeide, Ziet gij niet dat de goden de heiligschennis begunstigen? Daarom zeg ik dat de voorspoed der boozen als een verloksel is om kwaad te doen, omdat wij ons inbeelden dat zij Gode welgevallig zijn, daar Hij zoo zachtkens met hen handelt. Ziedaar waarom hun staat, die zoo aangenaam en liefelijk was, David in het hart heeft gestoken, alsof er niets beters te doen ware dan tot hun gezelschap te gaan behooren en hun voorbeeld te volgen. Overigens, door de goddeloozen *dwazen* of *onzinnigen* te noemen wil hij niet eenvoudig te kennen geven, dat zij door onwetendheid of onachtzaamheid zondigen; neen, hij stelt hunne dwaasheid tegenover de vreeze Gods, die het begin en het einde, het fundament en het toppunt is der wijsheid. Want, hoewel de boozen listig en geslepen zijn, aangezien hun de voornaamste grondregel voor een juist oordeel ontbreekt, nl. dat wij ons leven moeten regelen naar den wille Gods, zijn zij in hunne verblindheid van alle verstand ontbloot.

4. Want er zijn geene banden tot hun' dood, en
hunne kracht is frisch. 5. Zij zijn niet in smart gelijk
andere menschen, en worden met de andere menschen
niet geslagen. 6. Daarom omringt hen de hoogmoed
als eene halsketen; het geweld bedekt hen als een
kleed. 7. Hun oog puilt uit van vet; zij gaan de
gedachten huns harten te boven. 8. Zij vloeien over,
en spreken boosaardiglijk van roof, zij spreken uit de
hoogte. 9. Zij hebben hun mond tegen den hemel
gesteld, en hunne tong wandelt op de aarde.

4. *Want er zijn geene banden.* Hij beschrijft het gemak en de weelde der goddeloozen, die als even zoo vele hamerslagen zijn om het geloof der kinderen Gods te verpletteren. Hij begint met hunne gezondheid, zeggende dat zij sterk en gespierd zijn, en hun leven niet zoo kwijnend voortslepen als dit dikwijls met de geloovigen het geval is. Sommigen verklaren *Banden tot hun' dood* als *Vertragingen*, alsof hij had gezegd dat zij plotseling sterven, en geen doodstrijd hebben te doorstaan, en wel omdat in het Boek van Job, Hoofdstuk 21, vers 13, dit onder het aardsche geluk wordt gerangschikt, dat wereldsche menschen, na allerlei genot gesmaakt te hebben, plotseling ten grave dalen; en men verhaalt ook van Julius Caesar, dat hij op den dag, vóórdat hij vermoord werd, gezegd moet hebben, dat plotseling te sterven zonder dat men aan sterven gedacht heeft, een gelukkige dood is. Volgens de meening dus van deze Schriftverklaarders klaagt David dat de goddeloozen langs een' schoonen weg en zonder groote kwelling of benauwdheid komen te sterven. Ik voor mij volg echter liever het gevoelen van hen, die de twee zindeelen aan één lezen: Dat hunne kracht vet, of *frisch* is, *en dat er* voor hen *geene banden zijn tot den dood*, omdat zij niet als gevangenen ter dood geleid worden. Want, omdat krankheden onze krachten doen afnemen, zijn zij even zoo vele boden des doods, die ons de broosheid en den korten duur onzes levens voorhouden. En daarom worden zij niet zonder reden vergeleken bij banden, door welke God ons vasthecht aan zijn juk, opdat onze kracht, de sterkte van ons gestel, ons niet verleide tot uitspatting en rebellie. Vervolgens zegt hij, dat de goddeloozen een aangename rust genieten, en als door een bijzonder, hun alleen verleend voorrecht, vrijgesteld zijn van de ellende, waaraan het overige menschelijke geslacht onderhevig is. Want, hoewel zij [in werkelijkheid] even zeer omringd zijn door beproevingen als de godvruchtigen, en God dikwijls zijne oordeelen aan hen volvoert, toch gebeurt het, dat God, om ons geloof te beproeven, met opzet sommigen als op eene stelling plaatst, in wie men dit voorrecht kan aanschouwen, dat hun leven vrijgesteld is van ellende, zoo als dit hier gezegd wordt. Nu is dit wel eene zware verzoeking, dat men, in plaats dat het leven des menschen vol is van arbeid en moeite (Genesis 3 : 19), en dit als regel, als levensvoorwaarde voor allen gesteld is, toch smaders van God ziet, die zich baden in weelde en genot en eene volkomene rust smaken, alsof zij boven al de overige menschheid verheven waren in een lustoord, en er voor hen afzonderlijk een nest gebouwd was.

6. *Daarom omringt hen de hoogmoed, enz.* Deze klacht gaat verder dan de vorigen, want, hoewel God ziet, dat zij snood en gruwelijk misbruik maken van zijne zachtmoedigheid, blijft Hij toch hunne ondankbaarheid en oproerigheid verdragen. Hij ontleent een beeld aan de kleedij, om aan te toonen dat zulke lieden roemen in hunne boosheid en hunne buitensporige euveldaden. Het werkwoord, dat hij hier gebruikt, is afgeleid van een naamwoord hetwelk halsketen beteekent. En zoo geeft hij dan te kennen, dat zij roemen in hunne vermetelheid en woede, alsof zij rijk getooid waren met eene gouden halsketen; dat het geweld hun tot gewaad dient, omdat zij denken, dat hun dit tot groote eer verstrekt. Want sommigen vertalen het Hebreeuwsche woord *Shit*, dat wij overgezet hebben door kleed, wel door *Billen*, maar dit wijkt veel te ver af van den tekst. Daarom twijfel ik, voor mij niet, dat David, begonnen zijnde met den hals of het hoofd (want het Hebreeuwsche werkwoord, dat hij gebruikt, beteekent ook wel eens Kronen) thans met één enkel woord de geheele kleedij van den persoon aanduidt. De korte inhoud van den zin is dus, dat de goddeloozen zich verblinden door hun' voorspoed en zich alzoo al meer en meer te buiten gaan. Zeer terecht noemt hij in de eerste plaats den Hoogmoed, om hem daarna het geweld tot metgezel te geven. Want, wat is de oorzaak dat de boozen overal rooven en verwoesten, en zooveel wreedheden begaan, indien niet dat zij alle anderen als niets achten in vergelijking met zich zelven, ja dat zij zich inbeelden dat het menschelijk geslacht voor hen alleen gemaakt is. De bron dus, en als het ware de moeder, van alle geweld is hoovaardij.

7. *Hun oog puilt uit van vet.* Thans voegt hij er bij dat het niet te verwonderen is zoo de boozen zich zoo onbeschaamd verheffen, aangezien hun vet hunne oogen doet uitpuilen. Sommigen verklaren het woord *uitpuilen* alsof hij zeide, dat hunne oogen als het ware verstikt worden door het vet, zoodat men ze niet zien, niet bemerken kan. Omdat echter het vet teweegbrengt dat de oogen naar voren gedrongen worden, wil ik liever de eigenlijke beteekenis van het woord behouden; hoewel men echter wèl moet verstaan dat David niet spreekt van het voorkomen des lichaams, maar door dit beeld den hoogmoed te kennen geeft, waarmede de boozen zich opblazen van wege den grooten overvloed hunner goederen. Want zij zijn zoo zeer vervuld en als het ware dronken van hun' voorspoed, dat zij daarna barsten van hoogmoed. Het tweede lid van het vers wordt mede op tweeërlei wijze verklaard. Sommigen denken dat door de uit-

drukking *Te boven gaan* eene grenzenlooze vermetelheid wordt te kennen gegeven, omdat de boozen niet tevreden zijn met de gewone perken, waarbinnen anderen zich blijven bewegen; maar in hunne buitensporige denkbeelden zich verheffen boven de wolken; gelijk wij inderdaad ook weten, dat zij dikwijls bij zich zelven beraden, hoe zij zich van geheel de wereld kunnen meester maken, ja zij zouden willen, dat God nog nieuwe werelden voor hen schiep; kortom: zij zijn onverzadelijk; zij gaan hemel en aarde te boven door hunne onbestemde en bovenmatige begeerlijkheid. Die beteekenis zou ook niet onpassend wezen, nl. dat hunne dwaze denkbeelden perk noch maat kennen. Maar er is eene andere verklaring, die ook evenzeer passend is, nl. dat hun voorspoed alles te boven gaat wat zij er zich van hadden kunnen voorstellen. En gewis, wij zien sommigen, die veel meer hebben, dan zij zich ooit hebben gewenscht, zoodat het is alsof de Fortuin de netten voor hen uitwerpt en voor hen vischt, terwijl zij slapen, gelijk men voorheen Koning Demetrius zeer geestig heeft afgebeeld, omdat deze zoo vele steden had veroverd, hoewel hij toch geen ijverig, waakzaam man was, en ook niet uitblonk door een groot verstand. Willen wij die woorden alzoo verstaan, dan zal dit lid er aan toegevoegd zijn bij wijze van verklaring, om te doen verstaan wat het voor vet is, waarvan hij te voren melding heeft gemaakt, te weten, dat God hen overlaadt met goederen en bezittingen, hen gansch er van vervult, zoo dat zij meer bezitten dan zij ooit gedacht of begeerd hebben.

8. *Zij vloeien over.* Sommigen nemen het Hebreeuwsche werkwoord *jamikoe* in actieven zin, en verklaren het dierwijze, dat de goddeloozen verweekelijken, d. i. anderen slap en laf maken, d. i. hen verschrikken en beangstigen. Omdat echter het taaleigen ook den anderen zin wettigt, geef ik de voorkeur aan hetgeen het meest overeenkomt met den samenhang van den tekst; te weten: dat zij, vergetende dat zij menschen zijn, en door hunne buitensporige vermetelheid alle schaamte en eerbaarheid met voeten tredende, hunne boosheid niet eens meer verbloemen, maar zich integendeel luid beroemen op hun' roof en knevelarij. En werkelijk zien wij ook hoe de boozen, nadat hun gedurende eenigen tijd alles naar wensch gegaan is, alle schaamte afschudden en hunne euveldaden niet verbergen, maar hunne laagheid schaamteloos uitbazuinen. Hoe! zeggen zij, heb ik het niet in mijne macht om u van alles te berooven, ja u ook het leven te benemen? Wel is waar kunnen struikroovers hetzelfde doen, maar dezen kennen nog vrees, en zullen zich daarom

verbergen. Maar deze reuzen, of liever, deze monsters in menschelijke gedaante, van wie David spreekt, verbeelden zich niet slechts dat zij aan geenerlei wet onderworpen zijn, maar hunne zwakheid en broosheid vergetende, schuimbekken en woeden zij, alsof er geen onderscheid meer was tusschen goed en kwaad, tusschen recht en onrecht. Vindt men de andere verklaring echter beter, zoo verwerp ik die ook niet, te weten: dat de boozen de eenvoudige en vreedzame lieden schrik aanjagen door zich te beroemen op de groote verdrukking, die zij hun aan kunnen doen. Want, als de arme lieden zich in de macht zien van deze ellendelingen, dan kan het niet anders of zij moeten sidderen, en als het ware versmelten van angst, daar zij zien hoe groot de macht is der boozen. Als hij zegt; *Zij spreken uit de hoogte*, dan beteekent dit zooveel als dat zij hunne boosheid in woorden uitstorten op de hoofden der andere menschen. Want, evenals de Latijnen, en ook de Grieken, de houding aanduidende van menschen, die dronken zijn van hoogmoed, een werkwoord gebruiken, hetwelk beteekent Neerzien, omdat deze lieden zich niet verwaardigen om iemand recht aan te zien, zoo stelt ook David hen voor als sprekende uit de hoogte, omdat zij denken dat zij met andere menschen niets gemeen hebben, maar zich als iets aparts, ja zoo wat als kleine goden beschouwen. In het volgende vers zegt hij, dat zij smaadwoorden spreken zoowel tegen God als de menschen, omdat zij niets te hoog achten, maar denken dat de hemel en de aarde hun onderworpen zijn. Als men hen dreigt met de macht Gods, dan breken zij daar vermetel door heen en gaan voort. Van de zijde der menschen denken zij dat hun geen letsel kan komen, en zoo is er dan niets dat hun in den weg staat of hen kan weerhouden, want door hunne hoogmoedige taal brengen zij ieder tot zwijgen. En voorts, hoewel dit eene hyperbolische manier van spreken schijnt, d. i. eene overdreven voorstelling der zaken, zoo moeten wij, als wij zien hoe groot en alle perken te buiten gaande hun overmoed en aanmatiging is, toch bekennen, dat de profeet hier niets anders zegt, dan hetgeen ons voortdurend door de ondervinding wordt aangetoond.

10. Daarom zal zich zijn volk hiertoe keeren, en wateren eens vollen bekers zullen hun uitgedrukt worden. 11. En zeggen: Hoe weet God? Is er kennis bij den Allerhoogste? 12. Ziet, dezen zijn goddeloos, toch

hebben zij onophoudelijk rust; zij hoopen de rijkdommen op. 13. Voorzeker heb ik te vergeefs mijn hart zuiver gehouden en mijne handen in reinheid gewasschen. 14. Want ik werd dagelijks gegeeseld, en mijne kastijding was er iederen morgen.

10. *Daarom keert zich zijn volk hiertoe.* Deze volzin wordt door de uitleggers op allerlei wijze verdraaid en verwrongen. Ten eerste: omdat er staat: Zijn volk, zonder dat iets voorafgaat om aan te duiden van wie hier sprake is, verstaan sommigen dit eenvoudig van de goddeloozen, alsof er gezegd was dat de ongodvruchtigen altijd tot dit denkbeeld wederkeeren, en zoo nemen zij dan het woord Volk voor een' grooten toep, omdat, zoodra een goddelooze zijn veldteeken opricht, er terstond eene gansche menigte is, die hem volgt. Dezen denken dus dat de Profeet zegt, dat, wanneer er een goddelooze is, de menschen zich in grooten getale rondom hem vergaderen, en vervolgens dat zij in de paleizen en prachtige huizen dier ellendigen zich tevreden stellen met water te drinken te hebben, dewijl hunne verdorven verbeelding hen als het ware betoovert. Maar er is eene andere, veel juistere en ook veel meer algemeen aangenomene verklaring, nl. dat het volk Gods daar wederkeert. Want, dat sommigen het Hebreeuwsche woord *halom*, dat hier gebruikt is, door een Beproefde, of iemand die afgemat en uitgeput is, vertalen, die verklaring is stijf en gezocht. De bedoeling van den Profeet is echter niet zeer duidelijk, en daarom moeten wij den tekst meer aandachtig en van nabij bezien. Sommigen lezen alles aan een: Dat het volk Gods daar wederkeert, en dat zij het water der smarte met groote volle bekers moeten drinken. Ik voor mij denk, dat dit vers afhangt van den vorigen zin, en dat de beteekenis is: dat velen, die voor het volk Gods doorgingen, door verzoeking afgeweken zijn, ja zelfs gansch en al verleid zijn geworden. Want hij schijnt hier niet te spreken van de uitverkorenen, maar van de huichelaars en de valsche Israëlieten, die in de Kerk zijn aan te duiden. Hij zegt dus dat dezen zich in het verderf storten, daar zij, toegevende aan hunne dwaasheid om de boozen te benijden en hun te willen navolgen, God en de godsvrucht vaarwel zeggen. Toch zou men dit ook, zonder eenigerlei ongerijmdheid met de uitverkorenen in verband kunnen brengen, onder welke velen zoo hevig geschokt zijn door deze verzoeking, dat zij zich van ter zijde afwenden en in dwaling

vervallen; niet omdat zij zich aan ondeugd overgeven, maar omdat zij niet op den rechten weg blijven, Zoo zal de zin dan wel wezen, dat niet slechts gewone wereldsche menschen, maar ook zelfs de geloovigen, die zich ten doel stellen God te dienen, door dezen nijd en onheiligen wedijver in verzoeking worden gebracht. Wat betreft de woorden, die daarna komen, dat *hun wateren eens vollen bekers uitgedrukt worden*, het schijnt dat dit de reden is van hetgeen voorafgaat, nl. dat zij zich kwellen door nijd en verdriet, als zij zien, dat het nergens toe nut is om de vreeze Gods voor oogen te houden. Want verzadigd te zijn van water is eene overdrachtelijke wijze van spreken om groote benauwdheid aan te duiden en zich aan al te veel hartzeer over te geven.

11. *En zeggen.* Sommige Schiftverklaarders zeggen dat de Profeet terugkomt tot de goddeloozen en hunne spotternijen, hunne smalende woorden en hunne lasteringen mededeelt, waardoor zij zich zelven opwekken tot nog meer en nog grooter kwaad. Maar ik deel hun gevoelen niet. Want David geeft hier veeleer eene verklaring of opheldering van hetgeen hij in het vorige vers gezegd heeft, dat nl. de geloovigen tot slechte gedachten en booze bedenkselen vervallen, als het broos en voorbijgaand geluk der boozen hun de oogen verblindt, nl wanneer zij bij zichzelven beginnen te twijfelen of er kennis is bij den Allerhoogste. Wat de wereldlingen betreft, die waanzin wordt maar al te algemeen bij hen gevonden. Wel is waar, is het een Latijnsche dichter, Ovidius, die zegt: Ik ben in verzoeking van te denken dat er geen God is, maar aangezien wij weten, dat de Dichters uitdrukking geven aan hetgeen de menschen denken, aan hetgeen er in hun hart en hoofd opkomt, is het zeker dat deze als het ware de mond was van geheel het volk, als hij zoo openhartig bekent, dat, zoodra er eens iets verkeerd gaat, de menschen terstond alle kennis van God vergeten. En niet slechts twijfelen zij er aan of er een God is, maar zij beginnen zelfs een twistgeding met Hem. Want, wat wil anders de klacht zeggen, die bij een oud Latijnsch dichter gevonden wordt: Het is niet mogelijk dat de groote God, voortgebracht door Saturnus, deze dingen met een onpartijdig oog beschouwt, tenzij de vrouw, van welke dáár gesproken wordt, haren Jupiter van ongerechtigheid beschuldigt, omdat het met hare zaken anders ging dan zij gedacht heeft. Het is dus een gezegde, dat maar al te algemeen is onder ongeloovigen, dat God geene zorg draagt voor de regeering der wereld, en dat alles maar bij geval geschiedt.

Maar hier verhaalt David, dat zelfs de geloovigen hieromtrent wankelen. Niet omdat zij zich mede aan Godslasteringen overgeven; maar omdat zij niet terstond hun' geest in bedwang kunnen houden, wanneer het hun toeschijnt dat God vertoeft zijn ambt uit te oefenen Men kent de klacht door Jeremia geuit: „Heere, Gij zijt rechtvaardig, en uwe oordeelen zijn recht, nochtans komt het bij mij op om met u te twisten, omdat de weg der goddeloozen voorspoedig is. (Jeremia 12 : 1). Het blijkt uit deze Schriftuurplaats dat zelfs de geloovigen in verzoeking zijn om aan de voorzienigheid Gods te twijfelen; maar dat die verzoeking hen toch niet zóó treft, dat hun hart er door gewond wordt, aangezien Jeremia integendeel reeds terstond daartegen protesteert, en zich hierdoor als het ware een' toom aanlegt om zich te weerhouden. Evenwel, niet altijd ontdekken en vermijden zij zoo schielijk de strikken van Satan, dat het hun niet overkomt om twijfelend te vragen, hoe het kan, indien God het oog op de wereld gericht houdt, dat Hij aan zoo groote verwarring en beroering geen einde maakt. Overigens: de zoodanigen, die Godslasteringen uitbraken en zijne voorzienigheid loochenen, kunnen in twee soorten verdeeld worden. Want sommigen doen dit openlijk en luid, daar zij zeggen, dat God zich overgeeft aan zijne kalme rust, en zich om niets bekommert, maar het bestuur der wereld aan het toeval of de Fortuin overlaat De anderen houden hunne gedachten wel voor zich, en uiten ze nooit in woorden, maar toch knarsetanden zij daarom niet minder tegen God en beschuldigen Hem van onrechtvaardigheid en onverschilligheid, nl. dat Hij den schijn aanneemt de goddeloosheden, die bedreven worden, niet te zien, de brave lieden niet in waarde te houden, en alles maar aan zich zelven over te laten. Maar de geloovigen zullen, vóórdat deze gruwelijke gedachten doordringen tot hunne ziel, hun hart voor God uitstorten, en slechts begeeren in te stemmen met zijn' verborgen raad, waarvan de reden hunne bevatting te boven gaat. En zoo is dan de zin van deze Schriftuurplaats, dat niet slechts de goddeloozen, de dingen dezer wereld in zoodanige verwarring ziende, zich voorstellen dat de wereld door een blind noodlot wordt geregeerd, maar dat zelfs de geloovigen wankelen, zoodat zij twijfelen aan Gods voorzienigheid, en dat zij, zoo Gods hand hen niet wonderbaarlijk staande hield, in dezen afgrond zouden nederstorten en verzinken.

12. *Ziet, dezen zijn goddeloos* Hij toont hier als door eene levendige schilderij, wat deze afgunst geweest is, die zijne ziel

bijna had verstrikt. Ziet, hoewel deze lieden slecht zijn, hebben zij nochtans rust, genieten van allerlei aangenaamheden des levens, en hebben macht en aanzien; en dat niet voor korten tijd, voor slechts eenige dagen; maar hun voorspoed houdt aan, blijft schier eeuwig voortduren. En is er nu iets, dat minder met ons gevoel van recht overeenkomt dan dat lieden, wier goddeloosheid alle perken te buiten gaat, wier leven zelfs in het oog der menschen schandelijk is, door God zoo zacht, ja met zooveel gunst worden behandeld? Sommigen nemen het Hebreeuwsche woord *olam* voor de wereld, en dat wel omdat David klaagt dat het geluk der boozen standvastig en van langen duur is, en dat dit grievend is voor de oprechten. Maar David, ziende dat de goddeloozen zoo toegevend door God worden behandeld, werpt nu een' blik op zich zelven, en daar hij het getuigenis heeft van zijne conscientie, dat hij ongeveinsd en in oprechtheid heeft gewandeld, vraagt hij zich zich zelven af, waartoe het hem nut was zich zoo nauwgezet op recht en gerechtigheid te hebben toegelegd, aangezien hij in zoo hooge mate ontroerd en gegriefd is. Want hij zegt, dat hij *dagelijks gegeeseld werd*, en dat hem bij iederen zonsopgang eene nieuwe ellende bereid is, zoodat er aan zijn verdriet geen einde komt. Die redeneering komt dus hierop neder: Voorzeker, het is te vergeefs dat ik gestreefd heb naar een zuiver hart, en mijne handen rein heb gehouden, daar mij de beproevingen, de eene na de andere, overkomen, en (bij wijze van spreken) op mij loeren, mij reeds bij den dageraad opwachten. Want zoodanige toestand toont dat oprechtheid en onschuld geen loon vinden bij God, want anders zou Hij hen, die Hem dienen wel wat zachter en vriendelijker behandelen. En voorts: daar de ware heiligheid der geloovigen bestaat in twee punten: te weten, in reinheid des harten, en oprechtheid in hunne uitwendige handelingen, kent David zich het eene zoowel als het andere toe. Laat ons door zijn voorbeeld leeren om ook van onzen kant die twee te zamen te voegen, en in de eerste plaats beginnen met reinheid des harten, om dit vervolgens te laten blijken voor de menschen door rechtvaardigheid en oprechtheid in onze handelingen.

15. Indien ik zou zeggen: ik zal ook aldus spreken,
dan zou ik overtreden. Ziet het geslacht uwer kinderen.
16. En indien ik mij begaf tot peinzen om dit te
weten, het was moeite in mijne oogen. 17. Totdat

ik in Gods heiligdommen inging, en op hun einde merkte.

15. Bemerkende, dat de verzoekingen, waardoor hij was aangevallen, snood en verdorven waren, legt David zich een' toom aan om zich te weerhouden, en bestraft zijne lichtzinnigheid, waarmede hij zich veroorloofd heeft ten opzichte van zoodanig punt in twijfel te zijn. Overigens, hoewel Davids bedoeling duidelijk genoeg is, is er met betrekking tot de woorden toch iets duisters. Het laatste Hebreeuwsche werkwoord *Bagad* in dit vers beteekent Overtreden en ook Bedriegen En daarom vertalen sommigen: Ik heb het geslacht bedrogen; alsof David gezegd had: Hierdoor zal ik uwe kinderen berooven van hunne hoop. Anderen vertalen: Ik heb overtreden tegen het geslacht; dat is: Ik zal onrecht doen aan uwe geloovigen. Daar echter de woorden des Profeten aldus staan: Ik heb overtreden. Ziet het geslacht uwer kinderen, en men daar een zeer goeden zin uit kan afleiden, verklaar ik deze plaats eenvoudig: Indien ik aan deze booze gedachte plaats geef en begin te twijfelen, dan overtreed en zondig ik, want zie, er zijn toch nog geloovigen in de wereld, en Gij laat uw volk toch nog altijd in wezen blijven. En zoo moet men dan niets aan den zin ter vervollediging toevoegen, en het werkwoord overtreden afzonderlijk laten. Nu hebben wij elders gezegd dat het Hebreeuwsche woord *Dor*, dat men vertaalt door Geslacht, eigenlijk ziet op den tijd. Nu verstaan wij zeer duidelijk wat David zeggen wil, nl. dat terwijl de wereldlingen den vrijen teugel vieren aan hunne inbeeldingen en overleggingen, totdat zij ten laatste gansch verhard zijn en alle vreeze Gods afschuddende, hierdoor ook alle hoop op de zaligheid laten varen, de heilige zich betoomt en weerhoudt ten einde zich niet aan zoodanig bederf over te geven. Zeggen, of verhalen, beteekent hier zooveel als uitspreken hetgeen men bij zich zelven overdacht heeft. En zoo zal de zin dan zijn: Indien ik een oordeel uitspreek als iets dat zeker en gewis is, dan zal dit in mij eene overtreding, eene snoode zonde zijn Terwijl hij dus te voren nog in twijfel en onzekerheid verkeerde, erkent hij thans grootelijks te hebben gezondigd, en de reden, die hij er voor aanvoert, is, dat God zich nog altijd een volk in de wereld heeft behouden. Nu schijnt hij het woord *Ziet* te herhalen om des te beter de tegenstelling te doen uitkomen tusschen die twee tegenover gestelde zaken, dewijl hij een oogenblik te voren gezegd had: Ziet, dezen zijn goddeloos. En voorts, het is voor

zeker een wonder van God, dat de Kerk, die dagelijks zulke woedende aanvallen van Satan heeft te verduren, evenals van een groot aantal andere vijanden, toch in stand wordt gehouden.

16. *En indien ik mij begaf tot peinzen*, *enz.* Het werkwoord *gashaw* dat hij gebruikt, beteekent eigenlijk Vertellen, Verslaggeven, en soms Beschouwen, of Wegen, maar de sammenhang der woorden eischt hier den zin, dien ik er aan heb gegeven, te weten, dat hij er zich met zijn verstand op toegelegd heeft om die zaak te kennen, of te verstaan. Overigens, hoewel hij reeds erkend heeft te hebben overtreden, zoo belijdt hij, dat hij, vóór dat hij in Gods heiligdommen inging, zich niet heeft kunnen ontdoen van de twijfelingen, die zijn' geest hadden beneveld. Want de substantie der woorden, die hij gebruikt, komt hierop neder, dat, hoewel hij peinsde over de zaak en haar van alle kanten trachtte te beschouwen, hij toch niet tot het inzicht is kunnen komen, dat in weerwil van die zoo groote verwarring, God toch de wereld regeert. Intusschen toont hij ons door aldus van zich zelven te spreken, waartoe de menschen komen, als zij zich door hun vleeschelijk verstand laten leiden, nl. dat zij onder hun verdriet en moeite bezwijken, omdat zij nergens zekerheid of vastigheid in vinden. Want het is ontwijfelbaar dat hij *Gods heiligdommen* stelt tegenover de redeneeringen van het vleesch. Hieruit volgt dat alle kennis en wijsheid, die de menschen in zich zelven hebben, beuzelachtig en ijdel is, omdat alle ware wijsheid, die aldus door de menschen genoemd moet worden, bestaat in één enkel punt, te weten, dat zij leerzaam zijn en zich afhankelijk erkennen van Gods Woord. En het is niet van de ongeloovigen, dat hij hier spreekt, die zich moedwillig verblinden, zich in allerlei buitensporige denkbeelden verliezen, en zelfs blijde zijn om een voorwendsel te vinden om zich te ergeren, ten einde zich dus van God te kuuen afwenden. Maar terwijl David zich met evenveel nederigheid als nauwgezetheid er toe begeeft om die heilige dingen te onderzoeken, en de oordeelen Gods niet alleen met aandacht, maar ook met diepen eerbied na te gaan, moet hij toch erkennen, dat zijn geest hierbij is afgedwaald en hij in zijn onderzoek gefaald heeft. Want het woord Overlast, of Moeite, of Verdriet, beteekent hier zooveel als vergeefsche moeite, of nuttelooze arbeid. Al wie dus de oordeelen Gods wil onderzoeken en daarbij met het natuurlijk verstand redeneert, zal zich kwellen en pijnigen zonder dat er eenigerlei nuttigheid voor hem uit voortvloeit, en daarom zal het hem noodig wezen hooger op te klimmen. Door

de *heiligdommen Gods* verstaan sommigen — zelfs onder de Hebreën — de hemelsche woonstede, waar de geloovigen en de Engelen verblijven; alsof David gezegd had: Totdat ik er toe kom om welbewust te erkennen dat de menschen niet geschapen zijn, om hier voor eene wijle te bloeien en zich in de genietingen der wereld te storten, maar omdat zij als pelgrims en vreemdelingen hier beneden met reikhalzend verlangen moeten uitzien naar den hemel. En inderdaad moet ik ook erkennen, dat de mensch niet recht over Gods voorzienigheid kan oordeelen, zoo hij zijn' geest niet hoog opheft boven de aarde. De verklaring zal echter eenvoudiger en natuurlijker wezen, als men door dit woord *Heiligdom* de hemelsche leer verstaat. Want, omdat in het Heiligdom het Boek der Wet bewaard werd, en men van daar de hemelsche openbaringen moest ontvangen, d. i. de verklaring van Gods wil, en dit de rechte manier was om te leeren en er nut uit te trekken, heeft, David zeer terecht de uitdrukking Ingaan tot de Heiligdommen gebruikt voor in de schole Gods komen; alsof hij zeide: Totdat God mijn leermeester wordt en mij onderwijst, en ik door zijn Woord leer, wat ik anders niet zou kunnen verstaan, als ik over het betuur der wereld nadenk, zal mijn verstand te kort schieten, zoodat ik er hoegenaamd niets van begrijp. Daar wij dus zien, dat hier gezegd wordt dat de menschen niet in staat zijn de orde van Gods voorzienigheid na te gaan, voordat zij wijsheid van elders dan van zich zelven hebben, waar zal onze wijsheid dan anders in bestaan dan in het gehoorzaam aannemen van hetgeen God ons leert door zijn Woord en zijn' Heiligen Geest? Want, hoewel David door dit woord Heiligdom zinspeelt op de uitwendige manier van onderwijzen, die God voor zijn volk had verordineerd, toch verstaat hij door het Woord de verborgene verlichting des Heiligen Geestes. Door het Einde, of de laatste dingen van dezen, verstaat hij niet hun' uitgang uit deze wereld, en het afleggen van dit leven hetgeen iedereen wel zien kan (want waartoe zou hij hiervoor in Gods heiligdommen behoeven te gaan?) maar dit woord *Einde* strekt zich uit tot het oordeel Gods, door hetwelk hij te verstaan geeft, dat, wanneer men gemeenlijk denkt dat Hij slaapt, Hij slechts tot gelegenen tijd de straf uitstelt, die de goddeloozen verdienen. Bij dit punt moeten wij ietwat uitvoeriger stilstaan. Indien wij van God wenschen te vernemen wat de toestand der goddeloozen is, zoo antwoordt Hij ons, dat zij, na eenigen tijd gebloeid te hebben, plotseling verdorren. En zoo het gebeurt dat hun geluk voortduurt tot aan hun' dood dit toch niets beteekent, aangezien ook hun leven niets beteekent. Daar God

ons dus verzekert dat alle goddeloozen een ongelukkig einde zullen hebben, en wij zien dat Hij reeds in dit leven eene treffende wrake aan hen volvoert, zoo moeten wij gedenken dat dit een oordeel Gods is. Maar zoo wij integendeel niet bemerken, dat zij door eenigerlei straf op aarde worden getroffen zoo moeten wij er ons wel voor wachten te denken, dat God hen begunstigt, maar veeleer ons oordeel opschorten, omdat het einde, of de laatste dag nog niet gekomen is. Kortom, als wij wenschen naar behooren ons voordeel te doen met de beschouwing van Gods werken; dan moeten wij ten eerste bidden dat het Hem behage ons de oogen te openen (want zij spreken slechts beuzeltaal, die beweren, dat zij uit zich zelven een goed en verstandig oordeel kunnen vellen) en in de tweede plaats moeten wij aan zijn Woord het gezag toekennen, dat er aan toekomt.

18. Voorzeker! Gij hebt hen op glibberige plaatsen gesteld, Gij zult hen nederstorten in verwoesting.
19. Hoe zijn zij als in één oogenblik tot verwoesting gekomen! Zij zijn omgekomen, zij zijn verteerd geworden door verschrikkkingen! 20. Als een droom nadat de mensch ontwaakt is; Heere! Gij zult hun beeld verachtelijk maken, als Gij ze doet ontwaken.

18. *Voorzeker! Gij hebt hen op glibberige plaatsen gesteld.* Zijn' strijd volstreden hebbende, begint David (om zoo te spreken) een nieuw mensch te worden. Hij spreekt met kalmte, en als iemand, die op een' hoogen wachttoren staat, van waar hij rustig alles in oogenschouw kan nemen; gelijk ook de Profeet Habakuk ons door zijn voorbeeld hetzelfde geneesmiddel voorschrijft tegen benauwdheden. Ik zal op mijn' wachttoren gaan staan, zegt hij (Hab. 2 : 1). En zoo toont David dan het voordeel van tot God te naderen. Ik zie, Heere, zegt hij, hoe Gij te werk gaat. Want hoewel de boozen voor eene wijle stand houden, zijn zij toch slechts op die glibberige hoogte gesteld om weldra neder te storten. Beide werkwoorden in dit vers hebben den verleden tijd, doch het eerste nl. *Op glibberige plaatsen gesteld*, moet in den tegenwoordigen tijd verstaan worden; alsof hij zeide, dat God hen voor eene kleine wijle zoo hoog stelt, opdat zij met des te zwaarder val naar beneden zullen storten. Wel is waar, de godvruchtigen schijnen dit met hen

gemeen te hebben, aangezien de gansche wereld in dien toestand van uitglijden verkeert; omdat echter de geloovigen afhankelijk zijn van den hemel, of liever gefondeerd zijn in de kracht Gods, wordt van hen, hoewel zij broos zijn en hun toestand aan wisselvalligheid onderhevig is, toch niet gezegd, dat zij op glibberige plaatsen gesteld zijn. Indien het hun gebeurt te wankelen, ja zelfs te vallen, de Heere heeft zijne hand onder hen om hen te ondersteunen en vast te stellen, of hen op te richten als zij gevallen zijn. Maar het onzekere van den toe stand der goddeloozen, of (gelijk hier gezegd wordt) hun toestand van uitglijden vloeit hier uit voort, dat zij er behagen in scheppen hunne macht en grootheid te beschouwen en er zich in te spiegelen, als iemand die op glad ijs gaat, en zoo bereiden zij zich door hunne buitensporige inbeelding en aanmatiging den val, die hen in den afgrond nederstort. Want, wij moeten ons geen rad der fortuin denken, dat in zijne wentelingen alles door elkander haspelt, maar erkennen den raad Gods, waarvan de Profeet spreekt, en dien hij zegt dat aan alle geloovigen in het Heiligdom geopenbaard wordt, te weten, dat er eene verborgene voorzienigheid Gods is, die alles bestuurt. Hieromtrent kunnen de lezers, zoo het hun behaagt, de schoone verzen lezen, die Claudianus in zijn eerste boek tegen Ruffinus geschreven heeft.

19. *Hoe zijn zij, enz.* Die wijze van spreken als door bewondering dient grootelijks tot bevestiging van den zin, die voorafgaat. Want, daar de beschouwing van den voorspoed der boozen onzen geest verblindt en ons verstand benevelt, zal hun plotseling verderf ons des te beter doen ontwaken, zoodat iedereen genoopt is te vragen, hoe datgene heeft kunnen gebeuren, dat iedereen als iets onmogelijks heeft beschouwd. En zoo spreekt de Profeet dan in vragenden vorm, als van iets dat ongeloofelijk is. Toch leert hij ons hierdoor dat God dagelijks op die wijze werkt, en dat zoo wij de oogen openen, Hij ons stof genoeg biedt tot rechtmatige bewondering. Of beter nog, indien wij door het geloof de oordeelen Gods van verre beschouwen en ze dagelijks zien naderen, dan zouden wij niets nieuw of moeielijk te gelooven vinden; want de bewondering of verbazing, die zich van ons meester maakt, vloeit voort uit ons gebrek aan verstand en uit onze onachtzaamheid om nuttigheid te trekken uit de leer. Hetgeen hij zegt van de boozen, dat zij *Verteerd zijn door verschrikkingen*, kan in tweeërlei zin genomen worden, te weten, òf dat God hen op zóó ongewone wijze treft met zijn' bliksem, dat de menschen er gansch verschrikt en ontzet door zijn; of

wel, dat God, schoon Hij zijne hand niet op hen legt, zijne vijanden toch door zijn' blooten adem van schrik en ontsteltenis doet sterven, hoewel zij zich zoo dapper en moedig hadden voorgedaan, met alle gevaar hebben gespot, alsof dit voor hen niet bestond, en alsof zij een verbond met den dood hadden aangegaan, gelijk wij te voren gezien hebben hoe David hen voorstelt in verwaten hoogmoed uitroepende: Wie is heer over ons? (Psalm 12 : 5). Ik voor mij volg liever den eersten zin, en de reden, die mij hiertoe dringt, is, dat wanneer God ziet, dat wij nalatig zijn in het letten op zijne oordeelen, zal Hij, om onze stompzinnigheid te bestraffen, strenge oordeelen volvoeren en de boozen vervolgen door ongewone middelen, alsof Hij de aarde wilde doen beven.

20. *Als een droom.* Dit beeld wordt meermalen in de Schrift aangetroffen; zoo bijv. zegt Jesaja, dat de vijanden der Kerk zullen zijn als een nachtgezicht. (Jesaja 29 : 7). Maar het zou een langdurige en overtollige arbeid zijn om nog meerdere plaatsen aan te halen; doch intusschen past dit zeer goed bij hetgeen hier besproken wordt. Immers, hoe komt het, dat men zoo groote bewondering heeft voor den voorspoed der boozen? Is het niet omdat onze geest zoo zeer in sluimering is verzonken en, om het met één woord te zeggen, wij beelden ons in dat de boozen gelukkig zijn; en hun toestand begeerenswaardig is, zooals wij in onze droomen koninkrijken zien, die nooit hebben bestaan. Want zij, die door het Woord Gods zijn verlicht, waken, en hoewel nu ook hunne oogen eenigen glans zien in de boozen, zijn zij door dien glans toch niet verblind, zoodat zij er geene al te groote bewondering voor hebben, omdat zij hiervan weerhouden worden door een gansch tegenovergesteld licht, dat onvergelijkbaar grooter en schitterender is. En zoo beveelt de Profeet ons dan te ontwaken, opdat wij zien dat alles wat wij zoo zeer bewonderen in wereld, niets dan ijdelheid is: gelijk hij nu ook er toe gekomen zijnde om wederom een gezond oordeel te kunnen bebben erkent, dat hij zich te voren aan dwaze droombeelden had overgegeven. Overigens wordt er de oorzaak van bijgevoegd, nl. dat God *hun beeld verachtelijk zal maken.* Nu verstaan sommigen door dit woord de ziel des menschen, omdat zij naar het beeld Gods is geschapen; maar naar mijn inzien, is die verklaring niet juist, aangezien de Profeet eenvoudig den spot drijft met hunne uitwendige praal, die de oogen verblindt, maar in een oogwenk verdwijnt, gelijk wij bij Psalm 39 : 7 gezien hebben dat hij zegt: Voorzeker! de mensch

gaat als een beeld voorbij, hetgeen zoo veel wil zeggen als dat hij wegvloeit als water; dat geene vastigheid heeft, of liever, als het beeld, dat in een' spiegel gezien wordt, maar geene substantie, geene werkelijkheid is. Aan deze plaats heeft dus het woord Beeld de beteekenis van uitwendigen schijn; en hiermede bestraft de Profeet zijdelings onze dwaasheid, daar wij van iets dat niets is, ons zulke groote voorstellingen maken. Het Hebreeuwsche woord *Baïër* beteekent eigenlijk In de stad: daar die wijze spreken echter schraal en dor is, hebben sommigen terecht de meening voorgestaan, dat het dezelfde beteekenis heeft als *Behaïër*, hetgeen ook uit den Kamets afgeleid kan worden. En zoo moet men vertalen: als Gij ze doet ontwaken, dat wil zeggen: nadat die bedriegelijke droomen voorbij zijn. En dit heeft niet slechts plaats wanneer God wederom in redelijke orde brengt hetgeen te voren in verwarring was, maar ook evenzeer, als Hij mist en nevelen verdrijft en onzen geest eene liefelijke helderheid laat genieten. Hoewel wij nu nooit op aarde de dingen zien gebeuren, gelijk wij dit zouden wenschen, omdat God, ten einde immer de hoop levendig in ons te houden, de volmaaktheid van onzen staat uitstelt tot aan den laatsten dag des oordeels, zoo zullen wij toch telkenmale als Hij zijne hand uitstrekt tegen de goddeloozen, als het dagen zien van het licht in den morgenstond, opdat de duisternis, al te zwaar wordende, ons niet doe inslapen of ons met stompzinnigheid zal bevangen. Sommigen brengen dit in verband met het laatste oordeel, alsof David gezegd had, dat de boozen in deze wereld bloeien en in rijkdom toenemen, en dat deze wanorde, die als een donkere nacht voor ons is, zal duren totdat God de dooden opwekt. Nu erken ik, dat dit eene zeer nuttige leering is, maar zij is hier niet op hare plaats, aangezien dit niet met den samenhang van den tekst overeenkomt. Wil men nu liever lezen In de stad, dan zal de zin wezen: Wanneer God de schoonheid en de ijdele vertooning der menschen te schande maakt, dan zal dit niet in het verborgen geschieden, maar eene openlijk bekende zaak zijn, zooals hetgeen op de markt in eene stad plaats heeft. Maar het woord Ontwaken is hier meer gepast, omdat het de tegenstelling vormt met droomen.

21. Want, mijn hart was opgezwollen, en ik werd geprikkeld in mijne nieren. 22. En ik was dwaas en onwetend; ik ben voor U geweest als de beesten.

23, Evenwel (ben) ik voortdurend bij U (geweest); Gij hebt mijne rechterhand gehouden. 24. Gij zult mij leiden door uwen raad; en daarna mij ontvangen in de heerlijkheid.

21. *Want mijn hart was opgezwollen.* Hij herhaalt de belijdenis, die hij te voren gedaan heeft, nl. dat hij in zijn hart onheiligen naijver en afgunst gevoeld hebbende, er toe gekomen is om met God te twisten. Hij vergelijkt zijn' toorn bij zuurdeeg. Anderen vertalen dat zijn hart in azijn gedompeld was. Maar de verklaring is juister, dat zijn hart verzuurd is geweest of gezwollen, zooals het zuurdeeg het deeg doet opzwellen gelijk ook de Latijnsche dichter Plautus, sprekende van eene vrouw, die geheel in toorn ontstoken is, zegt, dat zij één en al zuurdeeg is. Het laatste lid van het vers wordt door sommigen gelezen: Mijne nieren zijn gewond, of doorstoken geweest, maar dit maakt voor de beteekenis weinig verschil. Wij weten, dat het Hebreeuwsche woord *kiljos*, waarmede de Hebreën de nieren aanduiden, afstamt van het werkwoord *kalah*, hetwelk Begeeren beteekent, omdat, naar men zegt, de lusten of begeerlijkheden van den mensch hun' zetel hebben in de nieren Hij zegt dus dat zijne verkeerde en booze gedachten als droomen geweest zijn, die hem prikkelden. Nu hebben wij te voren reeds gezegd, hoe David aan dit verdriet en dezen stekenden nijd gekomen is. Want men zal vele wereldsche menschen aantreffen, die, hoewel zij ontkennen, dat de wereld door Gods voorzienigheid wordt geregeerd, zich toch niet veel kwellen; veeleer zullen zij lachen om dit spel der fortuin, gelijk zij het noemen. Maar de ware geloovigen zullen, juist omdat zij er van overtuigd zijn, dat God de Rechter en Bestuurder is der wereld, zich des te meer ergeren, als God niet aan hunne verwachting beantwoordt. Daarna zich streng bestraffende, waarvoor dan ook wèl reden was, noemt David zich ten eerste dwaas; en daarna laakt hij zijne onwetendheid, en in de derde plaats zegt hij, dat hij aan de beesten gelijk was. Indien hij alleen maar zijne onwetendheid had bekend, dan zou men hebben kunnen vragen: van waar komt deze ondeugd, of dit gebrek? Hij schrijft haar dus toe aan zijne dwaasheid, en om die nog sterker in het licht te stellen, vergelijkt hij zich bij de redelooze dieren. Wat hij zegt komt dus hierop neer, dat deze afgunst, waarvan hij gesproken heeft, voortkomt uit onwetendheid en dwaling, en dat de schuld dezer

dwaling bij hem berust, omdat hij dwaas geweest is, het verstand als het ware verloren heeft, en dat niet op gewone, alledaagsche wijze, maar in zoo hooge mate, dat hij aan een redeloos dier gelijk was. Want hoewel hetgeen wij te voren gezegd hebben waar is, dat de menschen de werken Gods nooit recht beoordeelen, omdat, als zij zich er toe begeven om ze te beschouwen, hunne zinnen falen, is het toch volkomen terecht, dat David de schuld bij zich zelven zoekt, omdat hij het menschtlijk verstand verliezende, tot de rang van de redelooze dieren is afgedaald. Laten wij dan, telkenmale als ons de orde van Gods raad ten opzichte van het bestuur der wereld niet goed dunkt, gedenken dat de verkeerdheid, het gebrekkige van ons verstand daar de oorzaak van is. Het Hebreeuwsche woord *imach*, dat wij vertalen door *jegens u*, is hier genomen bij wijze van vergelijking in plaats van Vóór U; alsof hij gezegd had, Heere, hoewel ik in deze wereld wel begaafd scheen met eenig verstand, zoo ben ik toch in vergelijking met uwe hemelsche wijsheid, als een stompzinnig beest geweest. En het is niet zonder reden dat hij dit woordeke heeft ingelascht. Immers, hoe komt het dat de menschen zoo verdwaasd zijn in hunne ijdelheid? Is het niet omdat de eene mensch zich vergelijkt met den anderen mensch en zoodoende allen zich zelven vleien? Want onder blinden denkt ieder nog één oog te hebben, d. i. acht zich zelven voortreffelijker dan anderen; of is ten minste tevreden omdat de anderen niet wijzer zijn dan hij zelf is. Maar als men zich voor God stelt, zal deze dwaling, door welke allen zich in slaap wiegen, als van zelve vervallen.

23. *Evenwel ben ik voortdurend bij u geweest.* Het is in een anderen zin dat hij hier zegt met God geweest te zijn; want hij brengt Hem lof en dank, omdat hij, in zoo groot gevaar verkeerende van zich in het verderf te storten, door Hem weerhouden was geworden, zoodat hij niet werkelijk gevallen is. Nu wordt door de bekentenis, die hij heeft afgelegd van buiten zijne zinnen en als een redeloos dier geweest te zijn, nog altijd de grootheid aangetoond van de genade, die hij hier vermeldt. Want hij was het meer dan waard om door God verworpen te worden, toen hij de vermetelheid had om tegen Hem te murmureeren. Nu is er tweeërlei wijze, waarop gezegd wordt, dat de menschen met God zijn, nl. òf door het verstand en de gedachte, wanneer zij er wèl van overtuigd zijn, dat zij wandelen voor zijn aangezicht, door zijne hand worden geleid, en door zijne kracht worden ondersteund; of wel wanneer zij afwijken en afdwalen,

God hun, zonder dat zij het bemerken een' breidel aanlegt, waarmede Hij hen in het verborgen terughoudt, en hen niet voor goed en voor altijd toelaat af te dwalen. Wanneer iemand zich dus inbeeldt, dat God niet voor hem zorgt, zich zijner niet aantrekt, dan is zoo iemand niet met God, voor zooveel het zijn eigen gevoel betreft; maar ten opzichte van de verborgene genade Gods, is hij echter wèl met God, in zoover Hij niet werkelijk door Hem verlaten is. Kortom, God is zijnen uitverkorenen altijd nabij; want hoewel het soms gebeurt, dat zij Hem den rug toekeeren, houdt Hij toch altijd zijn vaderlijk oog op hen gericht. Door te zeggen dat *God zijne rechterhand heeft gehouden*, geeft hij te kennen dat hij door Gods wondervolle kracht was teruggetrokken van den diepen afgrond, waarin de verworpenen zich nederstorten. Als David zich dus weerhouden heeft van tot openlijke Godslasteringen over te slaan en zich te verharden in zijne dwaling, evenals wanneer hij zichzelven laakt en bestraft om zijne dwaasheid, dan schrijft hij alles toe aan Gods genade, omdat God hem zijne hand heeft toegereikt om hem op te heffen van den val, die anders een doodelijk verderf ten gevolge zou hebben gehad. Hieruit zien wij hoe dierbaar Gode ons heil is; nl. dat wanneer wij ver van Hem wegdwalen, Hij ons daarom toch niet minder zorgvuldig gadeslaat, en zijne hand uitstrekt om ons tot Hem terug te brengen. Wel is waar moeten wij deze leer niet gebruiken als een dekmantel voor onze slordigheid of onverschilligheid, maar toch leert ons de ervaring, dat God, zelfs als wij in stompzinnige onverschilligheid nederliggen, evenwel nog voor ons zorgt, en dat Hij, ook wanneer wij wegdwalen of achterblijven, ons toch nabij is. Intusschen moeten wij wel letten op de kracht en het gewicht van dit beeld, als er gezegd wordt dat God ons bij de hand vat; want er is geene verzoeking zoo licht, of zij zou ons maar al te gemakkelijk ter aarde werpen, indien wij niet van Boven staande werden gehouden. Als wij dus zelfs niet onder den zwaarsten strijd en de heftigste aanvechting bezwijken, is dit aan niets anders toe te schrijven dan aan de hulp des Heiligen Geestes. Niet dat Hij zijne kracht altijd op blijkbare en majestueuze wijze in ons tentoonspreidt, (want dikwijls volbrengt Hij haar in onze zwakheid) maar het is genoeg dat Hij ons bijstaat, want hoewel wij het niet zien en er niets van weten, houdt Hij ons staande als wij wankelen, ja richt Hij ons op, als wij gevallen zijn.

24. *Gij zult mij leiden.* Daar deze werkwoorden in den toekomenden tijd staan, acht ik dat de natuurlijke zin er van is:

Heere, daar ik door uwe leiding thans op den rechten weg teruggebracht ben, zult Gij nu ook voortgaan met mij te leiden, totdat ik ten laatste opgenomen zal worden in uwe heerlijkheid. Want wij weten, dat David gewoon is om bij zijne dankzegging ook altijd goede, welverzekerde hope te koesteren voor de toekomst. Na dus zijne zwakheid beleden te hebben, prijst en looft hij de genade Gods, die hem hulp en vertroosting heeft geschonken; en nu koestert hij de hoop dat zij hem bijstand zal blijven verleenen. De leiding door zijn' raad wordt in de eerste plaats genoemd, want hoewel aan de dwazen en onbezonnenen de zaken soms naar wensch gaan (omdat God onze fouten en dwalingen herstelt, en de dingen die wij verkeerd begonnen zijn, tot een goed en gelukkig einde brengt) zoo bestaat toch zijn gewone en rijker zegening daarin, dat Hij aan de zijnen wijsheid schenkt; en daarom moeten wij Hem in de eerste plaats vragen, ons door den Geest des raads en der wijsheid te leiden. Want al wie eene zaak durft ondernemen, en daarbij op zijne eigene wijsheid betrouwt, moet, dewijl hij aan zich zelven toeschrijft wat alleen aan God eigen is, met zijne roekeloosheid beschaamd uitkomen. Indien David het noodig had God tot Leidsman te hebben, hoeveel te meer hebben wij het dan niet noodig dat Hij ons leidt en bestuurt! Bij den raad wordt vervolgens *de Heerlijkheid* gevoegd, die (naar mijn inzien) niet beperkt moet worden tot het eeuwige leven, gelijk sommigen meenen, maar geheel den loop onzer gelukzaligheid omvat, van het begin, dat gezien wordt hier op aarde, tot aan de voleinding, die wij wachten in den hemel. Door de gunst die God hem betoont, belooft David zich dus eene eeuwige heerlijkheid, doch sluit de zegeningen niet uit, die God hier beneden reeds over de zijnen doet komen, opdat zij van die gelukzaligheid reeds een' voorsmaak zouden hebben.

25. Wien (heb) ik nevens U in den hemel? Ik begeerde dan niemand naast U op de aarde. 26. Mijn vleesch en mijn hart zijn bezweken; maar God is de kracht van mijn hart en mijn deel tot in eeuwigheid. 27. Want ziet, die zich van U afwenden, zullen vergaan: Gij hebt allen verwoest, die van U afgehoereerd zijn. 28. Mij aangaande, het is mij goed tot God te

naderen; ik heb mijne hoop gevestigd op den Heere Jehovah, opdat ik al uwe werken vertelle.

25. *Wien heb ik nevens U in den hemel?* Hij toont nu nog duidelijker hoezeer hij zich de leering, die hij in het Heiligdom Gods had ontvangen, had ten nutte gemaakt, want nu vindt hij in hem alleen volkomen bevrediging, en verwerpt alle andere dingen, die zich aan hem kunnen voordoen. Nu is die wijze van spreken, waarbij de vragende en de bevestigende vorm saamgevoegd zijn, wel stroef en ruw in andere talen, maar in het Hebreeuwsch is zij zeer gewoon. Wat den zin betreft, daarin is niets duisters of dubbelzinnigs, nl. dat David buiten den eenigen God niets begeert in hemel noch op aarde, en dat alle andere dingen, die de menschen aanlokkelijk toeschijnen, als stank in zijn' neus zijn, en dus voor hem hoegenaamd geene aantrekkelijkheid hebben. En voorzeker wordt God dan alleen in ons verheerlijkt, wanneer wij niet her- en derwaarts gevoerd worden, maar ons alleen aan Hem houden en aan Hem genoeg hebben. Want zoo wij ook maar het geringste deel onzer genegenheden aan het schepsel geven, dan berooven wij God van zijne eer. Toch is in alle tijden en eeuwen niets zoo algemeen geweest als dit verraad, dat aan God gepleegd werd, en dat ook heden ten dage maar al te zeer heerscht. Immers, hoe klein is het getal dergenen, die hunne genegenheden op God alleen gevestigd houden! Wij zien hoe vele mededingers Hem worden gegeven door het bijgeloof; want de Papisten erkennen wel dat alles van God afhangt, maar toch zoeken zij hier, en daar, en overal nog eene menigte van behulpen voor Hem. Anderen zijn zoo opgeblazen van hoogmoed, dat zij zich zelven en andere menschen aan God durven toevoegen. Daarom moeten wij des te zorgvuldiger de leer ter harte nemen, dat het ongeoorloofd is om buiten God nog iets anders te begeeren. Hoewel hij nu met de uitdrukking *hemel en aarde* alles aaanduidt wat in het hart des menschen kan opkomen, toch schijnt hij die twee zeer bijzonder te bedoelen. Daar hij dus verklaart niets te zoeken in den hemel buiten God, verwerpt hij de valsche goden, met welke de algemeene dwaling en dwaasheid der wereld den hemel bevolken. En dat hij zegt ook niets anders te begeeren op de aarde, dit schrijf ik toe aan het bedrog en de zinsbegoocheling waardoor geheel de wereld zich verbijstert. Want zij, die zich door de eerste kunstgreep van Satan, om zich valsche goden te maken, niet laten betooveren, zullen òf zich zelven misleiden door verwaandheid, zoodat zij

betrouwen op hunne eigene vlijt, deugd en wijsheid, en dus aan zich zelven toekennen wat alleen aan God toekomt, òf wel zij zullen zich door bedriegelijke verlokselen in slaap laten wiegen, daar zij steunen op de gunst van menschen, of betrouwen op hun' rijkdom of op andere middelen, die zij bezitten. De eenige goede manier om God te zoeken is dus, dat wij ons op geene bijpaden begeven, en ontdaan zijnde van alle bijgeloof en hoogmoed, regelrecht tot God gaan om bij Hem onze toevlucht te vinden. Want die manier van spreken: *Ik heb niemand met u begeerd*, beteekent zooveel als: Omdat ik ervaren heb dat Gij alleen mij genoeg, ja meer dan genoeg zijt, laat ik mij niet door allerlei lusten of begeerlijkheden vervoeren, maar houd mij aan U alleen. Eindelijk, opdat wij in den éénen waren God volkomen bevrediging zullen vinden, is het noodig te weten, wat volheid van goed Hij ons aanbiedt.

26. *Mijn vleesch en mijn hart.* Sommigen nemen het eerste gedeelte van dit vers in dier voege, dat Davids hart en vleesch zijn bezweken van wege de vurige, heftige begeerte, die hij heeft gekoesterd, en daarom denken zij, dat hij getuigenis aflegt van de hartelijke liefde, waarmede hij zijn hart en geest tot God heeft opgeheven. Hoewel wij nu eene dergelijke manier van spreken terstond daarna aantreffen, toch schijnt hetgeen een weinig daarna volgt eene andere beteekenis te vereischen. *God is de kracht van mijn hart.* Ik acht veeleer, dat er eene tegenstelling is tusschen het gebrek, dat David in zich bespeurde, en de kracht, waarmede God hem toerustte; alsof hij zeide: Hoewel ik, gescheiden van God, niets ben, en alles wat ik doe of onderneem op niets uitloopt, evenwel als ik tot Hem ga, vind ik overvloed van kracht. En het is ons zeer noodig te bedenken wat wij zijn zonder God, want niemand zal geheel en volkomen op God steunen dan hij, die zijne eigene zwakheid hebbende ontdekt, zijne eigene gaven en bekwaamheden volkomen mistrouwt. Want wij vragen aan God niets anders dan hetgeen wij gevoelen zelven niet te hebben. Alle menschen belijden, en de meesten denken, dat het volstaat, dat God ons slechts helpt als onze eigene kracht ontoereikend is, of wel, dat Hij ons eenigen bijstand verleent, als wij zelven niet in alles kunnen voorzien. Maar Davids belijdenis is onvergelijkelijk veel meer omvattend, als hij (bij wijze van spreken) zijne eigene nietigheid voor God blootlegt. Daarom voegt hij er zoo volkomen terecht bij, dat *God zijn deel is*, door welk beeld de Schrift te kennen geeft, den toestand, het lot en deel waarmede een iegelijk op zijne plaats en in zijne

omstandigheden zich tevreden stelt. Wanneer dit dus van God gezegd wordt, dan moeten wij weten, dat het is, omdat Hij alleen ons volkomen genoeg moet zijn, en dat in Hem onze volkomene gelukzaligheid bestaat. Hieruit volgt, dat wij ondankbaar zijn, als wij ons hart op iets anders stellen, gelijk in Psalm 16 : 4 geschreven staat, waar David de reden van deze beeldspraak uitvoeriger verklaart. Wat nu het verzinsel betreft van sommigen, dat God ons deel wordt genoemd, omdat onze ziel van Hem genomen is, ik weet niet hoe zoodanige dwaze spitsvondigheid bij hen is kunnen opkomen, die niet minder ver van Davids bedoeling is, als de hemel verwijderd is van de aarde. Daarin liggen dan ook weder de buitensporige denkbeelden der Manicheërs opgesloten, door welke de ongelukkige Servet zich heeft laten betooveren. Maar het gebeurt dikwijls dat menschen, die wel zeer vertrouwd zijn met de Hebreeuwsche taal, doch niet ervaren zijn in de Schrift, en de ware Theologie niet hebben gevat, ten opzichte van de allereerste beginselen de grofste vergissingen begaan. Overigens, hoewel hij door het woord *Hart* ook de geheele ziel verstaat, bedoelt hij toch niet, dat het wezen der ziel zelf bezwijkt, maar dat hem alle krachten er van ontvloeien, die hij niet anders dan op het gebed van Gods goedheid en milddadigheid verkrijgt.

27. *Want ziet, die zich van U afwenden.* Hij bewijst door het tegenovergestelde, dat er niets beters is dan eenvoudig op God te betrouwen, omdat, zoodra iemand zich van Hem afwendt, hij noodzakelijkerwijs een schrikkelijk verderf over zich haalt. Nu wenden allen zich van God af, die hunne hoop op iets buiten Hem vestigen. Daartoe behoort ook het werkwoord *afhoereeren*; want het is eene zeer booze soort van overspel, om ons hart te verdeelen, zoodat het zich niet aan God alleen houdt; hetgeen gemakkelijker bespeurd zal worden, als wij de geestelijke kuischheid onzer ziel omschrijven, welke bestaat in geloof en de aanroeping Gods, in oprechtheid des harten en gehoorzaamheid aan het Woord. Al wie zich dus niet onderwerpt aan het Woord Gods, zoodat hij Hem als den eenigen Werker erkent van alle goed, van Hem alleen afhankelijk is, zich door Hem alleen laat leiden, tot Hem alleen de toevlucht neemt en hem alleen al zijne genegenheden wijdt, zoodanig iemand is gelijk aan eene overspelige vrouw, die haren wettigen man verlatende, zich aan wellustelingen overgeeft. Het is dus hetzelfde alsof David gezegd had, dat allen die van God afvallen en tegen Hem opstaan, overspelers zijn.

28. *Mij aangaande.* Letterlijk staat hier: *En ik.* Maar David uitdrukkelijk sprekende van zich zelven, verklaart, dat hij voor zich, hoewel hij de geheele wereld vervreemd ziet van God, dewijl zij dwalingen aanhangen en allerlei bijgeloovigheden, altijd onder de hand Gods zal blijven. Wee de anderen! zegt hij, indien zij hunne hartstochten niet in bedwang houden, zoodat zij de dwalingen en bedriegerijen der wereld naloopen; ik voor mij echter zal standvastig blijven in mijn voornemen om in heilige gemeenschap met God te blijven. Hij voegt er terstond de manier bij, waarop wij tot God moeten naderen, dat is: wanneer ons betrouwen op Hem gevestigd is. Want de Heere wil ons niet anders houden dan wanneer wij er wèl van overtuigd zijn, dat wij niet anders dan door zijne genade veilig zijn en veilig blijven. Nu moeten wij wèl letten op deze Schriftuurplaats, en haar in gedachte houden, opdat, wanneer de geheele wereld afwijkt en tot ongeloof vervalt, dit slechte voorbeeld ons niet vervoert om ons bij de goddeloozen te voegen en te doen zooals zij doen; maar leeren om ons in alles alleen tot God te wenden. Aan het slot zegt hij, dat, wanneer hij zich geheel en al aan den eenigen God toegewijd zal hebben, hem nooit stof zal ontbreken om Hem te loven, dewijl Hij de hoop der zijnen nooit beschaamt. Hieruit volgt dat niemand anders God vloekt of tegen Hem murmureert, dan zij, die moedwillig hunne oogen sluiten, uit vreeze, dat zij zijne voorzienigheid bespeurende, zich aan zijne hoede en leiding zullen overgeven.

PSALM 74.

INHOUD: De geloovigen klagen over de groote verwoesting der Kerk, zoodat de naam van Israël schier uitgedelgd is. Hoewel het nu blijkt uit hun smeekgebed, dat zij hunne zonde als de oorzaak beschouwen van al de rampen, waardoor zij worden getroffen, herinneren zij God toch aan zijn verbond, waardoor Hij het geslacht van Abraham heeft aangenomen. Daarna gedenken zij de macht, die Hij voormaals tentoon heeft gespreid om zijne Kerk te verlossen, en daaraan hoop ontleenende, bidden zij God om hun in hun' benauwden staat te hulp te komen.

Eene onderwijzing van Asaf. O God! waarom hebt Gij ons voor altijd verstooten? Waarom zal uw toorn rooken tegen de kudde uwer weide? 2. Gedenk aan uwe vergadering, die gij voormaals hebt verkregen, die Gij hebt verlost; aan de roede uwer erfenis, aan dezen berg Zion, waarop Gij gewoond hebt. 3 Hef uwe slagen op ter eeuwige verwoesting van iederen boosdoener, die tegen Uw heiligdom kwaad wil. 4 Uwe wederpartijders hebben in het midden uwer Heiligdommen gebruld als leeuwen; zij hebben er hunne teekenen tot teekenen gesteld. 5. Die de bijl ophief tegen de dichte boomen, was vermaard als iemand, die een groot werk doet. 6. En nu hebben zij met bijlen en hamers de graveerselen er van verbroken. 7. Zij hebben uwe heiligdommen in brand gestoken; zij hebben de woonstede uws naams ontheiligd, door haar ter aarde neder te werpen. 8. Zij hebben in hun hart gezegd: Laten wij ze allen te zamen uitplundereu; zij hebben alle de tabernakelen Gods in het land verbrand.

1. *Eene onderwijzing van Asaf.* Het opschrift past volkomen bij den inhoud; want hoewel het soms ook aangewend wordt voor onderwerpen van blijden, vroolijken aard, gelijk men gezien heeft bij Psalm 45, geeft het toch meestal te kennen, dat er van de oordeelen Gods gehandeld zal worden, door welke de menschen gedrongen worden tot zich zelven in te keeren en hunne zonden te onderzoeken ten einde zich voor God te verootmoedigen. Dat de Psalm niet door David gedicht was, is gemakkelijk af te leiden, omdat in zijn' tijd zoodanige rampen en verwoestingen der Kerk niet te betreuren waren. Zij die van eene andere meening zijn, voeren hiervoor aan, dat David door den Geest der Profetie voorspeld heeft, hetgeen toen nog niet geschied was. Daar er echter verscheidene Psalmen zijn, die door verschillende auteurs na den dood van David vervaardigd zijn, twijfel ik niet dat deze Psalm tot hun getal behoort. Men kan echter niet met zekerheid vaststellen van welke ramp hier gesproken wordt Er

is hieromtrent tweeërlei meening; sommigen brengen hetgeen hier gezegd wordt in verband met den tijd, toen Stad en Tempel verwoest werden, en het volk onder Nebukadnezar naar Babel werd weggevoerd. Anderen schrijven het toe aan den tijd toen de Tempel ontheiligd werd onder Koning Antiochus. Voor beiderlei meening is wel iets te zeggen. Voor de laatste, omdat de geloovigen hier klagen, dat zij ontbloot zijn van teekenen en Profeten, terwijl het genoegzaam bekend is, dat ten tijde der ballingschap verscheidene Profeten gebloeid hebben. Van den anderen kant, daar een weinig vroeger gezegd is dat de Heiligdommen verbrand, de Schriften vernietigd zijn, en niets ongeschonden was gebleven, komt dit niet overeen met de wreedheid en tyrannie van Antiochus. Want hoewel hij den Tempel goddelooslijk ontheiligd heeft door er de bijgeloovigheden der Heidenen, in te brengen, is toch het gebouw overeind gebleven; en het hout en de steenen zijn toen niet door vuur verteerd geworden. Sommigen meenen, dat door Heiligdommen de Synagogen verstaan moeten worden, waar de heilige bijeenkomsten plachten gehouden te worden, niet alleen te Jeruzalem, maar ook in de andere steden van Juda. Het zou ook kunnen zijn dat de geloovigen, de schrikkelijke ontheiliging van den tempel aanschouwende, gedachten aan den tijd, toen hij door de Chaldeeën werd verbrand, en dat zij dus die beide rampen op het oog hadden. De gissing, die de meeste waarschijnlijkheid voor zich heeft, zal dus wezen, dat die klaagzangen behooren tot den tijd van Antiochus, omdat de Kerke Gods toen geene Profeten bezat. Wil men ze echter liever in den tijd der Babylonische gevangenschap plaatsen, dan kan die moeielijkheid gemakkelijk opgelost worden; want, hoewel Jeremia, Ezechiël en Daniël toen leefden, weten wij toch, dat zij gedurende eenigen tijd zwegen, omdat hunne roeping voleindigd was, totdat Daniël kort vóór het tijdstip der bevrijding wederom te voorschijn trad ten einde de arme ballingen aan te moedigen om terug te keeren. Daarop schijnt Jesaja het oog te hebben, als hij in het eerste vers van het veertigste hoofdstuk zegt: Troost, troost mijn volk, zal uw God zeggen. Want het werkwoord dat in den toekomenden tijd staat, toont aan, dat het den Profeten bevolen was voor een' tijd te zwijgen.

1. *O God! waarom.* Indien deze klaagzang geschreven was in den tijd dat het volk zich in de Babylonische gevangenschap bevond, is het niet te verwonderen, hoewel Jeremia het zeventigste jaar dier ballingschap als het tijdstip der bevrijding had aangewezen, dat zij zeer verdrietig en gedrukt waren om zóó

lang te moeten wachten, zoodat zij dagelijks zuchtten en kermden, en die eeuw hun toescheen geen einde te hebben. Wat hun betreft, die door de wreedheid van Antiochus waren gekweld, zij hadden wel reden om te klagen over den eeuwigen toorn Gods, aangezien er voor hen geen einde aan dien treurigen tijd was aangewezen, ja zelfs, dat zij de wreedheid der vijanden dagelijks zagen toenemen, zonder hoop op verademing, terwijl hunne eigene zaken hoe langer zoo slechter gingen. Want na grootelijks geleden te hebben door oorlogen, die hunne naburen tegen hen gevoerd hadden, waren zij te dier tijd hun' ondergang schier nabij. Nu moeten wij opmerken, dat de geloovigen, gekweld zijnde door de goddeloozen, toch hunne oogen opheffen tot God, alsof het slechts zijne hand was, die al deze plagen over hen bracht. Want zij wisten wel, dat het dezen Heidenen niet toegelaten zou zijn hen zoo te kwellen, indien Gods toorn niet tegen hen was ontstoken. Daar zij er dus van overtuigd waren, dat zij den strijd niet hadden tegen vleesch en bloed, maar dat zij door een rechtvaardig oordeel Gods waren getroffen, zagen zij de ware bron en oorzaak van al hun leed, teweten, dat God, onder wiens gunst zij voormaals zoo gelukkig waren, hen had verlaten, en zich niet meer verwaardigde hen tot zijne kudde te rekenen. Want het Hebreeuwsche werkwoord *zanach* beteekent Verwerpen en Verfoeien, en soms ook zich verbergen en zich ver terugtrekken; maar het is van weinig belang hoe men dit hier nemen wil. Het zal volstaan om er deze leering uit te trekken: Als wij gedrukt worden door tegenspoed, dan zijn het niet de pijlen der fortuin, die ons zoo maar bij toeval treffen, maar wel plagen of kastijdingen Gods van wege onze zonden. Overigens, Verstooten en Toorn hebben betrekking op het gevoel van het vleesch. Want hoewel God, eigenlijk gesproken, niet toornt op zijne uitverkorenen, evenwel, omdat de straf, die wij gevoelen, ons dringt om zijn' toorn te vreezen, zoo vermaant de Heilige Geest door dit woord Toorn de geloovigen om zich schuldig te erkennen. Wanneer God dus zijne wrake aan ons volvoert, dan betaamt het ons te denken aan hetgeen wij verdiend hebben, en hoewel God niet onderhevig is aan eenigerlei gewaarwording van drift, zoo lag het toch niet aan ons, dat zijn' toorn niet fel tegen ons was ontstoken, daar Hij door onze zonden zoo zwaar werd beleedigd. En voorts, ten einde genade en barmhartigheid te verkrijgen, nemen de geloovigen de toevlucht tot de herinnering aan het verbond, door hetwelk zij tot kinderen Gods zijn aangenomen. Want, als zij zich *De kudde van Gods weide noemen*, verheerlijken zij de vrije uitverkiezing uit genade,

door welke zij van de Heidenen zijn afgezonderd. In het volgende vers wordt dit nog duidelijker door hen uitgedrukt.

2. *Gedenk aan uwe vergadering.* Zij roemen er op, dat zij het eigendom Gods waren, niet om hunne eigene verdienste, maar door de genade der aanneming. Daarmede staat ook in verband hunne oudheid; zij zijn geene nieuwe onderdanen Gods, die Hij zich maar sedert eenige dagen had verkregen, neen, zij zijn Hem bij opvolging ten erfdeel geworden. Want hoe langer God zijne liefde heeft betoond jegens het zaad Abrahams, des te meer is ook hun geloof bevestigd. Zij herhalen dus, dat zij van het begin af Gods volk zijn geweest, nl. van den tijd af aan, dat God een onverbreekbaar verbond met Abraham had gesloten. Er wordt ook de verlossing bijgevoegd, waardoor de aanneming bekrachtigd wordt; want God heeft niet slechts door woorden gezegd, maar door de daad getoond, dat Hij hun Koning en Beschermer was. Zij stellen zich de weldaden voor oogen, die zij van God hebben ontvangen als reden om op Hem te vertrouwen, en verhalen ze aan God zelven, die er de Werker van is, opdat Hij zijn werk niet onvoltooid zou laten. Daarop gronden zij zich ook, als zij zich *De roede zijner erfenis* noemen, d. i. Het erfdeel, dat Hij zich zelven toegemeten heeft. Hij zinspeelt hiermede op de gewoonte uit dien tijd, om nl. de grenzen of landpalen aan te duiden met roeden, als met koorden. Anderen willen liever het Hebreeuwsche woord *shewit,* dat wij door Roede vertalen, voor Stam of Geslacht nemen; maar ik houd mij liever aan de bovenvermelde beeldspraak, nl. dat God Israël onderscheiden en afgezonderd heeft van andere volken om zijn eigen veld te zijn. Eindelijk spreekt hij van den Tempel, waar God beloofd had te zullen wonen; niet alsof het Goddelijk wezen dáár als het ware besloten was, (gelijk dit reeds meermalen gezegd is) maar omdat de geloovigen gevoelden, dat Hij er hun door zijne kracht en genade nabij was. Nu verstaan wij van waar het volk vertrouwen en vrijmoedigheid had om te bidden, te weten, uit de vrije uitverkiezing Gods, uit de beloften, en den goddelijken eeredienst, die onder hen was ingesteld.

3. *Hef uwe slagen op.* Hier bidden de geloovigen dat God hunne vijanden eene doodelijke wonde zal slaan, naar de wreedheid, die zij tegen Gods Heiligdom begaan hebben; alsof zij zeiden, dat eene matige straf niet baten zou voor eene zoo groote en heiligschennende woede, en dat daarom diegenen, die zich zulke heftige vijanden hadden betoond van den Tempel en

van Gods volk volkomen verwoest moesten worden, aangezien hunne goddeloosheid alle perken te buiten ging. Daar nu de Heilige Geest dezen vorm van gebed gedicteerd heeft, kunnen wij hieruit afleiden, dat God ons eene oneindige liefde toedraagt als Hij zóó strenge wrake wil oefenen over het onrecht, dat ons aangedaan wordt. En voorts: hoe hoog Hij den dienst zijner majesteit moet houden, daar Hij zoo streng vervolgt degenen, die hem verbreken. Wat de woorden betreft, sommigen vertalen: Hef uwe voeten op, of uwe schreden, en leiden er dan die beteekenis uit af: Heere, Hef uwe voeten op en kom snellijk om onze vijanden te slaan. Anderen vertalen: Uwe hameren, hetgeen wel gepast is. Ik had echter geen bezwaar om hen te volgen, die dit in verband brengen met de daad van slaan, of treffen en met de slagen zelven. Het laatste lid wordt door sommigen anders verklaard, te weten, dat de vijand alles in het Heiligdom heeft verdorven. Omdat deze woordschikking echter nergens anders wordt aangetroffen, heb ik niet van de aangenomene en goedgekeurde lezing willen afwijken.

4. *Uwe wederpartijders hebben in het midden uwer Heiligdommen gebruld als leeuwen.* Hij vergelijkt de vijanden bij leeuwen, om de wreedheid aan te toonen, die zij zelfs tegen de Heiligdommen Gods hebben begaan. Nu versta ik dit aan deze plaats liever van den Tempel dan van de Synagogen; want het is volstrekt niet ongerijmd om hem *De heiligdommen* te noemen, en dus het meervoud te gebruiken, gelijk dit ook dikwijls elders geschiedt, omdat de Tempel in drie afdeelingen was verdeeld. Ik wil er echter in geen' strijd om treden, zoo iemand het liever van de Synagogen verstaat, ja er is zelfs niets tegen om het uit te strekken tot de geheele aarde, die God aan zijn' naam heeft geheiligd. Zoo veel is zeker, dat er meer heftigheid van uitdrukking is, als men zegt, dat de woede der vijanden overal zóó geweldig is geweest, dat zij zelfs den Tempel niet gespaard hebben. En dat hij zegt: *Zij hebben hunne teekenen gesteld*, dat is om aan te toonen hoe grievend hun' hoon was, daar zij hunne banieren oprichtende, daarmede hoovaardiglijk hun' triomf over God zelven wilden aanduiden. Want, als sommigen daar de waarzeggerij der magiërs in willen zien (gelijk Ezechiël getuigt, dat Nebukadnezar op de vlucht en het geschreeuw der vogelen acht gaf, Ezechiel 21 : 21) dat is er eene al te beperkte beteekenis aan te geven. Maar de eerste door mij genoemde beteekenis is hier zeer gepast. Want al wie in het heilige Land kwam, wist wel, dat daar een bijzondere goddelijke eeredienst bestond, die

gansch onderscheiden was van andere; en de Tempel was een teeken van Gods tegenwoordigheid, alsof Hij dáár zijne banieren ontplooid had, ten einde dit volk onder zijne wet en heerschappij te houden. Nu stelt de Profeet deze teekenen, welke het volk Gods onderscheidde van de Heidenen, tegenover de heiligschennende banieren, die de vijanden in den Tempel hadden opgericht, en door het woord Teekenen te herhalen maakt hij die daad nog verfoeielijker, omdat zij de teekenen van den waren dienst Gods neergehaald, en in dezelver plaats de vreemde banieren opgericht hebben.

5. *Die de bijl ophief.* Door deze omstandigheid verzwaart de Profeet nog meer de barbaarsche wreedheid der vijanden, omdat zij op gruwelijke wijze een gebouw verwoest hadden, dat met zoo groote kosten was gesticht, en zoo buitengewoon sierlijk en prachtig was, en waaraan zoo veel kunst en arbeid was besteed. De woorden zijn eenigzins duister; maar de beteekenis, die er schier algemeen aan gehecht wordt, is, dat zij, die bij den bouw des Tempels de boomen er voor omgehouwen hebben [in het woud] zeer vermaard zijn geweest. Sommigen leiden uit het woord *Kemewi* af, dat het aanzienlijke, zeer bekende personen waren, alsof zij Gode offeranden hadden gebracht. De *dichtheid* der boomen staat tegenover de geschaafde of gepolijste balken, opdat men te beter zou weten, met hoeveel kunst de ruwe, knoestige boomen bewerkt waren om ze zoo fraai en sierlijk te maken. Of wellicht geeft de Profeet te kennen (hetgeen ik gaarne aanneem), dat men in de dichtheid des wouds zeer zorgvuldig acht heeft gegeven om geene andere dan fraaie voortreffelijke boomen om te houwen. En zou men er ook niet de beteekenis aan kunnen geven, dat men in de dichte bosschen de boomen geteekend heeft, waaraan de bijl gelegd moest worden, daar zij hoog opgegroeid waren, en den beschouwer in het oog vielen? Hoe dit nu zij, er is niet aan te twijfelen, dat hij de voortreffelijkheid roemt van het hout, omdat het zóó keurig was, dat iedereen, die het zag, opgetogen was van bewondering, gelijk hij in het volgende vers door graveerselen, of snijwerk, den vorm aanduidt van het gebouw zelf, dat met zoo groote, ongeëvenaarde kunst was afgewerkt. Nu zegt hij, dat de Chaldeërs zonder eenige verschooning met hameren en bijlen op dit zoo schoone gebouw afkwamen, alsof zij, met het te verwoesten, de bedoeling hadden Gods eer en heerlijkheid onder hunne voeten te vertreden. Daarna klaagt hij er over, dat de Tempel verbrand; en dus gansch met den grond gelijk gemaakt en

vernietigd was, daar hij door hunne oorlogswerktuigen nog slechts half vernield was. Velen hebben gedacht, dat de orde hier omgekeerd is, omdat zij zagen, dat uit die woorden geen geschikte zin was af te leiden, en daarom losten zij hem aldus op: Zij hebben uwe Heiligdommen in brand gestoken. Wat mij betreft, hoewel het accent er niet mede overeenkomt, twijfel ik toch niet, of de zin, dien ik er aan gegeven heb, de ware en natuurlijke is, nl. dat de Tempel tot aan den grond toe afgebrand was. En hetgeen ik gezegd heb wordt door dit vers nog meer bevestigd, nl. dat voor den Tempel het meervoud gebruikt wordt, omdat hij uit drie afdeelingen bestond, te weten: het binnenste Heiligdom, het middelste Heiligdom en de Voorhof, daar er terstond op volgt: *De woonstede uws Naams.* Nu is hier de naam Gods genomen, opdat wij zouden weten, dat zijn Wezen daar niet in vervat of besloten was, maar dat Hij in den Tempel woonde door zijne kracht, en werking, opdat het volk er Hem met des te meer vertrouwen zou aanroepen. En om de ontzettende wreedheid der vijanden nog beter in het licht te stellen, voert de Profeet hen in, sprekende tot elkander en elkander vermanende om alles te vernielen zonder iets over te laten blijven; alsof zij (zegt hij) geen moed genoeg hadden om kwaad te doen, en daarom ieder zijn metgezel aanspoort en ophitst om het volk Gods volkomen te verdelgen. Eindelijk zegt hij dat alle Synagogen verbrand zijn geworden; want zoo acht ik dat het Hebreeuwsche woord *moadee* vertaald moet worden, omdat de Profeet zegt: Alle Heiligdommen, en hij nadrukkelijk bedoelt van geheel de aarde. Want sommigen geven hier de koude, stijve verklaring, dat de vijanden, ziende dat zij het hemelsche Heiligdom Gods niet konden schaden, hunne woede gekeerd hebben tegen den stoffelijken Tempel en de Synagogen. Want de Profeet klaagt immer, dat zij het er zoo op gezet hadden den Naam Gods uit te roeien, dat zij geen hoekje overeind lieten. Wat betreft het Hebreeuwsche woord dat gemeenlijk voor het Heiligdom genomen wordt, dit is hier zeer juist aangewend voor de heilige vergaderingen, niet slechts om er de Profeten te lezen en te verklaren, maar ook om er den Naam Gods aan te roepen; alsof de Profeet zeide, dat de boozen alles gedaan hebben wat zij konden om den dienst van God in Judea te vernietigen.

9. Wij zien onze teekenen niet, er is geen Profeet meer; er is niemand bij ons, die weet tot hoelang.

10. O God! hoe lang zal de wederpartijder smaden?
zal de vijand Uw naam tot in eeuwigheid bespotten?
11. Hoelang zult Gij uwe hand en uwe rechterhand,
terugtrekken? Verteer hen in het midden van Uwen
boezem. 12. God nu is mijn Koning, van den beginne
verlossingen werkende in het midden der aarde.

9. *Wij zien onze teekenen niet meer.* De geloovigen wijzen er op dat hunne ellende nog zwaarder en bitterder is, omdat nergens eenige troost is om haar te verlichten. Want er is eene groote kracht ter bemoediging van de kinderen Gods, als God hoop geeft op verzoening, belovende ook in het midden zijns toorns zijner genade te zullen gedenken. Sommigen beperken de teekenen tot de wonderen, door welke God voormaals getuigde, dat Hij zijn volk, dat Hij beproefde, nog genadig zou wezen. Maar de geloovigen beklagen zich hier veeleer, dat God hun de teekenen zijner genade ontnomen heeft, en dat Hij eenigermate zijn aangezicht heeft verborgen; alsof zij zeiden, dat zij in duisternis waren gehuld, omdat God niet als naar gewoonte zijn aangezicht over hen doet schijnen, gelijk wij ook gemeenlijk zeggen, dat men teekenen geeft van haat of van vriendschap. Kortom; zij klagen er niet slechts over dat de tijden somber en dreigend zijn; maar dat zij in zóó diepe duisternis zijn gehuld, dat zij nergens eenig schijnsel van licht gewaar worden. Omdat nu een der voornaamste teekenen hierin bestond, dat de de Profeten de toekomstige verlossing beloofden, betreuren zij het, dat er geene Profeten meer waren, die het einde van hun leed voorzagen. Hieruit kunnen wij opmaken, dat de Profeten in last hadden te vertroosten, ten einde de harten, die door droefheid ternedergeslagen waren, op te beuren door hun de barmhartigheid Gods voor te houden Wel is waar zijn zij ook herauten en getuigen geweest van Gods toorn, ten einde de verharden en rebellen tot bekeering te nopen door schrikkelijke bedreigingen tegen hen uit te spreken; doch zoo zij alleen de wrake Gods hadden aangekondigd, dan zou hunne prediking tot niets anders gediend hebben dan om hen te verderven, terwijl zij toch slechts het heil des volks ten doel had. Daarom is hun de openbaring geschonken van de einduitkomst, omdat er in die tijdelijke straf eene vaderlijke kastijding Gods is, die de droefheid verzacht, in plaats van den eeuwigen toorn, die de ongelukkige zondaars

doet bezwijken. Als wij dus stof zoeken tot vertroosting en lijdzaamheid onder de kastijding Gods, zoo laat ons leeren onze oogen te vestigen op die matiging, door welke God ons uitlokt tot hope, en hieruit besluiten, dat God niet zóó vertoornd op ons is, dat Hij ophoudt onze Vader te zijn. Wat nu de kastijding aangaat, die verlossing medebrengt, daarin is vreugde, vermengd met droefheid, gelegen. Al de Profeten hebben er naar gestreefd om met hunne prediking dit doel te bereiken; want hoewel zij somwijlen groote ruwheid en strengheid hebben gebruikt, ten einde door hunne bedreigingen de rebellie des volks te breken, hebben zij, zoodra zij bemerkten, dat de menschen verslagen van hart waren, er terstond vertroosting bijgevoegd, die geene vertroosting zijn zou, zoo men in de toekomst geene verlossing hoopte. Nu doet zich hier echter de vraag voor, of God, als Hij de smart der kastijding wilde verzachten, altijd de jaren en de dagen geteld heeft. Ik antwoord: hoewel de Profeten niet altijd een bepaald tijdstip hebben aangewezen, hebben zij toch in de meeste gevallen eene nabijzijnde verlossing beloofd, en voorts hebben zij ook allen van het toekomstige herstel der kerk gesproken. Als iemand nu wederom antwoordt, dat het volk verkeerd deed met zich niet de algemeene beloften toe te eigenen, die (voorzeker) toch aan alle eeuwen gemeen zijn, zoo antwoord ik: aangezien God gewoon was om in elke beproeving een' bode van zijnentwege te zenden om verlossing aan te kondigen en er te dezer ure geen Profeet met dit bepaalde doel gezonden was, dan is het niet zonder reden, dat het volk klaagt ontbloot te zijn van de teekenen der genade, die er gewoonlijk geweest zijn. Want, tot aan de komst van Jezus Christus was het volstrekt noodzakelijk, dat de herinnering aan de beloofde verlossing in elke eeuw werd vernieuwd, opdat de geloovigen zouden weten, als er beproeving over hen kwam, dat God nog altijd voor hen zorgde.

10. *O God! hoe lang zal de wederpartijder smaden?* Zij geven te kennen, dat niets hun zooveel smart en benauwdheid veroorzaakt, als te zien hoe de Naam Gods door de boozen wordt gelasterd. En daarmede heeft de Profeet ons hart in ijver willen doen ontvlammen om de eere Gods te handhaven. En inderdaad daar wij van nature te weekelijk en te kleinzeerig zijn om rampen en tegenspoed te kunnen dragen, zal dit het ware blijk van godsvrucht zijn, als de smaad, die Gode wordt aangedaan, ons hart meer wondt, dan alles wat wij zelven te lijden hebben. Ongetwijfeld hebben de arme Joden onder een' wreeden tyran en

in het midden van een barbaarsch volk veel spotternijen te verduren gehad. Maar de Profeet, sprekende in naam van geheel de Kerk, slaat schier geen acht op den smaad, dien men over het volk uitstort, in vergelijking met de afgrijselijke lasteringen, die tegen God gericht waren, naar hetgeen gezegd is in Psalm 69 : 10; De smaadheden dergenen, die U smaden, zijn op mij gevallen. Het woord *Eeuwiglijk* is er opnieuw bijgevoegd; omdat de boozen, als zij gedurende langen tijd ongestraft blijven, zich verharden om nog vermeteler te worden, voornamelijk als zij kwaad spreken van God en Hij zich houdt alsof Hij het niet bemerkte. Daarom laat hij er nu terstond op volgen: *Hoe lang zult Gij uwe hand terugtrekken?* Hoewel het nu gemakkelijk te zien is, waar de Profeet heen wil, zijn de uitleggers het toch niet eens omtrent de woorden. Wat betreft dat sommigen denken, dat met de Hand in het eerste gedeelte van het vers de linkerhand bedoeld zou zijn, dit is beuzelachtig; omdat hij veeleer naar zijne gewoonte, tweemaal hetzelfde zegt. Sommigen vertalen het woord *kaleh* aan het einde van het vers door Verhinder, alsof de Profeet zeide: Strek uwe hand ten laatste uit, die Gij al te lang in uwen boezem hebt gehouden. Maar dezen zoeken, zonder eenige reden, eene beteekenis, die gedwongen is. Zij, die vertalen Verteer, nemen *het midden van den boezem Gods* voor den Tempel, hetgeen ik niet goedkeur. Het zal beter zijn de ondervraging voort te zetten tot aan het laatste werkwoord; in dezer voege: Hoe lang zult Gij uwe hand terugtrekken, ja, haar terugtrekken uit het midden uws boezems? Verteer toch deze goddeloozen, die U zoo hoovaardiglijk verachten. Men zou het ook in dien zin kunnen nemen: Hoewel uwe vijanden zich inbeelden, dat Gij daar Boven ledig nederzit, omdat Gij U niet beweegt, en Gij niet openlijk uwe hand opheft, zoo doe hen evenwel gevoelen, dat er slechts een wenk van U noodig is, om hen te verwoesten, al zoudt Gij er ook geen vinger om verroeren.

12. *God nu is mijn Koning.* Gelijk wij dit ook dikwijls elders gezien hebben, vlechten zij eene overdenking in hun gebed ten einde nieuwe krachten te verzamelen en hun geloof te versterken en zich aan te sporen tot nog meer ijver in het aanroepen van God. Want wij weten hoe moeielijk het is allen twijfel te boven te komen en onbevreesd en met volle vrijmoedigheid te volharden in den gebede De geloovigen roepen hier dus in hun geheugen terug de getuigenissen, die God hun heeft gegeven van zijne barmhartigheid en vermogen, door welke Hij gedurende vele eeuwen getoond heeft, dat Hij de Koning en

Beschermer was van het volk, dat Hij zich had verkoren. Door dit voorbeeld wordt ons geleerd, dat wij, daar het niet genoeg is om enkel met de lippen te bidden, maar bidden moeten in geloof, ons immer de weldaden Gods moeten herinneren, door welke Hij zijne vaderlijke liefde jegens ons heeft bevestigd, en getuigen moeten zijn van zijne uitverkiezing. Want het is duidelijk, dat de titel van *Koning*, hier door den Profeet aan God wordt gegeven, niet slechts van wege zijne macht, maar omdat Hij het op zich had genomen voor dit volk te zorgen, het te besturen, te bewaren en te onderhouden. Wij hebben reeds gezegd wat er ligt opgesloten in dit woord *Van den beginne.* Door *Het midden der aarde* denken sommigen dat Judea bedoeld is, omdat het gelegen was in het midden van de bewoonbare aarde. Maar er is niet aan te twijfelen, dat er eene in het oog vallende plaats mede bedoeld is; zooals wanneer tot Faraö gezegd wordt: Opdat Ik als God gekend word in het midden der aarde (Ex. 8 : 22). De eenvoudige en natuurlijke zin is dus dat vele verlossingen aan het uitverkoren volk getoond zijn, als van eene hooge plaats, van waar zij gemakkelijk en voor ieder zichtbaar waren.

13. Gij hebt de zee gespleten door uwe kracht, en hebt de koppen der draken op de wateren verbroken. 14. Gij hebt den kop des Leviathans verpletterd; Gij hebt hem tot spijze gegeven aan uw volk in de woestijn. 15. Gij hebt de fontein en den bergstroom gekliefd; Gij hebt de groote rivieren uitgedroogd. 16. De dag is uwe; ook is de nacht uwe; Gij hebt het licht en de zon geordend. 17. Gij bebt al de grenzen der aarde gesteld; Gij hebt den zomer en den winter geschapen

13. *Gij hebt de zee gespleten.* De Profeet noemt thans eenige gedenkwaardige uitreddingen, die allen betrekking hebben op de eerste verlossing, waardoor God zijn volk verlost heeft van de tyrannie van Egypte. Daarna zal hij tot den algemeenen lof komen van Gods genade, die zich in geheel de wereld verspreidt En zoo komt hij van de bijzondere genade, die God betoont jegens zijne Kerk, tot de algemeene liefde, die Hij het gansche menschelijk geslacht toedraagt. Hij zegt ten eerste, dat Hij *de*

zee heeft gespleten. Wat het volgende lid betreft: sommigen denken, dat het eene voortzetting is van dezelfde beteekenis, nl. dat God, door de zee uit te drogen, de walvischen en andere groote visschen heeft doen sterven. Doch ik ben van meening, dat deze woorden in overdrachtelijken zin zijn genomen en dus in beeldspraak Faraö en zijne krijgslieden aanduiden, omdat die wijze van spreken zeer dikwijls bij de Profeten voorkomt, vooral als er sprake is van de Egyptenaren, wier land bespoeld wordt door eene zee, die zeer vischrijk is, en doorstroomd wordt door den Nijl. Het is dus niet zonder reden, dat Faraö hier *Leviathan* genoemd wordt, van wege de voordeelen, die de zee hem opleverde, en hij dáár heerschte, zooals de walvisch in het midden der groote wateren. Omdat God echter toen zijne macht heeft tentoongespreid ter verlossing zijns volks, ten einde de Kerk er zich van verzekerd zou houden, dat Hij voor eeuwig en altoos haar Beschermer zou zijn en de Bewaarder van haar heil, moest dit voorbeeld niet tot één enkel tijdstip beperkt blijven. Daarom is dit hier terecht toegepast op de nakomelingen van dit oude volk, opdat hierdoor hun geloof bevestigd zou worden. Hoewel hij nu niet alle de wonderen opnoemt, die God bij hun' uittocht uit Egypte gewrocht heeft, verstaat hij toch, door het woordfiguur te gebruiken, dat men Synecdoche noemt, alles wat Mozes uitvoerig heeft beschreven. Als hij zegt, dat de Leviathan den Israëlieten *tot spijze* was, dan is dit eene zeer schoone toespeling op het verderf, dat Faraö en zijn leger heeft getroffen; alsof hij zeide, dat zij een' goeden voorraad levensmiddelen opleverden voor het volk, omdat, toen de vijanden verslagen waren, de rust en de veiligheid, die daaruit voortvloeiden voor het volk, hetzelve bij wijze van spreken, tot spijze had gediend om hun leven te verlengen. Door de *Woestijn* verstaat hij niet de landen, die aan zee zijn gelegen, hoewel daar de grond schraal en onvruchtbaar is, maar de woestijnen, die ver van zee gelegen zijn. In het volgende vers gaat hij voort met het zelfde onderwerp, als hij zegt, dat *de fontein* gekliefd is, te weten, toen God een' waterstroom uit de rots deed ontspringen om in de behoeften des volks te voorzien. Ten slotte voegt hij er bij, dat *de groote rivieren* zijn uitgedroogd, nl. toen God den waterstroom der Jordaan terug deed vloeien, ten einde een' doortocht te verleenen aan zijn volk. (Jozua 3 : 16.)

16. *De dag is uwe.* Thans komt hij tot de weldaden Gods, die zich tot het gansche menschelijke geslacht uitstrekken. Want na begonnen te hebben met de bijzondere genadebetooningen,

door welke God zich als den Vader van het uitverkoren volk heeft geopenbaard, zegt hij thans zeer gepast, dat Hij goed en milddadig is jegens alle menschen. Nu geeft hij door deze woorden te verstaan, dat het niet maar bij geval is, als men dag en nacht elkander ziet opvolgen, maar dat dit aldus door de beschikking Gods is geregeld, en de reden wordt er bijgevoegd: Omdat God aan de zon beide den last en het vermogen, of de eigenschap, heeft gegeven om de aarde te verlichten. Want, na gesproken te hebben van *het licht*, noemt hij de zon als het voornaamste werktuig daarvoor, en, bij wijze van spreken, den wagen, het voertuig, waarmede het aangebracht wordt, als het zich aan de menschen vertoont. Omdat dus in deze schoone orde de onschatbare goedheid van God jegens de menschen uitblinkt, stelt de Profeet dit zeer terecht voor als een goed argument om zich aan God toe te vertrouwen. Hiertoe strekt ook hetgeen onmiddelijk volgt van *de grenzen*, die aan de aarde gesteld zijn; en de afwisseling van *zomer en winter*, die elk jaar plaats heeft. Evenwel; het is niet zeker of de Profeet dit verstaat van de uiterste einden der aarde, of wel van de bijzondere grensscheidingen der verschillende landen. Want hoewel zij dikwijls geschonden worden door het geweld der menschen, daar hunne begeerlijkheid en onverzadelijke eerzucht door geene grenslijn kan weerhouden worden, en zij het altijd zullen beproeven haar te overschrijden, toch ziet men de merkwaardige goedheid van God in het feit, dat Hij aan elke natie hare woonplaats heeft aangewezen. Evenwel, ik voor mij, zie er liever de grenzen in, die door de hebzucht der menschen niet vernietigd kunnen worden, te weten, dat God aan de menschen dat deel der aarde heeft toegewezen om te bewonen, hetwelk Hij ziet, dat aan hunne behoefte voldoet. En voorts, de opvolging van winter en zomer, zoo uitnemend geregeld, stelt ten duidelijkste de zorg en goedheid Gods in het licht, waarmede Hij in de behoeften der menschen voorziet. En hieruit maakt de Profeet wijselijk op, dat niets onwaarschijnlijker is dan dat God zou nalaten als Vader te handelen jegens zijne eigene kudde, zijn eigen huisgezin.

18. Gedenk hieraan: de vijand heeft Jehovah gesmaad; en een nietswaardig volk heeft uwen naam gelasterd. 19. Geef aan het beest de ziel uwer tortelduive niet over, en vergeet de menigte uwer armen niet in eeuwigheid. 20. Aanschouw het verbond: want

de duistere plaatsen der aarde zijn vervuld met woningen des gewelds. 21. Laat de ellendige niet beschaamd wederkeeren: laat de armoedige en behoeftige uwen naam prijzen. 22. Sta op, o God! twist uwe twistzaak, gedenk der versmaadheid, die U dagelijks door den dwaze wordt aangedaan. 23. Vergeet den kreet uwer tegenstanders niet, het gedruisch dergenen, die tegen U opstaan, klimt geduriglijk op.

18. *Gedenk hieraan* Na het hart der geloovigen versterkt en opgeheven te hebben door de macht en goedheid van God te verheerlijken, gaat de Profeet thans voort met zijn gebed; en nu klaagt hij ten eerste omdat de tegenstanders God gesmaad hebben, en nochtans straffeloos zijn gebleven. Nu is dit eene wijze van spreken, waarin groote kracht en nadruk is gelegen, als hij zegt: Gedenk hieraan: gelijk het dan ook geene kleine, geringe zonde is, om den heiligen naam Gods te bespotten. En om nu eene tegenstelling te maken tusschen tegenovergestelde zaken, zegt hij, dat *nietswaardige lieden*, of onzinnigen, het hebben onderstaan aldus lasterlijke woorden tegen God uit te spreken. Want het Hebreeuwsche woord *nabal* beteekent niet slechts een dwaas mensch, maar ook een slecht, eerloos mensch. Daarom noemt de Profeet de verachters van God terecht: Een nietswaardig volk.

19. *Geef aan het beest de ziel uwer tortelduive niet over.* Het Hebreeuwsche woord *Chajas*, dat wij vertalen door Beest, beteekent somtijds de ziel; en sommigen geven er die lezing dan ook van een weinig verder in hetzelfde vers. Hier is het echter zeker dat het genomen is voor Wild dier, of voor Menigte. Maar hoe men het ook neemt; die wijze van spreken vormt eene schoone vergelijking tusschen de ziel (dat is: het leven) van een klein, zwak en vreesachtig volgeltje, en een machtig heir, of een wreed, verscheurend dier. Want hij vergelijkt de Kerk bij eene tortelduive, omdat, hoewel er een zeker aantal van geloovigen is, zij toch veel te zwak zijn om hunne vijanden te kunnen weerstaan, integendeel, zij zijn hun ten prooi. Daarna voegt hij er bij: *Vergeet niet* de ziel, of *de menigte uwer armen.* Want wederom is hier het woord *Chajas* gebruikt, en dat wel met groote sierlijkheid, omdat het van wege de dubbele beteekenis tweemaal schielijk na elkander herhaald is, maar in verschillenden

zin. Evenwel, ik heb er de voorkeur aan gegeven om het te vertalen door *menigte*, liever dan door ziel, omdat de Profeet schijnt te bidden dat het Gode moge behagen zijne kudde te beschermen tegen de groote heirscharen der vijanden. En opdat Hij nu nog meer geneigd zou zijn tot barmhartigheid, doet de Profeet Hem gedenken aan het verbond, gelijk dit altijd de toevlucht is geweest der geloovigen, om als zij zich in groot gevaar hebben bevonden, heil en verlossing te kunnen verwachten, omdat God beloofd had hun Vader te zijn; waaruit wij ook kunnen opmaken, dat onze gebeden niet anders een vast steunpunt hebben kunnen, dan wanneer God ons door zijne vrijmachtige uitverkiezing heeft aangenomen om zijn volk te zijn. Hieruit blijkt ook door welke duivelsche woede die vuile hond Servet bezeten was, die zich niet schaamde te zeggen, dat het eene dwaze en domme spotternij is, als men in het gebed tot God zijne beloften aanvoert. De geloovigen toonen opnieuw, door hoe grooten nood zij gedrongen worden, als men van rondom niets anders ziet dan onderdrukking en geweld, alsof alle plaatsen even zoo vele rooversholen waren. Hij zegt: *De duistere plaatsen der aarde*, omdat de boozen denken overal schuilplaatsen te hebben, waar zij hunne goddeloosheid in het verborgen kunnen bedrijven, omdat God dan zijn aangezicht een weinig bedekt heeft.

21. *Laat de ellendige niet beschaamd wederkeeren.* Dit woord Wederkeeren wil hier zooveel zeggen als ledig heengaan. De geloovigen vragen dus, dat zij niet beschaamd zullen worden door eene afwijzing of weigering. Zij noemen zich hier bedrukten, armen en ellendigen, te einde genade en barmhartigheid te verkrijgen. Evenwel, men moet opmerken, dat zij noch geveinsdelijk spreken, noch hunne ellende vergrooten; maar dat zij door zóó vele rampen ter nedergedrukt waren, dat hun niets overbleef, waarvan zij eenige hoop op redding of ondersteuning konden verwachten. Door dit voorbeeld worden wij er stilzwijgend op gewezen, dat, wanneer wij tot het uiterste gedrongen en gedreven zijn, er een middel tegen onze ellende gereed is in de aanroeping Gods.

22. *Sta op, o God, enz.* Wederom bidden de geloovigen, dat God zijn' rechtszetel beklimme; want Hij wordt gezegd op te staan, als Hij, na lang verdragen te hebben, door de uitkomst toont, dat Hij zijn ambt en werk niet heeft vergeten. En opdat Hij die zaak des te bereidwilliger ter hand zal nemen, roepen zij Hem op om zijn recht te handhaven; alsof zij zeiden: Heere, daar het hier uwe eigene zaak geldt, is het nu geen tijd voor

U om te rusten. Nu toont hij tegelijk ook aan waarom dit de zaak is van God zelven, nl. omdat de dwazen Hem dagelijks smaden. Men zou hier echter ook weder kunnen vertalen *Nietswaardigen*, in plaats van Dwazen. Het kwaad wordt nog verzwaard door eene bijkomende omstandigheid, nl. dat zij zich niet vergenoegen met eene enkele maal te spotten, maar hier ijverig mede voortgaan Daarom besluiten zij met God te bidden zoodanige verwatenheid niet te vergeten, daar zij niet slechts zoo vermetel zijn van zijne majesteit te kort te doen, maar hunne lasteringen schaamteloos en hoovaardig luid uitspreken. En hoewel zij dit nu indirect schijnen te doen, zegt de Profeet nochtans, dewijl zij God verachten, dat zij zich met eene alle perken te buiten gaande onbeschaamdheid tegen God verheffen, gelijk de Reuzen, en dat hunne hoovaardij schier geene grenzen kent.

PSALM 75.

INHOUD: Het is eene algemeene dankzegging van de Kerk, als zij overweegt, dat het alleen door den wil en de beschikking Gods is, dat de wereld wordt geregeerd, en dat zij (de Kerk) alleen door zijne kracht en genade wordt staande gehouden. Bezield door dit vertrouwen, verheft zij zich tegen de verachters van God, wier waanzinnige roekeloosheid hen tot eene alle perken te buiten gaande losbandigheid voert.

1. Aan den opperzangmeester: Verderf niet. Een
Psalm van Asaf, een Lied. 2. Wij zullen U loven,
o God, wij zullen U loven; en uw naam is nabij; aldus
vertelt men uwe wonderen. 3. Als ik de vergadering
bijeengeroepen zal hebben, zal ik recht richten. 4. De
aarde is vervloeid en al de bewoners er van, maar ik
zal hare pilaren vaststellen. Selah. 5. Ik heb gezegd
tot de onzinnigen: Weest niet onzinnig; en tot de
goddeloozen: Verheft den hoorn niet. 6. Verheft uwen
hoorn niet omhoog, en spreekt niet met stijven hals.
7. Want de verhoogingen zijn niet van het Oosten;

noch van het Westen, noch van de Woestijn. 8. Want God is Rechter; Hij is het, die vernedert, en Hij is het die verhoogt.

1. *Verderf niet.* Betreffende dit opschrift heb ik genoeg gezegd bij Psalm 57. Wat den dichter aangaat van dezen Psalm, ik geef mij niet veel moeite om te weten te komen, wie hij is. Wie hij ook zij, David of iemand anders, de Profeet barst reeds bij den aanvang los in eene groote blijdschap en dankzegging. En de herhaling is van zeer groot gewicht, om zijn ijver en vurige begeerte uit te drukken van Gods lof te zingen. Hoewel nu de werkwoorden in het Hebreeuwsch den verleden tijd hebben, vereischt toch de zin, dat zij in den toekomenden tijd staan, hetgeen dikwijls het geval is in het Hebreeuwsch. Of het moet wezen, dat de Profeet verhaalt, dat God voor de weldaden, die Hij voormaals heeft bewezen, door zijn volk werd geloofd, ten einde alzoo op te wekken tot volharding, daar Hij, zich immer gelijk blijvende, aan zijn volk dikwijls nieuwe stof geeft om zijn lof te zingen. De verandering van den persoon in het tweede lid heeft sommige uitleggers bewogen om het betrekkelijk voornaamwoord *Die* in te lasschen; alsof hij gezegd had: Heere, wij loven U, en uw naam is nabij hen, die uwe wonderen vertellen. Ik voor mij, twijfel niet, of de Profeet heeft het werkwoord *Men zal vertellen* in onbepaalden zin gebruikt, en dat hij het voegwoord *En* in de plaats van *Want* heeft gebruikt, gelijk dit dikwijls plaats heeft. De zin zal dus zeer goed vloeien op deze wijze: Wij zullen U loven, Heere, want uw naam is nabij, en daarom zal men uwe wonderen vertellen. Want ongetwijfeld zegt hij dat dezelfde personen de verkondigers zullen zijn van zijne wonderen, van wie hij zeide, dat zij zijn' lof zullen zingen. En het is voorzeker waar dat God door zijne macht ten toon te spreiden den mond opent van zijne dienstknechten om zijne werken te vertellen. Kortom, hij geeft te kennen, dat er overvloedige stof is om God te loven; want hij toont aan, dat Hij nabij en gereed is om de zijnen te hulp te komen. Het is genoegzaam bekend, dat de *Naam* Gods genomen wordt voor zijne macht en *Zijne tegenwoordigheid* of nabijheid geschat wordt naar de hulp, die Hij aan de zijnen verleent in hun' nood.

3. *Als ik de vergadering bijeengeroepen zal hebben.* Het Hebreeuwsche werkwoord *jaäd* beteekent: Eene plaats of dag aanwijzen, en het naamwoord *moëd*, dat er van afgeleid is, en

door den profeet hier gebruikt wordt, beteekent zoowel de heilige vergaderingen, als de feesten en plechtige dagen, en tevens eene vergadering van geloovigen, bijeen gekomen in den naam des Heeren. Omdat het echter vaststaat, dat God hier sprekend ingevoerd is, past zoowel de eene als de andere beteekenis, te weten, òf dat God zijn volk tot zich vergaderd hebbende, orde zal stellen op de dingen, die in zoo droevige wanorde verkeeren; òf wel, dat Hij zich een' geschikten tijd zal kiezen om zijn oordeel uit te voeren. Want, zijn volk voor eene wijle aan het welbehagen zijner vijanden overgegeven hebbende, schijnt het alsof Hij hen heeft verlaten en zich niet meer om hen bekommert, evenals eene kudde schapen, die omdwaalt zonder herder. Daar Hij dus de belofte wil geven van deze verwarring te zullen doen ophouden, is het recht, dat Hij met de bijeenverzameling begint van de Kerk. Wil men dit echter liever verstaan van den tijd, dan vermaant God ons door dit woord om geduld te hebben, daar Hij inzonderheid verklaart, dat de tijd gekomen is, om de ondeugd te bestraffen, omdat Hij alleen de jaren en de dagen in zijne macht heeft, en Hij de tijden en gelegenheden zeer goed kent. Ik neig voorzeker meer hiernaar, dat God aan zijn wil en welbehagen datgene onderwerpt, hetwelk de menschen gaarne aan zich zelven willen toekennen, te weten het einde en de maat te bepalen van rampen en leed, en zich te verheffen om de zijnen te verlossen ten tijde wanneer, en ter plaatse waar, Hij dit goed acht. Evenwel, de eerste verklaring betreffende het bijeen vergaderen der Kerk, behaagt mij wel. Nu moet men het noch ongerijmd, noch ruw vinden, dat God hier voorgesteld wordt als te antwoorden op de gebeden der geloovigen. Want die voorstelling der dingen, waarbij men ze, als het ware, voor de oogen schildert, is veel krachtiger dan wanneer de Profeet eenvoudig had gezegd, dat God ten laatste, op den bestemden tijd, zich de Beschermer zou toonen zijner Kerk, ten einde haar bijeen te vergaderen als zij verstrooid en verscheurd zal zijn. En zie hier nu de substantie dezer woorden: Hoewel God aan de zijnen niet onmiddelijk hulp verleent, zal Hij hen toch nooit vergeten, maar stelt het slechts uit tot den geschikten tijd, om het geneesmiddel te schenken, dat Hij in zijne hand gereed heeft. *Recht richten* beteekent zooveel als in goeden en geregelden staat te brengen hetgeen verkeerd en in wanorde was; gelijk Paulus zegt in 2 Thess. 1 : 6, dat „Het overeenkomstig Gods rechtvaardigheid is rust te geven aan de gekwelden, en evenzoo verdrukking te doen lijden aan hen, die de onschuldigen verdrukken. God verklaart dus, dat het zijn werk is orde te brengen in het-

geen beroerd is, opdat wij door deze verwachting vertroost zouden worden in al onze ellende.

4. *De aarde is vervloeid.* Vele uitleggers zijn van meening dat dit eigenlijk behoort tot den Persoon van Christus, bij wiens komst de aarde met hare inwoners geschud en bewogen is moeten worden; want wij weten, dat Hij regeert, ten einde den ouden mensch weg te doen en dat zijn geestelijk koninkrijk begint met de tenonderbrenging van het vleesch, maar in dier voege dat daarna de herstelling van den nieuwen mensch plaats heeft. Hiermede brengen zij ook in verband het tweede gedeelte van het vers: *Ik zal hare pilaren vaststellen*: alsof Christus zeide: Zoodra Ik gekomen zal zijn, zal de aarde met hare inwoners vervloeien en opgelost worden; maar onmiddelijk daarna zal Ik haar op vaste en duurzame grondslagen vaststellen; want mijne uitverkorenen, vernieuwd door mijn' Geest, zullen niet meer gelijk zijn aan het gras of aan verwelkte bloemen, maar zij zullen met eene nieuwe en ongewone vastigheid worden begiftigd. Ik voor mij geloof echter niet, dat deze subtiliteit in de gedachte van den Profeet geweest is. Zie hier dus hoe ik dien zin eenvoudig verklaar: Hoewel de aarde opgelost zou zijn, zoo heeft God toch de steunselen er voor in zijne hand. En dit vers is saamgevoegd met het vorige, want hij verklaart dat God zich ter bestemder tijd als Rechtvaardige Rechter zal betoonen, dewijl het Hem licht valt om, al zou ook geheel de wereld instorten, alles wederom op te richten en te herstellen. Intusschen twijfel ik niet of de Profeet heeft het oog gehad op den aard der dingen. Want de aarde neemt wel de laatste en de laagste plaats in van den omtrek des hemels, maar welke zijn de fondamenten waarop zij rust? Is zij niet opgehangen in de lucht? Ja meer: aangezien zooveel water tot haar doordringt en hare aderen doorloopt, zou zij dan niet vervloeien, indien zij niet door de verborgene kracht Gods werd vastgesteld en vastgehouden? Overigens, hoewel de profeet acht geeft op de natuur der dingen, toch klimt hij nog hooger op, nl. ofschoon de wereld in een' puinhoop werd verkeerd, zou God toch machtig zijn haar wederom op te richten.

5. *Ik heb gezegd tot de onzinnigen.* Nadat hij zich zelven en den anderen geloovigen het ambt en werk Gods voor oogen had gesteld, triomfeert hij nu over de goddeloozen wier waanzin en blinde woede hij aanklaagt, omdat zij God minachtende, zich zelven boven mate verheffen. Dit heilig roemen nu hangt af

van het oordeel, dat hij in den Persoon van God aankondigt als aanstaande; want als de geloovigen verwachten, dat God komt om recht te doen, en zij er van verzekerd zijn, dat Hij niet zal toeven, dan zullen zij zelfs te midden der verdrukkingen niet ophouden van te roemen. Want, hoewel de ziedende en schuimende woede der boozen gansche stroomen uitstort om hen te overstelpen, zoo is het hun toch volkomen genoeg, dat hun leven beschermd wordt door de hand Gods, aan wien het licht valt allen hoogmoed neder te werpen, en alle aanmatiging te keer te gaan. Want de geloovigen belachen de verzinselen en de kuiperijen der boozen; zij bevelen hun af te laten van hunne waanzinnige woede; en hierdoor geven zij te verstaan, dat zij zich te vergeefs al die moeite geven, evenals krankzinnigen, die in hunne razernij heen en weder gedreven worden zonder te weten waarom of waarheen. En het is merkwaardig dat hij de hoovaardij aanduidt als de oorzaak of de moeder van alle vermetelheid, evenals het ook volkomen waar is, dat de menschen zich niet aldus in onwettige dingen te buiten zouden gaan, indien zij niet verblind door hoogmoed, hunne eigene kracht en vermogen overschatten. Omdat nu deze krankheid niet gemakkelijk uit het hart der menschen uitgeroeid kan worden, herhaalt hij ten tweeden male: *Verheft den hoorn niet omhoog.* Vervolgens, dat zij niet met hardheid en op smadelijke wijze moeten spreken; want dit is het wat hij bedoelt met *Vetten of stijven hals,* omdat trotsche menschen de gewoonte hebben van het hoofd omhoog te heffen, als zij hunne bedreigingen uitbraken. Anderen vertalen: Spreekt niet hard met uwen hals. Maar de andere overzetting is juister.

7. *Want de verhoogingen zijn niet van het Oosten, enz.* Ziehier een voortreffelijk middel tegen hoogmoed, als de profeet er op wijst, dat de verhooging niet komt van de aarde, maar van God; want hetgeen meestal de oogen der menschen verblindt, is, dat zij den blik werpen nu eens rechts en dan eens links, en overal rijkdommen vergaderen, en zich van alle kanten van allerlei hulpmiddelen voorzien, en dan hierop steunende, naar den lust huns harten leven. Voor zooveel zij dus niet hooger opklimmen dan deze wereld, zegt de Profeet, dat zij zich grootelijks bedriegen, daar beide de verhooging en de vernedering alleen in Gods hand zijn. Wel is waar schijnt dit in tegenspraak te zijn met de ervaring, want in de wereld komen de meeste menschen òf door hunne eigene listen en lagen, òf door de gunst des volks, òf door andere aardsche middelen, tot eer en aanzien.

Het schijnt ook wel eene koude, stijve verklaring der reden te zijn, *dat God Rechter is.* Ik antwoord: hoewel velen door booze praktijken tot eer en aanzien komen, of wel door den steun der wereld, zoo geschiedt dit toch volstrekt niet bij geval, want zij worden door den verborgen raad Gods aldus hoog verheven, om spoedig daarna als stroo of kaf ver weggeworpen te worden En de Profeet schrijft niet slechts aan God het oordeel toe, maar hij omschrijft Hem ook in zijne hoedanigheid, nl. dat Hij door dezen te verhoogen en genen te vernederen, de zaken der menschen regelt naar zijn' wil en welbehagen. En ik heb gezegd, dat de hoovaardige harten hierdoor het best naar de laagte kunnen gebracht worden, omdat de wereldsche lieden om die reden durven doen, wat hun in het hoofd komt, dat zij God in den hemel opsluiten, en niet gelooven, dat zij door zijne verborgene voorzienigheid in toom worden gehouden. Ja meer, zij ontzeggen aan God alle heerschappij, ten einde aan hunne buitensporige lusten en begeerlijkheden den vrijen teugel te kunnen vieren. En opdat wij zouden leeren, dat wij ons in onzen staat in alle matigheid en ingetogenheid moeten houden, omschrijft hij duidelijk wat het oordeel Gods, of zijne orde in het bestuur der wereld is, zeggende dat het Hem alleen toekomt te verhoogen of te vernederen wien het Hem goeddunkt. Hieruit volgt, dat allen, die de vleugelen hunner ijdelheid uitgespreid hebbende, roekeloos en vermetel naar hooge dingen streven, voor zooveel in hen is, God van zijn kroonrecht en zijne macht berooven; en dit blijkt genoegzaam uit hunne raadslagen en dwaze ondernemingen, maar ook evenzeer uit hun godslasterlijk snoeven, als zij uitroepen: Wie zal mij verhinderen? Wie zal mij weerstand bieden? Alsof het, voorwaar! geene lichte zaak ware voor God, om hun met een teeken slechts, of een wenk, duizenderlei hinderpalen in den weg te leggen, hun streven te verijdelen en hunne woede op niets te laten uitloopen. En gelijk de wereldlingen in hunne roekeloosheid en door hunne booze raadslagen God van zijne koninklijke waardigheid zoeken te berooven, zal, telkemale als wij sidderen op hunne dreigementen, ons ongeloof aan de souvereiniteit Gods te kort doen. Zoodra wij het gedruisch hooren van de eene of andere beweging of beroering, zijn wij niet minder ontsteld, dan wanneer wij door den bliksem des hemels waren getroffen. Zoodanige schrik en ontsteltenis toont ten duidelijkste dat wij er nog niet genoegzaam van doordrongen zijn, dat het God is, die de wereld regeert. Wel is waar, zouden wij ons schamen Hem van zijn' titel van rechter te berooven, ja er is schier niemand, die niet terugdeinst voor zoodanige Godslastering,

maar nadat ons natuurlijk verstand ons als het ware deze belijdenis heeft afgedwongen, dat God de Rechter en de Koning is der wereld, stellen wij ons ik weet niet welk soort van lijdelijke souvereiniteit in Hem voor, alsof Hij het menschelijk geslacht niet door zijne macht en zijn' raad bestuurde. Maar hij, voor wien het vaststaat, dat God voor alle menschen datgene beschikt wat Hij goed voor hen acht, zoodat Hij aan iedereen zijn lot toebedeelt, zal niet bij aardsche middelen blijven stilstaan. Ziehier nu op wat wijze deze leer gebruikt en aangewend moet worden: de geloovigen hebben zich in alles aan God te onderwerpen, maar moeten zich niet laten vervoeren door een valsch betrouwen. En als zij zien hoe de boozen zich verhoovaardigen, dan moeten zij niet aarzelen dit valsch en onzinnig betrouwen te verachten. En voorts: hoewel God de souvereine macht en heerschappij heeft, wordt Hij toch Rechter genoemd, opdat wij weten, dat Hij de menschelijke zaken naar recht en billijkheid regelt en leidt. Vandaar dat een iegelijk, die zich wacht voor verkeerde handelingen en booze praktijken, tot Gods rechterstoel de toevlucht kan nemen, zoo hij ten onrechte wordt benadeeld of beleedigd.

9. Want Jehovah heeft een' beker in zijne hand en
de wijn is beroerd; hij is vol van mengeling, en zal
daaruit schenken; zij zullen er den droesem van uit-
persen; alle boozen der aarde zullen er van drinken.
10. Maar ik zal geduriglijk verkondigen, en den God
Jakobs psalmzingen, 11. En ik zal alle hoornen der
goddeloozen verbreken; maar de hoornen des recht-
vaardigen zullen verhoogd worden.

9. *Want Jehovah.* Het oordeel waarvan hij zooeven gesproken heeft, wendt hij nu meer direct aan voor het gebruik der geloovigen, want Hij verklaart dat God regeert, opdat geene ongerechtigheid ongestraft blijve, en wanneer de boozen zich te buiten zijn gegaan in het kwaad, Hij hun de verdiende straf toebedeele. Hieruit leeren wij opnieuw, hoe grootelijks wij de voorzienigheid Gods hebben te waardeeren, nl. dat ieder deel van ons leven door eene immer tegenwoordig zijnde macht wordt bestuurd. Hij zegt dus, dat God *een' kelk in zijne hand heeft* om de goddeloozen dronken te maken. Het Hebreeuwsche woord *gamar* beteekent troebel of vol van droesem, of ook wel rood; maar omdat in het

land der Hebreën de roode wijn zeer krachtig is, is die vergelijking zeer gepast, dat God bedwelmenden wijn in zijne hand heeft, om de boozen ten doode toe dronken te maken; alsof hij zeide dat de snelheid van Gods wrake ongeloofelijk is, evenals krachtige wijn, die plotseling naar de hersenen stijgt, òf waanzin te weeg brengt, òf koorts. Hij zegt dus dat de wijn in den beker Jehovah's rood is, gelijk geschreven staat in de spreuken, hoofdstuk 23, vers 31, Zie den wijn niet aan, als hij zich rood vertoont in den beker. En hiermede is niet in strijd wat hij een weinig later zegt van de vermenging, want die twee zaken komen tamelijk goed met elkander overeen; dat de boozen plotseling dronken zijn van Gods wrake, en dat zij haar met droesem en al drinken, totdat zij er van omkomen. Want zij, die dit woord *Mengeling* op iets anders toepassen; nl. dat men in warme landen gewoon is den wijn met water te vermengen, geven eene al te verwaterde verklaring. Want het is er veeleer bijgevoegd als eene versterking, zoodat de Profeet de heftigheid van Gods toorn vergelijkt bij gekruiden wijn. Door deze beelden geeft de Profeet nu te kennen, dat de boozen het niet kunnen ontgaan van den beker te drinken, die de Heere hun zal voorhouden, ja dat zij dien beker tot den laatsten droppel toe zullen moeten ledigen.

10. *Maar ik zal verkondigen.* Het slot van dezen Psalm toont aan dat de geloovigen zich verblijden, omdat zij gevoeld hebben dat God in hun' tegenspoed hun Bevrijder is. Want het schijnt dat zij hunne eigene ervaring beschrijven in die verkondiging en dat lied. Hieruit kunnen zij ook de gevolgtrekking afleiden, dat zij met de hulpe Gods de macht der verworpenen zullen verbreken, maar dat zij van hun' kant voldoende gewapend zijn om zich te verdedigen, daar zij recht en gerechtigheid aan hunne zijde hebben. Want, dat hij zegt dat *de hoornen van den rechtvaardige verhoogd zullen worden*, wil zoo veel zeggen als dat de kinderen Gods, die een onberispelijk en onschuldig leven leiden, meer kracht zullen bekomen om zich te verdedigen, dan wanneer zij hunne zaken door allerlei boosheid tot een goed einde zouden willen brengen.

PSALM 76.

INHOUD: In dezen Psalm worden Gods genade en waarheid bezongen, omdat Hij beloofd had de Beschermer van de stad Jeruzalem te zullen zijn, en haar ook met eene wonderbare macht bewaard heeft tegen zeer krijgshaftige vijanden, die in alle opzichten wel uitgerust waren ten oorlog.

1. Aan den opperzangmeester, op de Neginoth, een
Psalm van Asaf, een Lied. 2. God is bekend in Juda,
en zijn naam is groot in Israël. 3. En zijn tabernakel
is in Salem geweest, en zijne woning in Sion. 4.
Aldaar heeft Hij verbroken de pijlen van den boog,
het schild, en het zwaard, en den oorlog. Selah. 5.
Gij zijt schitterend, schrikkelijker dan de roofbergen.
6. De stouthartigen zijn beroofd geworden; zij hebben
hun' slaap geslapen, en alle dappere mannen hebben
hunne handen niet kunnen vinden. 7. O God van
Jakob, op uw schelden zijn wagen en paard in slaap
gezonken.

1. *Aan den opperzangmeester op de Neginoth.* Het is waarschijnlijk, dat deze Psalm lang na den dood van David gedicht werd; daarom achten sommigen, dat hier de geschiedenis beschreven wordt van de verlossing, die onder koning Josaphat heeft plaats gehad tegen de Ammonieten. Maar ik voor mij ben van eene andere meening, Want de Assyriërs zijn niet slechts onder aanvoering van Sanherib Judea binnengetreden, maar zij hebben tevens een' woedenden aanval gericht tegen Jeruzalem, de hoofdstad des koninkrijks. En wij weten, hoe zij door een wonder van God genoodzaakt waren het beleg op te breken, toen God door de hand zijns Engels eene schrikkelijke verwoesting aanrichtte onder het leger der vijanden en het in een' enkelen

nacht gansch en al verdeed. Het is dus niet zonder reden dat de Profeet zegt dat God aldaar de pijlen, zwaarden en schilden verbroken heeft. Hetgeen echter bovenal geweten moet worden is, dat het de voortdurende zorg van God is om de Kerk, welke Hij zich heeft verkoren, staande te houden, die hier wordt beschreven, opdat de geloovigen niet zouden vreezen te roemen in zijne bescherming.

2. *God is bekend in Juda.* Bij den aanvang van den Psalm wijst de Profeet er ons op, dat het door geene menschelijke kracht is geweest, dat de vijanden genoodzaakt waren zich terug te trekken zonder iets te hebben uitgericht, maar door eene gedenkwaardige hulpe Gods. Want van waar komt deze kennis van God en van de grootheid zijns naams, waarvan hier gesproken wordt, zoo niet van het feit dat God op buitengewone wijze zijne hand heeft uitgestrekt, opdat het openbaar zou worden, dat de stad zoowel als het volk onder zijne hoede en bescherming waren? De Profeet zegt dus, dat de heerlijkheid Gods zichtbaar verschenen is, daar de vijanden door zoodanig een wonder verslagen zijn geworden. In het volgende vers duidt hij de reden aan, waarom Hij, na de Assyriërs op de vlucht gedreven te hebben, zich verwaardigd heeft om die stad onder zijne hoede te nemen; te weten, omdat Hij zich haar tot woonstede had verkoren, opdat zijn Naam er zou worden aangeroepen. Waar het dus op aankomt is, dat de menschen de verlossing der stad in geen enkel opzicht aan zich zelven moeten toeschrijven, omdat God zich aldaar van den hemel in zijne macht en heerlijkheid heeft doen kennen. En vervolgens dat Hij door niets anders gedrongen werd om zich tegen zijne vijanden te stellen, dan door zijne vrijmachtige uitverkiezing. En omdat Hij nu door dit voorbeeld heeft doen blijken hoe onverwinlijk zijne macht is om zijne kerk te bewaren, vermaant de Profeet de geloovigen om in vol vertrouwen te rusten onder zijne schaduw. Want indien Gods naam Hem dierbaar is; dan is dit geene kleine vastigheid voor ons geloof, als wij zien, dat Hij de grootheid zijner kracht gekend wil doen zijn in de bewaring zijner Kerk. En daar nu de Kerk eene voortreffelijke schouwplaats is van de heerlijkheid Gods, moeten wij er ons zeer zorgvuldig voor wachten, om door onze ondankbaarheid de weldaden, als het ware, te begraven, die hij haar bewezen heeft, en voornamelijk die, waarvan de herinnering tot in de verre nageslachten bewaard moet blijven. En voorts: hoewel God thans niet meer in den zichtbaren tabernakel wordt aangebeden, zoo is toch Christus in het midden van

ons, en in ons zelven, en daarom zullen wij telkenmale als wij dit noodig hebben, ervaren, dat wij onder zijne bescherming veilig en zeker zijn. Want, zoo het aardsche heiligdom te Jeruzalem heil en verlossing heeft aangebracht, dan moeten wij er niet aan twijfelen, dat God ook voor ons zorg zal dragen, aangezien Hij zich verwaardigd heeft ons tot zijne tempelen te kiezen, in dewelke Hij woont door zijn' Heiligen Geest. Hij gebruikt hier den naam *Salem*, die van ouds de eenvoudige benaming dier stad is geweest, gelijk blijkt uit Genesis 14 : 18. Sommigen denken, dat in het verloop der eeuwen die naam zijn samengestelden vorm heeft verkregen, als ware het Jebusalem, welke naam tot ongeveer het midden destijds in zwang bleef, zooals blijkt uit Richteren 19 : 10, omdat de Jebusieten haar in bezit hadden en er woonden. De etymologie is echter juister, wanneer men het afleidt van het werkwoord *Zien*, omdat Abraham gezegd had: God zal zich van een brandoffer voorzien.

4. *Aldaar heeft Hij verbroken de pijlen.* Hij geeft nu eene uiteenzetting van deze kennis van God, te weten, toen Hij eene zoo verwonderlijke proeve gaf van zijne macht. Nu wordt door deze beelden de ondergang der vijanden aangeduid, omdat zij niet anders verslagen konden worden, dan door eerst van hunne wapenen te worden beroofd. Hij zegt dus dat de *pijlen, zwaarden, en schilden* verbroken zijn, d. i. alle oorlogswerktuigen, zoodat de macht om te schaden den vijanden was ontnomen. En hoewel zij nu gewond en gedood werden, terwijl hunne pijlen en zwaarden nog onbeschadigd waren, zoo is deze métonymie of naamverwisseling, niet ongepast. Sommigen vertalen het Hebreeuwsche woord *rishphé* door *Punten.* Eigenlijk zou men het kunnen vertalen door *Vuren*; maar het is beter om het te vertalen door *Pijlen.* Want in overdrachtelijken zin worden zelfs vogels wel eens zoo genoemd, en dat wel van wege hunnne snelheid. En aan pijlen wordt ook vlucht toegeschreven in Psalm 91 : 5. Thans voegt hij er bij, dat God *schitterend is, en schrikkelijker dan de roofbergen.* Hiermede duidt hij de koninkrijken aan, waar afpersing en roof heerschen; gelijk wij weten, dat in den beginne, hij die het meest geoefend was in diefstal en roof, ook het meest zijne grenzen kon uitbreiden en dus het machtigst was. Hij vergelijkt dus deze groote koningen, die zich door geweld en moord uitgestrekte domeinen hadden verkregen, bij wilde dieren, die slechts op prooi azen, en hunne koninkrijken bij bergen, bedekt met wouden, die bewoond worden door roofdieren. Hoewel de vijanden dus gewoon waren zich met de

uiterste woede op Jeruzalem te werpen, verklaart de Profeet, dat God toch machtiger is dan zij, opdat de geloovigen niet van vrees zouden bezwijken.

6. *De stouthartigen*, enz. Door nog eene andere wijze van spreken verhoogt hij de macht van God om de tegenstanders te verslaan. Het werkwoord *Eshtolelu*, dat wij vertalen door *Zijn beroofd geworden*, komt van *Shalal*; en de letter *Aleph* is genomen in de plaats van de letter *He*, want de vertaling van sommigen: Zij zijn onzinnig gemaakt, is te gewrongen. Ik moet echter erkennen, dat het zooveel wil zeggen als: Zij zijn ontbloot van overleg en kracht; maar wij moeten ons toch aan de eigenlijke beteekenis van het woord houden. Hierop komt ook neer hetgeen in het tweede lid gezegd is, te weten, dat *de dappere mannen hunne handen niet hebben kunnen vinden*; d. i. dat zij even onbekwaam waren om te strijden, als wanneer hunne handen afgesneden waren. Het komt hierop neer, dat de kracht, waarop zij roemden, omver was geworpen. Hiertoe behoort ook, dat zij *hun' slaap hebben geslapen*; d. i. in plaats van, gelijk te voren, wakker en welberaden te zijn, had hun de moed begeven, en zijn zij in hunne vadzigheid ingeslapen. Hij zegt dus, dat de vijanden beroofd waren van den heldenmoed en de kracht, waarop zij zich beroemden, en die hen zoo stoutmoedig hadden gemaakt, zoodat verstand, noch hart, noch handen, noch eenig ander deel hun meer ten dienste stond. Door deze woorden toont hij aan, dat alle gaven en kracht, waarmede de menschen begiftigd schijnen te zijn, in de hand Gods zijn, zoodat Hij hun ieder oogenblik alle wijsheid kan ontnemen, hun hart zwak en verwijfd, hunne handen onbekwaam kan maken, en al hunne kracht kan verbreken. En het is niet zonder reden, dat de stoutmoedigheid en macht der vijanden hier wordt wordt verhoogd, opdat de geloovigen in tegenstelling hiermede de kracht Gods leeren grootmaken. Hij bevestigt nogmaals dezelfde uitspraak, zeggende dat *op het schelden van God wagen en paard in slaap zijn gezonken*. Alsof hij zeide: Alles wat er aan snelheid en vlugheid was bij de vijanden, is op een' enkelen wenk van God omvergeworpen. Daarom, al zijn wij ook van alle hoop of bijstand ontbloot, is toch de gunst van God ons volkomen genoeg, aangezien Hij geene groote oorlogswerktuigen behoeft en geene legerscharen, om het streven van geheel de wereld te weerstaan, want een enkele ademtocht van Hem is volkomen genoeg om hen terug te drijven en uit elkander te doen stuiven.

8. Gij vreeselijk zijt Gij; en wie zal voor uw aange-
zicht bestaan, sedert uw toorn is ontstoken? 9. Gij
deedt een oordeel hooren uit den hemel; de aarde vreesde
en werd stil. 10. Toen God opstond om te oordeelen,
en om al de nederigen der aarde te verlossen. Selah.
11 Voorwaar! de grimmigheid der menschen zal U
belijden, en het overblijfsel der grimmigheden zult Gij
binden. 12. Doet geloften, en betaalt uwe geloften
aan Jehovah, uwen God, dat allen, die rondom Hem
zijn, gaven brengen aan den Schrikkelijke. 13. Hij zal
den geest der vorsten afsnijden als druiven; Hij is den
koningen der aarde schrikkelijk.

8. *Gij, vreeselijk zijt Gij.* Er ligt in de herhaling van het voornaamwoord Gij eene kracht van uitsluiting; alsof hij gezegd had, dat al wat er aan kracht of macht in de wereld is, gemakkelijk verdwijnt en tot niets wordt, zoodra God te voorschijn treedt, en dat zeer terecht Hij alleen dus vreeselijk is. Dit wordt ook bevestigd door de vergelijking, die hij er terstond daarna bijvoegt, want zij beteekent: hoewel de boozen barsten van hoogmoed, kunnen zij den blik uit Gods oog toch niet doorstaan. Omdat Hij soms echter de dingen schijnt aan te zien zonder er zich om te bekommeren, zegt de Profeet uitdrukkelijk, dat zoodra Hij begint te toornen, het verderf der goddeloozen nabij is. Hoewel zij dus voor een' tijd niet alleen stand houden, maar zich in hunne woede verheffen boven de wolken, vermaant de Profeet ons te wachten tot aan den tijd des toorns. Wij moeten ook opmerken, dat deze verschrikking is aangekondigd aan de goddeloozen, terwijl hij de geloovigen daarentegen zachtkens tot God henenlokt.

9. *Gij deedt een oordeel hooren uit den hemel.* Door het woord Hemel geeft hij nadrukkelijk te kennen, dat het oordeel Gods te veel openbaar was, d. i. zóó kennelijk *een oordeel Gods* was, dat men het noch aan het toeval noch aan de werking of wijsheid van den mensch kon toeschrijven. Want somwijlen worden zijne oordeelen uitgevoerd in het verborgen, alsof zij uit de aarde voortkwamen. Wanneer Hij bij voorbeeld een' vorst verwekt

die deugdzaam is en de vreeze Gods voor oogen heeft, dan zal zijne heilige en wettige regeering een oordeel Gods zijn; maar het treedt niet gansch duidelijk in het licht, dat die goede regeering van Boven komt. In zoover dus deze wijze van hulp te verleenen nieuw en ongewoon was, wordt zij met eene bijzondere benaming aangeduid. Daartoe behoort ook het *hooren*, waarvan hij spreekt; want het is aan de oordeelen Gods meer eigen dat zij hoog en luid weerklinken, evenals schrikkelijke donderslagen, die tot aller ooren doordringen, dan dat zij eenvoudig met de oogen worden gezien. En ik twijfel niet of de Profeet zinspeelt op de geweldige donderslagen, die de menschen verbijsteren van schrik en ontsteltenis. Want, als hij zegt dat *de aarde stil werd*, dat ziet eigenlijk op de goddeloozen, die door schrik bevangen, aan God de overwinning toekennen, en niet meer zoo durven woeden als zij gewoon waren. Daar zij nu echter alleen door vreeze onderworpen worden, is het volkomen terecht, dat hij dien schrik noemt als de oorzaak van hun stilzwijgen; niet alsof zij zich vrijwillig en uit eigen beweging weerhouden; maar het is God, die er hen tegen hun' wil toe noodzaakt. Waar het dus op neerkomt is, dat zoodra God zijne stem van Boven laat weerklinken, het rumoer zwijgt, dat de onbeschaamdheid der menschen heeft doen ontstaan, toen de zaken nog in wanorde waren. Maar tegelijker tijd wijst hij ook op hetgeen de menschen winnen met hunne rebellie, want allen, die op de vaderlijke stemme Gods geen acht slaan, zullen door de stemme zijns donders ten onder gebracht moeten worden.

10. *Toen God opstond.* Hij verklaart thans het doel, de strekking van dit oordeel, nl. dat God een blijk zou geven van zijne vaderlijke liefde jegens alle geloovigen. Hij stelt dus God voor sprekende, niet met zijn' mond, maar met zijne hand, ten einde voor allen duidelijk te doen uitkomen, hoe dierbaar Hem het heil is van hen, die Hem vreezen. Met het woord *Opstaan* zinspeelt hij op het werkeloos blijven, dat de goddeloozen Hem toeschreven, en waardoor zij zich zooveel vrijheid, of liever losbandigheid, veroorloven. Want Hij wordt gezegd zijn' rechterstoel te beklimmen, als Hij helder en duidelijk aantoont, dat Hij bijzondere zorge draagt voor zijne Kerk. En wat de Profeet nu eigenlijk zeggen wil is, dat het even onmogelijk is dat God de beproefden en onschuldigen verlaat, als het onmogelijk voor Hem is om afstand te doen van zich zelven. Want men moet wèl opmerken dat God Rechter genoemd wordt, omdat Hij de armen en de onschuldig verdrukten te hulp komt. Want hij

noemt hen *De nederigen der aarde*, die gedwee gemaakt door beproevingen, naar geene hooge dingen streven, maar onder biddend zuchten hun kruis geduldig dragen. Want het is de kostelijkste vrucht der beproevingen, als wij ons hart reinigen van allen hoogmoed en aanmatiging, en het buigen tot ootmoed en ingetogenheid, want hieruit kunnen wij met zekerheid afleiden, dat wij onder Gods hoede en bescherming zijn, en dat hij bereid is ons gunst en bijstand te verleenen.

11. *Voorwaar! de grimmigheid der menschen zal U belijden.* Sommigen verstaan dit zoo, dat de vijanden, nadat zij zich Gode onderworpen hebben, Hem den lof der overwinning zullen toebrengen, omdat zij genoodzaakt zullen zijn te erkennen, dat zij door zijne machtige hand verbroken zijn. Anderen leiden er eene diepzinniger beteekenis uit af, nl. wanneer God de boozen opwekt en hunne woede doet uitkomen, zijne heerlijkheid hier des te meer door uitblinkt, gelijk er in Rom. 9 : 17 gezegd wordt, dat God Faraö tot ditzelve verwekt heeft. Maar hoewel hier eene nuttige leering in ligt opgesloten, vrees ik echter dat die beteekenis al te ver gezocht is, en daarom wil ik er liever eenvoudig dit van zeggen: Hoewel de woede der vijanden van den beginne af, door overal en in alles verwarring te stichten, bijna volslagen duisternis te weeg brengt, zal ten slotte toch alles uitloopen tot Gods eer en verheerlijking, want door de uitkomst zal het blijken, dat zij met al hunne booze bedenkselen en listige raadslagen toch niets tegen God vermogen. Het laatste deel van dit vers kan ook op tweeërlei wijze verstaan worden; want, omdat het Hebreeuwsche woord chagôr *omgorden* beteekent, willen sommigen het voornaamwoord *Gij* inlasschen, in dier voege: Hoewel alle vijanden der Kerk nog niet uitgeroeid zijn, toch zult Gij, o God, u daarna aangorden, om de nog overgeblevenen te verderven. Maar de andere uitlegging is eenvoudiger: Hoewel de vijanden niet nalaten hunne wreedheid en grimmigheid uit te storten, toch zult Gij hen weerhouden en omsluiten, zoodat zij hunne booze raadslagen niet kunnen volvoeren. En wellicht zou ook deze verklaring niet onjuist zijn; Gij zult hen in een' bundel vergaderen. Zoo laat ons dan leeren, als de boozen duisternis verspreiden over de Godsregeering, geduldig te verbeiden, totdat God door de blijde uitkomst zich zelven verheerlijkt, en door hunne beschaming hunne onzinnige vermetelheid onder zijne voeten vertreedt. Doch zoo er van tijd tot tijd wederom beroering ontstaat, zoo laat ons gedenken, dat het het eigen werk Gods is het overige van hunne grimmigheid

op te binden, d. i. in toom te houden, opdat zij zich niet verder zal verspreiden. Intusschen moeten wij niet verbaasd of verschrikt wezen, als ons van tijd tot tijd nieuw leed bereid wordt, want zoolang de wereld zal bestaan zal Satan altijd en overal zijne werktuigen hebben, die hij aanport om de kinderen Gods te kwellen.

12. *Doet geloften.* Thans wekt hij de geloovigen op tot dankbaarheid. En dewijl het onder de wet de gewoonte was voor de bijzondere weldaden Gods offeranden te beloven, waarmede zij het plechtig getuigenis aflegden, dat hun heil alleen van God afhing, herinnert de Profeet aan deze oefening der godsvrucht. Door het woord *Betalen* duidt hij standvastigheid aan, te weten, dat zij niet vluchtig en lichtzinnig iets moeten getuigen of belijden, maar dit voortdurend moeten doen, en ten allen tijde moeten doen blijken, dat de herinnering aan hunne verlossing diep in hun hart gegrift is. Wel is waar komt het voornamelijk hier op aan dat zij het voor zich zelven goed weten, dat God de Oorsprong en de Werker is van hun heil; maar de plechtige, openlijke belijdenis der godsvrucht is niet overtollig, waardoor niet slechts iedereen zich zelven aanspoort tot het betrachten van zijn' plicht, maar men er zich ook wederkeerig toe opwekt. In het tweede lid schijnt hij ook het woord te richten tot de vreemde natiën, alsof hij zeide dat deze genadebetooning van zóó bijzonderen aard is, dat zij waardig is om zelfs door de vreemde, onbesneden volken te worden bezongen. Ik voor mij acht deze verklaring echter meer in overeenstemming met de bedoeling des Profeten, nl. dat die woorden gericht zijn tot de Levieten, of tot al de nakomelingen van Abraham, die allen — en niet zonder reden — gezegd worden *rondom God te zijn*, zoowel wegens het feit, dat de Tabernakel in het midden des legers was opgericht, toen het volk in de woestijn was, als wegens dit andere feit, dat de berg Sion tot verblijfplaats was aangewezen van de Ark, opdat men zich aldaar van alle deelen des lands vergaderen zou. Nu was aan de Levieten opgedragen den Tempel te bewaken van rondom. Het Hebreeuwsche woord *lamora* wordt door de meeste uitleggers gezegd op God betrekking te hebben; hoewel het woord *Vreeze*, of Schrik, dikwijls in lijdelijken zin genomen wordt voor God zelf. Neemt men het in betrekking tot de Heidenen en wereldsche menschen, dan zal de zin wezen, dat zij schatplichtig zijn aan God, omdat zij, aangegrepen door vrees, niet langer weerstand durven bieden. Het is echter meer waarschijnlijk, dat dit woord betrekking heeft op God, van wien de Profeet terecht zegt, dat Hij te

vreezen is, nadat Hij een zoo doorluchtig blijk heeft gegeven van zijne macht.

13. *Hij zal den geest der vorsten als druiven afsnijden.* Omdat het Hebreeuwsche werkwoord *batsar* soms *versterken* beteekent, denken sommigen, dat men het te dezer plaatse aldus ook moet vertalen. Daar het echter slechts eene verdubbeling is van denzelfden zin, twijfel ik niet, of door het eerste lid moet verstaan worden, dat de geest der wijsheid den vorsten ontnomen is. Voorts wordt in het algemeen te kennen gegeven, dat God hun schrikkelijk is, omdat Hij hen' van hunne hoogte neder zal werpen. En daar er nu van den beginne wijsheid toe noodig is, om eene zaak voorspoedig ten einde te brengen, maar aan de geloovigen die wijsheid dikwijls ontbreekt, zoodat zij zich te midden van hunne benauwdheden in groote verlegenheid bevinden, terwijl de boozen in hunne bedriegerijen en listen maar al te scherpzinnig zijn, verklaart hier de Profeet dat God machtig is om het verstand te benemen aan hen, die boven alle anderen in fijnheid van vernuft schijnen uit te blinken, en hen gansch en al te verblinden. En omdat nu verreweg de meeste vorsten vijanden zijn van Gods Kerk, zegt de Profeet met nadruk, dat er schrikkelijks genoeg is in God om al de koningen der aarde tot onderwerping te brengen Wel is waar, als hij zegt, dat hun geest afgesneden wordt als druiven, en hun ontnomen wordt, dan moet dit beperkt blijven tot de tyrannen en roovers, die door God worden verdwaasd, omdat Hij ziet dat zij al hun vernuft en verstand aanwenden om kwaad te doen.

PSALM 77.

INHOUD: Wie ook de dichter van dezen Psalm moge geweest zijn; de Heilige Geest schijnt door zijn' mond een algemeenen vorm van gebed te hebben gegeven voor de Kerk onder hare beproeving, opdat de geloovigen ook te midden der zwaarste vervolging des te minder zouden nalaten hun gebed ten hemel op te zenden. Want hij spreekt hier niet van het bijzonder leed van een' enkelen mensch, maar hij geeft uiting aan het klagen en zuchten van het uitverkoren volk. Nu prijzen de geloovigen de verlossing, die eenmaal

gewrocht is, die een getuigenis was van de voortdurende genade Gods, opdat zij hierdoor aangemoedigd en versterkt zouden worden om ijverig te volharden in den gebede.

1. Aan den opperzangmeester op Jeduthun, een
Psalm van Asaf. 2. Mijne stem was tot God, en ik
heb geroepen: mijne stem was tot God, en Hij heeft
mij verhoord. 3. Ten dage mijner benauwdheid: ik
heb den Heere gezocht, mijne hand is des nachts ver-
vloeid, en heeft niet opgehouden: mijne ziel weigerde
getroost te worden. 4. Ik zal gedenken aan God, en
ik zal onrustig zijn; ik zal peinzen, en mijn geest zal
gedrukt zijn door droefheid. Selah. 5. Gij hebt mijne
oogen wakende gehouden: ik ben verzwakt, en zal niet
spreken. 6. Ik heb de dagen van ouds voor mijn'
geest teruggebracht; de jaren van voorheen. 7. Ik zal
mij des nachts mijn lied herinneren, ik zal in mijn
hart overdenken, en mijn geest zal naarstiglijk onder-
zoeken.

2. *Mijne stem was tot God, en ik heb geroepen.* Ik denk niet, dat dit, gelijk sommigen meenen, eenvoudig eene klacht is, alsof de geloovigen er zich over verbazen, dat God, die gewoon was hunne gebeden te verhooren, thans doof is voor hun geroep, zoodat het nergens toe nut is Hem aan te roepen, Maar ik acht meer waarschijnlijk, óf dat de Profeet spreekt van hetgeen hij op dit oogenblik gevoelt, óf dat hij zich voor den geest roept hoe zeer hij ervaren heeft, dat God geneigd is zijn gebed te verhooren. Ik wil echter gaarne toestemmen, dat de Profeet verhaalt hoe groot de droefheid is, waardoor hij wordt gekweld, en naar mijn oordeel, duidt hij zoowel door den verleden als door den toekomenden tijd der werkwoorden eene voortdurende handeling aan. Nu verhaalt hij ten eerste, dat hij niet dwaselijk of onbedachtelijk zoo maar in de lucht geroepen heeft, gelijk sommigen de overmaat hunner droefheid, om zoo te zeggen, in het wilde uitstorten, maar dat hij, toen de nood er hem toe gedrongen heeft, direct tot God heeft geroepen. Want aan het voegwoord

En, dat bij het werkwoord *Roepen* gevoegd is moet hier de beteekenis worden gegeven van het bijwoord van tijd *Toen*, in dier voege: Toen ik geroepen heb, is mijne stem tot God gegaan. Te gelijker tijd toont hij ook aan, dat hoewel hij zoo dikwijls genoodzaakt was geweest te roepen, zijne volharding toch niet verminderd was. Hetgeen hij er onmiddelijk daarna bijvoegt is eene bevestiging van zijn geloof. Want *En* is (gelijk dikwijls ook aan andere plaatsen) genomen voor *Want*; alsof hij zeide: Ik roep tot God, omdat Hij gewoon is mij genadig te zijn. In het volgende vers spreekt hij meer openlijk uit onder hoe zwaren druk de Kerk toenmaals verkeerde. Er is echter eenige dubbelzinnigheid in de woorden. Het Hebreeuwsche woord *jad*, dat wij vertalen door *Hand*, wordt somtijds in overdrachtelijken zin genomen voor *Wonde*, of kwetsuur. Daarom leiden sommigen er den zin uit af: Mijne wonde vloeide in den nacht, en hield niet op; d. i. De etter mijner wonde was niet zóó uitgezuiverd, dat de vloeiing heeft opgehouden. Ik behoud echter liever de natuurlijke beteekenis van het woord: *de hand*, want het werkwoord *nigra* dat hij gebruikt, beteekent niet slechts vervloeien, maar ook uitstrekken. Wanneer hij hier dus zegt, dat hij ten dage zijner benauwdheid God gezocht heeft, en zijne handen des nachts tot Hem uitgestrekt waren, dan wordt door deze indeeling, een voortdurende tijd aangeduid; alsof hij zeide, dat hij met zoodanig verlangen en zoo vurigen ijver God had gebeden, dat hij er niet van op kon houden. Het slot van het vers moet in bijwoordelijken zin gelezen worden, in dier voege: Hoewel de ziel van den Profeet geenerlei verzachting vondt voor haar leed, toch hield hij niet op van zijne handen tot God uit te strekken. En zoo is het dat wij moeten strijden tegen wanhoop, opdat de smart, ook als zij ongeneeslijk is, ons toch de poorte des gebeds niet toesluit.

4. *Ik zal gedenken aan God.* Hij gebruikt vele woorden om het heftige zijner smart, en de grootheid zijner ellende uit te drukken. Want hij klaagt dat hetgeen een geneesmiddel moest wezen om zijne smart te lenigen, hem in eene oorzaak tot onrust was verkeerd. Men zou kunnen denken, dat het niet gepast of betamelijk is, dat de conscientie der geloovigen ontrust wordt doordat zij aan God denken; maar de eenvoudige bedoeling van den Profeet is, dat, hoewel hij gedenkt aan God, zijne benauwdheid er toch niet door weggenomen werd. Wel is waar gebeurt het dikwijls, dat in tijden van tegenspoed het gedenken aan God de kwelling en benauwdheid der geloovigen doet toenemen,

wanneer zij namelijk begrijpen, dat God in toorn tegen hen is ontstoken; maar de Profeet bedoelt niet dat zijn hart door nieuwe onrust bewogen werd telkenmale als hij aan God dacht; hij klaagt slechts dat er geene vertroosting Gods was om zijn leed te verzachten, en deze soort van verzoeking is zeer zwaar. Men moet er zich niet over verbazen als de ongeloovigen schrikkelijke kwellingen gevoelen, want, daar zij trachten zich van God af te wenden, moeten zij wel gestraft worden voor hunne oproerigheid naar zij dit verdiend hebben. Maar als het gedenken van God, waaraan wij troost moesten ontleenen om ons verlichting te geven in ons leed, geene kalmte of rust schenkt aan ons gemoed, dan schijnt het als of Hij met ons spot. Maar uit deze Schriftuurplaats hebben wij te leeren, dat al zijn wij ook vervuld van vrees en droefheid, van onrust en benauwdheid, wij evenwel, *ook te midden van al deze hindernissen moeten volharden in het aanroepen van God.* Het volgende vers heeft dezelfde strekking, waar hij zegt, dat hij gansche nachten gewaakt heeft, omdat God hem geene verlichting schonk. Want daar men den nacht in verscheidene nachtwaken placht te verdeelen, zegt hij bij wijze van vergelijking, dat zijne voortdurende smarten als wachters waren; die hem het slapen hebben belet. Evenwel, er schijnt hier eenige tegenstrijdigheid te zijn, aangezien hij een weinig te voren gezegd heeft, dat hij met luid roepen tot God gebeden heeft, terwijl hij nu zegt, dat hij zal zwijgen. Deze moeielijkheid is reeds opgelost in Psalm 32 : 3 waar wij hebben aangetoond, dat de geloovigen, overstelpt zijnde van smart, niet altijd op gelijke wijze openbaren wat er in hun hart omgaat, maar nu eens kermen en zuchten, en luide weeklagen, en dan wederom stom zijn, alsof hun mond gesloten was. Daarom moet men er zich niet over verwonderen, zoo de Profeet openlijk erkent, dat hij zóó zeer door leed en ellende overstelpt was, dat hij den mond niet kon openen om één enkel woord te spreken.

6. *Ik heb de dagen van ouds voor mijn' geest teruggebracht.* Wij moeten er niet aan twijfelen, dat hij zijne smart heeft zoeken te verzachten door het herdenken aan de blijdschap van vroeger; maar hij zegt, dat hij daar niet plotseling of snel verlichting door vond. Evenwel schijnt hij door de *Dagen van ouds en de jaren der eeuwen* niet slechts het kort tijdsverloop van zijn leven, maar verscheidene eeuwen aan te duiden. En inderdaad, de geloovigen moeten zich in hunne beproevingen niet slechts de weldaden voor oogen stellen, die zij zelven van God hebben ontvangen, maar ook evenzeer die, welke Hij ten allen tijde aan zijne Kerk heeft

bewezen, ja die voortdurend in hunne herinnering terugroepen. Nu kan men uit den tekst gemakkelijk afleiden, dat de Profeet met zijne eigene ervaring is begonnen als hij zich de vroegere genadebetooningen Gods te binnen bracht. Want ik twijfel niet, of hij bedoelt met zijn *Lied* de dankzegging, die hij Gode heeft toegebracht in den tijd zijns voorspoeds. Want, hoewel, gelijk ik zooeven gezegd heb, geen geneesmiddel méér geschikt is om onze smarten te heelen, zoo geschiedt het toch dikwijls, dat Satan ons listiglijk Gods weldaden te binnen brengt, opdat door het gemis er van ons hart nog zwaarder getroffen zal worden. Daarom ging den Profeet waarschijnlijk eene vlijmende smart door de ziel, toen hij eene vergelijking maakte tusschen de vreugde van voorheen, en de ellende, die op dat oogenblik zijn deel was. Nu maakt hij inzonderheid melding van den *Nacht*, omdat deze veel meer zorgen en sombere denkbeelden teweegbrengt, als wij alleen zijn en ons uit het gezelschap der menschen hebben teruggetrokken. Dit geeft hij te kennen door hetgeen hij er onmiddelijk bijvoegt, nl. *In zijn hart overdenken.* Want de eenzaamheid brengt mede, dat de menschen tot zich zelven inkeeren, zich nauwkeurig onderzoeken, en zich ver gevoelende van getuigen, die hen kunnen zien of hooren, tot zich zelven spreken. Het laatste lid van het zevende vers kan op tweeërlei wijze verklaard worden. Sommigen leggen het uit, alsof de Profeet gezegd had: O Heere, er is niets zóó diep verborgen in mijn hart, of Gij kunt er toe doordringen. En inderdaad, er wordt terecht gezegd, dat God den geest des menschen doorzoekt, als Hij hem wakker schudt uit zijn' slaap, of hem opwekt uit zijne verdooving, en hem doorzoekt met groote pijn en smart, want dan is er geen schuilhoek, die niet ontdekt wordt, geene verborgene genegenheid, die niet aan het licht wordt gebracht. Anderen geven zich meer vrijheid en verklaren het aldus: Mijn geest heeft naarstiglijk gezocht. Omdat die zin nu meer algemeen aangenomen is, en hij ook veel beter vloeit, wil ik er mij ook het liefst aan houden. In dien innerlijken strijd, waarvan hier melding gemaakt wordt, heeft hij zich doorzocht, is hij bij zich zelven nagegaan, waarom hij zoo zwaar werd beproefd, en vervolgens, welk einde er aan zijne ellende komen zou. En voorwaar! deze overdenking is zeer nuttig, waartoe God ons ook opwekt, wanneer wij door tegenspoed gedrukt zijn; want niets is verkeerder dan de redelooze stompzinnigheid van hen, die zich verharden onder de roede Gods Slechts moeten wij hierbij binnen de perken blijven, opdat de smart ons niet verzwelge, en opdat de afgrond van Gods oordeelen ons niet overstelpe, als wij ze allen

pogen na te gaan. Nu geeft de Profeet alzoo te kennen, dat, naar welke zijde hij zich ook wendde om verlichting voor zijne smart, hij haar nergens en in niets kon vinden.

8. Zal de Heere in eeuwigheid verstooten, en zal Hij geene gunst meer betoonen? 9. Heeft zijne goedertierenheid voor altijd opgehouden? Heeft zijne Godspraak opgehouden van geslacht tot geslacht? 10. Heeft God vergeten genadig te zijn? Heeft Hij zijne barmhartigheden opgesloten in toorn? Selah. 11. En ik heb gezegd: Mijn einde, de jaren van de rechterhand des Allerhoogsten.

8. *Zal de Heere in eeuwigheid verstooten*, *enz.* Er is niet aan te twijfelen, dat dit een deel was van de gedachten, die de eene na de andere in zijn hart zijn opgeklommen. Intusschen geeft hij te kennen, dat hij door eene opeenvolging van rampen schier tot het uiterste van droefheid en ellende is gekomen. Want dit woord is zijnen lippen niet ontvloeid dan na zulk een langdurig lijden, dat hij nauwelijks meer durfde hopen dat God hem ooit weder gunstrijk zijn zou. Nu had de Profeet ook wel reden om zich af te vragen, of God hem zijne gunst zou blijven betoonen, want God wil ons genadig zijn op die voorwaarde, dat Hij het tot den einde toe zal blijven. Doch het is hier niet slechts eene klacht, die hij uit, maar met zich zelven redeneerende, komt hij door de beschouwing van Gods aard en wezen tot de gevolgtrekking, dat het niet anders mogelijk is of Hij zal zijne vrije gunst blijven schenken aan de geloovigen, voor wie Hij zich reeds eenmaal als Vader heeft betoond. En evenals hij nu uit de fontein der zuivere barmhartigheid Gods en zijn vrijmachtig welbehagen, alle weldaden afleidt, die de geloovigen uit zijne vaderlijke heeft hand ontvangen, voegt hij er terstond daarna ook zijne goedheid bij; alsof hij zeide: Hoe zou God den loop zijner vaderlijke gunst stuiten, daar Hij toch van zijne eigene natuur geen afstand kan doen? Wij zien dus, dat hij zich een schild maakt van Gods goedheid om er de aanvallen der verzoeking mede af te weren. En als hij nu vraagt: Heeft zijn Woord, of zijne godspraak opgehouden, dan geeft hij hiermede te kennen dat hij elken troost mist, omdat er zich geene enkele belofte aan

hem voordoet om zijn geloof te versterken. En het is een afgrond van wanhoop als God zijne beloften uit ons midden wegneemt, waarin ons welzijn en heil is opgesloten. Als iemand nu de tegenwerping maakt, dat hij, die de Wet bezit, niet zonder het Woord Gods is, dan antwoord ik, dat van wege de zwakheid der tijden de bijzondere beloften toen noodzakelijk waren. Daarom klagen de geloovigen in Psalm 74 : 9, dat zij de gewone teekenen niet meer zagen, en dat er geene profeten meer onder hen waren, die kennis [der dingen] hadden. Indien nu David dezen Psalm heeft vervaardigd, wij weten dat hij gewoon was om voor twijfelachtige of ingewikkelde zaken God om raad te vragen, en dat God hem geantwoord heeft. Indien zoodanige verlichting hem in het midden van zijn leed was ontzegd, dan is het wel terecht, dat hij klaagt, dat er woord noch godspraak was om zijn geloof te ondersteunen en te bevestigen. Maar zoo iemand anders de auteur is van dezen Psalm, dan komt die klacht overeen met het tijdvak dat tusschen den terugkeer uit Babel en de komst des Heeren Jezus ligt; want de loop der profetie was toen eenigermate afgebroken, en er was toen ter tijd niemand, die met eene bijzondere gave des Heiligen Geestes was begiftigd, waardoor de ternedergeslagene harten bemoedigd of versterkt konden worden. Hier komt nog bij, dat het soms gebeurt dat het Woord Gods ons wel wordt aangeboden, maar toch niet tot ons komt; en de reden is dat wij dan zóó in het nauw zijn gebracht door rampen en benauwdheden, dat wij geenerlei vertroosting tot ons kunnen toelaten. Hoe dit zij: ik vereenig mij gaarne met de eerste beteekenis, te weten: dat de geloovigen toen geene Profeten in hun midden hadden, terwijl de Kerk de oogen nog gevestigd hebbende op de schaduwen, die gewone steunselen zeer noodig had. Hier uit kunnen wij nu de nuttige leering trekken, dat wij niet bovenmate ontroerd en ontrust moeten zijn, als God ons somwijlen zijn Woord ontneemt, daar Hij de zijnen door verwonderlijke middelen oefent, zoodat zij zich verbeelden, dat geheel de Schrift eene andere strekking heeft, en hoewel zij begeeren God te hooren spreken, kunnen zij er toch maar niet toe komen, om zijne woorden toe te passen op hun' eigen toestand en hunne eigene behoeften. Dit is, gelijk ik reeds gezegd heb, eene zeer pijnlijke zaak, maar die toch ons gebed en onze aanroeping van God niet in den weg moet staan.

10. *Heeft God vergeten genadig te zijn?* De Profeet gaat nog steeds voort met dezen strijd, waarvan echter het einde is, niet

dat zijn geloof er door wordt vernietigd, maar dat het er veeleer door wordt versterkt. Want hij stelt deze vragen niet omtrent twijfelachtige zaken; maar het is alsof hij zeide: Heeft God zich zelven vergeten? Of is Hij van aard veranderd? Want, Hij kan God niet zijn, zoo Hij niet barmhartig is Ik erken, dat dit hem wel eenigszins geschokt heeft, daar zijn hart niet van ijzer of staal was, maar hoe ruwer hij werd aangevallen, hoe vaster hij gesteund heeft op deze waarheid, dat goedheid zóó innig vereenigd is met het wezen Gods, dat het onmogelijk is, dat Hij niet barmhartig en goedertieren zijn zou. Zoo laat ons dan, telkenmale, als wij ons in zorg en kommer bevinden, en de twijfel ons hart wil binnensluipen, leeren dit woord voor oogen te houden om er troost en kracht in te vinden: Zou God zóó zijne eigene natuur kunnen verloochenen, dat Hij ophoudt genadig te zijn? Ook het laatste lid behoort hiertoe: *Heeft Hij zijne barmhartigheden opgesloten in toorn?* Want de vaderen hebben dikwijls dit getuigenis afgelegd van God, dat Hij lankmoedig is, traag tot toorn, snel geneigd tot ontferming en gemakkelijk te verbidden. Daarop heeft de Profeet Habakuk gegrond hetgeen hij gezegd heeft in zijn lied: In zijn' toorn zal Hij des ontfermens gedenken. (Hab. 3 : 2.) De Profeet heeft dus geleerd, dat de kastijding, die hij gevoelt, niet verhindert, dat God opnieuw verzoend zijnde, wederom terugkeert tot zijne gewone wijze van weldoen, want het is niet dan voor een' tijd dat Hij in toorn ontstoken is tegen zijne geloovigen, Ja meer: hoewel Hij de teekenen toont van zijn' toorn, toch houdt Hij daarom niet op hen, die Hij kastijdt, teederlijk lief te hebben. Wèl blijft zijn' toorn eeuwiglijk op de verworpenen; maar de Profeet, zich tot zijne kinderen rekenende, en sprekende voor de overige geloovigen, is tot de juiste gevolgtrekking gekomen dat de tijdelijke gramschap Gods den loop zijner goedheid en barmhartigheid niet vermag te stuiten.

11. *En ik heb gezegd.* Deze plaats wordt verschillend uitgelegd. Sommigen zien er deze beteekenis in: dat de Profeet, terneergedrukt door velerlei rampen, niets anders kan gevoelen, dan dat God hem tot een algeheel verderf heeft bestemd, alsof hij erkende tot wanhoop te zijn vervallen. Anderen geven er den zin aan van Krank, of verzwakt zijn; en dat is veel meer in overeenstemming met den samenhang van den tekst. Evenwel, er is ook dan nog geene overeenstemming omtrent den zin; want volgens sommigen beschuldigt de Profeet zich hier van zwakheid en kleinmoedigheid, en bestraft hij er zich over dat hij

geen krachtiger weerstand heeft geboden. Deze uitlegging zou wel aannemelijk kunnen zijn, want de geloovigen plegen gewoonlijk, nadat zij gewankeld hebben, wederom moed te vatten. Maar ik voor mij vereenig mij liever met eene geheele andere uitlegging, nl. dat de Profeet zegt, dat deze krankheid slechts tijdelijk is, en op die wijze vergelijkt hij haar zijdelings met den dood, gelijk in Psalm 118 : 18 gezegd wordt: de Heere heeft mij wel hard gekastijd, maar mij den dood niet overgeleverd. En evenzoo: Ik zal niet sterven maar leven. Ik twijfel dus niet, of de Profeet geeft zich hier verlichting door tot dit besluit te komen, dat, zoo hij ter nedergeslagen is, dit toch slechts een voorbijgaande toestand is, en dat hij daarom deze krankheid geduldig moet dragen, daar zij niet doodelijk zijn zal. Ook voor het tweede lid zijn de uitleggers der Psalmen het onderling niet eens. Want zij, die dit vers samenvoegen met de vorige, denken dat de moed van den Profeet zóó ternedergeslagen was, dat hij dacht, dat er voor hem geen heil of redding meer was; dat hij daarna het hoofd opheft evenals menschen, die in gevaar zijn van te verdrinken, soms het hoofd boven water steken. En voorts willen zij dat dit als een woord van vermaning is, om te zeggen dat de Profeet zich de jaren voor den geest riep, toen hij gevoelde, dat God hem genadig was. Evenwel, de zin zal beter wezen aldus: Gij moet u niet vrijwillig aan den dood wijden, want uwe krankheid is niet doodelijk, want de hand Gods pleegt hen wederom op te heffen, die zij geslagen heeft. Want ik verwerp de meening niet van hen, die het Hebreeuwsche woord *shenôs* vertalen door *Veranderingen*; want daar shanah beteekent *Veranderen*, of *iets doen op verschillende tijden*, noemen de Hebreën *jaren shenôs*, van *Wederkeeren*, omdat zij immer omwentelen. Doch hoe men dit nu ook wil nemen, de vertroosting, waarvan ik gesproken heb, blijft; te weten: dat de Profeet zich nog eene omwenteling of verandering belooft, en zich daarom niet aan den dood overgeeft. Er zijn anderen, die het eenigszins verschillend verklaren, alsof de Profeet zeide: Waarom zoudt gij de strengheid Gods niet verdragen, aangezien Hij u voormaals zacht en vriendelijk door zijne goedertierenheid heeft onderhouden? Job zeide: als wij uit de hand Gods het goede hebben ontvangen, waarom zouden wij het kwade niet ontvangen? (Job 2 : 10). Maar het is waarschijnlijker, dat de Profeet op de toekomst ziet, alsof hij zeide, dat men de jaren, of de veranderingen, of de omkeeringen van de rechterhand des Allerhoogsten moet afwachten, totdat Hij wederom te verstaan geeft dat Hij genadig is.

12. Ik zal de werken Gods gedenken; voorzeker zal ik uwe wonderen gedenken van den beginne aan. 13. En ik zal al uwe werken bepeinzen, en aan uwe daden denken. 14. O God! uwe wegen zijn in het Heiligdom; wie is er God zoo groot als God? 15. Gij zijt de God, die wonderen doet; Gij hebt uwe kracht doen kennen onder de volken.

12. *Ik zal de werken Gods gedenken.* Thans verheft de Profeet zich kloekmoediger tegen de verzoekingen, die zijn geloof bijna hadden doen bezwijken. Want er is geen verschil tusschen deze herinnering aan Gods werken en die welke hij te voren vermeld heeft, omdat hij de genadebetooningen en weldaden Gods van verre heeft beschouwd, die zijne smart toen nog niet konden verminderen of verzachten; maar hier grijpt hij om zoo te zeggen, zekere getuigenissen en blijken van Gods voortdurende genade met kracht aan; en ten einde dit nog sterker te doen uitkomen, herhaalt hij denzelfden volzin, terwijl hij er nog eene bevestiging bijvoegt. Want het Hebreeuwsche woord *Ki*, dat hier gebruikt is, dient slechts tot bevestiging en versterking der zaak. Daar hij dus de overwinning behaald heeft, verheugt hij zich door de herinnering aan Gods werken; want hij is er vast van overtuigd, dat God zich dezelfde zal betoonen als die Hij van den beginne af geweest is. In het tweede lid looft en verhoogt hij de macht en sterkte, die God geopenbaard heeft in de redding der zijnen. Hij gebruikt wel het woord *Geheim*, of *Wonder*, maar ik heb geene zwarigheid gemaakt om door het getal te veranderen het duistere van den zin weg te nemen. Zie hier den korten inhoud van hetgeen hij zeggen wil, nl. dat de wondervolle kracht, die God altijd heeft aangewend tot heil der zijnen, volstaat om alle smart te boven te komen, mits zij door ons beschouwd wordt gelijk het behoort. Hieruit moeten wij leeren dat, hoewel de gedachtenis van Gods werken ons geene genoegzame vertroosting aanbrengt, wij evenwel moeten strijden tegen het verdriet, opdat het ons niet den moed doe verliezen, hetgeen wèl waardig is om opgemerkt te worden. In onze smart wenschen wij altijd het eene of andere middel te vinden om er de bitterheid van te verzachten; maar het eenige middel daarvoor is, dat wij al onze smarten op God werpen. Maar het gebeurt dikwijls, dat hoe meer God tot ons nadert, hoe meer Hij onze droefheid

en kwellingen schijnt te vermeerderen. Er zijn dus velen, die, ziende dat zij hierbij geen baat vinden, denken dat zij niets beters kunnen doen dan God te vergeten. Aldus vertoornen zij zich en hebben een' afkeer van zijn Woord; en als zij het hooren wordt hunne droefheid nog bitterder, in plaats van te worden gelenigd, en, hetgeen nog erger is, zij wenschen dat God maar ver weg gaat van hen, daar Hij hun leed nog zoo zeer verzwaart. Nog anderen zullen, om de gedachtenis van God te begraven, zich met wereldlijke aangelegenheden bezig houden. Gansch anders doet de Profeet, die hoewel hij niet terstond de vrucht zag, die hij begeerde, toch niet afgelaten heeft zich God voor oogen te stellen, wijselijk zijn' moed ondersteunende door heilige overdenkingen als deze! Omdat God noch van aard, noch van gedachten verandert, kan het niet anders of Hij zal zich ten laatste jegens de zijnen genadig betoonen. Laat ons ook leeren de oogen te openen om Gods werken te aanschouwen, waarvan wij de voortreffelijkheid niet waardeeren, omdat onze oogen verduisterd zijn, maar die ons in verrukking brengen, zoodra wij ze met aandacht en opmerkzaamheid gade slaan. In het twaalfde vers herhaalt hij dezelfde zaak, nl, dat hij naarstiglijk zijne werken zal bepeinzen, totdat hij ter bestemder tijd de rijpe vrucht dezer overdenking zal ontvangen. Want, dat zoo vele voorbeelden van Gods genade ons niet nuttig zijn en ons geloof niet opbouwen, dat komt nergens anders van daan, dan door dat onze lichtzinnigheid ons, zoodra wij er iets van gesmaakt hebben, afleidt naar de beschouwing van andere dingen, zoodat wij reeds bij den aanvang afzwerven.

14. *O God! uwe wegen zijn in het Heiligdom.* Sommigen vertalen: In heiligheid, en zij zijn hiertoe genoodzaakt, omdat zij denken dat deze wijze van spreken, dat Gods wegen in het Heiligdom zijn, zeer stijf en ruw is. Omdat echter de grammatische orde deze vertaling nauwelijks toelaat, moeten wij onderzoeken, of er in de natuurlijke beteekenis van dit woord Heiligdom geene nuttige leering voor ons ligt opgesloten. Ik kan mij niet vereenigen met het gevoelen van hen, die er een' afgebroken uitroep in zien, alsof er gezegd was: O God! die in het Heiligdom zijt! O! uwe wegen! want ook dezen doen de woorden des Profeten geweld aan Men behoort dit zindeel dus aan een te lezen; en het woord Heiligdom is genomen voor den hemel of voor den tempel. Ik voor mij zie er liever de beteekenis in van den hemel volgens dezen zin: Dat de wegen Gods hoog en voortreffelijk zijn boven de wereld, zoodat wij, als wij ze waarlijk willen

kennen, hooger dan de hemelen moeten opklimmen. Want, de werken Gods zijn ons wel eenigermate bekend, maar deze kennis blijft toch in waarheid zeer ver beneden de oneindige hoogte van dezelven. Hier komt nog bij dat niemand er ook maar het geringste van kan genieten, dan alleen diegenen, die door het geloof kunnen opklimmen tot in den hemel. En dit zal toch altijd het einddoel zijn: met eerbiedige bewondering de hooge wijsheid en de verborgene kracht Gods gade te slaan, welke wel uitblinken in zijne werken, maar onze bevatting toch ver te boven gaan. Als iemand nu tegenwerpt, dat het niet recht is om de wegen Gods tot den hemel te beperken, aangezien zij verspreid zijn in geheel de wereld, dan is de weerlegging gemakkelijk genoeg. Want hoewel er op de geheele aarde geen enkel hoekje is, waar God zijne macht niet doet blijken, zoo zijn de oogen der menschen toch niet scherp genoeg om de bewonderenswaardige wijsheid van zijne werken te zien. Wil men het echter liever verstaan van den Tempel, zoo hebben wij eene dergelijke zinsnede in Psalm 73 : 17: Het is slechts eene zotheid en vermoeiing des geestes, totdat ik in Gods Heiligdom inga. En inderdaad, de Tempel, waarin God zich heeft geopenbaard, was als een hemel op aarde. Thans verstaan wij de bedoeling van den Profeet. Terwijl hij bij den aanvang klachten vol van beroering en ontroering heeft uitgestort, is hij thans, nu zijn gemoed tot kalmte en rust is gekomen, vol van bewondering *voor* en aanbidding *van* de hooge wegen Gods, en zijne dwaasheid en stompzinnigheid diep gevoelende, houdt hij zich rustig en ootmoedig binnen de perken van zijne eigene bevoegdheid, en veroorlooft hij zich niet den verborgen raad Gods te beoordeelen naar het gevoel van zijn vleesch. Daarom roept hij onmiddelijk daarna: Wie is er God zoo groot als God? Door deze vergelijking wil hij geenszins te kennen geven dat er vele Goden zijn, maar hij laakt van ter zijde de dwaasheid der wereld, die niet tevreden is met één God, wiens heerlijkheid zoo schittert in ieders oogen, en zich dus verscheidene goden uitdenkt. Want, indien de menschen met een rein oog de wonderbare werken Gods beschouwden, dan zouden zij er gemakkelijk genoeg toe komen om in Hem alleen te rusten.

15. *Gij zijt de God.* Hij bevestigt dezelfde uitspraak, de grootheid van God bewijzende uit zijne wonderbare werken; alsof hij zeide, dat hij niet spreekt van het verborgen wezen Gods, dat hemel en aarde vervult, maar van de blijken en bewijzen zijner kracht, wijsheid, gerechtigheid en goedheid, die duidelijk

zichtbaar zijn voor iedereen, hoewel zij ons verstand toch nog ver te boven gaan. Woord voor woord staat er: Doende wonder; maar dit is eene verwisseling van getal, gelijk wij boven gezien hebben Hieruit leeren wij, dat de heerlijkheid Gods ons zóó nabij is, en zich zóó duidelijk openbaart, dat wij op geenerlei wijze onwetendheid hieromtrent kunnen voorwenden. Want, voorwaar! God werkt wonderen, zoodat zelfs de blindheid der Heidenen hen niet kan verontschuldigen. Daarom wordt er ook bijgevoegd: *Gij hebt uwe kracht doen kennen onder de volken.* Hoewel dit nu ziet op de verlossing der Kerk, toont hij toch aan, dat men zonder zich aan heiligschennis schuldig te maken, de heerlijkheid Gods niet kan geringschatten, die Hij zoo duidelijk en krachtig heeft geopenbaard onder de volken.

16. Gij hebt uw volk verlost door uwen arm, de kinderen van Jakob en van Jozef. Selah. 17. O God! de wateren hebben U gezien, de wateren hebben U gezien; de afgronden hebben gevreesd, ja zij hebben gesidderd. 18. De wolken hebben de wateren doen aangroeien; de hemelen hebben weerklonken; en zelfs gaan uwe pijlen heen en weder. 19. De stem uws donders was in de lucht; de bliksemen straalden in de wereld; de aarde heeft er van gebeefd en is bewogen geworden. 20. Uwe wegen zijn in de zee, en uwe paden in groote wateren, en uwe voetstappen zijn niet bekend. 21. Gij hebt uw volk geleid als eene kudde, door de hand van Mozes en Aäron.

16. *Gij hebt uw volk verlost.* Boven alle andere wonderen van God roemt hij de verlossing des volks, waaraan de Heilige Geest de geloovigen geheel de Schrift door herinnert, opdat zij de hoop levendig zouden houden op hun welvaren. Nu is het genoegzaam bekend, dat de kracht Gods toen geopenbaard werd aan de Heidenen; want, hoewel het gebeurd is dat door de list des Satans de waarheid der geschiedenis bedorven en vervalscht werd door zeer vele fabelen, zoo moet dit toch toegeschreven worden aan de boosheid van hen, die van het feit hadden kunnen getuigen, daar het voor hunne oogen geschied is, maar die zich

liever vrijwillig de oogen hebben uitgestoken, om maar niet te zien. Want, hoe komt het, dat zij verzonnen hebben dat Mozes ik weet niet wat voor toovenaar geweest is, en zoo velerlei andere vreemde en monsterachtige dingen hebben uitgedacht en uitgestrooid, welke Josephus tegen Appion bijeengebracht heeft? Is het niet omdat zij moedwillig de kracht en heerlijkheid Gods hebben willen verduisteren? Evenwel, het is te dezer plaatse niet zoo zeer de bedoeling van den Profeet om de ondankbaarheid der Heidenen te veroordeelen, als wel om zich zelven en de andere kinderen Gods stof te geven tot goede hope, want God heeft toen voor alle tijden een openlijk blijk gegeven van zijne vaderlijke liefde jegens de geloovigen. Het woord *Arm* is hier in overdrachtelijken zin genomen voor eene buitengewone en zeer gedenkwaardige kracht; want God heeft zijn volk niet heimelijk verlost, maar openlijk, als met uitgestrekten arm. Door de zonen te vermelden van Jakob en Jozef geeft hij de reden te kennen, waarom God hen zijn volk heeft genoemd, nl. van wege het verbond, dat Hij met hunne godvruchtige vaderen heeft gesloten. Want, hoewel de twee geslachten, die van de twee zonen van Jozef afstamden in Jakob hun' oorsprong hadden, wordt hier toch Jozefs naam eershalve vermeld, dewijl hij het middel is geweest, waardoor het gansche geslacht van Abraham bewaard is gebleven.

17. *O God! de wateren hebben U gezien.* Hij vermeldt als ter loops eenige wonderen, waardoor God zijn' sterken arm had getoond. En het is in figuurlijken zin dat hij zegt, dat God gezien werd door de wateren, omdat zij als door eene verborgene aandrift bewogen waren om God te gehoorzamen en aan zijn uitverkoren volk den doortocht vrij te laten. Want noch de zee, noch de Jordaan zouden hare natuur veranderd hebben en zich uit eigene beweging hebben gekliefd, indien zij niet beiden door het gevoel van Gods macht daartoe gedrongen waren geworden. Niet, alsof zij haren loop achterwaarts hebben gekeerd, of hare wateren hebben teruggetrokken, omdat zij in zich zelven oordeel of verstand bezaten, maar God heeft hierin getoond, dat zelfs de onbezielde elementen bereid zijn Hem gewillig gehoorzaamheid te bewijzen. Intusschen is hier eene zijdelingsche tegenstelling, ten einde de stompzinnigheid der menschen te bestraffen, als zij de tegenwoordigheid Gods niet erkennen in de verlossing zijns volks, daar deze tegenwoordigheid wèl door de wateren gezien werd. Hetgeen er bijgevoegd is omtrent de afgronden, beteekent zooveel alsof er gezegd was, dat niet maar de oppervlakte der

wateren door den blik uit Gods oog beroerd waren, maar dat zijne kracht tot de diepe kolken was doorgedrongen.

18. *De wolken hebben de wateren doen aangroeien.* Hoewel het Hebreeuwsche woord eenige moeielijkheid kan baren, is er toch niets duisters in den zin van den Profeet; te weten: dat niet alleen de Jordaan en de zee aan God de eer hebben gegeven, die Hem toekomt, maar ook evenzeer de wateren, die in de wolken waren; want de lucht, door donderslagen bewogen, heeft groote regenstroomen doen nederkomen. Nu wil hij aantoonen, dat, waarheen de menschen hunne oogen ook richten, de heerlijkheid Gods in de verlossing zijns volks overal gezien kan worden, boven en beneden, van den hoogen hemel tot aan de diepe afgronden. Overigens: het kan niet met zekerheid gezegd worden welke geschiedenis hier is aangeduid, tenzij men misschien wil denken aan hetgeen verhaald wordt in Exodus 9 : 23, nl. aan den hagel met donderslagen en bliksemen, die zulk eene verslagenheid teweeg heeft gebracht onder de Egyptenaren. Want met de *heen en weder gaande pijlen* geeft hij ongetwijfeld door beeldspraak de bliksemstralen te kennen. Hiermede staat ook het volgende vers in verband, waar hij zegt, dat de *stem zijns donders in de lucht was, de bliksemen straalden in de wereld*, tot dat de aarde er van beefde. Zie hier met korte woorden de bedoeling van den Profeet: De macht van God heeft zich genoegzaam doen kennen door het gezicht zoowel als door het gehoor, aangezien de hemel donderde en de lucht door de bliksemen werd verlicht, en de aarde er van gebeefd heeft.

20. *Uwe wegen zijn in de zee.* Hij beschrijft wederom, doch met andere woorden, het wonder dat gewrocht was, toen de bodem der zee droog gelegd werd. Want hij brengt op God over hetgeen in eigenlijken zin van de Israëlieten gezegd moet worden, daar dezen onder zijne leiding veilig en droogvoets door het midden der Roode Zee heen zijn gegaan. Nu zegt hij, dat de weg op buitengewone wijze geopenbaard was; want de zee was niet door de vlijt of bekwaamheid der menschen ledig gemaakt, evenmin als de wateren der Jordaan door hen rugwaarts geleid werden; maar het volk trok door het midden der wateren, waarin Faraö en zijn heir terstond daarna zijn verdronken. Daarom zegt hij, dat *de voetstappen Gods niet bekend zijn*, want toen de Israëlieten den doortocht volbracht hadden, heeft Hij aan de wateren hun' natuurlijken loop teruggegeven. Het doel, waarmede dit geschied was, wordt er bijgevoegd, nl. de ver-

lossing der Kérk, die voor alle geloovigen een voldoende waarborg moet zijn om te kunnen hopen op uitredding en heil. Als hij het volk vergelijkt bij schapen, dan geeft hij daar stilzwijgend mede te kennen, dat er in hen raad, wijsheid noch kracht was, maar dat God zich verwaardigd had hun Herder te zijn en hen te leiden door de zee en de woestijn en door al de andere hindernissen heen, evenals eene kudde, die van dit alles ontbloot is, om hen te doen ingaan in het erfdeel, dat hun beloofd was. Dit bevestigt hij door de personen van Mozes en Aäron. Want hoewel hunne bediening edel en gedenkwaardig was, toch heeft God door deze omstandigheid zijne macht ten duidelijkste doen kennen, dat hij twee onbeduidende mannen, die nergens in aanzien stonden, gesteld heeft tegenover de woede en het machtige leger van zoo hoogmoedig een Koning. Want, wat zou de staf van den armen vluchteling, of de stem van een' verachten slaaf tegen den geduchten tyran en zijn oorlogzuchtig volk vermocht hebben? Hierdoor is de kracht Gods dus te beter in het licht getreden, daar zij in zoo zwakke aarden vaten zoo heerlijk gewerkt heeft. Ik ontken echter niet, dat hij ook te gelijker tijd spreekt tot lof van deze goede en voortreffelijke dienstknechten Gods, aan wie God zoo eervol een ambt had opgedragen.

PSALM 78.

INHOUD: Ten einde veel in een klein bestek te kunnen bevatten, moet men opmerken dat deze Psalm twee voorname hoofdstukken bevat. Van den eenen kant verhaalt de Profeet, hoe God zich eene Kerk heeft geformeerd uit het zaad Abrahams; hoe Hij haar met goedheid en zachtmoedigheid heeft geleid en in wezen gehouden; hoe Hij haar op wonderbare wijze uitgeleid heeft uit Egypte, hoevele weldaden Hij haar heeft geschonken. Van den anderen kant verwijt hij aan de Joden, dat zij zoo dikwijls en snood tegen een' zoo goedertieren en milddadigen Vader hebben gerebelleerd, terwijl zij Hem zoo velerlei zegeningen verschuldigd waren, zoodat de onwaardeerbare goedheid Gods zich openlijk getoond heeft, niet slechts in de bron zelve der aanneming uit vrije genade, maar ook daarin, dat Hij in voortdurende goedheid heeft blijven strijden tegen de weerspannigheid en de rebellie van dit volk. En voorts verhaalt

hij de vernieuwing der genade en als het ware eene uitverkiezing ten tweeden male, toen God David, uit den stam van Juda heeft verkoren om over het koninkrijk te regeeren.

1. Eene onderwijzing van Asaf. Mijn volk, hoor naar mijne wet: neig uwe ooren tot de redenen mijns monds. 2. Ik zal mijn' mond openen in eene spreuk; ik zal raadselen spreken uit het verleden. 3. Die wij gehoord en verstaan hebben, en die onze vaderen ons hebben verteld. 4. Wij zullen ze niet verbergen voor hunne kinderen, voor het toekomstige geslacht; de loffelijkheden vertellende des Heeren, en zijne macht, en de wonderen, die Hij heeft gedaan. 5. Hij heeft een getuigenis opgericht in Jakob en eene wet gesteld in Israël; want Hij heeft aan onze vaderen geboden ze te doen hooren aan hunne kinderen. 6. Opdat het toekomende geslacht er van weten zou, en hunne kinderen, die geboren zullen worden, zullen opstaan en ze aan hunne kinderen zullen verhalen.

1. *Mijn volk, hoor.* Uit het slot van dezen Psalm kan men de gissing afleiden, die, naar ik geloof, veel waarschijnlijkheid voor zich heeft, dat hij lang na den dood van David geschreven werd, dewijl er eene verheerlijking in wordt gevonden van het koninkrijk, dat door God in het geslacht van David opgericht was. Daarna stelt hij hier tegenover den stam van Efraïm, die, zegt hij, verworpen is geworden. Hieruit blijkt, dat de tien stammen toenmaals vervreemd en afgescheiden waren van het geheel des volks, want het is niet zonder oorzaak, dat het rijk van Efraim gebrandmerkt wordt als valsch en onwettig. Wie overigens de auteur ook moge geweest zijn, hij voert God niet sprekende in, gelijk sommigen meenen, maar hij spreekt tot de Joden in de hoedanigheid van leeraar. Hier is volstrekt niet tegen dat hij het volk het zijne en de wet de zijne noemt; want het is bij de Profeten niets nieuws gebruik te maken van den naam van Hem, die hen gezonden heeft, te einde aan hunne

leer meer gezag bij te zetten. Het is ook niet zonder oorzaak, dat de waarheid, die hun toevertrouwd is, gezegd wordt van hen te zijn. Op die wijze roemt Paulus in zijn Evangelie, niet alsof hij het had verzonnen, maar omdat hij er de heraut en getuige van geweest is (Rom. 2 : 16). Ik weet echter niet, of de Schriftverklaarders het Hebreeuwsche woord *Torah* wel terecht overgezet hebben door Wet; want het schijnt een' meer algemeenen zin te hebben, gelijk blijkt uit het volgende lid, waar hij in denzelfden zin spreekt van *De woorden mijns monds.* Als wij bedenken met hoeveel onverschilligheid naar God geluisterd wordt zelfs door hen, die er hoog van opgeven zijne discipelen te zijn, dan zullen wij erkennen, dat er wel reden was voor deze inleiding. Wel is waar, hij spreekt niet tot onleerzamen of weerstrevenden, die trotsch en laatdunkend weigeren zich aan het Woord Gods te onderwerpen; maar aangezien er zelfs bij de geloovigen nog veel te veel traagheid is, was deze vermaning gansch niet overbodig. Ten einde nu nog meer aandacht te verkrijgen, zegt hij, dat hij van groote, van gewichtige en moeielijke zaken zal spreken. Het Hebreeuwsche woord *mashal*, dat wij vertaald hebben door *Spreuken*, beteekent ernstige en merkwaardige gezegden, zooals spreekwoorden en kernspreuken. Voor zooveel dus de zaak, die wij behandelen, ernstig en gewichtig is, wekt zij den geest der menschen op, en daarom zegt de Schrijver van dezen Psalm, dat hij slechts belangrijke en merkwaardige gezegden wil uiten. Het woord *gidôs*, dat wij, in navolging van anderen, vertaald hebben door *Raadselen*, is hier niet gebruikt voor duistere gezegden, maar voor schrandere, en merkwaardige uitdrukkingen. Want de Profeet zal zijn lied niet in dubbelzinnige bewoordingen hullen, neen, in heldere, gemakkelijk te begrijpen termen zal hij spreken van de weldaden Gods en van de ondankbaarheid des volks. Slechts is het (gelijk ik reeds gezegd heb) zijne bedoeling om de lezers op te wekken om aan deze prediking meer aandacht en opmerkzaamheid te schenken. Deze schriftuurplaats wordt door Mattheüs aangehaald en toegepast op den Persoon van Christus, als Hij zijne hoorders in onzekerheid laat door duistere gelijkenissen (Matth. 13 : 35). Want hierdoor heeft Hij willen aantoonen, dat Hij bij uitnemendheid Profeet was, opdat Hij met des te meer eerbied zou ontvangen worden Aangezien Hij hier dus gelijk was aan den Profeet, dewijl Hij op verhevene wijze van hooge en verborgene dingen gesproken heeft, wordt hetgeen de Profeet van zich zelven zegt, terecht overgebracht op zijn' Persoon. Indien er nu in dezen Psalm eene majesteit uitblinkt, die in de lezers de begeerte opwekt om te leeren,

kunnen wij hieruit opmaken, hoe aandachtig wij behooren te zijn om het Evangelie te hooren verkondigen, waarin Jezus Christus ons de schatten der hemelsche wijsheid opent.

3. *Die wij gehoord en verstaan hebben.* Er schijnt hier eenige tegenstrijdigheid te zijn, daar hij eerst gezegd heeft, dat hij van groote en verborgene zaken zou spreken, en nu laat hij er op volgen, dat het eene algemeen [bekende] leer is, die van mond tot mond was overgeleverd. Want, indien de vaderen aan hunne kinderen de dingen moesten verhalen, waarvan hier gesproken wordt, dan moest die leer ook van algemeene bekendheid zijn bij het volk, ja zelfs bij de onwetendsten onder hen. Waar zijn dan die duistere gezegden, waarvan hij zoo even melding heeft gemaakt? Ik antwoord, dat deze dingen gemakkelijk genoeg met elkander in overeenstemming zijn te brengen. Want, hoewel de Psalm dingen bevat, die iedereen weet, zoo worden zij toch door den Profeet in majestueuze taal verklaard, om zoo doende het hart der menschen te treffen en meer gezag bij hen te hebben. Intussehen moeten wij ook opmerken, dat, hoe hoog de majesteit ook is van Gods Woord, dit toch niet belet, dat de nuttigheid er van doordringt tot de onwetendsten en kleinsten, gelijk de Heilige Geest hen ook niet zonder reden noodigt om te leeren, hetgeen door ons wél opgemerkt moet worden. Want, indien God zich neerbuigt tot de bevatting der menschen en dus in min verheven bewoordingen spreekt, dan wordt dit, als zijnde al te eenvoudig geminacht; maar zoo Hij zich hooger verheft ten einde grooter gezag bij te zetten aan zijn Woord, dan verschuilt men zich achter het voorwendsel van al te veel duisterheid, en hierdoor worden de menschen dan traag en onverschillig. Daar nu de wereld met deze twee ondeugden behept is, wijzigt de Heilige Geest zijn' stijl in dier voege, dat het verhevene der leer ook aan de kleinsten en geringsten niet verborgen blijft, mits zij leerzaam en kalm van gemoed zijn, en met het geleerde hun voordeel willen doen. Wat de Profeet nu wil, is, te maken dat men niet twijfelt aan zijn woord, daar hij niets nieuws te voorschijn zal brengen, maar spreken zal van dingen, die in de Kerk sedert lang gekend en aangenomen zijn en niet weersproken werden. Daarom zegt hij niet slechts: *Die wij hebben gehoord*, maar ook, die wij hebben *verstaan.* Want vele dingen worden onbedachtelijk verbreid, die nochtans niet geloofwaardig zijn, ja wat meer is, over het algemeen zijn de ooren der menschen vervuld van fabelen. Het is dus niet zonder reden dat de Profeet, na gesproken te hebben van de dingen, die gehoord

zijn, er te gelijk ook de waarheid van getuigt. Nu voegt hij er bij, dat de Joden aldus onderwezen zijn door hunne vaderen, niet alsof hetgeen alles uit eigen kring zonder fout of dwaling is, maar voor hetgeen van verre komt zal altijd meer plaats en gelegenheid wezen, om het met allerlei verzinselen te vermengen of op te sieren. Wij moeten er inzonderheid wel op letten, dat hier niet gesproken wordt van alle vaderen, zonder eenig onderscheid, maar alleen van hen, die verkoren waren om het bijzondere volk Gods te zijn, en aan wie de hemelsche leer ter bewaring was toevertrouwd.

4. *Wij zullen ze niet verbergen.* Zie hier hoe dit verstaan moet worden: Opdat wij ze niet verbergen voor onze opvolgers, maar trachten over te leveren aan hunne kinderen wat wij van onze voorouders hebben geleerd. Hierdoor wordt elk voorwendsel van onwetendheid weggenomen, want God heeft gewild dat deze dingen van eeuw tot eeuw, zonder tusschenpoos, bekend zouden gemaakt worden, opdat zij door elk geslacht of huisgezin van hand tot hand overgegeven zijnde, aldus ook tot het laatste nageslacht komen zouden. Ook het doel hiervan wordt aangetoond, nl. om de loffelijkheden des Heeren te vertellen, en zijne macht in de wonderen, die Hij heeft gewrocht. Evenwel, daar de instemming der menschen niet voldoende zou zijn om geloof te doen schenken aan de leer, gaat de Profeet verder en verklaart dat God er de Auteur van is. Hij verhaalt dus hoe de vaderen deze leer aan hunne kinderen niet door hun eigen goeddunken hebben ingescherpt, maar alleen op Gods bevel. Sommigen willen dat de *inzetting* en de *wet* ziet op het tegenwoordig verhaal, te weten, dat God in Jakob eene wet als onschendbare regel heeft vastgesteld, dat [het verhaal van de] verlossing des volks immer in ieders mond moest zijn, maar dit schijnt mij toe al te beperkt te wezen. Daarom breid ik het uit tot de geschrevene Wet, die evenwel slechts gedeeltelijk tot dat doel was gegeven, opdat de herinnering aan de verlossing des Volks het volk *nadat zij bijeenvergaderd waren, onder de gehoorzaamheid Gods zou houden.* De Profeet wil dus zeggen dat God zich de Joden niet slechts door een' sterken arm had verkregen, maar hen ook door zijne genade had verzegeld, opdat de kennis er van nooit uitgewischt zou worden En inderdaad werd zij als het ware door openbare gedenkschriften bevestigd en betuigd, toen het verbond bekrachtigd werd door de geschrevene wet, opdat de nakomelingen van Abraham de verzekering zouden erlangen, dat zij van andere volken waren afgezonderd. Want het zou van

geen groot belang zijn geweest de bloote geschiedenis van hetgeen gedaan was te hooren of te onthouden, indien zij ook niet te gelijker tijd acht hadden gegeven op hunne aanneming uit vrije genade en op de vrucht, die daaruit was voortgekomen. Dit is alzoo de verordening, dat de vaderen, zelven grondig onderwezen zijnde in de leer der Wet, als uit den mond Gods aan hunne kinderen zouden mededeelen, dat zij niet slechts eenmaal verlost zijn, maar verzameld werden om één lichaam [der Kerk] uit te maken, ten einde door alle eeuwen heen eene heilige gehoorzaamheid aan God, hun' Bevrijder, te betoonen. In het volgende vers bevestigt hij hetgeen hij omtrent de voortdurende opvolging der leer gezegd heeft; want het is van groot belang voor ons te weten, dat de Wet niet maar voor een' tijd was gegeven, maar dat de Vaderen haar als bij erfrecht aan hunne kinderen moesten overleveren, en zij dus niet verloren zou gaan, maar tot aan het einde der wereld zou blijven bestaan Dat is de reden, waarom Paulus zegt dat de Kerk de pilaar en de vastigheid is der waarheid (1 Tim. 3 : 15); niet alsof de waarheid in zich zelve zwak is, of steun van buiten behoeft, maar omdat God haar door zijne dienstknechten verbreidt, die (bij wijze van spreken) de waarheid met hunne schouders ondersteunen, wanneer zij zich met getrouwheid kwijten van hun ambt om haar te onderwijzen. De Profeet vermaant ons ook er zorg voor te dragen, dat de een den ander opvolgt in het ambt van onderwijzen. Evenals er dus gezegd is, dat Abraham, vóórdat de Wet geschreven was, zijne kinderen onderwees in de ordinantiën, de wegen en geboden des Heeren (Gen. 18 : 19), zoo was ook na zijn' dood aan de Patriarchen noodzakelijkerwijs de verplichting opgelegd om hetzelfde te doen. Nadat de Wet gegeven was, heeft God priesters aangesteld in zijne Kerk om leeraren en onderwijzers te zijn van het volk. Hij heeft door zijn' Profeet Jesaja getuigd, dat dit ook behoorde waargenomen te worden onder de regeering van Jezus Christus, zeggende: Ik zal mijn woord leggen in den mond van uw zaad, en van het zaad dat daarvan afstammen zal tot in eeuwigheid (Jesaja 59 : 21). Intusschen is aan de vaders een bijzonder gebod gegeven, nl. dat ieder hunner zijn eigen huisgezin moet onderwijzen; en aan allen te zamen wordt te verstaan gegeven, dat hun arbeid Gode zeer welgevallig zal wezen, als zij er naar streven den naam Gods aan hunne nakomelingen bekend te maken. Want het is geen klein getal van personen, dat door den Profeet in deze woorden wordt aangeduid: *De kinderen, die geboren worden, zullen opstaan*; maar hij wil, dat allen die geboren worden, als herauten

zullen zijn, door wie de zuivere godsdienst voortdurend zal bloeien en in kracht toenemen.

7. Opdat zij hunne hoop op God zouden stellen, en Gods werken niet zouden vergeten, en zijne geboden bewaren. 8. En opdat zij geenszins gelijk zijn aan hunne vaders, een wederspannig en tergend geslacht, een geslacht, dat zijn hart niet gericht heeft, en welks geest niet getrouw was aan God. 9. De gewapende zonen Efraïms, die met den boog schieten, keerden om ten dage des strijds. 10. Zij hebben het verbond Gods niet gehouden, en hebben geweigerd te wandelen in zijne Wet. 11. En hebben zijne werken vergeten, en de wonderen, die hij hun getoond heeft.

7. *Opdat zij hunne hoop op God zouden stellen*, *enz.* Hij toont het gebruik aan, dat van deze leer gemaakt moet worden: ten eerste, dat de vaders door zoo kostelijke vrucht van hun' arbeid des te sterker opgewekt zouden worden om hunne kinderen te onderwijzen, als zij zien, dat zij hierdoor, van den eenen kant, den zuiveren dienst van God in stand houden, en van den anderen kant, er het heil hunner kinderen door bevorderen. Ten tweede, dat de kinderen van hunne zijde, aangevuurd zijnde door eene sterkere begeerte om te leeren, hun geest niet laten afdwalen in ijdele bespiegelingen, maar hunne oogen recht op het doel gericht houden. Want het is eene treurige vermoeiing [des geestes] als men altijd leert en toch nooit tot de kennis der waarheid komt (2 Tim. 3 : 7). Als wij dus hooren met welk doel de Wet gegeven is, kunnen wij daar gemakkelijk uit afleiden wat de juiste en goede manier is om er nuttigheid uit te trekken. Daarom stelt hij in de eerste en voornaamste plaats de hoop; vervolgens eischt hij de waarneming der heilige ordinantiën Gods; in het midden stelt hij het gedenken aan Gods daden, welke dient tot bevestiging en versterking van het geloof; alsof hij zeide, dat dit de som en inhoud is van de hemelsche wijsheid, dat het volk, aan God verbonden zijnde door een oprecht en rein geloof, Hem aanroept, en om zijn vertrouwen levendig te houden, zich oefent in het overdenken van Gods

weldaden; eindelijk, dat zij er zich op toeleggen Hem ware gehoorzaamheid te bewijzen. Voorts kunnen wij hier nog uit leeren, dat de wettige dienst van God begint met geloof, want, zoo wij onze hoop op iets anders vestigen, zullen wij Hem van het voornaamste deel zijner eer berooven.

8. *En opdat zij geenszins gelijk zijn van hunne vaders.* Door deze omstandigheid toont hij nog duidelijker hoe noodzakelijk deze prediking is, nl. omdat de Joden zoo licht geneigd zijn tot rebelleeren, indien zij niet door een sterk bedwang in toom worden gehouden. Want hij acht dit voor eene onomstootelijke waarheid, dat zij door geen' beteren geest zijn bezield dan hunne vaderen, die, zegt hij, ontrouw, verdraaid en verkeerd, ongehoorzaam, rebelleerend en hardnekkig zijn geweest. Zij zouden dus terstond afwijken en vervloeien, indien hun hart niet voortdurend ondersteund en versterkt werd. Nu heeft de ondervinding geleerd dat hetgeen de Dichter Horatius heeft geschreven van zijn volk, overal waar wordt bevonden: De tijd onzer vaders was erger dan de tijd van onze grootvaders, en wij, die na hen zijn gekomen zijn nog slechter, en het geslacht dat wij nalaten, zal nog snooder en zondiger zijn. Wat zou er dus gebeuren, indien God niet tusschenbeiden trad in deze wereld, die van kwaad tot erger vervalt? Daar de Profeet nu aantoont, dat van wege de boosheid en verdorvenheid der vaderen de Joden, die na hen kwamen, het zeer noodig hadden om door strenge tucht en bestraffing weerhouden te worden van het slechte voorbeeld dier vaderen na te volgen, leeren wij hieruit hoe groot de dwaasheid is der wereld, als zij zich inbeelden, dat het navolgen der vaderen voor eene verplichting of wet wordt gehouden. De Profeet spreekt hier ook niet van allerlei soort van volkeren, maar van het heilig en uitverkoren geslacht van Abraham. Het zijn ook niet slechts enkele personen, die hij laakt, maar hij richt zich tot bijna geheel de natie, waarin eene overmatige hardnekkigheid heerschte, gepaard aan een snood vergeten van Gods genadebetooningen, en aan veinzerij. Hij spreekt ook niet van de vaders van slechts één enkel tijdperk, maar hij omvat vele eeuwen, opdat zij niet zouden wegschuilen achter het langdurig gebruik en dit tot voorwendsel nemen om maar voort te blijven zondigen. Daarom moet men welbedacht en met verstand diegenen onder de vaders kiezen, die waardig zijn nagevolgd te worden. En dewijl men niet anders dan met groote moeite die verkeerde navolging der vaderen kan wegnemen, voor wie eerbied als van zelf in het hart hunner nakomelingen aanwezig is, gebruikt

de Profeet verscheidene woorden om hunne goddeloosheid nog sterker te doen uitkomen, daar hij hen beschuldigt van afval, terging van God, ontrouw, hardnekkigheid en huichelarij. En ofschoon dit nu zeer zware beschuldigingen zijn, zal men weldra uit het context kunnen opmaken, dat zij volstrekt niet overdreven zijn. Het Hebreeuwsche woord *hegien*, dat ik vertaald heb door *richten*, vertalen sommigen door *Bevestigen* of *Vaststellen*, maar naar mijn gevoelen bedoelt de Profeet veeleer, dat zij zich altijd op slinksche wijze van God hebben afgewend. Evenzoo wordt in hetgeen hierop volgt het woord *neëmenah* door sommigen overgezet door *steunen*, maar het is beter de andere vertaling te volgen, nl. dat zij niet getrouw zijn geweest aan God, hoewel zij Hem trouw hadden gezworen. En wat nu betreft dat de Papisten uit deze Schriftuurplaats afleiden, dat het in de macht is der menschen om hun hart te buigen naar welke richting zij verkiezen, dit is eene beuzelachtige gevolgtrekking. Want hoewel de Profeet zeer terecht hen beschuldigt, die hun hart niet gericht hebben, handelt hij hier toch geenszins over de vraag wat de menschen uit en door zich zelven kunnen of vermogen. Want, hoewel het een bijzonder werk Gods is om de harten der menschen tot zich te neigen door de verborgene aandrift zijns Heiligen Geestes, toch zijn zij daarom niet onschuldig en zullen zij aan de straf niet ontkomen, als zij zich door hunne lusten en begeerlijkheden, naar elders laten henenvoeren. En voorts moeten wij uit de ondeugden, die hier genoemd zijn, leeren, hoe God door ons gehoorzaamd en gediend wil wezen. Want, ten eerste moeten wij alle hardnekkigheid uit ons hart wegdoen, vóór dat onze hals geschikt is om zijn juk te ontvangen· Daarna behooren wij ons met den geest der zachtmoedigheid te bekleeden; de neigingen van ons hart moeten onder de gehoorzaamheid Gods gebracht worden, en eindelijk moeten wij niet slechts nu en dan, maar voortdurend en volhardend den weg der oprechtheid bewandelen.

9. *De gewapende zonen Efraïms.* Hij geeft een voorbeeld van deze ontrouw in de zonen Efraïms. En omdat zij, die zich hardnekkig hebben overgegeven aan het kwaad, door de eenvoudige leer niet gemakkelijk tot berouw en bekeering zijn te brengen, wil hij door de straf, door God gezonden, aantoonen, dat de zonen Efraïms verworpenen waren. Want, daar zij krijgshaftige lieden waren, was het een teeken van den toorn Gods, dat zij ten dage des strijds zich hebben omgewend. En hij zegt uitdrukkelijk, dat zij bekwame boogschutters waren, want dit is

nog schandelijker, te zeggen dat zij, die hunne vijanden van verre konden treffen en wonden, lafhartig op de vlucht sloegen. Hieruit blijkt nog duidelijker, dat God in toorn tegen hen was ontstoken, aangezien Hij hen niet slechts van zijne hulp verstoken liet blijven, maar hun ook de moed benam. Nu doet zich hier de vraag voor: waarom Hij alleen de zonen Efraïms beschuldigt, aangezien kort te voren zijn verwijt tegen alle de stammen gericht was. Sommigen schrijven dit toe aan de nederlaag, die hun door de mannen van Gath was toegebracht, toen dezen tegen de Efraïmieten optogen om hun den buit te ontweldigen (1 Kron. 7 : 21). Maar deze uitlegging is te beperkt, want het kan wezen dat het geheele rijk van Israël reeds grootendeels in verval was, toen deze Psalm gedicht werd. Daarom is de meening van anderen beter, die denken, dat hier een deel wordt genomen voor het geheel, en dat men door de zonen Efraïms het geheele volk heeft te verstaan, behalve dat zij voorbijzien, dat de Efraïmieten hier voorbedachtelijk genoemd zijn, omdat zij de oorzaak waren, dat de anderen in opstand kwamen, toen Jerobeam zijne kalveren heeft opgericht. Want men moet zich herinneren hetgeen wij reeds gezegd hebben, dat het niet zonder reden is, dat bij het einde van den Psalm de verwerping van Efraïm gesteld wordt tegenover de verkiezing van den stam van Juda. Daarom spreekt hij hier van de zonen Efraïms bij wijze van vergelijking, ten einde aan de ware kinderen Abrahams een waarschuwend voorbeeld te stellen in hen, die zich hadden afgesneden van de Kerk, terwijl zij er toch nog op roemden de Kerk te zijn. Want, omdat zij talrijker waren dan de anderen, en hen overtroffen in rijkdom, was hun gezag slechts al te groot om de eenvoudigen te misleiden; en van dit gezag worden zij nu door den Profeet ontdaan, daar hij aantoont, dat zij van de hulpe Gods ontbloot waren. Dat is ook de strekking van de reden, die hij daarna opgeeft, nl. dat zij het verbond des Heeren niet gehouden hebben. Wel is waar hadden zij deze misdaad met de anderen gemeen, maar toch heeft hij voorbedachtelijk een voorbeeld van de wrake Gods genomen, die dezen stam heeft getroffen, daar hij door zijn gezag schier het geheele volk heeft bedorven. Omdat dus de heerlijkheid en waardigheid van Efraïm als de standaard van schandelijken afval is geweest, heeft de Profeet er voor gewaarschuwd, opdat de eenvoudigen er niet langer door zouden worden misleid. Overigens, het is geene kleine beschuldiging, die hij tegen hen inbrengt, want hij verwijt hun, dat zij ontrouw waren, daar zij de gansche Wet hebben geminacht en het verbond hebben verbroken. Want hoewel hij deze woorden in denzelfden

zin neemt, zoo toont hij toch door *het verbond* in de eerste plaats te noemen, dat hij niet slechts spreekt van den regel om naar recht en behooren te leven, maar van den geheelen dienst van God, van de waarheid en getrouwheid der beloften, het geloof, dat men er aan moet schenken, van de aanroeping Gods, van de leer en den waren godsdienst, waarvan de grondslag de aanneming is. Hij noemt hen dus verbondsbrekers, omdat zij geen geloof hadden in de beloften, waarmede God een verbond met hen had gesloten om hun Vader te zijn. Daarna voegt hij er echter zeer gepast bij: de Wet, waarin het verbond als het ware in een openbaar document was bezegeld. Door het woord *Weigeren* verzwaart hij de misdaad, want hij geeft er mede te kennen, dat zij niet maar door lichtzinnigheid, of door gebrek aan kennis tot zonde waren vervoerd, maar dat zij moedwillig, en wetende wat zij deden, het heilig verbond Gods hebben verbroken. Nu toont hij ook de bron aan, waaruit zoo snoode goddeloosheid is voortgekomen, nl. de ondankbaarheid, waardoor zij moedwillig de verlossing hebben vergeten, die zoo waardig was in eeuwige gedachtenis te worden gehouden, en er dus hoegenaamd geene waarde aan hebben gehecht. Voorwaar, het was een monsterachtige domheid of waanzin, dat de Israëlieten zich van God hebben afgekeerd, aan wien zij zoo vele en groote weldaden te danken hadden. En zij zouden niet zoodanig door Satan betooverd zijn kunnen worden, indien zij niet al de vele wonderen vergeten waren, welke even zoo vele banden waren, waarmede zij onder de vreeze en de gehoorzaamheid Gods gehouden hadden moeten worden. En opdat er geene enkele verontschuldiging voor hen zou overblijven, versiert hij deze werken Gods door een hoogheerlijk getuigenis, alsof hij zeide, dat zij niet maar iets gewoons of alledaagsch waren, waardoor zij dus gemakkelijk vergeten konden worden, maar dat de Israëlieten boosaardiglijk hunne oogen hebben gesloten, opdat zij door den aanblik van de heerlijkheid Gods niet terugehouden zouden worden.

12. Hij heeft wonderen gedaan voor de oogen hunner
vaderen in het land van Egypte, in het veld van Zoan.
13. Hij heeft de zee gekliefd, en deed hen er doorgaan,
en de wateren heeft Hij gesteld als een hoop. 14. En
leidde hen des daags door eene wolk, en den ganschen
nacht door het schijnsel des vuurs. 15. Hij heeft de

rotsen in de woestijn gespleten, en heeft hen in groote afgronden doen drinken. 16. En heeft stroomende wateren doen nederkomen als rivieren.

12 *Hij heeft wonderen gedaan voor de oogen hunner vaderen*, enz. Hoewel hij hunne nakomelingen nog mede begrijpt in eene zelfde veroordeeling, toch begint hij ook te spreken van de eerste voorouders des volks, alsof hij zeide, dat van hun' eersten oorsprong af een geest van verdorvenheid en rebellie in hen had geheerscht. Maar omdat hij gezegd heeft dat de zonen Efraïms tot afval waren gekomen, omdat zij de wonderlijke daden Gods hadden vergeten, gaat hij nu nog voort met dit onderwerp. En zoo komt hij er dan ook, gelijk ik reeds gezegd heb, zeer gepast toe om van hunne vaders te spreken, die hij onder eene zelfde veroordeeling besluit. In de eerste plaats noemt hij de wonderen, die in Egypte geschied zijn vóór de uittocht des volks. En hierbij maakt hij melding van de beroemdste plaats des lands, ten einde dit te duidelijker te doen verstaan. Daarna spreekt hij van den doortocht door de Roode Zee, en herhaalt hetgeen wij reeds elders gezien hebben, dat de orde der natuur veranderd was, toen de wateren in hun' loop werden gestuit, en zich tot muren hadden opgehoopt, vast en stevig als bergen. In de derde plaats verhaalt hij dat nadat het volk door de zee was heengegaan, God hun Gids en Leidsman is geweest op den weg, en opdat het geene verlossing van korten duur zou zijn, is Hij voortgegaan met hun genade te bewijzen door zijne hand tot hen uit te strekken. Want, daar het eene zware en moeielijke zaak voor hen was om door deze dorre en zandige plaatsen heen te trekken, was het geene kleine of geringe weldaad voor hen, dat hun eene wolk voorafging, opdat de hitte der zon hen niet zou verschroeien. Toch was dit slechts een onderpand van eene nog voortreffelijker genadebetooning, te weten, dat God betuigd heeft, dat dit volk onder zijne bijzondere bescherming stond, totdat zij tot hunne hemelsche erfenis ingingen. En Paulus leert ons (1 Cor. 10 · 2), dat er in deze wolk eene soort van doop was, gelijk die ook in den doortocht door de zee geweest is, waarvan de vrucht niet beperkt is tot het tegenwoordige leven, maar zich tot de eeuwige gelukzaligheid uitstrekt.

15. *Hij heeft de rotsen in de woestijn gespleten.* Hij brengt nog een ander getuigenis bij van de vaderlijke liefde, waarmede God getoond heeft voor het heil des volks te zorgen. Overigens:

hij zegt niet slechts, dat God hun heeft gegeven te drinken, maar dat Hij dit tegen de orde der natuur heeft bewerkstelligd. Wel is waar ontspringen soms rivieren en stroomen uit rotsen; maar de rots, die Mozes sloeg, was gansch en al droog. Hieruit blijkt, dat dit water uit geenerlei bron is voortgekomen, maar uit diepe afgronden te voorschijn is gebracht, alsof hij zeide, dat het uit het middenpunt der aarde opgebracht is geworden. Daarom hebben zij, die meenen, dat de Israëlieten uit de diepe afgronden hebben gedronken, omdat de wateren in grooten overvloed heenstroomden, den zin des Profeten niet goed begrepen. Mozes verhoogt veeleer het wonder, omdat God deze wateren uit zoo diep liggende aderen te voorschijn deed komen. Dit bevestigt hij in het volgende vers, als hij zegt, dat ter plaatse, waar vroeger geen enkele droppel water was, toen eene groote en breede rivier ontstaan is. Want, zoo er slechts een klein beekje was ontsprongen, dan zouden de Heidenen de genade Gods verduisterd hebben; maar wanneer zoo plotseling een groote overvloed van water te voorschijn treedt, wie ziet dan niet, dat de gewone loop der natuur veranderd is, in plaats van te zeggen, dat er eene verborgene ader was onder de aarde, die toen blootgelegd werd?

17. En zij gingen nog voort met tegen Hem te zondigen, den Allerhoogste te tergen in de woestijn. 18. En hebben God verzocht in hun hart om vleesch te vragen naar hunne ziel. 19. En hebben gesproken tegen God; zij hebben gezegd: zou God eene tafel kunnen toerichten in de woestijn? 20. En zie, hij sloeg de rots, en de wateren zijn er aan ontvloeid, en rivieren hebben overstroomd; zou Hij ook brood kunnen geven? Zal Hij zijnen volke vleesch toebereiden? 21. Daarom hoorde Jehovah, en vertoornde zich, en het vuur ontvlamde in Jakob, en toorn ging ook op tegen Israël. 22. Omdat zij in God niet geloofden, en op zijn heil niet hebben vertrouwd.

17. *En zij gingen nog voort met tegen Hem te zondigen.* Nadat de Profeet in korte woorden had aangetoond, dat God door

eene opeenvolging van weldaden te kennen had gegeven hoe zeer Hij de kinderen Abrahams beminde, voegt hij er thans bij, dat zij volgens hun' aard en gewoonte op snoode wijze tegen Hem hadden gerebelleerd, nadat Hij hun zoo groote en talrijke weldaden had bewezen. In de eerste plaats verwijt hij hun, dat zij door boosheid op boosheid te stapelen, Hem hadden getergd, daarbij aantoonende, waarin die terging bestond. Door het woord *Tergen* geeft hij te verstaan, dat het geene kleine fout, maar eene ondragelijke boosheid was. En ook door de omstandigheid der plaats wordt de misdaad verzwaard, want, daar dit geschiedde in de woestijn, zoo moest juist dáár hun de verlossing nog versch in het geheugen liggen, en daarbij hadden zij elken dag de teekenen zijner tegenwoordigheid voor hunne oogen, terwijl de nood, waarin zij zich bevonden, hen had moeten dringen om Gode eene oprechte en heilige gehoorzaamheid te bewijzen; maar niettegenstaande dit alles hebben zij hunne hartstochten en begeerlijkheden niet in toom gehouden. Hierin hebben zij dus een' ongehoorden waanzin betoond, daar het gebrek aan alles hun tot een uitstekend middel had moeten dienen om zich te bedwingen, en zij zich toch zóó onbehoorlijk hebben gedragen in de tegenwoordigheid van God zelven, die hen verbaasde en verschrikte door de aanschouwing zijner heerlijkheid, en hen zoo zacht en vriendelijk tot zich noodigde.

18. *En hebben God verzocht in hun hart.* Dat is het tergen, waarvan hij gesproken heeft. Niet dat het op zich zelf ongeoorloofd is om spijze te vragen, wanneer de noodzakelijkheid er hen toe had gedrongen. Want, wie zal het den mensch als kwaad toerekenen, als hij, honger hebbende, aan God om spijze vraagt? Maar hunne zonde bestond hierin, dat zij zich niet vergenoegden met de spijze, die God voor hen had verordineerd, en aan hunne dwaze lusten den vrijen teugel hebben gevierd. Want God was reeds begonnen met hen te voeden met het Manna, gelijk wij weldra zien zullen. Daar die spijze hen nu begon tegen te staan, begeerden zij andere, alsof zij versmaadden hetgeen hun door God, hun' Vader, was toebedeeld. De Profeet geeft dit te kennen als hij zegt, dat zij *Om vleesch hebben gevraagd naar hunne ziel*, niet omdat zij door den honger hiertoe gedreven waren; maar omdat het hun' lust niet bevredigde te leven van de spijze, die God voor hen had verordineerd. Daarom zegt de Profeet, dat *zij God hebben verzocht*, omdat zij de perken, die God hun gesteld had, te buiten waren gegaan. Want al wie den teugel viert aan zijne onmatigheid, minacht hetgeen God

hem schenkt en meer begeert dan hij noodig heeft, verzoekt God, alsof hij Hem aan zijn' zin en welbehagen wilde onderwerpen, en er onderzoek naar doet, of God niet meer kan, dan Hij wil. Want voorzeker! al wie de macht van God afscheidt van zijn' wil, verdeelt Hem — zooveel in hem is — en scheurt Hem in stukken; en dat doen zij, die eens willen zien of God niet meer zal geven dan hij veroorlooft te vragen. En opdat de lusten van ons vleesch er ons niet toe brengen God te verzoeken, moeten wij leeren onze begeerten te betoomen, en ons nederig binnen de perken houden, die ons gesteld zijn. Want, als het vleesch dartel wordt, dan zullen wij dikwijls en op velerlei wijze tegen God murmureeren, en met het dagelijksch brood niet tevreden zijn. En omdat de Profeet gezegd had, dat zij *God verzocht hebben in hun hart*, voegt hij er bij, dat zij zich niet geschaamd hebben de godslasteringen uit te spreken, waar hun hart van was vervuld. Daarmede hebben zij nog duidelijker getoond, dat hun hart aan moedwillige boosheid was overgegeven. Want ziedaar hoe de begeerlijkheid zonde teelt, als er op onheilige wijze aan wordt toegegeven. Daarna gaat de zonde al verder en verder, gelijk wij zien, dat de Israëlieten zich verregaand te buiten zijn gegaan, zoodat zij zelfs de macht Gods in twijfel trokken, alsof zij haar van geenerlei belang of waarde achtten, zoo zij niet aan hunne lusten en begeerlijkheden voldeed. Als zij spreken van de toegerichte *Tafel*, dan bedoelen zij hiermede prachtige gastmalen, waar zij de kostelijke spijzen zouden vinden, waaraan zij in Egypte gewoon waren. Want één enkel gerecht zou hen niet bevredigd hebben, er moesten velerlei toebereide spijzen zijn, zou het hun naar den zin wezen. Daarna zegt hij, dat God de wateren deed afvloeien. Ik twijfel niet, of dit is hier eene bijtende ironie, waarmede hij hunne onbeshaamde boosheid geeselt. Want het is niet waarschijnlijk, dat zij aldus gesproken hebben; maar de Profeet verhaalt als van uit hun' eigen mond de dingen, die voor hunne oogen geschied zijn.

21. *Daarom hoorde Jehovah.* Dit hooren van God beteekent zooveel als een volkomen weten, en het is een beeld, ontleend aan aardsche rechters, die de boosdoeners niet kunnen straffen, als zij niet volkomen met hunne misdaden bekend zijn. Evenals er dus gezegd wordt dat God de zijnen hoort, als Hij hun gunstig is, en hun gebed verhoort, zoo hoort Hij ook de godslasteringen die dus zijn streng oordeel niet kunnen ontgaan. Opdat men nu niet zou denken dat de toorn Gods overmatig was, toont de Profeet opnieuw de grootte van hun misdrijf, nl. *dat zij niet in*

God hebben geloofd en op zijn heil niet hebben vertrouwd. En hij houdt het voor eene ontwijfelbare zaak, dat hun beloften gegeven waren, waarin zij hadden behooren te rusten, indien zij niet door een' zondigen waanzin van den rechten weg waren afgeweken. *Hopen op Gods heil* beteekent zooveel als rusten in zijne vaderlijke voorzienigheid, zoodat onze genoegzaamheid berust in Hem. Hieruit leeren wij, niet slechts hoe verfoeielijk het ongeloof is in Gods oog, maar tevens wat de ware aard is van het geloof en welke vruchten het voortbrengt. Want, van waar is het dat de menschen zich kalm en vreedzaam aan God onderwerpen, indien niet, dat zij de overtuiging hebben, dat hun heil Hem ter harte gaat, met de zekerheid dat Hij al wat goed en noodig is zal geven, en zich dus in zijne hand overgeven opdat Hij naar zijn' wil en welgevallen met hen zal handelen? Het geloof is dus de wortel der ware godsvrucht; het geloof leert ons allerlei goed van God te verwachten; het geloof vormt ons tot gehoorzaamheid aan God; gelijk het niet anders kan of zij, die wantrouwen, moeten altijd murmureeren en rebelleeren tegen God. De rede van den Profeet komt dus hierop neder, dat zij, die hun heil niet van God verwachten, ten onrechte beweren geloof te hebben; want, als men in God gelooft, dan zal ook terstond vertrouwen ontstaan in zijn heil, waardoor men Hem voor alle goed den lof toebrengt.

23. Hij had de wolken geboden van boven, en de deuren des hemels geopend. 24. En heeft het Manna op hen doen regenen om te eten, en gaf hun hemelsche tarwe. 25. De mensch had het brood der sterken gegeten; Hij zond hun spijze tot verzadiging toe.

23. *Hij had geboden.* Zij bedriegen zich grootelijks, die denken, dat dit wonder naar historische orde verhaald wordt; want veeleer vervolgt de Profeet de Israëlieten nog ruwer door deze vergelijking, omdat zij, hoewel verzadigd met het Manna, toch niet nalaten naar de hun bekende lekkernijen te hunkeren, terwijl zij toch wisten, dat dezen hun door God ontzegd waren Want het was eene schrikkelijke en snoode ondankbaarheid de hemelsche spijze te verachten en te verwerpen, die, bij wijze van spreken, hen tot metgezellen der engelen maakte. Indien iemand, die in Frankrijk of Italië woont, zou treuren en kniezen

omdat hij geen Egyptisch brood kan eten, of geen' Aziatischen wijn kan drinken, zal deze niet naar de wijze der reuzen God den oorlog aandoen? Die onmatige begeerlijkheid was nog minder te verontschuldigen in de Israëlieten, die niet slechts door God overvloedig van aardsche spijze voorzien werden, maar ook nog hemelsch brood van Hem ontvingen. En zoo zij nog gedurende langen tijd van honger hadden geleden, dan zouden zij God toch nog op ootmoediger wijze om brood hebben kunnen vragen. Als zij niets dan zemelen te eten hadden gehad, of wel kaf, dan zouden zij dit nog als eene bijzondere genade Gods hebben moeten aanmerken in de plaats, waar zij zich bevonden, nl. in de woestijn. En zoo zij niets dan grof roggebrood hadden gehad, dan zouden zij nog reden gehad hebben om er God voor te danken. En thans, nu God eene nieuwe soort van spijze voor hen schept, die Hij hun van uit den hemel toereikt, en dat wel in grooten overvloed? Dat is de reden waarom het Manna hemelsche Tarwe wordt genoemd en Brood der machtigen of sterken. Sommigen nemen het Hebreeuwsche woord *abirim* voor de hemelen, hetgeen ik niet verwerp, schoon ik er toch de voorkeur aan geef om het te nemen voor de Engelen, zooals de Chaldeeuwsche overzetter, en eenige anderen na hem, het genomen hebben. Het is waar: het wonder wordt hier ten hoogste verheerlijkt, opdat de goddeloosheid des volks nog des te sterker zou uitkomen; want het is iets veel voortreffelijkers, dat het Manna nederkwam van den hemel, dan wanneer zij door kruiden des velds of door vruchten, of door andere voortbrengselen der aarde verzadigd waren geworden. In 1 Corinthe 10 : 3 noemt Paulus het Manna geestelijke spijze in een' anderen zin, omdat het een type en afschaduwing was van Jezus Christus. Maar het is hier de bedoeling van den Profeet de dubbele ondankbaarheid des volks te bestraffen, omdat zij niet slechts de gewone spijzen, die uit de aarde voortkomen, maar zelfs het brood der engelen verwierpen.

26. Hij heeft den Oostenwind doen voortgaan in de hemelen, en heeft door zijne kracht den Zuidenwind doen ontstaan. 27. En deed vleesch op hen regenen als stof, en gevederd gevogelte als het zand der zeeën. 28. En deed het vallen in het midden zijns legers rondom zijne tabernakelen. 29. En zij aten er van,

en werden wèl verzadigd, en [Hij] bracht hun hunne begeerte. 30. Zij waren nog niet verwijderd van hun' lust: het vleesch was nog in hun' mond. 31. Toen Gods toorn zich over hen verhief en de vetten onder hen doodde, en de uitgelezenen Israëls nederwierp.

26 *Hij heeft den Oostenwind doen voortgaan.* De Profeet verhaalt dat God aan de begeerte des volks voldeed; niet omdat Hij aan deze zoo verdorvene begeerte gunstig gezind was, welke veeleer eene murmureering was dan een gebed, maar omdat Hij hun wilde toonen, dat het in zijne macht stond te doen hetgeen zij niet hadden kunnen gelooven. Hieruit blijkt, dat zij, die hier het vleesch samenvoegen met het Manna, ongelijk hebben, want het vleesch was hun met een gansch ander doel gegeven dan het Manna. Ten opzichte van het Manna heeft God gehandeld als Vader; en met het vleesch heeft Hij hun' lust bevredigd, opdat zij er van verzadigd zijnde, er door verstikt zouden worden. Hoewel het nu voor God volstrekt niet moeielijk was kwakkelen te scheppen in het midden der woestijn, heeft Hij toch gewild dat zij derwaarts heengevoerd zouden worden door de kracht der winden, opdat de Israëlieten zouden leeren, dat alle elementen gehoorzamen aan zijn gebod, en de afstand der plaatsen voor Hem geene verhindering is om zijne kracht en sterkte van het Oosten tot het Westen te doen doordringen. De ongeloovigen hebben hier dus een onomstootelijk bewijs van de kracht Gods, die zij zoo goddelooslijk geminacht hebben, in het feit, dat alle elementen gereed zijn Hem te gehoorzamen en met snelheid alles te volbrengen wat God geboden of verordineerd heeft. En voorts heeft Hij ongetwijfeld de winden doen ontstaan naar de ligging van het leger, hoewel het Hem ook gemakkelijk gevallen zou zijn hun zonder eenig uitwendig middel vleesch te doen toekomen. De Profeet zegt, dat zij er van gegeten hebben en verzadigd werden, niet slechts opdat wij zouden weten, dat God hun eene groote menigte vogelen had gezonden, waarmede zij hun' buik konden vullen, maar dat zij door ware onmatigheid waren gedreven om om vleesch te vragen, en niet omdat zij bezorgd waren voor hun levensonderhoud. Hij had voor dezen gezegd, dat het Manna hun in genoegzame hoeveelheid gegeven was; maar hier heeft hij hunne gulzigheid willen bestraffen, die zij door hunne onmatige lusten en begeerten getoond hadden En hoewel God elders aan zijne geloovigen

als een bijzonder voorrecht belooft, te doen alles wat zij [van Hem] zouden begeeren, is hier in gansch anderen zin gezegd, dat Hij aan de snoode wenschen van het volk voldaan heeft, omdat Hij hun in zijn' toorn heeft gegeven, wat Hij hun uit goedheid en vriendelijkheid zou hebben ontzegd. En dit voorbeeld is wel waardig om door ons opgemerkt te worden, opdat wij ons niet beklagen, als onze wenschen en begeerten door den verborgen raad Gods in het rechte spoor geleid, en binnen de perken gehouden worden, wanneer zij anders in eene verkeerde richting zouden gaan, of tot onmatigheid zouden overslaan. Want dan juist zal Hij ons in waarheid verhooren, als Hij ons onze dwaze wenschen en buitensporige begeerten ontzegt, en zijne weldadigheid inricht naar hetgeen ons waarlijk heilzaam is. Evenals Hij door aan de boozen te schenken wat hun niet nuttig is, hen niet verhoort in den waren zin van dit woord, maar hun veeleer een' zwaren last oplegt, die hen snel in het verderf stort. Dit drukt hij nog duidelijker uit, als hij er terstond bijvoegt, dat deze vetmesting hun doodelijk is geworden, alsof zij met dit vleesch het vuur van Gods toorn hadden ingezwolgen. Als hij zegt, dat *zij nog niet verwijderd waren van hun' lust*, dan geeft hij hiermede te kennen, dat hunne begeerte nog brandende in hen was. En zoo men antwoordt, dat dit niet overeenkomt met den voorafgaanden zin, waar gezegd wordt, dat zij er tot zat wordens toe van gegeten hadden, dan is die schijnbare tegenstrijdigheid gemakkelijk op te lossen. Want wij weten, dat de geest des menschen, zoo hij niet binnen de perken van verstand en matigheid wordt gehouden, onverzadelijk is, en daarom zullen verdorvene lusten zelfs door geene verzadiging bevredigd kunnen worden. Sommigen vertalen hier: Zij zijn niet teleurgesteld geworden; en anderen: Zij walgden nog niet van het vleesch. Die laatste vertaling geeft tamelijk goed de bedoeling des Profeten te kennen; maar wijkt toch al te zeer af van de beteekenis van het Hebreeuwsche woord *zaroe*. De Profeet heeft dus in twee woorden hun tegenwoordig genot willen uitdrukken, want ook nadat God hen had gestraft, hebben zij nog niet opgehouden van zich te buiten te gaan in hunne gulzigheid. Nu wordt in overdrachtelijken zin gezegd, dat *Gods toorn zich verheft*, als Hij plotseling opstaat om te oordeelen; want als Hij de oogen sluit voor onze zonde, dan schijnt het, bij wijze van spreken, alsof Hij slaapt. En hoewel er nu niemand onder hen was, die de straf niet heeft ervaren, noemt de Profeet toch inzonderheid de *Vetten* en *de uitgelezenen*, opdat het oordeel Gods des te helderder zou uitblinken. Want dit is niet bij geval

geschied, dat de krachtigsten onder hen begonnen te kwijnen en als uitdroogden. En behalve dat: daar kracht en gezondheid de menschen misleidt, zoodat zij zich trotschelijk verheffen tegen God, dewijl zij hunne broosheid niet gedenken, en zich alzoo inbeelden, dat hun alles geoorloofd is, moet men er zich niet over verbazen, dat de toorn Gods ten felste tegen hen was ontstoken.

32. Nog zondigden zij in al deze dingen, en geloofden niet in zijne wonderen. 33. En Hij verteerde hunne dagen in ijdelheid, en hunne jaren in haast. 34. Toen Hij hen doodde, zochten zij Hem; zij zijn wedergekeerd; en zijn des morgens tot God gegaan. 35. En gedachten dat God hun rotssteen was, en dat God, de Allerhoogste, hun Verlosser was. 36. En vleiden Hem met hun' mond, en logen Hem met hunne tong. 37. Maar hun hart was niet recht voor Hem, en zij waren niet getrouw in zijn verbond.

32. *Nog zondigden zij.* Het is een bekend spreekwoord, dat de dwazen wijs worden, als zij geslagen zijn. Hieruit volgt, dat zij, die meermalen door God gekastijd werden, en zich toch niet verbeteren, voor alle hoop verloren zijn. Van zoodanige hardnekkigheid beschuldigt de Profeet hier de Israëlieten, die door geenerlei beproeving, die hen trof, tot verbetering kwamen. Het was eene schrikkelijke wrake Gods om zoo vele krachtige menschen daar dood uitgestrekt te zien. Hierin wordt dus hunne gruwzame hardnekkigheid ten duidelijkste geopenbaard, dat zij zelfs door zulk een schrikkelijk aangrijpend tooneel niet werden bewogen. Hoewel hij door dit woord *Wonderen* niet slechts de straf verstaat, waarvan hij zoo even gesproken heeft, maar ook de andere wonderen, waarvan hij vroeger gewag heeft gemaakt. Hij beschuldigt hen dus van een dubbel kwaad, te weten, dat zij niet slechts weigerden in het Woord Gods te gelooven, maar dat zij ook zijne wonderen hebben geminacht. Daarom voegt hij er bij, dat hunne plagen vermenigvuldig werden, gelijk God hen door Mozes daarmede bedreigd heeft, dat Hij de verharden, die voortgaan met hunne overtredingen en zonde, zevenmaal strenger zal bezoeken. Daar hij hier echter spreekt van geheel het volk, alsof hij zeide, dat allen zonder onderscheid, van de

kleinsten tot de grootsten, snel verteerd werden, zou men dit met veel waarschijnlijkheid kunnen toepassen op die zware straf, welke door een' eed bevestigd is geworden, nl. dat zij allen in de woestijn zouden omkomen, terwijl slechts twee hunner, *Jozua en Caleb*, *gespaard bleven*, omdat zij, reeds dicht bij Kanaän gekomen, wederom terugkeerden. Daar zij zich zelven dus den toegang hadden gesloten, was in een tijdsverloop van veertig jaren een zeer groot aantal in de woestijn gestorven. Hij noemt eerst *Dagen* en daarna *Jaren*, alsof hij zeide, dat hun levensduur afgesneden werd door den vloek Gods, en zij dus blijkbaar te midden van hunne loopbaan zijn bezweken, *Hunne dagen* dus zijn verteerd *in ijdelheid*, en *hunne jaren in haast*, omdat zij snel als een stroom voorbijgingen. Sommigen vertalen het Hebreeuwsche woord *babéhalah*, dat wij overgezet hebben door *in haast*, door *in verschrikking*. Ik zou dan nog verre de voorkeur geven aan Opschudding, want de Profeet geeft ongetwijfeld te kennen, dat hun leven plotseling en in der haast weggenomen werd; maar ik heb het woord *Haast* niet willen veranderen, omdat het duidelijker is. Dit nu was de rechtvaardige vergelding voor hunne hardnekkigheid, dat hunne kracht, die hen zoo hoogmoedig maakte, aldus was gebroken, plotseling, als eene schaduw, was voorbijgegaan.

34. *Toen hij hen doodde.* Door deze omstandigheid verzwaart hij hunne schuld. Want, als zij, overtuigd zijnde van hunne boosheid, erkennen dat zij terecht waren gestraft, maar zich dan toch niet met een oprecht hart verootmoedigen, doch God bespotten door hunne veinzerij, dan is hunne goddeloosheid nog minder te verontschuldigen. Indien iemand van zijne zinnen is, en daarom zijne ellende of kwalen niet gevoelt, dan verontschuldigt men hem, omdat hij geen verstand heeft; maar wie genoodzaakt is te erkennen dat hij schuldig is, en zich dan toch gelijk blijft, of welstaanshalve een gebed veinst te bidden, en dan weder tot zijn gewone doen terugkeert, geeft daarmede het doorslaand bewijs, dat zijne krankheid ongeneeslijk is. Nu geeft de Profeet stilzwijgend te kennen, dat het geene alledaagsche of verborgene plagen zijn geweest, waardoor deze zoo hardnekkige lieden gedwongen waren God te zoeken; en hij verhaalt niet slechts dat zij overtuigd waren van goddeloosheid, maar dat zij ook onder het gevoel waren van de herinnering aan de verlossing, waarvan zij nu afgevallen waren. Hierdoor ontneemt hij hun nog sterker alle verontschuldiging van onwetendheid; alsof hij zeide, dat zij zich niet door onbezonnenheid hebben laten

vervoeren, of door onwetendheid misleid waren, maar dat zij zich valsch gedragen hebbende, als met opzet God tot toorn hebben verwekt; gelijk God hun ook met dat doel de oogen geopend heeft, om hunne boosheid meer openlijk te doen zien, alsof Hij hunne geveinsdheid en vleierij afschudde en hen uit hunne schuilhoeken heentrok naar het licht. Als de Profeet hen nu van ontrouw beschuldigt, zoowel omdat zij hunne schuld niet met een oprecht hart hebben beleden, als omdat zij God niet in waarheid hebben verheerlijkt om de verlossing [die Hij gewrocht heeft] zegt hij, dat zij met hun' mond hebben gevleid, en met hunne tong hebben gelogen. Niet dat er geene kennis bij hen was, maar omdat het belijden met den mond, zonder dat het hart er bij was, niet vrijwillig was; hetgeen wel waard is om door ons opgemerkt te worden. Want hieruit leeren wij, dat men zich niet slechts moet wachten voor de grove huichelarij, als de tong voor de menschen andere dingen belijdt dan het hart gevoelt, maar dat men ook de verborgene geveinsdheid moet schuwen, als de zondaar God op slaafsche wijze vleit, daartoe gedrongen zijnde door vrees, wijl men wel gaarne aan zijn oordeel zou willen ontkomen. Doch de meeste menschen zijn ten doode toe door deze krankheid aangetast; want hoewel de hooge majesteit Gods hun eenigen eerbied afperst, zouden zij toch wel gaarne willen dat alle licht der leer uitgebluscht was. Daarom is het niet genoeg om met het Woord Gods in te stemmen, men moet er ook eene oprechte genegenheid voor koesteren, en ons hart moet daarbij noch dubbelzinnig, noch verdeeld zijn. Daarom wordt ook de reden en oorsprong dezer geveinsdheid door den Profeet aangewezen, nl. dat zij niet standvastig en getrouw waren. Alsof hij zeide, dat alles wat niet uit ware reinheid des harten voortkomt, geacht wordt leugen en bedrog te zijn voor God. En dewijl nu zoodanige oprechtheid overal door de Wet wordt geëischt, beschuldigt hij hen van verbondsbrekers te zijn, die het verbond des Heeren niet getrouwelijk hebben bewaard. Want gelijk ik elders gezegd heb, er is eene wederkeerige betrekking tusschen het verbond Gods en ons geloof, welke betrekking wij wel in gedachte moeten houden, opdat er van onze zijde eene oprechte instemming zij, welke beantwoordt aan de trouw van Gods zijde.

38. En Hij, die barmhartig is, delgde de ongerechtigheid uit, en heeft hen niet verdelgd; en bleef bij herhaling zijn' toorn afwenden, en heeft al zijne gram-

schap niet opgewekt. 39. En gedacht dat zij vleesch waren; een ademtocht, die voorbijgaat en niet wederkeert. 40. Hoe dikwijls hebben zij Hem getergd in de woestijn; hebben zij Hem smart aangedaan in de verlatenheid? 41. En zijn wedergekeerd, en hebben God verzocht, en den Heilige Israëls een' weg voorgeschreven.

38. *En Hij, die barmhartig is.* Ten einde nog duidelijker te doen blijken, dat er geen middel was om hen te doen buigen of hen weder tot hunne zinnen te doen komen, verhaalt de Profeet thans, dat God vele zonden van hen verdragen heeft; maar telkenmale als Hij hun barmhartigheid bewees, hebben zij niet nagelaten hunne goddeloosheid te toonen, en van zijne zachtmoedigheid misbruik te maken, zoodat zij niet minder hardnekkig waren als God zich hunner ontfermde dan zij te voren onder zijne strengheid geweest zijn. Intusschen noemt hij de reden waarom zij niet allen omgekomen zijn. Want hoewel zij het volkomen verdiend hadden om ten verderve overgegeven te worden, verhaalt hij, dat God zijn' toorn heeft gematigd, opdat er nog eenig zaad van zou overblijven. Opdat dus niemand uit dit voorbeeld der wrake zou afleiden, dat God met de uiterste strengheid gestraft heeft, toont de Profeet hier aan, dat de straffen matig waren, ja zacht, in vergelijking met de grootte der misdaad, want God heeft zijne hand weerhouden, en zag niet op hetgeen zij verdiend hadden, omdat Hij plaats wilde geven aan zijne barmhartigheid. Intusschen moeten wij daarom niet denken, dat God veranderlijk of onstandvastig is, als Hij ons nu eens streng kastijdt, en ons dan wederom tot zich lokt door zachtmoedigheid, want naar zijne onvergelijkelijke wijsheid beproeft Hij door verschillende middelen of er ook hoop is op genezing. Maar de menschen laden alzoo nog des te meer schuld op zich, wanneer de gestrengheid Gods hen niet kan verbeteren, en zijne zachtmoedigheid hen niet week kan maken. Nu moeten wij echter opmerken, dat de oorzaak, waarom God zijn volk gespaard heeft en hun genade heeft betoond, toegeschreven wordt aan zijne barmhartigheid, die in zijn' aard is, opdat wij zouden weten, dat Hij niet door iets buiten Hem bewogen werd om zich gaarne vergevend te betoonen. En voorts, omdat God niet slechts éénmaal vergeven heeft, en niet altijd op dezelfde wijze, zegt

de Profeet, dat God de ongerechtigheid heeft uitgewischt, opdat Hij hen niet zou verderven. Ja meer, hoewel Hij dikwijls getergd werd, heeft Hij toch niet opgehouden van zijn' toorn af te wenden; eindelijk, Hij heeft de plagen verzacht, opdat het volk niet onder derzelver gewicht zou bezwijken.

39. *En gedacht.* Thans voert hij eene andere reden aan, nl. dat God zijne kracht niet heeft willen aanwenden tegen de menschen, die uit hunne natuur zwak en broos zijn. Want de uitdrukkingen, waarvan de Profeet zich hier bedient, wijzen op de broosheid, die den toestand der menschen zoo ellendig en armzalig maakt. Zeer dikwijls brengt de Schrift het vleesch in tegenstelling met den geest, niet alleen wanneer met het vleesch de verdorvene en zondige natuur des menschen bedoeld wordt, en door den geest de oprechtheid, tot welke de kinderen Gods herboren worden; maar ook als de menschen vleesch genoemd worden, omdat er geene vastigheid in hen is; gelijk in Jesaja 31 : 3 gezegd wordt: Egypte is vleesch, en geen geest. Maar in deze Schriftuurplaats heeft de Profeet Vleesch en Geest in denzelfden zin genomen, door Vleesch aanduidende, dat de menschen aan bederf onderhevig zijn, en door Geest een adem, of eene schaduw, die verdwijnt. Want, omdat eene gestadige afvloeing de menschen tot verval brengt, vergelijkt hij hen bij een' voorbijgaanden wind, die van zelf verdwijnt en niet wederkeert. Want, als wij onzen loop hebben voleindigd, beginnen wij geen nieuw leven op aarde, gelijk in Job 14 : 7—10 gezegd wordt: Dat de boomen elk jaar herleven, en de kruiden wederom groenen, nadat zij in den winter dood geweest zijn; maar nadat de mensch gestorven is, zal hij geene nieuwe krachten ontvangen. Nu verstaan wij de bedoeling van den Profeet, dat God de Joden naar zijne goedheid en barmhartigheid heeft gedragen, niet omdat zij dit waardig waren, maar omdat hun voorbijgaande, broze toestand genade voor hen verkregen heeft. Wij zullen later eene bijna gelijkluidende zinsnede aantreffen in Psalm 103 : 15, waar de Profeet zegt, dat God ons genadig is, omdat Hij ziet dat wij gelijk het gras zijn, en zeer snel verdrogen en opdorren als hooi. Indien nu God niets in ons vindt dan onze ellende, waardoor Hij tot ontferming wordt bewogen, dan volgt hieruit, dat Hij ons alleen uit zuivere goedertierenheid draagt en verdraagt. En voorts, als de Profeet zegt, dat de menschen *niet wederkeeren* nadat zij hun' loop volbracht hebben, ontneemt hij ons volstrekt de hoop niet op de opstanding; want hij beschouwt de menschen slechts in en op zich zelven, en spreekt van hun aardschen

toestand. Nu is vernieuwd te zijn tot een eeuwig, gelukzalig leven een wonder, dat de natuur verre te boven gaat. In denzelfden zin wordt elders gezegd: Zijn geest gaat uit en keert niet weder (Boek der Wijsheid 16 : 14), te weten, voor zoo veel de menschen uit huns moeders lijf de hoop niet medebrengen op de toekomende wederherstelling, maar haar door de genade der wedergeboorte moeten ontvangen.

40. *Hoe dikwijls hebben zij Hem getergd?* Hij bevestigt den voorafgaanden zin, te weten, dat zij door eene eindelooze opeenstapeling van zonden Hem zóó menigmaal in de woestijn hebben getergd, dat zij duizend maal hadden moeten omkomen, indien God zich hun niet duizendmaal gunstig en genadig had betoond. En door dezen vragenden vorm toont hij nog krachtiger, dat zij niet opgehouden hebben van zeer zwaar te zondigen. Het woord *Woestijn* bevat zoowel eene omstandigheid van plaats als van tijd; alsof de Profeet hunne ondankbaarheid bestrafte, dewijl Gods weldaden hun als het ware nog voor oogen waren, zij ze nog dag aan dag konden aanschouwen, en dit hen toch niet in toom heeft kunnen houden; ja meer, alsof hij hunne buitensporige onmatigheid veroordeelde, daar zij in zóó weinig tijds zoovele zonden en ongerechtigheden hadden opeengestapeld. In dien zin voegt hij er ook terstond bij, dat zij tot hun vroeger doen terugkeerden, en dus God verzochten. Want dit woord *Terugkeeren* beteekent hier niet verandering, maar een voortdurend zondigen en overtreden. Nu gebruikt hij een fraai beeld om te kennen te geven, welk eene gruwelijke beleediging de menschen God aandoen, als zij Hem verzoeken. Het Hebreeuwsche woord *tawah*, dat de Profeet hier gebruikt, beteekent eigenlijk Teekenen of Beschrijven. Maar hij toont aan dat het volk, toen het aan God de middelen durfde voorschrijven naar hunne lusten en begeerten, zij God als het ware binnen perken hebben opgesloten, en dat zijne oneindige macht dus binnen de grenzen van hun ongeloof werd beperkt. Voorwaar, telkenmale als de menschen bij hunne eigene zinnen en gewaarwordingen blijven staan, dan is dit hetzelfde alsof zij God wilden afmeten naar hunne kleine bevatting, en dat is niets anders dan Hem van zijn' troon te rukken; zijne majesteit zal ons onderworpen zijn, als wij Hem niet anders dan naar het goeddunken van ons hart willen laten regeeren.

42. Zij gedachten niet aan zijne hand ten dage toen Hij hen verloste van dengene, die hen verdrukte.

43. Toen Hij zijne teekenen stelde in Egypte, en zijne wonderen in de landstreek van Zoan. 44. Toen Hij hunne rivieren in bloed verkeerde; en hunne stroomende wateren, opdat zij er niet van zouden drinken. 45. Hij zond eene vermenging onder hen, die hen verslond, en de kikvorsch, die hen verwoestte. 46. En gaf hunne vrucht aan de rups, en hun arbeid aan de sprinkhanen. 47. En vernielde hun' wijnstok door den hagel, en hunne wilde vijgeboomen door den hagelsteen. 48. En leverde hun vee over aan den hagel, en hunne beesten aan de vurige steenen. 49. Hij zond over hen de hitte zijner gramschap, toorn, verbolgenheid en benauwdheid, zending van booze engelen. 50. Hij maakte een' weg voor zijn' toorn, Hij spaarde hunne ziel niet van den dood, en besloot hunne beesten tot de pest. 51. En sloeg alle eerstgeborenen van Egypte, het begin der krachten in de tenten van Cham.

42. *Zij gedachten niet.* Hij gaat voort met zijne verwijtingen tot hen te richten, omdat het bloote gedenken van de weldaden Gods hen in toom had kunnen houden, indien zij niet moedwillig vergeten hadden, wat zij hadden ervaren. Uit dit goddeloos vergeten wordt alle hoogmoed en rebellie geboren. Het is bekend, dat de Hand Gods genomen is voor zijne kracht en macht. Nu zijn in deze eerste verlossing van het volk de hand en de arm Gods op nieuwe en on ongewone wijze ontbloot geworden. Daarom was de goddeloosheid des volks nog veel gruwelijker, waartegen de Profeet thans toornt, nl. niets waardeeren, of dadelijk vergeten hetgeen door geen ouderdom uit het geheugen der menschen uitgewischt behoorde te worden. Hij geeft eenige voorbeelden van de kracht en macht van God, die hij ten eerste *Teekenen* noemt, en daarna *Wonderen*, ten einde wederom de booze stompzinnigheid des volks te bestraffen. En hoewel hij nu tweemaal dezelfde zaak herhaalt, is er in het tweede lid toch eene uitbreiding, alsof hij zeide, dat er toen zoodanige verschrikking over hen gekomen was, dat dit niet zoo plotseling, noch zoo schielijk uit het geheugen der Israëlieten verdwenen moest zijn.

44. *Toen Hij hunne rivieren in bloed verkeerde.* Hij verhaalt de wonderen niet naar de volgorde, door welke God openlijk zijne macht heeft getoond in de verlossing zijns volks; want het was hun genoeg de feiten, die wel bekend waren, in hunne herinnering terug te roepen, en die volkomen konden volstaan om de boosheid en ondankbaarheid des volks in het licht te stellen. En zoo is het niet noodig hier lang bij stil te staan, aangezien de geschiedenis door Mozes beschreven, uitvoeriger verhaalt wat hier slechts kortelijk is aangestipt. Alleenlijk, dat de lezers zich, dit wel in het geheugen prenten, dat, hoewel God de zonden der Heidenen dikwijls gestraft heeft met hagel en andere verwoestingen, hetgeen toenmaals in Egypte voorviel iets gansch buitengewoons, iets ongehoords was. Daarom gebruikt de Profeet hier vele woorden, om de zoo gedenkwaardige oordeelen Gods aan te toonen, te weten: dat Hij *de hittigheid zijns toorns* heeft gezonden, *gramschap, verbolgenheid en benauwdheid.* Want die opeenhooping van woorden heeft de strekking, om het verdoofde verstand op te wekken door wonderen, zóó groot en zóó menigvuldig, dat zelfs de blinden er het voortreffelijke en het menigvuldige van konden opmerken. Eindelijk voegt hij er bij, dat God zijne oordeelen heeft uitgevoerd door *Engelen.* Want, hoewel Hij naar zijn' wil en welbehagen zekere wetten heeft vastgesteld in den hemel en op de aarde, en hij zóó zeer de orde der natuur regeert, dat ieder schepsel zijn eigen last heeft te volbrengen, zoo bedient Hij zich toch, telkenmalle als Hem dit goeddunkt, van Engelen om zijn gebod te volbrengen, niet door gewone of natuurlijke middelen, maar door zijne verborgene kracht, die ons begrip te boven gaat. Sommigen denken, dat hij hier de duivelen mede aanwijst, omdat er gezegd is, booze of schadelijke engelen. Ik wil dit geenszins verwerpen, behalve in zoover dat de reden, die zij er voor aanvoeren, zeer zwak is. Want zij zeggen: Evenals God ons zijne weldaden doet toekomen door de uitverkoren Engelen, zoo voert hij zijn' toorn uit door de verworpen Engelen, alsof dezen door Hem als beulen gebruikt worden. Ik erken, dat dit *ten deele* waar is, doch ik ontken, dat dit *altijd* waar is, en wij hebben ook verscheidene getuigenissen in de Schrift, die het tegendeel bewijzen. Want, wie heeft de Assyriërs, die de heilige stad Jeruzalem omsingelden, het beleg doen opbreken en zulke eene groote slachting onder hen aangericht? Was het niet de Engel, die toen over de regeering der Kerk gesteld was? (2 Kon. 19 : 35). Evenzoo was de Engel, die de eerstgeborenen doodde, (Exodus 12 : 23), niet bloot de dienaar of uitvoerder van Gods toorn tegen de Egyptenaren, maar dezelfde

die ook de verlossing des volks heeft gewerkt. En wederom: hoewel de Koningen, van wie Daniël spreekt (Hoofdst. 10 : 13,) gierig en wreed, of liever roovers waren, die alle recht met voeten traden, zegt de Profeet evenwel dat de heilige engelen hun tot geleiders waren gegeven. Hoewel het nu niet onwaarschijnlijk is dat de Egyptenaren onder de heerschappij van verworpen Engelen waren gebracht, gelijk zij dit wel verdiend hadden, zou men hier toch kunnen aannemen, dat zij *booze* of schadelijke *engelen* genoemd worden wegens het werk dat zij deden, omdat zij de vijanden van Gods volk gedrukt hebben met schrikkelijke plagen, ten einde aan hunne tyrannie en wreedheid een einde te maken. Want in dien zin worden de Engelen des hemels zoowel als de booze geesten met volle recht dienaren of voltrekkers van het kwaad genoemd, hoewel op zeer verschillende wijze. Want de goede Engelen bewijzen Gode eene snelle en gewillige gehoorzaamheid, maar de booze Engelen zijn geschikte werktuigen om kwaad te berokkenen, omdat zij altijd volgaarne bereid zijn te schaden en de gansehe wereld wel onderst boven zouden willen keeren.

50. *Hij maakte een' weg voor zijn' toorn.* Nogmaals herhaalt hij, dat de toorn Gods als een onstuimige bergstroom gansch Egypte had bedekt, teneinde geene enkele verontschuldiging aan dit ondankbare volk te laten, omdat zij, met welke voorbeelden van Gods genade ook voor hunne oogen, er toch niet toe gebracht werden onder de gehoorzaamheid Gods te blijven. Eindelijk maakt de Profeet melding van het wonder, dat het laatst geschied was, te weten, dat alle eerstgeborenen van Egypte in éénen nacht door de sterke hand des Engels gedood werden. Volgens het gewone en algemeen aangenomen spraakgebruik der Hebreën noemt hij hen de *Beginselen*, of eerstelingen der kracht. Want hoewel de grijsaards door den loop der jaren tot verval komen, zoo wordt toch, omdat zij soms als vernieuwd worden in hun kroost, en de kracht aldus in hen herkrijgen, die zij in zich zelven verloren hebben, de benaming *Kracht* overgebracht op de kinderen. Nu worden de eerstgeborenen de beginselen of de eerstelingen dezer kracht genoemd, gelijk ik uitvoeriger heb aangetoond bij de verklaring van Genesis 49 : 3. Hij noemt de huizen van Egypte de *Tenten van Cham*, omdat Mitsraïm, die zijn' naam aan deze landstreek gaf, een zoon van Cham was (Gen. 10 : 6). Voorts looft de Profeet hier de vrije liefde van God jegens de nakomelingen van Sem, daar Hij hen boven alle de kinderen van Cham heeft verkoren, terwijl er toch in hen

geenerlei verdienste of waardigheid was, die hen voortreffelijker maakte.

52. En Hij deed zijn volk heengaan als schapen, en
voerde hen in de woestijn als eene kudde. 53. En
leidde hen veilig, en zij vreesden niet; en de zee be-
dekte hunne vijanden. 54. En bracht hen tot de grens
zijner heiligheid, tot dien berg, (dien) zijne hand heeft
verkregen. 55. En Hij verdreef de Heidenen van voor
hun aangezicht, en heeft hen nedergeworpen in het
deel der erfenis, en heeft de kinderen Israëls in hunne
tenten doen wonen. 56. En zij hebben den aller-
hoogsten God verzocht en getergd, en hebben zijne
getuigenissen niet onderhouden. 57. En zij zijn terug-
geweken, en hebben trouwelooslijk gehandeld, evenals
hunne vaderen, zij zijn omgebogen als een bedrieglijke
boog. 58. En zij hebben Hem tot toorn verwekt door
hunne hoogten, en Hem tot ijver bewogen door hunne
gesnedene beelden.

52. *En Hij deed zijn volk heengaan.* Wederom roemt hij de vaderlijke liefde van God voor het uitverkoren volk, dat Hij (gelijk wij elders gezegd hebben) vergelijkt bij eene kudde schapen, omdat er in hen geene wijsheid was en geene bekwaamheid, om zich zelven te redden of te verzorgen, waarom God zich verwaardigd heeft hun Herder te zijn. Nu is het wel een zeer merkwaardig bewijs van liefde, die God hun toedroeg, dat Hij het niet beneden zich geacht heeft om hen aldus als schapen te weiden. En inderdaad, wat zou eene volstrekt niet krijgshaftige menigte kunnen uitrichten tegen machtige, oorlogzuchtige vijanden? Want wij weten, dat dit volk een' tijd lang slechts werktuigelijken slavenarbeid had verricht, alsof zij veroordeeld waren om onder de aarde in mijnen of steengroeven te werken. Nu zegt hij, *dat Hij hen veilig heeft geleid, en dat zij niet vreesden*, niet alsof zij van hun' kant kalm en vreedzaam in Hem hebben gerust of op Hem hebben betrouwd, maar omdat zij God tot hun' Leidsman en Beschermer hebbende, geene gegronde

reden hadden tot vrees, indien hun ongeloof hen niet had doen sidderen. Vandaar die woorden van murmureering: Waarom heeft God ons in deze engte gebracht? Waren er dan geene graven in Egypte (Exodus 14 : 11)? Die zekerheid of gerustheid heeft dus geene betrekking op het gevoel of de gewaarwording des volks, waardoor zij kalm en rustig waren in de woestijn, nadat hunne vijanden verslagen en verdronken waren. Daarna verhaalt hij nog andere weldaden Gods, en tegelijk ook andere zonden en overtredingen, die de ondankbaarheid des volks nog meer in het licht stellen, te weten, dat zij, tot de hun beloofde erfenis gekomen zijnde, nog altijd, alsof zij hoegenaamd geene verplichting aan God hadden, een rebelleerend en ononderworpen hart hadden. De voltooiing, het besluit als het ware, van hunne bevrijding, was hen in het bezit te stellen van het land Kanaän, waarvoor zij zich zelven den toegang hadden gesloten, indien God niet besloten had hunne goddeloosheid te overwinnen, en in alle opzichten te voleindigen wat Hij eens had begonnen. Hij noemt dit land *De grenzen van het Heiligdom Gods*, omdat God het toewijzende aan zijn volk, het ook zich zelven geheiligd had. Hieruit blijkt nog te meer de goddeloosheid des volks; daar zij er dezelfde verfoeiselen in gebracht hebben, waardoor het van ouds verontreinigd was geworden. Want welk een waanzin was het niet, dat het volk van Israël, wel wetende dat de aloude inwoners des lands er om hunne verfoeiselen uit verdreven waren, hen nu nog in allerlei boosheid ging overtreffen! Alsof zij moedwillig en met voorbedachten rade de wrake Gods over zich wilden brengen, die zij ten uitvoer hadden zien brengen op de anderen. Dat hij er bijvoegt: *Dezen berg*: de verklaring van hen, die dit woord nemen voor het geheele land, is naar mijn inzien niet juist, want hoewel het bergachtig was, waren er toch ook schoone vlakten van tamelijke uitgestrektheid, zoowel in de lengte als in de breedte. Daarom twijfel ik niet, of hij heeft door uitbreiding van den zin eershalve melding gemaakt van den berg Zion, dien God zich ter woonstede had verkoren. Ik erken, dat deze manier van spreken een synecdoche is, mits de lezer begrijpt, dat de Profeet deze plaats inzonderheid noemt, omdat van daar, als uit de fontein, de heiligheid des ganschen lands voortkwam. Hij zegt dat God door zijne rechterhand dezen berg heeft bezeten, of verkregen (want het Hebreeuwsche woord *kanah* beteekent zoowel het een als het ander), en dit is, opdat de Israëlieten zich niet in hun' hoogmoed zouden verheffen, alsof zij door hunne eigene kracht het land hadden veroverd en er het bezit van genoten: gelijk gezegd is in Psalm 44 : 4: Want

het was niet door hun zwaard dat zij het land hebben geërfd, en hun arm heeft hen niet verlost; maar uwe rechterhand en uw arm, en het licht uws aanschijns, omdat Gij ons hebt liefgehad. En terstond daarna volgt de verklaring: *Dat de Heidenen verdreven zijn,* en nedergeworpen zijn in het deel, door welke woorden de Profeet de wijze aanduidt, waarop zij die bezitting hebben verkregen; alsof hij zeide: Dat het volk van Israël niet zoo oorlogzuchtig was, en deze natiën niet zoo vreesachtig waren, dat het hun (den Israëtieten) mogelijk zou zijn geweest hen (de Heidenen) uit het land te verdrijven; indien de overwinning niet verkregen was door de leiding en de macht Gods. En bovendien, het bezit des lands zou niet wettig zijn geweest, indien het niet overeenkomstig den wil van God was het land aan de oorspronkelijke inwoners te ontnemen, en vreemdelingen in hunne plaats te stellen.

56. *En zij hebben den allerhoogsten God verzocht.* Thans verwijt hij hun, dat zij, na met zoo vele weldaden bevoorrecht te zijn, toch nog niet ophielden van zich trouwelooslijk te gedragen, ja dat zij, hoewel God hun dikwijls opnieuw genade betoonde, ten einde hen onder zijne gehoorzaamheid te doen wederkeeren, toch altijd door hunne rebellie zijn juk van hunne schouders wierpen. Wat betreft het woord Verzoeken, wij hebben er te voren reeds de beteekenis van aangeduid. Maar de Profeet voegt er in het algemeen bij, dat zij God hebben getergd, omdat zij zijn verbond niet hebben gehouden. Door dit laatste zindeel worden zij nog meer overtuigd van hunne grove rebellie, daar zij met zachtmoedigheid en vriendelijkheid op hun plicht gewezen zijnde, evenwel geweigerd hebben zich aan God te onderwerpen. Want hij noemt de Wet *Getuigenissen*, of Overeenkomsten, omdat, gelijk de menschen hunne overeenkomsten met elkander aangaan onder zekere voorwaarden, God evenzoo door zijn verbond eene overeenkomst was aangegaan met dit volk, en het aan zich had verbonden. Overigens hoewel hij door aldus te spreken hen reeds scherp genoeg had gelaakt, voegt hij er toch nog wat het toppunt hunner veroordeeling was bij door hen van afval en van trouweloosheid te beschuldigen. God had hen aangenomen als zijn volk, zij daarentegen hadden zijn genade versmaad en zich dus uit eigene beweging van Hem losgemaakt. Hij had hen bijeenvergaderd onder zijne vleugelen, zij zijn weerstrevend en verstrooien zich. Hij had beloofd hun Vader te zijn; zij willen zijne kinderen niet wezen. Hij had hun den weg der zaligheid gewezen, zij dwalen moedwillig af van dien weg, en storten zich dus in het verderf.

De Profeet komt dus tot de gevolgtrekking dat dit volk zich ten allen tijde boos en goddeloos had betoond. Nu moet men wederom opmerken, dat de verkeerdheid, die het meest in hen gelaakt wordt, is, dat zij maar al te zeer geleken op hunne vaderen; en dit is opdat niemand zich zelven misleide door zonder oordeel des onderscheids anderen na te volgen, en daar dan een schild van maakt om er zich achter te verschuilen. Daarna gebruikt hij een zeer gepast beeld (dat ook door den Profeet Hosea in het 16de vers van het 7de hoofdstuk gebruikt wordt) om hunne lichtzinnigheid aan te toonen. Want gelijk de boogschutters zich bedrogen zien, wanneer zij een' boog hebben, die òf te zwak is, òf niet goed is gespannen, òf scheef is, zoo zegt hij, dat *dit volk zich omgewend heeft*, en afdroop door zijne listige verdraaidheid, ten einde niet door de hand Gods te worden geregeerd.

58. *En zij hebben Hem tot toorn verwekt.* Hij geeft dus den aard te kennen van hunne oproerigheid, door welke de Israëlieten ten duidelijkste hebben te kennen gegeven dat zij gehoorzaamheid weigerden aan God en aan Hem niet onderworpen wilden zijn. Want zij waren meer dan genoeg gewaarschuwd, dat zij den dienst van God verkeerden en verdierven, indien zij niet afhankelijk waren van zijn Woord; en nu, de gansche Wet ter zijde stellende, volgen zij hunne eigene verzinselen, en gaan zich alzoo te buiten in goddeloosheid. En inderdaad zijn dit ook altijd de vruchten van het minachten der Wet, nl. dat het dan niet anders kan, of de menschen zullen, wanneer zij liever eigen zin en neiging volgen dan zich aan God te onderwerpen, tot grof bijgeloof vervallen. Hij klaagt dat de dienst van God door hen verdorven is geworden, en wel op tweeërlei wijze; ten eerste, omdat zij Gods heerlijkheid hebben verduisterd door zich afgoden en gesnedene beelden te maken, en vervolgens, omdat zij, ten einde God te verzoenen, vreemde en onwettige ceremoniën hebben uitgedacht.

59. God hoorde het, en toornde, en Israël was Hem zeer tot een afgrijzen. 60. En Hij verliet de woning te Silo, den tabernakel, in denwelken Hij onder de menschen had gewoond. 61. En Hij gaf zijne sterkte in gevangenschap, en zijne schoonheid in de hand des vijands. 62. En Hij leverde zijn volk over aan het zwaard, en

vertoornde zich tegen zijn erfdeel. 63. Het vuur verteerde zijne uitgelezenen, en zijne maagden werden niet geprezen. 64. Zijne priesters vielen door het zwaard, en zijne weduwen hebben geen' rouw bedreven. 65. Maar de Heere ontwaakte als een slapende, als de sterke, die roept door den wijn. 66. En Hij sloeg zijne vijanden van achteren, Hij deed hun eeuwige versmaadheid aan.

59. *God hoorde het.* Wederom wordt door den Profeet aangetoond, dat God, ziende dat Hij niets won door de lankmoedigheid, die het volk, niet zonder bespotting, misbruikt heeft om zich nog grooter vrijheid tot zondigen te geven, ten laatste strenge straffen heeft aangewend. Het beeld, dat hij aan aardsche rechters ontleent, wordt dikwijls in de schrift aangetroffen. Want er wordt gezegd dat God hoort, niet alsof Hij het noodig heeft een onderzoek in te stellen, maar opdat men zou weten, dat Hij niet met overijling te werk gaat, en zijne oordeelen niet roekeloos ten uitvoer brengt. Waar het dus op neerkomt is, dat het volk zóó zeer volhard had in zijne zonde, dat ten laatste het geschrei er van ten hemel is opgegaan, en zoo wordt dan door het zware van de straf, de ontzettende grootte van het misdrijf in het licht gesteld. Want nadat de Profeet gezegd had, dat God een afgrijzen had van Israël, dat Hij zoo zeer had bemind, voegt hij er bij, dat de tegenwoordigheid Gods, waarin hun waar geluk was gelegen, en hunne vertroosting onder alle leed, hun ontnomen was, en zij haar dus hadden verloren. Het verafschuwen van Israël bestond dus hierin, dat God toegelaten heeft dat de Arke des Verbonds werd weggevoerd, alsof Hij wilde toonen, dat Hij niet meer in Judea wilde wonen en dat Hij het volk verliet. Wel is het ontwijfelbaar waar, dat God niet gebonden was aan het uitwendig symbool, maar omdat Hij gewild heeft, dat de Ark het teeken was van zijne eenheid en gemeenschap met dit volk, heeft Hij door haar te laten wegvoeren getoond, dat Hij zelf van hen week. Omdat nu Silo gedurende langen tijd de verblijfplaats der Ark is geweest, en zij aldaar door de Philistijnen was genomen (1 Samuël 4 : 11), wordt deze plaats de woonstede Gods genoemd. Maar de wijze van inwoning wordt een weinig later zeer schoon aangeduid, als er gezegd wordt, dat het zijne woning was *onder de menschen.* Want, hoewel God den hemel

en de aarde vervult, zoo nadert hij toch, dewijl wij tot zijne oneindige hoogheid niet kunnen genaken, door zijne kracht en genade tot ons, zoo veel als ons noodig is en wij kunnen dragen. Intusschen moeten wij opmerken, dat het eene zeer krachtige wijze van spreken is, als er gezegd wordt, dat God zóó zeer vertoornd was wegens de voortdurende goddeloosheid des volks, dat Hij er zich door gedrongen gevoelde om de eenige plaats, die Hij zich ter woning op de aarde had verkoren, te verlaten. In het volgende vers gaat hij voort met hetzelfde onderwerp, zeggende dat Gods *sterkte*, door welke de Israëlieten beschermd en in stand werden gehouden, toen in gevangenschap ging; niet alsof zijne kracht aan het uitwendig symbool gebonden was, maar in plaats dat Hij zich te voren tegen de vijanden had gesteld, heeft Hij gewild, dat de genade, door welke Hij zijn volk had staande gehouden (bij wijze van spreken) gevankelijk weggevoerd werd. Dit kan echter niet zien op de Philistijnen, alsof zij God gevangen hadden genomen; maar de Profeet bedoelt eenvoudig dat de Israëlieten verstoken werden van de bescherming Gods, en dat zij hierdoor in de macht hunner vijanden geraakten, evenals wanneer de veldheer gevangen wordt genomen, het leger verslagen en op de vlucht wordt gedreven. De Ark wordt ook genoemd *De schoonheid Gods*, omdat God, in zich zelven onzichtbaar zijnde, zich door dit type heeft afgebeeld, of het als een' spiegel gesteld heeft, waarin men Hem kon beschouwen. Overigens, hoewel deze wijze van spreken op den eersten aanblik ruw en vreemd schijnt, dat *de sterkte* Gods door de Philistijnen genomen was, heeft de Profeet deze uitdrukking opzettelijk gebruikt, ten einde de zonde des volks nog te verzwaren. Want, aangezien Hij gewoon was de kracht van zijn' arm heerlijk te openbaren om dit volk te helpen, moet men wel zeggen, dat Hij door zeer schrikkelijke zonden getergd moet zijn geweest, als Hij het heeft toegelaten, dat dit getuigenis zijner kracht met snood geweld door Heidenen weggevoerd werd. Ten opzichte van hetgeen hier omtrent Silo wordt medegedeeld leert ons de Profeet Jeremia, dat het zich richt tot allen, die zich onder een' valschen schijn op Gods tegenwoordigheid beroepen. Gaat naar Silo, zegt hij, en ziet met welk eene versmaadheid God deze plaats heeft geteekend, waar men voorheen zijne majesteit heeft zien schitteren (Jer. 7 : 12). En daarom is het te vreezen, als God vriendelijk tot ons nadert, en wij Hem niet met den ongeveinsden eerbied ontvangen, die Hem toekomt, dat het ons evenzoo zal vergaan als aan de lieden van Silo. En daarom is het snoeven van den Paus en zijne aanhangers des te zotter, als zij om de

waardigheid van den Romeinschen bisschopszetel te verhoogen, aanvoeren, dat de Kerk te Rome voormaals gebloeid heeft. Alsof Christus, die de ware Tempel der goddelijke majesteit is, niet te Bethlehem is geboren, en opgevoed te Nazareth, alsof Hij niet zoowel te Kapernaüm als te Jeruzalem heeft gewoond en gepredikt, terwijl toch de verwoesting dier steden een ontzettend getuigenis van de wrake Gods is.

62. *En Hij leverde zijn volk over aan het zwaard*, enz. Hij maakt nog melding van andere bijzonderheden van de rampen, die ten tijde van den Hoogepriester Eli plaats hadden. Door toe te laten dat de Ark werd weggevoerd, heeft God getoond, dat Hij zijne genade aan dit volk had onttrokken. Dit werd ook gezien in de uitwerking, want de bloem des volks werd verteerd door den toorn Gods, dien de Profeet door beeldspraak aanduidt onder den naam van *Vuur*. Want de vijanden hadden de uitgelezenen Israëls met het zwaard gedood, tot een getal van dertig duizend man toe (1 Sam. 4 : 10). En het was niet door het vuur dat zij omkwamen, maar de Profeet spreekt aldus om het plotselinge van de ontzettende ramp te kennen te geven; alsof hij zeide, dat het in één oogenblik was geschied, evenals stroo of dorre bladeren in een oogwenk door het vuur worden verteerd. Daarna gebruikt hij eene andere uitdrukking, doch altijd om de grootheid der ramp aan te duiden, nl. dat wegens gebrek aan mannen de maagden ongehuwd bleven. Want hij zegt: *Dat zij niet geprezen werden*, omdat het de gewoonte was om bij de voltrekking van een huwelijk een bruiloftszang te zingen ter eere van de bruid. Om nog duidelijker te doen beseffen hoe groot en vreeselijk de ramp was, voegt hij er bij, dat zelfs *de Priesters*, die God toch onder zijne bijzondere bescherming had genomen, even goed als de anderen gedood werden. Wat betreft dat hij zegt: *de weduwen bedreven geen' rouw*, dit verklaar ik aldus: òf zij zelven zijn van verdriet gestorven, zoodat zij den tijd niet hadden om hen te beweenen, òf wel, zij konden geen' rouw bedrijven, omdat zij door de vijanden gevankelijk weggevoerd werden. Door al deze woorden heeft hij dus kortelijk willen aantoonen dat niets ontbrak om de ellende ten hoogsten top te doen komen.

65. *Maar de Heere*, enz. Sommigen verstaan dit van de Israëlieten, anderen van hunne vijanden. Wil men de eerste uitlegging volgen, dan moet men er zich niet over verwonderen, dat de Israëlieten *vijanden* Gods genoemd worden, aangezien men

hetzelfde vindt bij Jesaja: Ha! ha! Ik zal mij wreken van mijne vijanden (Jesaja 1 : 24). De zin zal dan wezen dat het verkeeren van Gods lankmoedigheid in vrijheid om nog meer te zondigen, den Israëlieten duur te staan is gekomen, omdat Hij, plotseling opwakende, met des te grooter strengheid hen tegen is gekomen. Omdat wij echter zien dat de Profeten hunne leer aan Mozes ontleenen, en zelfs zijne wijze van spreken als model nemen, waarnaar zij hunne woorden inrichten, is er evenveel waarschijnlijkheid voor de meening van hen, die dit van de Philistijnen verstaan. Want het schijnt dat onze Profeet dezen gedachtengang ontleend heeft aan het Lied van Mozes, waarin God verklaart, dat Hij zijn volk niet dierwijze straft, dat Hij daarom ook hunne vijanden niet zal bezoeken (Deut. 32 : 27). Want, daar het algemeen spreekwoord zegt, dat de uitkomsten van den krijg onzeker zijn, zou, indien er geene verandering was gekomen, deze straf Gods over zijn volk niet zoo duidelijk en blijkbaar zijn geweest. Maar toen, nadat de Israëlieten verslagen waren, God diegenen met zijn toorn trof, die hen hadden overwonnen; en dat wel zonder de hand des menschen, tegen aller verwachting, en ook tegen hetgeen men gewoonlijk ziet plaats hebben, was het voor iedereen duidelijk, dat, zoo de Israëlieten verslagen waren, dit van God was, omdat Hij hen wilde straffen. Intusschen geeft de Profeet tegelijkertijd te verstaan, dat God als het ware genoodzaakt was zijne wraak strenger uit te voeren, omdat Hij, daarna ook de Filistijnen bezoekende, zijn verbond genoegzaam heeft gehandhaaft, dat Hij anders zou kunnen schijnen te hebben vergeten. Want, hoewel Hij zich (bij wijze van spreken) voor een' tijd aan de zijde der Philistijnen geschaard heeft, heeft Hij toch aan de kinderen Abrahams zijne liefde niet willen onttrekken, opdat de waarheid zijner belofte stand zou blijven houden. Het beeld van den dronken man, hoewel het wel wat vreemd schijnt, is hier toch niet zonder reden gebruikt, want het ziet op de stompzinnigheid des volks. En inderdaad, indien zij een helder, onbeneveld verstand hadden gehad, en geneigd waren geweest om te luisteren, dan zou God zich niet, als het ware vermomd, en als een vreemdeling voorgedaan hebben. Wanneer God dus vergeleken wordt bij iemand, die dronken is, dan geschiedt dit van wege de dronkenschap, dat is de ongevoeligheid en stompzinnigheid des volks, die Hem dwong om aldus te spreken, hetgeen des te grooter smaad en schande voor hen was. Maar wat God betreft, dit beeld, of deze vergelijking, doet volstrekt niet te kort aan zijne eer of heerlijkheid. Indien Hij niet terstond onze ellende wegneemt, dan denken wij, dat Hij slaapt. Doch

van waar deze slaap, aangezien Hij al de reuzen in kracht te boven gaat, aan wie het gemakkelijk valt gedurende langen tijd wakende te blijven, en die zich met zeer weinig slaap vergenoegen? Wanneer Hij zijne oordeelen niet terstond uitvoert, wordt dit door domme menschen aangezien, alsof Hij, evenals iemand, die versuft en verbijsterd is, niet weet waar te beginnen. Nu zegt de Profeet integendeel dat het plotseling ontwaken van God, schrikkelijker voor hen zijn zal, dan wanneer Hij terstond zijne hand tegen hen had opgeheven, en dat het zijn zal, als wanneer een reus, die dronken is van wijn en zijn' roes nog niet uitgeslapen heeft, plotseling opschrikt. Wat betreft, dat hij zegt, dat *Hij zijne vijanden sloeg van achteren*: velen beperken dit tot de plage waarmede Hij de Philistijnen had bezocht. En inderdaad, de uitdrukking *Eeuwige versmaadheid* komt hier wèl mede overeen, omdat het eene schandelijke krankheid was, waarmede zij bezocht waren, nl. pijn door ettergezwellen aan het fondement (1 Sam. 5 : 12). Daar deze woorden, dat zij van achteren geslagen werden, echter een eenvoudiger zin kunnen hebben, wil ik de zaak in het midden laten.

67. En Hij verwierp de tent van Jozef, en heeft den stam Benjamins niet verkoren. 68. Maar Hij heeft den stam van Juda verkoren, den Berg Zion, dien Hij heeft liefgehad. 69. En Hij heeft zijn Heiligdom gebouwd als hoogten, als de aarde, die Hij voor eeuwig gegrond heeft. 70. En Hij heeft David, zijn' knecht verkoren, en heeft hem genomen van de schaapskooien. 71. Hij heeft hem genomen van achter de zogende schapen, om zijn volk Jakob te weiden, en Israël zijn erfdeel. 72. Ook heeft Hij hen gevoed naar de oprechtheid zijns harten, en heeft hen geleid naar de voorzichtigheid zijner handen.

67. *En Hij verwierp.* Zij, die denken, dat het de Israëlieten waren, die even te voren vijanden Gods zijn genoemd, voegen deze verzen bij de vorige, alsof de Profeet zeide, dat de wonde, die God hun geslagen had, ongeneeslijk was. Maar ik voor mij, hel meer over naar de andere meening, nl. dat God, toen Hij

de Philistijnen streng gekastijd had, hierin ondubbelzinnig heeft doen blijken, dat het verbond, hetwelk Hij met zijn volk had gesloten, geene ijdele zaak was, aangezien Hij eene zoo strenge wraak geoefend heeft aan hunne vijanden. Ik verklaar dit dus liever als hier bijgevoegd bij wijze van verbetering, alsof de Profeet gezegd had, dat God nog niet zóó ten volle met de ongelukkigen, die zich van Hem hadden afgekeerd, was verzoend, dat Hij niet nog eenige sporen van zijne kastijdingen zou doen overig blijven. Naar mijn oordeel is dit dus de beteekenis van den tekst: Toen de Ark door de Philistijnen was genomen, heeft God, bij wijze van spreken, geslapen, daar het volk Hem door hunne zonden dronken hadden gemaakt, zoodat Hij niet meer waakte om hen, naar zijne gewoonte, te beschermen; maar dat God toch niet lang door dezen slaap was verdoofd, maar dat Hij, toen Hij zag dat deze goddelooze Philistijnen zich spottend verhieven tegen de heerlijkheid zijner majesteit, door deze snoode beleediging bewogen en opgewekt was, evenals een reus, die plotseling uit zijn' eersten slaap wordt opgewekt en vóór dat nog de wijndampen geheel bij Hem verdwenen zijn; en toch was wederom zijn toorn tegen deze Heidensche en onbesneden natie niet zoo groot, of Hij heeft ten einde toe eenige teekenen willen doen zien van zijne straf over het booze en ondankbare volk van Israël. En zoo heeft dan de verwerping, waarvan Hij thans spreekt, deze beteekenis, dat God, toen Hij toeliet dat de Ark weggevoerd werd, hierdoor de Israëlieten heeft willen berooven van de eer en het voorrecht, dat God hun voormaals had geschonken. Er zijn dus twee voorname punten, waarop wij hier hebben te letten; ten eerste: dat toen de Philistijnen door deze smadelijke krankheid der zweren bezocht was, men toen het blijkbaar getuigenis had, dat, zoo de Israëlieten door hen overwonnen waren, dit niet anders was dan omdat God het aldus gewild had. Want God heeft na dit tijdstip geene nieuwe kracht verkregen, Hij heeft geen nieuw leger op de been gebracht, om daarmede de Philistijnen, die de overwinning hadden behaald, te gaan beoorlogen; en evenmin heeft Hij om dit te doen hulp van anderen ontvangen. Ten tweede: Hoewel God zijn' arm ontbloot heeft tegen de Philistijnen, om te toonen, dat Hij nog gedacht aan zijn verbond, en nog zorg droeg voor het volk, dat Hij had verkoren, zoo heeft Hij den staat van het volk Israëls toch niet zóó wederom opgericht, of de verwerping van Silo bleef toch ter eeuwige gedachtenis aan zijn' toorn. Hij heeft den stam van Efraïm dus verworpen, niet in dier voege, dat Hij hen voor altijd had verstooten, of hen van het lichaam der

Kerk voor goed had afgesneden, maar alleen in dien zin, dat Hij de Arke des Verbonds niet langer onder hen wilde laten verblijven. Want de stam van Juda wordt gesteld tegenover dien van Efraïm, omdat God daarna zijne woonplaats in het midden van Juda heeft verkoren. En zoo begint de Profeet dan aan te toonen, dat toen de Arke des Verbonds op den berg Zion verbleef, het volk eenigermate vernieuwd en weder hersteld was in de genade, waarvan het was afgeweken, zoodat God hun ook het symbool der verzoening teruggaf. Want, aangezien God (bij wijze van spreken) door de schuld der Israëlieten gebannen was, en zijne kracht in gevangenschap was gehouden, was het noodig, dat zij door deze gedachtenis zouden leeren, dat hunne boosheid Hem zoo zeer mishaagde, dat Hij de plaats zelfs niet meer kon aanzien, waar Hij voormaals had gewoond. En hoewel nu na deze scheiding geene volkomene wederherstelling heeft plaats gehad, opdat het volk in het vervolg beter op zich zelven acht zou geven, heeft God hun toch eene verwonderlijke goedertierenheid bewezen, door wederom eene vaste woonplaats voor zijne Ark te kiezen. En wat betreft, dat de Ark na hare terugkomst naar Gath, en Ekron en naar nog andere plaatsen werd gebracht, tot dat de berg Zion op wonderdadige wijze als hare woonstede was aangewezen; al die tusschentijd rekent niet mede, omdat het de bedoeling des Profeten was zoowel het voorbeeld der straf als de genade Gods, welke grooter was dan men had durven hopen, in herinnering te brengen. Men moet ook letten op hetgeen dikwijls in de boeken van Mozes herhaald is: Wanneer uw God eene plaats zal hebben verkoren, waar gij zijn' naam zult aanroepen En omdat nu Silo van wege het langdurig verblijf der Arke aldaar, vermaard was geworden, was het hart der menschen, nadat zij naar het land der vijanden was weggevoerd, in groote verslagenheid en benauwdheid, totdat men wist welke plaats God had verkoren. Hoewel nu de tien stammen toen nog niet verworpen waren, daar zij het koninkrijk en het priesterschap nog met Juda gemeen hadden, zijn zij toch na verloop van tijd door hun eigen opstand afgesneden geworden. Dat is de reden waarom de Profeet met zekere minachting zegt, dat de stam van Jozef, waartoe zij behoorden, niet verkoren was.

68. *Maar Hij heeft den stam van Juda verkoren.* Namelijk, omdat Hij hem boven de anderen bevoorrecht heeft door uit zijn midden een' Koning te kiezen, die over al de Israëlieten, zoowel als over de Joden regeerde. En *Hij verkoos den berg Zion* en wees dáár de plaats aan voor zijn Heiligdom. Opdat

men nu de oorzaak daarvan nergens anders dan in God zal zoeken, toont de Profeet dat zijne vrije liefde de reden is, waarom de berg Zion met zoo groot voorrecht boven alle andere plaatsen begiftigd is geworden. Want het betrekkelijk voornaamwoord *dien* is hier genomen in plaats van het redegevend voegwoord *want*; alsof hij gezegd had, dat het Heiligdom Gods aldaar gegrondvest was, niet om eenigerlei waardigheid, die deze plaats in zich zelve had, maar uitsluitend omdat dit de wil en het welbehagen Gods was. Zoodat deze laatste wederherstelling evenzeer uit vrije genade geschied was, als de eerste aanneming des volks, toen God een verbond gemaakt heeft met Abraham, of toen Hij het volk uitgeleid heeft uit Egypte. En de liefde tot de plaats is om den wille der menschen, waaruit volgt, dat de Kerk van den beginne af en door alle tijden heen bijeen verzameld werd door de genade en milddadigheid Gods, omdat er in de menschen nooit eenigerlei waardigheid was, die zij van nature bezaten, en het is ook eene te kostelijke zaak om van de macht der menschen af te hangen. In het volgende vers wil de Profeet niets anders zeggen, dan dat de berg Zion met eene uitnemende schoonheid was versierd, maar die toch eigenlijk op het hemelsch voorbeeld ziet. Want God heeft niet gewild, dat zijne kinderen bij de pracht en heerlijkheid der gebouwen zouden blijven staan, of bij de praal der ceremoniën, maar dat zij hun' geest zouden opheffen tot onzen Heere Jezus, die het wezen der typen en afschaduwingen is. Daarom zegt hij, *dat het Heiligdom gebouwd is als hoogten*, dat is, dat het hooger was dan alle hooge bergen, gelijk Jesaja en Micha, de wederoprichting profeteerende van den nieuwen en geestelijken Tempel, zeggen, dat hij op den top der bergen gesteld zal worden, opdat hij verheven zou zijn boven alle heuvelen of kleine bergen (Jesaja 2:2; Micha 4:1). En wij weten, dat de vestingen in dien tijd op hoogten gebouwd werden. Daarna vergelijkt hij den berg Zion bij de geheele aarde. Want, ofschoon men het kan zien gebeuren, dat sommige deelen der aarde beven en bewogen worden, of verwoest worden door eene plotseling ontstane scheur, of beroerd worden door de eene of andere heftige omkeering, of eene verandering ondergaan, toch blijft de geheele massa der aarde vast en onwankelbaar, omdat hare grondslagen zijn in de diepte. De Profeet geeft dus te kennen, dat het gebouw, waarvan hij spreekt, niet van tijdelijken of voorbijgaanden aard is, (gelijk de hooge en prachtige paleizen der koningen na verloop van tijd ineenstorten en in een' puinhoop worden verkeerd, of onderhevig zijn aan verwoesting door andere middelen), maar dat het zóó vast gegrond is, dat het tot

aan het einde der wereld zal blijven bestaan. Als iemand nu zegt, dat deze Tempel door de Chaldeeën en Assyriërs verwoest werd, dan is die zwarigheid gemakkelijk op te lossen, want de vastheid, waarvan de Profeet spreekt, bestaat slechts in Jezus Christus. Want, zoo men dit oude Heiligdom, dat slechts een type of zinnebeeld was, op zich zelven beschouwt, zonder te letten op hetgeen er door voorgesteld werd, dan zal het slechts een nutteloos en onwezenlijk spooksel zijn; maar daar God gewild heeft dat het tot teeken en onderpand zou dienen van Christus, is het volkomen terecht, dat er een eeuwige duur aan wordt toegeschreven, gelijk elders gezegd is, dat God zijne grondslagen gevestigd heeft op de heilige bergen, en: Dat Hij Zion met zijne hand gegrond heeft, en: Dat Hij aldaar woont, zoodat zij nooit kan vallen (Psalm 87 : 1; Jesaja 14 : 32; Psalm 74 : 2).

70. *En hij heeft David, zijn' knecht verkoren.* Na melding te hebben gemaakt van den Tempel, komt hij nu te spreken van het koninkrijk, omdat deze zaken de voornaamste teekenen waren van de uitverkiezing en de genade Gods; gelijk ook Christus verschenen is als onze Koning en Hoogepriester om ons eene eeuwige en volkomene zaligheid aan te brengen. En voorts toont hij aan, dat David door God zelven tot Koning was gemaakt, daar Hij hem van achter de schapen heeft genomen om hem ten troon te verheffen. Want deze overgang zet niet weinig luister bij aan Gods genade, dat een eenvoudig dorpeling uit zijne herdershut wordt genomen om Koning te zijn. Nu beperkt de Profeet deze genade niet tot den persoon van David, maar hij geeft te kennen, dat alle waardigheid onder de kinderen van Abraham voorvloeit uit deze fontein van Gods genade en ontferming. Want al de heerlijkheid en het geluk van het volk was gelegen in het koninkrijk en in het priesterschap, welke twee zaken hij aan de genade en het welbehagen Gods toeschrijft. En daarom moest de aanvang van het Koninkrijk van Jezus Christus gering en verachtelijk zijn, opdat het in overeenstemming zou wezen met zijn type, en opdat God openlijk zou doen blijken, dat Hij zich van geene uitwendige middelen heeft bediend om onze zaligheid te werken. Er is nog eene omstandigheid, die de genade Gods verhoogt, nl. dat David, die een schaapherder was, tot herder van het uitverkoren volk en van Gods erfdeel is aangesteld, want hoewel dit eene toespeling is op den vroegeren staat van David, toont de Geest Gods toch ook aan, waarin het verschil bestaat tusschen de goede en wettige koningen, en de roofzieke, afpersende, uitzuigende tyrannen, daar Hij zegt, dat

zij herders moeten zijn. Daarna voegt hij er bij, dat hij getrouwelijk den last, die hem was opgedragen, heeft volvoerd, en hiermede bestraft hij van terzijde de ondankbaarheid en verdorvenheid des volks, dat niet slechts de heilige, onschendbare orde van God heeft omgekeerd, maar door het nuttige en heilzame juk af te werpen, zich zelven tot eene ongelukkige scheuring en verdeeldheid gebracht heeft. Hetgeen volgt over *de voorzichtigheid der handen* schijnt in oneigenlijken zin te zijn gezegd. De Profeet heeft helder en duidelijk te verstaan willen geven, dat David niet slechts gelukkig is zijne ondernemingen, maar dat hij door den Geest Gods werd geleid, zoodat hij nergens als in den blinde mede te werk ging, maar alles, waartoe hij door zijn ambt was geroepen, met wijsheid en beleid gedaan heeft, en dat alzoo in het welgelukken van zijne ondernemingen meer wijsheid dan geluk openbaar werd.

PSALM 79.

INHOUD: Het is eene klage, of treurzang der Kerk, die zwaar beproefd is, waarin de geloovigen wel treuren over hunne verwoesting en hunne vijanden beschuldigen van wreedheid, maar tevens belijden, dat zij rechtvaardiglijk gekastijd worden, en ootmoedig de toevlucht zoeken in Gods barmhartigheid, tot deze hope voornamelijk bewogen zijnde, doordat zij zien, dat hunne rampen in verband staan met het smaden van God, als de goddeloozen door de Kerk te verdrukken, zijn' heiligen naam lasteren.

Een Psalm van Asaf. 1. O God! de Heidenen zijn
in uw erfdeel gekomen; zij hebben den Tempel uwer
heiligheid verontreinigd, en hebben Jeruzalem tot steen-
hoopen gemaakt. 2. Zij hebben de doode lichamen
uwer dienstknechten den vogelen des hemels tot spijze
gegeven; en het vleesch uwer gunstgenooten aan de
dieren der aarde. 3. Zij hebben rondom Jeruzalem
hun bloed vergoten als water; en er was [niemand]

die hen begroef. 4. Wij zijn onzen naburen ten smaad geweest, en dengenen, die rondom ons zijn, ter bespotting en beschimping.

1. *O God! de Heidenen zijn in uw erfdeel gekomen.* Het is duidelijk merkbaar, dat deze Psalm lang na den dood van David gedicht werd. Want dat sommigen bij wijze van verontschuldiging aanvoeren, dat de rampen en beproevingen der Kerk hier door den geest der Profetie voorzegd zijn, ten einde de geloovigen te bemoedigen om het kruis te verdragen, hiervoor bestaat geen schijn van grond, want de Profeten zijn niet gewoon om in hunne profetiën de taal der historie te gebruiken. En al wie met een onbevangen oordeel den samenhang van den tekst beschouwt, zal gemakkelijk bemerken, dat hij geschreven werd, toen de Assyriërs na den tempel verbrand en de stad verwoest te hebben, het volk in ballingschap hebben weggevoerd; of wel, toen de Tempel verontreinigd werd door Antiochus, nadat deze eene groote slachting onder de inwoners van Jeruzalem had aangericht; want het onderwerp past zoowel bij de eene als bij de andere gebeurtenis. Wij kunnen er ons dus van overtuigd houden, dat deze klacht aan de geloovigen was ingegeven, toen de Kerk onder zware verdrukking was, en de zaken uiterst wanhopig stonden. Want wij weten met hoeveel wreedheid de Assyriërs te werk zijn gegaan; evenals ook wie onder de tyrannieke overheersching van Antiochus, slechts den mond durfde te openen om den zuiveren dienst van God te bepleiten, ter dood werd gebracht. Nu klaagt de Profeet, in den persoon der geloovigen, ten eerste, dat de Tempel verontreinigd was en de stad verwoest, en vervolgens, in het tweede en derde vers, dat de heiligen in grooten getale gedood zijn geworden en hunne doode lichamen onbegraven bleven. Er is geen woord dat de wreedheid der vijanden niet uitdrukt. Want aangezien God dit land voor zijn volk had verkoren, was het niet met de rede bestaanbaar, dat het aan Heidensche volken overgeleverd was, om zoo smadelijk door hen vertreden en verwoest te worden. De Profeet klaagt dus dat *de Heidenen in het erfdeel Gods zijn gekomen*, alsof hiermede de orde der natuur, als het ware, omgekeerd was. De verwoesting van *den Tempel*, waarvan hij in de tweede plaats spreekt, was nog te meer ondragelijk, omdat hierdoor de dienst van God op aarde vernietigd was. Hij voegt er bij, dat Jeruzalem, dat Gods koninklijke residentie was, tot *steenhoopen* was geworden,

waarmede hij te kennen geeft, dat de stad in een' puinhoop was verkeerd, die hartverscheurend was om aan te zien. Daar nu de ontwijding van den Tempel en de verwoesting van de heilige stad niet zonder goddeloozen opstand tegen God heeft kunnen geschieden, moest de toorn Gods tegen de vijanden hier wel door opgewekt worden; daarom begint de Profeet met deze gebeurtenissen te vermelden, en komt dan in de tweede plaats tot het ombrengen der godvruchtigen. Hiermede wordt eene nog grootere wreedheid in het licht gesteld, daar zij de dienstknechten Gods niet slechts hebben gedood, maar hen ook aan de vogelen des hemels en den dieren des velds ten prooi hebben gegeven, om door hen verslonden te worden, in plaats van hen te begraven. Nu hebben de menschen door alle tijden heen zoo groote waarde gehecht aan het begraven der dooden, dat zij niet eens hunne vijanden van de eer der begrafenis beroofd hebben. Hieruit volgt dat zij, die behagen scheppen in de barbaarschheid om doode lichamen door wilde dieren te zien verscheuren en verslinden, die wilde dieren in wreedheid evenaren. Hij toont ook, dat zij zich niet als andere vijanden gedragen hebben, en dat zij zich niet ontzagen *het bloed der menschen te vergieten als water,* waaruit men hunne ongemeene bloeddorstigheid kan afleiden. Als hij zegt, dat *er niemand was om hen te begraven,* dan strekt dit zich uit tot hunne broeders en andere bloedverwanten, als of hij zeide dat de stedelingen door zulk een' schrik waren bevangen wijl men allen, die men ontmoette doodde, dat zij zich niet naar buiten durfden wagen. Omdat God nu gewild heeft, dat in het begraven der menschen een getuigenis lag opgesloten van de laatste opstanding, was het een dubbele smaad, dat de heiligen na hun' dood van dit recht werden beroofd. Nu vraagt men echter, aangezien God, de verworpenen dikwijls met deze straf bedreigt, hoe Hij het dan heeft kunnen toelaten dat de geloovigen door dieren werden verslonden. Wij moeten ons herinneren wat wij elders gezegd hebben, dat de tijdelijke straffen, die slechts betrekking hebben op het vleesch, zoowel de uitverkorenen als de verworpenen kunnen treffen. Het verschil ligt slechts in de uitkomst of het einde; want onze Heere verkeert hetgeen op zich zelven een teeken is van zijn' toorn, in heil voor zijne geloovigen. Daarom moet van het Graf volkomen hetzelfde gezegd worden als van den Dood. Het kan gebeuren dat de voortreffelijkste dienstknechten Gods op wreede en smadelijke wijze ter dood gebracht worden, op dezelfde wijze nl. als moordenaars en andere verachters van God. Maar toch is de dood der heiligen dan niet minder kostelijk in Gods oogen;

en als Hij heeft toegelaten dat zij onrechvaardiglijk verdrukt werden in hun vleesch, zoo zal de wrake, die Hij hierom oefent aan hunne vijanden, genoegzaam aantoonen, hoe dierbaar zij Hem geweest zijn. En zoo is het dat God, ten einde aan de verworpenen ook na hun' dood de teekenen van zijn' toorn in te drukken, hen van eene eerlijke begrafenis berooft; daarom dreigt Hij dien boozen koning, dat hij met eene ezelsbegrafenis begraven zal worden (Jeremia 22 : 19). Maar als Hij zijne kinderen aan zoodanigen smaad blootstelt, en het voor eene wijle den schijn heeft, alsof Hij hen heeft verlaten, dan zal Hij dit daarna in een middel verkeeren dat hun heil helpt bevorderen, want, hun geloof, door deze verzoeking beproefd zijnde, zal nieuwe overwinningen behalen. Want dat men in oude tijden de dooden balsemde, dat geschiedde slechts om den wille der overblijvenden, opdat zij het lichaam ziende, dat als in veiligheid gebracht werd, zij de hoop op een beter leven in hun hart zouden koesteren. Daarom kan aan de geloovigen de begrafenis onthouden worden, zonder dat hen dit schaadt, als zij nl. door het geloof zich boven deze ondergeschikte middelen verheffen, om spoedig in te gaan tot de gelukzalige onsterfelijkheid.

4. *Wij zijn onzen naburen ten smaad geweest*, enz. Dit is wederom eene klacht om de ontferming Gods op te wekken. Want hoe meer de boozen zich trotschelijk tegen ons verheffen, en ons bespotten, hoe naderbij de hoop op verlossing is gekomen, want hunne onbeschaamdheid is Gode onverdragelijk, wanneer zij zich aldus in vermetelheid te buiten gaat; voornamelijk, wanneer die smaad over den heiligen naam Gods wordt uitgestort, gelijk geschreven staat in Jesaja 37 : 22 en 23: Wie bespotten zij, of over wie hebben zij het hoofd geschud, o maagdelijke dochter Sions? En voorzeker! hunne naburen, die deels afvalligen waren en deels ontaarde kinderen Abrahams, en deels ook openlijke vijanden van den godsdienst, hebben terwijl zij dit arme volk kwelden, zich ook niet onthouden van God te lasteren. Zoo laat ons dan verstaan, dat de geloovigen hier niet klagen over den smaad, die hun persoonlijk is aangedaan, maar over de smaadheid die op indirecte wijze tegen God en zijne Wet was gericht, gelijk wij aan het einde van den Psalm nogmaals zien zullen.

5. Hoe lang, o Jehovah! zult Gij eeuwiglijk toornen? zal uw ijver zich ontsteken als vuur? 6. Stort uwe

grimmigheid uit over de Heidenen, die U niet kennen, en over de koninkrijken, die uwen naam niet aanroepen. 7. Want zij hebben Jakob verslonden, en zijne woonstede verwoest. 8. Gedenk ons de vorige ongerechtigheden niet; haast U, dat uwe barmhartigheden ons voorkomen, want wij zijn zeer bedrukt. 9. O God onzes heils, help ons, om uws heerlijken naams wil, en verlos ons, en wees onze zonden genadig, om uws naams wil.

5. *Hoe lang, o Jehovah!* enz Ik heb er elders reeds op gewezen, dat deze twee woorden: Hoe lang, en: eeuwiglijk, als zij te zamen gevoegd worden, een langdurig aanhouden van ramp en ellende aanduiden, waarvan men het einde niet kan bespeuren, gelijk men in het Latijn zegt: *Quousque tandem?* dat is: Tot wanneer eindelijk? Hieruit maken wij op, dat het dus niet maar een paar maanden was nadat de Kerk begonnen is verdrukt te zijn, dat deze Psalm gedicht werd, maar dat het was toen de harten schier gebroken waren door het zoo langdurige lijden. Hoe dit zij, de geloovigen belijden hier, dat zij niet door zoo vele rampen geteisterd zouden zijn, en onder zooveel leed gebukt zouden gaan, indien God niet in toorn tegen hen was ontstoken; want, daar zij er van overtuigd zijn, dat de boozen geenerlei macht hebben om kwaad te doen, zoo God het niet wil, komen zij gemakkelijk tot de gevolgtrekking, dat, wanneer Hij aan hunne Heidensche vijanden toelaat hun zooveel kwaad te doen, dit een teeken is van zijn groot ongenoegen en toorn. Ook konden zij niet anders op Gods hulp en bijstand hopen om verlost te worden, want Hij slechts kan den teugel aanhalen, die eerst den teugel gevierd had. Inzonderheid betaamt het ons, wanneer ons geweten ons aanklaagt als God ons bezoekt met zijne roede, op Gods hand te zien. Zij beschuldigen God niet van onrechtmatig vertoornd te zijn, maar erkennen, dat het met volle recht is, dat zij gestraft worden. Maar hoewel God nu in zijne dienstknechten altijd redenen genoeg kan vinden om hen te straffen, zoo leidt zijne goedertierenheid Hem er toe om dikwijls hunne misdaden te vergeven, en dan legt Hij hun het kruis op met een gansch ander doel, gelijk Hij het geduld van Job heeft willen beproeven, en zijne Martelaren waardig heeft gemaakt een' eer-

vollen strijd te strijden. Hier echter plaatst het volk zich vrijwillig voor den rechterstoel Gods, en schrijft de benauwdheid, waaronder het zucht, toe aan hunne eigene zonde. Hieruit kunnen wij dus de waarschijnlijke gissing afleiden, dat de Psalm gedicht werd ten tijde der Babylonische ballingschap, want wij hebben elders gezien, dat zij onder de tyrannie van Antiochus eene andere wijze van spreken hadden, nl. Wij zijn niet afgeweken van uwe geboden, en hebben uw verbond niet verbroken; wij zijn niet tegen U opgestaan en hebben uwe Wet niet verlaten, en toch zijn deze dingen over ons gekomen (Ps. 44 : 18). Niet, alsof de geloovigen tegen God hebben gemurmureerd, maar omdat zij wisten, dat God een ander doel had dan hen te straffen voor hunne zonde, want door deze zoo hevige aanvechtingen heeft Hij hen aangespoord om te streven naar hunne hemelsche roeping.

6. *Stort uwe grimmigheid uit over de Heidenen.* Dit gebed schijnt in strijd met de wet der liefde. Want het betaamt ons, om niet zóó met ons eigen leed vervuld te zijn, of wij moeten nog altijd wenschen, dat ook anderen verlicht zullen worden. Daarom schijnen de geloovigen verkeerd te doen als zij het verderf der ongeloovigen begeeren, over wier heil zij veeleer in zorge behoorden te zijn. Maar wij moeten in gedachten houden wat wij elders gezegd hebben, nl. Zoo iemand dergelijk gebed naar behooren wil bidden, dan moet hij daarbij gedreven zijn door ijver voor het algemeen welzijn, zoodat het onrecht, dat hem persoonlijk aangedaan is, daarbij gansch en al buiten rekening blijft, en hij door geene vleeschelijke beweegredenen gedreven wordt tegen zijne vijanden; maar, zich zelven vergetende, alleen het algemeen welzijn der Kerk op het oog heeft, en dit wil teweegbrengen. En vervolgens, dat hij den Geest der wijsheid en des oordeels moet aanroepen, zoodat hij, die bidt, door geen verkeerden ijver gedreven wordt, waarover wij elders uitvoerig gesproken hebben. Hier komt nog bij, dat de geloovigen hier niet slechts hun eigen voordeel uit het oog verliezen om alleen op het welvaren der Kerk acht te geven, maar ook dat zij voornamelijk het oog op Christus gericht houden, en wenschen dat Hij zijne vijanden, voor wie geenerlei hoop op bekeering meer mogelijk is, ten verderve zal bestemmen. Zij hebben dit woord dus zoo maar niet in het wilde uitgesproken, dat God dezen of genen zal verderven; en evenmin loopen zij Gods oordeel vooruit; maar aan de verworpenen de veroordeeling toewenschende, die zij hebben verdiend, verbeiden zij geduldig, totdat de Rechter

scheiding maakt tusschen de verworpenen en de uitverkorenen. Dit doende verwerpen zij dus volstrekt de liefde niet, die uit barmhartigheid wordt geboren; want hoewel zij zouden wenschen dat allen behouden wierden, toch weten zij, dat sommigen vijanden zijn en blijven van Jezus Christus, voor wie dus geene hoop op beterschap meer overig blijft, en wier verderf dus zeker is. Toch is het vraagstuk hier nog niet geheel mede opgelost, want in het volgende vers, waar zij de wreedheid hunner vijanden aanklagen, schijnen zij begeerig naar wraak. Maar wij moeten ons te binnen brengen wat wij te voren gezegd hebben, nl. Dat niemand aldus kan bidden, tenzij hij met een publiek ambt bekleed zij, of in de hoedanigheid van publiek persoon spreekt, en zijn eigen persoon daarbij geheel buiten rekening blijft, daar hij de zaak van geheel de Kerk omhelsd heeft en er voor heeft te zorgen. En zelfs moeten zij daarbij Christus als Hoofd der Kerk voor oogen houden, en eindelijk, dat zij door de leiding des Heiligen Geestes hun' geest opheffen tot het oordeel Gods, zoodat zij bereid zijn tot vergeven, en niet alle vijanden, zonder onderscheid, den dood wijden, door wie zij beleedigd of verongelijkt zijn, maar alleen de verworpenen. Want onze Heere Jezus Christus heeft den onbedachtzamen ijver bestraft van hen, die, vóórdat nog de hoop op bekeering voor sommige Samaritanen afgesneden was, zich gehaast hebben om het oordeel over hen te willen uitspreken, en zeide hun: Gij weet niet van hoedanigen geest gij zijt (Lukas 9 : 55). Hier komt nog bij, dat de geloovigen hier niet maar eenvoudig het verderf vragen van hen, die de Kerk zoo boosaardiglijk hebben vervolgd, maar, naar het hun geoorloofd is, op gemeenzame wijze met God spreken. Zie hier de gevolgtrekking waartoe zij komen: Hoe komt het, Heere dat Gij ons zoo zwaar beproeft, wij, over wie uw naam toch is aangeroepen, terwijl Gij de Heidensche volkeren spaart, die U verachten? Daarna zeggen zij op eene andere plaats, dat God ruimschoots gelegenheid heeft om zijn' toorn elders te doen gevoelen, aangezien zij toch niet de eenigen zijn op aarde, die gezondigd hebben. Hoewel het ons nu niet betaamt aan God de wet voor te schrijven, maar het ons wèl voegt ons geduldig te schikken onder deze wet: Dat het oordeel begint met het huis Gods, zoo is deze vrijmoedigheid toch aan de geloovigen vergeven, als zij vragen, om ten minste niet strenger behandeld te worden dan de ongeloovigen en de verachters van God. Laat ons intusschen opmerken dat deze twee uitdrukkingen in eene zelfde beteekenis zijn genomen: *God niet kennen* en *zijn' naam niet aanroepen.* Want door deze verschil-

lende wijzen van spreken geeft de Profeet te kennen dat zoo de kennis van God niet voorafgaat, het onmogelijk is Hem aan te roepen; gelijk ook Paulus leert (Rom 10 : 14). Want het betaamt ons niet te antwoorden: Gij zijt onze God (Hosea 2 : 22) voordat Hij gezegd heeft: Gij zijt mijn volk; maar door ons tot zich te noodigen opent Hij onzen mond. Hoewel nu de aanroeping van Gods naam zich niet uitsluitend bepaalt tot het gebed, zoo komt de zaak toch hierop neer, dat, zoo de kennis van God ons niet leidt, het onmogelijk is, dat wij den waren godsdienst oprecht belijden. Wel is waar, de Heidenen van dien tijd hebben zich overal er op beroemd dat zij God dienden; daar zij echter verstoken waren van zijn Woord, en zich een' God maakten naar de inbeeldingen van hun hart, was alles wat zij deden een walg in Gods oogen. Evenzoo is het heden ten dage met het Pausdom; want deze arme verblinden bedenken niet wat Godes is; zij vragen zijn' mond niet om te weten wat Hem welbehaaglijk is, en daarom is het zeker, dat God hen verwerpt, daar zij afgoden in zijne plaats stellen.

8. *Gedenk ons de vorige ongerechtigheden niet.* De geloovigen bevestigen de zaak, die zij slechts kort en eenigszins duister aangestipt hebben, nl. dat deze straf hun rechtvaardig toebedeeld is; want de verlichting van hunne ellende kon alleen in verzoening met God worden gevonden. Want het eerste geneesmiddel tegen alle kwaad is: dat God ons wederom in genade aanneemt, want, als Hij in toorn tegen ons is ontstoken, dan zal zelfs voorspoed ongelukkig voor ons uitvallen en in kwaad voor ons verkeeren. Door *de vorige ongerechtigheden* verstaan sommigen die, welke door de vaderen zijn bedreven. Anderen denken dat het de zonden zijn van hen, die hier bidden, en waaraan zij zich in hunne kindsheid en jongelingsjaren hebben schuldig gemaakt. Ik voor mij acht, dat het zich verder uitstrekt, alsof hier geene sprake is van een of twee overtredingen, die voorheen bedreven zijn, maar dat zij verschillende misdrijven belijden, die gedurende vele jaren als opgestapeld werden door hunne vaderen en door hen zelven. Aldus erkennen zij zich schuldig aan langdurige hardnekkigheid, waardoor zij zich tegen God hebben verhard. En deze bekentenis beantwoordt aan de bestraffing der Profeten. Want de Gewijde Geschiedenis getuigt dat de straf der gevangenschap uitgesteld werd tot dat het door ervaring aan God was gebleken, dat hunne boosheid ongeneeslijk was. Men moest er zich ook niet over verwonderen, dat de kinderen bidden, dat de ongerechtigheid hunner vaderen hun niet toege-

rekend zullen worden, aangezien de Wet verklaart, dat God de ongerechtigheid der vaderen bezoekt aan de kinderen en wrake doet over hunne ongerechtigheden tot in het derde en vierde geslacht. Nu moet men de tegenstelling opmerken tusschen het werkwoord *Haast U* en *de vorige ongerechtigheden*; want indien God streng rekenschap had willen eischen wegens al de zonden, die de Israëlieten gedurende drie of vier honderd jaren hebben bedreven, dan zou de verlossing nog lang op zich hebben doen wachten. De geloovigen bidden dus dat God, hunne vorige ongerechtigheden vergetende, tot hen zal naderen om hun bijstand te verleenen. Omdat de vertraging en verhindering lag aan hunne zonde is het niet zonder oorzaak dat zij er bijvoegen, dat *zijne barmhartigheden hen snel mogen voorkomen.*

9. *O God onzes heils, help ons*, enz. De geloovigen herhalen ook in dit vers, dat alle rampen en beproevingen, die hen treffen, een uitvloeisel zijn van Gods toorn, en dat er geene andere verlichting is voor hunne smart, dan verzoend te zijn met God. En omdat zij zich schuldig gevoelen aan vele overtredingen, bevestigen zij door verschillende uitdrukkingen de hoop van genade te zullen verkrijgen. Ten eerste zoeken zij gunst te verkrijgen, zeggende: *o God onzes heils*, daarna belijden zij dat zij niets van zich zelven medebrengen, dat de barmhartigheid Gods zou kunnen opwekken, en daarom pleiten zij op niets anders dan op zijne eigene heerlijkheid. Hieruit leeren wij, dat allen, die gezondigd hebben, niet met God verzoend worden door eenigerlei voldoening of verdienste van hunne eigene werken, maar door zijne vrije genade en vergeving Men moet zich ook herinneren hetgeen ik vroeger reeds aangestipt en bij Psalm 6 uitvoeriger behandeld heb, nl dat, wanneer God ons kastijdt, wij niet slechts moeten verlangen naar verlichting van de uitwendige kastijding, maar dat het onze eerste zorge moet zijn om met God verzoend te worden; en dat men niet het voorbeeld moet volgen van die onverstandige kranken, die willen dat de symptomen hunner kwalen weggenomen zullen worden, terwijl zij er zich niet om bekommeren om van derzelver bron, of eerste oorzaak, bevrijd te worden Van het werkwoord *kafar*, dat de uitleggers vertalen door: Wees genadig, heb ik elders reeds gesproken. Eigenlijk beteekent het Reinigen en heeft het betrekking op de offers. Laat ons daarom telkenmale als wij met God verzoend willen wezen, gedachtig zijn aan Jezus Christus, want zonder bloedstorting is er geene vergeving. (Hebreën 9 : 22.)

10. Waarom zouden de Heidenen zeggen: Waar is hun God? Laat de wrake over het bloed uwer dienstknechten, dat vergoten is, bekend zijn onder de Heidenen in onze tegenwoordigheid. 11. Laat het gekerm van den gevangene voor uw aanschijn komen, en behoud naar de grootheid van uwen arm de kinderen des doods. 12. En vergeld onzen naburen zevenvoudig in hun' boezem, hun' smaad, waarmede zij U, o Heere! gesmaad hebben. 13. Maar wij, die uw volk zijn en de schapen uwer weide, zullen U tot in eeuwigheid belijden door van geslachte tot geslachte uwen lof te vermelden.

10. *Waarom zouden de Heidenen zeggen.* Thans pleiten de geloovigen nog in een' anderen zin op zijn' naam. Want Hij schenkt ons genade om zijns naams wil; aangezien Hij barmhartig is, en ons den mond wil sluiten, opdat Hij alleen gekend wordt rechtvaardig te zijn, vergeeft Hij ons onze zonden. Maar hier smeeken de geloovigen dat God zijn' heiligen naam niet zal blootstellen aan de lastering en bespotting der boozen. En hiermede worden wij er op gewezen, dat wij te vergeefs zullen bidden, indien wij aan de zorge voor ons heil niet met een onverbreekbaren band den ijver voor Gods eer verbinden. Uit het tweede lid van dit vers vloeit eene zelfde vraag voort, als die waarvan wij boven de oplossing reeds hebben gegeven. Want, hoewel God verklaart, dat Hij wrake zal doen over onze vijanden, zoo is het ons toch niet geoorloofd haar te begeeren, als wij vervolgd of gekweld worden. Zoo laat ons dan wèl weten dat dit gebed niet voor iedereen, zonder onderscheid, door den Heiligen Geest is ingegeven, om het te bidden, naardat zij er door hunne hartstochten toe gedreven zijn, maar opdat wij onder de leiding des Heiligen Geestes de zaak van geheel de kerk behartigen en voorstaan tegenover de boozen. Zullen wij dus naar behooren bidden in deze zaak, dan moet in de eerste plaats de wijsheid des Heiligen Geestes in ons uitblinken, vervolgens moet onze ijver zuiver en gematigd zijn, want deze is dikwijls bedorven door de onreine neigingen van ons vleesch. Dan zal het ons vergund zijn om met een' reinen en gematigden ijver te bidden, dat God ons door blijkbare voorbeelden zal toonen, hoe dierbaar Hem het leven is zijner dienstknechten,

wier bloed Hij wreekt. Want het is de bedoeling der geloovigen niet om zich te verlustigen in het gezicht van het bloed der menschen, alsof zij vurig begeerden dit te zien vergieten; neen, zij wenschen slechts eene bevestiging van hun geloof door een blijk van Gods vaderlijke liefde, welke zich openbaart als Hij het onrecht wreekt, dat den zijnen is aangedaan. Wij moeten ook opmerken dat diegenen *Dienstknechten Gods* worden genoemd, die toch rechtvaardiglijk gestraft werden om hunne zonde; want, hoe zwaar God ons ook kastijdt, toch zal hij ons niet geheel verstooten; integendeel, Hij toont er mede hoezeer ons heil Hem ter harte gaat. En voorts: wij weten, dat wanneer de toorn Gods over geheel het lichaam der Kerk is gekomen, omdat de goeden vermengd zijn met de boozen, zij ook allen in de algemeene straf deelen, gelijk ook Ezechiël, Jeremia en Daniël mede in de gevangenschap weggevoerd werden. Hoewel nu ook dezen niet volmaakt onschuldig waren, toch is het zeker, dat het volk niet om hunnentwil door zoo zwaar eene ramp getroffen werd, maar dat in hun persoon aan de goddeloozen een voorbeeld van Gods toorn voor oogen werd gesteld, opdat zij er des te grooter leed om zouden gevoelen.

11. *Laat het gekerm van den gevangene voor uw aanschijn komen.* Omdat ik er niet aan twijfel dat het volk Gods in gevangenschap was toen de Heilige Geest dit gebed heeft ingegeven, ben ik van meening dat hij in het algemeen *gevangenen* noemt degenen, die binnen de grenzen van Assyrië en Chaldea waren opgesloten, en aan wie op straffe des doods verboden was van daar te vertrekken. En hij noemt *kinderen des doods* hen, die, ten opzichte van hunne gevangenschap, ter dood verwezen waren. Het zou echter geenszins ongerijmd zijn dezen zin te beperken tot het klein getal dergenen, die tot engere gevangenschap veroordeeld waren. En door dit woord geeft de Profeet te kennen, dat die trotsche, weerspannige harten, die zich voormaals tegen God hadden durven verheffen, verbroken en waarlijk verootmoedigd waren. Hij smeekt de grootheid af van Gods *arm*, dat is: van Gods macht, want zonder een groot wonder zou men op geene wederherstelling kunnen hopen.

12. *En vergeld onzen naburen*, enz. Wij hebben genoegzaam gesproken over de wraak; en hier toonen de geloovigen nog duidelijker, dat zij niet gedreven worden door het kwaad, dat hun persoonlijk aangedaan was, maar dat zij branden van een' heiligen ijver, als zij den naam Gods blootgesteld zien aan den

smaad en den laster der goddeloozen; en zoo dit gevoelen heerscht in ons hart, dan zal dit gemakkelijk de verkeerde wenschen van het vleesch in toom houden; en zoo de wijsheid des Geestes tusschenbeiden treedt, dan zullen onze gebeden in overeenstemming zijn met het rechtvaardig oordeel Gods. In het laatste vers zeggen zij dat de vrucht hunner verlossing zijn zal, dat *de naam Gods zal geloofd worden*; gelijk wij dan ook met geen ander dan dit doel moeten begeeren verlost te worden. Evenzoo geeft Hij ons ook alles uit den overvloed zijner vrije goedertierenheid, opdat zij gekend en verhoogd zou worden. Nu beloven zij eene dankbaarheid, die niet maar voor een' tijd zal wezen, maar de gedachtenis er van zal den volgenden geslachten worden bekend gemaakt, en door eene onafgebroken opvolging zal zij van mond tot mond aan de nakomelingen worden overgeleverd. Er moet ook gelet worden op de bijzonderheid als hij zegt: *Wij, uw volk, en de schapen uwer weide.* Want, daar de nakomelingschap van Abraham verkoren was om den naam Gods te loven, en zijn lof in Zion weerklonk, wat zou er dan gebeurd zijn indien dit volk omkwam? Zou dan ook de gedachtenis van den naam Gods niet zijn uitgeroeid. En er is niet aan te twijfelen dat deze plaats overeenstemt met de profetie van Jesaja: Dit volk heb Ik Mij geschapen, het zal mijn' lof vertellen (Jesaja 43 : 21).

PSALM 80.

INHOUD: Het is een gebed der smarte dat het God moge behagen zijne verdrukte Kerk ter hulpe te komen. Maar opdat de geloovigen des te eerder Gods bijstand in hunne ellende mogen verkrijgen, vergelijken zij hun' tegenwoordigen toestand bij dien van het begin, toen Gods genade over hen zoo bijzonder heeft uitgeblonken.

Aan den opperzangmeester op Shoshanim edoeth, een
Psalm van Asaf. 2. O Gij, Die Israël hoedt, hoor!
Die Jozef leidt als eene kudde, Gij, die gezeten zijt
tusschen de Cherubim, laat U zien. 3. Wek uwe macht
op voor het aangezicht van Efraïm, Benjamin en Ma-

nasse, en kom, om ons te verlosen. 4. O God! breng ons weder, en doe uw aangezicht lichten, zoo zullen wij verlost worden.

Hoewel deze Psalm bijna gelijk is aan den vorige, geloof ik toch dat hij gedicht werd ten behoeve der tien stammen, nadat hun rijk door verschillende rampen tot verval begon te komen. Want het is niet zonder reden, dat hier uitdrukkelijk melding wordt gemaakt van Jozef, Efraïm en Manasse. Sommige uitleggers voeren aan dat de Profeet zinspeelt op de orde, die door Mozes in acht werd genomen bij de rangschikking van het leger, omdat Efraïm en Manasse naast elkander optrokken (Numeri 2: 18). Maar het zou geen zin hebben om Jozef, Manasse, Efraïm en Benjamin te noemen, en van den ganschen stam van Juda en de heilige stad te zwijgen, indien de Profeet niet zeer bijzonder de tien stammen op het oog had. Als iemand nu antwoordt, dat de tien stammen, sedert zij zich afgescheurd hebben van het huis van David, ontaard zijn, en dat de dienst van God door hen was verdorven, zoo antwoord ik, dat onder hen nog vele trouwe dienstknechten Gods gevonden werden, die de knie voor Baäl niet hadden gebogen, en zich met het algemeen heerschende bijgeloof niet hadden ingelaten (1 Kon. 19 : 18). En dat is de reden, waarom Amos klaagt over de hardheid, die in den stam van Juda gevonden werd, daar er niemand onder hen was, die over de verbreking van Jozef treurde (Amos 6 : 6). Wij weten ook, dat na dien opstand eenige Profeten gezonden werden, om aan hen, die zich dáár bevonden, hoop te geven op verlossing. Hoewel zij dus bijna allen van God waren afgevallen, heeft God toch niet afgelaten te zorgen voor het zaad, dat overgebleven was. En gelijk Hij te voren hunne toekomstige rampen verzacht had door de profetiën en beloften zijner genade, zoo bevestigt Hij hen heden in dezelfde hope door hun een' vorm van gebed in te geven, totdat zij door de uitkomst ervaren, dat zij met geene ijdele beloften werden gevleid. Hieruit verstaan wij, waarin het verschil tusschen dezen en den voorgaanden Psalm is gelegen. Is er nu iemand, aan wie hetgeen ik zeg niet bevredigt, hij is vrij om tusschen de verschillende meeningen eene keus te doen. Ik koester echter de hoop, dat zij, die de omstandigheden nauwkeurig nagaan, mijn gevoelen zullen deelen. Ik zal niet verwijlen bij de woorden *Shoshanim* en *Edoeth*, aangezien ik reeds elders (Psalm 55) medegedeeld heb, wat hieromtrent de meening is der uitleggers, en daarenboven is de zaak niet genoeg van

belang om er zich veel over te kwellen. Zelfs diegenen die, de meeste kennis hebben der oudheid, kunnen hieromtrent toch niets anders dan min of meer waarschijnlijke gissingen te berde brengen.

2. *O Gij, Die Israël hoedt!* Vóórdat de Profeet melding maakt van Efraïm en Manasse, noemt hij eerst den naam van Jozef. Maar waarom dezen veeleer dan dien van Juda, indien het niet was dat hij voornemens is afzonderlijk over het rijk van Israël te spreken, over hetwelk de heerschappij bij de nakomelingen van Jozef berustte? Hiertegen is, gelijk ik reeds gezegd heb, geen bezwaar (aangezien God hun, na hen met zijne roede geslagen te hebben, profeten gezonden had) dat er het gebed mede gepaard gaat, dat God het overblijfsel tot zich zou vergaderen. Opdat zij zich echter ten opzichte van hun verdorven eeredienst niet zouden vleien, voert de Profeet hen door de aanroeping van God, *die gezeten is tusschen de Cherubim*, terug naar de zuivere leer der Wet. Want het Verzoendeksel was een onderpand van Gods tegenwoordigheid, waar God beloofd had de zijnen nabij te wezen om hun gebed te hooren. Het was niet geoorloofd deze ordening Gods naar den lust en het welbehagen der menschen te veranderen. De Israëlieten worden dus vermaand naar hun eersten oorsprong terug te keeren, opdat God hun genadig zou zijn. En voorts, de naam, of titel, die hier aan God wordt gegeven, geeft de uitnemende liefde te kennen van God jegens de menschen, daar Hij zich nederbuigt en (bij wijze van spreken) verkleint om tot hen af te dalen, en zich eene verblijfplaats uitkiest op de aarde om in hun midden te wonen. Want, in den eigenlijken zin des woords, is God niet gezeten, gelijk ook Hij, dien hemel en aarde niet kunnen bevatten, door geene plaats kan omsloten zijn; doch wegens de zwakheid der menschen, wordt Hij gezegd tusschen twee Cherubim te zijn gezeten, opdat de geloovigen door geen twijfel of vrees zouden weerhouden worden om tot hem de naderen, zich inbeeldende dat Hij op verren afstand van hen is. Men moet echter in gedachten houden hetgeen ik gezegd heb; nl dat hier aan de Israëlieten een' wettigen vorm van gebed is gegeven, opdat zij niet den god zouden aanroepen, dien zij zich te Dan en Bethel opgericht hebben, maar vaarwel zeggende aan hun bijgeloof, zich door het ware licht des geloofs zouden laten leiden volgens het Woord van God.

4. *O God! breng ons weder*, enz. Dat is: herstel ons in onzen vorigen toestand. Zij hadden in het vorige vers gevraagd, dat God zijne kracht zou opwekken voor het aangezicht van Efraïm en

Manasse, thans klagen zij, dat zij verworpen zijn, totdat God hun bijstand verleent en aan hunne treurige verstrooiing een einde maakt. Sommigen nemen het woord *wederbrengen* in een' anderen zin, alsof de geloovigen aan God om den Geest der wedergeboorte vroegen. Daar dit echter zeer gezocht is, zoo laat ons tevreden zijn met de eerste beteekenis, te weten, dat de geloovigen, gedrukt onder hunne rampen, de toevlucht nemen tot God, wien het eigen is leven te geven aan de dooden. En daar zij nu belijden, dat de oorzaak van hunne ellende hierin gelegen is, dat God, getergd zijnde door hunne zonde, zijn aangezicht verbergt, verwachten zij nu ook, van den anderen kant, alleen van zijne gunst heil en eene volkomene verlossing. Dit zal ons, zeggen zij, eene ware opstanding zijn uit de dooden, als uw aangezicht ons wederom beschijnt; alsof zij zeiden, dat zij, als God hun gunstig en genadig is, gelukkig zullen zijn, en dat zij dan in alles voorspoedig zullen wezen.

5. O Jehovah, God der heirscharen, hoelang zult Gij rooken tegen het gebed uws volks? 6. Gij hebt ons verzadigd met tranenbrood, en ons zeer vele tranen doen drinken. 7. Gij hebt ons onzen naburen ten twist gesteld, en onze vijanden spotten onder elkander met ons. 8. O God der heirscharen, breng ons weder, en doe uw aangezicht over ons lichten, en wij zullen behouden zijn.

5. *O Heere, God der heirscharen* Aangezien God in de Schrift belooft en stellig verklaart, dat de gebeden der zijnen niet te vergeefs tot Hem zullen opgaan, zou men er zich over kunnen verwonderen, dat de geloovigen thans tot Hem zeggen, dat Hij zich niet van hen laat verbidden, hoewel zij de toevlucht tot Hem nemen. Want zij klagen niet slechts, dat hun gebed onverhoord blijft, maar dat Gods toorn tegen hen ontstoken is, als zij Hem aanroepen, alsof Hij hun dienst gansch en al verwerpt. Waar is dan de belofte: Eer zij roepen, zal Ik hen verhooren (Jesaja 65 : 24)? Omdat God echter door zijne hulp uit te stellen het geduld der zijnen op de proef stelt, zegt de Profeet naar het gevoel van het vleesch, dat God doof is voor hunne gebeden, niet alsof de bidders daarom bij deze meening moeten blijven (want dan

zouden zij zich de deur toesluiten) maar hoewel zij door het geloof het tegenovergestelde moeten doen en tot den hemel moeten doordringen, waar zij hun heil verborgen zien, veroorlooft God hun toch hun hart uit te storten, en alle verdriet en zorg, alle smart en vrees, waaronder zij gebukt gaan voor Hem bloot te leggen. Nu schijnt er in deze woorden eene bedekte toespeling te liggen op den rook van Gods toorn en het reukwerk, dat men Hem offerde onder de Wet. Want, instede dat dit reukwerk den hemel verhelderde, klagen zij, dat door dien anderen rook de hemel zoodanig verduisterd wordt, dat hun gekerm niet tot God kan doordringen.

6. *Gij hebt ons verzadigd.* Door deze uitdrukking geven zij de zwaarte te kennen van hun leed en het lange aanhouden van hunne ellende; alsof zij zeiden: Wij zijn zóó verzadigd van kwelling en droefheid, dat wij niets meer kunnen dragen Daarna voegen zij er bij, *dat zij hunnen naburen ten twist gesteld zijn*, hetgeen op tweeërlei wijze verstaan kan worden, nl. dat zij in oneenigheid waren met hunne naburen, of wel, dat dezen, na hen overwonnen te hebben, onder elkander twistten over den buit, gelijk het gewoonlijk gaat, wanneer ieder den buit voor zich wil houden. Evenwel, de eerste beteekenis schijnt aannemelijker, nl. dat zij klagen, dat zij evenveel vijanden hebben als naburen, in plaats dat de nabuurschap tot wederzijdsche hulpvaardigheid en welwillendheid zou leiden. Dat is ook de strekking van het tweede lid, *dat zij onder elkander den spot met hen drijven*, dat is: dat zij op spottende wijze spreken over hunne rampen. Doch ten einde zich zelven en elkander tot berouw en bekeering op te wekken en aan te sporen, schrijven zij dit alles toe aan het oordeel van God die het in zijne hand heeft de harten der menschen te neigen. En daar wij nu heden ten dage allen schuldig staan aan dezelfde zonden, moet men er zich niet over verwonderen, dat onze toestand ook niet beter is dan de hunne. Daar echter de Heilige Geest dien vorm van gebed heeft ingegeven aan menschen, die der wanhoop schier nabij waren, worden wij hierdoor bezield met hoop en vrijmoedigheid, opdat wij door de bewustheid onzer zonde niet teruggehouden worden van tot God te bidden Ongetwijfeld wordt ook herhaald wat reeds gezegd is, ten einde alle beletselen en hinderpalen te boven te komen. Want God heeft hier aan de zijnen geene ijdele herhaling van woorden willen ingeven, maar deze steun is hun dikwijls geschonken opdat zij, wanneer zij gebukt gaan onder hunne rampen, hun hart toch vrijmoedig op zouden heffen tot God, gelijk

dit dan ook bij het einde van den Psalm voor de derde maal herhaald is.

9. Gij hebt een' wijnstok uit Egypte overgebracht, Gij hebt de Heidenen verjaagd, en hebt hem geplant. 10. Gij hebt de plaats van hem gezuiverd, Gij hebt hem wortelen doen schieten, en het land vervuld. 11. De bergen zijn bedekt met zijne schaduw, en zijne ranken zijn als cederen Gods. 12. Hij had zijne ranken uitgebreid tot aan de zee en zijne scheuten tot aan de rivier. 13. Waarom hebt Gij zijne omheiningen verbroken, zoodat allen, die voorbijgaan hem hebben afgelezen? 14. Het wilde zwijn des wouds heeft hem verwoest, en het gedierte des velds heeft hem afgeweid.

9. *Gij hebt een' wijnstok overgebracht uit Egypte.* Onder het beeld van een' wijnstok looft de Profeet de bijzondere genade, welke het Gode behaagd heeft te betoonen aan zijn volk, nadat Hij het had verlost; en dit was een zeer krachtig argument om hen te doen hopen verhoord te zullen worden. Immers, wie onzer zou anders de stoutmoedigheid durven hebben om in Gods tegenwoordigheid te komen, indien Hij zelf ons niet noodigt en ons te gemoet komt? Nu noodigt Hij ons tot zich, zoowel door zijne weldaden als door zijn Woord. Daarom wordt hier nu gepleit op zijne milddadigheid en goedheid, opdat Hij het werk zijner handen niet onvoltooid zou laten, dat hij eenmaal had begonnen. En hoewel nu de weldaden Gods zonder zijn Woord ons koud en ongevoelig zouden laten, zoo zullen wij, als de ervaring samengaat met het Woord er ons grootelijks door bemoedigd gevoelen. Nu was de verlossing, waarvan de Profeet hier spreekt, bekleed met het verbond Gods; want God had het vier honderd jaren te voren met Abraham gesloten. De slotsom is dus, dat het niet redelijk zou zijn; indien God thans den wijnstok door wilde dieren zou laten verwoesten, dien Hij op zoo uitnemende wijze zelf had geplant, gekweekt en verzorgd. Want het verbond Gods was niet maar voor drie dagen, of voor slechts weinig tijds, maar Hij heeft de kinderen Abrahams voor altijd aangenomen. Door het woord *Wijnstok* geeft de Profeet

te kennen, hoezeer God dit volk op prijs heeft gesteld, dat Hij niet slechts als zijn bijzonder erfdeel wilde houden, maar het ook heeft willen kronen door eene zeer bijzondere eer en heerlijkheid, gelijk de wijnstok meer dan alle andere bezittingen van groote en uitnemende waarde is. Door te zeggen dat *de plaats*, of de grond, *gezuiverd was*, herhaalt hij door eene vergelijking wat hij te voren zonder beeldspraak gezegd heeft, nl. *Dat de volken verjaagd waren geworden*, opdat de plaats ledig zijn zou om er zijn volk te doen wonen. Tenzij hij wellicht zinspeelt op het voortdurend graven, waardoor men de wijngaarden [van onkruid] zuivert, opdat zij niet in het wilde groeien, om aan te duiden, dat God als een goed landman heeft gehandeld met zijn volk, daar Hij, na den wijnstok geplant te hebben, niet heeft opgehouden met hem te kweeken en te verzorgen. Want, wat hij er onmiddelijk bijvoegt, *Dat hij wortel had geschoten*, moet geenszins verstaan worden van het eerste inplanten, maar van den arbeid, dien Hij er aan besteed heeft, om hem uit te breiden, hetgeen tot het kweeken van den wijnstok behoort. Daarom voegt hij er bij, *Dat de bergen bedekt zijn geworden door zijne schaduw.* Want het geheele land, hoewel het zeer bergachtig was, was vol van inwoners, zoo zeer had het volk zich vermenigvuldigd. Daarom vergelijkt hij zijne ranken bij Cederen Gods, dat is, bij de schoonsten en voortreffelijksten, opdat de zegen Gods er des te meer door zou uitkomen. Wij weten, dat de zee en de Eufraat de grenzen waren, die door God voor het beloofde land vastgesteld waren.

13. *Waarom hebt Gij zijne omheiningen verbroken?* Dat is de toepassing van de gelijkenis; want het is zeer weinig voegzaam dat God den wijnstok, dien Hij met zijne eigene hand geplant heeft, aan de wilde dieren zou overlaten om vertrapt of uitgerukt te worden. Wel is waar heeft Hij dikwijls gedreigd, en door zijne Profeten doen aankondigen dat Hij dit doen zou, maar het was om de ondankbaarheid des volks des te sterker te doen uitkomen, die den Heere genoodzaakt heeft zulk eene vreemde en ontzettende straf op hen toe te passen. Intusschen is het niet zonder oorzaak dat het den geloovigen is bevolen uit deze zoo uitnemende goedheid Gods, vertrouwen te putten dat zij ook te midden der verwoesting, toch nog de hoop blijven koesteren, dat God (die het werk zijner handen nooit laat varen, Ps. 138) voor hen zorgen zal. Want, hoewel het volk van wege zijne ongeneeslijke hardnekkigheid verlaten was geworden, heeft God toch een klein aantal ranken er van behouden, en daardoor

heeft Hij zijn' wijnstok daarna in zijn geheel weder hersteld. Nu is die wijze van afsmeeken van vergeving aan geheel het volk voorgesteld, om eene schrikkelijke verstrooiing te voorkomen. Daar echter slechts zeer weinigen zich in waarheid voor God hadden verootmoedigd ten einde zijn toorn af te wenden, was het voldoende dat dezen aan den dood ontrukt waren, opdat uit hen later een nieuwe wijnstok zou voortkomen en groeien. Het snoode treedt nog sterker in het licht door deze volzinnen, die als in tegenstelling met elkander geplaatst zijn, zoodat ons van den eenen kant God wordt voorgesteld als de wijngaardenier, en van den anderen kant, niet slechts de voorbijgangers, maar ook de wilde zwijnen en andere verscheurende dieren. Wat betreft het Hebreeuwsche woord *kirsem*, dat wij vertalen door verderven, sommigen nemen het voor *den buik vullen*, welke beteekenis niet slecht voegen zou voor deze Schriftuurplaats, indien het niet een weinig verouderd was.

15. O God der heirscharen, ik smeek U, aanschouw
van den hemel en zie, en bezoek dezen wijnstok. 16.
En de scheut, die uwe rechterhand geplant heeft, en
de rank, die uwe rechterhand gesterkt heeft tot uwe
heerlijkheid. 17. Hij is door vuur verbrand, en afge-
sneden, zij vergaan door het schelden uws aangezichts.
18. Uwe hand zij over den man uwer rechterhand,
en over des menschen zoon, dien Gij U versterkt hebt.
19. En wij zullen van U niet afwijken, doe ons her-
leven, en wij zullen uwen naam aanroepen. 20. O
Jehovah, God der heirscharen, breng ons weder, doe
uw aangezicht lichten, en wij zullen verlost worden.

15. *O God der heirscharen.* Door deze woorden heeft de Profeet ons willen leeren, dat, hoewel God zijn aangezicht voor eene wijle verbergt, ja zelfs den schijn aanneemt van ons vervreemd te zijn, men toch niet moet toegeven aan de verzoeking [om zich der wanhoop over te geven.] Want, mits men Hem zoekt in de zekere verwachting van genade bij Hem te vinden, zal Hij ook gunst en genade betoonen zelfs aan hen, die Hij scheen te hebben verstooten. Hoewel het nu voor het volk eene hooge

eere was om door God als zijn' wijnstok te worden beschouwd, pleiten de geloovigen toch volstrekt niet op eenigerlei goed in hen zelven, als zij deze omstandigheid in hun gebed aanvoeren om gunst en genade bij God te vinden; want dan vragen zij Hem slechts, dat hij niet ophouden zal hun zijne goedheid te betoonen. Ik twijfel niet, of deze woorden *van den hemel* zijn ingelascht, opdat de geloovigen het niet moeielijk zouden vinden hun geloof ver te doen reiken, en tevens, opdat zij, wanneer zij op aarde geenerlei middel tot verlossing of uitkomst zien, hunne oogen op zouden heffen naar den hemel. Aangaande het Hebreeuwsche woord *Canah*, ik neem gaarne de vertaling aan van sommigen, die het overgezet hebben door *eene toebereide plaats*; anderen zijn van gevoelen, dat in het Hebreewsche woord de letter *Gimel*, verwisseld is met de letter *Caph*, zoodat het woord dan *Hof* zou beteekenen. De lezer kieze uit deze twee meeningen welke hem het beste dunkt. Intusschen is het zeker, dat dit een beeld is, dat zeer dicht nadert tot het eerste, waardoor de wondervolle goedheid Gods in het licht wordt gesteld, om den bloei en het welzijn van dit volk te bevorderen. Hij noemt ook de rank, die door Gods hand geplant werd, *den man van zijne rechterhand.*

17. *Door vuur verbrand.* De rampen en ellende des volks worden nu duidelijker uitgedrukt. Hij had gezegd dat de wijnstok des Heeren overgelaten was om door de wilde dieren te worden verwoest; maar het is nog erger, dat hij door vuur verteerd, uitgerukt en vernietigd wordt. Hoewel nu de Israëlieten den waren godsdienst trouwelooslijk hadden verlaten, maakten zij, gelijk reeds gezegd is, toch nog een deel uit van de Kerk. Daarom worden wij door het treurig voorbeeld van hetgeen er met hen gebeurd is er op gewezen, hoe zware straf wij verdienen door onze ondankbaarheid, voornamelijk als zij met hardnekkigheid gepaard gaat, zoodat God door bedreigingen noch bestraffingen eenigerlei goed bij ons teweeg kan brengen. Laat ons door dit zelfde voorbeeld ook leeren, om, zelfs wanneer Gods toorn op het felst is ontstoken, toch al ons verdriet en al onze zorgen voor Hem uit te storten, die door wondervolle middelen zijne kerk uit het diepst bederf wederom doet opleven. Hij zou voorzeker bereid zijn ons niet alleen zijne gunst te blijven betoonen, maar ons ook al meer en meer te verrijken, indien onze boosheid het niet verhinderde. Daar het echter onmogelijk is, dat Hij niet zou toornen wegens zoo vele snoode zonden, die wij dagelijks bedrijven, is het eene grenzenlooze goedertierenheid zijnerzijds, dat Hij, wanneer het vuur, door ons ontstoken, zich

wijd en zijd verbreidt, door het uit te blusschen toch nog een deel der Kerk spaart en in wezen houdt, of (om juister te spreken) uit de asch zelve een volk doet verrijzen, dat zijn' naam aanroept. De Profeet zegt wederom dat het niet was door de kracht der wapenen van de vijanden, dat de Kerk verwoest werd, maar door het schelden van Gods aangezicht, opdat wij nimmer verzachting van de straf zouden verwachten, tenzij wij er waarlijk van overtuigd zijn, dat wij rechtvaardiglijk door de hand Gods gekastijd werden. Nu was het een teeken van oprecht berouw om te zien op de hand, die slaat, gelijk in eene andere Schriftuurplaats (Jes. 9 : 1) gezegd wordt.

18. *Uwe hand zij over den man uwer rechterhand.* Hij herhaalt in eenvoudige bewoordingen het gebed, dat hij gebeden heeft onder het beeld van den wijnstok, en hij vraagt, dat het God moge behagen onder zijne hand te bewaren *den man van zijne rechterhand, en des menschenzoon, dien Hij zich versterkt heeft.* Nu is het niet zeker of hij alleen van den Koning of ook van het volk spreekt. Want, hoewel Jerobeam tot Koning gezalfd was, is hij toch niet wettig tot die waardigheid opgeklommen, en God heeft ook nooit een zijner opvolgers in die mate zijne goedkeuring geschonken, of de macht en het recht des koninkrijks is toch in het huis van David verbleven. Want gelijk wij hebben gezien in Psalm 78 : 67, God heeft den stam van Efraïm niet verkoren, integendeel, door zijn onveranderlijk raadsbesluit werd de schepter aan den stam van Juda gegeven, gelijk dit in de profetie van Jakob is vermeld (Genesis 49 : 10). Daarom was het eene goddelooze scheuring, toen het grootste deel des volks Jerobeam aanhing. Deze moeielijkheid is echter wel op te lossen, want hoewel de aanvang van dit koninkrijk verkeerd was, (gelijk in Hosea gezegd wordt: Ik heb u een' Koning gegeven in mijn' toorn, Hosea 13 : 11) was het toch later bevestigd als door toelating, en voorts heeft de zalving bewezen, dat God bekrachtigd heeft, hetgeen door het oproer des volks onbehoorlijk en goddelooslijk tot stand was gebracht. Daarom heeft het volk van Israël kunnen zeggen, dat zijn Koning door God aangesteld en bevestigd was; omdat hij, ten einde de scheuring verder tegen te gaan, aan de kinderen van David was toegevoegd. Want, hoewel door deze verdeeling de staat des volks in verval kwam, zoo is toch door den verborgen raad Gods het rijk in den persoon van Jerobeam als het ware gestut ten einde het nog in wezen te houden. Ik voor mij wil echter nog gaarne door dit woord geheel de Kerk zien aangeduid. En het is niet zonder

reden, dat de Profeet het enkelvoud gebruikt, aangezien God gewild heeft, dat dit volk als een eenig man zou zijn. Om diezelfde reden legt ook Paulus nadruk op dit woord: *uwen zade* (Galaten 3 : 16), want Ismaël, Ezau en de anderen, die hen gelijk waren, waren verstrooid en uit elkander geraakt, toen God het zaad Abrahams verlost en bijeenvergaderd heeft. Aldus zal het volk, dat God zich als zijn eigendom heeft aangenomen, opdat het als één enkel man zou zijn, *menschenzoon* genaamd worden. Omdat deze éénheid echter afhing van het hoofd, heb ik er niet tegen, dat dit inzonderheid van den persoon des Konings verstaan moet worden, in zoover hij het grootste deel van het volk voor een' algeheelen ondergang behoed heeft. En voorts: om Gods gunst te verwerven beroept de Profeet zich wederom alleen op Gods vroegere weldaden, alsof hij zeide: Heere, daar het uwe zaak is te voleindigen wat Gij hebt begonnen, zoo bewaar den Koning, die ons van U gegeven is. Aan het slot beloven de geloovigen, dat zij, indien zij verhoord worden, de groote weldaden Gods dankbaar zullen erkennen, niet slechts door Hem lofofferen te brengen, maar door geheel hun leven. Want hij neemt de aanroeping van Gods naam voor de varren der lippen (Hosea 14 : 3); maar als hij zegt: *Wij zullen van U niet afwijken*, wijst hij op de overeenstemming hiermede van geheel het leven. Men zou dit vers echter ook in dier voege kunnen lezen: Heere, wij zullen blijven onder uwe gehoorzaamheid, ook wanneer er geene hoop op eene goede uitkomst overig schijnt te zijn, en de bitterheid onzer rampen zal er ons niet toe brengen om tegen U op te staan. En als wij door uwe genade en kracht weder opgericht zijn tot onzen vorigen staat, dan zullen wij uwen naam grootmaken en verheerlijken. Het zou overtollig zijn om nu nog verder te spreken over het laatste vers, dat de Profeet hier voor de derde maal heeft herhaald.

PSALM 81.

INHOUD: Deze Psalm bestaat uit twee deelen. Want, wie er ook de auteur van geweest is, hij vermaant het volk om, daar het door de hand Gods werd verlost, en verkoren werd om Hem een koninklijk priesterdom en eene bijzondere Kerk te zijn, deze onschat-

bare genade te gedenken en zijn' Verlosser te eeren, zoowel door het zingen van zijn' lof, als door het leiden van een heilig leven. Voorts is er een verwijt van hunne ondankbaarheid jegens God, omdat zij, zachtkens en met goedheid tot Hem genoodigd zijnde, Hij toch niet bij hen heeft overmocht, daar zij hardnekkig geweigerd hebben het juk zijner Wet te dragen.

1. Aan den opperzangmeester op de Gittith van
Asaf. 2. Zingt vroolijk Gode, onze sterkte, zingt met
luider stem den God van Jakob. 3. Heft aan het
lied, en geeft de trommel, de aangename harp met de
luit. 4. Blaast de bazuin met de nieuwe maan, ter
bestemder tijd, ten dage van ons offer. 5. Want dit
is eene inzetting in Israël, een recht van den God
Jakobs. 6. Hij heeft het gezet tot een getuigenis in
Jozef, als deze uitging op het land van Egypte; ik
heb eene taal gehoord, die ik niet verstond. 7. Ik
heb zijne schouderen den last onttrokken; zijne handen
zijn teruggetrokken van de potten. 8 Gij hebt geroepen
in de benauwdheid en Ik heb u verlost; Ik heb u
geantwoord uit het verborgene des donders; Ik heb u
beproefd bij de wateren van Meriba. Selah.

2. *Zingt vroolijk Gode.* Deze Psalm is waarschijnlijk bestemd geweest [om gezongen te worden] op de feestdagen, wanneer de Joden hunne plechtige bijeenkomsten hadden. Want hij toont reeds bij het begin, dat God deze instelling niet verordineerd had, opdat zij als doof en stom in den tabernakel zijn zouden (want de dienst van God is niet gelegen in ledigheid, en evenmin in koude of beuzelachtige ceremoniën), maar opdat zij door deze oefeningen de éénheid des geloofs onder elkander zouden versterken, belijdenis zouden doen van hunne zonde, elkander op zouden wekken om gedurig voort te gaan op den weg der godsvrucht, en zich te beijveren om eenstemmig God te loven; in één woord, dat zij zouden vasthouden aan het heilig verbond, waardoor God zich hen had aangenomen. Daar nu onder de

Wet de feestdagen op die wijze gevierd werden, kunnen wij hieruit leeren, dat de geloovigen, telkenmale als zij heden te zamen komen, zich ten doel moeten stellen om zich in ware godsvrucht te oefenen, zich de weldaden in het geheugen terug te roepen, die zij van God hebben ontvangen, nut en voordeel voor hunne ziel te trekken uit zijn Woord, en getuigenis af te leggen van de instemming huns geloofs. Want de menschen bespotten God met hunne ijdele en nuttelooze ceremoniën, indien de leer des geloofs niet voorafgaat, en zoo deze de kracht niet heeft om hen tot de aanroeping Gods op te wekken; en indien ook de gedachtenis aan zijne weldaden hun geene stof biedt tot lof en dank; ja het is eene ontheiliging van den naam Gods, als het licht der leer is uitgebluscht, en het volk zich slechts met een' uitwendigen eeredienst vergenoegt. Daarom beveelt de Profeet niet slechts dat de geloovigen zich bijeenvergaderen in den Tabernakel, maar hij licht hen tevens in omtrent het doel waartoe zij te zamen komen, te weten: opdat de gedachtenis aan het vrije verbond aldaar vernieuwd zou worden tot vermeerdering des geloofs en der vreeze Gods, ter verheerlijking der weldaden, die men van Hem ontvangen heeft, en de harten te stemmen om Hem lof en dank te brengen. Wat betreft de Trommel, de Harp en de Luit, wij hebben elders gezegd en zullen het later nogmaals zeggen, dat het niet zonder reden is, dat de Levieten onder de Wet deze muziekinstrumenten gebruikt hebben, omdat God tot aan de komst van Jezus Christus zijn volk, dat toen nog teeder en gelijk aan kinderen was, door deze eerste beginselen heeft willen onderwijzen. Thans, nu het licht des Evangelies de schaduwen der wet heeft doen verdwijnen, en ons toont, dat God op eenvoudiger wijze gediend moet worden, zou het eene dwaasheid wezen te willen doen hetgeen de Profeet slechts aan zijne tijdgenooten bevolen heeft. Hieruit blijkt dus, dat de Papisten ware apen zijn geweest, toen zij dit ook voor zich zelven aannamen. Onder de *Nieuwe maan* verstaat hij ook de andere feesten, een deel noemende voor het geheel. Hoewel men nu dagelijks heeft geofferd, noemt hij toch bij uitnemendheid *dagen der offerande* wanneer de geloovigen bijeenkwamen in den Tabernakel, volgens hetgeen uitdrukkelijk in de Wet was bevolen.

5. *Want dit is eene inzetting in Israël.* Ten einde aan de vermaning meer kracht bij te zetten, toont hij dat deze inzetting aan Gods volk als eene wet was opgelegd, ten einde het eeuwig verbond te bekrachtigen. En omdat er nu bij het aangaan van een verbond eene wederzijdsche overeenkomst moet bestaan,

zegt hij, dat deze Inzetting aan Israël gegeven is, en dat God zich dit recht bij het aangaan des verbonds heeft voorbehouden. Waar wij in het zesde vers *een Getuigenis van Jozef* lezen, vertalen sommigen *eer* of sieraad van Jozef, daar zij het Hebreeuwsche woord *edoeth* afleiden van *adah*, hetgeen omhullen of versieren beteekent; maar de samenhang van den tekst eischt de vertaling Getuigenis. En voorts, als de Profeet Jozef noemt, heeft hij het oog op den oorsprong, toen de twaalf stammen na den dood van Jakob onderscheiden werden. Want, daar de souvereiniteit toen nog niet in Juda was gevestigd, en Ruben van zijn' rang als eerstgeborene was vervallen, was het redelijk en billijk dat het nageslacht van Jozef den voorrang had bij de herinnering aan de groote weldaden, die men uit zijne hand had ontvangen, daar hij de voedstervader zijner broeders en van geheel het volk is geweest. En voorts: de Profeet geeft een bijzonder kenteeken om de heiligheid van dit verbond aan te duiden, te weten, dat God zich het volk heeft verkregen, toen Hij bedong, dat deze eer Hem zou worden toegebracht; alsof hij zeide, dat het volk verlost was op deze voorwaarde, dat het zich op vastgestelde en verordineerde dagen bijeen zou vergaderen, ten einde de herinnering te hernieuwen aan de genade, die aan hetzelve was bewezen. De woorden *Toen hij uitging* kan zoowel op God zien als op het volk, want deze wijze van spreken komt veelvuldig voor, dat God uitgaat vóór zijn volk, evenals een herder vóór zijne kudde heengaat, of een krijgshoofd vóór zijn leger. Als er gezegd is *Op het land* heeft dit volgens de meening van sommigen betrekking op de ligging van Judea, die hooger is, zoodat men uit Egypte komende, opwaarts gaat. Ik, voor mij, geloof echter, dat het volk, God tot Leidsman hebbende, kloekmoedig door het gansche land van Egypte is heengetrokken omdat de inwoners verschrikt en verbaasd zijnde, hun den doortocht vrij lieten. Hij verhoogt de genade der verlossing als hij zegt, in naam van geheel het volk, dat zij uit eene volslagene barbaarschheid waren gered. Want er is niets dat smartelijker is dan om te gaan met een volk, waarvan men de taal niet spreekt, daar dit het voornaamste middel is om gemeenschap met elkander te oefenen. Want, daar de taal als het beeld en de spiegel is van het hart, zijn zij, die geene gemeenschappelijke taal kunnen spreken, vreemdelingen voor elkander, evenals wilde dieren. En als Jesaja eene ontzettende bedreiging wil uitspreken, zegt hij, dat er vijanden zullen komen met eene diepe spraak, en met verwarde woorden, zoodat men ze niet verstaan kan (Jesaja 33 : 19). Het volk erkent dus dat de weldaad Gods zoo

veel te meer op prijs gesteld moet worden, omdat het was uitgeleid van uit het midden der Egyptenaren, wier taal zij niet verstonden.

7. *Ik heb zijnen schouderen den last onttrokken.* Hier begint God te verhalen de weldaden, die Hij aan Israël heeft bewezen, en op hoe velerlei wijze Hij dit volk aan zich verplicht heeft. Want hoe harder en bitterder de slavernij was, waaruit Hij hen heeft verlost, hoe kostelijker en begeerenswaardiger de vrijheid was, die zij hebben verkregen. Als de Profeet dus zegt, dat hun zóó zware lasten waren opgelegd, dat zij er onder gebogen gingen, dat zij gedwongen waren aarden potten te vervaardigen, en anderen slaafschen en zwaren arbeid te verrichten, geeft hij, door den eersten met den tweeden staat te vergelijken, meer heerlijkheid en luister aan de genade der verlossing. En nu moeten wij tot ons zelven inkeeren, om ons hart en onze zinnen hooger op te heffen, daar God niet slechts onze schouderen aan den last van tichelsteenen heeft onttrokken, en onze handen aan den oven, maar ons verlost heeft van de wreede en ellendige tyrannie van Satan, en ons uit de diepte der hel heeft opgetrokken, zoodat onze verplichting jegens God nog veel grooter en heiliger is dan die van het oude volk van Israël. Hij gaat met dezelfde gedachte voort in het volgende vers. God zegt, dat Hij hun, toen zij in de benauwdheid tot Hem riepen, hulp heeft verleend. Dit gezegde verklaar ik gaarne door het gebed. Want, soms gebeurt het wel, dat zij, die in den uitersten nood zijn gekomen, en gedurende langen tijd onder groote verdrukking hebben gezucht, hunne armoede en ellende betreuren en beklagen zonder te weten tot wien zich te wenden; maar daar er toch noch wel eenige vonkskens van godsvrucht in dit zwaar beproefde volk waren overgebleven, en de belofte aan hunne vaderen geschonken, niet geheel uit hun hart was weggevloeid, twijfel ik niet of zij hebben hun gebed werkelijk tot God gericht. Want diegenen zelfs, die aan zoodanige dingen niet denken, zullen toch als de nood hoog geklommen is, door een verborgen aandrang der natuur de toevlucht nemen tot God. Zooveel te waarschijnlijker is het dus, dat de belofte hun tot tuchtmeesteres diende, om hen er toe te brengen op God te zien. Dewijl niemand nu God in waarheid aanroept, indien hij geene hulp en uitredding van Hem verwacht, heeft dit roepen der Israëlieten er hen nog meer van moeten overtuigen, om de verlossing, die hun aangeboden was, aan een eenig God toe te schrijven Door het *verborgene des donders* verstaan sommigen

naar mijn inzien al te spitsvondig en gezocht den donder, die het zuchten en kermen des volks verborgen hield, opdat de Egyptenaren er niet nog meer door geprikkeld zouden worden. Ik voor mij versta dit eenvoudig zoo, dat het volk op verborgene en wondervolle wijze verhoord is geworden, maar dat er toch ook eenige duidelijke teekenen waren te bespeuren, waaruit de Israëlieten konden afleiden, dat zij van Boven ondersteund werden. Hoewel dus het aangezicht Gods niet verschenen is, was toch de donder een onmiskenbaar getuigenis van zijne verborgene nabijheid Opdat nu de Israëlieten deze genade nog te meer op prijs zouden stellen, verwijt God hun, als van ter zijde, dat zij haar niet waardig waren, omdat zij door hun gedrag aan de wateren van Meriba hebben getoond, dat hunne natuur verdorven was; alsof Hij zeide: Daar uwe goddeloosheid zich toen duidelijk naar buiten heeft geopenbaard, volgt hieruit, dat ik niet door uwe waardigheid of verdienste geleid werd om u wel te doen. Nu gaat deze bestraffing ons volstrekt niet minder aan dan aan de Israëlieten, omdat God niet slechts ons kermen heeft gehoord, toen wij onder de tyrannie van Satan gebukt gingen, maar eer wij nog geboren waren, heeft Hij zijn' eenigen Zoon verordineerd ter onzer verlossing. En daarna, toen wij nog zijne vijanden waren, heeft Hij ons geroepen om in zijne genade te deelen, ons verlichtende door zijne genade en zijn Heiligen Geest. Desniettemin blijven wij gedurig murmureeren, ja ontzien wij ons niet om trotschelijk tegen Hem op te staan.

9. Hoor, mijn volk, en Ik zal u betuigen; Israël! och! of gij Mij hoordet! 10. Dat er onder u geen vreemde god zij, en dat gij geen vreemd god aanbidt! 11. Ik ben Jehovah, uw God, die u uitgeleid heb uit het land van Egypte; doe uwen mond wijd open, en Ik zal hem vervullen. 12 Maar mijn volk heeft mijne stem niet gehoord, en Israël heeft Mijner niet gewild. 13. En Ik heb hen laten gaan naar de gedachte huns harten, zij zullen wandelen naar hunne raadslagen.

9. *Hoor, mijn volk.* Ten einde hunne harten nog sterker te bewegen, voert de Profeet God in, sprekende als een leeraar en gemeenzaam onderwijzende in het midden der vergadering, opdat

het volk verstaan zou, dat alle bijeenkomsten onnut en beuzelachtig zijn, wanneer de stemme Gods er niet wordt gehoord, om de menschen tot geloof en ware godsvrucht te bewegen. Maar wij moeten de woorden wat nauwkeuriger beschouwen. Deze inleiding toont kortelijk aan, dat de feestdagen niet naar recht en behooren gevierd worden, zoo de geloovigen niet opmerkzaam luisteren naar het woord van God, omdat zij met de ooren moeten beginnen, om hunne handen, hunne voeten, hunne oogen, hen zelven, gansch en al aan zijn' dienst te wijden. Door het woord Betuigen geeft Hij te kennen dat Hij op plechtige wijze een verdrag met hen aangaat, waardoor zijne woorden des te meer gewicht en gezag voor hen zullen hebben. Hetgeen hier op volgt: *Israël, och of gij mij hoordet*, is naar, mijn inzien een afgebroken volzin, zooals wanneer men met groote gemoedsbeweging spreekt en daarbij het een of ander uitlaat, dit dan nog grooter vurigheid verraadt. Sommigen voegen dit samen met het volgende vers, in dier voege: Israël, zoo gij naar mij hoort, zal er onder u geen vreemde god zijn. Ik denk echter, dat het veeleer een woord is van iemand, die wenscht. Hoe dit zij, God geeft hier bedektelijk te kennen, dat Hij dit hardnekkig en oproerig volk mistrouwt, en dat Hij nauwelijks kan hopen, dat zij Hem volgzaamheid en gehoorzaamheid zullen betoonen. Daarna stelt hij het voornaamste artikel en bijna den geheelen inhoud voor van het verbond, nl. dat Hij alleen boven allen is. Evenwel, zoo men den zin liever aldus leest: Israël, indien gij naar mij zult willen hooren, dan eisch Ik niets anders van u, dan dat gij aan Mij alleen genoeg hebt, en dus geene vreemde goden zult gaan zoeken, zoo wil ik dit geenszins afkeuren. Hoe dit nu zij, God bevestigt door deze woorden, wat Hij zoo dikwijls elders in de Wet en de Profeten heeft aangetoond, nl. dat Hij zulk een ijverig God is, dat Hij het niet kan dulden of verdragen dat een ander deelt in de eer, die Hem alleen toekomt. Intusschen wijst hij er ook op, dat gehoorzaamheid het begin is van het ware dienen van God (Exodus 20 : 2, 4; Deut. 5 : 6—8). Bij Mozes is de orde verschillend, want, nadat God deze inleiding gemaakt heeft: Dat Hij de God is van Israël, verbiedt Hij dat zij zich nieuwe goden zullen maken. Hier echter komt het verbod in de eerste plaats, en dan wordt de reden er bijgevoegd, nl. dat zij zich tevreden moeten stellen met den God, die hen verlost heeft en hen als zijn eigen volk heeft verkregen. Het kan ook wezen, dat hij dit vooraan gesteld heeft als eene toebereiding, ten einde het volk er van af te brengen om zich aan bijgeloof over te geven, hetwelk eerst ontworteld en uitge-

zuiverd moet worden uit ons hart, voordat de ware godsdienst er wortel kan schieten.

11. *Doe uwen mond wijd open.* Evenals God door te vermelden dat Hij het volk heeft verlost, hen, die Hij onder zijne hoede en bescherming heeft genomen, een' teugel heeft aangelegd om Hem te dienen en te eeren, zoo kondigt Hij thans aan, dat Hij overvloed van goed heeft om zijn volk er mede te vervullen en te verzadigen. Nu moet men wèl acht geven op de drie redenen, die God gebruikt om de Israëlieten bij Hem alleen te doen blijven, aantoonende dat zij verkeerd en goddelooslijk handelen, indien zij zich afwenden en zich tot vreemde goden begeven. Want, als Hij zich te kennen geeft als God in algemeenen zin, verklaart Hij daarna door zich Jehovah te noemen, dat het niet in de macht der menschen is zich nieuwe goden te maken. En als Hij zegt *Ik ben*, dan is daar groote kracht en nadruk in gelegen. Want, hoewel de Egyptenaren voorgaven den Schepper van hemel en aarde te dienen, zoo zijn zij toch door hunne minachting voor den God van Israël openlijk van leugen overtuigd. Want zoodra de menschen zich van Hem afkeeren, versieren zij de afgoden, die zij zich gemaakt hebben, met hetgeen waarvan zij Hem berooven, welken anderen schijn zij ook aan hunne handelingen hieromtrent zoeken te geven. Na verklaard te hebben dat Hij Jehovah, de Eeuwige is, bewijst Hij zijne Godheid door de ervaring: want Hij heeft er een duidelijk en onmiskenbaar bewijs van gegeven door het volk te verlossen, daar Hij toen de belofte, aan de vaderen gegeven, heeft vervuld. Want de kracht, die God toen heeft tentoongespreid, moet niet op zich zelve en afzonderlijk beschouwd worden, want zij stond in verband met het verbond, dat God voormaals met Abraham had gesloten, die zelfde God, die blijk gevende van zijne waarheid en trouw zoowel als van zijne macht, den lof eischt, die Hem toekomt. In de derde plaats biedt hij zich aan voor de toekomst, in dien zin, dat Hij, wanneer Israël den weg des geloofs blijft bewandelen, voor de kinderen zijn zal wat hij voor de vaderen geweest is, omdat zijne goedertierenheid en milddadigheid niet uitgeput zijn Want, door de uitdrukking *Wijd open doen* bestraft Hij van ter zijde de engte, die zijne weldadigheid en mildheid den doortocht verhinderen; alsof Hij zeide, dat zoo het volk arm is, of in bekrompen omstandigheden verkeert, zij de oorzaak hiervan bij zich zelven hebben te zoeken, omdat zij niet in staat zijn het goed te ontvangen waaraan zij gebrek hebben, ja wat meer is, door hun ongeloof de gaven afwijzen en verwerpen

die van zelven tot hen zouden afvloeien. En hij gebiedt hun niet slechts den mond te openen, maar verheerlijkt nog meer den overvloed zijner genade, te kennen gevende, dat, hoever hunne begeerten zich ook uitstrekken, zij toch nergens gebrek aan zullen hebben, maar ten volle verzadigd zullen zijn. Hieruit volgt, dat zoo de genade Gods slechts droppelsgewijze op ons afvloeit, dit alleen is, omdat onze mond te nauw is; en dat zoo anderen gansch ledig zijn en verhongeren, dit is, omdat zij den mond gesloten houden. Want de meeste menschen weigeren de goederen, die hun van den hemel worden aangeboden, òf omdat zij er geen smaak voor hebben, òf door hoogmoed, òf door waanzin; anderen verwerpen ze wel niet gansch en al, maar ontvangen er slechts enkele dropskens van, omdat hun geloof zoo eng is, dat het geene ruimte biedt om veel te ontvangen. Nu wordt hierdoor de verkeerdheid, die er in de wereld is, zeer duidelijk openbaar, want men wil noch God kennen om Hem aan te nemen, noch op Hem steunen en vertrouwen als men Hem kent. Want hoewel God hier eischt dat men Hem zal eeren door een' uitwendigen dienst, toch blijft Hij niet staan bij den blooten naam, want zijne majesteit is niet in twee of drie lettergrepen gelegen, veeleer ziet Hij op de zaak, nl. dat onze verwachting van niemand anders zij, en dat de lof voor gerechtigheid en heil en voor alle andere goed aan niemand toegebracht worde dan aan Hem. Want, door zich bij dien naam te noemen, verklaart Hij dat de Godheid is in zijn wezen, omdat in Hem volheid is van alle goed om er ons mede te vervullen en te verzadigen.

12. *En mijn volk heeft mijne stem niet gehoord.* Thans uit God de klacht, dat de Israëlieten, die Hij door zachtheid tracht te winnen en tot zich te trekken, er geen acht op slaan, dat zij zoo vriendelijk door Hem uitgenoodigd worden, ja dat Hij hen gedurende zoo langen tijd reeds heeft vermaand, maar dat zij voortdurend hunne ooren toegestopt hebben voor zijn Woord. Want Hij klaagt niet, dat zij slechts voor een dag tegen Hem zijn opgestaan, maar dat zij van den beginne een stompzinnig en hardnekkig volk geweest zijn, en nog altijd in hunne weerspannigheid volharden. Nu is het voorzeker eene schrikkelijke boosheid als God bereid is een verbond met ons aan te gaan op wederzijdsche gelijke voorwaarden, Hem de deur te sluiten en gehoor te weigeren. En opdat zij zich niet met onwetendheid zouden verontschuldigen, voegt Hij er bij, dat Hij willens en wetens en met voorbedachtelijke minachting door hen was ver-

worpen. Hieruit blijkt, dat hun geest door Satan als betooverd was. Nu verklaart Hij er eindelijk toe gekomen te zijn, om hen in de verharding huns harten te laten blijven, of, gelijk anderen vertalen, in hunne gedachte. Want de wortel, waarvan dit Hebreeuwsche woord is afgeleid beteekent eigenlijk de navel. Daarom is de vertaling wel gepast om het woord te nemen òf voor de gedachten, die als vermengd zijn *in*, en omhuld zijn *door* het hart, òf wel voor de hardheid, die in het midden des harten is. Daar wij echter weten dat in het Boek der Psalmen eene zelfde zaak dikwijls tweemaal wordt herhaald, heb ik liever het woord Gedachte gebruikt, omdat er onmiddelijk op volgt: Zij wandelen naar hunne raadslagen. En voorts betuigt hij door deze woorden dat Hij het volk rechtvaardig heeft gestraft, toen Hij de goede en gezonde leer van hen heeft weggenomen en hen aan verkeerde raadslagen heeft overgeleverd. Want, gelijk Hij ons, wanneer Hij ons regeert door zijn Woord, als met een' teugel weerhoudt, opdat wij niet in dwalingen vervallen, zoo heeft Hij ook, toen Hij de Profeten wegnam van de Joden, den teugel gevierd aan hunne verkeerde en verdorvene raadslagen, opdat zij in dwalingen zouden vervallen. En dat is de schrikkelijkste wrake, die men zich denken kan, en een teeken dat geen herstel meer te hopen is, wanneer God zwijgt en doet alsof Hij de zonde niet ziet, hoe veel aanmatiging er ook in ons zij, en Hij het geneesmiddel der kastijding niet op ons toepast. Want zoolang Hij ons bestraft, en ons verschrikt door ons het oordeel voor oogen te houden en ons voor zijn' rechterstoel daagt, roept hij ons te gelijk tot bekeering; maar als Hij ziet dat het vergeefsche moeite is om met ons te twisten, en zijne waarschuwingen niet baten, dan verklaart Hij door te zwijgen, dat Hij niet langer zorgt voor ons heil. Er is dus niets dat meer te vreezen is dan de menschen zóó van God losgemaakt en buiten zijne leiding te zien, dat zij zich aan hunne eigene lusten en raadslagen overgeven en door Satan geleid worden waar het hem behaagt. Men zou dit nog verder kunnen uitstrekken, te weten, dat Gods lankmoedigheid ten einde was, en Hij zich vertoornde op het volk, zoodat er Hem niets meer aan gelegen was om het te houden, omdat het door zijne ongelooflijke boosheid alle hoop op beterschap en bekeering had afgesneden. Voorts [wil ik er nog op wijzen] dat sommigen al te dwaas doen, als zij uit deze schriftuurplaats afleiden, dat Gods genade gelijkelijk toebedeeld is aan allen, totdat men Hem verworpen heeft. Want zelfs in dien tijd had God door een bijzonder voorrecht het geslacht van Abraham tot zich geroepen, terwijl hij de

gansche overige wereld voorbijging. Ik erken, dat er heden geen onderscheid meer is, en dat de boodschap des Evangelies, waardoor God zich verzoent met de wereld, aan allen gemeen is; evenwel, wij zien, hoe God goede en getrouwe leeraren verwekt in de eene plaats meer dan in eene andere plaats. Doch ook de uitwendige stem, dat is de uitwendige prediking, zou alleen niet volstaan, indien God ook niet krachtdadiglijk hen, die Hij heeft geroepen, tot zich trekt. En daar wij nu uit deze Schriftuurplaats leeren, dat er geene doodelijker krankheid is dan door zijne eigene gedachten en raadslagen te worden geleid, blijft ons niets anders over dan af te zien, van alle vleeschelijke wijsheid, om alleen de leiding des Heiligen Geestes te volgen.

14. O! had mijn volk naar Mij gehoord, had Israël in mijne wegen gewandeld! 15. Ik zou in korten tijd hunne vijanden hebben vernederd; Ik zou mijne hand gewend hebben tegen hunne wederpartijders. 16. Zij, die Jehovah haten, zouden zich geveinsdelijk aan Hem onderworpen hebben, en hun tijd zou eeuwig geweest zijn. 17. En Ik zou hen gespijzigd hebben met het vette der tarwe, en hen verzadigd hebben met honing uit de rots.

14. *O, had mijn volk naar mij gehoord.* Wederom toont Hij door een' eervollen titel, de verregaande snoodheid van het volk; want als zij het volk Gods waren volgens zijne roeping, dan was het eene dubbele boosheid, dat zij in niets hoegenaamd verschilden van hen, die Hem het vreemdst waren, gelijk Hij ook klaagt door [den mond] van zijn' Profeet Jesaja, zeggende: De os heeft zijn' bezitter gekend, en de ezel de krib zijns meesters; maaar mijn volk verstaat niet (Jes. 1 : 3). Omdat nu het Hebreeuwsche woord *loe*, dat wij vertalen door *O! indien* een' wensch te kennen geeft, maar geene voorwaarde, twijfel ik niet, of God roept als iemand, die weent en zucht, dat dit volk wel zeer ongelukkig is, daar het niet heeft toegelaten, dat er voor zijn welzijn en heil werd gezorgd. Want Hij stelt zich voor als een goed vader, die, wanneer hij ziet dat alle middelen, die Hij heeft aangewend, om zijne kinderen ten goede te leiden,

vruchteloos zijn gebleven, zoodat hij geene hoop meer voor hen heeft, spreekt als iemand, die zucht en klaagt. Niet alsof God onderworpen ware aan menschelijke aandoeningen of gewaarwordingen, maar omdat Hij op geene andere wijze de liefde, die Hij ons toedraagt, kan uitdrukken. De Profeet schijnt deze plaats ontleend te hebben aan het Lied van Mozes in Deuteronomium 32 : 29, waar hij de hardnekkigheid des volks betreurt en bijna dezelfde woorden gebruikt. Nu is hier een stilzwijgend verwijt, opdat de Joden het goed zouden verstaan, dat het aan niets anders dan aan hunne eigene boosheid te wijten was, dat zij niet volkomen gelukkig waren. Als iemand nu antwoordt dat God te vergeefs en zonder oorzaak klaagt, aangezien het toch in zijne macht stond de stijve halzen des volks te buigen, en nu, daar het Hem niet behaagd heeft dit te doen, er ook geene reden is om zich te vergelijken bij iemand, die treurig en ternedergeslagen is, dan antwoord ik, dat Hij volkomen terecht die wijze van spreken aanneemt, en dat wel om onzentwil, opdat wij de oorzaak onzer ellende nergens anders dan in ons zelven zouden zoeken. Maar wij moeten er ons wèl voor wachten om geene dingen onder elkander te vermengen, welke even ver van elkander verwijderd zijn als de hemel verwijderd is van de aarde. Want God, die tot ons afdaalt door zijn Woord, en alle menschen, zonder uitzondering tot zich noodigt, stelt niemand te leur. Want allen, die tot Hem komen, worden aangenomen en toegelaten, en dan gevoelen zij, dat zij niet te vergeefs geroepen zijn. Intusschen vloeit dit verschil voort uit de bron der verborgene uitverkiezing Gods, zoodat het Woord bij sommigen doordringt tot het hart, terwijl de anderen er slechts den klank van hooren. En toch is het volstrekt niet ongerijmd, dat Hij klaagt als iemand, die treurt en weent, wijl wij zoo onzinnig zijn van Hem niet te gehoorzamen. Want, daar Hij zich Vader betoont door ons door het uitwendige Woord tot zich te noodigen, waarom zou hij dan ook niet op een' vader gelijken in dezen vorm van klacht? Want het is wel in waarheid dat Hij door Ezechiël verklaart dat Hij den dood des zondaars niet wil (Ezechiël 18 : 32) mits men de verklaring van deze uitspraak in oprechtheid en zonder twisting volgens het context van den Profeet aanneemt. Hij wil niet den dood des zondaars. Hoe? Omdat Hij wil, dat zij zich allen tot Hem bekeeren. Het is genoegzaam bekend dat deze bekeering niet afhangt van den vrijen wil des menschen, totdat God het steenen hart veranderd heeft in een vleezen hart; en deze vernieuwing is (gelijk Augustinus zeer terecht zegt) heerlijker en kostelijker dan de schepping zelve. En wat ver-

hindert God nu om de harten van alle menschen gelijkelijk te neigen tot zijne gehoorzaamheid? Hier behoort bescheidenheid en soberheid te worden betracht, opdat wij niet met geweld tot zijn [voor ons] onbegrijpelijk oordeel trachten door te dringen, maar ons te vreden stellen met zijn' wil, die ons geopenbaard is in zijn Woord. Want volkomen terecht wordt gezegd dat Hij de redding en zaligheid wil van hen, tot wie deze roepstem gericht is: Komt tot Mij en bekeert u (Jes. 21 : 12). In het tweede lid zegt de Profeet wat het is naar God te hooren. Want het zou niet genoeg zijn met God in te stemmen als Hij spreekt, omdat ook de geveinsden gereedelijk zullen toegeven dat alles, wat uit den mond Gods voortkomt, waarheid is, en zij doen dit zooals een ezel zijne ooren laat hangen. Maar de Profeet geeft te kennen, dat wij dan alleen naar God hooren, als wij ons aan zijn gezag onderwerpen.

15. *Ik zou in korten tijd hunne vijanden hebben vernederd.* Hier brengt hij hen onder het oog dat alle rampen, die hen hadden getroffen, alleen aan hunne zonden waren te wijten, omdat hunne vijanden met geene andere kracht of macht tegen hen hadden gestreden, dan die zij van Boven hadden ontvangen. God had beloofd dat het uitverkoren volk onder zijne leiding over al hunne vijanden zoude zegevieren; en opdat Hem nu niemand zou beschuldigen van ontrouw te zijn aan zijne belofte, verklaart Hij, dat Hij haar gewisselijk zou zijn nagekomen, als de zonde des volks dit niet had verhinderd. Ongetwijfeld geeft Hij hun ook stilzwijgend te kennen, dat zij de overwinningen van vroeger niet behaald hebben door hunne eigene kracht of bekwaamheid, maar door zijne hand en zijne leiding. Nu zegt Hij, dat Hij niet slechts door hunne schuld weerhouden wordt van hen te beschermen en te bewaren, maar dat Hij door hunne goddeloosheid als het ware gedwongen is zijne macht *tegen* hen aan te wenden, door hunne vijanden ongedeerd te laten terwijl zij aanvielen. Hij gaat voort met dien zin als Hij zegt dat de vijanden zich ootmoedig onder het juk zouden hebben gebogen, indien de goddeloosheid der Israëlieten, waarmede zij Gods juk van zich afwierpen en God hebben geminacht, hun den moed niet had gegeven om ook naar den zin en lust huns harten te leven. Door *de vijanden van Jehovah* te noemen, verwijt Hij den Israëlieten dat zij, den band des verbonds verbroken hebbende, zich van God hebben afgescheiden, en Hem verhinderden om tegen zijne en hunne vijanden krijg te voeren. Want, evenals aardsche vorsten, wanneer zij door

hunne bondgenooten in den steek worden gelaten, geneigd zijn vrede te sluiten met hunne vijanden, ten einde zich dusdoende te wreken op hen, door wie zij zoo valsch en verraderlijk behandeld waren geworden, zoo verklaart God hier, dat Hij zijne vijanden gespaard heeft omdat Hij door het volk van Israël schandelijk en snood was bedrogen. Want, waarom laat Hij de openlijke vijanden ongestraft blijven, en laat Hij voor eene wijle na zijne eigene eer en heerlijkheid te handhaven, indien niet, omdat Hij hen gebruikt tegen zijn ongehoorzaam en oproerig volk, opdat het door hen ten onder gebracht zou worden? Wij hebben elders gezegd wat de beteekenis van het Hebreeuwsche woord *cachash* is, dat wij door *leugen* of veinzen hebben overgezet. De Profeet duidt aan, dat men op geen' vrede kan hopen met de verworpenen, dan voor zoo veel God hunne woede beteomt en door verborgene ketenen inbindt, gelijk een leeuw, die in eene ijzeren kooi is opgesloten, toch altijd leeuw blijft, maar bedwongen wordt, zoodat hij hen, die in zijne nabijheid komen, niet kan verscheuren; evenzoo is het met de boozen: hoewel al hunne wenschen er naar uitgaan om ons te verderven, kunnen zij die wenschen toch niet in vervulling brengen; ja God vernedert hun' hoogmoed en hunne verwatenheid zoodat zij dan zachtheid en goedheid huichelen. Waar het dus op neerkomt is: dat het de schuld is der Israëlieten, zoo hunne vijanden sterker zijn zijn dan zij en hen met woest geweld aanvallen, want anders zouden zij aan de ware kinderen Gods onderworpen en gehoorzaam zijn. Wat betreft den *Eeuwigen tijd*, dat moet mede in verband gebracht worden met de beloften, evenals den overvloed van tarwe en honing waarmede zij verzadigd zouden worden; want God had betuigd, dat Hij hun Beschermer zou zijn en hen ten einde toe zou bewaren. De verandering dus, die zoo plotseling met hen heeft plaats gehad, wordt hun verwijtend voor oogen gehouden, omdat zij moedwillig hun heil terstond hebben verworpen. Hetzelfde geldt voor de vruchtbaarheid der aarde. Want wat is er de oorzaak van, dat zij in het land, in hetwelk God hun overvloed van tarwe en honing had beloofd, hongersnood lijden, indien niet dat de zegen Gods door hunne ongerechtigheid als opgedroogd is? Door *het vette der tarwe* verstaat hij het zuivere meel, tenzij men het liever voor eene tarwe van zeer schoone en voortreffelijke hoedanigheid wil houden. Sommigen verstaan *honing uit de rots* zoo, alsof God gezegd had, dat Hij veeleer den honing van de rotsen zou hebben doen afdruipen, dan zijn volk niet te verzadigen. Maar daar de honing, (gelijk uit de gewijde historie blijkt) zich overal

in de spleten der rotsen bevond, zoo lang de zegen Gods over het land was en het deed bloeien, is de eenvoudige zin, dat de stroom van Gods genade gelijkmatig zou zijn blijven vloeien, indien hij niet door de boosheid des volks gestuit en opgedroogd was.

PSALM 82.

INHOUD: Omdat de Koningen en allen die met macht of gezag bekleed zijn, verblind door hoogmoed, zich maar al te dikwijls de vrijheid veroorloven om te doen wat zij willen, kondigt hij hun aan, dat zij rekenschap zullen hebben te geven aan den Oppersten Rechter, die hooger is dan alle hoogte der aarde. En na hen gewezen te hebben op hun ambt en staat, vraagt hij aan God, daar hij bemerkt dat hij als tot dooden spreekt, hierover wrake te doen.

1. Een Psalm van Asaf. God is gezeten in de
vergadering Gods; Hij zal richten in het midden der
goden. 2. Hoe lang zult gijlieden onrecht oordeelen,
en het aangezicht der boozen opheffen? Selah. 3. Doet
recht den arme en den wees; rechtvaardigt den vertrapte
en den arme. 4. Bewaart den arme en nooddruftige,
en verlost hen uit de hand der goddeloozen.

1. *God is gezeten in de vergadering.* Daar God gewild heeft dat sommige menschen boven de anderen gesteld zijn om heerschappij over hen uit te oefenen tot welzijn van allen, is het zeer onbetamelijk, dat zij niet erkennen tot welk doel zij boven de anderen zijn verheven, noch door wien zij die hooge plaatsen innemen, maar alle recht en billijkheid versmadende, de vrijheid nemen om naar eigen zin en lust te heerschen; daar zij zóó bedwelmd zijn door hunne pracht en heerlijkheid, dat zij zich inbeelden, dat de geheele wereld slechts voor hen gemaakt is. Hier komt nog bij, dat zij het onbestaanbaar achten met hunne

hooge waardigheid om zich door wijzen en bezadigden raad te laten leiden; en hoewel zij zich nu in dezen waanzin te buiten gaan, zoeken zij toch nog vleiers, die hunne ondeugden vergulden en toejuichen. Om deze hoovaardij te bestraffen, ontkent de Profeet bij den aanvang dat de tronen en rechtszetels zóó zeer in het bezit zijn der menschen, dat God zich niet de opperheerschappij zou hebben voorbehouden, gelijk God ook gewild heeft, dat zelfs een Heidensch en goddeloos dichter getuigenis daarvan heeft afgelegd, zeggende: De geduchte Koningen hebben heerschappij en macht over de volken, die zij aan zich hebben onderworpen, maar de groote en heerlijke Jupiter, die de reuzen heeft overwonnen, en die door een oogwenk alles, wat boven en beneden het uitspansel is, kan doen wankelen, heeft heerschappij en macht over de Koningen en gebieders van alle volken. En opdat eindelijk de Potentaten dezer wereld zich niet méér zullen toeëigenen dan hun toekomt, richt de Profeet hier een' troon op voor God, van welken Hij allen oordeelt, en hun' hoogmoed ter nederwerpt, hetgeen zeer noodig is. Want hoewel zij belijden dat het door Gods genade is, dat zij regeeren, en Hem ook dienen met uitwendige ceremoniën, toch zijn zij door hunne hoogheid zóó zeer betooverd, dat zij in hunne dwaze inbeelding God uitwerpen van hunne vergaderingen, want zij kunnen het niet verdragen zich aan wet en recht te onderwerpen. De Profeet wil den spot drijven met deze dwaasheid, dat zij in hunne vergaderingen aan God geene plaats laten. En om dezen hoogmoedigen eigenwaan des te beter te bestrijden, waardoor de vorsten dezer wereld zich bedwelmen, noemt God de burgerlijke orde *de vergadering der goden;* want hoewel zijne heerlijkheid uitblinkt in elk deel der wereld, toch schittert zij voornamelijk aan deze plaats, te weten: waar eene wettige regeering gevestigd is onder de menschen. Ik erken wel, dat het bij de Joden eene zeer gewone zaak is om alles wat zeldzaam en voortreffelijk is met den titel god te versieren, maar hier schijnt de Profeet, naar de omstandigheid der plaats, de orde en den staat der Vorsten goddelijk te noemen, omdat daarin de bijzondere majesteit Gods uitblinkt, gelijk Salomo het huwelijk het Verbond Gods noemt (Spreuken 2 : 17) omdat in het huwelijk eene bijzondere heiligheid gelegen is. In het tweede lid is het op zich zelven genomen van weinig belang of wij lezen: In het midden der goden, of wel: Hij oordeelt in het midden der goden; behalve dat de eerste zin vloeiender is, namelijk: Hoewel de gebieders der wereld zich hoog verheffen, toch zijn zij niet bij machte om ook in het minst of geringst Gods recht te verkorten, daar

Hij de oppermacht over hen heeft en het bestuur over alles aan zich houdt. Het woord goden heeft hier, gelijk een weinig later, en ook nog aan andere plaatsen, de beteekenis van rechters in wie God een bijzonder merkteeken van heerlijkheid heeft ingedrukt. Want het van de Engelen te verstaan is eene al te ver gezochte verklaring.

2. *Hoe lang zult gijlieden onrecht oordeelen?* Velen denken dat hier de orde en wijze van oordeelen of recht spreken is aangegeven; doch naar mijn gevoelen heeft de Profeet dezen aanhef gebruikt om zich aldus den weg te effenen voor zijne bestraffing: Hoewel de Koningen het hoofd opheffen tot boven de wolken, leven zij toch slechts onder deze voorwaarde, dat zij onder de heerschappij Gods staan; daarom is het te vergeefs dat hun hoogmoed er zich tegen verzet om naar rede te luisteren. Want hoewel de tyrannen door en door slecht zijn, en door een goddeloos verraad tot de plaats zijn gekomen, die zij innemen, zullen zij toch, indien een dienstknecht Gods slechts den mond tegen hen durft te openen, zich met den naam God dekken als of hun een groot onrecht geschiedde. Terwijl zij zich dus inbeelden, dat zij boven de Wet zijn verheven, en er zich dus niet aan behoeven te storen, laten zij de leer van God en hare bedienaren over voor het gemeene volk. Daarbij denken zij dat er geene andere regeering of heerschappij is, dan wanneer zij alles naar hun wil en welbehagen doen. Maar het beginsel eenmaal vastgesteld zijnde, dat God over hen regeert, is er reeds eene opening voor de leer. Daarom richt de Profeet, nadat hij gezag verkregen heeft, zich vrijmoedig tot de Vorsten, en bestraft in hen een zeer groot kwaad, nl. dat zij zich veil stellen voor hen, die de armen onrechtvaardiglijk kwellen, en zich voor geld laten omkoopen om alle recht en gerechtigheid te verdraaien. Hij noemt inzonderheid *de goddeloozen*, omdat eerlijke, rechtschapen lieden nooit zullen trachten het recht te verkeeren. Daarenboven zijn de grooten der wereld nog als door een' duivelschen waanzin bevangen, zoodat zij meer geneigd zijn om achting en welwillendheid te betoonen aan slechte menschen dan aan onschuldigen en eenvoudigen. Doch laat ons het geval stellen, dat de boozen zich stil houden, en de gunst der lieden door geene vleierij, bedrog, geld of andere kunstgrepen zoeken te verkrijgen; toch zullen zij, die de macht in handen hebben, meestal naar de verkeerde zijde overhellen. Dat is de reden waarom de Profeet het verwijt tot hen richt, dat de boozen meer gunst bij hen vinden dan de eerlijke en rechtschapen lieden.

3. *Doet recht den arme.* De Profeet geeft met korte woorden te kennen aan welke teekenen men eene rechtvaardige en gematigde regeering kan herkennen, te weten: dat aan armen en verdrukten recht gedaan wordt. Wel is waar wordt daarbij het woordfiguur gebruikt, dat men Synecdoche noemt, want ongetwijfeld is het een plicht om aan allerlei soorten van menschen recht te doen; maar de Profeet zegt niet zonder reden, dat zij tot beschermers en verdedigers aangesteld zijn van de armen en verdrukten, omdat dezen de hulp van anderen behoeven, welke zij echter nergens zullen vinden dan waar gierigheid, eerzucht en andere ondeugden geene plaats meer hebben. Nu dragen de rechters het zwaard om de boozen ten onder te houden, opdat het geweld te midden van de waanzinnige woede der menschen de overhand niet hebbe, en ook evenzeer, opdat al naar mate iemand macht krijgt, hij niet des te stouter wordt in het verdrukken der zwakken. Ook gebeurt het slechts zelden dat de rijken zich tot de overheid wenden om hulp, tenzij het wellicht is, wanneer zij onder elkander oneenig zijn. Thans verstaan wij waarom de Profeet voornamelijk de armen en verdrukten aanbeveelt, want, gelijk de kranken de hulp des geneesmeesters behoeven, zoo hebben zij, die aan de wreedheid en het onrecht der rijken zijn blootgesteld, den bijstand en de bescherming der overheid van noode. Indien de koningen en andere rechters er ten volle van overtuigd en doordrongen waren, dat zij aangesteld zijn om het volk te beschermen, het onrecht, dat men het wil aandoen te weerstaan en alle geweld te onderdrukken, dan zou overal recht en gerechtigheid heerschen. Want al wie zich verwaardigt de zaak der armen te behartigen, zal zich door geen gunstbetoon her- en derwaarts laten leiden, maar alleen acht geven op hetgeen billijk en rechtvaardig is. Uit de woorden van den Profeet kunnen wij tevens verstaan, dat ook wanneer niemand zich om hulp of bijstand wendt tot de vorsten, dezen zich toch aan ergerlijk plichtverzuim schuldig maken, zoo zij niet uit eigene beweging den verdrukte te hulp komen; want als de ongerechtigheid openlijk heerscht en men van alle kanten hoort zuchten en klagen, dan is het te vergeefs dat zij zich willen verontschuldigen met de bewering dat zij het kwaad niet kunnen te keer gaan, zoo men er hun niet om vraagt, dat is: zoo men geene formeele klacht bij hen indient en hunne tusschenkomst inroept. Daar de verdrukking dus uit zich zelve luide genoeg roept, en de rechter, die in zijne hooge plaats is gezeten, zich houdt alsof hij niets ziet of hoort, verklaart de Profeet dat dusdanige veinzerij niet ongestraft zal blijven.

5. Maar zij weten en verstaan niets; zij wandelen in duisternis; al bewogen zich al de grondslagen der aarde 6. Ik heb gezegd: Gij zijt goden, en gij zijt allen kinderen des Allerhoogsten. 7. Maar gij zult sterven als een mensch; en gij, Vorsten, zult vallen zooals ieder valt. 8. Sta op, o God, oordeel de aarde, want Gij zult alle natiën bezitten.

5. *Zij weten en verstaan niets.* Na de vorsten op hunne ambtsplichten gewezen te hebben, klaagt hij, dat het niet baat, omdat zij verdwaald zijn en de gezonde leer niet willen aannemen; al zou de geheele wereld bewogen worden, zouden zij toch zorgeloos in hun plichtverzuim en vadsigheid blijven nederliggen. Waarin hij dus hun waanzin voornamelijk laakt is, dat zij, al zouden zij alles rondom zich onderst boven zien verkeeren, zij er zich hoegenaamd niet om zouden bekommeren, alsof de zorg voor het menschelijk geslacht hun in niets was toevertrouwd, terwijl zij er juist toe verkoren en aangewezen zijn om het te bewaren en te beschermen. Nu heb ik boven reeds gezegd wat er voornamelijk toe bijdraagt om hen van hun verstand te berooven. nl. dat zij verblind en bedwelmd zijn door hunne pracht en heerlijkheid, en daar zij trotschelijk elk juk van zich afwerpen, is er geen godsvrucht, die hen tot gematigdheid en ingetogenheid kan bewegen. Want het begin van een gezond oordeel en ware wijsheid is aan God de eer te geven, die Hem toekomt, opdat Hij ons in toom houde door zijn Woord. Aangaande het laatste lid, dat: *Alle grondslagen der aarde bewogen worden*, velen, ja bijna allen, nemen dit in een' anderen zin, alsof de Profeet zeide, dat, onder alle rampen der wereld dit de grootste is, dat de Vorsten zich niet van hun ambt en plicht kwijten, want de staat der aarde, dat is de toestand der menschen, berust op dezen grondslag: dat de gerechtigheid heerscht. Volgens hen zal de zin dus wezen, dat de wereld bedorven en verwoest wordt door de onrechtvaardige tyrannie der Vorsten. Hoewel ik deze uitlegging nu niet gansch en al verwerp, acht ik toch veeleer — gelijk ik reeds met een enkel woord heb aangeduid — dat hij de ongehoorde stompzinnigheid der rechters veroordeelt, die de dingen in zoo afgrijselijke wanorde ziende, terwijl de gansche aarde bewogen is, er zich toch niet het minst om bekommeren.

6. *Ik heb gezegd: Gij zijt goden.* Dit is eene concessie, eene toegeving, waarmede de Profeet echter aantoont, dat de booze rechters geen steun of bescherming zullen vinden in de heilige waardigheid en hoedanigheid, waarmede God hen bekleed heeft. Hoewel hij hen nu niet sprekende invoert, is deze tegenspraak toch van gelijke beteekenis alsof hij gezegd had: Indien gij uwe waardigheid tot een schild maakt, waarachter gij u verbergt, dan zal deze grootspraak u toch van geenerlei nut zijn; ja veeleer bedriegt gij u zelven in uwe dwaze gerustheid, want, als God u als zijne plaatsbekleeders heeft aangesteld, dan heeft Hij daarom van zijne souvereiniteit geen afstand gedaan. En voorts wil Hij, dat gij gedachtig zijt aan uwe broosheid, opdat gij u met zorge en in de vreeze Gods kwijt van den last, die u is opgedragen. Men kan het ook nemen in den Persoon van God zelven, die hun, met het gezag, ook zijn' naam heeft gegeven. Dit schijnt in overeenstemming te wezen met het gezegde van Christus, dat diegenen goden genoemd worden, tot wie het Woord Gods was gericht. Het zou ook gevoegelijk aldus kunnen verstaan worden: Ik erken dat gij goden zijt, en kinderen des Allerhoogsten. Voor de zaak zelve maakt dit geen verschil, want de Profeet wil alleen maar zeggen, dat de rechters zich niet achter hunne waardigheid kunnen verschuilen, om aan de straf hunner misdaden te ontkomen; want het bestuur der wereld is hun toevertrouwd op die voorwaarde, dat zij zelven rekenschap zullen hebben te geven voor den rechterstoel Gods, zoodat hunne waardigheid slechts tijdelijk is en met de gedaante dezer wereld zal voorbijgaan. In dien zin voegt hij er terstond bij: *Maar gij zult sterven als menschen.* Alsof hij zeide: Hoewel zij gewapend zijn met macht om de wereld te regeeren, zijn zij daarom toch niet ontdaan van hunne natuur, zoodat zij niet onsterfelijk zijn. Andere schriftverklaarders, vertalen het laatste gedeelte van dit vers naar mijn inzien verkeerd, zeggende: Gij zult vallen als een der Vorsten. En zij denken, dat hun een geweldige dood is aangekondigd, gelijk de Heidensche dichter zegt: Er zijn slechts weinige Koningen en Tyrannen die tot Pluto, den schoonzoon van Ceres heengaan, anders dan door een geweldadigen en wreeden dood te sterven. Daar deze uitlegging gewrongen en gezocht is, twijfel ik niet, of de Vorsten worden vergeleken bij geringe en gansch gewone menschen. Want met dit woord *Als een* bedoelt hij: als de eerste de beste uit het volk. Daarom zegt hij, hoewel zij vergeten dat zij menschen zijn, en zich in slaap wiegen door de valsche gerustheid van onsterfelijk te zijn, zullen zij toch evenals ieder ander naar den

dood heengevoerd worden. Jezus Christus, den laster willende weerleggen, waarmede de Farizeën Hem vervolgden, heeft dit getuigenis aangehaald: Indien de Schrift hen goden noemt, tot wie het gebod Gods gericht was, is dan hij niet zooveel te meer dien titel waardig, die geheiligd en in de wereld gezonden werd? Overigens, Hij stelt zich door deze woorden niet in de orde der rechters, maar Hij betoogt het grootere uit het kleinere: Indien de naam van God overgedragen is op zijne dienaren, zooveel te meer behoort die naam dan aan zijn' Eengeboren Zoon, die den Persoon des Vaders vertegenwoordigt, in wien zijne majesteit uitblinkt, en de volheid zijner Godheid woont.

8. *Sta op, o God.* Ik heb bij den aanvang gezegd waarom deze Psalm eindigt met een gebed. Het is omdat de Profeet, ziende dat zijne vermaning en bestraffing vruchteloos zijn, daar de Vorsten, opgeblazen van hoogmoed alle leer der rechtvaardigheid en billijkheid verwerpen, zich tot God richt, om van Hem te vragen, dat Hij hunne trots en aanmatiging zal fnuiken. En op die wijze heeft de Heilige Geest ons eene vertroosting voorgehouden telkenmale als wij op wreede wijze door de Tyrannen worden gekweld. Want, hoewel men op aarde geenerlei teugel ziet om hunne wetteloosheid te breidelen, zoo moet men toch opzien naar den hemel, om van daar hulp en vertroosting te verwachten, want het is niet te vergeefs dat God zich het ambt toeschrijft van de wereld te oordeelen. Daarom moeten wij Hem vragen, dat het Hem moge behagen orde te brengen in hetgeen in zoo droevige wanorde verkeert. De reden, die hier onmiddelijk op volgt, is volgens de meening van sommigen eene profetie van het Koninkrijk van Christus, door hetwelk Hij alle volkeren onder zijne gehoorzaamheid brengt. Maar ik strek het nog verder uit, te weten, dat alle natiën Gode reeds van zelve gehoorzaamheid schuldig zijn, en dat het te vergeefs en onrechtvaardig is, dat de Tyrannen Hem van het recht van te heerschen willen berooven, als zij, zijn gebod minachtende, goed en kwaad, recht en onrecht onder elkander verwarren. Daarom betaamt het ons te bidden, dat Hij door orde te scheppen in de wereld, zijne heerschappij herneemt.

PSALM 83.

INHOUD: De Profeet smeekt Gods hulp af tegen de vijanden der Kerk, en om haar des te eerder te verkrijgen, verhaalt hij, hoe verscheidene volken zich verbonden hebben om het volk van Israël te verdelgen, opdat alzoo ook de Kerke Gods op aarde vernietigd zou worden. Intusschen toont hij door verscheidene voorbeelden, hoe God zijne dienstknechten krachtig placht te hulp te komen, ten einde hierdoor zich zelven en anderen op te wekken om met vuriger begeerte en grooter geloofsvertrouwen te bidden.

1. Een Lied, een Psalm van Asaf. 2. O God!
houd U niet stil, zwijg niet, en rust niet. 2. Want,
zie, uwe vijanden maken gedruisch, en die U haten
hebben het hoofd opgestoken. 4. Zij hebben listiglijk
beraadslaagd tegen uw volk, en zij hebben een' raadslag
gesmeed tegen uwe verborgenen. 5. Zij hebben gezegd:
Komt, en laat ons hen afsnijden als volk, en dat de
naam Israëls niet meer gedacht worde.

2. *O God, houd U niet stil.* Velen komen hierin overeen, dat deze Psalm gedicht werd in den tijd van Koning Josaphat, hetgeen ik gaarne aanneem; want wij weten, dat deze godvruchtige Koning schrikkelijke oorlogen had te voeren, en vele machtige vijanden tegenover zich had. Want, hoewel de Ammonieten en Moabieten de voornaamste bewerkers waren van den voornaamste dier oorlogen, hebben zij niet slechts hulptroepen ontvangen uit Syrië; maar ook uit vergelegen landen, en al deze volken, aldus vereenigd en bijeenverzameld, hebben het land van Juda schier geheel bedekt. Dewijl hij hier dus eene lange lijst geeft van vijanden, die hadden samengespannen om het volk Gods uit te roeien, is deze gissing omtrent den tijd wanneer de Psalm gedicht werd, waarschijnlijk juist. Want de gewijde Historie

verhaalt dat een der Levieten door den geest der Profetie aan den Koning de overwinning heeft beloofd, en dat de Levieten voor het aangezicht Gods hebben gezongen. Daar het nu niet anders kan, of het geheele volk, zoowel als hun godvruchtige Koning, moet onder zoo vele en groote gevaren in angst en benauwdheid hebben verkeerd, is hier een gebed vol vurig verlangen en heilige bezorgdheid. Hiertoe strekt ook de herhaling, die men reeds bij den aanhef van den Psalm aantreft: *O God houd U niet stil, zwijg niet, rust niet.* Alsof de geloovigen zeiden: Indien God hun ook al hulp wil verleenen, dan zal die hulp toch niet tijdig komen, tenzij Hij zich haast en terstond tot hen komt. Hoewel het ons nu betaamt om geduldig en kalm te verbeiden, als God toeft met ons te hulp te komen, geeft Hij ons toch verlof — en dat van wege onze zwakheid — om te wenschen dat Hij zich zal haasten. In het Hebreeuwsch staat er woord voor woord: Zwijg niet voor U zelven. Sommigen verklaren het door eene omschrijving: Zwijg niet in uwe eigene zaak; hetgeen ik, als al te gezocht, niet heb nagevolgd. Overigens, deze wijze van spreken beteekent zooveel als: Houd U niet in. Het kan ook wezen, dat dit woordeke hier, evenals aan vele andere plaatsen, overtollig is.

3. *Want zie, uwe vijanden.* Hier wordt de nood te kennen gegeven, nl. dat de geloovigen benauwd worden, zoowel door het geweld en de macht hunner vijanden, als door hunne listige raadslagen. Door te zeggen *dat zij gedruisch maken en het hoofd opheffen* verstaat hij, dat zij steunende op hunne macht eene hoogmoedige houding aannemen. En dewijl door zoo buitensporigen hoogmoed het hart der geloovigen zeer ter neder gedrukt wordt, kunnen zij ook alleen maar verlichting vinden door zich bij God wegens deze verregaande hoovaardij hunner vijanden te beklagen, daar het zijn ambt en werk is om ten allen tijde de hoogmoedigen te wederstaan. Daarom hebben de heiligen, wanneer zij Gods hulp inroepen, de gewoonte om bovenal op de trotschheid hunner vijanden te wijzen. Ook moeten wij er wel acht op geven, dat allen, die de kerk overlast aandoen, vijanden Gods worden genoemd; want dit is ons geen kleine troost en gerustheid, dat zij, die onze vijanden zijn, ook evenzeer Gods vijanden zijn. Dit vloeit overigens voort uit zijn vrij verbond, door hetwelk Hij ons beloofd heeft, dat Hij de vijand zal zijn van al onze vijanden, en dat wel terecht; want, daar Hij ons onder zijne bescherming heeft genomen, kan ons heil niet worden aangevallen of de majesteit Gods is beleedigd Intusschen moeten wij, voor

zooveel in ons is, vrede hebben met alle menschen, en er ons op toeleggen om een Gode welbehaaglijk leven te leiden, opdat wij vrijmoedig voor Gods aangezicht kunnen roemen, dat men ons onrecht doet, als men ons kwelt zonder dat wij er aanleiding toe hebben gegeven. En hoewel er nu bij den hoogmoed en het geweld der vijanden ook nog hunne list gevoegd wordt, zoo moeten wij toch aan God de eer geven, die Hem toekomt, doordat wij tevreden zijn met zijne hulp. Want gelijk Hij het hoofd doet buigen aan de hoovaardigen, die schuimbekken van woede, zoo is Hij ook gewoon de listigen in hunne arglistigheid te vangen. En opdat wij niet zouden denken, dat wij aan de listen en lagen der vijanden zijn overgeleverd, geeft de Profeet ons zeer gepast een' naam, waarin veel vertroosting en hoop ligt opgesloten, als hij ons *de verborgenen Gods* noemt. Want de verklaring van sommigen is veel te gewrongen, als zij zeggen, dat de hulpe Gods, waardoor wij ondersteund worden, niet openbaar is, gelijk elders van het leven der geloovigen gezegd wordt, dat het verborgen is (Coll. 3 : 3); dit, zeg ik, is ver verwijderd van de bedoeling des Profeten. Want hij wil slechts aantoonen, dat wij verborgen zijn onder de schaduw van Gods vleugelen. Want, hoewel het den schijn heeft, alsof wij blootgesteld en onderworpen zijn aan den zin en de lusten der boozen en hoovaardigen, toch blijven wij inderdaad bewaard door de verborgene kracht Gods. Daarom wordt elders gezegd: Gij zult mij verbergen in de schuilplaats uwer hutte (Ps. 27 : 5). Intusschen moeten wij opmerken dat niemand onder de hoede en bescherming Gods verborgen is dan diegenen, die, hunne eigene kracht mistrouwende, al sidderende de toevlucht nemen tot God. Want zij, die denken, dat zij sterk genoeg zijn om weerstand te bieden, en zich roekeloos vooraan stellen, en zich houden alsof zij van alle vreeze verlost waren, zullen tot hunne groote beschaming bij het einde gevoelen, dat zij gansch van kracht ontbloot waren. Daarom is niets beter of veiliger dan ons te verbergen onder de schaduw Gods, wanneer wij, onze eigene onbekwaamheid gevoelende, ons heil in zijne handen overgeven.

5. *Zij hebben gezegd*: *Komt*, enz. De boosheid van deze hoovaardigen wordt verzwaard door deze omstandigheid, dat zij beraadslaagd hebben om de Kerke Gods te verwoesten. Men kan dit beperken tot de Ammonieten en Moabieten, die als een blaasbalg gediend hebben om het vuur in de anderen aan te wakkeren. Omdat echter de Hagarenen, de Syriërs en andere volken door dezen opgehitst, met geen' minderen haat en woede bezield

waren tegen het volk Gods om hen te verdelgen, en daarvoor naar de wapenen hadden gegrepen, zou men dit woord ook gevoegelijk op allen kunnen toepassen. Want, daar zij te zamen overeen waren gekomen, en zich wederzijds verbonden hadden, hebben zij als het ware onder elkander gewedijverd wie het koninkrijk van Juda de meeste schade zou toebrengen. De voornaamste oorzaak van dien wreeden haat is, dat Satan immer getracht heeft de Kerke Gods te verwoesten, daarom heeft hij niet opgehouden de zijnen hiertoe aan te porren. *Afsnijden als volk* beteekent geheel uitrukken, opdat zij geene natie of volk meer zijn zouden, hetgeen nog duidelijker wordt aangetoond in het tweede lid, *dat de naam Israëls niet meer gedacht worde.* Deze omstandigheid is het, die God tot ontferming heeft bewogen, nl. dat deze oorlog niet op de gewone wijze was ondernomen, zoodat zij overwonnen zijnde, in de macht hunner vijanden zouden vallen, maar de wreedheid is zoo ver gegaan, dat men hen gansch en al heeft willen uitroeien. En dat stond gelijk met den raad Gods te willen vernietigen, waarop het voortdurend bestaan der Kerk gefondeerd is.

6. Want zij hebben in het hart te zamen beraadslaagd; zij hebben een verbond gemaakt tegen U. 7. De tenten van Edom en van de Ismaëlieten, Moab en de Hagarenen. 8. Gebal en Ammon, en Amalek, de Philistijn met de inwoners van Tyrus. 9. Ook Assur heeft zich met hen verbonden; zij zijn de kinderen Lots tot een' arm geweest. Selah.

6. *Want zij hebben beraadslaagd.* Hier geeft hij een overzicht van de verschillende legers, die te zamen optrokken tegen de Kerk om haar te verwoesten. Dewijl dus verscheidene natiën hare strijdkrachten hadden verzameld tegen een zwak koninkrijk, was het wel noodig, dat zij, die over geenerlei macht konden beschikken om zich te verdedigen, op wonderdadige wijze door God ondersteund werden. En toch is te midden van zoodanigen wanhopigen toestand, dit wezenlijk heldhaftig woord uit den mond van den godvruchtigen Koning Asa gehoord: Het is voor God niet moeielijk bijstand te verleenen tegen een groot of tegen een klein leger, en ons klein getal zal niet verhinderen, dat Hij ons van eene groote menigte verlost (2 Kron. 14 : 11). En

voorzeker heeft dezelfde Geest, die dezen godvruchtigen Koning kracht en standvastigheid schonk, dezen Psalm ingegeven voor geheel de Kerk, opdat zij vrijmoedig tot God zou gaan om hulp. En zelfs heden spreekt Hij in ons, opdat geen gevaar of moeielijkheid ons verhindere God aan te roepen. Want, al zouden ook alle menschen tegen ons samenspannen, dan is toch deze koperen muur hun tegenovergesteld tot bescherming van het koninkrijk des Zoons van God: *Waarom rebelleeren de Heidenen*, enz. (Psalm 2 : 1). Overigens is het ons zeer nuttig om in dit voorbeeld als in een' spiegel te aanschouwen, hetgeen van den beginne met de Kerke Gods geschied is, opdat een zelfde, of een gelijksoortige, toestand ons heden niet al te zeer doe sidderen en vreezen, als wij zien dat allen ons vijandig zijn. Want wij zien hoe de Paus met eene duivelsche woede de geheele wereld in rep en roer tegen ons brengt. Daarom zullen wij, naar welken kant wij onze onze oogen ook richten, overal vijandelijke legers zien, die het op ons verderf hebben gemunt. Maar als wij bij ons zelven vastgesteld hebben, dat ons niets nieuws overkomt, dan zal hetgeen er met de Kerk van ouds is geschied, ons opwekken tot lijdzaamheid en geduld, totdat het Gode behage zijne kracht plotseling te openbaren, die alleen genoeg is, om alle pogingen der wereld te verijdelen. Opdat nu de geloovigen er niet aan zouden twijfelen, dat hun hulp van den hemel is verleend, verklaart de Profeet zoo duidelijk mogelijk, dat zij die de Kerk overlast aandoen en kwellen, krijg voeren tegen God, aangezien Hij haar onder zijne bescherming heeft genomen. Want wij weten op welke voorwaarde Hij zegt ons te zullen helpen. Wie u aanraakt (zegt hij) raakt mijn' oogappel aan (Zach. 2 : 8). En hetgeen in een' anderen Psalm van de Patriarchen gezegd wordt, strekt zich in het algemeen uit tot al de geloovigen, te weten: Raakt mijne gezalfden niet aan, en doet mijnen Profeten geen kwaad (Psalm 105 : 15). Want God wil, dat de zalving, waarmede Hij ons gezalfd heeft, ons als een schild zij, om ons veilig en wel te bewaren. Nu hebben de volken, waarvan hier gesproken wordt, Gode wel niet willens en wetens, of openlijk, den oorlog aangedaan; daar God echter als Hij de zijnen onrechtvaardiglijk ziet aanvallen, zich tusschen hen en hunne aanvallers stelt, om de slagen af te weren, zegt de Profeet volkomen terecht, dat zij, nl. deze vijandige volken, zich tegen God hebben verbonden. Het is als wanneer heden ten dage de Papisten te zamen beraadslagen om ons te verderven, en men hun zou vragen, of zij sterker zijn dan God, zij terstond zouden antwoorden, dat zij volstrekt niet des zins of willens

zijn, om, naar de wijze der Reuzen, den hemel te bestormen. Hoe dit zij, daar God verklaart, dat Hij aangerand wordt, telkenmale wanneer ons onrecht geschiedt, moeten wij met het oog des geloofs als van verre zien, wat zij ten laatste door de uitwerking zullen gevoelen. Wat betreft de uitdrukking: *Beraadslagen in het hart*, sommigen verklaren het door vlijtig beraadslagen, of eene beraadslaging, waarop men zich toelegt met het hart, gelijk wij zeggen dat wij van harte doen, hetgeen wij wel bewust en met liefde verrichten. Doch de Profeet heeft veeleer de fijne, geslepene, en verborgene listen willen aanduiden, waarover hij een weinig te voren geklaagd heeft. Aangaande de Tenten of *Tabernakelen van Edom*, sommigen beschouwen dit als oorlogsmaterieel, alsof de Profeet zeide, dat zij wèl toegerust waren en van alles voorzien, om den krijg langen tijd te kunnen voortzetten. Doch hij schijnt hier veeleer het oog te hebben op de levenswijze dier volken, omdat zij in tenten, of tabernakelen plachten te wonen. Het is echter ook eene overdrachtelijke wijze van spreken, alsof hij zeide, dat zij zóó vurig den oorlog begeerden, dat hunne tenten van hunne plaats werden gerukt. Ik zal nu voorts niet over elk dier volken in bijzonderheden treden, omdat de schrift de meesten er van genoegzaam doet kennen. Als hij zegt, dat Assur met de anderen den kinderen Lots ten arm geweest is, dan wordt hunne boosheid hierdoor voorzeker zeer verzwaard. Het moet wel eene uitgezochte wreedheid zijn om aan vreemde volken hulp te verleenen tegen hunne eigene stamverwanten, maar als zij de eersten zijn om de krijgstrompet te steken, en als zij uit eigene beweging de Assyriërs en de anderen te hulp roepen om hunne broeders te verdelgen, is dan zoodanige barbaarschheid niet met recht afschuwelijk te noemen? Want, gelijk Josephus zelf verhaalt: de Israëlieten waren hun land doorgetrokken zonder hun schade of nadeel toe te brengen, want naar luid van Gods bevel hadden zij die van hun eigen bloed gespaard. Dewijl dus de Moabieten en de Ammonieten zagen, dat hunne broeders aan de banden der bloedverwantschap gedachten, behoorden zij van hun' kant dan niet ook de menschelijkheid te betrachten en geene vijandelijkheden tegen hen te ondernemen? Maar ook dit schijnt het lot der Kerk te wezen, om niet slechts door vreemde vijanden te worden aangevallen, maar om nog veel meer leed van de valsche broederen te ervaren. Gelijk ook heden niemand in grooter woede tegen ons ontstoken is, dan zij, die zich Christenen noemen, doch het niet zijn.

10. Doe hun zooals aan de Midianieten, gelijk als aan Sisera, als aan Jabin bij de beek Kison. 11. Zij zijn omgekomen in Endor, zij zijn de drek der aarde geweest. 12. Maak hen, hunne vorsten als Oreb, en Zeëb, en als Zebah, en als Zalmuna, al hunne Vorsten. 13. Die gezegd hebben: Laat ons de woningen Gods in erfelijk bezit nemen.

10. *Doe hun zoo als aan de Midianieten*, enz. Nadat de geloovigen hunne klacht hebben uitgestort van wege de zware verdrukkingen, die zij hadden te lijden, opdat God bewogen zou worden hun hulp te verleenen, gedenken zij nu, hoe God dikwijls uitredding heeft gegeven uit zware en groote benauwdheid. Hieruit is gemakkelijk af te leiden, dat God om goede redenen zijne hulp uitstelt, als zijne dienstknechten schier ten doode toe gedrongen zijn, opdat Hij, wanneer alles verloren schijnt, hun wonderdadig te hulp komt, als hun nood op het hoogste is geklommen. De Profeet vermengt hier twee gebeurtenissen, want hij zou terstond hebben kunnen zeggen: Doe hun zooals aan de Midianieten bij de beek Kison; maar hij vlecht er de nederlagen in van Jabin en Sisera; doch de onderscheiding is van geen zeer groot gewicht, want het was genoeg om zich zelven en anderen geloovigen de wonderen voor oogen te stellen, die God voormaals gewrocht heeft, toen Hij zoo dikwijls zijn volk heeft verlost. Want, waar het op neerkomt is, dat God, die zoo menigmaal de vijanden heeft verjaagd, en zijne arme sidderende schapen zoo menigmaal aan den muil der wilde dieren heeft ontrukt, thans niet van kracht ontbloot is om hetzelfde wederom te doen. Wij weten op hoe wondervolle wijze Hij zijn volk door de hand van Gideon is te hulp gekomen (Richteren 6). Want het zou wel niets dan eene bespotting hebben kunnen schijnen, als Gideon niet meer dan driehonderd wapenbroeders met zich nemende, en dat nog wel mannen, die hun gansche leven in dienstbaarheid bebben gesleten, en reeds op den blooten aanblik van hunne heerschers verschrikt hadden kunnen wegvlieden, het ondernomen heeft om aan een talrijk en machtig leger slag te leveren. Maar het is geschied dat de Midianieten verslagen werden, doordat zij in verwarring en verbijstering elkander aanvielen en doodden. Diezelfde genade heeft God betoond in den dood van Sisera en van Koning Jabin (Richteren 4 : 22 en 23).

Want beiden zijn onder de leiding eener vrouw verslagen en ten onder gebracht door Barak, die de stoutmoedigheid had om met weinige lieden slag te leveren aan zijne vijanden, hoe groot hun aantal ook mocht wezen. En Sisera, het legerhoofd zelf, is geen manmoedigen dood gestorven, maar werd in het huis, waar hij eene schuilplaats zocht, door de hand eener vrouw gedood. Opdat dus de geloovigen tot geene wanhoop zouden vervallen, als zij door eene al te groote vreeze zijn aangegrepen, stellen zij zich in tijds deze voorbeelden van verlossing voor oogen, door welke God getoond heeft, dat er in Hem alleen macht genoeg is om de zijnen staande te houden, telkenmale als zij van menschelijke kracht ontbloot zijnde, tot Hem de toevlucht nemen, Door deze ongelooflijke en buitengewone uitreddingen hebben zij ook geleerd, dat God wonderen werkt om zijne Kerk te verlossen, zoodat zij wel verzekerd zijn, dat een ademtocht van Hem genoeg is om hunne vijanden ter aarde te werpen. En het is niet slechts aan deze plaats dat de nederlaag der Midianieten tot dit doel wordt medegedeeld: ook Jesaja bevestigt dat de Kerk door een zelfde middel hersteld zal worden. Als Hij zegt, dat zij de *Drek der aarde* geweest zijn, dan kan dit op tweeërlei wijze verklaard worden, hetzij dat zij der verrotting op aarde waren prijs gegeven, of wel, dat men hen als mest onder de voeten vertreden heeft, en dit laatste is het meest gepast, schoon ik het eerste ook niet verwerp, Men zou niet met zekerheid kunnen zeggen, waarom hij zegt, dat *zij zijn omgekomon in Endor.* Die naam komt voor in Jozua 17 : 11. En het is waarschijnlijk, dat het dáár geweest is, waar het leger van Jabin verslagen werd. Want ik acht het niet goed, dat sommigen dit verklaren alsof er gezegd was, dat zij openlijk en voor ieders oog verslagen waren

13. *Die gezegd hebben.* Wederom beschuldigt hij deze Heidenen van heiligschennis, omdat zij als roovers, die zich aan wet noch recht storen, het erfdeel Gods hebben aangevallen en beroofd. Zeker hebben zij dit niet in even zoo vele woorden gezegd, maar, aangezien zij God minachtten, dien zij wisten door de Israëlieten te zijn aangebeden, is de Profeet in zijn recht om hen van de misdaad te beschuldigen, dat zij gepoogd hebben God van uit zijn erfdeel te verjagen. Men moet er ook niet aan twijfelen, dat zij den waren God hebben gesmaad, daar zij, verdwaasd door hunne eigene inbeeldingen en verzinselen, zijn' heiligen Naam als niets achten. En al zouden zij zich ook van bepaalde godslasteringen onthouden hebben, toch zijn al de

kwellingen, die den geloovigen worden aangedaan, even zoo vele beleedigingen van God, die hen in zijne heilige hoede heeft genomen. In deze wijze van spreken ligt ook geene kleine vertroosting opgesloten, als de Profeet het koninkrijk van Juda *de woningen Gods* noemt. Want Hij heeft zich bij ons gevoegd op deze voorwaarde, dat Hij eene eeuwige rust en woonstede onder ons hebben zou, of liever, dat Hij even hoogen prijs stelt op zijne Kerk, als een huisvader prijs stelt op zijne beste en dierbaarste bezittingen.

14. O mijn God, maak hen als een wervel, als een
stroohalm voor den wind. 15. Gelijk het vuur het
woud in brand steekt, en gelijk de vlam de bergen in
gloed zet. 16. Vervolg hen evenzoo door uwen storm
en verschrik hen door uwen dwarlwind. 17. Bedek
hun aangezicht met schande, opdat zij uwen naam
zoeken, o Jehovah! 18. Dat zij beschaamd en verschrikt worden tot in eeuwigheid, dat zij schaamrood
worden en omkomen. 19. En dat zij weten dat Gij
zijt met uwen naam Jehovah, Gij alleen zijt hoog verheven over de gansche aarde.

14. *O mijn God.* Omdat de hoogmoed der boozen onverdragelijk is, als zij er op uit zijn om de Kerk te verdelgen, bidt de Profeet, dat God hen beschaamd en schaamrood zal maken, aangezien hunne hoovaardij niet vernederd kan worden vóórdat zij smadelijk ter aarde worden geworpen. Wat betreft dat de Profeet zegt, dat zij daardoor den Naam Gods zullen zoeken, dit moet, naar mijn inzien, niet opgevat worden, alsof er oprecht berouw of ware bekeering mede bedoeld was Wèl erken ik, dat dit de eerste stap was om tot bekeering te komen, als de menschen, verootmoedigd door de kastijding, zich gewillig vernederen; maar de Profeet geeft eenvoudig eene slaafsche onderwerping en gedwongen nederigheid te kennen, zooals die van Koning Faraö geweest is. Want het gebeurt dikwijls dat de boozen en hoogmoedigen, door rampen en kwalen ten onder gebracht zijnde, voor een weinig tijds Gode de eere geven; daar zij echter spoedig daarna door waanzin bevangen en als vervoerd

worden, wordt hunne geveinsdheid hierdoor gemakkelijk aan het licht gebracht, en dan komt de trotschheid en weerspannigheid, die op den bodem huns harten is blijven verwijlen, weder boven. Nu begeert de Profeet dat de boozen door slagen en kastijdingen gedwongen zullen worden om in weerwil van zich zelven God te erkennen, opdat hunne woede, die zich, wijl zij straffeloos zijn gebleven, zoo vrijelijk openbaart, ten minste ingetoomd en bedwongen zal worden. Dit wordt nog duidelijker gezien in het volgende vers, waar hij openlijk bidt, dat de boozen voor eeuwig verloren zullen gaan. Dit zou niet kunnen, indien hun nog tijd gelaten werd tot bekeering. En het is niet zonder reden, dat de Profeet zoo vele woorden opeenhoopt, deels omdat de boozen en hoogmoedigen, hoewel zij dikwijls gekastijd worden, toch onverbeterlijk blijven, en als het ware nieuwe krachten en nieuwen moed verzamelen, en deels ook, omdat er niets is, waar wij zoo moeielijk van overtuigd kunnen worden, als van het feit dat zij, die zoo gelukkig en voorspoedig schijnen te zijn, binnen kort zullen omkomen. En dit is omdat het niet genoegzaam tot ons doordringt welke schrikkelijke wrake Gods bereid wordt voor hen, die de Kerk verdrukken.

19. *En dat zij weten*, enz. Ook thans spreekt hij niet van een zaligmakend kennen van God, maar van de erkenning, die de geweldige hand Gods aan de boozen ontrukt. Evenwel, hij zegt niet eenvoudig, dat zij zullen erkennen dat er een God is, maar hij bedoelt eene bepaalde of bijzondere kennis, te weten dat de Heidenen, die te voren den waren godsdienst hebben veracht, ten laatste gedwongen zullen worden, te erkennen, dat de God, die zich geopenbaard heeft in de Wet, en die geëerd en aangebeden wordt in Judea, de eenig ware God is. Toch duidt hij hier slechts eene voorbijgaande kennis aan, eene kennis zonder grond en zonder leven: want de verworpenen en hoovaardigen onderwerpen zich Gode noch welbewust, noch van harte; zij zijn in weerwil van zich zelven tot eene geveinsde gehoorzaamheid gedwongen; of wel, zij durven hunne woede niet openlijk te toonen, dewijl God hen in toom houdt. Het is dus eene kennis der ervaring, die niet doordringt tot het hart, maar hun door nooddwang en geweld ontwrongen wordt. Als hij zegt *Gij, Jehovah,* dan is in die uitdrukking groote kracht en nadruk gelegen, want er is hier eene vergelijking tusschen den God van Israël en de goden, die de menschen zich gemaakt hebben, alsof de Profeet gezegd had: O Heere, laat hen weten, dat de afgoden, die zij zich geformeerd hebben, niets zijn.

En in waarheid, hoe zeer de hoovaardigen en de verachters van God het licht schuwen, en nu eens zich in mist en nevelen hullen, en zich dan wederom in diepe, zwarte duisternis storten, toch blijft God hen volgen en trekt Hij hen tot zijne kennis; welke zij in onwetendheid wenschen te begraven. Omdat nu de wereld den heiligen Naam van God boosaardig en zonder onderscheid overbrengt op hare beuzelachtige verzinselen, bestraft de Profeet deze heiligschennis, als hij er bijvoegt: *Uw Naam, Jehovah;* alsof hij zeide, dat dit wezen, deze hoedanigheid op Hem alleen toepasselijk is; of wel, dat Hij in waarheid is, wat Hij heet; hoezeer de ongeloovigen en rebellen zijne eer ook met voeten treden, Hij blijft onveranderd. Deze vergelijking en tegenstelling moeten wij altijd in gedachten houden. Want geen volk was zóó barbaarsch, of het heeft nog altijd de eene of andere godheid aangebeden; maar ieder volk maakt zich zijn eigen God. En hoewel de Moabieten, de Idumeërs en de anderen nog wel eenige kracht en macht aan den God van Israël toekenden, verbeeldden zij zich toch dat Hij binnen de grenzen van Judea beperkt was. De Koning van Syrië noemde Hem den God der bergen (1 Kon. 20 : 23). Dit onzinnig verdeelen van de eere Gods wordt met één enkel woord afgewezen; en alle bijgeloof, dat toen in de wereld heerschte, wordt nedergeworpen, als de Profeet aan den God Israëls zoowel het Wezen als den Naam toekent; want indien al de afgoden der Heidenen niet nedergeworpen en weggedaan worden, dan zal God niet alleen en uitsluitend dezen Naam Jehovah verkrijgen, en daarom wordt er bijgevoegd: Gij alleen zijt oppermachtig en hoog verheven over de aarde, hetgeen wij vlijtig moeten opmerken. Want de bijgeloovigen zullen zich gaarne tevreden stellen met aan God den naam te laten, d. i. twee of drie lettergrepen, terwijl zij intusschen zijne majesteit, kracht en macht te kort doen, alsof zijne majesteit bestond in een titel, of in eene ijdele benaming. Laat ons dan weten dat God niet anders hoog verheven is onder de menschen, dan wanneer zij Hem de eer en heerschappij laten, die hem toekomt, en Hem niets tegenovergesteld wordt om zijne heerlijkheid van haren glans te berooven.

PSALM 84.

INHOUD: Hij klaagt, dat niets hem zulk eene kwelling is, als niet op te kunnen gaan tot den Tabernakel en gebannen te zijn van de vergadering der geloovigen, waar God aangeroepen werd. Tegelijkertijd toont hij, dat niets hoegenaamd de begeerte der geloovigen kan verhinderen, om, in weerwil van alle hinderpalen te volharden om ten allen tijde God te zoeken, en zich, om zoo te zeggen, een' weg te banen, waar geen weg is. Ten slotte vragen zij om wedergebracht te worden, zoodat hij daarin opnieuw toont, dat hij het hooger acht één dag te verkeeren in Gods huis, dan een lang leven te leiden in het midden der ongeloovigen.

1. Aan den opperzangmeester op Gittith van de
kinderen Korachs, een Psalm. 2. O hoe beminnelijk
zijn uwe tabernakelen, Jehovah der heirscharen! 3 Mijne
ziel verlangt grootelijks, ja bezwijkt [van verlangen],
naar de voorhoven van Jehovah; mijn hart en mijn
vleesch springen op van vreugde tot den levenden God.
4. Zelfs de musch vindt een huis en de zwaluw een
nest voor zich om [er] hare jongen neder te leggen;
o! uwe altaren, Jehovah der heirscharen, mijn Koning
en mijn God. 5. Welgelukzalig zijn zij, die in uw
huis wonen, zij prijzen U gestadiglijk. Selah.

1. *Aan den opperzangmeester.* Hoewel in het opschrift van den Psalm Davids naam niet genoemd wordt, is het toch, dewijl inhoud en onderwerp met zijn' persoon en toestand overeenkomen, zeer waarschijnlijk, dat hij er de dichter van geweest is. Want sommigen denken wel dat de kinderen van Korach den Psalm voor David gedicht hebben, maar naar mijn oordeel behoeft men, om dit gevoelen te weerleggen slechts te bedenken, dat David

zelf zoo zeer met de gave der profetie was toegerust, dat hij de Levieten daar niet voor behoefde te gebruiken. Er is te dien opzichte slechts ééne moeielijkheid, nl. dat hij melding maakt van den berg Sion, waar de Arke des Verbonds niet heengebracht was, vóórdat hij in het rustig bezit des koninkrijks was gekomen. Nu heeft hem van dien tijd af nooit de vrijheid ontbroken om met de anderen op te gaan naar de Arke, behalve ééne enkele maal, en dat nog voor zeer korten tijd, nl. toen hij genoodzaakt was te vluchten wegens den opstand van zijn' zoon. De Psalm geeft echter te verstaan; dat hij, tijdens hij hem dichtte, in kwijnenden toestand verkeerde van wege langdurige en velerlei ballingschap. Als wij echter bedenken dat David hetgeen hij in den tijd van Saul geleden heeft langen tijd daarna in Psalmen heeft uitgedrukt en medegedeeld, dan zal het ons niet verwonderen dat hij melding maakt van den berg Sion. Over het woord Gittith is elders (bij Psalm 8) reeds gesproken.

2. *Jehovah der heirscharen.* David klaagt dat hij geen' toegang heeft tot de Kerke Gods om belijdenis te doen van zijn geloof en zich te stichten en te oefenen in godsvrucht. Want, zij die denken, dat met de Tabernakelen Gods het hemelsche Koninkrijk is bedoeld, alsof David treurde, omdat hij nog een pelgrim was op aarde, letten niet genoeg op den nood, waarin hij zich toen bevond. Hij wist, dat God, niet zonder goede redenen, de heilige bijeenkomsten had geboden, en dat de geloovigen, zoolang zij nog op aarde zijn, zoodanige hulp behoeven. Ook gevoelde hij zijne eigene zwakheid in het volkomen besef van hetgeen hem nog ontbrak eer hij tot de volmaaktheid der engelen was gekomen. Daarom klaagt hij met reden, dat hij verstoken is van de middelen, waarvan de geloovigen de groote nuttigheid kennen. Want ongetwijfeld had hij een geopend oog voor het rechte doel van den uitwendigen eeredienst, omdat hij niet was als de geveinsden, die, hoewel zij met groot vertoon de plechtige bijeenkomsten bijwonen, en van ijver schijnen te branden om God te dienen, echter niets anders dan dit uitwendig vertoon hebben, waarmede zij aan hunne verplichtingen jegens God meenen voldaan te hebben. David nu heeft zich voorzeker niet met zoodanige dwaze inbeelding misleid, maar als hij dit sterk verlangen gevoelt om op te kunnen gaan naar het Heiligdom, dan is het omdat hij aldaar God in oprechtheid des harten en op geestelijke wijze wenscht te aanbidden. Die afgebrokene wijze van spreken welke wij hier aantreffen, is een teeken van groote en diepe aandoening des harten, hetgeen nog duidelijker uitkomt in het

tweede vers. Hieruit kunnen wij opmaken, dat die menschen wel zeer stompzinnig zijn, die, zonder er zich in het minst om te bekommeren, de door God ingestelde orde veronachtzamen, alsof zij wel door hunne eigene kracht en bekwaamheid in den hemel kunnen komen. Ik heb gezegd, dat in het tweede vers een zeer sterk verlangen wordt uitgedrukt, omdat het werkwoord *casaf*, dat hij gebruikt, reeds een zeer vurig begeeren te kennen geeft, en hiermede nog niet tevreden, voegt hij er bij dat *zijne ziel bezwijkt naar de voorhoven Gods*; hetgeen zooveel beteekent als bezwijmen, zooals wanneer wij door eene sterke gemoedsbeweging als buiten ons zelven worden gebracht. Hij noemt de voorhoven, omdat hij, geen priester zijnde, niet verder binnen den Tempel mocht doordringen; want wij weten, dat alleen de Priesters in het Heilige mochten komen. En voorts geeft hij te kennen, dat dit verlangen [zijner ziel] ook zijn lichaam aandoet, omdat er de teekenen van zichtbaar werden, zoowel in den mond als in de oogen en de handen. Hij zegt: *naar den levenden God*; niet alsof hij dacht, dat God binnen zoo enge ruimte als de hutte der Ark was opgesloten; maar omdat hij wist trappen noodig te hebben, waarlangs hij naar den hemel kon opklimmen, en het zichtbare Heiligdom hem tot zulke trappen kon dienen, omdat het de geloovigen op het hemelsch voorbeeld wees. En inderdaad, aangezien de traagheid van ons vleesch ons verhindert om onzen geest tot de hoogte der majesteit Gods op te heffen, zou hij ons te vergeefs tot zich roepen, indien Hij niet tegelijkertijd tot ons afdaalde, of ons ten minste door sommige middelen, bij wijze van spreken zijne handen toestak, om ons aldus tot Hem op te heffen.

4. *Zelfs vindt de musch een huis.* Sommigen lezen dit vers aaneen, alsof de Profeet zeide, dat de vogelen hunne nesten maken bij de altaren, waardoor dan nog sterker zou uitkomen hoe hard en vreemd zijn toestand was, daar hij van die altaren ver verwijderd was. Deze meening schijnt hierdoor bevestigd te worden, dat er in het Hebreeuwsch vóór het woord altaar *eth* staat, hetgeen meestal met den accusatief gebruikt wordt. Daar het echter nu en dan ook wel voorkomt in uitroepen, twijfel ik niet of de Profeet, zijne rede afbrekende, roept, dat er niets is, dat hij met grooter welbehagen kan aanschouwen dan het altaar. En zoo doet David dan in de eerste plaats zijne ellende uitkomen door zich te vergelijken bij musschen en zwaluwen, in zoover hij aantoont, dat het geen zin heeft, dat de kinderen Abrahams verstooten zijn uit het hun beloofde erfdeel, terwijl toch de

vogelkens wèl eene plaats hebben om er hunne nestjes te bouwen. Hoewel hij nu somtijds eene tamelijk goede wijkplaats gevonden heeft, en hem zelfs te midden der ongeloovigen in zekeren zin een eervol verblijf was verleend, scheen het hem toch toe, dat hij, zoo lang het hem niet vergund was tot het heiligdom te komen, uit de geheele wereld was verbannen. Want voorzeker! het rechte doel, dat wij ons in ons leven moeten voorstellen, is, ons te oefenen in den dienst van God. En hoewel de wijze van Hem te dienen geestelijk is, toch moeten wij ons bedienen van de hulpmiddelen, die Hij niet zonder reden voor ons verordineerd heeft. Ziedaar de reden, waarom David plotseling uitroept: *O! uwe altaren, Jehovah!* Want, als men hem zou tegenwerpen, dat er genoeg wijkplaatsen voor hem waren in de wereld, waar hij in veiligheid en rust kon verwijlen, ja zelfs dat er menschen genoeg waren, die hem zeer gaarne zouden herbergen, en dat hij dus geene reden heeft om zich zoo te kwellen, dan antwoordt hij dat hij liever afstand zou willen doen van geheel de wereld, dan van den heiligen tabernakel buiten gesloten te zijn; dat hij zich nergens wel bevond, zoolang hij van Gods altaren was verwijderd, kortom, dat geene woonplaats buiten het Heilige Land hem liefelijk of aangenaam kon wezen. Dat is ook de strekking van de titels, die hij Gode toeschrijft: *Mijn Koning en mijn God.* Want, door aldus te spreken, geeft hij te verstaan dat het leven hem bitter en verdrietig is, omdat hij buiten het koninkrijk Gods is gebannen, alsof hij zeide: Het is waar, de menschen kunnen mij wel vriendelijk noodigen en mij zeer gaarne willen herbergen; wat zou, daar Gij mijn Koning zijt, het mij echter baten in de wereld te leven, als ik buiten de grenzen van het Heilige land moet verwijlen? En wederom, aangezien Gij mijn God zijt, waartoe leef ik, als het niet is om U te zoeken? En wanneer Gij mij nu verstoot, hoe zou ik dan niet elke schuilplaats versmaden, die mij wordt aangeboden, hoe schoon of aangenaam mijn vleesch ze overigens ook moge vinden?

5. *Welgelukzalig zijn zij, die in uw huis wonen.* Hier geeft hij nog duidelijker te kennen wat het recht en wettig gebruik is van het heiligdom; en zoo toont hij, dat er verschil is tusschen hem en de geveinsden, die zeer ijveren voor de uitwendige plechtigheden van den eeredienst, maar zonder ware godsvrucht zijn in hun binnenste. David, daarentegen, getuigt, dat zij die God in waarheid en van harte dienen, Hem de offerande des lofs brengen, hetgeen niet afgescheiden kan worden van het geloof. Want nooit zal iemand God van harte loven, zoo hij

niet rust in zijne genade, en dus vrede en geestelijke blijdschap smaakt in zijne conscientie.

6. Welgelukzalig is de mensch, wiens sterkte in U is, de wegen [zijn] in het hart der zulken. 7. Dezen heengaande door de vallei der tranen, doen haar worden als eene fontein; ook zal de regen de waterbakken bedekken. 8. Zij zullen gaan van kracht tot kracht; de God der goden zal gezien worden in Sion.

6. *Welgelukzalig is de mensch.* Hij toont opnieuw, dat, zoo hij verlangt naar het Heiligdom te kunnen opgaan, dit niet is om er zijne oogen zich te laten verlustigen, maar om er zijn geloof te versterken. Want het is geen gering toenemen in het geloof, als men van ganscher harte in God kan rusten, hetgeen niet anders geschieden kan dan wanneer de mensch zijn' hoogmoed ter neder werpt, en het hart in waarheid verootmoedigd is. Nu stelt hij zich als middel daartoe voor God te zoeken, en van Hem de kracht af te bidden, die hij weet, dat hem ontbreekt. Hetgeen volgt: *De wegen in het hart derzulken*: sommigen verklaren dit door alles aan één te lezen, in dier voege: Dat diegenen welgelukzalig zijn, die den weg volgen, welken God heeft aangewezen, omdat niets méér verderfelijk is, dan op eigen verstand te vertrouwen. En inderdaad, het is niet zonder reden, dat er van de Wet gezegd is: Dit is de weg, wandelt in denzelven (Jes. 30 : 31). Het is dus volkomen waar, dat zoodra de menschen in het minst of geringst afwijken van de Wet, zij op dwaalwegen geraken, en zich door allerlei booze bedenkselen en verfoeielijke dwalingen laten verstrikken. Maar toch is het juister om dit hier te beperken tot het tegenwoordige onderwerp, te weten: dat zij welgelukzalig zijn, die God tot den Bestuurder huns levens wenschen te hebben; en daarom begeeren tot Hem te naderen. Want (gelijk reeds gezegd is) God blijft niet staan bij de uiterlijke plechtigheden, maar wil allen besturen en onder zijne heerschappij doen komen, die Hij tot zijn' Tabernakel noodigt. Al wie dus geleerd heeft, hoe zalig het is om op God te steunen, zal zich met alle kracht en verstand er op toeleggen om zich tot God heen te spoeden.

7. *Dezen, heengaande door de vallei der tranen.* Zijne bedoeling

is, dat er voor hen, die vast en beslist God wenschen te dienen, geene hinderpalen zoo groot of sterk zijn, die hen zouden beletten om zich naar Gods heiligdom heen te spoeden. En hiermede bevestigt hij wat hij te voren gezegd heeft, dat niets begeerenswaardiger is dan zich dagelijks in den dienst van God te oefenen, aangezien er dan geenerlei moeielijkheden noch hinderpalen zullen zijn, die den vurigen wensch der geloovigen in den weg staan; zoodat zij zich vroolijk en welgemoed voortspoeden, al is het ook door onvruchtbare woestijnen, om de heilige bijeenkomsten bij te wonen. Omdat het Hebreeuwsche woord *habbaca*, als het op de letter *he* uitgaat, Tranen beteekent, maar als het op de letter *aleph* eindigt, een moerbeiboom beteekent, lezen sommigen hier Vallei der tranen en anderen Valleien van den moerbeiboom. Hoewel nu de meesten de eerste lezing hebben aangenomen, is er voor de laatste toch zeer veel te zeggen, ofschoon de Profeet ongetwijfeld dorre en onvruchtbare woestijnen bedoeld heeft, door welke heen te gaan eene groote kwelling en vermoeienis is; want niets is voor reizigers noodzakelijker dan te drinken te hebben. En zoo heeft David dan hierdoor de standvastigheid der geloovigen willen aantoonen, aangezien droogte en gebrek aan water, waardoor de menschen dikwijls ontmoedigd worden om hun' weg te vervolgen, de geloovigen niet zullen verhinderen om zich heen te spoeden om God te zoeken, ja zelfs, als zij daarbij dorre en zandige dalen moeten doortrekken. Hierdoor wordt dan ook de traagheid bestraft van hen, die geen ongemak willen verduren om zich in de wegen Gods te oefenen. Dezen scheppen slechts behagen in gemak en genot. En zoo zullen zij zeggen, dat zij God wel willen dienen, mits zij er geen voetstap voor behoeven te verzetten; want zij zouden niet het minst of geringst van hun gemak willen opofferen om de prediking des Woords te hooren, of de Sacramenten te gebruiken Ja wij zien, hoe ter plaatse, waar de klokken luiden om de menschen op te roepen tot het gebed, de leer der zaligheid te hooren verkondigen en aan de heilige mysteriën deel te nemen, sommigen slapen, anderen aan niets denken dan aan gewin, of zich bezig houden met wereldsche aangelegenheden, ja zelfs, dat sommigen zich niet ontzien om zich aan spel of vermaak over te geven. Daarom is het niet te verwonderen, dat zij, die in verre landen wonen en van de heilige oefeningen en genademiddelen geen gebruik kunnen maken zonder daarbij geldelijk nadeel te lijden, te huis blijven hokken. Maar opdat dezen zich niet zullen behagen in hunne genietingen, zegt David, dat zij, die hun hart op Gods vreeze en Gods dienst hebben gesteld, niet slechts gaan als zij een' fraaien, effen en

lommerrijken weg voor zich hebben, maar ook evenzeer als zij over ruwe wegen en door barre woestijnen hebben te trekken, en dat zij zich veeleer met groote moeite en zwaren arbeid waterputten zullen graven, opdat de droogte van het land hen niet zal verhinderen hun' weg te vervolgen. In het volgende vers gaat hij nog voort met hetzelfde onderwerp. Want, daar volgens de ordinantie der Wet de heilige vergaderingen op den berg Sion werden gehouden, nadat de Arke des verbonds derwaarts was overgebracht, zegt hij, dat de geloovigen er in grooten getale, en als om strijd zullen komen. Het Hebreeuwsche woord chajil, beteekent niet dikwijls een Troep of bende, maar meestal Macht of Kracht. Daarom is het, naar het gewone spraakgebruik juister en gepaster om het te vertalen door: Zij zullen komen van kracht tot kracht, alsof hij zeide, dat de geloovigen als bij tusschenpoozen krachten verzamelen om den berg Sion te beklimmen, en dat geene vermoeidheid hen kan terughouden, totdat zij het aangezicht Gods aanschouwen. Wil iemand echter liever het woord door *Bende* vertalen, dan zal de zin wezen, dat zij niet maar in kleinen getale, maar in zeer vele troepen of gezelschappen komen. Overigens, wij hebben elders, en voornamelijk bij Psalm 27 : 4, 5, gezegd, wat men er onder te verstaan heeft, dat God zich van ouds aan zijne dienstknechten in den Tempel heeft geopenbaard. Want, hoewel daar geen zichtbaar beeld van God aanwezig was, hebben toch de geloovigen, omdat de Arke des verbonds het symbool was zijner tegenwoordigheid, gevoeld en gesmaakt, dat het hun een kostelijk middel was om tot God te naderen.

9. Jehovah, God der heirscharen! hoor mijn gebed;
o God van Jakob! leen het oor, Selah. 10. O God,
ons Schild, zie en aanschouw het aangezicht van uwen
Gezalfde. 11. Want beter is één dag in uwe voor-
hoven, dan duizend (elders) ik heb verkozen liever den
dorpel van het huis mijns Gods te bewaken, dan in de
tenten der goddeloosheid te wonen. 12. Want Jehovah,
God, is ons eene zon en een schild; Jehovah zal genade
en eere geven, Hij zal geenerlei goed verhinderen aan
hen, die in oprechtheid wandelen. 13. Jehovah der

heirscharen, welgelukzalig is de mensch, die op U vertrouwt.

9. *Jehovah, God der heirscharen.* Omdat wereldsche menschen zich dwaselijk en nutteloos kwellen in hunne begeerten, handelt David zeer wijs met zijne wenschen en begeerten tot God te gaan. Hieruit blijkt, dat hij de gewoonte niet had van ijdel roemen, gelijk men dit bij de geveinsden ziet, die schijnbaar een' grooten ijver aan den dag leggen, terwijl God toch ziet dat er in hun hart niets dan koudheid heerscht. In de eerste plaats verlangt hij nu in het algemeen dat het God moge behagen Hem te hooren, en vervolgens, omdat het hem zou kunnen toeschijnen dat hij afgesneden is van de Kerke Gods, voorkomt hij de verzoeking en stelt zich met alle geloovigen onder de bescherming Gods. Want, indien hij geen lid der Kerk ware geweest, dan zou hij niet hebben kunnen zeggen in gemeenschap met de anderen en als sprekende voor en in naam van allen: *Ons Schild.* Daarna klimt hij nog hooger en beroept hij zich op de koninklijke zalving, die God hem door de hand van Samuël had geschonken (1 Sam. 16 : 13). Want het is eene zeer krachtige wijze van spreken als hij zegt: *Aanschouw het aangezicht van uwen gezalfde.* Want hij belooft zich de gunst van God, omdat hij op zijn bevel tot Koning gezalfd was. Evenwel, daar hij wist dat zijn koninkrijk slechts een type en afschaduwing was van iets veel grooters, valt er niet aan te twijfelen of hij heeft door deze woorden Gods gunst zoeken te verkrijgen om den wille des Middelaars, wiens Persoon hij vertegenwoordigde; alsof hij gezegd had: Hoewel ik het niet waardig ben, dat Gij mij weder herstelt op mijne plaats, zoo zal toch de zalving, waardoor Gij mij als type van den eenigen Verlosser gesteld hebt, dit voor mij verkrijgen. En hiermede wordt ons geleerd, dat God niet anders met ons verzoend kan worden dan door Christus, wiens tegenwoordigheid de duistere nevelen onzer zonde verdrijft.

11. *Want beter is een dag in uwe voorhoven.* Terwijl de meeste menschen wenschen te leven zonder juist te weten waarvoor, en slechts een lang leven begeeren, betuigt David hier niet slechts dat het doel, hetwelk hij zich voorstelt in zijn leven is God te dienen, maar meer nog, dat hij één' dag, dien hij kan doorbrengen in den dienst van God, meer waardeert, dan een lang leven te midden van wereldsche lieden, uit wier gezelschap de ware godsdienst verbannen is. En daar het nu alleen

aan de Priesters vergund was in den Tempel te komen, geeft David uitdrukkelijk te kennen, dat hij zich zeer gelukkig zal achten, zoo hij slechts eene plaats in het voorhof mag hebben; want het Hebreeuwsche woord *saf*, dat hij gebruikt, beteekent deurpost of drempel der huisdeur. Wij moeten ook opmerken, dat de vergelijking, die hij gebruikt, veel gewicht bijzet aan de zaak, als hij zegt, dat hij liever eene plaats heeft aan de poorten des Tempels, dan vrij heen en weder te kunnen gaan in de tenten der goddeloosheid; alsof hij zeide, dat hij liever in een klein hoekje, ver verwijderd van deze laatsten, verborgen zou wezen, mits het zou zijn te midden van het volk Gods, dan in hooge eer en aanzien te wonen te midden der goddeloozen, hetgeen wel een zeldzaam voorbeeld van godsvrucht genoemd mag worden. Want er zijn wel velen, die in de Kerk begeeren te zijn, maar de eerzucht heeft zóó zeer de overhand over de menschen, dat er slechts zeer weinigen zijn, die zich tevreden stellen met onder de rangen des gewonen volks te blijven. Want schier allen laten zich door eene onweerstaanbare begeerte vervoeren om hooger te klimmen, zoodat zij denken niet te kunnen rusten, vóórdat zij op de eene of andere wijze boven anderen uitsteken.

12. *Want Jehovah*, *God*, *is ons zon en schild.* De vergelijking, die hij maakt met de zon bestaat hierin, dat, gelijk de zon door haar licht, leven, voedsel en blijdschap geeft aan de wereld, het vriendelijk aanschijn Gods het hart der geloovigen vervult met blijdschap, ja, dat zij leven noch ademen kunnen, indien God zich niet openbaart aan hunne ziel. Door het woord *Schild* verstaat de Profeet dat ons heil en welzijn, hetwelk anders aan tallooze gevaren zou zijn blootgesteld, veilig is onder de hoede en bescherming Gods. Want het zou ook niet genoeg zijn dat de gunst van God ons leven bracht, indien Hij ook niet te gelijk ons zijne macht voorhield als een schild, om ons tegen zoo vele aanvallen als wij te verduren hebben, staande te houden en te bewaren. Hetgeen dan volgt: *Hij zal genade en eere geven*, kan aldus worden verstaan: Dat zij, die door God met genade versierd zijn in deze wereld, ten laatste met hemelsche heerlijkheid gekroond zullen worden in zijn koninkrijk. Daar ik echter vrees, dat deze onderscheiding tusschen Genade en Eere al te gezocht is, is het naar mijn inzien, beter, den volzin aldus te verklaren: Nadat God zijne geloovigen omringd heeft met zijne gunst, zal Hij hen tot hooge eere doen komen en niet ophouden hen te verrijken met zijne gaven. Dit bevestigt hij ook in het volgende

zindeel: *Hij zal geenerlei goed verhinderen voor hen, die in oprechtheid wandelen*; alsof hij zeide, dat de milddadigheid Gods nooit uitgeput is, maar met een onafgebroken stroom blijft vloeien. Intusschen leeren wij ook uit deze woorden, dat alle voortreffelijkheid, die in ons gevonden kan worden, alleen uit Gods genade voortvloeit. Wij moeten ook letten op het bijzondere kenteeken, waarmede hij hen aanduidt, die God dienen, nl. dat hun leven ingericht is volgens den weg der oprechtheid. Wat betreft zijn uitroep aan het einde van den Psalm: *Welgelukzalig zijn zij, die op God vertrouwen*, dit schijnt betrekking te hebben op den tijd zijner ballingschap. Te voren had hij gezegd, dat diegenen welgelukzalig zijn, die in de voorhoven Gods wonen; thans zegt hij, dat, hoewel hij voor een' tijd van dit voorrecht was verstoken, hij daarom toch volstrekt niet gansch en al ongelukkig was, omdat hij, ondersteund door eene kostelijke vertroosting, niet nagelaten heeft ook van verre de genade Gods te beschouwen. En dit is een opmerkenswaardig voorbeeld. Want, terwijl wij van de weldaden Gods zijn verstoken, is het gansch recht en natuurlijk dat wij zuchten en dat er treurigheid is in ons hart; maar opdat het gevoel van smart niet de overhand over ons verkrijge, moeten wij het vast besluit opvatten, om te midden van rampen en van allerlei leed niet op te houden welgelukzalig te zijn in lijdzaamheid en in hoop.

PSALM 85.

INHOUD: Omdat God de geloovigen, die uit de Babylonische gevangenschap waren wedergekeerd, door nieuwe rampen en treurige wederwaardigheden had gekastijd, maken zij ten eerste melding van de verlossing, opdat Hij zijn werk niet onvoltooid zal laten. Daarna klagen zij over de langdurigheid van hun lijden. In de derde plaats, opgewekt zijnde door goede hoop en vertrouwen, verheugen zij zich in het heil dat hun beloofd is. Want de terugkeer in het land stond in verband met het koninkrijk van Christus, waarvan zij een' overvloed van alle goed verwachtten.

1. Een Psalm aan den opperzangmeester van de
kinderen van Korach. 2 O Jehovah! Gij zijt uwen

lande gunstig geweest; Gij hebt de gevangenschap Jakobs gewend. 3. Gij hebt de ongerechtigheid uws volks weggenomen; Gij hebt al hunne zonden bedekt. Selah. 4. Gij hebt al uwe verbolgenheid afgewend; Gij hebt uw toorn haar heftigheid ontnomen. 5. O God onzes heils, doe ons wederkeeren en doe uwen toorn tegen ons ophouden.

1. *O Jehovah! Gij zijt uwen lande gunstig geweest.* Het komt mij voor, dat zij, die deze woorden in den toekomenden tijd plaatsen, de bedoeling van den Profeet verduisteren. De Psalm werd waarschijnlijk aan het volk gegeven om gezongen te worden, toen het zuchtte onder de wreede tyrannie van Antiochus, en daarom wordt hun hoop op toekomstige en voortdurende genade geschonken, want daardoor had God getuigd, dat er geene zonde of overtreding zou zijn, die de gedachtenis aan zijn verbond kon uitwischen, of veroorzaken, dat Hij zich van de kinderen Abrahams niet zou laten verbidden. Want, indien zij te voren niet eene zoo groote goedheid van God hadden ervaren, dan zou het niet anders mogelijk zijn, of zij hadden onder zoo zware en langdurige beproeving moeten bezwijken. En nu schrijven zij de oorzaak hunner verlossing toe aan de vrije liefde Gods, waarmede Hij zijn land heeft liefgehad, omdat hij het had verkoren. Hieruit volgt, dat dit welbehagen nooit heeft opgehouden, en daaraan ontleenen de geloovigen vrijmoedigheid tot het gebed; want God gedachtig zijnde aan zijne uitverkiezing, heeft zich zijnen lande gunstig betoond. Nu hebben wij elders gezegd, dat niets ons méér moed geeft tot bidden, dan te gedenken aan de genade, die God ons vroeger heeft bewezen; want ons geloof zou onder zoo veel tegenspoed plotseling bezwijken, en de benauwdheid zou ons hart ineen doen krimpen, als de evaring uit het verleden niet toonde, dat God zijnen dienstknechten genadig is, en hun hulp verleent, tekenmale als de nood dit vereischt, voornamelijk als er altijd eene zelfde reden is om ons zijne goedertierenheid te bewijzen. En zoo past de Profeet dan wijselijk op de geloovigen van zijn' tijd de weldaden toe, die God voormaals aan hunne vaderen heeft bewezen, want èn zij èn hunne vaderen zijn geroepen geweest tot eene zelfde hope.

3. *Gij hebt de ongerechtigheid uws volks weggenomen.* Omdat

de geloovigen verschrikt en verbijsterd zouden kunnen wezen van wege hunne overtredingen en zonden, wil de Profeet hun ook dien twijfel ontnemen, omdat God in de verlossing zijns volks een openlijk en krachtig bewijs heeft gegeven van zijne vrije vergeving. Nu heeft hij boven reeds de bron aangewezen, nl. het welbehagen en de vrije gunst van God; maar daar hunne zonde scheiding had gemaakt tusschen God en hen, en het volk zich van God had vervreemd, moest dit middel wel te baat genomen worden om hen te helpen. Want door te zeggen dat de ongerechtigheid was weggenomen, verstaat hij niet dat de geloovigen gereinigd werden van hunne zonden en ongerechtigheden, zooals wanneer God, hen heiligende door den Geest der wedergeboorte, in waarheid hunne zonden uitdelgt; maar hij verklaart terstond daarop wat hij zeggen wil. Waar het op neerkomt is, dat God met de Joden verzoend is geworden en dat Hij hun hunne ongerechtigheid niet heeft toegerekend. Want, als er gezegd wordt, dat God *de zonde bedekt*, dan beteekent, dit, dat Hij ze begraaft zoodat zij niet in het gezicht komen; waarover uitvoeriger gesproken is bij Psalm 32 : 1. Daar Hij dus de zonde zijns volks gestraft heeft met ballingschap, heeft Hij, hen weder terug willende brengen naar hun land, den hinderpaal daarvoor uit den weg geruimd door hunne schuld uit te wisschen. Want de verlichting der straf hangt ook af van de vergeving der schuld. En hiermede is de dwaze uitlegging weerlegd van de Sophisten, waarop zij roemen alsof zij eene groote verborgenheid hadden ontdekt, te weten: dat God wel de schuld vergeeft, maar de straf behoudt; aangezien Hij overal verklaart dat Hij vergeeft met het doel om, verzoend zijnde, nu ook de straf te verlichten. Dit wordt door den Profeet opnieuw bevestigd in het volgende vers, als hij zegt, dat God zijnen volke gunstig is geweest, zoodat Hij zijne kastijdende hand weerhouden heeft. Wat is het dan voor beuzeltaal, als de Sophisten beweren, dat God niet rechtvaardig zou zijn, indien Hij de schuld niet vergeeft en tegelijker tijd haar niet ook straft? Want de uitwerking van de vergeving der schuld is, dat God door zijn' zegen getuigt, dat Hij niet langer vertoornd is.

5. *O God onzes heils.* Thans maken de geloovigen gebruik van hetgeen zij te voren verhaald hebben van zijne vaderlijke goedheid jegens het volk, dat Hij had verlost. Zij noemen Hem *God onzes heils*, als dengene, wien zij vragen om wedergebracht te worden, opdat, hoewel alles er even wanhopig uitziet, zij zich toch kunnen versterken door de hope, dat zij door de

kracht Gods bevrijd zullen worden. Want hoewel God ons niets zichtbaars of tastbaars voorhoudt, waardoor wij kunnen hopen zoo moeten wij toch hieraan vasthouden, dat in zijne hand heil en verlossing verborgen zijn, en dat Hij gemakkelijk wegen en middelen kan vinden, om dit zoo dikwijls het Hem behaagt te openbaren. Omdat nu de toorn Gods de bron en oorzaak is van alle rampen, bidden de geloovigen, dat Hij dien toorn af zal wenden. En wij moeten wèl acht geven op deze orde, want daar wij zwak en zeer gevoelig zijn als wij leed en smart hebben te verduren, zullen wij, zoodra God ons tuchtigt, al is het ook in nog zoo geringe mate, Hem met zuchten en tranen vragen ons te sparen; maar wij verzuimen hetgeen het voornaamste is, nl. Hem te vragen ons de schuld kwijt te schelden, omdat wij niet van harte tot ons zelven inkeeren en ons onderzoeken.

6. Zult Gij eeuwiglijk tegen ons toornen? Zult gij uwen toorn uitstrekken van geslacht tot geslacht? 7. Zult gij tot ons gekeerd zijnde, ons niet weder levend maken, en zal uw volk zich niet in U verblijden? 8. O Jehovah! toon ons uwe goedertierenheid, en geef ons uw heil. 9. Ik zal luisteren naar hetgeen God, Jehovah, zeggen zal; voorzeker zal Hij tot zijn volk en tot zijne gunstgenooten van vrede spreken, en zij zullen niet weder tot dwaasheid keeren.

6. *Zult gij eeuwiglijk tegen ons toornen?* enz. Nu treuren de geloovigen over den langen duur hunner ellende, en redeneeren uit den aard Gods, gelijk die beschreven is in de Wet, te weten: dat Hij traag tot toorn, lankmoedig, gaarne vergevend, en gansch geneigd is tot barmhartigheid, gelijk men ook elders gezien heeft, dat zijn toorn zeer snel verdwijnt, terwijl zijne goedertierenheid tot in eeuwigheid is. (Psalm 30 : 6). Want, als wij bidden, dan moeten wij ook denken aan de beloften, opdat zij ons de woorden in het hart geven. En hoewel het schijnt dat zij zich eenigszins beklagen, omdat God zich niet aan hen toonde gelijk Hij gewoon was, hebben zij toch ongetwijfeld, manmoedig strijdende tegen deze verzoeking, hoop op verlichting gezocht in den aard Gods, alsof zij dit tot grondregel

stelden, dat God niet eeuwiglijk den toorn kan behouden. Intusschen zien wij, dat zij, toen zij aldus hebben gebeden onder zeer zware rampen gebukt gingen, zoodat zij het leed schier niet langer konden dragen. Laat ons hieruit leeren, om, hoewel God niet terstond in genade tot ons wederkeert, toch niet af te laten van het gebed. Nu werpt men ons tegen: Het is dus eene ijdele belofte van God, dat zijn toorn niet lang zal aanhouden; maar voorzeker, als wij onze zonden goed wegen, dan is zijn toorn altijd van korten duur; en als wij ons herinneren dat zijne goedertierenheid tot in eeuwigheid is, dan zullen wij erkennen, dat zijn toorn slechts voor een oogenblik is. Want daar ons vleesch zeer dikwijls in deze ongebondenheid terugvalt, is het noodig dat het door velerlei kastijdingen in bedwang wordt gehouden. In dien zelfden zin vragen zij *of God niet tot hen zal wederkeeren om hen levend te maken.* Want daar dit beginsel vastgeworteld was in hun hart, dat de straffen, waarmede God zijne kinderen kastijdt, tijdelijk zijn, houden zij er zich van verzekerd, dat, hoewel God thans met recht in toorn tegen hen is ontstoken, en zijn aangezicht van hen heeft afgewend, Hij zich toch wederom door hen zal laten verbidden, zoodat Hij de dooden tot het leven zal doen wederkeeren, en hun' rouw in blijdschap zal verkeeren. Want door dit woord *Levendmaken* geven zij te kennen, dat zij nu schier aan dooden gelijk zijn, en dat zij door rampen gansch ternedergeslagen zijn; en als zij zich stof tot blijdschap en verheuging beloven, dan ligt daarin opgesloten, dat zij nu schier onder hunne droefheid bezwijken.

8. *O Jehovah! toon ons uwe goedertierenheid*, enz. Ook in deze woorden is eene zelfde tegenstelling gelegen; want, vragende, dat hun goedertierenheid getoond en heil zal gegeven worden, erkennen zij, dat zij thans beiden derven. Daar dit nu voormaals de toestand der heiligen geweest is, moeten wij hieruit leeren, dat al gaan wij ook onder nog zoo veel leed gebukt, en al worden wij tot het uiterste toe verdrukt, zoodat wij der wanhoop nabij zijn, wij evenwel de toevlucht moeten nemen tot God. En het is wel zeer terecht dat de goedertierenheid in de eerste plaats genoemd wordt, en daarna heil, omdat dit een voortvloeisel is van Gods goedertierenheid; want er is geene andere reden, waarom God zou bewogen worden zich als onzen Redder te openbaren, dan juist deze goedertierenheid. Hieruit volgt, dat allen, die Gode hunne eigene verdienste aanbieden om zijne gunst te verkrijgen, zich den weg der zaligheid afsluiten.

9. *Ik zal luisteren naar hetgeen Jehovah, God, zal zeggen.* Door zijn voorbeeld vermaant de Profeet hier de geheele kerk tot lijdzaamheid en geduld. Omdat hij eenigszins met den ijver der hartstocht had gesproken, beteugelt hij zich thans, gelijk wij ook altijd er tegen moeten waken dat onze begeerten, hoe heilig zij ook wezen mogen, de perken niet te buiten gaan. Want, wie aan zijne zwakheid den vrijen teugel viert, zal er licht toe komen om zich in zijn' ijver te buiten te gaan. Daarom vermaant de Profeet zich zelven en al de andere geloovigen te zwijgen en geduldig God te verbeiden. Nu toont hij door deze woorden, dat hij kalm en stil is in zijn gemoed, omdat hij er van overtuigd is, dat God zorg draagt voor zijne Kerk. Want, indien hij gedacht had, dat de fortuin, of het toeval, de wereld regeert, en dat het menschelijk geslacht door het blinde noodlot wordt voortgestuwd, dan zou hij Gode het ambt van te regeeren niet toeschrijven. Want in deze zinsnede beteekent *Spreken* zooveel als gebieden, of bevelen; alsof hij zeide: Omdat hij dit vertrouwen heeft dat het geneesmiddel tegen de tegenwoordige rampen in Gods hand is, zal hij rustig en kalm blijven tot dat de gelegene tijd van de verlossing der Kerk zal gekomen zijn. Gelijk dus het onstuimige onzer hartstochten tegen God murmureert en gedruisch maakt, zoo is geduld eene soort van stilte, waardoor de geest der geloovigen zich onder zijn gebod inhoudt en zwijgt. In het tweede lid heeft hij reeds geleerd dat de toestand der Kerk gelukkiger zal zijn; want, aangezien het Godes is de zaken der menschen te besturen en te regelen, kan het niet anders of hij zal ook goede orde stellen op de zaken der Kerk, die Hij liefheeft. Wat betreft het woord *Vrede,* wij hebben elders aangetoond, dat de Hebreeën er een gelukkigen uitslag der dingen mede bedoelen. Wat hij zeggen wil komt dus hierop neer, dat door de genade Gods de Kerk wèl zal varen. Voorts bedoelt hij ook met dit woord *Spreken*, dat hij acht zal geven op de beloften. Want van Gods voorzienigheid kan hij eenvoudiger spreken en zeggen: Ik zal zien wat God doen zal. Omdat echter de weldaden, die God schenkt aan zijne Kerk, voortvloeien uit de beloften, wijst hij veeleer op den mond dan op de hand, en toont hij te gelijkertijd aan, dat het geduld en de lijdzaamheid afhangen van het vreedzame, rustige hooren des geloofs. En als hij nu, ten opzichte van Gods volk, er bijvoegt, *Zijne gunstgenooten*, onderscheidt hij hiermede het ware volk van God van hen, die dezen naam ten onrechte dragen. Want, aangezien de geveinsden zich trotschelijk de voorrechten der Kerk aanmatigen, is het noodig dat hun snoeven worde terug gewezen, opdat zij

weten, dat zij met volle recht van de beloften Gods uitgesloten zijn. *En zij zullen niet wederkeeren.* Dit wordt gewoonlijk aldus verklaard: Opdat zij niet wederkeeren tot dwaasheid, alsof hij de vrucht, of het gevolg, der weldaden Gods aantoonde. Want, omdat God zijne geloovigen aantrekt door hen met zooveel goedheid en vriendelijkheid te behandelen, zoodat zij onder zijne gehoorzaamheid blijven, verklaart de Profeet (zooals zij zeggen) dat zij niet zullen wederkeeren om dwaasheid te doen, omdat de goedheid van God als een teugel voor hen zijn zal om hen terug te houden. Deze verklaring is wel eenigszins aannemelijk, maar toch is het, naar mijn oordeel, beter om deze zinsnede in verband te brengen met alles wat er in ligt opgesloten, alsof hij, in korte woorden, wilde zeggen: Nadat God de Kerk genoegzaam gekastijd zal hebben, zal Hij haar wederom gunst betoonen, opdat de geloovigen door de kastijding geleerd zijnde, in het vervolg beter op hunne hoede zullen wezen. Want hij toont de oorzaak waarom God zijne genade soms weerhoudt. Evenals een geneesheer den kranke onder zijne leefregels houdt, hoewel hij reeds op weg van beterschap is, ja hem onder zijn toezicht houdt totdat die beterschap werkelijk is ingetreden en zich heeft bevestigd, en de ziektestof uit hem gedreven is, zoodat hij nu weder zijne volle krachten kan hernemen, omdat het voor een' kranke hoogst verderfelijk zou wezen, indien men hem naar zijn' lust en begeerte liet leven, zoo zal ook God, omdat Hij ziet, dat wij niet in één dag van onze ondeugden genezen kunnen worden, zijne kastijdingen doen voortduren, omdat wij anders zeer licht weder zouden instorten. Daarom wijst de Profeet op deze verlichting der smart, waarvan de lange duur de geloovigen anders gansch ter neder zou drukken; te weten, dat God met wijsheid de kastijding laat voortduren langer dan zij wenschen, opdat zij zich waarlijk en in oprechtheid van hunne ongerechtigheden bekeeren en in het vervolg voorzichtiger zullen wandelen.

10. Zekerlijk, zijn heil is nabij dengenen, die Hem vreezen, opdat in ons land eere wone. 11 De goedertierenheid en waarheid zullen elkander ontmoeten; de gerechtigheid en vrede zullen elkander kussen. 12. De waarheid zal uit de aarde spruiten, en de gerechtigheid zal nederzien van den hemel. 13. Ook zal

Jehovah het goede geven, en ons land zal zijne vrucht geven. 14. De gerechtigheid zal vóór hem heengaan, en zal hare voetstappen op den weg zetten.

10. *Zekerlijk, zijn heil is nabij dengenen die Hem vreezen.* Hij bevestigt den voorafgaanden zin, en hoewel God schijnbaar zich zeer verre hield van zijn volk, geeft hij zich zelven en den anderen dienstknechten Gods toch hoop, dat zij weldra verlost zullen worden, omdat God in het verborgen hen aanziet, die Hij openlijk schijnt te versmaden. Wil men echter het Hebreeuwsche woord *ach* vertalen door *indien*, gelijk dit woord ook zeer dikwijls in die beteekenis voorkomt, dan zal de zin vollediger zijn. Want, omdat hij zoo even gezegd heeft, dat God zijn volk langdurig kastijdt, als Hij ziet, dat zij anders al te licht geneigd zijn om in het kwaad terug te vallen, heeft hij, opdat die lange duur niet al te zwaar zou worden, die uitspraak gewijzigd, zeggende, dat, hoewel het den schijn heeft dat zijn heil toeft te komen, het in waarheid toch nabij is. *De eere*, waarvan in het tweede gedeelte van het vers wordt gesproken, is voorzeker gesteld tegenover de verwoesting van het land; en omdat zoodanige verwoesting een teeken was van de schrikkelijke wrake Gods, heeft Hij het land veroordeeld tot versmaadheid en schande. Door deze woorden vermaant de Profeet dus zich zelven en al de andere geloovigen tot berouw en bekeering, aantoonende, dat zoo zij zwaar hebben geleden onder de verdrukking en de tyrannie der vijanden, dit is, omdat zij door hunne zonden het heil Gods hebben verworpen.

11. *De goedertierenheid en waarheid.* De werkwoorden staan voorzeker in den verleden tijd; maar toch eischt het verband van den tekst zeer stellig, dat zij in den toekomenden tijd gelezen worden. Ik neem volgaarne de meening aan, waaromtrent velen overeenstemmen, nl. dat deze Profetie zich uitstrekt tot aan het koninkrijk van Christus, en men moet er niet aan twijfelen dat de geloovigen hunne oogen gericht hebben op Jezus Christus, als er sprake was van hoop op de wederherstelling der Kerk, voornamelijk sedert hunne terugkomst uit de Babylonische gevangenschap. Intusschen is het de bedoeling van den Profeet aan te toonen, hoe milddadig God is jegens zijne Kerk, als Hij verzoend is. Want hij zegt dat deze vruchten hieruit zullen voortvloeien, nl. dat *de goedertierenheid en waarheid elkander zullen ontmoeten*, *en de gerechtigheid en vrede elkander zullen*

kussen. Aan deze woorden ontleent Augustinus eene zeer schoone en troostrijke gedachte, nl. dat de goedertierenheid Gods de bron en oorsprong is van al zijne beloften. Uit deze bron vloeit voort de gerechtigheid, die ons is aangeboden in het Evangelie; en uit die gerechtigheid is de vrede geboren, dien wij verkrijgen door het geloof, als God ons om niet rechtvaardigt. Hij verstaat dat *de Gerechtigheid nederziet van den hemel*, omdat zij eene vrije gave is en door geene verdienste der werken wordt verkregen. Zij komt dus van den hemel, omdat zij niet gevonden wordt onder de menschen, die er gansch en al van ontbloot zijn. Dat *de waarheid zal spruiten uit de aarde* verklaart hij (Augustinus) in dier voege, dat God door te volbrengen hetgeen Hij beloofd had, getoond heeft, dat Hij waarachtig is en getrouw. Omdat het ons echter meer om grondige waarheid dan vernuftige bedenkselen moet te doen zijn, moeten wij ons vergenoegen met de natuurlijke bedoeling van den Profeet, dat het koninkrijk van den Zone Gods geadeld zal zijn door goedertierenheid, waarheid, vrede en gerechtigheid En omdat hij niet den lof der menschen verkondigt, maar wèl de genade, waarop hij te voren had gehoopt en van God alleen had gebeden en verwacht, moet het als eene onomstootelijke waarheid gelden, dat al deze goede dingen van God komen. En door het woordfiguur, waardoor men een deel neemt voor het geheel, wordt in deze vier woorden het ware geluk uitgedrukt. Want, als alom de wreedheid ongestraft heerscht, als nergens trouw of waarheid wordt gevonden, als de gerechtigheid verdrukt en met voeten wordt getreden, als alles verward en dooreen gemengd wordt, zou het dan maar niet beter zijn dat de wereld verging? Hieruit volgt, dat niets begeerlijker is voor een gelukkig leven dan dat deze vier deugden bloeien en de overhand hebben, gelijk ook elders het koninkrijk van den Heere Jezus Christus met gelijke eervolle benamingen versierd werd. Wil men dit echter liever verstaan van de goedertierenheid en de waarheid (of getrouwheid) Gods, dan heb ik daar geen bezwaar tegen. Dat hij zegt, dat *de waarheid uit de aarde spruit en de gerechtigheid nederziet van den hemel*: dat beteekent zooveel alsof hij gezegd had dat beiden zoo zeer overal verspreid zullen zijn, van boven en van beneden, dat zij hemel en aarde zullen vervullen. Want hij heeft aan geen van beiden iets afzonderlijks willen toeschrijven maar van beiden gelijkelijk willen verklaren, dat er nergens op aarde een plekje zal gevonden worden, waar zij niet bloeien.

13. *Ook zal Jehovah het goede geven.* Sommigen nemen dit

vers in allegorischen zin, en verklaren het van eene toeneming van de geestelijke goederen, maar dit komt niet overeen met de beteekenis van het Hebreeuwsche woord, waarmede de Profeet de volle mate van het geluk schijnt aan te duiden, waarvan hij gesproken had. *De vrucht des lands* is hier dus genomen voor eene vermeerdering van nog uitnemender weldaden. Want hoewel het geluk der Kerk voornamelijk is gelegen in de vier gaven, die hij genoemd heeft, behoort men toch hetgeen aangenaam is voor het uitwendig leven niet te verwerpen, mits dit binnen de betamelijke perken blijft. Indien iemand nu de tegenwerping maakt, dat deze twee dingen, nl. het geestelijk koninkrijk van Jezus Christus, en de inkomsten des lands ten onrechte saamgevoegd zijn, dan is het antwoord gemakkelijk, dat hierin volstrekt niets onredelijks is gelegen, zoo God de geloovigen in geestelijken zin zegent, en hen tegelijk ook in uitwendige weldaden zijne vaderlijke liefde doet smaken; gelijk ook volgens het getuigenis van Paulus de godzaligheid niet slechts de belofte heeft van het eeuwige leven, maar ook evenzeer van het tegenwoordige (1 Tim. 4 : 8). Men moet echter wel opmerken dat de gemakken en genoegens van dit broze leven zóó beperkt moeten wezen, dat zij de geloovigen niet door aardsche genietingen doen insluimeren. Daarom heb ik gezegd dat zij de liefde Gods op aarde slechts proeven, niet dat zij als door een' grooten overvloed er van verzadigd zijn. En voorts leeren wij uit dit vers dat de kracht en de genade der vruchtbaarheid aan de aarde niet ééns voor altijd gegeven is om ons levensmiddelen op te leveren (gelijk de Heidenen zich verbeelden dat God bij de schepping aan ieder element zijne eigene functiën heeft gegeven, en thans ledig nederzit), maar elk jaar wordt de aarde door eene verborgene kracht Gods opnieuw vruchtbaar gemaakt, naar dat Hij ons zijne goedheid wil openbaren.

14. *De gerechtigheid zal vóór hem heengaan.* Sommigen nemen het woord Gerechtigheid voor den Rechtvaardige, maar dat is te hard. Wel kan men uit die beteekenis de nuttige leering afleiden dat: De rechtvaardige voor Gods aangezicht zal wandelen en in al zijne handelingen doen wat recht is; maar omdat het volstrekt niet noodig is het woord Gerechtigheid aldus te verwringen, zoo laat ons de beteekenis nemen, die juister en eenvoudiger is, nl. dat er in het koninkrijk van Christus zoo zeer orde zal heerschen, dat de gerechtigheid voor Gods aangezicht zal heengaan en al zijne wegen zal bezetten. Hierdoor schijnt hij de geloovigen opnieuw terug te leiden naar het hoogste geluk;

want, hoewel God zijnen dienstknechten overvloedig van levensbehoeften voorziet, moeten zij zich toch geenszins daaraan hechten. Het verschil te dien opzichte tusschen ons menschen, en het vee, is voorzeker hierin gelegen dat God ons niet vetmest of den buik vult, opdat wij van deze wereld zouden genieten, maar ons hooger opheft. En dat hij zegt, *dat zij vóór God zal wandelen*, dat beteekent, dat God het recht zijn' loop laat hebben, en dit is: *Hare voetstappen op den weg zetten*, gelijk Jesaja, integendeel klaagt, dat het recht geen' ingang kan vinden, omdat het door het gemeen wordt teruggewezen (Jes. 59 : 14).

PSALM 86.

INHOUD: Deze Psalm bevat gebeden, vermengd met heilige overdenkingen om het geloof te onderhouden en te bevestigen, alsmede lof- en dankzeggingen. Want, daar het naar het gevoel van zijn vleesch aan David moeielijk viel om zich vrij te maken van den angst en de benauwdheden, die hem bekneld hielden, stelt hij de oneindige goedheid Gods hier tegenover. En hij vraagt niet slechts om verlost te worden van zijne vijanden, maar dat zijn hart geneigd moge zijn tot de vreeze Gods, en in Hem bevestigd moge wezen.

1. Een gebed van David. Heere, neig uw oor,
antwoord mij, want ik ben arm en hulpeloos. 2. Bewaar
mijne ziel, want ik ben zachtmoedig; o mijn God!
bewaar uwen dienstknecht, die op U hoopt. 3. O Heere!
ontferm U over mij, want ik roep dagelijks tot U.
4. Verblijd de ziel uws knechts, want ik hef mijne
ziel op tot U, o Heere! 5. Want Gij zijt goed en
genadig, Heere! en groot van goedertierenheid jegens
allen, die U aanroepen. 6. O Jehovah! hoor mijn
gebed, merk op de stem mijner smeekingen. 7. Ik

roep tot U in den dag mijner benauwdheid, want Gij zult mij antwoorden.

1. *O Heere neig uw oor.* Hoewel uit het opschrift niet blijkt, en het ook uit den tekst niet met zekerheid is af te leiden, over welke gevaren David hier klaagt, is het toch niet onwaarschijnlijk dat hij tijdens zijne vervolging door Saul de dingen bepeinsd heeft, die hij later, toen hij vrede en rust had verkregen, op schrift heeft gesteld. En het is niet zonder reden dat hij zijne ellende en benauwdheid voor God blootlegt ten einde genade en gunst van God te verkrijgen, aangezien het gansch en al strookt met zijn' aard om de ellendigen te ondersteunen; en hoe meer iemand zwaar verdrukt en van hulp ontbloot is, hoe liefderijker Hij hem bijstand zal verleenen. Zoo laat ons dan, opdat wij ons, ook zelfs onder de zwaarste beproevingen, niet door wanhoop laten neerdrukken, hieraan vasthouden, dat de Heilige Geest dit gebed ten behoeve der armen en ellendigen heeft ingegeven.

2. *Bewaar mijne ziel want ik ben zachtmoedig.* Hij noemt twee andere redenen, waardoor hij God kan bewegen hem ter hulp te komen: zijne zachtheid en vriendelijkheid jegens zijne naasten, en het betrouwen, dat hij op God heeft gesteld. En hoewel hij in het eerste gedeelte van het vers eenigerlei waardigheid van hem zelven schijnt aan te voeren, is er toch niets verder van zijne bedoeling dan God door eenigerlei verdienste te willen binden. Maar als hij spreekt van zijne *zachtmoedigheid*, dan is het zijne bedoeling om zijne vijanden in een des te hatelijker daglicht te stellen, omdat hij onschuldig was, en zich alle moeite had gegeven om hun genoegen te doen, en toch op zoo snoode en onmenschelijke wijze door hen behandeld was geworden. Aangezien God dus verklaart, dat Hij de Beschermer zal wezen zoowel van goede en rechtvaardige zaken als van hen, die de gerechtigheid najagen en handhaven, verklaart David hier niet zonder reden, dat hij zich op vroomheid en zachtmoedigheid heeft toegelegd. Daaruit ziet men dan hoe slecht hij hiervoor door zijne tegenstanders werd beloond, daar zij zich zonder oorzaak wreed betoonden jegens hem, die hun wél had gedaan. Maar omdat het niet genoeg was rechtvaardig en menschlievend te handelen in de wereld, voegt hij er bij, dat zijne hoop op God was gevestigd, welke hoop de moeder is der vreeze Gods. Wij weten dat aan sommigen zoo zeer de gave der oprechtheid was geschonken, dat zij zich grooten lof verwierven onder de

menschen van wege hunne rechtschapenheid en menschlievendheid, zooals bijv. Aristides, die er zich op beroemde nooit iemand reden tot droefheid gegeven te hebben. Daar de zoodanigen echter met al het voortreffelijke van hunne deugden, òf vol waren van eerzucht, òf opgeblazen waren hoogmoed, zoodat zij meer op zich zelven vertrouwden dan op God, moet men er zich niet over verwonderen, dat zij gestraft werden voor hunne ijdelheid; gelijk als wij, de ongewijde geschiedenis lezende, er ons dwaselijk over verwonderen, dat God ernstige, brave, gematigde lieden aan eene boosaardige en woedende volksmenigte heeft kunnen overgeven; aangezien zij, op hunne eigene kracht en deugd steunende, met goddeloozen hoogmoed de genade Gods hebben veracht. Want, daar zij van hunne deugd een' afgod hebben gemaakt, hebben zij het geminacht om hunne oogen tot God op te heflen. En daarom, al is het ook, dat wij een goed geweten hebben, en God getuige is van onze onschuld, zoo moeten wij toch, als wij zijne hulp en bijstand begeeren, met onze hoop, onze zorg en kommer tot Hem gaan. Wil men hier nu tegen inbrengen, dat zoodoende de deur voor de zondaren gesloten wordt, dan antwoord ik: Als God de onschuldigen tot zich roept, dan sluit Hij daarom hen niet terstond uit, die om hunne zonden gestraft werden, want zij kunnen om genade en vergeving bidden. Overigens, indien zij, die nooit door ons geschaad of beleedigd werden, ons zonder oorzaak kwellen en bemoeielijken, dan hebben wij een dubbel vertrouwen.

3. *O Heere, ontferm U over mij.* Wederom neemt hij de toevlucht tot de barmhartigheid Gods. Want het Hebreeuwsche woord *chanan* beteekent zooveel als *eene gunst of weldaad bewijzen*; alsof hij zeide, dat hij geenerlei eigene verdienste medebrengt, maar de toevlucht neemt tot de zuivere goedheid en genade van God om Hem ootmoedig om verlossing te smeeken. En dat hij zegt *dat hij dagelijks roept*, dit is een getuigenis der hope en des betrouwens, waarvan een weinig vroeger is gesproken. Het is dikwijls genoeg aangetoond, dat door het woord *roepen* onstuimigheid, of vurigen ijver wordt te kennen gegeven. Want, hoewel de geloovigen niet altijd overluid bidden, wordt toch de stem van hun verborgen zuchten hier Boven gehoord, want die verzuchtingen gaan van uit hun hart op naar den hemel. Hier wordt ook volharding bijgevoegd, opdat wij weten, dat deze kloekmoedige dienstknecht Gods zich niet bij den eersten of tweeden aanval heeft laten ontmoedigen, maar onvermoeid in den gebede heeft aangehouden. In het volgende vers drukt hij meer

bijzonder uit waarom hij wenscht, dat God zich over hem zal ontfermen, te weten: opdat zijne droefheid van Hem zou wijken. In het tweede lid verklaart hij, dat er geene geveinsdheid is in zijn roepen, omdat hij zijne ziel opheft tot God, hetgeen het groote kenmerk van het ware gebed is.

5. *Want Gij zijt goed en genadig.* De geheele voorafgaande leer bevestigt hij uit den aard Gods; want de ellendigen en nooddruftigen zouden er niets bij winnen om de toevlucht te nemen tot God en hun gebed en smeeking tot den hemel op te zenden, indien zij er niet van overtuigd waren, dat Hij een getrouw Belooner is van allen, die Hem aanroepen. David steunt thans hierop, dat God barmhartig is en vol van weldadigheid, zoodat Hij naar de grootheid zijner goedertierenheid, hen niet kan afwijzen, die zijne hulp inroepen. En wat betreft dat hij God *genadig*, of verbiddelijk, noemt: dit is eene soort van goedheid; want het zou niet genoeg zijn, zoo Hij slechts goed was in algemeenen zin, indien Hij niet ook vergiffenis schonk aan de onrechtvaardigen en zondaars. Hoewel hij nu God looft, omdat Hij groot is van goedertierenheid, beperkt hij dit toch terstond daarna tot de geloovigen, die de toevlucht tot Hem nemen; opdat wij weten dat zij, die God veronachtzamen en hardnekkig hun leed opkroppen, rechtvaardiglijk in hunne ellende omkomen. Tegelijkertijd spreekt hij echter van *Allen*, opdat ieder, zonder uitzondering, van den grootsten tot den kleinsten, de vrijmoedigheid hebbe om de toevlucht te nemen tot de goedheid en barmhartigheid Gods.

6. *O Jehovah! hoor mijn gebed.* Door in dit en het volgende vers wederom vuriglijk te bidden, toont hij duidelijk, dat hij door eene zeer groote smart was aangegrepen en onder zware zorg gebukt ging. En door dit voorbeeld wordt ons geleerd, dat zij, die na ééne enkele maal gebeden te hebben, terstond van bidden aflaten omdat God hun niet terstond hunne begeerte schenkt, wel zeer koud van hart en onstandvastig zijn. Nu is dit hier volstrekt geene overtollige herhaling, door welke de geloovigen hunne zorgen en kommer in Gods hart uitstorten; zoodanig aandringen is Gode als een liefelijk reukwerk. Als hij zegt: *Gij zult mij verhooren, als ik in den dag mijner benauwdheid tot U roep,* dan past hij voor zich zelven toe wat hij even te voren gezegd heeft, nl. dat God goed en genadig is voor allen, die Hem aanroepen.

8. O Heere! niemand onder de goden is U gelijk,
en niemand kan doen wat Gij doet. 9. O Heere! alle
de Heidenen, die Gij gemaakt hebt, zullen komen, en
voor uw aangezicht aanbidden, en uwen Naam eere
geven. 10. Want Gij zijt groot, en Gij alleen [zijt]
een God, die wonderen doet. 11. O Jehovah! toon
mij uwe wegen, ik zal wandelen in uwe waarheid,
vereenig mijn hart om uwen Naam te vreezen.

8. *O Heere, niemand onder de goden is U gelijk.* Van tweeën één: òf hij heeft verkregen wat hij heeft begeerd en dankt nu God, òf hij vat wederom moed en verzamelt nieuwe krachten om te bidden. Dit wil ik gaarne aannemen, tenzij men liever het een met het ander wil laten samengaan. Sommigen geven hier de uitlegging, alsof het Hebreeuwsche woord *Elohim* van de Engelen verstaan moet worden, alsof David hen met den Allerhoogsten God vergeleek, maar dit schijnt mij voor deze schriftuurplaats niet juist te zijn. Want hij rangschikt de Engelen hier niet in hunne orde, alsof zij mindere goden waren, ten einde hen plaats te laten geven aan de kracht Gods; maar bij wijze van minachting drijft hij den spot met alle de valsche goden, van wie de ongeloovigen en de Heidenen nog eenigerlei hulp verwachtten, omdat zij door geenerlei werk toonen goden te zijn. Want, indien Hij de kracht, of het vermogen, om te werken, verdeelde naar minder of meer, dan zou hij niet aan God alleen toeschrijven wat Hem alleen toekomt. Hij ontkent dus dat er in hen eenigerlei Godheid is, die men in waarheid of door de uitwerking in hen kan bespeuren. En ons thans oproepende tot de beschouwing zijner werken, toont hij genoegzaam aan, dat zij, die vernuftig en spitsvondig over het verborgen wezen Gods als philosophen redeneeren, terwijl zij de openbare en blijkbare kenmerken, die uitblinken in zijne majesteit, voorbijgaan, slechts beuzelpraat voortbrengen. Dewijl dus ons verstand zich nooit tot de hoogte van God kan opheffen, is het groote wijsheid in David om zich met het getuigenis zijner werken tevreden te stellen en naar aanleiding daarvan te verklaren, dat alle goden, van wie geenerlei kracht uitgaat, valsche goden zijn. Als men nu tegenwerpt, dat het strijdig is met alle rede om eene vergelijking te maken tusschen God en de beuzelachtige verzinselen der menschen, dan is de oplossing van

die zwarigheid gemakkelijk, nl. dat die wijze van spreken te gemoet komt aan de onwetendheid van het volk; want wij weten, hoe de bijgeloovigen de valsche en dwaze verzinselen van hun brein hemelhoog verheffen. En zeer terecht drijft David den spot met hunne dwaasheid, om zich goden te maken zonder eenigen grond daartoe.

9. *O Heere! alle de Heidenen*, *die Gij gemaakt hebt*, enz. Indien men dit wil aannemen als beperkt tot het tegenwoordige onderwerp, dan heb ik daar niets tegen. En inderdaad, door zulke woorden van lof verhoogt David meermalen de genade, die hij zelf heeft ervaren. Men zou het echter ook zeer goed kunnen uitbreiden tot de macht van God in het algemeen. Maar het zij hij nu in het bijzonder spreekt van de genade, die hem bewezen is, of in het algemeen over de werken Gods handelt, wij moeten in gedachten houden hetgeen elders gezegd is, dat hij, telkenmale wanneer hij van de toestemming der Heidenen spreekt om God te eeren en te vreezen, het oog heeft op het geestelijk Koninkrijk van den Zone Gods, vóór welks komst God slechts als een voorsmaak heeft gegeven van de openbaring zijner heerlijkheid, die ten slotte door geheel de wereld verspreid werd door middel van de prediking van het Evangelie. En gewis, de roeping der Heidenen was voor David niet verborgen; maar daar het van wege het nieuwe en ongewone hard was om aan de Joden te zeggen, dat de Heidenen met de kinderen Abrahams zouden komen om God te aanbidden, en dat alle verschil tusschen hen zoo zeer zou weggenomen zijn, dat ook zij (de Heidenen) met hen deelgenoten zouden worden van de hemelsche leer, zegt hij, om deze hardheid eenigszins te verzachten, dat ook de Heidenen *door God geschapen zijn*, zoodat het niet als iets onredelijks moet beschouwd worden, als ook zij, verlicht geworden zijnde, ten slotte Hem zullen kennen en erkennen, die hen geschapen en geformeerd heeft. In het volgende vers herhaalt hij dezelfde zaak, te weten, dat de heerlijkheid Gods gekend wordt *door de grootheid zijner werken*, hetgeen de rechte manier is om God te leeren vreezen. Want hoewel de hoogmoed des vleesches immer begeert zich een' weg te banen naar den hemel, zoo is, dewijl ons verstand bij zoo langdurig een onderzoek faalt, ons toch niets nuttiger, dan naar de kleine mate onzer zwakheid God te zoeken in het getuigenis zijner werken. Zoo laat ons dan leeren ons verstand te doen ontwaken om de werken Gods te beschouwen, en de hoogmoedigen laten dwalen in hunne eigene doolwegen, die uitloopen

op een' afgrond, waaruit men niet opgetrokken kan worden. En voorts, opdat dit bedwang ons niet zal verdrieten, looft David op verheven wijze door dit woord *wonderwerken* de werken Gods, hoewel dezen voor de blinde en verdwaasde menschen niets schoons of aantrekkelijks hebben. Intusschen moeten wij ook wèl acht geven op dit beginsel, dat de heerlijkheid der Godheid niet voegt dan aan God alleen, want nergens anders zal de wijsheid, of de macht, of de gerechtigheid, of iets anders gevonden worden, die in zijne wondervolle werken uitblinken. Hieruit volgt dat de Papisten, voor zoo veel in hen is, de ware Godheid loochenen, als zij, God beroovende van zijne hoedanigheden, Hem schier niets dan den naam laten.

11. *O Jehovah! toon mij uwe wegen.* Thans klimt David hooger, nl. dat hij door den Geest der ware wijsheid geleid en bestuurd mocht worden om een heilig leven te leiden, en door den Geest der kracht in deze heilige begeerte bevestigd mocht worden. Intusschen stelt hij stilzwijgend de *wegen* Gods tegenover elken raad van het vleeschelijk verstand, want, zich onderwerpende aan God, en Hem biddende zijn Leidsman te willen zijn, belijdt hij, dat er geene andere mogelijkheid is om heilig te leven, dan wanneer God ons voorgaat en wij Hem dicht achteraan wandelen; en zoo is het, dat zij die in het minst of geringst afwijken van de Wet om naar hunne eigene wijsheid te wandelen, van den weg zullen afdwalen. En dit bevestigt hij door er onmiddelijk bij te voegen: *Ik zal wandelen in uwe waarheid*; want hij verklaart allen schuldig aan ijdelheid en leugen, die zich niet aan dezen regel der waarheid houden. Hij drukt hier den wensch niet uit om in de wegen des Heeren onderwezen te worden, alsof hij te voren volstrekt onbekend was met de leer; maar omdat hij wel wist nog door velerlei duisternis en nevelen van onwetendheid omgeven te zijn, is het zijne begeerte om meer en beter te leeren. Wij moeten ook opmerken, dat hij niet slechts van de uitwendige manier van onderwijzen spreekt, maar, daar hij de Wet in handen heeft, vraagt hij nu om het innerlijk licht des Heiligen Geestes, opdat hij zijn' tijd niet verbeuzele met slechts de letter te leeren; gelijk hij elders zegt: Heere, open mijne oogen, en ik zal de wonderen uwer Wet aanschouwen (Ps. 119 : 18). Indien nu zoo uitnemend een Profeet, die begaafd was met zoo groote gaven des Geestes, toch zoo openhartig zijne onwetendheid erkent, hoe groote dwaasheid zal het dan niet wezen, als wij niet gevoelen wat ons ontbreekt, opdat de bewustheid van de geringheid onzer kennis

ons aanspore om meer te verkrijgen. En inderdaad, hoe meer iemand gevorderd is in de kennis van den waren godsdienst, hoe meer hij zal gevoelen dat hij nog zeer ver van het doel is verwijderd. In de tweede plaats moet hier bijgevoegd worden, dat lezen of hooren niet genoeg is, indien God ons daarbij niet inwendig verlicht door zijn' Geest. Hij begeert ook dat zijn hart recht geformeerd moge zijn tot de gehoorzaamheid aan God, en dat hij daar voortdurend in bevestigd moge worden. Want, evenals ons verstand licht noodig heeft, zoo heeft onze wil leiding noodig. Sommigen vertalen Verheug mijn hart, alsof het werkwoord afgeleid was van den stam *gada*. Maar het is veeleer afgeleid van *jagad*, hetgeen beteekent verbinden, of *vereenigen*, en deze beteekenis past zeer goed in dezen zin. Er is hier ook inderdaad eene tegenstelling (waar men niet genoeg op gelet heeft) tusschen het vaste voornemen of besluit, waardoor het hart van den mensch Gode aanhangt, als de Heilige Geest hem bestuurt, en de onrust, waardoor hij heen en weder wordt gedreven, zoolang hij met zijne genegenheid nog op twee gedachten hinkt. Nadat de geloovigen dus geleerd hebben wat goed en recht is, is het daarbij nog noodig dat er eene hartelijke, onwrikbare instemming bij komt, opdat het hart geene onheilige lusten of begeerten koestere. Daarom is er in dit woord *Vereenigen* eene zeer treffende beeldspraak gelegen, waaruit wij kunnen leeren, dat het hart des menschen beroerd is, als van één wordt gereten door tegenstrijdige neigingen, totdat God het tot zich heeft getrokken en het bij zich houdt om Hem gehoorzaam te zijn. Hieraan kan men nu ook weten wat er aan is van den vrijen wil des menschen en wat wij met dien vrijen wil vermogen. Deze heeft twee eigenschappen, en David belijdt, dat hij van de eene zoowel als van de andere ontbloot is, daar hij het licht des Heiligen Geestes stelt tegenover zijne eigene verblindheid, en verklaart dat de oprechtheid des harten eene zuivere gave Gods is.

12. O Heere, mijn God, ik zal U van ganscher harte loven, en uwen Naam tot in eeuwigheid verheerlijken. 13. Want uwe goedertierenheid is groot over mij geweest, en Gij hebt mijne ziel verlost van het diepe graf. 14. O God! de hoovaardigen zijn tegen mij opgestaan, en een gezelschap van sterken hebben

mijne ziel gezocht, en zij hebben U niet voor hunne oogen gesteld. En Gij, o Heere, God! zijt barmhartig en genadig, ver van toorn, en groot van goedheid en waarheid. 16. Zie mij aan, en ontferm U over mij, geef uwen knecht uwe sterkte, en bewaar den zoon uwer dienstmaagd. 17. Toon aan mij een teeken ten goede; en mijne tegenstanders zullen [het] zien, en zullen beschaamd wezen, want Gij, o Jehovah, hebt mij ondersteund en hebt mij vertroost.

12. *O Heere, mijn God.* Hij belooft dankzegging aan God, nadat hij op allerlei wijze zijne vaderlijke goedheid zal hebben ervaren. En gelijk hij nu gevraagd heeft dat zijn hart met God vereenigd mocht wezen om Hem te vreezen, zoo zegt hij nu, dat hij Hem niet slechts met de tong of met den mond, maar van ganscher harte en voortdurend zal loven. Hij voegt er de reden bij, nl. dat God door hem te verlossen hem een bijzonder blijk van zijne goedheid en barmhartigheid heeft gegeven. En om de grootheid dezer genade nog meer te doen beseffen noemt hij het gevaar, waaruit hij verlost was, een *diep graf*; alsof hij zeide, dat hij niet slechts door den dood was gehouden, maar dat hij in het diepste graf was nedergestort, zoodat God hem op wonderdadige wijze zijne hand moest toesteken. En daar wij nu door onzen Heere Jezus Christus uit den diepsten afgrond des doods zijn opgetrokken, zal onze ondankbaarheid op geenerlei wijze te verontschuldigen zijn, indien wij niet met alles wat in ons is Hem voor deze redding loven en danken. Want, indien David den Naam Gods zóó zeer heeft groot gemaakt en verheerlijkt, alleen maar omdat zijn aardsche leven voor eene wijle verlengd is geworden, welken lof verdient dan niet die onvergelijkelijke verlossing waarmede wij uit de diepte der hel getrokken zijn, om opgevoerd te worden naar den hemel? Wat betreft dat de Papisten hun vagevuur hiermede trachten te bewijzen, alsof er een hoogere en eene lagere hel was, dit is zóó bespottelijk, dat het der moeite der wederlegging niet waardig is.

13. *O God! de hoovaardigen zijn tegen mij opgestaan.* Sommigen lezen hier *zérim*, hetgeen beteekent *vreemdelingen.* En inderdaad duidt de Schrift hier meermalen eene barbaarsche wreedheid mede aan, alsof zij kortweg *de wreedaards* genoemd werden.

Evenwel geef ik de voorkeur aan hetgeen meer algemeen is aangenomen. Want, daar de Hebreën hoovaardige lieden *Zédim* noemen, is de letter daleth waarschijnlijk met de letter resh verwisseld, hetgeen van wege de groote gelijkvormigheid dier twee letters gemakkelijk plaats kan hebben. En hierdoor zal de tekst ook beter vloeien, want in dien zelfden zin noemt hij terstond daarna *sterken* hen, die met onstuimig geweld alles beroeren en onderst boven keeren om te verderven en te vernielen, gelijk wij weten dat nergens zachtheid of gematigdheid is te bespeuren, waar de hoogmoed heerscht. Nu drukt hij zonder beeldspraak uit wat hij van het graf heeft gezegd, want, daar hij als een lam was te midden der wolven, zou hij spoedig verslonden zijn geworden, indien God hem niet wonderbaarlijk als van het midden des doods had gered. Hij geeft als het ware eene overmaat van wreedheid te kennen, als hij zegt, dat zij op God geen acht hebben geslagen, want, zoo de vreeze Gods en de bewustheid van zijn oordeel ons niet weerhoudt, dan zal de heftigheid van onze verdorvene lusten ons tot alles wat slecht is aansporen. Tegen dit kwaad zoekt hij een geneesmiddel in de barmhartigheid en goedheid van God. Want als hij terstond daarna aan God deze titels of benamingen geeft: *Gij, o Heere, mijn God, zijt barmhartig*, enz. dan is dit alsof hij zeide, dat wij in de goedheid Gods genoeg ondersteuning en kracht hebben tegen de vermetelheid en woede der boozen, en dat zijne trouw en goedertierenheid ons genoeg moeten zijn. Het zou ook wel kunnen wezen, dat hij, gevoelende dat de boozen en hoovaardigen de geesels van God zijn, zich de goedheid en barmhartigheid Gods voor oogen gesteld heeft om zijne groote vreeze en verslagenheid tot bedaren te brengen. Want dit is de ware en eenige verlichting onder de kastijding Gods, dat wij, hoe zwaar zij ook moge wezen, nooit zijne goedheid en barmhartigheid uit het oog verliezen. Het is overigens genoegzaam bekend, dat deze volzin genomen is uit het boek van Exodus, het 34ste hoofdstuk, het 6de vers, waar men eene zeer schoone omschrijving vindt van den aard en het wezen Gods. In de eerste plaats wordt Hij genoemd *barmhartig*; hieruit vloeit voort *de geneigdheid tot genade*, nl. als Hij medelijden heeft met ons leed en onze smart. In de derde plaats noemt hij *zijne lankmoedigheid*, want Hij toornt niet terstond nadat Hij beleedigd werd, en alzoo schenkt Hij dan vergiffenis naar zijne groote goedertierenheid en goedheid. Ten slotte wordt gezegd, *dat Hij groot is van goedheid en waarheid.* Door deze woorden versta ik, dat Hij voortdurend genadig en waar is. Nu is zijne strengheid wel niet minder

loffelijk dan zijne goedheid en goedertierenheid, daar Hij echter niet anders straf of streng is dan van wege onze hardnekkigheid, alsof deze hem als het ware noopte ons te straffen, zoo is, als de Schrift zegt, dat Hij naar zijn' aard goedertieren en genadig is, de beteekenis hiervan, dat het, als het ware, iets accidenteels is, wanneer Hij zich streng betoont. Het is waar: ik spreek hier onjuiste en grove taal; maar zoo veel is zeker, dat de titel, waarmede God wordt aangeduid, deze strekking heeft, dat God uit zijn' aard zóó genadig en vergevensgezind is, dat Hij het straffen uitstelt, en er nooit toe overgaat om wrake te doen, indien Hij er door onze boosheid niet toe gedwongen wordt. Nu hebben wij elders aangetoond waarom de waarheid saamgevoegd is met de goedertierenheid en goedheid van God. Want, aangezien zelfs diegenen, die het meest goedertieren van aard zijn, soms wel eens zouden willen herroepen, wat zij beloofd hebben, omdat hun hunne al te groote gemakkelijkheid (in het beloven) berouwt, zijn wij, die gewoon zijn om ten onrechte God te beoordeelen naar ons zelven, al licht geneigd zijne beloften te wantrouwen. God verklaart dus, dat Hij niet is als de menschen, want gelijk Hij mildelijk belooft, is Hij ook getrouw in het volbrengen.

16. *Zie mij aan.* Hij past nog duidelijker toe wat hij van de goedertierenheid Gods gezegd heeft. Want omdat God barmhartig is, is hij er van verzekerd, dat hij zorg zal dragen voor zijn heil. Daarna volgt het Hebreeuwsche woord *chanan,* hetwelk beteekent genoegen doen of gunst betoonen. En ten laatste besluit hij, dat hij niet anders bewaard òf gered zal worden dan door de kracht en hulpe Gods, die hij op zijn gebed heeft verkregen, en daarmede erkent hij geene kracht in zich zelven te hebben. Door zich nu *Gods knecht, den zoon zijner dienstmaagd,* te noemen beroemt hij zich geenszins op zijne verdiensten, maar hij wijst op eene groote rei van voorouders en een onafgebroken stroom van Gods genade, ten einde alzoo gunst te verkrijgen; alsof hij zeide, dat hij van zijns moeders lijf aan tot de dienstknechten Gods behoord heeft, en om zoo te zeggen zijn geboren dienstknecht was, waarvan wij elders reeds gesproken hebben. In het laatste vers herhaalt hij nogmaals dat hij in zekeren zin door God verlaten was geworden. Want hij zou niet wenschen dat hem een teeken van genade gegeven zou worden, indien hij niet op allerlei wijze als door wanhoop gedreven was, en de gunst van God hem niet verborgen was ten einde zijn geduld te beproeven. Nu was het wel een bewijs van bijzondere stand-

vastigheid, dat hij tegen zoodanige verzoeking heeft gestreden, en wel zóó, dat hij te midden der duisternis het licht heeft zien schitteren. En de reden waarom hij wenscht dat *zijne vijanden* beschaamd zullen worden is, omdat zij hoovaardiglijk den spot hebben gedreven met zijne eenvoudigheid, alsof het eene dwaasheid in hem ware om op God te vertrouwen.

PSALM 87.

INHOUD: Dewijl de treurige en ellendige toestand der Kerk, gelijk die was na de Babylonische gevangenschap, den moed der godvruchtigen wel heeft kunnen neerslaan, belooft de Heilige Geest hier, dat zij op wonderbaarlijke en ongelooflijke wijze weder hersteld zal worden, zoodat er niets meer begeerd kan worden dan tot hare leden te behooren.

Een Psalm, een Lied van de zonen Korachs. 1. Zijne grondslagen zijn op de heilige bergen. 2. Jehovah bemint de poorten van Sion boven alle de tabernakelen van Jakob. 3. Heerlijke dingen worden van u gezegd, o stad Gods! Selah.

Als de kinderen dezer wereld voorspoed hebben, dan scheppen zij grootelijks behagen in hun' toestand en verheffen dien hemelhoog, terwijl zij met ondraaglijken hoogmoed minachtend neerzien op de Kerk. En zelfs als zij leed hebben verduurd of door rampen zijn getroffen, dan zijn zij hierdoor toch nog niet ten onder gebracht, maar vergeten hunne dwaze aanmatiging, waardoor zij hunne zinnen hadden bedwelmd. Intusschen verachten zij stoutmoedig allen godsdienst en elke aanbidding van God; want, zich vergenoegende met den glans der rijkdommen, der weelde en der eerbetooningen door menschen, denken zij gelukkig te zijn zonder God. Nu gebeurt het dikwijls, dat de Heere hen als overlaadt met allerlei goed met het voornemen om hen ten slotte te straffen naar dat zij het verdiend hebben en wrake te doen over hunne ondankbaarheid, als de bestemde

tijd daartoe zal gekomen zijn; terwijl Hij over zijne Kerk zwaar leed brengt, of haar ten minste zeer klein en in verachtelijken staat houdt, zoodat zij denkt in zeer ellendigen toestand te verkeeren, of ten minste niet kan verhinderen, dat zij aan de minachting van anderen is blootgesteld. Opdat nu de geloovigen door dien valschen schijn niet misleid zouden worden, is het noodig dat zij tot eene andere overweging teruggaan, zoodat zij gelooven dat hetgeen in Psalm 33 : 12 gezegd is, waar is, nl. dat het volk welgelukzalig is, dat Jehovah tot God heeft. Zoo is dan de inhoud van dezen Psalm dat de Kerke Gods alleen alle koninkrijken en staten ver overtreft, want God waakt over haar welvaren, en Hij bestuurt en regeert haar, in de eerste plaats, opdat zij, te midden der stormen en beroeringen, waardoor de gansche wereld zoo dikwijls geschud en bewogen wordt, immer veilig en wel bewaard zal blijven. Ten tweede en voornamelijk, opdat zij, wonderbaarlijk bewaard zijnde door de hulp van God zelven, ten laatste na een' langdurigen en heftigen strijd tot den prijs harer hooge en heerlijke roeping moge geraken. Dit, voorwaar! is eene bijzondere weldaad Gods en een treffend wonder, dat, onder al de veranderingen in de koninkrijken dezer wereld, en hoewel de Kerk van eeuw tot eeuw vermeerderd en uitgebreid wordt, zij voor verwoesting of verderf bewaard wordt, zoodat er in geheel de wereld niets is dat stand houdt, dan zij alleen. Maar omdat het duidelijk is, dat de Kerk dikwijls door velerlei gevaren wordt beroerd, of liever, dat zij door onstuimige golven bedekt wordt, zoodat zij er door schijnt verzwolgen te zijn, terwijl de hoovaardigen en ongeloovigen bloeien, in rijkdom toenemen en voortdurend machtiger worden, moet men het heil der Kerk voornamelijk hierin stellen, dat haar een eeuwigdurende staat is weggelegd in den hemel. De omstandigheid nu van den tijd, wanneer die Psalm gedicht werd, helpt grootelijks om hem goed te doen verstaan Want, hoewel het volk van Israël teruggekeerd was uit de Babylonische gevangenschap, de Kerke Gods wederom tot één lichaam bijeenvergaderd was geworden, en na langdurige verstrooiing weder vereenigd was; hoewel het altaar weder opgericht en de Tempel herbouwd was, en de dienst van God wederom volledig was ingericht en gevestigd, zoo was toch de toestand der Kerk, omdat zij van eene groote menigte tot een zeer gering aantal was geslonken, onaanzienlijk, ja verachtelijk. Hetgeen er nog van overgebleven was, werd dagelijks verminderd door de vijanden. De Tempel was bij lange na niet zoo schoon en prachtig als te voren; de geloovigen hadden nauwelijks grond om op eene betere toekomst te hopen.

En inderdaad, het scheen wel onmogelijk dat zij zich ooit weder tot hun' eersten staat zouden kunnen verheffen. Daarom was er gevaar dat het hart der geloovigen bij de herinnering aan hetgeen zij reeds verloren hebben, en den tegenwoordigen zwaren druk, ten laatste door wanhoop vervuld zou worden. Opdat zij dus onder zulk zwaar leed niet zouden bezwijken, belooft de Heere in dezen Psalm niet slechts dat zij terug zullen erlangen wat zij hebben verloren, maar heft hen tevens op door de hoop op eene onvergelijkelijke heerlijkheid volgens deze profetie van Haggaï: De heerlijkheid van den tweeden Tempel zal grooter zijn dan van den eersten (Haggaï 2 : 10). Nu blijft ons nog ten slotte overig, dat wij leeren dezen Psalm ook voor ons gebruik toe te passen. Deze vertroosting moet voor de geloovigen van dien tijd van zooveel gewicht zijn geweest, dat zij zich te midden hunner beproevingen niet alleen staande hebben kunnen houden, maar dat zij van uit de diepte des grafs tot de hoogte des hemels hebben kunnen reiken. En daar wij nu heden ten dage weten, dat alles wat de Heilige Geest voorzegd heeft, vervuld is geworden, zijn wij meer dan ondankbaar zoo de ervaring der Vaderen, gevoegd bij zijne woorden, ons geloof niet versterkt. Want het is niet mogelijk ten volle uit te drukken met hoe groote heerlijkheid Jezus Christus zijne Kerk door zijne komst heeft versierd. Want toen is de ware godsdienst, die te voren binnen de enge grenzen van Judea was beperkt, verspreid geworden door geheel de wereld. Toen is God, die slechts door één enkel geslacht gekend werd, begonnen aangebeden te worden in de verschillende talen van alle volken en natiën. Toen is de wereld, die ellendig verdeeld en verscheurd was door allerlei secten van bijgeloof en dwaling, bijeenvergaderd in de heilige eenheid des geloofs. Toen hebben allen zich in groepen of gezelschappen verbonden met de Joden, die zij te voren hadden verafschuwd. Toen hebben de koningen en de volken der aarde zich vrijwillig gebogen onder de gehoorzaamheid aan den Zone Gods. Leeuwen en wolven zijn in schapen en lammeren verkeerd. De gaven des Heiligen Geestes werden uitgestort over de geloovigen, gaven die alle rijkdom en pracht en kostbare versierselen der wereld in heerlijkheid verre te boven gingen. Het lichaam zelf der Kerk, bijeenverzameld uit zeer ver van elkander verwijderde landstreken, werd vermeerderd en op wonderbaarlijke wijze bewaard. In korten tijd werd het Evangelie alom gepredikt, en dat wel met zóó veel vrucht, dat het ongelooflijk scheen. Daarom, al zou ook de heerlijkheid der Kerk door deze Profetie niet aangekondigd zijn, dan zou toch de toestand van deze onvergelijkelijke

gouden eeuw duidelijk aantoonen, dat hier wel waarlijk het hemelsche koninkrijk Gods is. Evenwel, zelfs toen was het noodig dat de geloovigen eene diepere en hoogere beschouwing hadden van den adel en de voortreffelijkheid der Kerk, dan waartoe zij door de redeneering van het vleeschelijk verstand komen konden. Want in haren grootsten bloeitijd bestond hare heerlijkheid niet in goud of purper, of kostelijke steenen, maar in het bloed der heilige martelaren. Zij was rijk in den Geest, doch arm in aardsche goederen. Zij was edel en glansrijk in heiligheid en goedheid voor God en de Engelen, maar in het oog der wereld was zij onaanzienlijk, gering, ja verachtelijk. Vele openlijke vijanden hebben ontzettende wreedheden jegens haar gepleegd, of hebben door list en kuiperij allerlei kwaad tegen haar beraamd, en inwendig was er vrees en verraad. In één woord, hare waardigheid, van geestelijken aard zijnde, was toen nog verborgen onder het kruis van Jezus Christus. Daarom was de vertroosting, die in dezen Psalm is vervat, zelfs voor dien tijd zeer nuttig en geschikt, om de geloovigen hun hart te doen opheffen naar Boven en een volmaakter toestand der Kerk te verwachten. Maar voor ons is de zaak nog anders. Het is geschied dat deze schoone gestalte der Kerk door de schuld onzer vaderen ontsierd en onteerd nederlag onder de voeten der ongeloovigen. En heden, verpletterd onder het gewicht onzer zonde, zucht zij van wege eene schrikkelijke verwoesting, de hoogmoedige bespotting des duivels en der wereld, de wreedheid der tyrannen en den boozen laster der vijanden, zoodat de kinderen dezer wereld, die een gemakkelijk leven wenschen te leiden, niets minder begeerlijk achten dan het volk Gods genoemd te worden. Hieraan ziet men nog meer hoe nuttig deze Psalm is, en hoe noodig het is hem veel en ijverig te bepeinzen. Wat nu het opschrift betreft, het duidt niet zoo zeer den auteur aan, als wel hen, die aangesteld waren om de muziek te leiden en den Psalm te zingen. Het kan echter wel wezen dat een der Levieten uit hetzelfde geslacht den Psalm gedicht heeft

1. *Zijne grondslagen zijn op de heilige bergen.* Zij, die dit verstaan van Jeruzalem, alsof er gezegd was dat het op heilige bergen was gebouwd, moeten zich, naar mijn inzien, vergissen, omdat het betrekkelijk voornaamwoord mannelijk is. Ik weet wel dat sommige geleerden dit verdedigen door te zeggen, dat het woord Volk ingelascht moet worden, al is het ook dat er van Jeruzalem, die de hoofdstad was, wordt gesproken. Maar al zou ik er ook over zwijgen, dan zou toch iedereen weldra

inzien dat dit eene gezochte uitlegging is. Sommige Hebreën hebben gedacht, dat niets waarschijnlijker is, dan dat dit betrekking heeft op den Psalm zelven. En zoo hebben zij het dan allegorisch verklaard, alsof met grondslagen het thema, of onderwerp van den Psalm bedoeld is, omdat hij handelt over de heilige stad Jeruzalem, die op bergen was gelegen. Maar ik sta er over verbaasd hoe zij zich ten opzichte van iets, dat toch zoo helder en duidelijk is, zoo schromelijk hebben kunnen bedriegen. Want, aangezien het onder de Hebreën iets zeer gewoons was een betrekkelijk voornaamwoord te gebruiken zonder antecedent, behoorde die wijze van spreken hun niet hard of vreemd toe te schijnen. En de naam God zal terstond genoemd worden. En wij weten, dat Hij overal als de Stichter van Jeruzalem wordt aangewezen. Sommigen verstaan door de Bergen Moria en Sion, de twee toppen van een' berg, die in tweeën was gespleten; maar die uitlegging is gewrongen. Veeleer heeft de Profeet, aangezien de geheele landstreek bergachtig was, verscheidene dicht bij elkander gelegene, en aan elkander verbondene bergen willen aanduiden, waardoor Jeruzalem omringd was; gelijk op eene andere plaats gezegd wordt: Rondom Jeruzalem zijn bergen, (Ps. 125 : 2). Zie hier dus den waren en natuurlijken zin, dat God de heilige bergen heeft verkoren, waar Hij zijne stad gefondeerd heeft. Want een weinig later volgt in den tekst: De Allerhoogste zelf zal haar bevestigen. Wel is waar, is Hij ook de Stichter der andere steden, maar van geene andere stad wordt gezegd: Dit is mijne ruste tot in eeuwigheid, hier zal Ik wonen, want Ik heb haar verkoren (Psalm 132 : 14). Wij moeten nooit vergeten, dat de andere steden slechts voor de uitwendige orde door de kracht en onder de leiding Gods gesticht zijn, terwijl Jeruzalem zijn Heiligdom, zijne koninklijke residentie was. Ook Jesaja spreekt op die wijze in hoofdstuk 14 : 32. En wat meer is, hoewel geheel de landstreek van Judea Gode gewijd was, wordt er toch gezegd dat Hij deze stad verkoren heeft om er te heerschen, terwijl de andere [steden] verworpen waren. Want er is hier geene sprake van eene aardsche regeering, maar van eene geestelijke heerschappij, want de zuivere eeredienst, en de ware godsvrucht, en de leer der heiligheid waren toenmaals nergens anders aanwezig dan te Jeruzalem. In het tweede vers wordt gezegd dat *Jehovah de poorten van Sion bemint boven alle de tabernakelen van Jakob*, en dit leert ons, dat al de voortreffelijkheid der heilige stad afhing van Gods vrije verkiezing. Hiermede komt overeen hetgeen gezegd wordt in Psalm 78 : 60, dat God Silo, den stam van Efraïm, de tenten Jozefs had ver-

worpen, om te wonen in Sion, dat Hij liefhad. De Profeet toont dus de reden waarom God de eene plaats boven de andere verkiest, en die reden zegt hij niet te liggen in de schoonheid of waardigheid der plaats, maar in de vrije liefde van God. Vraagt men dus: waarom is deze stad Jeruzalem zoo voortreffelijk, zoo vergenoegen wij ons met dit korte antwoord: Aldus is het het welbehagen Gods. En dit was het begin van de liefde Gods, maar het doel er van was, dat er eene bestemde plaats zou zijn, waar de ware godsdienst in stand zou gehouden worden tot aan de komst van Jezus Christus, ten einde de eenheid des geloofs te kweeken, en van waar later de godsdienst zou verspreid worden tot aan de einden der aarde. Daarom geeft de Profeet dezen eervollen titel aan Jeruzalem, dat God haar Bouwmeester, haar Stichter en Regeerder is. En al hare voortreffelijkheid boven de andere plaatsen schrijft hij toe aan de aanneming en de vrije gunst van God. Hij heeft Sion genomen voor geheel Jeruzalem, en de poorten voor geheel den omtrek der stad.

3. *Heerlijke dingen worden van u gezegd.* Woord voor woord staat hier: Hetgeen van u gezegd wordt zijn heerlijke dingen. Er moet acht worden gegeven op de bedoeling van den Profeet, of liever, wat de bedoeling is van den Geest Gods, die hier spreekt door den mond van den Profeet. Daar de toestand des volks zeer min en verachtelijk was, vele geduchte vijanden het van nabij benauwden, en er schier niemand onder hen was, die hoop of moed had om de moeielijkheden te boven te komen, iedere dag nieuwe, ongedachte veranderingen aanbracht, en er groot gevaar bestond dat de zaken van kwaad tot erger zouden gaan en eindelijk een algeheel verval zou plaats hebben, was er nauwelijks hoop, dat de Heilige stad ooit weder opgebouwd zou worden. Opdat de wanhoop zich nu niet van het hart der geloovigen meester zou maken en hen zou doen bezwijken, wordt hun hier een uitnemende steun geboden in de verzekering, dat de Heere gansch anders van den toekomstigen staat der Kerk heeft gesproken. Want er valt niet aan te twijfelen dat de geloovigen van de tegenwoordige beschouwing der dingen afgeleid worden, om hun blik te richten op de beloften, die hoop gaven op eene ongelooflijke, onuitsprekelijke heerlijkheid. Hoewel er dus voor het oogenblik niets te bespeuren is, waarover men zich grootelijks zou kunnen verheugen, beveelt de Heilige Geest toch, dat de kinderen Gods, bemoedigd zijnde door het Woord, zich als het ware op een' wachttoren zouden plaatsen, ten einde hetgeen beloofd is geduldig te verbeiden.

Hierdoor werden de geloovigen vermaand ten eerste, om aandachtig te letten op de aloude Profetiën, en ze in gedachtenis te houden, vooral de Godspraken, welke opgeteekend zijn in Jesaja, van het 40ste hoofdstuk tot aan het einde. Ten tweede, dat zij gehoor geven aan de getrouwe dienstknechten Gods, die toenmaals het koninkrijk Gods predikten. Hieruit volgt, dat men niet anders recht over het heil der Kerk kan oordeelen, dan wanneer wij het doen in overeenstemming met het Woord Gods.

4. Ik zal Rahab en Babel vermelden onder degenen, die Mij kennen; ziet, de Filistijnen en Tyrus met Ethiopië, deze is aldaar geboren. 5. En van Sion zal gezegd worden: Man en man is in haar geboren, en de Allerhoogste zelf zal haar bevestigen. 6. Jehovah zal in het schrijven de volken tellen; deze is aldaar geboren, Selah.

4. *Ik zal Rahab en Babel vermelden*, enz. De naam Rahab is in verscheidene plaatsen der Schrift genomen voor Egypte, en deze beteekenis past zeer goed bij deze schriftuurplaats; want de bedoeling van den Profeet is eene beschrijving te geven van die heerlijke uitbreiding der Kerk, die toen nog weggelegd was in hope. Hij zegt dus dat zij, die te voren doodvijanden, of ten minste volslagen vreemdelingen zijn geweest, niet slechts bekenden en vrienden zullen worden, maar ook ingelijfd zullen worden in hetzelfde lichaam, zoodat zij ingeschreven zullen zijn op de rolle der burgers van Jeruzalem. In het eerste lid zegt hij: Ik zal Egypte en Babylon rekenen te behooren tot mijn huisgezin. In het tweede voegt hij er bij, dat de Filistijnen, de Tyriërs en de Ethiopiërs, die te voren in zoo groote oneenigheid leefden met het volk Gods, thans zóó volkomen met hen overeen zullen stemmen, alsof zij inboorlingen des lands waren. Zie hier eene zeer schoone en uitnemende waardigheid der Kerk, dat zij, die te voren niets dan minachting voor haar koesterden, van alle kanten tot haar zullen komen; en zij, die verlangden dat zij afgesneden en verwoest zou worden, het eene groote eer zullen achten om tot hare burgers te behooren. Allen zullen gewillig hun eigen land verlaten, waarin zij te voren zoo hoogmoedig geroemd hebben. Wáár zij dus ook geboren zijn, in

Palestina of Ethiopië, of in Tyrus, het doet er niet toe, allen zullen zich burgers van de heilige stad noemen. De Hebreeuwsche geleerden verklaren die plaats aldus: dat er onder andere volken weinigen gevonden zullen worden, die hetzij in verstand of deugd uitmunten, maar dat er in Israël een groot aantal van de zoodanigen zijn zullen. Zoo zeggen zij: Er zal onder de Tyriërs, de Egyptenaren, de Ethiopiërs, of wie anders ook, nauwelijks hier en daar iemand wezen, die het verdient geloofd of geprezen te worden, zoodat *als* er zoo iemand gevonden wordt, men hem met den vinger zou kunnen aanwijzen, omdat hij eene groote zeldzaamheid is. Maar in Sion! *man en man zal er geboren worden*, dat is: er zullen zeer velen van de zoodanigen wezen. De Christelijke geleerden zijn schier eenstemmig van gevoelen dat het ziet op Jezus Christus. Zij achten, dat hier de reden wordt opgegeven, waarom zij, die tot dusver vreemdelingen, ja bittere vijanden zijn geweest, nu tot het getal der burgers van Jeruzalem gerekend moeten worden, namelijk, omdat Jezus Christus er geboren moet worden, wiens ambt en werk het is in eenheid des geloofs en hope des eeuwigen levens menschen bijeen te vergaderen, die tot nu toe verstrooid zijn geweest als leden, die van het lichaam afgescheurd zijn Wat nu de eerste uitlegging betreft, zij behoeft niet weerlegd te worden, aangezien zij gansch en al gewrongen is. Daarenboven is het bekend, dat de Joden, door waanzinnige eerzucht gedreven, deze schriftuurplaats moedwillig verdraaien en geweld aandoen. En wat nu de verklaring van de Christelijke geleerden aangaat, hoewel zij op den eersten aanblik aannemelijk schijnt, is zij in den grond toch niet juist; en de woorden van den Profeet zijn duidelijk: Tot welk land of volk de menschen ook behooren, zij zullen er gewillig afstand van doen, ten einde met het uitverkoren volk gerekend te worden. Want hij gebruikt dit woord *Geboren* niet voor hen, die in het land geboren zijn, maar voor de burgers. Wat er terstond bijgevoegd wordt: *De Allerhoogste zal haar bevestigen*, kan men ook geschiktelijk aldus lezen: Hij zal haar ordenen of regelen, omdat God de geloovigen op bijzondere wijze regeert door zijn Woord.

5. *En van Sion zal gezegd worden.* Hij gaat voort met hetzelfde denkbeeld, dat van verschillende deelen der wereld nieuwe burgers in de Kerke Gods opgenomen zullen worden; hoewel hij er nu een ander beeld voor gebruikt, dat de vreemdelingen met de kinderen Gods geteld zullen worden, alsof zij nakomelingen waren van Abraham. In het vorige vers had hij gezegd: De

Chaldeën en de Egyptenaren zullen zich voegen bij de huisgenooten der Kerk, de Ethiopiërs, de Filistijnen en de Tyriërs zullen gerekend worden tot de kinderen; thans voegt hij er bij wijze van bevestiging bij, dat er een groot aantal zijn van een nieuw geslacht, zoodat de stad, die gedurende eenigen tijd gansch verlaten was, en daarna slechts half bewoond werd, zeer bevolkt zal zijn. De Profeet Jesaja geeft eene breedvoerige beschrijving van hetgeen hier in slechts weinige woorden belooft is: O gij onvruchtbare, die niet gebaard hebt, zing, en gij, die niet ontvangen hebt, verheug u, want de zonen der verlatene zullen in grooter aantal zijn dan de zonen der getrouwde. Verwijd de plaatsen uwer tenten, breid uit de gordijnen uwer tabernakelen, bevestig uwe pinnen en verleng uwe koorden, enz. (Jes. 54 : 12). En verder: Uwe zonen zullen van verre komen; en hef uwe oogen op rondom u, alle dezen zullen zich tot u vergaderen. En in hoofdsuk 44 : 5 vinden wij schier eene zelfde wijze van spreken, of ten minste die de taal van den Psalm zeer nabij komt Deze zal zeggen: Ik ben des Heeren, en die zal den naam van Jakob noemen; de een zal met zijne hand schrijven: Ik ben des Heeren; de ander zal zich toenoemen met den naam van Israël. En het is niet zonder reden, dat de Profeet door dit woord *geboren worden* te kennen geeft, dat de Egyptenaren, de Chaldeën en andére soortgelijke volkeren tot de kudde van Gods volk zullen behooren Want, hoewel zij van nature niet te Sion geboren waren, maar door aanneming ingelijfd moesten worden in het lichaam van het heilig volk Gods, zoo is toch, wijl de toegang tot de Kerk eene tweede geboorte is, die wijze van spreken volkomen juist. Want Jezus Christus ondertrouwt zich de geloovigen op die voorwaarde, dat zij hun volk en huns vaders huis vergeten (Psalm 45 : 11), en uit onverderfelijk zaad tot nieuwe schepselen geformeerd en herboren zijnde, kinderen beginnen te worden zoowel van God als van de Kerk (Gal. 4 : 19). En inderdaad wij worden niet anders tot het hemelsch leven herboren dan door de bediening der Kerk. Intusschen moeten wij ook wèl het verschil in het oog houden, dat Paulus stelt tusschen het aardsche Jeruzalem, dat als eene dienstmaagd is en kinderen baart tot dienstbaarheid, en het hemelsche Jeruzalem, dat de vrije kinderen voortbrengt des Evangelies. In het tweede gedeelte van het vers drukt hij den langen duur uit. Want meermalen gebeurt het, dat hoe sneller steden tot bloei en aanzien komen, hoe korter hare welvaart duurt. Maar men moet niet denken dat het geluk der Kerk even broos en voorbijgaand is. De Profeet verklaart dat zij door den Heere bevestigd zal

worden, alsof hij zeide: men moet er zich niet over verwonderen dat de andere steden wankelen, en dikwijls allerlei veranderingen ondergaan, want zij wentelen mede met de wereld, en hebben niemand die ze duurzaam bewaart. Maar gansch anders zal het wezen met Jeruzalem, welker voortdurend bestaan gegrond is in de deugd en kracht Gods; en ook wanneer hemel en aarde voorbijgaan, zal zij toch stand blijven houden.

6. *Jehovah zal in het schrijven de volken tellen.* De Profeet wil zeggen dat Sion zóó vermaard zal zijn, dat allen een groot verlangen zullen koesteren om op de rolle harer burgers ingeschreven te worden. Want hij spreekt van een zeer eervollen toestand, alsof hij zeide: wanneer God de volken zal tellen, die Hij zeer bijzonder wil eeren, dan zal Hij hen eerder rangschikken met Sion dan met Babel of met andere groote steden. Want, tot de burgers van Sion te behooren is hooger adeldom dan wanneer men elders den hoogsten rang verkrijgt. Hij geeft ook mede te kennen van waar voor de vreemdelingen die hooge eer zoo plotseling komt, nl. uit de gunst van God. En inderdaad, zij, die de slaven zijn van Satan en van de zonde, zullen door hunne eigene deugd, of hun eigen streven nooit tot dit hemelsche burgerschap kunnen geraken. Het is alleen de Heere, die de volken onderscheidt naar het Hem goeddunkt, aangezien de menschen van nature allen aan elkander gelijk zijn. Het schrijven, waarvan hier gesproken wordt, behoort tot de roeping. Want, hoewel Hij zijne kinderen in het boek des levens heeft geschreven vóór de schepping der wereld, registreert Hij hen dan slechts op de rolle der zijnen, wanneer Hij hen door zijn' Geest der aanneming heeft wedergeboren en met zijn zegel verzegeld heeft.

7. En de zangers en de bespelers der fluit; alle mijne fonteinen zijn in u.

7. *En de zangers.* Deze volzin is duister, deels wegens de afkorting, deels ook van wege het dubbelzinnige van één woord. Dat het woord *bronnen* of fonteinen hier in allegorischen zin genomen is, wordt door niemand betwist; maar omtrent de verklaring er van bestaan verschillende meeningen. Sommigen vertalen het door hoop of *verwachtingen*, anderen door *genegenheden*, nog anderen door *gedachten* of bepeinzingen Ik zou mij gaarne vereenigen met de meening van hen, die het vertalen

door *modulatie* of maatgezang, indien het taaleigen dit toeliet. Omdat dit echter te veel schijnt af te wijken, geef ik de voorkeur aan hetgeen meer met de rede overeenkomt, te weten, dat hier het zien, de blikken van het oog bedoeld is; alsof er gezegd was: Ik zal immer het oog op u gericht houden. Want de wortel van het woord, dat hier gebruikt is, beteekent *oog*. Laat ons thans zien wat de beteekenis is van het andere lid: *De zangers en de bespelers der fluit.* Het is eene afgebrokene zinsnede, maar wat de beteekenis aangaat, allen zijn het hierover eens, namelijk, dat er zóó groote reden zal zijn tot blijdschap, dat de lof Gods daar zal weerklinken zoowel door de stem als door muziekinstrumenten. Hij bevestigt dus wat hij boven gezegd heeft van de heerlijke wederoprichting van Sion, want door het groote vreugdebetoon, en de verschillende tonen des lofs toont hij aan, hoe gelukkig zij zijn zal. Intusschen geeft hij ook het doel te kennen van de gaven, die God zoo overvloediglijk aan zijne Kerk heeft geschonken; te weten: dat de geloovigen door Psalmen en [geestelijke] liederen te zingen toonen, dat zij de weldaden gedenken, die zij [van God] hebben ontvangen Sommigen vertalen het woord *chôllelim*, *die dansen op muziek.* Maar dit is van geen groot belang of gewicht, aangezien het voldoende is om dit in gedachten te houden, dat er eene voortdurende melodie des lofs van God in de Kerk zal wezen, als Hij de schatten zijner genade tentoon heeft gespreid, en men de geloovigen, de een na den anderen, heeft hooren zingen. Laat ons hier nog bijvoegen, dat de Profeet openlijk toont, dat hij der Kerke Gods eene groote liefde toedraagt, zoodat hij door zijn voorbeeld alle geloovigen vermaant en opwekt tot eene gelijke liefde, gelijk geschreven staat: Mijne rechterhand kome in vergetelheid, o Jeruzalem, indien ik u niet verkies boven het hoogste mijner blijdschap (Ps. 137 : 5, 6). Want dan slechts zijn al onze genegenheden gevestigd op de Kerk, wanneer wij terruggebracht zijnde van onze afdwalingen, en alle genot en pracht, alle eer en rijkdom dezer wereld achterlatende, ons vergenoegen met de geestelijke heerlijkheid van het koninkrijk van Jezus Christus.

PSALM 88.

INHOUD: Hoewel deze Psalm zeer droeve klachten bevat van een' mensch, die zwaar beproefd en bedrukt is, zoo verklaart de Profeet toch ook, terwijl hij strijd voert tegen zijne droefheid, zijn onwankelbaar geloof, daar hij van uit de diepe duisternis des doods, toch God aanroept als zijn Redder en Bevrijder.

1. Een lied des Psalms van de zonen Korachs, aan
den opperzangmeester op Machalath, om te veroot-
moedigen, eene onderwijzing van Heman, den Ezrahiet.
2. Jehovah, God mijns heils! dag en nacht roep ik
tot U. 3. Laat mijn gebed voor uw aanschijn komen,
neig uw oor tot mijn geroep. 4. Want mijne ziel is
vervuld van leed, en mijn leven is genaderd tot het
graf. 5. Ik ben gerekend tot het getal dergenen,
die in den kuil nederdalen; ik ben geweest als een man,
die geene kracht heeft. 6. Vrij onder de dooden,
gelijk de verslagenen in het graf liggen, die Gij niet
meer gedenkt, en die afgesneden zijn van uwe hand.

1. *Een lied des Psalms.* De Heman, wiens naam in dit opschrift genoemd is, is waarschijnlijk dezelfde, van wien de gewijde geschiedenis melding maakt, als de wijsheid van Salomo geroemd en vergeleken wordt bij Ethan, en Heman, en Chalcol en Darda (1 Kon. 4 : 31). Aldus is het niet te verwonderen, dat een man, die zoo zeer met den geest der wijsheid was toegerust, de auteur van dezen Psalm geweest is. De uitdrukking *op Machalath* vertalen sommigen *Op de zwakheid*, maar volgens het gewone gebruik, dat er van gemaakt wordt, wordt er waarschijnlijk een muziekinstrument mede aangeduid, of wel het

begin van het een of ander lied. Van de andere woorden en zegswijzen hebben wij elders reeds gesproken. Voorts moeten wij weten, dat ons in den persoon van een' man een spiegel wordt voorgehouden van eene zeldzaam zware beproeving, en te gelijkertijd van geduld. Want God heeft zijn' dienstknecht, dien Hij met zoo voortreffelijke gaven had toegerust om een voorbeeld te zijn voor anderen, niet slechts ten zijnen eigenen behoeve zoo zwaar beproefd, maar om aan alle de zijnen stof tot leering te geven. Het is ook met dit doel, dat Heman, zich als het ware op een schouwtooneel plaatsende, getuigenis aflegt voor de Kerk zoowel van zijne zwakheid als van zijne standvastigheid des geloofs. Want het is ons zeer nuttig en noodig om te zien, hoe zoo uitnemend een dienstknecht Gods, die met zoo kostelijke gaven des Heiligen Geestes was versierd, zóó ternedergeslagen is onder den last zijner beproevingen, dat hij erbarmelijk klaagt in niets te verschillen van een' doode; opdat wij in onze ellende, hoe groot die ook zijn moge, ons niet aan wanhoop zouden overgeven; of, zoo wij somwijlen door krankheid, zorg, smart, vrees of benauwdheid verzwakt en afgemat zijn, evenwel den moed niet verliezen, voornamelijk als wij zien, dat de Profeet niet dan met de uiterste krachtsinspanning zich uit deze diepe duisternis tot het licht der goede hope opwerkt. Wat meer is, wij moeten ons er van verzekerd houden, dat de Geest Gods door den mond van Heman hier een' vorm van gebed geeft voor allen, wier toestand als het ware wanhopig is.

2. *Jehovah, God mijns heils.* Er moet gelet worden op hetgeen ik zooeven reeds met een kort woord gezegd heb, nl. hoewel de Profeet eenvoudig en zonder overdrijving mededeelt welke kwellingen van smart en benauwdheid hij heeft verduurd, hij intusschen voor de beproefden een' vorm van gebed heeft gegeven, opdat zij onder hunne beproevingen, hoe zwaar die ook wezen mogen, niet zouden bezwijken. En hoewel wij van wege de groote smarten, die hij verduurt, hem weldra heftige klachten hooren uitstorten, zoo heeft hij zich toch terstond door zijne korte inleiding versterkt, opdat hij, vervoerd door eene al te groote onstuimigheid, er niet toe komt over God te klagen en tegen Hem te murmureeren, veeleer dan Hem ootmoedig om genade te smeeken. Want door Hem *den God zijns heils te noemen,* legt hij zich schier een' teugel aan, om er het overmatige zijner smart mede in toom te houden, de wanhoop buiten te sluiten, en zich toe te bereiden en te versterken om het kruis te verdragen. Door zijn roepen en sterk aandringen toont

hij met hoeveel zorg en ijver hij zich tot het gebed heeft begeven. Het is wel mogelijk dat hij niet overluid geroepen heeft, maar toch is het niet zonder reden dat hij dit woord *roepen* gebruikt, om aan te duiden, dat hij met veel ernst en inspanning heeft gebeden. Hiertoe behoort ook de ijver, als hij zegt dat hij *dag en nacht* hiermede is voortgegaan. Ook die woorden *voor uw aanschijn* zijn niet overtollig, want, hoewel allen gewoonlijk klagen als zij door de eene of andere smart worden gedrukt, is het er toch verre van daan, dat zij hun zuchten en kermen voor God uitstorten. De meesten zullen zich liever een verborgen hoekje opzoeken, om er tegen God te murmureeren en Hem van strengheid te beschuldigen. Anderen storten hunne klachten uit zonder te weten tot wien of waartoe. Hieruit leeren wij, dat het eene zeldzame deugd is om zich God voor oogen te stellen, zoodat men zijne gebeden tot Hem richt.

4. *Want mijne ziel is vervuld van leed.* Met deze woorden verontschuldigt de Profeet het overmatige van zijne droefheid, alsof hij zeide, dat het niet uit overgevoeligheid is, dat hij aldus roept; maar als men zijn' toestand nagaat, dan zal men bevinden, dat er een ontzettend lijden is van allerlei aard, dat hem het recht geeft om aldus te klagen. Nu stelt hij niet één enkel soort van kwaad op den voorgrond, maar hij zegt dat rampen en ellende zich als het ware opgehoopt hebben, dat zijn hart vol was van benauwdheden en droefenissen, tot dat hij der tegenheden zat was. Daarna zegt hij inzonderheid, dat zijn leven niet ver van het graf is geweest; maar in het volgende vers spreekt hij daar nog in sterker bewoordingen over als hij zegt, dat hij als een doode geweest is. Want, hij ademt nog wel onder de levenden, maar hij was van alle kanten zóó zeer met den dood bedreigd, dat dit hem als even zoo vele graven was, waarin hij dacht plotseling verslonden te zullen worden. En het schijnt dat hij het woord *geber*, hetwelk mannelijke kracht te kennen geeft, gebruikt heeft, in plaats van het woord, dat eenvoudig *man* beteekent, om duidelijker te kennen te geven, dat het kwaad, hetwelk hij te verduren had, zóó groot was, dat het ook den krachtigsten man zou doen bezwijken.

6. *Vrij onder de dooden*, enz. De Profeet heeft iets willen aanduiden, dat erger is dan de gewone dood. In de eerste plaats zegt hij, dat hij vrij was onder de dooden, omdat hij onnut was geworden voor alle zaken, die het menschelijk leven betroffen, en als afgesneden van de wereld. Want het vernuftig

bedenksel van Augustinus, dat Christus gezegd wordt vrij te zijn onder de dooden, omdat Hij door een bijzonder voorrecht den dood overwonnen heeft, zoodat hij geene heerschappij over Hem had, staat in hoegenaamd geen verband met hetgeen de Profeet heeft willen zeggen. De Profeet zegt veeleer, dat hij den loop van dit tegenwoordige leven volbracht heeft, en dat hij zijn' geest met geenerlei zorg meer bezwaart, omdat door de velerlei rampen, die hem hebben getroffen, alle gevoel als het ware in hem verstompt was. En zich daarna vergelijkende bij gewonden, klaagt hij, dat hij zich in erger toestand bevindt dan wanneer hij, verzwakt zijnde door langdurige krankheid, langzamerhand den dood zou naderen, want wij hebben een natuurlijk afgrijzen van een' geweldigen dood. Harder schijnt wat hij er bijvoegt, namelijk *dat God hem vergeten heeft, en dat hij afgesneden is van zijne hand*, of van zijne hoede, aangezien het toch zèker is, dat de dooden niet minder onder Gods bescherming zijn dan de levenden. Zelfs die booze Bileam, die wel gaarne het licht in duisternis zou hebben willen verkeeren, was genoodzaakt uit te roepen: Mijne ziel sterve den dood der rechtvaardigen (Numeri 23 : 10). Daarom zou het kunnen schijnen alsof dit hier het woord was van een' Heiden, nl. dat God de menschen na hun' dood niet meer gedenkt. Men zou hierop kunnen antwoorden, dat de Profeet spreekt naar het begrip van het algemeen, gelijk ook de Schrift, als er sprake is van de voorzienigheid Gods, hare uitdrukkingen en haren stijl inricht naar den zichtbaren staat dezer wereld, omdat wij slechts trapsgewijze opklimmen tot het toekomende leven, dat ons nu nog verborgen is. Toch acht ik dat de Profeet veeleer gesproken heeft naar het gevoel van iemand, die onder zeer zware beproeving gebukt gaat, dan dat hij toen acht geslagen heeft op de meening van het ruwe en onwetende volk. En men moet er zich niet over verwonderen, dat een man, begaafd met den Geest Gods, als verstompt en verslagen was, toen de smart hem had overstelpt, zoodat hem toen een onbedachtzaam woord was ontglipt. Want hoewel in het hart der dienstknechten Gods ook onder hunne grootste benauwdheden dit geloof diep en vast geworteld is, dat God zorg draagt voor de levenden en de dooden, toch wordt hun verstand soms zóó zeer door de smart beneveld, dat zij zich voor het oogenblik de voorzienigheid Gods niet herinneren. Dat zal men ook meermalen in de klachten van Job kunnen bespeuren, te weten, als het hart der geloovigen gansch vervuld is van droefheid, dan kunnen zij niet terstond doordringen tot de verborgene voorzienigheid Gods, waar zij echter te voren wel bepaald

aan gedacht hebben, en die ook in hun hart gegraveerd is. Hoewel de Profeet er dus van overtuigd is, dat de dooden onder de hoede en bewaring Gods zijn, toch heeft hij bij den eersten aanval der smart niet zoo bedachtzaam gesproken als hem betaamde; want het licht des geloofs was in hem verduisterd, ofschoon het, gelijk wij zien zullen, plotseling weer begon te schitteren. En het is ons zeer nuttig hier op te letten, opdat, wanneer wij door de verzoekingen verzwakt worden, niet tot wanhoop zouden vervallen.

7. Gij hebt mij in den ondersten kuil gelegd, in duisternissen, in afgronden. 8. Uwe grimmigheid heeft zwaar op mij gerust, Gij hebt mij nedergedrukt onder al uwe baren. Selah. 9. Gij hebt mijne bekenden van mij verwijderd; Gij hebt mij hun tot een' gruwel gesteld; ik ben ingesloten en kan niet uitgaan. 10. Mijn oog doet pijn van wege mijne verdrukking, dagelijks roep ik U aan, o Jehovah! en strek mijne handen tot U uit.

7. *Gij hebt mij in den ondersten kuil gelegd.* Hij erkent thans duidelijker, dat al het leed, dat hij verduurt, door de hand Gods op hem gelegd is. Ook zal niemand gelijk het behoort tot God gaan om verlichting (van zijne ellende) tenzij hij er wel van overtuigd is, dat het zijne hand is, die hem slaat, en dat hem niets bij geval overkomt. Nu moet men opmerken, dat, hoe meer hij tot God nadert, hoe meer zijne droefheid in heftigheid toeneemt, omdat voor de heiligen niets ontzettender is dan het oordeel Gods. Anderen vertalen het: Uwe grimmigheid is tot mij genaderd, en het Hebreeuwsche werkwoord *samach* wordt soms ook in die beteekenis genomen. Maar de omstandigheid van deze plaats dringt mij om het te nemen voor Omringen, of zwaar zijn op (gelijk het in dien zin ook in andere schriftuurplaatsen genomen is). Want waar gesproken wordt van iemand, die in een drievoudig graf is nedergezonken, zou het woord *nadering* eene te koude uitdrukking zijn. Wat nu de overzetting betreft, die ik gevolgd heb, zij komt zeer goed overeen met den samenhang van den tekst, zoodat de Profeet zegt, dat hij den ganschen last draagt van den toorn Gods, omdat hij neergedrukt

wordt door zijne baren. Daar dus deze schrikkelijke, overstelpende vloed den Profeet niet verhinderd heeft zijn hart en zijne gebeden tot God op te heffen, zoo laat ons uit zijn voorbeeld leeren om in al onze doodsgevaren het anker onzes geloofs en onzer smeekingen in den hemel uit te werpen.

9. *Gij hebt mijne bekenden van mij verwijderd.* Daar de Profeet ontbloot is van alle hulp van den kant der menschen, schrijft hij ook dit toe aan den toorn van God, die de macht heeft om het hart der menschen tot welwillendheid te neigen, of ze te verharden en wreed te maken als van verscheurende dieren. Dit is opmerkenswaardig, want, als wij ons niet herinneren dat wij van menschelijke hulp ontbloot zijn, omdat God zijne hand weerhoudt, dan zullen wij ons onophoudelijk en bovenmate kwellen en beroeren. Wel is waar, wij kunnen klagen over de ondankbaarheid of wreedheid der menschen, telkenmale als zij hun' plicht der menschelijkheid niet jegens ons betrachten, maar dit zal ons tot niets nut wezen, tenzij er de wetenschap bij komt, dat God, wijl Hij in toorn tegen ons is ontstoken, ons de hulp onthoudt, die Hij voor ons bestemd had; gelijk het Hem licht valt, telkenmale als dit Hem behaagt, alle harten te neigen om ons hulp en bijstand te verleenen. Hij voegt er iets bij, dat nog smartelijker is, nl. dat hij aan alle zijne vrienden *ten afschuw is geweest*, en ten laatste komt hij tot het besluit, dat er geene uitkomst is voor zijne ellende.

10. *Mijn oog doet pijn*, enz. Opdat wij niet zouden denken, dat het hart van den Profeet ongevoelig of van ijzer was, herhaalt hij nogmaals, dat zijne beproevingen zóó zwaar en smartelijk waren, dat de teekenen zijner droefheid zichtbaar werden in zijne oogen en op zijn gelaat. Hieruit zien wij hoe afgemat en ternedergeslagen hij was. Maar intusschen getuigt hij, dat hij niet van God was afgetrokken, evenals zoo velen, die in zich zelven morren, en gelijk het spreekwoord zegt, hun leed opkroppende, aan niets minder denken dan hunne zorgen op God te werpen, om van Hem troost en verlichting te ontvangen. Wat betreft hetgeen hij zegt van *het opheffen der handen*, hiermede stelt hij het teeken van de zaak voor de zaak zelve. Wij hebben elders gezegd, wat de strekking was van deze plechtigheid, die in alle tijden en eeuwen algemeen gebruikelijk is geweest.

11. Zult Gij een wonder doen aan de dooden? Of

zullen de gestorvenen opstaan om U te loven? Selah.
12. Zal men uwe goedertierenheid vertellen in het
graf, en uwe waarheid in het verderf? 13. Zal men
in de duisternis uwe wonderen kennen, en uwe gerechtigheid in het land der vergetelheid? 14. Maar ik,
o Jehovah! roep tot U, en in den morgenstond zal U
mijn gebed voorkomen.

11. *Zult Gij een wonder doen aan de dooden?* Door deze woorden geeft de Profeet te kennen, dat zoo God zich niet haast om hem te hulp te komen, Hij niet in tijds komen zal, omdat hij den dood zóó nabij was. Daarom was het nu het laatste oogenblik, indien God hem wilde helpen, want anders zou de gelegenheid hiertoe niet meer bestaan. Hij vraagt dus hoe lang God zijne hulp wil uitstellen, of het ook wellicht is tot dat Hij door een wonder de dooden doet herleven. Hoewel de Profeet nu niet spreekt van de laatste opstanding, die alle andere wonderen te boven zal gaan, zou men hem toch niet vrij kunnen pleiten van de perken te buiten te zijn gegaan, aangezien het ons niet betaamt aan God den tijd te willen voorschrijven wanneer Hij ons moet helpen. Want wij doen Hem onrecht ten opzichte van zijne macht, als wij er ons niet vast van overtuigd houden, dat het Hem even gemakkelijk valt leven te geven aan de dooden, als ter rechter tijd en plaatse het grootste gevaar af te wenden. En voorzeker! standvastig als de heiligen ten allen tijde geweest zijn, toch was er altijd eenige zwakheid van het vleesch bij hen te bespeuren, zoodat de vaderlijke goedertierenheid Gods de ondeugden had te verdragen, waarmede zelfs hunne deugden nog vermengd geweest zijn. Als hij vraagt, of men *zijne goedertierenheid zal vertellen in het graf*, dan wil hij hiermede niet zeggen, dat de dooden ongevoelig zijn, maar hij gaat voort met hetgeen hij reeds gezegd heeft, nl. dat het een gelegener tijd is om te helpen, wanneer de menschen, die zich in gevaar bevinden, nog roepen, dan wanneer zij gestorven zijn, en dus uit het graf opgetrokken en levend gemaakt moeten worden. Nu redeneert hij op de gewone wijze: Omdat God niet gewoon is de dooden uit het graf op te trekken, en hen tot getuigen te stellen en tot verkondigers van zijne goedheid. Hij voegt nog de getrouwheid van God bij zijne goedheid, omdat God, telkenmale als Hij de zijnen verlost, bevestigt, dat Hij zijne beloften

getrouwelijk vervult. Nu wordt Hij ook door niets gedrongen om te beloven dan alleen door zijne goedheid. En wat betreft zijne ontkenning dat de getrouwheid, goedheid, macht en gerechtigheid van God in het land der vergetelheid bekend zouden zijn, er zijn onzinnige lieden, die dit boosaardiglijk in eene dwaze en grove dwaling verkeeren, alsof de dood den mensch gansch en al vernietigt. Want de Profeet spreekt hier slechts van de gewone manier van te helpen, die door God wordt gevolgd, want Hij heeft gewild dat de wereld als eene schouwplaats zijn zou, waarop Hij zijne genade jegens het menschelijk geslacht ten toon kan spreiden.

14. *Maar ik, o Jehovah.* Ofschoon er in de woorden van den Profeet, die ik erkend heb gebrekkig te zijn, wel eenige storing was, toch is het een teeken van geloof en ware godsvrucht, dat zijn ijver voor het gebed nooit in hem verflauwd is. Want in dezen zin zegt hij zich *in den morgenstond* te haasten, opdat wij niet zouden denken, dat hij koud en kalm met bidden gewacht heeft totdat hij zich in den uitersten nood bevond. Door deze woorden geeft hij nu op nederige wijze te kennen, dat het niet door zijne traagheid was, dat hij gedurende zoo langen tijd in ellende heeft verkeerd! alsof hij God niet gezocht had. En dit voorbeeld is daarom voor ons des te merkwaardiger, opdat wij den moed niet verliezen, indien het gebeurt dat onze gebeden van geenerlei kracht of uitwerking zijn, hoewel zij met vurigheid en uit het hart opgezonden werden

15. Waarom, Jehovah, zult Gij mijne ziel verstooten en uw aangezicht voor mij verbergen? 16. Van mijne jeugd af ben ik ellendig en den dood nabij; ik heb twijfelende, uwe verschrikkingen geleden. 17. Uwe toornigheden zijn over mij heengegaan; uwe verschrikkingen hebben mij ontdaan. 18. Zij hebben mij dagelijks omringd als de wateren, zij hebben mij allen te zamen omgeven. 19. Gij hebt vriend en metgezel van mij verwijderd; en mijne bekenden zijn duisternis.

15. *Waarom, Jehovah.* Hoewel deze klachten op den eersten aanblik eene droefheid toonen zonder eenigerlei vertroosting,

toch liggen er stilzwijgende gebeden in opgesloten. Want hij strijdt niet hoovaardiglijk met God, maar door te klagen geeft hij zijn verlangen te kennen naar een geneesmiddel tegen zijn kwaad. En deze soort van klacht kan volkomen terecht gerangschikt worden onder die onuitsprekelijke zuchtingen, waarvan Paulus spreekt in Rom. 8 : 26. Indien de Profeet gedacht had, dat hij verworpen en veralschuwd was [bij God], dan zou hij niet volhard hebben in den gebede; maar hij doet hier het gevoel uitkomen van het vleesch, waaraan hij krachtig en standvastig weerstand biedt, opdat het ten laatste door de uitwerking zou blijken, dat hij niet te vergeefs gebeden heeft. Daarom ook, hoewel deze Psalm niet eindigt met dankzegging, maar met eene bittere klacht, alsof er geene plaats meer was voor genade, is hij ons des te nuttiger om ons bij den plicht van bidden te houden Want voorzeker! terwijl hij zijne verzuchtingen in den boezem Gods uitstortte, heeft de Profeet niet nagelaten te hopen op het heil, dat hij niet zag; en hij heeft God ook niet bij het begin den God zijns heils genoemd, om dan daarna geen hulp of heil meer van Hem te hopen. Nu is het niet zeker waarom hij zegt *dat hij van zijne jeugd af den dood nabij is geweest;* behalve dat men met veel waarschijnlijkheid kan gissen, dat hij op velerlei wijze zwaar beproefd is geworden, alsof zijn leven tusschen zoo velerlei gevaren en angsten als aan een' draad hing. Hieruit kunnen wij ook opmaken, dat de *toornigheden Gods* en de *verschrikkingen*, waarvan hij terstond daarna spreekt, niet van korten duur geweest zijn, hetgeen hij uitdrukt door het woord *dagelijks.* Aangezien er nu niets ontzettender is dan te weten, dat God in toorn tegen ons is ontstoken, is het niet zonder reden, dat hij zijne benauwdheid vergelijkt bij *een' watervloed.* Vandaar komt ook *de twijfel*, want het kon niet anders of de bewustheid van Gods toorn moet zijn hart door eene schrikkelijke onrust hebben gepijnigd. Nu vraagt men echter, hoe dit wankelen samen kan gaan met geloof. En inderdaad, als het hart in twijfel en onzekerheid is, of liever ginds en her wordt geslingerd, dan schijnt het geloof te zijn verzwolgen. Maar de ondervinding leert ons, dat het geloof, wanneer het door zulke beroeringen, als het ware, heen en weder dobbert, toch weder van tijd tot tijd boven zal drijven, opdat het niet verzinke; en zoo het soms ook al onderdrukt wordt, toch wordt het in het verborgen gevoed en gekweekt. Want welke stormen zich ook verheffen, het zal zich dekken met dit schild, dat God getrouw blijft, zoodat Hij de zijnen nooit bedrogen of teleurgesteld zal doen uitkomen.

PSALM 89.

INHOUD: De Profeet (wie hij ook moge geweest zijn), die de auteur is van dezen Psalm, gebeden tot God willende opzenden voor de zwaar beproefde Kerk, stelt zich zelven en aan alle anderen als reden voor om te hopen het verbond, dat God met David heeft gesloten. Daarna vermeldt hij in het algemeen de macht van God, die men waarneemt in geheel het bestuur der wereld. Vervolgens daalt hij af tot de verlossing, waarin God een eeuwig getuigenis heeft nedergelegd van zijne vaderlijke liefde jegens zijn uitverkoren volk. Dan komt hij weder terug tot het verbond, gesloten met David, waarin God beloofd had, dat Hij om den wille des Konings, zich immer genadig zou betoonen jegens dit volk. Eindelijk uit hij eene klacht, dat God, alsof Hij zijne belofte had vergeten, de Kerk overlaat aan de begeerlijkheid der boozen, en bij eene schrikkelijke ramp en treurige verstrooiing geene hulp of vertroosting schenkt.

1. Eene onderwijzing van Ethan, den Ezrahiet. 2.
Ik zal de goedertierenheden van Jehovah eeuwiglijk zingen; van geslachte tot geslachte zal ik uwe waarheid
loven met mijn' mond. 3. Want ik heb gezegd: De
goedertierenheid zal eeuwiglijk gebouwd worden; Gij zult de hemelen bevestigen, uwe waarheid in dezelven.
4. Ik heb een verbond gemaakt met mijn' uitverkorene;
Ik heb gezworen aan David, mijn' knecht. 5. Uw
zaad zal ik tot in eeuwigheid bevestigen, uwen troon zal Ik opbouwen van eeuw tot eeuw. Selah.

1. *Eene onderwijzing van Ethan.* Ik kan niet met zekerheid zeggen, wie de Ethan geweest is, aan wien deze Psalm toegeschreven wordt; want, als wij zeggen dat het een der vier

mannen was, bij wie Salomo vergeleken werd om de uitnemendheid zijner wijsheid (1 Kon. 4 : 31), dan komt de inhoud van den Psalm niet overeen met den tijd, waarin deze Ethan heeft geleefd, tenzij men zou willen zeggen, dat hij Salomo overleefd hebbende, de erbarmelijke scheuring en verdeeldheid betreurt, die toen ontstaan was, en die het begin en de voorbereiding was van een algeheel verval. Want hoewel het volk in tweeën verdeeld, toch als Staat bleef bestaan, zoo was toch de eenheid verbroken, die God gevestigd had; en welke hoop bleef er toen nog overig? Daarbij komt dat het heil en de voorspoed van het geheele lichaam hierin bestond, dat zij onder een hoofd waren, aan wiens gezag en heerschappij de tien stammen zich snoodelijk hadden onttrokken En inderdaad, hoe vreemd en ongehoord was het niet om te zien, hoe een koninkrijk, dat tot aan het einde der wereld had moeten blijven bestaan en bloeien, reeds bij het einde van het leven van éénen mensch jammerlijk verdeeld en verscheurd was! Wie zou toen niet gedacht hebben, dat de hemelsche openbaring ijdel en bedriegelijk was, waarvan de uitwerking reeds in zóó weinig tijds te niet ging? Indien men het dus goed acht, dat die Ethan de dichter was van dezen Psalm, dan kunnen de klachten, die er in vervat zijn, betrekking hebben op dien tijd, toen niet slechts de glans van den troon Davids begon te tanen, maar ook het grootste gedeelte van het volk zich van God afkeerde, en de broeders door innerlijken twist en tweedracht elkanders ondergang bewerkten. En voor dit twijfelachtige punt zie ik inderdaad niets dat meer waarschijnlijk is dan dit. Want, wat hen betreft, die meenen, dat de auteur door den geest der profetie de rampen voorzegd heeft, die het volk later zouden treffen, het is gemakkelijk om uit den samenhang van den tekst hun gevoelen te wederleggen, waar de auteur, wie hij dan moge geweest zijn, uitdrukkelijk de eerste verandering betreurt, die ontstaan was tengevolge van de samenzwering van Jerobeam.

2. *De goedertierenheden van Jehovah.* Men moet in gedachten houden wat ik zoo even gezegd heb, dat hij begint met den lof van God en de herinnering aan het verbond, opdat de geloovigen zich versterken en hun geloof bevestigen tegen de ruwe aanvallen der verzoeking. Want als wij ons tot bidden begeven, en er komt reeds terstond eene wanhopige gedachte bij ons op, dan moeten wij met kracht en geweld daar tegen ingaan, opdat ons hart niet moedeloos wordt of bezwijkt. De bedoeling van den Profeet was dus om het hart der geloovigen reeds van den be-

ginne een' goeden en vasten steun te geven, opdat zij betrouwende op Gods beloften, die naar den uiterlijken schijn te oordeelen, schier alle kracht verloren hadden, en alle aanvallen der verzoeking weerstand biedende, waardoor hun geloof aan het wankelen gebracht zou kunnen worden, ongetwijfeld zouden hopen op de wederoprichting des Koninkrijks, en volharden in het gebed daarvoor. Hoewel Ethan dus bij het aanschouwen van het begin van zoo treurig verval, naar het vleeschelijk verstand had kunnen oordeelen, dat hij en de andere geloovigen droevig misleid waren, zegt hij toch dat hij de goedertierenheden Gods zal zingen, die toen voor hunne oogen verborgen waren. Het viel hem voorzeker niet licht te begrijpen dat God goed en genadig is, daar hij Hem integendeel streng en onbarmhartig zag. Ten einde nu deze verzoeking te boven te komen denkt hij aan de grootheid en menigvuldigheid van Gods genade, en stelt zich die voor in het meervoud, en zoo spreekt hij dan van de goedertierenheden Gods.

3. *Want ik heb gezegd.* Hij geeft de reden waarom hij er in volhardt te midden van ramp en tegenspoed Gods lof te zingen, nl. dat hij er nog niet aan wanhoopt dat God zich ten laatste gunstig zal betoonen aan zijn volk, hoewel Hij hen thans zoo streng kastijdt. Want nooit zal iemand zijn' mond openen om God waarlijk en van harte te loven, tenzij hij de vaste overtuiging heeft, dat God, zelfs als Hij in toorn is ontstoken tegen de zijnen, zich toch nooit van zijne vaderlijke liefde jegens hen ontdoet. Want dit „*Zeggen*", waarvan hij melding maakt, beteekent zooveel als in zijn hart gegraveerd te hebben, alsof hij zeide, dat wat er tot dusver ook geschied moge zijn, de stellige hope op Gods genade nooit uitgewischt zal zijn uit zijn hart en dat hij die overtuiging altijd zal blijven koesteren. Nu moet men wel opmerken dat het niet zonder zware en moeielijke strijd is geweest, dat de Profeet er toe gekomen is om door het geloof de goedheid Gods te omhelzen, waarvan toen uitwendig niets hoegenaamd te bespeuren was, opdat wij leeren om, al zou God ons ook elk teeken van liefde onthouden, dit gebouw der eeuwige barmhartigheid Gods in ons hart op te richten, waarvan hier gesproken wordt, en door welk beeld de Profeet te kennen geeft, dat de goedertierenheid Gods onafgebroken zal voortduren, totdat zij hare voltooiing of einddoel zal bereikt hebben. In het tweede lid moet iets ingelascht worden, want waar het op neerkomt is, dat de belofte Gods niet minder vastheid heeft dan het wezen der hemelen, hetwelk eeuwig en onveranderlijk is. Door de

Hemelen versta ik niet slechts de zichtbare hemelen, maar die, welke boven geheel het gebouw des heelals zijn; want Gods waarheid wordt hier in zijn hemelsch koninkrijk en boven alle elementen der wereld geplaatst.

4. *Ik heb een verbond gemaakt.* Om zich zelven en alle anderen nog meer te bevestigen in de zekerheid der geopenbaarde belofte, bekleedt hij haar met het gezag van God zelven, dien hij hier sprekende invoert. Want omdat het geloof moet afhangen van Gods belofte, is er in die wijze van spreken veel meer kracht en gewicht, als God zelf te voorschijn treedt, en ons door zijn eigen woord tot zich noodigt, dan wanneer de zaak in bloot verhalenden vorm was medegedeeld. En inderdaad, als God ons op die wijze voorkomt, dan zal ons geen verwijt van roekeloos·heid kunnen treffen, als wij gemeenzaam tot Hem naderen, gelijk het ons daarentegen, zonder het Woord Gods, niet geoorloofd is op Gods genade te vertrouwen, of iets naar onze eigene grillen te hopen, dat Hij niet beloofd heeft Overigens gebruikt hij eene wijze van spreken, waardoor de belofte nog geloofwaardiger wordt, nl als God verhaalt, dat Hij met een eed een verbond met zijn' knecht David is aangegaan. Want, omdat men van ouds de gewoonte had, om verbintenissen in koperen tafelen te graveeren, gebruikt hij een beeld dat hieraan ontleend is. Hij versiert David met twee eerenamen hem noemende *zijn' verkorene* en *zijn knecht.* Want zij, die den eersten dezer titels op Abraham betrekken, letten niet genoeg op de gewone spreekwijze van eene zelfde zaak twee maal te zeggen. Nu wordt David de Uitverkorene Gods genoemd, omdat God naar zijn welbehagen, zonder op iets anders acht te geven of iets anders in aanmerking te nemen, hem niet slechts boven de opvolgers van Saul en zoovele andere aanzienlijke lieden heeft verkoren, maar ook boven zijne eigene broeders. Als men dus de oorzaak of den oorsprong zoekt van dit verbond, dan moet men noodzakelijkerwijs tot de uitverkiezing Gods komen. De naam *Knecht*, die onmiddelijk daarna volgt, moet niet zóó verstaan worden alsof David door zijne diensten zich jegens God verdienstelijk heeft gemaakt; hij wordt Knecht Gods genoemd van wege zijne koninklijke waardigheid, dewijl hij zich niet roekeloos of aanmatigend op die plaats gesteld heeft, maar aan eene wettige roeping gehoorzamende, de heerschappij, die God in zijne handen gelegd heeft, op zich heeft genomen. Intusschen, als wij den korten inhoud van het verbond nagaan, dan komen wij tot de gevolgtrekking dat de Profeet het niet zonder reden heeft toegepast op zijn' persoon

en op geheel het volk, aangezien God niet met David alleen, of in het bijzonder, een verbond had gesloten, maar daarbij het oog heeft gehad op geheel het lichaam der Kerk, die van eeuw tot eeuw zijn zou. Want hoewel dit gezegde: *Ik zal uwen troon tot in eeuwigheid bevestigen* in zekeren zin van Salomo en de anderen, die hem opvolgden, verstaan moet worden, zoo wist de Profeet toch wel dat de werkelijk eeuwige duur alleen in Christus gevonden kan worden. En inderdaad, eenen verordineerende, die Koning zijn zou, heeft God daarbij niet de belangen van eene enkele familie op het oog gehad, alsof Hij voor die enkele familie het geheele volk vergat, met hetwelk Hij voormaals in den persoon van Abraham een verbond had gesloten; maar Hij heeft aan David en aan zijne kinderen de heerschappij gegeven, opdat zij door haar uit te oefenen, het algemeen welzijn zouden bevorderen, totdat de troon in waarheid bevestigd zou worden door de komst van Christus.

6. En de hemelen zullen uw wonder, o Jehovah, loven, ook uwe waarheid in de vergadering der Heiligen. 7. Want wie is bij Jehovah te vergelijken in de wolken, en wie onder de zonen der goden zal Jehovah evenaren? 8. God is grootelijks geducht in den raad der Heiligen, en te vreezen boven allen, die rondom Hem zijn. 9. O Jehovah! God der heirscharen, wie is sterk, als Gij, o God? en uwe waarheid is rondom U.

6. *En de hemelen.* Van het verbond Gods gesproken hebbende — gelijk het geloof dan ook altijd behoort te beginnen met het Woord — komt de Profeet thans tot den algemeenen lof zijner werken; hoewel men moet opmerken, dat, wanneer de Profeet van de wondere macht van God spreekt, hij daarbij alleen ten doel heeft de heiligheid des verbonds des te meer te verhoogen en te verheerlijken. Want, hij roept uit, dat het de God is, die te recht verdient gediend en gevreesd te worden, in wien men moet gelooven, en op wiens macht men veilig kan steunen. En zoo neem ik er genoegen mede om het woord *wonder*, hetwelk hij voorop stelt, te bepalen tot de macht, die God tentoon spreidt in de bewaring en instandhouding zijner Kerk. Wel is waar — de hemelen zijn uitnemende getuigen en verkondigers van de wondere macht Gods, maar uit den samen-

hang der woorden zal nog duidelijker uitkomen, dat alle de titels en benamingen van lof, die hier gebruikt worden, betrekking moeten hebben op het doel, dat ik heb aangeduid. Want, naar mijn oordeel hebben de uitleggers het zeer goed begrepen, die door *de hemelen* verstaan de Engelen, die allen te zamen zich verheugen over het heil en de bewaring der Kerk. Die uitlegging wordt bevestigd door het volgende lid, waar gezegd wordt, dat *zijne waarheid* geprezen zal worden *in de vergadering der Heiligen.* Want er is voorzeker niet aan te twijfelen dat hij hier voortgaat met denzelfden zin, en dat hij door het woord *Waarheid* de uitnemende uitreddingen aanduidt, waardoor God getoond heeft de beloften te houden, die Hij zijnen dienstknechten gedaan heeft.

7. *Want wie is er bij Jehovah te vergelijken in de wolken.* De Profeet geeft nu nog eene verdere verklaring van hetgeen hij van de wonderen Gods gezegd heeft, en roept uit met groote kracht en nadruk: Wie kan bij God worden vergeleken in de wolken? Hij spreekt van de wolken, of van den hemel, omdat het geen wonder is, zoo er op aarde niets gevonden wordt, dat de heerlijkheid Gods nabij komt. Want, hoewel de mensch boven de andere dieren uitmunt, zien wij toch hoe ellendig en min zijn toestand is, of, om het beter uit te drukken, hoe smadelijk en verachtelijk hij is, waaruit volgt, dat er onder den hemel geenerlei voortreffelijkheid is, om tegenover die van God te stellen. Maar als wij daarentegen den blik richten naar den hemel, dan zijn wij terstond als weggevoerd van bewondering; wij stellen ons eene menigte goden voor, waardoor de ware Godheid [voor ons oog] verloren ging. Het volgende lid is slechts eene verklaring van den zelfden zin, waar de Profeet zegt, dat onder de zonen der goden niemand gelijk is aan den éénen, waren God Want de meening van hen, die onder de wolken, of de hemelen, de zon, de maan en de sterren verstaan, wordt reeds door den samenhang van den tekst wederlegd. Waar de zin dus op neerkomt is, dat zelfs in de hemelen God alleen boven alles is, en geen gelijke heeft. Hij noemt de Engelen Zonen der goden, omdat hun oorsprong niet uit de aarde is, en omdat zij met geen verderfelijk lichaam zijn bekleed, maar hemelsche geesten zijn, versierd met goddelijken glans; niet alsof zij deel uitmaakten van het wezen Gods, gelijk sommige dwepers hebben gedroomd, maar omdat God in hen zijne macht ten toon spreidt, is hun deze titel ter onderscheiding van hunne natuur met de onze toegekend. Waar de zaak dus op neerkomt is;

hoewel in de Engelen grooter glans van voortreffelijkheid schittert dan in de andere schepselen, zoodat wij door de beschouwing er van als wegzinken in bewondering, toch naderen zij God niet zoo, dat door hunne hoogheid zijne grootheid verduisterd of verminderd zou worden, of dat zij de heerschappij met Hem gemeen hebben. Dit moet zorgvuldig opgemerkt worden, omdat, hoewel God dikwijls en duidelijk in de Schrift verklaart, dat de Engelen zijne dienaren zijn, immer gereed om zijne bevelen te volvoeren, de wereld toch niet tevreden zijnde met één eenigen God te hebben, zich nog een groot aantal godheden heeft uitgedacht. Dezelfde strekking heeft ook het volgende vers, waar de Profeet zegt, *dat God grootelijks geducht is in den raad der Heiligen.* Want hiermede laakt hij het duivelsche bijgeloof, waartoe schier alle menschen geneigd zijn, nl. om de Engelen boven mate en zonder reden te verheerlijken. Indien nu zelfs de Engelen sidderen en door vrees en ontzag worden aangegrepen in de tegenwoordigheid van de majesteit Gods, dan is het niet zonder reden, dat zij erkend worden ondergeschikt te zijn en op hunne plaats worden gehouden, opdat God alleen in volmaaktheid zou regeeren. Overigens, door te zeggen, dat zij *rondom God zijn*, verstaat hij, dat zij evenals lijftrawanten rondom hun vorst, rondom den troon Gods zijn geschaard, en immer gereed zijn zijne bevelen te volbrengen Daarna herhaalt hij wederom dezelfde woorden: *Wie is sterk, als Gij, o God?* en dat wel, opdat de vrees en het ontzag voor zijne majesteit ons leeren er ons voor te wachten van Hem te berooven van de eere, die Hem toekomt. Opdat nu echter eene al te groote vreeze en verschrikking ons niet zal weerhouden om tot Hem te naderen, vermengt hij dit met eenige liefelijkheid, zeggende, dat *zijne waarheid overal rondom Hem gezien wordt*, alsof hij zeide, dat God immer getrouw is aan zijne beloften, en dat, *welke* veranderingen er ook mogen ontstaan, Hij toch altijd van rondom, van achteren en van voren, aan de rechter zoowel als aan de linkerzijde, waar blijft.

10. Gij heerscht over den hoogmoed der zee, wanneer hare golven zich verheffen, dan stilt Gij ze. 11. Gij hebt Egypte verpletterd als een gewonde; met den arm uwer sterkte hebt Gij uwe vijanden verstrooid. 12. De hemelen zijn uwe; ook de aarde is uwe; de wereld en

hetgeen daarin is; hebt Gij gegrondvest. 13. Gij hebt het Noorden en het Zuiden geschapen; Thabor en Hermon zullen zich verheugen in uwen naam. 14. Uw arm is machtig, Gij zult uwe hand versterken, en uwe rechterhand verheffen. 15. Gerechtigheid en gericht zijn de plaats van uwen troon; goedheid en getrouwheid zullen voor uw aangezicht heengaan.

10. *Gij heerscht.* Ik heb er reeds op gewezen, dat alles wat de Profeet in het algemeen van de kracht Gods gezegd heeft, betrekking heeft op het wonder der verlossing, waarvan hij thans opzettelijk zal spreken. Sommige schriftverklaarders zeggen wel, dat God de golven en baren bedwingt, opdat zij niet buiten hare oevers treden en de wereld overstroomen, maar ik voor mij, lees deze twee verzen liever aan één, want ik denk, dat de Profeet spreekt van de Roode Zee, die God teruggehouden heeft ten einde zijn volk den doortocht te verleenen. Want onmiddelijk daarna zegt hij dat geheel Egypte verpletterd was *als een gewonde.* Door deze woorden verheerlijkt hij Gods genade, die zich geopenbaard heeft in de verlossing der Kerk. Want ongetwijfeld heeft hij zich zelven en de anderen de vaderlijke liefde Gods voor oogen willen stellen, ten einde met des te meer blijmoedigheid en vrijmoedigheid tot Hem de toevlucht te nemen om hulp te verkrijgen, gelijk hij ook door te zeggen dat Hij *door zijn' sterken arm zijne vijanden verstrooid heeft*, door de uitkomst en de ervaring geleerd, tot de gevolgtrekking komt, dat Hij, zoo het Hem behaagt, altijd hetzelfde zal kunnen doen.

12. *De hemelen zijn uwe.* Hij herhaalt voor de derde maal, dat God, die de Bevrijder was van zijn uitverkoren volk, eene macht en heerschappij heeft, waardoor Hij de geheele wereld regeert. Want dewijl God alle dingen geschapen heeft, maakt hij de gevolgtrekking dat Hij het ook is, die alles leidt en bestuurt wat er in hemel of op aarde geschiedt. Want het zou wel ongerijmd wezen, dat de hemelen, eenmaal door God geschapen zijnde, nu verder maar aan het toeval overgelaten zijn, en dat de dingen dezer aarde òf naar den zin en lust der menschen gaan, òf door het toeval worden beheerscht, aangezien het Gode eigen is om alles wat Hij geschapen heeft te onderhouden en te besturen; tenzij wij, evenals de Heidenen, ons willen voorstellen

dat Hij zich vermaakt met gade te slaan alles wat er op dit fraaie schouwtooneel van hemel en aarde voorvalt, zonder er zelf over te beschikken, of er zich over te bekommeren. Als hij spreekt van *het Zuiden en van het Noorden*, evenàls van de bergen *Hermon en Thabor*, schikt hij zich naar het begrip van het gewone volk, dat ruw en onontwikkeld is; alsof hij zeide dat er geen enkel deel is van het gebouw der wereld, dat den Schepper, die het gemaakt heeft, niet eert en vreest Ik voeg hier ook het vers bij, dat er op volgt, te weten, dat de arm Gods bekleed is met macht, zijne hand met sterkte, en dat zijne rechterhand opgeheven is tot het hoogste gezag. Want dit, gelijk sommigen doen, in den vorm van wensch of bede te nemen, en dus te lezen: Versterk uwe hand; hef uwe rechterhand omhoog, dat is een zin, die mij toeschijnt geheel af te wijken van de bedoeling des Profeten, die eenvoudig, ter bemoediging der geloovigen, de onvergelijkelijke kracht Gods looft.

15. *Gerechtigheid*, enz. Deze titels zijn nog meer geschikt om de geloovigen te versterken in hunne hoop, dan wanneer hij alleen van de kracht Gods had gesproken. Daarom moeten wij, tekenmale als er melding wordt gemaakt van God, onzen geest voornamelijk richten tot die krachten, die geschikt zijn om ons geloof op te bouwen, opdat wij ons in geene ijdele bespiegelingen verliezen, waarin de dwaze menschen, zich verlustigen, en daarom niet leeren wat God is. De Profeet, zinspelende op de wapenen en de pracht en praal der koningen, zegt, dat gerechtigheid en gericht de steunpilaren zijn van Gods troon, waarop Hij gezeten is als Opperheer, en dat *goedheid* en *getrouwheid* als zijne volgelingen zijn; alsof hij zeide, dat de sieraden, waarmede God bekleed is in plaats van met purper, of een diadeem, of een' schepter, daarin bestaan, dat Hij de rechtvaardige en onpartijdige Rechter is der wereld, de barmhartige Vader en de getrouwe Beschermer der zijnen. Want, omdat aardsche koningen niets in zich zelven hebben, dat hun gezag of majesteit verleent, zijn zij gedwongen om haar aan iets anders, iets buiten hen te ontleenen Maar God, die in zich zelven algenoegzaam is, heeft geene hulp van buiten noodig, en daarom doet Hij ons de heerlijkheid van zijn' Persoon aanschouwen in zijne gerechtigheid, goedheid en getrouwheid.

16. Welgelukzalig is het volk, hetwelk weet te juichen en zich te verblijden, Jehovah! zij zullen in

het licht uws aanschijns wandelen. 17. Zij zullen zich dagelijks in uwen naam verblijden, en in uwe gerechtigheid verhoogd worden. 18. Want Gij zijt de heerlijkheid hunner sterkte, en in uw welbehagen zal onze hoorn verhoogd worden. 19. Want bij Jehovah is ons schild, en bij den Heilige Israëls onze Koning.

16. *Welgelukzalig is het volk.* Hij gaat voort met hetgeen hij vermeld heeft van de Kerk; niet slechts omdat de ongeloovigen blind zijn ten opzichte van de beschouwing van de werken Gods; maar ook omdat de Profeet geen ander doel heeft dan aan de geloovigen goede hope te geven, opdat zij zich gerust op God zouden verlaten, en door geenerlei kwaad ontmoedigd zouden worden, maar Hem immer vrijmoedig zouden aanroepen. Nu zegt hij, dat diegenen welgelukzalig zijn, die zich in God kunnen verblijden; want, hoewel alle menschen door Gods milddadigheid worden onderhouden en gespijzigd, is het er toch nog verre van daan dat de smaak en het bewustzijn zijner vaderlijke goedheid tot allen is doorgedrongen, zoodat zij, er vast van verzekerd zijnde dat Hij hun gunstig gezind is, zich in hun heil kunnen verblijden. Het is dus een bijzonder voorrecht, dat God schenkt aan zijne uitverkorenen, dat Hij hen zijne goedheid doet smaken, opdat zij den moed zouden hebben van zich te verheugen en te zingen. En er is inderdaad ook geen ellendiger toestand dan die der ongeloovigen, die in hunne dierlijke stompzinnigheid de weldaden Gods als met voeten treden, die zij toch zoo gretig hebben aangenomen, want hoe overvloediger God hen spijzigt, hoe snooder hunne ondankbaarheid is. Zie hier dus waarin de ware gelukzaligheid bestaat; nl. de goedheid van God te beseffen, waardoor het hart vervuld wordt van vreugde, en waardoor wij gedrongen worden om Hem te loven en te danken. Daarna toont hij door de uitkomst, dat zij welgelukzalig zijn, die vroolijk en welgemoed God erkennen als hun Vader, daar zij niet slechts van zijne weldaden genieten, maar, zich ook verzekerd houdende van zijne gunst, geheel hun leven doorbrengen in rust en vrede der conscientie. Want dit is de beteekenis van *te wandelen in het licht zijns aanschijns*, namelijk: Dat wij rusten in zijne voorzienigheid, omdat wij de stellige overtuiging hebben, dat Hij er bijzonder zorg voor zal dragen ons heil te bewerken, en dat Hij voortdurend over ons waakt. Dit is ook de strekking van deze uitdrukkingen: *Zich verblijden in zijn'*

naam, en *roemen in zijne gerechtigheid*, want de zin is: dat de geloovigen in God overvloedig stof vinden om zich te verblijden en om te roemen. Door het woord *Dagelijks* schijnt hij eene groote volharding en trouwe standvastigheid aan te duiden, en aldus van ter zijde de dwaze aanmatiging te bestraffen van hen, die slechts opgeblazen zijnde met wind, de hoornen verheffen en betrouwen op hunne kracht. Want daar zij op geen goed fondament staan, kan het niet anders of zij zullen plotseling ter aarde vallen. Hieruit volgt, dat er geene ware grootheid is, en ook evenmin kracht, die bestaan kan, indien zij niet steunt op Gods genade alleen; gelijk wij ook Paulus zoo heerlijk zien roemen, als hij zegt: Als God vóór ons is, wie zal dan tegen ons overmogen? (Rom. 8 : 31), en aldus alle rampen en tegenspoeden, tegenwoordige, zoowel als toekomende, als niets acht.

18. *Want Gij zijt de heerlijkheid hunner sterkte.* Hij bevestigt denzelfden zin, nl. dat God zijnen geloovigen nooit kracht zal laten ontbreken. Want door Hem de heerlijkheid hunner sterkte te noemen, geeft hij te kennen, dat zij zóó zeer door God onondersteund worden in den nood, dat zij zich terecht in Hem beroemen; of (hetgeen evenveel beteekent) dat Gods macht en sterkte altijd heerlijk geopenbaard worden, als Hij hen helpt en ondersteunt, hoewel zij intusschen door deze zelfde woorden gewezen worden op hun' plicht, om allen lof toe te schrijven aan God wijl zij veilig en wel staande zijn gebleven. En indien dit nu zoo is ten opzichte van het tegenwoordige leven, hoe veel te meer behoort het dan niet gezegd te worden met betrekking tot het geestelijk leven der ziel. En voorts: ten einde deze milddadigheid Gods des te meer te loven en te verheerlijken, leert hij tegelijk ook, dat zij geheel en al afhankelijk is van zijn welbehagen, zonder dat hiervoor eene andere oorzaak is. Hieruit volgt dat zij alles aan God te danken hebben, die door niets anders dan door zijne eigene vrije genade en goedheid gedrongen wordt om ons zijne hulp te blijven verleenen.

19. *Want bij Jehovah is ons schild.* Omdat de voornaamste steun des volks gelegen was in den persoon des Konings, toont de Profeet inzonderheid aan, dat ook dit eene gave Gods is, dat het heil der geloovigen aldus door den Koning wordt bevorderd en bewaard. Men moet echter wèl opmerken, dat de Profeet niet zoo bij dit tijdelijk en zwak koninkrijk is blijven staan, dat hij niet tegelijk ook het doel in het oog hield, gelijk wij weldra zien zullen. Want hij wist wel, dat het slechts om

Christus wil was dat God zijne gunst van het Hoofd der Kerk op geheel het lichaam der Kerk deed afdruipen. En in de eerste plaats: als hij in beeldspraak den *Koning* een *Schild* noemt, gelijk dit in de Schrift meermalen voorkomt, dan belijdt hij hiermede dat, zoo het volk door zijne hand wordt beschermd en geholpen, hij toch niets anders dan een werktuig is in Gods hand, het kanaal, waardoor de hulpe Gods tot ons komt. Dit herhaalt hij nog eens in het tweede lid, zeggende, dat de Koning van God gegeven is om het volk te regeeren, en dat daarom de bescherming des Konings eene weldaad Gods is. Nu moeten wij wèl in gedachten houden, dat hetgeen van het koninkrijk gezegd is, nl. dat het een beeld en afschaduwing was van eene grootere zaak, zeer terecht op den Persoon van Christus toegepast kan worden, die ons van den hemelschen Vader gegeven is als den Bewaarder van ons heil, opdat wij door zijne hand beschermd en staande gehouden zouden worden.

20. Toen hebt Gij in een gezicht tot uwe zachtmoedigen gesproken, en gezegd: Ik heb hulp gelegd op den machtige, Ik heb den verkorene van uit het volk verhoogd. 21. Ik heb David, mijn' knecht gevonden; Ik heb hem gezalfd met de olie mijner heiligheid. 22. Daarom zal mijne hand met hem bevestigd blijven; ook zal mijn arm hem versterken. 23. De vijand zal geene macht over hem hebben; en de zoon der ongerechtigheid zal hem niet schaden. 24. En Ik zal zijne verdrukkers voor zijn aangezicht verbreken; en die hem haten zal Ik slaan.

20. *Toen hebt Gij in een gezicht tot uwe zachtmoedigen gesproken.* Thans verklaart hij uitvoeriger waarom hij gezegd heeft dat de Koning van het uitverkoren volk van Boven is gegeven tot bewaring en handhaving van den Staat en tot heil van dit volk, nl. omdat hij niet door de stemmen der menschen was verkoren, en ook evenmin zich zelven als heerscher of tyran had opgeworpen, noch zich door verkeerde of oneerlijke middelen had ingedrongen in de regeering; maar daar hij door God verkoren en aangesteld was om voor het algemeene welzijn des volks te

waken, vervult hij zijn ambt onder de leiding en het bestuur van dienzelfden God. Want, gelijk wij later duidelijker zien zullen, het doel van den Profeet is, dezen door God gezondenen Koning te onderscheiden van alle andere Koningen. Want hoewel hetgeen Paulus zegt in Rom. 13 : 1 in het algemeen waar is, dat er geene macht is dan uit God, zoo is er toch een zeer groot verschil tusschen David en de andere aardsche koningen, die door menschen tot de regeering zijn geroepen en gekomen. Want God had aan David van hand tot hand den schepter overgegeven, en hem door zijn gezag op den koningszetel geplaatst. Het Hebreeuwsche woord *Az*, hetwelk eigenlijk *Toen* beteekent, wordt soms ook gebruikt voor *Voormaals*, of, *Van ouds*. De zin is dus, dat terwijl dezen als koningen zijn geboren, omdat zij door erfrecht hunne vaderen opvolgen, anderen tot koningen gemaakt worden door de menschen, en nog anderen door geweld en kracht van wapenen tot deze macht en grootheid zijn geraakt, God de Werker en Schepper van dit Koninkrijk is, omdat Hij David hiertoe verkoren heeft. En voorts: hoewel Hij zijn raadsbesluit aan Samuël heeft te kennen gegeven, moet Hij toch ook, daar de Profeet het meervoud gebruikt, de zaak aan meerdere personen geopenbaard hebben, zoodat men met zekerheid hieruit kan afleiden, dat er verscheidene getuigen waren, opdat zij allen eenstemming zouden kunnen verklaren, dat God David tot Koning verordineerd en aangesteld heeft. En inderdaad, aangezien er in dien tijd andere voortreffelijke en vermaarde Profeten geweest zijn, is het niet waarschijnlijk, dat eene zaak van zooveel gewicht en zoo rijk aan gevolgen, voor hen verborgen zou zijn gehouden. Toch wordt Samuël alleen in deze zaak genoemd, omdat hij het was, die de goddelijke opbaring bekend maakte, en de bedienaar der koningszalving geweest is. En omdat God nu in dien tijd in droomen en nachtgezichten tot zijne Profeten heeft gesproken, wordt deze laatste wijze van Godsopenbaring hier genoemd. Daarna volgt de inhoud der Godspraak en der hemelsche ordinantie, dat God den sterke, of *den machtige*, dien Hij verkoren had om Koning te zijn, *vervuld had met hulp*. David wordt *de sterke* genoemd, niet van wege zijn' aard, alsof hij in zich zelven sterk was (want wij weten, dat hij klein van gestalte en in minachting was bij zijne broederen, zoodat Samuël zelf hem voorbijging zonder acht op hem te slaan) maar omdat God, nadat Hij hem had verkoren, hem nieuwe krachten had geschonken en hem ook met andere gaven had toegerust, die een' Koning voegden; evenals in een gelijk geval, toen Christus zijne apostelen had verkoren,

Hij hun niet slechts met den naam of titel versierde, maar hun tegelijk ook de noodige gaven verleende om hun' last te kunnen volvoeren. En ook heden doet Hij in zijne dienstknechten dezelfde genade zijns Geestes uitblinken. De kracht van David, waarvan hier melding gemaakt wordt, was dus een gevolg, een uitwerksel zijner verkiezing, want hem Koning makende, heeft God hem tegelijk genoegzame kracht en macht gegeven om zijn volk te kunnen beschermen en bewaren. Dit blijkt nog duidelijker in het tweede lid, waar gewag wordt gemaakt van de bron dezer kracht, te weten, dat God *den verkorene van uit het volk had verhoogd.* Want dit zijn allen woorden van groot gewicht en beteekenis. Want, daar God verklaart, dat Hij hem verhoogd heeft, wordt hiermede gewezen op den nederigen, onaanzienlijken staat, waarin David geleefd heeft, onbekend en onberoemd, vóór dat God zijne hand tot hem had uitgestrekt. Wat hij er bijvoegt *van uit het volk*, heeft dezelfde strekking, want de zin is, dat hij toen nog gansch onbekend was, en tot het gewone volk behoorde, en dat er in hem niets voortreffelijks te bespeuren was, aangezien hij de kleinste was in het huis zijns vaders, en onder de dorpelingen tot hen behoorde, die het bedrijf van herder uitoefenden. Door het woord *Verkorene* brengt God ons tot de beschouwing van zijn' wil, alsof Hij ons verbood hiervoor eene andere oorzaak te zoeken, dan dat het alzoo zijn wil en welbehagen geweest is.

21. *Ik heb David mijn' knecht gevonden.* De Profeet bevestigt denzelfden zin, dat er in David niets koninklijks geweest is, dan voor zooveel God hem met zijne genade is voorgekomen. Want dit is de beteekenis van dit woord *Gevonden*; alsof God zeide, dat het eene vrije goedheid van Hem was, toen Hij hem uit zijn' nederigen staat heeft opgeheven. Ook in de benaming *Knecht* ligt geenerlei verdienste opgesloten, zij ziet alleen op de roeping; alsof God verklaarde, dat Hij met zijn gezag de heerschappij van David bevestigt en bekrachtigt; want, zoo God haar goedkeurt, kan 'men er niet aan twijfelen, dat zij wettig is. En zoo wordt dan ook door het tweede lid deze vrije verkiezing bevestigd Want de zalving, die David niet door zijne eigene bekwaamheid heeft verkregen, en die hij ook niet heeft gezocht, maar tegen alle hoop en verwachting heeft ontvangen, was de oorzaak van de eer en den koninklijken staat, waartoe hij is gekomen. Omdat God dus uit zich zelven en om niets anders dan zijn eigen welbehagen tot David is gekomen om hem door de hand van Samuël, tot Koning te zalven, zegt Hij volkomen

terecht dat Hij hem gevonden heeft. Daarna voegt Hij er bij, dat Hij de Behoeder en Beschermer zijn zou van dit koninkrijk, waarvan Hij de Stichter is; gelijk het dan ook waarlijk zijne gewoonte niet is, het werk, dat Hij begonnen heeft, niet te voleinden, maar het, integendeel, tot een volkomen einde te brengen.

23. *De vijand zal geene macht over hem hebben.* Hij zegt uitdrukkelijk, dat, hoewel David niet zonder vijanden zijn zou, de macht Gods immer daar zou wezen om hem te beschermen en staande te houden, opdat geen goddeloos geweld hem zou verdrukken. Hij zegt dus dat David niet schatplichtig zou worden aan zijne vijanden, gelijk wij weten, dat hij, die in den oorlog overwonnen is, genoodzaakt is de voorwaarden aan te nemen, die hem door zijn' overwinnaar worden opgelegd, waarin die dan ook mogen bestaan. Intusschen geeft Hij door zijne vijanden *Kinderen der ongerechtigheid* te noemen, stilzwijgend te verstaan, dat zijn koninkrijk geregeerd zal worden zonder tyrannie of afpersing, zoodat al wie trachten zal het omver te werpen, daardoor toonen zal, dat hij goddeloos is en onrecht doet. Waar het op neerkomt is, dat David en zijne opvolgers door de bescherming Gods veilig en wel bewaard zullen zijn, zoo dat zij niet aan den zin en lust hunner vijanden overgegeven zullen worden. En wat nu betreft dat God het heeft toegelaten, dat dit koninkrijk tot het uiterste verval is gekomen, zoodat de opvolgers van David verplicht waren zware schattingen te betalen aan vreemde en Heidensche koningen, dit is volstrekt niet in tegenspraak met deze belofte; want, hoewel de macht des koninkrijks zeer was geslonken, was het genoeg, dat de wortel er van bestaan bleef tot aan de komst van Christus, in wiens hand het koninkrijk ten laatste werkelijk en voor eeuwig bevestigd was. Want, omdat de Koning, zoowel als het volk dezen zoo grooten zegen van God boosaardiglijk hadden verworpen, is het koninkrijk door hunne schuld dikwijls aan het wankelen gebracht, daarna gaan tanen, en eindelijk gansch en al omver geworpen, maar intusschen heeft God, ten einde zijne belofte gestand te doen van het eeuwigdurende van dit koninkrijk, niet opgehouden hun grond van hoop te geven door voortdurend tegen hunne ondankbaarheid te strijden. Hier komt nog bij, dat Hij door de haters en tegenstanders van David te vermelden, te verstaan geeft, dat het koninkrijk niet zonder moeielijkheid of beproevingen zou zijn, omdat er immer lieden zullen wezen, die tegen hetzelve zullen samenrotten, indien God zich niet tegen hen stelt.

25. Mijne waarheid en mijne goedertierenheid zullen met hem zijn, en in mijn' naam zal zijn hoorn verhoogd worden. 26. En Ik zal zijne hand in de zee zetten, en zijne rechterhand in de rivieren. 27. Hij zal tot Mij roepen: Gij zijt mijn Vader, mijn God, en de rots mijns heils. 28. Ook zal Ik hem ten eerstgeborene stellen, en hem hooger stellen dan de Koningen der aarde. 29. En Ik zal hem mijne goedertierenheid eeuwiglijk behouden, en mijn verbond zal hem vast blijven. 30. En Ik zal zijn zaad eeuwiglijk bevestigen, en zijn' troon als de dagen der hemelen.

25. *Mijne waarheid.* Hij toont aan, dat de genade, die Hij in den beginne jegens David gebruikt heeft, eeuwiglijk zal voortduren. Want deze woorden beteekenen zoo veel alsof hij gezegd had, dat Hij, om zich waar te betoonen, altijd goed en genadig zijn zal. En zoo zien wij, dat God niet slechts in den beginne aan David zijne goedheid heeft betuigd, maar hem immer dezelfde vriendelijkheid is blijven bewijzen. En dit heeft betrekking op geheel de Kerk, daar de goedheid Gods zich openbaart in geheel den loop onzer verlossing, en niet slechts bij den aanvang, gelijk de warhoofden der Sophisten van de Sorbonne bewezen. *De hoorn* van David beteekent hier, gelijk dikwijls ook elders, zijne heerlijkheid, macht en voorspoed. Daarom is de zin er van, dat door Gods genade dit Koninkrijk immer voorspoedig zal zijn en bloeien. Terstond daarop wordt op de groote uitgestrektheid er van gewezen. Want, omdat het volk door zijne misdaden als het ware den weg had versperd voor den zegen Gods, waren de grenzen van het erfdeel enger dan de belofte dit medebracht. Thans verklaart God, dat dit erfdeel ten tijde van David zich weder zal uitbreiden, zoodat het volk het gansche land in bezit zal nemen, van de zee tot aan de rivier Eufraat. Hieruit zien wij, dat hetgeen God door Mozes beloofd had, slechts in den persoon van David, dat is in zijn' tijd, vervuld werd. Door *de rivieren* kan men alleen den Eufraat verstaan, omdat deze stroom zich in verscheidene takken of armen verdeelt, of wel de naburige rivieren, die naar den kant van Syrië zijn.

27. *Hij zal tot Mij roepen.* Hij zegt dat de grootste voor-

treffelijkheid van dezen Koning hierin zal bestaan, dat hij geacht zal worden een Kind Gods te zijn. Hoewel nu aan allen, die door God tot Koningen verordineerd zijn, dezen zelfden eeretitel gegeven wordt, (gelijk wij elders lazen: Gij zijt goden en allen kinderen des Allerhoogsten, Psalm 82 : 6), toch zegt Hij iets buitengewoons en bijzonders van den Koning, dien Hij had verkoren, en bedoelt Hij in een' anderen zin, dat hij zijn kind zal wezen. Wij zullen dan ook terstond zien, dat Hij hem hooger stelt dan de aardsche koningen, hoewel dezen over uitgebreider landen heerschappij voeren. Het was dus een zeer bijzonder voorrecht voor een' Koning in deze wereld, om Zoon van God genoemd te worden. Anders zou ook de redeneering van den Apostel niet slechts koud en onbeduidend, maar ook ongerijmd zijn geweest, als hij betoogt dat Christus boven de Engelen is, omdat er gezegd is: Ik zal hem tot Vader zijn en hij zal Mij tot zoon wezen (Hebr. 1 : 4, 5). Hoewel dus zoowel de Engelen als de Koningen, evenals allen, die door den geest der aanneming zijn wedergeboren, kinderen Gods genoemd worden, is David toch in rang boven die allen verheven, als God belooft, dat Hij hem als zoon zal aannemen. Dit blijkt nog duidelijker uit het volgende vers, waar Hij hem zelfs *den eerstgeborene* noemt, omdat hij boven alle Koningen der aarde uitmunt, en dit is eene eer, die alle grootheid van menschen en Engelen te boven gaat. Als men hier nu tegen aanvoert, dat David een sterfelijk mensch zijnde, de gelijke der Engelen niet kon wezen, dan is de oplossing dezer quaestie gemakkelijk, nl. dat, zoo men hem in- en op zich zelven beschouwt, er geene sprake van kan wezen, dat hij tot zoo hoogen rang verheven zou zijn; maar dat dit wèl het geval is, nu hij voor een' tijd den Persoon van Christus vertegenwoordigd heeft.

29. *En Ik zal hem mijne goedertierenheid eeuwiglijk behouden.* Wij zien hoe God herhaaldelijk verzekert dat Hij het koninkrijk van David heeft opgericht onder de voorwaarde, dat het eeuwig zou zijn. En door nu in de eerste plaats *zijne goedertierenheid* te noemen, en daarna *zijn verbond* toont Hij de bron en oorzaak van dit verbond; alsof Hij in één woord zeide, dat het uit vrije genade is; dat het niet slechts in de genade Gods gefondeerd is, maar ook alleen door die genade blijft en in stand wordt gehouden. Want de beteekenis der woorden komt hierop neder, dat God immer genadig en barmhartig zou zijn voor David, opdat zijn verbond nooit vernietigd zou worden. Hieruit volgt dat de vastheid er van niet anders bestaat dan in het welbehagen

Gods. In het volgende vers drukt Hij uit wat de uitwerking, of het gevolg, is van zijne waarheid, zeggende dat de nakomelingen van David immer den troon in bezit zouden hebben. Want, omdat op aarde niets van langen duur is, verstaat de Profeet door *de dagen der hemelen* een toestand van vastheid en voortdurendheid. Hieruit volgt, dat deze belofte niet verwezenlijkt kan worden vóór de komst van Christus, in wien alleen dit eeuwigdurende waarlijk gevonden kan worden.

31. Indien zijne zonen mijne Wet verlaten, en in
mijne rechten niet wandelen; 32. Indien zij mijne
inzettingen ontheiligen, en mijne geboden niet houden,
33. Zoo zal ik hunne overtredingen bezoeken met
mijne roede; en hunne ongerechtigheid met plagen.
34. Maar mijne goedertierenheid zal Ik van hem niet
wegnemen, en in mijne waarheid niet te kort komen.
35. Ik zal mijn verbond niet ontheiligen, en hetgeen
uit mijne lippen gegaan is niet veranderen. 36. Ik
heb eens gezworen bij mijne heiligheid: Zoo ik aan
David liege! 37. Zijn zaad zal eeuwig zijn en zijn
troon als de zon in mijne tegenwoordigheid. 38. Hij
zal eeuwiglijk bevestigd zijn als de maan, en als een
goed getuige in den hemel. Selah.

31. *Indien zijne zonen.* Nog verder gaat de Profeet. Ook al zouden de opvolgers van David komen te zondigen, zoo heeft God toch beloofd, dat Hij zich zachtmoedig en genadig jegens hen zal betoonen, zoodat Hij hen niet naar gestrengheid om hunne overtredingen zal straffen, gelijk zij verdiend hebben. En opdat voorts de belofte met te grooter kracht van beteekenis tot ons zou komen, voert hij immer God sprekende tot ons in, als of hij naar de letterlijke woorden van het verbond met Hem handelde. Nu was het wel noodig, dat dit er bijgevoegd was, omdat, zoo God in zijne oneindige goedheid ons geene vergeving schonk, terwijl wij zoo zeer geneigd zijn tot kwaad, en voortdurend struikelen, dan zou er geen enkel artikel zijn van het verbond met ons, dat stand zou kunnen blijven houden. Daarom heeft God, ziende dat het niet anders kon, of de opvolgers

van David zouden voor zooveel hun betrof, zeer dikwijls door hunne eigene schuld van het verbond vervallen, deze uitzondering als een geneesmiddel hiertegen, er bijgevoegd. Overigens, dewijl het den menschen nuttig is om met Gods roeden gekastijd te worden, belooft Hij hun geene straffeloosheid, die slechts hunne zonde zou troetelen, maar alleen dat Hij in zijne straffen de vaderlijke gematigdheid zou in acht nemen, zoodat Hij geene strenge wrake aan hen zal doen naar dat zij het verdiend hebben. Intusschen moeten wij opmerken, dat hij niet slechts voor geringe fouten of overtredingen vergeving belooft, maar ook voor groote en zware zonden. Want het is niet zonder oorzaak dat Hij deze wijze van spreken volgt: *de Wet verlaten*, *de inzettingen ontheiligen*, *niet wandelen in de rechten*, *de geboden niet houden*, gelijk het ook niet zonder reden is, dat Hij spreekt van *Overtredingen* of ontrouw, en *Ongerechtigheid.* Wij zien dus dat Gods geduld en lankmoedigheid, waardoor Hij het nageslacht van David met zich verzoent, zich uitstrekken tot de grootste en zwaarste misdrijven. Deze schriftuurplaats toont ons ook, dat wanneer God de menschen aanneemt en hen ontvangt in zijn huis, zij niet terstond het vleesch met derzelver ondeugden afleggen, gelijk sommige dwepers zich verbeelden, dat, zoodra wij in het lichaam van Christus zijn ingeënt, al het bederf in ons terstond gedood zal zijn. Wel is waar zou het zeer wenschelijk zijn, dat wij terstond van aard konden veranderen, opdat de engelen-volkomenheid, die zij eischen, zich in ons kan toonen. Daar het echter maar al te duidelijk blijkt, dat wij daar zeer ver van verwijderd zijn, terwijl wij nog in het vleesch verwijlen, zoo laat ons die duivelsche inbeelding opgeven, en heenvlieden naar de vrijstad, wier poorten immer voor ons geopend zijn, nl. de vergeving der zonden. Want er is niet aan te twijfelen, of God spreekt hier van het huisgezin zijner Kerk, en door hun vergeving te beloven voor hunne misdaden, verklaart Hij duidelijk, dat zij zullen overtreden en zich schuldig zullen maken aan opstand tegen Hem. Om nu hetgeen hier gezegd wordt alleen tot het oude volk van Israël te beperken, is niet slechts eene ongerijmde, maar ook eene goddelooze verklaring. Ten eerste neem ik aan als eene uitgemaakte zaak hetgeen reeds dikwijls gezien is, nl. dat dit koninkrijk opgericht werd om als type, of afschaduwing te dienen, waardoor God aan zijne Kerk den Middelaar voorstelde, hetgeen niet slechts bewezen kan worden door het getuigenis van Christus en zijne apostelen, maar ook stellig en duidelijk afgeleid kan worden uit de zaak, als men haar op zich zelve beschouwt. Want, zoo wij Christus wegdenken, waar blijft dan het eenwigdurende van

dien koninklijken troon, waarvan hier gesproken wordt? Want reeds de tweede van hen, die David opgevolgd hebben, werd van het grootste deel zijns koninkrijks beroofd, zoodat van de twaalf stammen hem nauwelijks anderhalve getrouw bleef. En dit zoozeer verminderde koninkrijk — welke verliezen heeft het daarna niet nog geleden! Door hoe vele rampen werd het niet geteisterd en verminkt, totdat ten laatste èn Koning èn volk in groote versmaadheid in gevangenschap werden weggevoerd! En waar was, bid ik u, de schoonheid en waardigheid van den koninklijken troon, toen de Koning zelf, na eerst zijne kinderen voor zijne oogen te hebben zien ter dood brengen, als een gewoon misdadiger werd behandeld (2 Kon. 25 : 7)? Want het was den Joden daarna wel vergund in het land te blijven wonen, maar het was zonder de eere en den titel eens koninkrijks. Daarom zegt ook Ezechiël tot drie malen toe, dat de kroon omgekeerd zal zijn totdat Hij komt, aan wien zij behoort (Ezech. 21 : 27). Hieruit volgt dus, dat de eeuwigdurende staat des Koninkrijks alleen in den Persoon van Christus berust. En inderdaad, welken toegang zouden voormaals de Joden tot God hebben gehad, of zouden wij heden hebben, indien de Middelaar niet tusschenbeiden trad om ons genade bij Hem te doen vinden? Wij hebben dus de hoedanigheden van dit koninkrijk, waarvan wij gesproken hebben, op ons zelven toe te passen. Want, daar het eeuwigdurende er van ons heenvoert naar de hoop op eene gelukzalige onsterfelijkheid, en de onverwinlijke kracht er van rust en kalmte brengt in ons gemoed, zoodat ons geloof niet bezwijkt, hoe Satan ook moge woeden; en hoewel wij door velerlei dood omringd zijn, zoo behoort toch de vergeving, die beloofd is, tot het geestelijk koninkrijk van Christus, gelijk wij ook leeren kunnen uit deze Schriftuurplaats, dat het heil der Kerk niet anders bestaat dan in de genade van God en in de waarheid zijner beloften. Indien men nu hier tegen inbrengt, dat zij, die door den Geest Gods zijn wedergeboren, nooit geheel en al afkeerig of afvallig worden, omdat het onverderfelijk zaad in hen blijft, dan erken ik, dat dit volkomen waar is. Maar er wordt hier ook van geen' algemeenen of algeheelen afval gesproken, zoodat er niets van deze vreeze Gods in den persoon zou overgebleven zijn; maar omdat het somwijlen gebeurt, dat de geloovigen het juk Gods zoo zeer van zich afwerpen en zich zoo zeer te buitengaan, dat het schijnt alsof de vreeze Gods in hen verstikt of uitgedoofd is, was het zeer noodig, dat God vergiffenis belooft, zelfs voor de schrikkelijkste zonden, opdat zij, hoe diep ook gevallen, zich nooit aan wanhoop zouden overgeven. Zoo zien

wij hoe David voor een' tijd gansch en al door den Geest Gods verlaten scheen te zijn, waarom hij ook bidt, dat Hij hem opnieuw geschonken mocht worden. Dat is de reden waarom God de hoop voorstelt op vergeving, zelfs van de gruwelijkste zonden, opdat de zwaarte van het misdrijf ons de deur niet sluite of ons verhindere verzoening met Hem te zoeken. Dit leert ons de al te groote strengheid te veroordeelen der oude vaderen, die bezwaar maakten om diegenen wederom in genade aan te nemen, die voor de tweede of derde maal gevallen waren. Want hoewel men zich wachten moet voor eene al te groote gemakkelijkheid, waardoor men aan de menschen den vrijen teugel viert om kwaad te doen, zoo is het toch volstrekt niet minder gevaarlijk om al te streng te zijn. Intusschen moeten wij opmerken, dat God, als Hij betuigt, dat Hij zich genadig zal betoonen jegens de zondaren, die zijne Wet hebben geschonden en zijne geboden hebben ontheiligd, voorbedachtelijk deze hatelijke woorden gebruikt, opdat wij deze zonden zouden haten en verafschuwen, maar volstrekt niet om ons aan te moedigen om kwaad te doen. De algemeene strekking hiervan is dus: Hoewel de geloovigen niet altijd en in alles aan de genade Gods beantwoorden, en bijgevolg verdienen verworpen te worden, toch zal God hun goedertieren en genadig zijn, omdat in zijn verbond ligt opgesloten, dat Hij de zonden vergeeft. En inderdaad, aangezien God in zijne Wet dingen eischt, die onze kracht te boven gaan, heeft hetgeen Hij aldaar belooft voor ons geene kracht van vervulling. Daarom zegt Paulus: Indien de erfenis komt door de Wet, dan is het geloof ijdel en de belofte te niet gedaan (Rom. 4 : 14). Hierop heeft ook betrekking de plaats bij Jeremia, waar God zegt: Ik zal een nieuw verbond met u aangaan, niet gelijk dat, hetwelk Ik met uwe vaderen heb aangegaan, hetwelk zij terstond verbroken hebben, maar dit is het verbond, dat Ik met u maken zal, Ik zal mijne Wet in hunne harten schrijven, en hunne ongerechtigheden zal Ik genadig zijn (Jeremia 31 : 31—34). En voorts, omdat God ons niet tot zijne kinderen aanneemt, opdat wij de vrijheid zouden nemen van nog meer te zondigen, wordt hier tegelijk ook melding gemaakt van de kastijding, waardoor God toont dat Hij de zonde haat, en, zijne kinderen toonende wat zij verdiend hebben door tegen Hem te overtreden, noodigt en vermaant Hij hen tot bekeering. Deze vaderlijke kastijding, die tot geneesmiddel strekt, houdt dus het midden tusschen eene al te groote toegevendheid, welke eene verlokking is om kwaad te doen, en eene uiterste gestrengheid, die de menschen tot wanhoop brengt en in het verderf stort. Nu wijst de Profeet in

deze plaats op de Profetie, vervat in 2 Sam. 7 : 14, waar God zegt, dat Hij, de geloovigen straffende, daarbij te werk zal gaan naar de wijze der menschen, hetzij omdat de toorn eens vaders, als hij zijne kinderen bestraft, voortvloeit uit liefde, dewijl hij anders niet voor hun heil en welzijn zou waken, of wèl het is hier eene tegenstellende vergelijking tusschen God en de menschen; alsof Hij zeide, dat Hij daarbij gematigd en zachtmoedig te werk zal gaan; omdat, zoo Hij zijne volle kracht zou aanwenden, Hij ons met eene enkele beweging van zijn' vinger terstond zou vernietigen. Er is voorzeker niet aan te twijfelen dat beide schriftuurplaatsen deze strekking hebben dat God, telkenmale als Hij de zonden der geloovigen straffen zal, daarbij eene matiging zal in acht nemen, die hun tot heil is, en daarom is het onze plicht om alle straffen, die Hij ons toebedeelt, te beschouwen als even zoo vele geneesmiddelen. Hieromtrent hebben de Papisten zich schromelijk vergist. Want daar zij het ware doel en de vrucht der kastijding niet begrepen hebben, hebben zij zich verbeeld, dat God hierbij te werk ging als bij het oefenen van wraak op de zondaren. Daaruit zijn nu hunne boetedoeningen voortgekomen, en dezen wederom hebben geleid tot hunne aflaten, waardoor zij gedacht hebben zich vrij te koopen om aldus aan de hand en de wrake Gods te ontkomen. Maar God heeft hiermede niets anders ten doel dan de ondeugden zijner kinderen bij hen uit te roeien, ten einde hen daarna met zich te verzoenen en hen wederom in gunst en genade aan te nemen, volgens het woord van Paulus, als hij zegt, dat de geloovigen gekastijd worden, opdat zij met de wereld niet zouden worden veroordeeld (1 Cor. 11 : 32). Daarom is het, dat Hij, opdat de zwaarte der straffen hen niet zal verpletteren, hen als het ware slechts even aanraakt met zijne roede, en hunne zwakheid schraagt. Aldus vervult Hij deze belofte: dat Hij vertoornd zijnde tegen zijne geloovigen, zijne goedertierenheid toch niet van hen zal wegnemen, daar Hij niet ophouden zal hen lief te hebben, die Hij tot hun welzijn gekastijd heeft. Intusschen moeten wij opmerken, dat in de woorden, door den Profeet gebruikt, eene verandering van personen voorkomt. Want, na gezegd te hebben: Indien zijne kinderen mijne Wet verlaten, enz. zegt hij ten slotte: Mijne goedertierenheid zal Ik van *hem* niet wegnemen. Het schijnt dat hij had moeten zeggen: Van *hen*, aangezien hij van de kinderen, in het meervoud, heeft gesproken. Het is echter waarschijnlijk dat de Profeet voorbedachtelijk aldus heeft gesproken, om ons te leeren, dat wij niet anders met God verzoend zijn dan door Christus en om zijnentwil, en dat wij daarom de

toevlucht moeten nemen tot deze bron, om er hoop op barmhartigheid te verkrijgen. Hetgeen volgt aan het einde van het vers: *In mijne waarheid zal Ik niet te kort komen* heeft meer gewicht en nadruk dan wanneer hij eenvoudig gezegd had dat God waar zal wezen in hetgeen Hij zegt. Want het zou kunnen wezen, dat de beloften niet vervuld worden, terwijl God toch getrouw blijft. Bijvoorbeeld: de Wet is waar en heilig; maar waartoe dient het, dat ons in haar de zaligheid beloofd is, aangezien niemand dezelve door haar kan verkrijgen? In deze schriftuurplaats leidt God ons dus verder, belovende dat zijn verbond vast blijft en van kracht zal zijn, niet slechts, omdat Hij van zijn' kant waar zal zijn, maar ook, omdat Hij zijne geloovigen zal weerhouden, opdat zij door hunne onstandvastigheid niet doorvloeien.

35. *Ik zal mijn verbond niet ontheiligen.* Dewijl men niet anders dan door zijn Woord tot de ware kennis van Gods barmhartigheid kan komen, wil hij, dat wij onze oogen voortdurend op het verbond gericht houden. Want hoe uitnemender en onwaardeerbaarder eene weldaad het is, dat wij nooit door Hem verstooten of verworpen zullen worden, nadat Hij ons eens aangenomen heeft, hoe moeielijker het is te gelooven. En wij weten hoe dagelijks allerlei gedachten bij ons opkomen om ons er aan te doen twijfelen. Opdat dus de geloovigen zich niet kwellen door angst en twijfel of God hun wel gunstig gezind is, wordt hun hier bevolen op het verbond te zien, en het heil aan te nemen, dat hun daarin wordt aangeboden. God verhoogt dus hier zijne getrouwheid voor ons, opdat zijne bloote belofte ons genoeg zij, en wij nergens elders de zekerheid onzer zaligheid zullen zoeken. Omdat Hij nu te voren gezegd had: Indien de kinderen van David mijne inzettingen ontheiligen, zegt Hij thans, zinspelende op deze ontheiliging, dat Hij van zijn' kant niet evenzoo met hen zal handelen, alsof Hij zeide, dat ofschoon de geloovigen niet volkomen aan hunne roeping beantwoorden gelijk het betaamt, Hij toch niet zal toelaten dat zijn verbond door hunne schuld verbroken en te niet gedaan zal worden, omdat zijne vrije vergeving hunner zonden dit zal voorkomen. Want Hij gaat nog altijd voort met hetgeen Hij vooraf gezegd heeft: Ik zal in mijne waarheid niet te kort komen, belovende niet slechts dat Hij van zijn' kant waar zal zijn, (gelijk men gemeenlijk zegt) maar dat, welke hinderpalen door de menschen ook opgeworpen zullen worden, hetgeen Hij beloofd heeft toch zal geschieden, omdat Hij zal strijden tegen hunne ondeugden, opdat

de vrucht zijner goedheid tot hen kunne genaken. En inderdaad, hoewel de Joden door hunne ondankbaarheid en ontrouw zich van God hebben afgewend, is toch het verbond niet te niet gedaan, omdat het gefondeerd was op de onwankelbare trouw van God. En hoewel nog heden onze zonden opklimmen ten hemel, zoo zal toch de goedertierenheid Gods altijd nog hooger zijn dan onze zonden, aangezien zij zelfs de hemelen te boven gaat.

36. *Ik heb eens gezworen.* Thans bevestigt God door een' eed hetgeen Hij zegt te voren aan David te hebben beloofd, waaruit blijkt, dat het geene kleine zaak was, daar God niet met zijn' heiligen naam tusschen beiden zou treden, indien er geene gewichtige reden voor bestond. Intusschen is het een bewijs van zeer groote goedertierenheid, dat Hij, ons geneigd ziende tot wantrouwen, ons met zoo veel liefde te gemoet komt. En zoo veel te minder kunnen wij ons verontschuldigen, als wij zijne belofte niet met een vast en onwankelbaar geloof aannemen, die zoo wèl verzekerd en bekrachtigd is, aangezien God uit liefde voor ons heil zijn' Naam niet spaart, opdat wij ons houden aan zijn Woord. Want, indien de eenvoudige belofte ons niet genoeg is, dan voegt Hij er als waarborg en onderpand zijn' Naam aan toe. Dit woord *Eens* beteekent, dat het een onherroepelijke eed is, en dat men er geenerlei verandering in heeft te vreezen. Nu zegt Hij, dat Hij gezworen heeft *Bij zijne heiligheid*, omdat er niets grooters was, waarbij Hij kon zweren. Want als wij bij Hem zweren, dan stellen wij Hem aan tot onzen Rechter en plaatsen Hem boven ons, gelijk Hij dit uit zijn' aard ook is. Maar deze wijze van spreken zet nog meer gewicht bij aan de zaak, als Hij zegt *Bij zijne heiligheid* dan wanneer Hij gezegd had: Bij zich zelven; niet slechts om dat dit zijne heerlijkheid doet uitkomen, maar ook omdat het veel meer geschikt is voor de bevestiging van ons geloof, daar het de geloovigen terugvoert tot Gods aardsche woning, die Hij zich verkoren had, opdat men Hem niet ver zou behoeven te zoeken. Want ik twijfel niet of Hij bedoelt met dit woord het Heiligdom, doch intusschen zweert Hij bij niemand anders dan bij zich zelven; aangezien Hij, door den Tempel te noemen, dien Hij tot zijn' zetel had verordineerd, niet uitgaat uit zich zelven, maar zich slechts schikt naar onze onwetendheid als Hij zweert bij zijne Heiligheid, die zichtbaar op de aarde woont. Wat nu betreft deze wijze van zweren, waarbij de zin onvolledig blijft, wij hebben elders gezien, dat dit alzoo bij de Hebreën gebruikelijk was. Hiermede wordt hun ook een wenk gegeven om den Naam Gods

met bedachtzaamheid te gebruiken, ten einde geen oordeel over zich te halen door hem lichtzinnig of zonder eerbied op de lippen te nemen. Want die afgebroken zin, waardoor de gedachte nog niet terstond wordt kenbaar gemaakt, was als een teugel om hen terug te houden en te doen nadenken. Intusschen weten wij, dat het niets nieuws is, dat God het eene of andere woord aan de gewone spreekwijze der menschen ontleent.

37. *Zijn zaad zal eeuwig zijn.* Thans volgt de belofte, dat het recht van te regeeren eeuwiglijk aan de nakomelingen van David zal verblijven. Want Hij voegt deze twee dingen te zamen: het geslacht en de troon, door welke woorden eene eeuwigdurende regeering is beloofd onder voorwaarde dat zij nooit in handen van vreemden, of van een ander geslacht komen zal. Als getuigen hiervoor worden de Zon en de Maan opgeroepen, omdat zij, hoewel aan verderfelijkheid onderworpen, toch meer vastigheid en duurzaamheid bezitten dan de aarde of de lucht, aanzien wij de elementen aan voortdurende verandering onderhevig zien. Omdat dus de wereld voortdurend bewogen zijnde, ook schier onophoudelijk verandert, stelt Hij ons iets voor dat vaster is, namelijk Zon en Maan, opdat de regeering van David beschouwd worde als te zijn volgens de gewone orde der natuur. Daar nu echter ten tijde van Rehabeam de troon grootelijks wankelde, gelijk wij een weinig te voren gezien hebben, en daarna gansch omver geworpen werd, volgt hieruit dat deze Profetie niet tot den persoon van David beperkt kan worden. Want, hoewel ten laatste de uitwendige majesteit van dit koninkrijk te niet was gegaan, zonder hoop van ooit wederom hersteld te worden, heeft toch de Zon niet opgehouden te schijnen bij dag, noch de Maan bij nacht. Daarom zou het, totdat men aan Christus komt, kunnen schijnen, dat God niet waar is in zijne beloften. Maar het rijsje, hetwelk is voortgekomen uit den afgehouwen tronk van Isaï, heeft getoond, dat deze beloften volkomen gehouden zijn.

39. Maar Gij hebt een' afschuw van hem gehad en hebt hem verworpen; Gij zijt in toorn ontstoken geweest tegen uwen gezalfde. 40. Gij hebt het verbond uws knechts doen ophouden; Gij hebt zijne kroon ontheiligd tegen de aarde. 41. Gij hebt al zijne muren verbroken; Gij hebt zijne vestingen in puin verkeerd. 42. Allen,

die den weg voorbijgingen, hebben hem beroofd; hij is zijnen naburen ten smaad geweest. 43. Gij hebt de rechterhand zijner tegenstanders verhoogd, Gij hebt al zijne vijanden verblijd. 44. Gij hebt ook de punt van zijn zwaard stomp gemaakt, en hebt hem niet staande gehouden in den strijd. 45. Gij hebt zijn' glans uitgewischt en zijn' troon ter aarde geworpen. 46. Gij hebt de dagen zijner jeugd verkort; Gij hebt hem bedekt met schaamte. Selah.

39. *Maar Gij hebt een afschuw van hem gehad.* Hier klaagt de Profeet dat het koninkrijk gevallen zijnde, de belofte niet waar schijnt te zijn. Niet dat hij God van onwaarheid beschuldigt; hij spreekt slechts aldus om in de tegenwoordigheid Gods zijn hart te ontlasten van de zorgen en kwellingen, die hem overstelpen, gelijk Hij ons ook veroorlooft om aldus gemeenzaam met Hem om te gaan. Want, hoewel wij onze gebeden moeten onderwerpen aan zijn' wil, zal hij toch niet de perken te buiten gaan, die in allen ootmoed klaagt, dat hij de teekenen van Gods genade en gunst niet meer bespeurt; mits hij slechts niet tot wanhoop vervalt, of tegen God in opstand is; gelijk wij zien, dat de Profeet daarna een getuigenis van kalme gehoorzaamheid geeft, waarin hij zijne klachten verbetert, of ten minste matigt. Daarom was de Rabbijn, wie hij ook moge geweest zijn, die zeide dat het niet goed was om dezen Psalm te lezen, door eene dwaze en booze strengheid gedreven om te veroordeelen hetgeen God in zijne kinderen verdraagt. Want deze vrijheid om te klagen, die de Profeet gebruikt, heeft geen ander doel dan weerstand te bieden aan alle wantrouwen en ongeduld, door zijn hart voor God uit te storten. Overigens, indien iemand deze woorden: *Gij hebt een' afschuw van hem gehad en hebt hem verworpen* wil toetsen aan de regels der Grieksche of Latijnsche taal, dan zal hij zich onbekwaam toonen, want het woord dat van het meeste gewicht is, is het eerst gebruikt, en daarna een ander dat van minder aanbelang is. Omdat de Hebreën echter deze opklimming niet in acht nemen, is er niets ongerijmds in de volgorde door den Profeet gebruikt. Het derde woord bevat de reden van deze verandering, want de Profeet geeft te kennen, dat de Koning verworpen was omdat God in toorn tegen hem was ontstoken. Sommigen zijn van gevoelen

dat hier de spotternijen opgenoemd worden der vijanden; maar dit is om de moeielijkheid te ontwijken, welke uit deze klachten voortvloeit, welke (gelijk wij gezegd hebben) dien Rabbijn zoo geërgerd hebben, dat hij er den Psalm om heeft verworpen. Maar wij moeten opmerken, dat de Profeet spreekt naar het gewone gevoel en begrip der menschen, hoewel hij er voor zich volkomen zeker van was, dat de Koning, eens door God verkoren zijnde, niet door Hem verworpen kon worden. In dien zelfden zin moet ook genomen worden hetgeen volgt van het verbreken des verbonds. Want het is geenszins des Profeten bedoeling God van lichtzinnigheid of onstandvastigheid te beschuldigen; hij klaagt slechts dat de kostelijke beloften, waarvan gesproken werd, schijnbaar te niet gedaan zijn. Want voorzeker, telkenmale als de geloovigen vragen: Hoe lang zult Gij slapen? of wel: Hoe lang zult Gij ons vergeten? (Ps. 44 : 24; 13 : 2) schrijven zij aan God geen' slaap toe, of geen vergeten; zij leggen Hem slechts de verzoekingen bloot, die vleesch en bloed hun inblazen, opdat het Gode moge behagen hen te ondersteunen in de zwakheid, waardoor zij gekweld worden. En zoo is het dan niet te verwonderen dat de Profeet onder den druk eener schrikkelijke verbijstering menschelijke zwakheïd in zich gevoeld heeft, tot dat hij zelfs zoo ver ging van te zeggen, dat men niets zag gebeuren van hetgeen God had beloofd. Want voorzeker, hij was niet zooals men zegt van ijzer of staal, zoodat, toen hij zag, dat de zaken gansch anders gingen dan het Woord Gods had beloofd, hij door zoo droevig een schouwspel niet bewogen zou zijn. Maar zich vrijmoedig tot God begevende zoekt hij bij Hem hulp, ten einde niet door droefheid te worden verzwolgen, hetgeen voorzeker gebeurd zou zijn, indien hij zijn leed verkropt had zonder troost of verlichting te zoeken. Hetgeen hij er onmiddelijk bijvoegt, dat *De kroon ter aarde was geworpen*, (1. Sam. 28 : 17), schijnt niet te passen bij den tijd van Rehabeam, ten zij wellicht de scheuring des koninkrijks als een ter aarde werpen der kroon mocht worden aangeduid. Maar wat betreft de dingen, die nu volgen, tenzij men hier eene hyperbolische, dat is eene overdrevene voorstelling der zaken, wil aannemen, moeten zij betrekking hebben op eene veel grootere ramp, dan die welke in dezen tijd het volk had getroffen. Indien dit zoo is, dan kan de auteur van den Psalm niet de Ethan zijn, een der vier wijzen, van wie in de gewijde geschiedenis melding wordt gemaakt (1 Kon. 4 : 31). Wijl dit dus eene twijfelachtige zaak is, laat ik aan ieder de keus om de gissing aan te nemen, die hem het beste dunkt.

41. *Gij hebt al zijne muren verbroken.* Hoewel het gemakkelijk zou zijn eene andere oorzaak te vinden voor het verbreken en verwoesten der vestingen, spreekt de Profeet toch met Godvruchtige getrouwheid als hij erkent, dat God de Werker is van deze dingen. Want hij houdt vast aan het beginsel, dat de menschen dit koninkrijk, door God opgericht, niet naar hun' zin en lust omver hadden kunnen werpen, indien Hij niet in toorn tegen hetzelve was ontstoken. Daarna klaagt hij in beeldspraak, dat het koninkrijk aan de voorbijgangers ten prooi was, evenals wanneer de muren van een' akker of van een' tuin gebroken zijn, deze aldus overgelaten is aan hen, die hem willen berooven. Om de zaak, die reeds zeer droevig was, een nog treuriger aanzien te geven, voegt hij er bij, *dat hij zijnen naburen ten smaad is geweest.* Want er is niet aan te twijfelen, dat de wereldlingen, ziende dat alles ging zooals zij het gewenscht hebben, gespot en gesmaald hebben, zeggende: Is dit nu de van God verkoren Koning, voortreffelijker dan de Engelen, wiens troon in stand moest blijven zoo lang de Zon en de Maan aan den hemel zijn? En daar nu deze beleedigingen en lasteringen eigenlijk tegen God gericht waren, klaagt de Profeet te recht over den smaad, die over den Messias wordt uitgestort, wiens grootheid en waardigheid door de hemelsche zalving bevestigd waren Hij voegt er bij, dat God partij heeft gekozen voor de vijanden; en dit zegt hij, omdat hij zeer goed begrijpt, dat de vijanden niet de sterksten geweest zouden zijn, indien God het niet gewild had, die de eenen kloekmoedig en de anderen flauwhartig maakt. Kortom, de rampen, die hen getroffen hebben, acht hij als even zoo vele teekenen dat God van hen geweken is; want, zoo Hij hun gunstig ware geweest, dan zou de gansche wereld niet in staat zijn geweest om dit koninkrijk te doen wankelen. Want, als hij gezegd had dat de vijanden de overwinning hebben behaald, dan zou dit wel waar zijn geweest; maar dan zou dit woord niet zoo juist en zoo duidelijk de macht van God in het licht hebben gesteld, daar het den schijn zou gehad hebben, dat de menschen, zich stellende tegen God, door hunne eigene kracht zijne hoede en bescherming hadden te niet gedaan Nu overweegt de Profeet integendeel bij zich zelven, dat, indien God niet in toorn ware ontstoken, het niet mogelijk ware geweest, om het koninkrijk, dat hij had opgericht, aldus ten onder te brengen.

46. *Gij hebt de dagen zijner jeugd verkort.* Sommigen willen dien zin aldus verklaren: Heere, Gij hebt onzen Koning verzwakt, zoodat hij reeds in den bloei der jeugd verwelkt is, en

vóórdat hij nog den mannelijken leeftijd had bereikt, reeds verzwakt was door ouderdom. Hoewel deze uitlegging niet onwaarschijnlijk is, moet men toch, ten einde een helder begrip te hebben van de bedoeling des Profeten, opmerken, dat hij niet spreekt van één enkel man, maar dat hij den staat des koninkrijks vergelijkt bij het menschelijk leven. De klacht komt dus hierop neer, dat God gemaakt heeft dat dit koninkrijk verouderd en ten laatste ineengestort is, vóórdat het nog tot volkomenheid was geraakt, evenals wanneer een jongeling nog groeit en toeneemt in kracht, en de dood komt om hem vóór den tijd weg te rukken. En dit beeld is zeer juist; want, als wij zien op de belofte, dan had dit koninkrijk nog zijn' bloeitijd niet voleindigd, toen het tijdens zijne eerste uitbreidingen plotseling door een zóó groot bederf werd aangetast, om ten slotte gansch en al in het niet te verzinken. Nu moet men in gedachte houden wat wij gezegd hebben, dat wanneer de Profeet klaagt, dat de uitkomst niet beantwoordt aan de beloften Gods, hij daarom God toch volstrekt niet wil beschuldigen van leugen, maar deze tegenstrijdigheid aanvoert met een ander doel, nl. om vrijmoedigheid en verzekerdheid te hebben tot bidden door zich Gods beloften voor oogen te stellen, en, er op pleitende bij God, was hij er wèl van verzekerd, dat het onmogelijk was, dat God zich niet waar en getrouw zou betoonen. Want er zijn velen, die omdat zij geenerlei nut of voordeel verwachten van het gebed tot God, hun leed maar verkroppen, terwijl de geloovigen daarentegen, hoe vrijmoediger en gemeenzamer zij God zijne beloften voorhouden, hoe levendiger zij hun mistrouwen bestrijden en zich bemoedigen om te hopen.

47. Hoe lang, o Jehovah, zult Gij steeds verborgen zijn, zal uwe grimmigheid branden als een vuur? 48. Gedenk van hoedanigen tijd ik ben; waarom zoudt Gij alle menschenkinderen te vergeefs geschapen hebben? 49. Wie is de man, die zal leven en den dood niet zal zien, en zijne ziel zal bevrijden uit de macht des grafs? Selah.

47. *Hoe lang, o Jehovah.* Na zijne klachten te hebben uitgestort over de groote en schrikkelijke ramp der Kerk, wendt hij zich thans tot het gebed. Hieruit blijkt, dat de woorden

van klacht, die hij tot nu toe heeft uitgesproken, hoewel voortkomende uit een vleeschelijk gevoel, toch vermengd waren met geloof. Want, al is het ook, dat de ongeloovigen zich soms met veel uiterlijk vertoon tot bidden begeven, zoo vragen zij toch niet dan geveinsdelijk. Maar als de Profeet zijne gebeden voegt bij zijne klachten, dan getuigt hij hiermede dat hij de zekerheid, de gewisheid van Gods beloften nooit heeft verloren. Aangaande deze wijze van spreken: Hoe lang, eeuwiglijk, daarvan is elders (Ps. 79 : 5) reeds gesproken, te weten, dat zij op eene langdurige en onafgebrokene reeks van rampen duidt. En voorts, door te vragen: *Hoe lang God verborgen zal blijven*, geeft hij stilzwijgend te verstaan, dat zoodra het Hem behagen zal hen aan te zien in genade, alles wèl zal wezen. In het andere lid van het vers verhaalt hij opnieuw waarom God zijn vriendelijk aanschijn niet doet lichten over zijn uitverkoren volk, te weten, omdat Hij verbolgen op hen is. Hieruit volgt dat alle rampen voortkomen uit onze zonden, aangezien het de geesels zijn van God, die in toorn tegen ons is ontstoken. Na dus erkend en beleden te hebben dat de Kerk door hare eigene schuld zoo schrikkelijk geteisterd is, voert hij, teneinde God des te eerder tot medelijden te bewegen, de kortheid aan van het menschelijk leven; en dat, zoo wij daarin niet iets van de goedheid Gods te smaken zouden krijgen, het zou schijnen, alsof wij voor niets geschapen zijn. Daarom zal het tot recht begrip van den zin beter wezen hem met dit lid te doen aanvangen: Waarom zoudt Gij de menschenkinderen te vergeefs geschapen hebben? Want de geloovigen ontleenen aan eene ware bron dit beginsel, dat God de menschen geschapen en in de wereld gesteld heeft ten einde zich Vader jegens hen te betoonen. En inderdaad, daar zijne goedheid en milddadigheid zich uitstrekt over ezels en paarden, en andere redelooze dieren, zou het al te ongerijmd wezen, dat wij, die boven alle dieren gesteld zijn, er van verstoken zouden wezen. Anders zou het ons veel beter zijn nooit te zijn geboren, dan aldus in voortdurend leed weg te kwijnen. Hier voegt hij nog bij de kortheid van onzen levensloop, zoodat, indien God zich niet haast en reeds vroegtijdig begint met ons zijne weldaden te doen smaken, er geene gelegenheid meer voor zijn zal, aangezien ons leven als een ademtocht voorbijgaat. Nu verstaan wij wat de Profeet in dit vers zeggen wil In de eerste plaats overweegt hij dat de menschen geschapen zijn om de goedheid en milddadigheid Gods in deze wereld te ondervinden. Hieruit besluit hij, dat zij te vergeefs geboren worden, indien God zich niet als Vader jegens hen betoont En omdat de loop

van dit leven kort is, zegt hij, dat zoo God zich niet haast om hun wèl te doen, daar geen tijd meer voor zijn zal, als hun leven ten einde is. Maar ten eerste schijnt het eene al te groote vrijmoedigheid, als de geloovigen aldus aan God den tijd voorschrijven. En wederom, al zou God ons ook gedurende den ganschen loop onzes levens op aarde met voortdurende kwellingen of rampen bezoeken, dan zou het toch eene verkeerde redeneering zijn om daaruit te besluiten, dat wij dus te vergeefs zijn geschapen; want, er is een beter leven, dat ons wacht in den hemel, in de hope waarvan wij zijn aangenomen, en het is geen wonder zoo ons leven op aarde verborgen is. Ik antwoord dat God het veroorlooft, dat de heiligen de vrijmoedigheid gebruiken om aldus te spreken in hun gebed, alsof zij Hem aanspoorden om zich te haasten; en dat hierin geen kwaad is, mits zij zich binnen de perken houden van ootmoed en bescheidenheid, en de heftigheid hunner gewaarwordingen onderdrukkende, zich toch onderwerpen aan alles wat Hem goeddunkt over hen te beschikken. Wat betreft het tweede punt, ziehier hoe dit te verstaan is: Al zou ook ons leven voorbijgaan in voortdurende kwelling en smart, zoo is het toch waar, dat wij eene vertroosting hebben, sterk genoeg om ons te ondersteunen in onze ellende, als wij onzen geest opheffen naar Boven. Maar van den eenen kant is het zeker, dat, aangezien onze groote zwakheid, niemand dit ooit doen zal, indien hij niet eerst de goedheid Gods in dit leven heeft gesmaakt. En van den anderen kant moet men ook opmerken, dat men de verzoekingen der geloovigen niet naar de regelen der volmaaktheid moet onderzoeken, omdat zij niet voortkomen uit kalme, vreedzame aandoeningen, maar van wege het onstuimige der hartstochten in hen altijd iets overdrevens zullen hebben. Wèl erken ik, dat zoo iemand de liefde Gods wilde afmeten naar den staat van zaken in dit leven, hij zich bedriegen zou, want, dien de Heere liefheeft kastijdt Hij (Hebr. 12 : 6); maar omdat Hij nooit zóó streng is voor de zijnen, of Hij toont ons toch zijne genade in onze ervaring, blijft het waar, dat het leven onnut is aan de menschen, tenzij, dat zij er in gevoelen, dat God hun Vader is. Wat aangaat het tweede lid van het vers, er is elders gezegd, dat onze gebeden niet altijd gelijk zijn, maar soms eene zeer groote en buitensporige droefheid ademen. En daarom is het geen wonder dat de geloovigen, als zij door zoo groote smart zijn aangegrepen, of door eene zoo buitensporige vreeze gevangen worden gehouden, zich door onachtzaamheid zoozeer vergissen, dat de overdenking van het eeuwige leven hun voor een' tijd ont-

gaat. Velen denken dat het iets zeer ongerijmds is, zoo de kinderen Gods niet bij iedere gedachte terstond tot den hemel opklimmen; alsof het niet dikwijls gebeurde, dat er zware dampen en nevelen zijn, die ons beletten om dáár aandachtig onzen blik op gevestigd te houden. Want het zijn twee verschillende zaken, dat het geloof zijne levendigheid verliest, of wel geheel uitgewischt wordt. En inderdaad, al wie ervaring heeft van Gods oordeelen en van den strijd der verzoekingen, zal erkennen, dat hij het geestelijk leven niet zóó in gedachten houdt als wel te wenschen ware. Hoewel dit gezegde dus op een waar beginsel gegrond is, riekt het toch naar het verkeerde der overmatigheid. Hieruit blijkt, dat wij ook voor onze beste gebeden behoefte hebben aan vergeving, omdat, als God ons niet ondersteunt in onze zwakheid, ons altijd een onbedachtzaam woord zal ontvallen. In het volgende vers bevestigt hij hetgeen hij gezegd heeft betreffende de kortheid van het menschelijk leven. Waar het op neerkomt is, dat zoo God zich niet vroegtijdig als Vader toont voor de menschen, er geen middel zal overblijven om hen zijne genade te doen ondervinden. En voorts: het woord *Geber*, dat wij vertaald hebben door *Man*, is afgeleid van een woord, dat Kracht beteekent, ten einde nog beter uit te drukken, dat niemand zoo bevoorrecht is, dat hij gevrijwaard zou zijn tegen den dood.

50. Heere, waar zijn uwe vorige goedertierenheden? Gij hebt David gezworen in uwe waarheid. 51. Heere, gedenk der versmaadheden uwer dienstknechten; ik heb al de smaadheden der groote volken in mijn' boezem gedragen, 52. Waarmede uwe vijanden, o Jehovah, smaden, waarmede zij de voetstappen smaden van uwen Gezalfde. 53. Jehovah zij eeuwiglijk geloofd! Amen en Amen.

50. *Heere, waar zijn uwe vorige goedertierenheden?* De Profeet vat wederom moed bij de herdenking aan de weldaden Gods, alsof hij aldus redeneerde: God blijft zich altijd gelijk, daarom kan de goedertierenheid, die Hij aan de vaderen heeft bewezen, geen einde nemen. Wel is waar, zou deze vergelijking de geloovigen kunnen ontmoedigen, als zij zich niet door God met

dezelfde teederheid behandeld zien als de vaderen, indien niet tegelijk ook de andere gedachte kwam, dat God nooit verandert en niet moede wordt van zijn goedertierenheid te bewijzen. Wat het tweede lid betreft, sommige uitleggers voegen het samen met het eerste, door het woord *die* in te lasschen. Waar zijn de goedertierenheden, die Gij hebt gezworen? Hiermede vereenig ik mij gaarne, omdat de zin eenigermate gelijk blijft, al wordt dit betrekkelijk voornaamwoord niet ingelascht. Want God had door goede en onmiskenbare getuigenissen de waarheid aangetoond van de openbaring aan Samuël gedaan, en daarom pleiten de geloovigen bij God op zijne belofte evenals op de veelvuldige ervaringen er van. Nu zeggen zij *In waarheid* ten einde met des te meer zekerheid op zich toe te passen alles wat God voormaals in goedertierenheid voor de vaderen gedaan heeft. Want er is immer dezelfde reden: aangezien God, die zich immer gelijk blijft, gezworen heeft, dat Hij van eeuw tot eeuw het nageslacht van David genadig zijn zal.

51. *Heere, gedenk der versmaadheden.* Wederom voeren zij eene zaak aan, die wèl geschikt was om God tot medelijden te bewegen, nl. dat zij ter aanfluiting zijn bij de goddeloozen. Want hoe zwaarder en smartelijker de verzoeking is, als de goddeloozen spotten met onze lijdzaamheid ten einde ons tot wanhoop te brengen, na ons eerst te hebben doen gelooven dat God niet waar is in hetgeen Hij belooft, hoe meer Hij nabij en bereid is om ons te helpen, opdat ons zwak en wankelmoedig hart niet bezwijke onder de verzoeking. Want de Profeet wil niet bloot zeggen dat de spotternijen en het smalen der vijanden hem onverdragelijk zijn, maar dat de onbeschaamde hoovaardij dezer ellendigen, die met het geloof en de lijdzaamheid der geloovigen den spot drijven, door God nedergeworpen moet worden, opdat zij, die in Hem gelooven, niet beschaamd worden. Dit drukt hij nog sterker uit in het tweede lid, zeggende dat hij allerlei smaad had te verduren van vele volken, of van groote volken, want het Hebreeuwsche woord *rabim* heeft beide deze beteekenissen. Overigens is het niet zonder reden, dat hij in het algemeen van de dienstknechten Gods gesproken hebbende, daarna het meervoud in het enkelvoud verandert, nl. opdat ieder geloovige in het bijzonder zich te meer opgewekt gevoele tot bidden. De uitdrukking *In mijn boezem* is van groot gewicht, want het is alsof hij zeide, dat de goddeloozen hunne spotternijen en smaadredenen niet in de verte uitstorten, maar ze (bij wijze van spreken) den kinderen Gods in het aangezicht spuwen,

zoodat dezen ze in de volle borst moeten ontvangen en die laagheden geduldig moeten dragen. Nu maakt de verdorvenheid onzes tijds het gebruik dezer leer zeer noodig voor ons, want de aarde is vol van snoode en trotsche verachters van God, die niet ophouden den spot met ons te drijven, en terwijl Satan een zeer bekwaam meester is om hen in deze redekunst te onderwijzen, verschaffen de rampen der Kerk er hun immer de stof toe. Sommigen nemen het woord *Boezem* voor de innerlijke aandoeningen des harten; maar dit schijnt mij toe al te gezocht te zijn.

52. *Waarmede uwe vijanden*, enz. Thans zegt hij niet dat de goddeloozen de kinderen Gods met hunne smaadwoorden kwellen, maar dat zij zelfs God niet sparen. Want dit is een veel sterker argument om gunst van God te verkrijgen, als wij bidden dat Hij zijne eigene zaak in handen zal nemen, niet slechts omdat Hij in den persoon zijner Kerk getroffen wordt, maar omdat alle spotternijen, die strekken om de eenvoudigheid van ons geloof te smaden, op Hem nederkomen, gelijk Hij zegt bij Jesaja (Hoofdst. 37 : 22) Tegen wien heeft de vijand het hoofd geschud, o Jonkvrouwe, dochter van Sion? Die booze roover Rabsake dacht niet anders dan den spot te drijven met de arme Joden, die hij belegerd hield, en die, naar hij dacht, zich wel spoedig aan hem zouden overgeven. Maar God heeft dit opgenomen alsof deze lasteringen tegen Hem zelven gericht waren. In dit opzicht noemt hij hen ook *Vijanden Gods*, nl. omdat zij als doodsvijanden de Kerk vervolgende, zich hiermede tegen de majesteit Gods richten, onder wiens bescherming de Kerk zich bevindt. Wat betreft het tweede lid: door de *Voetstappen* des Gezalfden bedoelt hij de komst van Christus, evenals bij Jesaja (Hoofdst. 52 : 7) Hoe schoon zijn de voeten, die vrede verkondigen. Want, hoewel het Hebreeuwsche woord soms de Hiel beteekent, is het toch hier, evenals dikwijls elders, genomen voor de zool of het onderste vlak van den voet. Anderen vertalen het door Het spoor, maar de zin blijft gelijk. Zooveel is zeker, dat hij door het woordfiguur Synecdoche, door de zool de voeten aanduidt, en voorts door de voeten, volgens het woordfiguur, dat Metonymie, of naamverwisseling, genoemd wordt, bedoelt hij de komst van den Messias. Want de goddeloozen, ziende dat de Joden zich immer versterkten door de hoop op verlossing, en dat zij geduldig alle ellende verdroegen, omdat hun een Verlosser beloofd was, hebben hun geduld minachtend bespot, alsof het niets was dan een verzinsel wat de Profeten van de komst van

Christus hebben getuigd. En ook thans, nu Hij reeds geopenbaard is aan de wereld, maar opgenomen zijnde in de heerlijkheid des hemels, waar Hij nog verwijlt, schijnt Hij verre van ons verwijderd te zijn en zijne Kerk te hebben verlaten, en daarom spotten deze vuile honden met onze hoop alsof zij niets dan eene ijdele inbeelding was.

53. *Jehovah zij eeuwiglijk geloofd.* Ik sta er over verbaasd dat sommige uitleggers zich verbeelden dat dit vers door den een' of anderen schrijver, die het boek gekopieerd heeft, bijgevoegd is, zeggende dat dit vers niet overeenkomt met het verband van den tekst. Alsof lof en dankzegging aan God niet even geschikt en voegzaam zijn aan het einde als aan het begin. Ik twijfel dus niet, of de Profeet heeft, na vrijmoedig zijne klacht te hebben uitgestort over de rampen der Kerk, nu welbewust en voorbedachtelijk, ten einde zijn leed te verzachten, eene lofzegging aan God uitgesproken. Wat betreft de uitdrukking *Amen en Amen* ik wil gaarne aannemen, dat zij hier geplaatst is als slot van het derde boek, gelijk dit ook bij de twee vorigen gezien is. Maar wie hij ook is, die dezen Psalm gedicht heeft, er is niet aan te twijfelen, of hij heeft door deze woorden van juichende blijdschap het scherpe zijner smart willen verzachten te midden van zoo zware ramp en tegenspoed, ten einde blijder hope te koesteren op eindelijke uitredding.

PSALM 90.

INHOUD: Mozes handelt in dezen Psalm over de kortheid en de ellende van het menschelijk leven, alsmede over de straffen, die aan het volk van Israël waren opgelegd. Om nu door eenige vertroosting de smart der geloovigen te verzachten en hunne vrees, waardoor zij aangegrepen waren op het gezicht van hetgeen, waaraan de menschen van nature onderworpen zijn, en bovenal van wege de zware beproeving, waaronder zij zelven gebukt gingen, tot bedaren te brengen, begint hij met de bijzondere genade, die God bewezen heeft aan het volk, dat Hij had verkoren. Daarna verhaalt hij in korte woorden hoe ellendig de toestand der menschen

is, indien zij slechts voor de wereld leven, voornamelijk als God hen als misdadigers oproept om voor zijn' rechterstoel te verschijnen. Vervolgens, na de klacht te hebben geuit, dat ook de kinderen van Abraham voor een' tijd zoodanige strengheid hadden ondervonden, dat de smart hen schier had verteerd, bidt hij God, vertrouwende op de vrije gunst en genade, waardoor Hij hen had aangenomen, dat Hij zich goedertieren en milddadig zal betoonen jegens hen, gelijk Hij dit ook van ouds gedaan heeft, en dat Hij ten einde toe den loop zijner genade zal doen voortduren.

1. Een gebed van Mozes, den man Gods. Heere, Gij zijt ons eene toevlucht geweest van geslacht tot geslacht. 2. Vóórdat de bergen geschapen waren, en Gij de aarde en de wereld geformeerd hadt, van eeuwigheid tot eeuwigheid zijt Gij God.

Men weet niet met zekerheid of deze Psalm door Mozes gedicht werd, of dat een der Profeten dit lied ten behoeve des volks vervaardigd heeft naar aanleiding van het gebed, dat Mozes van mond tot mond heeft overgeleverd. Hoe dit zij, het is waarschijnlijk niet zonder reden, dat de Psalm aan Mozes werd toegeschreven, en daar reeds in zijn' tijd Psalmen in gebruik waren, twijfel ik voor mij niet, dat hij er de auteur van geweest is. Sommigen zeggen, dat de Psalm dit opschrift draagt, omdat hij door de opvolgers van Mozes werd gezongen, maar ik weet niet, waarom zij tot zoo onbeduidend een verzinsel de toevlucht nemen; ook worden zij door hetgeen er terstond op volgt, openlijk weerlegd. Want het is niet zonder oorzaak, dat Mozes hier uitdrukkelijk *de Man Gods* wordt genoemd, hij wordt met dezen eerenaam versierd, ten einde meer gezag bij te zetten aan zijne leer. En indien het geoorloofd is gissingen te wagen, dan zou men zeggen, dat het wel mogelijk is, dat hij dit gebed gedicteerd heeft, toen hij op het punt was van te gaan sterven, ten einde de langdurige droefheid te verzachten, waaronder het volk schier wegkwijnde, en hun hart te vertroosten, dat door zoo vele rampen gedrukt was. Want hoewel God eene bewonderenswaardige goedheid had betoond door hen te verlossen, zoodat hunne vorige ellende wel verzwolgen kon worden in de groote blijdschap dier uitredding, zoo weten wij toch, dat deze genade spoedig daarna door hunne

ondankbaarheid werd uitgewischt, zoodat zij gedurende een tijdsgewricht van volle veertig jaren in de woestijn wegkwijnden. Mozes mocht dus wèl bidden, dat het God mocht behagen zijn volk met goedertierenheid en lankmoedigheid te behandelen naar het getal der jaren, dat Hij hen gedrukt had.

1. *Heere*, *Gij zijt ons een toevlucht geweest*, enz. De kinderen Abrahams door een bijzonder voorrecht van geheel het overige menschdom scheidende, verheerlijkt hij de genade der aanneming waarmede God hen had verkoren. En het doel dezer inleiding is, dat God de genade, die Hij voormaals aan de heilige aartsvaderen heeft bewezen, thans moge vernieuwen en haar zal blijven betoonen jegens hun nageslacht. Sommige uitleggers zijn van gevoelen, dat Mozes zinspeelt op den Tabernakel, omdat de majesteit Gods zich dáár openbaarde, als of Hij zijne woonplaats had in het midden zijns volks; maar het schijnt mij toe, dat dit hier niet te pas komt, veeleer omvat hij geheel den tijd dat de Vaderen als vreemdelingen in het land Kanaän hebben verkeerd. En voorts, dewijl de Tabernakel toen nog geene veertig jaren bestaan had, zou ook de lange duur, waarvan hier gesproken wordt, daar niet mede overeenkomen. Hij verhaalt dus niet wat of hoedanig de Heere zich betoond heeft jegens de Israëlieten sedert Hij hen verlost en bevrijd heeft, maar hoe de vaderen Hem ten allen tijde en van den beginne aan hebben bevonden. Daar dezen nu altijd zwervers zijn geweest, dewijl zij geene vaste woonplaats hadden, zegt hij zeer juist en gepast, dat God hun tot toevlucht en woning is geweest. Want hoewel de toestand van alle menschen geene vastigheid heeft op de aarde, weten wij toch, dat Abraham en zijne afstammelingen inzonderheid vreemdelingen en bijwoners zijn geweest, en in vergelijking met anderen als ballingen waren. Aangezien zij dus als reizigers waren in het land van Kanaän totdat zij naar Egypte gingen, waar zij ook slechts als bij toelating van dag op dag hebben gewoond, waren zij wel genoodzaakt eene woning te zoeken onder de schaduw Gods, zonder welke zij nauwelijks onder de inwoners dezer wereld gerangschikt konden worden, aangezien zij overal vreemdelingen waren, en van de eene plaats naar de andere gevoerd werden. En daar de Heere hen op al hunne reizen ondersteund en beschermd had, ook toen zij onder vreemde en barbaarsche volkeren verkeerden, aan wier kwelling en onrecht zij waren blootgesteld, verhoogt en prijst Mozes deze genade op zeer merkwaardige wijze, daar hij God eene woning of schuilplaats noemt voor zijne arme vluchtelingen, die te allen

stonde van plaats tot plaats gingen om ergens eene toevlucht te vinden. Hij laat de grootte dier genade nog meer uitkomen door te spreken van den langen duur, omdat Hij gedurende een tijdsverloop van vier honderd jaren niet opgehouden heeft hen te ondersteunen en te helpen, zoodat zij immer onder zijne hoede en bescherming bleven.

2. *Vóórdat de bergen geschapen waren*, enz. Aangezien Mozes van eene groote verborgenheid wil spreken, heeft het den schijn alsof hij gansch gewone dingen zegt, ja meestal op kinderachtige manier spreekt. Want, wie weet niet, dat God bestond, eer de wereld geschapen was? Wel is waar, iedereen belijdt dit, maar nauwelijks zal men er een op honderd vinden, die er vast van overtuigd is, dat God zich immer gelijk zal blijven. Nu wordt God hier vergeleken bij de schepselen, die (gelijk wij weten) aan voortdurende veranderingen zijn onderworpen, zoodat onder den hemel niets bestendig is, daar vooral het menschelijk leven vol is van beroeringen. Opdat nu de menschen God niet zullen afmeten naar hun eigen wisselvalligen toestand, wordt Hij hier voorgesteld in een' staat van vastheid en rust. En zoo ziet de eeuwigheid, waarvan Mozes spreekt, niet alleen op het wezen Gods, maar ook op zijne voorzienigheid, waardoor Hij de wereld regeert. Want, hoewel Hij de wereld aan verschillende wisselingen onderwerpt, blijft Hij toch onveranderlijk en onbewogen, en dat niet slechts ten opzichte van zich zelven, maar omdat ook de geloovigen ervaren, dat Hij niet veranderlijk is, maar standvastig blijft in macht, waarheid, gerechtigheid en goedheid gelijk Hij van den beginne af geweest is. Wel is waar kon deze eeuwige en onveranderlijke standvastigheid niet bemerkt worden vóór de schepping der wereld, aangezien er toen nog geene oogen waren om er getuigen van te zijn; maar men kan er over oordeelen uit hetgeen daarna gevolgd is, omdat, terwijl alle dingen aan allerlei veranderingen en afwisselingen onderhevig zijn, Hij immer zijn' aard blijft behouden. Er zou hier ook eene tegenstelling kunnen wezen tusschen Hem en alle de goden, die de Heidenen zich gemaakt hebben, en die door de dwaling en de dwaasheid der menschen langzamerhand tot eene groote menigte zijn aangegroeid. Maar ik heb reeds aangetoond wat de strekking is van hetgeen Mozes zeggen wil, nl. dat wij verkeerd doen, zoo wij God willen beoordeelen naar ons zelven en naar ons verstand of begrip, en dat wij, telkenmale als wij aan Hem denken, ons boven de aarde ja zelfs boven de hemelen moeten verheffen.

3. Gij zult den mensch verminderen totdat hij gansch verbrijzeld is, en zeggen: zonen Adams, keert weder. 4. Want duizend jaren zijn voor uwe oogen als de dag van gisteren, nadat hij voorbijgegaan is, en als eene nachtwake. 5. Gij hebt hen weggevoerd als door bergstroomen; zij zullen een slaap zijn; in den morgenstond zal hij groeien als het gras. 6. In den morgenstond zal het groeien en bloeien; des avonds zal het afgesneden worden en verdorren. 7. Want wij bezwijken onder uwen toorn, en wij vergaan onder uwe grimmigheid. 8. Gij hebt onze ongerechtigheden voor U gesteld, en onze verborgen zonden in het licht uws aanschijns.

3. *Gij zult den mensch verminderen.* Hij spreekt ten eerste van de broosheid des menschelijken levens, en betreurt de ellende er van, niet om God te beschuldigen dat Hij er niet beter in voorzien heeft, maar opdat Hij des te eerder tot medelijden zou worden bewogen, gelijk elders gezegd is, dat Hij den sterfelijken menschen genade schenkt, als Hij bedenkt waarvan zij gemaakt zijn, en dat zij niets dan stof en hooi zijn (Ps. 103 : 14). Nu vergelijkt hij den loop onzes levens bij een' ring of cirkel, omdat God ons plaatsende op de aarde, ons in eene enge ruimte doet omwentelen; en als wij aan het laatste punt zijn gekomen, trekt Hij ons in een oogwenk tot zich terug. Sommigen verklaren dit anders, te weten, dat God de menschen leidt tot aan hun' dood, en hen daarna in de opstanding wederom vernieuwt. Maar dit is al te gezocht en komt niet overeen met den tekst. Er is dus eene eenvoudige omschrijving van ons leven, te weten; dat het als eene soort van korte omwenteling is, waarbij wij onzen cirkel zeer snel doorloopen hebben, en waarvan het laatste punt het einde onzer loopbaan is. En deze wetenschap toont beter welk eene genade God aan zijne dienstknechten heeft bewezen, als Hij hen aanneemt tot zijn bijzonder volk, opdat Hij hen ten laatste in zijn eeuwig erfdeel zal ontvangen. En het is niet zonder reden, dat hij er bij wijze van tegenstelling bijvoegt dat *Duizend jaren voor God zijn als de dag van gisteren.* Want, hoewel wij er door de ondervinding van overtuigd zijn, dat de

menschen, na dat zij hun' cirkelloop volbracht hebben terstond uit de wereld weggenomen worden, toch is de wetenschap dier broosheid niet in ons hart gegrift, omdat wij onze oogen niet opheffen boven deze wereld. Want, van waar komt deze zoo groote stompzinnigheid, dat de menschen, verknocht aan het tegenwoordige leven, over hunne zaken beschikken als of zij nog twee duizend jaren te leven hadden, indien het niet is omdat zij hunne zinnen op niets hoogers kunnen richten dan op hetgeen voor hunne oogen is? Iedereen beeldt zich in, als hij zich bij anderen vergelijkt, dat hij wel lang zal leven. Kortom, de menschen zijn zoo stompzinnig, dat dertig jaren, of minder nog, hun eene eeuwigheid toeschijnen; zij erkennen niet hoe kort hun leven is, terwijl hunne gedachten nog gansch en al met deze wereld vervuld zijn. Daarom is het, dat Mozes ons wakker schudt door onzen geest op te heffen tot aan de hemelsche eeuwigheid Gods, zonder welke wij niet bespeuren hoe ras ons leven ten einde spoedt. Want die inbeelding van lang te zullen leven gelijkt op een' slaap, waarin wij als verstijfd en verdoofd zijn, totdat de overdenking van het hemelsche leven het dwaze begrip doet verdwijnen, dat wij ons van den staat dezer wereld hebben gevormd. Omdat nu de menschen zoo verblind zijn, stelt hij hun God voor oogen als Rechter; alsof hij zeide: Heere, indien de menschen zich een denkbeeld wilden vormen van deze eeuwigheid, van waar Gij deze snelle omwentelingen der wereld gadeslaat, dan zouden zij geene zoo groote waarde hechten aan het tegenwoordige leven; maar omdat zij niet bedenken, waar de wezenlijk lange duur is, maar veeleer hunne oogen moedwillig afwenden van den hemel, zijn zij zoo stompzinnig, dat zij één' dag als honderd jaren achten. En dat Mozes zich in zijn spreken tot God zelven richt, geeft aan zijn woord grooten klem en nadruk, daar er in ligt opgesloten dat hunne dwaasheid hem ergerde en weerzin inboezemde, alsof hij zeide, dat het vergeefsche moeite was tot dooven te spreken, die niet willen begrijpen, dat zij broos en sterfelijk zijn, hoewel de ervaring het hun moest leeren, daar zij er dagelijks de voorbeelden van voor hunne oogen zien. Petrus haalt dezen volzin aan in eenigszins verschillende beteekenis (2 Petrus 3 : 8) ofschoon hij den tekst daarom toch niet misbruikt, omdat hij hetgeen hij betoogen wil zeer juist en gepast uit het getuigenis van Mozes afleidt. Mozes wil de menschen opheffen ten hemel door hun hunne dwaze en ongerijmde inbeeldingen te ontnemen. En wat nu wil Petrus zeggen? Omdat velen de hope der opstanding ontkennen, daar zij het wachten moede zijn, als Christus zich

niet zoo veel haast om te komen als zij wel zouden wenschen, bestraft hij dit ongeduld en geeft er een uitnemend middel tegen aan de hand. Hij ziet hoe de menschen vervloeien en wegvallen van Gods beloften, omdat het hun toeschijnt dat God al te lang toeft. Van waar is dit, indien niet daarvan, dat zij kruipen op de aarde? Hij past dus zeer terecht deze uitspraak van Mozes toe als een middel om dit kwaad tegen te gaan. Want gelijk de ongeloovigen zich aan allerlei schijngenot overgeven, omdat zij al te zeer gehecht zijnde aan deze wereld, de hemelsche eeuwigheid niet proeven en smaken, zoo komt ook dit ongeduld uit dezelfde bron voort. Hieruit leeren wij wat het rechte gebruik dezer leer is. Want, wat is er de oorzaak van, dat wij zóó groote zorge hebben voor dit leven, dat niets ons tevreden kan stellen, en wij ons zelven kwellen? Is het niet omdat wij ons dwaselijk inbeelden, dat wij ons een eeuwig durend nestje kunnen maken in deze wereld? Van waar ook die gemelijkheid en dat ongeduld, zoodat wij den moed verliezen terwijl wij op de komst van Christus wachten? Is het niet omdat onze ziel kleeft aan het stof? Laat ons dan leeren niet te oordeelen naar het gevoel van het vleesch, maar afhankelijk te zijn van het oordeel Gods. Daarom moeten wij ons door het geloof verheffen tot aan zijn' hemelschen troon, van waar Hij verklaart dat het aardsche leven niets is. En voorts: Mozes beperkt deze duizend jaren niet slechts tot een' dag, maar tot den dag van gisteren, die reeds voorbij is; want alles wat nog voor onze oogen is, heeft nog eene zekere macht over ons, maar de herinnering aan hetgeen reeds voorbij is, treft ons veel minder. Wat betreft het woord *Nachtwake*, wij weten, dat de ouden gewoon waren den nacht te verdeelen in vier nachtwaken, elk van drie uren. Nu wordt dit beeld er bijgevoegd om de zaak nog meer te verkleinen, nl. dat voor God duizend jaren in niets verschillen van drie uren van den nacht, waarin de menschen nauwelijks weten of zij slapen of waken.

5. *Gij hebt hen weggevoerd als door bergstroomen.* Hij bevestigt wat hij te voren gezegd heeft, dat de menschen, terwijl zij omtrekken door deze wereld, als een' cirkel vormen, die slechts een oogenblik duurt. Want ik beperk dit woord *Wegvoeren* niet tot de zwaarste rampen, maar ik acht, dat de dood eenvoudig vergeleken wordt bij eene overstrooming, omdat, als wij, hoe kort ook, in deze wereld verwijld hebben, terstond nederdalen in het graf, en door de aarde worden bedekt. Aldus wordt de dood, die aan allen gemeen is, zeer gepast eene Overstrooming genoemd.

Want, terwijl wij hier beneden ademen, overstroomt ons de Heere niet minder dan hen, die omkomen op zee, en door de golven worden verzwolgen na schipbreuk te hebben geleden, zoodat men den dood zeer gepast eene onzichtbare overstrooming kan noemen. Alzoo ziet men klaarlijk, zegt Mozes, dat de menschen niets zijn dan een slaap, die zich diets maken, dat zij in hun' nietigen loop, eene gansch verwonderlijke kracht hebben. De vergelijking met *Gras*, die er bijgevoegd is, strekt om aan te toonen, dat de menschen des morgens uitgaan, zoo als men het gras ziet uitspruiten; dat zij groenen, of eene korte wijle bestaan, totdat zij afgesneden worden en verdorren Omdat de werkwoorden in het enkelvoud staan, acht ik dat men ze het best samenvoegt met het woord *Gras*; maar zij kunnen ook zeer goed betrokken worden op iederen afzonderlijken mensch. Evenwel, men kan dit doen zooals men wil, omdat de zaak toch op hetzelfde neerkomt wat den inhoud of de beteekenis betreft. Deze leer vereischt eene vlijtige overdenking, omdat, hoewel wij allen belijden, dat niets zoo broos en bouwvallig is als ons leven, een iegelijk van ons toch als door waanzin vervoerd, zich eene onsterfelijkheid op aarde voorspiegelt Want, wie gedenkt dat hij sterfelijk is, weerhoudt zich van zich met velerlei bezig te houden, omdat hij zich haast tot zijn doel. Maar daar wij geen einde maken aan onze zorgen en bekommernissen, moeten wij ons voortdurend aansporen om ons geene duizend levens voor te stellen van de schaduw van een leven, die voorbijgaat

7. *Want wij bezwijken onder uwen toorn.* Mozes heeft zeer gepast melding gemaakt van Gods toorn; omdat, zoo de menschen daar niet genoegzaam van doordrongen zijn, zij nooit behoorlijk zullen overwegen wat de ervaring hen dwingt te erkennen, nl. hoe snel hun loop volbracht is en zij zelven verwelken. Evenwel, Mozes had nog eene andere reden om deze twee zaken saam te voegen, nl. dat de menschen van nature reeds zeer broos zijn, schier niets dan eene schaduw, maar dat het volk van Israël nog daarenboven nedergeworpen was door de hand van God, die in tegenheid met hen wandelde. Want de toorn Gods is minder draaglijk in onze broosheid, dan wanneer wij eenige — zij het ook middelmatige — kracht hadden. Overigens: om aan te toonen dat hij door deze klage niet bedoelt tegen God te murmureeren, zegt hij, dat de toorn Gods rechtvaardig is, hoe schrikkelijk hij ook wezen moge, omdat het volk Hem door hunne ongerechtigheid had getergd. Want zij, die zich onder de slaande hand Gods niet verootmoedigen, zullen zich hoe

langs zoo meer verharden. Daarom is het ware middel om zich de zaak ten nutte te maken en tegelijk ook om onzen hoogmoed neder te werpen, te gevoelen dat God een rechtvaardig Rechter is. Nadat Mozes dus met korte woorden geleerd had, dat de menschen van nature reeds verdwijnen als rook, leidt hij hieruit af, dat het dan ook niet te verwonderen is, dat God hen, die Hij achtervolgt met zijn' toorn, verdoet en verteert. Nu moet men letten op de wijze van spreken, dat, wanneer God de teekenen doet zien van zijn' toorn, Hij zich de ongerechtigheid der menschen voor oogen stelt; want hieruit volgt dat elke verlichting of verzachting, die ons te beurt valt, met volle recht aan het geduld en de verdraagzaamheid moet worden toegeschreven van God, die onze zonden begraaft ten einde ons te sparen. Het Hebreeuwsche woord *aloemenoe*, in het tweede lid van het vers, dat ik overgezet heb door *Onze verborgene zonden*, vertalen sommigen door *Onze jeugdigheden*; alsof Mozes gezegd had, dat de verkeerdheden, die in de jeugd bedreven zijn, in gedachtenis worden gebracht, hetgeen al te gewrongen is; want aldus zou er geene tegenstelling zijn tusschen De verborgen zonden, en Het licht van Gods aangezicht, waardoor Mozes te kennen geeft, dat de menschen zich verbergen in de duisternis, en zich met zeer veel bedriegerijen omgeven, terwijl God het licht zijns oordeels niet laat schijnen; maar zoodra God de zonden voor zijne oogen stelt, die zij door hunne geveinsdheid hebben verborgen, en als Hij hun de voorwendsels ontneemt, waarachter zij zich verschuilen, en waardoor zij denken te kunnen ontkomen, dan — ten onder gebracht door vreeze en verschrikking — zullen zij zich in waarheid en welbewust verootmoedigen.

9. Want al onze dagen zijn voorbijgegaan in uwe verbolgenheid; wij hebben onze jaren doorgebracht als eene gedachte. 10. In de dagen onzer jaren zijn zeventig jaren; en, zoo wij krachtig zijn, tachtig jaren; de roem daarvan is niets dan moeite en verdriet, omdat ons leven terstond voorbijgaat en wij heenvliegen.

9. *Al onze dagen.* Ofschoon het wel zou kunnen wezen, dat dit eene algemeene bevestiging is van den voorafgaanden zin, nl. dat geheel de loop van het menschelijk leven plotseling

verteerd wordt, zoodra God zich vertoornd betoont jegens ons, zoo geloof ik toch veeleer, dat Mozes hier uitbreidt en versterkt hetgeen hij boven van den toorn Gods gezegd heeft en van zijne strengheid in het straffen der zonde. Want hij zegt, dat de verschrikking, die God over zijn volk heeft doen komen, niet slechts voor een' tijd geweest is, maar dat zij zonder tusschenpoos heeft voortgeduurd tot aan den dood. Hij klaagt dus dat de Joden schier gansch dor en krachteloos zijn geworden door het langdurige aanhouden hunner ellende, omdat Gods toorn niet gestild was, en Hij dus hun leed niet verzacht heeft. Daarom is het niet te verwonderen als hij zegt, dat de jaren voorbij zijn gegaan als eene gedachte, wanneer de toorn Gods gedurende zóó langen tijd op hen heeft gedrukt.

10. *In de dagen onzer jaren*, enz. Hij keert wederom terug tot de algemeene leerstelling, dat de toestand der menschen broos is, ook wanneer God zijn' toorn niet openlijk toont om hen te verschrikken. Hoe lang, zegt hij, duurt het leven? Als wij onze jaren tellen, kunnen wij ten laatste tot het zeventigste reiken; of, zoo er krachtiger en sterker zijn, dan brengen zij ze tot aan tachtig jaren. Nu spreekt hij van de dagen der jaren, omdat, wanneer de tijd in kleine afdeelingen verdeeld is, dan zal het getal ons bedriegen, zoodat wij vertrouwen lang te zullen leven. Deze ijdele begoochelingen dus willende neerslaan, vergunt hij den menschen om vele duizenden van dagen in een klein getal jaren saam te vatten, maar dan zegt hij tegelijk dat deze groote hoop weldra tot niets wordt. Laten de menschen dan den tijd huns levens zooveel zij willen vergrooten en uitbreiden door de bedenking dat elk jaar drie honderd vijf en zestig dagen bevat, toch zal de termijn van zeventig jaren kort blijken te zijn, en zoo is dit dan toch het getal waarop hunne lange berekening ten slotte neerkomt. En hij, die tachtig jaren heeft bereikt, wacht slechts op de ure, dat hij ten grave zal dalen. Het is waar, Mozes zelf heeft langer geleefd, en misschien ook nog wel anderen uit zijn' tijd. Maar hij spreekt van hetgeen gemeenlijk plaats heeft. Nu werden zij, die toenmaals den leeftijd van tachtig jaren bereikt hadden, voor grijsaards gehouden, die aan den rand des grafs waren genaderd; zoodat het niet zonder reden is, als hij zegt, dat het niet dan de zeer sterken zijn, die tot zoo hoogen ouderdom komen. Door den *roem* verstaat hij de kracht, of voortreffelijkheid, waarop de menschen bogen. Nu is de zin hiervan: vóór dat de menschen nog afnemen en oud worden, zelfs in den bloei hunner jaren zijn zij reeds omringd van allerlei

kwelling; zij kunnen de zorgen niet vermijden; noch de smart, de krankheden, de ongemakken van allerlei aard, de angsten en benauwdheden waaraan ons sterfelijk leven onderworpen is. Dit heeft betrekking op geheel den loop van het leven. En inderdaad, als iemand bedenkt wat de toestand is van ons leven, van onze kindsheid totdat wij ten grave dalen, dan zal hij in ieder deel er van moeite zien en verdriet; want als de twee Hebreeuwsche woorden *amal* en *awen* saamgenomen worden, dan hebben zij de beteekenis van ongemakken en beproevingen; alsof Mozes gezegd had, dat het leven des menschen vol is van moeite en van allerlei kwelling, zelfs in den tijd wanneer zij zich beroemen en verhoovaardigen op hunne kracht en sierlijkheid. De reden, die hij er bij voegt, schijnt niet zeer goed te sluiten op hetgeen voorafgaat, als hij zegt, dat: *Ons leven terstond voorbijgaat en wij henen vliegen*; want het zou wel kunnen wezen, dat het geluk *kort*, maar daarom toch niet minder *geluk* is. Doch Mozes bedoelt dat de menschen zich dwaselijk beroemen op hunne voortreffelijkheid, omdat zij — of zij het willen of niet — genoodzaakt zijn op de toekomst te zien. Zoodra zij nu de oogen geopend hebben, zien zij dat zij haastelijk weggerukt worden naar den dood, en dat met ieder oogenblik hunne voortreffelijkheid verdwijnt.

11. Wie kent de sterkte uws toorns? En uw toorn is naar uwe vreeze. 12. Leer ons alzoo onze dagen tellen, en wij zullen ons hart tot wijsheid leiden 13. Keer weder, o Jehovah, tot hoe lange? Wees verzoend met uwe dienstknechten.

11. *Wie kent de sterkte uws toorns.* Hij gaat weder terug tot de bijzondere beproeving des volks. Want bij dezelfde gelegenheid had hij te voren geklaagd over de algemeene broosheid en ellende van het menschelijk geslacht. Nu roept hij terecht, dat de kracht van den toorn Gods onberekenbaar is; want, terwijl Hij zijne hand terugtrekt, dartelen de menschen op buitensporige wijze, evenals weggeloopen slaven, die de tegenwoordigheid huns meesters niet meer vreezen; en hunne weerstrevende natuur kan niet anders tot gehoorzaamheid gebracht worden dan door dat God hun eens een levendig besef geeft van zijn oordeel, zoodat zij verschrikt worden. De zin is dus, dat de menschen barsten

van hoogmoed, en zich onstuimig voorwaarts spoeden zoo lang God zich verbergt en zijn misnoegen niet toont, maar als zij genoodzaakt worden te gevoelen hoe ontzettend zijn toorn is, dan vergeten zij hunne hoogheid en worden tot niets. Hetgeen hier onmiddelijk op volgt: *Uw toorn is naar uwe vreeze* wordt gewoonlijk aldus verklaard: Hoe meer iemand God vreest, des te strenger zal hij worden behandeld, want: Het oordeel begint van het huis Gods (1 Petrus 4 : 17); en terwijl Hij de verworpenen in hunne weelde en overdaad laat blijven, bezoekt Hij zijne uitverkorenen met wederwaardigheden van allerlei aard; kortom: Hij kastijdt degenen, die Hij liefheeft. Het is dus eene leerstelling die waar en nuttig is, dat God hen, die Hem dienen, strenger behandelt dan Hij de verworpenen behandelt. Ik geloof echter dat Mozes hier iets anders heeft willen zeggen, nl. dat het alleen de oprechte vreeze Gods is, die ons wezenlijk ongeveinsd en ernstig zijn' toorn doet gevoelen. Want wij zien hoe de verworpenen, als zij streng door God gekastijd worden, òf hun leed verkroppen, òf wel in opstand komen tegen God, òf ook gansch verbaasd en verstomd blijven, alsof zij tegen alle rampen in verhard waren, zóó ver is het er van daan, dat zij zich verootmoedigen en onderwerpen. En zelfs als zij veel geraas maken en luid schreeuwen, zal de toorn Gods toch niet zóó doordringen tot hun hart, dat hun hoogmoed er door wordt gebroken. Alleen de geest der godvruchtigen wordt verbroken door Gods toorn; zij wachten niet totdat zijn bliksem hen treft, waaraan de goddeloozen zich roekeloos en onbeschaamd blootstellen; neen zij sidderen reeds, zoodra God slechts zijn' vinger tegen hen opheft. Ik acht dat dit de wezenlijke bedoeling is van den Profeet. Hij had gezegd dat de geest des menschen niet genoegzaam kan bevatten hoe schrikkelijk Gods toorn is. Nu zien wij hoe, al beweegt God ook hemel en aarde, er toch vele reuzen zijn, die er slechts mede spotten, en die met beestachtige onbeschaamdheid God minachten als Hij dondert. Dewijl hij echter handelt over eene leer, die eigenlijk alleen de kinderen Gods raakt, zegt hij, dat zij uitermate gevoelig zijn voor Gods toorn, om zich namelijk ootmoedig en vreedzaam aan zijne heerschappij te onderwerpen. Want hoewel de conscientie der goddeloozen hen kwelt en hun geene rust gunt, is het er toch zóó ver van daan dat deze heimelijke vreeze hun ootmoed leert, dat zij zich zelfs met nog meer trotschheid verheffen. Kortom: het zijn slechts de geloovigen, die den toorn Gods gevoelen, door welken zij onderworpen zijnde, tot de erkentenis komen dat zij niets zijn, en zich met ware nederigheid gansch en al in Gods handen overgeven. De verworpenen

kunnen niet genaken tot deze wijsheid, aangezien zij zich niet kunnen ontdoen van den hoogmoed, waardoor zij opgeblazen zijn; want zij zijn door het gevoel van Gods toorn niet bewogen, omdat zij Hem niet vreezen.

12. *Leer ons alzoo onze dagen tellen.* Sommigen vertalen: Aan het getal der dagen, maar in denzelfden zin. Want omdat Mozes zag, dat de menschen hetgeen hij tot nu toe geleerd heeft niet met hun verstand kunnen bevatten, tenzij God hen verlicht door zijn' Heiligen Geest, begeeft hij zich nu tot het gebed. Het is waar, op den eersten aanblik schijnt dit een dwaas gebed te zijn, om het getal onzer dagen te kennen. Want hoe? Daar zelfs de sterksten nauwelijks tachtig jaren bereiken, is het dan zoo moeielijk een zoo klein aantal jaren te leeren kennen? De kinderen kunnen al tellen als zij beginnen te stamelen, en wij hebben waarlijk geen' rekenmeester noodig om ons te leeren honderd te tellen op onze vingers. Maar zoo veel te schandelijker is dan onze domheid, als wij er nooit toe komen om den termijn onzes levens te kennen, die toch zoo kort is. Want wie een zeer bekwaam rekenkundige is, en zeer juist en nauwkeurig milioenen van millioenen weet te onderscheiden, zal toch de tachtig jaren van zijn eigen leven niet kunnen tellen. Het is voorwaar toch iets monsterachtigs dat de menschen alle afstanden meten en berekenen buiten zich zelven; dat zij weten hoevele voeten de afstand bedraagt van de maan tot aan het middenpunt der aarde; hoe groot de ruimte is, die de eene planeet scheidt van de andere planeet, kortom, dat zij hemel en aarde kunnen meten, maar voor zich zelven geene zeventig jaren kunnen tellen. Wij zien dus dat het niet zonder oorzaak is dat Mozes aan God om iets vraagt, waarvoor meer dan een menschelijk verstand noodig is om het te bevatten. Het laatste lid verdient ook zeer door ons opgemerkt te worden, waarin hij aantoont, dat wij dan eerst waarlijk ons hart tot wijsheid neigen, als wij begrijpen hoe kort het menschelijk leven is. Want, zou men beter kunnen aantoonen dat men gansch van verstand ontbloot is, als men immer ginds en weder dwaalt zonder een doel voor oogen te hebben? Nu zijn het alleen de geloovigen, die weten, waartoe het leven strekt, omdat zij het verschil begrijpen tusschen dit vergankelijk leven en de gelukzalige eeuwigheid, waarvoor zij geschapen zijn. Daarom zal niemand zijn leven rustig en met verstand kunnen inrichten, tenzij hij het einde zijns levens kent, dat wil zeggen, den dood, en er dus toe komt om te overwegen en na te gaan waartoe wij leven hier op aarde,

en wat ons doel is, ten einde te jagen naar den prijs der hemelsche roeping.

13. *Keer weder, o Jehovah*, enz. Na zijne klacht geuit te hebben, bidt hij thans, dat het Gode moge behagen, daar Hij nu zoo langen tijd niet had opgehouden zijn volk zwaar te straffen, eindelijk tot ontferming te worden bewogen en hetzelve genadig te zijn. Want hoewel Hij dagelijks eenigermate zijne liefde gaf te smaken, zoo was het toch eene zeer harde beproeving dat zij nog uit het Heilige Land waren verbannen, omdat Hij hun toonde, dat zij het zalig erfdeel onwaardig waren, dat God voor zijne kinderen had bestemd. Want het kon niet anders, of de schrikkelijke eed, dien God tegen hen had geslingerd, moest hun dikwijls voor den geest komen: Zij zullen in mijne ruste niet ingaan; maar hunne doode lichamen zullen in deze woestijn verrotten. (Numeri 14 : 23, 32). Ongetwijfeld heeft hij ook de harde slavernij, waaronder zij gedurende zoo langen tijd in Egypte gezucht hadden, saamgevoegd met hunne omzwervingen in de woestijn; en daarom is het terecht, dat hij hun langdurig kwijnen betreurt in deze uitdrukking der smart: *Hoe lang*. Gelijk gezegd wordt, dat God zich van ons afwendt, ons den rug toekeert, wanneer Hij de teekenen zijner gunst wegneemt, zoo moet onder zijn terugkeeren de tentoonspreiding zijner gunst en genade verstaan worden. Aangaande het Hebreeuwsche woord *nachem*, dat vertaald is door *Wees verzoend*: daar het *berouwen* beteekent, is de zin niet ongepast aldus: Het berouwe U over uwe knechten. Want men weet, dat naar het gewone spraakgebruik der Schrift, gezegd wordt, dat God berouw heeft, wanneer Hij, de droefheid wegnemende, en nieuwe stof gevende tot blijdschap, om zoo te zeggen tot andere gedachten is gekomen. Evenwel, zij die vertalen: Troost U over uwe dienstknechten, schijnen de bedoeling van Mozes het meest nabij te komen, omdat God door ons teederlijk te verzorgen behagen schept in ons, gelijk een vader in zijne kinderen. Nu is dit niets anders dan met hen verzoend te wezen en hun genade te betoonen, gelijk wij ter verduidelijking van den zin vertaald hebben.

14. Verzadig ons in den morgenstond met uwe goedertierenheid, zoo zullen wij juichen, en verblijd zijn in al onze dagen. 15. Verblijd ons naar de dagen onzer verdrukking, naar de jaren, in welke wij het

kwaad gezien hebben. 16. Laat uw werk aan uwe knechten blijken, en uwe heerlijkheid over hunne zonen. 17. En de schoonheid des Heeren, onzes Gods, zij over ons, en leid voor ons het werk onzer handen, ja leid het werk onzer handen.

16. *Laat uw werk aan uwe knechten blijken.* Omdat God, wanneer Hij zijne Kerk verlaat, dit eenigszins doet tegen zijne natuur in, en als het ware iemands anders karakter aanneemt, noemt Mozes zeer juist de bescherming, die Hij aan de kinderen Abrahams beloofd heeft, Gods *eigen werk.* Hoewel dus in alle de straffen en bezoekingen, die God over zijn volk heeft gebracht om wrake te doen over hunne ontrouw, ondankbaarheid, murmureering, lusten en onheilige begeerten, zijn werk openbaar werd, geeft Mozes toch bij uitnemendheid dien naam van „zijn werk" aan zijne zorge voor het welzijn des volks, waardoor Hij in de eerste plaats bekend gemaakt wilde worden, veel meer dan aan alle andere getuigenissen zijner sterkte en macht. Daarom is het dat Paulus de goedertierenheid Gods in het bijzonder met den eerenaam van heerlijkheid bestempelt (Rom. 9 : 23; Efeze 1 : 14). Want, hoewel God voorzeker zijne heerlijkheid handhaaft in het oordeel der wereld, zoo is Hem toch niets meer natuurlijk en eigen dan zich goed en goeddoende te betoonen; daarom wordt gezegd dat zijne heerlijkheid voornamelijk schittert in zijne weldadigheid. En wat de tegenwoordige plaats betreft, God was nog slechts begonnen zijn volk te verlossen, want Hij moest het nog in het bezit van het land Kanaän stellen. Daarom zou, indien zij niet uit de woestijn waren gekomen, de verlossing slechts duister geopenbaard zijn. Hierbij komt nog dat Mozes het werk Gods schat naar de belofte, die Hij gedaan had; en daarom zegt hij, dat het niet voltooid of volledig zou zijn, indien Hij zijne genade niet ten einde toe liet voortduren. Dit wordt nog duidelijker uitgedrukt in het tweede lid, waar hij niet slechts bidt dat zijne eigene tijdgenooten voorspoedig zullen zijn, maar ook *het geslacht*, dat toen nog niet geboren was, omdat ook de vorm van het verbond aldus was ingekleed: Ik zal u zijn tot een' God, en uw zaad na u (Genesis 17 : 7). Overigens worden wij door dit voorbeeld vermaand om in ons gebed ook hen te gedenken, die na ons zullen komen, aangezien ons inzonderheid de eeuwige voortduring der Kerk beloofd is tot aan het einde der wereld, gelijk wij in den vorigen Psalm hebben

gezien. Dat is de reden waarom wij in al onze gebeden, waarin wij Gode het welzijn der Kerk bevelen, ook onze opvolgers mede begrijpen, die nog niet geboren zijn. Wij moeten ook letten op het woord *Heerlijkheid* en *Schoonheid*, waaruit wij leeren, dat de liefde, die God ons toedraagt, onwaardeerbaar is. Want hoewel Hij, door ons te verrijken, voor zich zelven niets wint, wil Hij toch dat zijne heerlijkheid uitblinke, en dat zijne schoonheid zich toont in de goedertierenheid, die Hij ons bewijst, alsof zijne schoonheid haren glans zou verliezen, als Hij ophoudt van ons wel te doen. Daarna volgt *Leid over ons het werk onzer handen*, waardoor Mozes aanduidt, dat wij niets kunnen ondernemen of met goeden uitslag beginnen, tenzij God zich als de Werker en Bestuurder betoone, en ons leidt en regeert door zijn' Geest. Hieruit volgt, dat de ondernemingen en studiën der wereldlingen daarom zoo slecht uitvallen, omdat zij, door God niet te volgen, alles van de verkeerde zijde aanvatten, en dus wanorde teweegbrengen. En de woorden *Over ons* zijn volstrekt niet overtollig, want hoewel God ten goede keert alles wat Satan en de verworpenen beramen en bewerken, zoo heeft toch de Kerk, waarin God zijne heerschappij vreedzaam uitoefent, een bijzonder voorrecht. En inderdaad, door zijne voorzienigheid, die voor ons verborgen is, leidt God zijn werk, ten opzichte der verworpenen uitwendig; maar zijne geloovigen bestuurt Hij inwendig door zijn' Heiligen Geest, en daarom regelt en leidt Hij het werk hunner handen op goede en ordelijke wijze. De herhaling toont, dat er eene voortdurende volharding noodig is in Gods genade, omdat het niet volstaan zou indien wij voor de helft des wegs geleid werden, maar dat Hij voor den geheelen loop onze Leidsman moet wezen. Sommigen vertalen: Bevestig, en dit is niet gansch en al verkeerd. Ik heb echter gevolgd wat het meest met den tekst overeenkomt, te weten, dat God alle de daden en ondernemingen der geloovigen tot een goed en gelukkig einde zal brengen.

PSALM 91.

INHOUD: Hij leert dat God zorg draagt voor het welzijn der godvruchtigen, zoodat Hij hen in geenerlei gevaar zal verlaten. Hierdoor vermaant hij de geloovigen, om, vertrouwende op zijne

hulp, gerust en vrijmoedig voort te gaan te midden van alle gevaren. Deze leer is zeer nuttig, want, hoewel allen van de voorzienigheid Gods spreken, en erkennen, dat Hij de Bewaarder is der geloovigen, is er toch nauwelijks één op de honderd, die zijn heil en welzijn in zijne handen geeft.

1. Die in de schuilplaats des Allerhoogsten woont,
zal verblijven in de schaduw des Almachtigen. 2. Ik
zal tot Jehovah zeggen: Gij zijt mijne hoop en mijn
burcht, Hij is mijn God, op Hem zal ik hopen.
3. Voorzeker zal Hij u bevrijden uit den strik des
vogelaars, en van het schadelijk gevaar. 4. Hij zal
u bedekken met zijne vlerken, en onder zijne vederen
zult gij veilig zijn; zijne waarheid zal uw schild en
beukelaar wezen.

1. *Die in de schuilplaats des Allerhoogsten woont.* Sommigen van de Hebreeuwsche uitleggers lezen de eerste drie verzen aan één, zoodat de zin onvolkomen blijft tot aan dit lid: Voorzeker zal Hij u bevrijden uit den strik des vogelaars. Zij lezen dan als volgt: Die in de schuilplaats des Allerhoogsten woont, en onder de schaduw Gods verwijlt, tot hem zal ik van den Heere zeggen, dat Hij zijne hope is en zijn burcht, en de God op wien hij gerust kan betrouwen, omdat Hij hem bevrijden zal van den strik des vogelaars, enz. Maar het springt in het oog hoe gewrongen deze zin is. Daarenboven zijn zij, die deze meening voorstaan, hiertoe bewogen door eene beuzelachtige reden; want zij achten, dat in het eerste vers eene zelfde zaak tweemaal herhaald is, zonder dat er toch een' zin van te maken is; maar hierin bedriegen zij zich grootelijks. Want de auteur van dezen Psalm, wie hij ook moge geweest zijn, duidt gansch andere dingen aan, als hij zegt, dat zij, die verborgen zijn onder de hoede Gods, beschermd zijn tegen gevaar van wapenen, en in eene veilige en rustige plaats wonen. Wil iemand aldus spreken: wie God tot Beschermer heeft van zijn heil, zal rusten onder zijne schaduw, dan heeft hij in het tweede lid eene nog uitdrukkelijker verklaring, omdat de macht van God gesteld is tegenover de hulp der menschen. En zoo zegt de Profeet aan

deze plaats, dat zij, die in de schuilplaats van God wonen, zullen verblijven onder zijne schaduw, omdat zij ten laatste zullen gevoelen, waartoe zijne bescherming hun dient. Daar nu de meeste menschen verschillende schuilplaatsen zoeken, en naar ieder weet, dat hij blootgesteld is aan allerlei kwaad, den blik hierheen of daarheen richt, leert hij, dat zij geen veiligen burcht des heils zullen vinden, anders dan in de hulpe Gods. Daarom stelt hij de verwachting, door welke wij zoo dikwijls teleurgesteld worden tegenover de veiligheid en verzekerdheid van hen, die zich op God verlaten. Hij bevestigt deze zelfde leer in het tweede vers, en hij toont aan, dat hij spreekt van hetgeen hij zelf ervaren heeft, en tevens naar de bevinding des geloofs, hetgeen zeer noodig is voor hem, die anderen wil onderwijzen. Want dit is de ware kennis, die wij aan anderen van hand tot hand kunnen mededeelen, als wij verklaren hetgeen God ons geopenbaard heeft, en dat niet alleen met onze lippen, maar uit den diepsten grond onzes harten. De Profeet getuigt dus dat hetgeen hij zoo even geleerd heeft uit de diepste aandoening des harten voortkomt. Hoewel nu de letter Lamed dikwijls voor *van* genomen wordt, en door velen ook aan deze plaats aldus vertaald wordt, heb ik er toch een krachtiger zin aan gegeven in mijne overzetting. Want de geloovigen houden het niet slechts voor vaststaande, dat God hun tot burcht is, maar vertrouwende op zijne beloften, wenden zij zich gemeenzaam tot Hem. En zoo bevestigt hij door de vrijmoedigheid in het gebed, hoe veilig het is onder de schaduw Gods te wonen. Want dit heilig roemen is de grootste en voornaamste overwinning des geloofs, als wij, bij alles wat ons overkomt, onbevreesd de toevlucht nemen tot God, en er volkomen zeker van zijn, dat niet slechts onze wenschen door Hem verhoord zullen worden, maar dat wij ook genoegzame, ja overvloedige hulpe bij Hem zullen vinden. Nu zegt hij in het derde vers, dat de hope, waarvan hij gesproken heeft, niet ijdel of bedriegelijk zijn zal, omdat God de eeuwige Bevrijder is der zijnen. Want ik twijfel niet of hij spreekt tot zich zelven, en dat hij aldus moed grijpt om te hopen. Sommigen maken verschil tusschen *Den strik* en *Het verderf*, of de pestilentie, gelijk tusschen een verborgen en een openbaar kwaad; alsof de Profeet zeide: Hetzij Satan ons geheime lagen legt, of ons aanvalt in openlijken krijg, de hulpe Gods zal immer gereed wezen. En dit mishaagt mij niet. Want al zou iemand die woorden in eenvoudiger zin willen nemen, is het toch waarschijnlijk dat hier op allerlei kwaad geduid wordt, opdat wij zouden weten, dat wij nooit in gevaar zijn —

waarin dit gevaar ook moge bestaan — of God zal ons te hulp komen.

4. *Hij zal u dekken met zijne vlerken.* Dit beeld, dat in de Schrift ook elders gebruikt wordt, geeft ons eene zeer goede voorstelling van de wondervolle zorg, die God draagt voor ons welzijn. Als wij nagaan, wat de majesteit Gods is, dan zullen wij, voorwaar! geenerlei overeenkomst vinden tusschen haar en de hennen of de andere vogels, zoodat Hij zijne vleugelen zou moeten uitbreiden om zijne kiekens te bedekken. Daar Hij echter onze zwakheid aanziet, heeft Hij het niet beneden zich geacht om zich neder te buigen van zijne hemelsche heerlijkheid, ten einde onder het beeld eener hen ons teederlijk tot zich te roepen. Er is dus niets dat ons verhindert gemeenzamen toegang tot Hem te hebben, daar Hij op zoo menschelijke wijze zich tot ons nederbuigt. Hoewel nu de waarheid Gods, waarvan hij zegt, dat zij ons tot schild en rondas moet strekken, genomen wordt voor zijne trouw, omdat God de zijnen nooit verlaat in den nood, is er toch niet aan te twijfelen, of de Profeet heeft het oog op de beloften Gods zonder welke niemand zich onder zijne hoede zou durven stellen. Omdat wij dus zonder het Woord de goedheid Gods niet kunnen smaken, waarvan de Profeet spreekt, voert hij het aan als een getuigenis. En gelijk hij te voren, toen hij God heeft vergeleken bij een' burcht, gezegd heeft, dat zij die in Hem rusten, veilig zijn zullen, zoo zegt hij nu, daar hij het beeld gebruikt van een schild, dat Hij tusschenbeiden zal treden, ten einde ons tegen alle aanvallen te beschermen.

5. Gij zult niet vreezen voor den schrik des nachts, noch voor den pijl, die des daags vliegt. 6. Noch voor het verderf dat in duisternis wandelt, noch voor de pestilentie, die in den vollen middag verwoest 7. Aan uwe zijde zullen er duizend vallen, en tienduizend aan uwe rechterhand; maar tot u zal zij niet genaken. 8. Voorzeker zult gij het met uwe oogen zien, en gij zult de vergelding der goddeloozen zien.

5. *Gij zult niet vreezen.* De Profeet verklaart uitvoeriger hetgeen ik te voren reeds met een enkel woord gezegd heb, te

weten: Hoe Satan ons ook moge kwellen, en met welke wapenen hij ons ook moge aanvallen, hij ons toch geene wezenlijke schade zal toebrengen, als wij aan de hulpe Gods genoeg hebben. En het is heerlijk en kostelijk om te weten, dat zij, die God onder zijne hoede genomen heeft, van alle kanten wèl bewaard zijn. Want daar is niets dat moeielijker is dan God aan te nemen voor zijn Bevrijder, en zelfs wanneer iemand daar reeds toe gekomen is, zoo gebeurt het toch, wanneer wij door duizenderlei gevaren en dood omringd zijn, er een twijfel in ons hart sluipt, waardoor dan bezorgdheid en vreeze bij ons ontstaat. Daarom is het niet zonder reden, dat de Profeet van velerlei soort van kwaad gewag maakt, opdat de geloovigen zich niet slechts voor éene soort van ramp of ongeval door God beschermd zullen achten, maar kloekmoedig weerstand zullen bieden aan tallooze verzoekingen. Hij maakt melding van den schrik des nachts, omdat de duisternis de menschen vreesachtig maakt, en de nacht velerlei ongemakken met zich brengt, en wanneer wij dan een eenigszins ongewoon geluid hooren, nog meer beangstigd worden. Naar mijn oordeel heeft hij van den vliegenden pijl gesproken veeleer dan van een ander wapen, omdat hij meer uit de verte geschoten wordt, en omdat men wegens zijne snelheid niet goed op zijne hoede er tegen kan wezen. In het tweede lid herhaalt hij dezelfde zaak in dezelfde woorden, nl. dat er geenerlei kwaad is, dat God met het schild zijner hulpe niet afweert.

7. *Aan uwe zijde zullen er duizend vallen.* Hij gaat nog voort met denzelfden zin, te weten, hoewel bij den eersten aanblik de toestand van alle menschen gelijk is, de geloovigen toch door een bijzonder voorrecht van God bevrijd zullen blijven van het kwaad, dat dicht tot hen nadert, en als het ware gereed is hen te treffen. Want anders zou hun dadelijk deze redeneering voor den geest komen: Hoe! zijt gij niet gelijk aan alle menschen, wier leven door duizenderlei kwaad omringd is? Om nu dien twijfel weg te nemen, geeft hij uitdrukkelijk te kennen, dat hoewel de gansche wereld in verderf gedompeld is, God toch door zijne bijzondere zorge aan zijne dienstknechten zal toonen, dat zij niet gelijkelijk met de anderen om zullen komen. Deze waarschuwing is zeer noodig, want hoewel wij van nature aan velerlei ongemakken bloot staan, worden wij toch door een bijzonder voorrecht bewaard, zoodat wij te midden van het grootst gevaar toch altijd veilig zijn. In het volgende vers bedoelt hij niet slechts dat de ervaring dit zal leeren, omdat de geloovigen werkelijk zullen ondervinden, en als met hunne oogen zien, dat

hun heil en welzijn in Gods hand is; maar hij bevestigt deze leer door een' anderen bewijsgrond, nl. dat God, die de rechtvaardige Rechter is der wereld, door de boozen en verworpenen te straffen naar dat zij het verdiend hebben, de zijnen beschermt. Hoewel dus de dingen op aarde dikwijls verward zijn, zegt de Profeet dat de geloovigen in deze duistere nevelen toch zeer duidelijk de oordeelen Gods zullen onderscheiden, waaruit zij dan kunnen leeren, dat zij niet te vergeefs op Hem hebben gehoopt. Nu spreekt hij tot hen, die oogen hebben, en het ware licht des geloofs hebben ontvangen, die ijverig waken om de oordeelen Gods te beschouwen en na te gaan, en die ook geduldig en stil den gelegenen tijd afwachten, omdat de meesten zijn oordeel vooruit loopende zich door hun haasten ontroeren. En zoo komt het dat het vleeschelijk verstand de voorzienigheid Gods niet weet te onderscheiden. En hierbij komt nog, dat het ons genoeg moet zijn, dat God, zijne oordeelen meestentijds uitstellende tot den dag der volkomene openbaring, er ons hier toch reeds een' voorsmaak van geeft.

9. Omdat Gij, o Jehovah, mijne bescherming zijt,
gij hebt den Allerhoogste tot uwe schuilplaats gesteld.
10. Het kwaad zal u niet tegenkomen, en de plage
zal uwe tent niet naderen. 11. Want Hij heeft zijne
Engelen van u bevolen, opdat zij u bewaren in al uwe
wegen. 12. Zij zullen u op de handen dragen, opdat
gij uwen voet aan geen' steen stoot.

9. *Omdat Gij o Jehovah.* Met klem en nadruk blijft hij de voorzienigheid Gods loven en aanbevelen, omdat de menschen zoo traag en onverschillig zijn, dat zij niet dan met groote moeite opgewekt kunnen worden om de steunselen dezer wereld, waaraan zij zooveel hechten, te verlaten, om zich geheel en al in Gods handen over te geven, En gelijk dit nu dikwijls in dezen Psalm gebeurt, verandert hij nu de personen, zoodat hij in dit vers het woord uitsluitend tot God richt, en daarna wederom tot zich zelve spreekt. Nu noemt hij God *zijne bescherming*, ten einde door zijn voorbeeld des te krachtiger de andere geloovigen aan te sporen om tot Hem te gaan. Om dezelfde reden spreekt hij daarna tot zich zelven, ten einde des te meer zijne eigene gewaarwordingen te doen uitkomen. Want

dit is de ware toetssteen des geloofs, wanneer een iegelijk tot zich zelven inkeert en zijn eigen hart onderzoekt zonder dat er getuigen bij zijn; want als wij niet aan God genoeg hebben, maar de oogen op de menschen gericht houden, dan zal het nauwelijks kunnen geschieden, dat de eerzucht niet binnensluipt en de plaats inneemt van het geloof. Nu is er gezegd, dat God ons ter woning is, omdat Hij ons van boven en van beneden tegen alle gevaren beschermt, gelijk wij dit ook in het eerste vers van Psalm 90 gezien hebben. Nu kan men dit vers hier lezen zonder het af te scheiden van het andere, zoodat men het als het redegevend deel kan beschouwen; omdat er op volgt: *Het kwaad zal u niet tegen komen.* Maar hoe zal men de ontmoeting met het kwaad vermijden? hoe anders dan door veilig te schuilen onder de hoede en bescherming Gods? Wel is waar: ook de geloovigen ondervinden veel leed; maar de Profeet bedoelt, dat God zijne hand uitstrekt tegen de heftige aanvallen [om ze af te weren] opdat de geloovigen er niet door overstelpt en verpletterd zullen worden. Vervolgens strekt hij deze bescherming uit tot het gansche geslacht der godvruchtigen; want wij weten dat God zijnen dienstknechten de eer aandoet van hun zijne vaderlijke gunst te toonen en ook hunne kinderen daarin te doen deelen. Tenzij men dit wellicht eenvoudiger wil nemen, te weten: dat zij, die God kiezen tot hunne woning, zeer veilig in hunne eigene huizen zullen verblijven.

11. *Want Hij heeft zijne Engelen van u bevolen.* Ook dit is er door den Profeet voorbedachtelijk bijgevoegd, ten einde ons te gemoet te komen in onze zwakheid. Hierin zien wij met hoeveel goedheid God ons behandelt, wanneer Hij niet slechts het gebrek van wantrouwen vergeeft, maar het ook geneest, als Hij verklaart dat Hij ons tot burcht en beukelaar zijn zal; als Hij ons de schaduw biedt van zijne hand; als Hij zich onze woning noemt en eindelijk, als Hij zijne vleugelen over ons uibreidt om ons te beschutten en te bewaren. Indien zoo vele en zoo duidelijke beloften ons niet genoeg zijn, zijn wij dan niet zeer ondankbaar? Indien zijne majesteit ons verschrikt, vergelijkt Hij zich bij eene hen; als wij verschrikt zijn van wege de macht onzer vijanden; of als de menigvuldigheid der gevaren ons verbaast, dan stelt Hij ons zijne onverwinlijke kracht voor oogen, die al de macht der tegenstanders te niet doet. Nadat Hij nu door zoo velerlei middelen gepoogd heeft ons tot zich te trekken, en Hij ziet dat wij slechts traag en langzaam naderen, alsof wij aan Hem alleen niet genoeg meenden te hebben, voegt hij er ook de engelen

bij en stelt hen aan ons voor als de bewaarders van ons heil. En voorzeker is dit een uitnemend getuigenis zijner goedheid, als Hij om ons wantrouwen weg te nemen, ons verzekert, dat Hij van een machtig heirleger voorzien is om ons te beschermen. En Hij wijst niet slechts voor elken mensch een' engel aan; maar Hij wil dat deze hemelsche heirscharen zorg dragen voor ons heil. Want de Profeet spreekt hier tot ieder geloovige, gelijk wij ook gezien hebben in Psalm 34 : 8, dat de engelen zich legeren rondom hen, die God vreezen Hieruit blijkt, dat het een valsch verzinsel is te zeggen, dat iedereen zijn' bijzonderen Engel heeft. En het is ons zeer nuttig te weten, dat, gelijk wij tegen vele vijanden hebben te strijden, het dus noodig is, dat wij voorzien zijn van vele wachters. Indien God mij slechts één' engel gaf om mij te beschermen, dan zou dit alreeds iets zijn, maar als ik verneem dat de zorg voor mijn heil opgedragen is aan velen, dan is deze belofte van nog meer gewicht, gelijk ook Elisa, sterk zijnde in dit betrouwen, groote heirscharen van vijanden kon verachten (2 Kon. 6 : 16). En de schriftuurplaatsen, die de verschillende diensten onder de Engelen schijnen aan te wijzen, opdat zij iederen mensch beschermen en bewaken, is hier volstrekt niet mede in tegenspraak. Want het is zeker, dat God op verschillende wijze werkt door zijne Engelen, zoodat Hij aan een' enkelen de hoede van verscheidene volken toevertrouwt, en aan verscheidene Engelen de zorg voor één enkelen mensch. Nu betaamt het ons niet om al te nauwkeurig te willen onderzoeken, op wat wijze zij samen overeenkomen om voor ons heil te waken; vergenoegen wij ons slechts met deze leer van den Apostel, dat zij verordineed zijnde tot onzen dienst, immer tot onzen dienst bereid zijn (Hebr. 1 : 14). Want hetgeen elders gezegd is, dat zij gehoorzaam zijn aan God en zijne geboden volbrengen, strekt ook tot bevestiging van ons geloof, omdat God zich van hen bedient om ons te beschermen. Hoewel de Profeet hier nu spreekt van ieder lid der Kerk, is het toch niet zonder reden dat de duivel dit toegepast heeft op den Persoon van Christus. Want hoewel het altijd zijn streven en bedoelen is de waarheid Gods te verdraaien en te vervalschen, zoo kan hij toch, als hij van algemeene beginselen spreekt, een' zeer schoonen glimp geven aan hetgeen hij zegt, en dan is hij een tamelijk scherpzinnig theoloog. En voorzeker! daar het gansche menschelijke geslacht verbannen is uit het koninkrijk Gods, hebben wij met de engelen niets gemeen, en zij hebben niets van doen met ons. Het is dus Christus alleen, die, den grond van verschil weggenomen hebbende, ons met de Engelen

verzoent, gelijk het ook zijn ambt en werk is het verstrooide bijeen te vergaderen, zoowel in den hemel als op de aarde, gelijk Paulus hiervan spreekt in Efeze 1 : 10. Dit werd den aartsvader Jakob getoond onder het beeld eener ladder (Genesis 28 : 12). En daar wij door Christus met de Engelen tot één lichaam zijn vereenigd, zegt Hij: Van nu aan zult gij de hemelen zien geopend, en de Engelen Gods opklimmende en nederdalende op den Zoon des menschen (Joh. 1 : 52) Wij zien dus, dat hetgeen in den waren zin toekomt aan het Hoofd ook door Hem toekomt aan de leden. De Profeet bedient zich hier van het meervoud *al uwe wegen*, ten einde meer bepaald en duidelijk uit te drukken, dat, waar wij ook heen moeten gaan, de Engelen ons immer zullen geleiden. En wij zien, voorwaar! hoe slingerend en wisselvallig de loop is van ons leven, en door hoe vele stormen wij van uur tot uur her- en derwaarts worden gedreven. Daarom was het noodig dat de Engelen ons inzonderheid tot gidsen worden gegeven om ons in al onzen handel en wandel te leiden, opdat wij weten, dat zij voor ons heengaan, het zij de noodzakelijkheid ons naar rechts of naar links henenvoert. Intusschen is het waarschijnlijk, dat met het woord *Wegen* ons bescheidenheid wordt aanbevolen, opat wij God niet verzoeken door ons op hoogten te stellen, maar ons houden binnen de grenzen onzer roeping. Want indien iemand zich roekeloos vooraan wil stellen, en meer op zich wil nemen dan God hem vergunt, alsof hij tegen Gods wensch en wil in boven de wolken zou willen klimmen, dan moet hij niet denken, dat de Engelen de dienaren of helpers zullen zijn van zijne roekeloosheid. En het schijnt wel dat Satan dit woordeke listiglijk heeft weggelaten, toen hij Christus verzocht om zich roekeloos nederwaarts te werpen.

12. *Zij zullen u op de handen dragen.* Hij geeft nog uitbreiding aan hetgeen hij gezegd heeft van de hoede der Engelen; alsof hij zeide, dat zij niet slechts over ons waken opdat ons geen kwaad wedervare, en gereed zijn ons bijstand te verleenen, maar dat zij ook onze schreden zullen steunen met hunne handen, opdat wij onzen loop volbrengen zonder ons te wonden. Wel is het waar dat men dit niet ziet; want de geloovigen, die soms zwaar moeten zwoegen en werken op hun' weg, stooten zich dikwijls en vallen, en zelfs kunnen zij zich niet anders dan met groote moeite voortslepen. Daar het echter bij zoo groote zwakheid gebeuren zou, dat wij niet slechts ieder oogenblik zouden vallen, maar ook dat wij gansch zouden bezwijken, zoo God ons niet op wondervolle wijze ondersteunde, is het volkomen

terecht, dat de Profeet op zoo majestueuze wijze de hulpe looft en prijst, die ons door middel der Engelen geschonken wordt. Hier komt nog bij, dat wij niet sterk genoeg zouden zijn, om al de hinderpalen te boven te komen, die ons door Satan in den weg worden gelegd, indien God er ons niet overheen hielp. Wie eene vergelijking maakt tusschen deze twee zaken, nl. onze broosheid en zwakheid, en de doornen, de hobbelachtige plaatsen, slechte wegen; en voorts de stompzinnigheid van ons verstand, en de listigheid van Satan om ons strikken te spannen, zal bevinden, dat deze volzin volstrekt niet hyperbolisch, of overdreven is; maar hij zal erkennen dat wij geene drie stappen vooruit kunnen doen, zonder dat de Engelen ons op schier bovennatuurlijke wijze door de lucht dragen. En dat wij ons dikmaals stooten, dat moet aan ons zelven geweten worden, omdat wij ons scheiden van ons Hoofd. Hoewel God nu wil, dat wij overtuigd zullen zijn van onze zwakheid, als wij struikelen of vallen, zoo is het toch, daar Hij niet toelaat dat wij verpletterd worden, even goed als of Hij zijne hand onder ons gelegd had.

13. Op den leeuw en de adder zult gij treden, den jongen leeuw en den draak zult gij vertreden. 14. Omdat hij in Mij gerust heeft, zal Ik hem bevrijden; Ik zal hem verhoogen, want hij heeft mijn' naam gekend. 15. Hij zal Mij aanroepen, en Ik zal hem verhooren; in de benauwdheid zal Ik bij hem zijn; Ik zal hem uitredden en verheerlijken. 16. Ik zal hem met langheid der dagen verzadigen, en zal hem mijn heil toonen.

13. *Op den leeuw en de adder zult gij treden.* Hij bevestigt denzelfden zin door andere woorden. Te voren had hij onder de benaming *steenen* alle hindernissen begrepen, door welke Satan den loop van ons welvaren tracht tegen te houden. Thans duidt hij door adder en leeuw, leeuwenwelp en draak alle doodelijke gevaren aan, waaraan wij in deze wereld bloot staan. En gewis, terwijl wij onzen pelgrimstocht hier beneden volbrengen, ontmoeten wij wreede en giftige dieren op onzen weg. Wat zou het dan zijn, zoo God ons niet de overwinning beloofde over zoo vele gevaren, die ons gewoonlijk boven het hoofd

hangen. Wie dus let op deze verzoekingen, zal het niet vreemd vinden, dat de Profeet eene hyperbolische spreekwijze gebruikt, ten einde alle vrees en schrik van de geloovigen weg te nemen. Veeleer zal hij zeggen, dat er eigenlijk geen hyperbole, dat is: geene overdrevene voorstelling van de zaak is, omdat de uitkomst inderdaad beantwoordt aan deze woorden. Wel is waar, zoo lang wij buiten schot zijn, denken wij heel dapper te wezen; maar bij het minste leed dat ons overkomt, stellen wij ons leeuwen en draken voor, en schijnt het ons toe, dat wij aan moord en doodslag blootstaan. Daarom heeft de Profeet zijne woorden ingericht naar het gevoel van ons vleesch. Waar de Grieken *Adder* vertaald hebben, staat in het Hebreeuwsch eigenlijk *Leeuw*; en in het tweede lid is eene herhaling, zeer gebruikelijk bij de Hebreën; daarom is het niet noodig heel fijne onderscheidingen te zoeken tusschen deze vierderlei diersoorten; behalve dat het zeker is, dat hij door leeuwen en jonge leeuwen heftige en openbare beletselen aanduidt, door adders en draken de verholen gevaren, door welke wij listiglijk en plotseling overvallen worden als van uit de schuilhoeken der slangen.

14. *Omdat hij in Mij gerust heeft.* Opdat deze uitvoerigheid der taal geen weerzin bij ons zal verwekken, moet men in gedachten honden hetgeen ik gezegd heb, nl. dat de Profeet hierdoor te gemoet komt aan onze zwakheid, omdat wij nooit genoeg op de voorzienigheid Gods steunen, als wij door eenigerlei gevaar worden bedreigd. Daarom voert de Profeet God hier sprekend in ten einde door Hem te bevestigen wat hij te voren geleerd had. Wanneer God nu van den hemel verklaart, dat wij veilig onder de bescherming zijner vleugelen zijn, dan eischt Hij van de zijnen niets anders, dan dat zij hope zullen hebben; want het Hebreeuwsche werkwoord *gashak* (hetwelk Begeeren of beminnen beteekent, of, gelijk men gemeenlijk zegt, ergens behagen in scheppen) staat gelijk aan liefelijk te rusten in God, en zich te verlustigen in zijne genade. Hij belooft dus, dat Hij gereed en bereid zal zijn ons hulp te verleenen, mits wij Hem zoeken met ons gansche hart. Intusschen waarschuwt Hij ons, dat ons leven op aarde immer omringd is door allerlei dood, tenzij dat Hij zijne hand uitstrekt over ons, om ons te beschermen. Hoewel Hij nu ook dikwijls de ongeloovigen te hulp komt, zoo reikt Hij toch alleen aan de geloovigen zijne hand, zoodat Hij overal en in alles hun Verlosser is, en dit ten einde toe zal blijven. Ook de kennis van den naam Gods is zeer gepast gevoegd bij de hoop en het verlangen. Want, dat de menschen

den blik hier en daar heen richten, en hunne vreeze hen ginds en herwaarts drijft, vloeit nergens anders uit voort dan uit het feit dat de kracht Gods hun onbekend is, of liever, dat zij hoegenaamd niet geproefd of gesmaakt hebben wat God is, want in zijne plaats denken zij aan ik weet niet wat voor dooden afgod. Daar nu de ware kennis van den naam Gods vertrouwen teweegbrengt en aanroeping, en Hij niet in oprechtheid gezocht wordt dan door hen, die zijne beloften omhelzende en aannemende, Hem de eere geven die Hem toekomt, is het zeer betamelijk en gepast, dat de Profeet deze kennis als de bron en oorzaak der hope heeft gesteld, en de nuttigheid dezer leer zal ook nog beter begrepen worden, als wij nagaan hoe onverstandig de Papisten spreken over het geloof. Want, hoewel zij bevelen, dat men in alles God moet aanhangen, begraven zij toch zijn woord, door hetwelk ons de toegang moet worden geopend om Hem te zoeken. Hoewel nu *verhoogen* niets anders beteekent dan in veiligheid brengen, zoo is toch de reden van deze overdrachtelijke zegswijs, dat God de zijnen op heerlijke wijze bewaart, alsof Hij hen ergens op een' hoogen burcht stelde.

15. *Hij zal Mij aanroepen en Ik zal hem verhooren.* Hij verklaart nu meer uitdrukkelijk wat hij bedoeld heeft met *Rusten in God*, of in Hem zijn welbehagen of zijne liefde hebben. Want deze liefde en deze begeerte, die voortkomen uit het geloof, dringen ons om Hem aan te roepen. Hieruit ziet men wederom wat ik te voren reeds met een enkel woord gezegd heb, nl. dat de rechte wijze van bidden gegrond is op het Woord Gods. Want in dezen mogen wij niets naar ons eigen denkbeeld doen of ondernemen, maar God zoeken als Hij ons tot zich roept. Intusschen kunnen wij hieruit leeren, dat het geloof niet ledig nederzit en werkeloos is, maar dat het hieraan gekend wordt, dat zij, die het heil Gods verwachten, direct tot Hem gaan om in Hem hunne toevlucht te vinden. Nu wordt ons opnieuw geleerd dat de geloovigen niet vrijgesteld zijn van rampen en ellende, want God belooft hun geen kalm, weelderig leven, maar wèl belooft Hij hen te zullen helpen in hunne benauwdheden. Door het woord *Verheerlijken* geeft Hij te kennen, dat de hulp, waarvan Hij tot nu toe gesproken heeft, niet tijdelijk zal zijn, maar dat zij duren zal totdat zij den vasten en onwrikbaren heilstaat hebben bereikt. Wel is waar siert Hij hen reeds in deze wereld, en laat Hij zijne heerlijkheid in hen uitblinken; maar Hij geeft hun geene reden om te triumfeeren voordat zij den loop hunner verlossing volbracht hebben. Nu schijnt wel wat Hij in het

laatste vers belooft iets ongerijmds te wezen, omdat het meestal gebeurt, dat de geloovigen deze wereld eerder verlaten dan de ongeloovigen. Maar wij moeten hier herhalen wat wij elders gezegd hebben, dat de zegeningen Gods, die met dit broze leven in betrekking staan, niet algemeen zijn, en dus ook niet in een onafgebroken stroom blijven vloeien. Want hoewel Hij in rijkdommen en in andere gemakken des levens iets van zijne liefde geeft te smaken, volgt hier toch niet uit, dat Hij de armen haat; en hoewel lichaamsgezondheid en een krachtig gestel weldaden zijn, die uit Hem voortkomen, moeten wij toch niet denken, dat Hij de kranken en zwakken haat. De lengte des levens is hier ook in begrepen, waarmede God zijne dienstknechten zou verzadigen, indien het hun niet nuttiger ware deze wereld vroegtijdig te verlaten. Intusschen worden zij meer en beter verzadigd door eene kleine wijle levens dan de ongeloovigen door een tijdperk van duizend jaren. En zoo zal het nooit gebeuren dat een wereldschgezinde verzadigd wordt door een lang leven, want al zouden zij ook nog duizend jaren bestaan, zijn zij toch onverzadelijk, zoodat zij het leven zelven verzwelgen, en van de goedheid Gods niet genieten, die alleen rust geeft aan het hart. Daarom zegt de Profeet niet zonder reden dat de geloovigen door een bijzonder voorrecht verzadigd zullen zijn van het leven, voor wie het genoeg en meer dan genoeg is, dat zij den bestemden loop van hunne roeping volbracht hebben. En gewis, daar de eeuwigheid der dagen veel meer te achten is dan de lange duur, en het heil Gods niet besloten is in de enge ruimte dezes aardschen levens, behoort het hart der godvruchtigen hierop acht te geven in den dood zoowel als in het leven Want de Profeet voegt voorbedachtelijk als einddoel van de zegeningen Gods er bij, dat Hij den geloovigen zijn heil zal doen zien, nadat Hij gedurende hun gansche leven hun voortdurend zijne vaderlijke gunst getoond heeft.

PSALM 92.

INHOUD: De Psalm bevat eene vermaning om God te loven en vindt de stof daartoe in zijne werken, onder welke hij voornamelijk roemt zijne rechtvaardigheid in de bescherming zijner geloovigen, en zijn oordeel in het verderf der verworpenen Door

deze leer spoort hij allen aan om zich toe te leggen op oprechtheid van wandel; en opdat zij niet zullen bezwijken onder het dragen van het kruis belooft hij hun eene gelukkige uitkomst van al hunne beproevingen. En ten einde hen terug te houden van hunne booze wegen, verklaart hij, dat alle goddeloozen, hoewel zij voor een' tijd bloeien en welvaren, toch binnen kort zullen omkomen.

1. Een Psalm des Lieds voor den Sabbatdag. 2. Het
is goed Jehovah te loven, en uwen naam te zingen,
o Allerhoogste. 3. Des morgens uwe goedertierenheid
te verkondigen en des nachts uwe waarheid. 4. Op
het tiensnarig instrument en op de luit, met een lied
op de harp. 5. Want Gij, o Jehovah, hebt mij ver-
blijd door uwe werken, ik zal mij verheugen over het
werk uwer handen.

Het is goed. Ik twijfel niet of het was de gewoonte om dezen Psalm op den Sabbatdag te zingen, gelijk het opschrift dit dan ook aanduidt, en het blijkt ook uit andere plaatsen dat sommige Psalmen hiervoor gebruikt werden. Dewijl er nu in het Hebreeuwsch woordelijk staat: Het is goed te belijden, blijven sommige uitleggers bij de letter *Lamed* verwijlen, en verstaan het zoo, dat het goed is, dat er een zekere vastgestelde dag is, om den lof Gods te zingen; alsof de Profeet zeide, dat deze instelling nuttig is, dat men een' dag bestemd heeft, waarop de geloovigen zich oefenen om de werken Gods te bezingen. Maar het is bekend dat deze letter *Lamed* meestal tot niets anders dient dan om de onbepaalde wijs van het werkwoord aan te duiden, en daarom is de vertaling, die ik gegeven heb, het eenvoudigst. Nu is de reden, waarom de Profeet deze leer op den Sabbat toepast, zeer gemakkelijk te bevroeden, te weten, dat deze dag niet op zulk eene wijze geheiligd was, alsof God behagen schiep in de ledigheid, het niets doen, der menschen, maar opdat het volk, ontlast zijnde van alle gewone bedrijf of bezigheid, zich geheel en al aan de overdenking van Gods werken zou wijden. Want onze gedachten zijn licht afgeleid en vervreemden zich dan van God. En opdat wij ons nu bepaald met God bezig zouden houden, is het noodig dat wij van alle zorgen en beslommeringen ontheven zijn. De Profeet geeft dus te kennen, dat de Sabbat

niet op de rechte wijze geheiligd wordt door niets te doen, hetgeen al te grof zou wezen, maar dat hij verordineerd is om er den naam Gods op te loven en te verheerlijken. En hij wijst hen op het voordeel, dat hieruit voortvloeit; want er is niets dat ons meer opwekt en aanspoort om onzen plicht te doen, dan te weten, dat onze arbeid en moeite niet te vergeefs zullen zijn, en dat op hetgeen wij doen de goedkeuring Gods rust. In het volgende vers geeft hij de stof of het onderwerp aan, van den lof Gods, alsof hij zeide, dat God niet wil dat zijn naam door ons geprezen worde voor niets, of alleen maar om zijne grootte en macht, maar van wege *zijne goedertierenheid en trouw*, waarvan de ervaring alleen reeds genoeg moet zijn om deze begeerte in ons hart te doen ontbranden. En door deze woorden leert hij, dat Hij niet slechts waardig is om geloofd en geprezen te worden, maar dat wij ons aan snoode ondankbaarheid schuldig maken, als wij hieromtrent traag en nalatig zijn. Want, aangezien de getrouwheid en goedheid Gods zeer bijzonder op ons betrekking hebben, zal onze onverschilligheid of nalatigheid niet te verontschuldigen zijn, indien, zij ons hart niet stemmen om Hem te loven. Maar dat hij beveelt dat *zijne goedertierenheid zal verkondigd worden des morgens en zijne waarheid des nachts*, dat schijnt eene ongerijmde onderscheiding te wezen. Want, indien God voortdurend weldadig is, en niet maar bij tusschenpoozen, waarom zou men dan slechts een klein gedeelte van den dag gebruiken om deze deugd te bezingen? Hetzelfde kan ook van het andere deel gezegd worden, want ook zijne waarheid wordt niet slechts in den nacht gezien. Maar de Profeet spreekt in een' anderen zin, te weten, dat zoo wij des morgens beginnen met God te loven, wij hiermede moeten voortgaan tot aan het laatste gedeelte van den nacht, omdat zijne goedheid en trouw dit verdienen. Indien wij nu beginnen met zijne goedheid, zal zijne waarheid terstond daarna volgen, en zoo zal van het eene en het andere eene voortdurende opeenvolging zijn, gelijk zij dan ook in harmonisch verband met elkander staan. De Profeet heeft dus het eene niet van het andere willen onderscheiden, aangezien zij immer saamgevoegd zijn; maar hij heeft willen leeren, dat, zoo onze achteloosheid het niet belet, wij immer stof zullen vinden om God te loven, en dat wij ons niet waarlijk van den plicht der erkentelijkheid kwijten, indien wij niet voortdurend hiermede bezig zijn, evenals Hij ons voortdurend zijne goedheid en trouw bewijst. In het vierde vers richt hij zich eigenlijk tot de Levieten, die met het zingen waren belast, opdat zij de muziekinstrumenten ter hand namen; niet alsof dit

op zich zelven noodzakelijk was, maar omdat dit voor het oude volk een nuttig middel ter leering en stichting geweest is. Want God heeft niet gewild dat men de harp zou bespelen, alsof Hij naar de wijze der menschen, behagen schiep in de melodie, maar omdat de tijd der volkomenheid nog niet was gekomen, en zoo heeft Hij de Joden onder deze kinderachtige beginselen gehouden. Het doel nu is geweest, dat zij, alle traagheid afwerpende zich met vroolijken ijver zouden begeven om God van ganscher harte te loven. Want men moet wèl in gedachten houden, dat de dienst van God niet in deze uitwendige dingen bestond, maar dat zij, die nog onwetend en zwak waren, deze hulpmiddelen van noode hadden om Hem op geestelijke wijze te dienen. Evenzoo moet men ook wèl in het oog houden het verschil tusschen het oude volk en het nieuwe; want nu Christus geopenbaard is, en de Kerk tot vollen wasdom is gekomen, doen zij, die het licht des Evangelies nog in de oude schaduwen hullen, niets anders dan het verstikken. Hieruit leeren wij dat de Papisten door muziekinstrumenten te gebruiken geene navolgers, maar ware naäpers zijn van de vaderen, daar zij nog in den schaduwdienst der Wet behagen scheppen, waaraan het Evangelie een einde gemaakt heeft. Van deze zaak zullen wij nog elders hebben te spreken.

5. *Want Gij o Jehovah hebt mij verblijd door uwe werken.* De Profeet geeft opnieuw te kennen, dat de Sabbatdag niet verordineerd was opdat de menschen dien dag niets zouden doen, maar opdat zij al hunne vermogens zouden gebruiken om Gods werken te bepeinzen. Tegelijker tijd toont hij ook aan, dat diegenen wettige en geschikte verkondigers zijn van den lof Gods, die zijne vaderlijke milddadigheid over hen overdenken en gevoelen, opdat zij gewillig en met een vroolijk hart zich tot dien plicht der godsvrucht begeven. Maar intusschen geeft de Profeet te kennen dat, zoo wij de werken Gods nagaan gelijk het betaamt, zijne goedheid en trouw daarin duidelijk zullen blijken, waarvan hij boven gesproken heeft. Want ziehier in korte woorden waar onze blijdschap uit voortkomt, te weten: dat God zich Vader jegens ons betoont, en ons betuigt, dat ons heil Hem dierbaar is; gelijk ook de oorzaak van onze stompzinnigheid is, dat wij allen smaak verloren hebben, als het er op aankomt het doel van Gods werken te proeven. En daar nu het gansche heelal roept, dat God goed en waar is, zoo laat ons leeren verstandig acht te geven op deze getuigenissen, opdat een heilige blijdschap ons dringt zijn' heiligen naam te loven.

6. O Jehovah! hoe groot zijn uwe werken! Zeer diep zijn uwe gedachten gevormd. 7. De dwaze mensch zal ze niet kennen, en die geen verstand heeft, zal ze niet begrijpen. 8. Als de goddeloozen bloeien als het gras, en alle werkers der ongerechtigheid vermenigvuldigen, opdat zij eeuwiglijk omkomen. 9. Maar Gij, Jehovah, zijt hoog verheven tot in eeuwigheid.

6. *O Jehovah! hoe groot zijn uwe werken.* Nadat de Profeet in het algemeen van de werken Gods gesproken heeft, daalt hij thans af tot een bijzonder soort, te weten: dat God de wereld regeerende door zijne gerechtigheid, hoewel Hij voor een' tijd de straf der zonde uitstelt, ten laatste toch toont, dat Hij niet blind is, hoe lang Hij ook zijn' toorn moge inhouden, en evenzeer dat Hij, als Hij zijne dienstknechten onder het kruis brengt, hun heil niet gering acht. Naar mijn oordeel is de reden waarom hij inzonderheid dit deel noemt, hierin gelegen, dat de wanorde die in het leven der menschen wordt waargenomen, eene zware schaduw werpt over de orde van Gods voorzienigheid. Want wij zien, dat de goddeloozen zich vroolijk maken alsof er geen Rechter was in den hemel, en zich beroemen op hun goed geluk; en als Hij hen spaart, gaan zij zich onder dit voorwendsel te buiten om nog meer kwaad te doen, alsof zij aan zijne hand hadden weten te ontkomen. Bij deze verzoeking komt nog onze eigene stompzinnigheid, zoodat wij denken, dat God alle zorge voor de wereld van zich afgeworpen hebbende, nu ledig nederzit in den hemel. En wederom: wij kennen de zwakheid van ons vleesch waar het aankomt op verdrukkingen te lijden De Profeet heeft dus voorbedachtelijk dit deel gekozen, waarin hij aantoont dat God waakt voor het heil van het menschelijk geslacht. Hij begint met een' uitroep, want onze geest is zóó beneveld, dat de reden van Gods werken voor ons verborgen is, al schittert zij ook met nog zoo veel glans en luister. In de eerste plaats moeten wij verstaan, dat de Profeet hier niet spreekt van de schepping van hemel en aarde, noch van de algemeene voorzienigheid, van God in het bestuur der wereld, maar dat hij zijn woord beperkt tot de oordeelen, die Hij onder de menschen uitvoert. Nu roept hij uit dat de werken Gods in dit opzicht groot en heerlijk zijn, en zijne gedachten diep; te weten, omdat Hij het menschelijk geslacht regeert op eene wijze, die ons ver-

stand niet kan bevatten. Want gewis, zoo het in onze macht stond, zou een iegelijk onzer wel gaarne de orde Gods omkeeren. En daar dit nu niet in onze macht is, beschuldigen wij Hem zijdelings, dat Hij zich niet genoeg haast, hetzij om de geloovigen te verlossen, of wrake te doen aan de goddeloozen. Want er is niets dat ons minder redelijk toeschijnt dan dat Hij rustig nederzit, terwijl zij zich tegen Hem verheffen en met drieste vermetelheid zich te buiten gaan in allerlei kwaad, en de vromen en eenvoudigen naar hartelust kwellen; het schijnt, zeg ik, onverdraaglijk, dat God zijne dienstknechten aldus blootstelt aan de beleedigingen en geweldenarijen der boozen, en alzoo aan bedrog en leugen, aan roof en doodslag en alle andere ongerechtigheiden den vrijen teugel laat. En wat zullen wij er van zeggen dat zijne waarheid in duisternis is verborgen, en dat zijn heilige naam smadelijk onder de voeten wordt vertreden? Dat is de grootheid en majesteit van Gods werken, dat is de diepte van zijn' raad, die de Profeet zoo zeer bewondert. Het is voorzeker wel waar, dat er in het werk dezer wereld zoodanige hoogte van macht en wijsheid Gods is, dat zij ons verstand zeer verre te boven gaat; maar de Profeet heeft zeer bepaald willen terughouden van tegen God te murmureeren, als Hij het menschelijk geslacht anders regeert dan wij het zouden wenschen. Hetgeen dus door ons gewoon menschelijk verstand verafschuwd wordt, dat beveelt hij ons vol eerbied te bewonderen; want ten einde onze gehoorzaamheid op de proef te stellen, heft Hij zijne verborgene oordeelen op verre boven het bereik van ons verstand.

7. *De dwaze mensch zal ze niet kennen.* Hij voegt er dit uitdrukkelijk bij, opdat wij goed begrijpen, dat, zoo wij aan de oordeelen Gods den lof niet geven, die er aan toekomt, de schuld aan ons ligt. Want, hoewel hij gezegd heeft, dat dit diepe verborgenheden zijn, zoo zegt hij thans evenwel, dat, zoo zij voor ons niet duidelijk zijn, dit aan onze stompzinnigheid te wijten is. Nu bestempelt hij met den naam van *Dwazen* alle ongeloovigen, en stelt hen stilzwijgend tegenover de geloovigen, die God door zijn woord verlicht. Want deze onwetendheid en verblindheid heerschen in ons aller hart, totdat ons door de hemelsche genade de oogen geopend worden. Daarom moeten wij God bidden, dat Hij onze oogen reinigt, ten einde zijne werken goed te kunnen beschouwen. Intusschen neemt hij den smaad weg van de onbegrijpelijke wijsheid Gods, door allen als dwazen en onzinnigen te veroordeelen, die haar verwerpen; en hij ontrukt de geloovigen aan hunne onverschilligheid, opdat zij

zich vlijtiger er op toeleggen om de verborgenheden van Gods werken na te gaan.

8. *Als de goddeloozen bloeien.* Hij spot met zoodanige dwaasheid door een schoon en zeer gepast beeld te gebruiken: omdat wij oordeelen, dat de boozen, als zij niet terstond vernederd worden, als het ware over God zelven triomfeeren. Nu is er eene zekere concessie in zijne woorden, daar hij erkent, dat zij uitspruiten en bloeien; maar men moet wel letten op de verbetering, die er terstond bijgevoegd is, dat zij, evenals het gras, slechts voor eene kleine wijle bloeien, omdat hun voorspoed en geluk weldra tanen en verdorren. En aldus neemt hij wijselijk het struikelblok weg, waaraan schier de geheele wereld zich stoot, omdat wij al te dwaas denken, dat zij, die toch hun' ondergang reeds nabij zijn, gelukkig zijn. Wel is het waar dat zij heden bloeien, maar morgen worden zij afgesneden en verdorren. Aan eene andere plaats (Ps. 129 : 6) zullen wij zien, dat zij vergeleken worden bij gras, dat op de daken groeit, omdat, wijl het de vettigheid der aarde niet heeft, waaraan het zijn voedsel ontleent, het van zelf sterft. Maar thans stelt de Profeet zich tevreden met een eenvoudig beeld, en zegt dat de voorspoed der boozen hun' ondergang verhaast, evenals wanneer het gras rijp is, het slechts op de zeis wacht. En men moet wel letten op de tegenstelling tusschen den korten duur van hun geluk en hun leven, en het eeuwig verderf; alsof hij zeide, dat zij niet afgesneden worden om in de lente wederom uit te spruiten, gelijk het doode gras, dat wederom leven en kracht verkrijgt, maar dat zij veroordeeld zijn tot een eeuwig verderf. Wanneer hij daarentegen zegt, dat God *hoog verheven*, gezeten is in den hemel, dan wordt dit door sommigen zoo verstaan, alsof hij verklaarde, dat God de macht en het ambt heeft om de wereld te regeeren, opdat wij ons niet voorstellen dat er iets bij geval geschiedt, wanneer een zoo rechtvaardige Rechter de menschelijke zaken regelt en bestuurt. Dezen geven die verklaring, anderen wederom eene verschillende. Wat mij betreft, het schijnt mij toe dat de Profeet eene vergelijking maakt tusschen de vastheid van den troon Gods, en de beroering en beweeglijkheid der wereld, alsof hij zeide, dat men God niet schatten moet naar de wereld, waarin niets zeker of vast is. Want het is gansch wat anders wanneer Hij, die in rust is, de dingen der aarde van Boven gadeslaat, en dat niet slechts om op het verschil te wijzen tusschen God en de schepselen, opdat hij de eere krijgt die Hem toekomt, maar ook opdat wij leeren ons te verheffen

boven ons zelven en boven de geheele wereld, telkenmale als er sprake is van zijne heerlijke en verborgene voorzienigheid; omdat de blik van hen, die nog op aarde verkeeren, beneveld is. Opdat wij dus de oordeelen Gods zouden kunnen beschouwen, die in de wereld niet gezien worden, geeft de Profeet door dit woord *Hoogheid* te verstaan, dat God niet werkt naar onzen zin en lust, maar naar het door zijne eeuwigheid wordt vereischt. Ons aangaande, omdat ons leven kort is, en onze ondernemingen meestal niet uitgevoerd worden, daar zij door vele en velerlei beletselen worden vertraagd, en de gelegenheid zich niet altijd voordoet, haasten wij ons, en naarmate de wereld voortdurend beroerd wordt, wordt ook ons geloof beroerd en aan het wankelen gebracht; en daarom stelt de Profeet ons God voor oogen, gezeten op zijn' eeuwigen, onwankelbaren troon, zijne oordeelen uitstellende tot den door Hem bestemden tijd. Deze eerenaam heeft dus niet alleen betrekking op het wezen Gods, maar ook op de bevestiging van ons geloof; alsof hij gezegd had: Hoewel de geloovigen droevig zuchten op de aarde, en sidderen, zoo woont toch God, die de Hoeder is van hun leven, in den hemel, en beschermt hen door zijne eeuwige kracht.

10. Want zie, uwe vijanden, o Jehovah! want zie, uwe vijanden zullen vergaan, allen die ongerechtigheid doen, zullen verstrooid worden. 11. En Gij zult mijn' hoorn verhoogen als die des eenhoorns; ik ben met groene olie overgoten. 12. En mijn oog zal op mijne verdrukkers zien; op hen die tegen mij opstaan; en op hen, die mij belagen, zullen mijne ooren gericht zijn.

10. *Want zie, uwe vijanden.* Uit den vorigen zin leidt hij af, dat het niet anders mogelijk is, of God moet ten laatste zijne vijanden nederwerpen. En hierin zien wij nog duidelijker hetgeen ik zoo even geleerd heb, namelijk, dat de bedoeling van den Profeet geene andere strekking heeft, dan ons geloof te wapenen tegen alle aanvechtingen, en voornamelijk om het struikelblok weg te nemen, dat velen van den rechten weg afgeleid worden, als de voorspoed der boozen de voorzienigheid Gods verduistert. Dewijl hier nu een zware strijd gestreden moet worden, dringt de Profeet sterk aan op de bevestiging zijner leer. Want zoowel het betoog als de herhaling hebben

eene zeer groote kracht van uitdrukking. Ten eerste: hij verklaart met niet minder stelligheid dat de vijanden van God zullen vergaan, dan wanneer hun verderf reeds voor zijne oogen was, en dit bevestigt hij ten tweeden male. Hieruit leeren wij, hoe nuttig het hem was om met het oog des geloofs over deze wereld heen en op den troon Gods in den hemel te zien. Zoo laat ons dan uit zijn voorbeeld leeren, om, telkenmale als de voorspoed der goddeloozen ons geloof aan het wankelen brengt, ons te verheffen naar den hemel, want dan zal deze leer zich terstond aan ons voordoen, dat de voorspoed van de vijanden Gods onmogelijk lang van duur kan zijn. Te gelijker tijd wijst de Profeet ook aan wie de vijanden Gods zijn. Want Hij haat niemand zonder oorzaak, veeleer draagt Hij den menschen, dewijl zij zijne schepselen zijn, eene vaderlijke liefde toe. Daar echter niets zóó indruischt tegen zijne natuur als onrechtvaardigheid, verklaart Hij een' onverzoenlijken krijg aan alle goddeloozen. Ook vloeit hier geene kleine vertroosting uit voort voor de geloovigen, als men hun zegt wat de oorzaak is van het verderf der goddeloozen, dat zij noodwendig door God gehaat moeten worden, daar Hij zich zelven niet kan verloochenen. En een weinig verder verklaart de Profeet ook, dat hij zich dit doel voor oogen gesteld heeft, opdat deze hoop al het leed zou verzachten, dat hem zou kunnen treffen. Onder het beeld van *olie* toont hij de zegeningen Gods, die zijn deel zullen zijn. Hij noemt *groene olie*, die welke versch, niet ranzig is, en hare kracht niet heeft verloren door ouderdom. Het is ook opmerkelijk dat hij op zich in het bijzonder toepast de genade Gods, die aan alle godvruchtigen gemeen is. Want hiermede toont hij, dat eene algemeene leerstelling koud en dood is, zoo lang men niet voor zich zelven de overtuiging heeft een kind Gods te zijn, en er dus deel aan te hebben. Eindelijk, hoewel de vijanden hem plagen en kwellen, hem nu eens lagen leggen in het verborgen, en hem dan wederom aanvallen met openlijk geweld, is hij er toch van verzekerd dat God hem te hulp zal komen, ten einde te kunnen volharden in den krijg, die de wereld hem zonder tusschenpoozen aandoet. Hieruit ziet men tevens hoe onbedachtzaam sommige Rabbijnen verzonnen hebben dat Adam de auteur was van dezen Psalm. Alsof het mogelijk was dat zijne nakomelingen tegen hem zijn opgestaan!

13. De rechtvaardige zal groeien als de palmboom, hij zal vermenigvuldigd worden als de ceder op den

Libanon. 14. Zij zullen geplant worden in het huis
van Jehovah, en zullen bloeien in de voorhoven onzes
Gods. 15. Zij zullen nog vruchten dragen, zij zullen
vet en krachtig zijn in den ouderdom. 16. Opdat zij
verkondigen dat Jehovah recht is, dat Hij mijn rotssteen is, en dat in Hem geene ongerechtigheid woont.

13. *De rechtvaardige zal bloeien.* Hij gaat weder over tot eene leerstelling van algemeene toepassing: hoewel God de zijnen voor een' tijd beproeft met velerlei wederwaardigheden, hen onderwerpt aan allerlei kwelling en leed, hen bezoekt met rampen, zoo zal toch de uitkomst toonen, dat Hij hen niet vergeten heeft. En het is niet te verwonderen, dat de Profeet zoo sterk aandringt op deze leer, want niets is moeielijker voor de heiligen dan, wanneer zij als dood zijn en hun leven verborgen is, toch te hopen op wederherstelling. Sommigen denken dat door *de Cederen* een welriekende geur, en door den Palmboom eene zoete vrucht wordt aangeduid, maar dit is (misschien) al te gezocht. Het eenvoudigste is te zeggen, dat, hoewel zij voor een' tijd verdroogd, ja afgesneden waren, zullen zij toch na nieuwe krachten te hebben verkregen wederom opbloeien, zoodat zij met niet minder schoonheid en waardigheid zullen schitteren in de Kerk dan de cederen op den Libanon. Nu verklaart hij tegelijk ook van waar hun de kracht komt, die hen doet groeien, zeggende; *Dat zij geplant zijn in het huis van Jehovah*, niet slechts omdat zij daar eene plaats innemen (hetgeen ook met de geveinsden het geval is) maar omdat zij levende wortelen hebben, zijn zij er wèl gegrond, zoodat zij God vast aanhangen. Als hij spreekt van de *Voorhoven*, zinspeelt hij op den vorm van den Tempel, omdat het alleen aan de Priesters geoorloofd was in het Heilige te komen, en het volk aanbad in de voorhoven. Hij bedoelt dus, dat zij, die in het huis Gods geplant zijn, met Hem vereenigd zijn door eene ware en innerlijke genegenheid des harten, en daarom zegt hij, dat hun geluk niet van voorbijgaanden aard is, omdat het niet afhankelijk is van de wereld. Want er is niet aan te twijfelen, dat hij, de wortelen gelegd hebbende in de voorhoven Gods, dit bloeien uitstrekt tot het geestelijke en eeuwige leven. In dien zelfden zin zegt hij, *Dat zij nog vruchten zullen dragen en dat zij in den ouderdom* (die alle natuurlijke sappen en zelfstandigheden doet opdorren) *nog vet zullen zijn.* Want het is even goed alsof

hij hen van het gemeene lot van andere menschen vrijstelde, of liever, dat hij hun leven van de algemeene Wet der natuur vrijstelde. Op deze wijze zegt Jesaja, sprekende van de vernieuwing der Kerk, dat in dien gezegenden staat een grijsaard van honderd jaren gelijk zal zijn aan een kindeke (Jesaja 65 : 20) waarmede hij bedoelt, dat, hoewel de ouderdom natuurlijk tot den dood neigt, zoodat iemand van honderd jaren al voor de helft dood is, zoo zal toch onder de regeering van Christus het intreden in het honderdste jaar als de kindsheid, het begin des levens zijn, hetgeen niet anders vervuld is dan hierdoor, dat wij na den dood ons leven voortzetten in den hemel.

16. *Opdat zij verkondigen dat Jehovah recht is.* Dit slot bewijst ten duidelijkste, dat de Profeet voornamelijk wil aantoonen, dat de geloovigen onder alle moeielijkheden en beproevingen kalm en rustig moeten blijven, en hoewel zij zich hard behandeld zien, terwijl de goddeloozen genieten van rijkdom en macht, gezond en krachtig zijn naar het lichaam, zich baden in weelde, in eer en aanzien zijn bij de menschen, geduldig moeten verbeiden totdat God, ter bestemder tijd de duisternis verdreven hebbende, geregelde orde stelt op de zaken. Hij zegt inzonderheid om te verkondigen dat *Hij recht is*, omdat zoo Hij de zaken dezer wereld niet bestuurt naar onzen zin en lust, ons vleesch zich niet slechts inbeeldt, dat Hij de wereld veronachtzaamt, maar het beschuldigt Hem nog van onrechtvaardigheid, alsof Hij zijne dienstknechten verlaat en begeeft, en aan de ondeugd vrij spel laat. Indien God zijne gerechtigheid toont, als Hij wrake doet aan de goddeloozen, dan moet men het voor zeker houden, dat al hun geluk slechts eene toebereiding is tot hun verderf. En als de Profeet God *zijn' Rotssteen* noemt, stelt hij zich opnieuw onder hen, aan wie God zijne gerechtigheid zal openbaren door hun heil te handhaven.

PSALM 93.

INHOUD: Bij den aanvang roemt hij de onbegrijpelijke heerlijkheid Gods; dan voegt hij er bij, dat Hij getrouw is, zoodat Hij de zijnen nooit teleurstelt of misleidt, als zij te midden der beroeringen en schuddingen der wereld, zijne beloften aannemen en met kalmen moed wachten op zijn heil.

1. Jehovah heeft geregeerd; Hij heeft zich bekleed met majesteit; Jehovah heeft zich bekleed met sterkte; Hij heeft (er) zich (mede) omgord; ook heeft Hij de wereld bevestigd, zij zal niet bewogen worden. 2. Uw troon is bevestigd; van eeuwigheid af zijt Gij.

1. *Jehovah heeft geregeerd.* Wij zien hier iets, waarvan ik te voren reeds met een enkel woord heb gesproken, te weten, dat ons in de macht Gods een grond van vertrouwen wordt voorgesteld; want vrees en verschrikking zullen meestentijds hieruit voortkomen, dat wij God niet bekleeden met zijne macht, gelijk dit redelijk en verstandig is; maar Hem snoodelijk van zijne macht en heerschappij berooven. Wel is waar durven wij dit niet zoo openlijk te doen; maar als wij er wèl van overtuigd waren, dat Hij almachtig is, dan zou ons dit een onverwinlijke steun zijn tegen alle aanvallen der verzoeking. Allen belijden wel met den mond wat de Profeet hier zegt, te weten, dat God regeert, maar hoe velen houden dit schild voor aan de machten dezer wereld, zoodat zij voor niets ter wereld, hoe schrikkelijk het ook zij, bevreesd zijn? Ziedaar dus de heerlijkheid Gods, dat Hij het menschelijk geslacht regeert naar zijn' wil en welbehagen. Er wordt gezegd: *Zich bekleeden met majesteit en kracht*; niet opdat men zich iets in Hem denken zou, dat van buiten af tot Hem is gekomen, maar om ons door de daad en door de ervaring te toonen, dat Hij het menschelijk geslacht met bewonderswaardige rechtvaardigheid en wijsheid in wezen houdt. Nu bewijst hij door de schepping der wereld, dat God nooit de zorg er voor van zich werpt. En gewis, een enkele blik moest ons volkomen genoeg zijn om ons de voorzienigheid Gods te getuigen. Dagelijks wentelt zich de hemel, en in deze zoo ontzaglijke massa is er geene botsing, waardoor hij in zijne snelle wenteling vertraagd of opgehouden wordt. De zon keert met ieder jaar terug naar haar uitgangspunt, hoewel zij in hare dagelijksche wenteling een' anderen loop volgt. De planeten verlaten in haren loopkring de haar aangewezene baan niet. Hoe zou het mogelijk zijn, dat de aarde in de lucht bleef hangen, indien zij door de hand Gods niet werd ondersteund? Hoe zou zij onbeweeglijk kunnen blijven bij zoo snelle beweging der hemelen, als zij niet de vastigheid had, die haar Maker in haar gelegd heeft? Er is dus in dit woordeke *Ook* eene zeer

groote kracht gelegen, gelijk wij in het Latijn zouden zeggen: *En voorzeker.*

2. *Uw troon is bevestigd.* Sommigen vertalen hier: *Uw troon is bereid*, hetgeen niet slechts overeenkomt met den tekst, mits men deze twee leden aaneen leest: Heere, daar Gij van eeuwigheid zijt, is U ook van toen aan een troon bereid. De uitleggers willen dit alleen op de eeuwigheid van God doen zien, maar dit is koud en schraal, want de Profeet leert in deze woorden, dat, gelijk het wezen Gods eeuwig is, Hij ook van eeuwigheid af met majesteit en macht bekleed is geweest. Want door dit woord *Troon* verstaat hij door het woordfiguur, volgens hetwelk men een deel neemt voor het geheel, de gerechtigheid en het ambt van te regeeren, gelijk deze beeldspraak, ontleend aan de menschen, van wege de zwakheid van ons verstand, op God wordt toegepast. Door dezen eerenaam nu weerlegt de Profeet al die grove verzinselen, die de macht Gods te niet doen of verzwakken; alsof hij zeide, dat God niet God zou zijn, indien Hij niet gezeten was op zijn' troon, d. i. indien Hij de wereld niet regeerde.

3. De rivieren hebben zich verheven, Jehovah; de rivieren hebben verheven hare stem; de rivieren zullen verheffen hare golven. 4. De golven der zee zijn schrikkelijk, van wege het bruisen der groote wateren; Jehovah is vreeselijk in den hooge. 5. Uwe getuigenissen zijn zeer waar bevonden: aan uwen huize is heerlijkheid, de heiligheid van Jehovah is voor een' langen tijd.

3. *De rivieren hebben zich verheven, Jehovah.* Dit vers wordt door de uitleggers verschillend verklaard. Sommigen achten, dat door beeldspraak de heftige aanvallen aangeduid worden van hen, die tegen de Kerk zijn opgestaan, terwijl de genade Gods wordt verheerlijkt, die hen tot zwijgen heeft gebracht. Anderen willen het liever eenvoudig nemen dan er beeldspraak in te zien, in dier voege: Hoewel het bruisen der groote wateren vreeselijk is, en de golven der zee nog ontzagwekkender, zoo is toch God schrikkelijker dan die allen. Ik voor mij, gelijk ik

niet sta op het vernuftige van de vergelijking, twijfel ik ook niet of de Profeet heeft door eene treffende schildering de macht Gods willen aanduiden, alsof hij zeide, dat wij nergens de macht van God zoo blijkbaar, en zijne majesteit zoo ontzaglijk zien als in den onstuimigen loop der rivieren en in de stormen op zee, gelijk ook gezegd is in Psalm 29 : 4, dat de stem van God weerklinkt in den donder. Waar het op neerkomt is, dat God zijne kracht openbaart in het bruisen der rivieren en in de onstuimige golven der zee, waardoor Hij ons beweegt tot eerbied voor Hem. Indien de vergelijking ons nu behaagt, moet er bijgevoegd worden, dat dit alles niets is, als wij komen tot de majesteit Gods, gelijk zij gezien wordt in den hemel. Ik weerspreek echter niet, dat men er ook dien zien uit kan halen: Hoewel op den eersten aanblik deze wereld op velerlei wijzen bewogen wordt, toch wordt er de macht Gods volstrekt niet door verminderd, want door zijne ontzaglijke heerschappij brengt Hij zeer gemakkelijk alle beroeringen tot bedaren.

5. *Uwe getuigenissen.* Tot nu toe heeft de Profeet verhaald hoe wonderbaar God is in de schepping der wereld, zoowel als in zijne heerschappij over het menschelijk geslacht; thans maakt hij melding van eene bijzondere weldaad, die het Hem behaagd heeft te bewijzen aan het uitverkoren volk, door aan hetzelve de leer der zaligheid te openbaren. In de eerste plaats roemt hij de Wet Gods, van wege hare waarheid en standvastige trouw; omdat deze schat echter niet aan alle volken zonder onderscheid was aangeboden, voegt hij er onmiddelijk bij, dat het huis Gods tot in eeuwigheid met heerlijkheid en glans is versierd. Hoewel dus de goedheid Gods zich uitstrekt over geheel de wereld, is het met volle recht dat de Profeet deze onwaardeerbare weldaad Gods verheerlijkt, dat Hij het verbond des eeuwigen levens aan zijne Kerk heeft gegeven, opdat zijne hemelsche heerlijkheid daar met te meer glans en luister zou schitteren. Sommigen nemen het Hebreeuwsche woord *naäwah*, dat wij vertaald hebben door Huis, voor iets begeerlijks, alsof de Profeet had gezegd, dat de heerlijkheid des Tempels kostelijk is; maar de grammatica eischt eene andere opvatting. Door *langheid* der dagen wordt eene onafgebroken opeenvolging aangeduid, waarvan ook door Jesaja op voortreffelijke wijze gesproken wordt: Zie, Ik heb mijn Woord in uwen mond gelegd, en in den mond uws zaads en van het zaad dat daarna komen zal (Jes. 59 : 21), opdat de hemelsche leer in trouwe hoede en bewaring zijnde, gedurende een zeer lang tijdsbestek zal bestaan en bloeien.

PSALM 94.

INHOUD: Hij smeekt de hulp af van God tegen de goddeloozen en geweldigen, die de Heiligen wreed en tyranniek verdrukten. En er is niet aan te twijfelen, dat hij spreekt van binnenlandsche verdrukkers, wier goddelooze heerschappij niet minder schadelijk en kwellend was voor de Heiligen dan al het kwaad, dat hun door de Heidenen berokkend werd.

1. O Jehovah, God der wraken, o God der wraken
verschijn blinkende. 2. Verhef U, Gij, die de Rechter
der aarde zijt, geef de hoovaardigen hun loon. 3. Hoe
lang zullen de goddeloozen, Jehovah, hoe lang zullen
de goddeloozen zich vroolijk maken? 4. Zij snappen;
zij spreken met heftigheid, alle werkers der ongerech-
tigheid verheffen zich. 5. Zij vertreden uw volk,
Jehovah, en verdrukken uw erfdeel. 6. Zij dooden
de weduwe en den vreemdeling, en vermoorden de
weezen.

1. *Jehovah*, *God der wraken.* Het is zeker dat de Joden omringd waren door kwade naburen, en dat dezen even zoo vele zeer wreede vijanden waren, die niet ophielden hen te plagen en te kwellen. Omdat toen echter de boozen naar hartelust heerschappij voerden, werden zij door innerlijke smart nog veel meer gekweld, en daarom is het te recht, dat de Profeet God aanroept, opdat Hij dit zoo ernstige kwaad weg zou nemen. Het is eene zeer gebruikelijke uitdrukking, dat God zich helder en duidelijk zal toonen, en dat Hij hoog verheven is, als Hij zich door de daad als Rechter betoont der wereld; want dan schijnt Hij zijn troon te beklimmen, ten einde de boosheden te straffen, en zijne kracht te openbaren ten einde de wereld onder zijne gehoorzaamheid te brengen. En dit wordt gezegd ten onzen behoeve, want wij gevoelen niet, dat Hij voor ons zorgt,

dan wanneer Hij openlijk zijne hand over ons uitstrekt, en wel op schier zichtbare wijze, om ons te hulp te komen. En wat betreft, dat Hij tweemalen *God der wraken* wordt genoemd, en daarna *Rechter der aarde*, deze benamingen passen bij de omstandigheden van het oogenblik; alsof de Profeet Hem opriep en vermaande tot zijn ambt en plicht door aldus tot Hem te spreken: Heere, het is uw ambt en werk om wrake te doen over de boozen en de aarde te richten. Nu ziet Gij, hoe zij zich trotsch en vermetel verheffen, als hunne ongerechtigheid ongestraft blijft. Niet alsof God het noodig had vermaand en opgewekt te worden, Hij, die nooit onachtzaam is, maar als Hij langzaam werkt dit veeleer doet omdat Hij zijne oordeelen matigt naar dat Hij dit noodig vindt; maar de geloovigen beoordeelen zijne natuur aldus bij zich zelven, ten einde daardoor den moed te erlangen om op betere dingen te hopen, en zich daarna op te wekken tot vuriger gebed. Dit is ook het doel van de herhaling. Hoe meer de goddeloozen zich dus te buiten gaan in boosheid, hoe meer deze leer ons voor oogen moet zijn, dat het God niet ontnomen kan worden Rechter der aarde te wezen, ten einde de goddeloosheid te straffen. En hoewel God, naar het gevoel van ons vleesch, zich in duisternis verbergt, zoo moeten wij toch vasthouden aan dezen vorm van gebed, die ons door den Heiligen Geest is voorgeschreven, nl. dat Hij ten laatste blinkend zal verschijnen.

3. *Hoe lang, o Jehovah?* De Profeet verontschuldigt zijn ijver daarmede dat het tijd is zich te haasten, wijl de goddeloozen zich buitenmate verhoovaardigen. Omdat de noodzakelijkheid ons dus moed behoort te geven, en wij zullen weten dat rechtmatige gebeden verhoord worden, betuigt de Profeet dat zijne klacht niet voortkomt uit eene geringe of beuzelachtige oorzaak, maar hem door zwaar en grievend onrecht wordt afgeperst. Ook door de tijdsomstandigheid wordt hunne verkeerdheid zeer verzwaard, omdat zij zich door de lankmoedigheid Gods verhard hebben, en door die verharding niet slechts weerstrevend zijn geworden, maar ook onbeschaamd, alsof God hunne ongerechtigheid begunstigde. Want door deze uitdrukking *Hoe lang*, die tweemaal herhaald is, wordt eene langdurige straffeloosheid aangeduid, alsof hij gezegd had, dat de boozen niet maar te dezer ure begonnen zijn, maar dat zij niet aflaten van te zondigen, omdat zij dit al zoo geruimen tijd straffeloos gedaan hadden. En dewijl nu de goddeloozen voormaals zulk eene groote tyrannie over de Kerk hebben uitgeoefend, en God dit niet terstond verholpen heeft, zoo moeten wij er ons niet over verbazen dat de

Kerk ook heden nog onderworpen is aan verdrukkingen, die zeer lang duren; en ook niet denken, dat zij gansch en al door God is verlaten, al slaat Hij ook niet terstond de hand aan de genezing van hare krankheden. Door het werkwoord *zich vroolijk maken* geeft hij eene vroolijkheid te kennen, die vol is van hoon en snoeverij, als de boozen, bedwelmd door hun' langdurigen voorspoed, zich inbeelden, dat alles hun vrijstaat.

4. *Zij snappen.* Hij drukt dit nog duidelijker uit, nl. dat de boozen opgeblazen zijn door zulk een' hoogmoed, dat zij niet aarzelen om zich op hunne boosheid te beroemen. Het werkwoord *nawang*, dat wij vertaald hebben door snappen, beteekent meer dan spreken. Want, daar het eigenlijk *koken* of opborrelen beteekent, wordt het door beeldspraak gebruikt voor onbedachtzaam spreken. Nu zien wij hoe de boozen door hun' hoogmoed en eerzucht vervoerd worden, zoodat zij zich tot hunne schande beroemen op hunne macht; want, als zij dreigen, blazen zij moord, geweld en wreedheid. Dit zijn de opborrelingen, waarvan de Profeet spreekt, als de boozen hunne schande vergeten, en alle ingetogenheid ter zijde leggen, niet vreezen om zich te beroemen, dat zij alles zullen doen wat hun goeddunkt. Dat is ook de *hardheid* des woords, die noch door verstand of vreeze, noch door eenigerlei eerbied voor eerlijkheid of rechtschapenheid weerhouden kan worden om te gaan werwaarts hunne ongebondenheid hen heenvoert. Gelijk nu voormaals deze verzoeking zwaar was voor de geloovigen, om de Kerk onder eene heerschappij te zien, die volslagen wanorde was, zoo wordt ons ook heden geleerd, telkenmale als de Kerk gansch verkeerd geregeerd wordt, of liever onder groote verdrukking gebukt gaat, dat haar niets nieuws overkomt, maar dat het betaamt God aan te roepen, die gewoon is, na zich lang te hebben ingehouden, de zijnen te hulp te komen.

5. *Zij vertreden uw volk.* Na van hunne buitensporige snoeverij in woorden gesproken te hebben, beschrijft hij thans hunne daden, te weten, dat zij op onmenschelijke wijze de Kerk verdrukken. Indien het nu reeds onredelijk is, dat onderdanen onrechtvaardig door Heidensche Koningen verdrukt worden, dan is het voorzeker nog veel ondraaglijker, dat het uitverkoren volk van God, dat zijn bijzonder erfdeel is, op tyrannieke wijze verdrukt zou worden. Nu moeten wij ons herinneren, dat ons hier een vorm van gebed wordt gegeven, telkenmale als wij en de andere geloovigen door de goddeloozen, en voornamelijk door

inwendige vijanden, gekweld worden. Want, daar Hij zorgt voor ons heil, niet slechts omdat Hij ons geschapen heeft, maar ook omdat wij Hem dierbaar zijn, als zijnde zijn bijzonder erfdeel, zoo zullen wij, als ons onrecht geschiedt, ons ook des te gemeenzamer tot Hem mogen wenden. Nu volgt eene andere uitbreiding, nl. dat zij zelfs *de weduwen* niet sparen, en *dat zij de weezen en de vreemdelingen vermoorden.* En toch heeft God, na ons in het algemeen geboden te hebben, recht en gerechtigheid te betrachten en te beoefenen jegens elkander, ons bovenal de weduwen en weezen en de vreemdelingen bevolen, omdat dezen meer blootgesteld zijn aan onrecht, en dus meer barmhartigheid en menschlievendheid behoeven dan de anderen. Daarom wordt de boosheid en Godsverachting des te meer openbaar, wanneer wreedheid jegens dezen uitgeoefend wordende, niet slechts het gemeene recht wordt geschonden, maar ook het voorrecht wordt aangetast dat God hun verleend heeft om hun welzijn te bevorderen en te bewaren. Al wie zich dus wreedelijk jegens hen verheft, zal meer dan anderen, den toorn Gods tegen zich gaande maken. En daar kleine kinderen zich niet zelven kunnen verdedigen, zal hun zwakke leeftijd hen zelfs tegen wilde dieren beschermen. Is het dan niet monsterachtig in de menschen, dat zij hunne krachten beproeven tegen dezen? Nu wordt ons dus als in een' spiegel getoond in welken ellendigen toestand de Kerk zich toenmaals bevond. Zij hadden de Wet, zij hadden de rechten en inzettingen, die door God waren bevolen; en toch zien wij hoe allerlei boosheid allerwege de overhand had. Wij moeten dus zorgvuldig er tegen waken, dat ons hetzelfde niet wedervaart. En indien het dan toch gebeurt, dat de weduwen ten prooi worden, en de weezen worden beroofd, dan moeten wij God bidden, dat Hij hunne zaak in handen neemt en hen beschermt, gelijk de Profeet ons door zijn voorbeeld leert en vermaant, om op die wijze hun leed te verlichten.

7. En zij hebben gezegd: God zal het niet zien, de God van Jakob zal er niets van weten. 8. Verstaat, gij onzinnigen onder het volk; en gij, dwazen! wanneer zult gij wijs worden? 9. Zal Hij, die het oor geplant heeft, niet hooren? Zal Hij, die het oog geformeerd heeft, niet zien? 10. Zal Hij, die de natiën tuchtigt, niet bestraffen? Hij, die de menschen wetenschap leert.

7. *En zij hebben gezegd.* Wat de Profeet zegt van de goddeloozen, dat zij spotten met God, alsof zij Hem de oogen wilden verblinden, moet niet zóó verstaan worden, alsof zij dit duidelijk en welbewust aldus in hun hart overlegden; maar omdat zij zijn oordeel verachtten, alsof Hij zich niet in het minst of geringst om het menschelijk geslacht bekommerde. Want, indien dit goed in het hart der menschen ingeprent was, dat zij de oogen Gods niet kunnen vermijden, dan zou deze teugel volstaan om hen in hun levensgedrag te breidelen. Aangezien zij dus zóó vermetel worden, dat zij den een berooven, den ander te kort doen, en wederom een ander verslinden, is het zeker, dat zij gansch verzonken zijn in hunne dierlijke stompzinnigheid, zoodat zij zich inbeelden zich voor God te kunnen verbergen. En ongetwijfeld toont deze volslagen onverschilligheid dat zij zondigen, alsof zij nooit geroepen zullen worden om rekenschap af te leggen van hun leven. Hoewel zij dus de ontzettende Godslastering niet durven uitspreken en zeggen, dat God gansch en al onbekend is met hetgeen er gebeurt, en dus bijna als een blok hout is, toch wordt hun terecht door den Profeet verweten, dat zij achten dat de wereld niet door Gods voorzienigheid wordt bestuurd, en dat zij Hem zelfs blijkbaar van zijn ambt en zijne macht als Rechter berooven. Want indien zij goed overtuigd waren van zijne macht, dan zouden zij Hem tegelijk zulk eene eer bewijzen, dat zij Hem vreezen en eerbied betoonen, van welke zaken wij elders hebben gesproken. Nu wil de Profeet eene uiterste boosheid te kennen geven, nl. als de zondaar alle vreeze Gods van zich werpende, de vrijheid neemt om alles te doen wat hij wil. Indien een Heiden, die nooit iets van de hemelsche leer gesmaakt heeft, op die wijze zou spotten, het zou eene ondraaglijke razernij zijn; hoe monsterachtig is het dan niet, wanneer zij, die in de leer der Wet onderwezen zijn, aldus met God spotten!

8. *Verstaat, gij onzinnigen.* Daar het eene afgrijselijke Godslastering is om God van zijn ambt als Rechter te berooven, bestraft de Profeet scherpelijk de stompzinnigheid van hen, die vertrouwen, dat zij aan het oordeel Gods kunnen ontkomen, of liever, dat zij Hem door hunne listen kunnen misleiden. Als hij hen nu *Onzinnigen onder het volk* noemt, dan is dit van veel meer gewicht dan wanneer hij hen eenvoudig onzinnigen had genoemd, omdat eene zoodanige dwaasheid minder te verontschuldigen is in de kinderen van Abraham, waarvan door Mozes gezegd werd: Welk volk is er zoo edel, hetwelk zijne goden

zoo nabij zijn, als Jehovah, uw God, u heden nabij is? Want uwe wijsheid en uw verstand zijn voor de oogen der volken, dat gij God tot uwen Wetgever hebt. Tenzij hij welligt onzinnigen onder het volk noemt hen, die evenwel de voornaamsten waren, en in de hoogste eere gehouden werden, en hij hen nu de minst geëerden noemt van allen. Want het is nuttig en noodig dat de hoovaardigen, die verblind zijn door hunne eigene waardigheid, aldus vernederd worden, opdat zij begrijpen, dat zij bij God niet méér geacht zijn, dan de geringsten onder het volk. En inderdaad schijnt hij hen aldus te verlagen, opdat zij aflaten van zich aldus te behagen in hunne hoogheid; tenzij dat hij door ironie hunne statigheid bestraft, alsof hij zeide dat men hen zeer gemakkelijk aan dit teeken kan herkennen, dat zij alle anderen overtreffen in dwaasheid hetgeen hij nog verzwaart door te zeggen, dat zij hardnekkig hierin volharden. Want dat is de strekking dier ondervraging: *Wanneer zult gijlieden wijs worden?* Als hij deze vraag stelt: *Zal Hij, die het oor geplant heeft, niet hooren?* dan schijnt hij wel eenigszins koel de voorzienigheid Gods tegenover de boozen te handhaven, omdat niemand zóó stompzinnig is, dat hij aan God alle wetenschap wil ontzeggen. Maar (gelijk ik te voren opgemerkt heb) de grove vermetelheid en onbeschaamdheid, waaraan schier geheel de wereld zich overgeeft, bewijst dat zij, die zich stoutmoedig tegen God stellen, zich, in plaats van Hem, een dooden afgod voorstellen. Want, indien zij er ten volle van overtuigd waren, dat Hij al hunne daden ziet en opmerkt, dan zouden zij Hem ten minste geen mindere eer bewijzen dan aan de sterfelijke menschen, uit eerbied en vreeze voor wie zij nalaten kwaad te doen. Het is dus om hen op te wekken uit deze loomheid en onverschilligheid, dat de Profeet een argument voor zijn betoog ontleent aan de orde der natuur, aangezien de menschen hooren en zien; omdat dit vermogen hun nu door God, hun Schepper geschonken is, is het niet mogelijk dat iets verborgen zou zijn voor Hem, die zoowel het oor als het oog geschapen heeft.

10. *Zal Hij die de natiën tuchtigt.* Dit is een argument, dat van het grootere tot het kleinere gaat, nl. dat het niet mogelijk is, dat God, die zelfs geheele volken niet spaart, maar hunne zonden straft, enkele menschen ongestraft laat blijven. Het zou echter ook eene vergelijking kunnen wezen tusschen de Heidenen en de Joden. Want, indien God zich streng betoont jegens de Heidenen, die niet weten wat de Wet is, dan zijn de Joden, die Hij gemeenzaam onderwezen heeft in zijne school, nog veel

zwaardere straf waardig. Want, daar Hij heerscht over het uitverkoren volk, is het redelijk en billijk, dat zijne gerechtigheid aldaar het helderst zal uitblinken. Ik neem echter gaarne de eerste beteekenis aan, nl. dat het eene dwaasheid is dat enkele menschen zich straffeloosheid beloven, daar zij toch zien hoe God geheele natiën openlijk tuchtigt. Sommigen beperken dit tot de groote en gedenkwaardige wrake, waarvan melding wordt gemaakt in de Heilige Schrift, zooals toen God Sodom en Gomorra door het vuur des hemels heeft verwoest, en de gansche wereld door den zondvloed; (Genesis 19 en Genesis 7). Doch ik wil het liever eenvoudiger nemen, te weten, dat de moedwilligheid van hen, die denken, dat *zij* wel gespaard zullen worden, terwijl zij gansche volken zien omkomen, al te dom en te verkeerd is. Hetgeen hij er bijvoegt, dat God *de menschen wetenschap leert,* dient om het ijdel betrouwen te bestraffen van hen, die God verachtende, niets anders vragen dan den roem te verkrijgen van scherpzinnigheid en schranderheid, gelijk de Profeet Jesaja den vloek uitspreekt over de listige verachters van God, die zich diepe kuilen graven om er zich in te verbergen voor zijne oogen (Jesaja 29 : 15). En gave God, dat de wereld heden ten dage niet door eene zelfde krankheid bezocht werd! Maar wij zien hoe de hovelingen zoowel als de mannen van het recht hunne gedachten benevelen, zoodat zij het wagen om schaamteloos met God te spotten. Gij, zegt hij, gij, die vertrouwt op uw eigen verstand, denkt gij God te kunnen misleiden, alsof het in uwe macht was Hem van wetenschap te berooven, die van uit zijn' overvloed er slechts een klein deel, een droppel, op de wereld van doet afdruipen!

11. Jehovah kent de gedachten der menschen, dat zij ijdel zijn. 12 O God! welgelukzalig is de mensch, dien Gij geleerd en onderwezen zult hebben in uwe wet. 13. Opdat Gij hem rust geeft in kwade dagen, terwijl voor den goddelooze de kuil wordt gegraven.

11. *Jehovah kent.* Wederom drijft hij den spot met de valsche redeneering der menschen, die wanneer zij zich in nevelen hebben gehuld, denken, dat zij zich nu aan de oogen Gods kunnen onttrekken. Opdat zij dus aflaten van zich met dit ijdel voorwendsel te vleien, waarschuwt hij hen, dat deze dampen

verdwijnen, zoodra zij in de tegenwoordigheid Gods komen. Hieruit volgt, dat het hun niet baten zal dewijl God van den hemel alles wat de menschen in hunne listigheid hebben bedacht, als ijdelheid veroordeelt. Want door hen voor Gods rechterstoel te dagen, voert hij hen terug tot het onderzoek van hun eigen geweten. Want, van waar komt zoodanige gerustheid, indien niet daarvan, dat zij God den rug toekeeren, en, voor zooveel in hen is, alle verschil te niet doen tusschen goed en kwaad, en zich van alle verstand ontdoen? De Profeet kondigt hun aan, dat, als zij zich dus op zoo ijdele wijze vleien, God met die kinderachtige dwaasheden zal spotten. Dit is een zeer merkwaardig gezegde, maar men moet acht geven op de bedoeling van den Profeet, die door velen al te lichtzinnig voorbij wordt gezien, te weten: dat de boozen, als zij zich zulke schuilplaatsen maken, zich zelven bedriegen, omdat het niet in hunne macht is door hunne listen God te misleiden. Sommigen vertalen hier *zij zijn ijdelheid*, maar dit is te gewrongen. Want dit is zoowel eene Hebreeuwsche als eene Grieksche spreekwijze, die aldus verklaard moet worden: God weet, dat de gedachten der menschen ijdel zijn.

12. *O God! welgelukzalig is de mensch, dien Gij geleerd zult hebben.* Thans gaat de Profeet van het bestraffen der goddeloozen over tot het vertroosten, zoowel van zich zelven als van de andere vromen, door er op te wijzen dat het tot hun welzijn is, als God toelaat, dat zij voor een' tijd beproefd worden. Dat is eene leer, die ons nuttig is gedurende ons gansche leven, hetwelk wij in onophoudelijken strijd doorbrengen. Want, al is het ook, dat God ons van wege onze zwakheid van tijd tot tijd eenige verademing schenkt, wil Hij toch dat wij voortdurend aan velerlei onrecht en kwelling blootstaan. En wij zien hoe smadelijk en honend de boozen zich tegen ons gedragen. Zonder deze vertroosting, dat zij welgelukzalig zijn, aan wie God het kruis der beproeving oplegt, zou onze toestand dus hoogst ellendig zijn. Toen God ons bijeen vergaderd heeft om zijn volk te wezen, schijnt Hij ons van het overige der wereld te hebben afgezonderd, opdat wij, door recht en gerechtigheid onder elkander te betrachten, een' gelukzaligen vrede zouden genieten. Toch zal het meermalen gebeuren, dat de tyrannen onder den dekmantel van het hoog gezag uit te oefenen, de Kerk boosaardiglijk verdrukken. Dat was de verzoeking, waarover de Profeet klaagt in dezen Psalm; want hij beschuldigt er niemand van dan de vijanden in het eigen huis, die zich rechters des

volks noemden. Het vleeschelijk verstand redeneert nu: Indien God voor ons zorgde, dan zou hij aan hun boozen wil nooit zooveel vrijheid geven. De Profeet daarentegen zegt, dat wij eene andere wijsheid behoeven dan die van ons eigen brein, en naar de hemelsche wijsheid moeten trachten. Want ik verklaar deze plaats aldus: indien wij een' kalmen moed willen hebben en geduldig de hulpe Gods willen verbeiden, dan zal dit niet anders kunnen geschieden, dan door dat God ons bij zich ter schole neemt. Want de Profeet erkent dat de menschen van nature niet zoo wijs zijn om te midden der beproevingen met vreedzamen moed naar het einddoel te streven; maar dat die wijsheid hun door God wordt geschonken. Daarom roept hij uit, dat diegenen welgelukzalig zijn, die God door de leer zijner Wet gewend heeft het kruis te dragen, en die Hij ondersteunt door de verborgene vertroosting zijns Geestes, opdat zij onder hunne rampen en tegenspoeden niet bezwijken. Want hetgeen hij in de eerste plaats zegt: *Welgelukzalig is de mensch dien Gij geleerd zult hebben*, strek ik uit tot de gave der inwendige verlichting; maar de Profeet voegt er onmiddelijk bij, dat de wijsheid, die God ons ingeeft, ons tegelijk ook voorgesteld en geopenbaard is in de Wet. Daarmede beveelt hij ons het gebruik aan van de uitwendige leer, gelijk ook Paulus zegt dat alles geschreven is ter onzer leering opdat wij door lijdzaamheid en vertroosting der schriften hoop zouden hebben (Rom. 15 : 4). Nu zien wij uit welke bron wij lijdzaamheid hebben te putten, te weten uit het Woord Gods, dat, door onze smart te verlichten, ons meteen de redenen aangeeft om te hopen. De bedoeling van den Profeet is dus ten eerste om de geloovigen te vermanen tot geduld, opdat zij onder het kruis niet moedeloos worden, maar in rust en stilte God te verbeiden als hun Bevrijder en daarna hun te zeggen waar deze wijsheid voor hen te verkrijgen is. Want, daar het gevoel van ons vleesch ons voortdurend tot wanhopen dringt, zou onze hoop honderd maal op één dag verdwijnen, indien wij niet door God geleerd zijnde, wisten, dat onze smarten ons ter zaligheid zullen gedijen. Intusschen betuigt hij, dat wij ware stof tot vertroosting hebben in de Wet, zoodat hij, die zich dit goed ten nutte heeft gemaakt, nooit tot wanhoop zal vervallen, of moedeloos zal worden, of zich ongelukkig zal achten. Want aan dit teeken onderkent God zijne ware discipelen van hen, die slechts veinzen dit te zijn, te weten: dat zij gereed en bereid zijn het kruis te verdragen, niet murmureeren en niet verbitterd worden, maar geduldig hopen op verlossing. En voorzeker is dit het ware geduld, als wij ons niet weerspannig

verzetten tegen het leed (gelijk de Stoïcijnen hardheid en ongevoeligheid als deugd hebben geroemd), maar ons gewillig onderwerpen aan God, omdat wij op zijne genade en goedheid steunen. Zeer gepast begint de Profeet dus met dezen grondslag, opdat de geloovigen leeren, dat zij voor een weinig tijds verdrukt worden, opdat zij hun' strijd gestreden hebbende, eene gelukzalige ruste mogen verkrijgen. Hij kon zeggen, dat zij welgelukzalig zijn, die door de Wet Gods geleerd hebben het kruis geduldig te dragen, maar hij heeft eene vertroosting gesteld, waardoor het gemoed der menschen tot kalmte komt, zoodat zij zich vreedzaam en stil aan den wille Gods onderwerpen. Want al onthoudt iemand zich ook onder tegenspoed van zuchten en tranen, als hij zonder hoop in het hart zijn leed verkropt, en slechts aan deze grondregelen vasthoudt: dat wij sterfelijk zijn, dat het te vergeefs is zich tegen de noodzakelijkheid te verzetten, of het noodlot te weerstaan, dat de Fortuin blind is, dan is dit halstarrigheid veeleer dan lijdzaamheid. Want hij, die onder voorwendsel van mannelijke kracht zijn leed minacht, zou zich niet ontzien om tegen God op te staan. Nu is het alleen deze leer, dat God, als Hij de zijnen blootstelt aan leed en beproeving daarmede hun heil en hunne rust op het oog heeft, die ons gemoed tot zachtheid kan stemmen. Wanneer deze overtuiging heerscht in ons hart, dat rust en verkwikking bereid worden voor de geloovigen als zij midden in hunne ellende zijn, opdat zij niet met de wereld vergaan, dan zal dit meer dan genoeg zijn om alle bitterheid uit onze smart weg te nemen. Op die wijze zal de Profeet ook door *Kwade dagen*, of de dagen des kwaads, dit eeuwig verderf verstaan, hetwelk alle verworpenen wacht, nadat God hen voor een' tijd gespaard heeft. De woorden van den Profeet zouden ook aldus kunnen verstaan worden: Welgelukzalig hij, die geleerd heeft vreedzaam en rustig te zijn onder beproevingen. En daarmede zou hij die innerlijke kalmte van gemoed bedoelen, die de geloovigen smaken, zelfs in het midden der heftigste stormen. Dan zou de tekst in dien zin verstaan moeten worden: Welgelukzalig is de mensch, die zich de Wet Gods zóó ten nutte heeft gemaakt, dat hij met kalmen moed alle aanvallen der beproeving kan verduren. Daar echter hier onmiddelijk op volgt: *Terwijl voor den goddelooze de kuil wordt gegraven* en de tegenstellende zindeelen op elkander moeten slaan, schijnt de Profeet de wijsheid te loven van hen, die erkennen, dat zij door God beproefd worden, opdat zij verlost zouden worden van het verderf, en er ten laatste eene gelukzalige uitkomst voor hen zij. Nu was het wel noodig om dit

tweede gedeelte der vertroosting er bij te voegen; want het is niet anders mogelijk, of wij moeten, als de boozen triomfeeren en God hen niet ten onder brengt, eene zeer geweldige smart in ons hart gevoelen. Dit nu voorkomt de Profeet ter rechter tijd en plaats, als hij ons er op wijst dat de boozen op aarde gelaten worden, zooals men een dood lichaam in eene kamer laat liggen, totdat het graf er voor gemaakt is om het te ontvangen. Nu leert hij door deze woorden dat de geloovigen niet anders standvastig kunnen blijven, dan wanneer zij zich op hun' wachttoren begeven (gelijk Habakuk zegt in Hoofdstuk 2 : 1) waar zij van verre de oordeelen Gods kunnen gadeslaan. Zij zullen de boozen van de kostelijke dingen dezer aarde zien genieten; kunnen zij met hunne gedachten dan niet verder reiken, zoo zullen zij sterven van smart. Maar als zij zich herinneren, dat de huizen, die voor de levenden bestemd zijn, voor een weinig tijds afgestaan worden aan de dooden, tot dat men hun graf gegraven heeft, en dat evenzoo zij nog in leven blijven, die toch aan het verderf gewijd zijn, dan zal deze vertroosting voldoende zijn om hunne droefheid te lenigen.

14. Voorwaar! Jehovah zal zijn volk niet verwerpen, en zijn erfdeel zal Hij niet verlaten. 15. Want het oordeel zal wederkeeren tot gerechtigheid, en na Hem allen, die oprecht van hart zijn.

14. *Voorwaar! Jehovah zal zijn volk niet verwerpen.* Hij bevestigt nog duidelijker den zin, dien wij boven gezien hebben, door de mogelijkheid te ontkennen, dat God zijn volk zal verwerpen, dat Hij zich ten erfdeel heeft verkoren. En dit moet ons eene heilige toevlucht zijn, telkenmale als wij door ramp en tegenspoed worden beproefd, dat wij evenwel Gods volk zijn, omdat Hij ons uit vrije genade heeft aangenomen en dat daarom ons heil Hem dierbaar is, en Hij niet te vergeefs aan zijne Kerk beloofd heeft, dat Hij haar als zijn eigen erfdeel zorgvuldig zal bewaren. Hieruit leeren wij wederom dat ons het geduld terstond begeeft, indien de kennis der genade ons niet verlicht om alle bewegingen van het vleesch tot zwijgen te brengen.

15. *Want het oordeel.* Omdat het te midden van de duisternis der beproevingen niet gemakkelijk is de liefde te bespeuren, die God in het verborgen de zijnen toedraagt, gebruikt de Profeet

een ander argument, te weten, dat God na beroering en verwarring de dingen in behoorlijke orde zal brengen. Omdat de volzin van den Profeet een weinig duister is, lezen sommigen deze twee dingen afzonderlijk: De gerechtigheid zal ten laatste komen; en dan daarna: *Het oordeel zal wederkeeren*. Maar op die wijze rukkken zij den tekst uit zijn verband. Ik aarzel dus niet om dit te nemen, alsof er gezegd was, dat het oordeel toegepast zal worden op, of in overeenstemming zal gebracht worden met, de gerechtigheid. Nu wordt hier, gelijk in vele andere plaatsen, oordeel genomen voor Regeering of openbaar bestuur. En daar nu, als de zaken verkeerd gaan en in verwarring geraken, er eene slechte regeering in de wereld schijnt te zijn, belooft hij daarom eene betere uitkomst. En hij zegt niet slechts, dat de mannen, die te voren tyrannisch hebben geheerscht tot recht en billijkheid zullen terugkeeren, maar hij klimt hooger, te weten: dat God ten laatste zijne Kerk herstellende, de gerechtigheid zal openbaren, die Hij verborgen had gehouden. Niet alsof zijne voorzienigheid ook maar in het minst ooit van den rechten weg afwijkt, maar omdat men ten opzichte der menschen niet altijd zulk eene billijkheid en gematigdheid bespeurt, dat zijne gerechtigheid er uit blijkt; want eene regeering wordt gezegd rechtvaardig te zijn, als er de ongelijkheid uit weggenomen is. Want, evenals des nachts, of bij een' bewolkten hemel het licht der zon verborgen is, zoo zullen, als de boozen de godvruchtigen kwellen en tyranniseeren, en aan hun welbehagen en boosheid den vrijen teugel vieren, de nevelen, die zich tusschen God en ons bevinden, het licht der billijkheid verduisteren, en aldus wordt dan het oordeel eenigermate gescheiden van de gerechtigheid. Maar als de dingen in hunne ware orde zijn gesteld, dan ziet men eene uitnemende overeenstemming tusschen het oordeel en de gerechtigheid. Wel is waar, als de dingen verward geraken, dan moeten wij de gerechtigheid Gods toch door het geloof weten te onderkennen, als is zij ook verborgen voor onze oogen. Maar dit heeft betrekking op het gevoel en de ervaring, omdat de gerechtigheid Gods zal schitteren gelijk de zon aan een' helderen hemel. *Na Hem allen*, *die oprecht van hart zijn*. Sommigen vertalen *Na haar*, d. i. *na de gerechtigheid*; maar omdat dit woord genomen wordt voor eene rechtvaardige en ordelijke regeering, wanneer God wrake doet over de boozen en de zijnen verlost, schijnt deze verklaring hier niet gepast. Ik versta dit dus liever van God zelven, en zoo zal er dan een relative zin wezen zonder antecedent. Want, het is bij de Hebreën

niets ongewoons om, als er van God gesproken wordt, in plaats van zijn' Naam een betrekkelijk voornaamwoord te gebruiken. De zin is dus, dat, wanneer God orde gesteld zal hebben op de zaken dezer wereld, allen moed zullen grijpen om Hem blijmoedig te volgen. Want hoewel zij reeds naar Hem uitgaan terwijl zij onder rampen en beproevingen zuchten, zullen zij zich toch meer ten volle aan Hem overgeven, als zij gevoelen, dat Hij hun Bevrijder is, en Hij zich ook als zoodanig aan hen betoont.

16. Wie zal zich voor mij verheffen tegen de weder-
partijders? Wie zal zich voor mij stellen tegen de
werkers der ongerechtigheid? 17. Indien Jehovah mij
niet tot hulp geweest ware, mijne ziel zou bijna in
stilte gewoond hebben. 18. Als ik gezegd heb: Mijn
voet is uitgegleden, heeft uwe goedheid, o Jehovah,
mij ondersteund. 19. In de menigvuldigheid mijner
gedachten, hebben uwe vertroostingen mijne ziel in
het midden van mij verkwikt.

16. *Wie zal zich verheffen?* Hier geeft de Profeet als het ware door eene aanschouwelijke voorstelling te verstaan hoe volkomen hij van alle menschelijke hulp ontbloot was Want, alsof hij de zaak voor zijne oogen zag, roept hij uit: *Wie zal zich voor mij verheffen?* of zich stellen tegen mijne vijanden? En terstond antwoordt hij: Indien God mij zijne hulpe niet had verleend, het ware met mij gedaan geweest. Want hoewel de menschen, als zij ons de hand reiken, bedienaren zijn van Gods genade, zullen wij toch, als er eene hulp van ondergegeschikten kant zich aan ons voordoet, niet zoo gemakkelijk de hand Gods er in erkennen. Nu wordt gezegd *dat het leven woont in stilte*, als de dooden, die gevoel noch kracht hebben, in hunne graven liggen. En zoo belijdt de Profeet, dat er geen ander middel is om zijne ziel te redden, dan wanneer God hem rechtstreeks zijne hand uit den hemel toereikt.

18. *Als ik gezegd heb.* Dit is eene bevestiging van den vorigen zin. Want ten einde de goedheid en macht Gods nog meer te loven, verhaalt hij, dat hij niet maar van een klein

gevaar gered is, maar bijna van den dood. De zin nu der woorden is, dat hij zóó zeer den dood voor oogen heeft gehad, dat hij, volgens zijn eigen oordeel, gansch verloren was, zooals Paulus zegt, dat hij in zich zelven de boodschap des doods had ontvangen, toen hij, alle hoop verloren hebbende, zijn leven opgegeven had. Toen nu de Profeet, die zich reeds dood achtte, tegen alle hoop en verwachting toch verlost werd, was de hulpe Gods daarom des te merkwaardiger. Als wij nu *het uitglijden van den voet* alleen van den lichamelijken dood verstaan, dan zal er geene ongerijmdheid zijn in de vertwijfeling van den Profeet. Want dikwijls verlengt God het leven der zijnen op aarde, ook als zij alle hoop hebben opgegeven om in het leven te blijven, en bereid zijn om heen te gaan. Het zou echter ook kunnen wezen dat de Profeet dit *zeggen* beperkt tot het gevoel van het vleesch, hetgeen mij het waarschijnlijkst voorkomt; want wij hebben te voren gezien, dat hij nooit heeft opgehouden God aan te roepen, waaruit dan volgt, dat hij ook nog eenige hoop gehad heeft. En dit laat zich nog duidelijker afleiden uit het volgende vers, waar hij verhaalt, dat zijne smarten altijd door de eene of andere vertroosting werden gelenigd. Want hij noemt *Overdenkingen* de treurige en verbijsterende zorgen, waardoor hij overstelpt ware geweest, indien God hem niet eenige vertroosting had gezonden. Deze Schriftuurplaats leert dus dat God naar de grootte der droefheid en bekommernis hulp verleend aan zijne dienstknechten, als de geschikte tijd er voor gekomen is, zoodat, wanneer zij in benauwdheid zijn, Hij hen in de ruimte stelt, gelijk aan andere plaatsen gezegd wordt, (Ps 4 : 2; 118 : 5). Hoe meer onze ellende dus toeneemt, hoe meer hoop wij moeten hebben dat zijne genade meer dan genoeg zal zijn om onze smarten te lenigen. Maar indien door de zwakheid van ons vleesch de zorgen en smarten ons kwellen en benauwen, zoo laat ons tevreden zijn met het middel, dat door den Profeet zoo hoogelijk wordt geroemd. Want de geloovigen zijn van tweeën gedrongen, van den eenen kant worden zij gekweld, ja als buiten zich zelven gebracht door angsten en benauwdheden, maar van den anderen kant, geeft God eene verborgene blijdschap in hun hart, en dat wel naar de mate, die zij behoeven, opdat er geen afgrond der smart zij, hoe diep hij ook moge wezen, die hen zou kunnen verslinden.

20. Zal de troon der ongerechtigheden met U saamgevoegd worden; zal die kwaad werkt in de plaats des rechts zijn? 21. Zij zullen zich tegen de ziel des rechtvaardigen vergaderen, en zij zullen veroordeelen het bloed der onschuldigen. 22. Maar Jehovah is mij tot een burcht geweest, en mijn God tot de rots mijns betrouwens. 23. Hij zal hunne ongerechtigheid aan hen vergelden, en hen in hunne boosheid verdelgen; Jehovah, onze God zal hen verdelgen.

20. *De troon der ongerechtigheid.* Terwijl hij wederom den aard Gods beschouwt, geeft hem dit aanleiding om te hopen; want het kan niet zijn, dat Hij de goddeloozen begunstigt, of hunne booze listen en kuiperijen goedkeurt. Indien zij nu God tegen zich hebben, hoe zouden zij het kunnen vermijden in het verderf te worden gestort? Nu is er in den vragenden vorm, waarmede hij aantoont, dat alle ongerechtigheid vreemd is aan Gods aard, veel meer kracht. Zeer gepast maakt hij melding van den troon, omdat hij geene gewone dieven of roovers beschuldigt, wier eerloosheid wel bekend is, maar hij verheft zijne stem tegen de tyrannen, die onder den valschen dekmantel van recht de Kerk verdrukten. Hij zegt dus, dat, hoewel zij den troon in bezit hebben, die Gode geheiligd is, zij toch niets met Hem gemeen hebben, omdat zij door hunne booze daden dien troon ontwijden en bevlekken. Hij verklaart zich nog nader in het volgende lid, waar hij zegt, dat zij die leed en beroering veroorzaken in plaats van recht te doen, gansch en al van God vervreemd zijn. Het Hebreeuwsche woord chôk beteekent hier Recht, of verordening, of eene gevestigde orde. De Profeet bestraft dus de goddelooze rechters, die zich te buiten gaande in allerlei verdrukkingen, daarbij nog den schijn aannamen van zich behoorlijk van hun' plicht te kwijten Want ziehier hoe ontrouwe rechters allerlei voorwendsels zoeken, waarachter zij de schandelijkheid hunner tyrannie verbergen, ten einde zich in het bezit van een' eervollen en schoonschijnenden titel te kunnen handhaven. Thans zien wij wat de Profeet zeggen wil, nl. dat hoewel deze naam van troon zeer eervol is, hij dit eervolle verliest in het oog van God, wanneer hij door de verdorvenheid der menschen ontsierd wordt, daar God geene ongerechtigheid kan begunstigen.

21. *Zij vergaderen zich.* Dewijl het Hebreeuwsche woord gezelschappen of troepen bijeenvergaderen beteekent, heeft de Profeet ongetwijfeld te kennen willen geven, dat hij door geene personen van geringen stand of rang werd geplaagd, maar door de overheid des volks, door hen, die de regeering in handen hadden. Hij verklaart tevens, dat hij en de andere geloovigen niet door gewone burgers onrechtvaardig behandeld zijn geworden, maar door eene openbare vergadering. Het is waar, dat dit een treurig, ja schandelijk voorbeeld was, dat in eene wettige vergadering de boozen aldus de overhand hadden, zoodat het college der rechters niets dan een troep roovers was. Want het is dubbel onverdragelijk, dat de onschuldigen niet alleen verdrukt worden, maar met hun onrecht ook nog smaad en schande moeten verdragen. En is er wel iets minder redelijk of betamelijk dan dat de geheele rechtspleging niets anders dan eene booze samenspanning is om de onschuldigen te veroordeelen? Maar het is noodig dat wij heden met dit voorbeeld gewapend zijn, als God aan de boozen wellicht toelaat om ten nadeele der goeden en eenvoudigen, op den rechterstoel te zitten. Het schijnt dus op den eersten aanblik onverdraaglijk, dat zij, die hoegenaamd niet schuldig zijn, wreedelijk gekweld worden door de rechters zelven, en zelfs met smaad en schande worden beladen. Daar God echter voormaals zijne dienstknechten op die wijze beproefd heeft, zoo laat ons leeren om niet slechts onrechtvaardig geweld geduldig te verdragen, maar ook de booze lasteringen, waarmede wij onverdiend bezwaard worden.

22. *Maar Jehovah is mij tot een burcht geweest.* De Profeet komt tot de gevolgtrekking, hoewel hij in groote benauwdheid was gekomen, er toch voldoende hulp voor hem was in den eenigen God, door welke woorden hij wederom zijne kracht verheerlijkt, omdat Hij alleen zulke machtige werkingen, zoo groote legerscharen, en zulk ontzettend geweld triomfantelijk heeft weerstaan. Nu zegt hij niet slechts, dat God hem tot een burcht geweest is, vanwaar hij al de aanvallen der vijanden kon belachen, en waarin hij zich kon verbergen, maar nadat hij juichend geroemd heeft in de bescherming Gods, kondigt hij aan zijne vijanden ook hun val en ondergang aan, omdat het het werk Gods is, de kwellingen, die zij de godvruchtigen willen aandoen, op hun eigen hoofd te laten nederkomen. Indien hunne pogingen alleen maar vruchteloos bleven, zou God hierdoor toch reeds iets van zijne gerechtigheid geven te zien; maar als zij zelven in den kuil vallen, dien zij voor anderen gegraven hebben,

en als zij boosaardiglijk alle middelen ter hand hebben genomen, die onder hun bereik waren om de vromen te verderven, en dan zelven in hunne arglistigheid omkomen; en na al hunne krachten te hebben beproefd en aangewend zich dooden met hunne eigene wapenen, dan zal de bewonderenswaardige gerechtigheid Gods nog beter gekend worden. En dewijl dit moeielijk is te gelooven herhaalt hij tweemalen: *Hij zal hen verdelgen, onze God zal hen verdelgen.* Hierin moet ook opgemerkt worden dat, wanneer de Profeet zegt: Onze God, hij aan de geloovigen stof geeft tot hopen; want hij herinnert aan hetgeen hij te voren gezegd heeft, te weten, dat God zijn erfdeel niet versmaadt, dat Hij eenmaal onder zijne hoede en bescherming heeft genomen.

PSALM 95.

INHOUD: De Profeet wie hij ook zij, die dezen Psalm gedicht heeft, de Joden willende opwekken om God te loven in eene plechtige vergadering, geeft hun daartoe eene tweeledige reden, ten eerste, omdat Hij de wereld, die Hij geschapen heeft, door zijne kracht onderhoudt, en daarna, omdat Hij uit vrije genade zijne Kerk heeft aangenomen. Daar echter van veler lippen een geveinsde lof vernomen werd, vermaant hij het geheele volk, om zich in alle oprechtheid aan God te geven, en door hun leven te toonen, dat zij niet vruchteloos verkoren zijn. En ten einde alle geveinsdheid uit te drijven, zegt hij, dat de vaderen reeds van den beginne ondankbaar en weerspannig tegen God geweest zijn; en hij verhaalt, dat zij daar zóó schrikkelijk voor gestraft zijn, dat dit hunne nakomelingen met recht weerhouden moest om hen in hunne hardnekkigheid na te volgen.

1. Komt, verblijden wij ons in Jehovah, laat ons zingen den rotssteen onzes heils. 2. Laat ons voor zijn aangezicht komen met lof, laat ons Hem zingen in Liederen. 3. Omdat Jehovah een groot God is, en een groot Koning boven al de goden. 4. Want de

einden der aarde zijn in zijne hand, en de hoogten der bergen zijn zijne. 5. Want zijne is de zee, Hij heeft haar gemaakt, en zijne handen hebben het droge geformeerd.

1. *Komt verblijden wij ons in Jehovah.* Deze Psalm is zeer geschikt voor den Sabbatdag, wanneer, gelijk wij weten, de heilige bijeenkomsten plachten te geschieden met het bijzondere doel den naam Gods te loven. Want hij vermaant niet ieder heilige afzonderlijk om God te loven, hij wil dat dit in de openbare vergadering geschiede. En aldus toont hij dat de uitwendige dienst van God in geene doode plechtigheden bestaat, maar voornamelijk in het offer des lofs; want hij verlangt hier ook eene vaardigheid en snelheid bij, waardoor de geloovigen toonen, dat zij zich met blijdschap tot dezen dienst begeven. Want het werkwoord *kadam*, dat wij vertaald hebben door *voorkomen*, beteekent eigenlijk *zich haasten*, of vroegtijdig komen. Daarom gebiedt hij hun zich te haasten om in de tegenwoordigheid Gods te komen, hetgeen bij de groote traagheid, die ons van nature eigen is, als God ons noodigt Hem lof en dank te brengen, wel noodig is. En daar de Profeet nu van ter zijde de onverschilligheid bestraft van het oude volk om den lof Gods te zingen, zoo laat ons weten, dat wij heden een' zelfden prikkel noodig hebben, omdat wij volstrekt niet minder ondankbaar zijn. Ook heeft dit niet weinig kracht geoefend om eene goede gezindheid bij het volk op te wekken, als hij hun beval voor het aangezicht des Heeren te verschijnen, want er is niets begeerenswaardiger dan den Heere eene offerande aan te bieden, die Hij verklaart Hem welbehaaglijk te zijn. Want die wijze van spreken heeft de beteekenis alsof hij gezegd had dat God tegenwoordig is, die er getuigenis van aflegt, opdat zij niet zouden denken vergeefsche moeite te doen. Wat nu de tegenwoordigheid Gods in het heiligdom was, hebben wij elders reeds aangetoond.

3. *Omdat Jehovah een groot God is.* Door deze woorden geeft de Profeet te kennen, dat ons zuivere stof gegeven is om God te loven, zoodat er geen leugenachtige lof van noode is, gelijk aan die, waarmede de redenaars gewoon zijn de koningen te vleien. In de eerste plaats looft hij de grootheid van God in stilzwijgende tegenstelling met alle goden, die de menschen zich gemaakt hebben. Wij weten dat er ten allen tijde eene groote

menigte van goden in de wereld geweest is, waarom Paulus zegt, in 1 Cor. 8 : 5, dat er velen op aarde zijn, die goden genoemd worden. Men moet dus letten op de tegenstelling tusschen den God van Israël, en al de anderen, die de menschen zich naar hun' zin en lust hebben uitgedacht. Indien nu iemand antwoordt dat een afgod niets is, (1 Cor. 8 : 4) dan antwoord ik, dat de Profeet met dezen volzin de dwalingen, vol van de ijdelheid der menschen, weerlegt, die zich dwaselijk godheden naar hun' zin voorstellen. Evenwel versta ik onder die benaming wel gaarne de engelen, alsof hij zeide, dat God zóó voortreffelijk is, dat Hij ver verheven is boven alle hemelsche heerlijkheid en alles wat goddelijk is, niet minder dan boven alle aardsche verzinselen. Wel is waar zijn de Engelen geene goden, maar omdat zij zeer dicht naderen tot de natuur van God, wordt deze naam hun wel eens oneigenlijk toegekend, voornamelijk met betrekking tot de menschen, die hen in hunne buitensporige bewondering eene bijgeloovige vereering toedragen. Maar indien nu de majesteit Gods de hoogheid der hemelsche Engelen reeds vernedert, hoe schandelijk is het dan niet dat nietige verzinselen afbreuk doen aan zijne eer? Hij stelt daarna een bewijs voor van deze grootheid in de schepping der wereld, als hij zegt, *dat zij het werk is van Gods handen* en onderworpen is aan zijne heerschappij. En deze lof is algemeen, dat God in de schepping der wereld zijne heerlijkheid heeft doen uitblinken en dat Hij dagelijks erkend wil worden in het bestuur over dezelve. Want als hij zegt, dat de diepste plaatsen der aarde in zijne hand zijn, dan bedoelt hij, dat zij bestuurd worden door zijne voorzienigheid en onder zijne heerschappij staan. Sommigen vertalen *Einden* of grenzen, maar hij bedoelt veeleer de afgronden, die hij stelt tegenover de hoogte der bergen.

6. Komt, laat ons aanbidden en nederbukken, laat ons de knieën buigen voor het aangezicht van Jehovah, onzen Schepper. 7. Want deze is onze God, en wij het volk zijner weide, en de kudde zijner hand: indien gij heden zijne stemme hoort.

6. *Komt laat ons aanbidden.* Omdat de Profeet thans het uitverkoren volk tot dankbaarheid opwekt, dewijl Gods genade het boven alle andere volken heeft verheven, spreekt hij met

grooter kracht; gelijk God ons ook ruimer stof geeft om Hem te loven, als Hij zich verwaardigt ons deze geestelijke eer aan te doen, en ons, zonder dat wij zulks verdienen, boven alle andere menschen verkiest. Daarom gebruikt hij drie werkwoorden om eene zelfde zaak aan te duiden, opdat de kinderen Abrahams zich van ganscher harte aan Hem overgeven. Wel is waar is de dienst van God, waarvan de Profeet spreekt, van zoo groot gewicht, dat hij terecht van ons vordert er ons met alle krachten aan te wijden, maar men moet acht geven op de omstandigheid, dat hij de vaderlijke gunst van God looft, waarmede Hij het zaad Abrahams omhelsd heeft, ten einde het aan te nemen tot de hoop des geestelijken en eeuwigen levens. Wij moeten ook opmerken, dat hier niet slechts van de dankbaarheid des harten wordt gesproken, maar dat ook tegelijk eene uitwendige belijdenis der godsvrucht wordt geëischt. Want dit wordt uitgedrukt door deze drie werkwoorden, dat de geloovigen zich niet behoorlijk van hun' plicht kwijten, tenzij het geschiede in het openbaar en terwijl zij de knieën buigen, met de andere teekenen, die zij Gode als offerande aanbieden. Ik neem het *aangezicht Gods* in den zin, dien ik eene wijle vroeger heb aangeduid, te weten, dat het volk zich moest nederbuigen voor de Arke des Verbonds omdat hier gesproken wordt van den dienst, die onder de Wet gebruikelijk was. Toch moet hier altijd deze uitzondering bijgevoegd worden, dat de geloovigen, hunne oogen opheffende naar den hemel, God op geestelijke wijze aanbidden.

7. *Want deze is onze God.* Hoewel het gansche menschelijke geslacht tot dit doel geschapen is, is het toch niet zonder oorzaak, dat de Kerk eene planting des Heeren wordt genoemd om Hem te verheerlijken, (Jes. 61 : 3). Daarom is het terecht dat de Profeet dezen plicht inzonderheid van het uitverkoren volk eischt. Dat is de reden waarom hij de kinderen Abrahams wijst op het onwaardeerbaar voorrecht, dat Hij hun geschonken heeft, toen Hij hen onder zijne hoede heeft genomen. Want, hoewel dit in zekeren zin ook voor het geheele menschelijke geslacht geldt, is het toch zeker, dat God de Herder wordt genoemd van zijne Kerk, niet gelijk Hij alle andere menschen voedt, onderhoudt en bestuurt, maar omdat Hij haar afgezonderd heeft van het overige der wereld, om hen te voeden en te koesteren aan zijne vaderlijke borst. Zij wordt dus genoemd: *Het volk zijner weide,* hetwelk God beschermt met zijne bijzondere zorge, en aan hetwelk Hij allerlei weldaden schenkt. Hij zou wel duidelijker hebben kunnen spreken door hen de kudde zijner weide en het

volk zijner hand te noemen, of zoo hij alleen maar van kudde gesproken had, zou de beeldspraak nog zijn volgehouden; maar hij heeft niet angstvallig acht geslagen op sierlijkheid van stijl, zoo hij slechts aan het volk bekend maakte met de onwaardeerbare genade zijner aanneming, waarvan het doel was, dat zij leefden onder de bescherming Gods, en het genot hadden van alle goede gaven. Het volk wordt genoemd de *Kudde zijner hand*, niet zoo zeer wijl het door God was geschapen, als wel omdat het door zijne hand werd bestuurd. Wij zeggen in het Fransch De kudde zijner leiding. Hoewel nu de tegenstelling, die velen opmerken, wel wat fijner uitgedacht is dan de natuurlijke zin van den Profeet medebrengt, te weten: dat God zelf zijn volk weidt, maar daar geene gehuurde herders voor gebruikt, heeft de Profeet toch ongetwijfeld die wijze van onmiddelijke en gemeenzame leiding en bestuur te kennen willen geven, die te dier tijd slechts bij één volk gezien werd. Niet dat God, die het bestuur over zijn volk heeft toevertrouwd aan de Priesters, en de Profeten, en de Rechters, en daarna aan de Koningen, zich niet van menschen wilde bedienen, maar omdat Hij onder dat volk het ambt van Herder op gansch andere wijze waarnam, dan Hij dit door zijne algemeene voorzienigheid bij alle andere volken heeft gedaan. *Indien gij heden zijne stemme hoort.* Volgens de Hebreën is deze voorwaarde aan den voorafgaanden zin verbonden, alsof de Profeet hun aankondigde, dat zij niet anders in het bezit van hunne waardigheid en van hun voorrecht zouden blijven, dan wanneer zij volhardden in hunne gehoorzaamheid aan God. De Grieksche vertaler heeft haar saamgevoegd met het volgende vers: Verhardt uwe harten niet, welke volzin zeer goed past bij het overige. Behaagt ons echter de onderscheiding door de Hebreën aangeduid, dan heeft de Profeet willen te kennen geven, dat de kinderen Abrahams de kudde zijn van Gods hand, omdat Hij, door hun de Wet te geven, bij wijze van spreken zijn' herderstaf in hun midden gesteld heeft, ten einde te toonen, dat Hij hun Herder is. En zoo zal dan het Hebreeuwsche woord *iem*, dat wij door *indien* vertaald hebben, niet eigenlijk voorwaardelijk zijn, maar verklarend; of wel het zal als een bijwoord van tijd gebruikt zijn, alsof hij gezegd had, dat het merkteeken, waaraan de Heidenen van de Joden worden onderscheiden, hierin bestaat, dat God zijne stem tot dezen gericht heeft, gelijk aan eene andere plaats gezegd wordt, dat Hij aan geen ander volk alzoo gedaan heeft (Ps. 142 : 20). Nu had Mozes te voren gezegd Dat is uw adel voor de oogen der andere volken; want welk volk is er onder den hemel, hetwelk de goden zoo nabij zijn

(Deut. 4 : 6, 7)? Nu zijn de Profeten, gelijk algemeen bekend is, gewoon zeer veel aan Mozes te ontleenen; ook toont de Profeet blijkbaar door het woord *Heden*, dat de Joden het volk Gods zijn, omdat zij zijne stem hooren; en opdat zij niet ver zouden behoeven te gaan om het getuigenis, spreekt hij er van als van iets dat tegenwoordig en altijd voor hunne oogen is. Hij gebiedt hun dan Hem te erkennen als hun Herder, daar zij zijne stem hooren. Want, als Hij zich verwaardigd heeft gemeenzaam tot hen te spreken, dan is dit wel eene zeer bijzondere betooning zijner genade. Anderen willen hier het werkwoord in vermanenden zin gebruiken, doch dit is, vrees ik, wel wat gewrongen, terwijl de andere beteekenis natuurlijk is, te weten: Daar de stemme Gods voortdurend in hunne ooren weerklinkt, en Hij niet slechs éene enkele maal zijne herderlijke zorg aan de vaderen heeft getoond, ja er hun niet slechts jaarlijks een bewijs van heeft gegeven, maar dat Hij hiermede is voortgegaan — dit toont genoegzaam aan dat de Joden verkoren waren om zijne kudde te zijn.

8. Verhardt uw harte niet, gelijk te Meriba, gelijk dien dag te Massa in de woestijn. 9. Toen uwe vaders Mij verzochten; zij hebben Mij beproefd, niettegenstaande zij mijn werk gezien hadden. 10. Veertig jaren lang heb Ik met dit geslacht getwist; en Ik heb gezegd: Zij zijn een volk, dwalende van hart, en zij hebben mijne wegen niet gekend. 11. Daarom heb Ik gezworen in mijn' toorn; Zoo zij in mijne rust zullen ingaan.

8. *Verhardt uw hart niet.* Omdat zij hardnekkig waren en moeielijk tot gehoorzaamheid konden gebracht worden, vermaant hij hen, nadat hij Gods genade had geroemd, om nu van hun' kant door zachtmoedigheid en volgzaamheid te toonen, dat zij de kudde zijner schapen zijn. En opdat zij des te sterker getroffen zouden worden, verwijt hij hun de weerstrevendheid en hardnekkigheid hunner vaderen. Hoewel nu de naam Meriba een soortnaam kan zijn en alsdan strijd of twisting beteekent, heb ik toch, omdat de Profeet ongetwijfeld het oog had op de gebeurtenis, die in Exodus 17 : 2—7 verhaald wordt, hem liever met eene plaats in verband gebracht, hetgeen ook goed past

voor den naam Massa. Dewijl echter in het tweede lid het woord *Woestijn* er bijgevoegd is om de plaats dier verzoeking aan te duiden, zou ik er niet op tegen hebben, indien men hier liever vertaalde *gelijk den dag der verzoeking.* Het is ook gewis niet noodig, dat wij ten opzichte van eene zaak van zoo weinig aanbelang al te nauwkeurig zijn. Maar ik kan mij niet vereenigen met het gevoelen van hen, die denken dat hier van verschillende plaatsen gesproken wordt. Vervolgens gebruikt hij verscheidene woorden om de hardheid van hart des volks in het licht te stellen, en om aan het woord meer kracht bij te zetten, voert hij God zelf sprekende in. Nu is er niet aan te twijfelen of de Profeet bedoelt met *Verharding des harten* in het algemeen alle minachting van Gods Woord, hoewel er velerlei soorten van zijn. Want als het gepredikt wordt, zien wij hoe sommigen koud en onverschillig zijn in het hooren, anderen het verwerpen omdat zij het minachten, nog anderen er zich van afkeeren uit hoogmoed, wederom anderen het smaden en bespotten. Aangezien dus sommigen van de hoorders onverschillig, anderen minachters, nog anderen spotters en wederom anderen toornig en woedend zijn, duidt de Profeet alle deze ondeugden aan met één enkel woord; want ons hart zal niet geacht worden week en buigzaam te zijn om naar God te hooren, tenzij wij met eerbied zijne leer ontvangen en de vurige begeerte hebben om er aan te gehoorzamen. Want, indien zijn woord geen gezag voor ons heeft, dan doen wij Hem geene meerdere eer aan dan aan een' sterfelijken mensch, en daarin toont zich dan onze hardheid van hart, hetzij dat deze alleen voortkomt uit onverschilligheid, of wel uit hoogmoed en opstand. Nu heeft hij voorbedachtelijk een hatelijk woord gebruikt, ten einde het gruwelijke van deze minachting van het Woord nog meer in het licht te stellen, gelijk Hij in de wet onder den naam van overspel alle hoererij en onreine lusten veroordeelt, en door het woord doodslag of moord alle geweld en onrecht, ja zelfs haat en wrok. Al wie dus het Woord Gods onverschillig en onachtzaam voorbijgaat en niet oplet om het te gehoorzamen, wordt, al is hij ook niet in openlijken opstand, evenwel gezegd een steenen hart te hebben. En toch hebben de Papisten de dwaze poging gewaagd om uit deze Schriftuurplaats den vrijen wil des menschen af te leiden. In de eerste plaats moet men opmerken, dat van nature alle menschen een steenen hart hebben; want, als de Schrift (Ezech. 36 : 26) spreekt van een steenen hart, dan beperkt zij dit kwaad niet tot een klein aantal; zij geeft er in het algemeen den aard des menschen mede te kennen. En voorts, deze verkeerdheid

is ons wel van nature eigen, maar, daar zij ook moedwillig is, en wij niet als de steenen zonder gevoel zijn, zal ieder, die zich niet door het Woord Gods laat leiden, zijn hart verharden, dat te voren reeds van steen was, en zoo zal hij door zijne eigene conscientie van weerstrevendheid en opstand beschuldigd worden. Toch volgt hier niet uit, dat het in onze macht staat ons hart week te maken, of het buigzaam en volgzaam te maken. Want van wege het bederf onzer natuur is de wil des menschen ten kwade geneigd, ja zelfs er geheel en al aan overgegeven. Toch verhardt ieder zich, telkenmale als hij niet aan God gehoorzaamt, omdat hij de schuld zijner boosheid op niemand anders kan werpen.

9. *Toen uwe vaders Mij verzochten.* Gelijk ik reeds met een enkel woord gezegd heb, geeft de Profeet zijdelings te kennen, dat de Joden van den beginne af weerstrevend en hardnekkig zijn geweest, maar het was om tweeërlei redenen noodzakelijk, dat de kinderen aan de misdaad van hunne vaders herinnerd werden. Wij weten hoe licht wij de fout begaan van hun voorbeeld te volgen; want al wat gewoonte is geworden, schijnt ons wettig en geoorloofd, en de oudheid maakt altijd aanspraak op eerbied; en het voorbeeld onzer eigene voorouders verblindt ons, zoodat zij, die later komen, zonder eenigerlei onderscheiding te maken, alles van hunne voorgangers overnemen. En zoo zien wij hoe de Pausgezinden driestweg het gezag der vaderen stellen boven het gezag van Gods Woord; en de Joden, die gewoon waren in hunne vaderen te roemen, werden nog gemakkelijker dan anderen hieromtrent misleid. Daarom is het niet zonder reden dat de Profeet hen van hunne vaderen afkeert, van wege hunne verfoeielijke ondankbaarheid. De tweede reden heb ik reeds genoemd, nl. dat zij moesten weten waarschuwing van noode te hebben. Want, indien de vaderen niet gerebelleerd hadden, dan zouden zij allicht hebben geantwoord: Waarom beveelt gij ons ons hart niet te verharden, daar ons geslacht tot nu toe altijd volgzaam en gehoorzaam geweest is? Maar aangezien hunne vaderen van den beginne af hard en halstarrig geweest zijn, is het niet ongepast dat de Profeet hen vermaant zich van die ondeugd te zuiveren. Hetgeen volgt kan op tweeërlei wijze worden verklaard. Want, daar God verzoeken niet meer of minder beteekent dan door eene verdorvene en ongeoorloofde begeerte gedreven te worden om iets van zijne kracht en macht te zien, zou men alles aan een kunnen lezen: Zij hebben Mij verzocht en op de proef gesteld, hoewel zij mijn werk reeds

gezien hadden. En voorzeker is deze klacht van God billijk, aangezien Hij hun op voortreffelijke wijze zijne macht reeds had getoond, en zij er toch immer weder nieuwe bewijzen van wilden zien. Evenwel, dit werkwoord *beproeven* kan ook in een anderen zin genomen worden, en wel in dier voege: Uwe vaders hebben Mij verzocht, toen zij, hunne oogen sluitende voor de weldaden, die Ik hun heb bewezen, gevraagd hebben: Waar is God? Zij hebben Mij dus op de proef gesteld, dat is: zij hebben Mij door ervaring leeren kennen; want ik heb niet opgehouden hun de openlijke blijken te geven van mijne tegenwoordigheid, en zelfs hebben zij mijn werk gezien. Aan welken zin wij nu ook de voorkeur geven, de bedoeling van den Profeet is aan te toonen dat de Joden minder te verontschuldigen zijn, omdat zij begeerden, dat de kracht Gods, die hun uit zoo velerlei ervaring gebleken is, hun getoond zou worden, alsof zij er nog nooit iets van hadden bespeurd. Toen zij vroegen, waarom God hen zonder spijs en drank liet, hebben zij hiermede hunne booze lusten getoond, ook al zou nooit te voren een wonder voor hen zijn geschied. Maar, nadat God hen met eene sterke hand uit Egypte had geleid, en hun door zoovele treffende blijken getoond had hun nabij te zijn, en zij toch aan zijne tegenwoordigheid twijfelden, alsof Hij te voren verborgen voor hen ware geweest, wordt hunne misdaad hierdoor verzwaard. Alles dus wel overwogen zijnde, verklaar ik de woorden van den Profeet liever op deze wijze: Uwe vaderen hebben Mij verzocht, hoewel zij Mij genoeg, en meer dan genoeg beproefd hebben, dat is: hoewel zij door ervaring helder en duidelijk hebben gezien, dat Ik hun God ben, en zelfs mijne werken voor hunne oogen waren. Nu richt deze leer zich ook tot ons; want, naarmate de genade en de kracht van God ons meer en beter betuigd zijn, naar die mate is onze goddeloosheid des te verfoeielijker, als wij er nog nieuwe proeven en blijken van willen zien; gelijk er heden ten dage velen zijn, die om wonderen vragen, en anderen zich over God beklagen, als Hij niet terstond aan hunne wenschen voldoet. Nu doet zich echter de vraag voor, waarom de Profeet over zoo vele andere gebeurtenissen zwijgt, om alleen maar van Meriba gewag te maken. Want daar het volk reeds bij den doortocht door de Roode zee begon te murmureeren tegen God, en van dien dag af daarmede niet heeft opgehouden, zoo schijnt hij, door hun slechts éene misdaad te verwijten, en over de anderen te zwijgen, hen van die anderen vrij te spreken. Maar, aangezien het woordfiguur, waardoor men een deel neemt voor het geheel, zeer dikwijls in de Schrift voorkomt, is het niet ongerijmd te zeggen, dat door

éëne soort velen worden aangewezen. Er schijnt echter nog eene andere reden te zijn waarom de Profeet onder zoo vele anderen juist dit voorbeeld heeft gekozen; want uit de Schriften van Mozes kan men gemakkelijk afleiden, dat dit twisten om het water als het ware het toppunt is geweest van de ondankbaarheid en weerspannigheid des volks. Ik weet wel, dat de uitleggers van eene andere meening zijn, maar het is een feit, dat zij toen de mate hunner ongerechtigheid vol hebben doen worden, zoodat deze beweging, die de voltooiing was van al hunne booze daden, duidelijk getoond heeft, dat hunne halstarrigheid ongeneeslijk was.

10. *Veertig jaren lang heb Ik met dit geslacht getwist.* De Profeet geeft hier eene overdrevene voorstelling van de misdaad hunner hardnekkige boosheid, nl. dat God gedurende zóó langen tijd nutteloos met hen heeft getwist. Want het gebeurt wel eens, dat er een opstand is, die terstond onderdrukt wordt; maar God klaagt hier, dat Hij veertig jaren lang met het volk heeft getwist, waaruit men kan besluiten, dat hunne verkeerdheid onuitroeibaar was. Om diezelfde reden gebruikt hij ook het woord *geslacht*; want het Hebreeuwsche woord *dôr* beteekent eeuw, of het tijdsbestek van het leven eens menschen. Dit nu past hij toe op de menschen van een' zelfden tijd, alsof de Profeet zeide, dat zoolang de Israëlieten leefden, die God bevrijd had, zij niet onder zijne gehoorzaamheid konden gebracht worden. Het Hebreeuwsche werkwoord *akoet*, dat wij overgezet hebben door *Ik heb getwist*, vertalen sommigen: *Ik was veracht.* In de Grieksche vertaling luidt het: *Ik ben vertoornd geweest*, of getergd. Maar de Hebreën behouden den natuurlijken zin, te weten, dat God voortdurend met hen te strijden had, hetgeen wel een treffend bewijs was van hunne ingewortelde hardnekkigheid. Daarna geeft Hij zijn oordeel te kennen, alsof Hij zeide, dat, nu zij hunne goddeloosheid op zoo velerlei wijze geopenbaard hebben, hunne dwaasheid nu ook genoegzaam is gebleken. Hij spreekt van *de dwaling van het hart*, niet om hunne schuld te verminderen, maar om te zeggen, dat zij verdwaasd, en als van hun verstand beroofd waren; alsof Hij zeide niet te doen te hebben met redelijke, met verstand begaafde menschen, maar veeleer met redelooze dieren. De reden wordt er bijgevoegd: omdat zij geen acht hebben geslagen op zoo vele werken Gods, en voornamelijk op zijne leer. Want door dit woord *Wegen* verstaat hij zoowel de Wet en de voortdurende vermaningen, als de wonderen, waardoor God hen had onderwezen. Daar God

dus gemeenzaam onder hen had gewoond, en zijne heerlijkheid had geopenbaard, zoowel in zijn woord als in zijne werken, was het wel eene groote en vreemdsoortige verbijstering van hun verstand, dat zij voor dit alles hunne oogen gesloten hielden. Dat is de reden, waarom de Profeet hunne ongevoeligheid als waanzin veroordeelt, omdat zij, omringd zijnde door een zoo groot en helder licht, als blinden geweest zijn.

11. *Daarom heb Ik gezworen.* Als men het betrekkelijk voornaamwoord *ashèr* in eigenlijken zin wil nemen, heb ik daar niet tegen, gelijk velen dit dan ook alzoo genomen hebben. In de meening, dat het een teeken van gelijkheid was, heeft de Grieksche vertaler het overgezet door *Als.* Ik geloof echter, dat het niet slecht zou voegen, als wij zeggen, dat het gevolgaanwijzend is. Niet alsof zij, terstond nadat zij God verzocht hadden, van het hun beloofde erfdeel verstoken werden, maar de Profeet, sprekende in den Persoon van God, zegt, dat het niet te vergeefs is dat God met een' eed gezworen heeft, dat zij het Heilige Land niet binnen zouden gaan. Want, daar zij steeds volhard hebben in hunne boosheid, was het meer dan duidelijk, dat zij onverbeterlijk zijnde, niet zonder oorzaak van de ruste Gods werden uitgesloten. Want de beteekenis wordt duidelijker als wij den zin lezen in den meer dan volmaakt verleden tijd, *Ik had gezworen*, omdat God reeds vóór deze twisting hunne boosheid voorzag, en hen van het beloofde erfdeel had buitengesloten. Wat in dezen onvolkomen vorm van zweren ligt opgesloten, hebben wij elders reeds aangeduid. Zoo moet ook de reden, waarom het land Kanaän de ruste Gods wordt genoemd, gezocht worden in de belofte. Want Abraham en zijne nakomelingen hebben er als vreemdelingen verkeerd, totdat de bestemde tijd was gekomen om het in bezit te nemen. Egypte is slechts eene tijdelijke verblijfplaats geweest, en bijna als een verbanningsoord. Dewijl God dus nu gereed was, om overeenkomstig zijne belofte, de Joden in het land Kanaän te vestigen als in hun wettig erfdeel, wordt het terecht zijne ruste genoemd. Evenwel moet dit toch in bedrijvenden zin genomen worden, omdat het eene zeer bijzondere weldaad van Hem was, dat de Joden veilig en vreedzaam aldaar als op hun eigen geboortegrond mochten wonen. Nu is het wel nuttig de plaats van den Apostel in het derde en vierde hoofdstuk van den brief aan de Hebreën met de woorden van den Profeet te vergelijken. Men moet het niet vreemd vinden dat de Apostel de Grieksche vertaling heeft gevolgd, want hij heeft er zich niet toe gezet om eene bepaald uitgewerkte verklaring

van deze plaats te geven; hij wil slechts met nadruk wijzen op het woord *Heden*, en op het woord *Ruste.* Hij leert dan in de eerste plaats, dat dit *Heden* niet beperkt is tot den tijd van de Wet, maar zeer voegzaam toegepast wordt op den tijd van het Evangelie, toen God begonnen is meer openlijk te spreken. Maar de volkomenheid der leer eischt terecht om met meer aandacht te worden gehoord. En voorzeker, daar God nooit opgehouden heeft te spreken, maar nadat Christus geopenbaard is, ons dagelijks tot zich noodt, moet van deze gelegenheid gebruik gemaakt worden om aan zijne stem te gehoorzamen. In de tweede plaats redeneert hij over deze ruste op meer subtiele wijze dan de woorden van den Profeet medebrengen; want hij gaat uit van dit beginsel: dewijl in de bedreiging van straf eene stilzwijgende belofte ligt opgesloten, is er aan het volk Gods eene betere ruste beloofd, dan het land Kanaän geweest is. Want nadat de Joden daarin zijn gekomen, heeft God aan zijne Kerk de hoop geschonken op eene nieuwe ruste. Nu verklaart de Apostel uitdrukkelijk dat het de zelfverloochening is, waardoor God in ons werkt, en waardoor wij dus rusten van onze werken. En bij deze gelegenheid vergelijkt hij den ouden sabbat der wet, die slechts eene schaduw was, met de nieuwheid des geestelijken levens. Als hij zegt, dat God *gezworen heeft in zijn toorn*, dan leert hij hiermede, dat Hij schier gedwongen was hen met deze straf te straffen; alsof hij zeide: deze terging was niet gering of zonder beteekenis; maar hunne verfoeielijke eigenzinnigheid heeft Mij tot toorn verwekt, waardoor Ik tegelijker tijd gedwongen was te zweren.

PSALM 96.

INHOUD: Het is eene opwekking om God te loven, die niet slechts tot de Joden, maar ook tot de Heidenen gericht is. Hieruit leeren wij, dat deze Psalm in verband gebracht moet worden met het Koninkrijk van Christus, want, vóórdat Hij aan de wereld geopenbaard is, kon zijn naam nergens anders dan in Judea worden aangeroepen, en waren de Heidenen ten opzichte van dezen dienst der godsvrucht als stommen en dooven. Intusschen heeft de Heilige

Geest ongetwijfeld de geloovigen onder de Wet opgewekt om den lof Gods te zingen, totdat Christus, alle deelen der wereld bestralende met zijne heerlijkheid, het licht zijner leer ook daar heeft doen schijnen.

1. Zingt Jehovah een nieuw lied, zingt Jehovah, gij gansche aarde. 2. Zingt Jehovah, looft zijn' naam; verkondigt van dag tot dag zijn heil. 3. Vertelt zijn' roem onder de Heidenen, en zijne wonderen onder alle volkeren.

1. *Zingt Jehovah.* Het begin leert hetgeen ik gezegd heb, dat de Profeet niet slechts de Israëlieten, maar de geheele wereld, zonder onderscheid, aanspoort, hunne toewijding aan God te belijden, hetgeen niet heeft kunnen geschieden, vóórdat God alom bekend was geworden door de prediking van het Evangelie. Want, men moet immer in gedachten houden hetgeen Paulus zegt: Hoe zullen zij Hem aanroepen, in wien zij niet geloofd hebben? (Rom. 10 : 14). En daar dezelfde Paulus ook de roeping der Heidenen in Rom. 15 : 10 aantoont door dit getuigenis; Looft Hem, gij Heidenen met zijn volk, volgt hieruit, dat er in de samenstemming des lofs ook gemeenschap is des geloofs. En voorts: de Profeet verlangt geen gewoon, maar een nieuw lied. Hieruit leeren wij, dat er van eene gansch buitengewone genade Gods wordt gesproken. Gelijk ook Jesaja, als hij spreekt van de wederherstelling der Kerk, wijl dit een ongelooflijk wonder was, zegt: Zingt den Heere een nieuw lied (Jes. 42 : 10). De Profeet geeft dus te kennen, dat er een tijd zal komen, wanneer God zijn koninkrijk zal oprichten op eene wijze, die men niet verwacht had. Hij geeft nu nog duidelijker te verstaan dat alle volken deelen zullen in Gods genade, als hij beveelt, dat zijn heil alom zal worden bekend gemaakt; en hij verklaart, dat dit geen voorbijgaand heil is, geen heil dat spoedig zal verdwijnen, want hij wil dat het van dag tot dag zal worden verkondigd.

3. *Vertelt zijn' roem.* Hij verheerlijkt dit heil nog door andere namen, namelijk Roem en Wonderen; alsof hij zeide, dat het roemrijk en wondervol zal wezen, door welke benamingen hij het onderscheidt van de verlossingen oudtijds; gelijk God ook,

toen de Verlosser in de wereld is verschenen een heerlijker en edeler teeken zijner groote goedertierenheid heeft gegeven dan ooit te voren. Gelijk ik nu reeds met een enkel woord gezegd heb: dit heil zou den Heidenen niet verkondigd zijn kunnen worden, indien zij er niet van ontbloot waren geweest. Door deze woorden worden wij er ook op gewezen, dat wij het heil, dat Christus ons heeft aangebracht, niet naar behooren erkennen, ten zij wij onze gedachten opheffen tot het onvergelijkelijke wonder, hetwelk er in uitblinkt.

4. Want Jehovah is groot en zeer te prijzen, en vreeselijk boven alle goden. 5. Want alle goden der volken zijn ijdelheid; maar Jehovah heeft de hemelen gemaakt. 6. Kracht en heerlijkhid gaan voor Hem uit; sterkte en voortreffelijkheid zijn in zijn Heiligdom.

4. *Want Jehovah is groot.* Hij geeft de hoedanigheden te kennen van dien God, dien hij aangebeden wil hebben, opdat de Heidenen niet volgens hunne gewoonte her- en derwaarts heendwalen. Opdat dus een iegelijk aflate van bijgeloovigheden, en zich aan den waren godsdienst zal wijden, toont hij, dat er slechts één God is, die waardig is geprezen te worden. En dit is van groot gewicht, want zoo de menschen zich niet door dezen band laten weerhouden, zullen zij, hoe meer zij er naar streven om God te loven, Hem des te meer van zijne eer berooven. Daarom moeten wij ons aan deze orde houden, opdat wij den naam Gods niet vermetel ontheiligen, gelijk de ongeloovigen doen, als zij de valsche goden loven, die zij zich zelven geformeerd hebben. De naam Elohim kan zoowel van de engelen als van de afgoden verstaan worden, gelijk wij gezegd hebben bij vers 3 van Psalm 95. Maar ik blijf bij de meening, die ik daar heb medegedeeld, nl. dat alles wat God is, of geacht wordt te zijn, in die benaming begrepen is. Want, daar God geheel de wereld verlicht door de engelen, schitteren in hen eenige vonken van zijne Godheid. Als nu de menschen zich afgoden maken, verzinnen zij zich goden uit niets. De Profeet leert dus, dat diegenen zich schromelijk bedriegen, die aan de Engelen, of aan hunne afgoden eene bovenmatige eer toekennen, hetgeen hen van den eenigen waren God afleidt. Daarna wederlegt Hij inzonderheid de dwaasheid der Heidenen, omdat alles wat

zij God noemen slechts ijdelheid is, een niets, want dat is de beteekenis van het Hebreeuwsche woord *ellilim*, en het wordt bij wijze van minachting op de afgoden toegepast. Kortom: dewijl er geene ware Godheid is buiten Hem, die de Schepper is der wereld, zijn alle godsdiensten, die zijne zuivere aanbidding bederven, beuzelachtig en dwaas Nu vraagt men echter of de Engelen als ijdelheid, of als eene nietigheid beschouwd moeten worden, omdat velen zich in hen bedrogen hebben door hen voor goden te houden. Ik antwoord, dat men aan de Engelen te kort doet, als men de majesteit Gods op hen overdraagt; hunne natuur wordt daarom echter niet tot niets gebracht, maar wel is alles wat hun verkeerdelijk door onze verbeelding wordt toegeschreven, een niets, dat wil zeggen: het bestaat niet. Evenwel wordt hier alleen gesproken van de grove dwaling der Heidenen, die zich vermetel goden zijn gaan maken. Vóórdat de Profeet nu hunne droomerijen wederlegt, zegt hij wijselijk, dat God groot en te prijzen is, dat wil zeggen, dat Hij zóó voortreffelijk is, dat in het oneindige zijner heerlijkheid alles wat de menschen zich van hunne afgoden inbeelden, verzwolgen wordt. Men moet ook letten op de verzekerdheid van den Profeet, als hij het algemeene gevoelen der menschen minacht en de heerlijkheid van den waren God krachtdadig handhaaft. De ware dienstknechten Gods hadden toenmaals een grooten strijd te strijden tegen de groote menigte van bijgeloovigheden, waarvan de wereld vervuld was. Want de ware God was toen in Judea, als in een' onbekenden hoek der aarde, verborgen. Jupiter was in geheel Asië in hooge eer, evenals ook in Europa en Afrika. Hoewel iedere natie hare eigene bijzondere goden had, waren dezen toch ook elders vermaard; alleen de ware God was van zijne eer beroofd. In weerwil dus dat de geheele wereld samenspande om de leugen te volgen, veracht de Profeet hier stoutmoedig alles wat de menschen zich hebben uitgedacht, of door hunne instemming voor recht en waar houden, omdat al hunne ijdelheden en nietigheden geen afbrenk kunnen doen aan de heerlijkheid van den eenigen God. Hieruit volgt dat het wel zeer dwaas zou zijn, om in zake den godsdienst betreffende, ons oordeel te gronden op de meening van de menigte, of van de meerderheid; want indien de godsdienst ingericht was naar den zin en lust der menschen, of indien de dienst van God afhankelijk was van hun' wil, dan zou deze uitspraak van den Profeet te niet gedaan worden. Al is het dan ook dat een zeer groot aantal menschen met elkander overeenstemmen in eene zelfde dwaling, zoo moeten wij kloekmoedig den Heiligen Geest volgende, uitroepen

dat zij in niets de eere Gods kunnen verminderen, want evenals zij zelven ijdelheid zijn, zoo is alles wat uit hen voortkomt ijdel en bedriegelijk. Na de eere Gods nu hoog te hebben gehouden, bevestigt hij haar te gelijk, omdat zij uitblinkt in zijne werken. Want daar het Gode eigen is om in en door zich zelven te bestaan, volgt hieruit, dat alle goden, die de wereld niet geschapen hebben, slechts nagemaakte goden zijn. Van *de hemelen* spreekt hij hier volgens het woordfiguur, waardoor men een deel neemt voor het geheel, omdat in de hemelen de macht van God duidelijker zichtbaar is van wege hun sieraad en hunne schoonheid.

6. *Kracht en heerlijkheid.* Dewijl het Hebreeuwsche woord *hôd* kracht beteekent, schijnt het mij toe, dat de uitleggers, die het door heerlijkheid vertalen, niet genoeg het context in aanmerking hebben genomen, want in het tweede lid is ongetwijfeld eene herhaling van denzelfden zin; en dáár wordt gezegd *kracht en voortreffelijkheid zijn in zijn Heiligdom.* Nu geeft hij door deze woorden te kennen, dat God niet goed gekend kan worden, dan wanneer eene weergâlooze kracht en majesteit in Hem schitteren. En in de eerste plaats noemt hij kracht en sterkte als den grond zijner heerlijkheid. En daar God zelf onzichtbaar is, voert de Profeet de geloovigen naar het Heiligdom, hetwelk wij elders reeds gezien hebben als een teeken zijner tegenwoordigheid. Want daar ons zwakke verstand niet tot de hoogte des hemels kan reiken, wijst de Profeet er ons op dat zijne heerlijkheid niet voor ons verborgen is, omdat Hij gewild heeft, dat de teekenen van zijne tegenwoordigheid zich toonden in den Tempel, in de Offers en in de Arke des Verbonds. En voorts, laat ons, telkenmale als er melding wordt gemaakt van God, leeren, om ons een begrip te vormen van de heerlijkheid, die in zijn aangezicht schittert; want zij, die zijne macht van Hem afscheiden, stellen zich veeleer een dood wezen dan een levende Godheid voor.

7. Geeft Jehovah, gij vergaderingen der volken, geeft Jehovah eere en sterkte. 8. Geeft Jehovah de eere zijns naams, heft het offer op, en komt in zijne voorhoven. 9. Aanbidt Jehovah in de heerlijkheid des Heiligdoms; de gansche aarde beve voor zijn aangezicht.

7. *Geeft Jehovah*, *gij vergaderingen der volken.* Aangezien tè dezer tijd God nog in Sion geprezen moest worden, en deze plaats gewijd was aan den lof zijns naams, en ook alleen het geslacht van Abraham met het priesterschap was versierd, is er niet aan te twijfelen dat de Profeet hier op de vernieuwing der Kerk wijst, welke ten laatste bij de komst van Christus heeft plaats gehad. Het is dus eene tegenstelling tusschen het oude volk en de geslachten der Heidenen, die ten laatste in dezelfde aanneming zouden deelen. *Eere en sterkte geven aan God* beteekent zooveel als Hem de eere van kracht en sterkte toe te kennen. En om te toonen dat de menschen niets van zich zelven medebrengen, maar God boosaardiglijk berooven van de eere, die Hem toekomt, indien zij Hem niet loven, voegt hij er bij: *De eere zijns naams*, waarmede hij te kennen geeft, dat de lof, dien hij Hem toegebracht wil hebben, niet aan iets buiten Hem ontleend is, maar dat Hij er de bron van heeft in zich zelven. Hij noodigt ook uitdrukkelijk de Heidenen om aan God dezelfde eere te bewijzen als de Joden Hem bewijzen; niet alsof wij God moeten dienen met de uitwendige ceremoniën, die in de wet waren voorgeschreven, maar hij geeft te kennen, dat er een zelfde regel en vorm van Godsvereering zijn zal, waarin alle volkeren overeen zullen komen. Indien nu de middelmuur des afscheidsels niet gebroken ware geworden, dan zou het den Heidenen niet geoorloofd zijn om met de Joden in te gaan in het voorhof des Heiligdoms (Ef. 2 ; 14). Het is ook eene duidelijke profetie van de toekomstige roeping der Heidenen die in de heilige vergadering niet konden toegelaten worden, vóórdat hunne onreinheid was weggenomen. Nu was de *Minchah* wel een bijzonder soort van offer (Lev. 2 : 1) maar onder dit woord verstaat de Profeet den ganschen eeredienst, omdat dit eene meer gewone oefening der godsvrucht was. Nu blijkt het uit deze, evenals uit vele andere plaatsen, dat de Profeten, als zij van het Koninkrijk van Christus spraken, de innerlijke aanbidding van God aanduidden door de teekenen, die in hun' tijd in gebruik waren. Want, nadat Christus geopenbaard is, heeft God niet gewild dat men Hem koeken offerde. Maar het is alsof de Profeet zeide, dat de poorten des tempels, die voormaals gesloten waren, den Heidenen geopend zullen worden. En met welke offeranden God heden gediend wil wezen, wordt ons door den Apostel kortelijk aangetoond in Hebreën 13 : 15, Daarom zijn de Papisten des te onverdraaglijker, als zij deze schriftuurplaatsen verdraaien om er hunne Mis en andere dwaasheden mede te rechtvaardigen. Intusschen kunnen wij uit deze Schriftuurplaats wèl afleiden, dat de ware dienst-

knechten Gods nooit ledig voor Hem verschijnen; gelijk ons ook bevolen is, om ons zelven en hetgeen wij bezitten Hem te offeren, hetwelk is onze redelijke godsdienst (Rom. 12 : 1).

9. *Aanbidt Jehovah in de heerlijkheid des Heiligdoms.* Hij gaat nog voort met denzelfden zin. Want dat God voormaals offers van zijn volk heeft geëischt, was niet omdat Hij den dienst der menschen noodig had, maar opdat zij belijdenis zouden doen van hun geloof. De Profeet leert dus, wat de strekking was van het offer, dat hij genoemd heeft, nl. dat de geloovigen zich buigen voor God, en betuigen, dat zij met alles wat zij hebben zijne zijn. Hij spreekt opnieuw van de schoonheid des Tempels om aan te toonen, dat de Heidenen toegelaten zullen worden om in deze eere te deelen, en dat zij met het uitverkoren volk één lichaam zullen uitmaken. Nu was het ten tijde, dat de Psalm gedicht werd, iets ongeloofelijks, dat de Heidensche volken gelijkelijk met het heilig geslacht van Abraham in den Tempel zouden worden ontvangen. Maar onze roeping, die toen voor iets ongehoords gold, moeten wij des te meer bevestigd achten, omdat wij er zeker van zijn, dat de poorte des heils ons niet anders dan door God zelven geopend is. Door dit woord *schoonheid* brengt de Profeet eerbied te weeg voor den Tempel, opdat de menschen zich niet roekeloos en zonder eerbied in Gods tegenwoordigheid begeven, maar er met vreeze en ootmoedigheid komen. Het slot van het vers heeft dezelfde strekking: *Beeft voor zijn aangezicht*, opdat zij, overwegende hoe groot de majesteit Gods is, zich ootmoedig voor Hem nederbuigen. Evenwel: hij heeft hen, die Hem willen dienen, niet willen afschrikken, want niets moet hun liefelijker of aangenamer zijn dan Hem te zoeken, maar omdat het noodig is, dat wij verootmoedigd worden, ten einde God in oprechtheid te dienen. *De schoonheid* of *heerlijkheid van het Heiligdom* bestond niet in goud of zilver, of in kostelijke zaken, of in andere pracht of rijkdom, maar in het beeld van het hemelsche voorbeeld, dat aan Mozes op den berg getoond was. (Exodus 25 : 9).

10. Zegt onder de Heidenen: Jehovah regeert, en voorzeker zal de wereld bevestigd worden, zij zal niet bewogen worden; Hij zal de volken richten in rechtmatigheid. 11. Dat de hemelen zich verblijden, en de aarde zich verheuge, dat de zee met hetgeen in

haar is, bruise. 12. Dat het veld zich verblijde, en al wat er in is, dat de boomen van het woud te zamen juichen. 13. Voor het aangezicht van Jehovah; want Hij komt, want Hij komt om de aarde te richten in gerechtigheid, en de volken in zijne waarheid.

10. *Zegt onder de Heidenen.* Wederom herhaalt hij, dat de dienst van God niet geldig is dan ter plaatse waar Hij woont om er te regeeren. Want zoolang de troon van God nog in een' hoek van Judea stond, konden de Heidenen niet belijden Hem te dienen, aangezien zij zich niet onder zijne heerschappij schikten. De Profeet strekt zijne heerschappij dus uit tot aan de uiterste einden der aarde, opdat zij, die te voren verstrooid waren, zich onder zijne leiding bijeen zouden vergaderen. En door het werkwoord *Zegt* geeft hij te kennen dat God de grenzen van zijn koninkrijk uitgebreid wil hebben door zijn woord en door zijne leer. Wat hij er bijvoegt omtrent *de vastigheid der wereld* is wel waardig om opgemerkt te worden; want schoon wij weten, dat de orde der natuur van den beginne door God vastgesteld is; dat dezelfde Zon, en dezelfde Maan, en dezelfde sterren altijd aan den hemel hebben geschitterd; dat de ongeloovigen altijd door hetzelfde voedsel werden onderhouden als de geloovigen, dat zij denzelfden levensadem hebben ingeademd, zoo moet men toch bedenken, dat overal eene schrikkelijke verwarring heerscht, waardoor de wereld in duisternis blijft gehuld, zoo lang het hart der menschen aan de goddeloosheid is overgegeven. Immers, wat kan buiten God vast en onwankelbaar zijn? Het is dus niet zonder reden dat deze Schriftuurplaats leert, dat de wereld bevestigd is, zoodat zij niet zal wankelen, wanneer de menschen zich door Gods hand laten leiden. En wij hebben mede hieruit te leeren, dat, hoewel elk schepsel zijn ambt en dienst verricht, er in deze wereld toch niets recht geordend is, vóórdat God zijn' troon heeft opgericht om de menschen te regeeren. Immers, is er ooit schrikkelijker verwoesting in de wereld, dan wanneer de Schepper zelf niet erkend wordt? En hoewel de ongeloovigen met zich zelven tevreden zijn, toch moeten zij noodzakelijk heen en weder gedreven worden als de golven der zee, en hangt hun leven als aan een' draad, omdat hun staat niet in God gegrond en geworteld is. En hier moeten wij ons herinneren wat wij in Psalm 46 : 6 gezien hebben: God is in het midden der heilige

stad, daarom zal zij niet wankelen. En daar onder de wet alles nog in onzekerheid verkeerde, mishaagt mij het denkbeeld niet, dat er eene vergelijking gemaakt wordt tusschen dezen volkomen gelukzaligen staat, die onder Christus zou komen, met deze toebereidingen daarvoor. Hij voorzegt daarna dat dit koninkrijk vol van recht en billijkheid zijn zal, volgens hetgeen wij gezien hebben in Psalm 45 : 7: De schepter uws koninkrijks is een schepter der rechtmatigheid. Door het woord *richten* wordt door de Hebreeën allerlei regeering te kennen gegeven. Indien God nu regeert op zulk eene wijze, dat Hij het leven der menschen vormt en regelt naar recht en gerechtigheid, dan kunnen wij uit deze plaats opmaken, ten eerste, dat de menschen zich zoo veel zij willen kunnen vleien en zich zelven behagen, maar dat niettemin alles verkeerd en in wanorde is, totdat Christus hen aan zich onderwerpt. Nu moet deze rechtheid niet slechts betrokken worden op de uitwendige daden van dit tegenwoordige leven, want het is een innerlijke nieuwheid des harten, omdat zij afhangt van de wedergeboorte door den Geest, door welke wij den beelde Gods gelijkvormig gemaakt worden.

11. *Dat de hemelen zich verblijden.* Ten einde de grootheid van Gods genade nog beter te doen uitkomen, als het Hem behaagt om alle menschen onder zijn bestuur te brengen, noodigt hij ook de onbezielde schepselen, zooals de boomen, de aarde, de zee en de hemelen om deelgenooten te zijn in deze blijdschap. Want hij spreekt hier niet van de Engelen door een woordfiguur, volgens hetwelk de eene naam voor de andere is genomen, aangezien hij zelfs wil, dat de stomme visschen zullen juichen van vreugde. Het is eene hyperbolische wijze van spreken, waardoor hij te kennen geeft, dat niets begeerenswaardiger of gelukkiger is dan onder de hoede en bescherming Gods te zijn. Intusschen geeft hij te kennen, dat God niet heerscht op tyrannische wijze of door verschrikking, maar dat zijne heerschappij zachtheid en blijdschap ademt. Want, dat de boozen verschrikken zoodra Gods troon wordt opgericht, dat hebben zij zich zelven te wijten. Overigens is deze wijze van spreken niet zóó hyperbolisch, of zij wordt toch door het verstand gerechtvaardigd. Want, gelijk als thans, volgens Paulus, alle elementen als in barensnood zijn en met ons zuchten, omdat zij onzentwege aan bederf onderworpen zijn, (Rom. 8 : 32), zoo is het ook niet te verwonderen, dat de wederherstelling der wereld, waarnaar zij zoo zeer verlangen, hen verheugt. Tevens leeren wij uit deze Schriftuurplaats hoe onzinnig de bijdschap is der menschen,

als zij zich verheugen buiten God. Aan het einde van het vers wordt ons duidelijk geleerd, dat wij, zoo lang Gods aangezicht voor ons verborgen is, geen vonkje van ware blijdschap kunnen hebben om ons wezenlijk te verlichten en te vervroolijken. *Dat zij zich verblijden* (zegt hij) *want Hij komt.* Indien nu de aarde en de zee door droefheid zijn overstelpt totdat God verschijnt, hoe zal het dan met ons zijn, voor wie een schrikkelijke vloek bereid is? En omdat het eene moeielijk te gelooven zaak was, herhaalt de Profeet haar twee maal, en tegelijk duidt hij ook aan, wat deze rechtheid is, waarvan hij had gesproken, te weten, dat God *de wereld zal regeeren in zijne gerechtigheid en getrouwheid.* Hieruit volgt, dat de verdorvenheid en geveinsdheid (die den menschen van nature eigen zijn) niet anders van hen uitgedreven worden dan door het licht van de gerechtigheid en de waarheid Gods.

PSALM 97.

INHOUD: Ook deze Psalm beschrijft een koninkrijk Gods, zoo als het niet geopenbaard was onder de Wet. Hieruit volgt, dat het eene Profetie is van het Koninkrijk van Christus, hetwelk geopenbaard is in het Evangelie. Voorts versiert de Profeet God met eene majesteit en heerlijkheid, die alle menschen er toe behoorde te brengen om nederig en ootmoedig te zijn. En ten einde nu de genade en de liefelijkheid van dit Koninkrijk Gods te doen uitkomen, geeft hij te kennen, dat het niets anders dan het heil der menschen ten doel heeft.

1. Jehovah regeert, de aarde verheuge zich, dat
de groote eilanden zich verblijden. 2. Rondom Hem
zijn wolken en dikke duisternis, recht en gerechtigheid
zijn de plaats van zijn' troon. 3. Het vuur zal voor
zijn aangezicht heengaan, en zijne vijnden van rondom
verteren. 4. Zijne bliksemen hebben de wereld ver-
licht, de aarde zal het zien en sidderen. 5. De bergen

zijn gesmolten als was voor het aangezicht van Jehovah, voor het aangezicht des Heeren der gansche aarde.

1. *Jehovah regeert* Als hij de menschen opwekt om zich te verheugen, dan verklaart hij hiermede genoegzaam, dat God nooit regeert, of er straalt tegelijker tijd heil en volkomen geluk op hen af. En door nu deze blijdschap algemeen te maken voor geheel de wereld, ja zelfs voor de volken aan gene zijde der zee, geeft hij te kennen, dat het koninkrijk Gods, hetwelk toen nog besloten was binnen de grenzen van Judea, uitgebreider zal zijn, omdat het ook de Heidenen zal omvatten. In de volgende vier verzen versiert de Profeet de hemelsche heerlijkheid Gods met de benamingen, die haar eigen zijn, en wekt hierdoor de menschen op tot diepen eerbied voor Hem; want zijne ontzaglijke majesteit wordt ons voor oogen gehouden met het doel om den hoogmoed en het ijdele betrouwen des vleesches onder Gods voeten te vertreden. Wij weten dat een bewolkte hemel meer schrik inboezemt dan een heldere hemel, omdat duisternis somberheid veroorzaakt in onzen geest. Daarom twijfel ik niet of de Profeet heeft door dit teeken ontzag willen verwekken, opdat de wereld vervuld zij van eerbied voor God. Anderen geven hier eene meer gezochte verklaring van, te weten, dat rondom God eene wolk is, die de roekeloosheid en al te groote stoutmoedigheid van het menschelijk verstand in toom houdt, opdat hunne nieuwsgierigheid hen er niet toe brenge om al te zeer de verborgenheden Gods te willen doorgronden. Nu ligt in deze verklaring wel eene zeer nuttige leering, maar dewijl ik afkeerig ben van al wat gezocht en spitsvondig is in de uitlegging van Gods Woord, houd ik mij hieraan, dat de Profeet door deze donkerheid rondom God het hart der menschen levendig heeft willen treffen, opdat zij beven voor zijne majesteit. Dit wordt ook bevestigd door het vervolg van den tekst, als hij zegt, dat *Het vuur voor zijn aangezicht heengaat*, dat zijne vijanden zal verbranden; dat zijne bliksemen de aarde doen wankelen, en dat zelfs de bergen versmelten. Zegt iemand nu dat zoodanige verschrikking niet past bij de blijdschap, waarvan hij zoo even gesproken had, dan antwoord ik, ten eerste: Hoewel God, als Hij zijn' troon opricht, en van zijn' kant bereid is alles te doen om de menschen gelukkig te maken, zoo zijn toch allen niet in staat deze weldaad te ontvangen. Men moet ook in gedachten houden wat ik te voren gezegd heb, te weten, dat deze vermaning zeer nuttig is voor de geloovigen, opdat zij allen hoog-

moed des vleesches wegwerpende, God met ootmoed aanbidden. Als hij nu zegt, dat *recht en gerechtigheid de plaats zijn van zijn' troon*, looft hij het koninkrijk Gods van wege de vrucht, die wij er van ontvangen. Want, daar er niets ellendiger is dan te leven zonder recht en gerechtigheid, verklaart de Profeet dat deze lof zeer bijzonder toekomt aan God; dat Hij alleen, als Hij regeert, recht en gerechtigheid doet heerschen in deze wereld, gelijk zij voorzeker verre van ons zijn, zoo lang God niet door zijn' Geest der zachtmoedigheid ons hart heeft geneigd om ons te onderwerpen aan zijn Woord. Daar echter de meeste menschen de heerschappij van God hardnekkig weerstaan en zijn juk van zich werpen, is de Profeet genoodzaakt ons het aangezicht Gods streng voor te stellen, ten einde aan te toonen, dat de hardnekkige boosheid der goddeloozen niet ongestraft zal blijven. Omdat nu wanneer de menschen God niet met eerbied en nederige zachtmoedigheid ontvangen, als Hij tot hen nadert, hunne goddeloosheid dubbel zoo zwaar wordt, is het volkomen terecht, dat zoodanige wrake met het koninkrijk van Christus wordt in verband gebracht. Nu zegt de Profeet, dat zij die God verachten in den Persoon van zijn' eenigen Zoon, ten laatste, of zij het willen of niet, zullen gevoelen hoe ontzaglijk zijne majesteit is. Dit is het wat hij verstaat door het werkwoord *zien*, want als de boozen zien, dat al hun hevig en woest verzet tegen God ijdel is, dan beginnen zij uitvluchten te zoeken. Nu ontkent de Profeet dat zij, door zich zoo moedwillig te verblinden hun doel kunnen bereiken om zich voor het aangezicht Gods te verbergen.

6. De hemelen hebben zijne gerechtigheid verkondigd, en alle volken hebben zijne heerlijkheid gezien. 7. Dat allen, die de beelden dienen, beschaamd worden, want zij beroemen zich op eigen maaksels; dat alle goden Hem aanbidden. 8. Sion heeft het gehoord en heeft er zich in verblijd, en de dochteren van Juda hebben zich verheugd van wege uwe oordeelen, o Jehovah!

6. *De hemelen hebben zijne gerechtigheid verkondigd.* Hij verklaart dat de gerechtigheid Gods zóó voortreffelijk zal wezen, dat zelfs de hemelen haar zullen verkondigen. Nu is hetgeen hier gezegd wordt verschillend van de uitspraak in Psalm 19 : 2: De hemelen vertellen Gods eer; want daar toont David slechts

aan dat het beeld van Gods wijsheid en macht afgespiegeld wordt in het maaksel der hemelen, alsof God zijn recht er op handhaaft door het getuigenis zijns Woords; maar hier zegt hij, dat de geestelijke gerechtigheid, die God in het koninkrijk van Christus zal openbaren, zóó groot zal wezen, dat zij hemel en aarde zal vervullen. Er is ook in de persoonsverbeelding, waardoor hij de hemelen voorstelt als sprekende van de gerechtigheid Gods, eene groote kracht van uitdrukking, alsof eenig gevoel daarvan zelfs tot hen was doorgedrongen.

7. *Dat allen die de beelden dienen.* Hier gelijk als in den vorigen Psalm, stelt de Profeet het verschil in het licht tusschen den waren God en alle verzinselen der menschen, opdat niemand de titels en benamingen, die hij aan God heeft toegeschreven, toepasse op een' afgod, dien hij zich gemaakt heeft. Wij geven gaarne toe dat God te prijzen is, maar (dewijl wij allen tot bijgeloof geneigd zijn) is er nauwelijks één op de honderd, die zich uitsluitend houdt aan zijn' dienst; zoodra er melding wordt gemaakt van God, begeven wij ons tot onze eigene verdorvene inbeeldingen en bedenkselen. En hoewel zich nu ieder zijn eigen God uitdenkt, scheppen wij toch behagen in dezen verwarden hoop van goden. Dat is de reden waarom de Profeten, wanneer zij de menschen vermanen en opwekken tot den dienst van God, tegelijk zoo zorgvuldig verklaren wie de ware God is, opdat zij geene valsche goden aanbidden. Maar het is ook wel waardig om in de orde, die de Profeet volgt, op te merken, dat het booze bijgeloof niet anders verdwijnen zal, dan wanneer de ware godsdienst de overhand heeft in het hart der menschen. Want, daar de menschen van wege het trage van hun verstand, niet tot God kunnen genaken, moeten zij wel in de dwaling van hunne leugens verstrikt raken, en deze leugens worden alleen weggevaagd door de kennis van God, evenals de zon door haar licht de duisternis verdrijft. Alle menschen hebben van nature den een' of anderen godsdienst, maar de stompzinnigheid van ons verstand en onze verblindheid zijn zóó groot, dat het denkbeeld hetwelk zij van God hebben er terstond door wordt verdorven; en zoo is dan de godsdienst een begin van alle bijgeloof; voorzeker wel niet uit zijn' aard, maar omdat de gedachten der menschen zóó zeer door duisternis omhuld zijn, dat zij niet staat zijn den waren God van de afgoden te onderscheiden. Maar zoodra de waarheid Gods gekend wordt, gaat er kracht genoeg van haar uit, om alle bijgeloof verre weg te drijven. Want indien (gelijk wij gezegd hebben) de zon alle

beletselen doet verdwijnen, die de lucht verduisteren, wat zal dan niet door de tegenwoordigheid Gods geschieden? Daarom is het niet te verwonderen dat de Profeet, na van het koninkrijk van Christus gesproken te hebben, den spot drijft met de Heidenen, die roemen in hunne gesneden beelden, gelijk ook Jesaja, als hij van het opgaan spreekt van het licht des Evangelies, er onmiddelijk bijvoegt: Dan zullen alle de afgoden van Egypte vallen (Jes. 19 : 1), En daar nu de kennis van God voor de menschen nog verborgen was, moeten wij het niet vreemd vinden, dat zoo vele en verschillende bijgeloovigheden reeds van den beginne in de wereld geheerscht hebben. En hetzelfde geldt ook voor heden; want wij weten dat onder de Turken, de Joden en de Papisten het licht der ware leer uitgebluscht is. Daarom kan het niet anders, of zij moeten in hunne dwaling verzonken blijven, omdat zij onmogelijk wederom tot het rechte verstand kunnen komen om zich van hunne dwaling te bekeeren, vóórdat zij God hebben leeren kennen. Want door deze uitdrukking: *Dat zij beschaamd worden*, geeft de Profeet te kennen, dat het tijd is, dat zij, die zich aan het bijgeloof hebben overgegeven, zich bekeeren, en zich tot den zuiveren dienst van den eenigen God begeven. Niet dat allen zonder onderscheid tot ware bekeering komen zullen (want wij zien heden vele discipelen van Lucianus, die na het bijgeloof te hebben verworpen, de onbeschaamdheid eener hoere aannemen), maar de kennis van God brengt deze vrucht voort, dat de menschen, na de dwaling veroordeeld te hebben, zich tot God bekeeren. Wat hen betreft, die hardnekkig God wederstaan (gelijk wij heden velen hardnekkig in het Pausdom zien blijven), er is met dat al niet aan te twijfelen, of zij zijn inwendig ternedergeslagen, en zullen met hun opstand beschaamd uitkomen. Als hij daarna zegt: *Dat alle goden Hem aanbidden*, dan moet dit eigenlijk wel toegepast worden op de Engelen, in wie iets van de Godheid schittert, maar in oneigenlijken zin kan het uitgebreid worden tot de valsche goden, alsof hij zeide: Alles wat geacht wordt God te zijn, moet plaats geven en er zich aan onderwerpen, dat één eenig God verhoogd worde. En hieruit kunnen wij de ware omschrijving afleiden der godsvrucht, nl. dat de ware God alleen en uitsluitend aangebeden moet worden, en dat Hij alleen zóó verhoogd wordt, dat geen schepsel, hoe ook genaamd, zijne Godheid verduistert. En zoo wij niet willen, dat de ware godsvrucht gansch en al voor ons verloren gaat, dan moeten wij dien grondregel vasthouden, dat geen enkel schepsel bovenmate door ons geprezen of verheerlijkt mag worden.

8. *Sion heeft het gehoord.* Hoewel hij te voren deze blijdschap voor de gansche wereld gesteld heeft, richt hij zich thans tot het uitverkoren volk, ten eerste, omdat aan hen de eerste vruchten dezer blijdschap aangeboden worden, en vervolgens opdat alle oorzaak tot afgunst weggenomen zou worden. Hoewel hij dus zegt, dat de Heidenen met de kinderen Abrahams gelijk gesteld moeten worden, voegt hij er thans bij, dat deze gelijkstelling volstrekt niet ten nadeele is der Joden, maar dat dit veeleer eene ware reden van blijdschap voor hen is, omdat God geheel de wereld besproeit uit hunne fontein. De Profeet spreekt overigens alleen van de wettige kinderen Abrahams, die zich dubbel verheugen, als God zijne heerschappij uitbreidt van het Oosten tot het Westen. Ten eerste omdat God dan de verlossing, die Hij had beloofd, in Christus volkomen heeft getoond, en vervolgens, omdat zij gezien hebben, dat de heerlijkheid Gods, welke verborgen was geweest in Judea, zich overal heeft verbreid. En het was geen kleine bevestiging des geloofs, als, overeenkomstig de Profetie, de Heidenen in het zaad Abrahams gezegend werden, en dat de godsdienst, die gehaat en veracht was, nu alom werd omhelsd. Maar waarom zegt hij, dat zij het *gehoord* en niet dat zij het *gezien* heeft? Ik antwoord, dat de Profeet dit werkwoord gebruikt heeft om twee redenen, te weten, opdat de geloovigen vóórdat de vervulling nog daar was, reeds eenige vreugde mochten smaken door de hope, die zij er van hadden, en vervolgens, geeft hij te kennen, dat de heerlijkheid des Evangelies alom verbreid moest worden, zoodat de Joden haar veeleer kenden door hetgeen zij er van hadden gehoord, dan door hetgeen zij er van hadden gezien.

9 Want Gij, Jehovah, zijt hoog verheven boven de gansche aarde, Gij zijt zeer hoog boven alle goden. 10. Gij, die Jehovah liefhebt, haat het kwade; Hij bewaart de zielen zijner zachtmoedigen; Hij zal hen verlossen uit de hand der boozen. 11. Het licht is voor den rechtvaardige gezaaid, en de blijdschap voor de oprechten van harte. 12. Gij rechtvaardigen, verblijdt u in Jehovah, en looft de gedachtenis zijner heiligheid.

9. *Want Gij, Jehovah.* Dewijl ik deze woorden reeds elders verklaard heb, zal ik er nu niet bij stilstaan. Ik wil alleen wijzen op de vergelijking tusschen God en de Engelen en alles wat hoog verheven is. Want de Profeet brengt alle hoogheid tot hare eigene plaats, zoodat de majesteit alleen aan God verblijft. Dit nu is meer ten volle getoond, toen God zich geopenbaard heeft in zijn' eengeboren Zoon, die zijn uitgedrukt beeld is; want daar te voren zijne kennis meer verborgen is gebleven, was zijne verhooging ook minder zichtbaar.

10. *Gij die Jehovah liefhebt.* Hier wekt hij de geloovigen op tot oprechtheid; gelijk ook Paulus zegt: Al wie den naam des Heeren aanroept, sta af van ongerechtigheid. (2 Tim. 2 : 19). Hij bewijst dus uit den aard Gods, dat niemand door Hem erkend wordt als tot zijne dienstknechten te behooren dan zij, die afwijken van alle kwaad en zich toeleggen op oprechtheid in al hunne handelingen; want, daaar Hij de fontein is van alle gerechtigheid, kan het niet anders of alle ongerechtigheid moet door Hem verafschuwd worden, omdat Hij zich zelven niet kan verloochenen. Daarom houdt Hij ons aan zich verbonden onder voorwaarde, dat wij alle ongerechtigheid zullen haten. Dewijl echter de boosheid onzer vijanden ons dikwijls tot wraak prikkelt, en het schijnt alsof wij niet anders dan door onheilige middelen onverlet uit den strijd met hen te voorschijn kunnen komen, verklaart de Profeet, ten einde deze verzoekingen te voorkomen, dat God de zijnen bewaart. Want zij, die er van overtuigd zijn, dat zij zich onder de bescherming Gods bevinden, strijden niet met de boozen, en vergelden geen kwaad voor kwaad door van hun' kant leed of schade te berokkenen, maar bevelen hun heil en welzijn aan Hem, die er de getrouwe Hoeder van is. Dit weerhoudt ons van het zwaar of verdrietig te vinden om af te laten van het kwade, en onze handen niet rein te houden, al is het ook dat de boozen ons kwellen en tergen, dewijl het Gode behaagt onze ziel in zijne heilige hoede te nemen.

11. *Het licht is voor den rechtvaardige gezaaid,* Hij bevestigt den voorafgaanden zin, en tegelijk voorkomt hij de tegenwerping, die men zou kunnen aanvoeren; want wij zien dikwijls, dat de rechtvaardigen zeer hard en onrechtvaardig behandeld worden, alsof zij aan de willekeur hunner vijanden waren overgelaten. De Profeet antwoordt dus: Hoewel God de zijnen niet terstond verlost, zoo beschermt Hij hun' welzijn toch door eene verborgene kracht. In het eerste lid van het vers wordt eene dubbele beeld-

spraak gebruikt, want door het woord *licht* geeft hij blijdschap en voorspoed te kennen (welke spreekwijze zeer dikwijls in de Schrift wordt aangetroffen) gelijk ook tegenspoed bij duisternis wordt vergeleken. De laatste figuurlijke uitdrukking ligt in het woord *gezaaid*, en deze schijnt wel een weinig moeielijker. Sommigen zeggen dat voor de rechtvaardigen blijdschap is gezaaid, evenals het zaad, dat in de aarde geworpen is, sterft, of eenigen tijd verborgen blijft eer het ontkiemt. Hoewel ik deze verklaring nu niet verwerp, zou het toch wellicht eenvoudiger zijn te zeggen: Hoewel de rechtvaardigen nauwelijks plaats kunnen vinden op de aarde, of zich ten minste niet openlijk durven vertoonen, maar zich in de duisternis verborgen houden, zal God toch hunne gelukzaligheid heinde en ver verspreiden, evenals zaad, dat rechts en links uitgestrooid wordt; of wel, het licht hunner blijdschap te voorschijn zal brengen, hetwelk te voren verborgen was. Het tweede lid van het vers is de verklaring van het eerste, want hij neemt *blijdschap* voor licht, en *de oprechten van hart* voor de rechtvaardigen. En men moet wel letten op deze omschrijving der rechtvaardigheid, te weten, dat dit geen uitwendig mom is, maar in ongeveinsde reinheid des harten bestaat, zoodat het niet genoeg is onze tong, onze handen of onze voeten te weerhouden van het kwade, om rechtvaardig voor God geacht te worden. In het laatste vers vermaant hij de geloovigen tot dankbaarheid, opdat zij, wel overtuigd zijnde, dat God hun Bevrijder is, erkennen, dat zij hun leven verplicht zijn aan zijne genade, en dat zij, wat hun ook moge wedervaren, volkomen tevreden zijn *met*, en rusten *in* zijne hulp en bescherming.

PSALM 98.

INHOUD: Deze Psalm is nauw verwant aan den 96en, niet slechts wat den inhoud betreft, maar ook in de woorden komen zij overeen. Waar het op neerkomt is, dat, nadat de kennis van God meer algemeen in de wereld verbreid zal zijn, zijne heerlijkheid ook duidelijker dan te voren gezien zal worden; deels omdat, de Verlosser geopenbaard zijnde, de beloften, aan het zaad Abrahams gedaan, meer ten volle vervuld zullen zijn, en deels ook, omdat dan terstond het heil Gods aan de gansche wereld blijken

zal; waarom hij beveelt dat de naam Gods grootelijks verheerlijkt zal worden.

Een Psalm. 1. Zingt Jehovah een nieuw lied, want Hij heeft wonderen gedaan; zijne rechterhand en de arm zijner heiligheid hebben Hem heil gewrocht.
2. Jehovah heeft zijn heil bekend gemaakt; Hij heeft zijne gerechtigheid geopenbaard voor de oogen der
Heidenen. 3. Hij is gedachtig geweest zijner goedertierenheid en zijner getrouwheid aan het huis Israëls; alle einden der aarde hebben gezien het heil onzes Gods.

1. *Zingt Jehovah.* Wij hebben gezegd, dat door deze woorden eene zeer bijzondere en keurige dankzegging wordt aangeduid. Dit blijkt ook uit de reden, die er terstond bij wordt gevoegd, te weten omdat God zijn heil op wonderbaarlijke wijze aan de wereld heeft doen kennen. Want na van de wonderen gesproken te hebben, bepaalt hij dezen tot één punt, nl. *dat God zich door zijne eigene kracht heil heeft gewrocht;* door welke woorden hij te kennen geeft, dat God niet door de hulp van menschen, of door wereldsche middelen, maar op eene nooit te voren gekende wijze zijne Kerk heeft verlost en bewaard Jesaja verheerlijkt dit wonder in hoofdstuk 59 : 16 door zeer vele woorden. God, zegt hij, heeft gezien of er ook iemand was, die tusschenbeiden trad. Daarom heeft Hij zich door zijn' arm heil verkregen, en zijne gerechtigheid is Hem tot steun geweest. In beide deze Schriftuurplaatsen wordt Gods arm gesteld tegenover de gewone middelen, die, hoewel zij aan de macht van God niet te kort doen, er toch het aanzien van verduisteren, alsof er een sluier over heen geworpen werd. Het Het is alsof de Profeet gezegd had: God zal geene gewone middelen gebruiken om de wereld te verlossen, maar Hij zelf zal te voorschijn treden, opdat het geweten worde, dat dit heil een wonder is, dat door Hem gewrocht werd. Het is dus terecht, dat hij besluit dat deze verwonderlijke en voor het menschelijk verstand onbegrijpelijke goedheid van God in voortreffelijke lofzangen verheerlijkt moet worden. Hetzelfde toont hij nog duidelijker aan in het tweede vers, als hij zegt, dat *het heil en de gerechtigheid* van God geopenbaard zijn aan de

Heidenen. Want, waarop zou men wel minder hoop of uitzicht kunnen gehad hebben, dan hierop, dat het licht over deze dikke duisternis van onwetendheid en verblindheid zou opgaan? Of dat er eene plaats zou wezen voor gerechtigheid in een' afgrond van ongerechtigheid? Hoewel nu het heil, hetwelk de vrucht is der gerechtigheid, het eerst genoemd wordt, en de orde dus omgekeerd schijnt, moet men dit niet vreemd of ongepast vinden, want als er van de weldaden Gods wordt gesproken, wordt het middel, dat naar de volgorde vooraf moest gaan, er later ter nadere verklaring bijgevoegd. En de gerechtigheid van God, waaruit het heil der menschen voortvloeit, bestaat niet hierin, dat Hij hen vergeldt naar hetgeen zij verdiend hebben, maar zij is het kenmerk van zijne goedheid, genade en trouw, gelijk dit aan eene andere plaats reeds gezegd is.

3. *Hij is gedachtig geweest.* Na genoegzaam gesproken te hebben van de algemeene openbaring der genade, maakt hij met bijzonderen lof melding van Gods bijzondere genade, jegens zijn uitverkoren volk. Want, hoewel God zich gelijkelijk aan Joden en Heidenen als Vader heeft aangeboden, heeft Hij toch begonnen met de Joden, opdat dezen als eerstgeborenen zouden zijn. Want de heerlijkheid der Heidenen is, dat zij in het heilig geslacht van Abraham aangenomen en ingeënt zijn, en dat de verlossing, die aan de gansche wereld gemeen is, voortgevloeid is uit de belofte aan Abraham gedaan, gelijk ook Christus zegt: De zaligheid is uit de Joden (Joh. 4 : 22). Daarom zegt de Profeet terecht, dat God de wereld verlossende, gedachtig is geweest aan de belofte, die Hij aan het volk van Israël heeft gegeven. Door deze woorden leert hij, dat Hij door niets anders gedrongen was dan door zijne trouw om zijne belofte te vervullen. En ten einde nog beter uit te drukken, dat de belofte niet gefondeerd is op de gerechtigheid of de verdienste der menschen, noemt hij in de eerste plaats *de goedheid*, en daarna *de getrouwheid*, die van deze afhangt. Waar het dus op neerkomt is, dat God — bij wijze van spreken — niet uit zich zelven is uitgegaan, maar dat hij de oorzaak gevonden heeft in zijne vrije goedheid en in zijn welbehagen, die Hij lang te voren aan Abraham en zijn zaad heeft doen kennen. Die uitdrukking *Gedenken* richt zich naar het begrip der menschen, omdat, als Hij hen geruimen tijd heeft doen wachten; het den schijn had, alsof Hij hen had vergeten. Want sedert den dag dat de belofte gedaan was, waren meer dan twee duizend jaren voorbijgegaan eer Christus geopenbaard was, en intusschen zijn de geloovigen verdrukt en door zoo

vele en velerlei rampen en wederwaardigheden beproefd, dat het niet te verwonderen is, dat zij zeer gezucht hebben alsof zij alle hoop hadden opgegeven om ooit de verlossing te zien of er van te genieten. Hetgeen er onmiddelijk bijgevoegd wordt, dat *de einden der aarde het heil Gods hebben gezien*, heeft niet slechts de strekking om Hem te loven, alsof hij gezegd had, dat dit een zeer gedenkwaardig heil was, waarvan de roem zou uitgaan tot aan de uiterste einden der aarde, hij geeft ook te kennen dat de Heidenen, die te voren als betooverd waren door hunne droomerijen, hierin deelen zouden.

4. Dat de gansche aarde zich verblijde in Jehovah, dat zij weerklinke en zich verheuge en Psalmzinge.
5. Psalmzingt Jehovah op de harp, op de harp en met de stem des gezangs. 6. Met trompetten en bazuinen geklank, juicht voor het aangezicht des eeuwigen Konings. 7. Dat de zee bruise met al hare volheid, de wereld en allen, die daarin wonen. 8. Dat de rivieren met de handen klappen, dat tegelijk de bergen vreugde bedrijven. 9. In de tegenwoordigheid van Jehovah, want Hij komt om de aarde te richten; Hij zal de wereld richten in gerechtigheid, en de volken in rechtmatigheid.

4. *Dat de gansche aarde.* Hij herhaalt dezelfde opwekking, die hij te voren gedaan heeft, door welke hij, als hij zich tot de Heidenen richt, aantoont, dat er in geheel de wereld slechts ééne Kerk zal zijn, in welke God, den middelmuur des afscheidsels nedergeworpen hebbende, alle de zijnen in eenstemmigheid des geloofs zal ontvangen. Wat de muziekinstrumenten betreft, er is niet aan te twijfelen, dat hij zinspeelt op de gewoonte van dien tijd. Maar intusschen heeft hij de Heidenen niet willen noodzaken de ceremoniën der Wet te vervullen. Overigens is er groote kracht van uitdrukking in de herhaling der woorden; alsof hij zeide: De menschen kunnen wel alle pogingen in het werk stellen om de verlossing der wereld te bezingen, toch zal er geen lof groot genoeg zijn om de grootheid der genade te evenaren. Hetgeen nog beter gezien wordt door hetgeen volgt,

als hij aan onbezielde wezens gevoel en gewaarwording toeschrijft. Dewijl geheel deze samenhang elders reeds verklaard is, zal ik er thans niet langer bij stilstaan.

PSALM 99.

INHOUD: Deze Psalm verschilt van de vorigen in één opzicht, en wel hierin, dat hij het koninkrijk Gods en het heil, dat er uit voortvloeit, niet buiten de grenzen van Judea brengt, maar veeleer de kinderen Abrahams afzonderende van de andere volken, hen van wege het voorrecht hunner aanneming opwekt om God bijzonder te loven.

1. Jehovah regeert; dat de volken beven; Hij woont
(tusschen) de Cherubim; dat de aarde zich bewege.
2. Jehovah is groot in Sion, en hoog verheven boven
alle volken. 3. Zij zullen uwen grooten en vreeselijken
naam loven, want deze is heilig. 4. En de sterkte
des Konings bemint het recht; Gij hebt billijkheden
bevestigd; Gij hebt recht en gerechtigheid gedaan in
Jakob.

1. *Jehovah regeert.* Hij beveelt slechts die volken te beven, die hij te voren uitgenoodigd heeft zich te verblijden. Want daar de Joden van alle kanten door vijanden omringd waren, was het wel noodig, dat de macht van God onder hen groot gemaakt zou worden, opdat zij zouden weten, dat zij ten allen tijde veilig zouden zijn tegen den haat en de woede van allen, zoolang zij zich onder zijne bescherming bevonden. Gelijk wij aan eene andere plaats gezien hebben, beteekent het Hebreeuwsche woord *rôgez*, dat hij hier gebruikt, nu eens *beven*, en dan wederom *zich vertoornen*, en bijgevolg geeft het gemoedsbeweging te kennen, die uit toorn of ook wel uit vreeze kan ontstaan. Daarom bedoelt

de Profeet thans te zeggen, dat God door het uitverkoren volk te verlossen eene zoodanige macht zal tentoonspreiden, dat alle natiën er ontroerd van zullen wezen, en ten laatste zullen beseffen hoe hunne woede tot hunne eigene schade en nadeel zal uitloopen Want, het is met betrekking tot de menschen, dat er gezegd wordt, dat God regeert, wanneer Hij, zijne macht op majestueuze wijze openbarende, zich hoog verheft; want zoolang Hij zijne hulpe verbergt, verheffen de ongeloovigen zich zóó stoutmoedig, alsof er geen God was.

2. *Jehovah is groot.* Wij moeten de tegenstelling in gedachten houden, waarvan ik gesproken heb, dat God groot is in Sion om de vijanden zijner Kerk ten onder te brengen en te verderven. En dat er terstond bijgevoegd is, *dat Hij hoog verheven is boven alle volken*, moet niet zóó verstaan worden, alsof Hij de wacht over hen hield tot hun heil, maar om hunne raadslagen te vernietigen, hunne ondernemingen op niets te doen uitloopen, en al hunne macht te verbreken. Hetgeen nu volgt betreffende *het loven van Gods naam* is niet voor alle natiën, maar (naar mijn oordeel) eischt de Profeet alleen van de geloovigen dankbaarheid jegens God. Want, wel is waar, ontwringt Hij aan de reeds overwonnen vijanden eenige erkentenis, dewijl zij echter voortdurend in opstand zijn tegen zijne heerlijkheid en lasteringen tegen Hem uitbraken, kan hetgeen hij hier zegt van zijn' naam te loven omdat hij heilig is, op hen niet van toepassing zijn. Hij richt zich dus eigenlijk tot de geloovigen, die door de kennis van God opgewekt worden om Gods naam te loven.

4. *En de sterkte des Konings.* Dit zou een bedreiging kunnen wezen om de vijanden te verschrikken; alsof hij zeide dat God gewapend is met macht om wrake te doen over het onrecht dat Hem wordt aangedaan, dewijl Hij recht en gerechtigheid liefheeft. Ik pas dit echter liever toe op de Kerk, nl, dat zij onder de heerschappij Gods is op die voorwaarde, dat zij recht en gerechtigheid zal beoefenen. Er is nog een andere zin; die ook niet slecht zou voegen, nl. dat het niet geoorloofd is in God eene tyrannieke heerschappij te denken, omdat er eene voortdurende overeenstemming is tusschen zijne macht en zijne gerechtigheid. Als ik echter den samenhang van den tekst goed naga, dan twijfel ik niet of de Profeet spreekt hier, nadat hij God als Opperheer op zijn' troon heeft geplaatst, van zijne menier van te regeeren, want hij voegt er bij, dat Hij recht en billijkheid heeft gevestigd; hetgeen echter in tweeërlei zin kan genomen

worden, òf dat God in zijne Wet eene volkomene billijkheid aan zijn volk heeft geboden, òf dat Hij zelf immer blijk heeft gegeven van recht en billijkheid door zijn volk te onderhouden en te beschermen. Hoewel het nu zeer waar is, dat in de werken en in de oordeelen Gods eene volmaakte gerechtigheid heeft uitgeblonken, komt het mij toch meer waarschijnlijk voor, dat dit verstaan moet worden van de leer, te weten, dat God, die de gerechtigheid bemint een' regeeringsvorm voor het volk, van Israël heeft verordineerd, die een zeer goede regel was om een goed en rechtvaardig leven te leiden. En zoo zal het werkwoord *doen* hier in oneigenlijken zin genomen zijn voor bevelen of gebieden. Tenzij men wellicht dit laatste werkwoord liever van de regeering Gods wil verstaan, hetgeen mij niet mishaagt. Want er is niets dat de geloovigen meer aanmoedigt om God te gehoorzamen, of hen meer bevestigt in hunne begeerte om de Wet waar te nemen, dan de ondervinding dat God voor hen zorgt, en dat Hij de gerechtigheid, die Hij van de zijnen eischt in woorden, van zijn' kant getoond heeft door daden.

5. Verhoogt Jehovah, onzen God, en aanbidt voor
de voetbank zijner voeten; Hij is heilig. 6. Mozes
en Aäron zijn onder zijne priesters, en Samuël onder
hen, die zijn' naam aanroepen; zij hebben Jehovah
aangeroepen, en Hij heeft hun geantwoord. 7. Hij
heeft tot hen gesproken in de wolkkolom, zij hebben
zijne getuigenissen bewaard, en de inzetting, die Hij
hun gegeven heeft. 8. Jehovah, onze God, Gij hebt
hun geantwoord; o God! Gij zijt hun gunstig geweest
en hebt wrake gedaan over hunne werken. 9. Verhoogt
Jehovah, onzen God, en buigt u neder voor zijn'
heiligen berg, want Jehovah, onze God, is heilig.

5. *Verhoogt Jehovah.* Deze vermaning is eigenlijk tot de Kerk gericht, opdat zij, na de genade Gods ervaren te hebben, zich met des te meer ijver en blijdschap tot het beoefenen der godsvrucht begeve. Hij wekt dus de Joden op om God te verhoogen, van wien zij zoo kostelijke hulp hadden ontvangen, en hij beveelt hun den eeredienst waar te nemen en de aanbidding

te brengen, die in de Wet was bevolen. Nu wordt, wel is waar de Tempel in vele andere plaatsen der Schrift de zetel of de verblijfplaats Gods genoemd, of wel zijne rust en zijne woning; maar er is toch eene zeer goede reden voor, dat hij hier in beeldspraak de voetbank zijner voeten wordt genoemd. Want God heeft op zulk eene wijze in het midden des volks willen wonen, dat Hij hunne gedachten niet gericht hield op den uitwendigen Tempel en op de Arke des Verbonds, maar dat zij zich veeleer naar Boven zouden richten. Daarom heeft de naam Huis, of Woning, gestrekt om hun hoop te geven, opdat alle godvruchtigen de vrijmoedigheid zouden hebben om zich gemeenzaam tot God te wenden, dien zij hun vriendelijk tegemoet zagen komen. Omdat echter het hart der menschen tot bijgeloof geneigd is, moest dit gebrek in hen verholpen worden, opdat zij van God geene vleeschelijke of aardsche denkbeelden zouden koesteren, en niet aan de uitwendige teekenen zouden blijven hangen. Wanneer de Profeet den Tempel dus de voetbank van Gods voeten noemt, dan wil hij, dat de godvruchtigen hunne gedachten hooger zouden opheffen, omdat God met zijne oneindige heerlijkheid hemel en aarde vervult. Toch geeft hij hiermede ook tegelijk te verstaan dat God nergens anders dan op den berg Sion wettig gediend wordt. Want hij richt zijne woorden zoo in, dat hij, door de gedachten der godvruchtigen naar boven te richten, daarmede toch niet te kort doet aan de heiligheid van den Tempel, voor zooveel God die plaats alleen op de gansche aarde verkoren had, om er aangeroepen te worden. Hieruit zien wij, hoevelen zich op het voorbeeld van Augustinus dwaselijk gekweld hebben om te weten te komen op wat wijze de Profeet beveelt dat de voetbank van Gods voeten zou worden aangebeden. Het antwoord van Augustinus is spitsvondig. Als wij zien, zegt hij, op Christus als mensch, dan hebben wij het middel gevonden om op heilige wijze de voetbank van Gods voeten te aanbidden. Want Hij heeft een lichaam aangenomen uit de aarde, en in dit lichaam wil Hij aangebeden worden, en zoo wordt dan in deze aarde toch niets anders aangebeden dan God, want de aarde is de woonstede Gods, en God zelf heeft zich verwaardigd aarde te worden. Nu is dit alles wel zeer fraai geredeneerd, maar het heeft hoegenaamd niets van doen met de bedoeling van den Profeet, die een verschil willende aantoonen tusschen den eeredienst onder de Wet (die toenmaals uitsluitend door God gewild was) en de bijgeloovigheden der Heidenen, de kinderen Abrahams naar den Tempel roept als tot hunne banier; tewijl hij hun toch tegelijker tijd beveelt om God aan deze plaats

op geestelijke wijze te aanbidden, omdat Hij in de hemelsche heerlijkheid woont. Ik erken, dat heden, nu de dienst der schaduwen weggedaan is, God niet anders op de rechte wijze aangebeden wordt, dan wanneer wij ons rechtstreeks tot Christus wenden, in wien de volheid der Godheid woont. Maar het zou ongepast en ongerijmd wezen Hem de voetbank van Gods voeten te noemen, want door deze uitdrukking heeft de Profeet willen leeren, dat God niet in den zichtbaren Tempel was besloten, maar dat men Hem boven alle hemelen moet zoeken, gelijk Hij ook hoog verheven is boven de geheele wereld. De uitzinnige Grieksche bisschoppen hebben op het tweede concilie van Nicea deze Schriftuurplaats ergerlijk misbruikt om te bewijzen, dat God in beelden en schilderijen aangebeden moet worden. De reden, die de Profeet opgeeft, bevat eene tegenstelling, want door den naam des eenigen Gods te heiligen verklaart de Profeet, dat alle de afgoden der Heidenen onheilig zijn; alsof hij zeide: Hoewel de Heidenen aan hunne afgoden eene gewaande heiligheid toeschrijven, zijn zij toch niets dan enkel ijdelheid, een verfoeisel, een kwalijk riekende mesthoop. Sommigen vertalen: *Want het is heilig*, maar aan het einde van den Psalm zal men zien, dat het de bedoeling van den Profeet is geweest, om door deze benaming het verschil aan te duiden tusschen God en alle de afgoden.

6. *Mozes en Aäron.* Hij verheerlijkt de bijzondere genade, die God aan het zaad Abrahams heeft willen bewijzen, doordat Hij uit hen zijne Profeten en Priesters verkoren heeft, die als het ware de middelaars zijn geweest tusschen Hem en hen om het verbond der verlossing te bevestigen. En hij noemt er drie, die in de eerste tijden hebben gebloeid. Want Mozes is als de woordvoerder geweest om het volk met God te verzoenen, Aäron heeft hetzelfde ambt vervuld, en daarna heeft Samuël een gelijken dienst waargenomen. Toch is er niet aan te twijfelen of hij heeft door deze drie personen het gansche volk aangeduid, met hetwelk God een verbond had gesloten. Maar hij noemt inzonderheid diegenen, die als het ware de bewaarders en hoeders van dezen onwaardeerbaren schat zijn geweest. Dat hij zegt, dat Mozes onder zijne Priesters is geweest, zou ongerijmd kunnen schijnen, aangezien zijne nakomelingen slechts tot de gewone Levieten behoorden, en hij na de afkondiging der Wet, nooit de waardigheid des Hoogepriesters op zich had genomen. Omdat de Hebreën echter *cohanim* noemden hen, die de voornaamsten en voortreffelijksten onder de menschen waren, zooals de zonen

der Koningen, kan de Profeet dezen eerenaam ook aan Mozes toekennen, alsof hij zeide, dat hij een der heilige vorsten der Kerk is geweest. Als wij daarenboven op den oorsprong letten, dàn is Mozes vóór de afkondiging der Wet ongetwijfeld met het hoogepriesterschap bekleed geweest. Nu moet men de bedoeling van den Profeet goed begrijpen, nl. dat God niet slechts het zaad Abrahams heeft aangenomen, maar dat Hij, ten einde het verbond nog meer te bevestigen, gewild heeft, dat sommigen Middelaars zouden zijn, aan wie Hij den last had opgedragen om zijn' Naam aan te roepen. Want de *aanroeping*, waarvan hij spreekt, moet niet van alle aanroeping zonder onderscheid verstaan worden, maar alleen van die, welke door de Priesters geschiedde, omdat dezen door God verkoren en aangesteld waren als herauten om zich in naam van het geheele volk voor God te stellen en in aller naam tot Hem te spreken. *Zij hebben Jehovah aangeroepen.* Hij verklaart nu meer openlijk wat ik gezegd heb, dat God van den beginne af aan de kinderen Abrahams zeer bijzondere weldaden had bewezen, en dat wel alleen om den wille van het vrije verbond, want al het goed, dat Hij ten allen tijde aan de Joden heeft bewezen, is uit deze fontein gevloeid. Daarom moesten zij ook, telkenmale als zij ervoeren, dat God hun gunstig is, aan deze eerste en oorspronkelijke genade indachtig zijn. Hij maakt ook inzonderheid melding van het zichtbaar symbool der wolkkolom, waardoor God ten eeuwigen dage heeft willen getuigen, dat Hij onder hen tegenwoordig is geweest, daar God deze teekenen niet alleen heeft gebruikt ten behoeve van hen, aan wie zij het eerst gegeven waren, maar ook voor hen, die daarna zouden komen. Hoewel God dus niet altijd aan het oude volk eene wolkkolom te zien heeft gegeven, is het toch, van wege de traagheid van begrip der menschen, waardoor zij de tegenwoordigheid Gods nooit goed bespeuren, of zij moeten er door uitwendige teekenen op gewezen worden, volkomen terecht, dat de Profeet de Joden aan dit merkwaardig teeken en onderpand zijner tegenwoordigheid herinnert; want God was hunnen vaderen in de woestijn openlijk verschenen, opdat hunne nakomelingen de vaste overtuiging zouden hebben, dat Hij ook hun ten allen tijde nabij zou zijn. Nu voegt hij er voorbedachtelijk bij, dat zij *Gods getuigenissen hebben bewaard*, opdat zij, die daarna komen zouden, onder dezelfde gehoorzaamheid zouden blijven.

8. *Jehovah, onze God, Gij hebt hun geantwoord.* Hij geeft te verstaan, dat zij verhoord zijn geworden, omdat er eene wederkeerige overeenstemming was tusschen de genade Gods en

hunne godsvrucht. Hieruit volgt dus, dat naar hun voorbeeld hunne nakomelingen God moeten aanroepen, zoodat zijn naam niet slechts op hunne lippen is, maar dat zij in oprechtheid des harten zijn verbond bewaren. Intusschen geeft hij ook te kennen dat het door de schuld der menschen is, indien God zijne heerlijkheid niet zoo genadig en zoo ruim aan alle geloovigen openbaart, want meestal zal het gebeuren, dat hunne nakomelingen òf tegen Hem rebelleeren, òf voor het minst van het geloof der Vaderen afwijken. Want het is niet te verwonderen dat God zijne hand weerhoudt, of haar ten minste niet zóó openbaart, als Hij ziet, dat de godsvrucht alom in de wereld kwijnt en afneemt. *O God, Gij zijt hun gunstig geweest.* Aan deze woorden ziet men nog duidelijker dat hetgeen hij te voren van Mozes, Aäron en Samuël gezegd had, betrekking heeft op geheel het volk. En gewis, zij waren niet zoo zeer voor zich zelven Priesters, als wel tot het algemeene welzijn van het volk. Daarom is het niet te onpas dat de Profeet van deze drie mannen tot het geheele volk komt. Want ik beperk deze voornaamwoorden niet tot deze drie alleen, en ook niet tot juist dezelfde personen; ik acht veeleer, dat geheel de Kerk wordt aangeduid, nl. dat God door het gebed zijner Priesters gunstig geweest is aan de Joden, maar dat Hij hen desniettemin streng gekastijd heeft voor hunne zonde. Want van de éene zijde verheerlijkt hij de genade Gods, daar Hij zoo goedertieren met dit volk heeft gehandeld, en hun zoo genadig hunne zonde heeft vergeven; en van den anderen kant verhaalt hij de schrikkelijke straffen, waarmede God wrake heeft gedaan over hunne ondankbaarheid opdat zij, die daarna komen zouden, zouden leeren zich in alle gehoorzaamheid aan Hem te onderwerpen. Want wij moeten altijd goed begrijpen, dat hoe meer God ons gunst en genade betoond heeft, hoe minder Hij het zal verdragen dat wij met zijne goedheid spotten door haar te misbruiken. Aan het einde van den Psalm herhaalt hij denzelfden volzin, die wij in het vijfde vers hebben; maar in plaats van de voetbank zijner voeten noemt hij *Den berg zijner heiligheid*; en daar hij van wege de kortheid te voren de eenigszins duistere uitdrukking *kadôsh hoe* had gebezigd, zegt hij thans duidelijker en vollediger: *Jehovah, onze God, is heilig.* Want hij bedoelt te zeggen, dat God niet maar in den blinde door de kinderen Israëls wordt aangebeden (gelijk de Godsdienst der Heidenen op niets dan op hunne eigene denkbeelden steunde) maar dat zijn eeredienst gegrond is op de zekerheid des geloofs.

PSALM 100.

INHOUD: Het opschrift van dezen Psalm wijst genoegzaam den inhoud aan; ook zijn bij de kortheid van dit loflied vele woorden overbodig. De Psalmist wekt de geloovigen op God te loven, omdat Hij hen tot zijn volk heeft verkoren en onder zijne heilige hoede heeft genomen.

En Psalm om te loven. 1. De geheele aarde zinge
Jehovah met luider stem. 2. Dient Jehovah met
blijdschap, komt vroolijk in zijne tegenwoordigheid.
3. Weet, dat Jehovah God is, en dat Hij ons heeft
gemaakt, en niet wij; wij zijn zijn volk, en de schapen
zijner weide.

1. *De geheele aarde zinge met luider stem.* Hij raakt slechts een deel aan van den dienst van God, hetwelk bestaat in het overdenken zijner weldaden en in dankzegging. Daar hij nu, zonder eenig onderscheid, de gansche aarde hiertoe opwekt, schijnt hij door den Geest der Profetie gezien te hebben op den tijd, wanneer de Kerk bijeenvergaderd zou zijn uit alle volken. Hij beveelt dus *dat God gediend zal worden met blijdschap,* om aan te toonen dat Hij zóó bereidvaardig is om de zijnen wèl te doen, dat Hij hun ruime stof geeft tot verheuging. Dit drukt hij nog beter uit in het derde vers, waar hij in de eerste plaats de vermetelheid der menschen bestraft, omdat zij, door zich vele goden te maken en ze op velerlei wijze te dienen, boosaardiglijk tegen God in opstand zijn gekomen. Dewijl dus de veelheid der goden de kennis van den éénen waren God te niet doet, en zijne heerlijkheid verduistert, doet de Profeet er wèl aan tot alle menschen de vermaning te richten om tot hunne zinnen te komen en dus af te laten van God van zijne eer te berooven, en hij bestraft hunne dwaasheid, waardoor zij, zich niet vergenoegende met een eenig God, verijdeld worden in hnnne overleggingen

(Rom. 1 : 21). Want, hoewel zij allen erkennen moeten met hun' mond, dat er een God is, die hemel en aarde heeft gemaakt, vertreden zij toch terstond daarna zijne eer en heerlijkheid, zoodat, voor zoo veel in hen is, de Godheid te niet gedaan wordt. Aangezien het dus eene moeielijke zaak is om de menschen bij den zuiveren eeredienst te doen blijven, is het niet ongepast dat de Profeet de wereld oproept om af te laten van hare ijdelheden en haar beveelt te erkennen dat er één eenig waar God is. Want wij moeten in gedachten houden de korte omschrijving van deze kennis van Hem, nl. wanneer alles wat Hem toekomt Hem wordt gegeven, zoodat men geene godheid tegen Hem over stelt om zijn' Naam te verduisteren. Nu berooft men Hem in het Pausdom wel niet van zijn' Naam, dewijl echter zijne heerlijkheid niet besloten is in een paar lettergrepen, is het zeker, dat men Hem dáár niet als God erkent. Laat ons dan weten dat de ware dienst van God niet ongeschonden kan blijven zoo lang deze booze ontheiliging van zijn' naam en zijne eer blijft aanhouden, die zoo vele bijgeloovigheden ten gevolge heeft. Nu schijnt het wel eene te algemeen bekende zaak te zijn dat het noodig zou zijn om nog eens uitdrukkelijk te zeggen *dat God ons gemaakt heeft*, maar om nu niet eens van de algemeene ondankbaarheid der menschen te spreken is er toch nauwelijks één op de honderd, die erkent, dat hij zijn leven van God heeft ontvangen, en dat dit leven van God afhankelijk blijft. En al is het ook, dat zij, hiertoe gedrongen zijnde, niet loochenen, dat zij uit niet geschapen zijn, zoo maakt toch iedereen zich zelven tot God en aanbidt dus zich zelven, daar zij allen aan hunne eigene kracht toeschrijven hetgeen God zegt alleen Hem toe te behooren, en uit Hem voort te komen. Men moet ook voorts in aanmerking nemen, dat de Profeet hier niet spreekt van de algemeene schepping der menschen, maar (gelijk wij elders gezegd hebben) van de geestelijke wedergeboorte, waardoor Hij zijne geloovigen naar zijnen beelde herschept. De Profeet leert hier dus, dat alleen de geloovigen het werk Gods zijn, niet doordat zij in hun moeders lijf als menschen geschapen zijn, maar in den zin, waarin Paulus hen Gods maaksel noemt, omdat zij geschapen zijn tot goede werken, die God voorbereid heeft, opdat zij in dezelven zouden wandelen (Efeze 2 : 10). En dit wordt nog nader verklaard door hetgeen volgt; want, als hij zegt dat *wij zijn volk zijn en de schapen zijner weide*, dan geeft hij ongetwijfeld die bijzondere genade te kennen, door welke God zijne kinderen tot zijn erfdeel heeft verkoren, ten einde hen als onder zijne vleugelen te koesteren en te ver-

zorgen. En dit is oneindig kostelijker en heerlijker dan onze geboorte als menschen. Indien iemand nu roemt dat hij zich zelven tot mensch heeft gemaakt, wie zal dan geen afschuw hebben voor zoodanigen afval *van*, en verraad *tegen* God? Zelfs mogen wij aan onze aardsche vaders niet toeschrijven, dat zij ons door hunne eigene kracht hebben gegenereerd; immers wat zou een zaad kunnen voortbrengen, dat aan ontbinding door verrotting werd overgelaten? En toch zien verre weg de meeste menschen er geen bezwaar in om zich zelven den lof des geestelijken levens toe te kennen. Immers wat anders bedoelen de predikers van den vrijen wil dan ons diets te maken, dat wij door onze eigene kracht en inspanning van kinderen Adams tot kinderen Gods worden gemaakt? En toch toont de Profeet door ons *het volk Gods* te noemen, dat wij door zijne vrije goedheid geestelijk zijn wedergeboren; en door *de schapen zijner weide* geeft hij te verstaan, dat hetgeen ons eens gegeven is door dezelfde genade ons veilig bewaard blijft tot aan het einde. Men zou ook kunnen lezen: *Hij heeft ons tot zijn volk gemaakt*, enz.; daar echter de zin hierdoor niet veranderd wordt, heb ik behouden hetgeen algemeen aangenomen is.

4. Gaat tot zijne poorten in met lof, en tot zijne voorhoven met blijdschap; geeft Hem eere, zegent zijn' naam. 5. Want Jehovah is goed, zijne goedertierenheid is tot in eeuwigheid, en zijne waarheid van geslachte tot geslachte.

4. *Gaat tot zijne poorten in met lof.* Het slot is bijna gelijk aan het begin, behalve dat hij den eeredienst vermeldt, die onder de Wet bestond, en hiermede maakt hij er ons opmerkzaam op, dat de geloovigen zich niet naar behooren kunnen kwijten van hun' plicht om God lof en dank te brengen, indien zij zich niet tevens oefenen in de gewone wijze der Godsvereering. Intusschen geeft hij door het woord Tempel te kennen, dat God niet anders gediend wil zijn dan volgens de wijze, die in de Wet verordineerd is. Opdat wij nu weten, dat ons voortdurend stof wordt gegeven om God te loven, zegt hij, dat *zijne goedertierenheid tot in eeuwigheid is*, en dat ook zijne waarheid eeuwig is. Dewijl Hij dus nooit ophoudt voor ons te zorgen, zou het eene al te snoode ondankbaarheid zijn, indien wij ophielden van Hem te loven.

Wij hebben elders gezegd waarom waarheid en goedertierenheid saamgevoegd worden. Want wij zijn zoo ongevoelig en als verstompt, dat wij de goedertierenheid Gods nauwelijks gevoelen, hoewel Hij haar duidelijk en voor aller oogen openbaart, ja zelfs niet als wij haar met onze handen kunnen tasten, totdat Hij zijn' heiligen mond opent om ons zijne meer dan vaderlijke liefde te betuigen.

PSALM 101.

INHOUD: Hoewel David nog niet in het bezit des Koninkrijks was gekomen, maar toch door God tot Koning aangesteld was, heeft hij zich bereid tot eene zeer goede wijze van regeeren; en hij wekt zich door deze heilige overdenking niet slechts op om zich getrouwelijk van zijne koninklijke plichten te kwijten, maar hij heeft ook geloften gedaan aan God, waarbij hij belooft dat hij zijn' getrouwe dienstknecht zal zijn, om alzoo spoedig in het bezit des koninkrijks gesteld te worden.

Een Psalm van David. 1. Ik zal van goedertierenheid
en recht zingen; U zal ik Psalmzingen o Jehovah!
2. Ik zal verstandelijk handelen in een' volkomen weg,
totdat Gij tot mij komen zult. Ik zal in het midden
mijns huizes in oprechtheid mijns harten wandelen.
3. Ik zal geen boos stuk voor mijne oogen stellen;
ik haat alle werk der losbandigen, het zal mij niet
aankleven. 4. Het verkeerde hart zal achter mij
wijken; het booze zal ik niet kennen. 5. Die van
zijn' naaste in het geheim achterklapt, zal ik verdelgen;
die hoog van oogen en wijd van hart is zal ik niet
kunnen (verdragen).

1. *Ik zal van goedertierenheid en recht zingen.* Hetgeen hij hier zegt van den zang moet door den lezer in dien zin verstaan worden, dat hij door dezen Psalm wil uitspreken hetgeen hij bij zich zelven heeft overlegd, te weten, wat soort van Koning hij wilde wezen, zoodra hij in het bezit van het beloofde koninkrijk gesteld zou zijn. *Van goedertierenheid en recht te zingen* beteekent dus zooveel als door plechtige woorden te verklaren, dat hij een goed en rechtvaardig koning zal zijn. Augustinus geeft hier eene al te spitsvondige verklaring van, als hij zegt dat de beteekenis is, dat God geloofd en geprezen moet worden, even goed als Hij de menschen strengelijk straft en kastijdt, als wanneer Hij zich goedertieren en barmhartig jegens hen betoont. Want David spreekt hier niet van de verborgene oordeelen Gods, maar van eene goede en rechtvaardige regeering, opdat hij in daden zoowel als in woorden aan zijne hooge roeping beantwoordt. Als hij zegt: *Ik zal U psalmzingen, o Jehovah,* dan erkent hij hiermede dat het door Gods genade is dat hij tot zoo hoog en eervol een ambt is verheven, want het zou een teeken van vermetelen hoogmoed geweest zijn, indien hij zich zelven daartoe had opgeworpen. Nu is het niet zonder reden, dal hij onder deze twee hoedanigheden: *Goedertierenheid en recht,* alle andere koninklijke deugden verstaat, want gelijk het de voornaamste roeping eens Konings is om aan ieder recht te doen, zoo wordt ook tevens in hem vereischt, dat hij eene zorgzame liefde koestert voor zijne onderdanen. Daarom zegt ook Salomo terecht: Door gerechtigheid wordt de troon bevestigd. (Spreuken 16 : 12).

2. *Ik zal verstandelijk handelen* enz. David toont hier dat hij er zich wèl van bewust is, hoe moeielijk de taak is, die hem werd opgelegd, toen hij tot Koning werd aangesteld. Wij weten en zien het voor onze oogen, dat schier alle koningen bedwelmd zijn door hunne grootheid, en het is niet zonder oorzaak, dat van ouds dit spreekwoord in gebruik was; dat men òf als koning òf als dwaas moet geboren zijn. Nu heeft men dit wel verkeerd uitgelegd, nl. omdat het dikwijls gebeurt, dat zij, die koninkrijken hebben te regeeren, dwaas en onwetend zijn. En gewis: het is eene merkwaardige wrake Gods, dat domme lieden, die gansch onwaardig zijn om tot de menschen gerekend te worden, meestentijds hoog in gezag zijn; maar hoewel de Koningen niet als dwazen geboren worden, worden zij door hun hoog aanzien toch zóó verblind, dat zij denken geene plichten te hebben jegens hunne onderdanen, zoodat zij zich met trots en

aanmatiging verheffen, en zich zóó aan allerlei genot en weelde overgeven, dat zij zich ten laatste gansch te buiten gaan. Hij zegt dus, dat hij verstandelijk zal handelen, of (hetgeen op hetzelfde neerkomt) dat hij nauwkeurig acht zal geven op zich zelven; want in iemand, die alle macht heeft, is het eene zeldzame deugd om zich zoo in te toomen, dat hij zich nooit de vrijheid veroorlooft om kwaad te doen. Hij, die dus souvereine macht bezit, en haar niet aanwendt om kwaad te doen, maar zich bescheidenlijk binnen de perken houdt, is met wezenlijk verstand begaafd. Eindelijk betuigt hij, dat hij niet zal wezen als de andere Koningen, die door hunne waardigheid bedwelmd en verdwaasd worden, maar dat hij, naar de grootheid van de plichten, die hem opgelegd zijn, er zich op zal toeleggen zijn ambt met wijsheid waar te nemen. Er moet wèl op gelet worden, dat hij zegt, dat de wijsheid bestaat in een *volkomen weg*, of in gerechtigheid, waaruit wij leeren, dat de tyrannen, die hun verstand gebruiken om booze listen te beramen, en alle dagen iets nieuws verzinnen om hunne onderdanen te kwellen en te verdrukken, kortom, die slechts vernuftig zijn in het kwade, voor God hoegenaamd geene wijsheid bezitten. En hoewel deze listen nu aan velen mishagen, toch wordt het algemeen als groote wijsheid geprezen in de Koningen, als zij er zich op toeleggen, om hunne heerschappij uit te breiden, en de listige bekwaamheid hebben om dit hun doel te bereiken. David echter begeert geene andere wijsheid dan die de meesteresse is der oprechtheid. *Tot dat Gij komt.* Er is hier tweeërlei lezing. Sommigen nemen het vragender wijs: Wanneer zult Gij komen? Alsof David bad, dat God hem niet langer zou doen wachten. En hij had voorzeker ook wel reden tot zuchten en zich te beklagen, daar hij zich nu zoo langen tijd gedrukt ziet door armoede, en door allerlei ballingschap heen en weder wordt gedreven. Want het zou beter voor hem zijn geweest om als herder, welk beroep hij te voren heeft uitgeoefend, zonder eenige waardigheid in het huis zijns vaders te verblijven, dan tot Koning te zijn gezalfd om nu uit zijn land te worden verdreven, en, door iedereen gehaat, in groote versmaadheid te moeten leven. Maar toch lees ik dit liever bevestigender wijs, Tot dat, of als, maar dit wordt toch ook eenigszins anders door mij verklaard dan door de meeste anderen, te weten, dat David, ofschoon hij nog slechts in den staat verkeert van particulier, en het koningschap dat hem beloofd is, nog niet in zijn bezit is, toch niet nalaten zal om intusschen te volgen hetgeen recht is. De zin is dus: Heere, hoewel Gij mij lang doet wachten,

zal ik er mij toch op toeleggen recht te doen. Aldus stelt hij *het midden zijns huizes* tegenover de paleizen en openbare gebouwen, alsof hij zeide: In mijne eigene bijzondere woning.

3. *Ik zal geen boos stuk voor mijne oogen stellen.* Na betuigd te hebben, dat hij in zijn bijzonder leven een volgeling zal zijn van recht en gerechtigheid, gelijk goede vorsten ook hiermede behooren te beginnen, voegt hij er nu bij, dat hij, het ambt eens Konings waarnemende, een vijand zal zijn van alle ongerechtigheid en boosheid. Want, *een boos stuk voor zijne oogen te stellen* beteekent zooveel als voor te stellen om kwaad te doen. Hij verklaart dus zich af te zullen wenden van alle boosheid, gelijk voorzeker ook niemand rechtvaardiglijk boosheid en onrecht kan straffen, dan die er van ganscher harte afkeerig van is. Hieruit volgt dat de Koningen hun ambt niet naar behooren waarnemen, zoo zij er zich niet zorgvuldig voor wachten om ooit het kwade goed te keuren. Sommigen voegen het woord *asôh* bij het voorafgaande en plaatsen er dan de letter *lamed* bij, alsof hij zeide: Ik zal mij niets voor oogen stellen om kwaad te doen; of: Geen boos stuk zal mij behagen uit te voeren. Maar de andere zin is waarschijnlijker, nl. dat David, na verklaard te hebben dat hij geene ongerechtigheid voor zijne oogen zal dulden, er tot nadere bevestiging onmiddelijk bijvoegt, dat hij de vijand zal zijn van alle ongerechtigheid. In het laatste lid is er verandering van getal, indien men dit betrekt op de personen der losbandigen, of afwijkenden. Men kan het echter van het werk zelf verklaren, alsof hij gezegd had, dat hij nooit met eenigerlei boozen afval in zal stemmen.

4. *Het verkeerde hart.* Sommigen verstaan door het verkeerde hart ontrouwe menschen; maar dit verwerp ik als te gewrongen, het verband van den tekst laat het daarenboven ook niet toe. Want, daar hij er bij wijze van verklaring bijvoegt: *Het booze zal ik niet kennen,* is er niet aan te twijfelen, of hij betuigt in het eerste lid, dat hij van alle ontrouw en boosheid vrij zal blijven. In één woord, David verklaart dat hij zich wachten zal voor iedere booze daad, zoodat hij zelfs niet zal weten wat het is om zijn' naaste onrecht aan te doen.

5. *Die van zijn' naaste in het geheim achterklapt.* In dit vers spreekt hij nog duidelijker van het ambt des Konings, die het zwaard draagt om de boozen tegen te gaan. Want hoewel achterklap, hoogmoed en andere ondeugden zeer terecht aan

alle godvruchtigen mishagen, is het toch niet in de macht van een iegelijk hunner om de achterklappers en hoogmoedigen te straffen, omdat zij met geen openbaar gezag zijn bekleed, en hunne handen dus gebonden zijn En men moet dit onderscheid wel in gedachten houden, opdat de kinderen Gods zich binnen de perken der bescheidenheid houden en niemand buiten zijne roeping ga. Want dit is zeker: zoolang David als ambteloos burger heeft geleefd, heeft hij zich nooit vermetel opgeworpen als rechter over anderen, maar nadat hij ten troon was verheven, heeft hij het zwaard uit de hand Gods ontvangen, hetwelk hij gebruikt heeft om booze praktijken te straffen. Nu noemt hij hier eenige soorten, ten einde, door een deel te nemen voor het geheel, te kennen te geven, dat hij alle soorten van boosheid zal straffen. Het is eene zeer gevaarlijke pestilentie om in het verborgen kwaad te spreken van anderen, want het is alsof men iemand doodde na hem eerst bespied te hebben; en wat meer is: een lasteraar zal, evenals een giftmenger, de menschen dooden, zonder dat dezen tegen hem op hunne hoede zijn. En dit is een teeken van eene verkeerde natuur, die vol is van allerlei verraad, om zoodanig iemands goeden naam te schaden, dat hij geen middel ziet om zich te verdedigen. Omdat die ondeugd zoo algemeen heerscht, terwijl zij toch niet onder de menschen geduld moest worden, neemt David de verplichting op zich om haar te straffen. Daarna karakteriseert hij de hoovaardigen en wel op tweeërlei wijze. Hij zegt, dat zij *hoog van oogen zijn*, niet omdat alle hoogmoedigen nu juist altijd hunne wenkbrauwen optrekken, maar omdat zij door de uitdrukking van hun gelaat de hoogheid van hun trotsch hart verraden. En dan noemt hij hen *wijd van hart*, omdat zij, die naar hooge dingen staan, noodzakelijker wijs opgeblazen en verwaand moeten zijn, want zij zijn niet tevreden, zoo zij niet de geheele wereld in kunnen zwelgen. Hieruit leeren wij, dat er nooit eene goede orde der dingen zal zijn, indien de vorsten niet zorgvuldig waken om den hoogmoed neder te werpen, die smaad en wreedheid, beleediging, afpersing, en allerlei booze praktijken met zich brengt. En zoo zal het gebeuren, dat eenvoudige en vreedzame menschen onderworpen zijn aan het welbehagen van de grooten der aarde, indien de vorsten niet met hun gezag tusschenbeide treden, om hunne vermetelheid en aanmatiging in toom te houden. En daar God nu wil, dat de vorsten allen hoogmoed zullen verafschuwen, is het duidelijk en zeker, dat ook Hij den hoogmoed haat; daarom eischt Hij in zijne kinderen vreedzame zachtzinnigheid, want Hij verklaart de vijand te zullen zijn

van allen die zich hooger willen verheffen dan bij hun staat en toestand past.

6. Mijne oogen zullen zijn op de getrouwen in het land om bij mij te wonen; die in den rechten weg wandelt, zal mij hier dienen. 7. Wie bedrog pleegt, zal in het midden van mijn huis niet wonen; die leugens spreekt, zal voor mijne oogen niet bevestigd worden. 8. Des morgens vroeg zal ik alle boozen van de aarde verdelgen, om uit de stad van Jehovah allen uit te roeien, die zich tot ongerechtigheid begeven.

6. *Mijne oogen zullen zijn* enz. Hier stelt hij nog eene deugd van een goed vorst, als hij zegt, dat alle getrouwen in den lande zijne gemeenzame vrienden zullen zijn, dat hij zich van hen zal bedienen, en dat de dienaren van zijn huis godvruchtige menschen zullen zijn. Sommigen nemen die woorden: *Om bij mij te wonen* in dien zin: Ik zal de goeden en hen, die niemand leed berokkenen, niet verachten; en ik zal niet dulden, dat zij onrechtvaardig gekweld worden, maar ik zal hen met mij van rust en vrede doen genieten. Maar hij wil veeleer zeggen, dat hij met omzichtigheid zal te werk gaan in de keuze van hen, die hem dienen, zoodat hij met wijsheid zal oordeelen over ieders hoedanigheden, opdat zij, die in oprechtheid wandelen, zijne grootste vrienden zullen zijn, aan wie hij dan de publieke ambten zal opdragen. In de eerste plaats noemt hij de getrouwen, want al is iemand ook nog zoo begaafd, zoo hij niet trouw en oprecht is, zal hij het rechterambt nooit goed kunnen waarnemen. Nu is dit wèl opmerkelijk, want al is de Vorst nog zoo voortreffelijk, indien zijne dienaren hem niet gelijken, zullen zijne onderdanen zijne deugd nauwelijks gewaar worden. Want, aangezien de dienaren als het ware de handen zijn van den vorst, zal alles wat door dezen verordineerd is, verraderlijk door hen onderst boven gekeerd worden, indien zij gierig en vol van bedrog en afpersing zijn, Dit heeft de ervaring meer dan overvloedig aangetoond. De meeste koningen zoeken, door moedwillig de goede en eerlijke lieden voorbij te gaan, dienaren, die op hen gelijken, en die geschikt zijn om hunne tyrannieke oogmerken te bevorderen, ja en zelfs worden er vorsten gevonden, die per-

soonlijk welgezind zijn, maar tevens zóó zwak en onbeslist, dat zij zich door zeer booze raadslieden laten regeeren, zoodat gansch onwaardige personen met publieke ambten worden bekleed.

7. *Wie bedrog pleegt zal in mijn huis niet wonen.* Dit vers kan verklaard worden zoowel van de hovelingen, die in het openbaar recht spreken, als van de huisdienaren. Daar hij echter een weinig te voren van alle beambten heeft gesproken, schijnt hij nu eigenlijk hen op het oog te hebben, die in de meer onmiddelijke omgeving des Konings zijn. Want het bederf komt daar van daan, dat zij, die de grootste vrienden der Koningen zijn en vrijen toegang tot hen hebben, bedriegers zijn en zich aan afpersing schuldig maken, omdat zij door hun voorbeeld anderen tot even slechte handelingen aanmoedigen. En het is niet mogelijk, dat hij, die in zijn eigen huis de orde niet bewaren kan, in staat is een volk te regeeren. Want een gezag, dat zich in zijn eigen huis niet weet te handhaven, zal geene achting bij het volk verwerven.

8 *Des morgens.* Eindelijk besluit hij, dat hij vóór alle andere dingen alle krachten zal inspannen om de aarde van de boozen te zuiveren. Hij zegt *Des morgens*, omdat, wanneer vorsten traag en vadzig zijn, zij nooit bijtijds het kwaad kunnen weren. Zij moeten zich dus reeds bij den aanvang er tegen verzetten, mits zij zich niet door persoonlijke gramschap laten vervoeren, of door overijling de zaken bederven. Door het meervoud geeft hij eene voortdurende waakzaamheid te kennen, want het is voor een' rechter niet genoeg om een of twee malen de boozen streng te straffen, hij moet voortdurend zijn' plicht hierin volbrengen. Nu wordt door dit woord de onverschilligheid bestraft der vorsten, die, wanneer zij zien hoe de boozen zich stoutmoedig te buiten gaan in het kwaad, door vrees of door zwakke toegevendheid van dag tot dag uitstellen om hier paal en perk aan te stellen. Laten dan de Koningen en de Magistraten zich herinneren, dat zij het zwaard dragen, om ter rechter tijd en plaats de oordeelen Gods uit te voeren. Wel is waar, David heeft de aarde niet van alle onreinheid kunnen zuiveren, al heeft hij er zich ook met grooten ijver op toegelegd, maar hij belooft slechts, dat hij zich zonder aanneming des persoons een streng rechter zal betoonen om alle goddeloozen te verdoen. Nu gebeurt het dikwijls, dat de rechters door vrees worden weerhouden, om zich met genoegzame kracht te verzetten tegen de boozen, als

dezen zich verheffen. Daarom is het noodig dat zij bezield zijn door een' geest van onverwinlijke kloekmoedigheid, opdat zij, verzekerd zijnde van de hulpe Gods, zich van den last, die hun opgelegd is, naar behooren kunnen kwijten. Eerzucht en gunstbetoon maken hen ook plooibaar, zoodat zij de overtredingen niet gelijkelijk straffen, als het nog tijd is. Hieruit leeren wij, hoe zeer eene strengheid, die de perken niet te buiten gaat, Gode welbehaaglijk is, en hoe van den anderen kant, de wreedaardige zachtheid Hem mishaagt, die aan de goddeloozen vrij spel geeft, gelijk er ook geene grooter verleiding is tot zondigen dan straffeloosheid. Daarom moeten wij ons herinneren wat Salomo zegt in Spreuken 17 : 15: Wie den goddelooze rechtvaardigt, en den rechtvaardige verdoemt, zijn den Heere een gruwel, ja die beiden. Er is ook eene groote kracht in hetgeen hij er bijvoegt: *Opdat ik de boozen uitroei uit de stad Gods.* Want daar zelfs aan Heidensche koningen bevolen is de boosheid te straffen, was David zich bewust, dat hij hiertoe door nog heiliger plicht was gedrongen, aangezien hij over de Kerke Gods was gesteld. En gewis, zij, die deze eervolle plaats bekleeden, zullen als zij niet al hunne macht gebruiken om de onreinheid uit te zuiveren voor zooveel in hen is, Gods heiligdom verontreinigen; en dan zullen zij niet slechts ontrouw handelen tegenover de menschen, daar zij het welzijn der goeden en godvruchtigen benadeelen, maar ook hoog verraad plegen tegen God zelven. En daar nu het koninkrijk van David slechts een zwak beeld was van het koninkrijk van Christus, moeten wij ons Christus voor oogen stellen, die wel vele geveinsden verdraagt, maar hen toch, daar Hij de rechter zal zijn der wereld, allen ter verantwoording zal oproepen, om alsdan de lammeren van de bokken te scheiden. En zoo het ons toeschijnt, dat Hij al te lang toeft, zoo laat ons gedenken aan dien morgenstond, die weldra zal aanbreken, wanneer alle vuilheid uitgezuiverd zal wezen en de ware reinheid ons alom tegen zal blinken.

PSALM 102.

INHOUD: Dit gebed schijnt den geloovigen gegeven te zijn, toen zij in de Babylonische gevangenschap kwijnden. Treurig en ternedergeslagen zijnde, klagen zij ten eerste over hunne eigene

beproevingen. Daarna vragen zij God om de wederoprichting van de heilige stad en van den Tempel. En ten einde met des te meer vertrouwen te bidden, beroepen zij zich op Gods beloften met betrekking tot deze gelukkige vernieuwing des koninkrijks en der priesterschap; en zij verzekeren zich niet alleen, dat zij uit deze ballingschap verlost zullen worden, maar zij bidden ook dat God de koningen en de volkeren onder zijne gehoorzaamheid zal brengen. Eindelijk, na een kort woord van klacht over hun' tegenwoordigen ellendigen staat, vertroosten zij zich met de eeuwigheid Gods, omdat Hij zijne dienstknechten tot eene betere hope hebbende aangenomen, hen van het lot der overige menschen afzondert.

1. Een gebed voor den verdrukte, als hij in benauwdheid zal zijn, en zijne klacht voor Jehovah zal uitstorten.
2. O Jehovah! hoor mijn gebed, en laat mijn geroep tot U komen. 3. Verberg uw aangezicht niet voor mij ten dage mijner benauwdheid; neig uw oor tot mij; haast U ten dage wanneer ik roep, antwoord mij.

1. *Een gebed des verdrukten.* Wie van de Profeten dezen Psalm ook gedicht heeft, het is zeker, dat hij aan de geloovigen een' vorm van gebed heeft gegeven om de herstelling van de Stad en den Tempel. Sommigen bepalen hiervoor den tijd toen de Joden door naburige volken verontrust en gehinderd werden bij den wederopbouw van den Tempel. Ik kan mij hier echter niet mede vereenigen, ik denk veeleer, dat de Psalm gedicht werd vóór den terugkeer des volks, toen de tijd der beloofde verlossing reeds nabij was, want toen zijn de Profeten begonnen de godvruchtigen al meer en meer aan te moedigen, volgens deze Profetie van Jesaja: Troost, troost mijn volk, zal ulieder God zeggen (Jes. 40 : 1). Nu was het de bedoeling van den Profeet om niet slechts het volk te bemoedigen, maar ook om het op te wekken tot waakzame zorge voor het welzijn der Kerk. Het opschrift toont tot welk gebruik deze Psalm bestemd was. Want zij, die deze woorden in den verleden tijd plaatsen: Het gebed des verdrukten, toen hij in benauwdheid is geweest en zijne klacht heeft uitgestort, schijnen den waren zin des Profeten niet juist te hebben uitgedrukt. Veeleer heeft hij bedoeld

het hart te vertroosten van hen, die hij overstelpt zag van droefheid; alsof hij zeide: Al zijn zij ook onder den druk van smart en vertwijfeling, toch moeten zij niet nalaten te bidden. Sommigen vertalen het werkwoord *Ataph*: Als hij zich zal verbergen; en zij denken dat hij door beeldspraak de houding te kennen geeft van iemand, die bidt, als hij van droefheid zijn gelaat niet kan opheffen, en dus het hoofd op de borst houdt gebogen. Doch het schijnt mij toe, dat hier eene zeer gepaste toespeling is, als de angst en benauwdheid des harten aan den éénen kant, en de uitstorting des gebeds aan den anderen kant gesteld worden, opdat wij weten, dat het er zóó ver van daan is dat de poorte des gebeds voor ons gesloten zou zijn, wanneer wij zóó gedrukt zijn door smart, dat wij het licht en de tegenwoordigheid der menschen ontvluchten, dat er geen geschikter tijd is tot bidden dan juist in die oogenblikken; want het veroorzaakt eene zeer groote verlichting van onze smart, als het ons vergund is ons hart vrijelijk voor God uit te storten. Het is wel waar dat het werkwoord *Soeach* dikwijls voor *Bidden* gebruikt wordt; omdat het echter ook Peinzen, of nadenken beteekent, beteekent het woord, dat er van afgeleid is, hier ook eigenlijk Overdenking. Daarbij moet men ook opmerken dat de kinderen Israëls door deze woorden er aan herinnerd worden in welke gemoedsstemming zij behooren te verkeeren, als zij een zoodanig gebed willen bidden; alsof hij zeide, dat hij dit gebed alleen voor hen bestemd heeft, die van wege het verval der Kerk in benauwdheid zijn.

2. *O Jehovah! hoor mijn gebed.* Deze vurigheid van uitdrukking toont opnieuw, dat hun die woorden niet gegeven zijn om ze uit te spreken als zij gerust en welgemoed zijn, want dan zou dit een grove bespotting van God zijn geweest. Want door aldus te spreken betuigen zij, dat zij zeer zwaar gekweld worden, en vurig verlangen naar eenige verlichting van hunne smart. Daarom zou niemand zonder Gods naam te ontheiligen deze woorden met zijn' mond hebben kunnen uitspreken, indien hij ze niet ook volkomen in zijn hart had gevoeld. En men moet wel letten op de omstandigheid, waarvan ik reeds gesproken heb, nl. dat wij aldus door den Heiligen Geest opgewekt worden als het noodig is voor het algemeene welzijn der Kerk te bidden. Want terwijl de menschen wèl zorg dragen voor zich zelven, zal er nauwelijks één op de honderd gevonden worden, die de rampen, waardoor de Kerk getroffen wordt, zóó ter harte neemt als het wel moest. Daarom is het dan ook des te meer noodig

prikkels te gebruiken, gelijk wij zien, dat de Profeet door eene groote opeenhooping van woorden onze onverschilligheid en traagheid bestraft. Wel erken ik, dat het hart de tong moet bewegen tot bidden; daar het echter dikwijls flauw en zwak is, of zijn' plicht traag en langzaam verricht, heeft het de hulp der tong noodig. Er is hier dus iets wederkeerigs; want, gelijk het hart de woorden moet ingeven en formeeren, zoo moet de tong het woord des harten te hulp komen. Nu kan het wel eens gebeuren, dat de geloovigen niet slechts welbewust, maar ook vurig en krachtig bidden, zonder dat toch een enkel woord van hunne lippen komt. Toch is er niet aan te twijfelen of hij verstaat door *geroep* die vurigheid in het gebed, waartoe wij door den nood, waarin wij ons bevinden, gedrongen worden.

3. *Verberg uw aangezicht niet voor mij.* Dit gebed, dat God zijn aangezicht niet zal verbergen, is niet overtollig. Want, daar het volk nu reeds zeventig jaren lang in ballingschap gezucht had, zou het den schijn kunnen hebben, dat God zijne gunst van hen had weggenomen. Doch in weerwil hiervan wordt hun bevolen om in dezen uitersten nood de toevlucht te nemen tot het gebed, als tot hunne eenige hulpe. Want zij zeggen dat zij *ten dage der benauwdheid* roepen, niet gelijk de ongeloovigen die zich kwellen en pijnigen en op de tanden knarsen, maar omdat zij dan gevoelen door God geroepen te zijn. *Haast u, verhoor mij* Omdat reeds elders uitvoerig over deze uitdrukkingen gesproken is, kan het nu volstaan kortelijk te zeggen, dat God uiterst teeder met ons handelt, als Hij ons vergunt zoo vrijmoedig ons hart voor Hem bloot te leggen, en Hij geduld heeft met onze zwakheid. En het zou voorzeker zijner majesteit onwaardig zijn, als wij op deze wijze evenals kleine kinderen onze klachten voor Hem uitstorten, indien Hij ons niet vrijwillig en uit eigene beweging verlof hiertoe had gegeven. Ik gebruik dit woord gaarne, opdat de geloovigen, die vreezen zich voor God te stellen, verstaan mogen, dat zij zachtkens en vriendelijk uitgenoodigd worden, opdat niets ons in dien gemeenzamen toegang tot Hem zal hinderen.

4. Want mijne dagen zijn vergaan als rook, en mijne gebeenten zijn uitgedroogd als een haard. 5. Mijn hart is geslagen en verdord als gras, omdat ik vergeten heb mijn brood te eten. 6. Mijn gebeente

kleeft aan mijn vleesch van wege de stem mijner zuchting.
7. Ik ben een pelikaan in de woestijn gelijk geworden.
en ben geworden als de uil, die zich in woeste plaatsen
ophoudt. 8. Ik heb gewaakt, en ben gelijk aan eene
eenzame musch op het dak.

4. *Want mijne dagen zijn vergaan.* Dit is wel eene hyperbolische wijze van spreken, maar zij toont toch aan hoe de verwoesting der Kerk het hart der godvruchtigen moet vervullen van smart Dat dan een iegelijk zich zelven nauwkeurig hieromtrent onderzoeke. Want indien de zorge voor de Kerk ons niet vóór alle andere dingen ter harte gaat, dan zijn wij niet waardig tot hare leden gerekend te worden. En laat ons weten, dat ons, telkenmale als wij zoodanige wijze van spreken ontmoeten, hiermede onze traagheid verweten wordt, omdat wij minder door de rampen der Kerk aangedaan zijn dan wel moest. Hij vergelijkt zijne dagen bij rook, en zijne beenderen bij de steenen van den haard, die met der tijd door het vuur verteerd worden. Door *Beenderen* verstaat hij alles wat sterk en krachtig is in den mensch. En voorzeker, indien zij niet gansch en al ongevoelig waren, dan zou het niet mogelijk zijn, dat zoo treurig een schouwspel als de toorn Gods is, hunne beenderen niet zou doen verdorren, en hunne kracht niet zou doen vergaan.

5. *Mijn hart is geslagen.* Nu volgt eene derde vergelijking, waarin hij zegt, dat zijn hart verdord is als gesneden gras. Nu heeft de Profeet nog iets meer willen te kennen geven dan wanneer hij gezegd had, dat zijn hart verdroogd en zijne beenderen verdord zijn, te weten, dat evenals het gemaaide gras geen voedsel meer van de aarde kan ontvangen, noch de kracht kan behouden, die zij aan haren wortel ontleend heeft, zoo bedoelt hij, dat zijn hart als het ware uitgerukt of afgesneden zijnde, zijn natuurlijk voedsel niet kan ontvangen. *Ik heb vergeten.* Dat is: mijne droefheid is zóó groot geweest, dat ik op mijne gewone spijze geen acht geslagen heb. Wel hebben de geloovigen gedurende deze ballingschap gegeten, en het zou ook een teeken zijn geweest van eene goddelooze wanhoop, indien zij zich van honger hadden laten sterven; maar hij bedoelt, dat hij zóó gedrukt was door smart, dat hij alle genot heeft afgewezen, zoodat hij zich zelfs van spijs en drank onthield. Hoewel nu de geloovigen zich hun gewoon voedsel onthouden, en dus

vrijwillig vasten als zij God bidden zijn toorn af te wenden, spreekt de Profeet hier toch niet van zoodanige onthouding, maar van die, welke door eene diepe droefheid veroorzaakt wordt, en ons een' weerzin doet hebben van spijs en drank, ja, als het ware, alles moede doet zijn. Eindelijk voegt hij er bij, dat zijn lichaam als door tering was aangegrepen, zoodat zijne beenderen aan zijne huid kleefden.

7. *Ik ben een pelikaan in de woestijn gelijk geworden.* In plaats van den naam *Pelikaan* nemen sommigen Roerdomp en anderen Koekoek. In plaats van Uil heeft de Grieksche vertaling eene Nachtraaf. Omdat deze vogels echter zelfs aan de Joden onbekend zijn, moet het voor ons genoeg zijn eenvoudig te weten, dat in dit vers van zekere wilde vogels gesproken wordt, die alleen in eenzame, woeste gebergten worden gevonden, en wier zingen wel verre van liefelijk en aangenaam te zijn, veeleer schrik inboezemt aan hen, die het hooren. Het is, alsof hij zeide, dat hij zich van den omgang met menschen heeft teruggetrokken, en dus schier als een wild dier is geworden. En gewis, hoewel de geloovigen in een schoon en vruchtbaar land woonden, toch moet geheel Chaldea en Assyrië hun als eene woestijn geweest zijn, omdat hun hart en hunne gedachten verwijlden bij den Tempel en het land, waaruit zij verdreven waren. Het derde beeld, ontleend aan de musch, geeft eene droefheid vol van onrust te kennen. Want hoewel het Hebreeuwsche woord *tsipôr* zonder onderscheid voor alle vogels genomen wordt, twijfel ik niet of er wordt hier toch eene musch mede bedoeld. Hij noemt haar eenzaam, omdat zij van haren metgezel is beroofd. Nu weten wij, dat dit soort van vogeltjes haar weduwschap zóó moeielijk dragen, dat zij er bovenmate om treuren.

9. Mijne vijanden smaadden mij al den dag; en zij, die tegen mij razen, hebben bij mij gezworen. 10 Want. ik heb stof gegeten als brood, en ik heb mijn' drank gemengd met tranen. 11. Van wege uwe verstoordheid en uwen toorn, omdat Gij mij hebt opgeheven en ter aarde nedergeworpen. 12. Mijne dagen zijn als de schaduw, die henengaat, en ik ben verdord als gras.

9. *Mijne vijanden smaadden*, enz. Door deze omstandigheid bewegen de geloovigen de menschen tot medelijden, dat zij niet slechts door hunne vijanden bespot, maar ook gevloekt worden. De Profeet klaagt dus over dezen smaad, dat de boozen het volk Gods zoo gruwelijk honen, dat zij zelfs aan zijne rampen een' vorm van vloeken of zweren ontleenen. Het was alsof zij de Joden tot een afschrikwekkend voorbeeld van vervloeking stelden. En wanneer wij heden zien, hoe de boozen zich even als toen den vrijen teugel vieren om ons te smaden met woorden, zoo laat ons leeren om met dezelfde wapenen deze verzoeking af te weren, al is zij ook nog zoo schrikkelijk. Want, door aan de geloovigen zoodanigen vorm van gebed te geven, heeft de Heilige Geest willen te kennen geven, dat God door zulken smaad bewogen wordt de zijnen te hulp te komen, gelijk ook bij Jesaja gezegd wordt: Wien hebt gij gehoond en gelasterd? En tegen wien hebt gij de stem verheven? Tegen den Heilige Israëls (Jesaja 37 : 23). In het vorige vers had hij gezegd: Hij heeft u veracht, dochter van Zion; hij heeft het hoofd achter u geschud, dochter van Jeruzalem. En voorzeker is het eene onschatbare vertroosting te weten, dat God door de onbeschaamdheid onzer vijanden aangespoord wordt ons ter hulp te komen. In het tweede lid geeft hij nog duidelijker de wreedheid der vijanden te kennen, als hij zegt *dat zij razen.* Want hoewel het Hebreeuwsche werkwoord, dat hij gebruikt, meestal *Loven* beteekent, kan het hier ironisch genomen zijn en dan *misprijzen* beteekenen. Maar het is beter te volgen wat algmeen aangenomen is. Sommigen denken, dat zij razend genoemd worden, omdat zij zóó zeer hunne dwaasheid openbaren, dat men het hun terstond aanziet, dat zij onwaardige lieden — als het ware het uitvaagsel van het menschdom waren; maar dit schijnt mij eene al te gezochte verklaring. Vergenoegen wij ons dus met dezen zin, dat de geloovigen de kwaadsprekers beschuldigen van een' haat te koesteren, die aan razernij grenst.

10. *Want ik heb stof gegeten.* Sommigen denken, dat de orde hier omgekeerd is, en dat de letter *caph*, die vóór het woord *léchem*, hetwelk *brood* beteekent, geplaatst is, vóór het woord *epher* behoorde te staan, welk woord *stof* beteekent; alsof hij gezegd had: ik heb niet méér smaak in mijn brood, dan in stof, omdat droefheid des harten veroorzaakt, dat men een tegenzin heeft van spijs. Maar de eenvoudigste zin is, dat zij in het stof ter aarde nederliggen, *stof hebben gegeten in plaats van brood*, alsof zij de aarde hadden gelekt. Want wij weten dat het voor rouwbe-

drijvenden de gewoonte was om zich met het aangezicht ter aarde te werpen. De Profeet heeft echter iets anders willen zeggen, nl. dat, wanneer hij zijn' maaltijd wilde gebruiken, hij geene tafel toebereid vond, maar dat zijn brood onordelijk en vuil op den grond was geworpen. Hij zegt dus in den persoon der geloovigen, dat hij zoo zeer aan de aarde als vastgehecht was, dat hij er niet van opstond, zelfs niet om zijn' maaltijd te doen. Hierop ziet ook hetgeen hij zegt in het laatste lid: *Ik heb mijn' drank gemengd met tranen*, want terwijl rouwbedrijvenden hunne droefheid een weinig inhouden terwijl zij spijs en drank gebruiken, zegt de Profeet, dat *hij* zonder ophouden geweend heeft. Sommigen lezen in het eeerste lid niet *Als brood*, maar *In brood*, en omdat er eene zeer groote overeenkomst is tusschen de Hebreeuwsche letters Beth en Caph, acht ik deze lezing juist, ook omdat zij beter overeenkomt met het tweede lid.

11. *Van wege uwe verstoordheid*, enz. Thans verklaart de Profeet dat de grootheid zijner droefheid niet slechts veroorzaakt werd door het leed en de ellende, die hij gevoelde, maar door de bewustheid der straf, die hem door God was toebedeeld. En voorzeker is er ook niets, dat ons meer leed moet veroorzaken, dan de bewustheid, dat God in tegenheid met ons wandelt. Ziehier dus de strekking van des Profeten woorden: Heere, ik sla niet zoo zeer acht op hetgeen wereldlingen zouden kunnen doen, ik denk veeleer aan uwen toorn; want indien Gij niet in tegenheid met ons wandeldet, dan zouden wij nog in het bezit zijn van het erfdeel, dat Gij ons hebt geschonken, en uit hetwelk uw toorn ons zoo terecht verdreven heeft. En het is een zeer nuttige wenk voor ons: opdat wij, wanneer Gods hand ons slaat, niet alleen maar zuchten onder zijne slagen, (gelijk dit de gewoonte is van hen, die gansch en al stompzinnig zijn), maar dat wij voornamelijk op de oorzaak zien, ten einde ons diep voor God te verootmoedigen. Het laatste lid kan in tweeërlei zin verstaan worden, want, daar wij iets, dat wij met een' zwaren smak ter aarde willen werpen, eerst hoog opheffen, zou men kunnen zeggen dat door deze woorden eene heftige wijze van doen vallen aangeduid wordt, alsof hij zeide: Gij hebt mij meer gebroken door mij van zoo groote hoogte te doen vallen, dan wanneer ik van de hoogte, waar ik gewoonlijk op sta, gevallen ware. Maar het schijnt nog eene toeneming te zijn van zijne smart. Want daar er niets bitterder is dan van eene gelukkige positie tot groote ellende te worden gebracht, klaagt de Profeet, dat het volk Gods beroofd is van de uitnemende

voorrechten, waarmede het eertijds door God begiftigd was, zoodat de herdenking van Gods genadebetooningen, die hem tot vertroosting moesten verstrekken, zijne smart nog bitterder maakte. Nu was dit volstrekt geene ondankbaarheid, dat de weldaden, die zij van God voormaals hadden ontvangen, hun een oorzaak van droefheid waren, want zij erkennen, dat het door hunne eigene schuld is, dat zij tot dien erbarmelijken staat waren vervallen. Want God schept geen behagen in verandering, alsof Hij, na ons iets van zijne goedheid te hebben doen smaken, er ons terstond weer van wilde berooven; maar gelijk zijne goedertierenheid nooit uitgeput kan raken, zoo zouden zijne zegeningen immer op ons afvloeien, indien onze zonden den stroom er van niet stuitten. Hoewel dus de herdenking der weldaden Gods onze smart moest verzachten, zoo verhindert dit toch niet, dat wij het betreuren, dat wij van zoo groote hoogten zijn gevallen, als wij zien, dat wij den toorn Gods hebben gaande gemaakt, zoodat Hij zijne zegenende hand, die zoo bereid is ons wel te doen, van ons terugtrekt. Wanneer wij dus bedenken, dat het beeld Gods, dat in Adam was, een schijnsel is geweest van zijne hemelsche heerlijkheid, en daartegenover denken aan de smadelijke ontsiering, waaraan God ons ten teeken van zijn' toorn onderworpen heeft, dan kan het niet anders, of er moet bij zoodanige vergelijking eene vlijmende smart door onze ziel gaan. Wanneer God dus, na ons de gaven zijner genade te hebben ontnomen, ons blootstelt aan smart en schande, zoo laat ons leeren, dat wij zoo veel te meer reden hebben tot zuchten, omdat wij door onze eigene schuld het licht in duisternis hebben verkeerd.

12. *Mijne dagen zijn als de schaduw.* Wij weten, dat wanneer de zon recht boven ons hoofd staat, dat is dus des middags, men niet zoo plotseling de beweging of veranderingen der schaduw bespeurt; maar als de zon zich ten ondergang begint te neigen, dan veranderen de schaduwen schier met elke minuut. Dat is de reden, waarom hij haar eene *afgaande schaduw* noemt. Want hoewel hetgeen de Profeet hier aan de verdrukte Kerk schijnt toe te schrijven, aan alle menschen gemeen is, zoo was er toch eene bijzondere reden voor in de ballingschap. Wel is waar, zoodra wij tot den ouderdom neigen, worden wij al zeer spoedig broos en bouwvallig, maar de Profeet klaagt hier, dat dit aan het volk Gods reeds in den bloei hunner jaren overkomen was. Want door het woord *Dagen* verstaat hij den geheelen loop van het leven, alsof hij zeide, dat de balling-

schap voor de godvruchtigen als een zonsondergang is geweest, omdat zij zoo spoedig vervallen waren. Eindelijk herhaalt hij de vergelijking van verdord gras, dat hij een weinig te voren gebruikt had, om aan te toonen, dat hun leven ten tijde der ballingschap door velerlei droefenis omringd was, die hunne levenssappen deed opdrogen. En dit is geen wonder, aangezien deze wijze van te leven erger zou geweest zijn dan honderd dooden, indien zij door de hoop op de toekomstige verlossing niet ondersteund waren geworden. Want, hoewel zij door deze verzoeking niet gansch overmeesterd waren, moeten zij toch aan eene zeer diepe droefheid ten prooi zijn geweest, omdat zij zich door God zagen verworpen.

13. En Gij, o Jehovah, zult eeuwiglijk wonen, en uwe gedachtenis duurt van geslachte tot geslacht.
14. Gij zult opstaan, en zult U ontfermen over Sion, want het is tijd om haar genadig te zijn, want de bestemde tijd is gekomen. 15. Want uwe knechten beminnen hare steenen, en zij zullen medelijden hebben met haar gruis.

13. *En Gij, o Jehovah.* Als de Profeet zich wil bevestigen in eene goede hope, en zich daarom de eeuwigheid Gods voor oogen stelt, dan schijnt dit eene vertroosting, die wel wat ver gezocht is. Immers, welke nuttigheid heeft het voor ons, dat God onbeweeglijk, en immer aan zich zelven gelijk, op zijn' troon in den hemel zit, terwijl intusschen onze zwakke en vergankelijke aard ons zelfs geen enkel oogenblik tijds onbewogen laat blijven? En wat meer is: de wetenschap van de zalige rust, die God geniet, geeft ons nog beter te verstaan, dat geheel ons leven slechts een droombeeld, een zinsbedrog is. Maar terwijl de Profeet gedenkt aan de beloften, waarmede God betuigd heeft, dat Hij voor zijne Kerk zal zorgen, en inzonderheid aan dit voorname punt van het verbond: Ik zal in het midden van u wonen, vertrouwt hij op dien heiligen en onverbreekbaren band, en twijfelt er dus niet aan, dat God alle de godvruchtigen (in welken toestand van ellende zij nu ook mogen verkeeren) deelgenooten zal maken van de hemelsche heerlijkheid, waarin Hij woont. Dat is ook de strekking van het woord *Gedachtenis.* Want, wat zou het ons baten, dat het wezen Gods onveranderlijk

is, indien de kennis hiervan geene kracht oefende in ons hart en het vertrouwen, voortvloeiende uit zijn vrij verbond, in ons wekte van eene wederkeerige betrekking tusschen Hem en ons? Ziehier dus in korte woorden wat hij wil zeggen: Al zijn wij ook gelijk aan hooi, dat gansch en al dor is, al is het ook dat ieder oogenblik verwelken en vergaan en den dood reeds nabij zijn, ja zelfs reeds in het graf zijn nedergelegd, zoo moeten wij toch goede hope hebben, omdat God een verbond met ons heeft gemaakt, waarbij Hij beloofd heeft zijn volk te bewaren en zich met ons verbonden heeft op die voorwaarde, dat Hij altijd in ons midden zal wonen. En hoewel ons, als wij op ons zelven zien, niets anders overblijft dan te wanhopen, zoo moeten wij toch ons hart opheffen tot dien hemelschen troon, van waar God ons ten laatste zijne hand zal toereiken. Al wie een weinig geoefend is in de Heilige Schrift, zal erkennen, dat dit het is wat wij hebben te bedenken, als wij door velerlei dood omringd zijn, te weten: aangezien God zich immer gelijk blijft, en er bij Hem zelfs geene schaduw van omkeering is, zoo is er niets dat Hem verhindert ons te hulp te komen, en dat Hij dit ook doen zal, omdat wij zijn Woord hebben, waarmede Hij zich jegens ons verbonden heeft, en omdat Hij ons zijne gedachtenis in bewaring heeft gegeven, waarin de heilige en onafscheidelijke verbintenis is opgesloten.

14. *Gij zult opstaan.* Ziehier het redebeleid, waarvan ik heb gesproken: God is eeuwig, hieruit volgt, dat *Hij zich over Sion zal ontfermen.* En de eeuwigheid moet beschouwd worden in zijne gedachtenis, of zijn Woord, waarmede Hij zich jegens ons verbindt om zorg te dragen voor ons heil En dewijl Hij nu niet ontbloot is van macht, en het niet mogelijk is, dat Hij zich zelven verloochent, moeten wij niet vreezen, dat Hij te zijner tijd niet zal volbrengen hetgeen Hij heeft beloofd. Wij hebben aan eene andere plaats gezegd, dat dit werkwoord *Opstaan* betrekking heeft op hetgeen wij zien voor onze oogen, want hoewel Hij onbeweeglijk zijnde, rust, zoo toont Hij toch, als Hij zijne kracht tentoonspreidt, zijne majesteit door eene uitwendige daad, gelijk men dit noemt. En inderdaad, als er sprake is van de wederherstelling der Kerk, noemt de Profeet de barmhartigheid Gods als de oorzaak daarvan, schoon hij hier tweeërlei wijze van aanduidt, en daarom ook verschillende woorden gebruikt. Wat de eerste soort van barmhartigheid betreft: ziehier de oorzaak er van: Omdat voor menschelijke verdienste hier geene plaats is, en God door niets anders bewogen kan worden om zijne Kerk op te bouwen, heeft Hij het alleen

uit vrije goedheid gedaan. Daarna voegt hij er de tweede soort van ontferming bij, die verbonden was met zijne beloften: *Gij zult U dus ontfermen over Sion, want de tijd, door uw welbehagen daartoe bestemd, is reeds gekomen.* Intusschen was het de bedoeling van den Profeet de barmhartigheid Gods te verheerlijken, opdat de geloovigen zouden weten, dat daarin alleen hun heil was gelegen. Maar nu moeten wij zien welken tijd hij bedoelt. Want het Hebreeuwsche woord *môëd* beteekent immer *regelen* of *aanwijzen* om iets te doen. Er is dus niet aan te twijfelen of hij heeft het oog op de Profetie van Jeremia, vervat in het 29ste hoofdstuk, het 12de vers, en die herhaald is in het 21ste vers van het laatste hoofstuk van het tweede boek der Kronieken. Want, opdat de geloovigen bij het langdurig aanhouden der ramp den moed niet zouden verliezen, moesten zij wel steunen op deze hope, dat God een perk gesteld had aan hunne ballingschap, opdat zij de zeventig jaren niet zou te boven gaan En wij zien, dat Daniël hieraan gedacht heeft, toen hij voor het heil der Kerk heeft gebeden. Ook nu is het de bedoeling geweest van den Profeet, ten einde zich zelven en anderen aan te moedigen om met meer vrijmoedigheid te bidden, God te doen gedenken aan deze uitnemende Profetie, opdat Hij aan deze schrikkelijke ballingschap een einde zou maken. En voorzeker, indien wij in ons gebed niet altijd aan de beloften Gods gedenken, dan laten wij onze wenschen en begeerten als rook opgaan in de lucht. Wij moeten ook opmerken, dat de Profeet, hoewel de tijd der verlossing reeds gekomen, of ten minste aanstaande was, toch niet heeft opgehouden de gebeden op te zenden, waartoe God ons noodigt door zijn Woord; en ofschoon de tijd bestemd en aangewezen was, herinnert hij God aan zijne belofte op zulk eene wijze, dat het niet minder een beroep is op zijne goedertierenheid alleen, want de beloften, waarmede Hij zich verbindt, nemen niets weg van den glans zijner goedertierenheid.

15. *Want uwe knechten.* Dat dit alleen tot Cyrus en Darius beperkt zou zijn is gansch en al ongerijmd, en het verbaast mij dat sommigen van onze tijgenooten met zulk eene onbeduidende gissing hebben kunnen instemmen. Want, dat de Rabbijnen zich op zulke dwaze spitsvondigheden toeleggen, is niet te verwonderen. Ik weet wel, dat in sommige Schriftuurplaatsen de boozen dienstkechten Gods worden genoemd, omdat God zich van hen bedient om zijne oordeelen uit te voeren; en wat meer is, ik erken, dat inzonderheid Cyrus de verkoren dienstknecht

Gods genoemd wordt; maar de Heilige Geest zou deze eer noch aan hem, noch aan Darius bewezen hebben, om hun een' zoo eervollen titel te verleenen, zonder er eene bepaling of omschrijving bij te voegen. Daarenboven is het waarschijnlijk, dat deze Psalm gedicht werd vóórdat zij het edict omtrent den terugkeer des volks hadden uitgevaardigd. Hieruit volgt dus dat alleen de geloovigen tot de lijst van Gods dienstknechten behooren, want hun voornemen en bedoeling is, geheel hun leven aan de roepstem van God te gehoorzamen. Wat mij betreft, ik twijfel niet of hij heeft in het algemeen van de geheele Kerk gesproken, alsof hij zeide, dat deze begeerte niet slechts door één enkelen mensch wordt gekoesterd, maar dat geheel het lichaam der Kerk er mede instemt. Want, ten einde God nog meer te neigen tot zijn gebed, roept hij alle godvruchtigen op, zoo velen als er toen op de aarde waren, om hem te helpen in zijn pleiten. En het is ongetwijfeld zeer dienstig om hoop en vertrouwen te doen toenemen, als het gebed opgaat uit het hart van allen, alsof het van een' enkele was, gelijk Paulus opmerkt in het 11de vers van het eerste hoofdstuk van den tweeden brief aan de Corinthen. Er is in de woorden eene innerlijke beteekenis; want hij noemt de wanstaltige puinhoop, die van stad en tempel was overgebleven, *steenen van Sion*, om te verstaan te geven dat de geloovigen voormaals niet slechts door de uitwendige pracht des Tempels bekoord waren, daar deze niet slechts de oogen der menschen aantrok, maar al hunne zinnen in vervoering bracht; maar hoewel de Tempel nu verwoest was en er niets dan een treurige puinhoop van was overgebleven, blijft hunne liefde daar toch bij verwijlen, en zien zij Gods heerlijkheid ook in deze vermolmende steenen en woeste puinhoopen. En voorzeker, daar de Tempel op Gods bevel was gebouwd, en zijne herbouwing door Hem zelven was beloofd, konden de geloovigen hunne genegenheid niet aan deszelfs puin onttrekken. En opdat intusschen de spotternijen der Heidenen hun den moed niet zouden doen verliezen, moesten zij in het Woord Gods nog wel iets anders zien dan met het bloote oog kon waargenomen worden. Want, daar zij wisten, dat die plaats door God geheiligd was, en de Tempel aldaar wederopgericht moest worden, hoewel er thans niets anders dan een hoop gebroken steenen en puin lag, kon toch de eerbied voor den Tempel bij de geloovigen niet aan het wankelen worden gebracht. Hieruit volgt dus, dat hoe droeviger de toestand der Kerk is, hoe meer wij haar in liefde moeten blijven aanhangen. Ja veeleer moet onze ontferming over haar er ons toe brengen om te zuchten en voor haar tot God roepen. En gave God dat

deze waarheid minder van toepassing ware op onzen tijd dan zij is. Want, wel heeft God aan sommige plaatsen zijne Tempels, waar Hij in zuiverder eeredienst wordt aangebeden; zoo wij echter onze oogen laten gaan over geheel de wereld, en zien hoe overal zijn Woord als met voeten wordt getreden, en zijn dienst ontheiligd wordt door tallooze verfoeiselen, dan gewis! is zijn heilige Tempel aan eene treurige verwoesting prijs gegeven; ja meer: die Kerken zelfs, waarin God woont, zijn nog verscheurd en verstrooid. Wat zijn deze hutjes in vergelijking van het majestueuze gebouw, dat ons door Jesaja, Ezechiël en Zacharia wordt beschreven? Maar er is geene verwoesting, die ons moet verhinderen de steenen en het gruis der Kerk lief te hebben. Laten de Papisten zich verhoovaadigen op hunne altaren, hunne grootsche gebouwen, en hunne overige praal en pracht; want al deze Heidensche heerlijkheid is slechts een verfoeisel in de oogen van God en van de engelen, maar het puin van den Tempel is en blijft heilig.

16. En de Heidenen zullen den naam van Jehovah
vreezen, en alle koningen der aarde uwe heerlijkheid.
17. Want Jehovah heeft Sion gebouwd; Hij is verschenen
in zijne heerlijkheid. 18. Hij heeft gezien op het
gebed van den eenzame; en Hij heeft hunlieder gebed
niet versmaad. 19. Dit zal geschreven worden voor
het toekomende geslacht, en het volk, dat geschapen
is, zal Jehovah loven.

16. *De Heidenen zullen den naam van Jehovah vreezen.* De Profeet beschrijft hier de vrucht der verlossing, nl. dat de heerlijkheid Gods er door bekend zal worden aan de volken en de Koningen. Hierdoor geeft hij tevens stilzwijgend te kennen, dat wanneer de Kerke Gods verdrukt is, de heerlijkheid Gods ook te gelijk verduisterd wordt, gelijk ook ongetwijfeld de God Israëls door de boozen bespot werd, alsof Hij niet bij machte was de zijnen te hulp te komen. De Profeet zegt dus, dat, wanneer God zijn volk verlost, dit eene voortreffelijke openbaring zal zijn van zijne macht, die de Heidenen zal noodzaken eerbied te koesteren voor Hem, dien zij bespotten; want hij zegt, dat *God is verschenen en in zijne heerlijkheid*, toen Hij zijne Kerk

uit de duisternis des doods gevoerd heeft; gelijk ook aan eene andere plaats gezegd is: Toen werd Juda zijn heiligdom, en Israël zijne heerschappij (Psalm (114 : 2). Aldus is God door zijn volk, dat hier en daar verstrooid was, weder bijeen te vergaderen, en zijne Kerk als van uit den dood tot het leven terug te roepen, verschenen in zijne heerlijkheid. En het is voorwaar gansch geene kleine vertroosting te weten, dat de liefde Gods voor ons zóó groot is, dat Hij zijne heerlijkheid wil doen schitteren in ons heil. Hoewel nu de kracht Gods voor de geloovigen verborgen is gebleven, terwijl zij in het midden hunner verdrukking waren, zoo hebben zij haar toch altijd met het oog des geloofs en in den spiegel der beloften aanschouwd.

18. *Hij heeft gezien.* Het is waardig opgemerkt te worden, dat de verlossing der godvruchtigen toegeschreven wordt aan de geloovigen. Want, hoewel God door niets anders dan zijne eigene goedertierenheid gedrongen werd om zijne Kerk te verlossen, gelijk Hij dit ook uit vrije goedheid beloofd heeft te zullen doen, zoo belooft Hij toch, ten einde de geloovigen tot bidden aan te sporen, dat Hij door haar te bewaren zich gunstig betoont voor de begeerte der zijnen, want, daar de gebeden saamgevoegd zijn met de vrije beloften, is hare uitwerking er van afhankelijk. En door te zeggen dat de gebeden van den eenzame verhoord zijn, spreekt hij niet van één' enkelen mensch, want een weinig later gebruikt hij het meervoud; maar hij noemt al de Joden *eenzamen* zoolang zij, verjaagd zijnde uit hun land, als ballingen verkeerden in den vreemde. Want hoewel Assyrië en Chaldea zeer vruchtbare en schoone landen waren, waren deze arme ballingen er toch als in eene woestijn, gelijk reeds aan eene andere plaats gezegd is. Gelijk dus dit eenzame volk door te zuchten genade heeft gevonden, zoo zal de Heere ook heden, hoewel de geloovigen overal heen verspreid zijn, en geene geregelde bijeenkomsten hebben, hunne zuchten hooren en hun gebed verhooren, mits zij allen in oprechte eensgezindheid des geloofs de wederherstelling der Kerk van Hem begeeren.

19. *Dit zal geschreven worden.* Hij verheerlijkt nog verder de vrucht der verlossing, ten einde zich zelven en anderen te bemoedigen om te hopen, dat zij verkrijgen zullen wat zij vragen. Nu geeft hij door deze woorden te kennen, dat dit een gedenkwaardig werk Gods zal zijn, waarvan de lof verbreid zal worden door vele eeuwen. Want wij weten, dat er vele lofwaardige

zaken zijn, waarvan de gedachtenis niettemin verloren gaat. Maar de Profeet maakt een verschil tusschen het heil der Kerk, waarvoor gebeden moet worden, en andere meer gewone gunsten en weldaden. Door het woord *schrijven* geeft hij te kennen, dat het eene gebeurtenis is, die waardig is om in de jaarboeken der geschiedenis te worden opgeteekend, opdat de gedachtenis er van bewaard blijve voor de navolgende geslachten. Er is eene schoone tegenstelling opgesloten tusschen de herschepping des volks, en den toestand van ellende, waarin zij zich thans bevinden, dewelke door de Schriftverklaarders zeer ten onrechte wordt voorbijgezien. Want nadat het volk verworpen was, was de Kerk in zekeren zin vernietigd. Voorzeker, de naam er van kon wel dood schijnen, toen de Joden verstrooid en vermengd onder de Heidenen, niet meer een afzonderlijk volk uitmaakten. Daarom was hun terugkeer als eene wedergeboorte; en in dit opzicht is het niet ten onrechte, dat de Profeet eene nieuwe schepping verwacht; want al ware de Kerk ook gansch en al vernietigd, zoo was hij er toch van overtuigd, dat God door zijne wondere macht haar van den dood in het leven terug zou roepen. En deze Schriftuurplaats is zeer merkwaardig om aan te toonen, dat de Kerk niet altijd derwijze bewaard wordt, dat zij in haar geheel blijft bestaan, maar al schijnt zij ook dood te zijn, wordt zij toch plotseling opnieuw geschapen, wanneer dit des Heeren welbehagen is. Zoo laat dan geenerlei ramp of verwoesting ons de hope doen verliezen, dat God, gelijk Hij de wereld uit niets heeft voortgebracht, het ook zijn eigen werk zal achten om de Kerk uit de duisternis des doods te voorschijn te doen komen.

20. Want Hij heeft van de hooge (plaats) zijns Heiligdoms nedergezien van den hemel op aarde. 21. Om het zuchten te hooren van den gevangene, en om de zonen des doods los te maken. 22. Opdat de naam van Jehovah vermeld worde in Sion, en zijn lof te Jeruzalem. 23. Wanneer de volken te zamen zullen vergaderd worden, en de Koninkrijken, om Jehovah te dienen.

20. *Want Hij heeft van de hooge plaats zijns heiligdoms nedergezien.* De verlossing, waarnaar de Profeet zoo vurig had

verlangd, wordt thans door Hem gerealiseerd, alsof zij reeds geschied was. En opdat de boosheid der menschen eene zoo uitnemende weldaad Gods niet zal verduisteren, geeft hij Gode openlijk en in uitdrukkelijke bewoordingen den lof, die Hem toekomt, gelijk ook het volk op velerlei wijze gedrongen was de hand Gods te erkennen. Want lang voordat het in ballingschap weggevoerd werd, is deze ramp hun voorspeld geworden, opdat het oordeel Gods er in gekend zou worden. En ook de verlossing was beloofd en den tijd er voor bepaald, te weten na zeventig jaren. Daarom heeft de ondankbaarheid der menschen ook geene oorzaken voor hun' terugkeer kunnen verzinnen dan de vrije goedheid Gods. Hij zegt dus *dat God van den hemel heeft nedergezien*, opdat zij aan de gunst of goedheid van Cyrus niet zouden toeschrijven hetgeen hun zoo blijkbaar uit den hemel werd gezonden. *De hooge plaats zijns heiligdoms* beteekent hier zooveel als de hemel. Want, gelijk aan andere plaatsen de Tempel de woonstede Gods genoemd wordt met betrekking tot de menschen (Psalm 26 : 8; Psalm 76 : 3), zoo wordt Hem nu, opdat wij ons in God niets zouden voorstellen dat aardsch is, zijne woning toegeschreven in den hemel; niet alsof Hij dáár opgesloten is; maar opdat wij Hem boven deze wereld zouden zoeken. Daarna herhaalt hij nog eens wat hij te voren had aangestipt betreffende het gebed, ten einde het hart der geloovigen nog meer op te wekken tot het gebed, en opdat zij na verlost te zijn zouden weten dat die verlossing hun geschonken was op hun geloof, omdat zij, steunende op de beloften, hunne verzuchtingen naar Boven hadden gericht. Hij noemt hen *gevangenen*, want, hoewel zij in geen' kerker waren opgesloten, is hunne gevangenschap er toch niet minder werkelijk om geweest. Ja meer, een weinig later zegt hij dat zij ter dood verwezen waren, opdat zij zouden weten, dat het met hen gedaan zou zijn geweest, indien zij door de buitengewone kracht Gods niet van den dood verlost waren.

22. *Opdat de naam van Jehovah vermeld worde in Sion.* Hier wordt eene nog heerlijker en rijker vrucht dezer verlossing in het licht gesteld; te weten, dat niet slechts de Joden wederom als een volk bijeenvergaderd zullen zijn om Gode dank te brengen, maar dat zij, teruggekeerd in hun land, ook de Koningen en volken tot eenheid des geloofs en der vereering van God met hen zouden bewegen. Nu scheen het toenmaals volstrekt ongelooflijk, dat niet slechts de lof van God zou weerklinken in den Tempel, die verbrand en verwoest was, maar dat van alle kanten de volken zouden komen, en dat zij vergaderd zouden worden

met de Joden (die toenmaals als een in ontbinding lijk waren) om God te dienen. Ten einde het volk goede hope te geven op hun' terugkeer, gebruikt hij dit argument, dat het onmogelijk was, dat de plaats, die God zich ter woning had verkoren, voor altijd woest en verlaten zou blijven; maar hij verklaart, dat er eene nieuwe stof zou zijn om God te loven, omdat de naam Gods door alle volken aangebeden zou worden, en de Kerk niet uit eene enkele natie zou bestaan, maar uit de geheele wereld. Wij weten dat dit onder de heerschappij en leiding van Christus vervuld is geworden, gelijk ook betuigd is in de Profetie van Jakob: Tot Hem zullen de volken vergaderd worden (Gen. 49 : 10). Omdat de Profeten gewoon zijn de verlossing uit de Babylonische gevangenschap uit te strekken tot aan de komst van Christus, heeft de Profeet hier niet het oog op een bijzonder punt, maar op de genade Gods tot het einde toe, dat is tot aan de volkomene vervulling der belofte. Hoewel het nu niet noodig was dat allen, die zich tot Christus hebben bekeerd, naar Jeruzalem kwamen, heeft hij toch, naar het gewone gebruik, den dienst van God, zooals hij was onder de Wet, voorop gesteld. En voorts kunnen wij uit deze Schriftuurplaats leeren, dat de naam Gods nooit beter geloofd wordt, dan wanneer de godsdienst overal verbreid is, en de Kerk zich uitbreidt, die daarom ook genoemd wordt; Eene planting des Heeren, om Hem te verheerlijken (Jesaja 61 : 3).

24. Hij heeft mijne kracht nedergedrukt op den weg, en mijne dagen heeft Hij verkort. 25. Ik heb gezegd: Mijn God! neem mij niet weg in het midden mijner dagen, want uwe jaren zijn van geslachte tot geslachte. 26. Gij hebt voormaals de aarde gegrond, en de hemelen zijn het werk uwer handen. 27. Zij zullen vergaan, maar Gij zult blijven, en zij allen zullen verouden als een kleed, Gij zult ze veranderen als een gewaad, en zij zullen veranderd zijn. 28. Maar Gij zijt dezelfde, en uwe jaren zullen niet falen. 29. De kinderen uwer knechten zullen wonen, en hun zaad zal voor uw aangezicht bevestigd worden.

24. *Hij heeft mijne kracht nedergedrukt.* Uit gebrek aan kennis (naar mijn oordeel) beperken sommigen deze klacht tot den tijd, toen aan de Joden, nadat zij de vrijheid hadden verkregen om terug te keeren, veel kwelling en leed werd veroorzaakt. Maar dit woord Weg bevat veeleer eene beeldspraak; want daar de verschijning van Christus het doelwit, of de eindpaal, was voor het oude volk, klagen zij terecht, dat zij te midden van hun' loop neergedrukt werden. En zoo houden zij aan God zijne beloften voor, omdat zij niet op vermetele wijze of onachtzaam hadden geloopen, maar zich op Hem hebben verlaten, en door zijne hand in het midden huns wegs gebroken waren. Wel is waar klagen zij hier niet over God, alsof Hij hen teleurgesteld had in hunne hope, maar dewijl zij er volkomen van overtuigd waren, dat Hij niet bedriegelijk handelt met hen, die Hem dienen, versterken en bevestigen zij zich door deze klacht in hunne hope. In dien zelfden zin voegen zij er bij dat *hunne dagen* afgesneden, of verkort zijn, omdat zij zien op de volheid der tijden, die, vóórdat Christus was verschenen, nog niet gekomen was; en daarom volgt hier: *Dood mij niet in het midden mijner dagen.* Want zij vergelijken de tusschenruimte tot aan de verschijnig van Christus bij de helft van een leven; want de volle, rijpe leeftijd der Kerk was slechts vervuld bij de komst van Christus, gelijk wij te voren reeds gezegd hebben. Want, hoewel deze ramp voorzegd was, bracht toch de aard van het verbond mede, dat God dit volk onder zijne hoede en bescherming zou nemen, en daarom was de ballingschap als het ware eene gewelddadige verbreking; en daarom hebben de geloovigen met des te grooter vertrouwen gebeden, dat zij niet vóór den tijd en in het midden huns wegs zouden omkomen. Want hierdoor hebben zij zich niet een' bepaalden levenstijd voorgesteld, maar, dewijl God door hen vrijwillig aan te nemen hun het begin des levens had gegeven onder dit beding, dat Hij hen zou bewaren tot aan de komst van Christus, was het hun ook volkomen geoorloofd te pleiten op deze belofte; alsof zij zeiden: Heere, Gij hebt ons geen leven beloofd van drie dagen, of van eene maand, of van eenige jaren; maar totdat Gij geheel de wereld vernieuwt en alle volken bijeenvergadert onder den schepter van uwen Christus. Wat beteekent het dan, dat wij omkomen als wij nog slechts halverwege zijn gevorderd in onzen loop? De reden, die er op volgt, schijnt niets af te doen aan de zaak van heden. Want God is wel eeuwig, maar zijn daarom de menschen ook eeuwig? Maar bij het tweede vers van Psalm 92 hebben wij opgemerkt, dat wij, als er sprake is van den grond des

betrouwens voor ons heil, zeer terecht op de eeuwigheid Gods zien; want God wil niet slechts in zijn verborgen wezen als eeuwig gekend zijn, maar ook in zijn Woord, gelijk geschreven is in Jesaja 40 : 6 en 8: Alle vleesch is gras, en al zijne schoonheid als de bloem van het gras; maar het Woord onzes Gods bestaat in der eeuwigheid. En daar nu God ons door zijn Woord aan zich verbindt: hoe groot de afstand ook zij tusschen onzen brozen, vergankelijken staat en zijne heerlijkheid, zoo moeten wij door het geloof toch doordringen tot dien gelukzaligen staat, vanwaar God onze ellende aanziet. Maar deze vergelijking tusschen het eeuwige leven Gods en den korten loop van ons leven heeft nog eene andere strekking, want ook daarom neigt God tot barmhartigheid, als Hij ziet, dat de menschen als in een oogwenk voorbijgaan en weldra verdwijnen, gelijk dit later uitvoeriger zal aangetoond worden.

26. *Gij hebt voormaals de aarde gegrond.* Hij blijft nu nog verder stilstaan bij hetgeen hij te voren gezegd heeft, nl. dat geheel de wereld, bij God vergeleken, niets is dan eene gedaante, die voorbijgaat. Een weinig later maakt hij echter voor de Kerk eene uitzondering op dien algemeenen regel, omdat zij gegrond is op het Woord Gods en onder de bescherming staat van datzelfde Woord Er zijn hier dus twee punten, en wel deze: daar zelfs de hemelen in het oog Gods niet veel verschillen van rook of damp, moet er in het gansche menschelijke geslacht eene zoodanige broosheid zijn, dat God er door tot barmhartigheid wordt bewogen; en ten tweede: hoewel er geenerlei vastigheid is in den hemel of in de aarde, zoo zal het heil der Kerk toch eeuwig zijn, omdat zij steunt op de eeuwige waarheid Gods. Het eerste punt leert ons, dat wanneer de geloovigen in de tegenwoordigheid Gods komen, zij slechts ootmoedig hebben te bedenken hoe onzeker en voorbijgaand hun toestand is, opdat zij met niets dan met hunne eigene nietigheid tot Hem komen. Want deze vernedering is de eerste stap om ons gunst en genade bij God te doen verkrijgen, gelijk God ook verklaart, dat Hij door onze ellende bewogen wordt om ons genadig te zijn. De vergelijking van de Hemelen is hier zeer gepast; want hoe groot is hun duur, in vergelijking met ons leven, dat zoo ras voorbijgaat, of liever daar henen vliegt! Hoe vele menschenleeftijden zijn voorbijgegaan, terwijl de hemelen hun' aard en hunne vastheid hebben behouden in deze voortdurende beweging! Daarbij komt, dat dit zoo schoon en voortreffelijk werkstuk luide verkondigt, dat Gods handen het gemaakt hebben. En toch, noch hunne

groote oudheid, noch hunne uitnemende schoonheid stellen de hemelen vrij van eens te zullen vergaan. Hoe zal het dan wezen met ons, ellendige menschen, die, om zoo te zeggen, sterven zoodra wij worden geboren? Want er is geen enkel deel van ons leven, dat niet snel neigt tot den dood. Evenwel, de uitleggers verklaren dit niet allen op gelijke wijze, te weten, dat *de hemelen vergaan*. Sommigen verstaan het eenvoudig van de verandering, die er in plaats heeft, die als eene soort van dood zal zijn; want hoewel zij niet volstrekt vernietigd worden, zal toch de verandering hunner natuur verteren hetgeen sterfelijk en verderfelijk is, zoodat zij andere en nieuwe hemelen zullen worden. Volgens anderen moet hier eene voorwaarde ingelascht worden, nl: indien het Gode behaagt, omdat zij het ongerijmd vinden te zeggen, dat de hemelen aan bederf onderhevig zijn. Maar ten eerste is er hoegenaamd geene noodzakelijkheid voor deze bijvoeging, die den zin eerder meer ingewikkeld zou maken dan hem op te helderen. En voorts kennen zij ten onrechte aan den hemel een' toestand van onvergankelijkheid toe, waarvan Paulus zegt, dat zij zuchten en als in barensnood zijn, evenals de aarde en de andere schepselen, tot den dag der verlossing; omdat zij der verderflijkheid onderworpen zijn (Rom. 8 : 22), niet gewillig of uit hunne natuur, maar omdat de mensch in zijn' val geheel de wereld en de maatschappij in een zelfde verderf heeft medegesleept. Er zijn dus twee dingen, die men wel in gedachten moet houden: Dat de hemelen wel waarlijk aan bederf onderhevig zijn van wege den val der menschen, en dat zij op zulk eene wijze vernieuwd zullen worden, dat de Profeet terecht zegt, dat zij zullen vergaan, omdat zij niet dezelfden, maar anderen zullen wezen. Waar het op neerkomt is, dat waarheen wij ook onze oogen richten, overal zien wij oorzaak tot wanhoop, totdat wij tot God komen. Want, wat anders is er in ons dan verrotting? En wat zijn wij anders dan een spiegel des doods? En voorts: wat is deze verandering van geheel de wereld anders dan een voorbode des doods? Indien nu het gansche gebouw dezer wereld ten einde neigt, hoe zal het dan wezen met het menschelijk geslacht? Indien alle volken moeten omkomen, welke vastigheid zal er dan zijn in de menschen, ieder afzonderlijk? Wij moeten dus nergens vastigheid in zoeken dan in God alleen.

29. *De kinderen*. Door deze woorden geeft de Profeet te kennen, dat hij niet vraagt om de bewaring der kerk, omdat zij een deel uitmaakt van het menschelijk geslacht, maar omdat

God haar boven de wentelingen der aarde heeft verheven. En voorzeker is de voorwaarde, waarop Hij ons aangenomen heeft, dat Hij ons als aan zijn eigen hart zal koesteren en verzorgen. Daarom is het geene te ver gezochte gevolgtrekking, dat de Profeet, onder alle de stormen, waarvan één alleen genoeg zou zijn om ons henen weg te voeren, voor de Kerk op een' vasten en duurzamen staat hoopt. Want, hoewel wij door onze schuld van God vervreemd zijn en dus ook afgesneden zijn van de fontein des levens, zoo begint deze fontein toch wederom voor ons te vloeien, zoodra wij met God verzoend zijn. Hieruit volgt dat de geloovigen, omdat zij door een onverderfelijk zaad zijn wedergeboren, den dood zullen overleven, omdat God zich immer gelijk blijft. Want, door het woord *wonen* geeft hij eene welverzekerde en eeuwige erfenis te kennen. Hij zegt uitdrukkelijk *Voor het aangezicht Gods*, omdat het welvaren der godvruchtigen verzekerd is, niet naar de beschouwing der wereld, en ook niet naar de gewone wijze van hemel en aarde, maar van wege hunne heilige vereeniging met God. Door het *zaad* en de *kinderen* verstaat hij niet allen zonder onderscheid (want velen van hen, die naar het vleesch geboren zijn, ontaarden) maar zij, die van den weg hunner vaderen niet afwijken. En de opvolging wordt uitdrukkelijk vermeld, omdat het verbond zich uitstrekt tot de toekomende eeuwen, zooals uit den volgenden Psalm opnieuw zal blijken. Indien wij nu den schat des levens, die ons is toevertrouwd, getrouw bewaren, zoo laat ons niet twijfelen, al zijn wij ook van alle kanten door tallooze dooden omringd en als ingesloten, om het anker onzes geloofs uit te werpen in den hemel, zoodat de zekerheid onzes heils berust in God.

PSALM 103.

INHOUD: In dezen Psalm wordt aan elk der geloovigen geleerd voor zich in het bijzonder dank te brengen aan God, en daarna ook voor de genade, die het Hem behaagd heeft te bewijzen aan de geloovigen door het verbond der zaligheid met hen aan te gaan in de wet, ten einde hen in zijne aanneming te doen deelen. Doch voornamelijk looft hij de barmhartigheid Gods, door welke Hij zijn volk ondersteunt, hoewel het verdient zwaar gekastijd te worden;

en dat niet, omdat er in hen eenigerlei verdienste of waarheid is, maar omdat Hij medelijden heeft met hunne broosheid. De Psalm besluit met eene algemeene vermelding van Gods lof.

1. Een Psalm van David. Loof Jehovah, mijne ziel,
en al wat binnen in mij is, zijn' heiligen naam. 2. Loof
Jehovah, mijne ziel, en vergeet geene van zijne wel-
daden. 3. Die al uwe ongerechtigheden vergeeft, en
al uwe krankheden geneest. 4. Die uw leven redt
van het graf, die u kroont met goedertierenheid en
barmhartigheden. 5. Die uwen mond verzadigt met
het goede, en uwe jeugd vernieuwt als eens arends.

1. *Mijne ziel.* De Profeet, zich zelven aansporende tot dankbaarheid, leert door zijn voorbeeld aan een iegelijk wat hij te doen heeft. En voorzeker heeft onze traagheid te dien opzichte het wel noodig, om voortdurend opgewekt en aangespoord te worden; ja meer, indien de Profeet, die meer dan iemand anders door ijver was ontstoken, toch niet vrij was van deze krankheid, gelijk hij dit belijdt, door de opwekking tot zich zelven te richten, hoeveel te meer is deze medicijn dan niet noodig voor ons, die gevoelen hoe koud en stompzinnig wij zijn? Door den mond des Profeten richt de Heilige Geest dus zijdelings het verwijt tot ons, dat wij niet naarstig genoeg zijn om God te loven, en tegelijk toont Hij ons het geneesmiddel hier tegen, opdat een iegelijk inkeere tot zich zelven en zijne eigene traagheid van zich werpe. Want, niet tevreden met den naam *ziel*, waarmede hij ongetwijfeld den zetel des verstands en der genegenheden bedoelt, voegt hij er nog de innerlijke deelen bij, alsof hij van zijne gedachten spreekt, en van zijn hart en van alle de gaven en vermogens van die beiden. Wie nu, van de menschen afgezonderd zijnde, aldus tot zich zelven spreekt, spreekt als voor het aangezicht Gods. En de herhaling zet nog grootere kracht bij aan de vermaning, want het is als het ware eene bestraffing van zijne eigene traagheid.

2. *En vergeet geene van zijne weldaden.* Hiermede maakt hij er ons opmerkzaam op, dat het niet aan God ligt, zoo wij geene ruime stof hebben om Hem te loven, maar dat het onze eigene

ondankbaarheid is, die ons in den weg staat. En in de eerste plaats leert hij ons, dat God zóó goed en mild jegens ons is, opdat zijn naam door ons worde geprezen, en met een bestraft hij ook onze ijdelheid, die ons elders henenvoert. Want, hoe komt het, dat wij zoo traag en achterlijk zijn in deze zoo gewichtige oefening der godsvrucht? Is het niet omdat de groote weldaden Gods, die in hemel en op aarde bekend zijn in booze vergetelheid worden begraven? Want, zoo wij ze slechts gedachten, zouden wij, naar de Profeet ons zegt, wel zeer geneigd zijn onzen plicht te betrachten, daar hij ons niets anders verbiedt, dan Gods weldaden te vergeten.

3. *Die al uwe ongerechtigheid vergeeft.* Thans noemt Hij de weldaden Gods, die hij zegt, dat maar al te zeer door ons worden vergeten. En het is niet zonder reden, dat hij met dit punt begint, dat God onze zonden vergeeft, want de vrije verzoening is de bron, waaruit alle andere weldaden voortkomen. Want, hoewel de weldaden Gods zich zelfs uitstrekken tot de boozen, is het er toch verre vandaan dat zij er nut van hebben, zoodat zij ze zelfs niet eens smaken of proeven. Daarom is het de eerste van alle de weldaden Gods, waarvan wij de vrucht genieten, dat God onze zonden vergeeft en uitdelgt, en ons in genade aanneemt. Wat meer is: omdat door de vergeving der zonde God ons gunstig wordt, heiligt zij ook alle de gaven, die Hij ons schenkt, zoodat zij ons ter zaligheid gedijen. Het tweede lid is òf eene herhaling van denzelfden zin, òf heeft eene wijdere strekking. Want de vruchten der vrije vergeving zijn, dat God, ons regeerende door zijn' Geest, de lusten en begeerlijkheden doodt van ons vleesch, en ons reinigt van alle ondeugden, en ons de gezondheid teruggeeft van een goed en heilig leven. Zij, die hier verstaan, dat *de krankheden door God genezen worden*, omdat Hij, als Hij onze zonden vergeeft, ons ook van de krankheid des lichaams verlost, schijnen de bedoeling van den Profeet al te zeer te beperken. Daarom twijfel ik niet, of de medicijn, waarvan de Profeet hier spreekt, strekt om de schuld weg te nemen, en vervolgens om ons te genezen van de ondeugden, die er in ons zijn, hetgeen geschiedt door den Geest der wedergeboorte. Indien iemand hier nu nog eene derde zaak bij wil voegen, te weten: dat God verzoend zijnde, ons ook de straf kwijtscheldt, dan heb ik hier niets tegen. Laat ons intusschen uit deze schriftuurplaats leeren, dat wij, totdat de hemelsche Medicijnmeester ons te hulp komt, niet slechts vele krankheden in ons binnenste kweeken, maar ook velerlei dood.

4. *Die uw leven redt van het graf.* Hij drukt nog duidelijker uit wat onze toestand is vóórdat God onze krankheden geneest, te weten, dat wij dood en ten grave gedoemd zijn. Daarom moeten wij de barmhartigheid Gods des te meer op prijs stellen, aangezien zij ons verlost van den dood en van het verderf. Want indien de opstanding uit het graf de aanvang is van het geestelijk leven, wat blijft den mensch dan overig om zich in te beroemen? Daarna leert de Profeet dat de onvergelijkelijke genade Gods uitblinkt, zoowel in onze aanvankelijke verlossing als in geheel den voortgang er van, en om deze nog overvloediger te verheerlijken gebruikt hij het meervoud en spreekt van *Barmhartigheden.* Nu zegt hij, dat wij er door gekroond, of omringd zijn, als of hij wilde zeggen dat de overvloedige genade Gods ons van voren en van achteren, van boven en van beneden omgeeft, ja van alle kanten met ons is, zoodat geene enkele plaats er van ontbloot is. Hij breidt dit nog uit door te zeggen, dat Hij *onzen mond verzadigt*, door welk beeld hij zinspeelt op de vrijheid, die wij ons veroorloven om méér te eten en te drinken, als wij grooten overvloed van spijs hebben. Want zij, die weinig spijs en drank hebben, durven nauwelijks te eten totdat zij nog maar half verzadigd zijn. Niet alsof hij het goedkeurt, dat wij met gulzigheid de gaven Gods verslinden, zooals de menschen, die zich, als zij overvloed hebben, wel gaarne te buiten gaan in spijs en drank, maar hij ontleent die spreekwijze aan het gewone doen der menschen, ten einde er door te leeren, dat alle goed, dat wij kunnen begeeren, door de weldadigheid Gods tot ons komt, ja tot volle verzadiging toe. Zij, die het Hebreeuwsche woord *edi* voor *Sieraad* nemen, bederven dezen zin door hun verzinsel, en ik sta er over verbaasd hoe zoo iets ongerijmds bij hen is kunnen opkomen, behalve in zoover men gewoonlijk zien zal, dat dit altijd overkomt aan menschen, die al te spitsvondig willen zijn, en daarom juist niets dan ijdele droomerijen voor den dag brengen. Daarna voegt hij er bij, dat God hem voortdurend nieuwe kracht geeft, ten einde immer frisch te blijven, evenals de Profeet Jesaja zegt, als hij van de vernieuwing der Kerk spreekt, dat een grijsaard van honderd jaren als een kindeke zal wezen (Jes. 65 : 20). Nu geeft hij hiermede te kennen, dat God hem met een' grooten overvloed van allerlei goed ook innerlijke kracht zal toebedeelen, opdat hij er zoo rustig van zou kunnen genieten, alsof zijne kracht voortdurend groen en frisch bleef. De vergelijking met den *arend* heeft aan de Joden gelegenheid gegeven om fabelen te verzinnen. Want daar zij ook zelfs de beginselen van eenigerlei wetenschap niet

kennen, zijn zij vermetel genoeg om nergens voor te staan. Zoodra zij nu iets vinden, dat hun onbekend is, is er geen verzinsel zoo ongerijmd, dat zij niet voor een orakel Gods uitgeven. Zoo hebben zij voor deze Schriftuurplaats uitgedacht, dat de arenden om de tien jaren naar het element des vuurs heenvliegen ten einde hunne vleugels te verbranden, en dat zij zich dan in zee werpen, waarop hunne vleugels terstond wederom aangroeien. Toch is de eenvoudige beteekenis van deze Schriftuurplaats ontleend aan de natuur van den arend, die door wijsgeeren is beschreven, en door ondervinding gekend wordt. Want die vogel blijft tot in zeer hoogen ouderdom altijd krachtig; hij wordt door de jaren niet verzwakt, en is aan geene krankheid onderworpen totdat hij eindelijk sterft van honger. Ongetwijfeld bereikt de arend een zeer hoogen leeftijd, maar ten laatste groeit het bovenste deel van zijn' snavel zóó ver heen over het benedendeel, dat hij niet meer kan eten, en gedwongen is bloed te zuigen, en zich dus moet voeden met drank. Vandaar het spreekwoord: „De ouderdom van den arend", omdat de menschen, als zij oud worden, verplicht zijn veel te drinken. Dewijl nu echter drank alleen niet volstaan kan om het leven te onderhouden, sterven zij eerder van honger dan aan verval van krachten. En zoo hebben wij dan de natuurlijke beteekenis van de woorden van den Profeet zonder bijmenging van eenigerlei fabel. Evenals de arenden altijd hunne kracht behouden, zoodat zij zelfs in hun' ouderdom nog jong zijn, zoo worden de godvruchtigen ondersteund door eene verborgene kracht Gods, zoodat hunne kracht onaangetast blijft. En hoewel zij in dit leven niet altijd gezond en krachtig zijn, maar veeleer door voortdurende krankheid zich nauwlijks kunnen voortslepen, zoo kan hetgeen hier gezegd wordt in zekeren zin toch op hen worden toegepast. Het is voorwaar eene waarheid, die zij alleen ervaren, nl. dat God na hen uit het graf te hebben doen uitgaan, hen op allerlei wijze weldoet. Indien nu iedereen voor zich zelven overweegt, hoeveel hij aan God verschuldigd is, zal hij met volle recht zeggen, dat zijn mond verzadigd is met het goede, gelijk David ook erkent en belijdt, dat hij Gods weldaden niet tellen kan, omdat zij menigvuldiger zijn dan het zand aan den oever der zee (Psalm 40 : 6; Psalm 139 : 18). Indien ook onze verkeerdheid ons niet van alle gevoel van dankbaarheid ontblootte, wij zouden erkennen, dat zelfs in tijden van schaarschte God ons nog den onuitputtelijken rijkdom zijner goedheid toont. Wat de kracht betreft, dit moet aldus verstaan worden: daar wij, als onze uitwendige mensch afneemt, tot een beter leven worden vernieuwd,

zoo moeten wij er niet verdrietig om zijn, als de krachten ons begeven, aangezien Hij, als wij zwak zijn, ons ondersteunt door zijn' Geest.

6. Jehovah doet gerechtigheid en gerichten al dengenen, die onderdrukt zijn. 7. Hij heeft Mozes zijne wegen bekend gemaakt, den kinderen Israëls zijne daden. 8. Barmhartig en genadig is Jehovah, traag tot toorn en overvloedig in goedertierenheid.

6. *Jehovah doet gerechtigheid.* Nadat David de weldaden Gods vermeld heeft, die hij persoonlijk heeft ervaren, gaan zijne gedachten nu hooger. Evenwel, wanneer hij zegt, dat God de verdrukten te hulp komt, dan rekent hij zich ongetwijfeld tot hun getal, daar ook hij in menigerlei verdrukking en vervolging zijne hulp heeft mogen ondervinden; en door zijne ervaring toont hij nu aan, hoe God pleegt te handelen tegenover hen, die onrechtvaardig verdrukt worden. Omdat de geloovigen in deze wereld echter altijd als schapen zijn onder de wolven, gebruikt hij het meervoud om het groot aantal der verlossingen te bezingen; opdat wij zouden weten dat het Gods gewone werk is, zijne dienstknechten te hulp te komen, telkenmale als hun onrecht wordt aangedaan. Want hierdoor wordt ons geleerd geduld te hebben, als wij zien, dat God er zich mede belast het onrecht te wreken, dat ons wordt aangedaan, en als wij onrechtvaardig worden aangevallen Hij ons bedekt met het schild zijner gerechheid, of ons verdedigt met het zwaard van zijn oordeel.

7. *Hij heeft Mozes zijne wegen bekend gemaakt.* Thans vertegenwoordigt David in zijn persoon het uitverkoren volk, en dat wel zeer gepast en ter rechter tijd, nu hij er aan herinnerd wordt door zoo vele weldaden als hij van God had ontvangen; en daar hij er wel van overtuigd was, dat hij om geene andere redenen met zoo vele goederen verrijkt was geworden, dan omdat hij lid was van de Kerk, heeft hij terstond zijne gedachten op het algemeen verbond gericht. Ik erken, dat hij met denzelfden zin voortgaat, omdat *zijne wegen*, die hij zegt aan Mozes bekend te zijn gemaakt, in niets anders bestonden dan in de verlossing des volks, toldat zij ingingen in het land, dat hun was beloofd. En hij heeft dit gekozen als een boven alle anderen voortreffelijk

blijk van gerechtigheid en oordeel, om te bewijzen dat God immer diegenen te hulp komt, die verdrukt worden. Daar dit echter afhing van de belofte, heeft hij ongetwijfeld in de eerste plaats daarop gezien, alsof hij zeide, dat de gerechtigheid Gods duidelijk genoeg getoond was in het uitverkoren volk, dat Hij heeft aangenomen, en waarmede Hij een verbond heeft aangegaan. Nu wordt gezegd, dat Hij zijne wegen eerst bekend gemaakt heeft aan Mozes, die de dienstknecht en boodschapper Gods is geweest, en daarna aan geheel het volk. Want Mozes treedt op in eene hoedanigheid, die hem door God was opgelegd, omdat Hij door middel van Mozes aan het volk bekend gemaakt wilde worden. De *Wegen* en de *Daden* Gods bestaan hierin, dat Hij met wondere macht is opgestaan om zijn volk te verlossen, dat Hij heengevoerd heeft door de Roode Zee, en waaraan Hij door vele wonderen en teekenen zijne tegenwoordigheid betuigd heeft. Dewijl dit alles echter voortvloeide uit het vrije verbond, vermaant David zich zelven en anderen om Gode dank toe te brengen, dat zij tot zijn bijzonder volk zijn verkoren, en dat Hij hun hart verlicht heeft door de leer zijner Wet; want gelijk er niets ellendiger is dan de mensch zonder kennis van God, zoo is het een onwaardeerbare schat van volkomen gelukzaligheid, dat God tot ons is nedergekomen met het getuigenis van zijne vaderlijke liefde.

8. *Barmhartig en genadig is Jehovah.* David schijnt hier te zinspelen op den uitroep van Mozes, dien wij vinden in Exodus 34 : 6, waar Gods wezen duidelijker is beschreven dan elders naar de mate der openbaring, die dáár geschied is. Want toen het aan Mozes vergund was zijne heerlijkheid meer van nabij te zien, riep hij uit: O God! barmhartig en genadig, goedertieren, traag tot toorn, en overvloedig in goedheid. Dewijl hij daar nu in korte woorden heeft saamgevat alles wat ons nuttig is omtrent Hem te weten, gebruikt David al deze benamingen wijselijk voor de zaak, die hem thans bezig houdt. Want het is zijne bedoeling alleen aan de goedheid Gods toe te schrijven dat het volk, hetwelk door zijne zonde dikwijls van de genade der aanneming was vervallen, evenwel zijn' staat bleef behouden. Wij moeten ook in het algemeen verstaan dat de ware kennis van God zich altijd moet beroepen op de ervaring des geloofs, omdat Hij niet wil, dat men nieuwsgierig door zoekt te dringen tot zijn verborgen wezen, maar dat wij ons moeten vergenoegen met hetgeen Hij ons van zich zelven wil openbaren, hetgeen wel waardig is opgemerkt te worden. Want wij zien, dat wanneer er melding

wordt gemaakt van God, het verstand der menschen immer neigt tot beuzelachtige bespiegelingen, en dat zij aan dingen blijven hangen, die hun niet nut zijn, terwijl zij geen acht slaan op hoedanigheden, die zich aan onze oogen voordoen, en waarin zijn beeld zich afspiegelt. Maar, wat het ook zij, waaraan de menschen hunne aandacht wijden, zij zullen nergens meer nuttigheid in vinden dan in de voortdurende overdenking van de wijsheid, goedheid, gerechtigheid en barmhartigheid van God. Inzonderheid is de kennis zijner goedertierenheid wèl geschikt om ons geloof op te bouwen en Gods lof te doen uitkomen. Daarom verklaart de apostel Paulus dat het onze hoogte en lengte, onze breedte en diepte is om den onuitsprekelijken rijkdom te kennen der genade, die ons geopenbaard is in Christus (Efeze 3 : 18). Dat is ook de reden waarom David, evenals Mozes, ons in vele bewoordingen de barmhartigheid Gods aanprijst. Want ten eerste is er geen erger ondeugd in ons dan deze duivelsche verwaandheid, die er ons toe brengt aan God den lof, die Hem toekomt, te onthouden, maar toch is die ondeugd zóó ingeworteld in ons hart, dat het niet gemakkelijk is hem uit te roeien. Daarom staat God op, en ten einde dit goddeloos betrouwen van het vleesch te niet te doen, verheerlijkt Hij zijne barmhartigheid, door welke alleen wij in wezen blijven. En van den anderen kant: terwijl wij moesten rusten in Gods genade, worden onze gedachten heen en weder geslingerd door vreeze, en er is niets dat moeielijker voor ons is dan te erkennen, dat God ons genadig is. Daarom heeft David naar het voorbeeld van Mozes, tegenover dien twijfel deze zelfde woorden gebruikt, ten eerste dat God barmhartig, ten tweede, genadig is, ten derde dat Hij zachtmoedig en geduldig de zonden der menschen verdraagt, en eindelijk dat Hij groot van goedertierenheid is.

9. Hij zal niet altoos twisten, noch eeuwiglijk den toorn behouden. 10. Hij heeft ons niet gedaan naar onze zonden, en ons niet vergolden naar onze ongerechtigheden. 11. Want zoo hoog de hemel is boven de aarde, is zijne goedheid groot over degenen, die Hem vreezen. 12. Zoo ver het Oosten is van het Westen, zoo ver doet Hij onze overtredingen van ons.

9. *Hij zal niet altoos twisten.* Aan de hoedanigheden Gods, die wij boven gezien hebben, ontleent David de gevolgtrekking, dat God, wanneer wij tegen Hem gezondigd hebben, ons toch genadig zal zijn, omdat Hij immer geneigd is te vergeven. En het was wel noodig dit er bij te voegen, want onze zonden zouden immer de deur toesluiten voor zijne goedheid, indien er geen middel was om Hem te verzoenen. Nu geeft David stilzwijgend te verstaan, dat God de menschen een proces aandoet, ten einde hen door een waar besef hunner zonden te verootmoedigen, maar dat Hij er terstond van afziet, als Hij bespeurt dat zij ten ondergebracht en verootmoedigd zijn. Op eene andere wijze zegt Hij in Genesis 6 : 3: Mijn Geest zal niet meer twisten met den mensch, omdat het nu tijd was hen te veroordeelen, die van hunne booze daden overtuigd waren geworden. Aan deze plaats nu ontkent David, dat Hij altijd twist, omdat Hij licht bewogen is om het gebed te verhooren, en gaarne vergeeft, en dus het wreken van zijn recht niet doorzet. Dat is ook de strekking van het tweede werkwoord, hetwelk overeenkomt met onze wijze van spreken in het Fransch: *Je lui garde, il me l' a gardé,* wanneer er sprake is van eene verborgene wraakzucht, welke hij, die het onrecht, dat hem aangedaan is, niet kan vergeven, in zijn hart blijft koesteren, totdat hij de gelegenheid vindt om zijn' tegenstander te schaden. David ontkent nu dat God naar de wijze der menschen wrok blijft koesteren, omdat Hij eigener beweging zich nederbuigt tot verzoening. Men moet echter wel begrijpen, dat dit niet zonder onderscheid voor alle menschen geldt, maar een bijzonder voorrecht is der Kerk. Want Mozes verklaart uitdrukkelijk in Deuteronomium 5 : 9, dat God een schrikkelijk Wreker is, die de zonden der vaderen bezoekt aan de kinderen. Maar David gaat de ongeloovigen, voor wie de eeuwige onverzoenlijke toorn Gods is weggelegd, stilzwijgend voorbij, om ons te leeren, hoe liefelijk en zachtmoedig God zijne kinderen vergeeft. Dit zegt ook God zelf in Jesaja 54 : 8: Ik heb u voor een weinig tijds gekastijd, maar met eeuwige goedertierenheid zal Ik Mij uwer ontfermen. Daarna bewijst hij door de ervaring en door de daad hetgeen hij gezegd heeft, omdat de Israëlieten tot aan die ure niet anders dan door de verwonderlijke lankmoedigheid Gods in wezen zijn gebleven. Het is alsof hij zeide: Laat een iegelijk onzer zijn leven eens nagaan: hoe menigmaal en op hoe velerlei wijze hebben wij God niet tot toorn verwekt! Maar wat meer is, wij gaan daar nog gedurig mede voort; terwijl Hij daarentegen zich niet slechts onthoudt van ons te straffen, maar met groote goeder-

tierenheid hen in wezen houdt, die Hij rechtvaardiglijk zou kunnen verderven.

11. *Want zoo hoog de hemel is*, enz. Hij gebruikt een beeld om te verklaren, dat God zijne geloovigen niet straft naar dat zij het verdiend hebben, maar dat Hij door zijne goedertierenheid strijdt tegen hunne verkeerdheid. Nu wil deze wijze van spreken zoo veel zeggen als dat de barmhartigheid Gods jegens ons onmetelijk groot is. Men kan het Hebreeuwsche werkwoord *gawar* onzijdig of overgankelijk nemen, want de beteekenis is altijd dat de grootte van Gods barmhartigheid vergeleken wordt bij de grootte en ruimte der wereld. Daar Gods barmhartigheid nu echter niet tot ons kan genaken, tenzij het beletsel der zonde weggenomen is, voegt hij er terstond bij, dat God onze zonde zóó ver van ons wegdrijft als het Oosten verwijderd is van het Westen. Waar het nu op neerkomt is, dat de barmhartigheid Gods ver en wijd over de geloovigen is uitgestort, ver en wijd gelijk de wereld, en opdat niets haren loop in den weg sta, zijn hunne zonden vergeven en uitgedelgd. Nu bevestigt hij, wat ik te voren gezegd heb, te weten, dat hij er niet van spreekt hoedanig God zich betoont jegens geheel de wereld, maar hoedanig Hij zich betoont jegens de geloovigen. Hieruit blijkt tevens, dat hij hier niet spreekt van de barmhartigheid, door welke Hij ons met zich in den beginne heeft verzoend, maar van die, welke Hij voortdurend gebruikt jegens hen, die Hij met vaderlijke liefde heeft aangenomen. Want, er is eene soort van barmhartigheid door welke Hij ons van den dood doet overgaan tot het leven, als wij nog van Hem vervreemd zijn, terwijl de andere die is, door welke Hij ons in dien staat onderhoudt. Want deze eerste genade zou terstond verdwijnen, indien Hij haar niet bevestigde door de dagelijksche vergeving onzer zonde. Tevens kunnen wij hieruit leeren, hoe groot de domheid is der Papisten, als zij met het verzinsel aankomen dat de vrije vergeving der zonde slechts éénmaal geschiedt, en dat daarna de gerechtigheid is verworven, of dat het bezit er van bewaard wordt door de verdienste der werken, en dat alle schuld, die wij op ons laden, weggedaan wordt door boetedoening en goede werken. Nu zien wij hoe David de barmhartigheid Gods niet beperkt tot één oogenblik, maar haar uitstrekt tot aan het einde onzes levens. Deze Schriftuurplaats weerlegt ook niet minder de dwepers, die zich zelven en anderen betooveren met het dwaze denkbeeld eener volmaakte gerechtigheid, zoodat zij geene vergeving van zonde meer noodig hebben.

13. Gelijk de vader zich ontfermt over zijne kinderen, zoo ontfermt zich Jehovah over degenen, die Hem vreezen. 14. Want Hij weet waarvan wij gemaakt zijn; Hij is gedachtig geweest, dat wij stof zijn. 15. De dagen des menschen zijn als het gras, gelijk eene bloem des velds, alzoo bloeit hij. 16. Zoodra de wind er overgegaan zal zijn, is zij niet meer, en hare plaats kent haar niet meer.

13. *Gelijk de Vader*, Hij verklaart niet slechts door een beeld wat hij reeds gezegd heeft, maar hij geeft ook de reden aan, waarom God zoo genadiglijk vergeeft, te weten, omdat Hij *Vader* is. Hieruit volgt, dat het de vrije aanneming is, waardoor God voortdurend onze zonden vergeeft, daarom is het uit deze fontein, dat wij de hoop op vergeving moeten putten. En daar nu niemand om zijne eigene verdienste is aangenomen, volgt hieruit, dat de zonden om niet en alleen uit vrije genade worden vergeven. Nu weten wij dat God bij aardsche vaders wordt vergeleken, niet omdat Hij is zooals zij zijn, maar omdat zijne onvergelijkelijke liefde jegens ons niet beter uitgedrukt kan worden. Opdat nu de vaderlijke toegevendheid van God niet verkeerd worde in vrijheid tot zondigen, herhaalt David nog eens, dat God aan niemand anders genadig is dan aan hen, die Hem in oprechtheid des harten dienen. Het is voorzeker geen gering blijk van lankmoedigheid, dat God zijne zon laat opgaan over de goeden en de boozen (Matth. 5 : 45) maar hier is sprake van de vrije toerekening der gerechtigheid, waardoor wij kinderen Gods genoemd worden. Maar deze gerechtigheid wordt niet anders aangeboden dan aan hen, die zich gansch en al aan zoo goed en mild een Vader overgeven, en zich met eerbied buigen voor, en onderwerpen aan, zijn Woord. Omdat het er echter verre van daan is, dat eenige ijver der godsvrucht, hoe ook genaamd, in ons volmaakt is, kunnen wij voor onze zaligheid dus alleen en uitsluitend steunen op de goedheid Gods.

14. *Want Hij weet*, enz. Hier brengt David alle waardigheid, die de menschen zich zouden kunnen toeschrijven, tot niets, en verklaart, dat God door niets anders tot lankmoedigheid over ons wordt bewogen, dan door onze ellende, hetgeen wèl opgemerkt moet worden, niet slechts om den hoogmoed van ons

vleesch neder te werpen, maar ook opdat wij zouden weten dat onze onwaardigheid geen beletsel is voor ons betrouwen. Want hoe ellendiger en smadelijker onze toestand is, hoe meer God geneigd is tot barmhartigheid, daar Hij, om ons goed te doen, zich zelfs met ons stof en asch vergenoegt. Dezelfde strekking heeft ook het beeld, dat hij daarna gebruikt, te weten: dat alle schoonheid en voortreffelijkheid des menschen, evenals eene bloem des velds door een' enkelen ademtocht vergaat. Nu is het wel eene oneigenlijke wijze van spreken om te zeggen dat de mensch bloeit, maar omdat men zou kunnen aanvoeren, dat hij met sommige voortreffelijke gaven versierd is, geeft David, bij wijze van spreken, toe, dat hij bloeit als het gras, liever dan te zeggen, dat hij niets is dan eene schaduw, een damp, een niets, gelijk hij volkomen terecht had kunnen zeggen. Het is waar, terwijl wij in deze wereld leven, zijn wij (om van de de anderen nu eens niet te spreken) en bewegen wij ons in God (Hand. 17 : 28); omdat wij echter niets hebben, dat ons niet telken stonde ontnomen kan worden, is dit alles niets dan eene schaduw, eene gedaante, die voorbijgaat. Nu spreekt hij eigenlijk van de kortheid van het leven, hetgeen God in aanmerking neemt als Hij zoo genadig onze zonden vergeeft, gelijk aan eene andere plaats gezegd is: Hij gedacht dat zij vleesch waren; een ademtocht die voorbijgaat en niet wederkeert (Ps. 78 : 39). Vraagt nu iemand waarom David geene melding maakt van de ziel, die toch het voornaamste deel is van den mensch, en dus verklaart dat wij stof en slijk zijn, zoo antwoord ik, dat dit voor God genoeg is om ons in lankmoedigheid te dragen, als Hij ziet, dat niets brozer is dan ons leven. En hoewel onze ziel, als zij van ons lichaam gescheiden is, blijft voortleven, zoo heeft zij toch geen steun of vastigheid in zich zelve. Zij is geschapen om leven te geven aan het lichaam, maar zij bezit geen enkel vonkje leven dan hetgeen God haar heeft ingeblazen. Indien God nu zijne genade weerhoudt, dan zal de ziel niet minder wind wezen dan het lichaam stof is, en zoo zal er ongetwijfeld in geheel den mensch niets dan ijdelheid worden gevonden.

17. Maar de goedertierenheid van Jehovah is van eeuwigheid tot eeuwigheid over degenen, die Hem vreezen, en zijne gerechtigheid aan kindskinderen.
18. Aan hen, die zijn verbond houden, en die aan zijne bevelen denken, om die te doen.

17. *Maar de goedertierenheid.* Hij laat den menschen niets anders overig blijven, dan dat zij door Gods barmhartigheid in wezen blijven, omdat zij meer dan dwaas zouden zijn, zoo zij eenigen steun zochten in zich zelven. En nadat hij nu de menschen aldus van alles ontledigd heeft, voegt hij er deze gepaste vertroosting bij: Hoewel er in hen geene innerlijke kracht is, die niet in rook opgaat, zoo is God toch eene onuitputtelijke bron van leven, die hun in hunne dorheid te hulp komt. Men moet wèl acht geven op deze tegenstelling. Want, wie zijn zij, aan wie hij aldus alle kracht ontzegt? Het zijn de geloovigen, die door den Geest Gods zijn wedergeboren, en Hem met ware godsvrucht dienen, en toch laat hij hun niets dan alleen de goedertierenheid Gods om er hunne hoop op te vestigen. Overigens, omdat de goedheid Gods eeuwig is, zal de zwakheid der geloovigen niet verhinderen, dat zij ten einde toe, ja zelfs tot in den dood, in de eeuwige zaligheid roemen. Want David stelt voor hunne hoop geen ander tijdsbestek, dan hetwelk hij stelt voor Gods genade, op dewelke zij gegrond is. Na de goedertierenheid stelt hij de *Gerechtigheid*, door welk woord hij, gelijk wij reeds meermalen gezegd hebben, de hulpe Gods verstaat, door welke Hij de zijnen ondersteunt en bewaart. God is dus rechtvaardig, niet omdat Hij een iegelijk loon naar werken geeft, maar omdat Hij getrouwelijk handelt jegens de zijnen en hen beschermt met zijne hand. Nu stelt de Profeet zeer wijselijk de gerechtigheid op een' lageren trap, als zijnde een uitvloeisel van zijne goedheid. Hij zegt ook, dat zij zich uitstrekt tot de kinderen en de kindskinderen, volgens hetgeen gezegd is in Deut. 7 : 9, dat God barmhartig is tot in duizend geslachten. Nu is het wel een zeer bijzonder bewijs zijner liefde, dat Hij ons niet slechts een voor een in zijne gunst doet deelen, maar dat Hij die gunst en genade zelfs bij wijze van erfrecht doet overgaan op onze nakomelingen, opdat zij in dezelfde aanneming zouden deelen. Want hoe zou hij ons verwerpen, Hij die onze kinderen en kindskinderen onder zijne bescherming neemt, en ons daarmede toont, hoezeer ons heil Hem dierbaar is. Omdat er nu niets méér gewoon is dan dat de geveinsden onder een valsch voorgeven van Gods genade zich zelven bedriegen, of dat de kinderen van hunne vaders ontaarden en toch op zich toepassen wat aan de vaderen beloofd is, wordt deze uitzondering er opnieuw bijgevoegd, dat God aan niemand anders genadig is dan aan hen, die van hun' kant zijn verbond houden, hetwelk de ongeloovigen door hunne verdorvenheid te niet doen. Het is wèl waardig om opgemerkt te worden, dat *het houden van*

het verbond na de vreeze Gods gesteld wordt, want daarmede geeft David te kennen, dat er geene andere wezenlijke dienstknechten Gods zijn dan zij, die eerbiedig gehoorzamen aan zijn Woord. De Papisten zijn hier zeer ver van daan, die zich in heiligheid gelijk wanen aan de Engelen, maar toch zijn juk van zich werpen, daar zij, alsof zij wilde dieren waren, zijn heilig Woord onder hunne voeten vertreden. David schat dus volkomen terecht de godsvrucht der menschen hiernaar, dat zij zich onderwerpen aan het Woord Gods, en den regel volgen, dien Hij hun gesteld heeft. Omdat nu echter het verbond zijn' oorsprong heeft in de genade, wordt voor het wettig houden van het verbond in de eerste plaats geloof en gebed vereischt. En hetgeen hij er bij voegt is niet overtollig: *En die aan zijne bevelen denken om die te doen.* Want, hoewel God er ons voortdurend aan indachtig maakt, werden wij toch terstond weder afgeleid door de zorgen dezer wereld; allerlei zaken en bezigheden brengen ons in verwarring, vele verlokselen wiegen onze gedachten in slaap, en zoo zal de vergetelheid het licht der leer uitdooven, tenzij de geloovigen zeer dikwijls wakker geschud worden. Nu zegt David dat dit gedenken kracht heeft, indien de menschen zich oefenen door doen, want velen zijn zeer vlug met de tong, terwijl hunne voeten zeer zwaar en langzaam, en hunne handen schier dood zijn.

19. Jehovah heeft zijn' troon bevestigd in de hemelen, en zijn Koninkrijk heerscht over allen. 20. Looft Jehovah, zijne engelen, gij, die machtig zijt in kracht, die zijn woord doet, gehoorzamende de stem zijns Woords. 21. Looft Jehova, alle zijne heirscharen, gij zijne dienaars, die zijn welbehagen doet. 22. Looft Jehovah, gij alle zijne werken! aan alle plaatsen zijner heerschappij, loof Jehovah, mijne ziel.

19. *Jehovah heeft zijn' troon bevestigd.* Nadat dat Profeet de weldaden Gods heeft vermeld, waardoor Hij zoowel een iegelijk onzer in het bijzonder, als de geheele Kerk aan zich verplicht, roemt hij thans zijne groote heerlijkheid in het algemeen. Waar het nu op neerkomt is, dat telkenmale als er melding gemaakt

wordt van God, de menschen moeten leeren zich te verheffen boven deze wereld, omdat zijne majesteit boven de hemelen is, dat zij vervolgens moeten leeren om zijne grootheid niet af te meten naar de wijze der menschen, omdat Hij alle koninkrijken en heerschappijen onder zich heeft. En opdat niemand zou denken, dat slechts aardsche schepselen tot gehoorzaamheid aan God worden geroepen, richt hij zijn woord voornamelijk tot de engelen. En terwijl hij dezen oproept om mede in te stemmen in den lof van God, zegt hij hiermede tot zichzelven en tot al de godvruchtigen, dat er niets beter of begeerenswaardiger is dan God te loven, daar zelfs de Engelen niets beters hebben om zich in te oefenen of zich mede bezig te houden. En voorzeker zijn de Engelen zóó gewillig om hun' plicht hierin te betrachten, dat zij onze aansporing er voor niet behoeven. En hoe zouden wij ook de stoutmoedigheid hebben eene vermaning tot hen te richten, terwijl onze eigene traagheid zoo groot is? Maar hoewel de Engelen ons snel voorgaan, en wij hen met groote moeite en zeer langzaam volgen, spoort David hen toch om onzentwille aan den lof Gods te zingen, ten einde ons door hun voorbeeld uit onze traagheid op te wekken. Intusschen moeten wij wèl letten op zijne bedoeling, te weten, dat hij zijn woord richt tot de Engelen, opdat wij zouden weten, dat hun eenig doel is God te verheerlijken. Daarom schrijft hij hun van den eenen kant wel kracht toe, maar van den anderen kant voegt hij er onmiddelijk bij, dat zij gansch en al afhankelijk zijn van Gods wil. Gij, zegt hij, die zijn Woord doet, alsof hij wilde zeggen, dat hoe groote kracht zij ook bezitten, er toch niets is, dat hun tot grooter eer verstrekt dan God te gehoorzamen. En hij zegt niet slechts dat de Engelen Gods geboden doen, maar ten einde het vaardige hunner gehoorzaamheid beter te doen uitkomen, zegt hij, dat zij immer gereed en bereid zijn te doen wat Hij hun beveelt.

21. *Alle zijne heirscharen.* Door dit woord duidt hij niet de sterren aan, gelijk sommigen meenen, maar hij gaat voort met denzelfden zin. Toch is dit geene overtollige herhaling, want met deze heirscharen bedoelt hij de honderden van duizenden, die voor Gods troon staan en zijne bevelen ontvangen. Hij noemt hen wederom: *Dienaars, die zijn welbehagen doen*, opdat wij zouden weten, dat zij daar niet staan om in ledigheid Gods heerlijkheid te aanschouwen, maar, daar zij ons tot dienaren en wachters gegeven zijn, zijn zij immer gereed en bereid om den hun opgelegden last te volvoeren. In plaats van Woord, heeft

hij hier *Welbehagen*, maar beide uitdrukkingen zijn juist, en hebben hunne goede reden. Want hoewel de zon, de maan en de sterren de wet volgen, die haar door God is voorgeschreven, kan men, daar zij geene verstandelijke wezens zijn, niet in eigenlijken zin zeggen, dat zij aan zijn Woord, of aan zijne stem gehoorzamen. Wel is waar wordt dit woord *Gehoorzamen* soms ook voor wezens gebruikt, die noch verstand bezitten, noch gevoel, maar het is dan in beeldspraak dat men zegt, dat zij *de stemme Gods hooren*, als zij door eene verborgene aandrift der natuur aan zijne bevelen gehoorzamen. In eigenlijken zin behoort dit echter aan de Engelen, die niets liever willen dan aan God te gehoorzamen, als zij uit zijn' heiligen mond hooren, wat Hij wil dat zij doen zullen. Daarenboven wordt door dit woord Welbehagen eene meer blijmoedige en bereidvaardige gehoorzaamheid uitgedrukt, alsof hij zeide, dat de Engelen niet slechts Gods geboden gehoorzamen, maar dat zij gaarne en met ingenomenheid zijn' wil vernemen, om zijn welbehagen te kunnen doen, want dit is, gelijk wij aan eene andere plaats gezegd hebben, de innerlijke beteekenis van het Hebreeuwsche woord.

22. *Alle zijne werken.* Thans richt hij het woord tot alle schepselen, want, hoewel zij stem noch gevoel hebben, moeten zij toch eenigermate den lof Gods doen weerklinken. En dit doet hij om onzentwil, om ons te leeren, dat er geen plekje of hoekje is in hemel of op aarde, waar God niet geloofd en geprezen wordt. Want wij zijn te minder te verontschuldigen, wanneer alle werken Gods hun' Werkmeester lovende, ons onze traagheid verwijten, indien wij ten minste hun voorbeeld niet volgen. En hij schijnt uitdrukkelijk *Alle plaatsen zijner heerschappij te noemen* opdat de geloovigen er zich met des te meer ijver toe zullen begeven. Want, als Gods lof moet gezongen worden, en zelfs die streken waar geene stem wordt gehoord, toch niet stom moeten blijven, hoe zal het ons dan geoorloofd zijn te zwijgen, ons, aan wie God den mond opent, door ons met zijne heilige stem te voorkomen? Ten slotte toont David aan met welk doel hij de weldaden Gods heeft vermeld en zijne heerschappij heeft verheerlijkt, nl. ten einde zich zelven hierdoor op te wekken om Hem te loven.

PSALM 104.

INHOUD: Deze Psalm verschilt van den vorigen daarin, dat dat hij noch over de bijzondere weldaden Gods spreekt jegens zijne Kerk, noch ons opheft tot de hope des hemelschen levens; maar ons eene levende voorstelling geeft van de wijsheid, macht en goedheid Gods in de schepping der wereld en in de orde der natuur, terwijl hij ons opwekt Hem te loven, omdat Hij zich in dit leven als onze Vader jegens ons betoont.

1. Loof Jehovah mijne ziel! o Jehovah, mijn God,
Gij zijt grootelijks verheerlijkt; Gij hebt U bekleed met
lof en eer. 2. Hij bekleedt zich met licht als met
een gewaad, Hij spreidt de hemelen uit als eene gordijn.
3. Hij zoldert zijne opperzalen in de wateren, Hij
maakt van de wolken zijn' wagen, Hij wandelt op de
vleugelen des winds. 4. Hij maakt de winden tot
zijne boden, en van het brandende vuur zijne dienaren.

1. *Loof Jehovah, mijne ziel.* Na zich zelven vermaand te hebben om God te loven, voegt hij er bij, dat hier ruime stof voor is, terwijl hij zijdelings zich zelven en anderen veroordeelt wegens ondankbaarheid, indien de lof Gods, die méér dan iets anders gekend moest wezen, in stilzwijgen wordt begraven. En terwijl hij het *licht,* waarmede hij zegt, dat God bedekt is, vergelijkt bij een gewaad, geeft hij te kennen, dat, hoewel God onzichtbaar is, zijne heerlijkheid echter genoegzaam openbaar is. Als er sprake is van zijn wezen, dan gewis, bewoont Hij een ontoegankelijk licht, maar als Hij geheel de wereld verlicht door zijn' glans, dan is dit het gewaad, door hetwelk Hij, die in zich zelven verborgen was, zich eenigszins zichtbaar voor ons maakt. En het is bij uitnemendheid nuttig voor ons om dit te weten. Want indien de menschen trachten op te klimmen tot de hoogte van God, en zich verheffen tot boven de wolken,

zullen zij toch reeds te midden van hun' loop moeten falen; en diegenen moeten voorzeker wel dwaas genoemd worden, die tot God in zijne naakte majesteit willen doordringen. Opdat wij dus van zijne tegenwoordigheid zullen kunnen genieten, zal Hij tot ons moeten komen bekleed met zijn gewaad, dat wil zeggen, dat wij dan onze oogen moeten richten op het voortreffelijk gebouw dezer wereld, waarin Hij door ons gezien wil worden, opdat wij niet al te onbescheiden tot zijn verborgen wezen zullen willen doordringen. En daar God zich nu aan ons voorstelt bekleed zijnde met licht, kunnen zij, die uitvluchten zoeken om maar niet tot zijne kennis te komen, niet als verontschuldiging inbrengen voor hunne traagheid, dat Hij zich in diepe duisternis verbergt. Nu zegt hij niet, dat *de hemel eene gordijn is,* onder welke God zich verborgen houdt, maar dat Hij het gebruikt als een sieraad voor zijne majesteit, alsof hij zeide, dat het eene koninklijke tent, of paviljoen is.

3. *Hij zoldert.* David spreekt nu uitvoeriger over hetgeen hij in korte woorden en in beeldspraak gezegd had van het gewaad Gods. Waar het op neerkomt is, dat de mensch niet tot de hemelen behoeft door te dringen, om God te zoeken, aangezien Hij ons reeds ontmoet in de wereld, en overal levende en treffende beelden voor onze oogen stelt. Opdat wij ons nu in Hem niets voorstellen, dat Hij van elders ontleend heeft, alsof er, nadat Hij de wereld had geschapen, iets aan Hem was toegevoegd, moeten wij begrijpen, dat Hij om onzentwille zich met dat gewaad bekleedt. Nu schijnt deze beeldspraak: *Hij zoldert zijne opperzalen in de wateren* wel eenigszins vreemd, maar de Profeet wilde ons nog meer opwekken tot bewondering juist door dat de zaak onbegrijpelijk voor ons is. Want indien de balken niet hecht en sterk zijn, zullen zij ook het kleinste gebouw niet kunnen dragen. Wanneer God dus zijn hemelsch paleis op de wateren fondeert, wie zal dan niet verbaasd wezen bij zoo ongelooflijk een wonder? Nu zijn van wege onze stompzinnigheid, zulke hyperbolische zegswijzen gansch niet overtollig, want nauwelijks zullen dezen zelfs in staat zijn ons op te wekken uit onze verdooving, zoodat wij tot een weinigje kennis geraken. De beteekenis der uitdrukking *Wandelen op de vleugelen des winds*, zal duidelijker gezien worden in het volgende vers, waar hij zegt, dat de winden de boden Gods zijn. Zie hier dan hoe God rijdt op de wolken en gedragen wordt op de vleugelen des winds, te weten, omdat Hij winden en wolken ginds en herwaarts henen zendt al naar het Hem behaagt, en door ze naar zijn welgevallen

snel heen en weder te doen gaan, geeft Hij hiermede de teekenen zijner tegenwoordigheid. Nu geeft hij ons door deze woorden te verstaan dat de winden zich niet verheffen en de bliksemen niet uitgaan als bij toeval, maar dat God door zijne macht en heerschappij alle bewegingen en beroeringen in de lucht regelt en leidt. En van deze leer hebben wij eene tweeledige vrucht. Want, als wij soms zien, hoe schadelijke winden zich verheffen, hoe de Zuidenwind de lucht verpest, de Noordenwind het koren doet verdorren, hoe hij niet slechts boomen ontwortelt, maar ook huizen omver werpt, hoe de andere winden de vruchten der aarde vernielen, dan moeten wij sidderen onder deze geesels Gods. Maar van den anderen kant, als God door een' zachten wind de overmatige zonnehitte tempert, als de Noordenwind de verpeste lucht zuivert, en de Zuidenwind de uitgedroogde aarde bevochtigt, dan moeten wij hierin zijne goedheid beschouwen. Omdat de Apostel echter in den Brief aan de Hebreeën deze Schriftuurplaats aanhaalt en haar toepast op de Engelen (Hebr. 1 : 7) hebben beide de Grieksche en de Latijnsche Schriftverklaarders eenstemmig de meening geopperd, dat David hier allegorisch heeft gesproken. En dewijl evenzoo Paulus uit het 5de vers van Psalm 19 op de apostelen schijnt toe te passen hetgeen aldaar van de hemelen gezegd is, is deze geheele Psalm op dwaze wijze tot eene allegorie verwrongen. Nu is de bedoeling van den Apostel te dezer plaatse niet geweest om eenvoudig te verklaren wat de Profeet dáár heeft willen zeggen; maar omdat God ons zichtbaar, als in een' spiegel is voorgesteld, heeft de Apostel te recht de overeenkomst in het licht gesteld tusschen de gehoorzaamheid, die de winden openlijk en merkbaar aan God bewijzen, en de gehoorzaamheid die Hij van de Engelen ontvangt. Hetgeen hij zeggen wil komt dus hierop neer, dat, evenals God de winden gebruikt als zijne boden, ze heen en weer doet gaan, ze, al naar het Hem behaagt, stilt of in beroering brengt, ten einde door hun' dienst zijne macht te openbaren, evenzoo de Engelen geschapen zijn om de bevelen Gods uit te voeren. En voorzeker trekken wij al heel weinig nuttigheid uit de beschouwing der natuur, als wij niet met de oogen des geloofs de hemelsche heerlijkheid zien, waarvan ons het beeld getoond wordt in deze wereld.

5. Hij heeft de aarde gegrond op hare grondvesten, zoodat zij nimmermeer bewogen zal worden. 6. Hij heeft haar met een afgrond bedekt als met een kleed;

de wateren zullen staan boven de bergen. 7. Van uw schelden zullen zij vlieden; op de stem uws donders zullen zij zich snel hennen spoeden. 8. De bergen zullen zich verheffen, en de valleien zullen nederdalen naar de plaats, die Gij voor haar vastgesteld hebt. 9. Gij hebt eene grens gesteld, die zij niet zullen overschrijden; zij zullen niet wederkeeren om de aarde te bedekken.

5. *Hij heeft de aarde gegrond.* Hier verheft de Profeet de heerlijkheid Gods en de vastheid en onwankelbaarheid der aarde. Want hoe behoudt zij hare plaats, daar zij als het ware opgehangen is in de lucht, en slechts de wateren tot steunselen heeft? Ik erken wel, dat hier eene reden voor is, want daar de aarde, wijl zij het middenpunt is der wereld, de laagste plaats inneemt, blijft zij natuurlijker wijze daar in hare plaats. Maar in dit kunststuk zelf schittert eene bewonderenswaardige macht van God. En wederom: Indien de wateren de bovenhand hebben over de aarde, omdat zij lichter zijn, hoe komt het dat zij niet de geheele aarde van rondom bedekken? De wijsgeeren kunnen hier gewis niets anders antwoorden, dan dat de orde der natuur geregeld werd door Gods voorzienigheid, opdat er eene plaats ter woning zij voor de menschen. Want, als zij niet erkennen dat de wateren door den bestemden raad Gods teruggehouden en bedwongen worden, dan openbaren zij hier niet slechts hunne goddeloosheid en ondankbaarheid door, maar ook hunne onwetendheid, zoodat zij zich dan als bloote barbaren doen kennen. Het is dus niet zonder reden, dat de Profeet onder de wonderen Gods ook datgene vermeldt, wat ons gansch en al ongelooflijk moest toeschijnen, indien de ervaring ons niet leerde dat het waar is. En zeer snood en laag zouden wij zijn, indien wij, hoewel de ervaring het ons duidelijk toont, toch niet leeren, dat er voor geenerlei zaak vastigheid is in de wereld, dan wanneer zij door de hand Gods worden ondersteund. Want de wereld heeft haren oorsprong niet in zich zelve, zoodat de geheele orde der natuur van niets anders afhangt dan van de regeling Gods, door welke ieder der elementen zijne bijzondere eigenschappen heeft. En de Profeet vermaant ons niet slechts Gode dank toe te brengen, maar versterkt en bevestigt ons ook voor de toekomst, opdat wij niet in vreeze en bezorgdheid in

deze wereld zouden leven, gelijk dit noodzakelijk zoo zou moeten wezen, indien God niet betuigd had, dat Hij aan de menschen eene woning op de aarde had gegeven. Het is eene bijzondere weldaad, die Hij ons bewijst, als het Hem behaagt, dat wij op de aarde wonen, zonder door iets verschrikt of verbaasd te worden, omdat Hij haar op eeuwigdurende pilaren gevestigd heeft. En hoewel het nu dikwijls gebeurt, dat steden door eene aardbeving worden verwoest, zoo blijft toch de geheele massa der aarde bestaan, ja meer: welke bewegingen en schuddingen er ook komen, zij bevestigen ons slechts te meer in de overtuiging, dat de aarde ieder oogenblik verzwolgen zou kunnen worden, indien zij niet door een onzichtbare kracht Gods gesteund en in wezen gehouden werd.

6. *Hij heeft haar met den afgrond bedekt.* Dit kan op tweeërlei wijze verstaan worden, òf dat de zee thans de aarde bedekt als met een kleed, of dat in den beginne, vóórdat God door zijn woord de wateren, tot een' hoop had verzameld, de aarde door den afgrond was bedekt. Het schijnt echter meer met de woorden van den Profeet overeen te komen, dat de zee thans de bedekking is der aarde, want bij de eerste schepping was de afgrond eerder een graf dan een gewaad, omdat er zeker niets is dat minder op een sieraad gelijkt dan die wilde woestenij en die vormlooze chaos. Omdat het verband van den tekst naar elders schijnt te wijzen neigen de uitleggers meer naar deze verklaring, dat de aarde door den afgrond was bedekt vóórdat de wateren er van afgezonderd waren. Maar deze moeielijkheid is gemakkelijk uit den weg te ruimen, als wij den toekomenden tijd willen veranderen in een' voorwaardelijken tijd, hetgeen in het Hebreeuwsch dikwijls genoeg voorkomt. En ik twijfel ook niet, of de Profeet, na gezegd te hebben, dat de aarde met de wateren bekleed is, er bij wijze van verklaring bijvoegt, dat de wateren boven de bergen zouden blijven staan, indien zij op uw (d. i. Gods) schelden niet heenvloden. Want, van waar is het dat de bergen hoog verheven zijn, en de valleien diep nederdalen, indien niet dat er grenzen gesteld zijn aan de wateren, opdat zij niet wederkeeren om de aarde te overstroomen. Wij zien nu dat de tekst zeer goed vloeit, in dier voege, dat de zee, hoewel zij een afgrond is, die schrik inboezemt door hare grootte, evenwel als een schoon gewaad is voor de aarde. De reden van de overdrachtelijke zegswijs is, dat de oppervlakte der aarde ongedekt is. Nu zegt de Profeet, dat dit niet maar bij geval is, want indien de voorzienigheid Gods de wateren niet in bedwang hield,

zouden zij zich dan niet terstond overal heen verspreiden en de aarde overstroomen? Welk verschil zou er zijn tusschen de bergen en de valleien? De Profeet zegt dus niet zonder reden, dat het blijkbaar door een wonder is en niet door de natuur, dat er eene oppervlakte der aarde is. Want, indien God den vrijen teugel liet aan de zee, dan zouden de wateren in een oogwenk boven de bergen staan; maar dewijl zij op het schelden Gods henenvlieden, vergaderen zij zich aan eene andere plaats. Nu noemt hij *Het schelden Gods* en *de stemme des donders* het ontzagwekkend gebod, door hetwelk God de geweldige onstuimigheid der zee in toom houdt. Het is waar: door slechts te willen heeft Hij dit onderscheid gesteld, en houdt Hij het thans nog in wezen, indien wij echter zien met welk eene onstuimigheid de zee kookt en bruist, als zij door storm beroerd wordt, dan is het niet zonder reden, dat de Profeet verklaart, dat zij door het machtig gebod Gods wordt gestild, gelijk ook God in Jeremia 5 : 22 en in Job 28 : 25 zijne macht te dezen opzichte grootelijks roemt. Als hij zegt, dat *de bergen zich verheffen*, en *de valleien nederdalen*, dan zijn dit dichterlijke beelden, alsof hij zeide: Indien God den afgrond niet binnen zijne perken hield, dan zou er geen onderscheid meer zijn tusschen de bergen en de dalen, omdat hij de gansche aarde zou verzwelgen. Nu strekt deze afwisseling van berg en dal de aarde tot sieraad. Hij zegt dat voor de valleien eene plaats *vastgesteld* is, omdat er aan den voet der bergen geene vastigheid is, maar dat de afgrond er de overhand zou hebben, indien God niet gebood dat aldaar, schier tegen de natuur in — eenige holligheden zijn zouden.

9. *Gij hebt eene grens gesteld.* Hij verhoogt het wonder, waarvan hij gesproken heeft, door op de onwankelbaarheid dezer orde te wijzen. De natuurkundigen zijn gedwongen te erkennen — en zelfs is dit een hunner voornaamste stelregels — dat het water rond is, en daar het de plaats inneemt tusschen de lucht en de aarde, is het door de voorzienigheid Gods, dat er nog droge plekken op aarde zijn, geschikt tot woonplaats der menschen. De zeevaarders kunnen dit zeer duidelijk bemerken, ja wat meer is, zelfs de onwetendste menschen der wereld kunnen bergen van water zien in de zee, die zich hoog boven de aarde verheffen. En er zijn voorzeker ook geene ophoogingen van aarde en geene ijzeren afsluitingen, die zoo veel vastigheid zouden kunnen veroorzaken in het water, dat uit zijn' aard vloeibaar is. En wat ik een weinig te voren gezegd heb van de aarde, nl. dat hare bewegingen en beroeringen wel in sommige plaatsen

groote schade kunnen veroorzaken, maar haar toch in haar geheel onbewogen en onaangetast laten, moet men ook alzoo verstaan van de zee, als zij op sommige plaatsen hare perken te buiten gaat, want ook voor haar blijft de orde, die haar gesteld is, onaangetast, opdat zij, die op de aarde zijn, eene plaats ter woning kunnen hebben. In onzen tijd heeft de zee in Holland eene groote landstreek overstroomd, en groote schade toegebracht aan de Vlamingers en andere naburige volken; maar deze plaatselijke overstroomingen geven ons te verstaan wat het zijn zou, indien de slagboom, dien God aan de wateren gesteld heeft, eens weggenomen werd. Want, hoe komt het, dat wij niet door de golven verslonden werden, indien niet daarom, dat God dit woeste element door zijn woord in bedwang houdt. Kortom, hoewel de wateren naar hunne natuur de aarde zouden kunnen bedekken, zal dit toch niet geschieden, omdat, evenals de waarheid eeuwig is, ook de orde, die God er door zijn Woord aan gesteld heeft, zal blijven bestaan.

10. Hij doet de fonteinen vloeien door de dalen, die tusschen de bergen heengaan. 11. Alle wilde dieren zullen er uit drinken, de wilde ezels zullen hun' dorst lesschen. 12. De vogelen des hemels zullen bij hen wonen en zullen hunne stem tusschen de takken doen weerklinken. 13. Hij drenkt de bergen uit zijne opperzalen, de aarde zal verzadigd zijn van de vrucht uwer werken. 14. Hij doet het gras uitspruiten voor de beesten, en het kruid tot den dienst des menschen, om brood uit de aarde te doen voortkomen. 15. En den wijn, die het hart des menschen verheugt, en de olie om zijn aangezicht te doen blinken, en het brood, dat het hart des menschen sterkt.

10. *Hij doet de fonteinen vloeien.* Hij schetst hier een ander voorbeeld zoowel van de kracht, als van de genade Gods, te weten, dat Hij bronnen doet ontspringen op de bergen, die hun loop nemen door de valleien. Want hoewel de aarde noodzakelijk droog moet wezen om er ons op te doen wonen, zouden toch alle levende schepselen moeten omkomen, indien wij geen water

hadden om te drinken, en de aarde hare aderen niet opende. De Profeet looft dus dit evenwicht, zoodat de aarde, hoewel zij droog is, ons toch met hare vochtigheid drenkt. Het Hebreeuwsche woord *nechalim*, dat de Profeet gebruikt, vertalen sommigen door Bergstroomen, of Rivieren, maar onze overzetting is hier juister. In dienzelfden zin wordt er ook onmiddelijk bijgevoegd, dat zij *tusschen de bergen vloeien*, hoewel het nauwelijks te gelooven is, dat fonteinen uit rotsen en steenachtige plaatsen ontspringen. Maar nu vraagt men hier, waarom de Profeet zegt, *dat de beesten des velds hun' dorst lesschen*, en waarom hij niet veeleer spreekt van de menschen ter wier behoeve de wereld geschapen is. Ik twijfel niet, of de Profeet heeft aldus gesproken om Gods genade nog meer te doen uitkomen, omdat Hij zich verwaardigt zijne genade uit te strekken tot zelfs over het redelooze vee, en zelfs tot de *wilde ezels*, onder welke benaming hij alle wilde dieren begrijpt. En de Profeet spreekt voorbedachtelijk van woeste plaatsen, opdat een iegelijk onzer vervolgens de liefelijkste en schoonst bebouwde deelen der aarde daarmede zal vergelijken. Want zelfs door schrikkelijke woestijnen stroomen nog rivieren, en ook daar genieten de wilde dieren van eenige weldaden Gods, en er is geene landstreek zoo dor of onvruchtbaar, of er zullen hier en daar nog eenige boomen worden aangetroffen, van welke het gezang der vogelen weerklinkt. Aangezien dus ook in deze woestenijen teekenen gezien worden van Gods goedheid en macht, hoe bewonderenswaardig is dan niet die groote overvloed van alle goed, die in liefelijke, welbebouwde landstreken wordt aangetroffen. Voorzeker! waar wij zien dat er niet slechts eene enkele rivier stroomt, en het gras niet slechts groeit om weide te geven aan de wilde dieren, of de stem der vogelen niet slechts van een gering aantal boomen wordt gehoord, maar een overvloed van alle goederen in zoo groote verscheidenheid zich aan onze oogen voordoet, is onze stompzinnigheid meer dan dierlijk, als dit ons niet stemt tot eene heilige overdenking van Gods heerlijkheid. Hij vervolgt den zelfden zin, als hij zegt: *Dat God de bergen drenkt uit zijne opperzalen* Want het is geen klein wonder, dat de bergen, die veroordeeld schijnen om altijd dor en droog te blijven, en in zekeren zin als in de lucht hangen, toch overvloedige weiden hebben. Daarom komt de Profeet dan ook tot de juiste gevolgtrekking, dat deze vruchtbaarheid door niets anders wordt veroorzaakt, dan doordat God er de verborgen Werkmeester van is. Wel is waar, is het in oneigenlijken zin, dat hij Gode arbeid toeschrijft, maar dit geschiedt niet zonder reden; want als God

van uit de plaats zijner ruste de aarde zegent, werkt Hij met grooter kracht, dan wanneer alle de menschen op aarde hun leven verteerden in voortdurenden arbeid.

14. *Hij doet het gras uitspruiten.* Thans zal hij spreken van de menschen, aan wie God de eer doet, dat Hij eene bijzondere zorge over hen heeft als over zijne kinderen. Na dus van het redelooze vee te hebben gesproken, zegt hij, dat het gras wordt voortgebracht, en daarvan het brood tot voedsel der menschen, en dat niet slechts, maar dat de olie, en ook de wijn er aan toegevoegd zijn, welke twee zaken niet slechts tot de noodwendigheden des levens behooren, maar ook strekken om aangenaamheid en vreugde te geven. Sommigen nemen het Hebreeuwsche woord *langawôdas*, dat wij vertaald hebben door *Tot den dienst*, voor de moeite, die de menschen zich geven om de aarde te bewerken. Want terwijl het gras op de bergen van zelf uitspruit, zonder eenigen arbeid van den mensch, is het bekend, dat de korensoorten en kruiden, die men zaait, den arbeid en het zweet der menschen vereischen. Volgens hen zal de zin dus wezen, dat God den arbeid zegent, die de menschen aanwenden om de akkers te beploegen. Omdat deze vernuftigheid echter wel wat ver gezocht is, is het beter dat wij dit woord nemen voor Dienst, in den gewonen zin, dien men er aan hecht. Wat betreft het woord *Brood*, indien men dit in engen zin wil opvatten, heb ik daar niet tegen, hoewel er waarschijnlijk alle andere spijzen in begrepen zijn; maar de meening van hen, die er het brood buitensluiten behaagt mij niet. En de reden, die zij er voor aanvoeren is ook te zwak, te weten; dat een weinig later een ander gebruik van het brood er bijgevoegd is, als er gezegd wordt, dat het het hart des menschen versterkt, want aldaar wordt eene zelfde zaak op verschillende manieren uitgedrukt. De bedoeling van den Profeet is, dat God het kruid voortbrengt, waarmede de menschen zich voeden, niet alleen omdat de aarde hun levensonderhoud oplevert in koren maar ook in andere kruiden en vruchten, want wij worden niet maar door eene enkele soort van spijze gevoed.

15. *Den wijn, die het hart verheugt.* Door deze woorden geeft de Profeet te kennen, dat God niet slechts voorziet in hetgeen noodzakelijk is voor den mensch, en hun genoeg geeft voor het gewone gebruik van dit leven, maar dat Hij in zijne goedertierenheid hen nog milder bedeelt, als Hij hun hart verheugt met wijn en olie; want gewis! de natuur zou zich vergenoegen

met slechts water te drinken. Hieruit volgt dat de wijn eene toegift is van Gods milddadigheid. Hetgeen hier gezegd wordt omtrent *het blinken des aangezichts door olie* wordt verschillend uitgelegd. Want, omdat droefheid het gelaat verduistert, verstaan sommigen het zoo, dat het blinkt van blijdschap, als de menschen het genot hebben van wijn en olie. Sommigen leggen het met meer spitsvondigheid uit met betrekking tot lampen, maar zonder eenigen wezenlijken grond. Anderen nemen deze letter *Mem* als vergelijking, alsof er gezegd was, dat de wijn het aangezicht der menschen meer doet blinken, dan wanneer het met olie gezalfd ware. Wat mij betreft, ik twijfel niet of de Profeet spreekt hier van reukwerk; want, ziehier wat hij wil zeggen: God geeft niet slechts aan de menschen hetgeen volstaat voor een matig gebruik, maar Hij doet meer, daar Hij hun zelfs weelde schenkt. En het eerste lid, waar gezegd is, dat *het brood het hart des menschen versterkt*, versta ik in dier voege: Het is waar, dat het voor den mensch genoeg zou zijn brood te hebben om zijn leven te onderhouden, maar God geeft hem nog daarenboven wijn en olie. De herhaling van het gebruik des broods is dus niet overtollig, maar dient om ons de genade Gods aan te prijzen, daar Hij de menschen teeder en overvloedig voedt en verzorgt, zooals een zeer goedhartig vader zijne kinderen voedt en verzorgt. Hij zegt dus: dewijl God zich reeds een liefdevol voedstervader betoont als Hij ons brood geeft, zoo is Hij dubbel, ja driedubbel meer weldadig door ons weelde en overvloed te schenken. Er is echter niets, waartoe wij meer geneigd zijn, dan om van de zegeningen Gods misbruik te maken tot overdadigheid, en daarom, hoe milddadiger God is jegens de menschen, hoe meer zij er zich voor behooren te wachten om door hunne onmatigheid den overvloed te verontreinigen, die hun geschonken is. Daarom is het niet zonder oorzaak dat Paulus in Rom. 13 : 14 verbiedt het vleesch te verzorgen tot begeerlijkheden; want er zou geene grens zijn, zoo wij aan het vleesch gaven al wat het begeert. En gewis! evenals God ons liefderijk alle dingen schenkt, evenzoo heeft Hij ons ook de wet der matigheid gesteld, opdat een iegelijk zich gewillig en uit eigene beweging in zijn' overvloed zal beperken. Hij zendt ossen en ezels naar de weide; die als zij verzadigd zijn, tevreden zijn; wanneer Hij ons nu meer geeft dan wij noodig hebben, stelt Hij ons zekere perken in de genieting er van, opdat wij zijne gaven niet in overdaad als het ware verslinden, en door ons zijne goederen in grooten overvloed te schenken, stelt Hij onze matigheid op de proef. Nu is dit de wettige manier van ze te gebruiken, dat spijs en drank ons

sterken, maar niet drukken. Ook is de onderlinge mededeeling er van, die God ons gebiedt, een zeer goede teugel voor onze onmatigheid; want de rijken hebben overvloed van goed op voorwaarde, dat zij in de behoeften hunner arme broederen voorzien. En voorzeker, dewijl de Profeet hier de gulzigheid der menschen niet noemt in vereeniging met Gods voorzienigheid, kunnen wij uit deze woorden afleiden dat het den mensch geoorloofd is wijn te gebruiken, niet slechts tot noodzakelijke doeleinden, maar ook tot verheuging. Maar deze vroolijkheid moet binnen de perken blijven der soberheid, ten eerste, opdat de menschen zich niet vergeten, hunne zinnen niet bedwelmen en hunne kracht niet verzwakken, maar zich verblijden voor het aangezicht Gods (Levitus 23 : 40), zooals Mozes hun gebiedt dat zij zich zullen verheugen met dankzegging, zoodat zij dan vaardiger zijn om God te dienen. Hij, die zich op deze wijze verheugt, zal ook immer bereid zijn droefheid te verduren, wanneer het God behaagt hem droefheid te zenden. Want men moet dezen regel van Paulus wèl in gedachten houden: Ik weet beide overvloed te hebben en gebrek te lijden (Filippensen 4 : 12). Want als er een teeken bespeurd wordt van Gods toorn, dan zal zelfs hij, die zich baadt in overvloed van uitgezochte spijzen, zich beperken in zijn dagelijksch voedsel, omdat hij begrijpt dat hij tot zak en asch wordt geroepen. Nog veel meer zal *hij* dus soberheid en matigheid betrachten, aan wien door armoede toch reeds alle weelde ontzegd is. Eindelijk, indien de een door krankheid genoodzaakt wordt zich van wijn te onthouden, en een ander zich met verschaalden wijn moet behelpen, en een derde niets heeft dan water, zoo zij een iegelijk tevreden in zijn staat en toestand, en ontbere dan gewillig en blijmoedig die vreugde en vroolijkheid die God hem ontzegd heeft. Hetzelfde geldt ook voor de olie. Wij zien, dat reukwerk zeer algemeen gebruikt werd bij de Joden, evenals ook bij andere Oosterlingen. Heden is er, wat ons betreft, nog eene andere reden, omdat wij onze zalven veeleer als geneesmiddel dan als genotmiddel gebruiken. Evenwel, de Profeet zegt, dat de olie ook aan de menschen gegeven is om er zich mede te zalven. Omdat de menschen echter maar al te zeer geneigd zijn tot weelde en genot, moet men opmerken, dat de wet der matigheid niet afgescheiden behoort te worden van Gods goedheid, opdat de vrijheid niet ontaarde in de uitspatting der weelderigheid. En deze uitzondering moet er altijd bijgevoegd worden, opdat niemand zich door deze leer al te groote vrijheid veroorlove. Overigens, als de menschen behoorlijk vermaand zijn om hunne begeerlijkheden en lusten in

te toomen, dan zal het hun nuttig zijn te weten, dat God ons veroorlooft om met matigheid ook van weelde te genieten, als zij het kunnen bijbrengen, want anders zullen zij niet eens brood en wijn in vrede der conscientie durven gebruiken, ja ten leste zullen zij er een gewetensbezwaar van maken om water te drinken, of ten minste zullen zij niet anders dan bevende aan tafel gaan. Intusschen zullen de meesten echter zich overmatig aan weelde en genot overgeven, omdat zij niet zien op hetgeen God hun veroorlooft te gebruiken; want Gods vaderlijke liefde moet ons de beste leermeesteresse wezen om ons soberheid en matigheid te leeren.

16. De boomen van Jehovah zullen verzadigd worden, en de cederboomen van Libanon, die Hij geplant heeft. 17. Opdat de vogelen aldaar hunne nesten maken; de ooievaar heeft zijn huis in de denneboomen. 18. De hooge bergen zijn voor de damherten, en de rotsen tot schuilplaats der konijnen.

16. *De boomen van Jehovah.* Wederom handelt hij over de algemeene voorzienigheid Gods, zichtbaar in het onderhoud van alle deelen der wereld. En in de eerste plaats zegt hij, dat de boomen verzadigd zijn door de bewatering, waarvan hij te voren had gesproken, opdat zij den vogelen tot verblijfplaats zouden strekken. Daarna zegt hij, dat er ook eene schuilplaats is voor de wilde damherten en de konijnen, opdat het blijke, dat er geene plaats in de wereld is, die door onzen zoo liefderijken Vader wordt veronachtzaamd, en er geen schepsel is, waarvoor Hij niet zorgt. Hij gaat dus van de menschen tot de boomen; alsof hij zeide, dat het geen wonder is dat God de menschen zoo mildelijk voedt en onderhoudt, die naar zijn evenbeeld zijn geschapen, aangezien het Hem niet verdriet zijne zorgen zelfs over de boomen uit te strekken. Hij noemt hier *De boomen van Jehovah,* die, welke de hoogste zijn en uitmunten in schoonheid, omdat de zegen Gods in dezen duidelijker zichtbaar is, en omdat het zou schijnen; dat er geene sappen zijn op aarde, die tot zulk eene hoogte kunnen opgevoerd worden, in aanmerking genomen, dat de boomen jaarlijks hunne bladeren vernieuwen.

19. Hij heeft de maan gemaakt om de jaargetijden
te onderscheiden; de zon kent haren ondergang. 20. Gij
brengt de duisternis, en het is nacht, gedurende welken
alle dieren des wouds voortkruipen. 21. De leeuwen
brullen naar hunne prooi, en om aan God hunne spijze te
vragen. 22. De zon gaat op, en zij verzamelen zich en
liggen neder in hunne holen. 23. De mensch zal uitgaan
tot zijn werk, en naar zijn' arbeid tot aan den avond.

19. *Hij heeft de maan gemaakt.* Thans gaat hij over tot een' anderen lof van Gods voorzienigheid, te weten dat God den loop van zon en maan zoodanig heeft geregeld, dat hare beurtelingsche opvolging volkomen past (voor hare verschillende werkingen). Want het is er zóó ver van daan dat deze afwisseling storing brengt in de orde der natuur, dat men zeer gemakkelijk zien kan, dat de tijden niet beter van elkander onderscheiden zouden kunnen worden. Als hij zegt, dat de maan geschapen is om de jaargetijden aan te duiden, komen de uitleggers met elkander overeen, dat dit verstaan moet worden van de gewone en te voren vastgestelde dagen Want, daar de Hebreën gewoon zijn hunne maanden te rekenen naar de Maan, dient zij hun tot aanwijzing hunner feestdagen, zoowel voor de godsdienstige als de burgelijke bijeenkomsten. Ik twijfel echter niet, of wij hebben hier eene synecdoche; alsof de Profeet zeide, dat de Maan niet slechts de dagen onderscheidt van de nachten, maar ook de feestdagen aanwijst, dat zij de maanden en de jaren aanduidt, en bijgevolg zich tot verschillend gebruik leent, daar de onderschijding der tijden naar haren loop geregeld is. Als hij zegt dat *de Zon haren ondergang kent*, dan versta ik dit niet slechts van haren dagelijkschen loopkring, maar ook hiervan, dat zij, omdat zij nu eens dichter tot ons nadert, en dan zich weer verder van ons verwijdert, hare wisselplaatsen weet af te meten, waardoor zomer en winter, lente en herfst ontstaan. Hij zegt, dat *De dieren des wouds kruipen*, omdat zij met angst uit hunne schuilhoeken te voorschijn treden. Sommigen nemen het Hebreeuwsche werkwoord, *rémesh* dat hij gebruikt, voor *gaan* maar de juiste en eigenlijke beteekenis voegt zich zeer goed naar den zin, omdat, hoewel de honger de wilde dieren soms woedend maakt, zij toch de duisternis van den nacht zoeken; en om deze hunne vreesachtigheid wordt er gezegd, dat zij kruipen.

21. *De leeuwen brullen.* Hoewel de leeuwen, als de honger hen dringt, zelfs in den vollen middag uitgaan en brullen, spreekt de Profeet hier toch van hetgeen het vaakst plaats heeft. Hij zegt dus, dat de leeuwen overdag niet durven uitgaan, maar vertrouwende op de duisternis van den nacht, alsdan uitgaan om zich op hunne prooi te werpen. En hier wordt eene bewonderenswaardige voorzienigheid Gods openbaar, als een zoo ontzagwekkend dier in zijn hol blijft, opdat de mensch vrijer en geruster zijn' weg kan gaan. Wat betreft dat de leeuwen soms stoutmoediger her- en derwaarts gaan, daarvan moet de schuld aan Adam worden geweten, waardoor hem de heerschappij over de wilde dieren ontnomen is. Intusschen blijven er toch nog altijd eenige sporen over van den eersten zegen Gods, daar God zoo vele wreede en verscheurende dieren over dag als in ijzeren kooien en met ketenen gebonden houdt opgesloten. Als hij zegt dat *zij hunne spijze van God vragen*, dan bedoelt hij hier niet mede, dat zij betrouwen op de zorge, die God over hen heeft, als of zij Hem voor hun' Voedstervader erkenden; maar hij vermeldt de zaak zoo als zij is, nl. dat God zulke hongerige, vratige dieren wonderbaarlijk van spijze voorziet.

22. *De zon gaat op.* Hij gaat nog voort met den zin, dat God den tijd op zulk eene wijze verdeeld heeft, dat de dag zeer bijzonder den mensch ten dienste staat. Want, indien God de wilde dieren, die ons zoo vijandig zijn, niet in bedwang hield, het zou terstond met het menschelijk geslacht gedaan zijn. Daar nu na den val des menschen de wilde dieren geschapen schijnen om ons te schaden; en te verscheuren, wat zij op hun' weg ontmoeten, is het wel noodig, dat deze wreedheid door Gods hand wordt ten ondergehouden. Ten einde hen nu in hunne holen opgesloten te houden, laat Hij slechts de zon schijnen. Deze weldaad looft de Profeet nog meer van wege hare noodzakelijkheid, omdat de mensch, indien het anders was, geene vrijheid zou hebben om uit te gaan tot zijn' arbeid of om zijne zaken te verrichten. Als de mensch dus door het licht beschermd wordt tegen de kracht en het geweld der dieren, dan ziet men hier eene onvergelijkelijke goedheid Gods in, die zoo vaderlijk voor het nut en het gerief der menschen gezorgd heeft.

24. Hoe groot zijn uwe werken o Jehovah! Gij hebt alle dingen wijselijk gemaakt; de aarde is vol van uwe rijkdommen. 25. Deze groote, ruime zee, daarin zijn

tallooze kruipende dieren, kleine dieren en groote.
26. Daar wandelen de schepen, en de Leviathan, dien
Gij geschapen hebt, om in haar te spelen.

24. *Hoe groot zijn uwe werken o Jehovah!* De Profeet geeft hier geene volledige beschrijving van Gods werken, die ook eindeloos zou zijn; maar hij noemt slechts eenige soorten, opdat een iegelijk naarstiglijk bij zich zelven na ga door welke voorzienigheid God de wereld en elk harer deelen regeert. Daarom breekt hij zijne rede af en roept vol bewondering: *Hoe groot zijn uwe werken!* gelijk wij dan ook aan God de eere geven, die Hem toekomt, wanneer wij gansch verbaasd belijden, dat onze tong en al onze zinnen te kort schieten (om onze bewondering uit te drukken). Wanneer nu een klein deel van Gods werken ons tot verbazing en bewondering noopt, zal ons verstand dan niet te kort schieten om ze allen te kunnen begrijpen? Nu zegt hij ten eerste, dat God alles met wijsheid geschapen heeft, daarna voegt hij er bij, dat de aarde vol is en overvloeit van zijne rijkdommen. Nu sluit hij door dit woord *Wijsheid* de macht niet buiten, maar hij wil zeggen, dat er geenerlei verwarring is in deze wereld, ja veeleer wil hij zeggen, dat de dooreenmenging van zoo vele dingen met zoo veel wijsheid en bekwaamheid is geregeld, dat het niet mogelijk is er iets bij te voegen, of iets af te nemen, of ergens verbetering in aan te brengen. Deze lof is gesteld tegenover de verdorvene verbeelding, die bij ons opkomt, als wij den raad Gods in zijne werken niet kunnen begrijpen. Alsof God onderworpen ware aan onze dwaasheid, zoodat Hij het moet verdragen, dat zij, die niets hoegenaamd van zijne werken begrijpen, Hem bestraffen. Door deze zelfde lofspraak bestraft de Profeet ook den waanzin van hen, die denken dat de wereld zoo maar bij geval geschapen is, zooals Epicurus gedroomd heeft dat de elementen samengesteld zijn uit hetgeen de natuurkundigen atomen noemen, dat is, uit lichaampjes, zóó klein, dat zij ondeelbaar zijn. Daar het nu erger dan dierlijke stompzinnigheid verraadt om te zeggen, dat zoo schoon een werkstuk, dat in al deszelfs deelen zoo onovertrefbaar heerlijk is, geschapen zou zijn uit een' verwarden hoop atomen, beveelt de Profeet ons hier de wijsheid Gods nauwkeuriger na te gaan in het bewonderenswaardig kunstvoortbrengsel, hetwelk schittert en uitblinkt in geheel het bestuur der wereld. Onder rijkdommen verstaat hij de goedheid Gods en zijne weldadigheid, want Hij is niet rijk voor zich zelven, maar tot ons heil en nut, opdat niets ons

ontbreke van hetgeen goed is voor ons. Nu moet het ons bekend zijn, dat de aarde noch zoo vruchtbaar noch zoo rijk is uit zich zelve, maar dat zij slechts als de dienstmaagd Gods is, waardoor zijne milddadigheid tot ons komt.

25. *Deze groote, ruime zee.* Na gehandeld te hebben over de aardsche getuigen van Gods heerlijkheid, komt hij nu ook tot de zee, en leert, dat zij een nieuwe spiegel is van zijne macht en wijsheid. Want, al zouden er ook geene visschen in de zee zijn, zou zij toch reeds alleen maar door den aanblik van hare grootte bewondering wekken, inzonderheid als zij nu eens bewogen wordt door winden en stormen, en zich verheft, en dan wederom effen en kalm is. En hoewel de scheepvaart een voortbrengsel is van de kunstvlijt der menschen, hangt zij toch af van de voorzienigheid van God, die aan de menschen een weg heeft gegeven door de wateren. Maar de overvloed en de verscheidenheid der visschen verhoogt niet weinig de heerlijkheid Gods in de zee. Hij looft inzonderheid *den Walvisch*, omdat dit dier ons reeds genoeg, ja meer dan genoeg, de ontzaglijke macht van God onder de oogen brengt. Daarom wordt hier ook zoo uitvoerig over gesproken in het boek van Job. En dewijl, als hij zich beweegt, het hart der menschen niet minder beroerd wordt dan de zee, geeft de Profeet door dit woord *spelen* te verstaan, dat zoodanige beweging in Gods oog niets dan een spel is, alsof hij zeide, dat dit veld aan de walvisschen tot speelplaats is gegeven.

27. Zij allen wachten op U, opdat Gij hun spijze geeft te zijner tijd. 28. Gij zult hun geven, en zij zullen vergaderen; Gij zult uwe hand openen, en zij zullen met goed verzadigd worden. 29. Gij zult uw aangezicht verbergen, en zij zullen verschrikt worden; Gij zult hun' geest wegnemen, en zij zullen bezwijkeu en zullen wederkeeren tot het stof. 30. Gij zult uwen Geest zenden, en zij zullen geschapen zijn, en Gij zult het gelaat des aardrijks vernieuwen.

27. *Alle dingen.* Hier schetst de Profeet ons opnieuw God als een vader van een huisgezin, die allerlei soort van dieren

voedt en verzorgt. Te voren had hij gezegd dat het gras op de bergen groeit, opdat de beesten er zich mede voeden, en dat God zelf den leeuwen hun voedsel geeft, hoewel zij van prooi leven; thans legt hij op dit wonder van Gods weldadigheid nog meer nadruk door er eene omschrijving aan toe te voegen. Want, daar er schier tallooze soorten van dieren zijn, en iedere soort een zoo groot aantal bevat, is er toch geen enkel dier, dat niet zijn dagelijksch voedsel van noode heeft. Dit bedoelt hij met te zeggen *Alle dingen wachten op God*, alsof hij zeide, dat zij geene drie dagen in wezen zouden kunnen blijven, indien God hen niet allen spijzigde en in hunne behoefte voorzag. Daartoe dient de groote verscheidenheid van vruchten, want God geeft aan een iegelijk de soort van spijze; die goed voor hem is. Hoewel nu de dieren geen verstand of oordeel bezitten, om bij God hulp te zoeken voor hetgeen zij behoeven, maar veeleer zich tot de aarde neigen en niets anders zoeken dan zich te verzadigen, spreekt de Profeet toch met juistheid als hij zegt, dat zij op God wachten, omdat zijne milddadigheid hun te hulp moet komen als hun hongert, zoodat zij niet bezwijken. En de aanduiding van *den tijd* is niet overtollig, omdat God spijzen voor hen bewaart, zoodat zij zich het geheele jaar door kunnen voeden en verzadigen. Want, wat zou, daar de aarde des winters hare ingewanden toesluit, er gebeuren, indien Hij er niet voor zorgde dat zij geruimen tijd van levensmiddelen voorzien zijn? Het wonder is dus te grooter, nu God in zekere jaargetijden de aarde vruchtbaar makende, zijne zegeningen uitstrekt over het geheele jaar, wanneer wij anders met schaarschheid of hongersnood bedreigd zouden worden. Want wie zou ongelukkiger zijn dan wij, als de aarde in den winter hare schatkameren toesluit, en wij dan geene hoop zouden hebben op een' nieuwen oogst? In dien zin zegt hij zoo juist en schoon, dat *God zijne hand opent.* Want, indien de tarwe dagelijks groeide en rijpte, dan zou de voorzienigheid Gods niet zoo duidelijk in het licht treden; maar als de aarde droog wordt en onvruchtbaar, dan is het alsof God zijne hand toesluit. Hieruit volgt dus, dat wanneer Hij haar vruchtbaar maakt, het is, alsof Hij zijne hand opent en ons de spijze uit den hemel toereikt. Wanneer Hij nu aan het vee en aan de wilde dieren hunne spijze geeft op hun' tijd, zoodat zij verzadigd worden, dan zal zijne zegening als een hoorn des overvloeds voor ons wezen, die nooit uitgeput kan worden, mits wij zelven het niet door ons ongeloof verhinderen.

29. *Gij zult uw aangezicht verbergen.* Door deze woorden

verklaart hij, dat wij staan of vallen, al naar het welbehagen Gods is. Want wij staan, omdat Hij ons ondersteunt door zijne kracht, maar zoodra Hij ons zijn' levendmakenden Geest ontneemt, vallen wij. Zelfs Plato heeft zeer goed geweten, dat er slechts één eenig God is, en dat geen ding bestaat dan door Hem. En ik twijfel niet, of God heeft door dezen Heidenschen schrijver de menschen willen wakker schudden, opdat zij zouden weten, dat hun leven uit eene andere bron voortkomt dan uit hen zelven. En hij zegt ten eerste, dat zij verschrikt worden als God zijn aangezicht verbergt, dat zij, als Hij hun' geest wegneemt, sterven en tot stof wederkeeren; door welke woorden hij te kennen geeft, dat de oogen Gods ons levend maken, als Hij zich verwaardigt ons aan te zien, en dat Hij, terwijl zijn aangezicht over hen licht, leven inblaast aan alle schepselen. Onze verblindheid is dus dubbel onverschoonbaar, als wij onze oogen niet slaan op deze goedheid, die aan de gansche wereld leven geeft. Nu beschrijft hij trapsgewijze den dood der levende wezens, als God hun zijne verborgene kracht onttrekt, om ons van den anderen kant, des te meer de voortdurende levenwekking aan te prijzen, door welke alle dingen in wezen blijven. Hoewel hij nu nog verder zou kunnen gaan, door te zeggen dat alle dingen vernietigd zouden worden, heeft hij zich toch vergenoegd met deze algemeene en populaire wijze van onderricht door te zeggen, dat alles wat door God niet in wezen wordt gehouden, tot stof vergaat. Nu zegt hij, dat de wereld dagelijks wordt *vernieuwd* omdat *God zijn' Geest uitzendt.* En voorzeker zien wij ook in de voortplanting van het vee eene voortdurende herschepping der wereld. En dat hij nu spreekt van den geest Gods, terwijl hij een weinig te voren daarvan gesproken heeft als van den geest des menschen, hierin is geene tegenstrijdigheid. God zendt zijn' Geest uit, die in zijne kracht blijft verwijlen, waar het Hem goeddunkt. Zoodra Hij Hem uitgezonden heeft, zijn alle dingen geschapen. Op die wijze doet Hij hetgeen zijne was, het onze worden. Doch dit is hoegenaamd geen bewijs voor de oude droomerijen der Manicheërs, die in onzen tijd door dien vuilen hond, Servet, nog veel erger zijn gemaakt. De Manicheërs, zeiden, dat de ziel des menschen een klein deel is van den goddelijken Geest, en er uit voortgeteeld wordt, maar deze booswicht heeft durven zeggen, dat de ossen, ezels en honden een deel uitmaken van het goddelijk wezen. De Manicheërs hebben, om aan hunne dwaling een schijn van waarheid te geven, ten minste kunnen aanvoeren, dat de ziel naar het beeld Gods geschapen is, maar om dit over te brengen op de dieren is meer dan ergerlijk.

Nu was er niets minder in de bedoeling van den Profeet dan om den Geest Gods te verdeelen, zoodat een deel er van in elk der dieren zou wonen; maar hij heeft Geest Gods genoemd, die van Hem uitgaat. En intusschen leert hij ons, dat hij onzer is, omdat hij ons ter levendmaking is gegeven. Waar dit alles nu op neerkomt is, dat wanneer wij de wereld dagelijks zien vermolmen en wederom vernieuwd worden, het de levendmakende kracht Gods is, die ons in dezen spiegel wordt voorgehouden. Want zoo menigmaal als er een levend wezen sterft, even zoo vele malen is ons dit een toonbeeld van onze nietigheid, als ik dit zoo zeggen mag. En als anderen in hunne plaats voortgebracht worden, wordt ons hierin als eene vernieuwing der schepping getoond. En dewijl dus de wereld dagelijks opnieuw in hare deelen geboren wordt, is het gemakkelijk hieruit af te leiden, dat zij niet anders bestaat dan door de verborgene kracht Gods.

31. Eere zij Jehovah tot in eeuwigheid; Jehovah
verblijde zich in zijne werken. 32. Als Hij de aarde
aanschouwt, beeft zij; als Hij de bergen aanroert,
rooken zij. 33. Ik zal Jehovah zingen in mijn leven;
ik zal mijn' God psalmzingen, terwijl ik nog ben.
34. Laat mijn woord Hem liefelijk zijn; ik zal mij in
Jehovah verblijden. 35. Dat de boozen van de aarde
verdaan worden, en de goddeloozen, totdat zij niet meer
zijn. Loof Jehovah, mijne ziel! Hallelujah!

31. *Eere zij aan Jehovah!* Hij toont met welk doel hij tot nu toe de macht, wijsheid en goedheid Gods geprezen heeft, nl. om de gedachten der menschen op te heffen om Hem te loven. Want het is geene kleine eer, dat God om onzentwil de wereld zoo heerlijk versierd en begiftigd heeft, opdat wij niet slechts dit schoone tafereel zouden aanschouwen, maar ook zouden genieten van den overvloed en de verscheidenheid der goederen, die er voor ons tentoongespreid worden. En het eenige loon, dat Hij van ons eischt, is, dat wij dit dankbaar erkennen, en Hem dus den lof toebrengen, die Hem toekomt. Wat hij er bijvoegt: *Dat Jehovah zich verblijde in zijne werken* is niet overtollig, want hij wenscht, dat de orde, die Hij van den beginne gesteld heeft, voort zal blijven gaan in het wettig gebruik zijner gaven. Want

evenals het Hem heeft berouwd den mensch te hebben gemaakt, zoo zal Hij ook, als Hij ziet dat zijne zegeningen verontreinigd worden door onze verdorvenheden, ophouden van er een welbehagen in te hebben. En voorzeker! de verwarringen en beroeringen, die ontstaan, als de elementen ophouden van de hun voorgeschrevene werkingen te verrichten, getuigen dat Gods ongenoegen Hem er toe brengt den gewonen loop zijner weldadigheden te doen stilstaan; niet alsof Hij aan zoodanige hartstochten onderhevig is, maar Hij handelt als een zeer liefderijk vader, die er behagen in schept zijne kinderen teederlijk te verzorgen en hun met milde hand van het noodige te voorzien. In het volgende vers toont hij, dat de vastigheid der wereld gegrond is in deze verheuging van God; want indien Hij niet met blijde, vaderlijke liefde nieuw leven gaf aan de aarde, dan zou Hij, zoodra Hij haar met een' strengen blik aanzag, haar doen beven en de bergen doen verbranden.

33. *Ik zal Jehovah zingen.* Door zijn voorbeeld wijst hij den weg aan anderen, en hij verklaart, dat hij zoo lang hij leeft den lof Gods zal vermelden en daar nooit moede van zal worden. Als uiterste grens voor dit loven van God stelt hij den dood; niet dat de Heiligen, als zij tot het andere leven zijn overgegaan, aflaten van dezen dienst der godsvrucht; maar omdat wij tot dat doel door God geschapen zijn, dat de naam Gods voortdurend door ons op aarde geprezen zou worden. Daar hij zich nu onwaardig erkent Gode zoo kostelijk een offer aan te bieden, bidt hij ootmoedig, dat *de lof, dien hij den Heere zal zingen, Hem liefelijk moge zijn*, al is het ook, dat hij van onreine lippen komt. Wel is waar, er is niets dat Gode welbehaaglijker is, niets dat Hij meer goedkeurt dan de vermelding van zijn' lof, gelijk Hij dit dan ook zeer bijzonder van ons eischt. Omdat echter door onze onreinheid hetgeen in zich zelven heilig is, wordt bevlekt, is het terecht dat de Profeet de toevlucht neemt tot Gods goedertierenheid, opdat het Hem moge behagen ons lied aan te nemen. Daarom leert de Apostel in Hebreën 10 : 8—9 dat de offerande der dankzegging Gode welgevallig is, als zij wordt aangeboden door Christus. En thans, nu allen zonder onderscheid de weldaden Gods genieten, terwijl er echter nauwelijks één op de honderd is, die op den Gever er van ziet, voegt de Profeet er bij: *Ik zal mij in Jehovah verblijden*, waarmede hij eene zeldzaam voorkomende deugd aanduidt; want niets is moeielijker dan onze gedachten af te houden van de voorbijgaande blijdschap der aarde, en ze alleen bij God te bepalen

35. *Dat de boozen*, enz. Deze verwensching staat in verband met den volzin: Dat God zich verblijde in zijne werken. Want, daar de boozen de wereld verontreinigen met hunne vuilheid, is hier het gevolg van, dat God minder behagen heeft in zijn eigen werk, ja zelfs, dat het Hem schier mishaagt. Want het kan niet anders of deze verontreiniging, die door de geheele wereld verspreid is, en dit zijn voortreffelijk werk bederft, moet Hem een gruwel zijn. Daar dus de boozen door de gaven Gods te misbruiken de oorzaak zijn, dat de wereld in zekeren zin ontaardt van haren oorspronkelijken staat, is het volkomen terecht, dat de Profeet wenscht, dat zij uitgeroeid zullen worden, zoodat zij er niet meer zijn. Laat ons dan indachtig zijn om de voorzienigheid Gods zoo na te gaan, dat wij, ons gevangen leidende onder zijne gehoorzaamheid, zijne weldaden op betamelijke en reine wijze genieten, die Hij tot ons gebruik heeft geheiligd. En laat het ons eene oorzaak van droefheid zijn, dat deze zoo kostelijke schatten zoo goddelooslijk verspild worden, en laat het ons tot een afschuw wezen, dat de menschen niet slechts hun' Maker vergeten, maar ook nog moedwillig alle goed, dat Hij hun geschonken heeft, tot zoo onzinnig en onwaardig een doel aanwenden.

PSALM 105.

INHOUD: Hij looft de bijzondere genade van God, waardoor Hij uit alle natiën der wereld een volk heeft aangenomen om *zijn* volk te zijn. En om aan te toonen, dat Hij met Abraham en zijne nakomelingen niet slechts in woorden een verbond heeft gemaakt, heeft Hij, nadat Hij hen verlost heeft, niet opgehouden van hun tallooze weldaden te bewijzen, en dat wel met het doel, dat zij, die verlost zijn geworden, ook van hun' kant zijn verbond getrouw zouden bewaren en zich geheel en al aan zijn' dienst en aanbidding zouden wijden.

1. Looft Jehovah, roept zijn' naam aan, maakt
zijne werken bekend onder de volken. 2. Zingt Hem,
psalmzingt Hem, spreekt van alle zijne wonderen.

3. Looft zijn' heiligen naam; dat het hart dergenen, die Jehovah zoeken, zich verblijde. 4. Vraagt naar Jehovah en zijne sterkte, zoekt zijn aangezicht gedurig-lijk. 5. Gedenkt zijner wonderen, die Hij gedaan heeft, zijner teekenen, en de oordeelen zijns monds.

1. *Looft Jehovah.* Deze inleiding heeft geene andere strekking dan het geslacht van Abraham hunne zaligheid alleen op de vrije aanneming Gods te doen gronden. Want hoewel het hun geen te versmaden voorrecht was, dat zij als menschen zijn geschapen, door de vaderlijke zorge Gods in deze wereld worden onderhouden, en hunne spijze ontvangen uit zijne hand, zoo is het toch een nog veel uitnemender voorrecht voor hen, dat God hen tot zijn bijzonder volk heeft verkoren. Want, daar het geheele menschelijke geslacht in Adam vervloekt was, is toch de staat van dit volk zóó zeer afgezonderd van de overige natiën, dat zij konden roemen Gode geheiligd te zijn. Dat is de reden, waarom de Profeet zoo vele woorden opeenhoopt om deze genade groot te maken. Want hij handelt hier niet over de regeering van geheel de wereld, zooals in den vorigen Psalm, maar hij looft de vaderlijke gunst van God over de kinderen Israëls. Wèl noemt hij hier in het algemeen *zijne werken* en *zijne wonderen*, maar beiden beperkt hij toch tot het geestelijk verbond, door hetwelk Hij de Kerk heeft verkoren, die een hemelsch leven op aarde moest leiden. Want hij noemt thans niet *Wonderen* dat de zon, de maan en de sterren elken dag opgaan om de wereld te verlichten, dat de aarde vrucht voortbrengt op haren tijd, dat Hij alle levende wezens overvloedig van voedsel heeft voorzien, dat het menschelijk geslacht ruimschoots bedeeld is met zoo velerlei geriefelijkheden; maar dat Hij van uit het onder den vloek liggende geslacht van Adam een klein deel heeft verkoren, voor hetwelk Hij zich als Vader heeft betoond. Daarom beveelt hij, *dat zij zich in den naam Gods zullen verblijden*, en *dat zij Hem zullen aanroepen*, welk voorrecht alleen aan de Kerk is geschonken. Hieruit volgt, dat hij het woord tot niemand richt dan tot de geloovigen, van wie God eischte, dat zij zouden roemen in zijn' Naam, toen Hij hen onder zijne hoede en bescherming heeft genomen.

4. *Vraagt naar Jehovah.* Hoewel hij de geloovigen reeds geadeld heeft door hun de hoedanigheid toe te kennen, dat zij

God zoeken, vermaant hij hen thans evenwel om zich gansch en al te wijden aan dit zoeken van den Heere, en dat niet zonder reden. Want het is zeker, dat dit het merkteeken is, waardoor de geloovigen van de wereldlingen worden onderscheiden; maar het is er nog verre van daan dat zij Hem zoeken met den ijver, dien zij daarbij aan den dag behoorden te leggen. Daarom hebben zij altijd prikkels noodig, waardoor zij opgewekt worden, ook wanneer zij er zich reeds gewillig toe hebben begeven. Want het zijn geene menschen, die ginds en herwaarts dwalen, of die onverschillig zijn, of aan het slijk der aarde zijn gehecht, aan wie de Profeet vraagt, dat zij God zullen zoeken; neen, het zijn menschen, die zich reeds gewillig op weg hebben begeven, omdat hij ziet, dat zij door velerlei beletselen opgehouden worden, zoodat zij zich niet haasten om hun' loop te volbrengen. Al zijn wij dus nog zoo gewillig, zal zoodanige prikkel toch altijd noodig voor ons zijn. Als hij zegt *Zijne sterkte* en *zijn aangezicht* geeft hij ongetwijfeld die soort van openbaring Gods te kennen, waardoor Hij toenmaals, van wege de onwetendheid der tijden, de geloovigen tot zich trok. Wij weten, dat de Arke des verbonds aan vele andere plaatsen zoowel de sterkte als het aangezicht Gods wordt genoemd, omdat aan het volk door deze teekenen te verstaan werd gegeven, dat God hun nabij was, en dat het inderdaad zijne sterkte gewaar werd. Daarom beveelt hij hun, dat zij, hoe meer God zich vriendelijk en gemeenzaam jegens hen betoont, Hem des te ijveriger en blijmoediger zullen zoeken, evenals ook de velerlei hulp, waarmede God onze zwakheid tegemoet komt, ons daartoe op moest wekken. Ook wordt ons bescheidenheid aanbevolen, opdat wij bij de herinnering aan onze traagheid in het zoeken van God, ons houden op den weg, dien Hij ons afgebakend heeft, en de eerste beginselen niet versmaden, waardoor Hij ons stap voor stap tot zich brengt. Hij voegt er bij *Geduriglijk*, opdat niemand dit zoeken moede zal worden, of, opgeblazen zijnde door een dwaas denkbeeld van volmaaktheid, de uitwendige middelen der godsvrucht zal versmaden, gelijk men velen ziet, die, nadat zij vier of vijf schreden gevorderd zijn in de kennis van God, zich vrijstellen van den gewonen toestand der anderen, alsof zij zelfs boven de Engelen waren verheven. Wederom beveelt hij, *dat men de wonderen Gods zal gedenken*, die Hij getoond heeft in de verlossing zijns volks, want wij weten, dat Hij door nieuwe en ongewone middelen hierin zijne kracht heeft geopenbaard. Door de *Oordeelen zijns monds* verstaan sommigen de Wet. Omdat ik dit echter aaneen lees, geef ik er de voorkeur aan om het te verklaren

van de wonderen, waarmede Hij den hoogmoed van Faraö heeft nedergeworpen. Men is evenwel in twijfel omtrent deze wijze van uitdrukking. Sommigen zijn van meening, dat zij oordeelen zijns monds genoemd worden, omdat zij door Mozes voorzegd zijn geworden, hetgeen wel waarschijnlijk is. Men zou het echter eenvoudiger kunnen nemen, nl. dat eene ongeloofelijke kracht Gods betoond werd in deze wonderen, waaruit gemakkelijk valt af te leiden, dat zij van Hem waren. Ik wil voorzeker de bediening niet uitsluiten van Mozes, dien God verwekt heeft als Profeet voor de Egyptenaren, opdat hij, door aan te kondigen hetgeen geschieden zou, zou aantoonen, dat niets geschiedde bij geval. Naar mijn oordeel echter zinspeelt de Profeet op de uitnemendheid der wonderen, alsof hij wilde zeggen: Al zou God ook niet gesproken hebben, toch is het uit de zaak zelve duidelijk, dat Hij de Verlosser is zijns volks.

6. Gij zaad van Abraham, zijn' knecht, kinderen
van Jakob, zijn' uitverkorene! 7. Deze is Jehovah,
onze God, zijne oordeelen zijn over de geheele aarde.
8. Hij is immer gedachtig geweest aan zijn verbond;
aan het woord, dat Hij gezonden heeft in duizend
geslachten, 9. Dat Hij gemaakt heeft met Abraham,
en zijns eeds aan Izak, 10. En dien gesteld heeft
tot eene inzetting aan Jakob, aan Israël tot een eeuwig
verbond; 11. Zeggende: Ik zal u geven het land
Kanaän, het snoer van ulieder erfdeel.

6. *Het zaad van Abraham.* Hij richt zich inzonderheid tot zijn volk, hetwelk (gelijk reeds gezegd is) God door eene bijzondere aanneming aan zich had verbonden. Want dit was de heilige band der samenvoeging, dat zij alleen door het welbehagen Gods boven alle andere volkeren waren verkoren. Als hij hen kinderen noemt van Abraham en van Jakob, dan maakt hij er hen opmerkzaam op dat zij niet door eigen deugd of kracht tot die waardigheid zijn opgeklommen, maar omdat zij het kroost waren van heilige vaderen, hoewel hij tegelijkertijd verklaart, dat de heiligheid der Vaderen uitsluitend voortvloeit uit de verkiezing Gods, en niet uit hunne natunr; want hij zegt uitdrukkelijk het eene zoowel als het andere, nl. dat zij, vóórdat

zij kinderen waren van Abraham, reeds erfgenamen waren van het verbond, omdat zij zouden afstammen van de heilige vaderen; en daarna, dat de Vaderen zich dit recht niet door eigene verdienste of waardigheid hebben verkregen, maar dat zij vrijwillig verkoren werden. Daarom ook noemt hij Jakob *den verkorene Gods.* Want, hoewel Abraham ook knecht Gods wordt genoemd (Genesis 26 : 24), omdat zijne aanbidding van Hem zuiver was, zoo getuigt de Profeet toch in de tweede plaats, dat het begin er van niet van menschen is gekomen, maar alleen van God, die hun de eer heeft aangedaan van hen te verkiezen tot zijn erfdeel. Uit dit verbond leidt hij af, dat, hoewel Gods heerschappij zich uitstrekt over geheel de wereld, en Hij zijne oordeelen uitvoert aan alle plaatsen Hij toch meer in het bijzonder de God is van dit volk, gelijk gezegd is in het Lied van Mozes: Toen de Allerhoogste de natiën verdeelde en de volken van een scheidde, heeft Hij zijn meetsnoer uitgestrekt over Jakob (Deut. 32 : 8). En wederom heeft de Profeet willen aantoonen, dat de kinderen Israëls niet boven anderen uitmuntten omdat zij beter waren dan de anderen, maar omdat dit het welbehagen Gods was. Want, indien de oordeelen Gods zich uitstrekken over alle plaatsen der wereld, dan is de toestand van alle natiën te dien opzichte gelijk. Hieruit volgt, dat het onderscheid ligt in de liefde van God, en dat de bron en oorsprong hunner waardigheid de vrije gave Gods is. Hoewel God dus de geheele aarde bezit, zegt hij, dat Hij één volk verkoren heeft om er over te regeeren. Dit geldt heden ook ons. Want, als wij onze roeping goed nagaan, dan zullen wij gewis bevinden, dat God door niets anders gedrongen werd om ons boven anderen te verkiezen, dan alleen door zijne vrije genade.

8. *Hij is immer gedachtig geweest.* Thans prijst hij de reëele uitwerking (gelijk men het noemt) van het verbond, en hij bewijst door de verlossing wat hij te voren gezegd heeft, nl. dat God, terwijl Hij gelijkelijk heerschappij voert over alle volken, alleen aan de nakomelingen van Abraham gunst betoond heeft. Want van waar is het, dat God bij de verlossing zijns volks de kracht van zijn' arm heeft tentoongespreid door zoo vele wonderen, indien niet daarvan, dat Hij zijne belofte heeft willen gestand doen, die Hij aan zijne dienstknechten gedaan heeft? Hieruit volgt dus dat het aloude verbond de oorzaak is geweest der verlossing, want ten eerste moest God barmhartig zijn, ten einde getrouw te kunnen wezen aan zijne beloften. Daar nu echter zeer vele jaren voorbij waren gegaan tusschen de belofte en de vervulling,

gebruikt de Profeet het woord *Gedenken*, alsof hij zeide, dat de beloften Gods door geen verloop van tijd worden te niet gedaan, maar als de wereld in den waan verkeert, dat zij te niet gedaan of gansch vergeten zijn, dan blijft toch de gedachtenis er van in volle kracht bij God, opdat Hij ze ter bestemder tijd zal vervullen. Dit bevestigt hij nog in het volgende zindeel, waar hij de overeenstemming looft tusschen den vorm des verbonds en de uitvoering er van. Het is niet maar voor een' dag, (zegt hij), of voor weinige dagen dat God een verbond is aangegaan met Abraham; Hij heeft ook niet gewild dat zijn verbond niet langer dan een menschen leeftijd zou duren, neen, Hij heeft beloofd, dat Hij de God zal zijn van zijn kroost tot in duizend geslachten. Hoewel dus de vervulling lang is uitgebleven, heeft God toch door de daad getoond dat zijne belofte niet zal falen, of door verloop van tijd ongeldig zal worden. Dewijl nu Abraham het eerst geroepen was, zelfs toen hij nog onder de afgodendienaars was, heeft de Profeet hem ook het eerst genoemd, maar daarna zegt hij, dat het verbond ook bevestigd is geworden met zijn' zoon en zijn' kleinzoon. God heeft dus zijn verbond met Abraham bewaard, en door een' plechtigen eed heeft Hij beloofd, dat Hij de God zou zijn van zijn geslacht; maar opdat de zaak des te zekerder zou zijn, heeft Hij dit nogmaals aan Izak en Jakob willen herhalen. Want zoodanige herhaling brengt te weeg, dat de waarheid Gods des te dieper wortel schiet in het hart der menschen; ja meer, dat de genade Gods aldus herhaaldelijk betuigd, meer bekend en vermaard wordt onder de menschen. Daarom wordt hier trapsgewijze verklaard, hoe groot de vastheid is van dit verbond; want, hetgeen van ieder der aartsvaders gezegd is, behoort gelijkelijk aan allen. De Profeet zegt, dat God aan Izak gezworen heeft: Had hij dan niet te voren ook aan Abraham gezworen? Ongetwijfeld. Hij zegt, *dat hij aan Jakob gesteld is tot eene inzetting en tot een eeuwig verbond.* Was dan te voren het verbond tijdelijk, of wankelbaar, en was het toen van aard veranderd? Dat is geenszins de bedoeling van den Profeet. Maar door die wijze van spreken laat hij sterk uitkomen, dat de bevestiging er van volkomen en zeer vast was; opdat, zoo de roeping van een' enkele wellicht duister was, zij des te helderder zou uitblinken nu zij uitgestrekt is van dien eenen tot verscheidene opvolgers of nakomelingen, want zoodoende is de waarheid nog meer bevestigd. Hier moet men zich wederom herinneren, dat God met groote zachtmoedigheid onze zwakheid in aanmerking neemt, als Hij door te zweren en zijn woord dikwijls te herhalen bevestigt wat Hij eenmaal

heeft beloofd. Daarom is onze ondankbaarheid nog des te erger, wanneer wij Hem niet gelooven, niet slechts als Hij spreekt, maar zelfs als Hij zweert.

11. *Zeggende ik zal u geven.* Daar dit slechts een klein deel was van de zegening, die den vaderen was aangeboden, schijnt de Profeet het verbond Gods, dat zelfs de hoop der eeuwige erfenis omvatte, in al te enge grenzen te beperken. Doch de Profeet vergenoegde zich met aan te toonen, door een deel te nemen voor het geheel, dat hetgeen God aan de Vaderen beloofd had, volkomen vervuld is. Want ziehier zijne bedoeling: dat zij het land Kanaän volgens geen ander recht in bezit hadden, dan door het recht der erfenis van Abraham, van wege het verbond, dat God met hem is aangegaan. En gewis: als iemand toont hetgeen als eersteling van een verbond is gegeven, dan zegt hij niets ten nadeele van dit verbond. Zoo heeft de Profeet, door een zichtbaar teeken willende aantoonen, dat God niet te vergeefs een verbond is aangegaan met zijne dienstknechten, en hen niet teleurgesteld heeft in hunne hoop, ook niets afgedaan van het overige van den zegen; ja wat meer is: als de Israëlieten verstaan, dat zij het land Kanaän in bezit hebben door erfrecht, omdat zij het uitverkoren volk Gods zijn, dan moeten zij nu ook verder gaan en alle de voorrechten overzien, waarmede God hen begiftigd heeft. En hierbij moeten wij opmerken, dat, wanneer God zijne beloften gedeeltelijk aan ons vervuld heeft, wij boos en ondankbaar zijn, indien deze ervaring ons niet strekt ter bevestiging van ons geloof. Want, er is niet aan te twijfelen, dat telkenmale als God zich Vader jegens ons betoont, Hij inderdaad en in waarheid de kracht zijns Woords in ons hart verzegelt. En indien het land Kanaän de kinderen Israëls heeft moeten opvoeren tot den hemel, omdat zij wisten in dit land gebracht te zijn door middel van het verbond, dat God met hen had gesloten, dan moet het zoo veel te meer kracht hebben voor ons, dat God zijn' Christus heeft gegeven, in wien alle beloften Ja en Amen zijn (2 Cor. 1 : 20). Als hij zegt: *Het snoer van Ulieder erfdeel*, dan wordt door de verwisseling van het getal aangeduid, dat God een verbond gemaakt heeft met het gansche volk in het algemeen, hoewel Hij de woorden slechts tot weinigen heeft gesproken, gelijk wij een weinig te voren gezien hebben, dat het een raadsbesluit, of eeuwige Wet is geweest. Want, hoewel de heilige Aartsvaders de eerste en voornaamste bewaarders van het verbond zijn geweest, zoo hebben zij de genade, die hun

was aangeboden, toch niet voor zich alleen ontvangen, want zij moest ook hunne nakomelingen ten deel vallen.

12. Toen zij nog zeer weinigen in getal waren, en er nog als vreemdelingen verkeerden, 13. Toen zij omtogen van volk tot volk, en van het eene koninkrijk tot een ander volk, 14. Liet Hij den menschen niet toe hun kwaad te doen, en heeft Hij Koningen bestraft om hunnentwil, 15. Zeggende: Raakt mijne gezalfden niet aan, en doet mijnen Profeten geen kwaad.

12. *Toen zij nog zeer weinigen in getal waren.* Hier verhaalt de Profeet de weldaden, die de heilige Vaderen van den beginne af van God hadden ontvangen, opdat het zou blijken, dat het verbond niet te vergeefs was gemaakt, zelfs niet lang vóór den tijd der verlossing. Want het verhaal, dat wij zien zullen, heeft de strekking om aan te toonen, dat God, sedert Hij Abraham onder zijne hoede en bescherming genomen had hem wonderbaarlijk heeft verzorgd en ondersteund, en dat zijne vaderlijke liefde zich betoond heeft door ook de twee andere aartsvaders te beschermen. En als hij nu zegt, dat zij zeer weinigen in getal waren, dan verheerlijkt hij hierdoor niet slechts de kracht Gods, maar hij duidt tevens de oorzaak aan waarom Hij zoo goedertieren en mild jegens hen is geweest. Wij moeten dus in de eerste plaats opmerken, dat de Profeet, opdat de Joden geenerlei verdienste of waardigheid aan zich zelven zouden toeschrijven, uitdrukkelijk verklaart, dat hunne vaderen de gunst Gods hadden gesmaakt, toen zij zwak en veracht waren, heen en weder zwierven, en, naar het vleesch, in alle opzichten arm en ellendig waren. Ook Mozes richt dergelijk verwijt tot hen. God, zegt hij, heeft de vaderen niet verkoren omdat zij meerder in aantal waren dan de andere volken, of omdat zij in eenigerlei opzicht edeler waren, maar omdat Hij hen heeft liefgehad. (Deut 7: 7). Kortom, Hij heeft noch op de menigte, noch op eenigerlei voortreffelijkheid gezien, toen Hij dit volk heeft verkoren. Er was nog slechts het huis van Abraham, en dit was zelfs onvruchtbaar. Izak was genoodzaakt een van zijne twee zonen ver weg te zenden; den anderen zag hij afgesneden van zijn geslacht. Het huis van Jakob was wel vruchtbaarder, maar het was onaanzienlijk. En zij waren niet slechts gering en

veracht, toen zij vreemdelingen en bijwoners waren in een vreemd land, maar hongersnood en schaarschte van andere dingen hebben hen dikwijls genoodzaakt naar andere landen heen te trekken. Al deze dingen nu in aanmerking nemende, zal het aanzien der menschelijke waardigheid nedergeworpen worden, en dan blijkt het zonneklaar dat al het goed, dat God hun gedaan heeft, uit geene andere bron voortvloeide dan uit de bron zijner vrije genade en liefde. De oorzaak dezer liefde moet ook niet buiten Hem gezocht worden. Indien nu de Heilige Geest de genade Gods in deze aardsche zegeningen zoo zorgvuldig aanprijst, hoeveel te meer moeten wij dit dan niet bedenken, wanneer er van de hemelsche erfenis wordt gesproken! Als hij zegt *dat zij van volk tot volk gingen*, dan wordt ons hiermede nog duidelijker getoond, hoe wondervol Gods bescherming over hen was. Indien zij ergens een stil nestje hadden gevonden, waar zij kalm en rustig hadden kunnen verblijven, dan zou deze geriefelijkheid een merkwaardig teeken van Gods genade geweest zijn. Maar als zij in verschillende plaatsen als ballingen hebben moeten verkeeren, en met bitteren nijd en verachting verjaagd werden als kaf voor den wind, dan blinkt Gods bescherming hierin uit met nog veel grooter glans. Terwijl alzoo overal hun leven als aan een' draad hing, en de verandering van woonplaats hen aan velerlei leed heeft blootgesteld, zijn zij dus alleen door de kracht Gods veilig en wel bewaard gebleven.

14. *Hij liet den menschen niet toe hun kwaad te doen.* Wij weten, dat Abraham en zijn nakroost niet slechts één, twee of drie tegenstanders hadden, maar dat dikwijls een geheel volk hun vijandig gezind was. Omdat velen dus in gansche benden zich tegen hen stelden, zegt de Profeet, zonder een bepaald getal aan te wijzen, dat het den menschen belet werd hun kwaad te doen; want hij gebruikt hier het woord *adam* En voorts verhoogt hij nog de liefde Gods jegens zijne dienstknechten, door er op te wijzen, dat Hij zich ten hunnen gunste tegen de Koningen gesteld heeft. Want, als God zelfs de Koningen van Egypte en van Gerar niet gespaard heeft, dan ziet men hieruit, hoe dierbaar Hem het heil is van Abraham en zijne nakomelingen. Want wij hebben zoo even gezegd, dat de vaderen in geenerlei aanzien stonden bij de menschen, en zoo heeft God dus hierin nog duidelijker zijne goedheid jegens hen tentoongespreid, door hen boven Koningen te verkiezen. Zoo zien wij, dat de Joden in den persoon hunner vaderen vernederd waren opdat zij niet zouden wanen, dat zij door een schijn van waardigheid

(in hen zelven) zich voor het aangezicht Gods eenigerlei gunst hebben verkregen.

15. *Raakt mijne gezalfden niet aan.* Nu gaat hij nog verder. en zegt, dat God, toen Hij ten gunste zijner dienstknechten tegen koningen heeft gestreden, hen niet slechts beschermde, gelijk Hij gewoonlijk hen beschermt, die hulpeloos zijn en onrechtvaardig verdrukt worden, maar dat Hij dit deed omdat Hij hen onder zijne bijzondere hoede had genomen. Want God beschermt de zijnen niet slechts op die algemeene wijze, waarop Hij iedereen beschermt, maar omdat Hij van wege zijne vrije aanneming van hen, betuigd heeft, dat Hij hen zou behoeden. Ziedaar waarom de Profeet hier de aartsvaders met deze twee eerenamen versiert: Profeten en Gezalfden Gods. Van anderen sprekende, zou God gezegd hebben: Raakt deze menschen niet aan, die aan niemand onrecht doen; berokkent geen leed aan die ongelukkigen, die dit niet aan u verdiend hebben; maar in Abraham en zijne kinderen heeft God getoond, dat er nog eene andere reden is om hen te beschermen. Hij noemt Gezalfden hen, die Hij geheiligd en verkoren heeft tot zijn erfdeel. In dien zin noemt Hij hen ook Profeten (met welken titel Abraham versierd wordt in Genesis 20 : 7), te weten, niet slechts omdat God zich aan hen heeft geopenbaard, maar ook omdat zij de hemelsche leer overal getrouwelijk hebben verbreid, opdat de gedachtenis er van ook na hun' dood zou blijven voortleven. Wel is waar was de zalving, gelijk die onder de Wet geschiedde, toen nog niet in gebruik; maar de Profeet leert, dat hetgeen God daarna door de ceremoniën der wet heeft getoond, in waarheid en werkelijkheid in Abraham is geweest, gelijk God ook in alle zijne uitverkorenen het teeken der heiliging heeft ingedrukt. Indien nu de innerlijke zalving Gods van zoo groote kracht geweest is, zelfs toen God de typen en schaduwen der wet nog niet had verordineerd, hoeveel te meer zal Hij er dan nu niet voor zorgen de zijnen te bewaren, nadat Hij ons de volheid der zalving getoond heeft in zijn' Eengeboren Zoon!

16. En Hij heeft ook een' honger in het land geroepen, en heeft allen staf des broods gebroken. 17. Hij heeft een' man voor hun aangezicht henen gezonden; Jozef werd verkocht tot slaaf. 18. Men drukte zijne voeten in den stok, het ijzer is doorgedrongen tot zijne

ziel. 19. Tot den tijd toe dat zijn woord is gekomen, heeft het woord van Jehovah hem op de proef gesteld.

16. *Hij heeft ook een honger in het land geroepen.* Hier verhaalt hij een zeer merkwaardig teeken van Gods voorzienigheid over het uitverkoren volk, op het oogenblik toen het den schijn had, dat het verbond te niet gedaan en opgeheven was. Want het erfdeel van het land Kanaän was (gelijk wij reeds gezegd hebben) er bijgevoegd in plaats van onderpand of waarborg. Dewijl dus het afgaan van Jakob in Egypte, waardoor het volk van God beroofd werd van het gezicht des lands, niet heeft kunnen veroorzaken, dat het verbond vernietigd werd, zoo blonk Gods standvastigheid en trouw hierin nog te meer uit. Ja wat meer is: diezelfde beproeving heeft nog duidelijker aangetoond hoe zorgzaam een Vader Hij geweest is, om het geslacht van Abraham te bewaren. Maar het is beter ieder deel op zich zelven na te gaan. Ten eerste leert hij, dat de hongersnood, die Jakob noopte naar Egypte te gaan, zoo maar niet bij geval ontstaan is. Hoewel hier nu slechts van een' enkelen hongersnood gesproken wordt, moeten wij het toch als algemeenen regel stellen, dat er nooit schaarschte van levensmiddelen is, of het is God, die door zijne hand terug te trekken, ons ons voedsel onthoudt. Doch Gods vloek wordt nog beter uitgedrukt, als er gezegd wordt dat *de hongersnood geroepen is*, alsof hij tot zijn' dienst bereid was om zijn' toorn uit te voeren. Dit leert ons dat hongersnood en pestilentie en de andere geesels van God niet bij geval komen, maar dat zij door de hand Gods heengezonden worden waar het Hem goeddunkt, en dat zij zijn welbehagen doen. Dan volgt de wijze waarop de hongersnood geroepen werd, nl. door dat God *den staf des broods heeft gebroken.* Nu is die figuurlijke uitdrukking *staf* zeer juist en gepast, omdat aan het brood de kracht en eigenschap is gegeven, dat het den mensch versterkt door eene verborgene kracht, die ons ondersteunt Terwijl het dus Gode behaagt ons door dit middel te voeden, is er om zoo te zeggen een staf in verborgen. Nu wordt deze staf op tweeërlei wijze gebroken; ten eerste, als God ons den overvloed van tarwe onthoudt, zoodat wij niet hebben om ons mede te voeden (en in dien zin schijnt genomen te moeten worden wat wij in Ezechiël 4 : 16 vinden: Ik zal den staf des broods breken in Jeruzalem, en zij zullen het brood met gewicht en met kommer eten; en het water met vreeze drinken, nl. uit vreeze dat zij zullen bezwijken); ten tweede, als God blaast

op het brood, zoodat het den honger niet stilt; maar dat zij, die er zich mede willen verzadigen, nog hongerig blijven terwijl zij eten. En gewis, deze tweede wijze gaat gewoonlijk gepaard met de onvruchtbaarheid des lands, wanneer God het versterkende bestanddeel uit het brood wegneemt, want, gelijk in Deut. 8 : 3 gezegd wordt, het brood kan geen leven geven uit zich zelven, maar het ontvangt zijne innerlijke kracht uit den mond Gods.

17. *Hij heeft een' man voor hun aangezicht henengezonden.* Deze geheele schriftuurplaats toont duidelijk aan hoe alles wat met dit volk gebeurd is door Gods hand en raad geleid werd. Hij had eenvoudig kunnen zeggen, dat de hongersnood heeft geheerscht toen Jozef door zijne broeders verkocht en naar Egypte gevoerd werd; maar de Profeet spreekt met groote kracht, en zegt dat Jozef door den raad Gods naar Egypte voor hen henen gezonden werd, opdat hij het huis zijns vaders zou onderhouden; daarna dat de hongersnood geroepen werd, en dat toen door Gods voorzienigheid, tegen alle hoop in, een reddingsmiddel werd beschikt. Hoewel dit nu in het algemeen in alle menschelijke zaken waar is, vermeldt de Profeet hier de bijzondere zorge, die God gehad heeft in het bestuur en onderhoud zijner Kerk, en hij verhaalt in de tweede plaats hetgeen naar tijdsorde het eerste is. Daarom zal voor dit werkwoord *Zenden* de meer dan volmaakt verleden tijd de zin beter doen verstaan, in dier voege, dat God, vóór dat Hij het land Kanaän met hongersnood had bezocht, voor zijn' dienstknecht Jakob met zijn gezin reeds en redmiddel daartegen had bereid; want Hij had Jozef vooruit gezonden als hofmeester om hen van spijze te voorzien. Nu noemt hij als het ware twee tegenover gestelde zaken, waarin Gods voorzienigheid zoo veel te duidelijker zou uitblinken. Immers, hoe werd Jozef door God gezonden? Toen hij ten doode was gedoemd, is het geschied, dat zijne broeders hem toch nog liever als slaaf verkochten dan hem in den put te laten. Beschouwt men nu dien verkoop op zich zelven, dan is zij als eene wolk, die de voorzienigheid Gods verduistert en verbergt. Want toen men overeen was gekomen hem te vermoorden, wie zou toen hebben durven hopen, dat hij de voedstervader van het huis zijns vaders zou worden? Daarna had men een' minder wreeden dood voor hem uitgedacht; maar hoe zou hij, in den put geworpen zijnde, anderen hebben kunnen helpen of bijstaan? De eenige hoop, die restte, bestond hierin, dat hij, als slaaf verkocht zijnde, ten minste uit den put was bevrijd. Doch zie, toen heeft er slechts weinig aan ontbroken, of hij zou zijn leven

in den kerker hebben moeten wegkwijnen. Wie zou nu gedacht hebben, dat al die ingewikkelde werkingen en lange omwegen door Gods voorzienigheid bestuurd en beheerscht werden? Daarom beantwoordt de Profeet reeds deze moeielijkheid en zegt, dat hij met betrekking tot de menschen, *verkocht* was, maar dat het evenwel Gods voorzienigheid was, die hem had *gezonden*. Deze schriftuurplaats is zeer opmerkelijk, omdat de voorzienigheid Gods er uitnemend in wordt gehandhaafd tegenover de verdorvene stompzinnigheid van ons vleesch. Want, daar wij òf blijven stilstaan bij de middelen, die wij voor onze oogen zien, òf alles wat er geschiedt toeschrijven aan de raadslagen der menschen, òf wanen, dat alles maar bij toeval plaats heeft, is er niemand die met zijne gedachten tot God komt. Maar dit verkoopen van Jozef wordt ons hier geenszins getoond als een sluier, die de voorzienigheid Gods bedekt, maar veeleer als een zeer leerrijk teeken, hetwelk ons aantoont, dat wanneer de menschen dit of dat ondernomen hebben, de uitkomst er van toch altijd in Gods handen is, of veeleer, dat Hij door eene verborgene aandrift de harten der menschen neigt, zoodat zij, zonder het te weten of te willen de instrumenten zijn, waardoor Hij ten uitvoer brengt hetgeen Hij heeft besloten. Zoo heeft ook Jozef tot zijne broederen gezegd: Gij zijt het niet, die mij hebt verkocht, maar God heeft mij voor u henengezonden, opdat ik u tot vader zou zijn. (Genesis 45 : 5), Evenwel, God bestuurt door een' verborgen teugel de menschelijke zaken, en door hunne verkeerde raadslagen brengt Hij zijne rechtvaardige doeleinden tot stand, maar daarbij worden zijne oordeelen nooit door de verdorvenheid der menschen bevlekt. De broeders van Jozef hebben boosaardiglijk saamgespannen om hem te dooden; zij hebben hem onrechtvaardiglijk als slaaf verkocht, die schuld blijft op hen rusten. Door middel van hen voorziet God in de behoeften, zoowel van henzelven als van hun' vader Jakob en van geheel de Kerk. Zijn heilig raadsbesluit wordt volstrekt niet verontreinigd of bevlekt door de boosheid van hen, die gansch wat anders bedoelden, gelijk deze zelfde Jozef later getuigd heeft: Gij hebt wel kwaad tegen mij gedacht, maar God heeft het ten goede gekeerd, (Genesis 50 : 20).

18. *Men drukte zijne voeten in den stok.* Niet zonder reden vervolgt hij het verhaal van die duistere leidingen, die de gedachten der menschen zoo zeer in verwarring konden brengen, dat zij op den raad Gods geen acht sloegen. Want, was er iets minder redelijk dan te gelooven dat God door zoo strijdige

middelen en langs zoo vele omwegen tot het door Hem voorgestelde doel zou willen komen? Maar nadat Gods voorzienigheid alle hinderpalen was te boven gekomen, heeft hij zich beter doen kennen dan wanneer zij de zaak op gemakkelijker en sneller wijze ten einde had gebracht. Indien Jozef terstond na zijne aankomst tot den Koning ware gebracht, en onmiddelijk tot regent over Egypte ware aangesteld, dan zou het gemakkelijk genoeg geweest zijn om tot het tweede punt te komen; maar als hij, in de gevangenis zijnde geworpen, buiten den omgang leeft met de menschen, als iemand, die al half dood is, en als hij lang daarna tegen alle hoop en verwachting in, den koning bekend wordt, dan treedt door deze plotselinge verandering het wonder nog veel sterker in het licht. De omweg dus, waarvan de Profeet verhaalt, dient grootelijks om de geheele zaak goed te doen begrijpen. Jozef was al tienmalen gestorven eer hij verkocht werd, waaruit volgt, dat God even zoo vele malen gezorgd heeft voor de Kerk door haren vader te verlossen en te bewaren. Als hij, nadat hij naar Egypte was heengevoerd van de eene hand in de andere komt, totdat hij in een ander graf nederdaalde, ziet men daar dan niet duidelijk in, dat God, als Hij in den hemel schijnt te slapen, juist dan over zijne dienstknechten waakt, en dat Hij door deze omwegen sneller zijn doel bereikt, dan wanneer Hij den (in ons oog) rechten weg had gevolgd, ja, en zelfs een' versnelden pas daarbij had aangenomen? Daarom zegt de Profeet, *Dat zijne voeten in den stok zijn gedrukt*; waarvan hij, hoewel Mozes het ons niet mededeelt, spreekt als van iets dat van algemeene bekendheid was. En voorzeker zijn aan de Joden vele zaken als van mond tot mond overgeleverd, waarvan in de Schrift geen gewag is gemaakt, en het is wel waarschijnlijk dat hij bij den aanvang geene zachte gevangenschap ondervond, maar met wreedheid werd behandeld. Hetzij wij nu lezen, dat zijne ziel in het ijzer kwam, of dat het ijzer doordrong tot zijne ziel, de zin blijft gelijk, te weten, dat deze heilige zóó in boeien was geklonken, dat het was alsof zijn leven als aan het ijzer verbonden was, waaruit volgt, dat er van hem niet méér leven was te hopen dan van een lijk.

19. *Tot den tijd toe dat zijn woord is gekomen.* De Profeet leert hier, dat God, hoewel Hij volgens het oordeel van het vleesch, te lang toeft, toch voor alle dingen het opperbestuur in handen heeft, zoodat Hij ter bestemder tijd en plaats het doel, dat Hij zich heeft voorgesteld, tot stand brengt. Ongetwijfeld moet hier door zijn *Woord* niet de leer, maar een hemelsch

raadsbesluit verstaan worden. En hoewel nu het voornaamwoord *zijn* zoowel van God als van Jozef verstaan kan worden, geef ik er toch de voorkeur aan om het van Jozef te verstaan, te weten: totdat het bekend was, hoe het nu verder met hem gaan zou hetgeen nu nog in den raad Gods was verborgen. Men moet steeds voor oogen houden, dat de Profeet de gedachen der menschen aftrekt van het Heidensche denkbeeld, dat de menschelijke zaken door een blind noodlot worden bestuurd. Want, terwijl Jozef ten doode gedoemd scheen, was er niets, dat in hachelijker toestand verkeerde dan de Kerke Gods, en daarom wijst de Profeet ons wederom op het verborgen raadsbesluit Gods, waarvan de openbaring nu nog niet geschieden moest, daar de geschikte en bestemde tijd er voor nog niet was aangebroken. In dezen zin versta ik ook hetgeen volgt: ***Het woord Gods heeft hem op de proef gesteld***, of onderzocht, want het schijnt mij al te spitsvondig om het van de Profetie te verstaan. Want, voorwaar, totdat een gelukkiger uitkomst (van zijne beproevingen) gekomen is, die God nu nog voor hem verborgen hield, is het geduld van Jozef wel op eene zware proef gesteld. En hetgeen wereldlingen, die niet verstaan, dat God de menschelijke zaken regelt en bestuurt, het noodlot, of het toeval noemen, wordt door den Profeet met eene veel juistere benaming aangeduid, als hij zegt, dat het het Woord Gods is, en hetgeen Hij voor een iegelijk verordineerd heeft. En het behaagt mij zeer, dat de Franschen dit in hunne taal *Destinée* (Goddelijke bestemming of beschikking) noemen. Als de Stoïcijnen over het noodlot redetwisten, of liever beuzelpraat snappen, dan wikkelen zij niet slechts zich zelven en de zaak in een warnet, maar ook het ware beginsel, want door zich, ik weet niet wat, voor aaneenschakeling van zaken en oorzaken voor te stellen, ontnemen zij aan God het bestuur der wereld. Dit is een boos en goddeloos verzinsel om de zaken op zulk eene wijze aan elkander te verbinden, dat God zelf er mede aan geketend wordt. Ons geloof behoort dus op te klimmen tot aan den verborgen raad Gods, waardoor Hij alle dingen vrijelijk leidt tot het bestemde doel. Intusschen leert ons deze Schriftuurplaats dat God eene grens stelt aan de beproevingen der godvruchtigen, nl. totdat zij wèl doorlouterd zijn.

20. De Koning zond en deed hem ontslaan, de heerscher der volken, ook liet deze hem ontbinden.
21. Hij stelde hem aan tot heer over zijn huis, en

tot een heerscher over al zijne goederen. 22. Om zijne vorsten te binden naar zijn lust, en om zijne oudsten te leeren wijs te zijn. 23. Toen kwam Israël in Egypte, en Jakob werd een vreemdeling in het land van Cham. 24. En Hij deed zijn volk zeer wassen, en vermenigvuldigde het meer dan hunne verdrukkers.

20. *De Koning zond.* Hij gebruikt heerlijke woorden om Jozefs verlossing te verhalen; omdat in zoo ongelooflijk eene zaak de kracht Gods zeer bijzonder heeft uitgeblonken. Want, wat ziet men minder gebeuren dan dat een zeer machtig Koning een' vreemdeling uit de gevangenis haalt, om hem macht en heerschappij te geven over geheel zijn koninkrijk, en beveelt dat deze na hem, de voornaamste persoon des lands zou wezen? Hetgeen hij hier zegt: *Om de vorsten te binden* wordt gemeenlijk zoo uitgelegd, dat aan Jozef de oppermacht werd gegeven, zoodat hij, al naar het hem behaagde, zelfs de aanzienlijksten in de gevangenis kon werpen. Anderen, die dit een weinig hard vinden, leiden het werkwoord *leësôr,* dat Mozes gebruikt heeft, af van het werkwoord *jasar*, dat *onderwijzen* beteekent, door de letter *Jod* met de letter *Aleph* te verwisselen. Maar het verwondert mij, dat noch dezen, noch genen, acht hebben gegeven op de *metaphoor* in dit werkwoord, te weten, dat Jozef de grootsten des rijks naar welgevallen aan zich verbonden hield, of wel hen aan zijn gezag onderwierp. Er is hier geene sprake van banden maar van eene verplichting, of van den band der gehoorzaamheid, toen zoowel de vorsten als de overigen des volks afhankelijk waren van Jozefs wil en welbehagen. En als hij er een weinig later bijvoegt: *Om aan zijne oudsten te leeren wijs te zijn*, toont hij hiermede, dat Jozef niet op tyrannische wijze geheerscht heeft, daar het eene moeielijke zaak is, en die wel zeer zeldzaam voorkomt, dat zij, die de macht in handen hebben, er geen misbruik van maken, door aan hunne eigene lusten en hartstochten toe te geven, maar dat hij aan de grootsten een voorbeeld was van wijsheid en gematigdheid.

23. *Toen kwam Issaël in Egypte.* Hij verhaalt niet de geheele geschiedenis, en dat was ook niet noodig. Hij stelt hun slechts de voorzienigheid Gods voor oogen, hetgeen nauwelijks een van de honderd, die lezen wat Mozes geschreven heeft, behoorlijk overweegt. Hij zegt dus, dat nadat Jozef vooruit was gezonden naar

Egypte, ten einde aldaar eene woning te bereiden voor zijn' vader en geheel zijn gezin, ook Jakob is gekomen; te weten, dat de zaken op wonderbare wijze geschikt en geregeld werden, zoodat hij te midden van het hooghartigste volk der wereld overvloed van spijze vond, terwijl alle andere menschen hongersnood leden. Hieruit blijkt, dat, hetgeen wij denken een toeven te zijn van God, slechts ten doel heeft den geschikten tijd te verbeiden om zijn werk tot stand te brengen.

24. *En Hij deed zijn volk zeer wassen.* Thans wordt de bijzondere gunst van God jegens zijne Kerk geprezen in nog eene andere omstandigheid, nl dat dit volk in weinig tijds in buitengewone mate was toegenomen, en dit was wel een zeer bijzondere zegen. En daarom is het geblaf van sommige honden zooveel te meer hinderlijk, als zij spotten met de vermenigvuldiging van het volk, die ons door Mozes wordt verhaald, omdat zij boven de gewone orde der natuur is. Indien het volk op de gewone wijze toegenomen was, dan zouden zij gezegd hebben, dat zij daar geen werk van God in konden zien, en zoo is dan het eenige wat zij met hunne vitterijen bedoelen den zegen Gods weg te redeneeren. Maar laten wij, die weten, dat het ons niet vrij staat de macht Gods af te meten naar ons begrip, of naar hetgeen wij met onze zinnen kunnen waarnemen, of naar den gewonen loop der natuur, dit buitengewone werk Gods vol eerbied bewonderen. Hetgeen nu volgt is een weinig duister, vooral als wij de lezing volgen: Het volk is versterkt geworden. Want de Profeet schijnt dit niet te bedoelen van den tijd, toen de Israëlieten rust en voorspoed hadden, maar toen zij gekweld werden, en als ellendige slaven met de grootste minachting behandeld werden. Wij kunnen dit echter nemen in anticipeerenden zin, alsof hij sprak van iets dat geschieden zou, want in het volgende vers, zegt de Profeet, dat de Egyptenaren hun hart omkeerden, dat is, dat zij van zin en neiging veranderden, zoodat zij de Israëlieten met wreedheid begonnen te behandelen. Hoewel de Egyptenaren hunne wreedheid jegens het volk nog niet openlijk aan den dag legden, toen zij in kracht en aantal toenamen, noemt de Profeet hen desniettemin verdrukkers; en schoon het volkomen zeker is dat het volk, ook toen het op slaafsche wijze verdrukt was, de schrik en angst zijner vijanden is geweest. En Mozes verklaart ook zeer stellig, dat toen zij onder de tyrannie hunner overheerschers gezucht hebben, de zegen Gods ten duidelijkste over hen gebleken is. (Exodus 1 : 12).

25. Hij veranderde hun hart, zoodat zij zijn volk haatten, en met zijne knechten listiglijk handelden.
26. Hij zond Mozes, zijn' knecht, en Aäron, dien Hij verkoren had.
27. Zij brachten hun de woorden zijner teekenen, en de wonderen in het land van Cham.
28. Hij zond duisternis, en maakte het donker; en zij waren zijn woord niet wederspannig.
29. Hij heeft hunne wateren in bloed verkeerd, en Hij heeft hunne visschen gedood.
30. Hun land bracht vorschen voort, tot in de binnenste kameren hunner Koningen.

25. *Hij veranderde hun hart, zoodat zij zijn volk haatten.* Dat de Egyptenaren van vriendelijke, menschlievende gastheeren in wreede vijanden zijn verkeerd, schrijft de Profeet eveneens toe aan den raad Gods. Voorzeker zijn zij door hunne eigene booze gezindheid, hun' hoogmoed en hunne gierigheid hiertoe gedreven geworden, maar dit ging toch niet om buiten de voorzienigheid van God, die op eene voor ons onbegrijpelijke wijze zijn werk in de verworpenen volbrengt, zoodat Hij licht uit de duisternis doet geboren worden. Daar deze manier van spreken aan sommigen nu wel wat hard voorkomt, vertalen zij het in lijdenden vorm. Het hart der Egyptenaren is veranderd geworden. Maar dit voegt niet in den samenhang van den tekst, en is ook te flauw en onbeduidend. Want wij zien, dat het de bedoeling is van den Profeet om welbewust en opzettelijk het gansche bestuur der Kerk in Gods handen te stellen, zoodat er niets geschiedt zonder zijn' wil. Indien nu sommiger overgevoelige ooren dit niet verdragen kunnen, zoo verklaart de Heilige Geest ook aan andere plaatsen zeer beslist, dat het hart der menschen door de verborgene aandrift, die God er in gelegd heeft, ginds en her wordt bewogen, zoodat zij niets willen, en niets doen, zonder zijn' wil (Spreuken 21 : 1). Maar hoe onzinnig is het, niets te willen aannemen of gelooven dan hetgeen bestaanbaar schijnt met de menschelijke rede? Welk gezag zal het Woord Gods hebben, als het niet anders geloofd wordt, dan wanneer het ons behaagt? Zij, die deze leer verwerpen, omdat zij niet zeer aangenaam is voor het menschelijk verstand, zijn opgeblazen door eene booze verwaandheid. Anderen verdraaien dit boosaardiglijk, niet door onwetendheid of door vergissing, maar

alleen omdat zij beroering willen teweegbrengen in de Kerk, of ons bij de onwetenden in een hatelijk daglicht willen stellen. Er zijn anderen, die al te vreesachtig en bedeesd zijn, en die, om maar vrede te houden, deze leer wel zouden willen begraven, en die dus al zeer slechte bemiddelaars zijn. Want wij zien dat dit de oorzaak is geweest, waarom voormaals de geleerden in de Kerk de zuivere en natuurlijke leer van het Evangelie hebben verlaten, en zich tot de Heidensche philosophie hebben begeven. Want van waar zijn de vrije wil, en de rechtvaardigheid door de werken gekomen, indien niet daarvan, dat deze goede vaderen bevreesd waren om aan kwaadsprekende en kwaadwillige menschen eenige vrijheid te geven, als zij met volle vrijmoedigheid beleden wat in de Schriften vervat is? En zoo God Augustinus niet als het ware met eene sterke hand terug had gehouden, zou hij volkomen als de anderen geweest zijn. Maar God heeft hem als het ware met een' hamer gepolijst, en die dwaze voorzichtigheid van hem uitgezuiverd, die zich verheft tegen den Heiligen Geest. Wij zien hier hetgeen de Heilige Geest getuigd heeft, nl. dat de Egyptenaren zóó slecht waren, dat God hun hart heeft omgekeerd om zijn volk te haten. De mannen van den middelweg trachten aan de moeielijkheid te ontkomen door te zeggen, dat Hij hun hart geneigd heeft, omdat Hij hun heeft toegelaten (te doen wat zij deden), of wel, dat Hij, toen de Egyptenaars hun hart aan zoodanigen haat hebben overgeven, Hij als bij toeval daarvan gebruik heeft gemaakt. Alsof de Heilige Geest de taal niet machtig was, zoodat Hij het eene voor het andere gezegd heeft! Indien op den eersten aanblik ons dit vreemd toeschijnt, zoo laat ons weten, dat het niet zonder reden is, dat de oordeelen Gods ondoorzoekelijk en een diepe afgrond genoemd worden (Rom. 11 : 33; Psalm 36 : 7). Want indien ons verstand niet zeer verre beneden derzelver hoogte bleef, dan zou er ook niets duisters of ingewikkelds in zijn. Intusschen moet men wèl verstaan, dat de wortel van het kwaad in de Egyptenaren is geweest, zoodat de schuld er van niet op God overgedragen kan worden. Ik zeg, dat zij inwendig en uit eigene beweging boos waren, en dat zij niet door anderen hiertoe gedreven of gedrongen waren. En wat God betreft, zijn wil alleen moet ons genoeg zijn, al zijn zijne redenen ons ook onbekend. Maar ook de oorzaak blijkt, en is genoeg om zijne gerechtigheid tegenover elke lastering te handhaven. Indien wij nu slechts dezen grondregel leeren, dat wij ons met eerbied en ootmoed hebben te onderwerpen aan het Woord Gods, zullen wij ook ongetwijfeld de verborgenheden gaarne aannemen, waaraan de

hoogmoedigen, en zij, die al te voorzichtig willen wezen, zich ergeren. Daarna geeft de Profeet de manier te kennen, waarop zij hun kwaad deden. Want de Egyptenaren hebben het volk Gods niet openlijk aangevallen; zij hebben getracht hen langzamerhand en trapsgewijze door list en staatkunde te onderdrukken; en de Profeet heeft het gezegde, waarvan hij zich bedient, van Mozes zelven overgenomen. En dit is voornamelijk daarom gezegd, opdat wij niet zouden denken, dat de boozen zoo maar gerust en vrij het kwaad kunnen ten uitvoer brengen, dat zij ons willen veroorzaken. Het moet ons genoeg zijn te weten, dat *wat* de duivel en de boozen ook tegen ons beramen, God toch hunne ondernemingen tegenhoudt. Maar het is eene dubbele bevestiging van ons geloof, als wij hooren, dat niet slechts hunne handen gebonden zijn, maar ook hun hart en hunne gedachten, zoodat zij niets kunnen doen dan voor zoo ver het Gode behaagt.

26. *Hij heeft Mozes gezonden.* Hier maakt de Profeet kortelijk melding van de merkwaardige dingen met betrekking tot de verlossing des volks. Indien de Egyptenaren het volk gewillig hadden toegestaan te vertrekken, dan zou God Mozes niet hebben behoeven te zenden, en Hij zou ook geene wonderen hebben behoeven te doen. God heeft dus deze verlossing op zulk eene wijze beschikt, dat men niet kan ontkennen, dat Hij er de Bewerker van is geweest. Het is in dien zin, dat hij Mozes den knecht Gods noemt, opdat wij zouden weten, dat hij zich niet zelven opgeworpen heeft, noch iets beproefd heeft te doen op eigen gezag, maar dat hij als dienstknecht Gods ten uitvoer heeft gebracht wat hem was bevolen. Dit drukt hij nog duidelijker uit ten opzichte van Aäron, als hij zegt dat hij (Aäron) verkoren was. Hetgeen nu aan een iegelijk hunner in het bijzonder toegeschreven wordt, behoort ook aan beiden, daarom behoort deze zin aldus verklaard te worden: dat God Mozes en Aäron, zijne knechten, heeft gezonden, niet omdat zij in zich zelven daartoe geschikt waren, of omdat zij vrijwillig hunne diensten hadden aangeboden; maar omdat Hij hen daartoe had verkoren. Deze Schriftuurplaats leert ons ook, dat allen, die arbeiden ten behoeve der Kerk, niet door hunne eigene kracht daartoe worden bereid, of door hunne eigene talenten er voor bekwaam gemaakt zijn, maar dat zij door God worden verwekt. Mozes was een man van heldhaftige deugd, maar als men hem in en op zich zelven beschouwt, is hij niets. En daarom wil de Profeet, dat al het gedenkwaardige dat van hem en van Aäron verhaald wordt, aan God alleen zal worden toegeschreven; en

zoo staat het dan vast, dat alles wat de menschen doen tot heil en welzijn der Kerk, eene vrije gave Gods is.

27. *Zij brachten hun de woorden.* In de eerste plaats roert de Profeet hier even aan wat Mozes uitvoeriger verhaalt en met meer woorden. Daarbij neemt hij niet de volgorde der geschiedenis in acht, want hij vergenoegt zich aan te toonen, dat de verlossing der Kerk een werk Gods is geweest. En wederom onderscheidt hij tusschen de macht van God en het dienstwerk van Mozes en Aäron. Want hij zegt, dat zij *wonderen* gedaan hebben, maar die wonderen kwamen voort uit God, zoodat de hemelsche kracht door hunne handen werd tentoongespreid. Daarna noemt hij er een van, dat nochtans niet het eerste was naar volgorde, maar waaruit gemakkelijk is af te leiden, dat God de Werker der verlossing geweest is, en waarin geheel de orde der natuur veranderd is; omdat er niets ontzettenders was, dan dat het licht in duisternis werd verkeerd. In het tweede lid roemt hij het geloof van Mozes en Aäron, daar zij hetgeen God hun heeft geboden, ijverig hebben volbracht, alsof hij zeide, dat er eene goede harmonie bestond tusschen het gebod Gods, en de gehoorzaamheid van beide zijne dienstknechten.

29. *Hij heeft hunne wateren in bloed verkeerd.* Hoe schrikkelijk deze plaag voor de Egyptenaren geweest moet zijn, kunnen wij nagaan als wij bedenken dat het water een der twee elementen des levens is. Nu is de macht van God hierin duidelijk tentoongespreid, want, hoewel deze landstreek overvloedig door water besproeid wordt, zijn de Egyptenaren toch bijna omgekomen van dorst. Hij zegt daarna, dat *het land vorschen heeft voortgebracht, die tot in de binnenste kameren der Koningen kwamen*, waardoor God duidelijk heeft verklaard, dat Hij de Werker was van dit wonder. Want, hoewel geheel Egypte wemelde van kikvorschen, moeten toch de huizen der koningen er vrij van geweest zijn. Nu duidt hij hier onder den naam *Koningen* òf de aanzienlijksten des lands aan, of wel de zonen des Konings, die opgevoed werden met het uitzicht op de kroon, want wij weten, dat Egypte toenmaals slechts door *één* Koning werd geregeerd. Laat ons hieruit leeren hoe gemakkelijk en als door eene soort van bespotting God diegenen vernedert, die in het vleesch roemen. Want Hij heeft geen leger op de been gebracht om tegen de Egyptenaren te strijden; Hij heeft ook niet terstond de Engelen gewapend, of van den hemel gedonderd; neen! Hij heeft de kikvorschen doen uitgaan, om den hoogmoed dezes

volks neder te werpen, dat, zooals wij weten, op de geheele wereld met minachting nederzag. Het zou eene groote eer voor hen geweest zijn, om tegenover sterke, machtige vijanden het onderspit te delven, maar hoe smadelijk om door kikvorschen te worden overwonnen! Maar God heeft hierdoor willen toonen, dat Hij geen groot leger van noode heeft om de boozen te verdoen, omdat Hij, wanneer het Hem behaagt, dit als het ware spelenderwijs kan doen.

31. Hij sprak, en er kwam eene vermenging van
vliegen, en luizen in al hunne landstreken. 32. Hij
gaf hun hagel voor regen, en brandend vuur in hun
land. 33. En Hij sloeg hunne wijngaarden en hunne
vijgeboomen, en Hij brak allen boom in hunne land-
palen. 34. Hij sprak, en de sprinkhaan kwam en
de rups, zonder getal. 35. En verslonden al het
gras in hun land, en vernielden de vruchten van hun'
grond. 36. En Hij sloeg alle eerstgeborenen in hun
land, en het begin hunner kracht. 37. En Hij deed
hen uitgaan met goud en zilver, en onder zijne stammen
was er niet een, die zwak was. 38. Egypte was blijde
over hun' uittocht, omdat hunne vreeze op hen ge-
vallen was.

31. *Hij sprak en er kwam.* Door het woord *Spreken* geeft Hij te kennen dat de *vliegen* en *luizen* niet maar bij geval gekomen zijn. Wij weten, dat dit woord uitgesproken is door den mond van Mozes; want hoewel God machtig was te gebieden, heeft Hij zich toch van Mozes bediend als van een' heraut. En God heeft niet minder kracht gelegd in zijn Woord, nu Hij het door een' mensch liet uitspreken, dan wanneer Hij zelf het met eene donderstem van den hemel had gesproken. Want als de Dienaar niets van uit zich zelven spreekt, maar Gods werktuig zijnde, getrouwelijk zijn ambt waarneemt, dan zal de innerlijke kracht des Heiligen Geestes zich paren met zijn uitwendig Woord. Ook hier moeten wij wederom opmerken, dat de Egyptenaren aan vliegen en luizen werden onderworpen, opdat God met des

te grooter versmaadheid hunne weerspannigheid zou breken. Als de Profeet zegt: *Hij heeft hun hagel voor regen gegeven*, duidt hij een zoo heftigen hagel aan, dat men hem niet als bloot natuurlijk kon beschouwen. Het is ook waarschijnlijk dat Egypte aan dit ongemak minder onderhevig is dan andere landen, ja meer, het regent er niet dikwijls, maar het land wordt door de overstroomingen van den Nijl bewaterd. Daarom kwam het den Egyptenaren zoo veel te meer vreemd voor, dat hun land met hagel werd geslagen. God deed het ook vergezeld gaan van vuur, opdat het (verschijnsel) des te schrikbarender zou zijn. De hagel ging dus gepaard met een' stormachtigen dwarlwind, opdat de Egyptenaren, die zich tegen de andere wonderen hadden verhard, desniettemin verbaasd en verschrikt zijnde, zouden bemerken, dat zij met God te doen hadden.

34. *De sprinkhaan kwam.* Deze veldramp kon niet aan het toeval worden toegeschreven, want de sprinkhanen zijn in tallooze zwermen plotseling opgekomen, zoodat zij geheel Egypteland bedekten. Maar het wonder was zeer merkwaardig door het Woord, want daar hij het voorzegd had, werd alle twijfel hieromtrent weggenomen. Daarom zegt de Profeet uitdrukkelijk dat *de rupsen en sprinkhanen op Gods bevel zijn gekomen*, evenals krijgslieden, die zich haasten tot den strijd, zoodra het teeken wordt gegeven. Nu is het wel waar, dat dit ongedierte, als het ons schaadt en de vruchten der aarde verderft, *altijd* een geesel Gods is, maar de Profeet heeft hier een buitengewoon werk van God willen aanduiden. Eindelijk verhaalt de Profeet het laatste wonder, dat door den Engel verricht werd door alle eerstgeborenen te dooden. Ik zal bij het verhaal van dit feit, evenmin als bij dat der vorigen, lang stilstaan, deels omdat zij elders reeds uitvoerig verklaard zijn, en deels ook omdat het nu volstaat de bedoeling des Profeten te kennen. Evenwel, hij legt op deze krachtsbetooning van God meer nadruk door herhaling, als hij zegt, dat *de eerstgeborenen en de bloem hunner kracht gebroken was.* Anderen vertalen het slecht als zij zeggen: Het begin hunner smart. Want, omdat de kracht van den mensch zich toont in de voortteling, noemen de Hebreeën de eerstgeborenen het begin der kracht, gelijk wij bij Genisis 49 : 3 hebben gezegd.

37. *En hij deed hen uitgaan.* Nu looft hij van den anderen kant Gods genade, die het uitverkoren volk voor al deze plagen heeft bewaard. Indien dezen, zoowel als genen, onder deze plagen geleden hadden, dan zou de hand Gods niet zoo duidelijk

zichtbaar zijn geweest. Thans, nu zij van al deze rampen geen het minste letsel hadden ondervonden, wordt ons door dit onderscheid als door eene schilderij de vaderlijke zorge Gods over de zijnen voor oogen gesteld. Om dezelfde reden zegt hij, dat niemand onder hen zwak was, of struikelde, want het werkwoord *côshèl* beteekent zoowel het een als het ander. Ik geef er echter de voorkeur aan, den zin aldus te verstaan: Toen Egypte zijn' ondergang te gemoet ging, was het volk van God krachtig en vrij van alle krankheid. Als hij zegt: *Hij deed hen uitgaan* en daarna: *In zijne stammen*, zien wij eene wisseling van getal die in het Hebreeuwsch dikwijls voorkomt. Want, dat sommigen dit aan God willen toeschrijven, is, vrees ik, al te gezocht.

38. *Egypte was blijde.* Hier toont hij de macht Gods nog door eene andere omstandigheid, te weten: dat de Egyptenaren het uitverkoren volk gaarne lieten uittrekken, hoewel zij niets minder dan dit hadden bedoeld. Want, daar zij hen wel gaarne honderd maal vernietigd wilden zien, dachten zij toch ook in eene netelige omstandigheid te zijn, daarom heeft de vreeze voor wraak hen nog vaster doen besluiten om zelfs de gedachtenis dezes volks uit te roeien. Hieruit volgt, dat het een verborgen werk van Gods voorzienigheid was, dat zij zoo plotseling van zin veranderden. Dat is ook de strekking van hetgeen hij zegt in het volgende vers, nl. *dat zij uitgingen met goud en zilver.* Want nooit zouden de Egyptenaren er toe zijn kunnen komen zich zelven vrijwillig te berooven, om diegenen te verrijken, die zij zoo gaarne van het leven hadden willen berooven. Dit was dus de milddadigheid van God, die alle de schatten der wereld in zijne hand en ter zijner beschikking heeft. Hoewel Hij nu met geweld aan de Egyptenaren had kunnen ontnemen, wat Hij hun had gegeven, neigt Hij toch hun hart zoodat zij zich vrijwillig beroofden *Omdat hunne vreeze op hen gevallen was.* Dit wordt in lijdenden zin genomen. Want de kinderen Israëls vreesden de Egyptenaren niet, integendeel, zij deden hen vreezen; zij verschrikten hen. En de Profeet spreekt van geene gewone vreeze, want een weinig te voren had de vreeze hen tot wreedheid en tyrannie geprikkeld; maar dewijl zij tot aan dien dag met onbedwingbaren hoogmoed gepoogd hadden alle vreeze van zich te werpen, heeft God hen nu plotseling nedergeworpen. Daarom is het niet zonder reden, dat de Profeet onder de krachten Gods vermeldt, dat Hij de woede had verbroken, waarvan de Egyptenaren te voren vervuld waren, zoodat zij diegenen vrij uit lieten trekken, die zij door slaafschen arbeid hadden te gronde

willen richten, alsof Hij nu de schapen eene verschrikking had doen worden voor de wolven.

39. Hij heeft de wolk uitgebreid tot een deksel,
en het vuur om den nacht te verlichten. 40. Hij
riep en Hij deed kwakkelen komen, en verzadigde hen
met brood des hemels. 41. Hij heeft de rots geopend,
en de wateren zijn (er uit) gevloeid; zij gingen door de
dorre plaatsen als eene rivier. 42. Omdat Hij gedacht
heeft aan zijn heilig Woord, dat Hij gesproken heeft
tot Abraham, zijn' knecht. 43. En Hij deed zijn
volk uitgaan met blijdschap, en zijne uitverkorenen met
gejuich.

39. *Hij heeft de wolk uitgebreid.* Hij verhaalt hier zekere wonderen, door welke God zijne genade is blijven betoonen jegens zijn volk in de woestijn. En deze opeenvolging is zeer merkwaardig, want het is geene kleine of geringe bevestiging, die aan het onbegrijpelijk werk der verlossing toegevoegd is, toen God niet afliet van hun Gids te zijn op den weg. Na den doortocht dus door de Roode Zee heeft Hij des daags de wolk uitgebreid om het volk tegen de hitte der zon te beschutten; en des nachts licht Hij hen voor door eene vuurkolom, opdat ook te midden der duisternis eenig teeken van zijne tegenwoordigheid zou gezien worden. En voorzeker is deze volharding een treffend getuigenis geweest van zijne vaderlijke liefde, alsof God openbaarlijk toonde, dat Hij de kinderen Abrahams heeft uitverkoren om hen ten einde toe onder zijne bescherming te houden. Hetgeen nu volgt over de *kwakkelen* verhaalt de Profeet hier met eene andere bedoeling dan aan eene andere plaats. Want dáár wordt het feit voorzeker als gevolg van den toorn Gods, veeleer dan van zijne goedertierenheid, aangeduid, dat Hij eene groote hoeveelheid kwakkelen gezonden heeft, opdat het volk zich zou verzadigen met vleesch (Psalm 78 : 29), gelijk wij ook te voren gezien hebben, dat hun dit wordt verweten. Maar thans hunne ondankbaarheid stilzwijgend voorbijgaande, looft de Profeet de voortdurende goedheid, die Hij hun betoond heeft. Tenzij wij het woord *Vragen* hier in slechten zin willen nemen, omdat het volk Gods niet ootmoedig bidt, maar door zijne gulzigheid

en begeerlijkheid er toe komt om te murmureeren, of liever met God te twisten. Als wij het aldus nemen, dan is het eene uiteenzetting om aan te duiden, dat God (voor een oogenblik) afstand doende van zijn recht, zelfs aan hunne begeerlijkheid heeft toegegeven. Evenwel, daar de zonde [des volks] hier niet verhaald wordt, zoo laten wij ons houden aan hetgeen eenvoudiger is, nl. dat de weldaden Gods, door welke Hij de verlossing heeft bevestigd, welke Hij tot stand heeft gebracht, hier als het ware tot één geheel zijn samengevoegd. Hier volgt nu op, dat zij *met hemelsch brood verzadigd zijn*; en gelijk wij elders gezien hebben, wordt het Manna met dien eerenaam aangeduid. Want, daar het eene natuurlijke zaak is, dat de spijzen, die wij nuttigen, ons door de aarde worden voortgebracht, heeft God toch aan de Joden meer openlijk zijne hand toegereikt, ten einde hen van uit den hemel te verzadigen. En omdat het nu niet genoeg was, dat zij, die honger hadden, door Hem van spijzen werden voorzien, maar dat Hij hun ook te drinken moest geven, voegt Hij er bij, dat de rots geopend werd, en dat van daar de wateren door dorre plaatsen, of door de woestijn, heen zijn gestroomd.

42 *Omdat hij gedacht heeft.* Hij toont opnieuw de reden, waarom God zich zoo goed jegens dit volk betoond heeft, en hen met zoo veel zachtmoedigheid heeft verdragen, te weten, om getrouw te zijn aan zijne belofte, omdat Hij dit verbond met Abraham gemaakt heeft, dat Hij de God zijns zaads zou zijn. Nu is het niet zonder reden, dat de Profeten zoo nadrukkelijk hebben geleerd, dat het vrije verbond de fontein is geweest, waaruit de verlossing is voortgekomen, evenals het voortdurend heil en welzijn des volks. Want op die wijze werd de genade Gods meer bekend, omdat er niets plotseling is geschied, maar God slechts vervulde wat Hij vier honderd jaren te voren had beloofd. God is hun dus voorgegaan met het licht zijns Woords, opdat zijne genade en waarheid niet in duisternis gehuld zouden zijn. Daarom herhaalt de Profeet, dat God door geene nieuwe omstandigheid gedrongen was om zijn volk te verlossen, maar dat Hij de getrouwheid en wezenlijkheid van zijn verbond heeft willen bewijzen, evenals iemand, die een' schat opdelft uit de aarde, waarin hij begraven was. En ongetwijfeld heeft de Profeet ook het geloof zijns volks nog hooger op willen voeren, opdat allen, die daarna komen zouden, er gewisselijk van overtuigd zouden zijn, daar God toen betuigd heeft dat zijn Woord ook voor de toekomende eeuwen vast en onwankelbaar zou zijn, dat Hij voor hen dezelfde zijn zou, die Hij voor de Vaderen geweest

is. Daarom geeft hij een' eerenaam aan het Woord, hetwelk ook na den dood van Abraham altijd zijne levende kracht is blijven behouden. Want God had wel met Abraham gesproken, maar de kracht des verbonds is door den dood eens menschen niet te niet gedaan, zoodat God zich immer waar en getrouw heeft betoond jegens zijn nageslacht.

43. *Hij deed zijn volk uitgaan.* Hier maakt hij melding van *de blijdschap en het gejuich* ten einde de grootheid dezer weldaad nog meer te verheerlijken. Want het was geene kleine zaak, dat de Egyptenaren die door zoo schrikkelijke plagen waren geteisterd, zoodat het gansche land vol was van weeklacht en geween, en er zelfs in ieder huis een doode was, dat dit volk, zeg ik, hetwelk nog zoo kort te voren zuchtte en weende van smart, of liever schier ten doode was overgegeven, nu op eens blijdschap en vroolijkheid aan den dag legde. Door hen *de uitverkorenen Gods* te noemen geeft hij te kennen dat God hun niet gunstig is geweest van wege hunne eigene verdienste, of om de waardigheid van hun geslacht, maar omdat Hij hen had aangenomen, opdat er voor den mensch niets zou overblijven om in te roemen, maar zij alleen in God zouden roemen.

44. Toen gaf Hij hun de landen der Heidenen, zoodat zij in erfenis bezaten den arbeid der volken.
45. Opdat zij zijne inzettingen onderhielden, en zijne Wet bewaarden. Halelujah!

44. *En hij heeft hun gegeven.* Hij geeft de laatste reden op, waarom God zoo dikwijls zijne wonderbare macht heeft tentoongespreid in de verlossing zijns volks; waarom Hij niet afgelaten heeft hen te onderhouden en te beschermen in de woestijn; waarom Hij hen in het bezit gesteld heeft van het land, dat Hij hun had beloofd, nl. opdat zij zich gansch en al aan zijn' dienst zouden wijden. En gewis is dit ook het doel onzer uitverkiezing, dat God een volk op aarde wil hebben, door hetwelk Hij aangeroepen en gediend wordt. Ten einde nu de Joden nog meer tot dankbaarheid op te wekken, verheerlijkt hij de grootheid van Gods genade, zeggende, dat zij *de landen der Heidenen* ver en wijd in bezit hebben, en dat zij thans als door erfrecht bezitten, hetgeen vele volken met groote moeite en zwaren arbeid hadden verkregen, want het meervoud, dat zoowel voor de landen als

de volken gebruikt is, doet de weldaad Gods nog te meer uitkomen. En voorts geeft hij nu eene korte omschrijving van de wijze van God te verheerlijken, nl. *dat zij zijne wet bewaren.* Want het zou niet genoeg zijn de genade Gods slechts te roemen met de tong, zoo er niet de blijken van ware godsvrucht in het leven mede gepaard gaan. En dewijl God alle valsche aanbidding verafschuwt, blijft slechts één middel over om Hem goed te dienen, nl. door zijne geboden te onderhouden.

PSALM 106.

INHOUD: Deze Psalm verschilt van den vorigen, want terwijl dáár aangetoond werd, dat God zich als een goed en milddadig Vader heeft doen kennen voor het volk, dat Hij had uitverkoren, opdat Hij zich in toekomende tijden dienstknechten zou verkrijgen, die Hem in oprechtheid des harten zouden aanbidden en zijn' zuiveren eeredienst zouden bewaren, wordt hier [door den Pofeet] beleden, dat al deze weldaden slecht besteed waren, omdat de Joden altijd het juk Gods van zich afgeworpen hebben, boosaaraardiglijk misbruik hebben gemaakt van zijne genade, zich met velerlei onreinheid hebben bezoedeld, en zich verraderlijk hebben afgewend van zijn Woord. Toch is dit niet zoo zeer eene bestraffing, of aanklacht, als wel eene belijdenis van zonde, ten einde vergeving te erlangen. Want de Profeet begint met den lof Gods, ten einde zich zelven en anderen op te wekken tot goede hope. Daarna doet hij eene gelofte, opdat God zijn' zegen aan het geslacht van Abraham zou blijven schenken. En voorts, na beleden te hebben, dat het volk na zoo velerlei opstand en afval onwaardig was, dat God hetzelve nog verder genadig zou zijn, en dat zij Hem van den beginne af door hunne boosheid, ondankbaarheid, hoogmoed, ontrouw en andere ondeugden tot toorn hadden verwekt, vraagt hij desniettemin toch om genade.

Hallelujah! 1. Looft Jehovah, want Hij is goed,
en zijne goedertierenheid duurt tot in eeuwigheid.
2. Wie zal de mogendheden van Jehovah uitspreken,

en al zijn' lof verkondigen? 3. Welgelukzalig zijn zij, die het recht onderhouden en die te aller tijd gerechtigheid doet. 4. Gedenk mijner, o Jehovah! in het welbehagen uws volks, en bezoek mij met uw heil; 5. Opdat ik aanschouwe het goede uwer uitverkorenen, opdat ik mij verblijde in de blijdschap uws volks; opdat ik mij beroeme met uw erfdeel.

1. *Looft Jehovah.* De vermaning is hier eenigszins in de plaats van een opschrift gebruikt; niet alsof de Psalm niets anders bevatte dan dankzegging, of dan lofvermelding van God, maar opdat het volk uit de weldaden, in vroegere tijden ontvangen, hoop moge putten op verzoening, en op de genade Gods, hoewel Hij nu in toorn tegen hen is ontstoken. Door aldus den lof Gods te zingen, wil hij doen gedenken aan die dingen, waardoor de smart verzacht zou kunnen worden, die zij gevoelden van wege het leed dat zij thans hebben te verduren, en hun moed weder zou kunnen opleven, zoodat zij niet tot wanhoop zouden vervallen.

2. *Wie zal de mogendheden van Jehovah uitspreken?* Dit vers kan op tweeërlei wijze worden verklaard. Want, als wij het samenvoegen met het vers, dat er onmiddelijk op volgt, dan zal de zin wezen, dat niet allen in staat of bij machte zijn, om God te loven, omdat de ongodvruchtigen en boozen niets anders doen dan met hun' onreinen mond zijn' heiligen naam te lasteren, gelijk hiervan gesproken wordt in Psalm 50 : 16. En zoo zal dan op deze vraag dit antwoord worden gegeven: *Welgelukzalig zijn zij, die het recht onderhouden.* Ik geloof echter dat de bedoeling van den Profeet eene andere geweest is, nl. dat geen sterfelijk mensch, al zou hij ook alle krachten inspannen, om den lof Gods te zingen, voor zoo hoogheerlijk een onderwerp bekwaam is, waarvan de grootheid en majesteit ons overstelpt, hoewel hij nu de mogendheden Gods niet zoo hoog verheft om ons te beletten ze te loven, maar er ons veeleer door opwekt nog meer alle krachten daartoe in te spannen. Want, indien wij bij alle vlijt en inspanning nog alles behalve volmaakt zijn, hoe zouden wij dan hieromtrent aan traagheid kunnen toegeven? Nu is dit wel de beste troost en bemoediging voor ons, als wij weten, dat, zoo wij ook te kort komen in vermogen, de lof, dien wij

Gode uit een oprecht hart aanbieden, Hem toch welbehagelijk is. Alleenlijk, laat ons niet koud zijn, want het zou al te ongerijmd wezen, dat zij, die niet tot het tiende deel kunnen komen, daarom niet zouden pogen om ten minste het honderste te bereiken.

3. *Welgelukzalig zijn zij, die het recht onderhouden.* Ik onderscheid dit vers van het vorige, doch met dien verstande, dat het er eenigszins mede verbonden is. Want nadat de Profeet gezegd heeft, dat de grootheid van Gods mogendheden zoodanig is, dat geene tong in staat is ze naar waarde te loven, voegt hij er nu bij, dat de lof, die slechts uit den mond weerklinkt, Gode niet welgevallig is, tenzij het hart er mede instemt, en, wat meer is, dat er eene harmonie is in geheel het leven, die er mede overeenstemt. Nu hebben wij hier eene korte omschrijving der ware godsvrucht, als hij in de eerste plaats beveelt *het recht* te onderhouden, en daarna, dat men *gerechtigheid* zal doen. Ik twijfel niet of hij bedoelt met het eerste lid eene oprechte genegenheid des harten, en dat hij daarna tot de uitwendige werken komt. Want wij weten dat rechtvaardig handelen slechts eene schaduw is, indien men zich niet van ganscher harte toelegt op de rechtschapenheid. Hij eischt ook volharding, opdat niemand denke zijn' plicht gedaan te hebben, als hij niet voortdurend en zonder tusschenpoos rechtvaardiglijk leeft. Want wij zien wel velen, die als een weinigje schuim opwerpen, en anderen eenige teekenen van deugd vertoonen, maar zij volharden niet in hun' loop.

4. *Gedenk mijner, o Jehovah.* Door deze woorden verklaart de Profeet, dat het zijn grootste wensch is, dat God de liefde tot hem zal uitstrekken, die Hij betoond heeft aan zijne Kerk, opdat hij hierdoor moge deelen in al de zegeningen, die God zijnen uitverkorenen heeft geschonken, en die Hij van dag tot dag vernieuwt. Dit wenscht hij echter niet voor zich zelven alleen, want hij formuleert een algemeen gebed in naam der geheele Kerk, ten einde door zijn voorbeeld de geloovigen te leeren hetzelfde te begeeren. *Gedenk mijner,* zegt hij, in het welbehagen uws volks; dat is: Laat de vrije gunst, die het U behaagt uw volk toe te dragen, ook tot mij komen, opdat ik niet van de Kerk afgezonderd zij, maar in het getal der uwen zij begrepen. Want het welbehagen des volks is in lijdelijken zin genomen, van wege de vrije liefde, die God zijnen uitverkorenen toedraagt; maar door het spraakfiguur, waardoor men

het eene woord neemt voor het andere, past hij deze zegswijze toe op de teekenen van de liefde Gods. Want het blijk van Gods genade in de daad en in de ervaring vloeit voort uit de fontein dezer vrije gave. Nu stelt de Profeet de volkomenheid van de gelukzaligheid hierin, dat hij gerekend wordt tot het volk Gods, want hierdoor zal hij gevoelen, dat God hem gunstig gezind is (hetgeen boven alle andere dingen begeerenswaardig is) en dan zal Hij hem ook milddadig jegens hem bevinden. Dit werkwoord *Gedenken* heeft betrekking op de omstandigheid van den tijd, want aan het einde zullen wij zien, dat deze Psalm gedicht werd, toen het volk zich in treurigen en rampspoedigen toestand bevond, zoodat de geloovigen wel eenigszins konden denken, dat zij vergeten waren. Het laatste lid: *Bezoek mij met Uw heil*, heeft dezelfde strekking, want God wordt gezegd diegenen te bezoeken, van wie Hij zich oogenschijnlijk verwijderd heeft, en het heil is eene betooning des welbehagens. Denzelfden zin voegt hij toe aan het volgende vers: *Opdat ik aanschouwe het goede uwer uitverkorenen*, omdat hij begeert de metgezel en deelgenoot te zijn van het goed, dat de uitverkoren Gods altijd hebben gesmaakt. Want het *aanschouwen* is hier genomen voor het genieten, (gelijk algemeen bekend is), zooals: het koninkrijk Gods zien (Joh. 3 : 3), het leven en goede dagen zien (1 Petrus 3 : 10). Want zij, die dit verklaren: Opdat ik zie, dat Gij goed doet aan uwe uitverkoren, vergissen zich, dewijl het vorige vers, waarvan dit afhankelijk is, dezen zin niet toelaat, en hetgeen volgt: *Opdat ik mij verblijde in de blijdschap uws volks, opdat ik mij beroeme met uw erfdeel*, bevestigt de verklaring, die ik er van gegeven heb. Want het blijkt genoegzaam, dat de Profeet deel wenscht te hebben aan al het goede der uitverkorenen, opdat hij tevreden zijnde met een eenig God, veilig en gelukkig zal leven onder zijne hoede en bescherming. Hoewel nu op dat tijdstip de toestand der Kerk ellendig is geweest, houdt de Profeet te midden dier verwarring toch vast aan dit beginsel, dat er niets beters is dan tot de kudde en het volk Gods gerekend te worden, dewijl Hij zich immer als een zeer goeden Vader jegens hen heeft betoond, en de trouwe Hoeder is geweest van hun heil. Hij vraagt slechts behandeld te worden, zoo als God gewoon is zijne Kerk te behandelen. En hij betuigt, dat dit éene voldoende voor hem is, als hij niet gescheiden wordt van wat de geheele Kerk ondervindt. Intusschen is er onder begrepen eene stilzwijgende klacht, dat God aan de zoo zwaar beproefde Kerk zijne goedheid onthoudt, zoodat het is, alsof Hij haar gansch en al had verworpen.

6. Wij hebben gezondigd met onze vaderen, wij hebben verkeerdelijk gedaan, wij hebben goddelooslijk gehandeld. 7. Onze vaders in Egypte hebben uwe wonderen niet begrepen: zij zijn der menigte uwer goedertierenheden niet gedachtig geweest; en hebben gerebelleerd bij de zee, aan de Roode zee. 8. En Hij heeft hen verlost om zijns naams wil, opdat Hij zijne mogendheid bekend maakte. 9. Hij schold de Roode Zee, en zij verdroogde; en Hij deed hen wandelen door de afgronden als in eene woestijn. 10. En Hij verloste hen uit de hand des vijands, en Hij bevrijdde hen uit de hand des tegenstanders. 11. En de wateren overdekten hunne verdrukkers, niet één van hen bleef er over.

6. *Wij hebben gezondigd.* Hieruit blijkt nog duidelijker, dat de Profeet, hoewel hij gesproken heeft in den persoon van een' enkele, toch een vorm van gebed heeft gegeven voor geheel de Kerk, daar hij zich nu met het geheele lichaam daarvan vereenigt. En van hier tot aan het slot van den Psalm ontleent hij aan de feiten der aloude geschiedenis zijns volks de gevolgtrekking, dat hunne vaderen altijd van eene booze en verdorvene gezindhheid zijn geweest; dat zij weerstrevend, ondankbaar en ontrouw zijn geweest jegens God; en hij belijdt tevens, dat hunne opvolgers niet beter zijn dan zij waren, opdat zij er toe zouden komen vergeving te vragen voor hunne zonden En daar wij geene vergiffenis kunnen erlangen, voordat wij er toe gekomen zijn onze zonden te veroordeelen, en dewijl onze stompzinnigheid de deur toesluit voor Gods genade, is het wel volkomen terecht, dat de Profeet onder deze strenge en harde kastijding des volks ootmoedig zijne schuld belijdt, en erkent dat God, indien Hij hen nog strenger wilde straffen, dit in volkomene rechtvaardigheid doen zou. Het was voor de Joden ook zeer nuttig, dat hun hunne zonden voor oogen werden gehouden, omdat, zoodra God ons een weinig streng kastijdt, wij ons terstond inbeelden, dat zijne beloften te niet gedaan zijn. Worden wij er daarentegen op gewezen, dat wij niets meer dan het verdiende loon onzer zonden ontvangen, zoo zullen ons Gods

beloften, waarbij Hij zich verbindt ons genadig te zullen zijn, mits wij ons van ganscher harte van die zonden bekeeren, voor den geest komen. Nu stelt hij de grootheid der zonden in het licht door drie werkwoorden, opdat hun hart niet, als naar gewoonte, slechts licht bewogen zou worden, maar gansch en al verslagen zou zijn. Want wij weten, dat de menschen in de zonde verward zijn als in een net, en dat zij zich zelven sparen en verdragen, totdat zij genoodzaakt worden hun eigen hart te onderzoeken. Ja, wat meer is, als God met hen in het gericht treedt, dan zullen zij welstaanshalve erkennen, dat zij gezondigd hebben, maar de geveinsdheid houdt hen toch in den slaap der gevoelloosheid verzonken. Deze opeenhooping van woorden is dus niet overtollig, als de Profeet zegt, dat *het volk heeft gezondigd*, dat zij verkeerdelijk hebben gedaan, dat zij goddelooslijk hebben gedaan. En gewis, als een iegelijk onzer tot zich zelven inkeert, dan zullen wij al licht oordeelen, dat het ook niet minder noodig is tot eene ware, oprechte belijdenis [van zonden] te worden genoodzaakt, want, hoewel wij ons niet durven vrijspreken, is er toch niemand, die zich niet gaarne achter de eene of andere verontschuldiging verschuilt. Bijna op dezelfde wijze veroordeelt Daniël zijne zonden en die zijns volks (Daniël 9). En wellicht heeft de auteur van dezen Psalm zijn voorbeeld gevolgd. Laat ons dan van die beiden leeren, dat het de eenige manier is om God met ons te verzoenen, als wij streng zijn in het beoordeelen van ons zelven. Ook moeten wij wèl opmerken, dat deze heilige Profeten, hoewel zij nooit van de vreeze Gods en van zijn dienst zijn afgeweken, zich toch als zondaars erkennen, even goed als het volk en dat niet uit geveinsde nederigheid, maar omdat zij er zich wèl van bewust zijn, dat zij door velerlei bederf zijn aangetast, gelijk het onmogelijk is, dat, wanneer de zonde algemeen heerscht en de overhand heeft, de deugdzaamste menschen er niet meer of minder door worden bevlekt. Want zij maken geene vergelijking tusschen hen en de anderen, maar, als zij zich voor den rechterstoel Gods stellen, dan zien zij, dat zij niet kunnen ontkomen. Nu had te dier tijd de goddeloosheid zoo zeer de overhand onder de Joden, dat het niet te verwonderen is, dat zelfs de besten en oprechtsten onder hen, als door de kracht eens stormwinds waren medegevoerd. Daarom is de hoogmoed van hen, die achten dat zij zich nauwelijks aan eene kleine of geringe zonde schuldig maken, zoo veel te meer verfoeielijk; of liever, die zich, ik weet niet wat voor duivelsche volmaaktheid inbeelden, gelijk wij dat heden bij sommige dwepers kunnen zien. Wij moeten het

voorzeker er voor houden, dat Daniël, hoewel hij zeer nauwgezet bij de vreeze Gods is gebleven (en de Heilige Geest zelf verklaart dat hij een der rechtvaardigste menschen is geweest, Ezechiël 14 : 14) toch niet geveinsd heeft toen hij met diepe droefheid des harten zijne zonden en die des volks voor God heeft beleden. Wel is waar, was hij niet zoo als de anderen door den vloed der zonde overstelpt, maar toch wist hij zeer goed, dat hij op velerlei wijze was bevlekt. Nu stelt de Profeet thans niet de vaderen voorop ten einde zijne eigene schuld te verkleinen (gelijk heden ten dage velen achter dit schild wegschuilen, om er alle bestraffing mede af te weren, zeggende, dat zij aldus door hunne vaderen geleerd zijn, en dat hunne slechte opvoeding dus de schuld is van hunne verkeerdheid); maar veeleer om aan te toonen, dat zij, zoowel als hunne vaderen, verdiend hebben om zwaar te worden gestraft, omdat zij van den beginne af, en schier reeds in hunne kindsheid, nooit opgehouden hebben God tot toorn te verwekken door hunne boosheid, en dat wel in toenemende mate. Want op deze wijze doet hij de vaders en de kinderen deelen in eene zelfde schuld.

7. *Onze Vaders.* Hier verhaalt hij hoe het volk reeds van het begin der verlossing ondankbaar is geweest jegens God en zich weerstrevend tegen Hem heeft betoond. En hij verhaalt niet de geschiedenis van slechts een enkel tijdperk, maar het geheele verhaal heeft de strekking om aan te toonen, dat het volk niet afgelaten heeft van zijne boosheid, hoewel God er met eene ongelooflijke goedertierenheid tegen gestreden heeft, waaruit men ziet hoe onbedwingbaar en wanhopig de verdorvenheid dezer natie geweest is. In de eerste plaats bestraft hij de dwaasheid van het volk, die de oorzaak was dezer ondankbaarheid. Want door het *dwaasheid* te noemen vermindert of verkleint hij de zonde niet, gelijk men dit gewoonlijk doet; maar hij heeft de lage en eerlooze stompzinnigheid des volks willen schandvlekken, dat zij van hetgeen zonneklaar is niets hoegenaamd hebben gezien. Want de werken Gods waren zóó blijkbaar, dat zelfs blinden ze moesten zien. Van waar dan eene zoo grove onwetendheid, indien niet daarvan, dat Satan hen van hun verstand heeft beroofd, zoodat zij de wonderen Gods minachtten, die wel in staat waren om zelfs steenen te bewegen Als hij er bijvoegt, dat zij der menigte van Gods goedertierenheden *niet gedachtig zijn geweest*, drukt hij nog duidelijker uit, dat hunne onwetendheid niet te verontschuldigen was, omdat hunne verblindheid veeleer uit hunne domme onachtzaamheid voortkwam, dan uit geen of

gebrekkig onderwijs. Want de oorzaak van hunne onwetendheid was, dat zij de dingen, die gansch duidelijk en verstaanbaar waren, moedwillig in duisternis hebben begraven. Hij wijst er tevens op, dat zij Gods goedertierenheden zeer snel hebben vergeten, hetgeen hunne schuld nog verzwaart. Want het was iets monsterachtigs, dat zelfs de aanschouwing der dingen niet in staat was hun' geest op te wekken. En zoo is het geschied, dat zij nauwelijks uitgetogen zijnde uit Egypte en door de Roode zee waren, of zij gaan zich trotschelijk verheffen tegen hun' Verlosser. Voorwaar geen jaar, en geen honderdtal van jaren had in staat moeten zijn om deze zoo gedenkwaardige krachten en teekenen uit hun geheugen te wisschen. Welk een waanzin was het dan niet, dat zij reeds terstond tegen God beginnen te murmureeren, alsof Hij hen aan hunne vijanden ter slachting had overgeleverd! De Hebreën noemen den zeearm, door welken het volk heengetrokken is, de zee van Soef. Sommigen vertalen dit door Schelf of Biezenzee, en willen, dat dit woord *Soef Bieze* beteekent. Welke nu de afleiding van het woord moge wezen, omtrent de plaats bestaat geenerlei twijfel. Waarschijnlijk heeft men er dien naam aan gegeven, omdat daar ter plaatse vele biezen gevonden worden.

8. *En hij heeft hen verlost.* De Profeet zegt hier wat iedereen reeds gemakkelijk uit den vorigen zin zou kunnen afleiden, nl. dat de Israëlieten verlost werden, niet omdat zij dit waardig zijn geweest, maar omdat God zich heeft willen verheerlijken. Opdat dus zijn heilige naam niet gelasterd zou worden door de Heidenen, heeft God dien hinderpaal weggenomen, en de verlossing, die Hij had begonnen, ten einde gebracht. Nu moet er wel gelet worden op de tegenstelling tusschen den naam van God en de verdienste der menschen, want God op zich zelven ziende, vindt in ons geenerlei oorzaak, die Hem zou kunnen bewegen ons te verlossen. Vervolgens beschrijft hij het middel, waardoor Hij hen verlost heeft, en waarin de onwaardeerbare goedheid Gods nog meer uitblinkt, daar Hij ten gunste van zulk een weerstrevend volk zelfs de orde der natuur veranderd heeft. Als hij zegt, *dat Hij de zee schold*, looft hij daarmede de macht Gods, daar Hij alleen door zijn gebod of wenk de zee heeft opgedroogd door de wateren te gebieden rugwaarts te gaan ten einde tusschen de opgehoopte wateren, die tegenover elkander stonden, een' vrijen doortocht te geven aan zijn volk. En ten einde dit wonder te verheerlijken maakt hij gebruik van een beeld, dat waarschijnlijk aan Jesaja ontleend is, want hij (Jesaja) zegt in hoofd-

stuk 63 vers 13: Gij hebt uw volk doen heengaan door de afgronden, gelijk een paard door de woestijn, zoodat het niet gestruikeld is. Nu bedoelt hij te zeggen, dat het niet zonder de wondere macht Gods geschied is, dat het volk door de zee is heengegaan als of het droog land geweest ware. Nu is het wel mogelijk, dat de woestijn, waarin het volk verwijld heeft, vol van afgronden is geweest, dat de weg moeielijk was, en er vele heuvelen en dalen waren, maar er is toch niet aan te twijfelen, of de Profeet spreekt hier van de macht Gods met betrekking tot den doortocht door de Roode Zee, en dat hij door deze vergelijking nog meer laat uitkomen, dat er in deze zoo diepe zee een effen weg voor hen was. Hij bevestigt ook het wonder als hij zegt, dat *hunne vijanden verdronken zijn*, want, als de zee den kinderen Israëls een' vrijen doortocht geeft, maar hunne vijanden verzwelgt, zoodat *niet één van hen overbleef*, van waar dan dat plotselinge verschil, indien niet daarvan, dat God het eene volk van het andere heeft afgescheiden?

12. Zij hebben geloofd aan zijne woorden, en hebben zijn' lof gezongen. 13. Zij hebben zich gehaast, en hebben zijne werken vergeten, zij verbeidden zijn' raad niet. 14. Zij werden met lust bevangen in de woestijn en hebben God verzocht in eene onbewoonde plaats. 15. En hij gaf hun wat zij hadden gevraagd, en zond magerheid in hunne zielen.

12. *Zij hebben geloofd aan zijne woorden.* Het wordt niet tot hun' lof gezegd, *dat zij geloofden aan zijne woorden, en zijn lof zongen,* maar hij verzwaart hiermede hunne schuld, omdat zij door zoo merkwaardige getuigenissen overtuigd zijnde, toch weder terstond tot hun aard terugkeerden, en alsof zij niets gezien hadden, tegen God begonnen te rebelleeren. Dit nu was wel eene niet te verontschuldigen goddeloosheid, om de uitnemende weldaden, die zij gedwongen waren geweest te erkennen, terstond in vergetelheid te begraven. Om nu de misdaad hunner rebellie nog meer te doen uitkomen, zegt hij, dat door de grootheid van Gods werken het geloof en den lof hun, als het ware, in weerwil van hen zelven, ontrukt werden, omdat zij, hoewel hunne hardheid voor een oogenblik ten onder was gebracht, toch terstond wederom in hun ongeloof zijn vervallen

Nu ontstaat hier eene vraag: want daar het ware geloof den aard heeft van het Woord, en gelijk het Woord een onverderfelijk zaad is, zoo is ook het geloof nooit gansch en al uitgebluscht, hoewel het soms gebeurt, dat het als verstikt is Maar er is een geloof, dat maar *voor een' tijd is*, gelijk Markus het uitdrukt in het 17de vers van het 4de hoofdstuk van zijn Evangelie, en dit geloof komt niet zoo zeer voort uit den Geest der wedergeboorte, als wel uit eene voorbijgaande neiging, en dat dan ook terstond verdwijnt. En zoo looft de Profeet hier dan niet een vrijwillig geloof, maar een geloof dat met geweld afgedwongen is, omdat de menschen, of zij het willen of niet, door het gevoel dat zij hebben van de macht Gods, genoodzaakt zijn Hem eenigerlei eerbied te betoonen. Op deze plaats behoort wèl gelet te worden, opdat de menschen, als zij eens aan God onderworpen zijn, zich niet vleien, maar leeren, dat het ware bewijs en kenmerk des geloofs hierin bestaat, dat zij, het Woord Gods eenmaal ontvangen hebbende, volharden in hunnne gehoorzaamheid aan hetzelve. En om nu de lichtzinnigheid des volks aan te toonen, zegt hij, *dat zij zich gehaast hebben.* Want, dat sommigen dit aldus verklaren, dat zij, na zich op weg begeven te hebben zich haastten om tot aan Mara te komen: zij maken zich hiermede op eene al te onbeduidende wijze af van de zeer krachtige taal, die de Profeet heeft gebruikt om hen scherpelijk te bestraffen van wege dien haast, daar zij slechts één oogenblik geloofd hebben, maar terstond daarop de werken Gods hebben vergeten. Zij zijn in drie dagen van de Zee tot aan Mara gereisd, en toen begonnen zij al te murmureeren tegen God, omdat zij er geen drinkwater vonden. Wij moeten dus hier wederom opmerken, wat wij aan eene andere plaats hebben gezien, nl. dat de menschen om geene andere reden ondankbaar zijn tegen God, dan omdat zij zijne weldaden geringschatten; want als de herinnering aan die weldaden diep ingeworteld was in ons hart, dan zou dit ons als een toom wezen om ons bij zijne vreeze te houden. De Profeet geeft te kennen, waarin hunne overtreding heeft bestaan, nl. dat zij hunne begeerten niet bedwongen hebben tot aan een gelegenen tijd. Want de onmatigheid onzer begeerlijkheden is verbazend, zoodat wij God nauwelijks één dag tijd gunnen. Want, als Hij ons niet terstond tevreden stelt, worden wij aanstonds door ongeduld bevangen, en ten laatste geven wij ons aan wanhoop over. De zonde des volks heeft dus hierin bestaan, dat zij Hem niet in kalmte des gemoeds hebben aangeroepen, dat zij niet geduldig hebben verbeid tot Hij hun gebed verhoorde, maar in hunne onstuimige oproerigheid God als het

ware de wet hebben willen voorschrijven. Om nu het misdadige van hun' haast nog meer in het licht te stellen, gebruikt bij het woord *raad*, omdat het is, alsof de menschen niet kunnen dulden dat God wijs is, en niet, gelijk het betaamt, van zijn' raad willen afhangen, maar zelven meer willen zorgen dan hun geoorloofd is: God willen regeeren, veeleer dan zich door Hem naar zijn welbehagen te laten regeeren. Laat ons dan, ten einde God niet tot toorn te verwekken, vast houden aan dit beginsel, dat wij God voor ons welzijn moeten laten zorgen, naardat Hij oordeelt wat ons nuttig en goed is. En gewis als wij door ons geloof van onze eigene wijsheid ontdaan worden, onderhoudt het in ons de hope en het stilzwijgen, totdat God zijn werk volbracht heeft terwijl ons vleesch immer door haasten en jagen den raad Gods vooruit zal willen loopen.

14. *Zij werden met lust bevangen.* Thans gaat hij voort met op historische wijze te spreken van de zonde, die hij te voren slechts even had vermeld. Als iemand dus vraagt in welk opzicht zij den raad Gods niet hebben verbeid, dan luidt zijn antwoord: Hierin, dat zij aan hunne lusten den vrijen teugel hebben gevierd; want de eenige goede manier om matigheid te betrachten, is God onze neigingen te laten regelen. Daarom betaamt het ons te meer het overmatige der lusten in te toomen, die van nature in ons koken en bruisen. Want zij, die meer begeeren dan hun veroorloofd is, doen God openlijk den oorlog aan, dewijl alle lusten en begeerlijkheden des vleesches zich tegen Hem verheffen. *God verzoeken*, dat is: niet berusten in zijn' wil, maar meer van Hem begeeren, dan Hij ons geven wil. Daar Hij nu op velerlei wijze verzocht wordt, duidt de Profeet hier eene soort aan, te weten, dat het volk vermetel genoeg was om God te beperken bij de middelen, die zij zelven hadden uitgedacht; en aldus het middel verwerpende, dat zij hadden behooren aan te nemen, hebben zij voor God eene nieuwe wijze van werken verzonnen, waardoor zij tot deze redeneering kwamen: Indien God ons niet spijzigt met vleesch, dan denken wij, dat Hij geen God is. En toch had Hij hun genoegzaam van spijze voorzien. Hoewel God nu aan geene middelen gebonden is, wil Hij toch, dat wij onze zinnen en lusten onderwerpen aan de middelen, die Hij verordineerd heeft. Bijvoorbeeld: hoewel God ons wel voeden kan zonder brood, wil Hij toch, dat ons leven door dit middel zal worden onderhouden. Zoo wij dit nu minachten, en Hem eene nieuwe manier willen voorschrijven, dan stellen wij zijne macht op de proef.

15. *Hij gaf hun wat zij hadden gevraagd.* Er is hier eene sierlijke woordspeling; want als wij in het Hebreeuwsche woord *razôn*, dat hier gebruikt is, in plaats van de letter *zaïn* eene *tsade* lezen, dan beteekent het woord *Welbehagen.* De Profeet zinspeelt dus op een gezegde, dat het andere nabijkomt, als hij zegt, dat *God eene magerheid zond in hunne zielen*, hiermede te kennen gevende, dat Hij aan den wensch des volks voldaan heeft, maar op zulk eene wijze, dat zij, die het Manna geringschatten, er niets bij wonnen dan magerheid. Want hij schijnt aan het volk toe te schrijven hetgeen wij dagelijks zien in menschen, die het al te goed en gemakkelijk hebben, inzonderheid als de maag van wege allerlei kwade sappen, geen gezond voedsel kan verdragen, want de zoodanigen hebben nergens smaak in dan in hetgeen verkeerd voor hen is. Hoe meer spijzen zij nu gebruiken, hoe meer zij hunne gezondheid benadeelen, en zoo zullen dan de spijzen zelven magerheid bij hen teweegbrengen. De Profeet schijnt dus de verkeerde neiging van het lichaam over te brengen op den geest, en de Joden te vergelijken bij die teringachtige menschen, aan wie het vele eten van geenerlei nut is, maar hen veeleer schaadt, omdat zij er geen voedsel van ontvangen. De reden hiervan is, dat God de spijze, die zij zoo overmatig hadden begeerd, gevloekt had, opdat de straf hunner zonde hen zou verootmoedigen. Maar nu komt nog eene grootere verkeerdheid aan het licht nl. dat hunne hardnekkigheid en weerstrevendheid hierdoor niet ten onder werden gebracht. Er is een spreekwoord, hetwelk zegt, dat de dwazen wijs worden, als zij het kwaad gevoeld hebben. Zij moeten dus wel verdwaasd en onverbeterlijk geweest zijn, daar zij hunne zonde niet hebben erkend, ook niet toen zij er als ware toe genoodzaakt waren.

**16. En zij benijdden Mozes in het leger, en Aäron,
den heilige van Jehovah. 17. De aarde opende zich,
en verslond Dathan, en bedekte de tent van Abiram.
18. En het vuur werd ontstoken in hunne vergadering,
en de vlam verbrandde de goddeloozen. 19. Zij hebben een kalf gemaakt bij Horeb, en zij bogen zich voor
een gegoten beeld. 20. En zij veranderden hunne eer
in de gedaante van een' kalf, dat hooi eet. 21. Zij
hebben God, hun' Vêrlosser, vergeten, die groote dingen**

gedaan had in Egypte. 22. En wonderen in het land van Cham, geduchte dingen aan de Roode Zee.

16 *Zij benijdden.* Hij vermeldt hier kortelijk eene andere overtreding, waarmede hij echter aan zich zelven, zoowel als aan anderen veel te denken geeft. Want, als het volk door allerlei soorten van zonden te bedenken, zoo vernuftig was om God tot toorn te verwekken, dan moet dit nog meer vreeze bij ons doen ontstaan. Als hij nu zegt, *dat zij Mozes en Aäron hebben benijd*, geeft hij hiermede te kennen, dat zij met duivelschen hoogmoed tegen God zelven zijn opgestaan, zoodat zij het juk, dat hun opgelegd was, van zich wierpen, gelijk Mozes ook gezegd heeft: Wat zijn wij, ik en Aäron? (Numeri 16:11.) Want, als God door hen het volk wilde regeeren, dan was de afkeer van deze regeering niets anders dan een hardnekkig verzet tegen de heerschappij van God zelven. Daarom ligt eene gewichtige beteekenis in het gezegde, dat zij benijd hebben, nl. dat zij, toen God de kinderen Israëls teederlijk heeft gekoesterd onder zijne vleugelen, toch niet tevreden waren met hun' staat en tegen Hem achteruit sloegen. Wat was dan de beteekenis van zoodanige verwoedheid? Was het niet, dat zij God niet langer als hun Voedsterheer wilden verdragen, en zich boven de wolken willen verheffen? Aäron wordt de *Heilige des Heeren* genoemd in dien zin, dat wij zouden weten, dat hij evenmin als Mozes, iets buiten God om was of had. Want in den persoon van den eenen is deze eerenaam aan beiden gegeven, waarmede de Profeet te kennen geeft, dat zij door God zelven tot dezen dienst waren afgezonderd. Hieruit volgt dus, dat Dathan en Abiram door deze orde van zaken omver te werpen, krijg voerden, niet tegen de menschen, maar tegen God, want, voor zooveel in hen is, ontheiligen zij degenen, die God geheiligd heeft.

17. *De aarde opende zich.* De schrikkelijke snoodheid hunner zonde kan afgemeten worden naar de zwaarte der straf; maar de Profeet heeft meer op het oog de hardheid des volks aan te toonen; want, zóó ver was het er van daan, dat zij door plagen of rampen tot inkeer kwamen (hoewel eene zoo ontzettende wrake Gods zelfs de steenen had kunnen bewegen), dat zij zich integendeel in nog grooter woede te buiten gingen. Toch was het eene schrikkelijke waarschuwing *dat de aarde Dathan en Abiram* levend *verslond* met allen, die hen aanhingen,

gelijk ook Mozes gezegd heeft Num. 16 : 29: Indien u iets gewoons wedervaart, zoo gelooft niet, dat God, die in den hemel regeert, u en mij ten Leidsman en Bestuurder is geweest; maar indien er iets nieuws en ongewoons plaats heeft, zooals wanneer de aarde zich opent, zoo gelooft dan ten minste, dat God mij gezonden heeft. Wanneer nu echter de Israëlieten zóó door waanzin vervoerd waren, dat zij toen zelfs tegen God in opstand kwamen, dan blijkt hieruit wel ten duidelijkste, dat zij door eene zeer gevaarlijke krankheid waren aangetast, daar zij zelfs door zoo krachtig een middel niet genezen konden worden. En aangezien de strengheid Gods zelfs de geveinsden verschrikt, was het wel een buitengewone waanzin om aldus op de tanden te knarsen en tegen God te strijden, die hen zoo zwaar had gekastijd. Vraagt men waarom de Profeet de zonde van eenigen aan geheel het volk toeschrijft, dan is het antwoord gemakkelijk; want, hoewel er slechts twee waren, die de bewerkers dezer muiterij zijn geweest, en twee honderd zeventig personen achter zich hebben getrokken, blijkt toch uit hun murmureeren en lasteren, dat het geheele volk door de besmetting aangestoken was. De straf heeft zich niet verder uitgestrekt dan tot de hoofden en aanvoerders van deze booze samenzwering, omdat God haar wilde verzachten en het gemeene volk wilde sparen, dat echter ook niets liever dan eene verandering, iets nieuws, had gewild, zoodat Mozes en Aäron aan allen even onverdraaglijk waren geworden.

19. *Zij hebben een kalf gemaakt bij Horeb.* Hier spreekt hij van den opstand des volks, die het schandelijkste was van alles, nl. dat zij den waren dienst van God verwierpen, en zich een kalf hebben gemaakt. Want, hoewel het hunne bedoeling was om op die wijze God te dienen, bestraft de Profeet toch hunne grove stompzinnigheid, waarmede *zij zich nederbogen voor een gegoten beeld*, en zich God gingen voorstellen onder de gestalte van *een' os, die hooi eet.* Want de Profeet leidt hieruit af, dat hetgeen aan God toekomt, Hem ontnomen wordt, en dat alzoo zijne eer wordt geschonden. En inderdaad, zoo is het: want de afgodendienaars wenden wel grooten ijver voor om God te dienen, doch zoodra zij zich een' zichtbaren god maken, verloochenen zij den waren God, en gaan zich snoodelijk een' afgod maken. Maar hij verwijt hun nog eene grootere goddeloosheid, als hij zegt: *In de gedaante van een kalf, dat hooi eet*, en daar tegenover stelt hij *hunne eer*, of hunne heerlijkheid. Want, aangezien God hen versierde met zijne heerlijkheid, hoe onzinnig was het dan niet, om in zijne plaats niet alleen een os, maar

de levenlooze gedaante van een' os te stellen, alsof er eenigerlei overeenkomst bestond tusschen God, die alle soorten van voedsel schept, en een log dier, dat zich met hooi voedt. Men moet dus wel letten op de bedoeling van den Profeet, te weten, dat wanneer de menschen zich niet vergenoegen met een gewoon bijgeloof, maar, alle schaamte van zich werpende, voor geene monsterachtige buitensporigheid terugdeinzen in hun' godsdienst, hunne verblindheid zoo veel te schandelijker en verfoeielijker is. Indien het volk zich God had voorgesteld onder de gedaante van een' mensch, dan zou dit reeds snood en godslasterlijk zijn geweest, maar hunne domheid is zoo veel te ergerlijker, als zij God gelijk maken aan een' os. Daar de menschen hun leven onderhouden door spijs en drank, en dus het voortduren van dit leven verschuldigd zijn aan levenlooze dingen, bekennen zij daarmede hoe broos hun staat of toestand is. Hoeveel te meer zal men dan niet God onteeren, als men Hem aan het redelooze vee gelijk maakt! Nu wordt door de vergelijking waarvan wij gesproken hebben, de snoodheid der zonde nog meer in het licht gesteld. Immers, welk eene schande was het niet voor het heilige volk, om in plaats van God het doode beeld van een' os te aanbidden! En toch had God zich verwaardigd om zijne heerlijkheid over de kinderen Abrahams uit te breiden als vleugelen, ten einde hun eene hooge eer en waardigheid te verleenen. Door zich zelven daarvan te ontdoen hebben zij hunne schandelijkheid bloot gelegd ten spot en smaad voor alle andere volken. Daarom heeft Mozes, als hij de misdaad der afgoderij beschrijft, het woord *Naaktheid* gebruikt. Mocht iemand nu tegenwerpen, dat de arke des Verbonds het beeld Gods is geweest, dan antwoord ik, dat dit symbool aan de Israëlieten was gegeven, niet om er met hunne gedachten bij te blijven staan, maar opdat het hun eene hulpe zou zijn, om hunne gedachten op te heffen tot de geestelijke aanbidding van God.

21. *Zij hebben God, hun' Verlosser, vergeten.* De Profeet herhaalt voor de tweede maal, dat het volk niet slechts gedwaald heeft door onwetendheid, maar door ondankbaarheid, dewijl God zich reeds overvloedig aan hen had geopenbaard. Zelfs den blinden wordt alle verontschuldiging ontnomen, daar God zich duidelijk genoeg openbaart in de schepping van hemel en aarde. Maar de zonde der kinderen Israëls was nog veel zwaarder, daar zij God verwierpen, nadat Hij op vertrouwelijke wijze gemeenschap met hen had geoefend, en zich tot domme bijgeloovigheden keerden; want er ligt in de titels en benamingen, als hij zegt

dat God, ten einde hun Verlosser te zijn, zijne ongelooflijke kracht van den hemel had geopenbaard. Indien Hij niet meer dan een gewoon, of alledaagsch, teeken zijner macht had gegeven, dan zou toch de gedachte hieraan het volk bij zijne vreeze en zijn' dienst moeten hebben bewaard. Daar echter deze wonderen gansch buitengewoon en zeer treffend, ja vreeselijk waren, was het eene al te groote snoodheid in het volk om aldus de oogen te sluiten en zich aan afgoderij over te geven. Want, gelijk alle duisternis verdreven wordt door het heldere schijnsel der zon, zoo moeten alle verzinselen en dwalingen door zoodanig eene kennis van God te niet gedaan worden.

23. En Hij had gezegd, dat Hij hen zou verdelgen,
ten ware Mozes, zijn uitverkorene, in de bres gestaan
had voor zijn aangezicht, om zijne grimmigheid af te
keeren, dat Hij hen niet verdierf 24. Zij versmaadden
ook het gewenschte land, en hebben zijne woorden niet
geloofd. 25. Zij maakten oproerig geraas in hunne tenten,
en hoorden niet naar het Woord van Jehovah. 26. En
Hij hief zijne hand tegen hen op, om hen te verdelgen
in de woestijn. 27. En dat Hij hun zaad zou verstrooien
onder de Heidenen, en hen zou zaaien door de landen.

23. *En Hij had gezegd dat hij hen zou verdelgen.* Door deze woorden geeft de Profeet te kennen, dat de toorn Gods afgewend zijnde alleen op het gebed, het volk bespeurd heeft, dat het op zeer wonderdadige wijze gered was van het verderf, dat hen reeds van zoo nabij had bedreigd, en zoo wordt hunne hardnekkige boosheid nog meer openbaar, dewijl zij terstond daarna tot hunne vorige gezindheid terugkeerden. Om nu te doen begrijpen hoe grootelijks zij God hadden gegriefd, zegt hij dat God voornemens was hen te verderven; niet alsof God aan menschelijke hartstochten onderhevig was, zoodat Hij zich voor eene wijle vertoornt, en terstond daarna weder bevredigd is en dan van voornemen verandert, want in zijn' verborgen raad had God reeds besloten hun vergeving te schenken, gelijk Hij dit dan ook gedaan heeft. Maar de Profeet spreekt van een ander raadsbesluit, door het welk God het volk heeft willen verschrikken, opdat het de grootte zijner zonden erkennende, verootmoedigd

zou worden. En het is dit berouw, waarvan zoo dikwijls in de schrift wordt gesproken. Niet alsof God in zich zelven veranderlijk was, maar ten einde hen diep te doordringen van het gevoel van zijn' toorn, is Hij genoodzaakt te spreken als een mensch. Het is als wanneer een Koning besloten heeft een' misdadiger te begenadigen, maar hem toch voor zijn' rechterstoel laat verschijnen, ten einde hem beter te doen begrijpen welk eene genade hij hem bewijst. Terwijl God dus zijn verborgen raadsbesluit nog verzwijgt, maakt Hij een raadsbesluit openbaar om aan te toonen, dat het volk eene misdaad had begaan, waardoor het den eeuwigen dood heeft verdiend. Daarna zegt hij, *dat Mozes in de bres heeft gestaan*, om aan te duiden, dat hij God te gemoet kwam met zijne voorbede, uit vreeze dat Hij anders ten uitsterste wrake zou doen. Dit is eene toespeling op het bestormen eener stad, want, als men eene bres heeft geschoten in de muren, zijn de soldaten terstond bij de hand om met hun lichaam die bres te stoppen. Daarom verwijt Ezechiël aan de valsche profeten, dat zij niet gelijken op Mozes, daar zij door hunne vleierijen een' stroomuur opgericht hebbende, ten dage des strijds niet in de bres zijn gaan staan. (Ezech. 13 : 5). Sommige uitleggers zijn van meening, dat de Profeet zinspeelt op de scheiding, die het volk had teweeggebracht door het verbond Gods en die heilige eenheid te verbreken, maar dit komt op hetzelfde neer; want voor de bres of scheur is dit de beteekenis der beeldspraak, dat God, het volk verdedigende door zijne trouw, hetzelve tot muur of bolwerk strekte. En wederom: in toorn tegen hen ontstoken zijnde, kwam Hij hun tegen en zou hen verdaan hebben, indien Mozes niet tusschenbeide ware getreden.

24. *Zij versmaadden*. Dit was een teeken van onbetoombare boosaardigheid, dat zij, na ten doode te zijn verwezen, en nauwelijks gered zijnde uit zoo groot een gevaar, zich wederom tegen God zijn gaan verheffen. Doch wat was nu de oorzaak van hun murmureeren? De minachting van het Heilige Land, hetwelk hun begeerenswaardiger had moeten zijn dan geheel de wereld. Nu is het niet zonder reden, dat Kanaän hier en elders *Het gewenschte land* genoemd wordt, dat hun was toegewezen, opdat zij er als aan Gods vaderlijke borst zouden gevoed en gekoesterd worden, en afgezonderd zijnde van de Heidensche volken, Hem eene zuivere aanbidding zouden toebrengen, of liever, dat hun als een voorsmaak en onderpand der hemelsche erfenis was geschonken. Hoe snood eene ondankbaarheid was het dan niet om deze heilige woonstede van het uitverkoren

volk te minachten! De Profeet verklaart daarenboven dat de oorzaak dezer minachting was, *dat zij Gods Woord niet hebben geloofd*, want, indien zij de belofte Gods hadden aangenomen met zoodanig een geloof als hun betaamde, dan zou zulk eene begeerte naar dit land in hen ontbrand zijn, dat zij alle hinderpalen (die het bezit er van in den weg stonden) te boven zouden zijn gekomen. Doch omdat zij er geen geloof aan sloegen, hebben zij het erfdeel, dat hun was aangeboden, niet slechts niet op prijs gesteld, maar daarenboven nog gerebelleerd in het leger, alsof zij de wapens tegen God hadden opgevat.

26 *En Hij hief zijne hand tegen hen op.* Hier spreekt hij van nog eene andere wrake Gods, waarvan de herinnering zoo diep in hun hart moest wezen, dat zij immer de vreeze levendig in hen moest houden, zoodat zij nu voortaan in voorzichtigheid zouden wandelen. Daar dit echter van geenerlei uitwerking op hen was, moet de verdwaasdheid des volks wel ongeneeslijk zijn geweest. Wel is waar heeft God zich toen nog weerhouden van hen te verdrijven en onder alle volken der aarde te verstrooien, maar de bloote bedreiging er van had moeten volstaan om hun' hoogmoed te bedwingen, indien zij niet gansch en al onhandelbaar waren geworden. *De hand opheffen* kan in tweeërlei zin worden verstaan, want in de Schrift wordt dikwijls gezegd, dat God zijne hand opheft om te straffen; omdat men echter schier eenstemmig van oordeel is, dat de Profeet hier spreekt van den eed, wil ik mij ook gaarne hiermede vereenigen. Nu was de plechtige opheffing der hand gebruikelijk onder hen, alsof zij God daarmede van den hemel wilden doen nederkomen, en daarom wordt dit oneigenlijk aan God toegeschreven, wiens hoogheid alles te boven gaat, en die gelijk de Apostel zegt in Hebreën 6 : 13, bij niemand, die meerder is, had te zweren. Maar hij ontleent dit aan de wijze van doen onder de menschen. De verstrooiing des volks zou dus ontzettend geweest zijn, indien het bezit van het Heilige Land hun niet door het gebed van Mozes behouden ware gebleven.

28. En zij hebben zich gekoppeld aan Baäl-Peor, en zij hebben de offeranden der dooden gegeten. 29. En zij hebben God tot toorn verwekt door hunne werken, en de plage viel op hen. 30. En Pinehas stond op, en oefende gericht, en de plage werd opgehouden.

31. En dit werd hem tot gerechtigheid gerekend van geslachte tot geslachte, en tot in eeuwigheid.

28. *En zij hebben zich gekoppeld.* De Profeet verhaalt, dat de Joden, nadat hun eene zoo schrikkelijke straf was aangekondigd, toch weder onmiddelijk tot een' anderen opstand zijn vervallen. Sommigen denken dat hun als van ter zijde verweten wordt, dat zij zich hadden laten bedriegen door de verlokkingen der vrouwen en zich tot de bijgeloovigheden der Midianieten hadden geneigd. En voorzeker was dit ook het doel en de strekking van Bileams raad, nadat zijne tong door God gebonden was, zoodat hij het volk niet kon vervloeken. Want hij heeft aan Balak den raad gegeven om de maagden onder het volk te brengen, opdat zij door hare zinnelijke liefkoozingen het volk tot eene nieuwe wijze van godsvereering zouden verleiden. Voor zooveel de afgoderij, waarvan hier gesproken wordt, haren oorsprong had in de onwettige huwelijken, achten sommige schriftverklaarders, dat de Profeet de misdaad des volks nog dubbel zoo zwaar maakt door deze omstandigheid, dat zij door zich te hebben laten verstrikken in het net der vrouwen, zich nu ook door een' dubbelen band aan Baäl-Peor hadden verbonden. Hoe dit zij, de Profeet geeft zijne diepe verontwaardiging te kennen over de ontrouw van zijn volk, daar zij den zuiveren eeredienst van God hebbende verlaten, den geestelijken huwelijksband hebben geschonden. Want wij weten, dat, dewijl God de Kerk beschouwt als zijne huisvrouw, deze de afgoden dienende, Hem hare trouw even snoodelijk schendt, als wanneer eene vrouw haren echtgenoot verlaat en zich aan hoererij en echtbreuk overgeeft. Het is genoegzaam bekend dat Baäl-Peor de afgod is geweest der Midianieten, maar omtrent de woordafleiding van dien naam is men het niet eens Baäl beteekent voorzeker zooveel als meester of patroon. En omdat het Hebreeuwsche woord *Paär* openen beteekent, verklaren sommigen het als de *God der opening*, en zij voegen er de oorzaak bij, namelijk, dat zij hunne schaamdeelen voor hem ontblootten, hetgeen ik echter niet als zeker of ontwijfelbaar durf stellen Het kan ook wezen, dat het de eigennaam is van de eene of andere plaats, gelijk wij weten dat meermalen aan de afgoden de namen werden gegeven van de volken, die ze aanbaden. Thans zien wij wat de bedoeling is van den Profeet, nl. dat de Joden eene booze echtscheiding hebben teweeggebracht tusschen hen en God, ten einde zich te verontreinigen door zich bij Baäl te voegen. En hij doet hunne

schande nog te meer uitkomen, als hij zegt, *dat zij de offeranden der dooden hebben gegeten.* Hij bedoelt hiermede hetgeen aan de afgoden geofferd werd, daar het voormaals de gewoonte was de offers te eten, welke hen verbonden aan den waren God, de Levensbron, die niet uitgeput kan worden En deze verwisseling was des te schandelijker, daar zij zich door deze gruwelijke heiligschennis vrijwillig ten doode doemden. Wij weten, dat het feestmaal als het ware een aanhangsel was van den eeredienst, en zoo hebben zij dit dan door hunne offers gewonnen, dat zij God gansch en al verlatende, zich door een huwelijk verbonden met de dooden. Daarom beschuldigt de Profeet hen van eene dubbele schande, nl. dat zij niet alleen hunne knieën voor Baäl hebben gebogen, en hem offeranden gebracht hebben, maar dat zij ook van deze offers hebben gegeten.

29. *En zij hebben God tot toorn verwekt.* Hij verhaalt opnieuw, dat zij door nog eene andere plage gewaarschuwd waren, opdat het zou blijken, dat God altijd de strenge Handhaver is geweest van zijne eer, als Hij dit volk gekastijd heeft, doch zonder eenige nuttigheid, omdat zij door geene plagen verbeterd konden worden. Gelijk hij nu te voren gezegd heeft, dat God door Mozes' voorspraak zich heeft laten verbidden, zegt hij nu, dat de plage gestuit, of genezen werd door bemiddeling van Pinehas. Sommigen vertalen het Hebreeuwsche werkwoord *pillel* door Bidden, maar de andere beteekenis is meer in overeenstemming met den tekst, nl. dat hij, door gericht te oefenen aan den hoereerder en aan de hoer, de wrake Gods door zijn' ijver heeft gestuit. *Hij stond dus op*, d. i. hij weerstond, toen alle anderen door eene laffe en booze onverschilligheid werkeloos bleven. Aangezien de Joden dus wisten, dat de plage door den dienst van één' man werd gestuit, is hunne hardnekkigheid des te minder verschoonbaar, als zij zelfs daardoor niet aflieten van te zondigen Doch laat ons goed begrijpen, dat alle deze dingen ook tot ons gesproken zijn. Want God kastijdt ons wel voortdurend, van uur tot uur, als het ware, en door het voorbeeld van anderen roept Hij ons tot bekeering, maar wie van ons heeft geprofiteerd van zijne roede? En voorts is het wèl opmerkelijk, dat de plage ophield, zoodra Pinehas gericht had geoefend, opdat wij weten, dat het een uitnemend middel is om het vuur van Gods wrake uit te blusschen, als de zondaar zelf het rechterambt uitoefent om zich te straffen, gelijk Paulus zegt in 1 Cor. 11 : 31: Als wij ons zelven oordeelden, zouden wij gewisselijk niet door den Heere geoordeeld worden. En dit strekt ons grootelijks tot eer, als

God ons het oordeel in handen geeft, opdat wij ons zelven straffen voor onze zonden. Men moet echter ook opmerken, dat de plage ophield nadat één enkel man gestraft werd, omdat het volk te dier ure de goddeloosheid verafschuwde, waarmede het bekend was geworden.

31. *En dit werd hem tot gerechtigheid gerekend.* Door den lof voor dien éénen man schandvlekt de Profeet het geheele volk. Want door het getuigenis, waarmede de Heilige Geest de voortreffelijke daad van Pinehas heeft willen eeren, leeren wij hoe afschuwelijk de snoodheid des volks is geweest. Want deze eer bleef niet voor hem alleen, geheel zijn geslacht werd er voor zeer langen tijd door geadeld Daarom wordt die eene Pinehas gesteld tegenover het gansche volk, ten einde het daardoor nog meer smaadheid aan te doen. Nu vraagt men echter hoe de ijver van een bijzonder persoon, die de grenzen zijner roeping overschrijdt door het zwaard te nemen om gerechtigheid te oefenen, door God goedgekeurd werd. Want het schijnt wel dat hij zich onbedachtelijk tot deze zaak heeft begeven. Ik antwoord, dat de Heiligen soms door eene buitengewone aandrift zijn bewogen, die men niet naar den gewonen regel moet beoordeelen. Toen Mozes den Egyptenaar versloeg (Exodus 11 : 12), was hij wèl reeds door God geroepen, daar hem echter de macht des zwaards nog niet was overgegeven, is het zeker, dat hij door eene verborgene aandrift Gods gehandeld heeft. Een zelfde aandrift heeft ook Pinehas bewogen; want hoewel niemand dacht, dat hij met Gods zwaard was gewapend, was hij toch wel verzekerd, dat hem van Gods wege macht was geschonken. Maar er is nog een moeielijker quaestie, en wel deze: hoe deze eene daad aan Pinehas tot gerechtigheid werd gerekend. Paulus bewijst in Romeinen 4 : 3 dat de menschen alleen door het geloof gerechtvaardigd worden, dewijl er geschreven is: Abraham geloofde God, en het is hem gerekend tot rechtvaardigheid (Gen. 15 : 6). Mozes maakt daar gebruik van hetzelfde werkwoord Indien het nu geoorloofd is hetzelfde te antwoorden betreffende de werken, dan zal de reden van Paulus niet slechts zwak, maar ook beuzelachtig zijn. In de eerste plaats moeten wij zien, of Pinehas door één enkel werk gerechtigheid heeft verkregen. Gewis! al zou de Wet ook rechtvaardig maken, zoo belooft zij toch de zaligheid niet voor ieder afzonderlijk werk, maar zij stelt de rechtvaardigheid in de volkomene waarneming van alle geboden. Er rest ons dus alleen te zeggen, dat het werk van Pinehas hem tot gerechtigheid is gerekend, gelijk God aan de geloovigen hunne werken tot gerech-

tigheid rekent, niet om eenigerlei verdienste, die daarin zou zijn, maar uit genade. Want, daar alleen de volmaakte nakoming der Wet (die toch nergens gevonden wordt), gerechtigheid is, kan het niet anders, of alle menschen moeten beschaamd in het stof nederliggen voor den rechterstoel Gods. En hierbij komt nog, dat wanneer ieder werk streng en nauwkeurig onderzocht wordt, er nog altijd vlekken en onreinheden in gevonden zullen worden. Er blijft ons dus geene andere toevlucht dan de vrije genade van God. En nu worden wij niet slechts om niet gerechtvaardigd door het geloof, maar gelijk de maan haar licht ontleent aan de zon, zoo worden ook onze werken door dit zelfde geloof gerechtvaardigd; omdat het gebrekkige er van weggedaan zijnde, zij nu als gerechtigheid geacht worden. In één woord: alleen het geloof, en niet verdienste, verkrijgt voor de personen zoowel als voor de werken den titel van gerechtigheid. Thans kom ik terug tot Paulus. Zijne redeneering, dat wij om niet gerechtvaardigd worden door het geloof, steunt niet op één enkel woord, hij gaat uit van hoogere beginselen, die ik reeds aangestipt heb, te weten, dat alle menschen ontbloot zijn van gerechtigheid, totdat God hen met zich verzoent door het bloed van Christus. En vervolgens, dat geloof het middel is om vergeving en verzoening te verkrijgen, omdat de rechtvaardiheid uit de werken nergens bestaat. Daarom besluit hij volkomen terecht, dat wij alleen door het geloof gerechtvaardigd worden. Nu is aan deze rechtvaardigheid de rechtvaardigheid der werken ondergeschikt (gelijk men zegt) welke werken geenerlei loon verdienen, dan alleen wat God uit loutere goedheid geven wil, voor zooveel Hij ons rekent als rechtvaardigen.

32. En zij hebbên Hem tot toorn verwekt aan het twistwater, en er geschiedde kwaad aan Mozes om hunnentwil. 33. Want zij tergden zijn' geest, en hij sprak met zijne lippen. 34, En zij hebben de volken niet verdelgd, die Jehovah hun geboden had. 35. En zij werden vermengd onder de Heidenen, en zij hebben hunne werken geleerd. 36. En zij hebben hunne afgoden gediend, en zij werden hun verderf. 37. En zij hebben hunne zonen en hunne dochteren den duivelen geofferd. 38. En zij hebben onschuldig bloed vergoten,

het bloed hunner zonen en hunner dochteren, die zij den afgoden van Kanaän hebben geofferd; en de aarde is door bloed verontreinigd geworden. 39. En zij hebben gehoereerd door hunne bedenkselen.

32. *En zij hebben Hem tot toorn verwekt.* De Profeet verhaalt eene nieuwe misdaad, te weten, dat zij met God getwist hebben bij het twistwater, waaraan die plaats ook haren naam ontleend heeft. Want, hoewel de twist tegen Mozes was begonnen, zijn zij, als men de zaak goed van nabij beschouwt, toch eigenlijk tegen God zelven opgestaan. En ten einde de schuld nog meer in het licht te stellen, zegt hij, dat het aan Mozes kwalijk verging om hunnentwil. Nu kan men hieruit afleiden hoe groot de misdaad was, daar God zelfs zijn' dienstknecht niet heeft gespaard, dien Hij boven allen had verkoren. Nu is het zeker, dat Mozes zoodanige straf wel verdiend heeft, maar als wij de bron en oorzaak der schuld zoeken, dan zien wij, dat de ongerechtigheid des volks op zijn hoofd neerkwam. Indien Mozes verstoken was van het voorrecht om het Heilige Land binnen te treden, omdat hij zich in weerwil van zichzelven, door de schuld van anderen tot zonde liet vervoeren, hoe veel te meer is dan de goddeloosheid des volks niet onverdraaglijk, daar zij moedwillig tegen God hebben getwist, en door hunne dwaasheid ook Mozes in hunne schuld hebben betrokken!

33. *Want zij tergden zijn' geest.* Het Hebreeuwsche werkwoord *marah* beteekent eigenlijk *tergen*, maar dewijl het hier in de vervoeging is genomen, die de Hebreën *Hiphil* noemen, geven sommigen er eene overgankelijke beteekenis aan, te weten, dat het volk Mozes heeft doen rebelleeren, hetgeen mij niet mishaagt. Ik deel echter niet de meening van hen, die het Hebreeuwsche woordeke *eth* voor een teeken van den dativus houden, alsof er gezegd was, dat Mozes in opstand is geweest tegen den Geest Gods. Want de Profeet zou niet met zoo scherpe strengheid hebben gesproken van een' val of dwaling uit onbedachtzaamheid. Maar hetgeen ik te voren reeds gezegd heb kan de zaak zeer goed verklaren, namelijk: daar God zoodanige strengheid heeft betoond aan Mozes, die door de verwoedheid des volks als met geweld tot zondigen werd gedreven, moeten de voornaamste bewerkers hiervan nog veel zwaarder hebben gezondigd. Intusschen toont de Profeet, dat

Mozes, hoewel hij om den wille des volks gekastijd werd, toch ook zelf niet geheel zonder schuld was: want hoewel zijn ongeduld opgewekt werd door de muiterij des volks, had hij zich toch standvastiger (in geduld) moeten betoonen. Hij voegt er bij, *dat hij gesproken heeft met zijne lippen*, hetgeen ik op Mozes betrek. Want de gissing van hen, die dit verklaren in dier voege, dat de straf uitdrukkelijk in woorden was aangekondigd, is niet aannemelijk. Want hij verklaart veeleer, dat de geest van Mozes zóó zeer beroerd en bewogen was, dat hij openlijk tegen God heeft gemurmureerd. Daarom geeft de Profeet ons te verstaan, dat Mozes, hoewel hij zachtmoedig en volgzaam van aard was, door de boosheid des volks zóó zeer was bewogen, dat het was alsof het vuur des toorns, dat in hem brandde, door hen aangeblazen was, zoodat hij met een verbitterd hart gesproken heeft: Zou het mogelijk zijn, dat God water voor u doe uitgaan uit de rots (Numeri 20 : 10). Want hij had reeds zoodanigen toorn in zijn hart voelen opkomen, dat hij niet met kalmte naar het gebod Gods kon hooren.

34. *En zij hebben de volken niet verdelgd.* Het komt mij voor, dat diegenen dwalen, die denken, dat hier eenvoudig verhaald wordt welke straf hen heeft getroffen, alsof de Profeet aan de Joden verwijt, dat het hunne eigene schuld was, dat zij de volken niet hebben verdelgd, omdat zij het niet meer waardig waren overwinningen te behalen over hunne vijanden. Veeleer verwijt de Profeet hun eene andere misdaad, nl dat zij traag en nalatig waren in het uitdrijven der Heidenen, of liever, dat zij geweigerd hebben God te gehoorzamen, toen Hij hun geboden heeft het land van hen uit te zuiveren. De ongerechtigheid der Amorieten was reeds ten top gestegen, zoodat het niet te vergeefs was, dat God hen wilde verdelgen van de aarde, voornamelijk opdat hun gezelschap niet schadelijk, den omgang met hen niet verderfelijk zou zijn voor het heilige volk. Want, dit land kiezende tot zijne woonstede, heeft God gewild dat het heilig zou zijn, en gereinigd van alle vuilheid en bezoedeling. Toen het volk dus geweigerd heeft de wrake te volvoeren, die aan hetzelve was opgedragen, heeft het getoond, dat het zich gewillig met die onreinheid wilde vermengen. Daarom zien wij, dat Gods toorn ten zeerste was ontstoken wegens deze onverschilligheid des volks, Ziet, zegt Hij, Ik had geboden dat al deze volken met het zwaard gedood zouden worden; omdat gijlieden mij niet gehoorzaamd hebt, zullen zij u tot doornen zijn; zij zullen u steken in beide zijden, en zij zullen u in de

oogen steken, enz. (Numeri 33 : 55). Want, hoewel het eene soort van barmhartigheid was om hen niet allen te dooden, was het volk toch niet te verontschuldigen wegens zijne geringschatting van de wrake Gods en het land alzoo aan allerlei onreinheid over te laten. En men moet dit wèl opmerken, want de menschen veroorloven zich al te veel vrijheid, hetzij naar deze of naar gene zijde, door òf al te streng te zijn, waar dit niet noodig is, òf der gerechtigheid te kort te doen door al te groote zwakheid. Wij moeten dus afhankelijk zijn van den mond Gods, opdat wij noch in het eene nog in het andere te kort komen. Want indien de Israëlieten veroordeeld worden, omdat zij gansche volken hebben gespaard, wat zullen wij dan zeggen van de Rechters, die als zij slap en laf toegevend zijn voor een klein getal, den teugel vieren aan de goddeloosheid, tot groote schade van het algemeen welzijn?

35. *En zij werden vermengd.* Hij duidt aan wat de vrucht is geweest dezer slecht begrepen menschlievendheid, te weten dat zij verstrikt werden in de goddeloosheden der volken, die zij hadden gespaard. Indien *zij* alleen het land Kanaän hadden bewoond, zou het gemakkelijker voor hen geweest zijn den dienst van God zuiver te houden; maar nu is het niet te verwonderen, dat zij, verlokt door hunne naburen, ontaard zijn, omdat wij maar al te licht geneigd zijn slechte voorbeelden te volgen. Hij spreekt thans van de nakomelingen van hen, die God zoo menigmaal tot toorn hadden verwekt in de woestijn. Hij toont aan, dat zij in geen enkel opzicht beter waren dan hunne vaderen, want, hoewel het geslacht vernieuwd was, werd toch overal hetzelfde ongeloof, dezelfde wederspannigheid en ondankbaarheid gevonden. Deze vermenging met de Heidenen was daarenboven eene openlijke verwerping van de genade; want, daar zij door God waren aangenomen op voorwaarde, dat zij van de Heidensche natiën afgezonderd zouden blijven, hebben zij, voor zoo veel in hen was, die heiliging — of afzondering — te niet gedaan, door zich met hen te vermengen. Als hij er bijvoegt, *dat zij hunne werken geleerd hebben*, geeft hij ons hiermede te kennen, dat niets gevaarlijker is dan omgang te hebben met de boozen, want, daar wij geneigd zijn hunne ondeugden na te volgen, kan het niet anders, of het bederf, waarmede zij in zoo nauwe aanraking komen, moet zich verder verspreiden. Daarom betaamt het ons groote omzichtigheid hieromtrent in acht te nemen, opdat de goddeloozen, als wij gemeenzaam met hen omgaan, ons niet besmetten met hunne ondeugden. Dit is bovenal het

geval, als er gevaar is om in afgoderij te vervallen, waartoe wij van nature allen geneigd zijn. Wat zal het dan zijn als de prikkeling van buiten olie in het vuur komt werpen? De Profeet verklaart alzoo, dat de Joden discipelen zijn geworden van de Heidenen, zoodat zij zich in hunne bijgeloovigheden verliepen. Nu gebruikt hij het woord *dienen*, waardoor de ijdele uitvlucht der Papisten weerlegd wordt, als zij zich verontschuldigen met te zeggen dat zij de beelden niet aanbidden met de aanbidding in den zin van *latria* (dienst) maar van *dulia* (vereering). Maar indien het wettig en geoorloofd is beelden te dienen, dan is het te onrecht, dat de Profeet zijn volk beschuldigt van vreemde goden te hebben gediend. De onderscheiding dus, dat God gediend moet worden met aanbidding, en de beelden met vereering, is al te dwaas. Hij herhaalt, *dat dit hun verderf is geweest*, opdat het des te meer zou blijken, dat zij, na de roede Gods te hebben geminacht, nog hardnekkig aan hunne dwalingen bleven vast houden.

37. *En zij hebben hunne zonen en hunne dochteren den duivelen geofferd.* De Profeet duidt hier eene soort van afgoderij aan, waarin de monsterachtige verblindheid des volks openbaar wordt, nl. dat zij er niet voor teruggedeinsd zijn om hunne zonen en dochteren den duivelen te offeren. Hij gebruikt voorbedachtelijk een hatelijk woord, ten einde het verfoeielijke der misdaad nog meer te doen uitkomen En hieruit leeren wij, hoe nietig de uitvlucht is van onbedachtzamen ijver voor te wenden. Want hoe meer ijver er bij de Joden gevonden werd, hoe meer de Profeet hen van groote goddeloosheid overtuigt, daar zij, door hun' waanzin vervoerd, hunne eigene kinderen niet hebben gespaard. En gewis! indien de goede bedoeling, die de afgodendienaars zich inbeelden te hebben, tot iets nut was, dan zou dit een zeer loffelijk werk zijn geweest, daar zij door hunne eigene kinderen te dooden van geene natuurlijke liefde wisten. Maar als de menschen zich door hunne eigene bedenkselen laten vervoeren, zullen zij, naarmate zij zich meer inspannen en moeite geven, hunne schuld en misdaad grooter maken. Want, welke overeenkomst bestond er tusschen Abraham en hen, van wie de Profeet spreekt? Abraham heeft zich in gehoorzaamheid des geloofs toebereid om zijn zoon te offeren; maar dezen hebben zich met onzinnigen ijver gehaast om alle menschelijke liefde van zich af te schudden en zich wreed te betoonen jegens hun eigen bloed!

38. *Zij hebben onschuldig bloed vergoten.* Hij drukt zich nog scherper en strenger uit ten opzichte van hun' waanzin, omdat

zij, door hunne kinderen te dooden, het land verontreinigden met onschuldig bloed. Want als men de tegenwerping maakt dat Abraham geprezen wordt, omdat hij zijn' eigen zoon niet heeft gespaard, dan is de oplossing dier moeielijkheid gemakkelijk; want, daar hij in reinheid des geloofs Gode gehoorzaam is geweest, is elke vlek der wreedheid uitgewischt. Want, indien gehoorzaamheid meer is dan alle offers (1 Sam. 15 : 22) dan is dit de beste regel der godsvrucht en van goed te handelen. Maar het is een schrikkelijk teeken van den toorn Gods, als zij alleen maar aan hunne bijgeloovige bedenkselen overgegeven zijnde zich verharden tot beestachtige wreedheid. Telkenmale als de Martelaren hun leven veil hebben voor de waarheid, is de ijver van zoodanig een offer Gode welbehaaglijk; maar als de beide Deciussen zich op afschuwelijke wijze den dood wijden, is dit een verfoeielijke heiligschennis. Het is dus niet zonder reden, dat de Profeet de schuld des volks verzwaart door deze omstandigheid, dat eene ontzettende wreedheid het gevolg was van dezen verdorvenen eeredienst. En het is niet zonder reden dat hij hun verwijt, dat het land, welks inwoners God geboden had uit te roeien, opdat Hij zijne bijzondere woonstede zou hebben, waar Hij gediend werd, verontreinigd is geworden. De Israëlieten zijn dus in dubbelen zin slecht geweest, daar zij niet slechts het land door hunne bijgeloovigheden hebben verontreinigd, maar ook, door hunne kinderen wreedaardiglijk te vermoorden God van zijn recht hebben beroofd en in zekeren zin hebben bedrogen.

39. *En zij hebben zich verontreinigd.* Hij komt nu tot de algemeene gevolgtrekking dat de Joden zich op allerlei wijze hadden verontreinigd, nadat zij tot de manier van doen der Heidenen waren vervallen, want in alle de bedenkselen der menschen is niets dan onreinheid. Want hij noemt *Werken der menschen* allerlei eerediensten, die zij zich uitgedacht hebben, zonder (of in tegenspraak met) het gebod Gods; alsof hij zeide, dat de ware heiligheid van den godsdienst voortkomt uit het Woord, en dat alles wat de menschen uit zich zelven er aan toevoegen, onheilig is, en door deszelfs stank bederf brengt in den eeredienst van God te dienen, maar alles wat zij door hun' ijver verkrijgen, is dat de Heilige Geest verklaart, dat zij door den stank van hunne verontreiniging en van hunne hoererijen God tot een' walg waren geworden. Want de geestelijke kuischheid bestaat hierin, dat men overal en in alles bij het Woord Gods blijft.

40. En de toorn van Jehovah is ontstoken tegen zijn volk, en Hij heeft een' gruwel gehad aan zijn erfdeel. 41. En Hij gaf hen over in de handen der Heidenen, en hunne vijanden hebben over hen geheerscht. 42. En hunne tegenstanders hebben hen onderworpen, en zij zijn gekweld geworden onder hunne hand. 43. Hij heeft hen menigmaal verlost; maar zij hebben Hem getergd met hunne verzinselen, en zij werden terneder gebracht in hunne ongerechtigheid. 44. En Hij heeft gezien, dat zij in benauwdheid waren, en heeft hun geroep gehoord. 45. En Hij heeft gedacht aan zijn verbond met hen, en het heeft Hem berouwd naar de grootheid zijner goedertierenheden. 46. En Hij heeft hun genade doen vinden voor het aangezicht van allen, die hen gevankelijk hadden weggevoerd.

40. *En de toorn van Jehovah is ontstoken.* De zwaarte der straf bevestigt wat wij zoo even gezegd hebben, nl. dat het geen klein vergrijp was, dat het volk de vermetelheid had den eeredienst Gods te vervalschen. Maar het volk heeft zijne ongeneeslijke boosheid nog meer getoond door dat het ook toen nog niet tot waar berouw en bekeering is gekomen. En gewis was het eene schrikkelijke wrake Gods, dat het volk, hetwelk Gods heilig en verkoren erfdeel was, aan het welgevallen der Heidenen was overgeleverd, die echter slechts slaven van den duivel waren. Toen hadden zij ten minste een' gruwel moeten hebben van de booze daden, ter oorzake waarvan deze ontzettende rampen over hen gekomen waren. Daarom stelt de Profeet de zaak in nog veel donkerder kleuren voor, als hij zegt, *dat zij door hunne vijanden onderworpen en gekweld zijn geworden.* En ook hierin komt hunne dwaasheid en schuld nog meer uit, dat zij na zoo veel versmaadheid toch nog niet waarlijk onder de machtige hand Gods verootmoedigd zijn geworden. Want lang te voren zijn zij reeds door Mozes gewaarschuwd geworden, dat zij niet maar bij geval tot deze harde slavernij waren gekomen, en ook evenmin door de kracht of macht hunner vijanden, maar omdat God hen overgeleverd, ja schier verkocht had aan hunne vijanden.

Nu was het eene zeer gerechte wrake, dat zij, die geweigerd hadden het juk Gods te dragen, overgeleverd werden aan tyrannen om gekweld en verdrukt te worden, en dat zij, die het niet konden verdragen om door Gods vaderlijk bestuur geregeerd te worden, overgeleverd werden aan hunne vijanden om door hen onder hunne voeten te worden vertreden

43. *Hij heeft hen menigmaal verlost.* Evenals de booze hardnekkigheid des volks aangetoond werd door het feit, dat zij zelfs na de zeer strenge kastijdingen Gods zich niet hebben verbeterd, zoo bewijst de Profeet thans hunne schrikkelijke hardheid des harten uit het tegenovergestelde geval, namelijk dat zij ook evenmin door de weldaden, die zij van God ontvingen, tot gehoorzaamheid gebracht werden. Men ziet wel, dat, als zij verdrukt werden, zij gezucht hebben onder den last, maar als God niet slechts de straf verzacht heeft, maar hun eene wonderbaarlijke verlossing had geschonken, is dan hun val daarna nog te verontschuldigen? Maar wij hebben ons te herinneren, dat hier de natuurlijke aard van geheel het menschelijke geslacht ons als in een' spiegel wordt voorgehouden; want, God beproeft wel om ons op de eene zoowel als op de andere wijze op den rechten weg te brengen, maar hoevelen zijn er niet, die zich toch immer gelijk blijven! Als Hij ons tot onderwerping brengt door kastijding, of ons verteedert door zijn goedertierenheid, dan is dit toch slechts voor een oogenblik, want terstond daarna vervallen wij in dezelfde ondeugden, ja, hoe dikwijls Hij ook kastijding op kastijding, of goedertierenheid op goedertierenheid laat volgen. Wat de Joden aangaat, hun onverstand en hunne ongevoeligheid waren gewis onverdraaglijk, daar zij, na zoo vele malen verlost te zijn, toch altijd weder opnieuw in opstand kwamen. Want de Profeet zegt, *dat zij God toch nog door hunne booze verzinselen hebben getergd.* Daarna herhaalt hij, dat zij een rechtvaardig loon kregen voor hunne booze daden, daar zij in hunne ongerechtigheid ternedergebracht werden. Nu verhaalt hij wederom, dat hun gekerm verhoord werd, hoewel zij al die rampen volkomen verdiend hadden. Hieruit zien wij dat God met eene onverwinlijke goedertierenheid gestreden heeft tegen hunne boosheid. Immers, welk eene barmhartigheid was het niet het geroep te hooren van hen, die hunne ooren toegestopt hadden voor zijne bestraffingen en bedreigingen! Toch heeft Hij hun' duivelschen waanzin door deze volharding in goedertierenheid niet overwonnen.

45. *En Hij heeft gedacht aan zijn verbond.* Hij toont de oorzaak aan van deze groote zachtmoedigheid en lankmoedigheid, nl. dat God gedacht heeft aan zijn verbond. En hiermede verklaart hij niet slechts dat de vergeving gansch vrij en om niet was, maar hij maakt tevens gewag van de booze verblindheid van hen, die door zoodanige middelen toch niet teruggevoerd werden tot het verbond, in hetwelk zij wèl zagen, dat hun heil was gelegen. Hij verwijt hun echter bovenal hunne ondankbaarheid, omdat zij verdiend hebbende om verdelgd te worden, toch niet erkend hebben, dat zij uit loutere barmhartigheid Gods gespaard zijn gebleven. Dit drukt hij nog sterker uit in het tweede lid, als hij zegt *dat God hun vergeving heeft geschonken naar de grootheid zijner barmhartigheden.* Want daar God alle de schatten zijner goedertierenheid heeft moeten aanwenden om hen te verlossen, kan men hieruit opmaken wat zij verdiend hadden. Door het woord *berouwen* wordt geene verandering te kennen gegeven in God, maar slechts in de kastijdingen. Want door de straffen te verzachten, of zijne hand te weerhouden ten einde zijne oordeelen niet uit te voeren, schijnt er in den raad Gods in zekeren zin verandering te zijn gekomen. Daarom spreekt de Schrift aldus naar onze bevatting, tegemoetkomende aan onze onwetendheid.

46. *En hij heeft hen genade doen vinden.* Evenals hij te voren gezegd heeft, dat de Joden overgeleverd waren in de handen hunner vijanden, doordat alleen de toorn Gods de tegenstanders had gewapend om hen onder hunne heerschappij te brengen, zoo zegt hij nu, dat diezelfde God hunne vijanden goedertieren had gemaakt, terwijl zij te voren op zeer wreedaardige wijze zijn oordeel aan hen hadden voltrokken. Dewijl dus de harten der menschen door Gods hand worden bestuurd, zoodat Hij ze òf aanvuurt tot wreedheid, òf neigt tot zachtmoedigheid, al naar het Hem goeddunkt, is het geschied, dat, zoolang zijn toorn was ontstoken tegen het volk, ook hunne vijanden met een' onverzoenlijken haat tegen hen waren vervuld. Maar zoodra Hij verzoend was, is niet slechts dit vuur, hetwelk uit den oven zijns oordeels voortkwam, uitgedoofd, maar werd ook de wreedheid verkeerd in barmhartigheid. Want zoodanig eene verandering, waardoor wreede en barbaarsche vijanden vriendelijk gezind werden *voor*, en barmhartigheid betoonden *aan*, degenen, die zij te voren hebben gehaat, zou ongelooflijk zijn geweest, indien door de voorzienigheid Gods de wolven niet in lammeren waren verkeerd.

47. Verlos ons, Jehovah, onze God! en verzamel ons uit de Heidenen, opdat wij den naam uwer heiligheid loven, en ons beroemen in uwen lof. 48. Geloofd zij Jehovah, de God Israëls, van eeuwigheid, en tot in eeuwigheid, en het gansche volk zegge Amen. Halleluja!

47. *Verlos ons.* Aan het slot van den Psalm ziet men, dat hij gedicht werd toen het volk zich in treurige verstrooiing bevond. En hoewel er sedert Haggaï en Maleachi geene groote Profeten onder het volk meer waren opgestaan, is het toch waarschijnlijk, dat sommigen der Priesters door den geest der profetie bezield zijn geworden, en het volk ten minste de zoo noodzakelijke vertroostingen hebben gebracht. Ik voor mij acht, dat, nadat het volk opnieuw verstrooid was geworden onder de tyrannie van Antiochus, deze vorm van gebed voor de behoefte van het oogenblik gegeven is geworden, waardoor het volk, terwijl het zich deze aloude geschiedenis voor den geest bracht, erkende dat hunne vaderen op velerlei wijze den toorn Gods hadden opgewekt van het eerste oogenblik af, dat Hij hen had verlost. Want het was noodig, dat het volk waarlijk verootmoedigd werd, opdat het niet zou murmureeren tegen de kastijding Gods. En daar God nu vergeving had geschonken aan degenen, die dit niet waardig waren, gaf dit hoop voor de toekomst, mits zij van ganscher harte begeerden met Hem verzoend te worden, inzonderheid dewijl de herinnering aan het verbond hier wordt bezongen, en het vertrouwen hierop het voor hen wettig en geoorloofd doet zijn God aan te roepen, ook nadat zij tegen Hem hadden overtreden. Daar God hen tot zijn bijzonder volk had verkoren, vragen zij, dat Hij de leden, die hier en daar verstrooid zijn, tot één lichaam bijeen zal vergaderen, volgens deze Profetie van Mozes: Al waren uwe verdrevenen aan het einde des hemels, van daar zal u de Heere, uw God vergaderen (Deut. 30 : 4); hetgeen vervuld is geworden, toen de menigte, welke hier en daar verstrooid was, bijeenvergaderd werd in eenheid des geloofs. Want, hoewel dit volk het aardsche koninkrijk en zijne staatsinrichting nooit herkregen heeft, was dit eene veel gelukkiger bijeenvergadering, als zij, ingelijfd zijnde, in het lichaam van Christus, overal, aan welke plaats zij zich ook bevonden, door den heiligen en geestelijken band des geloofs innig aan elkander, evenals ook aan de geloovigen uit de volken verbonden zijn geworden, ten einde ééne Kerk uit te maken,

die over de geheele aarde verspreid is. Hij voegt er ook het doel bij der verlossing, namelijk, *opdat zij den naam Gods zouden loven.*

48. *Geloofd zij Jehovah.* Hier matigt hij de wenschen en begeerten des volks in dier voege, dat de arme ballingen ook te midden van hun zuchten en kermen niet nalaten lof en dank te brengen aan God, hetgeen wèl opgemerkt moet worden; want, als wij in nood en ellende zijn, zal er op de honderd niet één gevonden worden, die kalm en vreedzaam tot God nadert, maar wij zullen òf door een koud en onverschillig bidden, òf door klagen en gemelijkheid onzen hoogmoed openbaren. En toch is het eenige middel om door God te worden verhoord, dat wij ons met nederigheid en zachtmoedigheid onderwerpen aan zijne kastijdingen, en het kruis dragen, dat Hij ons oplegt. Daarom is het niet zonder reden, dat de Profeet de arme ballingen opwekt om God te loven, ook wanneer Hij hen eenigszins streng kastijdt. Dat is ook ook de strekking van de zinsnede: *Het gansche volk zegge Amen*, alsof hij gebood, dat allen met den lof Gods zouden instemmen, hoewel zij in het bijzonder, zoowel als in het openbaar, onder zeer zware rampen gebukt gingen.

PSALM 107.

INHOUD: Hij leert ten eerste, dat de menschelijke zaken niet door het onstandvastige noodlot worden geregeerd, maar dat in de verschillende wisselvalligheden, die de wereld aan het toeval toeschrijft, de menschen aan de oordeelen Gods hebben te denken. Dat daarom alle tegenspoeden en rampen, waardoor de menschen getroffen worden, zoo als schipbreuken, onvruchtbaarheid, ballingschap, krankheden, nederlagen in den krijg, even zoo vele getuigenissen zijn van den toorn Gods, waardoor God de menschen van wege hunne zonde voor zijn' rechterstoel daagt; terwijl voorspoed en blijde uitkomsten toegeschreven moeten worden aan zijne genade, opdat Hij altijd den lof moge ontvangen, die Hem toekomt, hetzij als goedertieren Vader of rechtvaardig Rechter. Aan het slot richt hij zijn woord tegen de wereldlingen, die bij zulke duidelijke blijken van Gods voorzienigheid, nog blind blijven.

1. Looft Jehovah, want Hij is goed, want zijne goedertierenheid is in der eeuwigheid. 2. Dat zulks de bevrijden van Jehovah zeggen, die Hij van de hand des kwellers verlost heeft. 3. Die Hij verzameld heeft uit de landen, van het Oosten en van het Westen, van het Noorden en van het Zuiden. 4. Die van den weg afdwaalden in de woestijn; zij hebben geene stad ter woning gevonden. 5. Hongerig en dorstig zijnde, zoodat hunne ziel in hen bezweek. 6. En zij hebben geroepen tot Jehovah in hunne benauwdheid; Hij heeft hen verlost uit hunne angsten. 7. En Hij voerde hen terug op den rechten weg, om te gaan tot eene stad ter woning. 8. Dat zij voor Jehovah zijne goedertierenheid loven, en zijne wonderwerken voor de kinderen der menschen; 9. Want Hij heeft de begeerende ziel verzadigd, en de hongerige ziel met goed vervuld.

1. *Looft.* Dit vers hebben wij reeds verklaard, want het is ook het begin van den vorigen Psalm. De Joden hebben er zeer dikwijls gebruik van gemaakt, en het was de gewoonte om het als refrein in andere liederen te voegen, zoodat wanneer één groep van zangers een' Psalm zong, een andere groep, die daar tegenover stond, bij ieder vers inviel met *Looft Jehovah want Hij is goed*, enz. De dichter, wie hij ook moge geweest zijn, heeft dus dit bekende en veelvuldig gebruikte vers als algemeene inleiding gebruikt voor zijn' Psalm. Vervolgens daalt hij af tot de bijzonderheden. En dan wekt hij in de eerste plaats diegenen op tot lof en dank, die van eene verre en moeielijke reize, of wel uit slavernij en gevangenschap veilig en wel in hun eigen huis zijn teruggekeerd. En hij noemt hen *de bevrijden Gods*, omdat zij verdwaald zijnde in woestijnen en eenzame plaatsen, meermalen belet zouden zijn terug te komen, indien God hen niet bij de hand had geleid en zich aldus als hun Gids had betoond. Evenwel, hij wil dit niet verstaan hebben van alle reizigers zonder onderscheid, maar alleen van hen, die òf door eene vijandige macht, òf door eenigerlei ander geweld en noodzakelijkheid, zich in verre landen en in vele en groote gevaren

bevonden, ja zelfs door zeeroovers of landroovers gevangen werden gehouden. Daarom wijst hij er op, dat het niet maar bij geval is, dat zij aldus gekweld zijn geworden, evenmin als het bij toeval was, dat zij weder in hun eigen land teruggevoerd zijn; maar dat het door de voorzienigheid Gods is geweest, dat zij aldus als zwervelingen omgedoold hebben. Men zou het tweede vers wel met het eerste kunnen samenvoegen, alsof de Profeet hun, tot wie hij spreekt, gebood dit welbekende lied te zingen. Men kan het echter ook zeeer goed afzonderlijk lezen, en wel dus: Dat de bevrijden des Heeren, die ten laatste uit de gevangenschap in hun eigen land teruggekeerd zijn, thans te voorschijn treden, om deel te nemen aan den lof Gods en het verhaal te doen van Gods genade, die zij ervaren hebben in hunne verlossing. Hoewel dit nu gewoonlijk wedervaren is aan de Joden, die eene verre reize ondernomen hadden, omdat zij hun eigen land nauwelijks konden verlaten, zonder op ruwe en moeielijke wegen te komen en van allerlei gevaren omringd te zijn, strekt deze leer zich toch ook uit tot geheel het menschelijk geslacht. En zij doet hen gedenken, hoeveel malen zij van den rechten weg afgedwaald zijn en nergens eene plaats vonden om te overnachten, gelijk dit gewoonlijk het geval is als men zich in weinig bezochte landstreken bevindt. Ja, al zou iemand zich slechts in een woud bevinden, waar hij den weg niet kent, zal hij dikwijls gevaar loopen de prooi van wolven en leeuwen te worden. Doch hij spreekt hier inzonderheid van hen, die in woeste plaatsen verdwaald zijn, en er door honger en dorst worden gekweld. Want het is zeker, dat de zoodanigen (tenzij God hun te hulp komt) ieder oogenblik in doodsgevaar zijn.

6. *En zij hebben geroepen.* De werkwoorden in den verleden tijd, duiden hier eene voortdurende handeling aan, gelijk de spraakkundigen dit noemen. Hij wil dus zeggen, dat zij, die in de woestijn verdwaald zijn, dikwijls door honger en dorst gekweld worden omdat er geene plaats is, waar zij eene toevlucht kunnen vinden; en wanneer de hoop hen dan verlaten heeft, roepen zij tot God. Nu is het zeker, dat God zeer vele menschen in hun' nood te hulp komt, hoewel zij niet tot Hem bidden; maar het was niet zoo zeer de bedoeling van den Profeet om hier het geloof te prijzen der godvruchtigen, die God van ganscher harte zoeken, als wel om de algemeene neiging van het menschelijk hart te schetsen. Want, hoewel er velen zijn, die hunne hoop volstrekt niet op God gericht hebben, is er toch eene verborgene aandrift in hen, die hen, als zij zich in nood of

gevaar bevinden, uitdrijft tot God, waardoor hun dan de bekentenis wordt ontwrongen, dat men van niemand anders dan van Hem alleen redding moet vragen of verwachten. Ja zelfs zullen zij, die hoegenaamd geen' godsdienst hebben, maar integendeel in hun' tijd van voorspoed en weelde met God spotten, in weerwil van zichzelven gedwongen worden zijn' Naam aan te roepen. Het was ook ten allen tijde het gewone doen der Heidenen om den godsdienst voor eene fabel te verklaren, maar als zij door den nood gedrongen werden, God ter hulpe te roepen. Doen zij dit nu uit kortswijl? Gewis niet, maar door eene verborgene aandrift in hunne natuur worden zij gedrongen den Naam Gods te eeren, dien zij te voren hadden bespot. Naar mijn oordeel dus geeft de Profeet ons hier het verhaal van hetgeen gemeenlijk plaats heeft, nl. dat de menschen, ook als zij geen greintje godsdienst bezitten en niets van God willen weten of met Hem van doen willen hebben, door de Natuur geleid en geleerd worden om God aan te roepen, als zij in grooten nood of gevaar zijn, hoewel zij dan niet het minste begrip hebben van hetgeen zij doen Dewijl zij nu aldus tot God roepen, als zij in nood of gevaar zijn, en nergens hulp voor hen te verkrijgen is, blijkt hieruit ten duidelijkste hunne laagheid en lafhartigheid, daar zij in vrede en rust God veronachtzamen, alsof de voorspoed hunne zinnen had beneveld. En niettegenstaande er een zaad van godsvrucht in hun hart gezaaid was, hebben zij toch nooit anders dan door beproeving en kastijding wijs willen worden, ik bedoel wijs in dier voege, dat zij zich herinneren, dat er een God in den hemel is. En nu moet men hier niet niet met het sarcastisch gezegde aankomen van dien spotter van ouds, die in een' tempel komende, waar hij vele opschriften zag, welke eenige kooplieden daar geplaatst hadden ter herinnering, dat zij door Gods gunst en genade uit eene schipbreuk waren gered, zeer schander en geestig scheen te zijn, toen hij zijde: o! maar men houdt hier geene lijst bij van hen, die verdronken zijn, en wier aantal oneindig is. Misschien had hij wel reden om aldus met de afgoden te spotten Maar al is het waar, dat er honderd maal meer menschen in de zee blijven dan er van terugkomen, wordt de glans van Gods goedertierenheid hier toch volstrekt niet door verduisterd, al is het ook dat Hij tegelijkertijd zijne oordeelen volvoert. Hetzelfde kan ook gezegd worden van reizigers, die hier en daar heentrekken: als velen van hen omkomen van honger en dorst, en anderen van koude, en nog anderen door wilde dieren worden verscheurd en verslonden, dan zijn dit even zoo vele oordeelen Gods, die Hij ons voor

oogen stelt. Hieruit kunnen wij afleiden, dat een gelijk lot ook de overige menschen zou treffen, indien God er niet voor zorgde om een deel van hen te bewaren; en zoo handelt Hij dan als Rechter, als Hij sommigen onder zijne hoede en bescherming neemt om in hen getuigenis te geven van zijne barmhartigheid, terwijl Hij de anderen zijne strengheid doet ondervinden. Het is dus niet zonder reden, dat de Profeet er bijvoegt, dat zij door de hand Gods op den rechten weg geleid worden om eene geschikte woonstede te vinden, en hen daarom opwekt om Hem dankzegging toe te brengen. En ten einde deze weldaad nog meer te bevestigen, voegt hij de wonderwerken Gods bij zijne barmhartigheid, alsof hij zeide, dat Gods genade in deze weldaad te duidelijk uitblinkt, om niet door allen erkend te worden, en dat zij, die zwijgen, na aldus verlost te zijn, den glans der wondere werken Gods niet minder verdonkeren, dan wanneer zij het licht der zon onder hunne voeten gingen vertreden. Want, wat zou men anders kunnen zeggen, daar toch ons natuurlijk gezond verstand ons dringt, om wanneer wij in nood of verlegenheid zijn, ons tot God te wenden? Als wij Hem zoo snel vergeten, zou men dan kunnen loochenen, dat de Heerlijkheid Gods door onze boosheid en ondankbaarheid als uitgedoofd wordt?

10. Die in duisternis en de schaduw des doods wonen, gebonden door angst en ijzers; 11. Omdat zij wederspannig zijn geweest tegen Gods geboden, en den raad des Allerhoogsten hebben veracht. 12. Die hun hart door droefenis heeft vernederd; zij zijn gestruikeld en er was geen helper. 13. Zij hebben geroepen tot Jehovah in hunne benauwdheid, en Hij heeft hen verlost uit hunne angsten. 14. Hij voerde hen uit de duisternis en de schaduw des doods, en Hij heeft hunne banden verbroken. 15. Laat hen voor Jehovah zijne goedertierenheid loven, en zijne wonderwerken voor de kinderen der menschen. 16. Want Hij heeft de koperen deuren gebroken, en de ijzeren grendelen in stukken gehouwen.

10. *Die in duisternis en de schaduw des doods wonen.* Hier

maakt de Profeet melding van een ander soort van gevaar, in hetwelk God de kracht en de genade tentoonspreidt, die Hij aanwendt tot bescherming en bewaring der menschen. Gelijk ik reeds gezegd heb: de wereld noemt deze stormen een spel van het noodlot, en van de honderd is er niet een, die nog iets voor Gods voorzienigheid overlaat. Maar de Profeet eischt nog eene andere wijsheid van ons, te weten, dat wij in allen tegenspoed en leed de oordeelen Gods, en in alle verlossing en uitredding de goedheid Gods zullen zien; want gewis! niemand valt bij geval in de handen zijner vijanden, of in die van roovers, evenmin als iemand bij geval bewaard blijft; maar wij moeten vasthouden aan dit beginsel, dat alle beproevingen geesels Gods zijn, en dat er geen ander geneesmiddel voor is dan zijne genade. Als iemand in de macht geraakt van dieven of zeeroovers, en hij wordt niet terstond om het leven gebracht, zal hij toch ieder oogenblik den dood verwachten, zonder eenige hoop te hebben op levensbehoud. De verlossing van zoo iemand is dus een waar getuigenis van Gods genade welke zoo veel te meer hierin uitblinkt, als er slechts weinigen zijn, die er aan ontkomen, zóó ver is het er vandaan dat het den glans zijner heerlijkheid doet tanen, als velen daarbij omkomen. Daarom veroordeelt de Profeet diegenen als ondankbaren, die na wonderbaarlijk verlost te zijn, zoodanige weldaad terstond in vergetelheid begraven. En ten einde hunne schuld des te beter in het licht te stellen, laat hij hunne eigene verzuchtingen en hun geroep tegen hen getuigen. Want, daar zij in hunne benauwdheid ongeveinsd God als hun' Verlosser erkend hebben, hoe komt het dan, dat nu zij vrede en rust smaken, deze erkentenis op eens verdwenen is?

11. *Omdat zij wederspannig zijn geweest tegen Gods geboden.* De oorzaak hunner beproeving aanwijzende, wederlegt hij ook de dwaling van hen, die denken, dat tegenspoed zoo maar bij geval komt; want als men de oordeelen Gods goed beschouwde, dan zou er voor geen toeval of noodlot meer plaats zijn in deze wereld. En vóórdat de menschen er van overtuigd zijn, dat al hun leed en ellende een gevolg zijn van Gods wil, zal het nooit bij hen opkomen om zich tot God te wenden ten einde er van verlost te worden. Wanneer de Profeet nu de oorzaak aanduidt, spreekt hij niet van hen, die in het openbaar en door de menschen voor booswichten worden gehouden, maar door zoo te spreken vermaant hij de beproefden, van welken aard zij ook zijn, om hun eigen leven na te gaan, tot zich zelven in te keeren,

ook wanneer niemand hen van iets beschuldigt; en dáár zullen zij dan altijd de oorzaak vinden van al hunne rampen. En hij laakt hen niet omdat zij maar eenvoudig gezondigd hebben, maar omdat zij wederspannig zijn geweest tegen het Woord Gods. En daarmede toont hij aan; dat er slechts één regel is om goed en betamelijk te leven, nl. Gods geboden te volgen. Al wie dus hiervan overtuigd zijn geworden en door den grooten nood gedrongen zijn om tot God te roepen, zijn toch al te stompzinnig, indien zij niet erkennen, dat de verlossing, die hun tegen alle hoop en verwachting ten deel viel, niet anders dan van God kan komen. *De koperen deuren en ijzeren grendelen* worden genoemd om de grootheid der weldaad nog meer te doen uitkomen, alsof hij zeide: De banden der eeuwigdurende slavernij zijn verbroken.

17. De zotten worden om den weg hunner overtreding, en om hunne ongerechtigheden geplaagd;
18. Hunne ziel gruwt van alle spijze, en zij zijn tot aan de poorten des doods gekomen. 19. Dan roepen zij tot Jehovah in hunne benauwdheid, en Hij verlost hen uit hunne angsten. 20. Hij zendt zijn Woord en geneest hen, en rukt hen uit al hun bederf. 21. Laat hen voor Jehovah zijne goedertierenheid loven, en zijne wonderwerken voor de kinderen der menschen. 22. En dat zij lofofferen offeren, en met gejuich zijne werken vertellen.

17. *De zotten.* Hij komt nu tot eene andere soort van kastijding, want gelijk hij te voren gezegd heeft, dat sommigen in gevangenschap leven, omdat zij zich niet aan God willen onderwerpen, leert hij thans, dat anderen door God van wege hunne zonden met krankheid worden geslagen. Want als de zondaar gevoelt, dat het God is, die hem met de roede bezoekt, dan is de weg voor hem bereid om tot de kennis zijner genade te komen. Hij noemt hen *Zotten*, die door onbedacht aan hunne lusten en begeerten toe te geven, het verderf over zich brengen; niet alsof zij slechts door dwaling en onwetendheid te kort komen, maar hunne blinde hartstochten berooven hen van alle

verstand en oordeel, zoodat zij op zeer verkeerde wijze omtrent zich zelven te rade gaan. En voorzeker moeten wij altijd vasthouden aan het beginsel, dat alleen de vreeze Gods wijsheid is. Hieruit volgt dus, dat zij, die het juk Gods van zich af schudden om zich tot slaven te maken van den duivel en van de zonde, wel gansch en al door dwaasheid of waanzin vervoerd moeten wezen. En de Profeet noemt als eerste en voornaamste punt van deze verstandsverbijstering, *den afval* of *de overtreding*, en daarna voegt hij er *de ongerechtigheden* bij; want het kan niet anders, of hij, die God eens verlaten heeft, moet voortdurend heen en weder geslingerd worden; zoodat hij van de eene zonde tot de andere komt. Wat hij daarna zegt, moet niet van gewone krankheden verstaan worden, maar van die, welke volstrekt doodelijk geacht worden, en bij welke geene hoop op leven meer overig blijft, opdat de genade Gods des te meer zal uitblinken door de verlossing er van. Want, als iemand van eene lichte ongesteldheid genezen wordt, dan zal hij in deze onbeduidende verandering de hand Gods niet opmerken, maar wèl toont zich die hand Gods treffend en onmiskenbaar, als zij *hen* opricht, die reeds meer dood dan levend zijn, en hun weer nieuwe kracht en gezondheid schenkt. Hij zegt dus, dat zij verlost zijn uit velerlei verderf, hetgeen hetzelfde is, alsof hij gezegd had, dat zij van velerlei dood gered zijn. Hierop zien de aanduidingen, of omschrijvingen, die de Profeet noemt: *Tot de poorten des doods te zijn gekomen*, en gruwelen van alle spijze. Want, van het roepen tot den Heere hebben wij reeds gesproken, te weten, dat de menschen, als zij in grooten nood of gevaar zijn, door hun roepen erkennen, dat het met hen gedaan zou zijn, indien God hun niet wonderbaarlijk te hulp kwam.

20. *Hij zendt zijn Woord.* Wederom toont de Profeet dat hij hier handelt over krankheden, die naar het oordeel der menschen ongeneeslijk zijn, en waaraan men nauwelijks ontkomen kan, als hij zegt, dat zij verlost zijn van het verderf. Voorts stelt hij de hulpe Gods tegenover alle menschelijke hulpmiddelen, alsof hij zeide, dat, dewijl het hun onmogelijk was hier beneden eenigerlei geneesmeester te vinden, men wel moet erkennen, dat alleen de kracht Gods hen heeft doen herleven. Men moet ook letten op de wijze der genezing, te weten, dat God door een teeken of alleen door zijn bevel, alle krankheden en zelfs den dood, verjaagt, want ik beperk dit niet, gelijk sommigen doen, alleen tot de geloovigen. Wel is het waar, dat de gezondheid des lichaams van weinig of geen belang is, indien de ziel door

het Woord Gods niet is gereinigd; maar de Profeet wil ook dat men de goedertierenheid Gods zal beschouwen ten opzichte der verworpenen en ondankbaren. Daarom is dit de zin dezer Schriftuurplaats: daar de krankheden de menschen niet aantasten bijgeval, en ook niet alleen maar door natuurlijke oorzaken worden voortgebracht, maar, als Gods beambten, zijn gebod volvoeren, moeten wij ook gelooven, dat Hij, die ze gezonden heeft, ze ook gemakkelijk kan wegnemen, en dat Hij daarvoor slechts een woord heeft te spreken. Na de bedoeling van den Profeet nu goed te hebben begrepen, zouden wij (waar dit tepas komt) een' geestelijken zin hieruit kunnen afleiden, d. i. eene hoogere leerstelling, en wel op deze wijze: Indien de krankheden van het lichaam niet anders dan op het woord of gebod Gods genezen worden, zullen de zielen nog veel minder door iets anders dan door dit woord, tot het eeuwige leven komen, en dit moet aangegrepen worden door het geloof.

22. *En dat zij lofofferen offeren.* Deze zin is er bijgevoegd ter nadere verklaring, ten einde nog duidelijker uit te drukken, hoe God van zijn recht wordt berooid, indien men hier zijne voorzienigheid niet erkent. De natuur leert ons, dat wij Gode eerbied en hulde verschuldigd zijn. Zelfs de Heidenen wisten dit, zonder het in eene andere school dan die der natuur geleerd te hebben. Wij weten ook, dat het offeren onder alle volkeren gebruikelijk is geweest. Er is ook niet aan te twijfelen of God heeft door dit beginsel het menschelijk geslacht in ontzag willen houden, door hun eenig gevoel van vroomheid en godsdienst in te planten. Het is dus daarheen, dat de Profeet de zotten of onverschilligen verwijst, hun toonende, dat het beste offer, dat zij kunnen brengen, hierin bestaat, dat zij de goedertierenheid en weldadigheid Gods dankbaar erkennen. Intusschen ontken ik niet, dat hij zinspeelt op de ceremoniën der Wet. Daar echter overal in de geheele wereld de offers in den godsdienst waren ingevoerd, overtuigt hij *hen* van ondankbaarheid, die, na uit eenigerlei gevaar gered te zijn, den lof, die Gode er voor toekomt, in hun stilzwijgen begraven.

23. Die met schepen ter zee afvaren, handel doende op groote wateren. 24. Zij zien de werken van Jehovah, en zijne wonderwerken in de diepte. 25. Hij spreekt, en doet den stormwind opstaan, en verheft hare golven

omhoog. 26. Zij rijzen op naar den hemel; zij dalen neder in de afgronden, hunne ziel bezwijkt van angst. 27. Zij dansen en waggelen als een dronken man, en al hunne wijsheid wordt verslonden. 28. En zij roepen tot Jehovah in hunne benauwdheid, en Hij voert hen uit hunne angsten. 29. Hij doet den storm stilstaan, zoodat hunne golven tot rust komen. 30. En zij zijn verblijd, omdat zij gestild zijn, en Hij voert hen tot het land hunner begeerte. 31. Laat hen voor Jehovah zijne goedertierenheid loven, en zijne wonderwerken voor de kinderen der menschen. 32. En Hem verhoogen in de vergadering des volks en Hem loven in het gezelschap der oudsten.

23. *Die met schepen ter zee afvaren.* Hier toont de Profeet in wederom een ander soort van gevaar, de zorge, die God heeft voor het menschelijk geslacht, als Hij hen naar de haven voert, die schipbreuk hadden geleden, en die Hij dus als het ware van uit de diepte des grafs in het leven heeft teruggeroepen. Hetgeen hij zegt van hen, die ter zee varen en de wonderwerken des Heeren zien *in de diepte*, versta ik niet van den grooten overvloed van wondervolle dingen, waarvan de zee zoo vervuld is. Wel is waar zouden deze lieden wel een stellig getuigenis kunnen afleggen van de werken Gods, omdat men in de zee een grooter overvloed en verscheidenheid van wondere dingen waar kan nemen dan op het land; maar het schijnt mij toe, dat men dit beter saam kan voegen met hetgeen volgt, daar de Profeet zelf eene verklaring schijnt te geven van zijne bedoeling, als hij verhaalt hoe God plotseling stormen verwekt en ze even snel weder tot bedaren brengt. Waar het op neerkomt is, dat zij, die ter zee varen door de ervaring van storm en schipbreuk zeer levendig getroffen worden, zoodat zij bij iedere verheffing der golven, met den dood worden bedreigd Doch daarna geeft hij eene nog levendiger schildering van de voorzienigheid Gods, want, ten einde te doen verstaan, dat de zee zich niet van zelve verheft, maakt hij voorbedachtelijk gebruik van het woord: *Hij spreekt*, te kennen gevende, dat de winden waaien naar de aanwijzing van Gods voorzienigheid en volgens

zijn gebod, ten einde de zee onstuimig te doen worden. Wel is het waar, dat de zeevaarders aan zekere natuurlijke teekenen kunnen bemerken, dat de storm in aantocht is, maar die snelle afwisselingen komen voort uit den verborgen raad Gods. Daarom verhaalt hij hier niet slechts als een historisch feit, dat stormen en dwarlwinden zich verheffen op de zee, maar, dewijl hij hier het leeraarsambt waarneemt, begint hij met de oorzaak, toont dan aan, hoe groot bij die gelegenheden het gevaar is, of liever, hij schildert het beeld des doods, opdat, wanneer daarna de begeerde uitredding komt, de genade Gods des te sterker in het licht zal treden. *Zij rijzen op*, zegt hij, *naar den hemel zij dalen neder in de afgronden*; alsof hij zeide: zij worden heengevoerd in de lucht, alsof zij vlogen, zoodat hun leven verdwijnt; en daarna storten zij zich van de hoogte naar de diepte en verdrinken in de zee. Hij spreekt ook van de angsten, waardoor zij worden gekweld, of liever, die hen het verstand doen verliezen, waardoor, hij te kennen geeft, dat, al zijn de bestuurders der schepen ook nog zoo bekwame en ervaren zeelieden, zij toch dikwijls ten einde raad zijn, waardoor het geschiedt, dat geenerlei middelen hun van eenig nut zijn, al zouden zij ze ook bezitten. Want, hoewel zij al hun gerei en gereedschap bij elkander hebben, het dieplood uitwerpen, de zeilen van de eene naar de andere zijde brengen en alles hebben beproefd, zonder dat hunne kunst iets meer vermag, zijn zij ten laatste genoodzaakt om zich aan den willekeur der winden prijs te geven; want alle hoop verloren hebbende, blijft hun raad noch wijsheid over. En wanneer zij dus nergens ter wereld hulp of redding zien, en hun niets anders overblijft dan tot God te roepen, dan is dit voor hen het bewijs, dat zij zoo goed als dood waren.

29. *Hij doet den storm stilstaan.* Een Heidensch schijver, de eene of andere geschiedenis verhalende, zou gezegd hebben: De wind ging liggen en de golven kwamen tot bedaren. Maar de Profeet wijst voor deze verandering in de eerste plaats op de voorzienigheid Gods, om aan te toonen, dat het door geene menschelijke of natuurlijke middelen is, dat dit heftige woeden van stormen en baren, die het gebouw der wereld in een scheen te zullen doen storten, in een oogenblik ophield. Wanneer dus de zee bewogen is, schuimt en kookt, zoo dat de droppelen waters, als het ware, met elkander in strijd zijn, van waar is het dan, dat zij in een oogwenk kalm en stil is, indien het God niet is, die de golven bedwingt, welker bruisen zoo schrikwekkend was, zoodat Hij de wateren stil doet staan, alsof zij op eens tot

ijs waren gestold? Na van zoo vele verschrikkingen gesproken te hebben, maakt hij nu melding van vreugde, ten einde hunne ondankbaarheid nog meer te doen uitkomen, indien zij niet voortdurend de herinnering aan deze groote uitredding in hun hart bewaren. Want zij behoeven thans geene andere school meer, daar hun genoegzaam geleerd is, dat God zijn leven in hunne hand hield, en er de eenige Hoeder van was, toen Hij na den zoo woesten storm schoon en kalm weder gaf En nu toont hij nog verder aan, dat de weldaad van zulk een' aard was, dat men haar niet slechts voor zich zelven en binnen's huis erkennen moet, maar dat zij het waard is om overal, aan alle plaatsen, en tot in de grootste vergaderingen te worden verhoogd en verheerlijkt. Hij noemt zelfs de oudsten, waarmede hij te kennen wil geven, dat naarmate iemand meer ervaring en wijsheid heeft, hij ook een geschikter hoorder en getuige van zoodanige lofzeggingen wezen zal.

33. Hij stelt rivieren in de woestijn, en waterwellen in droogte; 34. Het vruchtbaar land tot zoutigheid, om de boosheid dergenen, die daarin wonen. 35. Hij stelt de woestijn tot een' waterpoel, en het eenzame land tot waterwellen. 36. En Hij doet de hongerigen aldaar wonen, die er eene stad ter woning stichten. 37. En bezaaien akkers, en planten wijngaarden, die de vrucht der inkomsten voortbrengen. 38. En God zegent hen, en zij vermenigvuldigen zich grootelijks, en hun vee vermindert Hij niet. 39. Daarna verminderen zij, en zijn terneergeslagen door smart, kommer en verdriet. 40. Hij stort verachting uit over de prinsen, en doet hen dwalen in het woeste, waar geen weg is. 41. En hij heft den verdrukte op uit zijne ellende, en maakt de huisgezinnen als kudden.

33. *Hij stelt.* Hij doet een verhaal van de veranderingen, welke toe te schrijven aan het toeval, onzinnig zou wezen, want men zal zien, dat vruchtbare landstreken zullen uitdrogen,

terwijl de onvruchtbare grond eene gansch nieuwe natuur ontvangt. En van waar is het, dat het eene land onvruchtbaar, en het andere vet en vruchtbaar wordt, indien niet daarvan, dat God, om zijne oordeelen te volvoeren aan het eene, er zijn' zegen aan onttrekt, en het andere vruchtbaar maakt ten einde er de hongerigen te onderhouden? Men zou het aan de schaarschte der bevolking kunnen toeschrijven, dat vele landstreken in Azië en Griekenland, die vroeger beroemd waren wegens hunne vruchtbaarheid, thans braak liggen en geene waarde hebben. Daar de ondervinding ons echter leert, dat aan verscheidene plaatsen vruchtbare landstreken dor en onvruchtbaar geworden zijn, terwijl anderen op eens overvloedig vrucht begonnen voort te brengen, is men wel genoodzaakt hierin de voorzienigheid Gods te erkennen en te belijden, welke de Profeet te dezer plaatse zoo zeer verheerlijkt. Evenwel, het is nog niet genoeg eenvoudig te gelooven, dat Gods raad deze veranderingen beheerscht. Men behoort er in de tweede plaats ook bij te voegen, wat ook de Profeet niet onvermeld heeft gelaten, nl. dat het land door God gevloekt wordt van wege de ongerechtigheid van deszelfs inwoners, wanneer zij zich onwaardig hebben betoond, dat Hij hen er door zijne milddadigheid onderhoudt. Door *de waterpoelen* of *waterwellen* verstaat hij die landstreken, die overvloedig bewaterd zijn, omdat voortdurende vochtigheid vruchtbare sappen teweegbrengt. Wat het woord *zoutigheid* betreft, dit is hier gebruikt als metaphoor (d. i. eene oneigenlijke zegswijs om beeldspraak te vormen), want niets is onvruchtbaarder dan zout, waarmede ook in verband staat hetgeen Christus zegt in Markus 9 : 50: Als het zout zijn' smaak verliest, waartoe zal het dan nog nut zijn. Tot niets voorzeker, zelfs niet tot onvruchtbaarheid. Daarom hadden zij de gewoonte, om zout te strooien op de plaatsen, die zij tot woestheid en verlatenheid doemden; en wellicht heeft de Profeet aan deze aloude gewoonte gedacht, toen hij zeide, dat het land met zout bedekt was

35 *Hij stelt*, enz. Deze verandering, die eene tegenstelling vormt met de vorige, doet de wondere goedheid Gods nog meer uitkomen. Want, indien de grond eenvoudig ophield van vruchten op te leveren, dan zouden de wereldlingen terstond met het aloude gezegde voor den dag komen, dat de grond, na zoo dikwijls vrucht te hebben voortgebracht, nu moet rusten, alsof hij de kracht tot voortbrengen had verloren. Maar wat zal men zeggen, als de dorre plaatsen nieuwe vettigheid erlangen, zoodat er eene verandering in de lucht schijnt plaats te hebben gehad,

evenals met den aard van den grond? Wat anders, dan dat God aldaar een bewonderenswaardig voorbeeld zijner goedheid gesteld heeft? Het is dus niet zonder reden, dat de Profeet zegt, dat de woestijnen in waterpoelen zijn verkeerd, zoodat volkrijke steden verrijzen op woeste plaatsen, waar men vroeger te vergeefs naar de kleinste of onaanzienlijkste woning gezocht zou hebben, want het is niet méér waarschijnlijk, dat de natuur der aarde verandert, dan dat de loop der zon en der sterren verandert. Hetgeen hij zegt van *de hongerigen*, die verzadigd worden, kan op tweeërlei wijze verstaan worden, òf dat de hongerigen zelven voedsel vinden, om er zich na hun langdurig vasten mede te verzadigen, òf wel, dat God mildelijk voorziet in de behoeften der armen, die door nood en gebrek gedwongen zijn hunne woonplaats te verlaten om elders spijze te zoeken. Ik geloof echter, dat hij veeleer spreekt van de hongerigen, die (gelijk men dat dikwijls ziet gebeuren) de wereld niet schijnt te willen voeden, en die zelfs door hun eigen vaderland, dat hun toch toch als eene moeder behoorde te zijn, worden uitgestooten. De zoodanigen worden zeer goed verzorgd in de woestijn, waar zij door den zegen des Heeren voorspoedig zijn en zich vermenigvuldigen. Wat betreft de plaats, die ik vertaald heb door *de vrucht der inkomsten*; vele Hebreeuwsche taalgeleerden zeggen, dat hier eene herhaling is van twee woorden, die hetzelfde beteekenen, en zij lasschen het voegwoord *en* in, alsof er stond de vrucht en de inkomsten. Doch de Profeet heeft veeleer de jaarlijksche vrucht op het oog, alsof hij zeide: Het is niet slechts voor eens, of voor enkele jaren, dat deze landstreken vruchten voortbrengen, neen, er heerscht daar eene voortdurende vruchtbaarheid, want het Hebreeuwsche woord *Teboeah* duidt vruchten aan, die jaarlijks groeien. Als hij zegt, dat de nieuwe inwoners zaaien en planten, geeft hij te verstaan, dat er te voren geen bebouwen van het land gebruikelijk was, en dat bijgevolg de landstreek, welker grond deze vettigheid ontvangt, gansch en al van gedaante veranderd wordt. Ten slotte voegt hij er bij, dat het alleen aan den zegen Gods is te danken, waardoor wij zien hoe sommigen van dag tot dag in rijkdom en voorspoed toenemen, terwijl zij te voren arm en nooddruftig zijn geweest.

39. *Daarna verminderen zij, en zijn ternedergeslagen door smart, kommer en verdriet.* Eer wij verder gaan, moeten wij even opmerken, dat sommigen het Hebreeuwsche woord dat ik in dezen tekst heb overgezet door *smart*, door *tyrannie* vertalen.

En voorzeker is ook de beteekenis van het werkwoord, dat van dit woord *ngôtser* afhangt, *Heerschen*, daar het woord echter in overdrachtelijken zin ook *Angst*, of benauwdheid beteekent, schijnt het mij toe, dat deze zin hier beter voegt. De twee andere woorden *Kwaad* en *Verdriet* kunnen zoowel in den eersten als in den tweeden naamval gelezen worden. Ik geef er echter de voorkeur aan aldus te lezen: *Door de benauwdheid van kwaad en van smart.* Van het overige komt de verklaring in korte woorden hierop neder: Gelijk ons te voren de verandering beschreven is, die plaats heeft in de landen met betrekking tot den grond, zoo wordt ons thans geleerd, dat ook de menschen niet altijd in denzelfden toestand blijven; want zij verminderen in aantal door oorlogen, of door binnenlandsche onlusten, of zij kwijnen, doordat zij op eene andere wijze ten ondergebracht zijn. Hetzij dus de pestilentie een deel van hen doet sterven, of dat zij in den krijg worden verslagen en gedood, of dat zij in hunne onderlinge twisten elkander het leven benemen, dit is zeker, dat hun staat en toestand zeer dikwijls afwisselt. Maar van waar komt dit, indien niet daarvan, dat God hun zijne genade onttrekt, die te voren als eene verborgene bron voor hen was, waaruit al hun voorspoed is voortgevloeid. En dewijl nu de steden op velerlei wijze tot verval komen, noemt hij eene soort van verandering, die meer in het oog springt dan de overigen. Want, daar men bij onaanzienlijke en onbekende personen de hand Gods niet zoo terstond opmerkt, voert hij zelfs de prinsen ten tooneele, wier grootheid en vermaardheid niet toelaten, dat iets verborgen blijft van hetgeen er met hen plaats heeft, indien het op eenigerlei wijze gedenkwaardig is; want het schijnt wel of de wereld alleen om hunnentwil gemaakt is. Wanneer God hen dus nederwerpt van hunne hoogte, dan zal het verstand der menschen meer gescherpt zijn om er het oordeel Gods in te zien. Wij moeten ook letten op zijne wijze van spreken, als hij zegt, *dat God verachting uitstort over de prinsen*, gelijk Hij in het tegenovergesteld geval, wanneer het Hem behaagt, hen in hunne waardigheid te handhaven, hun eer en achting doet bewijzen. Het woord van Daniël is wèl bekend, waar hij zegt: De God des hemels heeft uwe vreeze, o Koning, gegeven aan de vogelen des hemels en aan de beesten des velds (Dan. 2:37, 38). En gewis, hoewel de koningen gewapend zijn met macht, worden zij toch het meest beschermd door de innerlijke majesteit, die God in hen gelegd heeft, en geen dorpje zou drie dagen lang stand kunnen houden, indien God het hart der menschen niet in toom hield. Wanneer God dus de Prinsen

verachtelijk maakt, kan het niet anders, of zelfs de grootste en machtigste rijken moeten tot verval komen. En de geschiedenis getuigt ook, dat de grootste Koningen, die door de geheele wereld werden gevreesd en ontzien, van alle waardigheid werden beroofd, en dat hunne eigene dienstknechten ten spot zijn geworden. Maar hoewel zoodanige verandering van staat buitengewoon en treffend is, worden wij door onze stompzinnigheid toch verhinderd om hierin de voorzienigheid Gods te zien. En de Profeet leert van den anderen kant, dat de ellendigsten en die van den geringsten staat zijn opgeheven worden, en dat zij, die in geenerlei aanzien stonden, plotseling bloeien en in welvaart en eer toenemen. Hierin zouden de menschen ongetwijfeld Gods voorzienigheid erkennen, indien hunne eigene verdorvenheid hun verstand niet verduisterde.

42. De oprechten zullen het zien, en zich verblijden, en alle ongerechtigheid stopt haren mond. 43. Wie is wijs, om op deze dingen acht te geven, en te verstaan de goedertierenheden van Jehovah.

42. *De oprechten, enz.* De Profeet komt ten slotte tot de gevolgtrekking, dat zoo vele getuigenissen van de voorzienigheid Gods voor de oogen der rechtvaardigen niet voorbij zullen gaan zonder door hen opgemerkt te worden; maar hun gezicht verhelderd zijnde door het geloof, zullen zij zich in deze aanschouwing verlustigen, terwijl de boozen beschaamd en verstomd zullen zijn. En met wijsheid onderscheidt hij de eenen van de anderen; want hoewel de goddeloozen gedwongen zijn om eenigszins te bemerken, dat God de Beheerscher is der wereld, zijn zij echter zóó verblind, dat zij ziende niet zien, zoodat hun zien hun tot niets nut is, maar hun alle verontschuldiging ontneemt. De rechtvaardigen daarentegen zijn niet slechts begaafd met een goed en gezond oordeel, maar zij openen ook gaarne en gewillig hunne oogen om de gerechtigheid, goedheid en wijsheid Gods te aanschouwen en er zich in te verlustigen; want de blijdschap, die zij er aan ontleenen, is een teeken, dat die aanschouwing vrijwillig is geweest. Wat de goddeloozen betreft, de Profeet bedoelt niet, dat hun hart in waarheid bewogen is om te gelooven, dat de wereld door Gods macht wordt geregeerd; maar dat zij zoo in het nauw gebracht zijn, dat zij niet openlijk de voorzienigheid Gods durven ontkennen,

of dat hun ten minste de mond gesnoerd is, als zij het tegenspreken. Want, hoewel de oordeelen Gods hun genoegzaam getoond zijn, is hun verstand toch zoo beneveld, dat zij het licht niet zien. Nu is deze wijze van spreken krachtiger, dan wanneer hij gezegd had: De boozen zullen zwijgen; aangezien zij niet ophouden van er tegen te murmureeren; ja wij zien met hoeveel trotschheid en aanmatiging zij zich verheffen tegen ons geloof, en afgrijselijke lasteringen durven uitbraken tegen God. En toch blijft het waar wat de Profeet zegt, nl. dat *aan de goddeloosheid de mond gestopt is;* want waarlijk, hoe onbeschaamder zij zich tegen God verheffen, hoe duidelijker hunne boosheid aan het licht wordt gebracht. En voorts: de blijdschap, waarvan de Profeet hier spreekt, komt hieruit voort, dat niets méér geschikt is om het geloof op te bouwen, dan de kennis van Gods voorzienigheid; want zonder deze zal de mensch niet slechts door allerlei moeielijkheden en benauwdheden gekweld worden, maar ook zeer licht neigen tot het geloof, dat de wereld zoo maar door het toeval wordt beheerscht. Hieruit volgt, dat zij, die deze leer pogen omver te werpen, de kinderen Gods berooven van het ware middel om zich te verblijden en hun' geest kwellen en pijnigen door eene erbarmelijke onrust, en alzoo eene hel voor hen maken in deze wereld. Want kan er wel schrikkelijker kwelling wezen dan voortdurend in angst en onzekerheid te verkeeren? En toch is er geene rust voor ons mogelijk, voordat wij geleerd hebben op Gods voorzienigheid te steunen. Voorts wordt ons in dit vers aangetoond, dat, hoewel God zijne goedertierenheid aanbiedt aan alle menschen, zonder uitzondering, er van die tallooze menigte toch slechts zeer weinigen zijn, die er hun voordeel mede doen. Hieruit blijkt dus, dat zijne vorige vermaning, gericht tot alle menschen, om de goedertierenheid Gods te loven, geschied is ten einde veler ondankbaarheid aan het licht te brengen.

43. *Wie is wijs.* Hij wil zeggen, dat de menschen *dan* wijs beginnen te worden, als zij zich van ganscher harte toeleggen op de beschouwing van Gods werken, en dat de overigen, hoe schrander en geslepen zij ook mogen schijnen, toch niets zijn dan dwazen, wanneer zij de oogen gesloten houden voor het licht dat hun wordt aangeboden, zoodat dan al hunne wijsheid op niets uitloopt. En door den vragenden vorm te gebruiken, brengt hij als van ter zijde een' slag toe aan de valsche meening, die maar al te zeer heerscht in de wereld, dat nl. de vermetelste smader van God, zich voor het schranderst en verstandigst houdt;

alsof hij (nl. de Profeet) zeide, dat men hen, die hierin volstrekt geen oog hebben, bevinden zal volslagen idioten te zijn. En deze waarschuwing is zoo veel te meer noodig, als wij zien dat sommigen van de vermaardsten onder de wijsgeeren, zoo kwaadwillig geweest zijn, dat zij nergens méér hun werk van gemaakt hebben dan van de voorzienigheid Gods te verduisteren en te begraven, of ten minste ondergeschikte middelen en oorzaken uit te denken, waaraan zij zich zelven en anderen als met ketenen vastklonken, terwijl zij God en zijne macht minachtten. Aristoteles heeft boven al de anderen in wetenschap en vernuft uitgeblonken; daar hij echter een Heiden was, en zijn verstand verdorven was, is het steeds zijn doel geweest de voorzienigheid Gods te verduisteren door allerlei vage en beuzelachtige bespiegelingen, ja alle scherpzinnigheid, die God aan dezen heiligschennenden onruststoker had geschonken, heeft hij gebruikt om alle licht uit te dooven. Nu veroordeelt de Profeet als onzinnig niet slechts de Epicuriërs (wier zotheid meer grof en plomp was), maar hij geeft tevens te verstaan, dat in deze groote Philosophen eene nog afschuwelijker en erger verblindheid is geweest. Door het woord *Acht geven* geeft hij ons te verstaan, dat het niet genoeg is de daden Gods plotseling te bespeuren of op te merken, maar dat er van ons geëischt wordt, dat wij er zorgvuldig acht op geven, ten einde die kennis rijpelijk te overwegen en grondig na te gaan. De verandering van getal is niet zonder sierlijkheid, als de Profeet zegt: Wie is wijs, *en zij zullen verstaan.* Want ten eerste klaagt hij bedektelijk, dat er zoo weinigen zijn, die de oordeelen Gods opmerken, alsof hij zeide: Waar zal men iemand, ook maar een' enkele, vinden, die op de daden Gods let, gelijk het betaamt? Daarna toont hij, dat zij zóó zeer voor aller oogen zichtbaar zijn, dat niets dan hunne eigene kwaadwilligheid hen kan beletten ze te zien. Vraagt iemand nu echter waarom de Profeet, na gehandeld te hebben over de oordeelen Gods en zijne strengheid, thans melding maakt van zijne goedertierenheid, dan antwoord ik, dat onder de werken Gods, zijne goedheid immer boven alles uitmunt, en als het ware den eersten rang inneemt; en zoo is Hij uit zijn' aard geneigd tot weldadigheid, waardoor Hij ons dan ook het meest en het sterkst tot zich aantrekt.

PSALM 108.

1. Een Lied, een Psalm van David. 2. Mijn hart is bereid, o God! mijn hart is bereid; ik zal zingen en psalmzingen, ook mijne eere. 3. Waak op, gij luit en harp! ik zal in den dageraad opwaken. 4. Ik zal U loven onder de volken, o Jehovah, en U psalmzingen onder de natiën. 5. Want uwe goedertierenheid is groot boven de hemelen, en uwe waarheid reikt tot aan de wolken. 6. Verhef U, o God, boven de hemelen, en uwe eer over de gansche aarde. 7. Opdat uwe beminden bevrijd worden, bewaar hen door uwe rechterhand, en verhoor mij. 8. God heeft gesproken in zijne heiligheid, Ik zal Mij verblijden; Ik zal Sichem deelen, en het dal van Sukkoth zal Ik afmeten. 9. Gilead is mijn, Manasse is mijn, en Efraïm is de sterkte mijns hoofds, Juda is mijn wetgever. 10. Moab is mijn waschpot; op Edom zal ik mijn' schoen werpen; over Palestina zal ik zegevieren. 11. Wie zal mij leiden tot in Edom? 12. Zult Gij het niet zijn, o God, die ons hadt verstooten, en die niet uittoogt, o God! met onze legerscharen? 13. Ondersteun ons in benauwdheid; want des menschen heil is ijdelheid. 14. In God zullen wij kloeke daden doen, en Hij zal onze wederpartijders vertreden.

Dewijl deze Psalm samengesteld is voor een deel uit Psalm 57 en voor een deel uit Psalm 60, zou het overtollig wezen hier te herhalen, wat wij dáár er van gezegd hebben.

PSALM 109.

INHOUD. Deze Psalm bestaat uit drie deelen. Hij begint met eene klacht; dan volgt eene lijst van verwenschingen, en ten slotte is er een gebed met de betuiging van oprechte dankbaarheid. Nu is er wel niet aan te twijfelen, dat David klaagt over het onrecht dat hem aangedaan is, dewijl hij echter niet zichzelven, maar een ander persoon voorstelt, moet alles, wat hier gezegd wordt, toegepast worden op Christus, het Hoofd van geheel de Kerk, en op elk der geloovigen voor zoo veel zij zijne leden zijn, opdat zij, ten onrechte gekweld zijnde door hunne vijanden, de hulpe inroepen van God, die er wraak over zal doen.

1. Aan den opperzangmeester, een Psalm van David.
O God mijns lofs! zwijg niet. 2. Want de mond des
goddeloozen en de mond des bedrogs zijn tegen mij
opengedaan; zij hebben met mij gesproken met de tong
des bedrogs. 3. En zij hebben mij omringd met
woorden van haat; zij hebben zonder oorzaak krijg
tegen mij gevoerd. 4. Voor mijne liefde staan zij
mij tegen, en ik begaf mij tot gebed. 5. En zij
hebben mij kwaad vergolden voor goed, en haat voor
mijne liefde.

1. *God mijns lofs.* David betuigt door dezen aanhef, dat hij niemand anders dan God gezocht heeft als Verdediger van zijne oprechtheid, en dat deze ook nergens elders te vinden zou zijn. Want, door Hem den God zijns lofs te noemen, legt hij zijne onschuld in Gods handen, hoewel schier geheel de wereld hem veroordeelt. Sommigen nemen dit in bedrijvenden zin, alsof David zich den bekendmaker noemde van Gods lof; maar de omstandigheid laat deze verklaring niet toe. Want wij zien, dat David, onrechtvaardig verdrukt zijnde door den wreeden haat der wereldlingen, de toevlucht neemt tot Gods rechtvaardig

oordeel. Hierin ligt alzoo eene tegenstelling opgesloten; want als laster de overhand heeft, dan zal de onschuld overal en bij ieder, behalve bij God, alle eer en achting verliezen De zin is dus deze: Heere, hoewel men mij voor uiterst verachtelijk en verfoeielijk houdt, en ik aan den smaad der gansche wereld ben blootgesteld, zijt Gij het toch, die mijne onschuld zult handhaven, en met mijne onschuld ook mijn lof. Hierbij past nu zeer goed, wat hij er terstond daarna bijvoegt: *Zwijg niet.* Want het zou niet betamen, dat God zwijgt, als wij door den laster der boozen worden overstelpt, terwijl Hij toch Getuige is van onze onschuld. Nu moet men zich herinneren wat ik reeds gezegd heb, nl. dat David aldus klaagt over het kwaad dat hem aangedaan is, maar dat hij in zijn' persoon Christus vertegenwoordigt benevens geheel de Kerk. Wanneer de menschen ons dus overladen met allerlei schande en smaad, dan moeten wij leeren ons alleen op Gods bescherming te kunnen verlaten. Want niemand kan zich in oprechtheid des harten voor alles in Gods handen overgeven, zoo hij niet eerst bij zich zelven vast besloten heeft den smaad der wereld niet te tellen, mits hij met een gerust geweten God tot Handhaver zijner zaak kan aanroepen.

3. *En zij hebben mij omringd.* Hij klaagt dat hij van alle kanten omringd is door woorden van haat, hoewel hij dit in geen enkel opzicht heeft verdiend. En door een fraai beeld te gebruiken toont hij, dat er op de tong zijner tegenstanders zoo veel venijn is, dat het hem meer benauwde om hierdoor omgeven te zijn, dan om door een groot heir belegerd te wezen. Nu moet men wel letten op deze soort van strijd, waardoor God zijne kinderen dikwijls beproeft. Want Satan zal hen wel niet openlijk aanvallen, maar, dewijl hij de vader is der leugen, tracht hij door eene verbazingwekkende kunstvaardigheid in het lasteren hen zwart te maken, en hen voor te stellen alsof zij het uitvaagsel van het menschdom waren. Gelijk nu David het type geweest is van hetgeen daarna in Jezus Christus vervuld is geworden, zoo laat ons tevens weten, dat de geloovigen van dag tot dag de overblijfselen van het lijden van Christus vervullen (Col. 1 : 24); want deze eenmaal in zich zelven geleden hebbende, roept hen daarna om medegenooten met Hem te zijn.

4. *Voor mijne liefde.* Hij had reeds betuigd, dat zijne tegenstanders, hoewel zij door geenerlei onrecht zijnerzijds daartoe geprikkeld waren, hem met duivelsche woede zonder oorzaak

vijandig waren; thans bevestigt hij dit nog door te zeggen, dat hij hun vriendelijk gezind is geweest. Want het is veel grooter en edeler lief te hebben, dan om zich eenvoudig te onthouden van iemand kwaad te doen. En hierin zien wij hoe ontzettend en monsterachtig Satans inblazingen zijn aan de menschen, wier verstand hij gevangen houdt. Want er is niets dat meer tegenstrijdig is met de natuur, dan hen, die ons liefhebben, te haten en wreedelijk te vervolgen. En bij het liefhebben voegt hij nog het weldoen, te kennen gevende, dat hij door hun aangenaam te zijn en hun weldaden te betoonen, getracht heeft hunne welwillendheid te winnen. *En ik begaf mij tot gebed.* Sommigen verstaan dit zoo, dat hij, hoewel zijne vijanden hem met zoo veel woede tegenstonden, toch voor hen is blijven bidden, met welke verklaring overeenstemt hetgeen wij gezien hebben in Psalm 35 : 13; maar toch schijnt het mij eenvoudiger toe, dat hij onder deze bittere kwellingen niet gepeinsd heeft aan onwettige middelen om hun gelijk met gelijk te kunnen vergelden, maar zich vergenoegd heeft om zich voor alles in Gods handen over te geven. En het is voorzeker wel een bewijs van groote deugd, wanneer hij, die gansch ten onrechte gekweld en benadeeld wordt, en door het leed, dat hem wordt aangedaan, tot wraak wordt geprikkeld, zijne hartstochten en neigingen zóó in toom houdt, dat het hem genoeg is om zich op het oordeel Gods te beroepen. Want zij, die zich wel vriendelijk en welwillend wenschen te betoonen jegens de goeden, zullen, zoodra zij met booze lieden te doen hebben, allicht denken, dat het wettig en geoorloofd is bij dezen kwaad met kwaad te vergelden. En er is niemand onder de geloovigen, die zoodanige verzoeking niet in zich voelt opkomen; doch de Heilige Geest houdt ons in toom, en leert ons, om hoewel wij door het leed, dat onze vijanden ons berokkenen, honderd maal geprikkeld zijn om naar wraak te dorsten, evenwel alle bedrog en geweld moeten schuwen en alleen in het gebed onze toevlucht moeten zoeken. En door dit zijn voorbeeld leert David ons, dat wij met zulke wapenen moeten strijden, indien wij onder de leiding en aanvoering des Heeren de overwinning willen behalen. Eene dergelijke plaats vinden wij ook in Psalm 69 : 13. Die in de poort zitten, klappen van mij, en die sterken drank drinken, zingen van mij. Maar mij aangaande, mijn gebed is tot U, o Jehovah! Want ook in deze Schriftuurplaats is eene onvolledige en afgebrokene wijze van spreken. En voorts geeft David ons door deze woorden te verstaan, dat, hoewel hij het moest ervaren dat de geheele wereld tegen hem is, het toch genoeg was om hem volkomen

rust te geven, dat hij zijne zorgen op God kan werpen. En dewijl nu de Heilige Geest aan David en aan alle de geloovigen zoodanige gebeden heeft ingegeven, zal hij, die dezen regel volgt, niet beboeven te twijfelen, dat God, hem zoo boosaardiglijk vervolgd ziende, ook geneigd en bereid is hem hulp en bijstand te verleenen.

6. Stel den goddelooze over hem aan, en dat de tegenstander aan zijne rechterhand sta. 7. Als hij gericht wordt, zoo ga hij schuldig uit, en zijn gebed zij tot zonde. 8. Dat zijne dagen weinig zijn, en een ander neme zijn ambt. 9. Dat zijne kinderen weezen worden, en zijne vrouw weduwe. 10. En dat zijne kinderen omzwerven, en bedelen, en dat zij uit hunne verwoeste woonplaatsen uitgaan en zoeken. 11. Dat de afzetter grijpe al wat hij heeft, en dat de vreemdelingen zijn' arbeid bederven.

6. *Stel den goddelooze over hem aan.* Terwijl hij in zijne klacht tot nu toe het meervoud gebruikt heeft, en als van eene groote menigte sprak, schijnt hij thans slechts één enkel persoon op het oog te hebben. Het kan echter ook wel wezen, dat hij van een iegelijk hunner afzonderlijk spreekt. Het is ook niet minder waarschijnlijk, dat hij met zeer bijzondere scherpheid en nadruk van één persoon spreekt, die de voornaamste onder deze goddeloozen is geweest. Ook is de meening niet verwerpelijk van hen, die denken, dat die persoon Doëg is geweest, die door zijn verraad het verderf beoogde niet slechts van David, maar van al de godvruchtige priesters. Wij weten tevens, dat Petrus de woorden van dezen Psalm toepast op Judas (Hand. 1 : 20). Maar even goed, of misschien nog beter, zou bij deze klacht gedacht moeten worden aan een meer bijzonder en persoonlijk vriend. Wat nu de verwenschingen betreft, men moet altijd in gedachten houden, wat wij aan eene andere plaats gezegd hebben, te weten, dat David, als hij zoodanige wenschen heeft gekoesterd en vervloekingen heeft uitgesproken, door geene vleeschelijke hartstochten daartoe werd gedreven, noch zijn eigen persoon daarbij op het oog had, en dat hij ook evenmin door een' ijver zonder verstand was bezield. Op deze drie dingen moeten wij ijverig letten, want, daar een iegelijk zich zelven

lief heeft, heeft hij ook zijn eigen voordeel op het oog, en zal hij snel op wraak zinnen. Naarmate iemand dus uitsluitend met zich zelven bezig is, zal hij ook eene overmatige zorg wijden aan zijne eigene belangen. Uit deze zorg nu voor eigen voordeel wordt wederom een ander kwaad geboren; want niemand begeert zich op zijne vijanden te wreken, omdat dit goed en rechtmatig is, maar ten einde voldoening te geven aan zijn' wrevel. Wèl zal men zich achter dit voorwendsel verschuilen; maar de hartstocht, die in het binnenste brandt, zal elke gedachte aan recht smoren, en het verstand verblinden. Wanneer nu deze twee gebreken bestreden zijn, nl. de uitsluitende zorg voor ons eigen belang, en de bewegingen van ons vleesch, blijft ons nog eene derde matiging, waardoor wij den ijver zonder verstand in ons zelven tegengaande, ons door den Geest Gods laten leiden. Indien nu iemand zich door een' blinden ijver laat vervoeren en zich hiervoor achter het voorbeeld van David wil verschuilen, dan zal hem dit niet baten, want dan kan met volle recht op hem toegepast worden, wat Jezus Christus aan zijne discipelen geantwoord heeft: Gij weet niet van hoedanigen geest gij zijt (Lukas 9 : 55). Daarom is de heiligschennis te gruwelijker, als de monniken, inzonderheid de Franciskanen, dezen Psalm tot hunne verkeerde doeleinden verdraaien en misbruiken. Het is overbekend, dat wanneer iemand een' wrok koestert jegens zijn' naaste en zijn' ondergang wenscht, hij een dezer ellendelingen huurt, om dagelijks dezen Psalm op te zeggen. Ja ik weet van eene dame in Frankrijk, die Franciskanen gehuurd heeft, om in de bewoordingen van dezen Psalm haren eenigen zoon te vervloeken. Doch ik keer thans terug tot David, wiens geest door geene hartstochten was verbijsterd, maar door de ingeving des Heiligen Geestes zijne gedachten en begeerten heeft blootgelegd. Overigens, daar de goddeloozen, en de verachters van God niet aflaten van kwaad te beramen tegen de eenvoudigen en godvruchtigen, en zich in alle uitgieting van boosheid te buiten gaan, zoodat zij zich door geenerlei gematigdheid of billijkheid in toom laten houden, zijn zij zoodanige straf volkomen waardig, dat een goddelooze over hen heerscht. En daar zij door hun verraad en kuiperij het er op toeleggen de godvruchtigen uit te roeien, verdienen zij, dat God hun een' tegenstander verwekt, die nooit van hunne zijde wijkt. Alleenlijk, dat de geloovigen er zich wèl voor wachten om al te haastig te zijn in hun gebed, maar liever plaats geven aan Gods genade. Want het zou kunnen wezen, dat hij, die ons heden een' doodelijken haat toedraagt, morgen onze vriend wordt.

7. *Als hij gericht wordt.* Het is wederom eene andere verwensching, dat hij, voor het gericht verschijnende, zonder barmhartigheid zal worden veroordeeld en gestraft; en hoewel hij ootmoedig om gratie smeekt, de rechter er geen acht op slaat, maar zich door niets laat verbidden of vermurwen. Men zou dit licht kunnen uitstrekken tot het oordeel Gods; maar dewijl het ook volkomen toepasselijk is op de rechtspraak der menschen, houdt ik mij aan de meer algemeen aangenomene meening Er zijn hier dus twee punten: dat de boosheid der goddeloozen aan het licht zal worden gebracht, dat er geene genade zal worden bewezen, en dat al hun smeeken zal worden afgewezen. Naar den wenk, die ons hier wordt gegeven, zal hij dus schuldig uitgaan van uit de tegenwoordigheid des rechters, beladen met de schande zijner welverdiende veroordeeling, nadat zijne misdaden ontdekt en met verpletterende overtuiging in het licht zijn gesteld. Wat betreft de andere uitlegging. die dit verstaat van den rechterstoel Gods, is het niet ongepast daarbij te zeggen, dat het gebed der goddeloozen hun in zonde wordt verkeerd. Want wij weten, dat God een' walg heeft van al hunne offers, en daar zij, die ze brengen verontreinigd zijn, zijn ook al hunne fraaie deugden een' stank in zijn' neus. Daar de tekst echter nog beter vloeit, als men hem toepast op aardsche rechters, zal ik hier niet langer bij stilstaan.

8. *Dat zijne dagen weinig zijn.* Hoewel dit sterfelijk leven vol is van velerlei moeite en ellende, weten wij toch, dat het een onderpand en getuigenis is van den zegen Gods, daar Hij dikwijls ten teeken van gunst aan de menschen belooft hun leven te verlengen; niet als om er zich voor altijd aan te willen vastklemmen, maar omdat wij er de vaderlijke goedheid Gods in ondervinden, door welke Hij ons leidt tot de hope des eeuwigen levens. Hier, integendeel, is de kortheid des levens een teeken van vloek; want, wanneer God als door geweld de boozen uit deze wereld wegrukt, verklaart Hij hiermede, dat zij onwaardig zijn de lucht in te ademen. Hetzelfde moet gezegd worden, als Hij hen van hunne eerambten en waardigheden berooft, en hen van hunne hoogten nederwerpt. Wel is waar, zal dit ook soms aan de kinderen Gods overkomen, want de tijdelijke straffen zijn gemeen aan de goeden en de boozen, maar nooit is die vermenging zoo verward, of men zal de duidelijke en opmerkenswaardige oordeelen Gods kunnen onderscheiden. En als Petrus deze Schriftuurplaats aanhaalt (Hand 1 : 20) zegt hij, dat zij vervuld is in Judas, wijl er geschreven is: Een ander neme zijn

opzienersambt. En hij gaat uit van het beginsel, dat David hier spreekt in den Persoon van Christus. Hoewel daarom het Hebreeuwsche woord *pekoedah* in het algemeen alle ambt of opzienerschap beteekent, wordt het door Petrus toch zeer juist op het apostelschap van Judas toegepast. En men kan gerust aannemen, dat de Joden uit puren onwil deze Schriftuurplaats verdraaien, zoodat sommigen van hen dit woord vertalen door *zijne vrouw*, anderen door *zijne ziel* (die een kostbaar juweel is in den mensch), en nog anderen door zijne bezitting, zijne have en goed. Immers waarom zouden zij een woord, dat op zich zelven zoo helder en gemakkelijk te verstaan is, zóó verwringen, als het niet was, dat zij het moedwillig duister willen maken, om het van zijne beteekenis te berooven, opdat het dan den schijn heeft, dat het door Petrus verkeerd en ten onrechte is aangehaald? En voorts wordt ons hierin nog geleerd, dat de boozen, als zij zooveel opgang maken in de wereld, toch eigenlijk geene reden hebben om zich te verhoovaardigen, want het kan niet anders of hun einde moet wezen, gelijk dit door den Heiligen Geest hier wordt aangeduid. En van den anderen kant wordt ons hier eene kostelijke reden gegeven om ons te verheugen en met lijdzaamheid te verbeiden, als wij hooren, dat hoe hoog en machtig zij nu ook zijn, hun val toch nabij is. In de twee volgende verzen strekt hij de vervloeking uit tot aan de vrouw en de kinderen; en de wensch, dien hij uitspreekt, dat zij weduwe, en de kinderen weezen zullen worden, staat in verband met de kortheid des levens, waarvan de Profeet zoo even had gesproken. Maar hij voegt er nu nog bedelaarschap en nooddruft bij; waaruit wij kunnen opmaken, dat de misdaad groot was, want voor een licht vergrijp zou de Heilige Geest niet zoo zwaar eene straf hebben aangekondigd. Als David zijne goederen als prooi toewijst aan de afzetters, staat dit in verband met de toekomstige armoede der kinderen; want hij spreekt hier niet van iemand, die arm en onaanzienlijk is, en zijne kinderen niets kan nalaten; maar van iemand, die zonder te vragen naar recht of onrecht zich goederen vergaderd heeft om er de zijnen mede te verrijken, indien God hem het goed niet ontrukte, dat hij door anderen te berooven heeft verkregen.

12. Dat er niemand zij, die barmhartigheid aan hem bewijze, en dat er niemand zij, die zich ontferme over zijne weezen. 13. Dat zijne nakomelingen uitge-

roeid worden, en dat hun naam in het volgende geslacht worde uitgewischt. 14. Dat de ongerechtigheid zijner vaderen door Jehovah gedacht worde, en de zonde zijner moeder worde niet uitgedelgd. 15. Dat zij geduriglijk voor Jehovah zijn, en dat Hij hunne gedachtenis uitroeie van de aarde. 16. Omdat hij niet gedacht heeft genade te betoonen, en den ellendigen en nooddruftigen man heeft vervolgd, en den bedroefde van hart, om hem te dooden.

12. *Dat er niemand zij.* Menschlievendheid of goedertierenheid uitstrekken is eene wijze van spreken bij de Hebreën, die zooveel beteekent als volharden in goed doen, en soms ook genomen wordt voor zich ontfermen, of tot menschelijkheid te worden bewogen, wanneer door het verloop van tijd de toorn verzacht wordt, en zelfs door de ramp, die iemand treft, het hart van dengene, die hem haat toedroeg, wordt vermurwd. Daarom wordt deze zinsnede door sommigen aldus verklaard: Dat niemand aan diens mans kinderen eenigerlei gunst betoone, hetgeen ook door het tweede gedeelte van het vers bevestigd wordt. Evenwel: David sluit ook den goddelooze zelf in met zijne kinderen; alsof hij zeide: al zou hij ook door zoo vele rampen voor iemands oogen wegkwijnen, en het ongeluk hem onophoudelijk, ook tot in zijne kinderen zou vervolgen, zoo hebbe toch niemand medelijden met hem. Want wij weten, dat ook de wreedste lieden door de langdurige rampen en beproevingen hunner vijanden meestal nog door medelijden met hen bewogen zullen worden, zoodat zij dan hun' haat en wrok zullen vergeten. Maar hier wenscht David, dat zijn vijand benevens diens gansche geslacht zoodanig gehaat en verafschuwd zal worden, dat het volk zich schier niet genoeg zal kunnen verzadigen aan het gezicht van hun lijden, maar dat allen door dit schouwspel zóó verhard zullen worden, als of hun hart van ijzer was. Nu moet men wèl in het oog houden, dat David hier niet spreekt, vervoerd zijnde door het leed en onrecht dat hem persoonlijk was aangedaan, maar dat hij als het ware uit den mond Gods uitspreekt welke straf bereid wordt voor de goddeloozen. En inderdaad wordt door de Wet dit ook onder de oordeelen Gods gerangschikt, dat Hij de harten verhardt, opdat zij, wier wreedheid alle perken te buiten ging, ook zelven geene barmhartigheid zullen verkrijgen; (Deut. 2 : 30) want het

is billijk, dat hun gemeten worde met de mate, waarmede zij anderen gemeten hebben.

13. *Zijne nakomelingen.* Hij gaat nu voort met hetgeen hij zoo even was begonnen, nl. dat God de ongerechtigheid der vaderen zal bezoeken aan hunne kinderen. En dat hij zich thans van het meervoud bedient, kan zoo verstaan worden, dat het is, wijl hij met de gansche bende van Saul had te strijden, en niet maar tegen één enkel man. Dewijl echter bij alle booze handelingen er altijd hoofden en leiders zijn, is het niet te verwonderen, dat hij tot één man gesproken hebbende, nu ook het woord richt tot velen, maar dan weder tot dien eenen terugkeert. Het eenvoudigste is echter om dit tot het geheele geslacht uit te strekken, want het Hebreeuwsche woord *acharies* is een verzamelwoord. Deze vervloeking is zwaarder dan de vorige, want het gebeurt dikwijls, dat een huis of geslacht door het een of ander ongeluk plotseling ter neder geworpen zijnde, later weder opgericht wordt; maar hier wenscht de Profeet, dat de boozen zoo zeer in het verderf gestort zullen worden, dat zij nooit meer de kracht erlangen om zich wederom tot hun' vorigen staat op te heffen. Dat is de beteekenis van de zinsnede: *Dat hun naam in het volgende geslacht worde uitgewischt*, of na het einde der eeuw. Daar hij nu alle geslachten der boozen vervloekt, opdat God hen straffe in den persoon hunner nakomelingen, bidt hij ook, dat God de overtreding zal gedenken van hun' vader en moeder, opdat deze nog toedoen aan hunne veroordeeling, hetgeen gegrond is op de gewone leer der Schrift. Want, gelijk God zijne barmhartigheid uitstrekt tot in het volgende geslacht, omdat de gedachtenis zijns verbond kracht heeft tot in duizend geslachten, zoo straft hij ook de zonden tot in het derde en vierde geslacht. Niet, dat Hij de onschuldigen zoo maar zonder onderscheidt mengt met de boosdoeners; maar door aan de verworpenen de genade en het licht zijns Geestes te onthouden, bereidt Hij de vaten des toorns tot het verderf, nog voor zij geboren zijn (Rom. 9 : 22). Het gewone menschenverstand deinst terug voor zoodanige strengheid, maar hieruit leeren wij hoe zeer wij der verborgene en voor ons onbegrijpelijke oordeelen Gods onrecht doen, als wij ze naar onze bekrompene opvatting willen beoordeelen. Zoo laat dan deze ontzaglijke waarschuwing ons doen beven en ons hart in vreeze en eerbied er door verootmoedigd worden. Wat nu betreft dat in Ezechiël 18 : 20 gezegd wordt: De ziel, die zondigt, zal sterven; de zoon zal niet dragen de ongerechtigheid des vaders; wij weten, dat de

Profeet aldaar de onrechtvaardige klacht des volks veroordeelt, daar zij zich er op beroemden onschuldig te zijn, en onverdiend te worden verdrukt. Maar als God zijne wrake vervolgt van de vaders op de kinderen, dan hebben dezen zich toch niet te beklagen, aangezien zij in een' zelfden bundel van ongerechtigheid gebonden zijn En wij hebben reeds gezegd, dat het een begin is der wrake Gods, als Hij zijn' Geest zoowel aan de kinderen onthoudt als aan de vaders, en hen aan Satan overgeeft. Nu zou men kunnen vragen, waarom de Profeet, daar hij wenscht dat hunne zonden den Heere voortdurend voor oogen zullen zijn, er niet bijvoegt, dat hun naam ook uitgedelgd zij in den hemel Ik antwoord, dat hij aldus gesproken heeft in overeenstemming met den tijd, waarin hij heeft geleefd, toen men nog geene zeer duidelijke begrippen had van de geestelijke straffen, omdat het oogenblik der volkomene openbaring nog niet was gekomen. En Davids bedoeling is, dat de wrake Gods zóó helder en duidelijk zal uitblinken onder de menschen, dat de gansche wereld zal bemerken, dat God een rechtvaardig Rechter is.

16. *Omdat hij niet gedacht heeft.* Nu toont hij aan, dat hij niet zonder reden zoodanige schrikkelijke en gruwelijke verwenschingen uitspreekt tegen zijne vijanden, voor zooveel hunne onmenschelijkheid geene grenzen kende, en zij den arme en nooddruftige met wreede en hardnekkige woede hebben vervolgd, zonder daarbij meer gewetenswroeging te hebben gevoeld, dan wanneer zij een' dooden hond hadden geslagen. Want zelfs de philosophen achten, dat wreedheid te begaan jegens iemand, die reeds gebukt gaat onder ramp of leed, en dus de macht niet heeft zich te wreken, de daad is van een laag en lafhartig gemoed, omdat naijver niet anders kan bestaan dan onder gelijken. Daarom doet de Profeet de boosheid zijner vijanden nog sterker uitkomen door het feit, dat zij *den ellendigen en nooddruftigen man* hebben vervolgd; en er is nog eene sterkere uitdrukking als hij zegt: *den bedroefde van hart.* Want er zijn genoeg ellendigen en nooddruftigen, die daarom niet minder opgeblazen zijn van hoogmoed, en omdat dit tegen alle reden en natuur indruischt, wordt de woede der grooten er ook nog te meer door gaande gemaakt. Maar wanneer in iemand ootmoed en onderworpenheid des harten wordt gevonden, en men zoo iemand dan nog tergt en kwelt, dan is dit een teeken van ongehoorde wreedheid; want is dit iets anders dan zijne kracht aan te wenden tegen eene schaduw? De verregaande wreedheid wordt nog verder aangeduid door het gezegde, dat hij niet gedacht heeft genade

te betoonen, want hij geeft te kennen, dat hij door geen ramp of leed, dat den onschuldige en ellendige heeft getroffen, verteederd is geworden, niet slechts om zich van zijne woeste wreedheid te ontdoen, maar zelfs niet om de minste menschelijkheid te betoonen. Er is dus eene wederkeerige tegenstelling tusschen dezen hardnekkigen hoogmoed, en het strenge, onherroepelijke oordeel Gods. En dewijl David hier nu niets gezegd heeft dan hetgeen de Heilige Geest hem ingaf, moet men het beschouwen alsof God zelf van zijn' troon in den hemel had gedonderd. En zoo werpt Hij dan van den eenen kant alle verkeerde neigingen in ons ter neder, waardoor wij onzen naaste zouden willen schaden, en van den anderen kant verzacht en matigt Hij onze smarten door ons datgene te geven, dat in staat is ons te troosten en geduldig te zijn onder het lijden. De goddeloozen kunnen voor een' tijd wel triomfeeren om het verkrijgen van hunne booze lusten, zonder er voor gestraft te worden; maar deze bedreiging toont, dat de Heere niet te vergeefs de ongelukkigen onder zijne hoede neemt. Zoo laten dan de geloovigen zich bezitten in lijdzaamheid en zachtmoedigheid, opdat de ootmoed en onderwerping huns harten voor God komen. En daar het ons nu nog niet gegeven is te onderscheiden tusschen de uitverkorenen en de verworpenen, zoo laat ons bidden voor allen, die ons leed doen, heil begeeren voor geheel het menschelijk geslacht, ja en ook zorge hebben voor ieder in het bijzonder. Dat zal echter niet verhinderen, dat wij, als ons verstand geheiligd, en ons gemoed kalm en vreedzaam is, ons vrijmoedig op het rechtvaardig oordeel Gods kunnen beroepen, opdat Hij verdoe allen, voor wie geene hoop meer bestaat.

17, En hij heeft den vloek liefgehad, dat die hem
dan nu overkome, en hij heeft geen welbehagen gehad
in den zegen, zoo zij die dan verre van hem. 18. En
hij zij bekleed met den vloek, als met zijn kleed, en
dat die ga tot in het binnenste van hem als water, en
als olie in zijne beenderen. 19. Die zij hem als een
mantel, waarmede hij zich bedekt, en tot een' gordel,
waarmede hij zich steeds omgordt. 20. Dit is het
werk van Jehovah voor hen, die mijne tegenstanders
zijn, en die kwaad spreken tegen mijne ziel.

17. *En hij heeft den vloek liefgehad.* David gebruikt vele woorden om de ongerechtigheid zijner tegenstanders mede te deelen, opdat het duidelijk zou blijken, dat hij, zoo streng tegen hen optredende, hiermede slechts instemt met het oordeel Gods over hen. Daarom hebben wij, als wij ons voor Gods rechterstoel stellen, wèl toe te zien, dat het recht onzer zaak zoo stellig en klaarblijkelijk is, dat dit Hem noopt ons gunstig te wezen. David verklaart dus, dat hij met een gerust geweten God aanroept om recht te doen. Nu hebben de werkwoorden in den tekst wel den verleden tijd, zoodat er gelezen kan worden: De vloek is hem overkomen, en de zegen heeft zich (van hem) verwijderd; maar men behoort ze in den optatief, of wenschende wijs, te lezen; want David bidt nog, dat zijn' vijand hetzelfde moge overkomen wat hij aan anderen gedaan heeft. En daar hij niet geweten heeft wat het is wel te doen, of iemand genoegen te veroorzaken, maar er integendeel genot in vond om kwaad te doen en te vervloeken, wil hij nu, dat hij aan allerlei kwelling en straf onderworpen zal zijn. Sommigen nemen *vloek* voor verwenschingen en bannen, alsof hij zeide, dat hij gewoon is te vervloeken, en niets anders in het hart en den mond heeft dan kwaad en ongeluk. Deze meening verwerp ik niet, maar ik acht het toch beter er nog eene wijdere strekking aan te geven, en er iemand mede aan te duiden, die door immer kwaad te doen en leed te berokkenen, alles gedaan heeft wat hij kon om zegen en weldadigheid verre te houden, en zich verlustigde in het ongeluk der godvruchtigen en eenvoudigen. Vele schriftverklaarders vertalen de twee volgende verzen in den verleden tijd: Hij heeft zich bekleed met vloek; alsof hij zeide, dat zijn vijand niet minder belust was op vloek dan op een fraai, kostbaar gewaad, en dat hij er zich mede omhult als met een kleed, en dat dit kwaad tot in het merg van zijn gebeente is doorgedrongen. Maar de andere beteekenis is eenvoudiger, nl. dat de vloek den booze zóó aankleeft, dat hij er mede bedekt is als met een' mantel, en er mede omgord is als met een' gordel, en dat hij doordringt tot zijn gebeente. Overigens moet men wèl in gedachten houden, dat David hier niet zijne eigene zaak bepleit, en dat hij ook niet tot het gewone volk behoort, opdat niemand de vermetelheid hebbe hem tot voorbeeld te nemen in hetgeen hij door eene bijzondere ingeving des Heiligen Geestes heeft gezegd. En voor zooveel hij tot de orde der geloovigen heeft behoord, is er niet aan te twijfelen, of hij heeft volgens de wet der barmhartigheid het heil begeerd voor allen; maar hier heeft God zijn' geest opgeheven boven alle menschelijke beschouwing, gelijk Hij hem

ook van allen nijd of wrok ontledigd heeft, opdat hij in heilige gematigdheid en geestelijke voorzichtigheid om het verderf kon bidden van een' verworpene. De verklaring van sommigen, die aan de uitdrukking: Hij heeft den vloek liefgehad, de beteekenis geven van: Hij heeft met bewustheid den toorn Gods gaande gemaakt, alsof hij, krijg voerende tegen God, zelf zijn' verderf en ondergang bevorderde, schijnt mij al te gezocht en gewrongen. Daarom komt het mij voor, dat de verklaring, die ik hier gegeven heb, beter is, nl. dat hij er zich zoo zeer op had toegelegd om onrecht te doen en kwaad te stichten, dat er geen greintje van billijkheid of menschlievendheid in hem te vinden was. Intusschen moet men er wèl acht op geven, dat al hetgeen de goddeloozen doen of ondernemen ten slotte op hun eigen hoofd nederkomt; en hoe heftiger zij woeden, hoe eerder en hoe meer zij voor zich zelven teweegbrengen wat zij voor anderen hadden willen bereiden, evenals de Caecias door te waaien de wolken tot zich trekt.

20. *Dit is het werk.* Dat wil zeggen: het gewin of het loon. Hij zegt uitdrukkelijk *van Jehovah*, om te getuigen dat al zijne hoop gevestigd is op de ondersteuning, die hij verwacht van den hemel, hoewel hij op aarde van alle hulp of steun van menschen ontbloot is. En uit dit vers kunnen wij leeren, dat David zijne vijanden niet roekeloos of in lichtzinnigheid heeft gevloekt, maar dat hij gewisselijk heeft uitgesproken wat hem door den Heiligen Geest werd ingegeven. Wèl erken ik, dat velen, eene zelfde verzekerdheid voorwendende, zich te buiten gaan in toomeloos kwaad spreken. Maar hetgeen David met het gereinigde oog des geloofs gezien heeft, heeft hij kalm en met bezadigden ijver uitgesproken, nl. dat hij er van overtuigd was, wijl hij zich van ganscher harte toelegde op heiligheid van leven en hij zich door de hand Gods beschermd wist, dat zijne vijanden eens loon naar werken zouden ontvangen. Hieruit zien wij, dat hij den mensch niet heeft aangezien, zoodat hij bewogen en aan het wankelen gebracht, werd al naar hij wist dat de wereld hem gunstig of ongunstig gezind was, maar alleen op God heeft gesteund. En voorzeker, wie van menschen afhankelijk wil zijn, zal bij het minste verdriet al falen. Wij moeten dus naar het voorbeeld van dezen heilige onzen geest opheffen naar boven, ook wanneer de gansche wereld ons verlaat of tegenstaat, en van dáár Hem verwachten, die ons zal verlossen. Indien Hij zich voor onze verlossing van menschen wil bedienen, dan zal Hij zijne dienaren daartoe wel weten te vinden; maar zoo Hij ter beproeving van ons geloof, ons van alle aardsche hulpmid-

delen verstoken laat blijven, moeten wij Hem daarom niet van de eer berooven, die Hem toekomt, maar geduldig den geschikten tijd verbeiden, wanneer Hij zijn rechtvaardig oordeel zal doen verschijnen.

21. Maar Gij, Jehovah, mijn Heere, maak het met mij
om uws naams wil; verlos mij, want uwe goedertieren-
heid is goed. 22. Want ik ben arm en nooddruftig,
en mijn hart is in het binnenste van mij doorwond.
23. Ik ga heen gelijk eene schaduw, wanneer zij zich
neigt; ik word omgedreven als eene sprinkhaan. 24.
Mijne knieën zijn verzwakt van vasten, en mijn vleesch
is gemagerd, zoodat er geen vet aan is. 25. Maar ik
ben hun ten smaad; als zij mij zien, zoo schudden zij
hun hoofd. 26. Help mij, Jehovah, mijn God, bewaar
mij naar uwe goedertierenheid. 27. En zij zullen weten,
dat dit uwe hand is, dat Gij, o Jehovah, dit gedaan hebt.

21. *Maar Gij, Jehovah.* Hij laat nu af van over zijne vijanden te klagen en hen te verfoeien, en begeeft zich tot het gebed. Het schijnt zelfs, dat hij zich God voorgesteld hebbende als zijn Hoeder en Bevrijder, hierdoor sterk opgewekt was geworden om met nog grooter ijver zijn gebed tot God te richten, gelijk dan ook alle heilige overdenkingen, waardoor de godvruchtigen hun geloof oefenen en bevestigen, hen dringen om den naam Gods aan te roepen. Maar hij roemt daarbij op geene enkele plichtsbetrachting, waardoor hij verdiend zou hebben, dat God hem bijstaat; en evenmin betrouwt hij op zijne eigene waardigheid, maar zoekt zijne toevlucht alleen in de goedheid en barmhartigheid Gods. Wel is waar heeft hij zijne onschuld en de zuiverheid van zijn geweten tegenover zijne vijanden gesteld, om alzoo des te meer hunne ongerechtigheid te doen uitkomen; maar hij maakt bij God geene aanspraak op belooning; neen, hij rust op een hooger fondament, nl. dat hij alles verschuldigd is aan de vrije uitverkiezing Gods, en dat van haar zijn heil afhangt. En toch, zoo er iemand was, die op zijne eigene deugd en verdiensten kon roemen, dan zou David hier niet de minst bevoegde toe geweest zijn, behalve nog dat hij het type was van Christus en

van geheel de Kerk. Hieruit volgt dus dat al onze gebeden op niets uitloopen, indien zij niet gegrond zijn op de barmhartigheid en goedertierenheid Gods. Voor Christus zelf was dit een gansch bijzonder geval, omdat Hij door zijne gerechtigheid ons met zijn' Vader verzoend heeft. Dewijl echter al hetgeen van de menschelijke natuur in Hem was van het welbehagen des Vaders afhankelijk is geweest, heeft Hij ons door zijn voorbeeld tot deze fontein willen heenvoeren. Wat zullen wij dan doen, terwijl de beste onder ons nog altijd zal moeten belijden, dat hij beladen is met velerlei zonde? Zóó ver is het er van daan, dat God ons in eenigerlei opzicht iets verplicht zou zijn. Er rest ons dus slechts éene zaak, nl. dat God ons onder zijne hoede neemt, omdat Hij goedertieren is, en wil, dat zijne genade in ons uitblinke, omdat zijne goedertierenheid goed is. Als wij dus voor God verschijnen, dan behooren wij wèl acht te geven op twee zaken, nl. dat wij het getuigenis van een goed geweten met ons omdragen; en dat wij er ons voor wachten te denken, dat er in ons eenigerlei waardigheid, of verdienste is, waardoor God verplicht zou zijn ons te beloonen. Want, indien God in de bewaring van dit korte en vergankelijke leven duidelijk de heerlijkheid zijns naams en zijner goedheid doet uitkomen, hoe veel te meer moet dan niet alle betrouwen op onze werken nedergeworpen worden, wanneer er sprake is van het hemelsche en eeuwige leven? Indien Hij mijn leven gedurende een weinig tijds verlengt, dan wordt zijn naam hierin verheerlijkt, omdat Hij mij vrijwillig en uit eigene beweging zijne goedheid en milddadigheid toont. Wanneer Hij mij dus uit de macht des duivels heeft verlost, en mij aanneemt onder het getal zijner kinderen, mij reinigt door het bloed van Christus, mij door zijn' Geest doet wedergeboren worden, mij inent in het lichaam zijns Zoons, en mij leidt tot het hemelsche leven, dan voorzeker, hoe milder en barmhartiger Hij met mij handelt, hoe minder het mij zal voegen aan mij zelven iets van den lof er van toe te kennen. Ook doet David juist het tegendeel, want om gunst te verwerven beroept hij er zich op, dat hij arm en nooddruftig is. En daar nu de uitwendige beproeving niet zou volstaan, indien hij niet tevens gansch terneder geslagen en van allen hoogmoed en opstand ontledigd was, zegt hij nogmaals dat zijn hart doorwond was. Dit is voor ons een wenk, dat God zich slechts als de Geneesmeester zal betoonen aan hen, die in waren ootmoed tot Hem zuchten en zich door hunne beproevingen niet laten verdooven

23. *Als eene schaduw.* Deze twee beelden worden hier zeer

gepast aangewend. Van het eerste hebben wij reeds een en ander gezegd bij Psalm 102 : 12; nl. dat de mensch, die zwaar beproefd, en om zoo te zeggen reeds half dood is, zeer gevoegelijk vergeleken kan worden bij de avondschaduw. Want, als de zon opgaat, of reeds hoog boven ons staat, kan men de gedurige afwisseling van de schaduwen niet zoo gemakkelijk waarnemen; maar als zij zich tegen den avond ten ondergang neigt, is er geen oogenblik, waarop de schaduw niet voor onze oogen heengaat. Ook door het andere beeld wordt de weinige vastheid, die er in deze wereld is, aangeduid. Want gelijk de sprinkhanen zich van de eene naar de andere plaats bewegen, klaagt David, dat hij in geheel zijn leven nooit ergens tot rust kon komen, daar hij onophoudelijk vervolgd werd door zijne vijanden, die hem nergens eene schuil- of rustplaats lieten; gelijk hij elders zegt, dat hij gedwongen was van plaats te veranderen, evenals een muschje, waaraan door den vogelaar van rondom strikken worden gespannen. (Psalm 11 : 2). Kortom, hij betreurt zijn' ellendigen toestand, waardoor hij nergens in de wereld een voor hem veilig plekje kan vinden, en hij zelfs niet meer van gelijken staat is met de andere menschen. Dewijl hij dus in dezen Psalm het beeld voorstelt van geheel de Kerk, zoo laat ons, van onzen kant, niet verbaasd zijn, als God ons, op onze beurt, ontrust, en ons door velerlei ongemakken en ongeneugten wakker schudt. Daarom noemt Paulus zich zelven, en ook anderen, menschen, die geene vaste woonplaats hebben (1 Cor. 4 : 11), welke benaming in zeker opzicht aan alle geloovigen past.

24. *Mijne knieën.* Dit kan genomen worden als een teeken van verdriet en treurigheid, dat David, hoewel hij spijze had om zich te voeden, zich vrijwillig liet vermageren door niets te nuttigen, maar zich geheel en al aan het gebed had gegeven. Men zou er ook een afkeer in kunnen zien van alle spijs en drank, gelijk voor menschen, die treurig en ternedergeslagen zijn de spijzen allen smaak en geur verloren hebben, en zelfs het leven hun tegenstaat. Vindt iemand het nu beter om het aan armoede toe te schrijven, dewijl David zich in holen en spelonken heeft teruggetrokken en er verblijf hield onder de wilde dieren, ten einde aan de woede zijns vijands te ontkomen, en er gedurende langen tijd honger en dorst geleden heeft uit gebrek aan levensmiddelen, dan wil ik hem zijne meening wel laten. Mij schijnt het echter toe, dat hij hier een' rouw en zeer groot leed heeft willen aanduiden, daar hij den dood voor oogen hebbende, een afkeer had van spijs en drank. Hetgeen hier onmiddelijk

op volgt, heeft eene zelfde beteekenis, te weten, dat *zijn vleesch zijn vet verloren had*, omdat een verslagen geest het gebeente doet verdrogen (Spreuken 17 : 22) Sommigen leggen dit zoo uit, dat het vet weelde, of iets aangenaams beteekent, alsof hij zeide, dat hij van alle aangename spijzen verstoken was. Maar het eenvoudigste is, dat hij vermagerd was van verdriet en door vasten, omdat de natuurlijke sappen in hem verteerd waren. Hij toont het ontzettende van zijn' toestand door nog eene andere omstandigheid, te weten, *dat hij allen ten smaad is*, gelijk hij hier ook over klaagt in Psalm 22 : 7. Nu is het treurig en zwaar om te dragen voor de kinderen Gods als zij gevoelen, dat de vloek, waarmede God de overtreders zijner wet bedreigt, op hun eigen hoofd nederkomt. Want de Wet zegt tot hare versmaders: Gij zult zijn tot een' schrik, tot een spreekwoord en tot een spotrede (Deut. 28 : 37). Nu is het door deze soort van verzoeking dat David werd aangevallen, en hij zegt niet slechts, dat hij als een veroordeelde, een ten doode gedoemde beschouwd werd, maar dat hij ook grievend werd bespot en gesmaad, en dat niet zonder dat ook God zijn deel had in dien smaad; gelijk het de gewoonte is der goddeloozen, als zij het hoofd opsteken, wanneer zij ons beproefd zien, en ons geloof en onze godsvrucht aanvallen, omdat God ons niet in onze ellende te hulp komt.

26. *Help mij, Jehovah.* De Profeet herhaalt zijn gebed, daar het ons noodig is des te meer te worstelen en met grooter ijver te strijden, naarmate Satan meer listen aanwendt om ons aan te vallen. Want, hoewel wij er van overtuigd zijn, dat God ons genadig is, kan het niet anders, of er zullen, wanneer Hij een weinig vertoeft, en de boozen ons tergen door hun kwaadspreken, allerlei twijfelingen in ons opkomen. Daarom is het niet zonder reden, dat David om dergelijke aanvallen te weerstaan, zich dikwijls dit schild voorhoudt: Dat God naar zijne goedheid en barmhartigheid in de nooden en behoeften der zijnen voorziet Nu vraagt hij om verlost te worden, niet door gewone middelen, maar door eene groote kracht Gods, zoodat zijn vijand, beschaamd gemaakt zijnde, den mond zal moeten sluiten Want wij weten, dat God de zijnen somwijlen te hulp komt, zonder dat men er veel van bespeurt, maar dat Hij soms ook voor aller oog zijn' arm ontbloot, zoodat de boozen, al sluiten zij hunne oogen ook toe, toch wel *moeten* zien, dat hier hulpe Gods verleend is Want, daar zijne vijanden tegen God zijn opgestaan, begeert hij ook na hen overwonnen te hebben, in den naam Gods over hen te triomfeeren. Want hij streeft niet naar den roep van dapperheid

in den krijg, wat hij verlangt is, dat de macht Gods zal gezien worden, door welke alle vleesch ten onder zal gebracht worden. Hoewel dit nu niet slechts van de uitkomst, maar ook van de beproeving zelve verstaan kan worden, zoo begeert hij toch dat zijne uitredding voornamelijk en bovenal aan Gods genade toegeschreven zal worden. Want, *de hand Gods* stellende zoowel tegenover het Toeval, als tegenover alle menschelijke middelen, wil hij, dat God alleen als de Werker er van erkend zal worden. Hier moet wèl op gelet worden; want, hoewel wij allen begeeren door de hand Gods te worden bewaard, zal men toch nauwelijks één vinden op de honderd, die zich ten doel stelt de eere Gods groot te maken en te verhoogen. En toch moest zij ons nog meer ter harte gaan dan onze eigene zaligheid, gelijk zij haar dan ook in rang vooraf gaat. Wie nu begeert dat zelfs de boozen zóó overtuigd zullen zijn, dat zij met Gods werken niet onbekend blijven, zal nog zoo veel te meer acht moeten geven op de hulp, die hij zelf van Hem ondervindt. Want het zou toch al te ongerijmd wezen om bij anderen van de hand Gods te spreken, zoo de kennis er van niet diep in ons eigen hart gegrift is.

28. Zij zullen vloeken, en Gij zult zegenen; als zij opstaan zullen zij beschaamd worden, en uw knecht zal zich verblijden. 29. Mijne tegenstanders zullen met schande bekleed worden, en zij zullen met hunne beschaamdheid bedekt worden, als met een' mantel. 30. Ik zal Jehovah zeer loven met mijn' mond, en Hem prijzen in de vergadering der grooten. 31. Omdat Hij aan de rechterhand staat van den arme, om zijne ziel te verlossen van de veroordeelingen.

28. *Zij zullen vloeken.* Er bestaat hieromtrent verschil van meening onder de uitleggers, want sommigen willen dit alles in den wenschenden vorm lezen, aldus: Dat zij mij vloeken, (of: laten zij mij vloeken) zoo Gij mij slechts zegent; dat zij opstaan en beschaamd worden. Anderen behouden de natuurlijke lezing en beteekenis, zooals de woorden werkelijk staan: *Zullen vloeken*, enz., waarmede ik mij gaarne vereenig. Wil echter iemand den zin lezen in de beteekenis van verlof, of toelating, d. i. alsof hij zeide: Ik neem er genoegen mede, dat zij mij vloeken, enz.

of, Ik laat hun toe mij te vloeken, dan vind ik dit ook niet verkeerd. Naar mijn inzien vergissen zich echter diegenen, die er een gebed van maken. Want, veeleer roemt David, nadat hij gebeden heeft, nu vrijmoedig in de gunst Gods. Zij zullen er niets bij winnen (zegt hij) met mij te vloeken, want Gij, o God, zult mij zegenen. Hiermede bewijst hij, dat hij de dreigementen zijner vijanden niet vreest, hoewel zij niet slechts scherpe zwaarden hebben, maar ook hunne tong giftig genoeg is om hem te schaden. Opdat dus de boosheid, en kwaadwilligheid, de vermetelheid en macht, de verdorvenheid en woede onzer vijanden ons den moed niet doen verliezen, zoo laat ons naar het voorbeeld van David leeren besluiten God aan onze zijde te hebben, die al hunne pogingen op niets zal doen uitloopen. En voorzeker geven wij ook dan slechts ruimte [om te werken] aan Gods genade, als door haar licht alle vrees en verschrikking uit ons hart worden verdreven, die wij door de bedreigingen der wereld in ons hebben laten opkomen. Steunende op de gunst van God bezingt David reeds te midden van den strijd de overwinning, alle kuiperijen en bedenkselen zijner vijanden kloekmoedig verachtende, omdat hij weet, dat zij tegenover den zegen Gods niets zullen vermogen. Dit wordt nog sterker uitgedrukt in het volgende vers: *Hoewel zij zich verheffen, zullen zij toch beschaamd uitkomen.* Want hij geeft te kennen, dat de woede zijner vijanden nog niet gestild is; maar hij laat hen woeden, mits hij van zijn' kant slechts door de beschermende hand Gods wordt bedekt. En zoo richt hij zich dan op en versterkt zich tegenover de hoovaardij der wereld, terwijl hij door zijn voorbeeld ook anderen versterkt, opdat wij, ook wanneer wij voor de kwaadwilligheid onzer vijanden het onderspit schijnen te delven, den moed niet zullen verliezen. In de kracht dezer hope belooft hij zich verlossing van zijne droefheid in de toekomst. Hieruit leeren wij, dat wij geduldig en met kalmen moed onze beproevingen moeten dragen totdat de door God bestemde tijd onzer blijdschap is gekomen. In het volgende vers gaat hij nog voort met hierin te roemen. Want, hoewel hij ziet dat de boozen zich hoog verheffen, kan hij met het oog des geloofs heen zien over het tegenwoordige, en zoo twijfelt hij niet, of God zal hen ten laatste toch teleurstellen in hunne verwachting, zoodat al hunne ondernemingen in versmaadheid voor hen zullen uitloopen.

30. *Ik zal Jehovah zeer loven.* Door dit slot wordt duidelijk aangetoond, wat ik zoo even gezegd heb, nl. dat David in deze woorden geen gebed richt tot God, maar dat hij veeleer zijne

vijanden tart door een heilig roemen des geloofs. Want hij bereidt zich tot dankzegging, alsof hij zijn' wensch reeds had verkregen. En dat hij zegt *Met mijn' mond*, dit is geene overtollige uitdrukking, gelijk sommigen ten onrechte denken, want David verklaart dat hij dankzegging zal doen in het openbaar, alsof hij zeide: Niet slechts bij mij zelven en in het verborgene mijns harten, of, alleen, zonder zonder dat er iemand getuige van is, zal ik het groote goed gedenken, dat ik van mijn' God heb ontvangen, maar ook door eene plechtige offerande des lofs zal ik openlijk en voor alle menschen verklaren hoeveel ik verschuldigd ben aan zijne genade. In dien zelfden zin voegt hij er terstond bij *In de vergadering der grooten*, of van velen, want het Hebreeuwsche woord *rabim* kan op beiderlei wijze vertaald worden. Ik heb er echter de voorkeur aan gegeven om het door *De grooten* over te zetten, omdat David te kennen schijnt te geven eene vergadering van aanzienlijken. Zooveel is zeker dat hij betuigt de goedheid Gods te willen erkennen niet slechts in het verborgen, in een verscholen, afgelegen hoekje, maar in eene groote vergadering des volks, in het midden der overheden, en bestuurders des lands. Want, als er sprake is van den lof Gods te vermelden, dan moet wèl het hart de tong voorafgaan, maar het is toch een teeken van koele onverschilligheid, indien ook de tong zich niet paart aan den aandrang des harten tot dankzegging. Intusschen maakt David alleen maar melding van den mond, omdat hij het als eene algemeen erkende waarheid beschouwt, dat de lof Gods, die in de ooren der menschen weerklinkt, ijdel en beuzelachtig is, indien ook het hart daarbij niet voor God spreekt. Daarom is hij ook uit diepen aandrang des harten er toe gekomen om uitwendig belijdenis te doen van hetgeen er inwendig bij hem omging, gelijk ook inderdaad de begeerte om elkander op te bouwen de geloovigen hiertoe moet opwekken en aansporen, want anderszins zouden zij aan God de eere onthouden, die Hem toekomt Hij voegt er ook bij den vorm van de dankzegging, die hij zal brengen, te weten, *dat God aan de rechterhand staat van den arme.* Want hiermede geeft hij te kennen, dat God, toen Hij hem verlaten scheen te hebben, zich verre van hem scheen te houden, in waarheid echter zeer dicht bij hem was, gansch bereid en gereed hem in het oogenblik van zijn' nood te hulp te komen. Want voorzeker, de armoede en de beproeving van David hadden uiterlijk den schijn van een teeken van Gods verwerping, omdat God zijne genade terug hield, of verborg; maar toch erkent hij, dat hoewel hij arm en bedroefd was, God niet nagelaten heeft

van hem voortdurend ter hulpe te komen. Hij drukt nog duidelijker uit in hoe wanhopigen toestand hij verkeerde, zeggende, dat hij bewaard is gebleven van hen, *die zijne ziel reeds hadden geoordeeld*, waardoor hij te kennen geeft, dat hij niet slechts te doen heeft gehad met zeer machtige vijanden, nl. met den Koning en de bestuurderen des rijks, maar dat dezen tevens, hoovaardiglijk steunende op hunne grootheid en macht, hem niet méér achtten dan een' dooden hond, alsof hem het leven reeds was ontnomen. En ik twijfel niet, of hij klaagt er hier niet slechts over, dat hij door de wreedheid zijner vijanden gruwelijk geplaagd en gekweld is, maar dat hij ook door hun' smaad en laster van zijne eer beroofd is; want wij weten dat hij verdrukt is geworden door de kwaadwilligheid van hen, die in hoogheid en aanzien staande, er zich valschelijk op beroemden, dat zij recht en gerechtigheid wilden handhaven, en dus hunne snoode handelingen met deze schoonschijnende voorwendsels bedekten.

PSALM 110.

INHOUD: Hij bezingt zoowel het eeuwige koningschap als het priesterschap van Christus. En nu verklaart David in de eerste plaats dat de souvereine heerschappij door God aan Christus is gegeven, en wel met eene onoverwinnelijke macht, waardoor Hij al zijne vijanden, van welke zijde zij ook tegen Hem opstaan, nederwerpt, of hen noodzaakt zich te buigen onder zijne gehoorzaamheid. Daarna voegt hij er bij, dat de grenzen van dit koninkrijk heinde en ver uitgebreid zullen worden. In de derde plaats, dat Christus niet minder versierd is met de eer en de waardigheid eens Konings, dan met die eens Priesters, en dat wel met een' plechtigen eed. Eindelijk, dat het een nieuw priesterschap zal zijn, waardoor een einde zal gemaakt worden aan dat van Levi, hetwelk slechts tijdelijk was, en dat het tot in eeuwigheid zal zijn.

Een Psalm van David. 1. Jehovah heeft gezegd tot mijnen Heere: Zit aan mijne rechterhand, totdat Ik uwe vijanden gezet zal hebben tot eene voetbank

uwer voeten. 2. Jehovah zal den schepter uwer macht zenden uit Zion: heersch in het midden uwer vijanden. 3. Uw volk zal gewilliglijk komen, ten dage uwer heirkracht in heilige schoonheid; de dauw uwer jeugd zal u zijn van de baarmoeder aan, van den dageraad.

Daar ook Christus zelf verklaart dat deze Psalm gedicht werd met betrekking op Hem, moeten wij de zekerheid hieromtrent aan niets anders dan aan zijn' eigen mond willen ontleenen. Maar al zou ook zijn gezag, evenmin als het getuigenis van den Apostel er voor worden ingeroepen, de Psalm zelf roept luide, dat geene andere verklaring mogelijk is. Want, al hebben wij ook te strijden tegen de hardnekkigste Joden der wereld, zullen wij hun toch door onwederlegbare bewijzen (de bekentenis) ontwringen, dat hetgeen hier gezegd wordt toepasselijk is noch op David noch op wien anders het ook zij, dan alleen op den Middelaar. Wel erken ik, dat de persoon van David het type of de afschaduwing is geweest van het koninkrijk van Christus; maar toch heeft hij noch van zich zelven noch van een zijner opvolgers kunnen zeggen, dat er een koning zou zijn, wiens heerschappij zich zeer ver zou uitstrekken, en die tegelijk ook Priester zou zijn, niet naar de ordening der Wet, maar naar de ordening van Melchizedek, en dat wel tot in eeuwigheid. Want te dier tijd zou men geene nieuwe waardigheid des Priesterschaps hebben kunnen instellen, zonder deze eere van Levi weg te nemen. En ook het eeuwigdurende, waarvan hier gesproken wordt, zou op geen sterfelijk mensch toegepast kunnen worden, want voor ieder ander, behalve voor Dezen, houdt met het kortstondige leven ook deze eere op. Omdat echter over deze zaken elders uitvoeriger gesproken zal moeten worden, is het ons genoeg om ze hier kortelijk te hebben aangestipt.

1. *Jehovah heeft gezegd.* Hetgeen hier gezegd wordt kan op David niet toepasselijk wezen, want hij heeft niet op eigen gezag den troon beklommen, en evenmin door booze praktijken; ook is hij door geene ondoordachte volksstemming tot deze waardigheid verheven, maar hij heeft geregeerd op Gods bevel. Ja meer, want men zou van alle koningen der aarde kunnen zeggen, dat zij door de beschikking Gods op hun' troon geplaatst zijn, want de verschillende staten dezer wereld zijn door een

raadsbesluit des hemels aangewezen, en er is geene macht dan van God (Rom 13 : 1). Nu heeft David het koninkrijk, waarvan hier gesproken wordt, van alle andere willen onderscheiden, daar hier ook eene bijzondere reden voor is. Het is wel waar, dat het God is, die de koningen toerust met macht, maar zij zijn niet, zooals David, geheiligd, zoodat zij door deze heilige zalving als Christus' plaatsbekleeders of onderkoningen zijn aangesteld. (Ps. 82 : 1, 6) Wèl hebben wij aan eene andere plaats gezien, dat zij goden genoemd worden, omdat zij in de plaats van God zijn en Hem in zekeren zin vertegenwoordigen (want alle heerschappij is van Hem), maar zij bezitten niet de heilige majesteit, waarmede David geëerd werd om het voorbeeld of type te zijn van den eenigen Zone Gods. Hij zegt ook zeer terecht, dat het koninkrijk hem op andere wijze gegeven is dan aan andere aardsche koningen, die, ofschoon zij belijden door de gratie Gods te regeeren, toch eigenlijk niet denken, dat zij door de hand Gods worden ondersteund, maar zich veeleer inbeelden, dat zij regeeren òf door erfrecht, òf door de de gunst der fortuin, en daarom is, wat hen zelven betreft, hunne roeping meestal ook niet wettig. En voor zooveel zij niet gelooven aan God verplicht te zijn wat zij van Hem hebben ontvangen, is de ordonnantie Gods ook eigenlijk niet tot hen gericht. Dewijl nu David wel verzekerd was door God verkoren te zijn, en zich zoolang hij nog particulier persoon was bescheidenlijk op den achtergrond heeft gehouden, totdat hem door de stemme Gods bevolen was te regeeren heeft hij zich niet zonder reden vrijgesteld van den staat der gewone soort van koningen, alsof hij zeide, dat hij, toen hij het koninkrijk aanvaard heeft, zeer bijzonder en in engeren zin door God tot koning was aangesteld. Overigens blijkt uit het antwoord van Christus bij Matthéüs, dat deze dingen zelfs op David niet allen en in alles van toepassing zijn. Want, toen de Farizeën zeiden, dat Christus de zoon van David moest zijn, antwoordde Hij: Hoe noemt hem dan David zijn' Heere? En nu moeten de Joden niet zeggen, dat Christus zich hier van eene spitsvondigheid heeft bediend, omdat David hier niet in zijn' eigen naam spreekt, maar in naam des volks, want deze tegenwerping is zeer gemakkelijk te wederleggen. Want hoewel men moet erkennen, dat deze Psalm in naam der geheele Kerk is gedicht, heeft David toch, dewijl hij tot het getal der godvruchtigen behoorde, en, onder het Hoofd, lid was van het lichaam, er zich niet van kunnen afscheiden; en wat meer is; hij heeft dezen Zang ook niet aan anderen kunnen dicteeren, zonder er toch ook zelven deel aan

te nemen door er mede in te stemmen. Er is ook nog iets anders op te merken Want Hij gaat uit van het beginsel, of van de stelling, die toenmaals door iedereen was aangenomen, dat David gesproken heeft door den geest der profetie, en dat hij aldus van het koninkrijk van Christus heeft geprofeteerd. Deze grondslag gelegd zijnde, kan men ongetwijfeld hieruit afleiden, dat hij ziet op Christus, die daarna geopenbaard zou worden, omdat Hij het eenige en oppermachtige Hoofd is der Kerk. Hieruit volgt dan tevens, dat er in Christus iets hoogers moet zijn dan de menschelijke natuur, ten opzichte waarvan Hij de Heere genoemd wordt van zijn' vader David; hetgeen in het tweede gedeelte van het vers nog nader wordt bevestigd. Want, hoewel de aardsche Koningen in zeker opzicht aan de rechterhand Gods gezeten zijn, in wiens naam zij regeeren, wordt hier toch iets hoogers uitgedrukt, nl. dat een Koning zeer bijzonder verkoren is, die de waardigheid zou ontvangen van de tweede te zijn onder God, en van deze waardigheid heeft slechts een zeer klein vonkje in David gegloord, terwijl de volle glans er van in Christus heeft geschitterd. Want daar de plaats aan Gods rechterhand verheven is boven de engelen, volgt hieruit, dat Hij, die aldaar is gezeten, boven alle schepselen de voorkeur heeft. Nu zullen wij niet zeggen, dat de Engelen verminderd zijn in hun' rang en staat, ten einde aan David onderworpen te worden. Wat blijft er nu anders over dan dat door den geest der profetie de troon van Christus gesteld is boven alle overheden en machten in den hemel? Nu is dit een beeld, dat aan de menschen ontleend is; want, evenals in deze wereld, hij die na den Koning de eerste is in macht, aan 's Konings rechterhand is gezeten, zoo is ook de Zoon, door wiens hand de Vader de wereld regeert, door dit gezeten zijn in overdrachtelijken zin met souvereine macht bekleed. *Totdat Ik uwe vijanden gezet zal hebben tot eene voetbank uwer voeten.* Hier legt de Profeet de stellige verklaring af, dat Christus, hoewel de vijanden van alle kanten opstaan om zijn rijk te verstoren, toch alle hinderpalen te boven zal komen. En intusschen geeft hij hiermede ook stilzwijgend te kennen, dat Christus' koninkrijk geen' vrede of rust zal hebben, voordat Hij vele en velerlei vijanden ten onder zal hebben gebracht. Hoewel dus de gansche wereld samenspant om den troon van Christus omver te werpen, zegt David, dat die troon toch vast en onwankelbaar is, en dat allen, die er zich tegen verheffen, ten laatste nedergeworpen zullen worden. Laat ons dus wèl in gedachten houden, dat, hoewel tallooze vijanden samenspannen tegen den Zone

Gods, en alle krachten aanwenden om zijn koninkrijk omver te werpen, zij daar toch niets mede winnen zullen, omdat zij tegen het onveranderlijk raadsbesluit Gods niets vermogen, maar dat zij veeleer door de wondere kracht Gods nedergeworpen zullen worden aan de voeten van Christus. Dewijl nu deze Profetie niet vervuld zal worden vóórdat de laatste dag is aangebroken, kan het niet anders of het rijk van Christus moet tot aan het einde der wereld door vele vijanden worden aangevallen, gelijk een weinig later opnieuw gezegd zal worden: *Heersch in het midden uwer vijanden.* Nu wordt door de uitdrukking: *Totdat* niet te kennen gegeven hetgeen zijn zal na de nederlaag van de laatste vijanden van Christus. Paulus zegt wel, dat Hij alsdan het koninkrijk over zal geven aan God, zijn' Vader, van wien Hij het had ontvangen (1 Cor. 15 : 24); maar door deze woorden verstaat hij niet, dat Hij zich dan van zijn gezag zal ontdoen, om als het ware een ambteloos, een particulier, persoon te worden. Neen, hij spreekt slechts van zijne wijze van regeeren, nl. dat zijne goddelijke majesteit alsdan voor aller oog zichtbaar zal zijn. Doch aan deze plaats wordt slechts van de verworpenen gesproken, die tot hunne groote schade en verderf aan de voeten van Christus zullen vallen. Want dewijl van nature het gansche menschelijke geslacht Christus wederstaat, onderwerpt en verootmoedigt Hij sommigen in dier voege, dat zij zich vrijwillig buigen onder zijne gehoorzaamheid, opdat Hij hen dan deelgenooten kan maken van zijne heerlijkheid; maar de anderen brengt Hij ten onder op zulk eene wijze, dat zij voor immer in hun' val blijven liggen.

2. *De Schepter uwer macht.* Hij bevestigt niet slechts met andere woorden wat hij een weinig te voren heeft gezegd, maar hij voegt er nog bij, dat Christus heinde en ver zal regeeren, omdat God zijne macht en heerschappij zeer ver zal uitstrekken. Hoewel nu David vele naburige volken aan zich onderworpen en schatplichtig heeft gemaakt, is zijn rijk, als wij het bij andere monarchieën vergelijken, toch altijd binnen zeer enge grenzen gebleven. Nu is hier eene stilzwijgende tegenstelling, alsof hij zeide, dat Christus niet slechts op den berg Zion zal heerschen, want dat God zijne grootheid zal uitstrekken tot aan de verst verwijderde deelen der wereld. Daarom wordt hier gesproken van *den schepter zijner macht*, omdat het wel eene wondere zaak was, dat, hoewel de geheele wereld Hem weerstond, het rijk van Christus zich zoo ver en wijd heeft uitgebreid. David versterkt hier alzoo het hart der godvruchtigen, opdat zij den moed niet zouden verliezen van wege de razende vermetelheid

van hen, die zullen opstaan om het rijk van Christus te verstoren, en te midden van de schrikkelijke beroeringen, welke ontstaan zullen, omdat God, ten einde de heerlijkheid van dien heiligen troon ongeschonden te houden, zijne onverwinlijke macht zal ten toon spreiden. Zoo laat ons dan, als wij te midden van allerlei onrust en beroering heen en weder gedreven worden, leeren hierop te rusten, dat, hoewel de gansche wereld moge woeden, zij toch de kracht of macht niet heeft om Christus af te rukken van zijn' zetel aan de rechterhand Gods. En daar Christus nu niet voor zich zelven, maar tot ons welzijn, regeert, zoo laat ons gelooven, dat wij onder de hoede van dezen onverwinlijken Koning bewaard zullen zijn tegen alle kwaad. Het is waar! deze toestand is hard en moeielijk; daar het echter Gode behaagd heeft, dat het koninkrijk van Christus van alle kanten omringd zal zijn door vijanden, ten einde ons door een voortdurenden krijg te oefenen, zoo laten wij ons dan schikken tot geduld en zachtmoedigheid. Maar, verzekerd zijnde van de hulpe Gods, kunnen wij de woede der wereld belachen. Hieraan is ook de roeping der Heidenen ontleend; want indien God niet had uitgeproken hetgeen wij hier hooren omtrent de uitgestrektheid van Christus' Koninkrijk, dan zouden wij heden zijn volk niet zijn. Dewijl echter, nadat de muur verbroken is, het Evangelie verkondigd is geworden, zijn wij ingelijfd in het lichaam der Kerk, en de kracht van Christus is geopenbaard om ons te handhaven en te beschermen.

3. *Uw volk.* Hier bezingt hij het koninkrijk van Christus, zoowel wegens de vaardige en blijmoedige gehoorzaamheid van het volk, dat er aan onderworpen is, als van wege de groote menigte dier onderdanen Het Hebreeuwsche woord *Nedabôth*, dat hij hier gebruikt, beteekent dikwijls vrijwillige offeranden; maar aan deze plaats is de zin, dat het uitverkoren volk en dezulken, die in waarheid tot Christus' kudde gerekend worden, gewillig zijn zullen, zoodat zij gaarne en gewillig komen zullen om Hem alle gehoorzaamheid te bewijzen. Nu zegt hij: *Ten dage uwer heirkracht*, dat is, ten dage wanneer de plechtige en wettige vergaderingen zullen plaats hebben, of wanneer de Koning eene wapenschouw zal willen houden over zijn volk, hetgeen men in het Fransch zou uitdrukken door *Au jour des monstres*, d i ten dage der monstering. Anderen vertalen het door Ten dage uwer kracht, maar de eerste overzetting is meer gepast: Als Christus de zijnen bijeen zal willen vergaderen, zullen zij terstond bereid zijn te gehoorzamen, al

worden zij er ook niet met geweld toe genoodzaakt. En ten einde ons te verzekeren, dat dit koninkrijk boven alle anderen Gode gewijd is, voegt hij er *schoonheid*, of sieraden *van heiligheid* aan toe, alsof hij zeide, dat zij, die zich aan Christus onderwerpen, niet als in de tegenwoordigheid van een aardsch koning zullen komen, maar in de tegenwoordigheid van God zelven, en dat allen zullen streven naar dit ééne doel: God te dienen. *Van de baarmoeder aan, van den dageraad.* Het is niet noodig alle de verklaringen aan te halen, die van deze plaats gegeven zijn. Want als ik aangetoond zal hebben welke de ware en natuurlijke zin is, is er niet veel moeite noodig om de anderen te wederleggen Ik twijfel niet of David wil hier den zegen Gods loven in de toeneming en vermenigvuldiging van zijn volk. Daarom vergelijkt hij bij *dauw* de kindsheid, of het opkomend geslacht, omdat het op buitengewone wijze zal wassen en toenemen. Want evenals ieder er verbaasd van staat te zien, dat de aarde bevochtigd is, hoewel men den dauw niet ziet vallen, daar hij aan het gezicht van hen, die er naar zien, ontsnapt, zoo zegt David, dat aan Christus een geslacht geboren zal worden, dat ongelooflijk talrijk zijn zal en de gansche aarde zal bedekken. De jeugd, die evenals de dauwdroppelen, zoo talrijk zal wezen, dat men haar niet zal kunnen tellen, wordt daarom *Dauw der jeugd genoemd*, want het Hebreeuwsche woord *Jaldoeth*, dat hij hier gebruikt, is een verzamelwoord. Wil iemand den zin dezer woorden nu nog duidelijker hebben, dan kan hij ze aldus verklaren: Een talrijk kroost zal uit de baarmoeder voortkomen, evenals de dauwdroppelen nederkomen van den dageraad. Nu heeft de ondervinding geleerd, dat deze voorzegging niet te vergeefs geschied is. Want, het was iets ongelooflijks, dat in zóó weinig tijds, eene zóó groote menigte vergaderd werd onder de heerschappij van Christus, en dat wel door de bloote prediking des Evangelies, terwijl de gansche wereld haar met alle kracht weêrstond. Er is niets wonderlijks in, dat volwassen personen en zelfs ouden van dagen, die zich tot Christus hadden bekeerd, kinderen worden genoemd, die zoo even uit de baarmoeder zijn voortgekomen want de geestelijke wedergeboorte veroorzaakt, dat alle godvruchtigen aan kleine kinderen gelijk zijn, gelijk Petrus leert in 1 Petrus 2 : 2. In dien zin wordt in Jesaja 53 : 10 gezegd, dat Christus zaad zal zien van zeer hoogen leeftijd, en wordt aan de Kerk onder zijne regeering eene ongemeene vruchtbaarheid beloofd. Dit voor zooveel de verklaring van het woord betreft. Het zou voorwaar een wonder geweest zijn, dat ook zelfs maar een klein getal personen van uit de heffe des volks,

onder hetwelk zich slechts kinderen des toorns bevinden, bijeengebracht zou worden, maar dan is het wel een dubbel wonder, dat eene schier tallooze menigte van menschen wedergeboren en door het Evangelie en den Heiligen Geest tot Christus gebracht worden. Maar wij moeten ons herinneren, dat God zijnen uitverkorenen deze eer bewijst, dat zij vroolijk en welgemoed toesnellen om Gods geboden te volbrengen, en dat zij zich door zijn' wil alleen laten regeeren. Want Christus zal niemand anders als de zijnen erkennen, dan hen, die gewillig zijn juk op zich nemen, en die zich op zijn' wenk terstond voor zijn aangezicht stellen. Opdat niemand nu denke zich van zijn' plicht gekweten te hebben als hij eene gehoorzaamheid bewijst, die slechts met het oog waargenomen kan worden, moet ook dit punt hierbij gevoegd worden; dat Christus met geene uitwendige pracht of praal gediend wil worden, maar met ware heiligheid, gelijk Hij zelf ons leert haar voor Gods aangezicht te brengen.

4. Jehovah heeft gezworen, en het zal Hem niet berouwen: Gij zijt Priester in eeuwigheid naar de ordening van Melchizédek.

4 *Jehovah heeft gezworen.* Uit dit vers blijkt ten duidelijkste dat hier van niemand anders gesproken wordt dan van Christus. Want, dat de Joden, om deze Profetie te verduisteren, het woord *Kohen* door vorst vertalen, is zwak en beuzelachtig. Wèl erken ik, dat voorname lieden, of personen, die tot eene koninklijke familie behooren, in het Hebreeuwsch *Kohanim* genoemd worden; maar wat zou David gezegd hebben, dat waardig is aan Christus toegeschreven te worden, door Hem slechts den titel te geven van Prins, die minder is dan de koninklijke waardigheid? En behalve dat, wat zou het beteekenen, dat Hij Vorst was tot in eeuwigheid, en dat nog wel naar de ordening van Melchizédek? Er is dus niet aan te twijfelen, of de Heilige Geest wijst hier op iets zeer bijzonders, waardoor deze Koning van alle anderen wordt onderscheiden en afgescheiden. De titel, die door Mozes aan Melchizedek wordt toegekend, is genoegzaam bekend (Gen. 14 : 18). Wèl erken ik, dat oudtijds onder de Heidensche volken de koningen het priesterambt hebben waargenomen; dewijl echter Melchizedek een eenig God aanbad, naar het behoorde, wordt hij Priester des Allerhoogsten Gods genoemd. Nu heeft

God niet gewild, dat deze twee ambten in zijn' Tempel dooreengemengd werden. Daarom is het geschied, dat Uzzia, die de wettige opvolger van David is geweest, met melaatschheid geslagen werd, toen hij het beproefde Gode reukwerk te offeren. Er was dus in het geslacht van David gansch wat anders dan in het geslacht van Melchizedek. Dit verschil is gemakkelijk na te gaan, want in dezen nieuwen Koning zal het priesterschap met de kroon en de koninlijke waardigheid verbonden zijn. Want voorzeker was de koninklijke majesteit niet zoo groot en schitterend in een klein, onbeduidend Koning, als Melchizedek geweest is, die om niets anders vermaardheid heeft verkregen dan om het feit, dat hij als een type of voorbeeld gesteld was. Want Salem, de zetel zijner regeering, was een klein onaanzienlijk stadje, waar hij slechts als bij toelating regeerde, zoodat er in hem niets merkwaardigs was dan alleen deze samenvoeging van de koninklijke met de priesterlijke waardigheid. Want de eerzucht heeft de Heidensche Koningen er toe gedreven, ten einde zich meer hulde en eerbied te doen betoonen, om zich ook van het priesterschap meester te maken. Maar Melchizedek heeft beide ambten bekleed op bevel van God. Voor ons is het gezag van den Apostel gewis voldoende, om allen twijfel, of dit de bedoeling van den Profeet wel is geweest, weg te nemen. Maar nu kunnen de Joden zich zoo hardnekkig als zij willen hiertegen verzetten, het blijft niettemin waar, en het wordt hier zoo duidelijk mogelijk aangetoond, dat dit heilig sieraad, waarvan boven gesproken is, hier nog duidelijker wordt omschreven, en dat hier een nieuw en onmiskenbaar kenteeken gegeven wordt, waardoor Christus verheven wordt boven alle koningen, van wege de eer van dit priesterschap, en waardoor tevens het onderscheid wordt aangeduid tusschen zijn priesterschap en dat van Levi. Hierbij moet ook de eed gevoegd worden, dien God gezworen heeft, daar Hij voorzeker niet gewoon is voor zaken van gering aanbelang met zijn' Naam tusschenbeiden te treden. Veeleer wil Hij ons door zijn voorbeeld leeren in alle soberheid en met eerbied te zweren, waarom Hij nooit anders dan voor zeer ernstige en gewichtige dingen zweert. Indien God nu gezworen had, dat de Messias Vorst en Regeerder zijns volks zou zijn, zooals Melchizedek het geweest is, dan zou dit eene ongerijmde ontheiliging zijn geweest van zijn' Naam. Daar het echter blijkt, dat hier van iets zeer buitengewoons sprake is, kan men hieruit afleiden van hoeveel gewicht Christus' priesterschap is, aangezien het door een' eed Gods wordt bevestigd. En voorzeker is hierin al ons heil gelegen; want wij zouden

allen van uit Gods tegenwoordigheid verdreven zijn, indien wij niet op Christus betrouwden als onzen Middelaar. En dewijl nu niets noodiger voor ons is, dan met volkomen vertrouwen te bidden, noodigt God ons niet slechts om tot zich te komen, maar door zijn' eed geeft Hij ons een' Voorspraak om gunst voor ons te verkrijgen. Daarom is het, dat zij, die voor zich zelven de deur toesluiten, God van leugen beschuldigen, ja Hem zelfs mijneed ten laste leggen. En het is niet zonder reden, dat de Apostel verklaart, dat hierdoor het Levitische priesterschap opgeheven is, omdat, zoolang dit nog van kracht was, God niet gezworen zou hebben, dat er een ander komen zou, tenzij eene verandering ophanden was. Ja meer: als Hij een nieuwe Priester belooft, zal deze ongetwijfeld boven al de anderen de voorkeur hebben, en dan zal Hij ook de orde, die toen heerschende was, te niet doen. Sommigen vertalen het Hebreeuwsche woord *Dibrathi* door: *Overeenkomstig mijn woord*, hetgeen ik niet verwerp, want David zou dan zeggen, dat het priesterschap van Melchizedek gegrond is op de roeping en het woord Gods. Omdat echter de letter *Jod* dikwijls overtollig is, heb ik het woord liever eenvoudig vertaald door: Naar de wijze, of ordening, gelijk ook de meeste uitleggers deze meening zijn toegedaan. Dewijl echter velen van de aloude schrijvers der Kerk zich vergist hebben omtrent de vergelijking tusschen Christus en Melchizedek, moeten wij van den Apostel leeren wat in hen gelijk is, waaruit dan duidelijk zal blijken hoe schromelijk zij gedwaald hebben uit gebrek aan nadenken over de zaak. Want niets is méér ongerijmd dan geene rekening te houden met de verborgenheid, waarover de apostel handelt, en alleen maar de aandacht te vestigen op die welke hij *niet* noemt. Immers, zij redeneeren alleen over het brood en den wijn, waarvan het offer, naar hunne meening, aan beiden gemeen is. En toch heeft Melchizedek aan Abraham slechts brood aangeboden om te eten, en niet om het als een offer aan God te brengen. En in het Avondmaal is het brood en de wijn geen offer, zooals zij ten onrechte gedacht hebben, maar zij worden den geloovigen medegedeeld. Wat nu deze Schriftuurplaats betreft: men moet voornamelijk in gedachten houden het beeld, dat in het eeuwigdurend offer is gelegen, gelijk ook het Hebreeuwsche woord *leolam*, hetwelk „eeuwig" beteekent, reeds aanduidt. Evenals Melchizedek ons dus door Mozes als een hemelsch persoon wordt voorgesteld, zoo bedoelt David, als hij hier eene vergelijking maakt tusschen hem en Christus, dat het priesterschap van dezen (nl. van Christus) nooit zal eindigen. Hieruit volgt (gelijk

de Apostel ook betoogt) dat er geen opvolger zal zijn, omdat de dood hem niet zal beletten zijn ambt waar te nemen. En daarmede is dan ook de verfoeielijke heiligschennis der Paapsche Mis weerlegd. Want als de priesters van den Paus God met de menschen willen verzoenen, moeten zij Christus wel van de eer berooven, die Hem door zijn' Vader gegeven is

5. De Heere heeft Koningen aan uwe rechterhand verbroken ten dage zijns toorns. 6. Hij zal recht doen onder de Heidenen; Hij zal alles vullen met verwoestingen; Hij zal het hoofd van een groot land verslaan. 7. Hij zal op den weg uit de beek drinken; en daarom zal hij het hoofd opheffen.

5. *De Heere heeft verbroken.* Hier bezingt David de geduchte macht van Christus, waarmede Hij zijne vijanden verdoet, en daarmede verklaart hij tevens, dat, hoewel Hij van alle kanten door de troepen zijner vijanden omringd is, hunne booze ondernemingen toch niet zullen verhinderen, dat God den door Hem verordineerden Koning zal handhaven. Nu moet men wèl letten op dit gezegde: *ten dage zijns toorns*, waarmede wij vermaand worden het kruis geduldig te verdragen, indien het gebeurt, dat God zich voor een' tijd inhoudt, als de wreedheid en woede der vijanden de overhand hebben, want Hij kent den tijd en de gelegenheid om er wrake over te doen. Daarna kent Hij aan Christus macht toe over de Heidenen, alsof hij zeide, dat Hij niet tot Koning is verkoren om slechts over het Joodsche volk te heerschen, maar dat Hij ook de verafgelegene volken onder zijne heerschappij zal hebben, zooals gezegd is in Psalm 2 : 8. Dewijl er nu aan alle plaatsen der aarde vele rebellen en ongehoorzamen moeten zijn, evengoed als onder de Joden, spreekt hij ook van dezer verwoesting en ondergang, alsof hij zeide, dat allen, die Christus weerstaan met hunne hardheid, verbroken zullen worden.

7. *Hij zal op den weg uit de beek drinken.* Mijns inziens hebben vele uitleggers eene te harde verklaring van deze plaats gegeven, te weten, dat de menigte der verslagenen zóó groot zal wezen, dat hun bloed zal vloeien als een bergstroom, waarvan Christus dan, als overwinnaar, tot verzadigens toe zal

drinken. Zij, die het zinnebeeldig nemen voor ellende en smart, alsof hij gezegd had, dat Christus in dit vergankelijk leven aan vele en velerlei beproevingen onderhevig zal zijn, hebben ook al geen beter inzicht in de beteekenis. Want, het is veeleer een beeld, ontleend aan dappere en geharde krijgsoversten, die als zij zich haasten om hunne vijanden te vervolgen, bij geen vermaak of genot blijven verwijlen, maar zich voor hun' drank vergenoegen met de stroomen en rivieren, die zij op hun' weg ontmoeten, en dat wel, als in het voorbijgaan, zoodat zij staande, en zonder zich te bukken, hun' dorst lesschen. Want op die wijze heeft ook Gidéon zijn krijgsvolk op de proef gesteld om te weten wie onder hen dapper en kloekmoedig was; want, oordeelende, dat het aan hen, die zich bukten om te drinken, aan moed ontbrak, heeft hij hen naar huis gezonden, (Richt. 7 : 5). Daarom twijfel ik niet, of David heeft in overdrachtelijken zin hier aan Christus eene krijgsmansdeugd toegekend, door te ontkennen, dat Hij, zelfs om te drinken, rust genomen heeft, daar Hij in allerijl en al voortgaande uit de beek drinken zal. Hiermede heeft hij aan zijne vijanden schrik willen inboezemen, opdat zij zouden weten, dat hun zóó haast het verderf overkomen zal. Als iemand nu vraagt: waar is dan die geest van zachtmoedigheid en goedertierenheid, waarmede Hij volgens den Profeet Jesaja begiftigd zal zijn (Jes. 61 : 1)? Zoo antwoord ik: gelijk een herder zacht en vriendelijk is voor zijne schapen, maar schrikkelijk is voor de wolven, zoo handelt Christus zachtkens en vriendelijk met hen die zich onder zijne hoede stellen, terwijl zij, die met hardnekkige kwaadwilligheid zijn juk van zich werpen, zullen gevoelen, met hoe schrikkelijke macht Hij is bekleed. Gelijk wij dus in Psalm 2 : 9 gezien hebben, dat Hij een' ijzeren schepter in zijne hand heeft, waarmede Hij allen opstand der wereld zal verbreken, zoo wordt ook gezegd, dat Hij onbarmhartig is, wanneer het geldt wrake te doen over zijne vijanden. Daarom moeten wij er ons te zorgvuldiger voor wachten om door een' geest van hardnekkigheid en onvolgzaamheid zijn' toorn op te wekken, als Hij ons met zachtmoedigheid en liefde uitnoodigt om tot Hem te komen.

PSALM 111.

INHOUD: Het opschrift moet ons den inhoud aangeven. Doch om elkeen des te meer aan te moedigen God te loven, toont hij hun den weg daartoe door zijn voorbeeld. Daarna verhaalt hij in korte bewoordingen, de gunsten, die God voormaals aan de geloovigen heeft betoond, en hun ook nog dagelijks bewijst. De Psalm is alphabetisch, en wel zoo, dat in ieder vers twee letters zijn. Het begin van het eerste vers is *Aleph*, de tweede helft van het vers begint met *Beth*. Alleen de laatste twee verzen zijn niet in halve verzen onderscheiden, maar hebben beiden drie letters; doch wie het verband nauwkeurig nagaat, zal bevinden, dat dit eene vergissing is, want als men van deze drie verzen twee wil maken, zullen de zinnen toch volkomen goed vloeien. Daarom is de onderscheiding van den Profeet door hen, die de boeken overgeschreven hebben, niet genoegzaam in het oog gehouden.

1 Hallelujah! *Aleph.* Ik zal Jehovah loven van
ganscher harte, *Beth*, in den raad en in de vergadering
der rechtvaardigen. 2. *Gimel.* De werken van Jehovah
zijn groot, *Daleth*, en wèl bekend aan hen, die er lust
in hebben. 3. *Hé.* Zijn werk is schoonheid en heer-
lijkheid, *Vau*, en zijne gerechtigheid bestaat in der
eeuwigheid. 4. *Zain.* Hij heeft eene gedachtenis
gemaakt door zijne wonderen, *Cheth.* Jehovah is genadig.

1. *Ik zal Jehovah loven.* De Profeet biedt zich aan om anderen voor te gaan in het loven van God, want deze wijze van vermaning en opwekking is de beste en die de meeste kracht van uitwerking heeft. Nu zijn er in dezen volzin twee deelen, nl. dat de Profeet van ganscher harte den lof Gods wil vermelden, en daarna, dat hij dit in het openbaar wil doen in de vergadering der godvruchtigen. En het is niet zonder reden, dat hij begint met het hart, want het is beter God te loven inwendig en

zonder dat iemand er iets van merkt, dan met een geveinsd hart overluid te roepen, en zijn' lof luidkeels te doen weergalmen. Al wie nu in zijn hart niet ondankbaar is jegens God, zal dit ook tegelijk in woorden uiten, want anderszins zou God beroofd worden van de helft van de eer, die Hem toekomt. De Profeet stelt zich dus voor God te loven, ten eerste, met geheel zijn hart; dat is: met een onverdeeld en ongeveinsd hart. Want hij belooft niet, dat hij in alles, te allen tijde en volkomen zijne plichten zal vervullen; hij zegt slechts, dat hij niet wil gelijken op de geveinsden, die hunne tong gebruiken om God te loven, terwijl hun hart daarbij koud is. En hierop moet wèl worden acht gegeven, opdat niemand tot wanhoop vervalle, als hij niet zulk eene volkomenheid van hart bezit als hij wel zou wenschen; want al is onze lof ook gebrekkig, zal hij Gode toch toch niet onbehaaglijk zijn, zoo wij er slechts naar streven Hem met ongeveinsde godsvrucht te dienen. Nu volgt het tweede deel, waar hij zegt, dat hij den lof Gods zal verkondigen onder de menschen. En hoewel nu het Hebreeuwsche woord *Sôd* eene geheime bijeenkomst beteekent, acht ik evenwel, dat hij hier twee synoniemen gebruikt. Nu zegt hij *In de vergadering der rechtvaardigen*, omdat dit het voornaamste doel is, waartoe de heilige vergaderingen plaats hebben, nl. dat de dienstknechten Gods Hem lof offeren, gelijk aan eene andere plaats gezegd is: O God! de lof wacht u in Zion (Psalm 65 : 1).

2. *De werken van Jehovah zijn groot.* Thans geeft hij te kennen, dat er stof is om God te loven in zijne werken, die, hoewel hij er nu van spreekt in het algemeen, terstond daarna door Hem toch meer bepaald worden aangewezen in het bestuur der Kerk. Dewijl er nu slechts weinigen zijn, die de grootheid van Gods werken kennen, daar de menschen er gewoonlijk volslagen blind voor zijn, schrijft de Profeet deze onwetendheid toe aan de stompzinnigheid en ondankbaarheid der menschen, omdat er zeer weinigen zijn, die zich verwaardigen te zien hoeveel wijsheid, goedheid, rechtvaardigheid en kracht er in uitblinken. Evenwel, de uitleggers zijn omtrent het tweede gedeelte van het vers het onderling niet eens, want sommigen vertalen het: Keurig (of uitgezocht) in al hunne begeerten; en inderdaad beteekent ook het Hebreeuwsche woord *chéphets* zooveel als *welbehagen.* Dewijl die zin dan echter wel wat stroef is, doet men beter met er eene actieve beteekenis aan te geven, nl. *voor hen*, *die zoeken*, *of begeeren.* Wat betreft het deelwoord *welbekend*: het Hebreeuwsche werkwoord *darash*, waarvan het

afgeleid is, beteekent eigenlijk wel naarstiglijk zoeken, doch aan deze plaats worden de werken des Heeren *deroeshim*, d. i. wél bekend en wèl begrepen, genoemd, zooals in Jesaja 65 : 1: Ik ben gevonden van hen, die Mij niet zochten. Doch laat ons nu terugkeeren tot hetgeen de Profeet zeggen wil: Dewijl er zeer weinigen zijn, die er zich op toeleggen de werken Gods na te gaan, toont de Profeet aan, dat dit de oorzaak is, dat verre weg de meesten zelfs op klaarlichten dag hoegenaamd niet zien. Want, als hij zegt, dat de voortreffelijkheid van de werken Gods bekend is aan allen, die haar begeeren, bedoelt hij hiermede, dat er niemand is, aan wie zij onbekend kan wezen, behalve aan hen, die moedwillig de oogen er voor sluiten, of veeleer die door hun' boozen blik het licht uitdooven, dat hun, wordt aangeboden. Hierbij moet echter de mate van ons begrip in acht genomen worden; want wij weten, dat de geloovigen, zoo lang zij nog als vreemdelingen op de aarde verkeeren, te zwak en te stompzinnig zijn om tot de hoogte van Gods werken te kunnen reiken. Maar al is het ook, dat uit de werken Gods de volle uitnemendheid zijner wijsheid, billijkheid, rechtvaardigheid, kracht en barmhartigheid niet begrepen kan worden, zoo hebben de geloovigen er toch genoeg kennis van om God te kunnen verheerlijken. Laat ons slechts beginnen er eerbied voor te hebben, opdat wij een welgevallen hebben aan Gods werken, waarvoor de verworpenen eene verfoeielijke minachting koesteren. Omdat de Grieksche vertaler de uitdrukking gebruikt heeft: Uitgezocht in al zijn willen, leidt Augustinus hier met spitsvondige schranderheid uit af, dat er vele willen van God zijn, of dat dit ons ten minste aldus toeschijnt En het is voorzeker wel eene zeer nuttige leering, dat, hoewel God zijn' wil bekend heeft gemaakt in zijne Wet, er toch ook nog een verborgen raad is, waardoor Hij het menschelijk geslacht op wondere wijze regeert en bestuurt; maar dit staat met de verklaring van dezen tekst in geen verband.

3. *Zijn werk is schoonheid.* Anderen vertalen: zijn werk is voortreffelijkheid Wat hij zeggen wil is, dat al wat God doet vol is van majesteit en heerlijkheid. In het tweede lid duidt hij meer in bijzonderheden aan, waarin die schoonheid en heerlijkheid bestaat, nl. dat in alles Gods gerechtigheid uitblinkt. Want God heeft niet gewild, dat in zijne werken slechts eene tentoonspreiding zou zijn van macht en heerschappij, welke ons zou doen sidderen van angst, maar wij moeten ook zijne gerechtigheid opmerken, die ons door hare zachtheid tot Hem lokt. Nu

wordt deze lof gesteld tegenover den luidruchtigen laster der goddeloozen, door welken zij, voor zooveel in hen is, de heerlijkheid van Gods werken uitwisschen. In het volgende vers verheerlijkt hij inzonderheid de wonderen, door welke God voornamelijk zijne kracht heeft geopenbaard. Nu is *een gedachtenis maken door zijne wonderen* zoo veel als gedenkwaardige dingen doen, waarvan de herinnering nooit verloren gaat. En gelijk hij ons even te voren vermaand heeft zijne gerechtigheid te beschouwen, zoo looft hij thans de genade en barmhartigheid Gods in zijne wonderen, en dat wel in schier denzelfden zin, omdat de gerechtigheid, die Hij openbaart in de bewaring der zijnen, voortkomt uit de bron der genadige liefde.

5. *Teth.* Hij heeft een deel gegeven aan hen, die Hem vreezen; *Jod.* Hij zal eeuwiglijk gedenken aan zijn verbond. 6. *Caph.* Hij heeft aan zijn volk de kracht bekend gemaakt van zijne werken; *Lamed*, om hun de erve der Heidenen te geven. 7. *Mem.* De werken zijner handen zijn waarheid en oordeel; *Nun.* al zijne inzettingen zijn waarachtig. 8. *Samech.* Zij zijn voor eeuwig gevestigd; *Aïn.* gedaan in waarheid en oprechtigheid.

5. *Hij heeft een deel gegeven.* Omdat de Kerk een spiegel is van de genade en de gerechtigheid Gods, past de Profeet op haar bij name toe, wat hij van beiden gezegd heeft. Nu was het zijne bedoeling niet over alle de openbaringen van Gods gerechtigheid te handelen, maar wèl in het bijzonder over die, welke Hij tentoonspreidt jegens de geloovigen. Hij voegt er nu dus bij, dat God zorg draagt voor zijn volk en in hunne behoeften voorziet. Het woord *Teref*, dat wij vertaald hebben door Deel, heeft soms de beteekenis van Prooi. Anderen zetten het over door *Spijs.* Het woord Deel behaagt mij meer dan de anderen, en in dien zin is het genomen in Spreuken 30 : 8, en 31 : 15, alsof hij zeide, dat God aan zijn volk gegeven heeft al wat zij behoeven, en dat dit als een ruim en mild deel is geweest. Want wij weten, dat het volk van Israël niet verrijkt is door zijne eigene inspanning of vlijt, maar door den zegen Gods, evenals een huisvader aan zijn gezin geeft alles wat tot het leven noodzakelijk

is. In het tweede lid duidt hij de oorzaak aan van deze milddadigheid, nl. omdat Hij door de daad heeft willen toonen, dat zijn verbond niet ijdel was of zonder gevolg. En hierop hebben wij wèl te letten: daar hij zich te voren zóó goedertieren betoond heeft jegens het volk van Israël van wege zijn verbond, zoo komen ook de goedertierenheden, die wij van Hem ontvangen, uit niets anders voort dan uit het feit, dat Hij ons als zijn volk heeft aangenomen. Nu zegt hij, dat de gedachtenis zijns verbonds eeuwig zal wezen, omdat God nooit moede wordt de zijnen met goedheid te behandelen. En gelijk Hij nu van dag tot dag de getuigenissen zijner genade doet voortduren, zoo moet ook ons geloof, opdat het even standvastig zij als zijne genade, niet verflauwen of afnemen, maar het leven en den dood overleven. Het volgende vers is er bijgevoegd bij wijze van verklaring, te weten, dat God door aan zijn volk *de erve der Heidenen* te geven de kracht zijner werken heeft geopenbaard. Hij gebruikt wel het werkwoord *bekendmaken*, maar hij bedoelt eene wezenlijke afkondiging; want het bezit van het Heilige Land werd door geene menschelijke middelen verkregen, het werd hun gegeven door eene hemelsche kracht en door vele wonderen, alsof God openlijk aan de kinderen van Abraham betuigd had, met hoe groote, onmetelijke kracht Hij is toegerust. Dit heeft ook dezelfde strekking dat Hij het volk van Israël stelt tegenover vele andere natiën, want voorzeker zou dit volk nooit aan zoovele vijanden het hoofd hebben kunnen bieden, als het geene hulpe van den hemel had verkregen.

7. *De werken zijner handen.* In het eerste gedeelte van dit vers roept hij, dat God in zijne werken gekend wordt als waar en recht; daarna looft hij diezelfde waarheid en rechtheid in de leer der Wet; alsof hij zeide, dat er eene volmaakte overeenstemming heerscht tusschen de woorden en de werken Gods, daar Hij zich overal waar betoont en recht. Hoewel nu de verlossing van het oude volk eene treffende aanduiding hiervan geweest is, twijfel ik toch niet, of de Profeet heeft onder den naam werken ook het tegenwoordig bestuur der Kerk begrepen, omdat God niet ophoudt van zich dagelijks rechtvaardig en waar te betoonen, en deze wijze van werken immer volgt zonder haar ooit moede te worden. Hoewel het nu onder de menschen beter is rechtvaardig te worden bevonden met de hand dan met de tong, zoo is het toch, wijl de leer der Wet het leven en het heil des volks is geweest, niet zonder oorzaak, dat de Profeet met vele woorden aandringt en den nadruk legt op dit tweede deel door

te zeggen dat zijne inzettingen waarachtig zijn, dat zij tot in eeuwigheid gevestigd zullen blijven, en dat zij overal en in alles gevormd zijn naar den regel des geloofs en naar het striktste recht. En gewis! indien God het volk niet door den heiligen band der Wet aan zich had verbonden, dan zou de vrucht der verlossing zeer gering zijn geweest, en zelfs zou dit voorrecht terstond verdord zijn. Laat ons dan opmerken, dat de voornaamste plaats hier gegeven wordt aan de leer der Wet, omdat zij levendmakend is en ons het getuigenis geeft van Gods eeuwige liefde.

9. *Pé.* **Hij heeft zijnen volke verlossing gezonden;**
Tsadé. **Hij heeft zijn verbond in eeuwigheid geboden;**
Koph, **zijn naam is heilig en vreeselijk.** **10.** *Resch.*
De vreeze van Jehovah is het beginsel der wijsheid,
Schin, **allen die ze doen, hebben goed verstand;** *Thau*,
zijn lof bestaat tot in der eeuwigheid.

9. *Hij heeft zijn' volke verlossing gezonden.* Hij herhaalt in andere woorden hetgeen hij reeds gezegd heeft, en omdat de verlossing het begin is geweest van hun heil, noemt hij het in de eerste plaats; daarna voegt hij er de bevestiging van bij in de Wet, waardoor de aanneming nooit kan falen. Want, hoewel God voormaals een verbond heeft gemaakt met Abraham, hetwelk ook de oorzaak is geweest van de verlossing des volks, zoo is toch hetgeen hier gezegd wordt, alleen van toepassing op de Wet, door welke het verbond bevestigd is geworden, opdat het immer van kracht zou blijven. Waar het op neerkomt is, dat God, door zijn volk te verlossen, niet maar voor een' dag zich een liefderijk Vader voor hen betoond heeft, maar dat Hij zijne genade nog bevestigd heeft door de Wet af te kondigen, opdat de hope des eeuwigen levens voortdurend in de Kerk zou blijven verwijlen. Nu moeten wij in gedachten houden hetgeen ik aan eene andere plaats reeds met een enkel woord heb aangeduid, en waarbij uitvoeriger verwijld zal worden in Psalm 119, nl. dat men waar van de Wet gesproken wordt, niet altijd aan de bloote voorschriften of geboden moet denken, want de Heilige Geest heeft voornamelijk de beloften op het oog, die gefondeerd zijn in Christus, door welke God zich een uitverkoren volk

bijeenverzameld hebbende het heeft wedergeboren ten eeuwigen leven.

10. *De vreeze van Jehovah is het begin der wijsheid.* Na gehandeld te hebben over Gods weldaden en aan de Wet de eervolle titels en benamingen te hebben gegeven, die er aan toekomen, vermaant de Profeet nu de geloovigen om Gode eerbied te betoonen, en er zich op toe te leggen zijne Wet te houden. Als hij de vreeze Gods het begin noemt der wijsheid, veroordeelt hij als dwazen al diegenen, die zich niet onder Gods gehoorzaamheid stellen, alsof hij zeide, dat allen, die geenerlei vreeze Gods hebben, en hun leven niet regelen naar zijne wet, volstrekt stompzinnig en als verdierlijkt zijn, en dat zij ook maar de allereerste beginselen der wijsheid niet kennen. Dit is zeer opmerkenswaardig. Want, terwijl ieder wel begeert wijs te zijn, hebben toch schier alle menschen God verlaten en behagen zich aldus in hun eigen ongeheiligd verstand. Dewijl dus ook de meest goddeloozen wijzer geacht worden dan de anderen, en zij, opgeblazen zijnde door dit dwaas betrouwen, zich tegen God verharden, verklaart de Profeet, dat al de wijsheid der wereld zonder de vreeze Gods niets dan damp en schijn is. En het is voorzeker volkomen waar, dat allen, die niet weten tot welk doel zij leven, dwaas en van hun verstand beroofd zijn. Nu zijn wij geboren en leven wij ook tot dit einde, dat wij ons oefenen in den dienst van God, en zoo is er dan geen erger verblinding en geene grooter stompzinnigheid, dan God te verlaten en onze gedachten aan andere dingen te wijden. Want, welke scherpzinnigheid en list er ook in wereldsche menschen gevonden wordt, het voornaamste ontbreekt hun, nl. ware, oprechte godsvrucht. Hetgeen er onmiddelijk bijgevoegd wordt, dat *Allen, die de geboden houden, goed verstand hebben,* heeft ook dezelfde strekking. En er is in dit woord *tob* (goed) eene zeer groote kracht. Want als de Profeet de dwaze inbeelding bestrijdt, waarvan wij gesproken hebben, is dit tegelijk eene stilzwijgende bestraffing van hen, die eene verdorvene scherpzinnigheid en schranderheid hebben, alsof hij zeide: Ik erken, dat diegenen gemeenlijk voor wijs en verstandig worden gehouden, die goed hunne zaken weten te behartigen, die weten meê te gaan met hun' tijd, hunne schranderheid aanwenden om de gunst der wereld te behouden, ja zelfs om anderen te bedriegen: maar, al stem ik nu ook toe, dat zij die benamingen verdienen, zoo is hunne wijsheid toch onnut en verkeerd, omdat de ware wijsheid zich openbaart in het houden der Wet. En nu is in

plaats van de vreeze Gods *het houden der geboden* door hem gesteld, omdat schier allen zonder onderscheid zich wèl beroemen God te vreezen, terwijl er toch niets meer algemeen en gewoon is, dan de Wet gering te achten. Het is dus wel terecht, dat de Profeet leert dat de vreeze Gods hieraan getoetst wordt, of wij zijn juk gewillig op ons nemen en ons laten regeeren door zijn Woord. Ten opzichte van het *Begin* hebben sommigen zich vergist, daar zij gedacht hebben, dat de vreeze Gods het begin der wijsheid wordt genoemd, het a. b. c. als het ware, omdat zij de menschen tot ware godsvrucht toebereidt. Maar dit is beuzelachtig, aangezien zij aan eene plaats (Job. 28 : 28) de wijsheid wordt genoemd. Want dáár wordt de vreeze niet als leerschool of eerste begin van godsvrucht genomen, zooals in Johannes (1 Joh. 4 : 18,) maar zij omvat alle godsvrucht en den geheelen dienst van God. Het einde van dezen Psalm behoeft geene verklaring. De Profeet wil niets anders zeggen, dan dat de geloovigen er van overtuigd zijn, dat er in het geheele leven niets kostelijkers is dan God te loven.

PSALM 112.

INHOUD: Dewijl het grootste deel der wereld hoopt wel te varen door kwaad te doen, en men gemeenlijk zich tracht te verrijken door roof, bedrog en allerlei onrecht te plegen, somt de Profeet de zegeningen Gods op, die het deel zijn van hen, die Gode eene zuivere aanbidding toebrengen, opdat wij zouden weten, dat, zoo wij er naar streven om eerlijk en oprecht te zijn in handel en wandel, wij daar een kostelijk loon voor zullen ontvangen.

Halelujah! 1. Welgelukzalig is de mensch, die Jehovah vreest; hij zal zich grootelijks verlustigen in zijne geboden. 2. Zijn zaad zal machtig zijn op de aarde; het geslacht der oprechten zal gezegend worden. 3. Have en rijkdom zullen in zijn huis wezen, en zijne gerechtigheid bestaat in eeuwigheid.

1. *Welgelukzalig is de mensch.* Hij begint met eene vermaning, maar ik heb er reeds op gewezen, dat de Profeet nog een verder doel heeft dan de geloovigen tot het zingen van Gods lof op te wekken. Want men houdt het voor een groot geluk om door allerlei bedrog en booze praktijken kwaad te stichten, en, hoewel oprechtheid in handel en wandel soms wel wordt geprezen, zoo is er toch nauwelijks een op de honderd, die er zijn leven naar inricht; omdat allen zich ongelukkig achten, als zij niet rechts en links alles wat hun voor de hand komt kunnen rooven. De Profeet daarentegen leert, dat wij meer moeten verwachten van de vaderlijke goedheid Gods, dan van alle onrecht en geweld, dat wij zouden kunnen plegen, en door ons de hoop voor te houden op het gewisse loon, brengt hij er ons toe om oprechtheid aan te kweeken en weldadigheid te beoefenen. Nu verklaar ik den zin op deze wijze: Welgelukzalig is de mensch, die den Heere vreest, en zich verlustigt in zijne geboden; zoodat de Profeet in het tweede lid aanduidt, waarin de vreeze Gods bestaat. En deze bijvoeging was zeer noodig (gelijk wij reeds met een enkel woord aan het einde van den vorigen Psalm te kennen hebben gegeven) want, daar allen roekeloos de Wet minachten, zoo is er toch niets dat veelvuldiger van hen gehoord wordt dan het voorgeven dat zij God vreezen. Deze boosheid wordt zeer terecht door den Profeet bestraft, want hij erkent niemand als dienstknecht Gods, dan diegenen, welke zich met hun hart er op toeleggen om de Wet te onderhouden. Ook is het Hebreeuwsche woord *chofets* zeer krachtig, want het beteekent zooveel als behagen scheppen. Wij hebben het vertaald door *zich verlustigen.* Want de Profeet onderscheidt de vrijwillige en blijmoedige begeerte om de Wet te onderhouden, van eene slaafsche en afgedwongene gehoorzaamheid, omdat het niet genoeg is acht te geven op Gods wet, indien wij haar ook niet gewillig ontvangen, zoodat de liefde voor haar met het liefelijke dat zij in zich zelve heeft alle verlokselen van het vleesch te boven komt. Zoolang wij er dus niet toe gekomen zijn, dat het genot, dat wij vinden in de Wet, ons blijmoedig onzen plicht doet betrachten, zullen wij niet met waarheid gezegd kunnen worden de Wet te onderhouden. Thans keer ik terug tot den volzin in zijn geheel. Als de Profeet verklaart, dat de dienstknechten Gods welgelukzalig zijn, geeft hij van den anderen kant hiermede tevens te kennen, dat het eene zeer gevaarlijke illusie is, waarmede de goddeloozen zich zelven misleiden, als zij zich geluk beloven uit booze handelingen.

2. *Zijn zaad.* Ten einde de meening, die hij heeft uitgesproken, te bewijzen, noemt hij de getuigenissen op van Gods genade, waarmede Hij gewoon is zijne dienstknechten te beloonen. En in de eerste plaats zegt hij dat de vaderlijke gunst van God niet slechts verblijft in hun persoon, maar dat zij zich uitstrekt tot aan hun nageslacht, gelijk ook in de Wet gezegd is: Ik doe barmhartigheid aan duizenden dergenen, die Mij liefhebben, en mijne geboden onderhouden. (Ex. 20 : 6.) In Psalm 103 : 8, 9. en aan verscheidene andere plaatsen hebben wij het voornaamste punt dezer leer reeds aangeduid. Dewijl echter velen de tijdelijke zegeningen Gods dwaselijk allen naar een' zelfden maatstaf willen afmeten, moet men zich herinneren hetgeen ik gezegd heb bij de verklaring van Psalm 37 : 25, nl. dat zij ongelijk verdeeld zijn, al naar het Gode heeft behaagd. Soms gebeurt het, dat een godvruchtig man geene kinderen heeft, en toch wordt onvruchtbaarheid op zich zelve als een vloek Gods beschouwd. Evenzoo zijn vele dienstknechten Gods in grooten nood door armoede en ellende, zij zijn krank en worden door allerlei rampen getroffen. Wij moeten dezen algemeenen regel wèl in gedachten houden, dat God, al naar Hij oordeelt dat het voor een iegelijk goed en nuttig is, zijne zegeningen ruim of minder ruim aan de zijnen toebedeelt; en wat meer is, dat Hij soms de teekenen zijner gunst verbergt, zoodat het zou kunnen schijnen, dat Hij op zijne dienstknechten gansch geen acht slaat. Maar in deze (schijnbare) verwarring, zal men altijd zien, dat er niet zonder reden gezegd is, dat de godvruchtigen en ook hun kroost gezegend zijn. Want, daar de boozen geene andere begeerten hebben dan te heerschen in deze wereld, en hunne kinderen boven de wolken te verheffen, worden zij meestal door God in hunne ijdele hoop teleurgesteld. Van den anderen kant: omdat de geloovigen zich tevreden stellen met hunne kinderen op te voeden in de vreeze Gods, al moeten zij zich dan ook zeer bekrimpen en behelpen, zoo reikt God hun als het ware de hand ten einde hen op te heffen. En dit kwam nog veel sterker uit onder de Wet, omdat dit zwak en onwetend volk het noodig had om door deze aardsche zegeningen langzamerhand en trapsgewijze tot eene betere hope te worden opgeleid. Evenwel, indien onze zonden het niet verhinderden, zouden wij ons ook veel meer in het zonlicht der aardsche zegeningen kunnen verblijden. Wat betreft hetgeen er onmiddelijk bijgevoegd wordt: *Have en rijkdom zullen in het huis wezen des rechtvaardigen*, de ervaring leert, dat dit niet altijd gelijkelijk waar is, omdat het dikwijls gebeurt, dat godvruchtige en heilige menschen honger lijden, en

zelfs van de noodzakelijkste levensbehoeften ontbloot zijn, en dat wel, omdat het hun niet nuttig zou wezen, zoo God zich meer mild jegens hen betoonde, dewijl er velen zijn, die het niet zouden kunnen dragen rijk te wezen. Laat ons intusschen opmerken, dat de genade, die door den Profeet verheerlijkt wordt, voornamelijk hierin wordt gezien, dat de godvruchtigen en eenvoudigen tevreden zijn met hun' nederigen staat, terwijl wereldsche menschen nooit genoeg hebben, hoe grooten overvloed zij overigens ook bezitten, en wel de gansche wereld zouden willen inzwelgen. Want het oude spreekwoord is waar, dat den gierigaard ontbreekt zoo wel hetgeen hij heeft als hetgeen hij niet heeft; want hij bezit niets, maar zijne schatten bezitten hem. Hier moet ook bijgevoegd worden hetgeen volgt, dat *zijne gerechtigheid bestaat in eeuwigheid.* En dit is inderdaad het eigenlijke en zeer stellige onderscheid tusschen deze beiden; want hoewel de boozen voor een' tijd hun huis vol stoppen met allerlei schatten; zal die gansche hoop van rijkdommen door den adem Gods worden weggevaagd, gelijk de Profeet Haggaï gezegd heeft in Hoofdst. 1 : 9. En wij zien dagelijks dat de dingen, die door roof of bedrog verkregen zijn, ten buit overgeleverd worden, terwijl de rechtschapenheid der geloovigen hun tot eene zeer goede en getrouwe wachteres van de zegeningen Gods strekt.

4. Voor de oprechten gaat het licht op in de duisternis. Hij is genadig, en barmhartig, en rechtvaardig. 5. De goede mensch ontfermt zich en leent; hij meet zijne woorden naar recht. 6. Zekerlijk, hij zal in der eeuwigheid niet wankelen, de rechtvaardige zal in eeuwige gedachtenis zijn. 7. Hij zal voor geen kwaad gerucht vreezen, zijn hart is vast, omdat hij op Jehovah vertrouwt. 8. Zijn hart wordt ondersteund, hij zal niet vreezen, totdat hij in zijne tegenstanders ziet wat hij begeert.

4. *Voor de oprechten gaat het licht op in de duisternis.* Hetzij wij het Hebreeuwsche werkwoord *zarach* in onzijdigen of bedrijvenden zin nemen, de beteekenis blijft gelijk; evenwel, in welken zin ook genomen, zal het toch altijd op tweeërlei wijze

verstaan kunnen worden: òf dat God de rechtvaardigen vrijstelt van de algemeene ellende, zooals bijv. wanneer de gansche aarde door duisternis wordt bedekt, de zon toch nog ergens een klein hoekje blijft beschijnen, of wel, dat God den hemel wederom helder maakt voor zijne dienstknechten, nadat Hij hun hart voor een' tijd door droefheid had bezwaard, zoo als de nacht wordt opgevolgd door den dag. Wordt deze laatste verklaring aangenomen, dan zal de Profeet door *duisternis* of mistig en regenachtig weder, de beproevingen verstaan, door welke God zijne dienstknechten oefent in lijdzaamheid. De andere verklaring schijnt echter meer gepast, te weten: al zou de geheele overige wereld ook overstelpt zijn door beproeving en ramp, zal God zijne genade toch doen schitteren over zijne geloovigen, zoodat zij zullen weten dat alles wèl met hen is, omdat God hun welgezind is. Op die wijze zal hun toestand duidelijk onderscheiden worden van dien der andere menschen. Want, hoewel de boozen juichen in hun' voorspoed, zijn zij toch blind te midden van het licht, omdat zij de vaderlijke liefde Gods niet smaken; maar als hun tegenspoed overkomt, zijn zij in zwarte duisternis gehuld. Kalme, vriendelijke zonneschijn is voorzeker hun deel niet. De godvruchtigen daarentegen, die altijd door [het licht van] Gods genade worden beschenen, al zijn zij ook aan de algemeene ellende onderworpen, zijn nooit gansch en al door duisternis omgeven, en daarom is er niet zonder reden gezegd, dat het licht voor hen opgaat in de duisternis. Nemen wij echter het Hebreeuwsche werkwoord *zarach* in bedrijvenden zin, dan zal de constructie der woorden beter vloeien in aaneengeschakelde opvolging. En ik twijfel er ook geenszins aan, of de Profeet kent deze eerenamen toe aan God: genadig, barmhartig en rechtvaardig. En daarom zal, indien wij het in onzijdigen zin nemen, het laatste lid eene aanwijzing der oorzaak bevatten. Want de verklaring van sommigen: Dat zij, die rechtvaardig en menschlievend zijn, niet zooals de goddeloozen duisternis verspreiden in de wereld, en den damp niet doen voortkomen uit het licht, maar het licht uit den damp, wijkt al te veel af van de woorden van den Profeet.

5. *De goede mensch ontfermt zich en leent.* Deze overzetting is schier algemeen aangenomen; doch ik voor mij neig meer tot de andere, nl. dat zij wèl zullen varen, die menschlievend en vrijgevig zijn, want aldus zullen de woorden van den Profeet beter vloeien. Want de bedoeling van den Profeet is aan te toonen, dat de wereldlingen zich grootelijks bedriegen, als zij

door booze en onwettige handelingen gelukkig denken te worden, omdat alleen Gods genade de bron en oorzaak is van alle goed. Op die wijze zal het betrekkelijk voornaamwoord *die* ingelascht moeten worden. Hij geeft dus te kennen, dat zij, die zich door gierigheid en afpersing snel zoeken te verrijken, zich bedriegen, omdat de geloovigen door hunne vriendelijkheid en weldadigheid als door eene buis of kanaal de genade Gods op zich doen afvloeien; want hoewel het Hebreeuwsche woord *tob* mannelijk is, wordt het ook dikwijls onzijdig gebruikt. Hij stelt het *leenen* als vrucht der barmhartigheid, want een woekeraar leent ook, maar het is om onder het valsche voorgeven van hulp te verleenen, den in nood verkeerende uit te zuigen. God belooft dus aan hen, die in waarheid barmhartig zijn, dat zij voorspoedig zullen wezen, daar zij door medelijden bewogen, de armen te hulp komen, maar hun geene strikken spannen. Ik neem het woord *debarim* aan het einde van het vers, voor *Zaken*, gelijk dit ook alzoo door David Kimhi genomen werd, die de meest getrouwe is onder de Rabbijnen. Want te zeggen dat men *woorden* hieronder te verstaan heeft, is al te onbeduidend, en de Profeet zou ook eenvoudiger gesproken hebben. Nu is dit zeer gepast, dat de rechtvaardigen hunne zaken regelen met oordeel en verstand, zoodat in hunne huizen noch overdaad, noch gierige bekrompenheid heerscht, maar zonder overtolligheid of weelde in alles maat wordt gehouden; en voorts dat zij bij koop en verkoop de regelen van billijkheid en rechtvaardigheid in acht nemen.

6. *Zekerlijk, Hij zal in der eeuwigheid niet wankelen.* Het redegevend woord, dat hier gebruikt is, kan ook in zijn' natuurlijken zin genomen worden, inzonderheid wanneer wij in het vorige vers de lezing aannemen van: Wèl dien mensch, of dien mensch zal het wèl gaan. Want hij geeft eene nadere omschrijving van den voorspoed, waarvan hij had gesproken, te weten, dat God hen ondersteunt, die barmhartig en vriendelijk gezind zijn, opdat zij niet gekweld en heen en weer geslingerd zouden worden onder alle de wisselvalligheden, die er in de wereld plaats hebben; ja meer, Hij brengt hunne onschuld aan het licht, en verlost hen van den onrechtvaardigen laster. Nu wordt er gezegd, *dat zij niet wankelen*, omdat zij, hoewel onderworpen aan de ongemakken, die aan allen gemeen zijn, en het zelfs meermalen schijnt, alsof zij onder den last van ramp en leed zullen bezwijken, evenwel innerlijk standvastig blijven, en met een onverwinbaar geduld alle tegenspoeden der

wereld te boven komen. Hoewel nu God de Handhaver is van hunne gerechtigheid, zullen zij toch den laster der boozen niet kunnen ontgaan; maar het is genoeg dat hunne gedachtenis voor God en zijne engelen, mitsgaders de voor gansche vergadering der godvruchtigen, gezegend is.

7. *Hij zal voor geen kwaad gerucht vreezen.* Het zou kunnen schijnen, dat dit eene bevestiging is van den voorgaanden zin, alsof de Profeet zeide, dat de godvruchtigen vrij zullen blijven van den slechten naam, dien de goddeloozen door hunne eigene schuld en ondeugden hebben verkregen. Ik versta het echter veeleer zoo, dat de rechtvaardigen niet gelijk zijn aan de ongeloovigen, die voor het minste gerucht, dat zij zouden kunnen hooren, vervaard zijn; maar, welke gevaren ook dreigen, zich kalm en vreedzaam kunnen verlaten op de vaderlijke voorzienigheid Gods. Want, van waar is het, dat de ongeloovigen aldus heen en weder gedreven worden, indien niet daarvan, dat zij denken, dat het toeval zijn spel speelt op de aarde, terwijl God in den hemel ledig nederzit? Men moet er zich dus niet over verwonderen, dat zij op het gerucht van een vallend blad al verschrikt en gansch ternedergeslagen zijn. De Profeet stelt de geloovigen vrij van zoodanigen angst en ongerustheid, omdat zij zich niet behoeven te bekommeren over de geruchten, die zij hooren, en de vreeze hen niet belet van immer God aan te roepen. Wel is waar, ook de kinderen Gods vreezen, als zij het een of ander gevaar zien naderen, want, als zij door geenerlei bezorgdheid wegens ramp of onheil bewogen werden, dan zou dit eene gerustheid zijn, die uit stompzinnigheid voortkomt, maar geenszins uit standvastigheid. Maar als zij weten, dat God de Behoeder is van hun leven, dan zullen zij, al zijn zij ook niet van zorge en vreeze ontheven, terwijl zij hun' loop voortzetten hun welzijn Gode bevelen, aan wiens wil en welbehagen zij zich gaarne onderwerpen. Dat is de grootheid van ziel der rechtvaardigen, waardoor de Profeet zegt, dat zij de geruchten verachten, die bij anderen zoo veel schrik en vrees teweegbrengen. Nu stelt hij wijselijk den steun hiervan in God; want, daar wij rechts en links door tallooze dooden bedreigd worden, zouden wij wel door wanhoop neergedrukt moeten worden, indien dit betrouwen ons niet ondersteunde, dat wij onder de hoede Gods volkomen veilig zijn. De ware vastheid en standvastigheid is dus die, welke door den Profeet wordt omschreven, nl. die welke voortvloeit uit ons vertrouwen op God. Want, als de wereldlingen zich bedwelmen door een ijdel betrouwen,

wekken zij hiermede nog zoo veel te meer den toorn Gods tegen zich op, omdat zij vergeten hoe broos het menschelijk leven is, en zij zich door hun' hoogmoed dwaselijk tegen God verheffen. Daarom zal hun, als zij: Vrede en zekerheid roepen, een haastig verderf overkomen (1. Thess. 5 : 3). Maar het gevoel van ramp en beproeving brengt de geloovigen wel verschrikking en zorge, doch niet op zulk eene wijze, dat hun moed terneder-geslagen wordt, omdat het hun het geloof niet ontneemt, door hetwelk zij standvastig en onbeweeglijk kunnen blijven. Kortom: zij zijn noch van ijzer noch van hout; maar door het betrouwen, dat zij op God stellen, verheffen zij zich boven de angsten dezer wereld. Op deze wijze houden zij hun gemoed kalm en rustig totdat de tijd om wrake te doen over de goddeloozen is gekomen.

9. Hij heeft uitgedeeld en aan de armen gegeven; zijne gerechtigheid bestaat in eeuwigheid, zijn hoorn zal met eere verhoogd worden. 10. De goddelooze zal het zien en er zich om vertoornen, hij zal op zijne tanden knarsen en verkwijnen; de begeerte der goddeloozen zal vergaan.

9. *Hij heeft uitgedeeld.* Wederom verklaart hij ten stelligste, dat de rechtvaardigen niet teleurgesteld zullen worden in de vrucht en het loon hunner milddadigheid. En door dit woord *uitdeelen* geeft de Profeet in de eerste plaats te kennen, dat zij niet maar eene kleinigheid weggeven, en dat als het ware met weerzin (gelijk er velen zijn, die zich door een kleine aalmoes van hun' plicht jegens de armen willen kwijten) maar dat zij ruim en overvloedig geven, naardat de nood het vereischt, en hun vermogen er hen toe in staat stelt; want het zou kunnen wezen, dat het hart vrijgevig is, maar dat het vermogen te kort schiet. De Profeet geeft slechts te kennen, dat de rechtvaardigen nooit zoo eng of beperkt zijn, dat zij niet altijd bereid zouden wezen om te geven. Hij voegt er ook bij, *dat zij aan de armen geven*, om aan te duiden, dat zij hun goed niet onnadenkend of zonder overleg weggeven, maar dat zij hierbij met wijsheid te werk gaan en met voorzichtigheid, ten einde wezenlijken nood te lenigen. Wij weten, dat de wereld grooten prijs stelt op onnutte uitgaven, die alleen maar geschieden om er mede te

pronken, en daarom zullen overtolligheid en eerzucht honderd maal meer goed verspillen, dan eene verstandige vrijgevigheid uitdeelt. Nu leert de Profeet dat de lof der weldadigheid niet toekomt aan een onverstandig en onverschillig weggeven van het zijne, maar daaraan, dat men voorziet in de behoeften der armen, zoodat het geld tot rechtmatige doeleinden gebruikt wordt. Deze schriftuurplaats wordt aangehaald door Paulus in 2 Cor. 9 : 9, waar hij te kennen geeft, dat het Gode licht valt ons overvloed van goederen te schenken, waardoor wij dan wederom onze vrijgevigheid kunnen toonen, hetgeen zeer goed strookt met de bedoeling van den Profeet. Hetgeen volgt, dat *de gerechtigheid* van zulk een' man *blijft tot in eeuwigheid*, kan op tweeërlei wijze verstaan worden. Want, omdat de praalzucht, die de wereldlingen er toe brengt om hun goed te verkwisten, den naam van deugd niet verdient, zal het niet ongepast zijn te zeggen, dat eene gelijkmatige wijze van handelen door den Profeet geprezen wordt, gelijk hij te voren gezegd heeft, dat de rechtvaardigen hunne zaken afmeten met verstand. Wil iemand dit nu echter liever verstaan van de vrucht der gerechtigheid, dan wil ik dit gaarne toestemmen En het schijnt ook voorzeker eene herhaling van denzelfden volzin, dien wij een weinig vroeger gehad hebben. Daarna toont de Profeet op wat wijze God den lof der gerechtigheid handhaaft, welken zij verdienen, die zich milddadig betoonen, en hoe Hij hun hun loon niet onthoudt, te weten, omdat Hij hun' hoorn verheft, d. i. hunne kracht, of hun' staat en voorspoed.

10. *De goddelooze zal het zien.* Nu volgt eene gelijksoortige tegenstelling als wij in Psalm 2 : 5 gezien hebben, waardoor Gods goedheid en genade over de geloovigen nog sterker uitkomt. De Profeet leert dat de goddeloozen, hoewel zij alle gevoel van godsvrucht wegwerpen ten einde maar niet te denken, dat God de zaken dezer wereld bestuurt, evenwel, of zij het willen of niet, zullen ervaren, dat het niet te vergeefs is, dat de rechtvaardigen zich volgens het gebod van God toeleggen op het beoefenen van barmhartigheid. Al verharden zij zich dan ook zooveel zij willen, toch, zegt hij, zal hun het loon bekend zijn, dat God geeft aan zijne kinderen, zoodat zij er om zullen knarsetanden, en van louter nijd zullen wegkwijnen. Eindelijk voegt hij er bij, dat *de goddeloozen in hunne begeerten teleurgesteld zullen worden.* Want, hoewel zij onverzadelijk zijn, en altijd wat anders begeeren, is hun betrouwen niet minder aanmatigend dan hunne begeerlijkheid grenzenloos is; en zoo gebeurt het, dat zij

er geen bezwaar in zien om in hunne dwaze verwachting de gansche wereld in te zwelgen Maar de Profeet verklaart hun, dat God hun zal ontnemen hetgeen zij reeds in handen dachten te hebben, zoodat zij immer ledig en hongerig weg zullen gaan.

PSALM 113.

INHOUD: In dezen Psalm wordt ons de stof gegeven om God te loven van wege zijne voorzienigheid, omdat Hij, hoewel in hoogheid de hemelen te boven gaande, zich toch verwaardigt zijne oogen te richten op de aarde, ten einde zorg te dragen voor het menschelijk geslacht. Dewijl nu velen door de wisselvalligheid, die op aarde gezien wordt, ontroerd worden, geeft de Profeet inzonderheid te kennen, dat in deze plotselinge veranderingen, die tegen alle verwachting en hoop in plaats hebben, de voorzienigheid Gods gezien moet worden, opdat wij er niet aan twijfelen, dat alle dingen naar zijn' wil en welbehagen worden bestuurd.

1. Hallelujah! Looft, gij knechten van Jehovah,
looft den naam van Jehovah! 2. De naam van Jeho-
vah zij geprezen, van nu aan tot in der eeuwigheid.
3. Van den opgang der zon af tot haren ondergang
zij de naam van Jehovah geloofd. 4. Jehovah is hoog
boven alle Heidenen, zijne heerlijkheid is boven de
hemelen.

1. *Looft, Gij knechten.* Ofschoon de inhoud van dezen Psalm alle menschen, zonder onderscheid, aangaat, spreekt de Profeet toch inzonderheid tot de geloovigen, omdat zij alleen geestelijke oogen hebben om de hand Gods te kunnen onderscheiden. En deze herhaling is niet overtollig, als wij bedenken, hoe koud en traag de menschen zijn in hunne oefeningen der godsvrucht. Wèl erkennen wij allen, dat wij geschapen zijn om den naam Gods te loven, maar intusschen wordt zijne eer of heerlijkheid

gansch niet door ons hoog gehouden. Daarom is het terecht, dat deze traagheid bestraft wordt, en tegelijkertijd wekt de Profeet ons op, om er ons op toe te leggen God te loven, zonder dit ooit moede te worden. De vermaning, die hier dus herhaald wordt, heeft betrekking zoowel op de volharding als op de vurigheid [in het loven van God]. Wil iemand nu onder de dienstknechten Gods de Levieten verstaan, aan wie onder de Wet het ambt was opgedragen om Gode lofliederen te zingen, dan heb ik daar niets tegen, mits de overige geloovigen er niet van buitengesloten zijn, aan wie God voormaals de Levieten tot voorgangers en onderwijzers gegeven heeft, opdat Hij door geheel het volk, zonder dat er iemand van uitgezonderd was, geprezen zou worden. En wanneer de Heilige Geest, als er sprake is van Gods lof, zich inzonderheid tot de Levieten richt, dan geschiedt dit voorzeker om geene andere reden, dan opdat dezen door hun voorbeeld den weg zullen wijzen aan de anderen, en opdat geheel de Kerk als een heilig koor hun zal antwoorden. Maar dewijl wij nu heden ten dage allen te zamen een Koninklijk Priesterdom uitmaken (1 Petrus 2 : 9) en Zacharias betuigt dat in het koninkrijk van Christus (zelfs) de geringsten des volks Levieten zullen zijn (Zach. 14 : 21), is er niet aan te twijfelen, dat de Profeet met voorbijgang van de ongeloovigen, die stom blijven, ons allen gezamenlijk noodigt om dezen dienst voor God te volbrengen.

2. *De naam van Jehovah.* De Profeet bevestigt wat ik zooeven met een enkel woord heb aangeduid, te weten, dat wij ons leven lang voort moeten gaan met God te loven; want, indien de naam Gods tot in eeuwigheid te prijzen is, dan behooren wij gedurende den korten tijd van ons pelgrimschap hier beneden er ten minste zorg voor te dragen, dat zijne gedachtenis ook na onzen dood zal bloeien. In het volgende vers laat hij de heerlijkheid van den naam Gods zich uitstrekken tot aan alle plaatsen van den aardbodem; waaruit volgt, dat onze traagheid niet te verontschuldigen is, indien wij onder elkander zijn' lof niet doen weerklinken. En hoewel God onder de Wet niet wettig geloofd en geprezen kon worden dan in Judea, omdat Hij aan niemand anders dan aan het uitverkoren volk bekend was, zijn toch zijne werken, die door alle natiën gekend werden, waardig geweest om door geheel de wereld te worden geprezen. Hetgeen er bijgevoegd wordt omtrent het hooge van Gods heerlijkheid heeft dezelfde strekking; want er is niets dat onbetamelijker is, dan dat wij, wanneer er sprake is van God te verheerlijken, karig en

traag zijn om dien lof te verhoogen, aangezien de gedachten der menschen als weggevoerd moesten worden in bewondering er van. Het is dus niet zonder reden dat de Profeet den naam Gods zoo hoog verheft, want het is om ons te doen weten, dat wij niet traag of achterlijk moeten zijn, en dat ons stilzwijgen Godslasterlijk is, indien wij er niet naar streven om Hem zelfs boven onze kracht en vermogen te loven en te verheerlijken, zoodat onze zielsverheffing in zekeren zin de hemelen te boven gaat. Wat betreft zijn zeggen, *dat hij hoog verheven is boven alle Heidenen*, hierin ligt een stilzwijgend verwijt om de stompzinnigheid van het uitverkoren volk te veroordeelen; want niets is meer ongerijmd dan dat zij, die ooggetuigen zijn van Gods heerlijkheid, die zelfs door blinden gezien kan worden, aflaten van Hem te loven. Want, hoewel God te dier tijde alleen aan de Joden de hooge eer aandeed van hun het licht der hemelsche leer te schenken heeft Hij toch nooit zonder getuigenis willen blijven ook onder de overige volken, gelijk Paulus zegt in Handelingen 14 : 17, en in Romeinen 1 : 10. Overigens is deze hoogte beter gekend geworden nadat het Evangelie verkondigd is, want toen is in waarheid de geheele wereld onder zijne heerschappij gekomen

5. Wie is gelijk Jehovah, onze God, die zich verheft om te wonen, 6. Die zich nederbuigt om te zien hetgeen in den hemel en op aarde geschiedt; 7. Den arme opheffende uit het stof, en den bedrukte uit den drek verhoogt; 8. Om hem te doen zitten met de Prinsen, met de Prinsen zijns volks; 9. Die de onvruchtbare doet wonen met een huisgezin, eene blijde moeder van kinderen. Halelujah.

5. *Wie is gelijk*, enz. De Profeet maakt eene vergelijking tusschen de hoogheid en de macht Gods en zijne groote goedheid, en hieraan ontleent hij dan de stof om zijn' lof nog meer te verhoogen. Niet alsof de goedheid Gods afgescheiden kon worden van zijne heerlijkheid, maar deze onderscheiding wordt gemaakt met betrekking tot de menschen, voor wie de majesteit Gods in en op zich zelve schrikwekkend zou zijn, indien Hij zich niet liefdevol tot ons nederboog en ons met vriendelijke

zachtheid tot zich trok. Wat hij dus zeggen wil is, dat God, hoewel Hij, in den hemel wonende, op zeer verren afstand van ons is, deze hoogte Hem toch niet belet zich immer nabij ons te betoonen en vriendelijk te zorgen voor ons heil. En wanneer de Profeet zegt, dat Hij hoog is boven de hemelen, dan prijst hij hiermede niet slechts zijne barmhartigheid jegens de menschen, wier staat laag en gering is, maar hij geeft tevens te kennen, dat Hij volkomen terecht met minachting neer zou kunnen zien op de Engelen, ware het niet, dat zijne vaderlijke liefde Hem dringt zich zoover neder te buigen om ook voor hen te zorgen. En als Hij zich nu nederbuigt om den wille der Engelen, wat zal men dan zeggen van de menschen, die kruipende over de aarde, gansch van drek en slijk zijn omgeven? Vraagt iemand nu of God dan niet hemel en aarde vervult, dan is het antwoord gemakkelijk, nl. dat de Profeet niets anders heeft willen zeggen, dan dat God de edelste schepselen onder zijne voeten kan vertreden, of liever, dat Hij van wege den grooten afstand tusschen Hem en hen, geen acht op hen zou behoeven te slaan. In één woord wij moeten leeren, dat God geene zorge over ons heeft omdat wij in zijne nabijheid zijn; maar omdat Hij vrijwillig zich tot ons nederbuigt.

7. *Den arme opheffende*, enz. Hier verheerlijkt de Profeet de voorzienigheid Gods in die velerlei afwisselingen en veranderingen, die men denkt, dat zoo maar bij geval geschieden. Als de dingen dus tegen onze verwachting in veranderen, geschiedt dit, zegt hij, niet anders dan door Gods beschikking. Want, als alles gelijk was, en een gelijkmatigen loop volgde, dan zou iedereen roepen: Natuur, natuur! maar nu ligt in die veranderingen voor ons een wenk, dat het de verborgen raad Gods is, die alles beheerscht. En inderdaad, als wij verbaasd zijn over de dingen, die tegen onze verwachting in, plaats hebben, dan denken wij terstond aan ik weet niet welk toeval. Dewijl wij dus overal en in alles te kort schieten, beveelt de Profeet ons in de ongewone dingen Gods voorzienigheid te bewonderen. Want daar het geschied is, dat veehoeders en andere zeer geringe personen tot de hoogste waardigheden zijn opgeklommen, eischt het gezond verstand, dat wij door dit nieuwe en zoo gansch onverwachte des te meer wakker worden geschud. Nu zien wij wat de bedoeling is geweest van den Profeet; want hij zou ons het werk van hemel en aarde kunnen voorstellen (gelijk hij aan andere plaatsen gedaan heeft). Daar echter onze zinnen beneveld zijn door den gewonen loop der dingen, zegt hij, dat de hand

Gods veel duidelijker gezien wordt in zijne niet gewone werken. Hij verhoogt ook het wonder, als hij zegt, dat menschen van lage afkomst en nederigen staat niet slechts tot allerlei vorstelijke waardigheden zijn opgeklommen, maar zelfs macht en gezag hebben bekomen over het heilige volk, hetgeen grooter en verhevener is dan op andere plaatsen der aarde heerschappij uit te oefenen. Want de staat der Kerk is het voornaamste en voortreffelijkste schouwtooneel van allen, waarop God het getuigenis zijner heerlijke macht, wijsheid en gerechtigheid tentoonspreidt.

9. *Die de onvruchtbare doet wonen.* Hier maakt hij een ander werk Gods bekend, waarop, hoewel het niet zeer gedenkwaardig schijnt, onze gedachten daarom toch niet minder gevestigd zijn. Want, al zijn wij dan ook stompzinnig met betrekking tot de werken, die God dagelijks verricht, zoo worden wij toch tot bewondering gedrongen, als eene vrouw, die gedurende langen tijd onvruchtbaar is geweest, plotseling vruchtbaar wordt en haar huis met kinderen vult. Het Hebreeuwsche woord *habajith* dat hij hier gebruikt, beteekent niet slechts het huis als gebouw, maar ook huisgezin, d. i. hetgeen iets in zich bevat, voor hetgeen er in vervat is; gelijk ook de Grieken dit *Oïkon* en de Latijnen *Domus* noemen. Hij schrijft aan de moeders blijdschap toe, want, hoewel het hart van allen geneigd is, rijkdommen te begeeren, of eer, of genot, of andere gemakken en genoegens van het leven, zoo is toch de voortplanting van het geslacht van alles het meest begeerenswaardig. Dewijl God dus niet slechts het bestuur heeft over de gewone orde der natuur, maar ook de wisselvalligheid der dingen regelt en leidt, hen opheffende, die gering en verachtelijk in het stof ter nederlagen, en de onvruchtbare vrouwen vruchtbaar makende, zoo zal, wanneer wij niet aandachtig zijn om zijne hand op te merken, onze stompzinnigheid dubbel te veroordeelen zijn.

PSALM 114.

INHOUD: Het is eene korte beschrijving van de verlossing, waardoor God, zijn volk uitvoerende uit Egypte en heenvoerende naar het hun beloofde erfdeel, voor alle eeuwen en tijden een

gedenkwaardig bewijs heeft gegeven van zijne macht. Het doel hiervan is, dat de kinderen Abrahams zich nu ook geheel aan Hem zullen overgeven, die, na hen uit vrije genade te hebben aangenomen, gewild heeft, dat zij Hem een heilig en afgezonderd volk zouden zijn.

1. Toen Israël uit Egypte toog, en het huis Jakobs uit een vreemd volk; 2. Werd Juda tot zijn heiligdom, en Israël tot zijne heerschappij. 3. De zee heeft het gezien en is gevloden, de Jordaan is achterwaarts gekeerd. 4. De bergen sprongen op als rammen, en de heuvelen als lammeren.

1. *Toen Israël.* Dewijl deze uittocht een zoo voortreffelijk teeken en onderpand is geweest van Gods liefde voor de kinderen van Abraham, is het niet te verwonderen, dat dit zoo dikwijls in herinnering wordt gebracht. Nu geeft de Profeet bij den aanvang te kennen, dat het volk, dat God zich zoo duur verkregen heeft, zijne vrijheid niet meer bezit. Want, als sommigen het zoo uitleggen, dat toen de stam van Juda Gode geheiligd is geworden, volgens hetgeen gezegd is: Gij zijt een heilig volk, een priesterlijk koninkrijk (Ex. 19 : 6; 1 Petr. 2 : 9) schijnt mij dit toe niet in overeenstemming te wezen met de bedoeling van den Profeet. En hetgeen er terstond daarna bijgevoegd wordt, dat Israël onder de heerschappij Gods was, ontneemt ons hieromtrent elken twijfel, want het is eene herhaling van denzelfden zin onder andere woorden, alsof de stam van Juda wegens de voortreffelijkheid der heerschappij den voorrang had, boven alle overigen des volks; maar het is toch aan geen' twijfel onderhevig dat de eerenaam, die aan dezen stam in het bijzonder wordt gegeven, ook aan geheel het volk behoorde. Wanneer er nu gezegd wordt, dat God geheiligd is, dan is dit met betrekking tot de menschen, want in zich zelven is er bij God geen toenemen en geen afnemen. En er wordt gezegd, *dat Juda Hem tot een heiligdom en Israël tot een heerschappij is*, omdat zijne heilige majesteit, die te voren weinig gekend was, allen, die getuigen zijn geweest van zijne ongeloofelijke macht, er toe gebracht heeft, Hem eerbied te betoonen. Indien nu God door zijn volk te verlossen zich een Koninkrijk heeft opgericht, en eerbied

verkregen heeft voor zijn' heiligen naam, zoo is dan de traagheid des volks niet te verontschuldigen, als zij er zich niet op toeleggen om zoo groot eene weldaad voortdurend te bepeinzen.

3. *De zee heeft het gezien en is gevloden.* Hij herdenkt hier niet alle de wonderen, die toen geschied zijn, maar vat ze, om zoo te spreken, allen samen, als hij zegt, dat de zee, hoewel zij een levenloos element is en geenerlei verstand of begrip heeft, toch verschrikt terugweek voor de macht van God, dat de Jordaan hetzelfde heeft gedaan, en *dat de bergen opgesprongen zijn.* Hoewel de Profeet nu op dichterlijke wijze dat zich terugtrekken van de zee en van de Jordaan beschrijft, gaan toch zijne woorden volstrekt niet verder dan de zaak, en zoo heeft ook de zee door zoodanige gehoorzaamheid aan haren Maker zijn' naam geheiligd. Door hare betoonde onderworpenheid heeft de Jordaan zijne macht en heerschappij verheerlijkt; de bergen sprongen op en daarmede hebben zij getuigenis afgelegd, van de heiligheid zijner majesteit. Maar het is zijne bedoeling niet de macht Gods meer te loven, dan zijne vaderlijke zorg en zucht om zijne Kerk te bewaren. Daarom scheidt hij wijselijk Israël af van de zee, de Jordaan en de bergen, naarmate er ook tusschen het uitverkoren volk en levenlooze elementen verschil is.

5. Wat was u, gij zee! dat gij vloodt? gij Jordaan! dat gij achterwaarts keerdet? 6. Gij bergen! dat gij opsprongt als rammen? gij heuvelen! als lammeren? 7. Beef, gij aarde! voor het aangezicht des Heeren, voor het aangezicht van den God Jakobs, 8. Die den rotssteen veranderde in waterpoelen, en den keisteen in eene waterfontein.

5 *Wat was u, gij zee! dat gij vloodt?* Hier worden de zee, de Jordaan en de bergen op gemeenzame wijze door den Profeet ondervraagd, gelijk hij er een weinig te voren gevoel en eerbied aan heeft toegeschreven voor de macht Gods. En met deze beeldspraak bedoelt hij eene scherpe bestraffing van de stompzinnigheid der menschen, indien zij het verstand, waarmede zij begaafd zijn, niet aanwenden om de werken Gods na te gaan en te bepeinzen. Ook zal het bloote gezicht der zee, waarvan de Profeet hier spreekt, meer dan genoeg zijn om hunne verblindheid

te veroordeelen. Want de zee kon niet opgedroogd worden en de Jordaan kon zich niet achterwaarts keeren, dan door eene verborgene aandrift, waardoor God ze noodzaakte Hem gehoorzaamheid te bewijzen. Overigens, hoewel de Profeet het woord richt tot de zee, de Jordaan en de bergen, spreekt hij toch eigenlijk tot ons, opdat een iegelijk onzer tot zich zelven inkeerende, vlijtig en nauwkeurig hierop acht zal geven. Daarom moeten wij, telkenmale als wij deze woorden ontmoeten, antwoorden, dat zoo groote en machtige veranderingen geene ondergeschikte natuurlijke oorzaken kunnen hebben gehad, maar dat de hand Gods helder en duidelijk hierin geopenbaard is. Het beeld, dat hier aan rammen en lammeren ontleend is, schijnt het grootsche en majestueuze der zaak op verre na niet uit te kunnen drukken; maar het was de bedoeling van den Profeet om in de eenvoudigste bewoordingen aan te toonen, op hoe ongeloofelijke wijze God aldaar zijne macht heeft geopenbaard. Want, daar de vastheid der aarde gegrond is op de bergen, wat overeenkomst is er dan tusschen hen en de rammen en lammeren, dat zij opspringen en zich heen en weder bewegen? De Profeet heeft dus geenszins het wonder willen verkleinen, maar hij heeft gansch eenvoudige taal gebruikt, om alzoo op menschen, die slechts een zeer onontwikkeld verstand hadden, een dieper indruk te weeg te brengen van de ongedachte teekenen van de goedheid Gods.

7. *Beef, gij aarde! voor het aangezicht des Heeren.* Nadat hij het verstand der menschen door deze ondervraging heeft doen ontwaken, voegt hij er het antwoord bij hetgeen door velen genomen wordt, alsof het door de aarde zelve gegeven was, omdat zij denken, dat de letter *Jod*, een voornaamwoord is, dat met het werkwoord *choeli* verbonden is, alsof de aarde zeide: Het betaamt mij te beven voor het aangezicht des Heeren. Maar dit verzinsel kan geen stand houden, omdat het woord *aarde* er onmiddelijk bijgevoegd wordt. Juister is dus de meening van hen, die leeren, dat de letter *Jod* hier (evenals aan vele andere plaatsen) overtollig is, en er dan dezen zin aan geven, dat het redelijk, of billijk, is dat de aarde beeft voor het aangezicht haars Heeren. Dewijl echter het Hebreeuwsche werkwoord *choeli* door velen in de gebiedende wijs genomen wordt, heb ik mij gaarne met hun gevoelen vereenigd. Want het is wel waarschijnlijk, dat de Profeet opnieuw het woord richt tot de aarde, ten einde het hart der menschen aldus nog meer te treffen. De beteekenis blijft echter gelijk, alsof hij gezegd had: Maar het

behoorde immers zoo te wezen, dat de aarde beeft in de tegenwoordigheid haars Konings; want hij gebruikt dit woord *Adôn*, hetwelk Meester of Heer beteekent. Daarna voegt hij er den Naam bij van den *God Jakobs*, waarmede hij alle valsche goden weg wil drijven. Want daar de menschen zeer licht neigen tot bedrog, moet men altijd vreezen, dat zij zich afgoden maken om ze in de plaats van den waren God te stellen. Ten slotte spreekt hij van nog een ander wonder, door hetwelk God zijne macht met majesteit heeft geopenbaard in de woestijn, nadat het volk door de Roode Zee was gegaan. En daarmede wil hij zeggen, dat de heerlijkheid Gods niet slechts voor een' enkelen dag bij den uittocht des volks werd tentoongespreid, maar dat zij voortdurend werd geopenbaard in andere werken, zooals toen plotseling uit eene droge rots een stroom te voorschijn kwam (Exodus 17 : 6). Wel is het waar, dat bronnen uit rotsen en steenachtige plaatsen ontspringen; maar water te doen voortkomen uit eene droge rots, dat is tegen de orde der natuur. Nu wil ik hier geen fijn uitgedacht betoog leveren over de vraag hoe steen in water verkeerd werd; de eenvoudige bedoeling van den Profeet is, dat waar te voren niets dan dorheid en hardheid was, waterstroomen te voorschijn kwamen. Echter ziet men hieruit hoe bespottelijk de Sophisten zijn, als zij overal, waar de Schrift zegt, dat dit of dat veranderd is, eene transsubstantiatie verzinnen. Want de substantie van den steen werd toen niet in water veranderd; maar God heeft op wonderbare wijze water geschapen, dat uit de droge rots vloeide

PSALM 115.

INHOUD: Het is duidelijk te zien, dat deze Psalm aan de Kerk gegeven werd, toen zij in groote verdrukking en benauwdheid was. Want, hoewel de geloovigen het niet verdienen, dat zij door God verhoord worden, bidden zij toch om uitkomst en verlossing, opdat zijn heilige Naam niet ten spot en smaad worde onder de Heidenen. Daarna moed scheppende, drijven zij den spot met de stompzinnigheid van allen, die de afgoden dienen, en met een heilig roemen verheerlijken zij hun' zaligen toestand wijl zij door God

aangenomen zijn; eindelijk wekken zij elkander op om de genade, die zij van God hebben ontvangen, dankbaar te erkennen.

1. Niet ons, o Jehovah, niet ons, maar uwen naam geef eer, om uwer goedertierenheid, om uwer waarheid wil. 2. Waarom zouden de Heidenen zeggen: Waar is nu hun God? 3. Onze God is toch in den hemel, Hij doet al wat Hem behaagt.

1. *Niet ons.* Hoewel het niet met zekerheid blijkt wie de dichter is van dezen Psalm, noch in welken tijd hij gedicht werd, toont deze aanhef ons toch, dat de geloovigen hunne toevlucht nemen tot God op een oogenblik, dat zij zich in hoogst moeielijke omstandigheden bevinden. Nu drukken zij niet in bepaalde bewoordingen uit wat zij begeeren, maar zijdelings geven zij het toch te kennen. Ter zelfder tijd betuigen zij door deze inleiding, dat zij geenerlei eigene verdiensten aanvoeren, en geene andere hoop koesteren van te zullen verkrijgen, wat zij vragen, dan wanneer God door hen te verlossen aan zijne eigene eere indachtig is, omdat deze twee zaken onafscheidelijk aan elkander verbonden zijn. Hoewel zij dus wel zouden verdienen afgewezen te worden, bidden zij toch, dat God zijn' heiligen Naam niet aan de bespotting der Heidenen zal blootstellen. Wèl begeeren zij eenigerlei hulp en verlichting te verkrijgen in hunne ellende, maar daar zij in zich zelven niets vinden, dat Gods gunst waardig is, vragen zij Hem zijne eigene eer te handhaven. En dit is zeer opmerkenswaardig, namelijk, hoewel wij volstrekt niet waard zijn dat God acht op ons slaat, wij toch goede hope moeten hebben, omdat Hij, door ons te verlossen, zijn' Naam wil verheerlijken, ons (zeg ik) die Hij aangenomen heeft onder beding, dat Hij ons nooit weder zal verlaten. Wij moeten er ook wel op letten, dat zij uit bescheidenheid zich niet openlijk beklagen over hunne ellende, en zich niet terstond bezig houden met hun eigen heil, maar met de heerlijkheid Gods. Want daar de ramp, die hen heeft getroffen, eene soort van verwerping was, zijn zij beschaamd en schaamrood en durven God niet openlijk en vrijmoedig vragen om hetgeen zij begeeren, maar geven zij het Hem bedektelijk te kennen, opdat God om den wille van zijne eigene eer en heerlijkheid zich als Vader zal betoonen voor de zondaren, die geenerlei genade hadden verdiend. En

dewijl nu deze vorm van gebed niet slechts voor eens aan de Kerk was voorgeschreven, zoo moeten wij, telkenmale als wij tot God naderen, er aan denken om ons van alle eigene waardigheid te ontdoen, opdat zijne vrije goedheid ons moed geve om te hopen. Ja wat meer is, als wij bidden om verlost te worden, moeten wij daarbij het doel voor oogen hebben, dat in onze verlossing de naam Gods zal verheerlijkt worden En het is wel waarschijnlijk, dat zij aldus gebeden hebben, hiertoe opgewekt zijnde door zijne belofte, want ten tijde der ballingschap had God gezegd: Ik zal dit doen om mijnentwil, en niet om uwentwil (Jesaja 48 : 11), Nu erkennen zij, dat zij geene andere toevlucht hebben dan in Hem, wanneer alle andere hoop hun ontzinkt. En door dit twee malen te herhalen, toonen zij nog duidelijker hoezeer zij hunne eigene onwaardigheid erkennen, zoodat zij, al zouden hunne gebeden ook honderd maal afgewezen worden, Hem toch niet zouden kunnen beschuldigen.

2. *Waarom zouden de Heidenen zeggen.* Thans zeggen zij op wat wijze God zijne eer zou handhaven in de bewaring zijner Kerk, nl. omdat, indien Hij toeliet, dat zij verwoest of vernietigd werd, zijn Naam aan den spot der Heidenen blootgesteld zou zijn. Want de tongen zouden al gereed zijn om te lasteren, dat de God Israëls van alle macht ontbloot is, aangezien Hij zijne dienstknechten verlaat in den nood. Niet, omdat Hij het noodig had aldus vermaand te worden, maar veeleer opdat de geloovigen hunne gedachten terug zouden voeren tot dien heiligen ijver, waarvan wij aan eene andere plaats (Psalm 69 : 10) hebben gelezen: De smaadheden dergenen, die U smaden, zijn op mij gevallen. Want zij wenden hier geene rhetorische kunstgrepen aan om te overtuigen, maar zij betuigen dat zij wel zeer in zorge zijn over hun heil, maar dat zij de eere Gods toch nog hooger stellen, gelijk zij dit dan ook verdient. Daarna geven zij de reden op waarom de eere Gods er mede gemoeid is dat zij verlost worden, nl. omdat de goddeloozen anders zouden zeggen, dat het verbond, hetwelk Hij heeft gemaakt, te niet gedaan is. En zoo zouden zij dan ook gezegd hebben, dat de genade Gods op niets uitloopt, en dat zijne beloften ijdel zijn. Zij voeren dus bij God zijne genade aan en ook zijne trouw, welke beide aan booze lasteringen blootgesteld zouden zijn, indien Hij het volk, dat Hij door een eeuwig verbond aan zich had verbonden, en uit vrije genade had aangenomen, had misleid of teleurgesteld. En thans, nu God ons deelgenooten heeft gemaakt in zijn Evangelie en zich verwaardigd heeft ons in te enten in het

lichaam zijns zoons, is het ons geoorloofd denzelfden pleitgrond te gebruiken.

3. *Onze God is toch in den hemel.* Thans gebruiken de geloovigen eene heilige vrijmoedigheid in het gebed; want wij weten dat onze gebeden ijdel zijn, als wij door twijfel heen en weder bewogen blijven. Indien zoodanige lastering hun hart ware binnengedrongen, de wonde zou doodelijk zijn geweest. Zij houden zich dus in tijds het schild voor, en dat is de reden waarom zij den draad afbreken van hun gebed. Een weinig later zullen wij ter bestemder plaatse over het tweede lid spreken, waar zij met de afgoden en de goddelooze bijgeloovigheden der Heidenen den spot drijven; thans is het van belang om de woorden van dezen volzin een voor een na te gaan en te overwegen. Door te zeggen dat God in den hemel is, bedoelen zij niet Hem, als het ware, in eene bepaalde plaats op te sluiten, en grenzen te stellen aan zijn oneindig wezen, maar zij ontkennen dat zijne macht beperkt, of aan menschelijke middelen gebonden is; zij ontkennen, dat zij aan toeval of noodlot onderworpen is: eindelijk, zij onderwerpen geheel de wereld aan zijne heerschappij, zoodat Hij, boven alle hinderpalen verheven zijnde, alles wat Hem behaagt vrijelijk ten uitvoer brengt. Dit wordt nog duidelijker uitgedrukt in het tweede lid: *Hij doet al wat Hem behaagt.* Maar hoe is het dan dat God woont in den hemel? Omdat de gansche wereld onderworpen is aan zijn wil en welbehagen, zoodat niets Hem kan verhinderen zijn' raad en voornemen tot stand te brengen. Hierin, nl. dat God doet alles wat Hem behaagt, ligt eene kostelijke en opmerkelijke leer opgesloten, mits zij op haar waar en wettig gebruik wordt toegepast. Ik voeg er deze waarschuwing bij, opdat nieuwsgierige en drieste personen zich niet veroorloven (gelijk dit hunne gewoonte is) eene goede en heilige leer in waanzinnige droomerijen te verkeeren. En hieromtrent zien wij dagelijks meer dan genoeg van de uitgelatenheid van het menschelijk verstand; want er zijn velen, die zonder eenige schaamte of ingetogenheid babbelen over deze verborgenheid, voor welke wij boven alle andere eerbied en bewondering moeten hebben. Opdat wij nu eenigerlei nuttigheid aan deze leer voor ons zelven ontleenen, moeten wij zien waarom er gezegd is, dat God doet al wat Hem behaagt in hemel en op aarde, nl. omdat God almachtig is om het heil zijner Kerk in stand te houden, en vervolgens, dewijl Hij alle schepselen in zijne hand houdt, er geenerlei hindernis is, die Hem zou kunnen beletten al zijn' raad te volbrengen. Al zouden

de geloovigen zich dus ook elken weg van heil afgesneden zien, scheppen zij toch moed, omdat God niet slechts boven alle hinderpalen is, maar er zich zelfs van bedient om zich den weg te effenen. Intusschen moet ook dit verstaan worden, dat alle dingen alleen op Gods bevel geschieden, en dat niets bij geval plaats heeft. Het was noodig hier bij voorbaat op te wijzen met betrekking tot de toepassing dezer leer, opdat wij weerhouden worden van iets te bedenken dat der majesteit Gods te kort doet, gelijk dit aan dwaalgeesten gewoonlijk gebeurt. Dit beginsel nu vastgesteld zijnde, moeten wij ons niet schamen openlijk te belijden, dat God in zijn eeuwigen raad alle dingen regelt en leidt, zoodat niets geschiedt zonder zijn' wil en ordonantie. Daarom heeft Augustinus zeer schrander en juist door dit getuigenis bewezen, dat de dingen, die ons ongerijmd toeschijnen, niet maar door toelating Gods geschieden, maar door zijn' wil en op zijn uitdrukkelijk bevel. Want, als onze God doet wat Hij wil, waarom zou Hij dan toelaten, dat er geschiedt hetgeen Hij niet wil? Waarom wederhoudt Hij den duivel niet en alle de goddeloozen, die Hem weerstaan? Indien wij wanen, dat er voor Hem een middenstaat is tusschen *doen* en *laten doen*, tusschen werkzaam zijn en lijdelijk zijn, zoodat Hij duldt of verdraagt hetgeen Hij niet wil dat geschieden zal, dan volgt hieruit, dat Hij, gelijk de Epicuriërs droomen, ledig nederzit in den hemel. Maar indien wij erkennen dat God voorzien is van raad en verstand om voor de wereld, waarvan Hij de Maker is te zorgen en haar te regeeren, en geen enkel deel er van minacht, dan volgt hieruit, dat alles wat er geschiedt, geschiedt door zijn' wil. Zij, die bazelen, dat God dan de Werker zou zijn van het kwaad, zijn slechte twistredekundigen. En al is het nu ook dat deze onreine honden blaffen, zullen zij hiermede toch niet teweegbrengen, hetzij dat de Profeet gelogen heeft, of dat aan God het bestuur der wereld ontnomen wordt. Indien niets ge geschiedt dan door den raad en de ordonantie Gods, dan schijnt Hij toch de zonde niet af te keuren. Maar er zijn verborgene oorzaken, die ons niet bekend zijn, waarom Hij wil dat hetgeen de boozen doen gedaan wordt, evenwel niet naar hunne zondige neiging. God heeft gewild, dat Jeruzalem verwoest zou worden (Jes. 3 : 26); de Chaldeeën wilden het ook, maar op eene andere wijze. En hoewel Hij de Babyloniërs meermalen zijne soldeniers noemt, hoewel Hij zegt dat zij door Hem, door zijn sissen aangepord werden (Jes. 5 : 26), ja meer, dat zij het zwaard waren van zijne hand, toch zullen wij daarom niet zeggen, dat zij zijne metgezellen zijn geweest, want de bedoeling van beiden was

zeer verschillend, zoodat Gods gerechtigheid uitblinkt in de verwoesting van Jeruzalem, terwijl de Chaldeën volkomen terecht om hunne roofzucht, gierigheid en wreedheid veroordeeld worden. Hoewel God dus wil dat er geschiedt wat er in de wereld geschiedt, wil Hij toch niet dat er eenigerlei kwaad geschiedt, want ofschoon zijn raad ons onbegrijpelijk is, is die raad toch altijd op uitnemende beweegredenen gegrond, weshalve zijn wil alleen ons genoeg is, zoodat wij, al zijn zijne oordeelen ook een diepe afgrond voor ons, er gansch en al van overtuigd zijn, dat er eene volkomene gerechtigheid in heerscht (Psalm 36 : 7). En zoo zal dan deze dwaasheid wijzer zijn dan al de vernuftigheid van hen, die de vermetelheid hebben om zijne werken af te meten naar hun vermogen van ze te begrijpen. Men moet ook wederom opmerken, dat indien God doet alles wat Hem behaagt, [hieruit volgt] dat alles wat niet geschiedt Hij ook niet wil dat geschieden zal. Dit is zeer nuttig te weten. Want als God bij de beproevingen der Kerk zich stil houdt, dan vragen wij waarom Hij haar aldus laat kwijnen, daar het toch in zijne macht is haar te hulp te komen. Heden ten dage hebben gierigheid en bedrog, valschheid en wreedheid, eerzucht en hoogmoed, hoererij en dronkenschap, kortom, allerlei zonde en bederf de overhand in de wereld, en dit zou terstond ophouden, indien het Gode behaagde een geneesmiddel hiertegen aan te wenden. Daarom moet dit ons een teugel zijn om geduldig te kunnen blijven, wanneer het is alsof God slaapt, of het vermogen niet heeft van ons te hulp te komen, dit nl. dat Hij het niet terstond wil doen, omdat Hij weet dat het uitstel ons nuttig is, en dat Hij voor een' tijd dingen duldt, die Hij, zoo het Hem behaagde, terstond zou kunnen verhelpen

4. Hunne afgoden zijn goud en zilver, het werk van menschen handen. 5. Zij hebben een' mond, en zullen niet spreken; zij hebben oogen en zullen niet zien. 6. Zij hebben ooren, en zullen niet hooren; zij hebben neusgaten, en zullen niet rieken. 7. Zij hebben handen, en zullen niet tasten; zij hebben voeten, en zullen niet loopen; zij zullen niet roepen uit hunne keel. 8. Zij, die ze maken, zullen hun gelijk worden, allen die op hen vertrouwen.

4. *Hunne afgoden.* Deze tegenstellingen hebben ten doel de godvruchtigen nog meer te bevestigen in de hope, door welke zij rusten in een eenig God, dewijl alles wat de menschen zich buiten Hem als godheden hebben voorgesteld slechts het voortbrengsel is van domheid en dwaasheid. Want het strekt voorzeker niet weinig tot bevestiging der ware godsvrucht, de dwaling en waanzin te kennen, waarin de geheele wereld is vervallen, wanneer daar tegenover God ons wordt voorgesteld, dien wij stellig en gewis weten de Schepper te zijn van hemel en aarde, en dat wij Hem noch te vergeefs noch zoo maar bij geval dienen. En ten einde nu de verwatenheid der goddeloozen nog verder terug te wijzen, die in hun' hoogmoed zich onderstonden God en zijn uitverkoren volk te minachten, geeft hij zijne verachting te kennen voor hunne valsche goden door ze te bespotten. Hij noemt ze ten eerste afgoden, dat is: nietigheden; daarna toont hij aan, dat zij uit levenlooze stof vervaardigd zijnde, kracht noch gevoel hebben. Want is er wel iets, dat zoo ongerijmd is, als hulp van hen te verwachten, aangezien noch in de stof, waarvan zij gemaakt zijn, noch in de gedaante, die hun door de handen der menschen gegeven is, ook maar de minste goddelijkheid is te bespeuren, waardoor zij zich eenigerlei eerbied zouden kunnen verwerven? Intusschen geeft hij echter stilzwijgend te kennen, dat de kostbaarheid der stof de afgoden niet beter of voortreffelijker maakt, zoodat zij daarom meer achting zouden verdienen. Daarom zou de zin aldus kunnen overgezet worden: Hoewel zij van goud en zilver vervaardigd zijn, zijn zij daarom toch geene goden, want zij zijn er niet minder het werk om van menschenhanden. Want indien het zijne bedoeling ware geweest alleen maar minachting uit te drukken voor de stof, dan zou hij hen veeleer van hout en steen genoemd hebben, terwijl hij nu slechts melding maakt van goud en zilver. Intusschen wijst de Profeet er ons tegelijker tijd op, dat niets minder betamelijk of met de rede bestaanbaar is, dan dat God van de menschen zijn wezen of gedaante, ja of zelfs zijne eer zou ontvangen, aangezien zij zelven het broze leven slechts ter leen hebben ontvangen, en het hun ieder oogenblik ontnomen kan worden. Hieruit volgt dat de Heidenen dwaselijk roemen op de hulp hunner goden, aan wie zij zelven het aanzijn hebben gegeven. Immers, ontleenen de afgoden hun' oorsprong aan iets anders dan aan den zin en wil der menschen? Zij hebben de stof, de materialen, het zou hun vrijstaan om er een beker, allerlei gouden of zilveren vaatwerk, ja zelfs om er een nachtpot van te maken. Doch het behaagt hun er een god van te vervaardigen. Zou men nu iets bespotte-

lijkers kunnen verzinnen dan een levenlooze massa in een' god te willen verkeeren? Daarom voegt de Profeet er spottend bij, dat hoewel de Heidenen hunne afgoden van ledematen voorzien, zij er hun toch niet het gebruik van kunnen geven. Daarom beseffen de geloovigen hoe groote en heerlijke genade hun is verleend, daar de eenig ware God ongetwijfeld aan hunne zijde is, aangezien het volkomen vast staat, dat de Heidenen ijdelijk roemen op eene hulp, die zij van schaduwen verwachten. Deze leer moet echter ook nog verder uitgestrekt worden, want wij leiden er in het algemeen uit af, dat het dwaasheid is God onder eenigerlei uiterlijke gestalte te zoeken, welke geene gelijkheid noch verwantschap heeft met zijne hemelsche heerlijkheid. Want als wij heden niet vasthouden aan dit beginsel, dan zouden de Heidenen allicht kunnen zeggen, dat zij ten onrechte veroordeeld worden, omdat, hoewel zij zich goden maken op aarde, zij er toch wèl van overtuigd zijn, dat God in den hemel is. Want zij geloofden niet dat Jupiter van steen, of van goud, of van klei was, maar onder deze gedaanten stelden zij zich hem voor. Immers van waar komt de uitdrukking de goden te smeeken, indien zij het er niet voor hielden, dat de beelden voorstellingen waren van de goden? De Sicilianen, zegt Cicero, hebben geene goden meer tot welke zij kunnen bidden. Deze uitdrukking zou vreemd wezen, indien de meening niet diep ingeworteld was in het hart van het gemeene volk, dat zij de gestalten der hemelsche goden voor hunne oogen hadden in koper, goud of marmer. Maar dewijl zij dachten, dat de goden hun meer nabij waren, als zij voor hunne beelden kwamen, is het volkomen terecht dat de Profeet met dezen onzin den spot drijft, dat zij de Godheid willen sluiten binnen voorstellingen, die aan bederf onderhevig zijn; want het is onbestaanbaar met den aard Gods om te wonen onder steen, of onder een stuk marmer, of een blok hout, of onder koper of goud. Daarom noemt de Profeet Habakuk deze grof zinnelijke wijze van Godsvereering eene *Leer der ijdelheid* (Hab. 2 : 18). Men moet ook wèl acht geven op deze bespotting: *Zij hebben een' mond en spreken niet.* Want waarom nemen wij onze toevlucht tot God, indien niet daarom dat ons leven afhankelijk is van Hem, dat ons heil in zijne handen is, en de overvloed van alle goed met de macht om te helpen in Hem gevonden worden? Is er dan iets méér ongerijmd dan aan de afgoden te vragen hetgeen hun zelven ontbreekt, aangezien zij beweging noch gevoel bezitten?

8. *Zij, die ze maken.* Velen denken, dat dit eene verwensching

is, en daarom nemen zij het werkwoord in den optatief in plaats van in den toekomenden tijd, en wel aldus: Dat die ze maken hun gelijk worden. Maar het zal niet minder passend zijn als wij zeggen, dat het eene bespotting is, alsof de Profeet verklaarde, dat de afgodendienaars niet minder stompzinnig zijn dan wanneer zij blokken hout of steen waren. Nu is het wel volkomen terecht dat de Profeet de menschen zoo scherpelijk bestraft, die van nature met verstand begaafd zijn, als zij alle oordeel en verstand wegwerpen, ja zich aanstellen alsof zij van hunne zinnen beroofd waren. Want, als zij aan doode dingen om leven vragen, dooven zij dan niet, voor zooveel in hen is, alle licht des verstands uit? Kortom, indien zij ook maar een sprankje gezond verstand bezaten, zouden zij geene godheid toekennen aan iets, dat zij zelven gemaakt hebben, en waaraan zij geen het minste gevoel kunnen geven. En dit is voorzeker reeds genoeg om alle verontschuldiging van onwetendheid te niet te doen, dat zij zich tegen alle gezond verstand in valsche goden maken. Hieruit volgt, dat zij moedwillig de oogen sluiten, zich in duisternis hullen en zich zelven stompzinnig maken; en deze moedwillige verblinding maakt hen gansch onverschoonbaar, zoodat zij niet kunnen voorwenden, dat hunne dwaling uit welgemeenden ijver voortkomt. En ik twijfel niet of de Profeet heeft alle voorwendsel en schijn van onkunde willen wegnemen, omdat de menschen zich moedwillig verdierlijken. *Allen, die op hen vertrouwen.* Hieruit blijkt nog duidelijker, waarom God de beelden verafschuwt, nl. omdat Hij niet kan dulden, dat hun de eere wordt gegeven, die Hem toekomt. Er is niets dat Gode méér toekomt dan dat de menschen Hem als den eenigen Oorsprong des heils erkennen, en van Hem alleen alles vragen en verwachten wat zij behoeven. Daarom wordt Hij beroofd van zijne eer, en wordt zijne majesteit als het ware te niet gedaan, telkenmale als men zijn betrouwen elders stelt dan in Hem. De Profeet bestraft deze heiligschennis, gelijk ook in vele schriftuurplaatsen de toorn Gods vergeleken wordt bij ijverzucht, als Hij ziet dat de beelden en valsche goden versierd worden met de eer, waarvan men Hem heeft beroofd. (Ex. 34 : 14; Deut. 5 : 9). Als iemand zich een beeld ging snijden uit marmer of hout, of het uit goud of zilver ging gieten, zou dit op zich zelven niet zoo verfoeielijk zijn, maar als zij God aan hunne bedenkselen zoeken te verbinden, en Hem schier uit den hemel doen nederkomen, dan hebben zij in zijne plaats eene valschheid, eene leugen gesteld. Wel is waar, wordt de heerlijkheid Gods reeds terstond, (om zoo te zeggen) vervalscht, zoodra men Hem met eene aan

bederf onderhevige gestalte bekleedt, (Bij wien hebt gij mij vergeleken, roept Hij uit, Jesaja 40 : 25 en 46 : 5, en de Schrift is vol van dergelijke getuigenissen) maar dubbel is de beleediging, die men Hem aandoet, als men gelooft, dat zijne waarheid, zijne genade en macht in afgoden besloten zijn. Evenwel, het zijn schier onafscheidelijke krankheden om op afgoden te gaan betrouwen, nadat men ze heeft gemaakt. Want, van waar is het, dat de menschen zoo uiterst begeerig zijn naar goden van steen, of hout, of leem, of van eenige andere aardsche materie, indien niet daarvan, dat zij wanen dat God verre van hen is, zoolang zij Hem niet door eenigerlei band aan zich verbonden hebben? Omdat zij dus God niet op geestelijke wijze willen zoeken, rukken zij Hem eerst van zijn' troon en onderwerpen Hem dan aan doode elementen. Vandaar komt het dan, dat zij hunne gebeden richten tot beelden, omdat zij zich inbeelden dat door dezen Gods ooren, zijne oogen en zijne handen hun nabij zijn. Ik heb gezegd dat deze twee ondeugden nauwelijks van elkander gescheiden kunnen worden, nl. dat zij, die Gods waarheid in leugen verkeeren door afgoden te maken, hun ook goddelijkheid toekennen. Evenwel, de bedoeling des Profeten was, gelijk ik een weinig te voren reeds aangeduid heb, de voornaamste heiligschennis te bestraffen en die het verfoeielijkste van allen is, als hij zegt, dat de ongeloovigen hun betrouwen stellen in afgoden.

9. Israël, vertrouw op Jehovah; Hij is hunne hulp en hun schild. 10. Gij huis van Aäron! vertrouw op Jehovah, Hij is hunne hulp en hun schild. 11. Gij, die Jehovah vreest, vertrouwt op Jehovah, Hij is hunne hulp en hun schild. 12. Jehovah is onzer gedachtig geweest, Hij zal zegenen, Hij zal het huis van Israël zegenen, Hij zal het huis van Aäron zegenen. 13. Hij zal zegenen, die Jehovah vreezen, de kleinen met de grooten. 14. Jehovah zal over ulieden toedoen, over ulieden en over uwe kinderen. 15. Gijlieden zijt van Jehovah gezegend, die den hemel en de aarde gemaakt heeft.

9. *Israël vertrouw gij op Jehovah.* De Profeet komt terug op het punt der leer, dat de ware dienstknechten Gods niet moeten vreezen, dat Hij hen zal verlaten, of hen teleur zal stellen in hun' nood, omdat Hij even geneigd als machtig is hun heil te bevorderen. In de eerste plaats vermaant de Profeet nu Israël in het algemeen om op God te vertrouwen, daarna richt hij zich tot het huis van Aäron, en in de derde plaats tot allen, die God vreezen, en er is eene zeer goede reden voor de orde, die hij daar volgt, omdat God het geheele volk, zonder onderscheid, had aangenomen, en omdat zijne genade ook aan allen tentoongespreid werd, zoodat zij allen tezamen hunne hoop op Hem moesten vestigen, en in dien zin zegt Paulus (Hand 26 : 7), dat de twaalf geslachten de beloofde verlossing verwachten. Het is dus niet zonder reden, dat de Profeet bij den aanvang geheel Israël omvat. Omdat Hij echter inzonderheid de Levieten verkoren had, en onder anderen de Priesters uit het huis van Aäron, die de anderen voorgingen en het verst gevorderd waren in den godsdienst, eischt hij van hen meer dan van de anderen; niet alsof hun eene bijzondere verlossing was toegezegd, maar omdat het redelijk en betamelijk was, dat zij aan de anderen den weg wezen, gelijk het ook hun alleen geoorloofd was in het Heiligdom te gaan; alsof de Profeet hun zeide: Gij kinderen van Aäron, die God tot onderwijzers van den godsdienst over zijn volk heeft willen aanstellen, weest voor de anderen een voorbeeld van geloof, daar Hij u de bijzondere eere heeft aangedaan van u zijn Heiligdom te openen.

11. *Gij, die Jehovah vreest.* Hij spreekt niet van de vreemdelingen, gelijk sommigen ten onrechte gedacht hebben, alsof dit eene profetie was van de roeping der Heidenen. Want, omdat hij hen samenvoegt met de kinderen Israëls en met de kinderen Aärons, denken zij, dat hij hen bedoelt, die niet besneden zijn, en dus nog niet in de schaapskooi waren toegelaten. Maar door hetzelfde argument zou men dan kunnen afleiden, dat de Priesters niet tot het geslacht van Abraham behoorden, omdat zij afzonderlijk vermeld worden. Maar er is veeleer eene bedekte verbetering in deze woorden, door welke hij onderscheid maakt tusschen de ware dienstknechten Gods en de geveinsden, die de verbasterde kinderen Abrahams waren. Dewijl dus vele kinderen Abrahams naar den vleesche van het geloof huns vaders waren afgeweken, beperkt de Profeet de belofte tot hen, die haar aannemende door het geloof, God eene zuivere aanbidding toebrachten. En zoo zien wij dan nu, waarom hij deze volgorde in acht heeft genomen,

zooals wanneer heden ten dage iemand eene vermaning richt eerst tot de Kerk in het algemeen, daarna zich inzonderheid richt tot de Dienaren en Leeraren, die de vaandeldragers moeten wezen van de anderen. En omdat nu velen zich ten onrechte met den naam der Kerk versieren, terwijl zij toch niet waardig zijn om tot de wettige kinderen Gods gerekend te worden, noemt hij hen afzonderlijk de reine en ware dienstknechten Gods.

12. *Jehovah is onzer gedachtig geweest.* Er zijn velen, die het werkwoord *zegenen* in den verleden tijd nemen, alsof hij de geloovigen opwekte om goede hope te hebben, door hun voor te stellen hetgeen zij ervaren hebben in het verleden, en wel op deze wijze: Wij hebben reeds door eene langdurige ervaring geleerd wat de gunst onzes Gods beteekent, want geen voorspoed, geen overvloed van alle goed, geene vastigheid in onzen staat en toestand was ons deel, of wij hebben het van Hem ontvangen. Want hij gaat uit van het beginsel, waar ook wij, een iegelijk onzer vast van overtuigd moeten wezen, nl. dat wij nooit voorspoed hebben, en het ons nooit welgaat, of God moet ons zegenen. En dewijl nu de kinderen Israëls uit zoo velerlei gevaren waren gered, zoo menigmaal ondersteund waren geworden in hun' nood, met zoo veel vriendelijke milddadigheid waren behandeld, strekte dit alles tot even zoo vele getuigenissen van Gods genade over hen. Dewijl er echter geene enkele reden is, die ons noopt den verleden tijd in plaats van den toekomenden tijd te gebruiken, zal het zeer goed passen als wij zeggen, dat dezelfde zegeningen, die de geloovigen voormaals hebben ondervonden, hun hier worden beloofd. En dan zou de zin wezen: God, gedenkende aan zijn verbond heeft tot nu toe acht op ons geslagen, en daarom zullen zijne zegeningen gelijk van den beginne ook ten einde toe op ons nederdruipen. Nu herhaalt hij wederom dezelfde volgorde, door aan de kinderen Aärons den hoogeren graad van Gods zegen te geven, en er de vermomde Israëlieten van uit te sluiten. *De kleinen met de grooten*, zegt hij, door deze omstandigheid Gods vaderlijke goedheid nog meer in het licht stellende, daar Hij ook de geringsten en onaanzienlijksten niet veracht, mits zij Hem slechts van ganscher harte om hulp aanroepen. En daar er nu voor God geenerlei aanzien des persoons is, zoo moet onze nederige en geringe staat geen beletsel voor ons wezen om tot Hem te komen, daar Hij toch met zoo vriendelijke goedheid hen tot zich noodigt, die hoegnaamd geene waardigheid of aanzien hebben. De herhaling van het werkwoord *Hij zal zegenen* wijst op een onafge-

broken stroom van Gods zegeningen. Indien wij echter liever den verleden tijd houden, dan zal de beteekenis wezen, dat de weldaden Gods over dit volk gedurende een' zeer lang tijdsverloop voortgeduurd hebben, hetgeen hun een onmiskenbaar bewijs moet wezen van zijne vaderlijke liefde. Dezelfde beteekenis heeft ook het volgende vers, waar hij zegt, dat God de weldaden, die Hij hun tot nu toe had bewezen, zal *vermenigvuldigen.* Want, daar de milddadigheid Gods eene fontein is, die nooit uitgeput kan worden, zal zij ook nooit ophouden te vloeien, zoolang de menschen haren stroom niet stuiten door hunne ondankbaarheid. Hieruit volgt, dat zij ook zal blijven vloeien voor ons nageslacht, omdat God de genade en de vrucht zijner aanneming uitstrekt tot aan duizend geslachten.

15. *Gijlieden zijt van Jehovah gezegend*, enz. In het vorige vers had de Profeet hun hoop gegeven op altijddurend geluk, omdat God zóó rijk is, dat zijne schatten nooit uitgeput raken, als is het ook, dat Hij er op de ruimste wijze van mededeelt, en nooit ophoudt hen te verrijken, die Hij eens in zijne milddadigheid heeft doen deelen. Om deze leer nu nog te bevestigen, zegt hij, dat de kinderen Abrahams uit alle volkeren waren uitverkoren, opdat zij in de verzekering van dit voorrecht niet aarzelen om zich aan dien goedertieren en milddadigen Vader gansch en al over te geven. En dewijl nu het vleesch, van wege de stompzinnigheid, die er aan eigen is, de macht Gods niet begrijpt, waarvan de kennis ons kalm en rustig houdt onder zijne bescherming, noemt de Profeet Hem *den Schepper van hemel en aarde* om ons te verstaan te geven, dat wij niet behoeven te vreezen, dat Hij ongenoegzaam zou zijn om ons te beschermen; want Hij heeft hemel en aarde niet geschapen om nu maar ledig in den hemel neder te zitten, maar om door zijne macht en heerschappij alles wat Hij eens geschapen heeft ook te onderhouden en te besturen.

16. De hemelen, de hemelen zijn van Jehovah; maar de aarde heeft Hij den menschenkinderen gegeven. 17. O God! de dooden zullen U niet prijzen, noch die allen, welke in de stilte nedergedaald zijn. 18. Maar wij zullen God loven van nu aan tot in der eeuwigheid. Halelujah!

16 *De hemelen, de hemelen.* Hier looft de Profeet de goedheid Gods en zijne vaderlijke liefde voor het menschelijk geslacht, daar Hij, zelf niets behoevende, toch de wereld met al hare schatten geschapen heeft ten behoeve en tot gebruik der menschen. Want, waarom is anders de aarde vervuld van zoo velerlei goederen, die zich overal voordoen aan onze oogen, dan omdat God, als een zorgzaam huisvader in onze behoeften heeft willen voorzien? Even zoovele gemakken en genoegens des levens wij hier dus zien, even zoo vele getuigenissen hebben wij van zijne vaderlijke zorg over ons: ziedaar wat de Profeet heeft willen zeggen, en het verwondert mij zeer, dat vele schriftverklaarders dit onopgemerkt hebben gelaten. Wat hij zeggen wil komt dus kortelijk hierop neder, dat God, zich vergenoegende met zijne heerlijkheid, de aarde verrijkt heeft met allerlei goed, opdat het den menschen aan niets zou ontbreken. Nu bewijst hij, dat God niets van al de schatten der aarde van noode heeft, omdat Hij in den hemel woont, want gewis! dáár groeit wijn noch koren, noch andere benoodigdheden voor het tegenwoordige leven, waaruit dus volgt, dat God niets buiten zich zelven behoeft te zoeken. Dat is ook de strekking van de herhaling: *De hemelen de hemelen volstaan voor God*, en omdat Hij geenerlei hulp behoeft, vergenoegt Hij zich met zich zelven als met honderd werelden. Er blijft ons nog het tweede punt, dat alle de schatten der wereld luide roepen hoe mild een Vader God is voor de menschen. Aangezien nu de Heilige Geest van deze onwaardeerbare goedheid Gods heeft gesproken, moet men er zich over verbazen, dat men voor deze leer hoegenoemd geen' smaak heeft In het Pausdom zong men, en zingt men ook nog heden ten dage, dezen Psalm in de kerken; maar is er op de honderd wel een, die dit wèl bij zich zelven heeft overwogen, dat God, terwijl Hij ons alle dingen schenkt, zich zelven niets anders voorbehoudt dan onze dankzegging? En de ondankbaarheid der wereld toont zich niet slechts hierin, maar er zijn booswichten, die zich nog erger te buiten durfden gaan aan eene al te grove en schandelijke godslastering, door dit vers te gebruiken om sarcastisch te beweren, dat God in den hemel zijn gemak en genoegen neemt, maar zich niet bekommert om de dingen der aarde, en er dus geenerlei zorg voor draagt. En terwijl de Profeet hier uitdrukkelijk verklaart, dat deze wereld aan God nergens anders toe dient dan om aan de menschen zijne vaderlijke zorge te toonen, hebben deze zwijnen en honden de woorden van den Profeet in eene spotternij verkeert, alsof Hij van wege den grooten afstand op de menschen geen acht slaat. Ik gevoel mij gedrongen om hier

eene merkwaardige geschiedenis te verhalen. Het gebeurde eens, terwijl wij in eene herberg ons avondeten gebruikten, dat een Heidensche smader van God begon te spotten met hetgeen wij onder elkander bespraken omtrent de hope des eeuwigen levens, en daarbij herhaaldelijk al spottend uitriep: De hemel, de hemel is des Heeren! Plotseling werd hij door zeer heftige pijnen bevangen en begon te schreeuwen: o God! o God! En daar hij eene wijde keel had, vervulde hij het gansche vertrek van zijn geschreeuw. Daar ik mij zeer sterk verontwaardigd gevoelde, ging ik hem, naar mijne gewone wijze van doen, bestraffen en zeide hem in mijn' toorn, dat hij dan nu ten minste kon bemerken, dat zij, die met God spotten, niet ongestraft blijven. Een van hen, die met ons aanzat, en nu nog in leven is, een braaf en godvreezend man, maar vroolijk en geestig van aard, heeft van die woorden toen op eene andere wijze gebruik gemaakt. Hoe! zeide hij, roept gij thans God aan! Zijt gij uwe wijsbegeerte dan reeds vergeten? Waarom laat gij Hem nu niet rustig in zijn' hemel blijven? En telkenmale als de ander uitriep: o God! spotte hij met hem, en voegde hem toe: Waar blijft gij nu met uw: De hemelen, de hemelen zijn des Heeren? Voor het oogenblik kreeg deze lasteraar verlichting van zijne krankheid, maar het overige van zijn leven heeft hij toch in zijne vorige onreinheid doorgebracht.

17. *De dooden zullen U niet prijzen.* De Profeet gaat nu verder en bidt God, dat Hij zich goedertieren zal betoonen jegens zijne Kerk, al was het slechts hierom, dat het menschdom niet gansch en al uitgeroeid zal worden, en dat er nog eenigen zijn, die niet slechts van zijne weldaden genieten, maar ook zijn naam aanroepen en Hem loven. Want nadat de Profeet eerst de bijzondere genade van God jegens de kinderen Israëls, en daarna zijne weldadigheid jegens het geheele menschelijk geslacht had geloofd, neemt hij nu de toevlucht tot Gods barmhartigheid om de zonde zijns volks te vergeven. En hij gaat uit van deze stelling, dat, terwijl de Heidenen zich baden in de weldaden Gods, er zich als het ware door laten overstorten, is toch alleen het geslacht Abrahams verkoren om den lof Gods te zingen; alsof hij zeide: Heere, wat zal het zijn, indien gij ons laat omkomen? Zal het dan niet wezen dat ook uw naam zal sterven en met ons zal worden begraven? Maar hier doet zich eene vraag voor, omdat hij den dooden alle gevoel schijnt te ontzeggen, terwijl toch, indien de ziel, nadat zij van het lichaam gescheiden is, nog leeft, haar leven voorzeker nog zooveel te krachtiger

is, waaruit dus volgt, dat God ook door de dooden wordt geprezen. En behalve dat nog: als hij aan den mensch alleen de aarde als woonplaats toewijst, scheidt hij hem zoo zeer af van God, dat hij hem niets dan het leven, dat hij met de dieren gemeen heeft, overig laat. Want de aarde is niet gegeven aan den mensch alleen, maar ook evenzeer aan ossen en zwijnen, aan honden, leeuwen en beren, ja zelfs aan allerlei soort van ongedierte, want er is vlieg noch luis, waaraan de aarde geene woonplaats biedt. De oplossing van het eerste vraagstuk is gemakkelijk genoeg, want de aarde is aan de menschen ter woonstede gegeven, opdat Gods lof onder hen zou weerklinken, als van uit één enkelen mond. De Profeet had het oog op deze harmonie — en de Schrift spreekt hiervan nog op vele andere plaatsen — als hij zeide: Ik zal niet sterven, maar leven, en ik zal de werken des Heeren vertellen (Ps. 118 : 17). De godvruchtige koning Hizkia heeft evenzoo gezegd: De levende, de levende, die zal U loven (Jes. 38 : 19). Ook Jona heeft in den buik van den walvisch gezegd: Ik zal offeren, en den Heere mijne geloften betalen (Jona 2 : 9). Kortom, dewijl het doel onzes levens is Gods eer en heerlijkheid te verkondigen op de aarde, en er zoodanige gemeenschap niet is onder de dooden, om onder elkander den lof Gods te zingen, is het terecht, dat de Profeet hun het vermogen van God te loven ontneemt. Hiervan hangt de oplossing ook af van het tweede vraagstuk. De Profeet zegt, dat de aarde aan de menschen is gegeven, ten einde er zich te oefenen in den dienst van God, totdat zij in het bezit en het genot komen van hunne eeuwige gelukzaligheid. Want hoewel de schatten der aarde ook aan het redelooze vee toebehooren, verklaart toch de Heilige Geest, dat alle dingen geschapen zijn tot gebruik van den mensch, opdat zij daardoor God als hun' Vader zullen erkennen. Eindelijk komt de Profeet tot het besluit, dat, zoo God zijne Kerk niet bewaart, de gansche orde der natuur omgekeerd zal wezen, want de schepping der wereld zal onnut zijn, indien er geen volk is, dat God aanroept. Hieruit maakt hij op, dat er altijd een overblijfsel in wezen zal blijven. En niet slechts belooft hij, dat de Kerk bewaard zal blijven, maar hij vermaant ook tot dankbaarheid, die aldus bewaard gebleven zullen zijn, ja meer, hij verbindt zich in naam van die allen om Gods lof te zingen. En hij spreekt niet van de menschen van slechts eene eeuw, maar van geheel het lichaam der Kerk, hetwelk God van eeuw tot eeuw doet voortleven, opdat Hij altijd getuigen en verkondigers zal hebben van zijne gerechtigheid, goedheid en barmhartigheid.

PSALM 116.

INHOUD: David, verlost zijnde uit zeer groote gevaren, verhaalt wat zware kwelling en benauwdheid des geestes hij had te verduren, maar tevens, hoe wonderlijk hij door God is bewaard geworden. Want juist in zijn' wanhopigen toestand is de kracht Gods des te blinkender uitgekomen door zijne verlossing, daar alle hoop voor hem was afgesneden, indien God hem niet te hulp kwam. Hierdoor wekt hij zich zelven op tot dankzegging, en belijdt hij, dat hij op geene andere wijze de tallooze weldaden zou kunnen vergelden, die hij heeft ontvangen.

1. Ik heb liefgehad, want Jehovah zal de stem mijns
gebeds verhooren. 2. Omdat Hij zijn oor tot mij geneigd
heeft, en ik zal Hem in mijne dagen aanroepen. 3. De
strikken des doods hebben mij omgeven, en de angsten
der hel hebben mij aangetroffen; ik vond benauwdheid
en smart. 4. En ik zal den naam van Jehovah aan-
roepen; Heere, ik smeek U, bevrijd mijne ziel!

1. *Ik heb lief gehad.* David betuigt hier reeds bij den aanvang, dat hij door het liefelijke van de goedheid des Heeren aangelokt was, om zich op Hem alleen te verlaten. Want deze onvolkomene wijze van spreken, waardoor hij te kennen geeft, dat hij nooit anders dan in God blijdschap of rust gekend heeft, is krachtiger van uitdrukking. Wij weten, dat onze ziel, voordat God haar gansch aan zich verbonden heeft, altijd naar ijdele verlokselen zal uitgaan, en door onrust beroerd wordt. David verklaart, dat deze krankheid in hem genezen is, omdat hij in waarheid gevoeld heeft, dat God hem genadig is geweest. En daar hij nu ervaren heeft, dat allen, die God aanroepen, over het algemeen gelukkig zijn, verklaart hij dat hij door geenerlei genot of verlustiging van Hem gescheiden zal worden. Als hij dus zegt: *Ik heb lief-gehad*, beteekent dit zooveel alsof hij zeide, dat niets buiten God hem behaagde of aangenaam was. Hieruit leiden wij af,

dat zij, die door God verhoord zijn geworden, en zich niet onder zijne hoede en bescherming stellen, van de ervaring van Gods genade zeer slecht hebben geprofiteerd Het tweede vers heeft dezelfde strekking, behalve dat uit het tweede gedeelte nog eene zeer gepaste beteekenis is af te leiden, waarvan de uitleggers geenerlei melding maken. Want, dat hij zegt: *Ik zal aanroepen in mijne dagen* wordt door allen zonder onderscheid aldus verklaard: daar ik er voormaals zoo wèl bij gevaren ben God te hebben gebeden, zal ik al de dagen mijns levens hiermede voortgaan. Men behoort echter eens te onderzoeken of die dagen van David ook niet genomen kunnen worden voor den geschikten tijd om hulp te zoeken, te weten, wanneer angst en benauwdheden hem beklemmen. Ook laat ik mij niet ophouden door den toekomenden tijd van het werkwoord *ekra*, *zal aanroepen*; want er is hoegenaamd niet aan te twijfelen dat het werkwoord *zal verhooren* in het eerste vers in den verleden tijd bedoeld is, en dan moet het voegwoord *en* in het bijwoord van tijd *alsdan* verkeerd worden, hetgeen bij de Hebreën zeer gebruikelijk is. De tekst zal dan zeer goed vloeien wanneer men leest: Omdat Hij zijn oor tot mij geneigd heeft ten tijde van mijn' tegenspoed, en zelfs in een oogenblik van zeer grooten nood. Indien de eerste uitlegging iemand meer behaagt, dan zal ik hem niet bestrijden Evenwel, hetgeen volgt schijnt voor de tweede uitlegging te pleiten, omdat David bij wijze van verklaring nu verhaalt, welke die dagen geweest zijn. Overigens, om de heerlijkheid Gods groot te maken naar zij dit verdient, zegt hij, dat er nergens uitkomst voor hem was tegen den dood, zooals wanneer iemand, die in het midden zijner vijanden aan handen en voeten gebonden nederligt, alle hoop op redding heeft verloren. Hij belijdt dus, dat hij aan den dood overgeleverd was, en dat hij zóó overvallen en vastgebonden was, dat hem geene mogelijkheid ter ontkoming overbleef. En gelijk hij zegt, dat hij door de angsten des doods was omkneld, zoo voegt hij er ook bij, dat hij zich in benauwdheid en smart had bevonden. Nu bevestigt hij hier wat hij vroeger gezegd heeft, nl. dat toen het scheen, alsof hij door God was verworpen, dit voor hem de beste en meest gelegene tijd was om te bidden.

5. Jehovah is genadig en rechtvaardig, en onze God is ontfermende. 6. Jehovah bewaart de eenvoudigen, ik was uitgeteerd, en Hij heeft mij verlost. 7. Mijne

ziel! keer weder tot uwe ruste, wat Jehovah heeft over u vergolden. 8. Omdat Gij mijne ziel verlost hebt van den dood, mijne oogen van tranen, en mijn' voet van struikelen. 9. Ik zal wandelen in het land der levenden voor het aangezicht van Jehovah.

5. *Jehovah is genadig.* Nu toont hij de vruchten van dat liefhebben, waarvan hij had gesproken, door zich de loffelijke benamingen van God voor te stellen die geschikt waren om zijn geloof te ondersteunen Hij noemt Hem in de eerste plaats *genadig,* omdat Hij gaarne bereid is uit vrije genade hulp te verleenen. Hieruit vloeit zijne *rechtvaardigheid* voort, welke Hij tentoonspreidt om de zijnen te beschermen. Daarna voegt hij er de barmhartigheid bij, zonder welke wij niet waardig zouden zijn, dat God ons helpt. En omdat de beproevingen, die ons treffen, dikwijls de poort schijnt te sluiten voor de gerechtigheid, volgt hieruit, dat niets beter is dan zich geheel op Hem te verlaten, opdat al onze gedachten gevestigd blijven op zijne vaderlijke gunst, en er geen genot of geneugte is, dat ons tot iets anders heen kan lokken. Daarna past hij het gebruik van de goedertierenheid en weldadigheid toe op *de bewaring der eenvoudigen,* dat is van de zoodanigen, die van allen raad ontbloot zijnde, niet voor zich zelven zouden weten te zorgen. Het Hebreeuwsche woord *pesaïm*, dat wij vertaald hebben door *eenvoudigen*, wordt dikwijls in slechten zin genomen, zoodat er mede bedoeld worden menschen, die onnadenkend en dwaas zijn en naar geen goeden raad willen luisteren; maar hier, aan deze plaats, worden diegenen eenvoudigen genoemd, die blootgesteld zijn aan onrechtvaardige behandeling, en niet schrander genoeg zijn om de strikken, die men hun spant, te ontwijken, en zich ten slotte zeer gemakkelijk laten verstrikken, terwijl de kinderen dezer wereld beiden uitmunten in slim overleg en gewapend zijn met macht om zich te verdedigen. David belijdt alzoo, dat hij als een kind is geweest, dat geene orde kon stellen op zijne zaken en onmachtig was om aan de gevaren, die hem bedreigden, het hoofd te bieden. Daarom heeft de Grieksche vertaler het Hebreeuwsche woord niet slecht overgezet door *Kinderkens.* Waar dit nu op neerkomt is, dat wanneer deze arme ellendigen geen verstand hebben en geen middel om te ontkomen, God hunne wijsheid is, en het verborgen schild zijner voorzienigheid plaatst tusschen hen en alle gevaren, waardoor hun heil bedreigd wordt.

Eindelijk geeft David het voorbeeld hiervan in zijn eigen persoon, daar hij tot het uiterste van ellende gekomen zijnde, door Gods gunst en genade in zijn' vorigen staat hersteld is geworden.

7. *Mijne ziel.* Thans wekt hij zich zelven op om moed te scheppen, of liever: sprekende tot zijne eigene ziel, beveelt hij haar kalm en rustig te zijn, omdat God zich genadig heeft betoond. Sommige uitleggers achten, dat met het woord *Ruste* God zelf bedoeld is, maar die verklaring is gewrongen, want het woord moet veeleer genomen worden voor eene kalme, bedaarde gemoedsgesteldheid. Want David erkent, dat hij zeer verbaasd en ontroerd is geweest door allerlei wederwaardigheden, gelijk een iegelijk onzer wèl weet in welken staat van onrust men verkeert, als de verschrikkingen des doods ons van alle kanten omringen. Hoewel David dus met eene zeldzame geestkracht was begaafd, is hij toch door zijne groote doefheid in benauwdheid en onrust geweest, en die inwendige schudding heeft eene zoodanige beroering bij hem teweeggebracht, dat hij met volle recht klaagt van zijne rust beroofd te zijn geweest. Thans zegt hij, dat de genade Gods volstaat om die onrust te doen bedaren. Nu vraagt men zich echter af of de ervaring van Gods genade alleen reeds in staat is, om alle vreeze en verschrikking in ons hart tot bedaren te brengen, dewijl David zegt, dat hij van nu voortaan kalm en rustig zal zijn, omdat hij door Gods hulp verlichting had gevonden. Indien nu de geloovigen op geene andere wijze hunne rust herkrijgen dan doordat God zich betoont als hun Bevrijder, waar is dan plaats voor het geloof? En waarin zal dan de kracht bestaan der beloften? Want ongetwijfeld is *dit* het echte blijk van geloof, als wij vreedzaam en zwijgend de teekenen van Gods gunst verbeiden, die Hij voor ons verbergt. Het geloof nu zal overal, waar het bloeit en krachtig is, aan de conscientie rust geven en kalmte brengen in het hart, opdat de vrede Gods, die alle verstand te boven gaat, er de overwinning behale, gelijk de apostel Paulus spreekt in Filipensen 4 : 7. Daarom zullen de godvruchtigen, ook wanneer de gansche wereld ontroerd en bewogen is, altijd in hun' staat en toestand blijven volharden. Wat beteekent dus dit wederkeeren tot zijne ruste? Ik antwoord, dat de kinderen Gods hoewel zij op en neder worden bewogen, toch altijd hun steunpunt hebben in het Woord Gods, zoodat zij niet ganschelijk vallen. Overigens, hoewel zij in het geloof op Gods beloften, zich toevertrouwen aan zijne voorzienigheid, worden zij toch door velerlei onrust bewogen, en door de stormen der verzoeking

geteisterd. Maar als God hulp verleent, zal de inwendige vrede niet slechts hunne harten bewaren, maar zij hebben ook blijdschap en vreugde van wege zijne aan hen betoonde genade. David handelt nu over deze tweede soort van rust, zeggende, dat hoewel benauwdheid en angst voor een' tijd de overhand over hem hebben gehad, het nu toch tijd is om zich vredig in God te verlustigen. Het Hebreeuwsche werkwoord *Gamal* is verkeerd overgezet door *Vergelden*, aangezien het in het algemeen beteekent wèldoen, zoowel als beloonen, hetgeen hij bevestigt in het volgende vers, zeggende, dat zijne ziel verlost is geworden, enz. Ziedaar dus wat (bij wijze van spreken) die vergelding is, nl. dat God door hem te redden van den dood, de tranen van zijne oogen heeft afgewischt. Nu is de orde dezer woorden omgekeerd, want, naar onze wijze van spreken, zou hij veeleer hebben moeten zeggen: Hij heeft mijne voeten bewaard voor struikelen, mijne oogen voor tranen, en zelfs heeft Hij mijne ziel gered van den dood; want wij zijn gewoon hetgeen het voornaamste is in de laatste plaats te noemen. Maar die volgorde der woorden is voor de Hebreeën volstrekt niet ongerijmd, en zij moeten aldus verklaard worden: God heeft mij niet slechts van den dood gered, maar Hij heeft mij nog meer goedertierenheid betoond door alle droefheid van mij weg te nemen en mij de hand te reiken, opdat ik niet zou vallen. Want het is eene uitbreiding van Gods genade, waarmede Hij hem, toen hij zoo goed als dood was, tot het leven heeft teruggeroepen.

9. *Ik zal wandelen.* Ik acht, dat *wandelen* met God hier zoo veel beteekent als zich onder zijne hoede en zorg te bevinden. Daarom koestert David de hoop dat hij altijd veilig en wèl bewaard zal wezen. Want er is niets dat meer begeerenswaardig is, dan dat God de wacht over ons houdt, zoodat ons leven besloten is onder zijne bescherming. Terwijl dus de boozen zich dan slechts veilig wanen als zij ver van God zijn, zoo achten de Godvruchtigen zich gelukkig als God hen leidt en bestuurt hun leven lang. David zegt dus, dat hij zal leven, omdat God de Hoeder is van zijn leven. Want, hetgeen hij er later bijvoegt: *In het land der levenden* is om aan te toonen, dat het met ons gedaan zou zijn, en dat wij ons schier ieder oogenblik in nieuwe gevaren zouden bevinden, indien Hij ons zou vergeten.

10. Ik heb geloofd, want ik zal spreken: ik ben

zeer bedrukt, 11. In mijne vreeze heb ik gezegd: Alle menschen zijn leugenaars.

10. *Ik heb geloofd.* Wederom verhaalt hij, ten einde het wonder der verlossing des te meer te doen uitblinken, in hoe groot gevaar hij zich heeft bevonden. Eerst echter verklaart hij in ware oprechtheid des harten te spreken, en dat er niets uit zijn' mond zal gaan, dat hij niet lang te voren wèl overdacht heeft. Want zie hier de beteekenis van dezen volzin: *Ik heb geloofd, wat ik zal spreken,* te weten: dat de woorden uit eene vurige genegenheid des harten voortkomen. Paulus, deze Schriftuurplaats aanhalende in 2 Cor. 4 : 13, volgt de Grieksche vertaling: Ik heb geloofd, en daarom heb ik gesproken. Maar gelijk ik bij eene andere gelegenheid reeds gezegd heb, het was de bedoeling niet van de Apostelen om bij hunne aanhalingen uit de Schrift zich strikt aan elke letter of lettergreep te houden, en zoo moet het ons genoeg zijn dat de woorden van David in hunne natuurlijke beteekenis toegepast worden op de zaak, die hij aldaar behandelt. Want nadat hij de Corinthiërs als van ter zijde berispt had, omdat zij zich gedroegen, als of zij van het gewone lot der menschen vrijgesteld waren, en zich daarom tot boven de wolken verhieven, zegt hij: Ik heb geloofd, en daarom heb ik gesproken: Hij, die Christus eenmaal opgewekt heeft van de dooden, zal het leven van Christus tot ons uitstrekken; dat is: Ik geloof, en daarom spreek ik. Hieruit leidt hij af, dat de Corinthiërs zich door dwazen hoogmoed hebben opgeblazen, omdat zij het kruis van Christus niet in allen ootmoed aannamen, aangezien het hun betaamde in denzelfden geest des geloofs te spreken als hij. Hoewel nu sommige Hebreeuwsche Schriftuitleggers het woord *Ki* nemen in de beteekenis van *En daarom*, is toch de meest juiste beteekenis, en die ook door de geleerdsten is aangenomen, deze: Ik zal niets anders zeggen dan hetgeen ik in mijn hart heb gedacht. Want de omstandigheid der plaats eischt, dat hetgeen uitwendig door de taal wordt uitgedrukt, in overeenstemming is met hetgeen men in het hart gewaar wordt, omdat velen met lichtzinnigheid spreken hetgeen zij nooit in hun hart hebben gevoeld. Alsof hij zeide: niemand denke, dat ik dwaze hyperbolen, d. i. overdreven denkbeelden, uitspreek, want wat ik zeg heb ik waarlijk geloofd. Hieruit kan men de nuttige leer afleiden, dat het geloof niet dood in ons hart verborgen kan blijven, maar dat het zich naar buiten moet openbaren. Want de Heilige Geest verbindt hier als met een' heiligen band

het geloof des harten aan de uitwendige belijdenis. Wat nu God te zamen gevoegd heeft, scheide de mensch niet. Daarom is het een bederven en vervalschen van geheel het Woord Gods. als men door te veinzen het geloof in duisternis begraaft Maar laat ons hierbij wèl in gedachten houden, dat de orde, die door David hier wordt gevolgd, van de kinderen Gods wordt geëischt; en die orde is, dat zij gelooven, vóórdat zij met hunne tong belijden. Voor het overige handelt hij, gelijk ik reeds gezegd heb, over de grootheid van het gevaar, waarin hij zich bevond, ten einde de hulp, die hem gezonden was, nog te meer te verheerlijken.

11. *In mijne vreeze heb ik gezegd.* Sommigen nemen het Hebreeuwsche woord *chapaz* voor *haast*, of *vlucht*, en verklaren het zoo, dat David aldus gesproken heeft, toen hij in allerijl voor het aangezicht van Saul is gevlucht. Omdat het woord echter in overdrachtelijken zin ook vreeze beteekent, twijfel ik niet of David verhaalt hier, dat hij verslagen was van hart, zoodat hij op het punt was van neer te storten. Ten opzichte van het tweede gedeelte van het vers zijn de uitleggers het niet eens. Sommigen denken, dat David hier belijdt, dat hij getwijfeld heeft aan de belofte, die hem door den Profeet Samuël gedaan was. Wèl was hij een alleszins bevoegd getuige, dewijl David zich echter verjaagd zag uit zijn land, en van uur tot uur door duizend dooden was omgeven, kan hij door deze verzoeking wel aangevallen en overrompeld zijn geworden, dat hij te vergeefs en zonder reden door Samuël gezalfd was geworden. Naar hunne meening zal de zin dus wezen: het heeft weinig gescheeld, of ik ware in mijne vlucht volkomen gevallen, en de belofte, die mij was gegeven, ware verdwenen, ja meer, ik heb gedacht, dat ik mij door eene ijdele hoop had laten bedriegen. Anderen zien er echter juist het tegenovergestelde in, nl. dat David de verzoeking te boven was gekomen, en dat hij, toen Satan hem listiglijk tot wanhoop wilde verleiden, zich zelven terstond betrapt heeft en aan zijn ongeloof den pas heeft afgesneden, op deze wijze: Wat doet gij, ongelukkige? Waar gaat gij heen? Durft gij als van terzijde aan God leugen toeschrijven? Integendeel! Hij zij waarachtig, en gij ijdel, leugenachtig en ontrouw! Wat mij betreft, ik acht, dat deze leer meer algemeen van toepassing is, nl. dat David zich niet terstond deze Profetie heeft voorgesteld; maar verbijsterd zijnde in zijn gemoed, heeft hij zich onbedacht in de strikken van Satan laten vangen, zoodat hij van niets zekerheid had. Want, hoewel de geloovigen dikwijls wankelen

en Satan hen in dikke duisternis hult, zoodat het Woord Gods schier uit hunne oogen verdwijnt, zoo laten zij zich toch niet afbrengen van hun fondament, en beschuldigen God niet van leugen, maar houden hunne booze gedachten in bedwang. En voorzeker, daar dit werkwoord *zeggen* in het Hebreeuwsch eene gevestigde overtuiging beteekent, zooals wanneer wij in het Fransch zeggen: *J'ai conclu*, *ou résolu*, heeft deze verzoeking Davids gemoed niet zoo kunnen treffen, of hij is haar terstond te boven gekomen. Er blijft dus over, wat ik gezegd heb, nl. dat Davids gedachten als het ware verward en beneveld waren, zoodat hij op dit oogenblik God uit het gezicht verloor. Want, hoewel de geloovigen niet moedwillig twisten en de vraag opwerpen of God wel waarachtig is, en deze verfoeielijke Godslastering niet bewust in hun hart toelaten, maar haar veeleer telkenmale als zij bij hen opkomt, afwijzen en verfoeien, zoo zal het evenwel soms kunnen gebeuren, dat zij zóó ontroerd en verbijsterd zijn, dat zij niets anders dan ijdelheid en leugen rondom zich zien. In zoodanigen geestestoestand bevond zich David, toen hij in zijne vreeze zóó in verwarring was gebracht, alsof hem door dichte, ondoordringbare nevelen de mogelijkheid was benomen om het licht te zien. Er is nergens zekerheid of vastigheid. Wat zal ik gelooven? Op wien zal ik hopen? Tot wien de toevlucht nemen? Evenzoo redeneeren de geloovigen dikwijls bij zich zelven en komen tot het besluit dat er geene zekerheid of vastigheid is onder de menschen, want zij hebben een' sluier voor hunne oogen, die hun belet het licht Gods te zien. Daarom kruipen zij dan rond op de aarde, totdat zij opgeheven zijnde tot boven de hemelen, wederom beginnen de waarheid Gods te zien. Davids bedoeling was (gelijk ik reeds tevoren heb aangeduid) de genade Gods op allerlei wijzen te verheerlijken. Daarom erkent hij, als hij van zijne verzoekingen spreekt, dat hij het niet waardig was, dat God hem te hulp kwam. Want, hij had moeten nadenken, zoodat hij, steunende op de Profetie, zich boven alle mistrouwen had kunnen verheffen. Hij zegt, dat hij dit niet gedaan heeft, omdat zijne gedachten verward zijnde, hij niets dan ijdelheid rondom zich zag. Indien *hij* nu op zoo schrikkelijke wijze geschokt was en aan het wankelen werd gebracht, hoe zal het dan met ons wezen, indien God ons niet steunt en terughoudt? Dit heeft echter volstrekt niet deze strekking, dat de geloovigen in twijfel en onzekerheid verkeerende, in dien toestand nu maar moeten berusten, maar wél, dat zij met des te grooter ijver God zullen aanroepen. Zoo laat ons dan waken en oplettend zijn om te strijden, want deze worstelingen zijn ongelooflijk, totdat

wij wezenlijk den strijd hebben aangebonden. Wij moeten echter ook wèl in gedachten houden, dat deze beroering van Davids gemoed slechts een oogenblik geduurd heeft, nl. toen de herinnering aan de Profetie niet meer levendig in hem was, en hij daarom door twijfel heen en weder werd geslingerd.

12. **Wat zal ik Jehovah vergelden? Alle zijne weldaden zijn over mij. 13. Ik zal den beker der verlossing opnemen, en den naam van Jehovah aanroepen. 14. Mijne geloften zal ik aan Jehovah betalen, nu, in de tegenwoordigheid van al zijn volk.**

12. *Wat zal ik Jehovah vergelden?* In de opgetogenheid zijner bewondering roept hij nu, dat hij zóó overstelpt is door de menigte van Gods weldaden, dat hij onbekwaam en onmachtig is om er Hem naar behooren voor te danken. Want door den vragenden vorm te gebruiken, waardoor hij aantoont, dat hij er wel den wil toe heeft, maar niet de macht, wordt aan zijne woorden groote kracht bijgezet. Aangezien hij dus erkent onmachtig te zijn om te betalen, neemt hij de toevlucht tot het geen hem rest, te weten, dat hij de genade Gods uit alle macht zal loven en verheerlijken. Ik zou (zegt hij) mij wel gaarne van mijne verplichtingen kwijten, maar als ik overal rondgezien heb, vind ik nergens iets dat eene geschikte of betamelijke ververgelding zou kunnen wezen. Aangaande de woorden: Sommigen nemen de uitdrukking *Over mij*, alsof David zeide, dat de gedachtenis der weldaden, die hij van God heeft ontvangen, diep in zijn hart was gegrift. Anderen lasschen het woord *Voor* in, gelijk ook de Grieksche vertaler gedaan heeft. Het is echter beter het afscheidingsteeken achter den naam Jehovah te plaatsen. Want na beleden te hebben, dat hij niet bij machte is Gode te vergelden, of dat hij niets vindt, waarmede hij Hem zou kunnen beloonen, voegt hij er te gelijk tot bevestiging bij, dat hij Hem niet slechts verplicht is voor éene soort van weldaden, maar voor een oneindig aantal, alsof hij zeide: daar er geenerlei soort van weldaden is, waardoor God mij niet aan zich verplicht heeft, hoe zou het dan in mijn vermogen wezen ze Hem te vergelden? Dewijl dus alle beloningen ongenoegzaam zijn, neemt hij de toevlucht tot dankzegging, en met deze vergelding acht God zich genoegzaam voldaan. Nu worden wij door dit voorbeeld

van David vermaand om de weldaden Gods niet licht te achten of er niet met oppervlakkigheid aan te denken, omdat wij, als wij ze naar waarde schatten, door de bloote gedachte er aan in bewondering als weg zullen zinken. Want er is niemand onder ons, die niet als overladen is door eene wondervolle menigte van Gods weldaden; maar onze ijdelheid, die ons verstand in allerlei buitensporige bespiegelingen doet afdwalen, maakt dat deze leer in vergetelheid bij ons geraakt, ofschoon zij een voortdurend onderwerp van nadenken voor ons behoorde te wezen. En Gods milddadigheid jegens ons verdient zoo veel te meer lof, wijl zij geene vergelding van ons verwacht, gelijk Hij dan ook niets van ons kan aannemen, want *Hij* heeft niets van noode, terwijl *wij* arm en nooddruftig zijn en overal gebrek aan hebben.

13. *Ik zal den beker der verlossing opnemen.* Hij zinspeelt op eene gewoonte, die onder de wet gebruikelijk was. Want bij plechtige dankzegging aan God, hield men ook een' maaltijd, waarbij dan ten teeken van blijdschap heilige drankoffers gebracht werden. En dewijl dit nu ten teeken was van hunne bevrijding noemt hij hem den *Beker der verlossing.* En het werkwoord *Aanroepen* beteekent den naam Gods groot te maken. Dit wordt terstond daarna nog duidelijker door hem uitgedrukt, waar hij zegt: dat hij *zijne geloften zal betalen in de tegenwoordigheid der geloovigen*, omdat het niet wettig of geoorloofd was elders dan in het Heiligdom te offeren. Ziehier in korte woorden wat hij wil: De geloovigen behoeven zich niet af te tobben met pogingen om hunne schuld af te doen, want God vraagt geene voldoening, die Hij wel weet, dat zij niet hebben te geven, en zoo is Hij dan te vreden met eene bloot eenvoudige dankzegging. Want de wettige betaling bestaat hierin, dat wij erkennen en belijden Hem alles verschuldigd te zijn. Indien God nu zoo goed en vriendelijk voor ons is, dan zal onze traagheid zoo veel te meer afschuwelijk zijn, als wij Hem den lof niet brengen, dien Hij van ons eischt. En voorzeker zijn diegenen wel onwaardig om — ik zeg niet van de schatten der wereld, maar van het licht der zon te genieten en van den adem des levens, die hun' Maker ook van dit kleine en geringe recht willen berooven. En hoewel nu de ceremoniën der Wet niet meer in gebruik zijn, en dus ook de uitwendige plechtigheid, waarvan David hier spreekt, heeft opgehouden, zoo is toch de geestelijke dienst, waarvan wij in Psalm 50 : 23 lezen: Het offer des lofs zal Mij eeren, nog altijd van kracht. Intusschen moeten wij ons herinneren, dat God wettig door ons geprezen wordt, zoo wij Hem niet slechts

het offer brengen van onze tong, maar van ons zelven; niet alsof daaruit eenigerlei nut of voordeel voor God uit zou voortvloeien, maar omdat het redelijk en betamelijk is, dat onze dankbaarheid zich op die wijze openbaart.

14. *Mijne geloften zal ik aan Jehovah betalen.* Daar hij deze geloften gedaan heeft te midden van het gevaar, blinkt hierin zijne standvastige godsvrucht uit. Thans bewijst hij, dat hij deze geloften niet heeft vergeten, gelijk dit met velen het geval is, die onder den druk van Gods hand, voor een' korten tijd God om hulp aanroepen, maar de gedachtenis aan het heil, dat zij hebben ontvangen, terstond in vergetelheid begraven. Maar de Heilige Geest heeft, van de ware aanbidding Gods sprekende, niet zonder reden deze twee deelen in onafscheidelijke eenheid saamverbonden: Roep Mij aan in den dag der benauwdheid, en nadat gij verlost zult zijn, zult gij mij eeren (Psalm 50 : 15). Indien iemand het ongerijmd acht, dat de geloovigen eene soort van verdrag aangaan met God door geloften te doen ten einde gunst bij Hem te verwerven, zoo antwoord ik dat zij Hem geen offer des lofs beloven, ten einde Hem door hunne vleierij tevreden te stellen, alsof Hij een' sterfelijken mensch gelijk ware, of door Hem aan zich te verplichten door het uitzicht op loon, want een weinig te voren heeft David betuigd, dat hij geenerlei belooning brengt. Het doel en het gebruik der geloften is dus in de eerste plaats, om de kinderen Gods in hun hart de hoop te doen bezegelen van te zullen verkrijgen wat zij wenschen, en vervolgens om hun tot eene sterkere aansporing te dienen tot dankzegging. Want voorzeker is aan de kinderen Gods de vrijheid gegeven om geloften te doen, ten einde hun verlichting te schenken in hunne zwakheid, opdat hierdoor de goedertieren Vader zich tot hen zal nederbuigen, en hun zal veroorloven op zulk eene gemeenzame wijze met Hem te handelen, mits hunne geloften ten doel hebben hetgeen ik reeds heb aangeduid. Hoe dit zij: zonder zijn verlof moet niets ondernomen worden. En daarom zijn de Papisten des te meer bespottelijk, als zij onder dit voorwendsel allerlei soort van geloften verdedigen, hoe zot en ongerijmd zij overigens ook mogen wezen, alsof dronkenschap ons ware geoorloofd, omdat God ons de vrijheid geeft om spijs en drank te gebruiken.

15. Kostelijk is in de oogen van Jehovah de dood zijner zachtmoedigen. 16. O Jehovah, zekerlijk ik

ben uw knecht, ik ben uw knecht, een zoon uwer dienstmaagd; Gij hebt mijne banden losgemaakt. 17. Ik zal U offeren eene offerande van dankzegging, en den naam van Jehovah aanroepen. 18. Ik zal mijne geloften aan Jehovah betalen, nu, in de tegenwoordigheid van al zijn volk. 19. In de voorhoven van het huis van Jehovah, in het midden van u, o Jeruzalem! Halelujah!

15. *Kostelijk is in de oogen van Jehovah de dood zijner gunstgenooten.* Thans komt hij tot de algemeene leerstelling, dat God zorg draagt voor de godvruchtigen ten einde hen te helpen in hun' tijd van nood, omdat hun leven Hem dierbaar is. Met dit schild heeft hij zich willen dekken tegenover de verschrikkingen van den dood, die hem dikwijls aangrepen, zoodat hij met ieder oogenblik dacht verslonden te worden. Want, als wij aldus in gevaar zijn, en het schijnt alsof God er geen acht op slaat, dan koesteren wij terstond de meening, dat wij als arme slaven worden geminacht, en dat er op ons leven geen prijs wordt gesteld. Nu weten wij, dat de boozen, als zij ons van alle hulp ontbloot zien, zich des te stoutmoediger tegen ons verheffen, alsof men zich om ons leven of om onzen dood hoegenaamd niet bekommerde. Tegenover hunne booze neigingen en moedwil stelt David dus dezen volzin, dat God zijne dienstknechten niet zoo geringacht, om hen zoo maar aan doodsgevaar bloot te stellen. Al is het dan ook, dat wij voor een' tijd blootgesteld zijn aan de ongunst van het lot en de kwaadwilligheid der menschen, zoo kunnen wij toch altijd eene sterke vertroosting ontleenen aan het denkbeeld, dat God in het einde toch toonen zal hoe dierbaar Hem onze ziel is. En wanneer heden ten dage zoo veel onschuldig bloed wordt vergoten, en de boozen zich woedend verheffen en roemen, alsof zij God hadden overwonnen en nu hun' triomf over Hem vieren, zoo laat ons vasthouden aan deze leer, dat de dood der geloovigen, die door de menschen als niets wordt geacht, ja als smadelijk door hen wordt beschouwd, kostelijk is in de oogen van God, zoodat Hij zelfs na hun' dood nog zijne hand tot hen uitstrekt en door schrikkelijke voorbeelden toont hoe diep een' afschuw Hij heeft van de wreedheid van hen, die de goeden en eenvoudigen ten onrechte kwellen en vervolgen. Want, indien Hij hunne tranen

telt en ze bewaart in zijne flesch (Psalm 56 : 9), hoe zou Hij het dan veroorloven, dat hun bloed verdwijnt? Daarom zal de profetie van Jesaja ter bestemder tijd vervuld worden, dat de aarde haar bloed zal ontdekken (Jesaja 26 : 21) En voorts: ten einde plaats te geven aan Gods genade, zoo laten wij ons bekleeden met den geest der zachtmoedigheid, gelijk de Profeet door de geloovigen zachtmoedigen te noemen, hun leert om kalm en vreedzaam hun' nek te krommen om den last van het kruis te dragen, opdat zij hunne zielen bezitten in hunne lijdzaamheid. (Luk. 21 : 19).

16. *O Jehovah!* Gelijk hij in het vorige vers geroemd heeft dat God in zijn' persoon een teeken der vaderlijke gunst getoond heeft, die Hij al zijne geloovigen toedraagt, zoo past hij nu ook op zich zelven deze algemeene leerstelling toe door te zeggen dat *zijne banden losgemaakt zijn*, omdat hij tot het getal der dienstknechten Gods behoort. En hij spreekt van banden, zooals wanneer iemand aan handen en voeten gebonden door den scherprechter voortgesleurd wordt. Door nu de oorzaak zijner verlossing daarop te gronden, dat hij een dienstknecht Gods is geweest, roemt hij niet op zijne diensten, maar ziet hij veeleer op de vrije genade Gods, want het is niet in onze macht om ons tot dienstknechten Gods te maken, maar deze waardigheid wordt ons alleen door zijne aanneming geschonken. Daarom zegt David niet eenvoudig, dat hij Gods dienstknecht is geweest, maar voegt hij er bij, *dat hij een zoon was zijner dienstmaagd*, alsof hij zeide dat hem reeds van den buik zijner moeder aan, ja eer hij nog was geboren, deze eer was beschoren. Hij stelt zich dus voor als een' spiegel voor allen, die zich in den dienst van God begeven, opdat zij er niet aan twijfelen, dat zij door zijne hulp verlost zullen worden.

17. *Ik zal u offeren.* Hij herhaalt hetgeen hij gezegd heeft omtrent de openbare dankzegging, omdat wij onze godsvrucht niet slechts in de binnenkamer voor God moeten belijden, maar er ook openlijk blijk van moeten geven voor de menschen. Hoewel nu David met de overigen des volks de ceremoniën der Wet in acht heeft genomen, omdat hij wist, dat deze dingen voor dien tijd niet zonder reden verordineerd zijn geworden, zoo heeft hij toch op het doel er van gezien, zoodat hij in de eerste plaats het offer des lofs en de varren der lippen heeft gebracht. Hij spreekt van *de voorhoven van het huis des Heeren*, omdat er toenmaals slechts één altaar was, waarvan het niet

geoorloofd was af te wijken, en God heeft ook gewild dat de heilige bijeenkomsten aldaar werden gehouden, opdat de geloovigen elkander tot de oefening der godsvrucht zouden opwekken.

PSALM 117.

1. Looft Jehovah, alle Heidenen! prijst Hem, alle natiën. 2. Want zijne goedertierenheid is over ons bevestigd, en de waarheid van Jehovah is in der eeuwigheid! Halelujah!

1. *Looft Jehovah, alle Heidenen.* Omdat de Heilige Geest door den mond des Profeten alle volkeren vermaant de goedertierenheid en waarheid Gods te zingen, is het terecht dat Paulus in het 15[de] hoofdstuk van zijn' brief aan de Romeinen (vers 11) uit deze Profetie afgeleid heeft, dat de roeping van geheel de wereld voorzegd was. Want, de ongeloovigen zijn wel niet zonder ervaring van Gods goedertierenheid, daar zij er echter blind voor zijn en zijne waarheid hun onbekend is, hoe kunnen zij zich dan toebereiden om Hem te loven? Daarom zou de Profeet te vergeefs tot de Heidensche volken spreken, indien zij niet tot de eenheid des geloofs gebracht werden met Abraham. En nu moeten de spotters niet pogen om met hunne vitterijen de reden van Paulus te weerleggen. Wèl erken ik, dat de Heilige Geest aan andere plaatsen de bergen en rivieren, de boomen, de regens, de stormen en den donder opwekt om den lof Gods te doen weerklinken, en dat wel, omdat alle schepselen, ook wanneer zij zwijgen, nog luide roepen, dat Hij hun Schepper is; maar het is op andere wijze dat Hij geprezen wordt door de menschen, die met verstand en rede begaafd zijn. Dit wordt ook aangetoond door de reden die hij er voor opgeeft, nl. omdat *zijne waarheid en zijne goedertierenheid* er hun de stof toe bieden. De Profeet bedoelt ook niet dat God door alle Heidenen geprezen moet worden, omdat zijne kennis in het kleine hoekje gronds van het land van Juda woont, maar omdat zij in geheel de wereld verbreid zal worden. Hij beveelt dus in de eerste plaats dat God geprezen zal worden, omdat zijne goedertierenheid

vermenigvuldigd, of *bevestigd* is (want het Hebreeuwsche woord *gabar* beteekent zoowel het eene als het andere), en vervolgens, omdat zijne waarheid standvastig blijft tot in eeuwigheid. Hoe zouden zij dus, die in dierlijke stompzinnigheid verzonken, op Gods goedertierenheid geen acht slaan, en met hunne doove ooren zijne hemelsche leer verwerpen, bereid kunnen zijn om den lof Gods te zingen? Nu heeft in deze schriftuurplaats *de waarheid Gods* betrekking op het getuigenis zijner genade. Hij zou wel waar kunnen zijn, terwijl Hij geheel de wereld met verderf en ondergang dreigt; maar daarom wordt de goedertierenheid Gods hier in de eerste plaats genoemd, opdat zijne trouw, die het getuigenis in zich draagt van zijne vaderlijke goedheid, het hart der godvruchtigen zou bemoedigen en vervroolijken. Wel is waar verdienen zijne macht en zijne gerechtigheid niet minder lof, maar omdat de menschen nooit de rechte gezindheid zullen hebben om God te loven, of zij moeten er toe uitgelokt worden door het proeven en smaken zijner goedertierenheid, is het niet zonder reden dat de Profeet de goedertierenheid en de trouw van God heeft gekozen, welke alleen den mond der stommen kunnen openen. Nu wordt er niet gezegd dat de waarheid eeuwig is, alsof de goedertierenheid na eenigen tijd in werking geweest te zijn, terstond verdwijnt (want om die zelfde reden zou zij dan ook klein of gering moeten zijn, in tegenstelling met de goedertierenheid, waarvan gezegd wordt, dat zij overvloedig is) maar de zin is, dat de goedertierenheid, Gods zóó overvloedig over ons is, dat zij ons in een' onafgebroken stroom toevloeit omdat zij met zijne eeuwige waarheid saamgevoegd is. Overigens: als wij zeggen, dat de goedertierenheid bevestigd is, dan is ook elke moeielijkheid uit den weg geruimd, omdat zoowel de goedertierenheid als de waarheid dan met denzelfden eerenaam van standvastigheid versierd zullen zijn.

PSALM 118.

INHOUD: Toen deze Psalm gedicht werd — wanneer dit nu ook moge geweest zijn — heeft David, tot de koninklijke waardigheid geraakt zijnde, en wèl wetende dat hij tot heil en welzijn der geheele Kerk regeerde, alle kinderen Abrahams vermaand en opgewekt om deze genade wèl te overdenken. Hij maakt ook

melding van de groote en verschillende gevaren, die hij heeft doorgestaan, en waardoor hij wel honderd maal had kunnen omkomen, indien God hem niet op bewonderenswaardige wijze had ondersteund. Hieruit valt dus gemakkelijk af te leiden, dat hij noch door zijne eigene kracht of bekwaamheid, noch door de gunst der menschen, noch door wereldsche middelen tot den troon was gekomen. Tegelijker tijd toont hij ook aan, dat hij zich niet roekeloos op den voorgrond gesteld heeft, en door geene booze praktijken Saul van het koninkrijk heeft beroofd, maar dat hij door God zelven tot Koning was aangesteld. Intusschen moeten wij wèl in gedachten houden, dat het de bedoeling is van den Heiligen Geest om ons onder het beeld van dit aardsche koninkrijk het eeuwige en geestelijke koninkrijk te schetsen van den Zone Gods, gelijk ook David van diens Persoon het type en de voorafschaduwing is geweest.

1. Looft Jehovah, want Hij is goed, want zijne
goedertierenheid is in der eeuwigheid. 2. Dat Israël
nu zegge, dat zijne goedertierenheid tot in der eeuwigheid is. 3. Het huis van Aäron zegge nu, dat zijne
goedertierenheid in der eeuwigheid is. 4. Dat zij,
die Jehovah vreezen, nu zeggen, dat zijne goederheid in der eeuwigheid is.

1. *Looft Jehovah.* Wij zien hier dat David hier niet bloot in zijn eigen naam Gode dankzegging toebrengt, maar dat hij met luider stem het volk vermaant tot de uitoefening van een' algemeenen plicht der godsvrucht. Nu heeft hij dit niet slechts gedaan omdat hij door God tot voorganger en leidsman der anderen aangesteld was, maar ook omdat God door hem tot Koning te maken, zich ontfermd heeft over zijne Kerk, die toen in nood en benauwdheid verkeerde. Hij vermaant dus de Israëlieten om de genade Gods te loven, onder wiens gelukkige leiding hij te voorschijn is getreden om hun heil en veiligheid te verzekeren. Nu zegt hij in den beginne wel in 't algemeen, dat God goed is, en dat zijne goedertierenheid tot in eeuwigheid is, maar daarna toont hij de blijken van die goedheid in zijn' eigen persoon, gelijk wij ter geschikter plaatse zien zullen. Intusschen moeten wij ons herinneren hetgeen ik in den vorigen Psalm gezegd heb,

nl. dat de reden, die ons is voorgesteld om God te loven, is zijne goedertierenheid, veeleer dan zijne macht of zijne gerechtigheid. Want, hoewel zijne heerlijkheid ook daar ten zeerste in uitblinkt, zoo zullen wij toch nooit blijmoedig en van harte zijn' lof zingen, vóór Hij ons door het liefelijke zijner goedertierenheid heeft aangetrokken, gelijk wij gezien hebben in Psalm 51 : 17, dat de mond der geloovigen geopend wordt om God te loven, nadat zij te weten zijn gekomen, dat Hij hun Bevrijder is. En dat hij alleen het woord richt tot Israël en tot de kinderen van Aäron, dit doet hij met het oog op zijn' tijd, omdat de aanneming toen nog alleen tot dat volk beperkt was, hoewel hij dezelfde orde volgt als in Psalm 115. Want, na de kinderen Abrahams te hebben vermaand, die door de uitverkiezing Gods van de andere volken waren afgezonderd, en vervolgens de kinderen van Aäron, die van wege hun priesterschap anderen moesten voorgaan in den zang, richt hij het woord tot de overige dienstknechten Gods, omdat er onder de Israëlieten vele geveinsden waren, die, hoewel eene plaats innemende in de Kerke Gods, haar toch eigenlijk vreemd waren. En hierin is ook geene moeielijkheid gelegen, want door den geest der profetie handelt David hier over het toekomstige koninkrijk van Christus; want, dit koninkrijk is nu ook wel uitgebreid tot de Heidenen, doch zijn oorsprong en begin zijn in het uitverkoren volk geweest.

5. In mijne benauwdheid heb ik God aangeroepen, en God heeft mij verhoord, en mij in de ruimte gesteld. 6. Jehovah is met mij, ik zal niet vreezen al wat de mensch doen zal. 7. Jehovah is bij mij onder degenen, die mij helpen: daarom zal ik mijn' lust zien aan mijne vijanden. 8. Het is beter op Jehovah te hopen dan op den mensch te vertrouwen. 9. Het is beter op Jehovah te hopen dan op Prinsen te vertrouwen.

5. *In mijne benauwdheid heb ik God aangeroepen.* Dit is eene bijzondere toepassing op den persoon van David van de leer, die wij gezien hebben, waaraan echter een openbaar vreugdebetoon is toegevoegd van geheel de Kerk, voor welker heil God gezorgd heeft in de ondersteuning van dien eenen man.

En door zijn voorbeeld versterkt hij alle godvruchtigen, opdat zij in tijden van tegenspoed den moed niet verliezen. En hij schijnt voorbedachtelijk dezen twijfel onder de oogen te zien, die, telkenmale wanneer Gods goedheid verkondigd wordt, bij ons pleegt op te komen: Waarom laat Hij dan toe, dat de zijnen zoo zwaar gekweld en vervolgd worden? David geeft dus te kennen, dat zelfs dan de goedertierenheid Gods niet faalt, omdat verlichting en hulp ons bereid zijn in het gebed. De tijdsbepaling, die hij aanduidt, als hij zegt, dat hij in zijne benauwdheid heeft gebeden, en daardoor in de ruimte werd gesteld, wijst er ons op, dat het rechte oogenblik om te bidden daar is, wanneer wij het meest door tegenspoed gedrukt zijn.

6. *Jehovah is met mij.* Op de hulpe des eenigen Gods vertrouwende, kan hij niet slechts enkele vijanden belachen, maar ook zelfs de geheele wereld; alsof hij zeide, dat hij, beschermd zijnde door de hand Gods, stoutmoedig en gerust alles kan verachten wat de menschen tegen hem kunnen bedenken. En voorzeker geven wij dan ook aan God de eer, die Hem toekomt, wanneer wij alle kracht en macht der wereld, bij Hem vergeleken als niets achten. Hierdoor bestraft hij ook van ter zijde het ongeloof, dat schier bij allen wordt gevonden, als zij zich zoo moedwillig door ijdele vreeze en verschrikkingen laten ternederslaan. Want, hoewel allen kalmte van gemoed begeeren, worden zij door hunne ondankbaarheid, waarmede zij God den lof zijner kracht onthouden, toch van dit zoo kostelijke goed beroofd. Want, indien zij, gelijk het betaamde, alles aan de macht en het welbehagen Gods onderwierpen, zouden zij altijd toegerust zijn om zonder eenige vreeze alle moeielijkheden te boven te komen, terwijl de angst voor deze moeielijkheden hen nu ieder oogenblik den moed doet verliezen. En daar zij nu de schadelijke pogingen der menschen boven de hulpe Gods verkiezen, verdienen zij om nu ook door het ritselen van een vallend blad reeds te worden verschrikt. David heeft door zijn voorbeeld deze verkeerdheid willen tegengaan, verklarende voor geene sterfelijke menschen bevreesd te zijn, mits God hem slechts gunstig gezind is, daar hij de vaste overtuiging heeft, dat Hij de macht heeft om alle booze raadslagen te verijdelen. Indien hij nu dit Lied heeft gezongen nadat hij verlost is geworden, dan ziet men hoe uitnemend hij zijn voordeel heeft gedaan met hetgeen hij van Gods genade heeft ervaren. Zoo laat dan telkenmale wanneer God ons hulp en bijstand heeft verleend, ons vertrouwen toenemen voor de toekomst; en laat ons nooit zoo

vergeetachtig zijn, om de goedheid en de macht Gods, die wij in den nood hebben ervaren, niet steeds voor oogen te hebben. Hoewel het nu niet onmogelijk is, dat hij hier verhaalt wat er bij hem omging vóór hij zich te midden van het gevaar begaf, komt het mij toch waarschijnlijker voor, dat hij, na de overwinning behaald te hebben, roemt op de voortdurende hulp van God voor de toekomst. Sommigen denken dat de woorden: *Degenen, die mij helpen*, zien op den kleinen troep van mannen, die David tot zich had getrokken; maar dit schijnt mij toe al te onbeduidend te wezen. Want het zou ongerijmd wezen om God te stellen onder deze zeshonderd manschappen, waarvan hij zich liet vergezellen, alsof Hij één van dezen was. Ik geef hier dus de eenvoudiger verklaring van, dat hij God zijn Helper noemt, alsof hij zeide, dat het hem genoeg is, zoo hij God slechts aan zijne zijde heeft. Want, hoewel hij van alle menschelijke hulp ontbloot is, vreest hij niet om God alleen te stellen tegenover alle zijne vijanden.

8. *Het is beter op Jehovah te hopen.* Het schijnt wel alsof hij niets zegt dan hetgeen gansch gewoon en alledaagsch is. Want allen zonder onderscheid erkennen, dat, waar God bij de menschen vergeleken wordt, men Hem veel hooger moet stellen, en dat men daarom niets beters doen kan dan te steunen op de hope van den bijstand, dien Hij aan de zijnen heeft beloofd. Deze belijdenis wordt dus uit aller mond vernomen, en toch is er nauwelijks één op de honderd, die er van overtuigd en doordrongen is, dat God alleen voor hem volstaat. Daarom heeft diegene de leering goed ter harte genomen, die, zich vergenoegende met God alleen, al zou hij nergens op aarde hulp of bijstand vinden, toch vol goeden moed is. Maar de vergelijking is oneigenlijk, want overal en in alles is het ongeoorloofd om ook maar het geringste deel onzer hope op de menschen over te brengen, daar zij op God alleen gevestigd moet zijn. De zin is echter niet twijfelachtig, nl. dat hij den spot drijft met de ijdele verwachtingen der menschen, waardoor zij geschud en heen en weder worden bewogen, en die, zoolang de wereld hun toelacht, God voorbij zien of wel minachten, en trotsch het hoofd verheffen. Sommigen zijn van meening dat David zijnen vijanden smadelijk voor de voeten werpt, dat zij met hun steunen op de gunst van Saul bedrogen uit zijn gekomen. Dit schijnt mij echter te gezocht, en ik twijfel niet of David stelt zich ten voorbeeld aan alle godvruchtigen, omdat zijne hoop eene heerlijke belooning vond, daar hij steunende op God alleen, het geduldig heeft verdragen

om van alle menschelijke hulp verstoken te zijn. In het tweede deel van het vers, waar hij *prinsen* noemt in plaats van menschen, is eene uitbreiding en opklimming, alsof hij zeide, dat niet alleen degenen, die hunne hoop vestigen op menschen van gering aanzien, zich dwaselijk bedriegen, maar ook zij, die de vrienden zijn van groote Koningen, omdat het vertrouwen, dat op vleesch gesteld wordt, ten slotte toch altijd vervloekt is, maar wanneer God ons genadig is, de dood zelfs in leven wordt verkeerd.

10. Alle Heidenen hebben mij omringd, maar voorzeker zal ik hen in den naam van Jehovah verdoen.
11. Zij hebben mij omringd, ja zij hebben mij omringd,
maar in den naam van Jehovah zal ik hen verdoen.
12. Zij hebben mij omringd als bijen, zij zijn uitgebluscht als een doornenvuur, gewis! in den naam van
Jehovah zal ik hen verdoen. 13. Mij drijvende hebt
gij mij gedreven om mij te doen vallen, maar Jehovah
heeft mij geholpen. 14. God is mijne sterkte en mijn
lied, en is mij tot heil geweest.

10. *Alle Heidenen.* In deze verzen verhaalt hij hoe wonderbaarlijk hij verlost is geworden opdat, een iegelijk moge weten, dat deze verlossing, die door geene menschelijke hulp tot stand gebracht is kunnen worden, in waarheid door God gewrocht is. Want verscheidene malen herhaalt hij, dat hij omringd, ingesloten, was geweest, en dat niet door een klein aantal van menschen, maar door eene groote menigte. Toen dus het geheele volk, in woede tegen hem ontstoken, hem omsingelde en belegerd hield, zoodat er geen middel overbleef ter ontkoming, kon hem van nergens anders dan van den hemel redding en heil geworden. En voorts: als hij klaagt, dat alle Heidenen hem vijandig waren, verklaren sommigen dit van de naburige volken, door welke wij weten, dat voor David van alle kanten gevaar heeft gedreigd; naar mijn oordeel echter wil hij eenvoudig te kennen geven, dat de geheele wereld tegen hem was, want hij stelt alleen de hulpe Gods tegenover dien doodelijken en woedenden haat, die hem zoowel door zijne eigene landslieden als door de naburige volken werd toegedragen, zoodat er in het geheele land geen enkel hoekje was, waar hij veilig kon wezen. Want,

wèl had men geene legers van vele volken bijeenverzameld om hem te belegeren; aangezien hij echter nergens anders dan in de holen der wilde dieren eene schuilplaats vond, en hij zelfs van dáár nog menigmaal door vreeze verjaagd en verdreven werd, en hem overal en door iedereen strikken gespannen waren, is het niet te verwonderen, dat hij zegt, dat hij door alle volken omsingeld was. Er is in deze elliptische uitdrukking veel meer kracht, dan wanneer hij gezegd had, dat hij op God heeft gehoopt, en daarom de overwinning heeft behaald. Want, door alleen den naam van God voorop te stellen, ontkent hij nog andere hulp gehad te hebben, zoodat hij er zeker van was om te zullen komen, indien God hem geen' bijstand bood. Het kwam mij goed en geschikt voor om het Hebreeuwsche woord *Ki* in dezen zin in bevestigende beteekenis te nemen, zoodat wij den volzin dus moeten lezen: Hoewel de geheele wereld mij van alle kanten houdt ingesloten, zoo de kracht Gods mij slechts ondersteunt, zal zij voldoende blijken om al mijne vijanden te vernietigen. En dat hij zoo dikwijls herhaalt, dat hij *omringd*, of belegerd, was, hierdoor wordt een onverzadelijke en zeer hardnekkige haat aangeduid, en door het beeld der *bijen* geeft hij eene niets ontziende verwoedheid te kennen; want, hoewel deze diertjes niet veel kracht bezitten, is er toch eene groote woede bij hen op te merken, en als zij iemand onverhoeds aanvallen, brengen zij eene niet geringe verschrikking teweeg. Een weinig later voegt hij er echter bij, dat zij *als een doornenvuur uitgebluscht zijn*, hetwelk in het eerst wel veel geraas maakt, en eene grooter vlam geeft dan men van hard hout ziet, maar zeer snel ophoudt. Kortom: hij zegt, dat zijne vijanden hem woedend zijn aangevallen, maar dat hun geweld zeer snel verbroken is. Daarom herhaalt hij driemaal dat, zoo de kracht Gods hem slechts ondersteunt, alles wat zich tegen hem keert, zeer spoedig te niet gedaan zal zijn.

13. *Mij drijvende*, enz. Er is hier òf eene verandering van getal, òf hij richt het woord tot Saul, die de voornaamste zijner vijanden was. Voorts: in den persoon van eenen, drijft hij den spot met allen; en door te zeggen, dat hij gedreven was, belijdt hij, dat het niet door zijne eigene kracht is geweest, dat hij staande is gebleven, gelijk zij, die met vasten voet den aanval hunner vijanden kunnen weerstaan, maar dat de kracht Gods des te sterker hierin uitblonk, dat hij van zijn' val werd opgericht. Daarom komt hij in het volgende vers tot de gevolgtrekking, dat *God zijne kracht is en zijn lied*, welk woord in

lijdende beteekenis is genomen, alsof hij zeide, dat er in hem geenerlei stof is tot roemen, maar dat al de lof wegens zijn heil in God berust. Dat is ook de strekking van het slot van dit vers, waar hij zegt, dat God hem tot heil is geweest.

15. In de tenten der rechtvaardigen is eene stem des gejuichs en des heils; de rechterhand van Jehovah heeft kracht gedaan. 16. De rechterhand van Jehovah is verhoogd; de rechterhand van Jehovah heeft kracht gedaan. 17. Ik zal niet sterven, maar leven, en ik zal de werken Gods vertellen. 18. Mij kastijdende heeft Hij mij gekastijd; maar Hij heeft mij ter dood niet overgegeven. 19. Doet mij de poorten der gerechtigheid open, en daardoor ingegaan zijnde, zal ik den naam van God loven. 20. Deze poort is van Jehovah, door dewelken de rechtvaardigen zullen ingaan. 21. Ik zal U loven, omdat Gij mij verhoord hebt, en mij tot heil geweest zijt.

15. *In de tenten der rechtvaardigen is eene stem des gejuichs en des heils.* Hij verklaart, dat de weldaad, die hij van God heeft ontvangen, zoo groot is, dat het niet volstaan kan om er Hem in een' verborgen hoek voor te danken, niet alleen omdat aldaar eene heerlijke en gedenkwaardige kracht Gods geopenbaard werd, maar omdat de vrucht er van aan geheel de Kerk ten goede moet komen. Omdat de verlossing dus groot en voor alle godvruchtigen nuttig en voordeelig was, belooft David, dat hij er eene plechtige en openbare dankzegging voor zal brengen, en tevens wekt hij hierdoor ook alle godvruchtigen op om zich hierin met hem te vergezellen. Voornamelijk heeft hij hierdoor echter de grootheid van Gods genade willen roemen, en door de uitwerking er van willen toonen, dat niet hij alleen gered en bewaard bleef, maar in zijn' persoon ook geheel de Kerk. Wel is waar wordt door de onderlinge gemeenschap der geloovigen geëischt, dat zij God danken voor elkander, maar in David was hiervoor nog de bijzondere reden, die ik heb aangeduid, dat God, na hem uit duizend doodsgevaren gered te hebben, hem het bestuur over zijn volk heeft gegeven. Nu

moeten wij opmerken, dat hij de stemme der vreugde en des gejuichs samenvoegt met den lof Gods, gelijk ook de geloovigen zich nooit moeten verblijden zonder daarbij het gevoel en de bewustheid te hebben van Gods genade. Nu beteekent *kracht doen* zooveel als op majestueuze wijze zijne macht ten toon spreiden, waarvan de glans en heerlijkheid dan voor aller oogen zichtbaar wordt. Want dikwijls gebeurt het dat God zijne geloovigen als in het geheim en onder den schijn van zwakheid verlost, zoodat *zij* wel gevoelen dat zij door de hand Gods bevrijd werden, maar dit door anderen niet zoo duidelijk bespeurd wordt. Maar David verklaart, dat het werk Gods zóó duidelijk zichtbaar was, dat men niet behoefde te vragen van waar het heil was gekomen. De andere uitdrukking: De rechterhand Gods is verhoogd, heeft dezelfde strekking, omdat God door krachtig en op gansch buitengewone wijze te werken, zijne hand hoog opgeheven heeft.

17. *Ik zal niet sterven.* David spreekt hier als iemand, die uit het graf opstaat. Want, als hij zegt: Ik zal niet sterven, erkent hij van den dood verlost te zijn, dien hij reeds zeer nabij was gekomen. En voorwaar! gedurende vele jaren heeft hij zich in den wanhopigsten toestand bevonden, zoodat zich met ieder oogenblik duizend dooden aan hem voordeden, en de ontkoming van den eenen dood het gevaar voor een' anderen dood met zich bracht. Hij zegt dus, dat hij niet zal sterven, omdat het leven, waarvoor hij alle hoop had opgegeven, hem vernieuwd was geworden. Overigens moeten wij geheel ons leven dit lied overdenken, wij (zeg ik) wier leven met Christus verborgen is in God (Col. 3 : 3). Wordt ons bij wijlen eenige verlichting geschonken, dan moeten wij met David zeggen, dat wij, die door den dood omringd waren, opgestaan zijn tot een nieuw leven, dat wij echter te midden der duisternis immer voort moeten worstelen, omdat ons heil, hetwelk gelegen is in de hope, niet openlijk door ons gezien kan worden. In het tweede gedeelte van het vers toont hij wat het rechte gebruik is, dat wij van het leven hebben te maken; want God verlengt het leven der zijnen niet, opdat zij zich verzadigen met spijs en drank, naar hartelust kunnen slapen en van de aardsche genoegens genieten, maar opdat zij de weldaden loven en verheerlijken, die zij dagelijks van Hem ontvangen, van welke zaken wij reeds bij Psalm 115 hebben gesproken.

18. *Hij heeft mij gekastijd.* Hier wordt door David erkend

en beleden, dat hoewel zijne vijanden hem ten onrechte aanvielen, zij toch de roede waren, waarmede God hem heeft gekastijd, daarna, dat dit eene vaderlijke kastijding is geweest, omdat God hem niet doodelijk heeft gewond, maar zijne strengheid heeft gematigd. Nu schijnt hij de verkeerde oordeelvellingen te voorkomen, door welke hij zich reeds gedrukt en gekweld zag, alsof het leed, dat hem wedervaren is, een teeken was van door God verworpen te zijn. En zoo geeft hij dan aan hetgeen, waarvan de verworpenen hem belasterden, eene tegenovergestelde richting door te zeggen, dat hij op zachte en vaderlijke wijze gekastijd is geworden. In tijden van tegenspoed is het eerste punt te weten door de hand Gods verootmoedigd te zijn, en dan moet het tweede volgen, nl. dat onze gehoorzaamheid hierdoor op de proef wordt gesteld, en wij, opgewekt zijnde uit onze al te groote vadzigheid, den ouden mensch in ons laten kruisigen, onze onreinheden laten uitzuiveren en ons onder de gehoorzaamheid Gods laten brengen, en ons laten opwekken tot de bepeinzing des hemelschen levens. Want als wij aan deze dingen denken, dan zal niemand onzer er niet voor terug beven om tegen God te murmureeren, maar dan zullen wij ons veeleer met zachtmoedigheid en volgzaamheid aan Hem onderwerpen. En gewis, hetzij wij ons leed verkroppen, of ons te buiten gaan in ongeduld, het komt alles daar van daan, dat de meeste menschen niet bedenken, dat beproevingen roeden Gods zijn, en dat anderen wederom zijne vaderlijke goedertierenheid niet weten te waardeeren. Daarom moeten wij wèl acht geven op het tweede lid, dat God immer goedertierenlijk handelt met de zijnen, zoodat Hij hen al slaande geneest. Niet dat zijne vaderlijke goedheid daarbij altijd zichtbaar is, maar het einde toont, dat wel verre, dat de wonden doodelijk zijn, die Hij heeft geslagen, zij ons veeleer tot geneesmiddel strekken, dat ons wel voor een wijle verzwakte, maar, na ons van onze ondeugden genezen te hebben, ons de kracht wederom hergeeft.

19. *Doet mij de poorten der gerechtigheid open.* Met vurigen ijver begeeft David er zich nu toe om zijne dankbaarheid te betuigen, als hij beveelt dat de tempel hem zal geopend worden, alsof de offers reeds gereed waren. En wederom bevestigt hij hetgeen hij te voren gezegd had, nl. dat hij Gode openlijk en in de wettige vergadering der godvruchtigen dank zal toebrengen. Nu was het wel de gewoonte dat de Priesters voor het volk de poort openden, maar toch schijnt David hier te zinspelen op zijne langdurige ballingschap. En door het volgende vers wordt

deze gissing nog waarschijnlijker gemaakt. Omdat hem dus gedurende langen tijd de toegang tot het Heiligdom ontzegd was, ja dat hij zelfs van het gezicht er van verstoken is geweest, verheugt hij zich thans en juicht, omdat hij toegelaten wordt Gode te offeren. En tegelijkertijd toont hij, dat hij er niet komen zal, gelijk de geveinsden de gewoonte hebben van te komen, tot wie God door den mond van Jesaja het verwijt richt, dat zij te vergeefs zijne voorhoven betreden (Jes. 1 : 12); maar dat hij er met offeranden des lofs komen zal. En daar hij zich nu van oprechte godsvrucht bewust was, zegt hij, dat het redelijk en billijk is, dat de poorten des tempels, die hij te voren niet heeft durven naderen, nu voor hem en voor zijns gelijken geopend zouden worden. *Deze poort*, zegt hij, *is van Jehovah*, en Hij zal haar ten laatste voor de rechtvaardigen openen. Waar dit nu op neerkomt is, dat David, hoewel hij een vluchteling is geweest van den Tempel en van het land, thans met alle ware dienstknechten Gods weder in het bezit zijner rechten is getreden, nadat de staat des koninkrijks beter geordend was geworden. En zoo betreurt hij de ontwijding van den Tempel tewijl hij onder de tyrannieke regeering van Saul door de onheilige verachters van God in bezit was genomen, alsof hij tot stal voor de honden of voor andere onreine dieren gebruikt was. Dat de Tempel gedurende zoo langen tijd als een moordenaarshol geweest is, wordt hier dus kortelijk aangestipt, en thans, nu hij voor de rechtvaardigen is geopend, verklaart hij, dat hij het huis Gods is. Hetgeen nu in den tijd van Saul gebeurd is, ziet men ook heden ten dage, nl. dat de heiligschennende vijanden Gods tegen alle recht en billijkheid in zijn heiligdom in bezit hebben, want de Paus zou de Antichrist niet zijn, indien hij niet in den Tempel Gods was gezeten. En daar hij door zijne afschuwelijke verontreiniging alle tempels in bordeelen heeft verkeerd, zoo moeten wij er met alle kracht naar streven om ze te reinigen, zoodat God er in reinheid wordt gediend en aangebeden. En daar het Hem behaagt zijne heilige woonstede onder ons te vestigen, zoo laat ons alles doen wat wij kunnen om er alle onreinheid en stinkende vermenging uit te verdrijven, die de zuiverheid der Kerk bederven. David verhaalt daarna in weinige woorden, waarom hij besloten heeft Gode een lofoffer te brengan, nl. omdat hij door zijne genade bewaard is geworden.

22. De bouwlieden hebben den steen verworpen, hij is tot een hoofd des hoeks geworden. 23. Dit is van

Jehovah geschied, en het is wonderlijk in onze oogen.
24. Dit is de dag, dien Jehovah gemaakt heeft, laat
ons daarop ons verheugen en verblijd zijn. 25. O
Jehovah! ik bid U, red; ik bid U, Jehovah, ik bid
U, maak voorspoedig. 26. Gezegend zij hij, die daar
komt in den naam van Jehovah! Wij zegenen ulieden
uit het huis van Jehovah.

22. *De steen.* Thans vat David moed en veracht den laster, door welken hij onrechtvaardig en zonder oorzaak gedrukt was geworden. En daar het nu een groot nadeel voor hem was om door geheel de vergadering der edelen en der bestuurderen des lands veroordeeld te zijn, zoodat men reeds algemeen van gevoelen was, dat hij een slecht en door God verworpen man was, wordt deze meening nu opzettelijk door hem bestreden en wederlegd, en houdt hij tegenover al deze aanzienlijken zijne onschuld staande. Er is mij niet veel aan gelegen (zegt hij) dat ik door de grooten verworpen werd, daar het toch uit de zaak zelve blijkt, dat ik door het oordeel Gods ben uitverkoren. Nu gebruikt hij hier een zeer gepast beeld, als hij zich zelven vergelijkt bij een' steen, en de voornaamste bestuurders der Kerk bij de bouwlieden. Het zou wel ongerijmd kunnen schijnen om te zeggen, dat de edelen des rijks, die het bestuur der Kerk in handen hadden, ontbloot waren van den Geest Gods en van een goed en gezond oordeel; maar hij stelt Gods genade tegenover hunne valsche en verkeerde oordeelvellingen, omdat hij door het raadsbesluit en de hand Gods verkoren was om geheel het gebouw te schragen. Kortom, hij verklaart dat de grootsche eeretitels en hooge waardigheden, waarop zijne vijanden zich verhoovaardigen, geen beletsel voor hem zullen zijn, omdat hij, steunende op de roeping Gods, eene eer en waardigheid heeft, die ver verheven zijn boven het oordeel van geheel de wereld. Omdat het echter zeer moeielijk was de menschen hiervan te overtuigen, verheft en verheerlijkt hij in vele woorden de genade van God ten einde door haar gezag de booze en geraasmakende taal der boozen te doen verstommen. *Dit is van Jehovah geschied*, zegt hij, alsof hij zeide: gaat heen, gij allen, die mij wilt stooten van den troon, dien ik niet door het toeval, of door wereldsche middelen heb beklommen, maar door de tentoongespreide kracht van God; gaat heen, zeg ik, en strijdt

tegen God. En hij bewijst dit hierdoor, dat allen gedrongen waren te bewonderen hetgeen geschied was, als iets dat ongeloofljk was. Wanneer God nu op eene wondervolle wijze werkt, zoodat het ons begrip te boven gaat, dan moeten zijne kracht en macht hierdoor des te duidelijker voor ons in het licht treden. Wil iemand het nu liever zoo verstaan, [dat David zegt]: hoewel de menschen zich over dit werk verbazen, zoo moet het daarom toch niet verworpen worden, zoo kan hij hierin naar zijn eigen oordeel te werk gaan. Ik voor mij acht het waarschijnlijk, dat David dit woord *wonder* gebruikt, opdat alle hoogmoed des vleesches wijke en plaats make voor God, en niemand meer tegen hem durft murmureeren. In hoever deze dingen nu eigenlijk op Christus toepasselijk zijn, daarover zal bij vers 25 gehandeld worden.

24. *Dit is de dag*, enz. Thans verkondigt hij dat het een gelukkige en heilaanbrengende dag was, toen hij eindelijk als Koning werd aangenomen, en de zalving, door Samuël geschied, door de daad bevestigd werd. Hoewel het nu waar is, dat alle dagen gelijkelijk door God geschapen zijn, noemt David dezen dag toch inzonderheid door God gemaakt, die na zoo langdurige duisternis tot heil der kerk was aangebroken, omdat hij door een zeer gedenkwaardig kenmerk versierd en verheerlijkt werd. Omdat nu de Kerk uit zoo diepe duisternis te voorschijn trad, wekt hij de geloovigen op om zich te verblijden en te verheugen. En hij doet dit opzettelijk, omdat er toen velen waren, die de genade Gods niet kenden of haar minachtten, en de anderen door hunne verkeerde genegenheid voor Saul gehinderd werden, zoodat zij zich niet dan tegen wil en dank aan de heerschappij van David onderwierpen.

25. *Ik bid U*, enz. Omdat het Hebreeuwsche woord *Na* dikwijls een bijwoord van tijd is, hebben velen het hier aldus vertaald: *Ik bid U, red mij thans.* Omdat het woord echter ook dikwijls als bijwoord van verzoek of bede gebruikt wordt, heb ik aan deze beteekenis de voorkeur gegeven, omdat zij in dezen zin zeer goed past. Want ik twijfel niet, of de Heilige Geest heeft door deze veelvuldige herhaling door den mond des Profeten het hart der geloovigen tot een bijzonderen, vurigen ijver in het gebed willen opwekken; hoewel ik er mij niet tegen verzet, zoo iemand den zin in de andere beteekenis wil lezen. Wel is het zeker, dat hier aan het uitverkoren volk een' vorm van gebed is gegeven voor den voorspoed van het koninkrijk van

David, dewijl hiervan het algemeen welzijn afhankelijk was. Nu heeft hij door deze woorden betuigd, dat hij regeerde door Gods bestel, daarna, dat diegenen onwaardig zijn eene plaats in te nemen in de Kerk, die er niet mede instemmen om heil en voorspoed voor zijne regeering te wenschen. In het volgende vers voegt hij er een' bijzonderen wensch aan toe, dien ook de geloovigen behooren te koesteren, nl. dat Hij, daar Hij David tot den bedienaar zijner genade heeft verordineerd, hem nu ook zal *zegenen*. Want diegenen worden gezegd *te komen in den naam des Heeren*, van wie God zich bedient om het heil zijner Kerk te werken, zooals de Profeten en de leeraren, die God verwekt om zijne Kerk te vergaderen, de vorsten en overheden, die Hij onderricht door zijn Heiligen Geest. Nu is dit voor David nog zeer bijzonder waar, omdat hij het type van Christus geweest is, want God heeft gewild, dat zijn volk onder hem en onder zijne opvolgers zou leven tot aan de komst van Christus. Wanneer er nu ook gezegd wordt: *Gezegend zij hij, die daar komt in den naam des Heeren*, kan dit als een woord, of uitroep van blijdschap en gejuich worden beschouwd; omdat echter terstond daarna de zegen der Priesters er bijgevoegd wordt, ben ik veeleer van meening dat het volk aan David de genade en gunst van God toewenscht. Opdat nu de geloovigen zoodanigen wensch des te blijmoediger zouden koesteren, en er door aangemoedigd zouden worden om den hun door God verordineerden Koning aan te nemen, wordt er terstond de belofte bijgevoegd in den persoon der priesters: *Wij zegenen ulieden uit het huis des Heeren*. Nu is het aldus dat gesproken wordt door hen, aan wie het van wege hun ambt was opgedragen om te zegenen, gelijk ook Mozes aan verscheidene plaatsen der Schrift, en voornamelijk in Numeri 6 : 23 geleerd heeft. Maar het is niet zonder reden, dat zij het heil der Kerk samenvoegen met den voorspoed des Koninkrijks, veeleer herinneren zij er aan, dat het volk veilig zijn zal, zoolang dit Koninkrijk voorspoedig is, en dat allen te zamen met hun' Koning gezegend zijn zullen, omdat er een onafscheidelijk verband is tusschen het hoofd en de leden. En daar wij nu weten, dat toen David tot Koning was aangesteld, de grondslagen gelegd zijn van dat eeuwige koninkrijk, hetwelk geopenbaard is bij de komst van Christus, en dat de aardsche troon, waarop Davids opvolgers gezeten waren, de afschaduwing was van het eeuwige koninkrijk, hetwelk aan Christus door God, zijn' Vader, is gegeven, opdat Hij alle macht zou hebben in hemel en op aarde, is er niet aan te twijfelen of de Profeet heeft de geloovigen vermaand om voortdurend te

bidden voor den voorspoed en de bevordering van dit geestelijk koninkrijk. Want het betaamde hun, die onder de oude voorafschaduwingen leefden, om voor David en zijne opvolgers te bidden; maar toen de macht en waardigheid des koninkrijks nedergeworpen waren, betaamde het om met veel grooter en vuriger aandrang God om de wederoprichting er van te bidden. Kortom: alles wat hier gezegd wordt, is toepasselijk op den Persoon van Christus, en hetgeen op duistere wijze afgeschaduwd werd in David is ten volle geopenbaard en verwezenlijkt in Christus. De verkiezing van David is in het geheim geschied, en nadat hij door Samuël tot Koning was gezalfd, werd hij door Saul verworpen en door al de oversten des volks; allen verafschuwden hem, alsof hij duizendmaal den dood had verdiend. Door zoodanigen smaad onteerd zijnde, scheen hij dus geen geschikte en voegzame steen te zijn, waaraan men in het gebouw eene plaats moest geven. Zoodanig was ook de aanvang van het koninkrijk van Christus, die gezonden zijnde door zijn' Vader ter verlossing zijner Kerk, niet slechts gesmaad en veracht werd door de wereld, maar tevens door haar werd gehaat en verafschuwd; en dat niet alleen door het lagere volk, maar ook evenzeer door de overpriesters der Kerk. Nu zou men echter kunnen vragen, hoe de Profeet diegenen bouwlieden noemt, die wel verre van zich eenigerlei moeite te geven om het gebouw te schragen, zich slechts beijverden om het gansch en al af te breken, want wij weten met welk eene woede de Schriftgeleerden en Overpriesters er zich ten tijde van Christus op toegelegd hebben om alle godsvrucht uit te roeien. Het antwoord op deze vraag is gemakkelijk, namelijk dat David slechts het oog had op hunne bedoeling. Want, hoewel Saul en alle zijne raadslieden de verwoesters der Kerk zijn geweest, waren zij ten opzichte van hunne roeping toch bouwlieden. Zoo is ook de Heilige Geest gewoon aan de boozen den eervollen titel, aan hun ambt verbonden, toe te kennen, totdat God hen verwerpt. Wij weten, hoe onder het oude volk [Gods] de priesters soms zeer slechte menschen geweest zijn, toch is hun de eer van hun' titel altijd verbleven, totdat zij van hun ambt ontzet waren. Zoo spreekt ook Jesaja in hoofdstk 42 : 19. Wie is er blind als mijn knecht, en wie is er zot gelijk hij, dien ik gezonden heb? Want hunne bedoeling was wel geheel de orde der Kerk onderst boven te keeren, omdat zij echter tot een gansch ander doel geroepen waren, noemt hij hen dienstknechten Gods en door Hem gezondenen. Zoo ook matigt heden ten dage de Paus met geheel zijne stinkende geestelijkheid zich wel den titel aan van

Priester, maar zij zijn er niet minder openbare vijanden van Christus om. Hieruit volgt, dat zij niets minder dan wettige dienstknechten Gods zijn, en het zal hun tot des te grooter veroordeeling strekken dat zij de plaats van Herders bekleedende, de schapen verstrooien en verderven. Hoewel er nu een groot verschil is tusschen hen en de Levitische Priesters, is er, voor zoo veel het gewone gezag bij hen berust, geen bezwaar er hun ook den titel van toe te kennen, mits zij het schandelijke hunner tyrannie er niet achter zoeken te verschuilen. Want, als de bloote titel zou volstaan om eerbied te verkrijgen, dan zou Christus hebben moeten zwijgen, toen de Overpriesters zijne leer verwierpen. Veeleer toont ons deze Schriftuurplaats, dat zij, aan wie het ambt is toevertrouwd om de Kerk te regeeren, maar al te dikwijls zeer slechte werklieden zijn. In den geest noemt David hen bouwlieden, die gepoogd hebben den Zone Gods, en met Hem, het heil der geheele Kerk te verderven, hen, die den dienst van God hebben vervalscht, den geheelen godsdienst hebben verdorven, en den Tempel Gods hebben ontheiligd. Indien men dus zonder onderscheid allen moet hooren, die met het gewone gezag zijn bekleed, zoo zwijge dan Christus, want het gebeurt dikwijls, dat zijne ergste vijanden zich onder het masker van herders schuil houden. Hier zien wij hoe sterk en ondoordringbaar het schild is, waarmede de Heilige Geest ons voorziet tegen de ijdele grootspraak der Roomsche geestelijkheid. Voorzeker! zij bezitten den naam van „bouwlieden; maar zoo *zij* Christus verwerpen, moeten *wij* Hem daarom verloochenen? Veeleer behooren wij hunne raadsbesluiten onder onze voeten te vertreden en eerbied te betoonen voor dien kostelijken steen, waarop onze zaligheid gegrond is. Want, als er gezegd wordt, dat hij *tot een hoofd des hoeks is geworden*, dan moet men door deze woorden verstaan, dat Hij het ware fondament is der Kerk, die het gansche gebouw draagt, omdat het een vereischte is, dat de grootste vastigheid van een gebouw in de hoeken gelegen is. Want het vernuftige bedenksel van Augustinus wil mij niet behagen, waar hij zegt, dat Christus de hoeksteen is, omdat Hij Joden en Heidenen heeft saamgevoegd, zoo als de hoek twee verschillende muren samenvoegt. Daarna dringt David (gelijk ik reeds gezegd heb) er door vele woorden op aan, dat het verkeerd is om het koninkrijk van Christus te beoordeelen naar de schatting en het gevoelen der menschen, omdat het in weerwil van den tegenstand van geheel de wereld op wondervolle wijze door de verborgene kracht Gods is opgericht. Intusschen moeten wij ons herinneren dat hetgeen aan den Persoon van

Christus is geschied ook tot aan het einde der wereld in zijn koninkrijk gezien zal worden. Toen Christus op aarde omwandelde, hebben de waardigheidsbekleeders in de Kerk Hem veracht; en heden ten dage strijden zij, die zich de opvolgers noemen van Petrus en van Paulus — hoewel zij volkomen gelijk zijn aan Annas en Kajafas — naar de wijze der reuzen tegen het Evangelie en den Heiligen Geest. En toch moeten wij door dien woedenden opstand niet ontroerd worden, maar ootmoedig de wondere macht Gods aanbidden, die de verkeerde oordeelvellingen der wereld heeft te niet gedaan. Want, indien ons kleine verstand de wijze van werken kon begrijpen, waardoor God zijne Kerk bewaard heeft, dan zou hier van geen wonder worden gesproken. Hieruit leeren wij, dat zijne wijze van werken voor ons onbegrijpelijk is, en dat alle menschelijk verstand hier voor te kort schiet. Nu vraagt men echter, of het dan noodig is, dat Christus door de bouwlieden wordt verworpen. En voorzeker zou het wel zeer slecht gaan met de Kerk, indien zij nooit andere leeraren had, dan hen, die de doodvijanden zijn van haar welvaren. En als de Apostel Paulus zich een' bouwmeester noemt (1 Cor. 3 : 10), dan leert hij, dat dit ambt aan alle Apostelen gemeen is. Ik antwoord dus, dat allen, die met gezag zijn bekleed in de Kerk, niet tot altijddurende verblindheid zijn veroordeeld, maar de Heilige Geest neemt dit struikelblok weg, waardoor anders velen op hun' weg gehinderd en opgehouden zouden worden, als zij zien, dat de naam van Christus voor den glans der wereld zou verbleeken en er als door bedekt zou worden. Omdat God dus, ten einde zijne heerlijkheid te schitterender te doen uitblinken, aan Satan den teugel viert, zoodat zij, die macht en gezag hebben in de Kerk, Christus verwerpen, beveelt de Heilige Geest ons goedsmoeds te zijn en de verkeerde oordeelvellingen der wereld verachtende, met allen eerbied den Koning te ontvangen, dien Hij voor ons verordineerd heeft. Wij weten, dat de bouwlieden in den beginne getracht hebben het koninkrijk van Christus te verstoren. Hetzelfde is ook geschied in onzen tijd; want zij, aan wie de last was gegeven de Kerk te regeeren, hebben door alle mogelijke middelen beproefd het rijk van Christus omver te werpen, en ook heden stellen zij daartoe nog alles in het werk. Maar als wij ons deze profetie herinneren, dan is het er zóó ver van daan, dat ons geloof aan het wankelen wordt gebracht, dat het juist al meer en meer bevestigd en gefondeerd zal worden. Want hieruit blijkt nog duidelijker, dat Christus niet heerscht naar den raad en den wil der menschen, en van geene aardsche macht omringd is, gelijk Hij ook door

geene aardsche middelen ten troon is verheven. Indien intusschen de bouwlieden hun plicht doen om goed te bouwen, dan zal de boosheid van hen, die zich voor het heilige gebouw niet geschikt willen laten maken, nog des te minder te verontschuldigen zijn. En voorts: telkenmale als wij door zoodanige verzoeking worden aangevallen, moeten wij ons herinneren, dat het niet redelijk of billijk is, dat de Kerk bestuurd worde op eene wijze, die wij kunnen begrijpen, maar dat die regeering of dat bestuur, voor ons verborgen is, want hetgeen op wonderbaarlijke wijze geschiedt, kan door ons niet begrepen worden. Hetgeen nu volgt, dat: Deze dag door den Heere gemaakt is, geeft ons te verstaan, dat overal diepe duisternis heerscht. totdat Christus, de Zon der Gerechtigheid, ons verlicht met zijn Evangelie. Wij worden er ook op gewezen, dat dit werk aan God wordt toegeschreven, opdat de menschen het niet aan hunne eigene vlijt of inspanning zouden toeschrijven. De opwekking tot blijdschap die onmiddelijk volgt, heeft de strekking, dat wij voor de woede onzer vijanden niet moeten terugwijken, en ons de blijdschap, die Christus heeft geschonken, door hen niet moeten laten ontrooven. Want daar al onze gelukzaligheid hieruit voortvloeit, is het niet te verwonderen, dat wij, al is het ook dat de boozen sidderen van spijt en woede, ons verheffen tot eene hooge en onuitsprekelijke vreugde, waarbij alle smart en beproeving in het niet verzinken. Het gebed, dat nu volgt, werd algemeen onder het volk gebruikt, voordat Christus op aarde kwam, ja zelfs werd het door de kleine kinderen gebeden, gelijk wij weten, dat de Evangelisten verhalen, dat Christus met deze woorden ontvangen is geworden. Er is ook niet aan te twijfelen, of God heeft toen de profetie willen bevestigen, die Hij door den mond van David heeft uitgesproken. Ja meer, deze uitroep toont duidelijk aan, dat deze verklaring, waar de Joden heden ten dage zoo heftig tegen uitvaren, toen door allen aangenomen werd, waarom hunne hardnekkigheid en boosheid ook nog zoo veel te minder zijn te verontschuldigen. Want ik klaag hunne stompzinnigheid niet aan, omdat zij zich zelven en anderen met de nevelen der onwetendheid omhullen En daar de Joden ook te midden van hun' ondergang en treurige verwoesting niet opgehouden hebben dit gebed te bidden, zoo behoort hunne volharding ons moed in te boezemen. Zij bezaten toen geenerlei waardigheid des koninkrijks meer, geen naam, dan bij God, en toch hebben zij in dien treurigen, ellendigen toestand een vorm des gebeds behouden, die hun eens door den Heiligen Geest was voorgeschreven. En hoewel nu heden ten dage de Kerk

droevig verscheurd is, zoo laat ons toch door dit voorbeeld, leeren, kloekmoedig om hare wederoprichting te bidden. Daarenboven wordt ons ook in deze woorden geleerd, dat het koninkrijk van Christus niet steunt *op*, noch bevorderd wordt *door*, den ijver of de bekwaamheid der menschen, maar dat dit het werk is van God alleen, want den geloovigen wordt geleerd, dat zij alleen tot zijn' zegen de toevlucht moeten nemen. En ook de herhaling der woorden, waarin, gelijk wij reeds gezegd hebben, eene groote kracht ligt, wekt ons op uit onze vadsigheid, om ons met vurigen ijver tot dit gebed te begeven. Wel is waar, God zou uit zich zelven het koninkrijk zijns Zoons kunnen oprichten en in stand houden, zonder dat Hem iemand hierom vraagt of bidt; maar het is niet zonder reden, dat deze plicht ons opgelegd is, omdat de geloovigen zich met niets beters kunnen bezig houden, dan met voortdurend zijne eer en heerlijkheid te begeeren.

27. Jehovah is God, en Hij heeft ons verlicht. Bindt het lam met touwen tot aan de hoornen van het altaar. 28. Gij zijt mijn God, daarom zal ik U loven: Gij zijt mijn God, ik zal U verhoogen. 29. Looft Jehovah, want Hij is goed, want zijne goedertierenheid is in der eeuwigheid.

27. *Jehovah is God.* Hij bevestigt hetgeen hij te voren gezegd heeft, nl. dat God, na zich ontfermd te hebben over zijne Kerk, en de duisternis te hebben verdreven, het licht zijner genade heeft doen schijnen toen David den troon beklom, want dit was eene toebereiding voor de verlossing, die men in Christus had te hopen. Hij herhaalt ook dat God de Oorsprong en Werker was van het heil, waarop men zoo weinig had gehoopt, en dat Hij door de daad getoond heeft waarlijk God te zijn. Want terwijl de geloovigen van wege den verwarden toestand der Kerk den moed bijna hadden verloren, en de boozen zich inbeeldden, dat het met het geslacht van Abraham gedaan was, en ook God zich eenigszins verborgen hield, begeeft hij zich wederom tot dankzegging. En daar de geloovigen onder de bedeeling der Wet, Gode geene plechtige dankzegging toebrachten zonder ook tegelijk offeranden te brengen, beveelt hij, dat *het offer met touwen aan de hoornen des altaars gebonden zou worden.* Want wij weten dat David, een ijverig waarnemer der Wet

zijnde, de ceremoniën niet gering geacht heeft, die door God verordineerd waren; hoewel hij altijd het oog op het voornaamste doel gericht hield, nl. dat hij door de hulp dezer eerste beginselen, Gode op geestelijke wijze diende. Heden, nu de schaduwen der wet voorbij zijn gegaan, blijft ons slechts over Gode dankzegging toe te brengen door Christus, die Hij heiligt door zijne reinheid, opdat wij van dezen dienst der godsvrucht niet teruggehouden worden door de onreinheid van ons vleesch. En dat David zijne gedachten op den lof Gods gericht heeft, blijkt duidelijk uit het volgende vers, waar hij belooft dat hij den naam Gods zal prijzen, omdat hij ervaren heeft, dat Hij zijn God is, dat is: dat hij wezenlijk en inderdaad bevonden heeft, dat hij van zijne hand immer en altijd hulp en heil kon verwachten.

PSALM 119.

INHOUD: Het zijn velerlei zaken, waarover in dezen Psalm gesproken wordt, en daarom is het moeielijk een kort begrip van den inhoud te geven. Wij kunnen echter opmerken, dat voornamelijk op twee punten de aandacht gericht wordt, want de Profeet vermaant de kinderen Gods om godsvrucht te beoefenen, en naar heiligheid van leven te streven, en daarna geeft hij ook den regel en de ware manier aan van God te aanbidden, nl. dat de geloovigen zich van ganscher harte toeleggen op de overdenking der Wet. Omdat hij hier echter zeer dikwijls beloften mede inlascht, waardoor hij de geloovigen aanmoedigt om rechtvaardig en godzalig te leven, voegt hij er ook klachten bij over de goddelooze minachting der Wet, opdat zij zich niet door booze voorbeelden zouden verontreinigen. Kortom, men zal dikwijls een' overgang zien van de eene leerstelling op de andere; maar er is geen onderwerp, dat hij voortdurend en onafgebroken behandelt. Het zal dus het beste wezen om ieder punt op zijne eigene plaats na te gaan en te bespreken.

ALEPH.

1. Welgelukzalig zijn zij, die oprecht zijn van weg,
die in de Wet van Jehovah gaan. 2. Welgelukzalig

zijn zij, die zijne getuigenissen onderhouden, en die Hem van ganscher harte zoeken. 3. Voorzeker! zij die in zijne wegen wandelen, bedrijven geen onrecht. 4. Gij hebt geboden, dat men uwe bevelen zeer bewaren zal. 5. Och, dat mijne wegen gericht werden, om uwe inzettingen te bewaren! 6. Dan zou ik niet beschaamd worden, wanneer ik merken zou op al uwe geboden. 7. Ik zal U loven in oprechtheid des harten, als ik de rechten uwer gerechtigheid geleerd zal hebben. 8. Ik zal uwe inzettingen bewaren, verlaat mij niet al te zeer.

Sommigen noemen dezen Psalm de Octaafpsalm, omdat hij verdeeld is in strophen van acht verzen, en elk vers van iedere strophe met dezelfde letter begint, naar de volgorde van het alphabeth. Dat dit ten doel had het geheugen te hulp te komen, is uit de zaak zelve gemakkelijk af te leiden, want de Psalm bevat eene leer, die de kinderen Gods voortdurend behooren te overdenken. Om dit nu voor zijne lezers minder bezwaarlijk te maken, heeft de Profeet elk achttal verzen met dezelfde letter van het alphabet gemerkt, in dier voege dat elk vers met dezelfde letter aanvangt, waardoor dus elke verontschuldiging van onwetendheid wordt afgesneden, zelfs voor hen, die traag en onverschillig zijn. Hoewel zich dit nu niet uitstrekt tot hen, die den Psalm in de Latijnsche taal lezen, moeten wij toch vasthouden aan dit beginsel, dat hier eene leer wordt voorgesteld, waarin alle de kinderen Gods zich behooren te oefenen, en die zij van buiten moeten leeren, opdat zij er volkomen vertrouwd mede zijn zullen. Wat betreft den auteur, hieromtrent kan ik niets met zekerheid vaststellen, want men kan er met geenerlei zekerheid of waarschijnlijkheid naar gissen. Ook volgens de verklaring van alle uitleggers kan niets met zekerheid gezegd worden. Dewijl David echter in dit opzicht boven al de anderen heeft uitgemunt, zal ik er geen bezwaar in zien hier en daar zijn' naam te noemen. Wij moeten ook het een en ander opmerken omtrent de woorden, die hier dikwijls herhaald worden. Over het woord *Thorah* zal ik niet spreken, want hoewel het afgeleid is van het werkwoord *Onderwijzen*, wordt het toch overal in de beteekenis genomen van de *Wet*. Sommige Hebreeuwsche

geleerden zeggen, dat *chôkim* de ceremoniën beteekenen, die door God verordineerd zijn, waarvoor ook wel eenige redenen bestaan; zij denken dat het woord *Pekoedim* geboden beteekent, die betrekking hebben op natuurlijke rechtvaardigheid. Het woord *Mishpatim* beteekent ongetwijfeld *Geboden*, hetgeen blijkt uit de afleiding van het woord. De Hebreën nemen het woord *Edôth* voor de leer der Wet, maar binnen zekere grenzen, nl. opdat wij weten, dat hierin begrepen is op wat wijze God een verbond sluit met zijn volk. De reden, waarom de geboden der Wet *oordeelen* of *gerechtigheden* worden genoemd, is genoegzaam bekend, nl. opdat wij zouden weten, dat God niets geboden heeft dan hetgeen recht is, en vervolgens, dat de menschen geen anderen regel van volmaakte heiligheid moeten zoeken, dan die welke gelegen is in hun leven in te richten in gehoorzaamheid aan de Wet. Het is in schier gelijken zin dat zij *De wegen des Heeren* worden genoemd, opdat allen, die getrouw de leiding der Wet blijven volgen, er zeker van zullen zijn, dat zij geen gevaar loopen van te dwalen. Dewijl echter alle soorten van wetten of verordeningen, hetzij van God of van Koningen *Chôkim* genoemd worden, en gelijk wij in verscheidene Schriftuurplaatsen kunnen zien, dat ook het woord *Pekoedim* tot verschillende soorten uitgestrekt wordt, wordt de moeielijkheid omtrent de bovenvermelde fijne onderscheiding weggenomen. Wat nu dezen Psalm betreft, men zal door het verband van den tekst kunnen bespeuren, dat al deze uitdrukkingen eene gelijke beteekenis hebben. Ten einde meer eerbied in te boezemen voor de Wet, geeft de Profeet haar verschillende eerenamen, terwijl hij ons toch altijd dezelfde leer op het harte bindt. En nu kom ik tot de woorden zelven.

1. *Welgelukzalig zijn zij die oprecht zijn in hun weg.* Wij hebben hier dezelfde uitspraak, die wij bij het begin van het Boek hebben aangetroffen. Want, terwijl de menschen, natuurlijkerwijze allen begeeren gelukkig te zijn, is het er toch verre vandaan, dat zij naar de gelukzaligheid streven door den rechten weg te volgen, daar zij er moedwillig de voorkeur aan geven om tot hun eigen verderf op bijpaden af te dwalen. Zoodanige dierlijke stompzinnigheid en moedwillige verblinding wordt dus volkomen terecht door den Heiligen Geest gelaakt. Wat den zin der woorden betreft, die is duidelijk genoeg, indien de menschen slechts niet door hunne booze lusten op een' tegenovergestelden weg gevoerd werden. Want omdat iedereen zich inbeeldt, dat, hoe verder hij van God afwijkt, hoe gelukkiger hij zijn zal, verwerpen allen, alsof het eene fabel ware, hetgeen de

Heilige Geest zegt omtrent ware godsvrucht en den dienst van God, en zoo zal er nauwelijks één zijn op de honderd, die deze leer van harte aanneemt. Het woord *Weg* wordt hier gebruikt voor de wijze van leven, of wel den loop van het leven. Zoo noemt hij diegenen oprecht in hun' weg, die eene ongeveinsde begeerte hebben om de gerechtigheid te volgen, en zich dit ten doel stellen in hun leven. In het tweede lid toont hij duidelijker het middel aan om een goed en heilig leven te leiden, nl. door *in de Wet des Heeren te wandelen.* Want, als iemand naar zijn eigen goeddunken wil wandelen, zal hij voorzeker dwalen, en daarom zal hij, al zou de gansche wereld hem ook toejuichen, zich slechts nutteloos vermoeien. Nu zou men echter kunnen vragen, of de Profeet dan alle hoop van gelukkig te zijn ontzegt aan hen, die God niet volmaaktelijk dienen, want dan zouden alleen de Engelen gelukzalig zijn, daar een volkomen en volmaakt waarnemen van de Wet op aarde niet wordt gevonden. De beantwoording dezer vraag is gemakkelijk, want als er oprechtheid van de kinderen Gods wordt geëischt, dan neemt men hiermede de vrije genade en vergeving niet weg, in welke alleen hun heil en welzijn is gelegen. De dienstknechten Gods zijn dus in dier voege gelukzalig, dat zij toch altijd de toevlucht moeten nemen tot Gods ontferming, omdat hunne oprechtheid toch slechts half is. In dien zin wordt dus gezegd, dat zij, die getrouw de Wet waarnemen, gelukzalig zijn, en ook is daarmede het woord bewaarheid, dat diegenen welgelukzalig zijn, aan wie God de ongerechtigheid niet toerekent. (Ps. 32 : 2). In het tweede vers bevestigt hij nog verder deze zelfde leer door welgelukzalig te noemen niet degenen, die wijs zijn in hun eigen oordeel, of voor zichzelven eene eigene heiligheid hebben uitgedacht, maar wèl diegenen, die zich wijden aan Gods verbond en aan de leer zijner wet. En voorts: opdat wij weten, dat God zich niet tevreden stelt met oogendienst, eischt Hij tevens eene oprechte genegenheid des harten. En voorzeker! daar God alleen de bevoegde Rechter is van ons leven, zou het ook niet volstaan dat wij Hem gehoorzamen met onze voeten en handen, indien de waarheid in ons hart daarbij niet de eerste en voornaamste plaats inneemt.

3. *Voorzeker! zij die in zijne wegen wandelen,* enz. Hoewel hij niets schijnt te zeggen dat niet algemeen bekend is en dat niet door iedereen wordt toegestemd, nl. dat zij, die God als hun' Leidsman volgen, niet zondigen, zoo is deze wenk of waarschuwing toch noodig, en wel om tweeërlei redenen, nl. opdat

wij leeren geheel ons leven door God te laten besturen, en vervolgens, opdat wij met des te meer oplettendheid luisteren naar zijne leer. Allen erkennen wel, dat zij, die zich Gode onderwerpen en Hem gehoorzaaam zijn, buiten gevaar zijn van af te dwalen, maar toch volgt ieder zijne neiging om op doolwegen te gaan. En toont deze booze neiging of vermetelheid niet volkomen duidelijk, dat zij hunne eigene bedenkselen hooger stellen dan de volkomen zekere Wet van God? En zal niet zoodra iemand valt, door hem als verontschuldiging worden aangevoerd, dat hem dit bij ongeluk of door onachtzaamheid is overkomen? Alsof nooit iemand willens en wetens heeft gezondigd, en alsof de Wet Gods die een middel biedt tegen alle zonde, omdat zij al onze bedorvene lusten in toom houdt, ook niet wijsheid genoeg mededeelde om ons op onze hoede te doen zijn! Daarom verklaart de Profeet met volle recht, dat allen, die onderwezen zijn in de Wet Gods, geene onwetendheid kunnen voorwenden, omdat zij willens blind zijn; want, als zij behoorlijk acht gaven op de stemme Gods, dan zouden zij tegen alle listen des Satans gewapend zijn. En ten einde hen nu ook vrees en ontzag in te boezemen, zegt hij in het vierde vers, dat het waarnemen der Wet stipt en streng door God wordt geëischt. Hieruit volgt, dat de veronachtzaming er van niet ongestraft zal blijven. En door tot God in den tweeden persoon te spreken, stelt hij Hem zich als Rechter voor oogen.

5. *Och! dat mijne wegen gericht werden!* enz. Omdat het Hebreeuwsche woord *Coen* soms de beteekenis heeft van *vestigen,* zou het kunnen schijnen, dat de Profeet de kracht tot volharding voor zich begeert; ik geef er echter de voorkeur aan om het hier door het woord *richten,* of leiden, te vertalen, want, ofschoon God ons openlijk onderwijst in zijne Wet, is toch ons verstand zóó beneveld, en de ongehoorzaamheid van ons hart zóó groot, dat wij er ieder oogenblik behoefte aan hebben om door zijn' Geest te worden geleid en bestuurd. Daarom moet dit onze vurigste begeerte zijn om niet wijs te willen wezen boven hetgeen in de Wet Gods is geschreven, en een gehoorzaam, volgzaam hart te hebben. Daarna voegt hij er bij, dat zoo iemand acht geeft op Gods Wet, hij niet behoeft te vreezen, dat hij van eenigerlei daad of voornemen berouw zal hebben. Door het woord *Merken,* of acht geven, geeft hij te kennen, dat wij niet naar onze eigene raadslagen of bedenkselen moeten luisteren om te weten wat wij te doen hebben, maar dat het voor ons vast moet staan, dat zij, die noch ter rechterzijde noch ter linkerzijde

afwijken van Gods geboden, zich op den rechten weg bevinden. En hoewel zij, die met eerbied acht geven op Gods Wet, door de meeste menschen veroordeeld worden, zegt de Profeet evenwel, *dat zij niet beschaamd zullen worden*, omdat het hun genoeg is, dat zij voor God en de Engelen en voor de gansche vergadering in niets schuldig bevonden zullen worden, want, zoo zij van de meening der wereld afhankelijk waren, zouden zij ieder oogenblik wankelen. Nu zegt hij: *Op al uwe geboden*, omdat bij zoo vele listen en valstrikken van Satan, zoo diepe duisternis, en eene zoo groote stompzinnigheid onzerzijds, geene gewone of geringe waakzaamheid vereischt wordt om op onze hoede te zijn, indien wij overal en in alles zonder schuld willen bevonden worden. Daarom moeten wij er naar streven om bij al onze daden de Wet voor oogen te houden ten einde ons voor struikelen te behoeden.

7. *Ik zal U loven in oprechtheid des harten*, enz. Hij verklaart dat het een bijzonder voorrecht van God is, zoo iemand zich de Wet ten nutte maakt, want hij stelt deze lofzegging voor een teeken, als of hij zeide: Heere, Gij zult mij eene onvergelijkelijke weldaad bewijzen, zoo Gij mij onderwijst in uwe Wet. Hieruit volgt, dat er niets begeerlijker is in het leven, en gave God, dat wij hier gansch en al van overtuigd waren! Want, terwijl wij niets dat aangenaam is voor het vleesch vergeten of voorbijzien, wanneer wij ijverig uitzien naar hetgeen wij denken dat nuttig of voordeelig voor ons is, geven wij geen acht op hetgeen het voornaamste voor ons zou moeten wezen. *De rechten uwer gerechtigheid.* Dezen zijn zooveel als geboden, die eene volmaakte gerechtigheid in zich bevatten, en zoo looft de Profeet de Wet Gods van wege de volmaaktheid harer leer. En voorts wordt ons nog geleerd, dat niemand God met eene reine genegenheid des harten looft, dan hij, die in zijne school geleerd heeft zijn leven in te richten in gehoorzaamheid aan Hem; want het is een al te koude geveinsdheid om God te loven met onze tong, indien wij Hem onteeren door ons leven. Het is dus terecht, dat de Profeet het als eene vrucht der ware godsvrucht voorstelt, dat wij God zonder eenige geveinsdheid loven.

8. *Ik zal uwe inzettingen bewaren*, enz. In de eerste plaats betuigt hij, dat hij gezind is de Wet Gods te houden; daar hij zich echter van zijne eigene zwakheid bewust is, voegt hij er een gebed aan toe, dat hij niet van de genade Gods ontbloot moge wezen. Dit woord *Verlaten* kan echter in tweeërlei zin

genomen worden, nl. òf dat God zijn Geest wegneemt, òf dat Hij toelaat, dat de zijnen bezocht worden door tegenspoed, alsof Hij zich van hen had verwijderd. Deze laatste verklaring is hier het meest gepast van wege de bijgevoegde uitdrukking *Al te zeer*, of al te ver. Want de Profeet vraagt niet, dat zijn leven nooit of in niets beproefd zal worden, maar hij vreest te zullen bezwijken, zoo de beproeving van al te langen duur is, en daarom vraagt hij, dat zijne zwakheid hem vergeven zal worden. Dit is alzoo de korte inhoud van zijn gebed: O God, Gij ziet van welke gezindheid ik ben, maar daar ik een mensch ben, zoo verberg niet al te lang de teekenen uwer gunst voor mij, en vertoef niet al te zeer om mij te hulp te komen, opdat ik niet denke door U verlaten te zijn, en mij alzoo van den rechten weg der godsvrucht afwende.

BETH.

9. Waarmede zal de jongeling zijn pad zuiveren?
Door op uw woord acht te geven. 10. Ik heb U
met mijn geheele hart gezocht, laat mij van uwe geboden
niet afdwalen. 11. Ik heb uwe rede in mijn hart
verborgen, op dat ik tegen U niet zondigen zou.
12. Jehovah! Gij zijt gezegend, leer mij uw inzettingen.
13. Ik heb met mijne lippen verteld al de rechten
uws monds. 14. Ik heb mij in den weg uwer ge-
tuigenissen evenzeer verlustigd als in allen rijkdom.
15. Ik zal uwe bevelen overdenken, en op uwe paden
letten. 16. Ik zal mij vermaken in uwe inzettingen,
ik zal uwe woorden niet vergeten.

9. *Waarmede zal de jongeling zijn pad zuiveren?* Hij herhaalt met andere woorden hetgeen hij te voren gezegd heeft, nl. dat, hoe de menschen zich omtrent hunne daden en handelingen ook vleien, er in hun leven toch niets reins wordt gevonden, voordat zij zich van ganscher harte aan het Woord Gods hebben gegeven. En om des te sterker indruk teweeg te brengen, stelt hij bij name de kinderen of jongelingen als voorbeeld. Want, door inzonderheid dezen te noemen, viert hij den teugel niet aan de volwassenen of aan de ouden van dagen, alsof dezen wel in

staat waren hun leven te regelen, en hunne eigene wijsheid hun ten wet ware, maar omdat de mensch in zijne jeugd als op een' kruisweg geplaatst is, waar hij kiezen kan welke levenswijze hij zal volgen, geeft hij te kennen, dat wanneer iemand bij zich zelven overweegt, hoe hij zijn leven zal inrichten, geen raad hem nuttig of dienstig kan zijn dan alleen deze, dat hij de Wet Gods tot zijne leermeesteres en leidsvrouw aanneemt. Hierdoor spoort de Profeet de menschen aan om reeds vroeg hunne zeden en gewoonten te vormen en te regelen, en dit niet uit te stellen, gelijk ook Salomo zegt: Gedenk aan uwen Schepper in de dagen uwer jongelingschap; eer dat de dagen uwer benauwdheid komen en de jaren, die u ten moeite en verdriet zullen zijn (Prediker 12 : 1). En voorzeker zien wij, dat zij, die dit van dag tot dag uitstellen, zich verharden in hunne ondeugden, zoodat het wel zeer laat is om te trachten er zich van te verbeteren, als zij tot rijpen leeftijd zijn gekomen. Er is nog eene andere reden, nl. dat de jongelieden, wier hartstochten heviger en meer opbruischend zijn, als het ware een dubbelen breidel noodig hebben, en hoe minder matiging zij in zich zelven hebben, hoe noodzakelijker het is hunne hartstochten in toom te houden. Daarom is het niet ten onrechte, dat de Profeet hen inzonderheid vermaant de Wet te onderhouden. Nu moet men hier uit het grootere besluiten tot het kleinere; want als de Wet des Heeren zoodanige kracht heeft om de onstuimige hartstochten der jeugd te breidelen, zoodat zij hen, die haar houden, rein en onbevlekt doet blijven, dan is er niet aan te twijfelen, dat zij ook een kostelijk middel zal wezen om van zonde en ondeugden te genezen, als de rijpheid des ouderdoms daar is en de begeerlijkheden minder heftig zijn geworden. Dat er dus eene zoo schrikkelijke uitgieting der ongerechtigheid is in de wereld, is daaraan te wijten, dat allen zich behagen in hunne onreinheid, en meer gehoor geven aan hunne neigingen en booze lusten dan aan de hemelsche leer; want de ijverigste en getrouwste wacht, die wij over ons zelven kunnen houden, is dat wij doen naar Gods Woord; maar sommigen, die wijs zijn in hunne eigene oogen, werpen zich in de strikken ven Satan, en wederom anderen volharden in hun ellendig en zondig leven, omdat zij aan hunne traagheid toegeven.

10. *Ik heb U met mijn geheele hart gezocht.* Hoewel de Profeet zegt waarlijk oprecht van hart te zijn, smeekt hij toch om de hulpe Gods, opdat hij niet zou struikelen. Doch hij roemt hier niet alsof hij er door zijne eigene wijsheid toe was gekomen om

God te zoeken, maar de genade lovende, die hij heeft ontvangen, streeft hij tegelijkertijd naar standvastigheid en volharding. Het is dus eene dwaasheid dat de Papisten deze en dergelijke Schrifttuurplaatsen gebruiken om er mede te bewijzen, dat de heiligen door hun' vrijen wil de genade des Heiligen Geestes zijn voorgekomen, en daarna door zijne hulpe worden bijgestaan. Want de Profeet houdt hier geene deeling tusschen God en zichzelven, veeleer bidt hij, dat God zijn werk aan hem zal voleinden, gelijk ons ook overal geleerd wordt aan God zijne eigene weldaden voor te houden, totdat Hij ze tot volkomenheid zal hebben gebracht. Intusschen is het ons wettig en geoorloofd te bidden, dat God zijne hand tot ons zal uitstrekken, als hij ziet, dat wij geen grooter begeerte koesteren in ons hart dan om te doen hetgeen recht is. En gelijk God ons opheft tot de hoop en het vertrouwen om Hem om de genade der volharding te bidden, wanneer Hij eene rechte neiging in ons werkt, zoo wekt Hij ons ook op voor de toekomst om niet traag en zorgeloos te zijn, als soldaten, die hun' diensttijd volbracht hebben, maar dat wij Hem bidden om ons telken stonde te leiden en te besturen door zijn Geest der wijsheid, en ons te versterken door den Geest der kracht. Want David stelt ons hier door zijn voorbeeld ten regel, dat naarmate een iegelijk gevoelt door God ondersteund te zijn, hij door des te grooter ijver gedrongen zal worden om nog verder zijne hulpe te begeeren en er om te vragen, want, zoo zijne hand ons niet weerhoudt, zullen wij terstond in dwaling vervallen, hetgeen nog duidelijker wordt uitgedrukt door het Hebreeuwsche werkwoord *Tashgéni* omdat het overgankelijk is, en zooveel beteekent als *misleiden.* Niet dat ik door de beteekenis van dit werkwoord zou willen trachten te bewijzen, dat God ons inwendig tot zonde beweegt, maar opdat de lezers zouden weten, dat onze neiging om te zondigen zoo sterk is, dat wij vallen, zoodra God zijne hand van ons aftrekt. Wij worden door deze Schriftuurplaats tevens gewaarschuwd, dat zoo men ook maar in het minste of geringste afwijkt van Gods geboden, men ook terstond van den rechten weg is afgedwaald.

11. *Ik heb uwe rede in mijn hart verborgen.* Daar deze Psalm voor geen bijzonder gebruik bestemd was, moeten wij er aan denken, dat telkenmale wanneer David ons zijn eigen voorbeeld voorhoudt, ons onder dit type getoond wordt wat wij te doen hebben. Nu zegt hij hier, dat wij dan goed toegerust zullen zijn om tegen de listen van Satan te waken, als de Wet Gods diep ingeworteld is in ons hart; want indien zij niet aldus ons

hart in bezit heeft, zullen wij gemakkelijk vallen. Want evenals degenen, die niets weten dan hetgeen zij in een schetsboek hebben gelezen, terstond hunne onwetendheid toonen, zoodra zij het boek niet meer voor hunne oogen hebben, zoo zullen wij, indien wij ons niet gansch en al van de leere Gods doordrongen hebben, zeer gemakkelijk door Satan overvallen worden en in zijne strikken verward raken. Wij zullen dus het best gewapend zijn, als wij de Wet Gods niet maar even geproefd en gesmaakt hebben, of haar slechts oppervlakkig lezen, maar haar diep in ons hart opnemen. Intusschen worden wij er opnieuw op gewezen, dat, welke hooge meening de menschen ook omtrent hunne eigene wijsheid ook mogen koesteren, zij toch van alle gezond verstand ontbloot zijn, als zij God niet tot Leermeester hebben.

12. *Jehovah, Gij zijt gezegend.* Hoewel de Profeet zoover gevorderd is, dat hij niet slechts een van Gods discipelen was, maar ook een openbaar leeraar der Kerk, zoo weet hij toch, dat hij evenals de verst gevorderden, toch nog altijd en tot aan het einde zijns levens in de leerschool is, en daarom laat hij niet af om den Geest der wijsheid te vragen. Ook toont ons deze Schriftuurplaats in het algemeen, dat, hoewel de Wet Gods steeds voor onze oogen is, ons gezichtsvermogen toch niet scherp genoeg is om het licht te zien, dat er in geopenbaard wordt, voordat God ons door den Geest des oordeels en des verstands heeft verlicht. En de reden waarom zoo velen bij het heldere licht der leer toch nog blind zijn, is, dat zij op hun eigen verstand vertrouwende, de innerlijke verlichting des Heiligen Geestes minachten. In de tweede plaats moeten wij leeren, dat geen sterfelijk mensch zulk een diep en doordringend verstand heeft, dat hij niet altijd nog zou noodig hebben te leeren. Want, indien de Profeet, aan wien God zulk een eervol ambt heeft toevertrouwd, betuigt, dat hij nog maar een der discipelen is, aan welk eene traagheid staan wij dan niet schuldig, wij, die zoo ver bij hem ten achteren zijn, als wij ons niet beijveren om voortdurend onze kennis te vermeerderen. En voorts: om te verkrijgen hetgeen waar hij om vraagt, pleit hij niet op zijne eigene verdiensten, maar wel op Gods eigene eer en heerlijkheid. Want, door het gebruik van deze inleiding: Jehovah, Gij zijt gezegend, verklaart hij de stellige en gewisse hoop te hebben van verhoord te zullen worden, omdat God van wege zijne goedheid, rechtvaardigheid en onbegrijpelijke barmhartigheid waardig is geloofd en geprezen te worden.

13. *Ik heb met mijne lippen verteld*, enz. Hij betuigt, dat hij niet slechts de Wet Gods in zijn hart heeft bewaard, maar dat hij er naar gestreefd heeft vele andere discipelen onder de gehoorzaamheid Gods te brengen Op zichzelve genomen zou het wel eene zeer onbeduidende zaak zijn om slechts over de Wet Gods te spreken, gelijk wij zien, dat de geveinsden veel en dikwijls over de leer der godsvrucht spreken, terwijl zij er toch zoo ver mogelijk van verwijderd zijn; maar hetgeen de Profeet een weinig te voren van de gezindheid des harten gezegd heeft, past hij nu toe op de tong. En terstond daarna verklaart hij opnieuw, dat hij zich van ganscher harte, en zonder eenige geveinsdheid er op toegelegd heeft de anderen te onderwijzen, als hij zegt, dat hij zich in de leer van God niet minder verlustigd heeft dan in alle de schatten der wereld. Nu maakt hij als van ter zijde eene vergelijking tusschen de heilige liefde voor de wet, die in hem ontstoken was, en de booze begeerlijkheid, waarvan schier geheel de wereld is bevangen; alsof hij gezegd had: terwijl het hart en de gedachten der menschen vervuld zijn van schatten was het mij eene niet mindere verlustiging vorderingen te maken in de leer der godsvrucht, dan overvloed te hebben van allerlei goed.

15. *Ik zal uwe bevelen overdenken*, enz. Men moet in gedachten houden hetgeen ik te voren reeds met een enkel woord heb aangeduid, nl. dat de Profeet hier niet zichzelven verheerlijkt, maar aan anderen een voorbeeld stelt ter navolging. Wij weten, hoe zeer de meeste menschen zich door aardsche zorgen en beslommeringen laten beheerschen, zoodat hun geen tijd of gelegenheid overblijft om de leer Gods te overdenken; teneinde nu [de menschen] van deze onverschilligheid en traagheid te genezen, beveelt hij terecht aan naarstig en aandachtig te zijn. En al is het ook, dat de wereld ons niet omstrikt heeft, zoo weten wij toch hoe gemakkelijk wij de Wet Gods vergeten in de dagelijksche verzoekingen, die ons voorkomen. Daarom is het niet zonder reden dat de Profeet ons vermaant tot voortdurende oefening, en ons beveelt daar al onze aandacht aan te wijden. En dewijl het leven des menschen zoo ras voorbijgaat, en zij door allerlei begeerlijkheden des vleesches her- en derwaarts gedreven worden, zegt hij, dat hij naarstiglijk *op de paden Gods zal letten.* Daarna herhaalt hij, dat hem deze overdenking eene groote verlustiging is geweest. Want, zoolang wij niet vroolijk en welgemoed ons hart aan de wet Gods geven, zullen wij er weinig of niet in vorderen. En inderdaad, het begin van goed te leven is, wanneer

de Wet Gods ons aantrekt door hare liefelijkheid. Dit is ook het eenige middel om de begeerlijkheid des vleesches ten onder te houden of te genezen; immers, is van nature ons wel iets anders aangenaam dan hetgeen zondig is? Daarom zullen wij altijd geneigd zijn in die richting te gaan, ten zij het vermaak, dat wij in de Wet Gods hebben, ons in tegenovergestelde richting voert.

GIMEL.

17. Doe wel bij uwen knecht, en ik zal leven en
uw Woord bewaren. 18. Open mijne oogen, en ik
zal de wonderen uwer Wet zien. 19. Ik ben een
vreemdeling op aarde, verberg uwe geboden voor mij
niet. 20. Mijne ziel is verbroken van wege het ver-
langen naar uwe oordeelen te aller tijd. 21. Gij hebt
de hoovaardigen verwoest; vervloekt zijn zij, die van
uwe geboden af wijken. 22. Wentel van mij versmaad-
heid en verachting, want ik heb uwe getuigenissen
onderhouden. 23. Zelfs de Vorsten zijn gezeten en
hebben tegen mij gesproken; uw knecht heeft uwe
inzettingen betracht. 24. Ook zijn uwe getuigenissen
mijne verlustigingen, en mijne raadslieden.

17. *Doe wel bij uwen knecht..* Het werkwoord *Gamal*, dat sommigen vertalen door *vergelden*, heeft in het Hebreeuwsch niet de beteekenis van eene verschuldigde betaling, maar wel dikwijls die van weldoen (gelijk blijkt uit Psalm 116 : 7, evenals uit nog vele andere plaatsen.) Hier aan deze plaats moet het van eene vrijwillige weldaad verstaan worden. Maar toch kan er ook tweeërlei zin in gelegen zijn, nl. dat dit hier afzonderlijk gelezen worde, en wel zoo: O God, betoon U milddadig jegens uwen knecht, zoo zal ik leven; of, dan zal ik mij gelukkig achten. Of anders, dat de geheele volzin aaneengeschakeld blijft, zoodat wij dan moeten lezen: Doe deze weldaad aan uwen knecht, dat ik levende uwe geboden onderhoud. Nemen wij de eerste lezing aan, dan zal de zin wezen dat de Profeet door deze woorden betuigt, dat hij zonder de gunst van God als een doode is, en dat hij, al zou hij ook alle andere dingen in overvloed bezitten,

geenszins zou kunnen leven, zoo hij niet weet, dat God hem genadig is. Maar de andere verklaring is beter, nl dat de Profeet dit als eene groote weldaad begeert en vraagt, dat hij levende, zich geheel en al aan God zal wijden, omdat hij er volkomen van overtuigd is, dat er voor hem geene andere reden is om te leven, dan alleen om zich in den dienst van God te oefenen. Daarom zijn deze twee zaken: *Ik zal leven*, *en uw Woord bewaren* samengevoegd, alsof hij zeide geen ander leven te begeeren, dan waarin hij kan bewijzen dat hij een waar en trouw dienstknecht Gods is. Allen begeeren dat God hun leven zal verlengen, en de geheele wereld is van deze vurige, sterke begeerte vervuld, maar intusschen is er nauwelijks een op de honderd, die er over nadenkt tot welk doel hij behoort te leven. Om ons nu van deze dierlijke neiging af te brengen, toont de Profeet ons wat het wettige doel des levens is. En tegelijker tijd leert hij, dat zoo iemand de Wet Gods onderhoudt, hij dit doet door eene bijzondere genade des Heiligen Geestes. Want, indien hij gedacht had, dat het aan zijn' vrijen wil stond om zich te bereiden Gods Wet te onderhouden, dan zou dit gebed geveinsd zijn. Zeer dicht hiertoe nadert ook de leering van het volgende vers. Want, na erkend te hebben, dat de macht om Gods Wet te onderhouden door God aan de menschen wordt gegeven, voegt hij er terstond bij, dat een iegelijk onzer blind is, zoo lang God zijne oogen en zijn verstand niet heeft verlicht. Wel is waar verlicht God ons reeds door zijn Woord, maar de Profeet wil zeggen, dat wij, zoo lang God het deksel van onze oogen niet wegneemt, ook het helderste licht niet zien kunnen. Het is dus, alsof de Profeet hier zijne eigene blindheid evenals die van het gansche menschdom betreurt, als hij belijdt dat zijne oogen gesloten en als door een' sluier bedekt waren, zoodat hij het licht der hemelsche leer niet kon zien, voordat God ze door de genade zijns Geestes had geopend. Voor het overige: als God zich zelven dit ambt toekent, dan leert hij ons, dat het geneesmiddel gereed en bereid is, zoo wij slechts de genade der verlichting, die ons aangeboden is, niet verachten, door op onze eigene wijsheid of schranderheid te betrouwen. En laat ons ook leeren, dat wij niet worden verlicht, opdat wij, het uitwendige Woord minachtende, ons laten vervoeren door verborgene ingevingen, gelijk dit het geval is met sommige dweepzieke dwazen, die zich niet anders geestelijk gezind achten, dan wanneer zij het Woord Gods verwerpen en er hunne eigene droomerijen voor in de plaats stellen. Voorwaar! de Profeet leert ons, dat wij tot een gansch ander doel worden verlicht, nl.

opdat onze oogen in staat zouden zijn het levengevende licht te zien, dat God doet schitteren in zijn Woord. Voorts noemt hij de leer der Wet *Wonderen*, ten eerste, om ons te verootmoedigen, opdat wij met diepen eerbied tot deze hoogte op zullen zien; en vervolgens, om ons nog beter te doen verstaan dat wij de genade Gods van noode hebben, om de verborgenheden te kunnen begrijpen, die onze bevatting te boven gaan. Hieruit kunnen wij ook afleiden. dat in het woord *Wet* niet slechts de tien geboden zijn begrepen, maar ook het verbond der eeuwige zaligheid, dat God gemaakt heeft, benevens alles wat daartoe behoort. En voorzeker! daar wij weten dat Christus, in wien alle de schatten der wijsheid en der kennis verborgen zijn, het einde der Wet is (Coll. 2 : 3; Rom. 10 : 4), is het niet te verwonderen dat de Profeet haar looft van wege de groote verborgenheden, die er in opgesloten zijn.

19. *Ik ben een vreemdeling op aarde.* Het is goed om op te merken waarom hij zegt, dat hij een vreemdeling en bijwoner is in de wereld; want wereldlingen en aardschgezinde menschen bekommeren zich om niets dan om een aangenaam en gemakkelijk leven te leiden hier beneden; maar zij, die wel weten, dat wij hier onzen loop hebben te volbrengen, en dat onze erfenis ons wacht in den hemel, zijn niet gehecht *aan*, noch bezwaard *met* deze voorbijgaande dingen, doch jagen naar hetgeen waartoe zij geroepen zijn. De zin is dus: Heere, dewijl ik snel door het leven op deze aarde moet heengaan, wat zal er van mij worden, zoo ik van de leer uwer Wet ontbloot ben? Laat ons hieruit leeren, waar wij moeten beginnen, zoo wij blijmoedig tot God willen gaan. Nu wordt er gezegd, *dat God zijne geboden verbergt* voor hen, wier oogen Hij niet opent, want, als zij geene geestelijke oogen hebben, zijn zij ziende blind, zoodat hetgeen voor hunne oogen is hun verborgen blijft. En om te toonen, dat de Profeet dit niet maar voor den vorm bidt, voegt hij er bij, dat hij een vurig verlangen heeft naar de Wet. Want, als hij zegt, *dat zijne ziel verbroken is*, dan wordt hier geen gewoon of flauw verlangen mede te kennen gegeven. Want evenals wanneer iemand zich op eenigerlei zaak met zulk een' ijver zou toeleggen, dat hij er schier onder bezweek, men zeggen zou, dat hij door zijn' al te grooten ijver verteerd werd, zoo zegt de Profeet hier, dat de kracht van zijn' geest verbroken is van wege zijne brandende begeerte naar de Wet. En tegelijk toont hij ook aan, dat volharding noodig is, waar hij zegt *Te aller tijd.* Want soms zal het gebeuren dat iemand door een' grooten ijver

bezield is om de hemelsche leer te overdenken, maar die ijver zal weldra verflauwen en afnemen Wij behooren dus standvastig te zijn, opdat wij niet bezwijken wijl wij de zaak moede zijn.

21. *Gij hebt de hoovaardigen verwoest.* Sommigen vertalen: *gescholden*, en het is waar, dat dit de beteekenis is van het Hebreeuwsche woord *Gaär*, doch alleen, wanneer er de letter *beth* aan toegevoegd is. Daar hij nu echter eenvoudig zegt: *Gaärta zédim*, is het beter naar den regel der grammatica om het woord door *Verwoesten* over te zetten. Het maakt echter weinig verschil voor de beteekenis in het algemeen, want de bedoeling van den Profeet is niet twijfelachtig, nl. dat hem door de oordeelen Gods geleerd werd zich op de overdenking van Gods Wet toe te leggen. Voorzeker behooren wij niet te wachten totdat God ons met zijne roeden kastijdt; maar als Hij wrake doet over de boozen en over de verachters van zijn Woord, dan zijn wij voorwaar! al te stompzinnig, als wij door zijne geesels niet worden onderwezen. Ongetwijfeld is het eene bijzondere goedertierenheid Gods, als Hij ons spaart en ons slechts uit de verte verschrikt, ten einde ons tot zich te brengen zonder ons aan te raken of te kastijden. En het is niet zonder reden dat hij alle de ongeloovigen hoovaardigen noemt, want alleen het geloof maakt ons ootmoedig, en alle opstand komt voort uit hoogmoed. Hieruit leeren wij hoe nuttig het is om naarstig en oplettend acht te geven op Gods oordeelen, waardoor Hij dezen hoogmoed nederwerpt. Want als zij, die zwak zijn, zien, dat de boozen zich geweldig verheffen tegen God dat zij trotschelijk elk juk van zich werpen, en ongestraft met alle vroomheid en godsvrucht den spot drijven, dan beginnen zij te twijfelen of er wel een God in den hemel is, die nederzit om recht te doen. Hoewel God dus voor een' tijd dit alles stil schijnt aan te zien, zoo laat ons, zoodra wij een voorbeeld zien van zijne oordeelen, het voor zeker en gewis houden, dat Hij de overtreders zijner Wet niet te vergeefs heeft gedreigd; en laat ons gedenken, dat allen die van Hem afwijken, vervloekt zijn. Overigens moeten wij opmerken, dat met dit woord *afwijken* niet alle schuld of overtreding, zonder onderscheid, wordt aangeduid, maar alleen eene grenzenlooze uitspatting, die uit eene booze verachting van God voortkomt. Wèl is het eene algemeene uitspraak, dat allen, die niet blijven in alles wat in de Wet geschreven is, vervloekt zijn (Deut 27 : 26); maar dewijl God in zijne vaderlijke goedertierenheid hen verdraagt, die door zwakheid zondigen, wordt hier uitdrukkelijk gesproken van de oordeelen, die God brengt

over de verworpenen. Het doel nu, waartoe dezen strekken, is, (gelijk Jesaja zegt, hoofdst. 26 : 9) dat de inwoners der aarde gerechtigheid leeren.

22. *Wentel van mij versmaadheid.* Dit vers kan op tweeërlei wijze verstaan worden. Wij weten, dat de kinderen Gods, al leiden zij ook een oprecht en godvruchtig leven, toch aan velerlei laster zijn blootgesteld. Daarom is het niet zonder reden, dat de geloovigen God bidden, hunne oprechte godsvrucht te verdedigen. Het zal dus niet ongepast zijn den zin in dier voege te verklaren: Heere, daar ik mij niet schuldig gevoel, en Gij getuige zijt van mijne oprechtheid, zoo laat niet toe dat de goddeloozen mijn leven onteeren door mij valschelijk van allerlei misdaden te beschuldigen. De zin zal evenwel vollediger wezen, als wij alles aan een lezen: Laat niet toe dat de boozen mij bespotten, omdat ik er naar streef uwe Wet te onderhouden. Want van den beginne af heeft deze goddeloosheid in de wereld geheerscht, dat de dienstknechten Gods bespot werden om hunne eenvoudigheid, en dat deze eenvoudigheid hun als een smaad en schande werd aangerekend. Ook nog heden ten dage wordt het den kinderen Gods als een smadelijk verwijt voor de voeten geworpen, dat zij niet tevreden zijn om de algemeene levenswijze te volgen, en dat zij wijzer en beter willen wezen dan anderen. Want het woord van Jesaja moet ook vervuld worden: Ziet, ik en de kinderen, die Gij mij gegeven hebt, zijn tot teekenen en wonderen Jes, 8 : 18); zoodat de kinderen Gods met Christus, hun Hoofd, door wereldschgezinde menschen als monsters worden beschouwd, gelijk ook Petrus betuigt, dat wij door hen als uitzinnigen worden uitgekreten, omdat wij hunne manieren niet navolgen (1 Petr. 4 : 4). En dewijl nu deze smaad terugvalt op den naam Gods, indien zij bespot worden wijl zij er naar streven Gods wet te onderhouden, verlangt de Profeet met volle recht, dat deze bespottingen weerhouden zullen worden. Ook leert Jesaja ons door zijn voorbeeld om daar onze toevlucht te zoeken, dat God, terwijl de boozen hoovaardiglijk hunne lasteringen uitstorten op de aarde, gezeten is in den hemel om onze Rechter te zijn. (Jes. 33 : 22). In het volgende vers verklaart de Profeet nog duidelijker, dat hij niet te vergeefs gebeden heeft, dat God hen tegenover zulke versmaadheden staande zal houden, omdat hij niet slechts door de verachtelijksten des volks werd bespot, maar ook door de voornaamsten, door hen, die als rechters waren gezeten. Want door het woord *Zitten* geeft hij te kennen, dat zij niet slechts in hunne binnenkamers of aan hunne tafels onrechtvaardiglijk en

valschelijk van hem hebben gesproken, maar ook in het openbaar, en zelfs op hun' rechterstoel, waar zij aan ieder recht behooren te doen. En hij gebruikt het partikel *Gam*, hetwelk door eene stilzwijgende vergelijking tusschen het geheime morren van het gemeene volk en de hoogmoedige oordeelvellingen van dezen de snoodheid van de zaak nog sterker doet uitkomen Intusschen zien wij hoe voortdurend hij volhard heeft in het beoefenen der godsvrucht; want, daar Satan gepoogd heeft hem hierdoor tot wanhoop te brengen, zegt hij, dat hij het geneesmiddel daar tegen gezocht heeft in de overdenking van Gods Wet. Nu wordt ons hier geleerd, dat het niets nieuws is, als de rechters in deze wereld de dienstknechten Gods boosaardiglijk verdrukken, en hunne godsvrucht bespotten. En indien nu David dezen smaad niet heeft kunnen ontgaan, waarom zouden wij er dan heden ten dage aan kunnen ontkomen? Laat ons echter ook leeren, dat niets zoo verkeerd is dan van het oordeel der menschen af te hangen, omdat wij anders voortdurend ieder oogenblik bewogen en aan het wankelen gebracht zouden worden Daarom moet het voor ons genoeg zijn dat God ons zijne goedkeuring schenkt, hoewel wij niet slechts door het gemeene volk ten onrechte gesmaad worden, maar ook door de rechters zelven, van wie wij meer billijkheid hadden kunnen verwachten.

24. *Ook zijn uwe getuigenissen mijne verlustigingen*, enz. Het woordeke *Gam* verbindt dit vers aan het vorige. Het is een voorbeeld van zeldzame geestkracht, als wij, wanneer de wereld ons verkeerd beoordeelt, daarom noch van ons doel, noch van onze beginselen afwijken, en niet heen en weder gedreven worden, maar immer voortgaan met de overdenking van Gods Wet. Nu leert ons de Profeet hoe hij aan deze verzoeking is ontkomen, Uwe getuigenissen, zegt hij, zijn mijne verlustigingen; dat is: Hoewel de ongerechtigheid der menschen, als zij mij valschelijk beschuldigen, mij bitter smartelijk valt, zijn toch de genietingen, die mij uwe Wet geeft, mij eene volkomen genoegzame vergoeding voor dit alles. Hij voegt er bij dat de getuigenissen Gods zijne *raadslieden* zijn, waarmede hij te kennen geeft, dat hij niet op zijn eigen verstand betrouwt, maar dat hij met Gods Woord te rade gaat. Dit moet naarstiglijk opgemerkt worden, want wij zien, hoe blinde hartstochten of ondoordachte neigingen het leven der menschen besturen. Met wien gaat de gierigaard te rade? Is het niet met het valsche beginsel, dat hij zich uitgedacht heeft, nl. dat niets kostelijker is dan schatten te bezitten? Waarom gaat het hart van de eerzuchtigen naar niets anders

uit dan naar hoogheid? Is het niet omdat zij wanen, dat er niets beters is dan om in deze wereld tot eer en aanzien te komen? Het is dus niet te verwonderen, dat de menschen ellendig dwalen, aangezien zij zich door slechte raadslieden laten leiden. Indien wij ons echter door het Woord Gods laten regeeren, en het onze eenige wijsheid is in gehoorzaamheid te doen wat het ons gebiedt, dan zal te toegang voor het bedrog van ons vleesch en van de wereld gesloten zijn, en dan zullen wij sterk en onverwinnelijk alle aanvechtingen en verzoekingen kunnen weerstaan.

DALETH.

25. Mijne ziel kleeft aan het stof; maak mij levend
naar uw Woord. 26. Ik heb mijne wegen verteld, en
Gij hebt mij geantwoord; leer mij uwe inzettingen.
27. Geef mij den weg uwer bevelen te verstaan, zoo
zal ik uwe wonderen overdenken. 28. Mijne ziel druipt
weg van treurigheid, richt mij op naar uw Woord.
29. Wend van mij den weg der valschheid, en verleen
mij genadiglijk uwe Wet. 30. Ik heb verkoren den
weg der waarheid, uwe rechten heb ik mij voorgesteld.
31. O Jehovah! ik heb mij vastgehecht aan uwe ge-
tuigenissen, beschaam mij niet. 32. Ik zal den weg
uwer geboden loopen, als Gij mijn hart verwijd zult
hebben.

25. *Mijne ziel kleeft aan het stof.* Hij bedoelt te zeggen, dat hij aan zijn leven gewanhoopt heeft, alsof hij reeds in het graf ware opgesloten. Dit is wel waardig opgemerkt te worden, opdat het ons niet verdriete of vertoorne, als het Gode mocht behagen ons door velerlei dood heen te laten gaan. Nu leert hij ons door zijn voorbeeld, om ook dan, wanneer wij niets dan den dood voor oogen hebben en alle hoop uitgebluscht is, met onze wenschen en begeerten tot God te gaan, in wiens hand ook uitkomsten zijn tegen den dood, gelijk wij aan eene andere plaats gezien hebben (Ps 68 : 21), en wiens eigen ambt het is aan de dooden het leven weder te geven. En omdat dit

nu een zware en moeielijke strijd is, houdt hij zich zelven en anderen de beloften Gods voor oogen. Want als hij zegt: *Naar uw Woord*, belijdt hij, dat, zoo hij van het Woord Gods afgaat hem geene hope meer overig blijft; maar God heeft beloofd, dat het leven der godvruchtigen in zijne hand veilig is, al zouden zij dan ook reeds in het graf zijn nedergelegd, dewijl hij hen opwekt tot de hope des levens.

26. *Ik heb mijne wegen verteld.* In het eerste lid betuigt hij, dat hij zonder eenigerlei geveinsdheid heeft gebeden, en dat hij het voorbeeld niet heeft gevolgd van de hoovaardigen, die op hun eigen verstand, hunne deugd en hun' rijkdom betrouwen, en dus niet de toevlucht nemen tot God. Want van dien man wordt gezegd, dat hij zijne wegen blootlegt voor God, die zonder zijne' hulp niets durft beginnen of ondernemen, maar zich volstrekt afhankelijk wetende van zijne voorzienigheid, al zijne overleggingen onderwerpt aan zijn' wil en welbehagen, en als het ware zijne neigingen nederlegt in zijn boezem, en dit doet in oprechtheid, niet gelijk de geveinsden, die iets zeggen met den mond, terwijl in hun hart gansch wat anders is. Hij voegt er ook bij, dat hij verhoord is geworden, hetgeen er niet weinig toe bijdroeg om hem goede hope te doen koesteren voor de toekomst. In het tweede lid betuigt hij wederom, dat hem niets kostelijker of dierbaarder is dan goed onderwezen te zijn in de Wet. Want er zijn velen, die wel hunne wenschen en begeerten kenbaar maken aan God, maar zij zouden willen, dat Hij aan hunne dwaze begeerlijkheden gehoor gaf; daarom zegt de Profeet, dat hij niets liever wenscht, dan *wel onderwezen te zijn in Gods inzettingen*, hetgeen hij nog bevestigt in het volgende vers, waar hij opnieuw vraagt, dat dit verstand hem geschonken moge worden. En in beide plaatsen moeten wij opmerken, dat al is de Wet Gods ook voor onze oogen, wij toch geenerlei nuttigheid zullen trekken uit het lezen er van, als de Geest Gods ons niet innerlijk onderwijst. En voorts: de woorden die ik vertaald heb door *Ik zal overdenken*, worden door sommigen overgezet door ik *zal handelen* over, en het Hebreeuwsche woord *soeach* heeft zoowel betrekking op het [gesproken] woord, als op de verborgene gedachte. Maar de laatste beteekenis is hier meer gepast, want de woorden van den Profeet verklaar ik aldus: Opdat ik uwe wonderen overdenke, doe mij uwe geboden verstaan. Want wij weten, dat, voordat God onze gedachten gereinigd heeft ten einde ons eenigen smaak te doen hebben in de hemelsche wijsheid, de Wet Gods smakeloos voor ons is. En uit dit gebrek aan

smaak komt onverschilligheid voort, zoodat de wereld het vervelend en verdrietig vindt, om met eerbied naar Gods Wet te luisteren, omdat wij de wondervolle wijsheid niet bespeuren, die er in verborgen is. Daarom is het niet zonder reden dat de Profeet bidt, dat hem de deur geopend moge worden om tot de gave der kennis te geraken. Hieruit kunnen wij tevens leeren, dat, naarmate de Geest der kennis ons wordt geschonken, de eerbied voor Gods Wet en de gezindheid om haar te overdenken, in ons zal moeten toenemen.

28. *Mijne ziel.* Gelijk hij een weinig te voren gezegd heeft, dat zijne ziel kleeft aan het stof, zoo klaagt hij nu in schier gelijken zin, dat zijne ziel als vervloeit van smart. Wel denken sommigen, dat hij zinspeelt op tranen, alsof hij zeide dat zijne ziel als wegsmolt in tranen; maar de eenvoudigste beteekenis is, dat zijne kracht was weggevloeid als water. Wel staat het werkwoord in den toekomenden tijd, maar toch wordt er eene voortdurende werking mede aangeduid. De Profeet komt tot de overtuiging, dat het beste geneesmiddel tegen deze uiterste droefheid is, dat God zijne hand tot hem uitstrekt. Want, evenals hij te voren, toen hij schier dood was, uit de genade Gods de hoop geput heeft op de wederopstanding, zoo koestert hij thans de hoop om door diezelfde genade wederom zijne volle kracht te erlangen, hoewel zij thans schier is vergaan. Hij herhaalt de uitdrukking *Naar uw Woord*, omdat de macht Gods zonder het Woord ons geene vertroosting zou bieden. Maar wanneer God ons te gemoet komt, zoo moet zijne belofte, al zou onze moed ook bezwijken en de kracht ons begeven, genoeg macht over ons hebben, om ons te bevestigen.

29. *Wend van mij.* Omdat hij weet dat de menschen tot ijdelheid en leugen geneigd zijn, wenscht hij in de eerste plaats, dat zijne gedachten gereinigd zullen wezen, opdat hij niet in de strikken des Satans verward rake en in dwaling vervalle. En om zich nu tegen leugen en valscheid te wapenen, vraagt hij om goed onderwezen te zijn in de leer der Wet. Het tweede lid wordt echter verschillend uitgelegd, want sommigen lezen het: Veroorzaak dat uwe Wet mij liefelijk of aangenaam is. En voorzeker! daar de Wet hatelijk is voor ons vleesch, omdat zij het ten onder brengt, is het ons wél noodig te bidden, dat God haar liefelijk voor ons doe zijn. Anderen verklaren het aldus: Ontferm U over mij ten opzichte van uwe Wet, alsof de Profeet de barmhartigheid uit hare eigene bron afleidde, omdat

God dit in de Wet aan de geloovigen beloofd heeft Beide deze verklaringen schijnen mij toe gewrongen te zijn, daarom vereenig ik mij liever met eene derde uitlegging: Schenk mij uwe Wet als eene vrije gave. Maar het Hebreeuwsche woord *chanéni* kon niet wel anders overgezet worden dan door: *Verleen mij,* of schenk mij uit genade. Die overzetting is wel ruw en barbaarsch in het Latijn, maar ik heb mij daar niet zeer om bekommerd, zoo slechts de lezers de ware bedoeling des Profeten vatten. Nu begrijpen wij wat hij heeft willen zeggen, want, dewijl wij als met blindheid geslagen zijn, is niets gemakkelijker dan om allerlei dwaling ingang bij ons te doen vinden. Daarom zal het geschieden, dat wij ons ieder oogenblik door allerlei denkbeelden en droomerijen zullen laten vervoeren, indien God ons niet met den Geest der wijsheid begiftigt. Maar hij heeft zich van dit werkwoord *Verleenen* bediend, alsof hij zeide: Het is voorzeker eene onvergelijkelijke genade, dat Gij de menschen leidt en bestuurt door uw Woord, maar daar Gij dit doet uit vrije goedheid, aarzel ik niet U te vragen mij toe te laten tot het getal dergenen, die van deze weldaad genieten. Indien nu de Profeet, die reeds van over lang God heeft gediend, niet vraagt dat hem als eene belooning voor zijne verdienste meer genade worde geschonken, alsof God hem dit verschuldigd was, maar belijdt, dat dit eene vrije gave Gods is, die Hij schenkt uit genade, zoo is het wel een goddeloos verzinsel dat in het Pausdom heerscht, nl. dat de vermeerdering der genade gegeven wordt als een verdiend loon, een verzinsel, dat hier volkomen wederlegd is.

30. *Ik heb verkoren den weg der waarheid.* In dit vers en in het volgende zegt hij, dat hij gezind was, om niets meer te begeeren dan te volgen hetgeen recht en waar is. Het is niet zonder reden dat het werkwoord *verkiezen* hier gebruikt is, want het oude spreekwoord, dat des menschen leven als een kruisweg is, ziet niet slechts op den loop [des levens] in het algemeen, maar ook op elke afzonderlijke daad. Want zoodra wij iets, hoe klein of gering ook, ondernemen, worden wij her en derwaarts bewogen, en door allerlei tegenstrijdige raadgevingen als door een' stormwind heen en weder gedreven. Daarom zegt de Profeet, dat hij, om op den rechten weg te blijven met voorbedachten rade gekozen en besloten heeft om van de waarheid niet af te wijken. Hiermede geeft hij ook te kennen, dat hij niet van verzoekingen vrijgesteld was, maar dat hij ze overwonnen heeft, omdat hij zijn hart er toe gesteld

had om de Wet te onderhouden. Het laatste lid heeft dezelfde strekking, waar hij zegt, *dat hij zich de rechten Gods heeft voorgesteld.* Want de keuze zou ook niet beslist zijn, indien de geloovigen zich niet oefenden om voortdurend de oogen gericht te houden op de Wet, zonder ze te laten afdwalen. In het volgende vers spreekt hij niet slechts deze goede gezindheid uit, maar hij voegt er nog een gebed aan toe, nl. dat hij niet mocht bezwijken onder de bespotting der goddeloozen, wanneer hij zich van ganscher harte toelegt op Gods Wet. Hij herhaalt nu hetzelfde woord, dat hij te voren gebruikt heeft, toen hij zeide, dat zijne ziel kleeft aan het stof, en hierdoor verklaart hij, dat hij de Wet Gods zoo vast heeft aangenomen en omhelsd, dat hij er niet meer van gescheiden kan worden. Wanneer hij dus vreest beschaamd te worden, of met smaad te worden bedekt, leiden wij hieruit af, dat hoe meer iemand zich in alle oprechtheid aan God geeft, hoe meer hij de giftige lastertongen tegen zich in beweging zal brengen.

32. *Ik zal den weg uwer geboden loopen.* De Profeet geeft te kennen, dat, wanneer God hem blijdschap gegeven zal hebben, hij sterk en welgemoed zal wezen, en dat hij dan zoo standvastig zal zijn, dat hij niet bezwijken zal in zijn' loop. En door deze woorden erkent hij stilzwijgend dat de menschen, vóór dat God hun hart verruimd heeft, niet slechts koud en onverschillig zijn; maar dat zij ook geen voetstap kunnen doen op den goeden weg. Wanneer God echter hun hart verruimd heeft, zullen zij volkomen bij machte zijn te wandelen, ja om snel te loopen. Intusschen geeft hij hier ook een' wenk, dat het ware onderhouden der Wet niet bestaat in slechts uitwendige werken, maar dat eene vrijwillige gehoorzaamheid vereischt wordt, zoodat het hart zich in zekeren zin moet verruimen. Niet alsof het uit zich zelven tot die gezindheid zou kunnen komen, maar nadat deszelfs hardheid en weerstrevendheid weggenomen zullen zijn, geeft het zich vrijwillig, en wordt het niet langer door zijne eigene engheid belemmerd en vastgehouden. Eindelijk leert deze tekst ons nog, dat wanneer God ons hart verruimd zal hebben, ons geene kracht zal ontbreken, omdat God ons met de rechte gezindheid ook de macht en de bekwaamheid zal schenken, zoodat dan de voeten bereid en in staat zullen zijn om te loopen.

HE.

33. Jehovah, leer mij den weg uwer inzettingen,
en ik zal hem houden ten einde toe. 34. Doe mij
verstaan, en ik zal uwe Wet houden, ja ik zal ze
onderhouden van ganscher harte. 35. Leid mij op
den weg uwer inzettingen, want daarin heb ik lust.
36. Neig mijn hart tot uwe getuigenissen, en niet tot
gierigheid. 37. Wend mijne oogen af, dat zij geene
ijdelheid zien; maak mij levend in uwen weg.
38. Bevestig uwe toezegging aan uwen knecht, die
uwe vreeze toegedaan is. 39 Wend mijne smaadheid
at, die ik vreeze, want uwe rechten zijn goed. 40. Zie,
ik heb eene begeerte gehad tot uwe bevelen, maak mij
levend in uwe gerechtigheid.

33. *Jehovah, leer mij.* Wederom herhaalt hij het gebed, dat hij reeds dikwijls gebeden heeft in dezen Psalm, want het is ons zeer nuttig te weten en te gelooven, hetgeen het voornaamste is in geheel ons leven, nl. dat God ons leidt en bestuurt; want wij zien hoe de meeste menschen denken, dat zij alles veeleer dan dat aan God moeten vragen. Daarom herhaalt de Heilige Geest voortdurend dezen wensch, dien wij altijd in gedachten moeten houden, opdat niet alleen zij, die nog slechts eerstbeginnenden zijn, maar ook de reeds vergevorderden, niet ophouden van steeds voorwaarts te schrijden. En dewijl de Geest des verstands van den hemel gegeven is, moeten zij vragen om door zijne verborgene aandrift tot de ware kennis der Wet geleid te worden. Want in het tweede lid toont de Profeet van welke leer hij spreekt, namelijk van die, welke de kracht en het vermogen heeft het hart des menschen te veranderen. Het Hebreeuwsche woord *Ekeb* wordt door de Schriftverklaarders op tweeërlei wijze uitgelegd. Sommigen nemen het in den zin van *Loon*, of *Huur*, in dier voege: Als ik goed onderwezen zal zijn, zal ik weten, dat zij, die er zich op toeleggen uwe Wet te onderhouden, niet te vergeefs arbeiden, en daarom zal ik uwe geboden waarnemen om den wille van dit loon, daar Gij uwe dienstknechten nooit misleidt. Anderen vertalen het door: *Ten einde toe*; omdat zij, die door God onder-

wezen worden, inderdaad onderwezen zijn, en ook tegelijk door Hem bevestigd worden, opdat zij in het midden van den weg den loop niet moede worden, maar onvermoeid tot den einde toe zullen volharden En ik twijfel er ook geenszins aan dat hij spreekt van de genade der volharding; maar de lezers moeten zelven overwegen, of dit vers niet eenvoudig genomen moet worden in den zin, die door de woorden wordt aangeduid. Want het woord *tot aan* is niet door den Profeet uitgedrukt; maar hij zegt: *Ik zal het einde houden*, en dan zal de zin wezen: Heere ik heb noodig dikwijls onderwezen te worden, opdat ik niet fale, maar steeds mijn doel voor oogen houde. Want Gij beveelt mij in uwe loopbaan te loopen met de voorwaarde, dat de dood het einde zij. Nu zal deze standvastigheid niet in mij gevonden worden, indien Gij mij niet dagelijks onderwijst. Zoo Gij mij echter geleidt, zal ik voortdurend op mijne hoede zijn en mijne oogen niet afwenden van het doel, of einde. Evenwel heb ik in de vertaling de meest algemeen aangenomene overzetting gevolgd.

34. *Doe mij verstaan.* In de eerste plaats leert hij ons hier dat de ware wijsheid hierin bestaat, dat wij niet anders wijs zijn dan overeenkomstig de Wet des Heeren, opdat zij ons bij zijne vreeze en onder zijne gehoorzaamheid houde. En als hij nu vraagt, dat dit hem door God geschonken moge worden, belijdt hij hiermede, dat de menschen door hun vleeschelijk verstand verblind zijnde, zich tot alles behalve juist dit doel zullen uitstrekken. En voorzeker strookt het ook gansch niet met de algemeene denkwijze der menschen, om al hunne aandacht aan het houden van Gods Wet te wijden. Want de wereld acht slechts diegenen wijs te zijn, die acht geven op de gemakken en genoegens van het leven, die schranderheid betoonen in de zaken dezer wereld, ja die listig genoeg zijn om de eenvoudigen te bedriegen. De Profeet daarentegen verklaart, dat de menschen van wezenlijk verstand ontbloot zijn zoolang de vreeze Gods niet in hen heerscht, want hij vraagt om geene andere wijsheid dan die welke hem leert zich in alles door God te laten regeeren. Intusschen belijdt hij tevens dat dit eene bijzondere gave Gods is en niet door eigene kracht of wijsheid wordt verkregen; want indien iedereen in staat was zich zelven te onderwijzen, dan zou dit gebed overtollig zijn. En dewijl nu het houden der Wet gansch geene gewone zaak is, gebruikt hij twee woorden alsof hij zeide: Heere, het is eene groote en moeielijke zaak uwe Wet naar den eisch te onderhouden, die ons eene reinheid

voorschrift, welke boven de menschelijke natuur is: maar vertrouwende op het licht uws Geestes, zal ik niet falen. De zin zal echter duidelijker wezen, indien wij hem aldus lezen: Geef mij verstand, opdat ik uwe Wet houde, en haar houde met geheel mijn hart. Nu spreekt hij van het geheele hart, opdat wij weten mogen, dat diegenen wel zeer verre zijn van de gerechtigheid der Wet, die slechts hunne uitwendige zinnen in bedwang houden, al doen zij dan ook niets dat openlijk lakenswaardig is; want God houdt bovenal des menschen hart in toom, opdat aldaar eene ware reinheid heersche, waarvan dan de vruchten openbaar worden in het leven. En deze geestelijke waarneming der Wet doet ons nog meer en sterker beseffen hoe noodzakelijk het is, dat wij door God zelven hiertoe bereid worden.

35. *Leid mij.* Het is geene overtolligheid, dat de Profeet dezen zin van tijd tot tijd herhaalt; want terwijl het het levensdoel is van de menschen om vorderingen te maken in de schole Gods, zien wij hoe de wereld hen met hare verlokselen hier en daar heentrekt, terwijl zij zich ook zelven tallooze afleidingen maken. En er moet goed gelet worden op hetgeen volgt, nl. *dat dit zijn lust is.* Want het is wel een bewijs van eene zeldzame deugd, als de mensch op deze wijze al zijne gedachten en neigingen beteugelt, zoodat hij alles verzaakt wat streelend is voor het vleesch, en zich in niets anders verlustigt dan in den dienst van God. En hoewel de Profeet hier toe reeds gekomen was, toch ziet hij, dat hem nog iets ontbreekt. Hij smeekt dus wederom om de hulpe Gods, opdat met de begeerte, ook het volbrengen bij hem zij, gelijk Paulus zegt: Het is God, die in u werkt beide het willen en het werken (Fil. 2 : 13). Nu moeten wij wel begrijpen, dat hij hier niet roemt in eene innerlijke beweging zijner natuur, maar dat hij de genade, die hij heeft ontvangen, voorstelt, opdat God het werk, dat Hij in hem had begonnen, zou voleindigen; alsof hij zeide: Heere, daar Gij mij de genade hebt gegeven van het willen, zoo geef mij nu ook de kracht voor het volbrengen. Het woord *lust hebben* is eene stilzwijgende tegenstelling met de begeerlijkheid des vleesches, die de menschen door hare aanlokselen gebonden houdt.

36. *Neig mijn hart tot uwe getuigenissen*, enz. In de eerste plaats belijdt hij, dat het hart des menschen zóó ongehoorzaam is aan de gerechtigheid Gods, dat hij van nature veeleer tot

het tegenovergestelde geneigd is. Want, indien wij van nature en uit eigene beweging tot de gerechtigheid der Wet geneigd waren, dan zou het ijdel en te vergeefs zijn, dat hij zegt: Neig mijn hart. Hieruit volgt dus, dat ons hart niets kan bedenken dat niet zondig is, en dat het tot weerstrevendheid gezind is, totdat God het in tegenovergestelden zin neigt. Wij moeten naarstig letten op deze belijdenis van den Profeet, dat de natuur des menschen zóó verdorven is, dat zij naar alles uitgaat behalve naar hetgeen recht is, totdat zij door de hand Gods wordt omgebogen tot eene nieuwe volgzaamheid, ten einde aldus geneigd te zijn tot hetgeen recht is. En in het andere lid toont de Profeet wat het is, dat den mensch in den weg staat om naar gerechtigheid te jagen, nl. dat zij zich aan *gierigheid* hebben overgegeven, en door het woordfiguur, synecdoche genoemd, wordt hier de soort voor het geslacht genomen Het Hebreeuwsche woord *Batsang* beteekent *geweld gebruiken*, zooals begeeren of berooven; maar het woord *Gierigheid* is hier zeer juist en gepast, mits wij weten, dat de Profeet deze soort gekozen heeft als de wortel van alle kwaad (1 Tim. 6 : 10), om aan te toonen dat niets meer dan dit tegenstrijdig is met de gerechtigheid Gods. Intusschen wordt ons in het algemeen geleerd, dat wij verstrikt zijn in booze en zondige neigingen, zoodat ons hart de overdenking van Gods Wet verafschuwt, totdat God het ten goede neigt.

37. *Wend mijne oogen af.* Door deze woorden wordt ons geleerd dat al onze zinnen zoodanig door ijdelheid zijn bevangen, dat het niet te verwonderen is, dat zij vervreemd zijn van alle oprechtheid, totdat zij gereinigd en opnieuw geformeerd zijn. Wat meer is, terwijl hij in het vorige vers gezegd heeft, dat goddeloosheid heerscht in het hart der menschen, strekt hij dit nu uit ook tot de uitwendige zinnen, alsof hij zeide, dat deze krankheid der begeerlijkheid niet alleen verborgen is in het hart, maar dat zij zich naar alle kanten verspreid heeft, zoodat noch de oogen noch de ooren, de handen noch de voeten hun' aard geheel en al behouden; kortom dat er niets is, dat van het algemeene bederf vrij blijft. En wij weten ook, voorzeker, dat de vlek der erfzonde niet slechts in een deel van den mensch aanwezig is, maar dat zij geheel de ziel en het gansche lichaam heeft aangestoken. Want, indien eene bijzondere genade Gods noodig is om de oogen af te wenden van de ijdelheid, dan volgt hieruit, dat zoodra zij geopend zijn, zij niets liever willen dan op Satans listen en bedriegerijen te staren, die zich van alle kanten aan hen voordoen. Indien Satan ons slechts strikken

spande, en wij uit ons zelven wijs genoeg waren om tegen zijne bedriegerijen op onze hoede te zijn, dan zou niet met recht gezegd kunnen worden, dat God onze oogen van de ijdelheid afwendt; maar omdat zij vrijwillig en uit hunne eigene natuur geneigd zijn om op het kwade te zien, moeten zij er van afgewend worden. Telkenmale als wij dus onze oogen openen, zoo laat ons weten, dat twee deuren voor Satan openstaan, door welke hij inkomt tot onze ziel, indien God er zijn' Geest niet als Wachter voor plaatst. Hetgeen hij nu zegt van de oogen, is mede van toepassing op al onze zinnen, want ook hier neemt hij een deel voor het geheel, en het laatste lid stemt hiermede ook overeen. Want, hoewel anderen hier eene verschillende uitlegging van geven, acht ik dat dit de natuurlijke zin en beteekenis is: Heere, dewijl geheel het leven van den mensch vervloekt is, zoolang zij hunne vermogens in den dienst der zonde gebruiken, zoo geef dat alle kracht, die in mij is, naar niets anders uitgaat dan naar de gerechtigheid, die Gij ons beveelt. Om dit nog beter te verstaan, moet men immer aan dit beginsel vasthouden, dat, zoo de oogen zien, de ooren hooren, de voeten gaan, de handen tasten, dit even zoovele kostelijke gaven Gods zijn, alsmede dat het nog eene uitnemender gave is, dat wij begiftigd zijn met verstand en met een' wil; maar dat er toch geen zien is der oogen, geene beweging der zintuigen, geene gedachte, waaraan geene verkeerdheid en zonde kleeft. En daar dit nu het geval is, geeft de Profeet zich terecht geheel en al aan God over om door Hem gedood te worden, ten einde daarna een nieuw leven te kunnen beginnen.

38. *Bevestig uwe toezegging aan uwen knecht*, enz. Hier wordt met korte woorden het eenig wettige doel van het gebed aangeduid, nl. dat de kracht en uitwerking van Gods beloften tot ons moge komen, waaruit volgt, dat zij, die zich den vrijen teugel vieren in hunne wenschen en begeerten, verkeerd handelen; want wij zien, dat de Profeet zich niet veroorlooft iets te vragen of te wenschen, dan hetgeen het Gode behaagt heeft te beloven. En voorzeker is het eene al te ongepaste stoutmoedigheid, als men zoo maar in Gods tegenwoordigheid durft komen zonder door zijn Woord er toe genoodigd te zijn, alsof wij God aan onze grillen zouden willen onderwerpen. Nu moet men wèl acht geven op de reden, die volgt, *Want hij is uwe vreeze toegedaan*, want het betrekkelijk voornaamwoord *ashèr* is redegevend. Want de Profeet wil zeggen, dat hij niet bij aardsche gemakken en genoegens blijft staan, gelijk wereldschgezinde

menschen doen, en dat hij de beloften Gods niet onbetamelijk misbruikt om de genietingen des vleesches te zoeken, maar dat hij zich den eerbied en de vreeze Gods ten doel stelt. En voorzeker is dit de beste wijze om te verkrijgen [waar wij om vragen] als wij onze wenschen niet afscheiden van de eere Gods, maar alleenlijk begeeren, dat Hij in ons zal heerschen.

39. *Wend mijne smaadheid af.* Men weet niet met zekerheid van welken smaad hij hier spreekt. Daar hij wist dat vele lasteraars het oog op hem gericht hielden, ten einde hem op de eene of andere overtreding te betrappen, en aldus de gelegenheid te hebben om kwaad van hem te spreken, is het te recht dat hij voor zulk een' smaad — en dien hij dan nog door eigen schuld over zich gebracht zou hebben — bevreesd is. Hij kan ook eene andere schande gevreesd hebben, want het was hem bekend, dat de boozen op honende wijze kwaad spreken van al de godvruchtigen, dat zij door hunne lasteringen het goede [dat de godvruchtigen doen] in een kwaad daglicht stellen. De reden wordt er bijgevoegd, nl. *omdat de rechten Gods goed zijn,* moeten de booze tongen tot zwijgen worden gebracht, die het gif hunner kwaadaardigheid uitstorten tegen de onschuldigen, die met eerbied en ontzag Gods Wet zoeken te onderhouden. Wil iemand nu dit woord smaadheid liever in betrekking tot God verstaan, dan zal de zin niet ongepast in dier voege gelezen kunnen worden, dat de Profeet, aan wien het genoeg was, dat zijn leven de goedkeuring Gods wegdroeg, slechts begeert om niet geoordeeld te worden als een verworpene, als hij voor Gods rechterstoel zal staan; alsof hij met edelen en verheven moed alle gepraat van de menschen in deze wereld kon verachten, mits hij maar voor Gods aangezicht oprecht was. En voorzeker moeten alle heiligen dezen smaad ten uiterste vreezen, dat zij voor Gods rechterstoel met schande overdekt worden.

40. *Zie, ik heb eene begeerte gehad*, enz. Wederom herhaalt hij, hetgeen hij te voren heeft betuigd, te weten: dat hij godvruchtig gezind was en oprechtheid liefhad, en dat er nu niets overbleef, dan dat God het werk, dat Hij had begonnen, zou voleindigen. Wordt die beteekenis aangenomen, dan zal *levend gemaakt te worden in Gods gerechtigheid* zoo veel beteekenen als levend gemaakt te zijn in den weg. En voorzeker komt dit woord *Gerechtigheid* in den Psalm dikwijls voor in plaats van de Wet Gods, of den regel om rechtvaardiglijk te leven. Op deze wijze zullen de twee leden van het vers ook meer met

elkander in overeenstemming zijn, en wel in dier voege: Het is reeds eene uitnemende genade, die Gij mij bewezen hebt door eene heilige begeerte bij mij op te wekken om uwe Wet te onderhouden; maar nu ontbreekt mij nog iets, nl. dat diezelfde kracht in geheel mijn leven openbaar worde. Maar omdat het woord *Gerechtigheid* eene dubbele beteekenis heeft, zal het den lezer vrijstaan, het te nemen in den zin alsof hij zeide: Herstel mij, richt mij op, bescherm en ondersteun mij naar de goedertierenheid, die Gij gewoon zijt de uwen te bewijzen. Ik heb echter aangetoond wat mij het beste schijnt te zijn.

VAU.

41. Dat uwe goedertierenheden mij overkomen,
o Jehovah! uw heil, naar uwe toezegging. 42. En
ik zal hem, die mij smaadt antwoorden, want ik zal
vertrouwd hebben op uw Woord. 43. En ruk het
woord der waarheid van mijn' mond niet al te zeer,
want ik wacht op uwe rechten. 44. En ik zal uwe
wet steeds onderhouden, eeuwiglijk en altoos. 45. En
ik zal wandelen in de ruimte, omdat ik uwe bevelen
gezocht heb. 46. En ik zal voor Koningen spreken
van uwe getuigenissen, en niet beschaamd worden.
47. En ik zal mij vermaken in uwe geboden, die ik
liefgehad heb. 48. En ik zal mijne handen opheffen
naar uwe geboden, die ik heb liefgehad, en ik zal
uwe inzettingen bepeinzen.

41. *Dat uwe goedertierenheden mij overkomen.* Er is niet aan te twijfelen, dat hij van Gods *goedertierenheden* sprekende in de eerste plaats, en in de tweede plaats van *heil*, de oorzaak stelt vóór de uitwerking of het gevolg, gelijk dit door de natuurlijke orde wordt vereischt, en aldus erkent hij dan, dat hij niet anders dan door de zuivere goedertierenheid Gods gered en verlost kan worden. En terwijl hij nu heil verwacht als eene vrije gave, steunt hij tegelijker tijd ook op de belofte, gelijk wij aan andere plaatsen gezien hebben. In het tweede vers roemt hij, dat hij goed gewapend zal zijn tegen den laster zijner vijanden, omdat

hij betrouwt heeft op het Woord Gods. Hoewel men nu, gelijk velen ook doen, den toekomenden tijd veranderen kan in den optatief, of wenschende wijs, in dezer voege: Heere daar ik betrouwd heb op uw Woord, zoo geef dat mijn mond wijd geopend zij, om het kwaad te wederleggen, dat zij van mij gezegd hebben, en laat niet toe dat ik verstomme, als zij mij met smadelijke leugens overladen. Hoe wij het nu ook willen nemen, er wordt ons in de eerste plaats geleerd, dat er altijd kwaadsprekers zullen zijn, die niet aflaten Gods kinderen te bekladden, al zijn dezen ook nog zoo onschuldig. Het is twijfelachtig van welke soort van smaad hij hier spreekt, want de boozen berooven de kinderen Gods niet slechts van hunne eer en goeden naam, maar zij bespotten ook hun geloof. Ik vereenig mij gaarne met laatstgenoemde verklaring, omdat zij meer in overeenstemming is met den tekst. Want David stelt zijne hoop op God tegenover de spotternijen; alsof hij zeide: Ik zal iets hebben te antwoorden op de valsche aantijgingen, want God stelt nooit diegenen te leur, die op Hem hopen. Wil iemand dit nu liever tot het eene èn het andere uitstrekken, dan heb ik ook daar niets tegen. Nu zegt hij niet eenvoudig dat hij betrouwd heeft op God, maar op zijn Woord, omdat zijn Woord de grond is der hope. Er moet ook gelet worden op het onderling verband tusschen Woord en Woord; want indien God ons door zijn Woord niet voorziet van een woord ter onzer verdediging, zullen wij door de trotsche verwatenheid onzer vijanden terstond overstelpt worden. Indien wij dus onverwinbaar wenschen te blijven tegen de aanvallen der wereld, dan wordt ons hier het beginsel der kloekmoedigheid getoond, nl. dat wij hopen en betrouwen op het Woord Gods, waarmede Gods Geest ons gebiedt alle giftige lasteringen der boozen te verachten; en ten einde ze af te wijzen en te weerleggen, voegt hij bij het woord Hopen het woord Belijden.

43. *En ruk het Woord der waarheid van mijn mond niet al te zeer.* Men zou kunnen vragen waarom hij vraagt dat zijne tong met het Woord der waarheid begiftigd, veeleer dan dat zijn hart er door versterkt zal worden, want dit laatste komt het eerst en is ook van het grootste gewicht. Want, wat zal het iemand baten, zoo de tong rad en welbespraakt is, zoo het hart van geloof ontbloot is? Is daarentegen het geloof degelijk en wèl gegrond, dan zal de tong wel van zelve volgen. Ik antwoord, dat David zich niet zoo bekommert om de uitwendige belijdenis, dat hij aan het geloof des harten niet de voorkeur

zou geven, maar, aangezien hij het woord richt tot God, is het niet te verwonderen, dat hij alleen van de belijdenis spreekt, alhoewel hij er het geloof mede onder begrijpt, alsof hij zeide: Heere, ondersteun niet slechts mijn hart door het geloof, opdat ik niet bezwijke onder verzoekingen, maar geef, dat ook mijne tong losgemaakt worde, opdat ik U onbevreesd in de tegenwoordigheid der menschen kunne loven. Wij zien, hoe hij, om vrijmoedigheid in het spreken vragende, begint met het hart. Nu zou men ook wederom de vraag kunnen stellen, waarom hij zegt: *Niet al te zeer*, alsof hij het minder, of in het geheel niet vreesde, dat hij tijdelijk van het Woord der waarheid verstoken zou zijn. Dit zou echter volkomen ongerijmd wezen, aangezien wij ieder oogenblik op onze hoede moeten zijn, ten einde nimmer naakt en ongewapend aangevallen te worden. De oplossing dezer moeielijkheid moeten wij zoeken in onze eigene ervaring; want in deze zwakheid des vleesches zal het nauwelijks mogelijk zijn, dat ook de sterksten niet soms sidderen, als Satan hen wat al te ruw bespringt. En hoewel het geloof niet faalt of bezwijkt, gevoelen wij toch, dat het wankelt, inzonderheid, daar wij niet altijd de tegenwoordigheid van geest hebben om dadelijk een antwoord gereed te hebben op hunne spotternijen, maar veeleer wankelen en voor eene wijle tot zwijgen zijn gebracht. Omdat David dus de zwakheid in zich gevoelde, die aan allen eigen is, richt hij zijn gebed in dier voege: Hoewel ik niet altijd de vrijmoedigheid heb om te spreken zooals het behoort, zoo laat mij toch niet gedurende langen tijd stom blijven. En door deze woorden belijdt de Profeet stilzwijgend, dat hij niet altijd zoo standvastig en kloekmoedig is geweest als hij had moeten zijn, maar dat zijne tong als het ware gebonden was door vrees. Nu hebben wij hieruit te leeren, dat de vrijmoedigheid tot spreken niet méér in onze macht staat dan de gezindheid van ons hart. In zoover God dus onze tong bestuurt, is zij vaardig tot vrijmoedig belijden; maar zoodra Hij den geest der kloekmoedigheid van ons wegneemt, zal ons hart niet slechts bezwijken, of liever nedergeworpen worden, maar ook onze tong zal verstommen. Hij voegt er de reden bij, nl. *dat hij gewacht heeft op Gods rechten*, want dat is woord voor woord hetgeen hij zegt. Hieruit leiden wij af, dat de rechten niet slechts de geboden der Wet beteekenen, maar dat ook de beloften, die inzonderheid onze verwachting steunen, door diezelfde uitdrukking aangeduid worden. Sommigen leiden het woord wel af van den stam *chôl* en lezen dan: Ik heb gesidderd voor uwe oordeelen ik weet echter niet of dit wel juist is. Zoo veel

is echter zeker, dat als zij onder rechten, straffen verstaan, dit met de bedoeling van den Profeet niet overeenkomt.

44. *Ik zal uwe Wet steeds onderhouden.* Hier belooft hij, dat hij niet slechts voor een weinig tijds, maar geheel zijn leven lang de Wet zal onderhouden. En dat hij hier de drie Hebreeuwsche uitdrukkingen *Tamid*, *Olam*, *Ad*, die dezelfde beteekenis hebben, gebruikt, is geene overtollige opeenhooping van woorden, want daarmede geeft hij stilzwijgend te verstaan, dat indien de geloovigen niet kloekmoedig weerstaan, de vreeze Gods van tijd tot tijd door allerlei verzoekingen uit hun hart verdreven zou kunnen worden, zoodat zij er zich niet meer ernstig op toeleggen om de Wet te onderhouden. Om nu des te meer toebereid te zijn tot den strijd, stelt hij er zich het zware en moeielijke van voor. Het volgende vers zou men in den optatief kunnen lezen; wij zullen echter de lezing volgen, die het meest algemeen aangenomen is, te weten, dat David roemt, dat zijn weg effen voor hem gemaakt zal worden, omdat hij naarstiglijk Gods geboden had gezocht, hetgeen hetzelfde is als *te wandelen in de ruimte.* Want wij weten dat de wegen der menschen dikwijls als met doornen bezaaid, of zeer eng zijn, omdat zij zich zelven vele hindernissen scheppen, of op bijwegen verdwalen. En zoo gebeurt het, dat wijl niemand zich aan het Woord Gods wil onderwerpen, aan een iegelijk de straf voor dezen hoogmoed wacht. Want God legt aan alle kanten strikken voor ons, Hij doet ons kuilen ontmoeten op onzen weg; Hij maakt dien weg ruw en hobbelachtig; Hij omringt ons van afgronden, en hoe schranderder iemand is, hoe meer hindernissen hem in den weg gelegd worden. Nu leert ons dit vers, dat zoo iemand eenvoudig God gehoorzaamt, hij dit loon zal ontvangen, dat hij met een gerust hart zijn' weg kan gaan, en zoo hij soms moeielijkheden ontmoet, hij toch een' uitweg zal vinden. Want, al is het ook dat de geloovigen zich gehoorzaam en volgzaam Gode onderwerpen, zoo kunnen zij nochtans in verlegenheid geraken, maar ten slotte zal het woord van Paulus vervuld worden, dat zij verdrukt worden, doch niet benauwd zijn (2 Cor. 4 : 8, 9), omdat het Godes is een' weg te wijzen waar geen weg schijnt te zijn. Wat meer is: al bevinden zij zich ook in het uiterste gevaar, toch zullen zij wandelen in de ruimte, want de onzekere uitkomsten bevelen zij Gode, zoodat zij er niet aan twijfelen, of zij zullen, wanneer zij Hem tot Gids hebben, veilig zijn, al loopt hun weg ook tusschen diepe afgronden.

46. *En ik zal voor Koningen spreken van uwe getuigenissen.* Hier schijnt hij zich met zekerheid te beloven hetgeen waarom hij had gebeden. Want, nadat hij gezegd heeft: Ruk het Woord der waarheid van mijn' mond niet al te zeer, verheft hij zich thans, als iemand, die zijn wensch verkregen heeft, en betuigt, dat hij niet stom zal zijn, zelfs niet als hij voor Koningen zal hebben te spreken. Want er is niet aan te twijfelen dat hij zegt, dat hij, al zou de geheele wereld hem ook tegenstaan, den moed zal hebben om de eere Gods hoog te houden Maar hij spreekt inzonderheid van de Koningen, die zich gewoonlijk meer dan anderen doen vreezen, en door hun' hoogmoed en aanmatiging aan de getuigen Gods den mond snoeren. Wel is waar zal het dikwijls gebeuren, dat wij zelfs tegenover menschen van lagen staat geen stand houden, want niet zoodra stelt iemand zich tegenover het Woord van God, of wij zullen schuchter en bevreesd terugdeinzen, en de vrijmoedigheid, waarop wij bij den aanvang hebben geroemd, verdwijnt. Bovenal zal onze vreesachtigheid zich echter openbaren, als wij voor den troon der Koningen staan. Dat is de reden waarom David zegt, niet slechts dat hij pal zal staan tegenover tegenstanders van geringen stand, maar dat hij zelfs tegenover Koningen standvastig en onbevreesd zal wezen. En door deze woorden wordt ons geleerd, dat wij ons het Woord Gods genoegzaam ten nutte gemaakt hebben, wanneer ons hart zóó versterkt en gewapend is tegen alle menschenvrees, dat wij, wanneer de wereld ons tracht ter neder te slaan, zelfs in de tegenwoordigheid der Koningen niet vreezen. Want het zou ook wel al te snood en schandelijk zijn, indien Gods heerlijkheid door den ijdelen schijn hunner pracht en macht verduisterd werd.

47. *En ik zal mij vermaken in uwe geboden.* Hij heeft te voren reeds een dergelijken volzin uitgesproken. Waar het op neerkomt is, dat hij de geboden Gods zóó liefheeft, dat niets hem aangenamer is, dan ze voortdurend te overdenken. Want door het woord *vermaken* wordt de vurigheid zijner liefde uitgedrukt. Hetgeen hij er daarna bijvoegt heeft dezelfde strekking: Ik zal *mijne handen opheffen*, want het is zeker dat wij zeer sterk verlangen te hebben hetgeen wij door de handen uit te strekken zoeken te grijpen. Daarom gebruikt hij deze beeldspraak om de vurigheid zijner begeerte aan te duiden; want indien iemand alleen maar door houding en gebaren zoodanige liefde toont, terwijl hij in geheel zijn leven de Wet Gods veronachtzaamt, dan is dit eene al te snoode geveinsdheid. Wederom betuigt

hij dat deze vurige en ernstige genegenheid voortvloeit uit dit feit, dat de lieflelijkheid der Wet ons hart reeds had gewonnen. Eindelijk zegt hij: *Ik zal uwe inzettingen bepeinzen.* Want ik twijfel niet of het Hebreeuwsche werkwoord *soeach*, dat hij hier gebruikt, heeft betrekking op deze stille overdenking, waarin de kinderen Gods zich oefenen, hetgeen ook door de meeste uitleggers erkend wordt.

ZAIN.

49. Gedenk uws Woords tot uwen knecht, op
hetwelk Gij mij hebt doen hopen. 50. Dit is mijn
troost in mijne ellende, want uw Woord maakt mij
levend. 51. De hoovaardigen hebben mij boven mate
zeer bespot; van uwe Wet ben ik niet afgeweken.
52. Ik heb gedacht, o Jehovah, aan uwe oordeelen
van ouds aan, en heb mij getroost. 53 Verschrikking
heeft mij bevangen van wege de goddeloozen, die
uwe Wet verlaten. 54. Uwe inzettingen zijn mij in
plaats van gezangen geweest in het huis van mijn
pelgrimschap. 55. Jehovah, des nachts ben ik uws
naams gedachtig geweest, en ik bewaar uwe Wet.
56. Dat is mij geschied, omdat ik uwe bevelen
bewaard heb.

49. *Gedenk uws woords.* Hij bidt dat God volbrengen zal hetgeen Hij heeft beloofd, want de uitkomst bewijst, dat God zijns Woords gedachtig is geweest. Nu zien wij uit het slot van dit vers, waar hij zegt, dat hem stof tot hopen was gegeven, dat er sprake is van de beloften, hetgeen niet zou kunnen, zoo hem geene genade was verleend. In het tweede vers verklaart hij, dat, hoewel God hem als het ware nog in onzekerheid liet, hij toch op zijn Woord heeft vertrouwd. Intusschen leert hij, dat hij in zijne zorgen en moeielijkheden geene ijdele vertroostingen gezocht heeft, gelijk de wereld gewoon is overal den blik heen te richten om verlichting te vinden in hare ellende, en zoo er eenige verlokselen zijn, die hen bekoren, met deze pleisters hunne smart verzachten. Nu zegt de Profeet dat het

Woord Gods hem genoeg was, en als alle andere dingen hem ontvielen, hij daarin volkomen leven had gevonden, terwijl hij daarbij stilzwijgend erkent, dat hij, zoo hij uit het Woord Gods geen moed kan scheppen, in doodsgevaar zou verkeeren. En gewis, hoewel de wereldlingen dikwijls eene soort van opgewektheid van geest vertoonen in hunne ellende, zoo zijn zij toch gansch ontbloot van de innerlijke kracht des harten. Daarom zegt de Profeet terecht, dat de geloovigen in hunne ellende hierin slechts leven en kracht vinden, dat *het Woord Gods hun leven geeft.* Daarom zullen wij, indien wij vlijtig het Woord Gods overdenken, te midden zelfs van den dood nog leven, en er zal geene droefheid zijn, hoe groot ook, die door dit middel niet genezen zal worden. En wanneer er nu geene verlichting komt in onze smarten, dan is dit onze eigene schuld, omdat wij ons moedwillig door schijnvertroosting misleiden, terwijl wij het Woord Gods minachten of verwerpen.

51. *De hoovaardigen.* Dit voorbeeld is zeer nuttig om ons te leeren, dat hoewel onze eenvoudigheid blootstaat aan de bespotting der boozen, wij toch met onwrikbare standvastigheid hunne trotschheid en overmoed moeten terugwijzen, opdat er nooit geringschatting van de Wet Gods in ons hart opkomt. Want wij zien velen, die anders wel tot de vreeze Gods geneigd zouden zijn, maar voor deze verzoeking bezwijken. Nu heeft het ten allen tijde op aarde gewriemeld van Heidensche smaders van God, en heden ten dage is zij er schier door overstroomd, daarom zal er geene standvastigheid zijn in ons geloof, zoo wij ons hart niet versterken tegen hunne spotternijen. Voorts geeft hij aan de ongeloovigen een' naam, die zeer gepast voor hen is, als hij hen *Hoovaardigen* noemt; want de wijsheid der ongeloovigen bestaat voor hen in het verachten van God, in geenerlei acht te slaan op zijne oordeelen, alle godsvrucht met voeten te treden, en eindelijk in versmaadheid uit te storten over het hemelsche Koninkrijk. Nu zouden zij zich niet zoo vermetel te buiten gaan, indien hun hoogmoed hen niet had verblind. Overigens moeten de woorden aldus verklaard worden: Hoewel de hoovaardigen mij hebben bespot, ben ik van uwe Wet toch niet afgeweken. Er moet ook acht gegeven worden op de uitdrukking *Bovenmate*, waardoor hij te kennen geeft dat hij niet slechts eene enkele maal door de goddeloozen gekweld is geworden, of slechts voor één enkelen dag, maar dat de strijd dagelijks vernieuwd werd. Hieruit zien wij dat de goddeloozen zich zoo veel meer durfden veroorloven, omdat zij meerder in aantal

waren, gelijk dan ook het getal dergenen, die God vreezen en liefhebben, altijd het kleinste is. Daarom behooren wij, zoo wij ongedeerd willen blijven, kloekmoedig tegen hunne groote menigte stand te houden.

52. *Ik heb gedacht.* In dezen Psalm zijn de oordeelen Gods schier altijd genomen voor inzettingen en geboden, alsof men ze Rechten zou kunnen noemen. Het is echter van wege de uitdrukking *Van ouds aan*, die er bijgevoegd is, meer waarschijnlijk, dat zij thans de voorbeelden aanduiden, door welke God getoond heeft, dat Hij de rechtvaardige Rechter der wereld is. Immers, wat zou het beteekenen, als hij zeide, dat Gods Wet van ouds geweest is? Wel is waar, zou men die uitdrukking eenigszins kunnen verdedigen, want de oprechtheid, die hier geleerd wordt, is niet maar sedert kort ontstaan, maar zij is waarlijk eeuwig, omdat de geschrevene Wet niets anders is dan de Wet der natuur, door welke God de dingen in ons geheugen terugroept, die reeds ingeworteld zijn in ons hart. Ik geef echter de voorkeur aan de andere beteekenis, nl. dat David gedacht aan Gods oordeelen, door welke Hij heeft doen weten, dat Hij zijne eeuwige Wet in de wereld vastgesteld heeft. En deze bevestiging is ons zeer noodig, want als de hand Gods niet openlijk gezien wordt, zal de leer ons onverschillig worden; maar wanneer God wrake doet over de goddeloozen, bevestigt Hij hetgeen Hij heeft gesproken; daarom worden in de burgerlijke wet straffen Bevestigingen of bekrachtigingen [sanctiones] genoemd. Maar dit behoort meer tot de oordeelen Gods, door welke Hij het gezag zijner Wet bekrachtigt, als eene wezenlijke goedkeuring, die aan de woorden is toegevoegd. Wanneer hij nu zegt, dat hij aan de oudste oordeelen Gods gedenkt, zoo laat ons hieruit leeren, dat onze ondankbaarheid of onverschilligheid de oorzaak is, dat de oordeelen Gods zich niet in genoegzaam aantal aan ons voordoen om ons geloof te bevestigen, want er is geene eeuw voorbijgegaan, waarin God geene duidelijke blijken en bewijzen hieromtrent heeft gegeven, zoodat men in waarheid zeggen kan, dat de oordeelen Gods als een onafgebroken stroom geweest zijn, die van eeuw tot eeuw voorbijgegaan is, maar wij zien ze niet, omdat wij ons niet verwaardigen onze oogen te openen. Indien iemand tegenwerpt, dat het niet overeenkomt met Gods oordeelen om ons vertroosting te brengen, daar zij ons integendeel ontroeren en verschrikken, dan is het antwoord gemakkelijk, nl. dat de geloovigen door de oordeelen Gods verschrikt worden voor zooveel dit nuttig is ter dooding

van hun vleesch; maar voor zoo veel zij er in zien, dat God zorg draagt voor het menschelijk geslacht, geeft het hun overvloedig stof tot vertroosting. Want hieruit leeren wij, dat de boozen, na zich voor eene wijle aan dartelheid en brooddronkenheid te hebben overgegeven, ten laatste voor Gods rechterstoel zullen verschijnen; terwijl wij zelven na met geduld en lijdzaamheid onzen strijd te hebben volstreden, met zoodanigen Behoeder van ons heil ongetwijfeld bewaard zullen worden.

53. *Verschrikking.* Dit vers kan op tweeërlei wijze verstaan worden; òf dat de Profeet diep gegriefd was, wijl hij zag hoe de Wet Gods door de boozen geschonden werd, of wel, dat hij door schrik en ontroering was bevangen van wege hun verderf. Want, de vertaling van sommigen door Vuur, of hittigheid, vloeit niet zoo goed. Ik houd mij dus aan het woord Verschrikking, en acht dat er de vurigheid van den ijver mede aangeduid is, daar het niet slechts den grootsten weerzin bij hem opwekte dat de Wet overtreden werd, maar dat hij ook de booze vermetelheid van hen, die op de Wet Gods geenerlei acht sloegen, als iets monsterachtigs heeft verfoeid. Nu moeten wij er op letten, dat het geene nieuwe soort van ergernis is, als velen, na het juk van zich geworpen te hebben, opstaan tegen God. En dit moet wel in gedachten gehouden worden, omdat velen eene beuzelachtige verontschuldiging zoeken in het bederf der tijden, alsof het hun zoo maar geoorloofd was om met de wolven te huilen. En voorzeker zien wij, dat reeds in Davids tijd er vele afvalligen waren, die zich van de godsvrucht hebben afgekeerd, en toch was het er zoo verre vandaan, dat hij hierdoor overwonnen werd, of zelfs ook maar den moed verloor, dat veeleer de vreeze Gods het vuur van een' heiligen toorn in zijn hart heeft ontstoken. Wat moeten wij dan doen, als wij van alle kanten door slechte voorbeelden omringd zijn? wat anders dan ons zelven aansporen om er een' afschuw van te hebben? Ook is hier eene stilzwijgende tegenstelling tusschen het ijdel verzinzel, waarmede wij ons in slaap wiegen, dat alles wat algemeen gedaan wordt, nu ook wettig en geoorloofd is, en de verschrikking, waardoor de Profeet zegt aangegrepen te zijn. Als de goddeloozen zich naar hun' lust tegen God verheffen, en wij niet opwaken om de oordeelen Gods te aanschouwen, dan verkeeren wij dit in eene gelegenheid tot een goddeloos vertrouwen. De Profeet, daarentegen, zegt, dat hij door verschrikking was bevangen, omdat hij, van den eenen kant het geduld en de lijdzaamheid Gods ziende, er toch van over-

tuigd was, dat het niet anders kon, of God moest ten laatste hier wel straf voor eischen.

54. *Uwe inzettingen*, enz. Hij herhaalt door eene andere wijze van spreken, wat hij te voren gezegd had, nl. dat de Wet Gods zijne eenige, of zijne voornaamste verlustiging is geweest in geheel zijn leven, want de zang is een teeken van blijdschap. En daar de heiligen nu reizigers en vreemdelingen zijn in deze wereld, en niet anders voor kinderen Gods en erfgenamen van het Koninkrijk der hemelen gehouden kunnen worden, dan voor zoo veel zij vreemdelingen zijn op de aarde, kan men door *het huis van zijn pelgrimschap* den loop van dit leven verstaan. Evenwel schijnt hier op eene bijzondere omstandigheid gedoeld te zijn, nl. dat David, verbannen zijnde uit zijn land, niet opgehouden heeft om in zijne ellende vertroosting te zoeken in het Woord Gods, of liever, eene blijdschap, die de droefheid der ballingschap verre te boven ging. Want het was wel een bewijs van zeldzame kloekmoedigheid, dat hij, ofschoon verstoken van het gezicht des Tempels, niet op kunnende gaan om te offeren, en van alle genademiddelen en oefeningen der godsvrucht buitengesloten zijnde, toch niet van God vervreemd is geworden. Hieruit volgt, dat het huis van zijn pelgrimschap genomen is om de zaak sterker te doen uitkomen, dat hij verjaagd zijnde uit zijn land, de Wet Gods vastgeworteld in zijn hart heeft gehouden; en hoewel het harde zijner ballingschap hem wel ter neder heeft kunnen slaan, zoo heeft toch door het overpeinzen der Wet de blijdschap wederom de overhand over hem verkregen.

55. *Jehovah, des nachts ben ik uws naams gedachtig geweest.* Ik lees dit geheele vers aan een, omdat het tweede lid afhangt van het eerste, want de Profeet geeft te kennen, dat hij, door het gedenken aan God er toe gekomen is de Wet te houden, want het minachten der Wet komt hieruit voort, dat schier niemand rekening houdt met God. Daarom zegt de Schrift, als zij de goddeloosheid der menschen veroordeelt, dat zij God hebben vergeten (Psalm 50 : 22; 78 : 11; 106 : 21). Daar tegenover leert ons David, dat het bloote gedenken aan God genoeg is om ons bij zijne vreeze te houden en bij de waarneming zijner Wet. En gewis, telkenmale wanneer de majesteit Gods zich aan ons voordoet, moeten wij noodzakelijkerwijs door het gevoel derzelve verootmoedigd worden, zoodat deze overdenking ons aanspoort tot een godvruchtig leven. Hoewel hij

nu door het woord *Nacht* te verstaan geeft, dat hij niet slechts een enkel voorbijgaand oogenblik aan God gedenkt, maar voortdurend, maakt hij toch inzonderheid melding van den nacht, omdat alsdan schier al onze zinnen verdoofd zijn; alsof hij zeide, dat, terwijl anderen slapen, God hem in zijn slaap in de gedachten komt. En er is nog eene andere reden, waarom hij van den nacht spreekt, nl. opdat wij zouden weten, dat hij, ook wanneer niemand er getuige van was, en niemand hem er toe aanspoorde, maar de duisternis hem veeleer voor anderer oogen verborgen hield, toch niet minder oplettend was om de gedachtenis Gods te eeren, dan wanneer hij op de eene of andere hoogte stond en door iedereen gezien kon worden.

56. *Dat is mij geschied*. Ik twijfel niet of de Profeet wil door het Hebreeuwsche voornaamwoord *zôth* alle de weldaden aanduiden, die hij van God heeft ontvangen; maar als in de tegenwoordigheid Gods zijnde, heeft hij de zaak als het ware met de oogen en met den vinger aangewezen. Daarom is in dit eene woord de erkenning van al het goede, waarmede hij begiftigd is geworden; of wel hij verhaalt dat God getuigenis heeft afgelegd van zijne oprechtheid door de eene of andere bijzondere uitredding. En toch roemt hij op geenerlei verdienste, gelijk de Farizeën, die, als zij iets dergelijks vinden in de Schrift, het op de verdiensten der werken toepassen. De bedoeling van den Profeet was voorzeker niets anders, dan zich te stellen tegenover de verachters van God, die al hun' voorspoed toeschrijven aan hunne eigene vlijt en inspanning, of aan het geluk; terwijl zij de voorzienigheid Gods in een boos stilzwijgen begraven. De Profeet doet dus zich zelven en ook ons aan God gedenken en geeft ons te verstaan, dat God een rechtvaardig Rechter zijnde, het loon der godsvrucht voor ons heeft weggelegd. Het kan ook wezen, dat hij door dit heilig roemen de booze lasteringen der goddeloozen afwijst, waaronder hij, gelijk wij elders gezien hebben, zoo zwaar heeft geleden.

CHETH.

57. Jehovah, Gij zijt mijn deel; ik heb gezegd, dat ik uwe woorden zal bewaren. 58. Ik heb uw aangezicht van ganscher harte gebeden, zijt mij genadig naar uwe toezegging. 59. Ik heb mijne wegen overdacht, en heb mijne voeten gekeerd tot uwe getuigenissen. 60. Ik heb mij gehaast, en niet vertraagd uwe geboden te onderhouden. 61. De koorden der goddeloozen hebben mij gegrepen; ik heb uwe Wet niet vergeten. 62. Te middernacht zal ik opstaan om U te loven van wege de rechten uwer gerechtigheid. 63. Ik ben een metgezel van allen, die U vreezen, en van hen, die uwe bevelen onderhouden. 64. Jehovah! de aarde is vol van uwe goedertierenheid; leer mij uwe inzettingen.

57. *Jehovah! Gij zijt mijn deel.* De zin der woorden is twijfelachtig, want het woord Jehovah kan in den eersten naamval gelezen worden, en de woorden: *Ik heb gezegd* kunnen zoowel op het eerste als op het tweede lid betrekking hebben. Eéne lezing is dus: Jehovah is mijn deel, en daarom heb ik besloten uwe Wet te houden; terwijl de andere lezing zijn zal: Jehovah, die mijn deel zijt, ik heb besloten uwe Wet te onderhouden, en eene derde lezing: Ik heb gezegd, en vastgesteld, dat God mijn deel is om zijne Wet te onderhouden. De vierde: Jehovah, ik heb gezegd, of vastgesteld, dat het mijn deel is uwe Wet te onderhouden; en deze laatste houd ik voor de beste. En voorzeker is deze zin ook zeer gepast, dat, dewijl God ons deel is, dit ons den moed moet geven om zijne Wet te onderhouden. Wij hebben reeds aan verscheidene andere plaatsen gezien dat God het erfdeel der zijnen genoemd wordt, omdat Hij alleen volstaat om hen wezenlijk en duurzaam gelukkig te maken. En voorzeker! daar Hij ons tot zijn bijzonder erfdeel heeft verkoren, is het billijk, dat wij, van onzen kant, op Hem alleen betrouwen. Maar zoo wij met God alleen tevreden kunnen zijn, dan zal ons hart ook geneigd wezen om zijne Wet te houden, en alle lusten des vleesches verzakende, zal het onze grootste ver-

lustiging en ons vast besluit zijn om zijne Wet te onderhouden. Hoewel nu (gelijk ik reeds gezegd heb) deze verklaring niet slecht vloeit, en ook wel eene nuttige leering bevat, is toch de door mij aangenomene uitlegging eenvoudiger, te weten: Ik heb bij mij zelven vast besloten, dat het een zeer kostelijk erfdeel voor mij is om uwe Wet te onderhouden. Hiermede is ook na verwant dit gezegde van Paulus: De godzaligheid is een groot gewin (1 Tim. 6 : 6). Nu vergelijkt David het waarnemen der Wet met al het goed dat der menschen begeerlijkheid opwekt en tot zich aantrekt; alsof hij gezegd had: Dat een iegelijk begeere wat hem goeddunkt, en er van geniete, mits dit deel mij onaangetast verblijft, dat ik mij geheel en al aan het Woord Gods moge wijden, en dan is er ook geene reden voor mij om hen te benijden.

58. *Ik heb uw aangezicht van ganscher harte gebeden.* David betuigt in dit vers, dat hij niet afgelaten heeft van den plicht des gebeds, want, zonder het gebed zou het geloof werkeloos en als ingeslapen zijn. Hoewel nu deze wijze van spreken in eene andere taal ruw en vreemd zou klinken, drukt zij in het Hebreeuwsch eene gemeenzaamheid uit, die God in zijne dienstknechten toelaat, ja zelfs uitlokt, wanneer zij in zijne tegenwoordigheid verschijnen. Nu vat hij het hoogste van wat hij begeert samen in één enkel woord, nl. dat hij de barmhartigheid Gods heeft afgesmeekt, waarop hij door zijn Woord vastelijk had gehoopt. Laat ons dus in de eerste plaats opmerken, dat wij uit onze traagheid worden opgewekt, ten einde ons geloof te oefenen door het gebed. Vervolgens, dat de voornaamste zaak, waarom wij moeten bidden, is, dat God in zijne groote goedertierenheid ons genadig zal zijn, dat hij acht zal geven op onze ellende, en ons in onze nooden en behoeften te hulp zal komen. Want, hoewel God ons op zoo velerlei wijze ondersteunt, dat wij het niet zouden kunnen opsommen, en ook onze behoeften talloos zijn, moeten wij toch inzonderheid en boven alles bidden, dat Hij zich over ons zal ontfermen, waaruit dan ook al het overige voort zal vloeien. In de derde plaats moeten wij leeren, opdat ons gebed niet vaag zij en als in de lucht blijve zweven, dat God ons in alle zijne beloften is voorgesteld als een vrijwillig schuldenaar.

59. *Ik heb mijne wegen overdacht.* Waar het hier op neerkomt is, dat de Profeet, na wèl acht te hebben gegeven op zijne

wijze van leven, nu geen ander voornemen heeft gehad dan de leer der Wet te volgen. En door deze woorden geeft hij als van ter zijde te kennen, dat de reden, waarom de menschen de perken te buiten gaan en ellendig door allerlei tegenstrijdige gevoelens heen en weder worden gedreven, hierin is gelegen, dat zij al te veel aan hun' zin en neiging toegeven. Wèl zal ieder zich met vlijt en ijver toeleggen op hetgeen hij denkt dat zijne lusten kan bevredigen, maar allen zijn blind in hunne keuze, of liever, zij sluiten hunne oogen en laten zich medevoeren, of gaan uit lusteloosheid en onverschilligheid van het een naar het ander. Maar er is voorzeker niemand, die verstandig acht geeft op zijne wegen, en daarom is het niet zonder reden, dat de Profeet ons te kennen geeft, dat het het begin is van een goed leven, als de menschen opgewekt zijnde uit hunne traagheid, hunne wegen overdenken en nagaan, om dan met ernst bij zich zelven te overleggen, wat het is om hun leven goed te regelen. Nu leert hij in de tweede plaats, dat wanneer iemand wèl acht geeft om zijn leven goed in te richten, hij niets beters kan doen of bedenken dan de roeping te volgen, waartoe God hem roept. En gewis! indien de menschen door hunne gedachteloosheid niet gansch verstompt werden, dan zouden zij allen te zamen en eenstemmig God tot Leidsman van hun leven kiezen.

60. *Ik heb mij gehaast.* Hoewel de woorden in den verleden tijd staan, duiden zij toch eene voortdurende werking aan. De Profeet verhaalt met welke vaardigheid hij zich voor God gesteld heeft, om Hem gehoorzaamheid te bewijzen, want de naarstigheid geeft de vurigheid van den ijver te kennen. En als hij naderhand zegt, *dat hij niet vertraagd heeft*, is dit naar het taaleigen van het Hebreeuwsch eene uitbreiding van hetgeen hij gezegd had omtrent het haasten. Want, evenals spreken en niet zwijgen in het Hebreeuwsch zoo veel beteekent als vrij uit en openhartig spreken, zonder iets van hetgeen noodig is achter te houden of te verbergen, zoo wordt gezegd, dat hij, die vaardig en zonder eenig uitstel loopt, zich haast en niet vertraagt. En als wij nu bedenken hoe traag wij zijn van nature, en hoe vele beletselen Satan ons voortdurend in den weg legt, dan zal men gemakkelijk hieruit kunnen afleiden, dat dit waarlijk niet te vergeefs er is bijgevoegd. Want, al is het ook, dat iemand zich in waarheid aan de gerechtigheid Gods wil wijden, zoo weten wij toch dat Paulus zegt, dat hij, hetgeen hij wil, niet doet (Rom. 7 : 15, 18, 19). Al zou er dus ook geen uitwendige hinderpalen zijn, die ons terug houden, zijn er toch zoo vele inwendige beletselen, dat

niets moeielijker is dan zich te haasten om de Wet te onderhouden. Overigens moet men begrijpen dat de Profeet hier spreekt bij wijze van vergelijking met betrekking tot hen, die het grootste deel van hun leven doorbrengen met al uit te stellen, en niet slechts laat en schoorvoetend tot God naderen, maar nog veel tijd en kracht verspillen met over te zaak te redeneeren, of wel op allerlei bijpaden verdoold raken, zoodat zij dan in het geheel niet tot God komen. De Profeet was dus niet vroolijker en vaardiger in den dienst van God dan Paulus dit geweest is; maar hij toont door deze woorden, dat hij door kloekmoedig tegen alle beletselen te strijden zich den weg effen en gemakkelijk heeft gemaakt. En tevens leert hij ons door zijn voorbeeld, dat het ijdel en beuzelachtig is om de beletselen, die de wereld ons in den weg legt, of ook onze eigene zwakheid als eene verontschuldiging voor onze traagheid aan te voeren.

61. *De hoopen der goddeloozen.* Zij, die het Hebreeuwsche woord *cheblé* door Smarten vertalen, ontleenen er geen natuurlijken zin of beteekenis aan, en zoo kwellen zij zich zelven, evenals zij de woorden van den Profeet verwringen Er blijven dus twee lezingen, die beiden aannemelijk zijn. De koorden der goddeloozen hebben mij gegrepen, of, De benden der goddeloozen hebben mij beroofd. Welke van die twee wij nu ook kiezen, de Profeet verklaart, dat, hoewel Satan hem door zware verzoeking aan het wankelen heeft trachten te brengen, hij toch volhard heeft Gods Wet te onderhouden. Het woord Koorden kan echter in tweeërlei zin genomen worden; òf voor de bedriegelijke verlokselen, waarmede zij getracht hebben hem in hun gezelschap te trekken en te verstrikken, òf voor het bedrog, dat zij gepleegd hebben om hem ten ondergang te brengen. Nemen wij de eerste beteekenis aan, dan toont David dat hij eene zeldzame deugd bezat, want, hoewel de boozen hem reeds in hunne netten verstrikt schenen te hebben, heeft hij zich toch staande gehouden om de Wet waar te nemen. Dewijl echter velen overeenstemmen dat het Hebreeuwsche werkwoord de beteekenis heeft van berooven, zoo laat ons het ook in dien zin nemen, nl. dat de Profeet door de troepen of benden zijner vijanden aangevallen, en door hen van alles beroofd werd, maar toch niet van zijne plaats is geweken. Ook dit is een bewijs van zeldzame geestkracht, want, als wij aan zeer groot letsel en gevaar zijn blootgesteld, beginnen wij, zoo God ons niet helpt, terstond aan zijne voorzienigheid te twijfelen. Het schijnt dat het nergens toe dient om godvreezend te zijn. En dan verbeelden wij ons ook nog dat het

ons vrij staat ons te wreken, en te midden van al deze golven en baren zal de herinnering aan Gods Wet gemakkelijk verzinken. Maar de Profeet zegt ons, dat het een teeken van ware godsvrucht is, als wij ten prooi zijnde aan de goddeloozen, en geenerlei hulp of bijstand van God gewaar wordende, toch de Wet Gods blijven liefhebben, en dezelfde begeerte blijven koesteren om de gerechtigheid na te jagen.

62. *Te middernacht zal ik opstaan.* In dit vers toont de Profeet niet slechts, dat hij alles wat de Wet bevat, goedkeurde en van harte aannam, maar hij geeft tevens te verstaan dat hij er niet ondankbaar voor was deelgenoot te zijn gemaakt van zoo groot een goed. Het schijnt wel iets zeer gewoons te zijn om aan God te geven wat Hij vraagt, als Hij ons onderwijst door zijne Wet; want, wie zou tegen God durven murmureeren? Intusschen is het er ver van daan dat de wereld erkent, dat Gods leer in alle opzichten rechtvaardig is. In de eerste plaats zou (zoo groot is de weerstrevendheid van ons vleesch) iedereen er iets aan willen veranderen, of er iets van willen afdoen. Vervolgens zouden de menschen, indien hun de keus gelaten was, liever naar hun eigen zin geregeerd willen worden dan door het Woord Gods. In één woord, zoowel de menschelijke rede als de menschelijke begeerlijkheden zijn in heftigen strijd met de Wet Gods. Die mensch zal dus niet weinig gevorderd zijn [op den goeden weg], die de hemelsche leer met volkomene gehoorzaamheid aanneemt en omhelst, en terwijl hij er zich in verlustigt, er Gode ook dank voor toebrengt. Doch de Profeet zegt niet eenvoudig, dat hij de gerechtigheid Gods heeft groot gemaakt, maar door te vermelden, dat hij te middernacht opstond, toont hij ook de vurigheid van zijn verlangen, want er moet wel een zeer sterke aandrang, eene heftige begeerte zijn, die ons doet opwaken, als wij slapen. Intusschen geeft hij ons ook te verstaan, dat hij bij het getuigen voor de Wet Gods ver verwijderd was van praalzucht, omdat hij bij zich zelven, en zonder dat iemand anders er bij tegenwoordig was de gerechtigheid Gods aldus heeft geprezen.

63. *Ik ben een metgezel*, enz. Hij spreekt niet slechts van de overeenstemming, die er bestaat tusschen de geloovigen, en van hunne liefde, die zij elkander toedragen, maar hij bedoelt, dat telkenmale wanneer hij iemand op zijn' weg ontmoet heeft, die God vreesde, hij hem de hand gereikt heeft, ten teeken van

gemeenschap, en dat hij niet slechts tot het getal der dienstknechten Gods behoorde, maar dat hij hen ook ondersteund en geholpen heeft. En voorzeker eene zoodanige eensgezindheid onder de geloovigen is wèl noodig, opdat zij elkander in de vreeze Gods zouden steunen. En er schijnt eene stilzwijgende vergelijking te wezen tusschen deze heilige samenstemming (door welke de geloovigen den dienst Gods en de godsvrucht onder elkander bevorderen) en de goddelooze bondgenootschappen, die in de wereld heerschen. Want wij zien, hoe de wereldlingen hunne benden tegen God stellen, en hoe zij elkander behulpzaam zijn om zijn' dienst tegen te staan. Daarom moeten de kinderen Gods des te meer opgewekt worden om eene heilige eenheid onder elkander te handhaven Hij prijst de geloovigen, ten eerste van wege hunne vreeze Gods, ten tweede, van wege hun onderhouden van de Wet, omdat de vreeze Gods de wortel is, of de bron van alle gerechtigheid, en dan eerst blijkt het, dat wij God vreezen en ontzag voor Hem hebben, als wij ons leven wijden aan zijn' dienst.

64 *Jehovah, de aarde is vol van uwe goedertierenheid.* Hier smeekt de Profeet God bij zijne oneindige goedertierenheid, die overal in de wereld uitblinkt, dat Hij hem genadiglijk deelgenoot zal maken van den schat der hemelsche wijsheid, in welk gebed zeer veel kracht gelegen is. Als hij dus zegt, dat de aarde vol is van de goedertierenheid Gods, dan is dit eene soort van smeeking. Want hij looft en verheerlijkt de goedertierenheid Gods niet in het algemeen (gelijk hij dit aan andere plaatsen doet) omdat hij geene enkele plek der aarde verstoken laat van zijne milddadigheid, en die goedertierenheid niet slechts bewijst aan het menschelijk geslacht, maar haar ook uitstrekt tot het redelooze vee. Wat doet hij dan? Hij vraagt, dat de goedertierenheid Gods, die zich uitstrekt over alle schepselen, ook hem zal betoond worden, en wel hierin, dat hij vorderingen maakt in de Wet Gods. Hieruit zien wij dat de gave des verstands door hem als een onwaardeerbare schat werd beschouwd. Indien het nu een voornaam teeken is van de gunst Gods, dat ons de Geest des verstands geschonken wordt, toont ons geloof hoezeer wij van God vervreemd zijn. Nu moeten wij ons herinneren wat wij elders gezegd hebben, nl. dat onze traagheid zeer schandelijk is, als wij ons tevreden stellen met een klein proefje van de hemelsche leer, en aldus laten blijken, dat wij er ons niet om bekommeren om nog verder te profiteeren; als zulk een voornaam leeraar der Kerk zoo vurig begeerd heeft te

leeren. En voorts is het zeker, dat hier geene sprake is van de uitwendige leer, maar van eene innerlijke verlichting des verstands, die eene gave des Geestes is. De Wet aan alle menschen, zonder onderscheid voorgesteld zijnde, ziet de Profeet toch, dat zoo hij niet verlicht is door den Heiligen Geest, dit niet zeer nuttig zal wezen. Daarom vraagt hij om op krachtige, afdoende wijze onderwezen te mogen worden.

TETH.

65. Jehovah! Gij hebt uwen knecht goed gedaan
naar uw Woord. 66. Leer mij de goedheid van
smaak en de wetenschap, want ik heb aan uwe geboden
geloofd. 67. Eer ik vernederd werd, dwaalde ik,
maar nu onderhoud ik uw Woord. 68. Gij zijt goed
en goed doende, leer mij uwe inzettingen. 69. De
hoovaardigen hebben leugens tegen mij gestoffeerd, doch
ik zal uwe bevelen van ganscher harte bewaren. 70. Hun
hart is vet als smeer; maar ik heb vermaak in uwe
Wet. 71. Het is mij goed geweest, dat ik verdrukt
ben geworden, opdat ik uwe inzettingen leere. 72. De
Wet uws monds is mij beter dan duizenden van goud
en zilver.

65. *Jehovah, Gij hebt uwen knecht goed gedaan.* Sommigen nemen dit in algemeenen zin, alsof de Profeet betuigde, dat hij hoe, of op wat wijze, God ook met hem handelt, het altijd in goeden zin zal opnemen, omdat hij ziet, dat het hem tot heil verstrekt. Omdat echter ook uitdrukkelijk melding gemaakt wordt van de belofte, twijfel ik niet of de Profeet verheerlijkt de getrouwheid Gods in het schenken der genade, die Hij had beloofd, alsof hij zeide dat hij wezenlijk en inderdaad ervaren heeft, dat God waarachtig is, en zijne dienstknechten niet paait of misleidt met woorden. Hij voert dus Gods beloften aan, omdat al zijne weldaden daaruit voortvloeien, niet als uit de eerste bron, maar als door een kanaal. Want hoewel de vrije goedertierenheid Gods de eenige oorzaak is, waarom Hij zich zoo milddadig jegens ons betoont, kunnen wij toch niets van

Hem verwachten voor Hij ons tegemoet komt met zijn Woord. En nadat David nu erkend heeft, dat hij bij ervaring weet dat God waar is, en getrouw is aan zijne beloften, voegt hij er een' wensch bij, gelijk aan dien welken wij in het vorige vers gezien hebben, nl. dat hij zal toenemen in recht verstand, hoewel hij hier eenigszins andere woorden gebruikt, want hij spreekt van rechtheid van smaak en wetenschap. En daar het Hebreeuwsche werkwoord *Taäm Smaken* beteekent, is de beteekenis van het naamwoord, dat er van afgeleid is, *smaak*, maar het wordt hier overgedragen of toegepast op het verstand. Er is geen twijfel aan of David begeert, dat hem met de wetenschap ook een goed begrip en gezond oordeel zal gegeven worden. Want zij, die dit afzonderlijk lezen, als *Goedheid* en verstand, bederven den geheelen volzin. Om nu echter de geheele bedoeling van den Profeet te vatten, moeten wij er het laatste lid aan toevoegen. Hij zegt, dat hij Gods geboden geloofd heeft, dat is: dat hij gaarne en gewillig aangenomen heeft alles wat in de Wet wordt geboden, en aldus verklaart hij volgzaam en gehoorzaam te zijn geweest. En daar hij nu door de leiding des Heiligen Geestes aldus tot gehoorzaamheid was geneigd, bidt hij, dat hem nog eene andere gave geschonken mocht worden, te weten, een' gezonden smaak en goed verstand. Hieruit leeren wij dat deze twee zaken zeer bepaald noodig zijn ter goede regeling van geheel het leven, nl. dat men eene rechte gezindheid heeft, en een goed verstand en wijsheid. En dat de Profeet Gods geboden reeds had geloofd: die eerbied is voorzeker uit een' heiligen ijver voortgekomen; maar toch is het niet zonder reden, dat hij vreest onbedachtelijk te zullen dwalen. Laat ons dan leeren om, nadat God ons hart geneigd heeft tot de gehoorzaamheid aan zijne Wet, Hem te gelijk ook om de wijsheid te vragen, die onzen ijver regelt en leidt.

67, *Eer ik vernederd werd.* Omdat het Hebreeuwsche werkwoord *Anah* somtijds de beteekenis heeft van *Spreken*, of getuigen, willen sommigen den zin aldus lezen: Eer ik uwe geboden heb bepeinsd, heb ik gedwaald; maar dit schijnt mij al te gewrongen. Anderen wijken nog verder af van den zin, als zij zeggen: Toen de Profeet dwaalde, had hij niets, waarmede hij God zou kunnen antwoorden. Maar ik zal mij niet ophouden om deze droomerijen te wederleggen, want de bedoeling van den Profeet is volstrekt niet duister. Want in zijn eigen persoon stelt hij òf de teugelloosheid, òf de hardnekkigheid voor van het menschelijk geslacht, want nooit zullen wij Gode gehoorzaam volgen, of wij zullen er

door de roede zijner kastijding toe gedwongen moeten worden. Wel is waar, is het iets monsterachtigs, dat wij hardnekkig weigeren ons aan God te onderwerpen; maar toch leert ons de ervaring, dat als God zachtkens met ons handelt, wij ons in hoogmoed te buiten gaan. En dewijl nu deze hardnekkigheid door krachtige middelen in den Profeet onderdrukt moest worden, zal deze leer voor ons nog des te meer noodzakelijk zijn. Want, daar de dooding van het vleesch, die wij van nature allen schuwen, het begin is der gehoorzaamheid, is het niet te verwonderen, zoo God ons door velerlei beproeving tot het besef brengt van wat onze plicht is. Dit nu geschiedt op velerlei wijze; want God vernedert sommigen door armoede, anderen door smaad en schande, nog anderen door krankheid, of door huiselijk leed, en wederom anderen door harden, verdrietelijken arbeid, en zoo dient hij het geneesmiddel toe naar mate de krankheid het vereischt. Nu zien wij welk eene nuttige leering in deze belijdenis ligt opgesloten. Wel is waar spreekt de Profeet van zich zelven (gelijk ook Jeremia zegt, dat hij een moeielijk te temmen kalf was, Hoofdst. 31 : 18), maar hij stelt ons een beeld voor oogen van de weerstrevendheid, die ons van nature eigen is. Wat ons betreft, wij zijn maar al te ondankbaar, indien de vrucht, die wij ontvangen uit onze kastijding, ons niet verteedert, of het ruwe en bittere van de kastijding niet voor ons wegneemt. Want niets is méér ongelukkig dan wij zijn, zoolang wij nog tegen God in opstand zijn. En gewis, het eenige middel waardoor God ons temt en tot gehoorzaamheid brengt, bestaat daarin, dat Hij ons door zijne kastijdingen onderwijst. Intusschen leert de Profeet ons door zijn voorbeeld, dat wij, ten minste als God door onze hardnekkigheid te verbreken toont, dat Hij ons tot zijne discipelen wil maken, er naar streven om zachtmoedig en gedwee te worden, en van allen hoogmoed ontledigd zijnde, gewillig het juk dragen, dat Hij ons oplegt. Het volgende vers heeft geene verklaring noodig, omdat het dezelfde beteekenis heeft als de volzin, waarmede de vorige octaaf geëindigd is; want hij smeekt van de goedheid Gods, niet dat Hij hem zal doen toenemen in rijkdom of eer, niet dat hij zich zal baden in weelde en genot, maar dat hij toenemen zal in het verstaan zijner Wet. Want, terwijl schier de geheele wereld Gods goedheid afsmeekt, en wenscht dat Hij zich milddadig zal betoonen, al naar de verschillende begeerten en verlangens van hun vleesch, betuigt David, dat het hem volkomen genoeg zal zijn, als hij gevoelt dat God milddadig is in de éene zaak, die door schier allen met minachting wordt voorbijgezien.

69. *De hoovaardigen.* Hij verklaart, dat hoewel de goddeloozen aan alles wat hij deed eene booze uitlegging gaven, ten einde hem hierdoor af te leiden van hetgeen goed en recht is, hij toch nooit van zin of gevoelen veranderd is. Het is wel eene zeer zware verzoeking, als wij, onschuldig zijnde, met smaad en schande worden overladen; als wij niet slechts door grievende woorden worden gekwetst, maar als de boozen een schijn van waarheid aan hunne beschuldigingen weten te geven en ons alzoo hatelijk en verachtelijk maken in de oogen der gansche wereld. Want wij zien, hoe velen, die rechtschapen lieden zijn, en wel geneigd om een eerlijk godvreezend leven te leiden, als zij bemerken welk ellendig loon hun wacht, den moed verliezen, en aan het wankelen worden gebracht. Daarom moeten wij des te meer acht geven op het voorbeeld van den Profeet, opdat de slechtheid der menschen ons niet doe wankelen; en al is het ook, dat zij ons van onzen eerlijken en goeden naam berooven, zoo moeten wij daarom toch niet nalaten de vreeze Gods in ons hart aan te kweeken. Het moet ons genoeg zijn dat onze godsvrucht schittert voor den rechterstoel van God, hoewel de laster der menschen haar wil bekladden. Want, zoolang wij van het oordeel der menschen afhangen, zullen wij, gelijk reeds gezegd is, altijd heen en weder bewogen worden. En behalve dat, hoe schoon en heerlijk onze werken ook zijn zouden, zoo weten wij toch, dat zij voor God geenerlei waarde hebben, indien wij er de gunst der wereld door zoeken te verwerven. Laat ons dan leeren onze oogen op de hemelsche schouwplaats gericht te houden en alle verkeerde voorstellingen der menschen te verachten. Laten de kinderen dezer wereld hun loon genieten, onze kroon is voor ons weggelegd in den hemel en niet op de aarde. Laten wij ons losmaken van de strikken, door welke Satan ons zoekt op te houden, door met geduld en lijdzaamheid den tijdelijken smaad te dragen. Het Hebreeuwsche werkwoord *Taphal*, dat anders *Samenvoegen* beteekent, wordt hier door sierlijke beeldspraak genomen voor *weven*, of in orde brengen, omdat de Profeet niet slechts door ruwen smaad werd aangevallen, maar zij hebben ook misdaden verzonnen tegen hem, en dat niet zonder er een schijn van waarheid aan te geven, zoodat hij als de slechtste mensch der wereld werd uitgekreten. Hoewel zij nu niet afgelaten hebben dit weefsel tegen hem te vervaardigen, heeft hij toch met onwankelbare standvastigheid volhard, en zijn hart toegesloten hebbende, is hij de trouwe hoeder van Gods Wet gebleven. En het is niet zonder reden dat hij hen hoovaardigen noemt; want daaruit kan men opmaken dat het geene personen uit de geringe volksklasse waren, maar

de voornaamsten, die opgeblazen zijnde door het vertrouwen op hun' rang en rijkdom, zich met des te meer vermetelheid tegen hem hebben verheven. En voorzeker toont hij ten duidelijkste, dat hij niet minder door hunne aanmatiging als met voeten werd getreden, dan wanneer hij een doode hond ware geweest. Hiermege stemt ook overeen hetgeen onmiddelijk volgt in vers 70, *dat hun hart vet is als smeer,* welke ondeugd maar al te gemeen is onder de verachters van God. Want, van waar is het, dat de goddeloozen, wier geweten knaagt in hun binnenste, zich aldus verheffen tegen de beste dienstknechten Gods, indien niet daarvan, dat hun hart als in eene soort van vet besloten is, zoodat zij in hunne hardnekkigheid stompzinnig, ja zelfs waanzinnnig worden? Maar groot en bewonderenswaardig is de edelaardigheid van den Profeet, als hij al zijn vermaak vindt in de Wet Gods; alsof hij zeide, dat dit het was dat hem vet maakte, en dit de spijze waaraan hij zich volkomen verkwikte. En dit zou het geval niet hebben kunnen wezen, indien zijn hart niet gansch ontledigd en gezuiverd was van alle verkeerde genietingen.

71. *Het is mij goed geweest*, enz Hij bevestigt het gezegde, dat wij boven reeds hebben aangetroffen, dat het hem nuttig is geweest door de kastijdingen Gods onderworpen te zijn geworden, opdat hij tot gehoorzaamheid zou worden gebracht. En hiermede belijdt hij, dat hij niet vrij was van de weerstrevendheid en hardnekkigheid, die aan het gansche menschdom eigen is, want anders zou de nuttigheid, waarvan hij spreekt, geveinsd zijn, als hij zegt niet anders volgzaam te zijn geweest dan nadat hij vernederd was geworden, gelijk ook niemand onzer vrijwillig zijn nek buigt voor God, totdat Hij onze hardheid verzacht door zijn' hamer. En het is ons noodig voortdurend de vruchten te proeven, die ons uit Gods kastijdingen toekomen, opdat zij ons zoet zijn, en wij ons, die zoo weerstrevend en eigenzinnig zijn, op deze wijze laten tot rede brengen. Ook het laatste vers heeft geene verklaring noodig, omdat het een volzin bevat, die dikwijls voorkomt in dezen Psalm; te weten: dat hij de Wet Gods liever heeft dan alle de schatten der wereld, die de meeste menschen zóó hartstochtelijk begeeren, dat zij er als het ware door van hunne zinnen beroofd worden. Hij vergelijkt de Wet Gods ook niet met de schatten, die hij zelf bezit, maar hij verklaart, dat hij er oneindig meer waarde aan hecht dan aan groote have en goed.

JOD.

73. Uwe handen hebben mij gemaakt en bereid; doe mij verstaan, opdat ik uwe geboden leere. 74. Die U vreezen zullen mij zien en zich verblijden, want ik heb op uw Woord gehoopt. 75. Ik weet, o Jehovah! dat uwe gerichten de gerechtigheid zijn, en dat Gij mij in waarheid vernederd hebt. 76. Ik bid U, laat uwe goedertierenheid zijn om mij te troosten, naar uwe toezegging aan uwen knecht. 77. Laat uwe barmhartigheden mij overkomen, opdat ik leve, want uwe Wet is mijne vermaking. 78. Laat de hoovaardigen beschaamd worden, omdat zij mij met leugen nedergestooten hebben; ik zal uwe geboden betrachten. 79. Laat hen tot mij keeren, die U vreezen, en die uwe getuigenissen kennen. 80. Laat mijn hart oprecht zijn tot uwe inzettingen, opdat ik niet beschaamd worde.

73. *Uwe handen hebben mij gemaakt.* Dat de Profeet aanvoert dat hij door de hand Gods geformeerd werd, strekt grootelijks om hem te bemoedigen tot de vaste hope, dat hij de genade zal verkrijgen, die hij heeft gevraagd. Want, dewijl wij de schepselen Gods zijn, en Hij ons niet slechts levensbeweging heeft gegeven, zooals aan het redelooze vee, maar er ook het licht des verstands en der rede aan heeft toegevoegd, kunnen wij hieraan de vrijmoedigheid ontleenen om Hem te bidden, dat Hij ons zal leiden tot de gehoorzaamheid aan zijne Wet. Evenwel roept hij God hier niet toe op, alsof Hij dit aan hem verschuldigd was, maar, omdat Hij het werk zijner handen nooit laat varen, vraagt hij slechts om eene nieuwe genade, door welke God voortgaat met hetgeen Hij heeft begonnen. Want, de reden waarom wij de hulp der Wet behoeven, is, dat alles wat gaaf en gezond is in ons verstand, verdorven is, zoodat wij niet kunnen zien wat recht is, tenzij het ons van elders wordt geleerd. Maar ook hierin komt onze verblindheid en stompzinnigheid nog des te sterker uit, dat de leer ons niet nuttig is, voordat God onze ziel opnieuw heeft geformeerd. Nu moeten wij ons herinneren wat ik te voren gezegd heb, namelijk, dat hij, telkenmale als hij vraagt, dat hem verstand zal gegeven

worden om de geboden Gods te leeren, hiermede zich zelven en alle andere menschen verklaart met blindheid geslagen te zijn, eene blindheid, die alleen door de verlichting des Heiligen Geestes genezen kan worden.

74. *Die U vreezen zullen mij zien.* Dit vers is òf verbonden met het eerste, òf het strekt zich verder uit, te weten tot alle de weldaden Gods in het algemeen. Hetzij hij nu eene enkele soort noemt, of wel spreekt in het algemeen, in elk geval verhoogt en verheerlijkt hij door deze woorden de weldaden, waarmede God hem had gekroond, opdat alle de dienstknechten Gods er blijdschap door smaken. Want hij wil niet zeggen, dat de hoop, die hij op God had gevestigd, de eenige oorzaak was zijner vreugde, maar dat zijne verwachting ruim beloond werd door de heerlijke wijze, waarop hij bewaard is geworden, en de velerlei weldaden, die hij nog daarenboven had ontvangen. En daar God alle zijne dienstknechten noodigt om goede hope te koesteren, betoont Hij ook aan allen, dat Hij waarachtig is in zijne beloften, telkenmale als Hij aan een hunner een blijk geeft van zijne genade, zoodat zij niet moeten vreezen, dat Hij hen zal beschamen, die op Hem betrouwen.

75. *Ik weet o Jehovah.* In dezen Psalm moet het woord *Oordeelen* over het algemeen genomen worden voor de geboden der Wet; daar de Profeet hier echter onmiddelijk bijvoegt, dat hij gekastijd is geworden, schijnt hij met deze woorden de straffen te hebben aangeduid, door welke God de menschen tot berouw en bekeering wil brengen. Want de twee uitdrukkingen *Tsedek* en *Emoenah*, hebben hier bijna dezelfde beteekenis. Daarom belijdt de Profeet in het eerste lid in het algemeen, dat God zijne oordeelen matigt, zoodat aan de goddeloozen de mond gestopt wordt, als sommigen van hen klagen over zijne wreedheid of strengheid, en er zoo groote billijkheid in gezien wordt, dat wij gedwongen zijn te erkennen, dat er niets beter is dan dat de menschen op die wijze tot zich zelven gebracht worden. Daarna stelt hij zich zelven hierin ten voorbeeld. Want de geveinsden geven soms wel aan God den lof der rechtvaardigheid, als Hij anderen kastijdt, en dan zullen zij nooit zijne strengheid afkeuren, mits zij zelven slechts gespaard worden; maar het eigenaardige der ware godsvrucht bestaat hierin, dat wij de zonden van anderen minder scherp en streng veroordeelen dan onze eigene. En ook de *Kennis*, of het weten, waarvan de Profeet melding maakt, is een getuigenis van een streng en nauwkeurig zelf-

onderzoek, want, indien hij zijne schuld en overtreding niet goed had begrepen, dan zou hij niet door eigene ervaring Gods gerechtigheid hebben gezien in zijne beproevingen. Wil iemand nu liever het woord oordeelen in den gewonen zin nemen, dan zal dit de beteekenis wezen van den tekst: Heere, ik weet, dat uwe Wet heilig en rechtvaardig is, en deze overtuiging is mij niet ontgaan omdat Gij mij streng gekastijd hebt; want ook hierin zie ik eene gerechtigheid, die in overeenstemming is met den aard uws Woords.

76. *Ik bid U, laat uwe goedertierenheid zijn om mij te troosten.* Hoewel hij erkend heeft, dat hij rechtvaardiglijk vernederd is geworden, begeert hij evenwel, dat zijne droefheid door eenigerlei vertroosting verlicht zal worden, want hij vraagt om de goedertierenheid Gods als om een geneesmiddel tegen zijne rampen en ellende. Hierdoor toont hij, dat niets de smart der geloovigen weg kan nemen, voor en al eer zij weten, dat God hun genadig is En daar God nu zijne goedertierenheid aanbiedt in zijn Woord, is het zeker, dat hier geene geringe vertroosting in is gelegen om alle smarten mede te genezen. Doch hij spreekt thans van de tegenwoordige goedertierenheid — als ik dit eens zoo noemen mag — wanneer God door de daad zelve de gunst verklaart, die Hij had beloofd. Want, de Profeet, verzekerd zijnde van Gods belofte, koesterde reeds blijdschap in zijn hart door de hope, dat God hem genade zou bewijzen. Daar onze hoop echter op niets dan teleurstelling zou uitloopen, indien God zich ten laatste niet openbaarde als onze Bevrijder, bidt hij, dat God vervullen zal hetgeen Hij heeft beloofd; alsof hij zeide: Heere, daar Gij in uwe goedertierenheid belooft hebt, dat Gij immer bereid zult zijn mij te helpen, zoo laat thans de waarheid van uw Woord blijken door de daad. Nu moet men zich ook de zaak herinneren, waarvan ik vroeger reeds gesproken heb, nl. dat het niet zonder reden is, dat aan God zijne belofte voor wordt gehouden; want het zou vermetel zijn, indien de menschen in zijne tegenwoordigheid verschenen, indien Hij zelf hun niet vrijwillig den weg opende. Als hij zegt: *Aan uwen knecht*, eigent hij zich de goedertierenheid Gods niet toe voor zich alleen, alsof zij hem door eene bijzondere godspraak aangekondigd was geworden; maar hetgeen God aan geheel de Kerk beloofd heeft past Hij naar den aard van het geloof toe op zich zelven. Want zoo dit niet gansch zeker en vast staat voor mij, dat ik behoor tot degenen, tot wie God spreekt, zoodat zijne beloften evengoed aan mij zijn gegeven als aan de anderen, dan zal ik nooit de

vrijmoedigheid hebben om Hem aan te roepen. In het volgende vers herhaalt en bevestigt hij bijna den zelfden wensch, hoewel de woorden eenigszins anders zijn. Want, evenals hij te voren gezegd heeft, dat zijne droefheid niet anders van hem weggenomen kan worden, noch de blijdschap hem worden wedergegeven, dan door de goedertierenheid Gods, zoo zegt hij nu niet te kunnen leven, vóórdat hij met God verzoend is, en op die wijze onderscheidt hij zich van de wereldlingen, die zich hier niet veel om bekommeren, en niet ophouden van een vroolijk leven te leiden, ook wanneer zij weten, dat God op hen toornt. Want hij betuigt luide en duidelijk, dat hij, vóórdat God hem genadig is, als levend gestorven zal zijn, terwijl hij daarentegen zoodra Gods gunstrijk aangezicht hem wederom beschijnt, van den dood tot het leven terugkeert. Intusschen toont hij, dat hij voor een' tijd van de teekenen van Gods vaderlijke gunst verstoken is geweest, omdat het nutteloos zou zijn te begeeren, dat zij tot hem mocht komen, indien zij niet van hem verwijderd ware geweest. Daarenboven zal ook niemand anders de kracht der genade Gods gevoelen, dan hij, die er het hoogste toppunt van zijn heil in vindt, en dus niet twijfelt, dat allen, die er zich van afkeeren, ongelukkig en vervloekt zijn, en dit heeft de Profeet geleerd uit de Wet.

78. *Laat de hoovaardigen beschaamd worden.* Wij hebben reeds gezien, dat de Hebreeën dikwijls den toekomenden tijd gebruiken in plaats van den *optatief*; toch zou men niet ongepast den zin aldus kunnen lezen: Omdat de hoovaardigen slecht met mij gehandeld hebben, zal de Heere hun dit vergelden. Dewijl echter schier alle uitleggers van meening zijn, dat dit een gebed is, heb ik bij de overzetting niet willen afwijken van het gevoelen, dat door allen gedeeld wordt, bovenal, omdat hier toch ook het woord tot God zelven wordt gericht. Nu moet men letten op de reden, waarom hij vertrouwt, dat God zich de vijand zal betoonen van zijne vijanden, nl. omdat zij hem boosaardiglijk hebben aangevallen. Sommigen vertalen het Hebreeuwsche woord *sheker* door *Zonder oorzaak,* maar het schijnt dat zij slechts de helft der zaak vatten, want (naar mijn oordeel) heeft dit woord betrekking op de listen en bedriegerijen, door welke de boozen getracht hebben David ten ondergang te brengen. Hieruit leeren wij, dat wij, telkenmale als wij onrechtvaardiglijk vervolgd worden, uitgenoodigd worden bescherming te zoeken bij God, en tegelijk wordt ons ook geleerd, dat er geene oorzaak is om ons door hun' overmoed te laten ontmoedigen, want, hoe machtig zij zich

ook wanen, de Heere zal hunne trotschheid en aanmatiging wel weten te beschamen, zoodat zij in hunne schande anderen ten voorbeeld zullen zijn, om te doen zien, dat niets méér dwaas en bespottelijk is dan een triumflied aan te heffen eer de overwinning behaald is. Het Hebreeuwsche werkwoord *Assiach* in het tweede lid van dit vers, kan evengoed vertaald worden door *Ik zal spreken* als door: *Ik zal betrachten,* of bepeinzen; alsof de Profeet zeide dat hij, wanneer hij de overwinning zal behaald hebben, de verkondiger zal zijn van Gods genade. Want, spreken van zijne inzettingen, is zooveel als uit en door de Wet aan te toonen, hoe getrouwelijk God de zijnen bewaart, hoe zeker en gewis Hij de Bevrijder en de rechtvaardige Handhaver is zijner dienstknechten. Ook het volgende vers staat hiermede in verband, waar hij zegt, dat het heil, hetwelk hij deelachtig is geworden, ter leering zal strekken voor al de geloovigen; alsof hij zeide: Mijn staat en toestand heeft voor een' tijd de trotschheid en aanmatiging mijner vijanden kunnen doen toenemen, en den moed der godvruchtigen kunnen nederslaan, maar dezen zullen nu weder moed vatten en hunne oogen richten op een vroolijk schouwspel. Nu leeren wij door de twee kenmerken, waarmede hij de geloovigen aanduidt, wat de natuur is der ware godsvrucht. Hij noemt ten eerste de vreeze Gods, of den eerbied; maar voegt er terstond de kennis aan toe van de hemelsche leer, opdat wij weten dat deze twee dingen samen gaan. Want al toonen de bijgeloovigen ook eenige vreeze Gods, het is slechts schijn, die terstond verdwijnt. En zij, die zich kwellen door hunne eigene bedenkselen, doen vergeefsche moeite; want God zal op geen' anderen dienst of aanbidding acht slaan dan op die welke naar de voorschriften geschieden van zijne Wet. De ware dienst en aanbidding van God komt dus voort uit het geloof, zoodat niemand naar behooren God kan dienen, dan die dit in zijne school heeft geleerd.

80. *Laat mijn hart oprecht zijn tot uwe inzettingen.* Gelijk hij een weinig te voren begeerd heeft, dat hem een goed verstand mocht gegeven worden, zoo drukt hij thans den wensch uit om een oprecht hart te hebben. Wij weten, dat dit de twee voornaamste vermogens zijn van des menschen ziel; en hij toont dus aan, dat beide gebrekkig en verdorven zijn, als hij vraagt, dat zijn verstand door den Heiligen Geest verlicht zal worden, en zijn hart geneigd tot de gehoorzaamheid aan de Wet. Hiermede is dus blijkbaar wederlegd al wat de Papisten bazelen omtrent den vrijen wil. Want de Profeet bidt hier niet slechts om de hulpe Gods omdat zijn wil zwak is, maar hij verklaart ten

duidelijkste dat de oprechtheid des harten eene gave des Heiligen Geestes is. Naarmate een iegelijk onzer dus gevorderd is in de kennis van het Woord Gods, zal hij zich oefenen in dit gebed. En voorts wordt ons door deze woorden geleerd waarin het ware houden der Wet bestaat. Want de meeste menschen denken, dat zoo zij slechts hun leven regelen in uitwendige gehoorzaamheid aan de Wet Gods, er niets meer van hen geëischt kan worden; maar de Geest Gods verklaart hier, dat geen dienst Gode welbehaaglijk is, dan die voortkomt uit oprechtheid des harten. Wat betreft het Hebreeuwsche woord *Thamim*, wij hebben elders gezegd dat het *Thamim hart*, d. i. *het geheele hart* gesteld wordt tegenover een dubbelzinnig of geveinsd hart, alsof de Profeet zeide, dat diegenen zich in waarheid aan God overgeven, die ontledigd zijnde van alle veinzerij, Hem een rein hart aanbieden. Als hij er bij voegt: *Opdat ik niet beschaamd worde*, geeft hij te kennen, dat alle hoovaardigen, die, zijne genade verwerpende, steunen op hunne eigene krachten, en de huichelaars, die zich voor een' tijd zoo fraai weten voor te doen, dit lot hebben te wachten. De zin is dus, dat, hoe onze schande voor een' tijd ook bedekt moge blijven, ja meer, hoe de menschen ons ook mogen prijzen en bewonderen, onze schande en onteering toch weldra openbaar zullen worden, indien God ons niet leidt en bestuurt door zijn' Geest en ons hart neigt om onzen plicht te doen, zoodat ons hart oprecht is in zijne inzettingen en geboden.

CAPH.

81. Mijne ziel is bezweken van verlangen naar uw
heil; ik hoop op uw Woord. 82. Mijne oogen zijn
bezweken van verlangen naar uwe toezegging, zeggende:
Wanneer zult Gij mij vertroosten? 83. Want, ik ben
geworden als een lederen zak in den rook; doch uwe
inzettingen heb ik niet vergeten. 84. Hoe velen zijn
de dagen uws knechts? Wanneer zult Gij recht doen
over mijne vervolgers? 85. De hoovaardigen hebben
mij putten gegraven, hetwelk niet is naar uwe Wet.
86. Al uwe geboden zijn waarheid; zij vervolgen mij
valschelijk; help mij. 87. Zij hebben mij bijna vernietigd op de aarde, maar ik heb uwe bevelen niet

verlaten. 88. Maak mij levend naar uwe goedertierenheid, dan zal ik de getuigenis uws monds onderhouden.

81. *Mijne ziel is bezweken van verlangen naar uw heil.* De Profeet wil zeggen, dat hij hoewel verteerd door langdurige smart, en geene uitkomst ziet voor zijne ramp en ellende, evenwel door droefheid en verdriet niet zóó ternedergeslagen was, of hij is nog immer op God blijven hopen. En opdat dit nu nog duidelijker zij, moet men beginnen bij het tweede lid, dat er bij wijze van opheldering aan toegevoegd is. Want dáár verklaart hij te hopen op God, dat het fondament is, maar de onwrikbare standvastigheid zijner hope willende uitdrukken, zegt hij, dat hij alle moeite en verdriet heeft kunnen verdragen, waaronder anderen bezweken zijn. Want wij zien, hoe sommigen de beloften Gods wel zeer gaarne aannemen, maar hun ijver zal weldra bekoelen, of ten minste in tijden van tegenspoed verdwijnen. Wel is waar, op den eersten aanblik schijnt het Hebreeuwsche werkwoord *Calah*, hetwelk zooveel beteekent als *bezwijken*, of *verteerd worden*, iets anders te beduiden, maar hier, evenals ook aan andere plaatsen, verstaat de Profeet door bezwijken een geduld, hetwelk, terwijl alle kracht vergaan is, diegenen niet verlaat, die reeds dood schijnen te zijn, maar in hun hart stille verzuchtingen doet ontstaan, waaraan men geene uitdrukking zou kunnen geven. Daarom wordt dit bezwijken gesteld tegenover de genietingen van die verweekelijkte personen, die geen lang uitstel kunnen dragen. Het volgende vers is hier na aan verwant, in zoo ver hij nu overbrengt op de oogen, wat hij te voren gezegd heeft van de ziel. Er is slechts dit verschil, dat hij in plaats van het verlangen naar heil, nu spreekt van het verlangen naar het Woord, of de toezegging, want, heil of hulp is, gelijk men zegt, in de werking, of in de daad, terwijl het woord, of de toezegging ons bij het wachten in onzekerheid houdt. Maar hoewel God niet terstond en openlijk volbrengt hetgeen hij heeft beloofd, zoo is er toch, wijl Hij ons nergens anders heil belooft dan in zijn Woord, ook geen ander middel om te hopen dan wanneer wij hierop steunen en betrouwen. Omdat dus het Woord naar volgorde het heil vooralgaat, of liever een spiegel is, waarin het ons wordt getoond, is het terecht, dat de Profeet, als hij verlangt naar heil, zegt, dat hij zijne oogen gericht hield op het Woord, totdat zij begonnen te falen. Nu wordt hier in de zwakheid des vleesches eene bewonderenswaardige en onge-

looflijke kracht van geduld openbaar, wanneer wij afgemat en krachteloos zijn en dan ons heil zoeken dáár waar God het heeft verborgen. Eindelijk geeft de Profeet te kennen, dat het gansch niet zonder oorzaak, was, dat hij is bezweken, opdat niemand zou denken, dat hij weekelijk en kleinmoedig was. Want, als hij aan God vraagt, *wanneer Hij hem eindelijk zal vertroosten*, geeft hij hiermede genoegzaam te verstaan, dat hij gedurende langen tijd als verstooten en verlaten is geweest.

83. *Want, ik ben geworden als een lederen zak in den rook.* Het Hebreeuwsche woord *Ki* zou hier zeer goed als het bijwoord van tijd *Toen* kunnen beschouwd worden, zoodat wij hier dan een aaneengeschakelden volzin hebben, nl. dat de Profeet, ook toen hij als een droge lederen zak was geworden, toch de Wet Gods niet heeft vergeten. En inderdaad, zijne bedoeling is gemakkelijk te begrijpen, te weten, dat hij, hoewel hij door zware beproeving was bezocht, en diep tot in de ziel was gegriefd en bedroefd, toch van de vreeze Gods niet is afgeweken. Nu heeft de vergelijking met een' lederen zak, of eene blaas, de strekking om aan te toonen dat hij als het ware verschroeid was door het vuur van voortdurende beproeving. Hieruit leeren wij, dat hij door eene droefheid, die niet klein of gering was, tot zulk een' staat van ingezonkenheid en magerheid was gekomen, dat hij bijna geheel was uitgedroogd. Hij schijnt echter ook stilzwijgend te kennen te geven, dat hij niet slechts zwaar gekweld werd, maar ook aanhoudend, evenals de rook, die uit hitte voortkomt, de blazen langzamerhand doet uitdrogen. Zoo laat ons dan weten, dat er eene lange reeks was van rampen, die den Profeet wel honderdmaal had kunnen verteren, en dat wel door langdurig afmattend lijden, indien hij niet door het Woord Gods ondersteund ware geworden. En dit is, met dat al, ook het ware blijk van godsvrucht, als wij, hoe ook gekweld en geplaagd door geheel de wereld, toch niet nalaten ons in gehoorzaamheid Gode te onderwerpen.

84. *Hoevelen zijn de dagen uws knechts?* Sommigen lezen deze twee leden afzonderlijk, alsof het eerste eene algemeene klacht bevatte over de kortheid van het menschelijk leven, gelijk dit in sommige Psalmen, maar nog veelvuldiger in het boek van Job wordt aangetroffen; en daarna volgt, (naar hunne meening), een bijzonder gebed, nl. Dat God wrake zal doen over zijne vijanden. Wat mij betreft, ik geef er de voorkeur aan om ze saam te voegen, en ze beiden te beperken tot de beproevingen

van David; alsof hij zeide: Heere, hoe lang hebt Gij besloten uwen dienstknecht over te geven in de handen der goddeloozen? En wanneer zult Gij U keeren tegen hunne wreedheid en woede om er wrake over te doen? Want het woord *Dagen* wordt in de Schrift dikwijls in dien zin genomen, zooals de dagen van Egypte, Ezech. 30 : 9; de dagen van Babylon, en de dagen van Jeruzalem, Ps. 137 : 7; hetgeen in andere plaatsen genoemd wordt De tijd der bezoeking, Jes. 10 : 3. En door het meervoud duidt hij een' zekeren en te voren bepaalden tijd aan, hetgeen hij aan andere plaatsen vergelijkt bij De dagen eens huurlings. Job. 14 : 6; Jes. 16 : 14. Hij betreurt dus niet het broze leven des menschen in het algemeen; maar hij klaagt, over zijn' eigen strijd, die, naar zijn oordeel, al te lang geduurd heeft, en daarom is het niet zonder reden, dat hij er het einde van begeert te zien. Hoewel hij zich nu bij God beklaagt over zijn' vijand, toch doet hij dit niet met hardnekkigheid of met de neiging om te murmureeren; maar als hij Hem vraagt hoe lang hij nog zal hebben te lijden, bidt hij ook met bescheidenheid, dat God niet vertoeven zal hem te hulp te komen. En wat betreft, dat hij God in zijn gebed tot wrake aanspoort, wij hebben elders gezien, dat het wettig en geoorloofd is zoodanig gebed te formuleeren, nl. omdat hij eene wrake begeert, die aan God voegt. Want het is zeker dat hij van alle verdorvene neigingen des vleesches was ontledigd, ten einde met heiligen ijver aan God om het oordeel te vragen. Hier aan deze plaats echter geeft hij slechts in het algemeen den wensch te kennen om door de hand Gods verlost te worden van het onrecht dat hem wordt aangedaan, zonder daarbij het verderf zijner tegenstanders te begeeren, want, het is hem genoeg zoo God zich slechts openbaart om wrake te doen.

85. *De hoovaardigen hebben mij putten gegraven.* Hij klaagt dat hij door de listen en bedriegerijen zijner vijanden verstrikt is geworden; alsof hij zeide, dat zij niet slechts met openlijk geweld en met het zwaard getracht hebben hem ten ondergang te brengen, maar dat zij hem boosaardiglijk door listen en lagen zochten om te brengen. Wat hij er bij voegt: *Dat dit niet is naar de Wet Gods* dient om God tot barmhartigheid op te wekken, want Hij is des te eerder geneigd om de zijnen te hulp te komen, naarmate Hij ziet dat met hun heil ook zijne Wet wordt geschonden. Intusschen getuigt hij van zijne onschuld, omdat hij het niet verdiend had om op die wijze door hen te worden behandeld; en dat hij geduldig verdragen heeft al wat zij tegen hem beraamden,

want hij zou niets hebben durven doen of ondernemen, dat in strijd was met Gods Wet. In het volgende vers verklaart hij opnieuw, dat hij, hoe ook gekweld en vervolgd, door geenerlei bedenkselen afgeleid was geworden, omdat hij, zich verzekerd houdende van de hulpe Gods, nooit aan zijne hulpe getwijfeld heeft. En in de eerste plaats verhaalt hij van welk schild hij voorzien is om er de aanvallen mede af te weren, hiermede nl. dat de geloovigen onder de aanvoering Gods een' voorspoedigen krijg voeren, omdat het heil, waarop zij hopen naar zijn Woord, zeker en gewis is. Daarom zegt hij dat de geboden Gods waar zijn. En hiermede geeft hij te kennen, dat zij, die steunen en betrouwen op het Woord Gods, buiten alle gevaar zijn, opdat deze steun ons immer goeden moed doe hebben. In de tweede plaats klaagt hij over de valschheid zijner vijanden, gelijk hij te voren reeds heeft aangetoond. Want hier is dit woord *sheker* herhaald, waarmede hij bedoelt dat zij op billijkheid en recht geenerlei acht sloegen. Hieraan ontleent hij ook de hoop om weldra verlost te zullen worden, omdat het Gods eigen werk is de ongelukkigen bij te staan, die onrechtvaardiglijk verdrukt worden.

87. *Zij hebben mij bijna vernietigd*, enz. Hij herhaalt in eenigszins verschillende bewoordingen wat hij te voren gezegd heeft, nl. dat hij, hoe zwaar ook beproefd, toch altijd staande is gebleven, omdat hij van de godsvrucht niet is afgeweken. En hoewel dit nu volkomen genoeg zou zijn, om dit eene enkele maal te zeggen aan hen, die volmaakt zijn, zullen wij, gedenkende aan onze zwakheid en stompzinnigheid, erkennen, dat deze leer volstrekt niet overtollig is. Ja voorwaar! wij vergeten de Wet Gods niet slechts als wij door zwaren strijd heen gaan, maar de meesten zullen reeds den moed verliezen en terugdeinzen, eer het nog tot strijden gekomen is. Daarom is de wondervolle zielskracht van den Profeet des te opmerkelijker, als hij, om zoo te spreken, reeds half dood zijnde, toch zijn' moed staande blijft houden door eene voortdurende bepeinzing van Gods Wet. Het is ook niet zonder reden dat hij er bijvoegt, dat dit geschied is *op de aarde*, want hierin is eene stilzwijgende vergelijking met den hemel, alsof hij zeide, dat hij, toen de verschrikkingen des doods hem van alle kanten omringden, zijn hart opgeheven heeft naar boven, want, als het geloof tot den hemel reikt, dan zal het licht vallen om uit de macht der wanhoop weg te komen. Ook het laatste vers bevat niets nieuws; want bij het begin er van schrijft David zijn leven toe aan de barmhartigheid Gods, niet slechts omdat hij de broosheid des menschen

kende, maar omdat hij zich van dag tot dag blootgesteld zag aan allerlei doodsgevaar, of liever, omdat de kracht Gods geweken zijnde, hij zoo ternedergeslagen was, alsof het leven hem reeds had begeven. Vervolgens belooft hij niet ondankbaar te zullen zijn, als hij tot het leven zal zijn wedergekeerd, en dat niet slechts met een dankbaarheid van de tong, maar van geheel zijn leven. Als de Wet genoemd wordt *Het getuigenis van den mond Gods*, wordt het gezag daarvan door deze benaming ten sterkste in het licht gesteld.

LAMED.

89. Jehovah, uw Woord bestaat in der eeuwigheid in de hemelen. 90. Uwe waarheid is van geslachte tot geslachte; Gij hebt de aarde vastgemaakt, en zij blijft staan. 91. Want door uwe rechten blijven zij nog heden staan, immers zij allen zijn uwe knechten. 92. Indien uwe Wet mijne vermaking niet ware geweest, ik ware in mijn' druk vergaan. 93. Ik zal uwe bevelen in der eeuwigheid niet vergeten, want daardoor hebt Gij mij levend gemaakt. 94. Ik ben uwe, behoud mij; want ik heb uwe bevelen gezocht. 95. De goddeloozen loeren op mij om mij te doen vergaan, maar ik neem acht op uwe getuigenissen. 96. In alle volmaaktheid heb ik een einde gezien; uw gebod is zeer wijd.

89. *Jehovah, uw woord bestaat in der eeuwigheid*, enz. Velen verklaren dit vers alsof David als een bewijs van Gods waarheid aanvoerde, dat de toestand der hemelen vast en blijvend is. Volgens hunne meening is de zin dus dat God bewezen wordt waar te zijn door het feit, dat de hemelen in altoosdurenden toestand verkeeren. Anderen geven er eene nog meer gewrongene verklaring van, te weten, dat de waarheid Gods vaster en zekerder is dan de toestand der hemelen. Het komt mij echter voor dat de Profeet iets anders heeft willen zeggen; want, dewijl wij nergens op aarde vastigheid zien, voert hij onze gedachten op tot God, opdat wij aldaar ons anker uitwerpen. David heeft

voorzeker wel kunnen zeggen (gelijk hij ook op verscheidene plaatsen gezegd heeft) dat geheel de wereldorde getuigt van de waarheid en vastigheid van Gods Woord, hetgeen ook zeer waar is, maar dewijl het te vreezen was, dat de godvruchtigen in onzekerheid en twijfel zouden blijven verkeeren, indien hij het bewijs voor Gods waarheid grondde op deze wereld, waar zoo velerlei beroering en verandering is, geeft hij haar eene plaats in den hemel, en kent hij haar aldus eene woonstede toe, die aan geenerlei verandering onderhevig is. Opdat dus niemand het Woord Gods zal afmeten naar den aanblik van al deze wisselingen en wentelingen, wordt de hemel stilzwijgend in tegenstelling gebracht met de aarde; alsof er gezegd was, dat ons heil gelegen zijnde in het Woord, niet gelijk de aardsche dingen aan veranderingen onderhevig is, maar zich in eene veilige kalme haven bevindt. De Profeet Jesaja leert ons met andere woorden dezelfde zaak, als hij zegt: Alle vleesch is gras, en alle heerlijkheid van hetzelve is als eene bloem des velds. Want, gelijk Petrus dit verklaart, beteekent het, dat de zekerheid der zaligheid gezocht moet worden in het Woord (Jes. 40 : 6; 1 Petrus 1 : 24), en dat dus diegenen verkeerd handelen, die aan deze wereld blijven hangen, daar de vastheid van het Woord Gods den aard der wereld verre overtreft. Hij herhaalt en bevestigt denzelfden zin in het volgende vers; want hij geeft uitdrukkelijk te verstaan, dat de geloovigen, hoewel zij voor een' tijd als vreemdelingen op aarde verkeeren, en zeer snel voorbijgaan, hun leven toch geenszins broos is, omdat zij door een onverderfelijk zaad zijn wedergeboren. De Profeet gaat echter nog verder, want, gelijk hij ons te voren geboden heeft door het geloof door te dringen tot den hemel, omdat wij in deze wereld niets vinden, waar wij in veiligheid en zekerheid kunnen rusten, zoo toont hij ons nu opnieuw door de ervaring, dat, hoewel de wereld aan wisselingen onderhevig, is, de waarheid Gods door duidelijke en merkwaardige getuigenissen in haar uitblinkt, zoodat de vastheid van het Woord niet beperkt is tot den hemel, maar ook tot ons genaakt. Daarom wordt er bijgevoegd, dat de aarde vast blijft staan, zooals God haar gesteld en gevestigd heeft; alsof hij zeide: Heere, zelfs op aarde hebben wij de zichtbare waarheid van uw Woord, gelijk als in een' spiegel; want, hoewel zij opgehangen is in het midden der zee, blijft zij toch immer in denzelfden staat. Deze twee dingen gaan dus zeer goed samen, nl. dat het Woord Gods niet beoordeeld moet worden naar den toestand der aardsche zaken, want die toestand is onzeker, en gaat voorbij als eene schaduw; maar dat van den anderen kant de menschen ondank-

baar zijn, indien zij de bovengenoemde uitspraak niet deels ook in het werkstuk der wereld erkenden, omdat de aarde, die anders geen enkele minuut zou kunnen stand houden, toch bestaan blijft, omdat zij gegrond is in het Woord Gods. En zoo kan dan niemand als verontschuldiging aanvoeren, dat het moeielijk is de waarheid te gaan zoeken buiten de wereld, omdat zij daar te ver buiten het bereik is der menschen, want de Profeet voorkomt dit door te zeggen, dat hoewel zij woont in den hemel, wij er toch de blijken en kenmerken van zien aan onze voeten, die ons naar onze geringe vatbaarheid langzamerhand en trapsgewijze tot de kennis daarvan opvoert. En zoo vermaant ons de Profeet van den eenen kant om door het geloof ons te verheffen boven de wereld, zoodat het Woord Gods de vastigheid heeft, die er aan behoort en toekomt, en ons geloof ondersteunt; en van den anderen kant wijst hij er ons op, dat wij geenszins te verontschuldigen zijn, indien wij door den aanblik der aarde de waarheid Gods niet erkennen, aangezien zij voor onze voeten ligt uitgespreid. In het eerste lid worden de menschen vermaand af te laten van de ijdelheid van hun eigen verstand en redeneering; en in het andere worden zij in hunne zwakheid geschraagd, opdat zij op aarde reeds een' voorsmaak hebben van hetgeen meer ten volle in den hemel gezocht moet worden.

91. *Door uwe rechten blijven zij nog tot heden staan.* Het Hebreeuwsche woord *Hajôm*, dat ik, evenals de andere Schriftverklaarders vertaald heb door *Tot heden*, zou ook zeer goed overgezet kunnen worden door *Van dag tot dag*, of *iederen* dag; de zin blijft echter gelijk, want de Profeet bedoelt dat geheel de orde der natuur alleen steunt op het bevel en raadsbesluit Gods. Want, als hij spreekt van *de rechten*, zinspeelt hij op de Wet; alsof hij zeide, dat de rechtheid, die in de Wet getoond wordt, ook overal uitblinkt. Hieruit volgt, dat de menschen al te snood en verdorven zijn, als zij door hun ongeloof, voor zoo veel in hen is, de getrouwheid Gods aan het wankelen brengen en te niet doen, waarop alle schepselen steunen, en als zij bijgevolg door hunne hardnekkigheid de gerechtigheid Gods aanranden, en te kort doen aan het gezag van zijne geboden, waarop alle vastigheid der wereld gegrond is. Hoewel het nu eene ruwe wijze van spreken is om te zeggen *dat alle elementen Gods dienaren zijn* drukt hij hiermede meer uit, dan wanneer hij gezegd had dat alle dingen bereid zijn Hem gehoorzaamheid te bewijzen. Want hoe zou het kunnen, dat de lucht, die zoo dun is, niet opgelost en verteerd wordt door gedurig in beweging

te zijn? Hoe zou het water, dat immer wegvloeit, niet eindelijk falen, als het niet was, dat beide lucht en water gehoorzamen aan den verborgen wenk Gods? Het is waar door het geloof zien wij, dat de wereld bestaat door het bevel Gods, maar allen, die ook maar een weinigje verstand hebben, zullen hetzelfde teweten komen door de duidelijke blijken en kenmerken, die zij voor hunne oogen hebben. Zoo laat dit dan diep ingeworteld zijn in ons hart, dat alle dingen dusdanig door Gods verborgene werking bestuurd en onderhouden worden, dat zij door te gehoorzamen aan zijn gebod, of zijn Woord, in stand blijven. Want wij moeten altijd in gedachten houden het doel, waar de Profeet heen wil, nl. dat de waarheid Gods, die uitblinkt in zijne uitwendige werken, ons trapsgewijze hooger opvoert, opdat de waarheid der hemelsche leer buiten allen twijfel zij.

92. *Indien uwe Wet mijne vermaking niet ware geweest.* De Profeet gaat voort met bijna dezelfde leerstelling; want hij zegt, dat hij in gevaar was van om te komen, indien hij voor zijn leed geen verlichting had gevonden in de Wet Gods. Het Hebreeuwsche woord *Az* beteekent *Toen*; maar omdat het soms voor een lang tijdsbestek wordt genomen, heeft het hier de beteekenis van *Reeds sedert lang*, of men zou er de voorkeur aan willen geven om het als eene duidelijke, blijkbare heenwijzing te beschouwen, alsof hij zich nu nog in dien toestand bevond. Nu bevestigt hij wat hij te voren gezegd heeft door zijne eigene ervaring, opdat men zou weten dat hij van geene dingen sprak, die hem onbekend waren, maar dat hij uiting geeft aan hetgeen hij wezenlijk en werkelijk zelf heeft ondervonden, nl. dat wij door niets anders verlichting of hulp in tegenspoed vinden, dan door te steunen op het Woord van God en de genade aan te nemen, die ons daarin wordt aangeboden met de verzekering onzer zaligheid Nu is het zeker, dat hij hier hetzelfde Woord prijst, dat hij te voren gezegd heeft te wonen in den hemel; want, hoewel het weerklinkt op de aarde, doordringt tot onze ooren, ingeprent is in ons hart, zoo behoudt het nochtans zijne hemelsche natuur, want het komt neder tot ons, zoodat het aan geene verandering van deze wereld onderworpen is. Nu verklaart de Profeet, dat hij onder een' grooten last van beproevingen gebukt gaat, die hem gansch verpletterd zou hebben, maar dat de verlichting, die hij in de Wet Gods gezocht heeft in dien toestand van wanhoop, als het leven voor hem geweest is. Het volgende vers bevat eene dankzegging. Want, daar de Wet des Heeren hem had bewaard, belooft hij haar nooit te

zullen vergeten. Toch toont hij te gelijk ook aan hoe noodig het is de gedachtenis aan de Wet Gods in ons hart aan te kweeken, want, al is het ook dat wij ervaren hebben, dat zij levend maakt, zullen wij haar toch zeer gemakkelijk vergeten, waarvoor wij dan later rechtvaardiglijk worden gestraft, als God ons gedurende langen tijd in onze droefheid laat kwijnen.

94. *Ik ben uwe.* In de eerste plaats neemt hij de vrijmoedigheid om te bidden, omdat hij Gods bijzonder eigendom is. Daarna toont hij door de daad, dat hij Godes is, omdat hij zijne geboden waarneemt. Maar nu moet dit niet zoo verstaan worden, alsof hij zich op eenigerlei verdienste beroemde, zoo als wanneer men met menschen te doen heeft, dit gewoonlijk als eene reden aangevoerd wordt om te verkrijgen wat men begeert: Ik heb u altijd bemind; ik heb altijd uwe eer en uw voordeel zoeken te bevorderen, ik was altijd tot uwen dienst bereid. David beroept zich echter alleen op de vrije genade Gods, want niemand verkrijgt zich door zijne eigene vlijt en inspanning zoodanige eer om tot Gods volgelingen en beschermelingen te behooren; het is alleen en uitsluitend een gevolg van zijne vrije aanneming. Daarom wordt hier aan God zijne eigene weldaad voorgehouden, opdat Hij het werk, dat hij begonnen heeft, niet zal laten varen. Want dat hij zegt, dat hij acht heeft gegeven op Gods geboden, ook dit hangt af van zijne roeping; want hij heeft niet begonnen er zich op toe te leggen Gods geboden te houden, vóórdat hij geroepen was en aangenomen onder de dienstknechten en huisgenooten Gods. En daar hij begeert door God te worden bewaard, drukt hij terstond daarna de behoefte uit, die hij er aan heeft, zeggende, *dat de goddeloozen hem bespied hadden om hem te doen vergaan.* Toch toont hij hiermede de standvastigheid zijner godsvrucht, omdat hij toen zijn hart en zijne gedachten aan de Wet Gods heeft gegeven, hetgeen wel waardig is opgemerkt te worden. Want zij, die anders wèl geneigd zouden zijn God te volgen, weten niet waarheen zich te wenden zoodra zij door de boozen worden aangevallen, zoodat zij er dan gemakkelijk toe gebracht worden slechten raad te volgen. Daarom is het eene groote deugd, als wij, hoewel de boozen samenspannen om ons te verderven, zoodat wij naar het vleesch te oordeelen, in gevaar zijn van ons leven, Gode evenwel de eer bewijzen van aan zijne beloften genoeg te hebben. *Acht geven op de geboden* beteekent zooveel als met onze gedachten gansch en al bij Gods Woord te zijn, hetwelk ons ondersteunt bij alle aanvallen, en de macht heeft om al onze

vreeze te doen bedaren en ons voor alle slechte of verkeerde raadslagen te bewaren.

96. *In alle volmaaktheid.* Wederom gebruikt de Profeet andere woorden, en looft hetgeen hij bij den aanvang van dit achttal verzen heeft geleerd, nl dat het Woord Gods aan geene verandering is onderworpen, omdat het boven de vergankelijke elementen dezer wereld is verheven. Want hier zegt hij, dat niets onder den hemel zoo volmaakt is, of in alle deelen zoo volkomen, of er komt toch een einde aan, en dat alleen het Woord Gods door zijne majesteit zich boven alle grenzen en perken verheft. Omdat het Hebreeuwsche werkwoord *Calah Verteren* zoowel als *eindigen*, en ook *voleindigen* beteekent, nemen sommigen het woord, dat door den Profeet hier gebruikt wordt voor Maat of einde; maar het gezond verstand vereischt, dat het hier overgezet wordt door *volmaaktheid*, opdat de vergelijking te meer zou uitkomen en de waarheid van het Woord Gods nog meer verhoogd zou worden; alsof de Profeet gezegd had, dat hij, na alles wel overwogen te hebben, inzonderheid die dingen welke uitmunten door hare volmaaktheid, tot de gevolgtrekking komt, dat zij, vergeleken bij het Woord Gods, als niets zijn, omdat alle andere dingen hun einde nabij zijn, terwijl het Woord Gods eeuwig blijft; waaruit volgt, dat wij niet moeten vreezen, dat het ons falen zal terwijl wij nog slechts halverwege zijn. Want dit is de strekking van het woord *Wijd*, omdat, al zou iemand ook opklimmen naar den hemel, of nederdalen in de diepste afgronden, of rechts en links heentrekken, toch niet verder zal gaan dan waar de waarheid Gods ons heenvoert. Er blijft slechts over dat ons hart en onze geest deze ruimte omvatten, hetgeen geschieden zal, als zij er van aflaten om zich in de engten der wereld op te sluiten.

MEM.

97. Hoe lief heb ik uwe Wet gehad! Zij is mijne betrachting den ganschen dag. 98. Gij hebt mij door uwe geboden wijzer gemaakt dan mijne vijanden, want deze waren altijd bij mij. 99. Gij hebt mij verstandiger gemaakt dan hen, die mij onderwezen hebben, want uwe getuigenissen zijn mijne betrachting. 100. Ik ben verder gevorderd in verstand dan de ouden, omdat

ik uwe inzettingen bewaard heb. 101. Ik heb mijne voeten van alle kwade paden teruggehouden, opdat ik uw Woord zou onderhouden. 102. Ik ben niet geweken van uwe rechten; want Gij hebt mij onderwezen. 103. Hoe zoet zijn uwe redenen mijn gehemelte geweest! meer dan honing mijn' mond. 104. Door uwe inzettingen heb ik verstand gekregen, daarom heb ik alle leugenpaden gehaat.

97. *Hoe lief heb ik uwe Wet gehad.* Zich niet tevreden stellende met eene eenvoudige verklaring, roept hij vragenderwijs dat hij ontstoken was door eene ongelooflijke liefde voor Gods Wet, en als bewijs voegt hij er bij, dat hij haar voortdurend heeft bepeinsd. Want, wie zich er op beroemt Gods Wet lief te hebben, en haar niet bestudeert, maar zijn hart aan andere dingen geeft, toont al eene zeer grove geveinsdheid; want de liefde zal immer eene voortdurende bepeinzing teweegbrengen, inzonderheid als het eene liefde is als die, waarvan de Profeet hier spreekt. En gewis, tenzij de Wet Gods ons hart in liefde voor zich ontsteekt, en ons als het ware in vervoering brengt, zullen er allerlei verlokselen komen, die ons tot ijdelheid heenvoeren. De Profeet prijst ons hier dus eene liefde aan voor de Wet, die al onze zinnen in beslag neemt, en de deur toesluit voor alle leugen en bedrog, waartoe wij anders maar al te zeer geneigd zijn

98. *Gij hebt mij door uwe geboden wijzer gemaakt.* Hier verhaalt de Profeet, dat hij beter onderwezen is dan zijne vijanden, zijne leermeesters, en de ouden, omdat hij een discipel was van de Wet. Nu verstaat hij het op eene andere wijze, dat hij boven zijne vijanden met verstand begaafd was, dan boven zijne leermeesters, want hij is hun meerdere geweest, omdat zij met hunne listen en bedriegerijen niets gewonnen hebben, daar zij hun verstand en overleg slechts gebruikten om hem te verderven. Want wij weten, hoe de boosaardigheid der goddeloozen hen immer drijft om kwaad te berokkenen; en daar zij dikwijls zeer fijn en geslepen zijn, vreezen wij, dat onze eenvoudigheid gevaar zal loopen van door hunne bedriegerijen verstrikt te worden, zoo wij niet dezelfde listen en lagen gebruiken als waarvan zij zich bedienen. Daarom roemt de Profeet, dat hij

in de Wet Gods genoegzame hulp heeft gevonden, om aan hunne strikken en netten te ontkomen. En dat hij zich wijzer acht dan zijne leermeesters, dit schijnt wel eene ongerijmde en ongepaste vergelijking, want ook zij hebben van het Woord Gods geleerd hetgeen hun nuttig en noodig is te weten. Maar er is niet aan te twijfelen of de Profeet brengt dank toe aan God, dat hij meer vorderingen heeft gemaakt dan zij, van wie hij de eerste beginselen heeft geleerd. Want het is niets nieuws dat de discipel zijn' leermeester overtreft, al naar God aan een iegelijk zijne mate van kennis en verstand mededeelt. Want wij weten, dat, hoe de geloovigen ook door menschen geleerd en onderwezen worden, hun verstand echter door God verlicht moet worden. En dat de discipel den meester overtreft komt daar van daan, dat God als het ware met den vinger aan wil wijzen, dat hij de gaven en den arbeid der menschen slechts zoo wil gebruiken, dat Hij toch altijd de eerste en voornaamste Leeraar blijft. Zoo laat ons dan leeren ons aan zijne leiding over te geven, opdat wij ons met David kunnen beroemen, dat wij onder zijne leiding verder gekomen zijn dan waar het onderwijs der menschen ons had kunnen brengen. Hij voegt er evenzoo *de ouden* bij om dit nog meer te bevestigen; want de ouderdom werkt er zeer toe mede om hen, die van nature traag en ruw zijn, door langdurige gewoonte en ervaring beschaafd te doen worden. Want de Profeet zegt, dat hij door de Wet eene grootere voorzichtigheid en bedachtzaamheid heeft verkregen dan de ouden bezitten. Waar het op neerkomt is, dat al wie zich gewillig door God laat leiden, en zijn verstand gevangen geeft onder het Woord, en zich vlijtig geoefend heeft in het bepeinzen der Wet, hierdoor genoegzame wijsheid zal hebben verkregen om gewapend en bestand te zijn tegen de listen en lagen der vijanden en tegen hunne bedriegerijen op zijne hoede te zijn, zoodat hij gedurende den geheelen verderen loop zijns levens zich met de beste en bekwaamste meesters zal kunnen meten. Maar toch stelt David zijne eigene wijsheid niet op den voorgrond om er zich voor de wereld op te beroemen, maar door zijn voorbeeld wijst hij er ons op, dat er niets beters is dan uit den mond Gods zelven te leeren, want diegenen zijn volkomen wijs, die in zijne school onderwezen zijn. Hier wordt den geloovigen voorts ook soberheid aanbevolen, opdat zij nergens anders wijsheid zoeken te verkrijgen dan uit Gods Woord, en door geene eerzucht of nieuwsgierigheid tot ijdel roemen gedreven worden. Kortom, aan allen wordt bescheidenheid en ootmoed aanbevolen, opdat niemand zich eene wetenschap toe-

kenne, door welke hij zich verheft boven de Wet Gods; maar zoodra deze hemelsche wijsheid op den voorgrond treedt, zullen allen, hoe verstandig en geleerd zij ook zijn mogen, er zich gewillig en nederig aan onderwerpen. Als hij zegt, dat hij de inzettingen Gods bewaard heeft, geeft hij ons te verstaan, wat deze overdenking geweest is, waarvan wij hebben gesproken, opdat wij zouden weten, dat hij er niet met koude onverschilligheid over heeft geredeneerd, maar dat hij zich met lust en liefde toegelegd heeft op de geboden Gods.

101. *Ik heb mijne voeten van alle kwade paden teruggehouden.* Hij geeft te kennen, dat hij krijg heeft gevoerd tegen alle ondeugden, ten einde zich geheel en al aan den dienst Gods te wijden. Hieruit wordt eene zeer nuttige leering getrokken, nl dat wij, om van den beginne af Gods Wet te onderhouden, acht moeten geven om naar geene kromme wegen af te dwalen. Want, aangezien onze natuur zóó verdorven is, er zoo vele verlokselen zijn, en ons hart zoo ijdel en onstandvastig is, is er niets, dat zoo te vreezen is, als dat wij in dwaling vervallen, ja het is een zeldzaam wonder, dat iemand nog op den rechten weg gaat, zonder naar rechts of links af te wijken. Daarom is het voor de geloovigen uiterst noodzakelijk, dat zij wèl acht geven, ten einde hunne voeten voor afdwalen te bewaren. In het volgende vers toont David hoe standvastig hij is geweest in het bewaren der Wet. Hij zegt dus, dat hij, sedert hij van God geleerd heeft hoe te leven, altijd op den rechten weg is gebleven. En daar nu de weg zoo glibberig is, en onze voeten zoo zwak zijn, en geheel onze natuur zoo geneigd is tot allerlei dwalingen, moeten wij ons niet weinig beijveren om staande te blijven en van Gods geboden niet af te wijken. Maar wij moeten letten op de soort van leer, die hij aanduidt, want, hoewel allen aan wie Gods Woord gepredikt wordt, onderwezen zijn, is er toch nauwelijks een op de tien, die er smaak voor heeft, ja, en niet een op de honderd, die tot den einde toe volhardt om op den rechten weg te gaan. Er wordt hier dus eene bijzondere wijze van leering getoond, nl. dat God zijne uitverkorenen innerlijk tot zich trekt, alsof de Profeet zeide, dat hij door eene verborgene aandrift des Heiligen Geestes op den weg des heils is gebracht, en er door diezelfde aandrift ook op is gebleven.

103. *Hoe zoet zijn uwe redenen mijn gehemelte geweest..* Hij herhaalt met andere woorden wat hij te voren gezegd heeft, nl. dat hij door het liefelijke van het Woord Gods zoo zeer was aan-

getrokken, dat hij geene andere vermaking of genieting heeft begeerd. Want het zou kunnen wezen dat iemand door een gevoel van eerbied voor de Wet wordt aangegrepen, maar niemand zal de Wet blijmoedig volgen, indien hij er het liefelijke niet van heeft gesmaakt. En God verlangt geen' slaafschen dienst van ons; Hij wil dat wij blijmoedig tot Hem komen en dat is juist de reden, waarom de Profeet de liefelijkheid van Gods Woord zoo dikwijls looft in dezen Psalm. Vraagt iemand nu in welken zin de Profeet zegt, dat hij zulk eene verlustiging vond in Gods Wet, die (volgens het getuigenis van Paulus in 2 Cor 3 : 9) slechts vreeze en verschrikking teweegbrengt, dan is het antwoord, gemakkelijk, nl. dat de Profeet niet spreekt van de doode letter, welke hen doodt, die haar lezen, maar dat hij daaronder verstaat de geheele leer der Wet, welker voornaamste bestanddeel het vrije verbond der zaligheid is. Als Paulus eene vergelijking maakt tusschen de Wet en het Evangelie, bedoelt hij alleen de geboden met de bedreigingen. Indien nu God slechts beveelt en den vloek aankondigt, dan zal voorzeker alles wat Hij zegt doodelijk zijn. Maar de Profeet, die de Wet niet in tegenstelling brengt met het Evangelie, verklaart volkomen terecht dat de genade der aanneming, die aangeboden wordt in de Wet, hem zoeter is dan honing, dat is, dat geen genot of verlustiging daarbij vergeleken kan worden. Nu moet gij u herinneren wat ik te voren gezegd heb, nl. dat wij geen' smaak zullen hebben voor de Wet Gods, of dat zij ons ten minste nooit liefelijk genoeg zal zijn, om ons van de genietingen des vleesches af te houden, voordat wij kloekmoedig hebben gestreden tegen onze eigene natuur, ten einde de vleeschelijke neigingen tegen te gaan, die nog in ons heerschen.

104. *Door uwe inzettingen heb ik verstand gekregen.* Hier schijnt de Profeet de orde om te keeren, die hij te voren gesteld heeft. Want hij zeide, dat hij zijne voeten voor afdwalen behoed heeft ten einde de Wet Gods te houden, nu keert hij de zaak om en begint met het waarnemen der Wet; want hij zegt, dat hij door Gods Woord geleerd was, eer hij zich van zijne gebreken heeft kunnen ontdoen. Deze twee zaken zijn echter niet onbestaanbaar met elkander, nl. dat de geloovigen van hunne dwalingen terugkomen, ten einde hun leven te regelen naar Gods Woord, en als zij dan reeds gevorderd zijn op den weg, en de vreeze Gods dus reeds krachtiger in hen is, dan beginnen zij een' diepen afkeer en haat te koesteren voor alles wat boos en verkeerd is. En voorzeker is het ook het begin van een goed leven

dat men zich beijvert om zich van alle ondeugden te zuiveren, en hoe meer men gevorderd is op den goeden weg, hoe meer men de ondeugd zal verafschuwen, en met hoe grooter ijver men zal zoeken ze te vermijden. Daarenboven wordt ons nog door de woorden van den Profeet geleerd, dat de menschen overal omringd zijn door leugen, en als verstrikt zijn in booze dwalingen, omdat zij niet waarlijk wijs zijn volgens het Woord Gods. En als nu de geheele wereld zich aan dwaasheid overgeeft, dan is dit de uitvlucht van hen, die afdwalen, dat het al te moeielijk is om tegen bedrog op hunne hoede te zijn. Maar het middel hier tegen is gemakkelijk genoeg te vinden, zoo wij slechts den raad van den Profeet volgen, d. i. als wij niet steunen op onze eigene wijsheid, en verstandig zoeken te worden volgens het Woord van God, in hetwelk Hij ons niet slechts aantoont wat goed en recht is, maar ons nog bovendien wapent tegen de listen en bedriegerijen van Satan, en de misleidingen der wereld. Och! of dit heden goed ingeprent mocht wezen in het hart van allen, die roemen geloovigen en Christenen te zijn, want dan zouden de meesten niet telken stonde heen en weder geslingerd worden, en met zoo veel lichtvaardigheid tot allerlei tegenstrijdige meeningen neigen. En wat ons betreft, daar Satan zich zoo zeer beijvert om de nevelen der dwaling te verspreiden, zoo laten wij met des te meer ijver er naar streven om deze wijsheid te verkrijgen.

NUN.

105. Uw Woord is eene lamp voor mijn' voet, en
een licht voor mijn pad. 106. Ik heb gezworen, en
zal het bevestigen door de rechten uwer gerechtigheid
te onderhouden. 107. Jehovah! ik ben zeer bedrukt,
maak mij levend naar uw Woord. 108. Jehovah, ik
smeek U, laten de vrijwillige offeranden mijns monds
U welbehaaglijk wezen, en leer mij uwe rechten.
109. Mijne ziel is geduriglijk in mijne hand; en ik
heb uwe Wet niet vergeten. 110. De goddeloozen
hebben mij een' strik gelegd, en ik ben niet afgedwaald
van uwe bevelen. 111. Ik heb uwe getuigenissen
genomen tot eene eeuwige erve; want zij zijn de blijd-

schap mijns harten. 112. Ik heb mijn hart geneigd, om uwe inzettingen eeuwiglijk te bewaren, ten einde toe.

105. *Uw Woord is eene lamp voor mijn' voet.* De Profeet betuigt in dit vers, dat de Wet Gods zijne leermeesteres is geweest en hem ten gids heeft gediend om te leven zoo als het betaamt; en door zijn voorbeeld geeft hij een' regel voor ons allen. Want, als iedereen doet hetgeen goed is in zijne eigene oogen, zullen wij in een' schrikkelijken doolhof geraken. Maar opdat wij des te beter zijne bedoeling begrijpen, moeten wij opmerken, dat het Woord Gods gesteld wordt tegenover alle menschelijke bedenkselen of raadslagen. Want hetgeen de wereld oordeelt recht te zijn, is dikwijls krom en verdraaid in het oog van God, die geene andere levenswijze goedkeurt, dan die geregeld is naar zijne Wet. David zou zich ook niet door Gods Woord hebben kunnen laten leiden, zoo hij niet eerst afstand had gedaan van alle vleeschelijke wijsheid, gelijk dit ook het begin is van onze leerzaamheid. Maar het beeld, dat hij gebruikt, heeft nog eene verdere beteekenis, nl. dat het geheele leven der menschen in nevelen en duisternis is gehuld, indien Gods Woord hen niet verlicht, zoodat zij niet anders kunnen dan ellendig te dwalen; en vervolgens, dat wij, gehoorzaam zijnde aan Gods Wet, buiten gevaar zijn van te dwalen. Want indien het duistere van Gods Woord zoo groot was als de Papisten beweren, dan zou de Profeet het valschelijk met dien eerenaam versieren. Laat ons dan weten, dat ons aldaar een helder licht wordt getoond, mits wij slechts onze oogen openen. Petrus heeft (in zijn' tweeden brief, Hoofdst. 1 : 19) dienzelfden zin nog duidelijker uitgedrukt, als hij de geloovigen prijst omdat zij acht geven op het Woord der Profeten, als op een licht, schijnende in eene duistere plaats. Wederom spreekt hij van zijne standvastigheid; en gelijk hij tevoren verhaald heeft, dat hij gedurende zijn gansche leven van de Wet Gods niet is afgeweken, zoo spreekt hij nu van het voornemen zijns harten. Door het *zweren* geeft hij te kennen, dat hij zich plechtig tegenover God had verbonden, opdat hij niet van besluit zou veranderen. Want de ware manier om de Wet goed te onderhouden, bestaat hierin, dat men van harte aanneemt en volbrengt wat zij gebiedt, en dat wel gestadig en voortdurend, opdat onze ijver, gelijk dit zoo dikwijls het geval is, niet terstond bekoele. Dit is ook de wettige manier van gelofte te doen, dat wij ons aan God aanbieden en Hem ons leven wijden. Nu zou men echter kunnen vragen of het zweren van den Profeet niet

als vermetel afgekeurd moet worden, aangezien hij op zich heeft durven nemen meer dan het vermogen of de kracht des menschen vermag te dragen, want wie is bekwaam om de Wet te onderhouden? Die mensch doet dus eene vermetele gelofte, die aan God iets onmogelijks belooft. Maar het antwoord is gemakkelijk, nl. dat de geloovigen, telkenmale als zij iets aan God beloven, niet zien op hetgeen zij uit en door zich zelven kunnen volbrengen, maar steunende op de goedertierenheid Gods, wiens het is te volbrengen hetgeen Hij van ons eischt, te weten, als Hij door zijn' Heiligen Geest er ons de kracht toe geeft. Overigens, wanneer er sprake is van God te dienen, zouden wij zonder den Heiligen Geest niets kunnen beloven. Want, gelijk Paulus zegt in 2 Cor. 3 : 5, wij zijn van ons zelven niet bekwaam, zelfs niet om iets te denken, maar dewijl God ons zijne hand reikt, wil Hij dat wij goedsmoeds zijn, daar Hij ook belooft, ons nooit te zullen begeven of verlaten; en daaruit komt ons vertrouwen voort van te durven zweren. En hierin is hoegenaamd geene vermetelheid gelegen, als wij, betrouwende op zijne beloften, waarmede Hij ons voorkomt, ons van onzen kant, aan Hem voorstellen om Hem te dienen. Toch is de vraag hier nog niet mede opgelost; want, al is het ook, dat de kinderen Gods, door de genade des Heiligen Geestes, als overwinnaars over elke verzoeking te voorschijn treden, blijft er toch altijd eenige zwakheid in hen over. Maar men moet opmerken, dat in de geloften en beloften der geloovigen, niet slechts het verbond begrepen is, door hetwelk God belooft, dat Hij ons in zijne geboden zal doen wandelen (Ezechiël 11 : 20), maar ook nog hetgeen er bijgevoegd is betreffende de vrije vergeving der zonden. Daarom heeft David naar de mate des geloofs, die hem was geschonken zich onder eede verbonden om de Wet Gods te onderhouden, volgens deze uitspraak van den Profeet: Ik zal hen sparen gelijk een vader zijne kinderen pleegt te sparen, die hem dienen. (Psalm 103 : 13)

107. *Jehovah ik ben zeer bedrukt.* Dit vers leert ons, dat onder de Wet, God de vaderen niet teederlijk gekoesterd heeft aan zijn' boezem, maar hen veeleer door zware beproevingen heeft geoefend. Want, hij zegt niet, dat hij een weinig, en op de gewone manier beproefd was, maar boven mate; en als hij vraagt *levend gemaakt te worden*, geeft hij te verstaan, dat hij den dood nabij is geweest. Tegelijkertijd toont hij echter aan, dat hij hoewel ten doode toe ternedergeslagen, toch niet is bezweken, omdat hij op God heeft gesteund, hetgeen wèl opge-

merkt moet worden. Want, al is het ook, dat wij bij den aanvang opgewekt genoeg zijn om God aan te roepen, als de beproeving zwaarder wordt, begint ons hart te bezwijken, en door groote vrees zal het vertrouwen verdwijnen. Maar de Profeet roept om genade, niet om in dit leven gespaard te blijven, maar om het leven, dat hem ontgaan was, wederom terug te ontvangen. Er moet ook gelet worden op deze uitdrukking: *Naar uw Woord;* want ons gebed zal koud, of liever van geenerlei beteekenis wezen, indien wij niet, als wij in angst en droefenis verkeeren, moed grijpen uit de belofte Kortom, wij zullen (gelijk wij elders gezegd hebben) geene opening hebben in het gebed, zoo deze sleutel zich niet in onze handen bevindt.

108. *Jehovah ik smeek U.* Men kan dit vers aan een lezen, of het ook in twee deelen onderscheiden. De eerste zin zou wezen: Heere, neem mijne offeranden aan, opdat Gij mij uwe geboden zult leeren. Willen wij het vers liever verdeelen, dan zijn het gebeden, dat God een welbehagen moge hebben in de offers, en daarna, dat Hij den Profeet zal onderwijzen in de leer der Wet. Ik voor mij neig meer tot den eersten zin, want de Profeet verklaart (gelijk wij aan eene andere plaats gezien hebben) dat niets hem dierbaarder is dan de leer der Wet goed te verstaan; alsof hij zeide: Heere, neem naar uw welbehagen de offeranden aan, die ik U aanbied, en daar het mijne vurigste begeerte is recht onderwezen te zijn in uwe Wet, zoo doe mij dit zoo hoogelijk door mij begeerde goed deelachtig worden. Nu moet men letten op al de plaatsen, waar de kennis der hemelsche leer verre verkozen wordt boven alle voordeelen der wereld. En daar zij het onderpand bevat van de eeuwige zaligheid, is het gewis niet zonder reden, dat zij als een onwaardeerbare schat beschouwd moet worden. Maar de Profeet begint bij een hooger punt, nl. dat God zich verwaardigen zal zijn dienst aan te nemen. Door het woord *Nidwôth* verstaat hij ongetwijfeld de offeranden, die vrijwillige offers genoemd werden. Wèl erken ik, dat hij eigenlijk van de geloften en de gebeden spreekt. Daar zij echter gewoon waren offeranden te brengen om God te verzoenen overeenkomstig ieders vermogen, zinspeelt hij op die gewoonte der Wet, gelijk ook Hoséa den lof Gods de varren der lippen noemt (Hoséa 14 : 2). Want door deze plechtigheid heeft God aan de vaderen willen betuigen, dat Hem geene gebeden welbehaaglijk waren, dan die welke met offeranden gepaard gingen, opdat zij zich in hunne gedachten altijd tot den Middelaar richtten. Nu erkent hij in de eerste plaats, dat hij niet waardig

is om iets op zijn gebed te verkrijgen, behalve voor zoo veel God hem uit vrije genade wil verhooren. Daarna begeert hij, dat God hem hierin gunstig zal wezen, dat hij rechte vorderingen zal maken, in de leer der Wet. Want het Hebreeuwsche werkwoord *Retséh*, dat hij gebruikt, beteekent *begunstigen* uit louter welbehagen. Hieruit volgt dus, dat er geenerlei verdienste is in onze gebeden, maar dat God, telkenmale als Hij ons verhoort, dit doet uit vrije goedheid.

109. *Mijne ziel is geduriglijk in mijne hand.* Hij verklaart dat geene ramp, ellende of gevaar hem afgeleid heeft van God te dienen en zijne Wet te onderhouden. Want, zijne ziel in zijne hand hebben, beteekent zooveel als in levensgevaar verkeeren, zoodat de ziel als het ware een speelbal is van den wind. Het is als toen Job verteerd wordende door kwalen, den dood ieder oogenblik te gemoet ziet, en hem vreest, ook klaagt, dat zijne ziel in zijne hand is (Job 13 : 14), alsof hij zeide, dat zij uit hare eigene woonstede weggerukt zijnde, in de macht des doods is gekomen. Deze uitdrukking is op droeve wijze door de onwetenden verwrongen, zoodat zij er iets ongerijmds van gemaakt hebben, alsof de Profeet zeide, dat het in zijne eigene macht was om zijn leven te regelen naar het hem goeddacht. Veeleer stelt hij hierdoor zijne godsvrucht in het licht, want, hoewel hij heen en weer wordt gedreven, honderd maal den dood voor oogen heeft, zoodat hij geen enkel oogenblik rust kon nemen, heeft hij toch niet nagelaten Gods Wet te overdenken. Hier moeten wij wederom opmerken, hoezeer de Vaderen onder de Wet door zwaren en moeielijken strijd werden beproefd, opdat geen gevaar of angst ons verschrikke, of ons verzwakke door een gevoel van verdrietelijkheid; zoodat de gedachtenis aan Gods Wet hare plaats niet zou behouden in ons hart. Het volgende vers heeft eene gelijke beteekenis, want de Profeet toont meer van nabij op wat wijze hij zijn leven in zijne hand gehad heeft; nl. omdat hij aan alle zijden door de listen en lagen der boozen ingesloten zijnde, schier geene hoop meer had om het leven te behouden. Wij hebben aan eene andere plaats gezegd hoe moeielijk het is om van de wegen des Heeren niet af te dwalen, wanneer onze vijanden door hunne listen onzen ondergang zoeken te bewerken. Want de booze neiging van ons vleesch drijft ons om kwaad met kwaad te vergelden, en wij zien ook geen ander middel om ons leven te behouden dan dezelfde praktijken te gebruiken, die zij tegen ons aanwenden, en zoo maken wij ons zelven dan wijs, dat het wel geoorloofd

is om met de wolven te huilen. Daarom moeten wij des te meer deze leer bepeinzen en ter harte nemen, als de boozen ons belagen, dat niets beter is dan te volgen waar God ons roept, en niets te doen of te ondernemen dan op zijn gebod.

111. *Ik heb uwe getuigenissen genomen tot eene eeuwige erve.* Hij bevestigt wederom den zin, die niet te dikwijls herhaald kan worden, nl. dat de Wet Gods hem kostelijker is dan alle de genietingen der wereld, en dan alle have en goed. Ik heb gezegd dat deze dingen niet zonder reden zoo dikwijls herhaald worden, want wij zien met hoeveel ijver de wereldlingen hunne buitensporige lusten najagen, door hoe velerlei zorgen en kwellingen zij worden beroerd, als zij niet aflaten van hunne grenzenlooze begeerten, terwijl er nauwelijks één op de honderd wordt gevonden, die zich, al is het ook maar met matigen ijver, toelegt op het bestudeeren van Gods Wet. Ten einde ons nu door zijn voorbeeld op te wekken, zegt de Profeet, dat hij zulk een behagen schept in de getuigenissen Gods, dat hij niets kostbaarder acht dan dezen, want liefde alleen maakt dat men de dingen op prijs stelt. Opdat wij dus de Wet Gods mogen beschouwen met den eerbied, die haar toekomt, moeten wij beginnen met er onze verlustiging in te vinden. Nu is het geen wonder dat de getuigenissen Gods zulk eene blijdschap in ons hart wekken, dat wij er alle andere dingen om geringachten en verwerpen, en ons alleen aan haar houden. Want, is er wel iets liefelijker, dan dat de hemelen ons geopend zijn, zoodat wij tot God kunnen naderen, als Hij, ons aannemende tot zijne kinderen, uit vrije genade onze zonden vergeeft? Is er iets begeerlijker dan te hooren, dat Hij zóó zeer met ons verzoend is, dat Hij zelf zorg draagt voor ons leven? Het heeft mij goed gedacht met een enkel woord over deze dingen te spreken, opdat wij er ons niet over verbazen, dat David zich zoo grootelijks in de Wet Gods heeft verlustigd. Het beeld eener *erfenis* komt zeer dikwijls voor in de Schrift, en wij noemen datgene ons erfdeel, waar wij den hoogsten prijs op stellen, zoo dat wij wel van alle andere dingen verstoken willen wezen, zoo dit ons slechts behouden blijft. De Profeet bedoelt dus te zeggen, dat hij alle have en goed, die hij heeft verkregen, als waardeloos en onnoodig beschouwde, en dat alleen de hemelsche leer hem tot een erfdeel was, wijl hij zonder haar alle andere dingen als niets acht, zoodat hij volgaarne bereid is allen anderen rijkdom, alle eer en alle gemakken en genietingen des levens prijs te geven, zoo hij slechts dien éénen onwaardeerbaren schat in bezit mag houden.

Niet omdat hij de weldaden Gods geringachtte, die tot gebruik in dit leven behooren, maar omdat er zijn hart niet aan gehecht was.

112. *Ik heb mijn hart geneigd.* In dit vers beschrijft hij het rechte waarnemen van de Wet, nl. als wij ons vroolijk en van ganscher harte bereiden om te doen wat Hij heeft geboden, want eene slaafsche en gedwongene gehoorzaamheid verschilt nauwelijks van weerstrevendheid en opstand. De Profeet wil dus in korte omtrekken aanduiden wat het is God te dienen, en zegt, dat hij niet slechts met zijne handen, zijne oogen en voeten er naar gestreefd heeft Gods Wet te onderhouden, maar dat hij begonnen is met de neiging zijns harten. Het zou echter niet ongepast zijn om in plaats van het woord *Neigen* de uitdrukking *Het hart verruimen* te gebruiken; maar ik houd mij aan de algemeen aangenomene overzetting, te weten: dat hij er zich van ganscher harte op toegelegd heeft om de Wet te onderhouden. Overigens wordt deze neiging des harten gesteld tegenover de afdwalende begeerlijkheden, die zich tegen God verheffen en ons overal heen zullen voeren, veeleer dan ons hart te neigen om te doen hetgeen recht is. En dat de Pausgezinden dit als een wapen gebruiken om er den vrijen wil des menschen mede te bewijzen, dit is zuivere inbeelding. Zij leiden uit de woorden van den Profeet af, dat het in de macht des menschen is om zijn hart te neigen zooals het hem behaagt. Maar het antwoord is gemakkelijk, nl. dat de Profeet hier niet roemt op hetgeen hij uit eigen kracht gedaan heeft, want hij herhaalt hier hetzelfde werkwoord, dat hij te voren gebruikt had, toen hij zeide: Neig mijn hart, enz. Indien dit gebed niet geveinsd is geweest, dan heeft hij voorzeker erkend, dat het het eigen werk des Heiligen Geestes is ons hart te neigen, tot hetgeen goed is. Maar het is niets nieuws, dat hetgeen God in ons doet, aan ons wordt toegeschreven alsof wij het zelven gedaan hadden. Hetgeen Paulus zegt is duidelijk, nl. dat het God is, die het willen in ons werkt (Filippensen 2 : 13); maar als de Profeet zegt, dat hij zijn hart geneigd heeft, dan scheidt hij zijn eigen streven niet af van de genade des Heiligen Geestes, door wiens ingeving en aandrijven hij elders betuigt, dat dit alles geschied is. Tegelijkertijd onderscheidt hij de standvastigheid zijner eigene godvruchtige gezindheid van den voorbijgaanden ijver van anderen. Daarom zegt hij, dat hij gedacht heeft aan den geheelen loop zijns levens, opdat hij niet zou bezwijken op den weg, of ook zelfs achteruitgaan. Het woord *Ekeb* is, naar mijn oordeel,

toegevoegd aan de uitdrukking *Lengolam* om tot verklaring te dienen, en dat wel opdat wij zouden weten, dat hij kloekmoedig heeft gestreden tegen de hindernissen en moeielijkheden, opdat dezen zijn' moed niet ter neder zouden slaan, want niemand zal zonder groote moeielijkheid in den zuiveren dienst van God volharden. Dat sommigen dit woord voor *Loon* nemen schijnt mij te gewrongen.

SAMECH.

113. Ik heb de verkeerde gedachten gehaat, en
uwe Wet heb ik liefgehad. 114. Gij zijt mijn schuil-
plaats en mijn schild; op uw Woord heb ik gehoopt.
115. Wijkt van mij gij boosdoeners, en ik zal de
geboden mijns Gods bewaren. 116. Ondersteun mij
door uwe toezegging, en ik zal leven; laat mij niet
beschaamd worden over mijne hope. 117. Bevestig
mij, zoo zal ik behouden zijn, en ik zal uwe inzettingen
voortdurend overdenken. 118. Gij hebt al degenen
vertreden, die van uwe inzettingen afdwalen; want
hun bedrog is leugen. 119. Gij hebt alle goddeloozen
van de aarde weggedaan als schuim, daarom heb ik
nwe getuigenissen liefgehad. 120. Het haar mijns
vleesches is te berge gerezen van vrees voor U, en ik
heb gevreesd voor uwe oordeelen.

113. *Ik heb de verkeerde gedachten gehaat.* Zij die meenen dat het woord *Segnafim* een bijvoegelijk naamwoord is, vertalen dit door: *Zij die kwaad denken*, maar het is beter om het voor de gedachten zelven te nemen, en dit wordt ook algemeen aangenomen. Het woord *Saëf* beteekent eigenlijk een tak, of twijg, maar in overdrachtelijken zin wordt het genomen voor gedachten, die uitgaan van het hart, als uit den stam eens booms, en zich naar alle kanten uitspreiden. Omdat ik er nu niet aan twijfel of het woord is hier in slechten zin genomen, heb ik er het bijvoegelijk naamwoord *verkeerd* aan toegevoegd, hetgeen ook door de woordafleiding wordt vereischt; want gelijk de takken

van een boom krom en ineengestrengeld zich uitspreiden, dezen naar den éénen kant, en genen naar den anderen kant, zoo zullen ook de gedachten zich in allerlei bochten en richtingen kruisen en dooreenmengen. Want de uitlegging van sommige Hebreën, dat hier de wetten der Heidenen mede bedoeld zouden zijn, welke van de Wet Gods worden afgesneden evenals de takken van een' boom, is wel zeer vernuftig, maar zwak en onhoudbaar. Ik blijf dus bij hetgeen het eenvoudigst is, nl. dat de verkeerde bedenkselen van het menschelijk hart, en al wat de boozen met hun verdorven verstand overleggen gesteld worden tegenover Gods Wet, die alleen recht en goed is. En voorzeker zal ieder, die de Wet Gods in waarheid en van harte wil aannemen, zich vóór alle dingen moeten spenen aan alle vekeerde en zondige bedenkselen, of liever, uit zijne eigene natuur uit moeten gaan. Of het zou moeten wezen dat een ander beeld ons meer voldoet, nl. dat het Hebreeuwsche woord *Seaphim* beteekent *hooge gedachten,* omdat het werkwoord *Saäph* den zin heeft van opheffen. Wij weten dat geen offer Gode meer welbehaaglijk is, dan gehoorzaamheid, als wij niet hooggevoelende zijn, en als ook onze volgzaamheid gegrond is op ootmoed. Dewijl ook deze verklaring echter wel wat al te gezocht zou kunnen schijnen, laat ik haar voor wat zij is. Laat hetgeen ik gezegd heb volstaan, nl. dat de Profeet, omdat God niemand als discipelen erkent van zijne Wet dan de zoodanigen, die zich ontledigd hebben van alle bedenkselen welke zich tegenover haar stellen en hart en verstand bederven, hier betuigt, dat hij een vijand is van alle verkeerde gedachten, waardoor de menschen heen en weer bewogen plegen te worden.

114. *Gij zijt mijne schuilplaats.* De beteekenis is dat de Profeet overtuigd zijnde, dat hij nergens veilig is, dan wanneer hij de toevlucht neemt onder de schaduw van Gods vleugelen, steunt op zijne beloften en dus niets vreest En voorzeker is het ook het voornaamste dat de geloovigen er zich wel verzekerd van houden, dat te midden van zoo vele en velerlei gevaren hun leven niet anders veilig kan wezen dan onder de hoede en bescherming Gods, opdat zij tot Hem de toevlucht nemen, en, steunende op zijn woord, kalm en gerust de verlossing verwachten, die Hij heeft beloofd. Wel is waar, is het betrouwen dat God onze toevlucht is en ons schild, in ons opgewekt door het Woord Gods, maar wij moeten het met deze wederkeerige betrekking verstaan, dat, als wij uit Gods Woord verstaan hebben dat onze toevlucht is in God, deze leer in ons hart gekoesterd en versterkt wordt, als wij gevoelen hoe noodig deze bescherming

Gods voor ons is. Overigens, hoewel zijne macht ons meer dan voldoende moest wezen om ons hope te geven op zijne hulp en bijstand, behooren wij toch steeds het Woord voor oogen te hebben, opdat, wanneer zijne hulp eens vertoeft te komen, ons geloof toch niet wankele.

115. *Wijkt van mij, gij boosdoeners.* Sommigen verklaren dit vers in dier voege, alsof David verklaarde, dat hij er zich met meer ijver en blijmoedigheid op zal toeleggen om de Wet waar te nemen, als de boozen afgelaten zullen hebben van hem aan te vallen. En voorzeker, als wij beseffen, dat God ons verlost heeft, zijn wij meer dan stompzinnig, indien deze bewustheid de gezindheid niet bij ons opwekt om Hem te eeren. Want indien onze godsvrucht niet toeneemt met het gevoel en de ervaring, die wij hebben van Gods genade, dan betoonen wij eene al te snoode ondankbaarheid. Deze leer is dus waar en nuttig; maar de Profeet heeft aan deze plaats iets anders willen zeggen. Want, daar hij zag hoeveel hindernissen de goddeloozen ons in den weg leggen, drijft hij hen ver van zich weg; of liever, hij betuigt, dat hij er zich wèl voor zal wachten zich met hen te vergezellen, of met hen om te gaan. En hij heeft dit niet zoo zeer voor zich zelven gezegd, als wel om ons door zijn voorbeeld te leeren, dat wij, indien wij zonder te struikelen op den weg des Heeren willen wandelen, vóór alle dingen er naar moeten streven, om ons zoo ver mogelijk te houden van wereldsche en booze menschen, en dat niet door afstand van plaats, maar door omgang en gemeenschapsoefening met hen te weigeren. Want het zal nauwelijks anders kunnen geschieden, of zij zullen, zoodra zij gemeenzaam met ons worden, ons door hunne aanraking bederven. Kortom, het is maar al te duidelijk hoe gevaarlijk het gezelschap der goddeloozen is; van daar dat er maar zeer weinigen zijn, die ten einde toe in hunne oprechtheid volharden, omdat de wereld gansch vol is van bederf. Nu is, bij de groote zwakheid onzer natuur, niets gemakkelijker dan door het bederf aangestoken te worden, en door de minste aanraking te worden verontreinigd. Daarom is het volkomen terecht, dat de Profeet, ten einde zonder te struikelen in de vreeze des Heeren te kunnen wandelen, aan alle goddeloozen beveelt zich verre van hem te houden. Want, al wie zich in hun gezelschap heeft laten verstrikken, zal na verloop van tijd met hen mede doen om God te minachten en een ongebonden leven te leiden. Hiermede komt ook overeen de vermaning van Paulus in 2 Cor. 6 : 14: Trekt niet een ander juk aan met de

ongeloovigen. En hoewel de Profeet nu niet de macht had om alle goddeloozen te verjagen, zoo geeft hij door deze woorden toch te kennen, dat hij van nu voortaan niets met hen te doen wil hebben. Het is ook om meer kracht bij te zetten aan zijn woord, als hij God *zijn God* noemt, ten einde te getuigen, dat Hij alleen meer is dan alle stervelingen. Want omdat hij zag hoe de ongerechtigheid de overhand had in de wereld, heeft hij zich van de menschen gescheiden, ten einde zich geheel en al aan God te geven. En ook heden is het zeer noodig God aan onze zijde te stellen, opdat de kwade voorbeelden ons niet mede voeren; en wij standvastig in Hem blijven omdat Hij de onze is.

116. *Ondersteun mij door uwe toezegging.* Velen lezen hier: Naar uwe toezegging, zoodat in plaats van de letter *Beth* de *Caph* wordt genomen, die gelijkheid, of overeenkomst aanduidt; en de zin zal dan wezen: Ondersteun mij naar het geloof, dat Gij mij hebt gegeven, of, naar dat Gij het hebt beloofd. En voorzeker, telkenmale wanneer God zijne hand naar ons uitstrekt, ten einde ons op te richten, als wij zijn gevallen, of ons door diezelfde hand ondersteunt, vervult hij zijne beloften. Het schijnt echter dat de Profeet om standvastigheid des geloofs vraagt, ten einde standvastig te blijven in het Woord. Want, evenals wij gezegd worden van het Woord Gods af te vallen, als wij wijken van zijne trouw, zoo zal het, zoolang wij er op betrouwen, ook onze steun zijn. Omdat de Profeet nu wel wist, dat er in den mensch zoo veel kracht van volharding niet is, vraagt hij aan God om deze volharding, als eene bijzondere gave des Heiligen Geestes. Hieruit volgt dus dat geene ware standvastigheid wordt gevonden buiten Gods Woord, en dat niemand zich voortdurend op hetzelve kan verlaten, tenzij hij door den Heiligen Geest hiertoe wordt bekrachtigd. Daarom moeten wij voortdurend God bidden, die alleen de Oorsprong en de Voleinder is van ons geloof, dat Hij ons bij hetzelve zal bewaren. En voorts door in het geloof het leven te plaatsen, leert hij, dat alles wat de menschen zich buiten het Woord beloven niets dan bedrog is. Het is dus de Heere alleen, die ons levend maakt door zijn Woord, gelijk ook in Habakuk (Hoofdst. 2 : 4) gezegd wordt: De rechtvaardige zal door zijn geloof leven. Want beide deze Schriftuurplaatsen hebben een' zelfden zin; want, nadat Habakuk den spot heeft gedreven met het dwaze betrouwen op het vleesch, waardoor de menschen gewoonlijk opgeblazen zijn, omdat zij, naarmate zij zich hooger verheffen, des te dieper vallen, geeft

hij te verstaan, dat alleen de geloovigen, die door het Woord Gods ondersteund worden, veilig en op vasten grond staan. Neemt men de eerste uitlegging aan, dan zal het tweede lid er bij wijze van verklaring bijgevoegd zijn: *Laat mij niet beschaamd worden over mijne hope*, want die beide zaken komen op hetzelfde neer, te weten, dat de Profeet door Gods genade veilig en wel bewaard is gebleven naar het Woord, en dat hij de vruchten zijner hope inoogst. Het schijnt echter, dat hij, na gevraagd te hebben om standvastigheid om te volharden, nu verder gaat, nl. dat God nu inderdaad toonen zal hetgeen Hij had beloofd. En gewis, de zwakheid van een iegelijk onzer getuigt, door hoe velerlei twijfelingen wij worden aangevallen, indien het gebeurt dat na een langdurig geduld de uitkomst niet beantwoordt aan onze verwachting, want dan schijnt het alsof wij door God worden bedrogen. Het volgende vers heeft dezelfde strekking, behalve dat er niet uitdrukkelijk melding in wordt gemaakt van het Woord. Want het *behouden zijn* is genomen in de plaats van *het leven*. De Profeet geeft door deze woorden te verstaan, dat zoodra God hem zijne genade onthoudt, het ook gedaan is met zijn heil; maar, dat hij, zoo hij door God wordt ondersteund, niets heeft te vreezen. Het Hebreeuwsche werkwoord *Shaäh* dat wij vertaald hebben door: *Ik zal overdenken*, wordt door velen overgezet door: *Ik zal mij verlustigen*, en deze beteekenis is hier niet ongepast, want, hoewel God ons in het Woord reeds zijne goedheid geeft te smaken, wordt de geur er van niet weinig verhoogd, als bij het woord de daad gevoegd wordt, mits wij niet op onverstandige wijze den mond Gods scheiden van zijne hand. Want de ware wijsheid des geloofs bestaat hierin, dat wij in alle de weldaden Gods de beloften wegen; zoo wij op die beloften geen acht slaan, gaat al het nut dier goede zaken verloren, of liever, het wordt ons tot schade en nadeel. Maar toch behaagt mij het woord *Beschouwen of overdenken* beter, want naarmate men meer ervaring heeft gehad van Gods hulp, zal men zich zelven ook meer aansporen om de hemelsche leer te overdenken. En voorts voegt hij er nog bij, dat hij met die beschouwing zijn leven lang zal voortgaan.

118. *Gij hebt al degenen vertreden.* Met het woord vertreden bedoelt hij dat God alle verachters zijns Woords nederwerpt, en hen van hunne ingebeelde hoogte af doet komen. Dit wordt gesteld tegenover het ijdel, of liever, het dwaas betrouwen, waarmede de goddeloozen zich opblazen, als zij zoo vermetel den spot drijven met de oordeelen Gods, en wat meer is, zij

aarzelen niet zich tegen Hem te verheffen, alsof zij aan zijne macht niet waren onderworpen. Wij moeten wèl acht geven op het laatste lid, waar de Profeet leert, dat de boozen met hunne listen niets winnen, maar dat zij veeleer er zelven in verstrikt raken, of ten laatste zullen begrijpen, dat het niets dan oogenverblinding is geweest. Zij, die hier het voegwoord *En* inlasschen, bederven den zin door hunne onwetendheid, alsof de Profeet gezegd had dat leugen en bedrog in hen waren, want het Hebreeuwsche woord *Remijah* beteekent een listige en bedriegelijke raad, dat de Schriftverklaarders dikwijls overzetten door *Overdenking.* Maar de eigenaardigheid en de kracht van de Hebreeuwsche uitdrukking wordt door dit woord niet genoegzaam weergegeven; want de Profeet wil zeggen, dat *hoe* hunne listen hun ook mogen behagen, zij toch niets anders doen dan zich zelven misleiden en liegen. En het was noodig dit hier bij te voegen, opdat wij zouden zien hoe verre weg de meeste menschen als bedwelmd zijn door hunne eigene inbeeldingen, en hoe moeielijk het is te gelooven wat David hier uitdrukt, nl. dat hoe meer zij zich zelven voor wijs en verstandig houden, hoe meer zij zich zelven bedriegen. De zin van het volgende vers, waar hij zegt, dat *De goddeloozen van de aarde weggedaan zijn als schuim,* is hieraan gelijk; want door dit beeld duidt hij eene plotselinge en ongedachte verandering aan, als hunne ingebeelde heerlijkheid verdwijnt als rook. Overigens moet men opmerken, dat de wrake Gods over de boozen niet terstond geopenbaard wordt, zoodat zij omkomen, of verdelgd worden van de aarde; maar dewijl God, door hen de eenen na de anderen te verdoen, zich betoont als Rechter der wereld, en Hij de aarde van hen zuivert, is het niet te verwonderen, dat de Profeet op deze wijze spreekt van hun verderf, want de Hebreeuwsche werkwoorden geven dikwijls eene voortdurende werking te kennen. Gelijk God dus trapsgewijze zijne oordeelen uitvoert, en de straffen dikwijls uitstelt, totdat Hij ziet, dat de goddeloozen misbruik maken van zijne lankmoedigheid, moeten wij van onzen kant ook weten te verbeiden, totdat Hij, gelijk een Heidensche schrijver zegt, het uitstel der straf vergoedt door hen zwaarder te straffen. Blijkbaar moet hier bij het woord *schuim* een woord ingelascht worden, waardoor eene vergelijking wordt aangeduid, en ik verwerp de meening niet van sommigen, die denken, dat de goddeloozen bij schuim worden vergeleken, omdat zij, wanneer zij onder de geloovigen vermengd zijn, den glans van dezen verduisteren en hunne reinheid bevlekken, en wanneer zij als schuim uitgedreven worden, de reinheid en den glans der god-

vruchtigen schitterender doen uitkomen. De Profeet voegt er in de tweede plaats bij, dat de oordeelen Gods niet vruchteloos voor hem geweest zijn, daar hij de leer der Wet nog meer begon lief te hebben. En voorzeker, telkenmale als God zijne hand opheft en toont dat de wereld geregeerd wordt door zijn bestuur, toonen zij, die zich niet onder zijne bescherming stellen, eene al te groote snoodheid. En als Hij zich vrijwillig en uit eigene beweging aanbiedt in zijn Woord, zijn diegenen wel al te stompzinnig, die zich niet haasten om eene zoo groote genade aan te nemen. Wanneer Hij daarentegen een weinig al te lang de boosheid der menschen voorbij heeft gezien, dan zal de ijver der godsvrucht, door welken wij vervoerd moesten wezen tot Gods Woord, verflauwen.

120. *Het haar mijns vleesches is te berge gerezen.* Op den eersten aanblik schijnt de Profeet in tegenspraak te zijn met zich zelven; want daar hij te voren gezegd heeft, dat hij door Gods gestrengheid zachtkens geleid werd om zijne getuigenissen lief te hebben, zegt hij nu, dat hij door verschrikking was aangegrepen. Maar hoewel deze twee gewaarwordingen zeer verschillend zijn, zullen wij, bij de beschouwing van de tucht, waardoor God er ons toe brengt om eerbied te hebben voor zijne Wet, bemerken, dat zij toch zeer goed samen kunnen gaan. Wij moeten door vreeze onderworpen worden, ten einde naar Gods genade te verlangen. Dewijl dus vreeze het begin is van liefde, getuigt de Profeet, dat hij door eene ernstige vreeze voor God opgewekt werd, om tot zich zelven in te keeren. Ook is de dooding van het vleesch geene zoo gemakkelijke zaak, dat iedereen er zich aan onderwerpt zonder er door geweld toe genoodzaakt te worden. Daarom is het niet te verwonderen, dat God zijn' dienstknecht heeft verschrikt, ten einde hem met eerbied en ontzag voor Hem te vervullen. En het is gansch geen gewoon blijk van wijsheid om te sidderen voor God, als Hij zijne oordeelen volvoert, die de meeste menschen met gesloten oogen aan zich voorbij laten gaan. In deze woorden van den Profeet wordt ons dus geleerd om de oordeelen Gods aandachtig te beschouwen, niet slechts om er zachtkens en liefelijk door onderwezen te worden, maar ook opdat zij ons met zulk een' schrik en afgrijzen zullen vervullen, dat wij er tot waar berouw en bekeering door worden bewogen.

AIN.

121. Ik heb recht en gerechtigheid gedaan; geef
mij niet over aan mijne onderdrukkers. 122. Wees
borg voor uwen knecht ten goede, opdat de hoovaardigen
mij niet onderdrukken. 123. Mijne oogen zijn bezweken
van verlangen naar uw heil, en naar het Woord uwer
gerechtigheid. 124. Doe bij uwen knecht naar uwe
goedertierenheid, en leer mij uwe inzettingen. 125. Ik
ben uw knecht, maak mij verstandig, opdat ik uwe
getuigenissen kenne. 126. Het is tijd om te werken,
voor U, o Jehovah! want zij hebben uwe Wet verbroken.
127. Daarom heb ik uwe geboden liefgehad meer dan
goud, en het fijne goud. 128. Daarom heb ik al uwe
bevelen gansch en al voor recht gehouden, en heb allen
weg der leugen gehaat.

121. *Ik heb recht en gerechtigheid gedaan.* De Profeet roept de hulpe Gods in tegen de boozen, die hem beroeren, en te gelijker tijd betuigt hij, dat het ten onrechte is, dat zij hem kwellen. En gewis! zoo wij wenschen, dat God zal nederkomen om ons te helpen, dan moeten wij met het getuigenis van een goed geweten voor Hem kunnen verschijnen. Dewijl Hij dus overal zijne hulp belooft aan hen, die ten onrechte verdrukt worden, is de betuiging van den Profeet niet overtollig, dat hij zijne vijanden niet getergd of geprikkeld had, maar zich zorgvuldig van alle onrecht tegen over hen had onthouden, en zelfs ook geen kwaad met kwaad heeft vergolden. Als hij zegt, dat hij ten allen tijde recht en gerechtigheid heeft gedaan, dan bedoelt hij, dat hij, wat ook de boozen voor kwaad tegen hem beraamden, zich nooit afgewend heeft van hetgeen rechtvaardig is. Het gebed in het volgende vers is hier bijna aan gelijk, want ik wil het Hebreeuwsche woord *Arôb* liever aldus verklaren, dan het gelijk anderen doen, vertalen door: Verheug uwen knecht ten goede, of: doe uwen knecht zich verheugen in het goede. Eene tweede vertaling geeft dezen zin: Dat God zijn' knecht verblijde door zijne weldaden; en eene derde: Dat God liefde *voor*, en begeerte *naar*, recht in zijn hart zal wekken; want dit is de ware vol-

maaktheid, dat wij in recht en gerechtigheid behagen scheppen. Uit het slot van het vers is gemakkelijk af te leiden, dat David hier om hulp vraagt tegen zijne vijanden. Daarom is het werkwoord *Borg zijn* hier gepaster; alsof hij gezegd had: Heere, daar de goddeloozen in woede en wreedheid tegen mij zijn ontstoken om mij te verderven, zoo treedt Gij tusschenbeiden, alsof Gij mijn Borg waart. En dat de letter *Lamed* niet tusschen het werkwoord en het naamwoord geplaatst is, moet ons niet ruw toeschijnen, daar zij er dikwijls onder begrepen wordt. Nu ligt er eene zeer groote vertroosting in het gezegde, dat God als Borg voor ons optreedt om ons te verlossen, alsof Hij eene groote som gelds, die wij schuldig zijn, voor ons betaalde. De bede heeft deze strekking, dat Hij aan de boozen niet zal toelaten om hunne wreedheid jegens ons den vrijen teugel te vieren, maar dat Hij, als onze Borg, tusschenbeiden zal treden om ons te beschermen. Nu geeft de Profeet door deze woorden te verstaan, dat hij zich in het uiterste gevaar heeft bevonden, en dat hij op niets anders dan op de hulpe Gods zijne hoop heeft kunnen vestigen.

123. *Mijne oogen zijn bezweken.* In de eerste plaats getuigt hij, dat hij door groote moeielijkheden is heengegaan, en dat niet slechts voor een' korten tijd, maar zóó, dat hem door het langdurig verdriet den moed zou hebben kunnen ontzinken. Doch hij toont wederom, dat hij door dien langdurigen en moeielijken strijd toch niet werkelijk moedeloos is geworden. Wij hebben boven gezegd wat het is *te bezwijken van verlangen naar het heil*, nl. dat men, ook wanneer er aan de ellende geen einde schijnt te komen, en alles van rondom er wanhopig uitziet, toch tot aan den laatsten ademtocht strijdt tegen de verzoeking. Indien wij den verleden tijd van het werkwoord willen nemen in plaats van den tegenwoordigen tijd, gelijk hij in dien zin genomen schijnt te zijn, dan zegt de Profeet, dat zijne oogen bezwijken, niet omdat zij zwak worden, maar omdat zij door het sterke zien, of staren, als verblind zijn, maar dat zij toch niet aflaten van ijverig uit te zien naar het heil Gods. Kortom: het bezwijken beteekent eene volharding, die zware inspanning kost, en wordt gesteld tegenover den kortstondigen ijver van hen, die terstond bezwijken, als de Heere hun niet dadelijk geeft wat zij vragen. Tegelijk wordt er ook een grooten, sterken ijver mede aangeduid, waardoor de zinnen als verteerd worden. Onder het woord *Heil* verstaat hij niet slechts eene soort van hulp of bijstand, maar den voortdurenden stroom van Gods genade,

totdat Hij zijne geloovigen in volkomen veiligheid gebracht heeft. Nu drukt hij de manier uit, nl. omdat hij altijd acht heeft gegeven op het Woord Gods, waarbij wij op twee punten hebben te letten, te weten, dat wij niet anders Gods heil verwachten, dan wanneer wij, verzekerd zijnde van de waarheid zijner beloften, ons onder zijne bescherming stellen, alsmede, dat wij dan eerst aan God den lof geven voor zijn heil, wanneer onze hope gevestigd blijft op zijn Woord. Want dat is de wijze waarop hij gezocht moet worden, en hoewel Hij zijne kracht verbergt, zoo moeten wij toch steunen en betrouwen op zijne beloften. Dat is de reden, waarom hij *Gods Woord rechtvaardig* noemt, ten einde zich in de verzekerdheid er van te bevestigen, omdat God, als Hij zoo ruim belooft, zijne dienstknechten met geene ijdele verwachtingen voedt.

124. *Doe bij uwen knecht naar uwe goedertierenheid.* De twee leden moeten aaneen gelezen worden, want hij vraagt niet afzonderlijk dat God zijn Weldoener zal wezen, en daarna ook zijn Leeraar, veeleer smeekt hij Hem bij de goedheid en barmhartigheid, die Hij ten allen tijde aan de zijnen heeft betoond, dat Hij hem zal onderwijzen in zijne Wet. Het doel van den wensch des Profeten is dus, dat Hij hem zijne inzettingen zal leeren; maar hij begint met Gods barmhartigheid, ten einde zijne begeerte gemakkelijker te verkrijgen. Deze bede moet dus op die wijze verklaard worden: Heere, handel zachtkens met mij, en betoon mij uwe goedertierenheid hierin, dat Gij mij uwe geboden leert. En voorzeker is ook ons gansche geluk hierin gelegen, dat wij waarlijk wijs zijn naar het Woord des Heeren. En de eenige hoop om haar te verkrijgen is, dat God ons zijne goedheid en barmhartigheid betoont. De Profeet verheerlijkt dus de grootheid en uitnemendheid van deze weldaad, als hij vraagt, dat zij hem uit genade mocht worden geschonken. De herhaling in het volgende vers: *Maak mij verstandig opdat ik uwe getuigenissen kenne*, toont hoe vurig zijn verlangen hiernaar is, en met hoeveel ijver hij hier gedurig om vraagt. Ook drukt hij door deze woorden nog duidelijker uit hoe, op wat wijze, God de zijnen onderwijst, nl. door hun verstand te verlichten daar zij anders blind en in duisternis zouden zijn. Want het zou niet veel baten als de Wet Gods in onze ooren weerklinkt, of in schrift voor onze oogen werd gesteld, of door de stem eens menschen werd verklaard, indien God niet door onze stompzinnigheid weg te nemen, ons innerlijk door de verborgene aandrift zijns Geestes, leerzaam en volgzaam maakte. Indien nu

iemand denkt dat de Profeet er bij God eenige verdienste op wil laten gelden, dat hij zijn dienstknecht is, dan is dit gemakkelijk te wederleggen. Het is waar, dat de menschen zich gemeenlijk inbeelden, dat als wij ons te voren wel toebereid hebben, God daar eene nieuwe genade aan toevoegt, die zij dan *subsequente* genade noemen; maar zoo ver is het er vandaan, dat de Profeet zich op zijne waardigheid zou beroemen, dat hij veeleer verklaart hoeveel hij aan God verschuldigd is. Want het staat niet aan den mensch om zich tot dienstknecht Gods te maken, en niemand heeft iets in zich zelven, waardoor hij zich zoodanige eer zou kunnen verkrijgen. Omdat de Profeet dus wel wist dat alle menschen onwaardig zijn dezen rang te bekleeden, voert hij slechts de genade aan, die hij heeft ontvangen, opdat God, naar zijne gewoonte, voleindigen zal wat Hij heeft begonnen. Op die wijze spreekt hij ook aan eene andere plaats: Ik ben uw knecht, de zoon uwer dienstmaagd (Ps. 116 : 16); en dáár zien wij duidelijk, dat hij zich niet laat voorstaan op zijne diensten, maar dat hij slechts verklaart een lid der Kerk te wezen.

126. *Het is tijd om te werken.* De Profeet willende bidden, dat er wrake zal gedaan worden over de goddeloozen en boozen, naar dat zij het verdiend hebben, zegt dat de gelegene tijd daar nu voor gekomen is, omdat zij zich al te hoovaardig en onbeschaamd tegen God hebben verheven. En de algemeene strekking van het woord *werken* verhoogt er nog meer de kracht van, alsof hij gezegd had, dat het zou kunnen schijnen, alsof God, zoo Hij niet handelde als Rechter, al te lang toefde. Want het is het eigen werk van God de boozen in toom te houden, ja zelfs strenge wrake over hen te doen, als Hij ziet, dat zij de palen te buitengaan Als iemand nu zegt, dat hij anders bidt dan door de liefde wordt vereischt, dan is de oplossing van die quaestie gemakkelijk, nl. dat hier gesproken wordt van de verworpenen, voor wie men geene hoop meer heeft dat zij zich zullen bekeeren, want er is niet aan te twijfelen dat het hart van den Profeet door den Geest der wijsheid geleid is geworden. Hier komt nog bij, dat hij niet klaagt over het persoonlijk onrecht dat hem aangedaan was, maar dat hij door een zuiveren en oprechten ijver gedreven wordt om het verderf der goddeloozen te wenschen. Want hij voert niets anders aan dan *het verbreken der Wet*, waarmede hij toont, dat niets hem zoo dierbaar of kostelijk is dan de dienst van God en het waarnemen der Wet. Ik heb er reeds dikwijls op gewezen, dat wanneer het onrecht, dat ons persoonlijk is aangedaan, de drijfveer is,

onze ijver verkeerd en zondig zijn zal. Daarom moet men er wèl acht op geven dat de smart van den Profeet uit niets anders voortkwam, dan daaruit, dat hij het niet kon verdragen, dat de Wet Gods werd geschonden. Waar het op neerkomt is, dat God orde zou stellen op hetgeen verward en verkeerd was. Nu blijft er nog over, dat wij uit het voorbeeld van David leeren, om, wanneer wij de aarde vervuld zien van ongerechtigheid, zoodat er geen eerbied meer is voor God, Hem te smeeken, dat Hij zich de Wreker en Handhaver zal betoonen van zijne eer. Wat wij uit deze leerstelling voor ons hebben af te leiden is, dat wanneer God zijne oordeelen langer opschort dan wij wel zouden wenschen, Hij ons geloof en ons geduld zal versterken. Want eer de Profeet het woord richt tot God, stelt hij dit beginsel, dat God, hoewel hij voor een' tijd werkeloos schijnt te zijn, toch nooit zijn werk en ambt vergeet, maar dat Hij uit eene rechtmatige oorzaak zijne oordeelen uitstelt, om ze ter bestemder tijd te volvoeren.

127. *Daarom heb ik uwe geboden liefgehad.* Ik twijfel niet of dit vers moet bij het vorige gevoegd worden, want anders zou het redegevend voegwoord *Daarom* geen' zin hebben. Ik versta dus, dat de Wet Gods hem kostelijker is dan goud of paarlen, omdat deze overtuiging diep ingeworteld was in zijn hart, dat: Hoewel God voor een' tijd zwijgt, de schending van recht en gerechtigheid toch niet ongestraft zal blijven. Hoe meer hij dus zag dat de goddeloozen zich in boosheid te buiten gingen, hoe meer hij door eene heilige verontwaardiging werd aangegrepen, en zijn hart in liefde voor de Wet werd ontstoken. Deze plaats is zeer merkwaardig; want men weet wat slechte voorbeelden teweegbrengen, daar iedereen oordeelt, dat wat algemeen gedaan wordt, ook hem wettig en geoorloofd is, en zoo geschiedt het dan, dat de booze gewoonte ons als een stormwind medevoert. Daarom behooren wij deze leer des te naarstiger te overdenken, dat wij, als de boozen zich eene grenzenlooze vrijheid, of liever losbandigheid, veroorloven, de oordeelen Gods moeten beschouwen met het oog des geloofs, en dan zullen deze oordeelen ons ten spoorslag zijn om de Wet Gods met liefde waar te nemen. En indien er ooit behoefte was aan deze leer, dan moeten wij heden ten dage wèl acht geven, opdat wij in de booze samenspanning van schier geheel de wereld om de Wet Gods te verbreken niet mede betrokken worden; en naar mate de verworpenen zich met te meer woede verheffen, de eerbied *voor* en de verlustiging *in* de Wet bij ons zullen toenemen.

128. *Daarom heb ik al uwe bevelen.* Ook deze gevolgtrekking is afgeleid van dezelfde leer, nl. dat de Profeet het oordeel Gods met geduld verbeidende, en het tegelijk vurig begeerende, overal en in alles (gelijk men zegt) zijne Wet heeft onderschreven, en haar zonder eenig voorbehoud heeft aangenomen, en daarenboven, dat hij allen weg van bedrog heeft gehaat. Woord voor woord staat er: Al de geboden van allen; maar de genitief, of 2de naamval, heeft betrekking op dingen, en niet op personen; alsof hij zeide, dat hij al de Wetten, die God gegeven heeft, en wat het ook zij, dat Hij beveelt, goedkeurde. Eene dergelijke wijze van spreken vinden wij in Ezechiël: Alle offeranden van alles (Ezech. 44 : 30), dat is: welke soort van offeranden het ook zijn, die de menschen offeren. Niet zonder oorzaak heeft de Profeet dit aldus uitgedrukt, want er is niets waartoe wij méér geneigd zijn dan om alles te verwerpen en te verachten wat ons niet aangenaam is. Als het de Wet Gods geldt, dan zal een iegelijk, al naar mate hij met deze of gene ondeugd behept is, verlangen, dat het gebod, hetwelk hem in den weg staat, uit de Wet geschrapt wordt. En toch is het ons niet geoorloofd er iets aan toe te voegen, of er iets van weg te nemen; en daar God zijne geboden door een' heiligen en onverbreekbaren band saamgevoegd heeft, mag het niet geduld worden, dat het eene van het andere wordt afgescheiden. Wij zien dus, dat de Profeet in heilige ijverzucht voor de Wet gestreden heeft tegen hen, die haar met snoode vermetelheid hebben veracht. En voorzeker, als wij zien, dat de goddeloozen met zoo groote vermetelheid spotten met God, zich nu eens hoovaardiglijk er tegen verheffen, en dan weer een deel er van te niet willen doen, dan behooren wij zoo veel te meer in ijver te worden ontstoken. Inzonderheid maakt de verregaande goddeloosheid van onzen tijd het noodig, dat de geloovigen zich oefenen in deze overdenking; want de wereldschgezinden wedijveren met elkander om de leer der zaligheid te lasteren; zij trachten door hunne spotternijen het heilige Woord Gods in minachting te brengen, en wederom anderen houden niet op van er hunne lasteringen tegen uit te braken. Daarom kunnen wij niet ontkomen aan de beschuldiging van ontrouw en verraad jegens God, indien ons hart niet ontstoken wordt in toorn, en eene heilige ijverzucht ons niet in gloed zet. Want de Profeet zegt niet alleen, dat hij de gansche Wet Gods zonder eenig voorbehoud heeft goedgekeurd en aangenomen, maar hij voegt er bij, dat hij allen weg der leugen, of des bedrogs, heeft gehaat. En in waarheid kan niemand in allen ernst de Wet Gods onder-

schrijven, die niet elke lastering verwerpt, door welke de verworpenen de reinheid der gezonde leer zoeken te verduisteren. Door *den weg der leugen* verstaat de Profeet ongetwijfeld alles wat met de reinheid der Wet in strijd is, alsof hij gezegd had, dat hij alle vervalsching van het Woord Gods verafschuwde.

PE.

129. Uwe getuigenissen zijn wonderbare zaken,
daarom heeft mijne ziel ze bewaard. 130. De opening
uwer woorden is licht, hetwelk de kleinen verstandig
maakt. 131. Ik heb mijn' mond opengedaan, en
gehijgd, omdat ik uwe geboden heb liefgehad. 132. Zie
mij aan, wees mij genadig, naar uw recht over hen,
die uwen naam beminnen. 133. Richt mijne schreden
naar uw woord, opdat geene ongerechtigheid over mij
heersche. 134. Bevrijd mij van de verdrukking der
menschen en ik zal uwe bevelen onderhouden. 135. Doe
uw aangezicht lichten over uwen knecht, en leer mij
uwe inzettingen. 136. Waterbeken zijn uit mijne oogen
gevloeid, omdat zij uwe Wet niet hebben onderhouden.

129. *Uwe getuigenissen.* Het heeft mij goed gedacht dezen zin aldus te vertalen ten einde dubbelzinnigheid te vermijden. Want de Profeet bedoelt niet bloot, dat de leer der Wet bewonderenswaardig is, maar dat zij groote verborgenheden bevat. Hij zegt dus dat hij, wijl hij zag dat de Wet hooge en bewonderenswaardige wijsheid bevat, er toe gedrongen werd om er eerbied voor te koesteren. Nu moet men hier wèl acht op geven, want de Wet wordt door de meeste menschen trotschelijk geminacht, als zij er den rechten smaak nog niet voor hebben, en niet weten, dat het God is, die van Boven spreekt, opdat alle hoogmoed des vleesches nedergeworpen wordt, en Hij ons opheft door den zin van het geloof. Uit deze Schriftuurplaats leeren wij ook, dat niemand de Wet Gods van harte kan waarnemen, zoo hij haar niet aanneemt met eerbied, want de eerbied is het begin van eene zuivere en rechte onderworpenheid. Daarom heb ik gezegd, dat er velen zijn, die het Woord Gods

minachten, omdat zij denken, dat het ondergeschikt is aan hun vernuft, ja meer, velen gaan zich in die heiligschennende minachting te buiten, om alzoo hun verstand en fijn vernuft aan het licht te brengen. Overigens, hoe de wereldlingen zich in deze verwaandheid ook behagen, toch blijft het woord des Profeten waar, dat de Wet Gods verborgenheden bevat, die het verstand des menschen zeer verre te boven gaan.

130. *De ingang uwer woorden.* Waar het op neerkomt is, dat in het Woord Gods eene zoo heldere leer vervat is, dat zij reeds terstond en op den eersten aanblik verlicht, want het Hebreeuwsche woord *Pésach* beteekent eigenlijk *Opening,* maar wordt dan als beeldspraak voor *Deur* genomen. Daarom heeft de oude vertaler het niet ten onrechte overgezet door *Begin*, mits wij begrijpen, dat hier geen sprake is van eerste beginselen, alsof de Profeet gezegd had, dat niet slechts zij, die de gansche Wet met de uiterste nauwkeurigheid hadden geleerd, en er volkomen in geoefend waren, het heldere licht zullen zien, maar ook diegenen, die er nog maar iets van hadden begrepen, en haar (gelijk men zegt) op den drempel hadden begroet. Nu moet men uit het kleinere tot het grootere besluiten, want indien de leerlingen, en zij die nog slechts nieuwelingen zijn, reeds bij den ingang, bij het binnentreden, verlicht zijn, wat zal het dan wezen tot volkomene kennis gekomen te zijn? In het tweede lid verklaart de Profeet zich nog duidelijker, want met de *Kleinen* bedoelt hij hen, die met geen voortreffelijk verstand begaafd zijn, niet uitblinken door vernuft, maar veeleer ruw en ongeleerd zijn; en hij verklaart, dat hun, zoodra zij de eerste beginselen van de Wet Gods hebben geleerd, verstand wordt geschonken. Deze volzin moet ons dus ten sterken spoorslag zijn om ons met liefde toe te leggen op het bestudeeren der Wet Gods, als wij vernemen, dat zelfs diegenen, welke volgens de wereld verachtelijk en beperkt zijn in hun verstand, zoo zij zich slechts van ganscher harte op het leeren van Gods Wet toeleggen, er eene wijsheid uit leeren, die volstaat om hen tot het eeuwige leven te doen komen. Want, hoewel het niet aan allen is gegeven tot den hoogsten trap te geraken, zoo kunnen de godvruchtigen toch wel zoo ver komen, om een' vasten regel des levens te volgen, en zoo zal niemand van hen, die zich door God willen laten onderwijzen, vergeefsche moeite doen in deze school, want reeds bij den aanvang zal hij eene onwaardeerbare vrucht kunnen plukken. Intusschen worden wij er op gewezen dat allen, die hun eigen verstand volgen, in

duisternis ronddolen; want, als David verklaart, dat *de kleinen verlicht zijn*, geeft hij te verstaan, dat de menschen geene bekwame discipelen der Wet zullen zijn, of zij moeten ontledigd wezen van alle waanwijsheid, en onderworpen zijn aan God. Nu mogen de Papisten er ons om bespotten, dat wij de Schrift door allen, zonder onderscheid, gelezen willen hebben, maar het is geene leugen, als God door den mond van David verklaart, dat het licht zijner leer aan de onwetenden en onverstandigen wordt geschonken. Daarom zal God hen niet teleurstellen in hunne begeerte, die, hunne eigene onwetendheid erkennende, zich met ootmoed onder de leiding Gods stellen.

131. *Ik heb mijn' mond opengedaan.* Door deze woorden verstaat hij, dat hij door zulke eene liefde *voor*, en verlangen *naar*, de Wet was bezield, dat hij niet opgehouden heeft van er naar te zuchten. Want hij maakt gebruik van een zeer gepast beeld, als hij zich vergelijkt bij menschen, die hongeren, of die versmachten van dorst, want gelijk dezen het vuur, dat in hen brandt, toonen door den mond open te houden en te hijgen, alsof zij al de lucht zouden willen inzuigen, zoo zegt de Profeet, dat hij door eene voortdurende gejaagdheid en onrust werd gekweld. Het openen van den mond en het inzuigen der lucht wordt dus gesteld tegen over eene koude, onverschillige instemming met de Wet. Nu leert de Heilige Geest hier hoe reikhalzend naar de kennis der hemelsche leer uitgezien moet worden. En hieruit leeren wij, dat allen, die geene of slechte vorderingen maken in de Wet Gods, voor hunne lauwheid en onverschilligheid gestraft zullen worden. Evenwel, met den ijver toont hij tevens zijne standvastigheid en volharding, als hij zegt, dat hij zich in een' toestand van voortdurend hijgen bevond.

132. *Zie mij aan.* Door dit vers geeft de Profeet zijn verlangen te kennen, dat acht op hem zal geslagen worden, gelijk God gewoon is acht te slaan op de zijnen, want het Hebreeuwsche woord *Mishpat*, dat wij vertaald hebben door *Recht*, beteekent in dezen zin een regel, die voor allen gemeen is, of wel het *gewone gebruik*. Daarna voegt hij er bij tot welk doel hij verlangt aangezien te worden, nl. opdat hij in zijne ellende vertroost en ondersteund zou worden. Het is dus de bede van een' beproefde, die, wanneer hij van alle hulp verstoken schijnt te zijn, en niet anders kan oordeelen dan dat hij door God veronachtzaamd en verlaten is, bij zich zelven overweegt, dat dit toch in strijd is met den aard Gods en met zijne gewone wijze van handelen;

alsof hij zeide: Hoewel ik geen enkel teeken van uwe gunst kan bespeuren, maar mijn toestand veeleer zoo ellendig is, dat Gij, naar het oordeel van mijn vleesch U van mij afgewend schijnt te hebben, evenwel daar Gij van het begin der wereld tot op den huidigen dag door velerlei getuigenissen hebt bewezen, dat Gij barmhartig zijt over uwe dienstknechten, zoo toon ook mij thans naar dien door U gevolgden regel, deze weldadigheid. Nu moet men hier wel op letten, dat de Profeet gedurende langen tijd onder ramp en ellende gebukt ging, zonder eenige hoop op verlichting van zijn leed, opdat zij, die door God niet terstond worden verhoord, den moed niet zullen verliezen. Tegelijker tijd moet men echter wel er op letten, dat de Profeet dit op geen' anderen grond aan God vraagt, dan op dien van zijne vrije genade en goedheid, en hieruit zien wij, dat, hoewel hij boven anderen uitblonk in heiligheid, dit toch zijne eenige toevlucht is geweest. Wat nu betreft het woord *Recht*: laat ons leeren uit het voorbeeld van den Profeet, den aard Gods te kennen uit de verschillende ervaringen, die wij er van gehad hebben, opdat wij de verzekerdheid hebben, dat hij ons genadig is. En gewis, indien zijne genade ons niet bekend ware door hetgeen wij er dagelijks van ondervinden, wie van ons zou dan de vrijmoedigheid hebben om tot Hem te naderen? Maar als onze oogen niet verblind zijn, bouwt Hij ons geloof op door getuigenissen, die duidelijk genoeg, ja meer dan genoeg zijn, zoodat wij er niet aan moeten twijfelen, dat Hij alle godvruchtigen gadeslaat. Er blijft ons dus slechts over er naar te streven om te behooren tot het getal van hen, die zijn' Naam vreezen. Door deze benaming duidt Hij de geloovigen aan; want zij, die Hem slechts op slaafsche wijze vreezen, zijn niet waardig om tot het getal zijner dienstknechten gerekend te worden, daar Hij eene vrijwillige gehoorzaamheid van ons eischt, zoodat ons niets liefelijker of aangenamer is dan te volgen, waar Hij ons roept. Men moet er ook wel acht op geven dat deze verlustiging voortvloeit uit geloof. Wat meer is: de Profeet prijst hier de souvereine werking der Wet, door de godvuchtigen, die zich op Gods genade verlaten, af te scheiden van de Heidenen, die zich overgegeven hebbende aan de verlokselen dezer wereld, hunne gedachten nooit tot den hemel opheffen.

133. *Richt mijne schreden.* Door deze woorden toont hij (als op andere plaatsen) dat er geen andere regel is om recht te leven, dan wanneer de menschen zich gansch en al onder de gehoorzaamheid Gods schikken. Want wij hebben in dezen,

Psalm reeds dikwijls gezien, dat, zoo lang de menschen hunne eigene bedenkselen volgen, God alles verwerpt wat zij doen, hoeveel moeite zij zich overigens ook geven. Maar, evenals de Profeet verklaart, dat het leven des menschen dan goed geregeld is, als zij zich geheel en al onder de gehoorzaamheid Gods stellen, zoo belijdt hij wederom, dat het niet in hunne macht staat om dit uit zich zelven te doen. En gewis, als de Wet Gods ons toont wat goed en recht is, dan maakt zij ons hierdoor niet beter, daarom wordt ook de uitwendige prediking vergeleken bij eene doode letter. Daarom vraagt David, die wèl onderwezen was in de Wet, dat hem een gehoorzaam hart gegeven zal worden, opdat hij mocht wandelen op den weg, die hem voorgesteld is. Nu moet men deze twee punten wèl onderscheiden, nl. dat God goedertierenlijk handelt met de menschen, als Hij hen door zijn Woord en door zijne leer tot zich noodigt, maar dat dit alles koud en nutteloos blijft totdat Hij hen, die Hij reeds onderwezen heeft, ook leidt en bestuurt door zijn' Geest. En dat hij niet eenvoudig vraagt, dat zijne schreden gericht zullen worden, maar gericht zullen worden naar het Woord, hieruit moeten wij leeren, dat hij geene verborgene openbaringen gezocht heeft en het Woord terzijde heeft gesteld, gelijk dit de gewoonte is van vele dwepers; maar dat hij de uitwendige leer saamgevoegd heeft met de genade des Heiligen Geestes, gelijk dit ook de degelijke volmaaktheid is der geloovigen als God in hun hart grift wat zijn Woord aantoont recht te zijn. Niets is daarom flauwer dan dit verzinsel, dat God prijs stelt op, of waarde hecht aan, de kracht der menschen, als Hij beveelt te doen wat Hij wil dat zij doen zullen, want het is te vergeefs dat de leer in onze ooren weerklinkt, indien de Geest Gods niet krachtig doorwerkt in ons hart. Want de Profeet belijdt, dat hij te vergeefs de Wet Gods hoort of leest, indien zijn leven niet bestuurd wordt door de verborgene werking des Heiligen Geestes, opdat hij ook in de rechtheid dezer leer mocht wandelen. In het tweede lid geeft hij te kennen hoe noodig het is, dat wij ons voortdurend oefenen in dit gebed, want hij belijdt een slaaf te zijn der zonde, totdat God hem de hand gereikt heeft om Hem te verlossen. Richt mij (zegt hij) opdat de ongerechtigheid niet over mij heersche. Zoo lang wij dus overgelaten zij aan ons zelven, zal de tyrannie van Satan macht over ons hebben, en zal hij doen wat hem behaagt, zoodat wij dan niet vrij zijn om ons te ontdoen van ongerechtigheid. Dit nu is de eenige vrijheid der godvruchtigen, dat zij geregeerd worden door den Geest Gods, opdat zij door de ongerechtigheid niet

worden overweldigd, hoe zwaar en heftig zij ook aangevochten worden.

134. *Bevrijd mij.* Als de Profeet verhaalt wat hem wedervaren is, toont hij door zijn voorbeeld dat alle godvruchtigen blootgesteld zijn aan roof en verdrukking, en als schapen zijn in den muil der wolven, indien God hen niet beschermt. Want daar er slechts zeer weinigen zijn, die door den Geest Gods worden geleid, is het niet te verwonderen, dat alle liefde tot rechtvaardigheid uit de wereld verbannen is, allerlei boosheid de overhand heeft, dezen beheerscht worden door gierigheid, en anderen zich aan bedrog en afpersing overgeven. Toen de Profeet zich dus van alle kanten verdrukt zag door onrecht, heeft hij de toevlucht genomen tot God, zijn' Verlosser, want door dit woord geeft hij te kennen, dat, zoo hij niet wonderbaarlijk werd bewaard, het met hem gedaan zou zijn. In het tweede lid belooft hij niet ondankbaar te zullen zijn, want er is niets dat ons meer bevestigt in de gezindheid om recht en gerechtigheid te volgen, dan wanneer wij ervaren dat de bescherming Gods ons meer waard is dan alle onwettige hulpmiddelen, die de wereldlingen te baat nemen. Nu wordt ons hiermede geleerd, dat wij met de boozen niet moeten wedijveren in het kwade, maar al is het ook dat zij ons heftig en onrechtvaardig aanvallen, zoo moet de verlossing Gods ons genoeg zijn; en vervolgens, dat wij, telkenmale als wij de genade Gods hebben ervaren in onze bevrijding, hierdoor aangespoord moeten worden om heilig te leven. Want het is tot geen ander doel dat Hij ons uitkomst schenkt dan dat de vruchten der verlossing gezien worden in ons leven. En wij zijn, voorwaar, ook al te slecht, indien deze ervaring ons niet genoeg is, dat allen, die volharden in de ware vreeze Gods, al zou de geheele wereld zich ook tegen hen keeren, door zijne hulp toch veilig en wel bewaard blijven.

135. *Doe uw aangezicht lichten over uwen knecht.* Het gebed, dat wij reeds eenige malen hebben aangetroffen, wordt in dit vers herhaald; want de Profeet toont, dat hem niets dierbaarder of kostelijker is dan de Wet Gods goed te verstaan. Want door deze inleiding, dat God zijn aangezicht zal doen lichten over zijn' knecht, zoekt hij ten eerste Gods vaderlijke gunst te verkrijgen (want zoo Hij ons niet gunstig gezind is, hebben wij niets van Hem te hopen) maar tegelijk toont Hij de grootheid der Weldaad, alsof hij zeide dat hij geen ander bewijs verlangt van Gods liefde, dan dat hij rechte vorderingen maakt in Gods

Wet. Hieruit kunnen wij leeren hetgeen ik vroeger reeds met een enkel woord heb gezegd, nl. dat hij aan de hemelsche leer boven alle andere goed de voorkeur geeft. En gave God dat deze liefde in ons aller hart werd gevonden! Maar hetgeen door den Profeet op zoo hoogen prijs werd gesteld, wordt schier door iedereen geminacht. Komt dit verlangen al eens voor een oogenblik op in iemands hart, terstond zien wij hem bezwijken voor de verlokselen der wereld, zoodat er zeer weinigen zijn, die van alle andere begeerten aflatende, met David smachten naar de leer der Wet. Overigens, daar God dit voorrecht aan niemand schenkt dan aan hen, die Hij met vaderlijke liefde heeft aangenomen, behooren wij met dien vorm van gebed te beginnen, dat Hij steeds zijn aangezicht over ons doe lichten. Evenwel wordt door deze wijze van spreken nog iets meer uitgedrukt, nl. dat God de geloovigen door den glans zijner genade verblijdt als hij hunne gedachten verlicht door een waar en recht begrip van zijne Wet. Maar dikwijls zal het gebeuren dat het aangezicht Gods ook voor hen omsluierd is, wanneer Hij hem den waren smaak voor zijn Woord ontneemt.

136. *Waterbeken.* Hier verklaart David zelf, dat hij door geen' gewonen ijver was bezield voor Gods eer, daar hij, van wege het minachten der Wet stroomen van tranen heeft vergoten. Want hoewel hij hyperbolisch, dat is: met overdreven voorstelling der zaak, spreekt, deelt hij toch met waarheid en eenvoudigheid mede welke genegenheid in zijn hart heeft geheerscht, gelijk hij ook aan eene andere plaats zegt: De ijver van het huis Gods heeft mij verteerd (Ps. 69 : 10). En voorzeker, waar de Heilige Geest heerscht, ontsteekt Hij een' ijver, die hen verteert, welke een godvruchtig hart hebben, als zij zien dat het gebod van den hoogen en vrijmachtigen God als niets wordt geacht. Want het is niet genoeg, dat ieder onzer zich beijvert om Gode te behagen, tenzij hij begeert dat de Wet Gods door iedereen wordt bemind en op prijs gesteld. De godvruchtige Lot heeft, volgens het getuigenis van Petrus, op deze wijze zijne ziel gekweld, toen hij zag dat er eene uitgieting was van ongerechtigheid in Sodom (2 Petr. 2 : 8) En wanneer de ongerechtigheid der wereld de kinderen Gods bijwijlen tot die groote droefheid heeft gedrongen, dan zijn wij heden ten dage tot zóó groot verderf vervallen, dat zij wel drie, ja viervoudige dwazen zijn, die den tegenwoordigen staat van zaken kunnen aanzien zonder er door bewogen te worden. Immers, hoe groot is niet de uitzinnigheid der wereld in het verachten

van God en het verwerpen van zijne leer! Wèl zullen er enkelen zijn, die belijden, dat zij haar willen aannemen, maar nauwelijks is er één op de tien, die dit bezegelt door zijn leven. Intusschen zijn er tallooze menigten, die zich aan de bedriegerijen van Satan en van den Paus overgeven, en anderen slapen als redelooze dieren, terwijl vele Epicuriërs met allen godsdienst den spot drijven. Indien er dan nog een weinigje godsvrucht in ons is, dan zullen niet slechts enkele tranen, maar tranenbeken aan onze oogen ontvloeien En voorts: zoo wij verlangen een teeken te geven van zuiveren en oprechten ijver, zoo laat dit het begin van onze droefheid zijn, dat wij bespeuren hoe ver wij nog verwijderd zijn van eene volkomene waarneming der Wet, of liever, dat de booze begeerlijkheden des vleesches zich van tijd tot tijd nog tegen de gerechtigheid Gods in ons verheffen.

TSADE.

137. Jehovah, Gij zijt rechtvaardig, en uwe oordeelen zijn recht. 138. Gij hebt bevolen door uwe getuigenissen rechtvaardigheid, en inzonderheid waarheid. 139. Mijn ijver heeft mij doen vergaan, omdat mijne wederpartijders uwe woorden vergeten hebben. 140. Uw Woord is zeer gelouterd, en uw knecht heeft het liefgehad. 141. Ik ben klein en veracht, uwe bevelen heb ik niet vergeten. 142. Uwe gerechtigheid is gerechtigheid in eeuwigheid, en uwe Wet is waarheid. 143. Benauwdheid en angst hebben mij gevonden, doch uwe geboden zijn mijne vermakingen. 144. De gerechtigheid uwer getuigenissen is in der eeuwigheid; doe ze mij verstaan zoo zal ik leven.

137. *Jehovah, Gij zijt rechtvaardig.* De Profeet geeft aan God den lof der gerechtigheid, en erkent dat zij in zijne Wet is te herkennen. Want dat sommigen hieronder de oordeelen verstaan, die God uitvoert om de zonde der menschen te straffen, dit schijnt mij toe niet juist te zijn. En daar het bijvoegelijk naamwoord *Jashar* in het enkelvoud staat, behoort de zin aldus gelezen te worden, dat er geen oordeel Gods is, dat niet recht-

vaardig is. Willen wij het nemen als zelfstandig naamwoord, dan blijft de zin over het geheel toch gelijk, want, hoewel allen belijden, dat God rechtvaardig is, heeft de Profeet toch meer uitgedrukt, dan wat er algemeen door verstaan wordt, ja meer dan de geheele wereld er van gewaar wordt. Want, als hij God rechtvaardig noemt, bedoelt hij te zeggen, dat zoodra men zich van Hem verwijdert, men nergens elders ook maar de geringste rechtvaardigheid vinden zal. En als hij er nu bijvoegt dat het bewijs en voorbeeld van deze rechtvaardigheid gezien worden in de Wet, geeft hij te kennen, dat God beroofd wordt van zijn' lof, zoo wij niet alle zijne geboden onderschrijven. Het volgende vers heeft dezelfde strekking, te weten, dat God in zijne Wet eene algeheele en volkomene rechtvaardigheid en waarheid heeft geleerd, want het Hebreeuwsche bijwoord *Meôd*, dat *inzonderheid* beteekent, past beter bij de naamwoorden dan bij het werkwoord: *Gij hebt bevolen*, nl. omdat het Gods wil is geweest om aldaar een' regel van volmaakte gerechtigheid te geven. En aan de leer der Wet worden deze eerenamen gegeven, opdat wij allen mogen leeren daaruit onze wijsheid te putten, en niemand zich eenigerlei andere gerechtigheid uitdenke, daar iedereen wel gaarne zijn eigen denkbeeld van recht zou willen hebben.

139. *Mijn ijver heeft mij doen vergaan.* Hij spreekt van hen, die hem hebben vervolgd, en hem voorzeker veel hebben doen lijden. Maar hoewel zij zeer vijandig en wreed jegens hem waren, zegt hij toch minder gegriefd te zijn geweest wegens het onrecht, dat hem aangedaan was, dan omdat zij de Wet Gods geschonden hebben, ja meer, nl. dat hij door deze droefheid zoo verteerd was geworden, dat het leed, dat hem persoonlijk was aangedaan, hem in het geheel niet heeft bewogen. Dit is een bij uitnemendheid nuttig voorbeeld, want wij zijn al te kleinzeerig, als het er op aankomt eenig onrecht te dragen, want zoodra men ons ook maar met den vinger aanraakt, worden wij terstond in toorn ontstoken, terwijl het onrecht, dat aan God geschiedt, ons kalm en koud laat, hoe zwaar dit onrecht ook mocht wezen. Maar indien de ijver van den Profeet in ons brandde, dan zouden wij eene gansch andere droefheid gevoelen, eene droefheid, die ons gansch en al zou innemen. In het volgende vers toont hij dat de oorzaak van dien ijver zijne liefde was voor de hemelsche leer. Want, als de minachting, die aan deze hemelsche leer wordt betoond, ons slechts mishaagt, en wij haar wel ten sterkste afkeuren, zonder dat wij zelve haar liefhebben, dan is dit niets dan geveinsdheid. Nu zegt hij, dat hij

het Woord Gods niet op onbezonnen, ondoordachte wijze liefheeft, zonder eigenlijk te weten waarom, maar omdat het evenals gelouterd goud of zilver geenerlei onreinheid of schuim bevat. Want het Hebreeuwsche woord *Tseroefah* bevat eene beeldspraak, die, het Woord Gods handhavende tegenover de verkeerde oordeelvellingen der boozen, wel niets schijnt te zeggen, dat niet iedereen weet, maar toch zeer juist en nauwkeurig te kennen geeft wat de ware gehoorzaamheid is des geloofs. Want hoe velen zijn er niet, die òf door hun wantrouwen; òf door hunne sombere ontevredenheid, òf door hunne verwaandheid, òf door hunne weekelijkheid de oorzaak zijn, dat er op het Woord Gods een' smet of blaam wordt geworpen? Dewijl dus het vleesch zoo weerstrevend is, is het geene geringe eer, die aan de hemelsche leer wordt bewezen, wanneer zij vergeleken wordt bij gelouterd goud, zoodat zij blijk geeft van alle onreinheid gezuiverd te zijn. En voorts draagt het er niet weinig toe bij om de waarheid van het getuigenis in het licht te stellen, dat de Profeet dit met zijne eigene ervaring bevestigt. Ten einde dus onze losbandigheid met des te meer kracht tegen te gaan, als wij fouten en gebreken in Gods Woord onderstellen, zegt hij, dat hij uit de ongeveinsde overtuiging zijns harten spreekt, omdat hij in deze reinheid, van het Woord zulk een zalig genot vindt.

141. *Ik ben klein.* De zin is, dat hij, hoewel beproefd door armoede en velerlei ellende, toch volhard heeft in een godvruchtig leven te leiden en de Wet te onderhouden. Want de Profeet zegt, dat de reden, waarom God geminacht werd, was, dat iedereen aan God lof geeft, naarmate hij door Hem met weldaden was overladen, en dat er nauwelijks één op de honderd wordt gevonden, die er zijn hart op zet God te dienen, tenzij hij al zijne wenschen en begeerten bevredigd ziet. Vandaar komt het dat de geveinsden, als zij vetgemest worden, als zij zich schatten verzamelen, als zij toenemen in macht, zeer overvloedig zijn in den lof van God. Maar zoodra het hun niet langer voor den wind gaat, wordt van dien gezegenden naam niet meer gehoord. Dewijl dus de menschen over het algemeen slechts loondienaren zijn in hun loven van God, zoo laat ons leeren uit het voorbeeld van den Profeet, dat de ware godsvrucht onbaatzuchtig is, zoodat wij niet ophouden God te loven, al is het ook dat Hij ons beproeft door tegenspoed en ons in het oog der wereld verachtelijk maakt. En er moet ook wèl acht worden gegeven op het verwijt van Jezus Christus, als Hij zegt: Gij zoekt mij, niet omdat gij teekenen gezien hebt, maar omdat gij van de brooden gegeten

hebt, en verzadigd zijt (Joh. 6 : 26). *Zij* dienen dus God oprecht en van harte, die in zijne vreeze volharden, al bevinden zij zich ook in een' nederigen en verachtelijken staat; in één woord, die hun loon niet zoeken op de aarde; maar onder hitte en koude, onder armoede en gevaar, onder verguizing en bespotting onvermoeid den loop van hun' strijd vervolgen.

142. *Uwe gerechtigheid.* Hier geeft hij aan de Wet Gods nog een' anderen eerenaam, nl. dat zij gerechtigheid en waarheid is; alsof hij zeide, dat elke andere levenswijze, hoe schoon en aantrekkelijk zij ook schijne, niets dan eene schaduw is, die voorbij gaat. Want ongetwijfeld maakt hij als van ter zijde eene tegenstelling tusschen de leer der Wet en allerlei geboden, die ooit uitgevaardigd werden, ten einde alle geloovigen onder hare gehoorzaamheid te brengen, omdat zij de school der ware wijsheid is. Want hoe fraai de fijne en vernuftige redeneeringen der menschen ook schijnen te zijn, er is geene vastheid of degelijkheid in. In het volgende vers bewijst hij de vastigheid van Gods Wet door dit voorbeeld, dat hij, hoe zwaar ook gekweld door allerlei verzoeking, toch troost en verlichting heeft gevonden in Gods Wet. En inderdaad is dit ook het echte bewijs van de vorderingen, die wij gemaakt hebben, dat wij onder alle leed of benauwdheid eene vertroosting vinden in het Woord Gods, waardoor alle droefheid uit ons hart wordt gebannen. Nu drukt hij hier nog iets meer uit dan hij te voren gedaan heeft, want toen heeft hij alleen maar gezegd, dat hij God met eerbied heeft gediend, hoewel het bij de strenge beproeving, die hij had te verduren, den schijn had, alsof hij hiermede vergeefsche moeite deed. Maar thans, nu hij gekweld en benauwd is, zegt hij eene zeer liefelijke vertroosting gevonden te hebben in de Wet Gods, die al zijne smarten verzacht, en er niet slechts het scherpe en bittere van wegneemt, maar er nog liefelijkheid aan bijzet. En voorzeker, indien de smaak van deze zoetigheid ons hart niet kan vervroolijken, dan is niets gemakkelijker dan om door droefheid te worden overstelpt. Er moet ook gelet worden op het gezegde, waardoor de Profeet leert, dat hij, hoewel van alle kanten ingesloten en benauwd, genoegzame verlichting gevonden heeft in de vertroosting, die hem uit het Woord Gods tegenkwam. Daar dit nu niet op de geboden alleen en als zoodanig kon zien, die wel verre van ons leed te verlichten, ons veeleer nog angst en benauwdheid inboezemen, is het zeker, dat door het woordfiguur, synecdoche genoemd, en waardoor een deel voor het geheel wordt genomen, onder de geboden de geheele

leer der Wet verstaan wordt, door welke God niet slechts eischt hetgeen recht is, maar voor zijne uitverkorenen ook de deur der volkomene gelukzaligheid opent, door hen tot de hope des eeuwigen levens te roepen. Ja wat meer is: in die Wet is zoowel de vrije aanneming gelegen als alle de beloften, die er uit voortvloeien.

144. *De gerechtigheid uwer getuigenissen.* Hij herhaalt wat hij te voren gezegd heeft, nl. dat wel verre dat Gods gerechtigheid gelijk zou wezen aan de menschelijke bedenkselen, welker schijnschoon terstond verdwijnt, zij integendeel blijft tot in eeuwigheid. Hij herhaalt dit tot tweemalen toe; want hoewel de wereld genoodzaakt is aan God den lof der gerechtigheid toe te kennen, worden de meesten toch door hunne eigene bedenkselen medegevoerd, zoodat niets moeielijker is dan ons in den dienst *van* en de gehoorzaamheid *aan*, God te doen volharden. Wat David dus bedoelt te zeggen is, dat de gerechtigheid eener eeuw, of eene voortdurende, eeuwige gerechtigheid, nergens anders in gelegen is, en dat wij haar te vergeefs elders dan in de Wet Gods zullen zoeken. Daarom wordt nu eene duidelijker omschrijving gegeven van de gerechtigheid, die ons binnen de perken der Wet houdt. Het laatste lid: *Doe ze mij verstaan* lees ik aan een. Want, hoewel David begeert, dat zijne gedachten door God verlicht zullen worden, stelt hij zich toch geen ander verstand voor, dan het verstand om in de Wet Gods vorderingen te maken. En voorts leert hij hier nog, dat, eigenlijk gesproken de menschen niet leven, als zij van het licht der hemelsche wijsheid ontbloot zijn; en gewis, daar de menschen niet, evenals de ezels en de zwijnen, geschapen zijn om zich den buik te vullen, maar om zich te oefenen in de kennis en den dienst van God, zal, indien zij zich daarvan afwenden, hun leven erger zijn dan duizend dooden. David betuigt dus dat het ware leven voor hem is, niet om zich met spijs en drank te verzadigen, of van aardsche genoegens te genieten, maar om verlangend uit te zien naar een beter leven, hetgeen hij niet anders doen kan dan door het geloof. En deze waarschuwing is zeer noodig, want, hoewel het algemeen bekend is, dat de mensch geschapen is met de gave om door zijn verstand de redelooze dieren te overtreffen, geschiedt het toch, dat de meesten, als het ware willens en wetens, alle licht uitdooven, dat God hun gegeven heeft. Wèl erken ik, dat iedereen zeer begeerig is om helder te zien, maar hoevelen zijn er, die naar den hemel verlangen, en die achten, dat de vreeze Gods het beginsel is der wijsheid?

En daar alzoo de bepeinzing van het hemelsche leven als begraven is onder aardsche zorgen, doen de menschen niets anders, dan zich in het graf te storten, zoodat zij der wereld levende, Gode sterven. Evenwel, gelijk ik te voren reeds gezegd heb, met het woord *leven* duidt de Profeet het toppunt aan van zijne begeerten, alsof hij zeide: Heere, al ben ik reeds amechtig, zoo zal toch deze eene genade mij doen herleven, dat Gij mijn hart verlicht door de kennis uwer hemelsche leer.

KOPH.

145. Ik heb uit het diepst van mijn hart geroepen: Jehovah, verhoor mij, en ik zal uwe inzettingen bewaren. 146. Ik heb U aangeroepen, verlos mij, en ik zal uwe getuigenissen onderhouden. 147. Ik ben de morgenschemering voorgekomen, en heb geroepen; ik heb gezien op uw Woord. 148. Mijne oogen zijn de nachtwaken voorgekomen, om uw Woord te bepeinzen. 149. Hoor mijne stem naar uwe goedertierenheid, Jehovah! maak mij levend naar uw recht. 150. Die boosheid najagen, zijn genaderd, en zij zijn afgeweken van uwe Wet. 151. Gij zijt nabij Jehovah, en al uwe geboden zijn waarheid. 152. Van den beginne aan heb ik geweten uit uwe getuigenissen, dat Gij ze in eeuwigheid gegrond hebt.

145. *Ik heb uit het diepst van mijn harte geroepen.* Dit vers kan aaneen gelezen worden, zoodat hij toont wat het is waarom hij geroepen heeft; en dan zal de beteekenis wezen, dat hij, brandende van begeerte om de Wet te houden, onophoudelijk hierom heeft gebeden. Maar het volgende vers noodzaakt ons den volzin anders te onderscheiden, daar hij hier zonder twijfel herhaald is. Wat hij dus vraagt bestaat hierin, dat God hem zal verhooren, en ten teeken van dankbaarheid belooft hij, dat hij zijne geboden zal bewaren. En door het woord *Roepen* in onbepaalden zin te gebruiken, zegt hij niet welke gebeden hij gedaan heeft, alleen toont hij aan, dat, terwijl de kinderen dezer wereld hunne genegenheden nu eens op dit, en dan wederom

op wat anders vestigen, hij al de liefde van zijn hart gewijd heeft aan God alleen, omdat hij van Hem alleen afhankelijk is. En omdat de wereld wel erkennen moet dat God de Oorsprong en Werker is van alle goed, komen uit dit beginsel vele vormelijke gebeden voort, daarom verklaart David dat hij met zijn geheele hart heeft gebeden. En als hij nu zijne begeerten verkregen zal hebben, stelt hij zich de eere Gods voor als zijn doel, omdat hij er zich met nog grooter ijver op zal toeleggen om Hem te dienen. Want, hoewel God verklaart, dat hij op de rechte wijze gediend wordt door het offer des lofs, zoo zegt David toch zeer gepast, dat hij, om zich te onderscheiden van de geveinsden, die den naam Gods door hun' kouden, harteloozen lof onteeren, dat hij Hem dankzegging zal toebrengen door zijn leven en zijne werken. Hoewel hij in het volgende vers niets nieuws zegt, spreekt hij echter meer bepaald, en hij zegt ten eerste dat hij tot God heeft geroepen, daarna voegt hij er bij, dat hij Hem zijn heil heeft bevolen in het gebed; waarmede hij te kennen geeft, dat hij zich, hetzij hij zich in veiligheid bevond, of dat hem doodsgevaar dreigde, altijd op God heeft kunnen verlaten, omdat hij de vaste overtuiging had niet anders verlost en behouden te kunnen worden, dan wanneer Hij de Bewaarder was van zijn heil.

147. *Ik ben de morgenschemering voorgekomen.* Het Hebreeuwsche woord *Néshef* is hier onjuist overgezet door *schemering*, want het beteekent veeleer de vroege morgenstond, voor dat de zon is opgegaan. Omdat echter de Latijnen het woord *Crepusculum* afleiden van *Creperus*, zoodat er mede te kennen gegeven wordt het oogenblik tusschen licht en donker, heb ik hier niet al te nauwlettend willen wezen. De lezer versta slechts, dat hier niet van de schemering bij zonsondergang wordt gesproken, maar van het oogenblik vóór dat de duisternis van den nacht overgaat in het licht van den dag, dus vóór dat de zon aan den hemel is verschenen. De Profeet geeft alzoo eene zeer groote haast te kennen, daar hij met zijne gebeden den dageraad voorkwam. En door het woord *Roepen* wordt altijd eene groote vurigheid van geest uitgedrukt, omdat dit niet zoo zeer betrekking heeft op het luide van de stem, als wel op de benauwdheid des harten. Maar hij maakt melding van dit haasten ten einde hierdoor des te meer zijne volharding te doen uitkomen. Want hij zegt, dat hij, hoewel zoo vaardig tot het gebed, toch niet terstond moede is geworden, of er in verslapt heeft, evenals de ongeloovigen, die wanneer God niet onmiddelijk geeft wat zij

vragen, murmureeren en zich over God beklagen. En terwijl hij aldus de lijdzaamheid der hope paart aan het vurige van zijne begeerte, toont hij wat de ware manier van bidden is, gelijk ook Paulus, als hij wil, dat wij onze begeerten bekend zullen maken bij God, ons vermaand om de onstuimigheid onzer wenschen in toom te houden bij ons bidden (Fil. 4 : 6), want het is ook het doel van ons gebed om door hetzelve hope te koesteren. En het is niet overbodig, dat hij melding maakt van het Woord, want de eenige teugel waardoor de onmatigheid van ons vleesch wordt bedwongen, is om het Woord Gods immer voor oogen te hebben.

148. *Mijne oogen zijn de nachtwaken voorgekomen.* Hij geeft te kennen, dat hij aandachtiger is geweest om de Wet Gods te overdenken, dan de wachters om de nachtwaken waar te nemen. Anderen willen het Hebreeuwsche woord *Soeach* vertalen door *Uiteenzetten*, of handelen over, en zoo wij die lezing aannemen, dan zal de zin wezen, dat de Profeet zoo zeer begeerd heeft te onderwijzen — en dat niet uit praalzucht, maar om het welzijn zijner broederen te bevorderen — dat hij zich geen rust gaf. Maar het werkwoord Bepeinzen is hier meer gepast, want het zou zich niet hebben geschikt om des nachts over de Wet Gods te handelen; maar wel heeft hij in de stilte der eenzaamheid nagedacht over de dingen, die hij te voren had geleerd, zoodat er geen deel van den nacht was, dat niet gebruikt werd om de Wet Gods te bepeinzen.

149. *Hoor mijne stem.* In de eerste plaats verklaart hij, dat hij niet anders kon hopen om door God verhoord te worden, dan wanneer hij steunde op zijne vrije goedheid, want wat het ook zij, waarop de heiligen pleiten in hun gebed, moeten zij toch altijd beginnen met de genade van God, en het is ook alleen in dien zin dat hij in het tweede lid het woord *Recht* gebruikt, want daar God zijne goedertierenheid heeft bekend gemaakt in zijn Woord, moet de zekerheid hiervan uit dit Woord worden verkregen. Omdat de Profeet dus wist de ontferming Gods van noode te hebben, heeft hij zich tot het Woord zelven gewend in hetwelk God de menschen liefelijk tot zich noodigt en belooft, dat zijne genade voor allen bereid en toegankelijk is. Indien iemand dus vastelijk wil gelooven, dat God hem genadig is, zoo laat hij uit het voorbeeld van den Profeet leeren van God te begeeren, dat Hij zich dezelfde zal betoonen te zijn, die Hij beloofd heeft te zullen wezen. Wat betreft dat sommigen

dit woord *Rechten* willen overzetten door *Gewoonte* (omdat God gewoon is zich goedertieren te betoonen jegens de zijnen) hoewel ik dit niet gansch en al verwerp, acht ik toch, dat het stroef en ontoepasselijk is; maar de zin, dien ik aangeduid heb, vloeit zeer goed. Nu begeert hij *levendgemaakt* te worden om daarmede te getuigen, dat hij te midden van het leven als een doode is, behalve in zoo ver hij door de kracht Gods wordt ondersteund. En gewis, wie zijne eigene zwakheid kent, zal zijn leven als niets achten en ieder oogenblik begeeren levend gemaakt te worden. Hier komt nog bij, dat God zijn' dienstknecht menigmaal zoo zeer heeft beproefd, dat hij zijne gebeden met recht als van uit het graf kon opzenden, om van den dood tot het leven te mogen wederkeeren.

150. *Die boosheid najagen.* Daar het Hebreeuwsche woord *Rôdfé* met het volgende woord is saamgenomen, twijfel ik niet, of dit volgende woord *Zimmah* moet in den tweeden naamval gelezen worden, en dus verklaar ik dit zoo, dat zij genaderd zijn om hem leed te doen of te schaden. En ik vraag mij af wat de Schriftverklaarders heeft bewogen om dit anders uit te leggen dan door de taal wordt vereischt, nl. De vervolgers zijn genaderd tot boosheid, om nu niet eens te spreken van het feit dat *Zimmah* eerder verdorvenheid of boosaardigheid beteekent, dan wel eene daad van boosheid. Hij zegt dus, dat zij, die zich toeleggen op boosheid, hem van nabij vervolgen, of najagen, en zich met zóó veel geweld op hem storten om hem kwaad te doen, dat zij zeer ver verwijderd zijn van de Wet Gods, daar zij elke gezindheid voor recht en gerechtigheid verre weg hebben gedaan. De Profeet zou zich dus in zeer ellendigen toestand bevonden hebben toen zijne vijanden, die alle vreeze Gods en eerbied voor de Wet afgeschud hadden, zijn leven zoo van nabij bedreigden, indien God, van den anderen kant, hem ook niet nabij ware geweest, gelijk hij er terstond daarna bijvoegt. En inderdaad richt hij zich door deze vertroosting ook wederom op, dat, wanneer God ziet hoe de zijnen benauwd zijn, Hij hun spoedig te hulp komt; gelijk ook Paulus zegt: Weest niet bezorgd, De Heere is nabij, uwe bescheidenheid zij allen menschen bekend (Filipp. 4 : 5). Het slot van het vers bedoelt dat God de zijnen nooit verlaat of teleurstelt in hunne nooden, omdat Hij getrouw is aan zijne beloften, en daarin verzekert hij ons, dat Hij immer zorg zal dragen voor ons heil. Opdat wij er nu niet aan zullen twijfelen, dat de hand Gods immer gereed is om de aanvallen onzer vijanden af te weren, zoo moet dit bij ons

vast staan, dat Hij niet te vergeefs in zijn Woord belooft, dat Hij de Beschermer en Hoeder van ons heil zal wezen.

152. *Van den beginne aan heb ik geweten uit uwe getuigenissen.* Anderen vertalen hier, Ik heb sedert lang van uwe getuigenissen geweten. Hoewel ik deze vertaling niet geheel verwerp, zou ik toch liever den zin behouden, dien ik er aan gegeven heb, nl. dat de Profeet niet slechts wist dat er eene eeuwige vastigheid is in de getuigenissen Gods, maar dat hij deze kennis uit die getuigenissen zelven verkregen heeft. Want als de Hebreën het Latijnsche woord *De* willen gebruiken, bezigen zij het woord *Min*, of ook wel de letter *Beth.* Hij zegt dus, dat hij uit de getuigenissen Gods geleerd heeft, of dat dezen hem geleerd hebben, dat zij tot in eeuwigheid vast staan. En dit is inderdaad het voornaamste punt van het geloof, dat het Woord Gods niet slechts voor een' tijd waar is, maar dat het tot in alle eeuwigheid onwankelbaar is, want anders zou het niet geoorloofd wezen er de hope der eeuwige zaligheid in te besluiten. En opdat deze verzekerdheid nu wel ingeworteld zal zijn in ons hart, is de innerlijke openbaring des Geestes noodzakelijk. Want voordat God de vastigheid zijns Woords in ons bezegelt, zullen wij altijd nog wankelen in het geloof aan hetzelve. Toch is het niet zonder reden dat de Profeet zegt dit door het woord zelf geleerd te hebben, want als God ons verlicht door zijn' Geest, dan doet Hij deze heilige waarheid, welke blijft tot in eeuwigheid, ook schijnen in den spiegel zijns Woords.

RESH.

153. Zie mijne ellende aan, en bevrijd mij; want ik heb uwe Wet niet vergeten. 154. Twist mijne twistzaak, en verlos mij, maak mij levend naar uw woord. 155. Het heil is verre van de goddeloozen, want zij zoeken uwe inzettingen niet. 156. Jehovah, uwe barmhartigheden zijn groot, maak mij levend naar uwe rechten. 157. Die mij vervolgen en verdrukken zijn velen; van uwe getuigenissen ben ik niet afgeweken. 158. Ik heb de trouweloozen gezien, en heb hen bestraft, omdat zij uw Woord niet onderhielden. 159.

Jehovah, zie, dat ik uwe bevelen heb liefgehad, maak mij levend naar uwe goedertierenheid. 160. Het begin uws Woords is waarheid, en in der eeuwigheid is al het recht uwer gerechtigheid.

153. *Zie mijne ellende aan.* Hij toont door zijn voorbeeld dat de beoefenaars der godsvrucht niet ontmoedigd moeten zijn, al is het ook dat zij bij de wereld een zeer slecht loon vinden. Want op aarde zijn zij in een toestand van voortdurenden krijg, en daarom betaamt het hun niet dat zij door tegenspoed worden ontroerd, veeleer moeten zij zich vergenoegen met deze vertroosting, dat de deur hun geopend is van het gebed tot God. Toch roemt de Profeet niet op zijn streven om de Wet te houden, alsof hij hiervoor een loon verwachtte dat God hem verschuldigd zou zijn; hij wil slechts toonen, dat hij een der dienstknechten Gods was, gelijk hij dikwijls aan andere plaatsen van zijne hope heeft gesproken. Dit behoort echter eigenlijk tot het tegenwoordige geval, want het is een teeken van zeldzamen moed, als wij van de vreeze Gods niet afgeleid worden door tegenspoed, maar strijden tegen de verzoekingen, zoodat wij Hem ook dan nog zoeken, als Hij ons bepaald en voorbedachtelijk van zich weg schijnt te drijven. In het volgende vers geeft hij te kennen waarin zijne beproeving bestond, nl. dat hij door booze en goddelooze menschen ten onrechte wordt gekweld. Letterlijk staat er: Bepleit mijne zaak, hetgeen zooveel wil zeggen als den verdrukte onder zijn bescherming te nemen, of zijn recht te verdedigen Nu toont de Profeet door God tot verdediger zijner zaak aan te roepen, ten eerste, dat hij onrechtvaardig verdrukt wordt, hetzij door geweld, door laster, of door listen en lagen; en door een' Bevrijder te zoeken geeft hij te verstaan, dat hij in zich zelven onmachtig was om weerstand te bieden, of wel, dat hij zóó zeer verward en verstrikt was in hunne netten, dat hij geene hoop meer had dan in de uitredding Gods. In het tweede lid schijnt de letter *Lamed* voor de letter *Caph* te zijn genomen, die gelijkheid aanduidt, waarmede hij een weinig te voren een' zelfden vorm van gelijkheid heeft uitgedrukt. En dewijl David hier klaagt, dat hij als het ware in boeien was gehouden door zijne vijanden, indien hij door de hand eens bevrijders niet werd gered, is het terecht dat hij vraagt om levend gemaakt te worden, want, wie aldus terneder-geslagen is, is aan een' doode gelijk. Zeer gepast wordt hier

ook bijgevoegd *Naar uw Woord*, want het is daaruit dat ons de hope des levens tegenschittert, dat God ons belooft door zijn Woord, dat Hij onze Verlosser zijn zal. Daarom heeft ook de Profeet, van uit de duisternis hijgende en smachtende naar het leven, zich door het Woord opgewekt en versterkt. Geeft iemand nu de voorkeur aan de andere beteekenis, dan zal David niet slechts vragen, dat hem leven worde geschonken, maar het geestelijk leven, ten einde bemoedigd te worden tot geloof, tot de vreeze Gods en te streven om een heilig leven te leiden.

155. *Het heil is verre van de goddeloozen.* Omdat de Profeet er ten volle van overtuigd was, dat de wereld geregeerd wordt door de verborgene voorzienigheid Gods, die een rechtvaardige Rechter is, leidt hij hieruit af, dat de boozen verre zijn van het heil, en het heil van hen, en daaruit vloeit dan de vrijmoedigheid voort in het gebed. Want, evenals God zich afwendt van de verachters zijns Woords, zoo is Hij nabij om zijne dienstknechten hulp te verleenen. Nu moet men voorts nog opmerken, dat de Profeet, toen hij zijne vijanden opgeblazen zag door hun' voorspoed, zijn hart heeft versterkt door het geloof, zoodat hij er vast van overtuigd was, dat al hunne heerlijkheid gevloekt was en strekte tot hun verderf. Telkenmale dus, wanneer het den goddeloozen naar wensch gaat, zoodat zij als gekoesterd worden in den schoot der weelde, en zij juichen over hun' voorspoed, laat ons leeren het schild aan te grijpen, dat de Heilige Geest ons in handen geeft om ons te beschutten, nl. dat zij ten slotte ellendig zullen vergaan, omdat zij Gods geboden niet hebben gezocht. En hieruit vloeit nu wederom de tegenovergestelde leering voort, dat hoewel de geloovigen, als zij in reinheid wandelen in de vreeze Gods, als schapen zijn, die voor de slachtbank zijn bestemd; zoo is hun heil toch nabij, dat hun bewaard wordt door de verborgene bescherming Gods. In dezen zin voegt de Profeet er in het volgende vers nog bij, dat de goedertierenheden Gods velen zijn, alsof hij zeide, dat niemand anders behouden wordt dan zij, die de toevlucht nemen tot Gods goedertierenheid. En voorts, ten einde met nog meer verzekerdheid te durven naderen, zegt hij niet slechts, dat God genadig is, maar hij looft en verheerlijkt zijne barmhartigheden. Hieruit leeren wij, dat hij zich hiermede zoo tevreden stelde, dat hij geene hulp zocht in zijne eigene verdiensten. Hier moet echter ook bij opgemerkt worden, dat de Profeet door velerlei verzoekingen en beproevingen gekweld was geworden, daar hij verplicht was de grootheid der barmhartigheid hier tegenover te

stellen. Het zij wij nu het woord vertalen door *Groot* of door *Velen*, hierin is weinig verschil. Hetgeen volgt: *Maak mij levend naar uwe rechten*, verklaar ik van de beloften, want dat sommigen dit nemen voor Gewoonte, of wijze van doen, ik heb boven reeds aangetoond, dat dit minder juist is. De Profeet verklaart dus opnieuw, dat men niet anders leven van God kan verwachten, of het van Hem kan vragen, of de verwachting er van moet ontleend zijn aan zijn Woord. En hij herhaalt dit dikwijls, omdat wij te dien opzichte verwonderlijk vergeetachtig zijn. Maar opdat wij ons vrijmoedig al de genade, die God aan zijne dienstknechten beloofd heeft, zouden kunnen toeëigenen, moeten wij dit beginsel der groote en oneindige goedertierenheden Gods steeds voor oogen hebben. Want, als wij ons inbeelden, dat God iets belooft, omdat Hij hiertoe gehouden en verplicht is, of omdat wij het verdiend hebben, zullen wij terstond aangevallen worden door een' twijfel, die de deur toesluit voor ons gebed. Doch zoo wij er volkomen van overtuigd zijn, dat God door geene andere reden bewogen wordt om ons iets te beloven, dan omdat Hij goedertieren is, dan zullen wij niet aarzelen om tot Hem te naderen, omdat Hij zich eigener beweging hiertoe jegens ons verbonden heeft.

157. *Die mij vervolgen*, enz. Hij getuigt, als op andere plaatsen, dat hij, hoewel geprikkeld door door velerlei onrecht, toch niet van den rechten weg is afgeweken; en ik heb er reeds op gewezen, dat dit een teeken is van eene groote en bijzondere standvastigheid. Want het is gemakkelijk om het goede te doen, als men zich onder goede menschen bevindt; maar als de goddeloozen ons het leven zuur maken, als men ons openlijk den oorlog aandoet, als men ons berooft en bedriegt, als men ons belastert, dan is het moeielijk om aan onze oprechtheid vast te houden, want dan zullen wij veeleer met de wolven gaan huilen. En voorts, dat zij zoo maar ongestraft kunnen doen wat zij willen, is een zeer sterk wapen, dat tegen ons geloof gericht is om het te doen wankelen, omdat, wanneer God zich houdt, alsof Hij niet ziet, Hij ons ten prooi schijnt te laten aan de boozen. Daarom verstaat de Profeet door de getuigenissen Gods niet slechts een' regel om rechtvaardig en heilig te leven, maar ook de beloften, alsof hij zeide: Heere: ik ben van de oprechtheid niet afgeweken, hoewel de goddeloozen er mij wel aanleiding toe hebben gegeven, en de verzekerdheid der genade is mij niet ontnomen, veeleer heb ik geduldig uwe hulp verbeid. En voorwaar, het eene zoowel als het andere is zeer noodig:

want al is het ook, dat hij, aan wien onrecht geschiedt, de boosheid zijner vijanden beantwoordt met hun wèl te doen, en zich zorgvuldig onthoudt van alle booze praktijken, zal deze gerechtigheid, zoo hij niet ook zijne hoop op God houdt gevestigd, niet volstaan om hem zalig te maken. Niet alsof iemand zich zoo gematigd in zijne handelingen zal betoonen, ten zij dat hij steunt op God en zijne verlossing verbeidt; maar al zou dit ook het geval wezen, dan zou er in deze halve deugd toch geene genoegzame kracht wezen, omdat het heil Gods bewaard is voor de geloovigen, die er in het vaste vertrouwen des geloofs Hem om bidden. Al wie er nu vast van overtuigd is, dat God zijn Bevrijder zijn zal, zal er zich ook ernstig toe begeven om kwaad met goed te vergelden. In het volgende vers gaat hij nog verder, zeggende, dat hij door een' heiligen ijver was ontstoken, toen hij de Wet Gods geminacht zag door de goddeloozen. Evenwel zijn de uitleggers het omtrent een woord hier niet eens onder elkander, want het Hebreeuwsche werkwoord *Eskôtatah*, dat wij vertaald hebben door *bestraffen*, wordt door sommigen afgeleid van *Koet*, hetwelk dikwijls zooveel beteekent als *twisten* in de vervoeging, die door de Hebreeën Hithpaël genoemd wordt. Anderen leiden het af van *Katat*, hetgeen *Verwoesten* beteekent, of ombrengen. Wat mij betreft, ik stem in met den eersten zin, omdat hij door de meeste geleerden wordt aangenomen, en ook zeer goed vloeit. De Profeet zegt dus, dat hij door zoodanigen ijver voor de Wet was ontstoken, dat hij het niet kon verdragen, dat men er zoo goddelooslijk den spot mede dreef. Door het woord *Twisten* kan echter ook verstaan worden een' innerlijken toorn, zoowel als de openbare bestraffing, waarmede hij de verachters van God tegentrad, en daarom vertalen sommigen het door: Ik huiverde, of ik was diep gegriefd. En voorzeker zal ook niemand strijden om de eere Gods hoog te houden, zoo hij niet eerst innerlijk getoornd heeft en zich in zijn hart gegriefd heeft gevoeld, gelijk ook, van den anderen kant, uit deze heilige verontwaardiging een handelend optreden zal voortvloeien, d. i. dat men van woorden tot daden zal overgaan. Kortom; door het voorbeeld van den Profeet wordt ons geleerd, dat de minachting van het Woord ons zoo veel misnoegen moet veroorzaken, dat onze geest in ons ontstoken wordt, zoodat wij twisten met hen, die er zich aan schuldig maken, en hen scherpelijk bestraffen. Laat dus in de eerste plaats droefheid ons hart vervullen, en laat ons daarna, als de gelegenheid er zich toe aanbiedt, hun' hoogmoed trachten neder te werpen, en er niet voor terugdeinzen om hierdoor hunne woede tegen ons op te wekken.

159. *Jehovah, zie.* Wij moeten ons herinneren wat ik te voren gezegd heb, nl. dat de heiligen als zij tot God spreken van hunne godsvrucht, geene eigene verdiensten aanvoeren, waarop zij zouden kunnen steunen; maar zij gaan uit van dit beginsel, dat God, die zijne dienstknechten onderscheidt van de Heidenen en goddeloozen, hun genadig zal wezen, omdat zij Hem van ganscher harte zoeken. Hierbij komt nog, dat eene ongeveinsde liefde voor Wet een onmiskenbaar teeken is van de aanneming, aangezien zij door den Heiligen Geest werd gewrocht Als de Profeet dus zoo onbewimpeld van zijne godsvrucht spreekt, dan is dit geenszins om er zich op te laten voorstaan, want hij weet dat zij door Gods genade in hem werd gewrocht, maar omdat de ervaring dier genade er hem des te meer verzekerd van doet zijn verhoord te zullen worden. Intusschen wordt ons geleerd, dat de rechte waarneming der Wet niet anders voortkomt dan uit eene vrijwillige, geene gedwongene liefde; want God vraagt vrijwillige offeranden, en het begin van een goed leven is Hem lief te hebben, gelijk Mozes zegt in Deut. 10 : 12. Nu dan, Israël! wat eischt de Heere, uw God van u? dan den Heere, uwen God lief te hebben. Hetgeen ook herhaald wordt in de hoofdsom der Wet: Zoo zult gij den Heere uwen God, liefhebben. (Deut. 6 : 5). Daarom heeft David te voren gezegd, dat de Wet Gods hem niet slechts kostelijk en dierbaar was, maar ook liefelijk. En gelijk men nu bij het houden der Wet beginnen moet met eene vrijwillige gehoorzaamheid, zoodat ons niets aangenamer is dan Gods gerechtigheid zoo moet men ook wederom verstaan, dat ons hart niet anders geneigd is tot deze liefde dan door het gevoel van de vrije goedheid Gods en van zijne vaderlijke liefde. Want zóó ver is het er van daan dat de geboden op zich zelven de menschen aantrekken, dat zij hen veeleer afschrikken. Hij, die dus de goedheid Gods heeft gesmaakt door de leer der Wet, zal er zich met zijn hart op toeleggen om Hem wederkeerig lief te hebben. En dat de Profeet zoo dikwijls het gebed herhaalt, dat God hem levend zal maken, hieruit leeren wij, dat de broosheid des levens hem welbekend was, zoodat hij niet achtte dat de menschen konden leven, indien God hun niet met elk oogenblik nieuw leven schonk. En voorts is het waarschijnlijk, dat hij door velerlei dood omringd was, opdat hij zich des te zorgvuldiger tot de bron des levens zou wenden. En wederom stelt hij den grond zijns geloofs in de goedheid Gods, waaruit wij zien, hoever hij er ook nu van verwijderd is om te roemen op zijne verdiensten, als hij betuigt, dat hij God liefheeft.

160. *Het begin uws Woords.* Hoewel de bedoeling van den Profeet niet moeielijk te kennen is, kan de zin dezer woorden toch tweeledig wezen. Want sommigen verklaren het woord *Begin* in dier voege, dat Gods waarheid reeds terstond duidelijk uitblinkt in zijn Woord, zoodat zij met recht het begin er van genoemd kan worden. En hierin is eene zeer nuttige leering gelegen, nl. dat wij, zoo wij oogen hebben om te zien, de waarheid ons tegenstraalt, zoodra wij onze oogen op de hemelsche leer vestigen. Het kan echter wel wezen, dat anderen niet minder goed onderscheiden, als zij zeggen, dat het woord Gods van den beginne aan de vaste en onfeilbare waarheid geweest is, en dit tot in eeuwigheid zal blijven. Want deze twee zindeelen gaan zeer goed samen, dat God van den beginne aan getrouw is geweest aan zijne beloften, en dat hij tot den einde toe zich zelven gelijk zal blijven. Wat betreft dat zij het woord *Rechten* in verband beschouwen met Gods werken, en niet met zijne leer, hoewel ik dit niet gansch verwerp, voegt het toch niet goed in den samenhang van den tekst. Laten wij dus vasthouden aan deze beteekenis, dat God van den beginne aan dat Hij heeft gesproken, immer getrouw is geweest aan zijne beloften, en nooit de hope zijner dienstknechten heeft teleurgesteld, en dat de stroom van zijne waarheid en trouw altijd zoo gelijkmatig heeft gevloeid, dat zijn Woord van het begin tot het einde waar en getrouw is.

SHIN.

161. De vorsten hebben mij vervolgd zonder oorzaak,
maar mijn hart heeft gevreesd voor uw Woord. 162.
Ik heb mij verblijd over uw Woord, als een, die een'
grooten buit vindt. 163. Ik heb de valschheid gehaat,
en heb er een' gruwel van gehad, maar uwe Wet heb
ik bemind. 164. Ik heb U zevenmaal des daags geloofd
over de rechten uwer gerechtigheid. 165. Die uwe
Wet beminnen, zullen grooten vrede hebben, en zij
zullen geenerlei aanstoot hebben. 166. Jehovah, ik
heb gehoopt op uw heil, en ik heb uwe bevelen gedaan.
167. Mijne ziel heeft uwe getuigenissen onderhouden,
en ik heb ze zeer liefgehad. 168. Ik heb uwe bevelen

en uwe getuigenissen onderhouden, want al mijne wegen zijn voor U.

161. *De vorsten hebben mij vervolgd.* Hij verhaalt, dat hij onder eene groote en zware verzoeking door de vreeze Gods weerhouden is geworden om iets te ondernemen of te doen, dat aan een' godvruchtige niet zou betamen. Want men zou licht tot wanhoop kunnen vervallen, als de vorsten, die gewapend zijn met de macht om ons te verpletteren, ons kwellen en vervolgen; en dit kwaad wordt verergerd, als zij die een schild behoorden te zijn om ons te beschermen, hunne kracht en macht aanwenden om ons te schaden. Wat meer is, wanneer de beproefden aldus getroffen worden door hen, die in hoogheid zijn gezeten, dan komen zij eenigszins tot de gedachte, dat de hand Gods tegen hen is. Ook bevond de Profeet zich in een zeer bijzonder geval, want hij had te strijden tegen hen, die de hoofden en voornaamsten waren onder het uitverkoren volk, en die door God op deze hooge en eervolle plaats gesteld waren, opdat zij als steunpilaren zouden zijn voor de Kerke Gods. Sommigen geven eene eenigszins engere verklaring, nl. dat David de vermaning heeft opgevolgd van Jezus Christus: Vreest u niet voor degenen, die het lichaam dooden en de ziel niet kunnen dooden, ik zal u toonen wie het is, dien gij moet vreezen: vreest God, die nadat Hij het lichaam gedood heeft, de ziel in de hel des vuurs kan zenden (Matt. 10 : 28), die hoewel de mond van Christus haar nog niet had uitgesproken, toch reeds diep ingeworteld was in het hart der godvruchtigen. Naar hunne meening is de zin dus, dat de Profeet om geenerlei dreigementen of schrikaanjaging van de vreeze Gods is afgeweken. Maar hetgeen hij hier zegt van zijne standvastigheid strekt hij nog verder uit. Wel bekend is de vermaning van Jesaja: Vreest gijlieden hunne vreeze niet, Jehovah der heirscharen, Hij zij uwe vreeze, en Hij zij uwe verschrikking (Jes. 8 : 12, 13). Aldaar toont de Profeet in het algemeen van welke wapenen de geloovigen voorzien moeten zijn om den aanval der wereld te kunnen weerstaan, nl. zij moeten niet slechts eerbied hebben voor God, maar tevens verzekerd zijn, dat Hij immer de trouwe Hoeder zal zijn van hun heil, zoodat zij alle hunne zorgen op Hem werpen. Want hierdoor zal het gebeuren, dat zij rustende in zijne bescherming, er zich niet op toeleggen om zelven middelen ter ontkoming te bedenken en er op te vertrouwen. Zoo zegt de Profeet ook aan deze plaats, dat hij, verdrukt zijnde door

het onrechtvaardig geweld der vorsten, een droevig schouwspel opleverde, maar dat hij evenwel niet bezweken is onder de verzoeking, maar nauwgezet acht heeft gegeven op hetgeen wettig en geoorloofd is, zoodat hij hunne booze handelingen niet heeft nagevolgd, hun bedrog niet met bedrog, en hun geweld niet met geweld heeft beantwoord. Want ziehier wat in dit onderhavige geval onder het vreezen van het Woord des Heeren te verstaan zij, nl. zich zelven te bedwingen en niets te doen wat niet wettig en geoorloofd is. Ik heb reeds gezegd, dat het Hebreeuwsche woord *Chinam*; hetwelk *om niet* beteekent, gebruikt is tot meerdere uitbreiding van den zin, want de verzoeking is des te zwaarder geweest, wijl de tyrannen ten onrechte en zonder oorzaak, alleen maar om aan hunne booze lusten den vrijen teugel te vieren, een' onschuldige hebben aangevallen. Want wij weten, dat menschen van eene edele inborst lichter tot toorn worden bewogen, als een man, die aan niemand onrecht heeft gedaan, wordt aangevallen. Het was dus een kostelijk teeken van zelfbedwang in den Profeet, dat hij zich door Gods Woord in toom liet houden, ten einde de booze handelingen der anderen niet na te volgen of niet aan ongeduld toe te geven, en aldus zijne roeping te verzaken. Laat ons dus leeren rustig en vreedzaam te blijven, al is het ook dat de vorsten op tyrannische wijze misbruik maken van de macht, die God hun gegeven heeft, opdat wij door lucht te geven aan onzen toorn en verontwaardiging de wettige orde niet verstoren.

162. *Ik heb mij verblijd.* Wij weten, dat geen gewin grooter blijdschap teweegbrengt, dan wanneer zij, die in den krijg overwonnen hebben, zich met den buit hunner vijanden verrijken, want met het gewin gaat de eer der overwinning gepaard, en het voordeel, dat plotseling en onverwacht verkregen wordt, is zooveel te aangenamer. Dat is de reden waarom David de kennis, die hij van de hemelsche leer bezat, veeleer vergelijkt bij behaalden buit dan bij andere schatten. Want door deze woorden geeft hij te verstaan, dat hij uit en door Gods Woord de grootste blijdschap had gesmaakt, waarbij geene schatten of gewin ook maar in de verte zijn te vergelijken. Hieruit leeren wij dat hij tevreden was met het Woord Gods als met iets dat hem volkomen gelukkig maakte, hetgeen hij niet had kunnen doen, indien hij zijn hart niet eerst van alle slechte begeerten had afgewend. En het is niet te verwonderen dat David het toppunt van een gelukkig leven vond in het Woord Gods, daar hij wist dat er de schat des eeuwigen levens in was opgesloten, en dat dit hem

in de vrije aanneming Gods was aangeboden. In het derde van dit achttal verzen spreekt hij nog duidelijker uit wat ik te voren met een enkel woord heb gezegd, nl. dat hij van booze neigingen was gezuiverd ten einde aan de Wet Gods de eer en de waardeering te bewijzen, die er aan toekomen. Omdat wij nu elders reeds een' zin gevonden hebben, die hier bijna geheel aan gelijk is, zal ik slechts kort aanduiden waarom de Profeet zegt, dat hij *de valschheid heeft gehaat*, voordat hij spreekt van de liefde en genegenheid, die hij der Wet toedroeg. Want, omdat wij weten dat ieders hart geneigd is tot geveinsdheid, en dat wij van nature allen geneigd zijn tot ijdelheden en bedriegerijen, moeten wij er ijverig naar streven om ons hart te reinigen opdat de liefde tot de Wet er in heersche. Indien nu het haten en verafschuwen van valschheid het begin is van een goed leven, en het voornaamste punt der gerechtigheid, dan volgt hier uit, dat niets voortreffelijker is dan waarheid en oprechtheid, want alle andere deugden vallen weg, zoo dezen niet bovenaan staan. En het is niet zonder reden dat bij den haat het verafschuwen gevoegd wordt, opdat wij leeren, dat de valschheid niet slechts op gewone, algemeene wijze gehaat moet worden; maar dat de kinderen Gods haar een' doodelijken haat behooren toe te dragen. En indien nu de liefde voor de Wet en de haat voor de valschheid zoo onafscheidelijk aan elkander verbonden zijn, dan volgt hieruit, dat allen, die niet in Gods school onderwezen zijn, door valschheid en huichelarij aangestoken zijn. Door de uitdrukking *Zeven maal* verstaat de Profeet, dat hij zich naarstiglijk, of dikwijls, beijverd heeft den lof Gods te vermeldan, gelijk elders gezegd is: De rechtvaardige zal zevenmaal vallen (Spreuken 24 : 16), als hij dikwijls in verzoeking valt. Omdat nu overal de *Rechten Gods* genomen worden voor de straffen, waarmede Hij de zonden bezoekt, en omdat zij dikwijls ook betrekking hebben op de voorzienigheid, waardoor God de wereld bestuurt, verstaan sommigen het zoo, dat de Profeet God heeft geloofd, omdat Hij zoo duidelijk en onmiskenbaar zijne gerechtigheid heeft getoond, zoowel in het straffen der boosheid, als in geheel het bestuur der wereld. Ik ben het echter meer eens met anderen, die het in verband met de leer beschouwen; niet omdat de eerste beteekenis mij mishaagt, maar omdat de Profeet in dezen Psalm meer bijzonder aandringt op het loven van Gods Wet. Waar het dus op neerkomt is, dat hij, toen hij er zich voortdurend op toegelegd heeft om Gods Wet te bepeinzen, eene zoo groote volkomenheid van gerechtigheid en wijsheid in haar heeft gevonden, dat hij er zich ieder oogenblik toe heeft begeven om

God te loven, en Hem dank te brengen. Deze naarstigheid in het loven van God toont, niet slechts dat David met eerbied en op eervolle wijze van Gods Wet heeft gesproken, maar dat hij haar als eene onwaardeerbare weldaad voor het menschelijk geslacht heeft beschouwd. Want het was niet slechts bewondering die hem drong tot dezen lof, maar ook diep gevoelde erkentelijkheid, omdat hij zag, dat den mensch niets beters of voortreffelijkers geschonken kon worden, dan om door het onverderfelijk zaad der hemelsche leer vernieuwd te worden tot een gelukzalig eeuwig leven. En toch is er nauwelijks een op de honderd van hen, aan wie God dezen schat aanbiedt, die ook maar de minste moeite doet om er Hem dank voor toe te brengen. Integendeel; er heerscht zoo groote en snoode ondankbaarheid in de wereld, dat dezen de hemelsche leer laatdunkend verwerpen, en anderen er in woede tegen zijn ontstoken, zoodra zij er iets in vinden dat hun mishaagt.

165. *Die uwe Wet beminnen, zullen grooten vrede hebben.* Als wij dit woord Vrede nemen voor een gelukkigen levenstoestand (gelijk de Hebreeën dikwijls doen), dan moet men daar tegenover ook het woord *Aanstoot* nemen in de beteekenis van tegenspoed, alsof er gezegd was, dat zij, die de Wet Gods beminnen, een' onafgebroken voorspoed zullen genieten, veilig en wel bewaard zullen blijven, al zou ook geheel de wereld onderst boven gekeerd worden. Maar er is eene andere verklaring, die hier ook zeer goed past, namelijk, dat zij grooten vrede hebben, omdat zij de vaste overtuiging bezitten, dat zij Gode behagen, en dus de kalmte hebben van eene goede conscientie. Want wij weten, dat deze kalmte van gemoed met volle recht als het voornaamste geacht wordt van een gelukkig leven, als wij vrede hebben met ons zelven, omdat God ons genadig is, en zijne vaderlijke gunst ons hart verlicht en verwarmt. Nu leert de Profeet volkomen terecht, dat wij dezen vrede verkrijgen door liefde tot de Wet, want al wie voor zijn' vrede van iets anders afhangt, zal bij ieder windje, dat hij gevoelt, al sidderen. Indien wij deze beteekenis aannemen, dan zal het woord *Aanstoot* in het tweede lid allerlei beroering van den geest of het gemoed aanduiden, waardoor zij, die in het Woord Gods hun' steun niet vinden, maar hetzij door hunne eigene lusten en begeerlijkheden, of de grillen van anderen worden beheerscht, beroerd en gekweld worden. Overigens, in welken zin wij deze twee uitdrukkingen nu ook nemen, de bedoeling van den Profeet zal altijd dezelfde zijn, nl. dat zij, die zich niet aan God overgeven

en toewijden, ongelukkig zijn. Want, hoewel zij voor een' tijd tevreden en gelukkig schijnen, ligt er toch menig struikelblok op hun' weg, waardoor hun loop plotseling wordt afgebroken. Uit het woord *Beminnen* leiden wij af, dat deze vrede niet verkregen wordt door een slaafsch waarnemen van de Wet, maar door het geloof. Want de Wet heeft geene liefelijkheid om ons aan te lokken, behalve dat zij ons God voorstelt als Vader, en vredige kalmte schenkt aan ons gemoed door de verzekerdheid die wij hebben van onze eeuwige zaligheid. Daarentegen worden alle wereldlingen en verachters van God door hunne eigene weerstrevendheid en verdorvenheid rechtvaardiglijk gestraft, want zij zijn allen hunne eigene scherprechters. En hoe woester zij zich aankanten tegen Gods Woord, hoe zwaarder zij gepijnigd worden, totdat zij een volkomen verderf over zich gehaald zullen hebben. En hoewel nu de godvruchtigen hunne eigene beproevingen en wederwaardigheden hebben, zal de innerlijke vertroosting, die zij bezitten, toch hunne droefheid wegnemen, of hen over alle struikelblokken heen helpen, of wel hun zoodanige verlichting schenken, dat zij niet bezwijken.

166. *Jehovah ik heb gehoopt op uw heil.* Niet zonder reden herhaalt de Profeet zoo dikwijls dezen zin, die allen gewoonlijk in den mond hebben, nl. omdat niets gemakkelijker is dan aan God den lof toe te kennen van Verlosser te zijn, hoewel er in schier de geheele wereld geen enkel voorbeeld wordt gevonden van eene vaste, onwankelbare hope, wanneer er sprake is van eene eenigszins langdurige worsteling tegen verzoekingen. En uit de rangschikking der woorden leeren wij, dat, wie standvastig wil blijven in de vreeze Gods en de liefde tot de Wet, voor alles noodig heeft hulp te zoeken bij God. Want, zoo het geloof der genade weggenomen is, of het geduld niet meer wordt beoefend, zullen wij, door allerlei tegenstrijdige gewaarwordingen gekweld, alle herinnering aan godsvrucht verliezen. Daarom bestaat de voornaamste deugd der godvruchtigen in het geduldig verdragen van het kruis en in de zelfverloochening en dooding van het vleesch, waardoor zij zich kalm en vreedzaam aan God onderwerpen; want zoo de geveinsden maar geene tegenspoeden ontmoeten schijnen ook zij wel geneigd om God te dienen. Er zijn ook nog andere redenen, waarom wij nauwkeurig acht moeten geven op de hulpe Gods, zoo wij ons leven goed willen regelen; want, zoo de verlokselen dezer wereld ons omstrikt houden, zullen wij terstond vervloeien. En wij zien dat de meesten falen en bezwijken, nl. omdat het zoo moeielijk

is vastelijk te gelooven, dat nergens anders dan uit Gods genade heil is te verwachten. Indien wij dus willen volharden in het dienen van God, is het noodig dat het geloof onzen weg verlicht, daarna, dat het geduld ons vergezelle op dien weg en de liefde tot de gerechtigheid in ons aankweeke. Want, gelijk ik reeds gezegd heb, onze bereidwilligheid om voort te gaan komt hieruit voort, dat wij het geduldig verdragen dat ons heil verborgen is in Gods hart, en wij niet twijfelen, al is het ook dat Hij zijne genade en gunst aan onze oogen onttrekt, of Hij zal de getrouwe Belooner zijn dergenen, die Hem zoeken. Hij bevestigt deze leer door andere woorden in het volgende vers, zeggende, dat hij Gods geboden van ganscher harte heeft onderhouden. Want door het woord *Ziel* drukt hij nog krachtiger uit, dat hij de leer der Wet diep in zijn hart heeft bewaard. De reden van dit zoo zorgvuldige bewaren is de bijzondere liefde, die hij er aan toedraagt, en die hij hier ook nog bijvoegt. Want wie door dwang en op slaafsche wijze aan de Wet gehoorzaamt, is er zóó ver van daan om haar in het binnenste zijns harten plaats te geven ten einde haar te bewaren, dat hij verlangt dat zij ver van hem verwijderd zal wezen.

168. *Ik heb uwe bevelen en uwe getuigenissen onderhouden.* Wat hij te voren zeer krachtig had uitgedrukt, herhaalt hij thans op eenvoudiger wijze en voegt er de reden bij, hoewel deze kortheid niet den geheelen zin betreft, maar alleen het woord *Ziel*, dat hij thans weglaat. Intusschen voegt hij bij de geboden ook de *getuigenissen*, ten einde nog duidelijker aan te toonen, dat hij niet slechts spreekt van den regel om te leven zooals het betaamt, maar dat geheel het verbond der zaligheid hierin is begrepen. En voorzeker zou de leer der Wet niet zoo liefelijk of beminnenswaardig kunnen zijn omdat zij beveelt wat recht is, indien zij ook niet tegelijk de vrije gunst en genade Gods deed uitkomen. De reden, die de Profeet opgeeft, heeft dezelfde strekking, nl. dat hij wist, dat niets verborgen is voor God, en dat dit hem als een teugel was om hem bij de godsvrucht te doen volharden. Want, indien wij niet leven als onder het oog Gods, dan zal de bandeloosheid des vleesches ons overal heenvoeren. Het kan hier ook de beteekenis hebben, dat hij God tot Rechter en Scheidsman van zijn leven neemt, omdat de Schrift zegt, dat diegenen *recht wandelen voor Gods aangezicht*, die vrijwillig met al hun doen en laten en al hunne gedachten tot Hem gaan, en zich als het ware terugtrekkende van onder het oog der menschen, zich voor zijn' rechterstoel

stellen. Op die wijze geeft hij ons te verstaan, dat hij er naar gestreefd heeft, niet slechts om zonder vlek of blaam te zijn voor de menschen, maar ook om aan God een onverdeeld en oprecht hart aan te kunnen bieden. Welke van die twee beteekenissen wij nu ook kiezen, de Profeet getuigt, dat de Wet Gods dan goed wordt waargenomen, als wij bedenken dat wij te doen hebben met God, die het hart doorgrondt, en voor wiens oog niets blijft verborgen. Het zou ook eene soort van zeer ernstig beroep op God kunnen zijn, alsof hij zeide: Heere, Gij zijt er de beste Getuige van, dat ik uwe Wet getrouwelijk heb bewaard, want niets is voor U verborgen. Maar het schijnt, dat hij veeleer heeft willen zeggen, dat dit het beginsel is van een' heiligen wandel, dat hij zijn leven aan God heeft gewijd, en zijne gedachten er altijd bij bepaald heeft om Hem te aanschouwen.

THAU.

169. Jehovah! laat mijn geschrei voor uw aanschijn genaken, en maak mij verstandig naar uw Woord.
170. Laat mijn gebed voor uw aanschijn komen, en red mij naar uw Woord. 171. Mijne lippen zullen uwen lof overvloediglijk uitstorten, als Gij mij uwe inzettingen geleerd zult hebben. 172. Mijne tong zal spreken van uw Woord, want al uwe geboden zijn rechtvaardigheid. 173. Laat uwe hand mij ter hulpe zijn, want ik heb uwe bevelen verkoren. 174. Jehovah, ik heb verlangd naar uw heil, en uwe Wet is mijne vermaking geweest. 175. Laat mijne ziel leven, en zij zal U loven, en laat uwe rechten mij helpen. 176. Ik heb gedwaald als een verloren schaap; zoek uwen knecht, want uwe geboden heb ik niet vergeten.

169. *Jehovah! laat mijn geschrei voor uw aanschijn genaken.* Hij herhaalt wat wij te voren reeds gezien hebben, nl. dat het zijne grootste begeerte is, waarbij alles achterstaat, om vorderingen te maken in Gods Wet. Want door het woord *Geschrei* geeft hij een groot en vurig verlangen te kennen, alsof hij zeide, dat

hem dit vóór alles ter harte gaat, en dat hij de brandende begeerte in zich voelt (gelijk dit dan ook recht en billijk is) dat aan het licht des verstands, dat ons boven de redelooze dieren verheft en ons het dichtst tot God doet naderen, boven alle aardsche geriefelijkheden de voorkeur wordt gegeven. De uitdrukking *Naar uw Woord* kan op tweeërlei wijze verstaan worden, en sommigen verklaren het in dezer voege, alsof David begeerde, dat zijne gedachten gericht werden volgens den regel van Gods Woord, opdat hij niet anders wijs zou zijn dan overeenkomstig de leer der Wet. En deze uitlegging zou niet ongepast zijn, indien het volgende vers, waar wij lezen: *Red mij naar uw Woord*, er niet mede in strijd was. Maar ik twijfel niet of deze twee zinnen komen met elkander overeen. Het schijnt wel aannemelijker te zeggen dat David bidt om verstandig gemaakt te worden overeenkomstig de leer der Wet, maar toch ben ik het meer eens met de andere uitlegging, nl. dat hij vraagt, dat hem verstand zal gegeven worden volgens de belofte, die God hem hiervoor had gegeven. En wij weten, dat van al de dingen, die Hij in zoo ruime mate aan de zijnen heeft beloofd, dit met recht het voornaamste genoemd mag worden, dat zij verlicht wordende door zijn' Geest, in ware en gezonde wijsheid zullen uitmunten. En inderdaad is deze leer ons in velerlei opzicht zeer nuttig. Ten eerste wordt ons geleerd, dat niets begeerenswaardiger is dan dat God ons leidt en bestuurt door zijn licht, opdat wij niet aan de redelooze dieren gelijk zijn. Vervolgens, dat dit de bijzondere gave des Heiligen Geestes is, want het zou ijdel en nutteloos zijn dat David om iets vraagt, dat hij van nature reeds bezit, of dat hij door zijne eigene vlijt en inspanning kan verkrijgen. En in de derde plaats komt hetgeen ik gezegd heb van de belofte, dat de geloovigen niet zullen aarzelen om tot God te gaan ten einde door Hem verlicht te worden, daar Hij hun verzekert, dat Hij de Leidsman zal zijn der blinden, en niet weigert de Leeraar te zijn der kleinen en nederigen.

170. *Laat mijn gebed voor uw aanschijn komen.* Na zijne begeerte te hebben uitgesproken om een recht verstand te ontvangen, smeekt hij thans dat God zijn Verlosser zal wezen, waarmede hij erkent, dat hij zich voortdurend in allerlei gevaren bevond, waaruit hij zich niet wist te redden, indien God hem niet van den hemel zijne hand reikte. Nu weten wij wel, dat de Profeet, telkenmale als hij zich in nood bevond, de hulpe Gods heeft ingeroepen, maar omdat hij in algemeene termen

spreekt, twijfel ik niet, dat hij, wanneer hij in het algemeen zijn leven Gode beveelt, zich van duizend dooden omringd acht, zoo God hem niet voortdurend helpt en uitredt. Maar het is eene onuitsprekelijke vertroosting, dat God verklaart in alle gevaar en benauwdheid gereed en bereid te zullen zijn om ons bijstand te verleenen.

171. *Mijne lippen zullen uwen lof overvloediglijk uitstorten.* Thans toont hij op eene andere wijze dan in het vorige vers, hoezeer hij het op prijs stelt door God onder het getal zijner discipelen te zijn aangenomen en vorderingen te maken in zijne school, nl. omdat hij zich dan zal haasten om Gode volmondig dank toe te brengen. Want het Hebreeuwsche woord *Nawang*, dat hij gebruikt, is in beeldspraak ontleend aan het opborrelen van water in eene bron, en daarom beteekent het niet slechts spreken, maar zeer overvloedig spreken. Gelijk hij dus te voren het vurige zijner begeerte getoond heeft door zijn gebed, zegt hij nu, dat zijne juichende blijdschap er een getuigenis van zal zijn, dat hij niets méér verlangt dan wèl onderwezen te zijn in de hemelsche leer. En hij verklaart wederom dat het de regel der ware wijsheid is om ons te onderwerpen aan het Woord Gods en niet onze eigene bedenkselen te volgen, alsmede dat God zelf ons verstand moet openen, opdat wij ons onder zijne gehoorzaamheid zouden begeven. Want de Profeet voegt hier het een met het andere samen, nl. dat God ons zijne Wet voorstelt, om er alles uit te leeren wat voor onze zaligheid noodig is, terwijl Hij zelf ons dan inwendig onderwijst. Want het zou niet genoeg zijn, dat de uitwendige klank tot onze ooren kwam, indien God niet ook ons hart verlichtte door den geest des verstands, en onze hardnekkigheid niet wegnam door ons den geest der volgzaamheid te geven. En gelijk al de arbeid en moeite van onderwijzers te vergeefs zijn, zoo lang er geen kracht van uitwerking aan wordt bijgezet, zoo moet men ook opmerken, dat zij, die waarlijk door God onderwezen zijn, door geene inwendige openbaringen afgeleid en weggevoerd zullen worden van de Wet en de Schrift, gelijk sommige dwepers denken, dat zij nog aan de eerste beginselen zijn, indien zij niet in trotsche aanmatiging het Woord Gods met hunne voeten vertreden, en hunne ijdele droombeelden najagen. In het vierde vers van deze octaaf zegt hij, dat hij, vorderingen gemaakt hebbende in de Wet Gods, nu ook anderen zal onderwijzen. Wel moet deze orde en regel in het oog worden gehouden, dat de leer ingeworteld moet zijn in ons hart, eer wij er met

anderen over spreken; evenwel, een iegelijk behoort naar de mate van zijn geloof aan anderen mede te deelen wat hij zelven ontvangen heeft, opdat de leer, welker vrucht door God bestemd werd tot onderlinge stichting der geheele Kerk, niet worde begraven. Er wordt ook de reden bijgevoegd, waarom het betamelijk is dat alle godvruchtigen de Wet Gods moeten verkondigen, namelijk, omdat hierdoor de gerechtigheid in de wereld wordt verbreid. Want, als de Profeet de geboden Gods eert door er deze benaming van gerechtigheid aan te geven, keurt hij ze niet alleen goed, maar hij toont tevens als van terzijde aan, dat, zoo deze regel het menschdom niet bestuurt, de gansche wereld in een' toestand van afgrijselijke verwarring zou verkeeren. Dat evenwel de lezer oordeele, of het werkwoord *Antwoorden*, of *Getuigen*, dat de eigenlijke beteekenis is van het Hebreeuwsche woord *Anah*, in dezen zin niet beter voegt, zoodat de zin is: Mijne tong zal getuigenis afleggen, of zal antwoorden op uw Woord, omdat de ware kennis der gerechtigheid nergens elders gezocht moet worden. Maar in dat geval behoort de letter *Lamed* bij het Hebreeuwsche woord *Imrathécha* gevoegd te worden.

173. *Laat uwe hand mij ter hulpe zijn*, enz. Omdat hij zich gansch en al aan de leer der Wet heeft toegewijd, vraagt hij, dat de hand Gods hem ter hulpe zal komen. Overigens verklaart hij door deze woorden, dat zij, die zich aan God overgeven om door zijn Woord te worden bestuurd, voortdurend zijne hulp behoeven. En gewis, hoe meer iemand er zich op toelegt om een godvruchtig leven te leiden, hoe meer hij door Satan aangevallen en gekweld zal worden, en hoe meer vijanden er van alle kanten tegen hem zullen opstaan. Maar wanneer God ziet, dat zij, die zijne leer hebben omhelsd, standvastig blijven, zal Hij ook des te meer geneigd zijn hun te hulp te komen. En door het woord *verkoren* geeft hij te kennen, dat niets hem heeft kunnen weerhouden van zich aan de Wet Gods toe te wijden. Want niemand zal er zich met zijn hart op toeleggen om de Wet Gods lief te hebben, of hij zal door veel strijd en aanvechting heengaan, aangezien een iegelijk door de onheilige begeerten van het vleesch naar alle kanten afgeleid kan worden. De verkiezing, waarvan hier dus gesproken wordt, toont, dat het noch door onwetendheid, noch uit ijver zonder verstand is, dat de kinderen Gods boven alle andere dingen de hemelsche leer verkiezen, maar omdat de mensch licht medegevoerd wordt en zij de verschillende neigingen van het vleesch maar al te zeer

gevoelen, en zij dus na rijp beraad en uit volle overtuiging hun hart onder de gehoorzaamheid Gods brengen.

174. *Jehovah, ik heb verlangd naar uw heil.* Hoewel allen begeeren, dat het hun wel zal gaan, en niemand openlijk de gunst Gods verwerpt, zoo is toch de wensch naar heil en welzijn zoo vaag en onbestemd, dat er nauwelijks een op de honderd is, wiens hart uitgaat naar God. Want daar dezen als weggevoerd worden door hunne eerzucht, genen zich laten beheerschen door gierigheid, en anderen door booze, onreine lusten worden verteerd, zullen zij zich inbeelden dat zij, hoe verder zij van God verwijderd zijn, hoe gelukkiger zij zullen wezen. Kortom, naarmate een iegelijk wenscht veilig en behouden te zijn, zal hij Gods toorn verwekken door hier en elders het middel hiertoe te zoeken. De Hebreeuwsche constructie geeft ook eene vastheid en volharding in het verlangen te kennen, want hij zegt woordelijk, dat hij verlangd heeft naar het heil Gods. Daarna duidt hij de manier aan van een geduldig verlangen naar heil, nl. als wij onder alle rampen en ellende vertroosting en verlichting zoeken in het Woord Gods. Want wie geene vertroosting vindt in de verzekerdheid der beloofde genade, zal bij den minsten stoot of schok aan het wankelen worden gebracht. De Profeet heeft zich dus wijselijk binnen de perken van de leer der Wet gehouden, opdat hij er niet van afgeleid zou worden om op het heil Gods te hopen.

175. *Laat mijne ziel leven.* Daar de werkwoorden in het Hebreeuwsch in den toekomenden tijd staan, zou deze zin ook aldus verklaard kunnen worden: Heere als Gij mij leven gegeven zult hebben, zal ik trachten uwen lof te vermelden en aldus toonen, dat ik niet ondankbaar ben. Nemen wij dien zin aan, dan zal het eene soort van juichende blijdschap zijn, waarmede de Profeet, zich verzekerd houdende van Gods beloften, vol van vertrouwen verklaart, dat zijn leven veilig en wel bewaard zal blijven. En gewis! hoewel ons leven als verborgen ligt onder de schaduw des doods, kunnen wij toch juichend roemen, dat het veilig is, omdat Hij er de trouwe Hoeder van is, gelijk ook dit vertrouwen voortvloeit uit de levendmakende genade, die ons aangeboden wordt in het Woord Gods. Dewijl echter de meeste Schriftverklaarders die woorden in den optatief, of wenschende wijze, lezen, zoo laat ons de algemeen aangenomene uitlegging volgen, nl. dat David, als hij vraagt, dat zijn leven verlengd zal worden, te gelijker tijd aantoont waarom hij begeert

te leven, nl. opdat hij zich zou kunnen oefenen in Gods lof te zingen, gelijk gezegd wordt in Psalm 115:18: Wij, die blijven leven, zullen den Heere loven. Het zou stroef zijn om in het tweede lid het woord *Rechten* te nemen voor geboden, wier eigenschap niet is hulp te verleenen. Het schijnt dus dat de Profeet, die zich in gevaar wist van allerlei kwaad (gelijk ook de geloovigen, van wege de teugellooze losbandigheid der goddeloozen, in deze wereld leven als schapen in het midden der wolven) vraagt, dat God hen staande zal houden, opdat Hij door zijne verborgene voorzienigheid een beslag legt op de goddeloozen, zoodat zij hem geen kwaad kunnen doen En inderdaad, als de dingen dezer wereld onderst boven worden geworpen, en als te midden van zoo vele stormen ons heil en welzijn in zeer groot gevaar verkeeren, dan is het eene zeer nuttige leer dat wij onze oogen op kunnen heffen tot de rechten Gods, om daar hulp en verlichting te zoeken. Dewijl echter in dezen Psalm dit woord bijna altijd betrekking heeft op de geboden, kunnen wij deze schriftuurplaats ook wel zoo verklaren, alsof de Profeet aan het Woord Gods het ambt toekende van hulp te verleenen, omdat God ons niet met ijdele beloften paait, maar telkenmale wanneer het noodig is zijn woord bevestigt door de onmiskenbare kracht en werking zijner hand. En aldus zal dit eene uitnemende reden zijn om de kracht van Gods Woord te verheerlijken, als de Profeet de Wet Gods ter zijner hulpe inroept. Wil iemand dit nu liever verklaren van de waarneming der Wet, dan zal ik dit niet tegenspreken; alsof de Profeet zeide: Heere, laat de oprechtheid die ik heb betracht, mij te hulp komen, en laat de ijver, waarmede ik er naar gestreefd heb uwe geboden te bewaren, mij ter bescherming wezen.

176. *Ik heb gedwaald.* Hij belijdt hier niet zijne zonden (gelijk sommigen ten onrechte denken), alsof hij zich in de netten van Satan had laten verstrikken, want het tweede lid, waarin hij zegt de Wet Gods niet vergeten te hebben, is hiermede in strijd. En het is eene beuzelachtige verklaring om te zeggen, dat hij vóór den tijd zijner roeping als een verloren schaap is geweest, maar dat hij zich van toen aan aan de godsvrucht heeft gewijd, of wèl, dat hij bij en in zijn dwalen toch nog weerhouden was door de eene of andere godvruchtige gezindheid, zoodat hij niet alle vreeze Gods had afgeschud, want het is zeker, dat in beide zindeelen van een' zelfden tijd wordt gesproken. Het is ook gemakkelijk te verstaan, dat de Profeet in tegenstellenden zin spreekt, alsof hij zeide, dat hij, hoewel

hij gedwaald heeft als een verloren schaap, de Wet Gods toch nooit heeft vergeten. Naar mijn oordeel zegt hij dus, dat hij rondgedwaald heeft, omdat hij door de macht en het geweld zijner vijanden verjaagd zijnde, ginds en her omgedreven werd om zich eene schuilplaats te zoeken. Wij weten met zekerheid dat David zoo zeer gejaagd en vervolgd werd, dat hij nergens eene veilige plaats voor zich vond, zelfs niet in zijne ballingschap, daarom is dit beeld zeer bijzonder toepasselijk op hem, omdat hij verjaagd en vervolgd zijnde, toch niet van de Wet Gods is afgeweken. Omdat nu de wolven hem overal hebben vervolgd, bidt hij God om door Hem te worden opgenomen, en dat Hij hem eene veilige en rustige plaats zal geven, opdat er ten laatste aan zijne omzwervingen een einde zou komen. En dit was de beste grond van zijn betrouwen van verhoord te zullen worden, dat hij, ofschoon getergd en geprikkeld door velerlei onrecht, nooit van de vreeze Gods heeft afgelaten, hetgeen echter meer op den geheelen loop van zijn leven betrekking heeft, dan op bijzondere daden, gelijk men die noemt. Want, hoewel hij voor een' tijd als buiten zijne zinnen was geraakt door zijn overspel, is het toch zeker, dat hij onder tegenspoed door eene godvruchtige lijdzaamheid in bedwang werd gehouden, zoodat hij met vastheid en volharding de gerechtigheid heeft nagejaagd.

PSALM 120.

INHOUD: Als wij gelooven, dat David de auteur is van dezen Psalm, gelijk ook wel waarschijnlijk is, dan verhaalt hij met hoeveel ijver hij te midden van zijne benauwdheden en gevaren tot God heeft gebeden, toen hij, om aan de wreedheid van Saul te ontkomen, van plaats tot plaats heeft rondgedoold. Maar bovenal klaagt hij over de goddelooze aanbrengers, die hem ten onrechte van allerlei kwaad betichtten. Nemen wij echter liever eene andere gissing aan, dan zal het eene algemeene klacht zijn tegen valsche aantijgingen. En voorts: deze Psalm wordt evenals de veertien daarop volgende een *Psalm der Trappen* genoemd, maar om welke reden, daarover zijn zelfs de Hebreeuwsche geleerden het niet eens onder elkander. Sommigen wanen dat er vijftien treden waren

in het deel van den tempel, dat voor de mannen bestemd was, terwijl de vrouwen beneden bleven; maar dit is eene gissing zonder grond, en wij weten dat de Joden ten opzichte van de dingen, die duister zijn, zich aan allerlei gissingen en inbeeldingun wagen. Anderen noemen ze Psalmen van den Opgang, en door dien *Opgang* verstaan zij dan den terugkeer uit de Babylonische gevangenschap, hetgeen wel zeer gewrongen is, want het is algemeen bekend, dat de meesten van deze Psalmen door David gedicht zijn, of wel door Salomo, en het is gemakkelijk om reeds uit hun' inhoud af te leiden, dat allen, die door David gedicht zijn, nog onder zijne regeering werden gezongen. Anderen denken, dat door dit woord Opgang zekere tonen van de muziek verstaan moeten worden; en nog anderen zijn van meening, dat het het begin was van het een of ander lied. Daar dit echter eene zaak van weinig aanbelang is, lust het mij niet om er een nauwkeurig onderzoek naar in te stellen. Er is echter wel eenige waarschijnlijkheid dat deze Psalmen aldus genoemd werden, omdat zij op hooger toon werden gezongen. Want het woord *Hammaälôth* is afgeleid van het Hebreeuwsche werkwoord *Alah*, dat: *Opgaan* beteekent, en daarom vereenig ik mij gaarne met het gevoelen van hen, die denken dat de beteekenis van dit woord betrekking heeft op den hoogeren of lageren toon bij het zingen.

Een Lied der trappen. 1. Ik heb tot Jehovah geroepen in mijne benauwdheid, en Hij heeft mij geantwoord. 2. Jehovah! red mijne ziel van de valsche lippen, en van de bedriegelijke tong. 3. Wat zal u de bedriegelijke tong geven, of wat zal zij u toevoegen? 4. Scherpe pijlen eens machtigen, mitsgaders gloeiende jeneverkolen.

1. *Ik heb tot Jehovah geroepen.* De naam des dichters is hier wel niet opgegeven, doch de taal en de samenhang der woorden brengen ons David voor oogen. Daarom ben ik geneigd, hoewel ik hieromtrent niets met zekerheid durf te zeggen, aan te nemen, dat deze Psalm door hem gedicht werd, en zoo is er naar mijn oordeel ook niets verkeerds in om den Psalm zoo te verklaren, alsof zijn naam er boven was geschreven. Dit nu toegestemd

zijnde, zien wij dat David in dit vers verhaalt, dat hij door den Heere verhoord is geworden, en dat hij Hem hievoor dank brengt. Zijn voornaamste doel is echter geweest om bij wijze van klacht te verhalen, hoe de vleiers van Saul hun verstand en hunne macht op wreede wijze hebben aangewend om hem te verderven. In de eerste plaats stelt hij echter met betrekking tot zijne eigene dankbaarheid voorop, dat hij God niet te vergeefs heeft aangeroepen, ten einde door zijn voorbeeld anderen aan te moedigen tot vrijmoedigheid in het gebed, inzonderheid wanneer zij gebukt gaan onder tegenspoed. Want hoewel de menschen ieder oogenblik de hulpe Gods van noode hebben, is er toch geen geschikter tijd om Hem te zoeken, dan wanneer zij zich in nood of gevaar bevinden. Daarom moet men wèl acht geven op deze omstandigheid, dat hij verhoord is geworden, toen hij, door den nood gedrongen, zich onder de hoede en bescherming Gods heeft gesteld.

2. Jehovah, red mijne ziel. Thans duidt hij den aard aan van zijne beproeving, nl. dat hij valschelijk beschuldigd werd booze handelingen te hebben bedreven. En terwijl hij zijne vijanden leugen en bedrog ten laste legt, houdt hij zijne onschuld staande aan de misdaden, waarvan zij hem valschelijk betichtten. En zoo komt zijne klacht dan hierop neder, dat hij, zich aan niets schuldig wetende, door de boozen tegen alle recht en billijkheid in aangevallen wordt, en dat zij hem in een hatelijk daglicht stellen, terwijl hij hun niet de minste reden daartoe heeft gegeven. En daar de bedriegelijke tongen de godvruchtigen en eenvoudigen op tweeërlei wijze kunnen aanvallen, nl door hen te omstrikken met list en bedrog, of door hen van hun' goeden naam te berooven, beklaagt de Profeet zich hier over deze tweede wijze van doen. En indien nu de Profeet, die met zoo groote deugd was begaafd, en zoo vrij was van iedere schandvlek, ja en ook ver verwijderd van elke booze daad, toch zoozeer door laster werd aangevallen, kunnen wij er ons dan over verwonderen dat de kinderen Gods heden ten dage onder allerlei valsche beschuldigingen gebukt gaan, en hoewel zij er naar streven om eerlijk en oprecht te zijn in handel en wandel, toch ter slechter naam en faam bekend staan? En inderdaad, daar zij den duivel tot vijand hebben, kan het ook niet anders, of hij zal hen aanvallen door zijne leugens, en wij zien, dat de kwaadsprekende tongen zelfs den Zone Gods niet hebben gespaard. Dit moet ons met des te meer geduld en lijdzaamheid het doen verdragen, aangezien het zeker is,

dat hier een toestand wordt beschreven, die aan geheel de Kerk gemeen is.

3. *Wat zal u de bedriegelijke tong geven?* De Profeet verzwaart de boosaardigheid zijner vijanden, zeggende, dat zij door hunne booze neiging er toe gedreven worden om kwaad te spreken, al is het ook dat hierdoor geen uitzicht voor hen was op voordeel of gewin. Hij schijnt echter nog verder te willen gaan, nl. dat al hunne pogingen, als zij al het gif hunner lasterlijke aantijgingen zullen uitgespogen hebben, toch op niets zullen uitloopen. Dewijl God dus de onschuld der zijnen handhaaft, verheft David zich in het vertrouwen hierop met heldhaftigen moed, alsof hij de overwinning reeds had weggedragen over geheel de bende zijner vijanden, en verwijt hun, dat zij alleen maar hun boozen lust toonen om kwaad te spreken, hetgeen ten slotte toch op hun eigen hoofd neer zal komen. En dit is eene vertroosting, die de smart verzacht van alle geloovigen, als hun goede naam onrechtvaardiglijk door de lasteraars wordt geschonden, nl. dat zulke boosaardigen er ten slotte niets mede zullen winnen, omdat God hen in hunne verwachting teleur zal stellen.

4. *Scherpe pijlen.* Hij gebruikt nog een ander middel om de boosaardigheid te doen uitkomen van hen, die door hun' laster de eenvoudigen en onschuldigen kwellen, zeggende dat zij hunne valsche geruchten daar heen werpen, evenals iemand die door een pijl af te schieten het lichaam zijns naasten doorboort, en dat hun laster gelijk is aan *jeneverkolen*, die hetgeen zij aanraken meer doordringen en erger branden dan kolen, die van eene gewone houtsoort verkregen worden. Waar het op neerkomt is, dat de tong van deze lasteraars ontstoken is als door vuur, en (bij wijze van spreken) door een doodelijk gift; en dat zij zoo veel te minder te verontschuldigen zijn, aangezien zij, zonder dat hun dit eenig voordeel oplevert, door de heftige begeerte worden gedreven om anderen met hunne doodelijke slagen neer te vellen. En dewijl nu de Profeet hier niets mededeelt, dat hij niet zelf ervaren heeft, zoodat hij en zijne gelijken aangerand werden door de leugens hunner vijanden, en dezen voor hen waren als schichten om hen te doorboren, of als gloeiende kolen om hen te verbranden, zoo laat het ons niet verwonderen, als wij de uitnemendste dienstknechten Gods op dezelfde wijze zien aangevallen.

5. O wee mij, dat ik een vreemdeling was in Mesech en gewoond heb in de tenten Kedars! 6. Mijne ziel heeft lang gewoond bij degenen, die den vrede haten. 7. Ik den vrede, en als ik spreek, zij den oorlog.

5. *O wee mij!* Hij klaagt, dat hij maar al te lang heeft moeten wonen onder booze menschen, evenals een ongelukkige, die genoodzaakt is zijn leven in ellendige ballingschap door te brengen. Wij weten, dat Mesech en Kedar Oostersche volken waren, waarvan de eersten afstamden van Jafeth, gelijk Mozes ons mededeelt in Genesis 10 : 2, en de anderen van een' zoon van Ismaël, want hen te houden voor een volk in Italië, dat oudtijds Etruriërs genoemd werd, daarvoor is zelfs niet een schijn van grond. Sommigen houden het woord Mesech voor een bijvoegelijk naamwoord, en daar het Hebreeuwsche woord beteekent *Trekken*, denken zij dat de Profeet treurt over de langdurigheid zijner ballingschap, waaraan geen einde scheen te komen. Dewijl echter terstond daarna Kedar genoemd wordt (door welken naam zonder eenigen twijfel de Ismaëlieten verstaan moeten worden) twijfel ik niet, of door Mesech worden de Arabieren aangeduid, die hunne naburen waren. Indien echter iemand van meening is, dat de Mesechieten aldus genoemd worden van wege hunne bedrevenheid als boogschutters, wil ik dit niet tegenspreken, mits dit slechts vast sta, dat de Profeet, alsof hij naar een land van roovers verbannen was, zijn verdriet uitspreekt over het onaangename van zulk een verblijf. Want men moet wel beprijpen, dat hij, hoewel de Arabieren noemende, met dien naam toch eigenlijk zijne eigene landgenooten bedoelt, gelijk hij aan eene andere plaats de verdorven en verbasterde Joden Heidenen noemt. Daar hij zijne vijanden hier echter nog dieper wilde treffen, heeft hij voorbedachtelijk barbaarsche en woeste natiën genoemd, wier wreedheid jegens de Joden van algemeene bekendheid was. Nu wordt ons hierin geleerd, dat er nauwelijks iets ergers is voor de kinderen Gods, dan dat zij een heilig leven leidende en aan niemand eenigerlei leed of onrecht doende, evenwel niet aan giftigen laster kunnen ontkomen. En men moet ook opmerken, dat hij, hoewel wonende in zijn eigen land, er toch als een vreemdeling is geweest, omdat hij het gezelschap der goddeloozen ondragelijk vond. Want hieruit leeren wij, dat God (door wiens Geest David heeft gesproken) niets méér verafschuwt dan de valsche beschuldigingen,

die de Kerke Gods ontsieren door schrikkelijke verwoesting, zoodat zij op een moordenaarshol gelijkt, of op andere plaatsen, die berucht zijn wegens de barbaarsche wreedheid, die er gepleegd wordt. Indien het nu de woonplaats der kinderen Gods in eene ellendige ballingschap voor hen verkeert, als de onschuld der godvruchtigen aangerand wordt door lasterlijke aantijgingen, hoe zouden zij dan genoegen kunnen hebben, of liever, hoe zouden zij dan geene bittere droefheid gevoelen, als zij wonen in plaatsen, waar de heilige naam Gods gruwelijk gelasterd wordt, en zijne waarheid wordt verduisterd door verfoeielijke leugens? Wee mij! roept David, omdat hij, wonende onder valsche broederen en een verbasterd kroost van Abraham, ten onrechte door hen gekweld en vervolgd wordt, terwijl hij in nauwgezetheid van geweten jegens hen heeft gehandeld. Aangezien dus heden ten dage de godsdienst in het het Pausdom verontreinigd is door allerlei smaad en verkeerdheid, het geloof verscheurd wordt, het licht in duisternis wordt verkeerd en de majesteit Gods aan grove bespotting is blootgesteld, zal het voorzeker onmogelijk wezen, dat zij, die eenig begrip hebben van godsvrucht, te midden van deze onreinheid kunnen blijven verkeeren, zonder dat dit hun de grootste kwelling veroorzaakt.

6. *Mijne ziel heeft lang gewoond.* Nu toont hij, zonder beeldspraak, ja wijst, om zoo te zeggen, met den vinger aan wie hij te voren zijdelings onder de namen Mesech en Kedar heeft aangeklaagd, nl. de verdorvene Israëlieten, die van de heilige vaderen waren afgeweken. Hij noemt hen *Lieden, die den vrede haten*, omdat zij moedwillig en zonder eenige oorzaak krijg voerden tegen de goeden en onschuldigen, gelijk hij er ook terstond bijvoegt, dat hij geneigd was tot den vrede, ja zich daaraan geheel had toegewijd, en dat hij alle middelen had beproefd om hen te bevredigen, maar de onverzoenlijke wreedheid, waarvan zij vervuld waren, dreef er hen immer toe om hem schade en nadeel toe te brengen. Wanneer hij dus zegt: *Ik vrede*, of den vrede, dan is dit eene onvolledige uitdrukking, die echter volstrekt niet moeielijk te verstaan is, nl. dat hij aan niemand kwaad of onrecht heeft gedaan, zoodat zij geene reden hadden om hem te haten; alsof hij zeide, dat hij voor zich altijd vrede gehad en bevorderd heeft. Hij gaat zelfs nog verder zeggende, dat hij alles gedaan heeft om hen te verzachten en in vrede en eendracht met hen te leven, want het woord *Spreken* beteekent hier zooveel als op vriendelijke wijze vredesvoorstellen te doen, of over verzoening te onderhandelen, waaruit nog

duidelijker blijkt door wat woesten, wreeden hoogmoed Davids vijanden vervuld waren, aangezien zij zich niet eens verwaardigden met hem te spreken, terwijl hij hun toch genoegen had gedaan en hen in niets had beleedigd. Nu wordt ons door Davids voorbeeld geleerd, dat het niet genoeg is dat de geloovigen er zich voor wachten anderen te schaden, maar dat zij nog daarenboven moeten trachten hen te winnen door zachtmoedigheid. En als zij hunne bescheidenheid en zachtmoedigheid zien verworpen, zoo laten zij geduldig het oogenblik verbeiden, totdat God van den hemel hun recht laat wedervaren. En intusschen moeten wij ons herinneren, dat, zoo God niet terstond zijne hand uitstrekt, wij den moed niet mogen verliezen en het langdurige uitstel behooren te dragen, gelijk wij zien dat David in dezen Psalm God dankt voor zijne uitredding, terwijl hij toch als iemand, die uitgeput is en wegkwijnt van verdriet over de langdurigheid klaagt van de verdrukking, waaronder hij gebukt ging.

PSALM 121.

INHOUD: Ten einde de geloovigen op te wekken tot een kloekmoedig vertrouwen op de hulpe Gods en hun te leeren de toevlucht te nemen tot zijne bescherming, verklaart deze Psalm in de eerste plaats, dat, waar wij ook onze oogen heenrichten, van nergens elders hulp of heil te wachten is, en verheft, in de tweede plaats in prachtige bewoordingen de vaderlijke zorg van God, waarmede Hij de geloovigen omringt en beschermt.

1. Een Lied der trappen. Ik zal mijne oogen opheffen naar de bergen, van waar mijne hulp komen zal. 2. Mijne hulp komt van Jehovah, die hemel en aarde gemaakt heeft.

1. *Ik zal mijne oogen opheffen naar de bergen.* Het schijnt dat de Profeet, wie hij ook moge geweest zijn, bij dezen aanhef spreekt als om een' ongeloovige voor te stellen, want evenals

God de geloovigen voorkomt met zijne zegeningen, en hen uit eigene beweging te gemoet komt, zoo hebben zij, van hun' kant, ook terstond de oogen op Hem gericht. Wat beteekent dan dit vage heenzien van den Profeet, als hij zijne oogen nu hier, en dan daarheen richt, alsof het geloof hem niet recht en terstond heenwees naar God? Ik antwoord, dat de gedachten der godvruchtigen nooit zoo volkomen vervuld zijn *van*, en ingenomen zijn *met* Gods Woord, of zij worden in het eerste oogenblik wel eens door dit of dat verloksel van Hem afgeleid, inzonderheid wanneer wij ons door gevaar bedreigd zien, of door sterke verzoekingen worden aangevallen. Want wij zijn van nature zoo geneigd naar de aarde, dat het nauwelijks mogelijk is om onbewogen te blijven bij al de verlokselen, die zich aan ons voordoen, totdat wij ons hart en onze gedachten in bedwang brengen en tot God wederkeeren. Men zou dezen zin echter ook voorwaardelijk kunnen verklaren, alsof de Profeet gezegd had: wat wij ook mogen denken: al onze verwachtingen, die ons afleiden van den eenigen God, zijn ijdel en bedriegelijk. En als wij het in dien zin verstaan, dan verhaalt de Profeet niet wat hij bij zich zelven denkt, of voornemens is te doen, maar dan verklaart hij slechts, dat diegenen vergeefsche moeite doen, die God voorbijgaan, maar den blik overal heenrichten, en langs allerlei omwegen gaan om hulp te zoeken in hun' nood. Zeker is het, dat hij ons in zijn' persoon eene krankheid voorstelt, waaraan geheel het menschelijk geslacht lijdende is. Toch zou het volstrekt niet ongerijmd wezen te veronderstellen, dat hij naar zijn eigen gevoel en begrip gesproken heeft, want wij weten, dat deze ijdelheid van nature in ons aller hart ingeworteld is, nl. dat wij, als wij door vreeze worden bevangen, onze oogen naar ginds en elders heenrichten, totdat het geloof ons van deze dwaling weg, en heenvoert naar God alleen. Want het eenige, waarin wij van de ongeloovigen hieromtrent verschillen, bestaat hierin, dat, hoewel wij licht geneigd zijn om ons te laten bedriegen en ook ons zelven te bedriegen, Satan door zijne verlokselen de ongeloovigen gansch en al betoovert; maar wat ons betreft, God het gebrekkige van onze natuur wegneemt en niet toelaat dat wij zeer ver afdwalen. De bedoeling van den Profeet is dus duidelijk genoeg, nl. dat al zouden wij ook de grootste en machtigste hulp der wereld kunnen verkrijgen, wij echter geenerlei heil of bescherming moeten zoeken buiten God, ja zelfs, dat de menschen, na zich gedurende langen tijd vermoeid te hebben met hier en daar naar bijstand uit te zien, ten slotte door de evaring leeren, dat buiten God nergens wezenlijk

en welverzekerde hulp te wachten is. Want, door de *Bergen* verstaat de Profeet alles wat groot en voortreffelijk is in de wereld, alsof hij zeide, dat wij, wanneer al de heerlijkheid der wereld ons zou toelachen, deze gunst als niets zouden moeten achten. Maar deze twee verzen moeten aaneen gelezen worden, in dier voege: Als ik mijne oogen opgeheven zal hebben tot de bergen, zal ik door ervaring leeren, dat ik mij nutteloos kwel en vermoei, totdat ik ze op God alleen gericht houd. Intusschen moet men er op letten, dat het niet zonder reden is, dat aan God hier den eerenaam van *Schepper van hemel en aarde* wordt gegeven; want hiermede wordt stilzwijgend gewezen op de ondankbaarheid der menschen, wanneer zij niet kunnen rusten in zijne macht. Immers, indien zij Hem wezenlijk en welbewust erkenden als den Schepper, dan zouden zij er ook van overtuigd zijn, dat Hij in zich zelven oneindige kracht en macht heeft, aangezien Hij geheel de wereld in zijne hand houdt, en haar naar zijn welbehagen bestuurt en regeert. Wanneer zij nu in hunne blinde onstuimigheid zich naar elders richten, berooven zij Hem dan niet van zijn recht en zijne heerschappij? Het is aldus dat wij deze benaming hebben toe te passen op de zaak, die hier behandeld wordt. Waar het op neerkomt is: daar wij van nature al te zeer bedacht zijn om hulp en verlichting te zoeken in onze ellende en nooden, bovenal wanneer wij door wezenlijk gevaar worden bedreigd, doen wij toch niets anders dan hetgeen dwaas is en op teleurstelling moet uitloopen, als wij aldus overal heen onze oogen richten, en dat wij daarom onze gedachten in toom moeten houden, opdat zij zich alleen en uitsluitend tot God richten. En voorts, naar mijn oordeel is de meening niet ongepast van hen, die zeggen, dat het Hebreeuwsche woord *El*, dat wij vertalen door *naar*, hier genomen is voor *Al*, hetgeen *boven* beteekent, zoodat de zin dan zou wezen: Naar welke hoogten de menschen ook opzien, buiten God is nergens heil of hulp te vinden.

3. Hij zal uwen voet niet laten wankelen; uw Bewaarder zal niet sluimeren. 4. Ziet, de Bewaarder Israëls zal niet sluimeren, noch slapen. 5. Jehovah is uw Bewaarder, Jehovah is uwe Bescherming aan uwe rechterhand.

3. *Hij zal uwen voet niet laten wankelen.* Ten einde de geloovigen terug te roepen en den weg af te snijden voor alle verlokselen, waardoor hun geest wordt ontroerd, zegt de Profeet dat zij in God alleen alles gereed en overvloedig vinden zullen, hetgeen de wereldlingen gewoonlijk van deze wereld hopen en verwachten. En hij schrijft Gode niet slechts macht toe, maar hij toont ook aan, dat Hij ons zóó welgezind is, dat Hij ons in alle opzichten veilig en wel zal bewaren Want telkenmale als Gods macht wordt verheerlijkt, zullen er velen zijn, die antwoorden, dat Hij dit voorzeker doen *kan*, zoo het Hem behaagt, maar dat wij niet weten of Hij er al of niet toe gezind is. God wordt hier dus aan de geloovigen voorgesteld als hun Behoeder en Beschermer, zoodat zij zich gerust op zijne voorzienigheid kunnen verlaten. Want, evenals alle godsvrucht onderdrukt wordt door de Epicuriërs, daar zij zich inbeelden dat God geenerlei zorg draagt voor de wereld, zoo wordt het hart der menschen ook in twijfel en onzekerheid gehouden door hen, die denken dat God slechts in het algemeen en op onbestemde wijze de wereld regeert, maar geene zorge heeft voor elken mensch in het bijzonder, daarom zijn dezen zelven dan ook in voortdurenden twijfel en onrust. Kortom, ons hart zal nooit in waarheid God aanroepen voor dat wij de vaste en stellige overtuiging hebben van de hoede en bescherming Gods. En hij noemt God onzen Bewaarder ten einde ons hierdoor vastigheid te geven. En voorts: het Hebreeuwsche woord *Môt*, dat hier gebruikt is, beteekent zoowel *vallen* of *uitglijden*, als *sidderen* of *wankelen.* En hoewel het nu dikwijls gebeurt, dat de geloovigen wankelen ja en ook vallen kunnen, zoo wordt, wijl God hen ondersteunt door zijne kracht, toch gezegd, dat zij staande blijven. En omdat het nu te midden van zoo vele gevaren, die ons bedreigen, moeielijk is, om ons vrij te houden van angst en bezorgdheid, getuigt de Profeet tevens, dat God voortdurend de wacht over ons houdt.

4. *Ziet de Bewaarder Israëls zal niet sluimeren.* Ten einde een iegelijk terug te voeren tot het algemeen verbond, strekt hij de voorzienigheid Gods uit over geheel de Kerk. Want, zal een iegelijk onzer voor zijn eigen persoon verzekerd wezen, dat God hem genadig is, dan moet men altijd teruggaan tot de algemeene belofte. De uitdrukking: *Zal niet sluimeren noch slapen,* zou in alle andere talen ongerijmd wezen, want men zou dan veeleer zeggen: Hij zal niet slapen, ja zelfs niet sluimeren; maar als de Hebreën deze volgorde aldus veranderen, redeneeren

zij van het meerdere tot het mindere. De zin is dus: Dewijl God zich nooit in het minst aan den slaap overgeeft, behoeven wij niet te vreezen, dat ons eenig onheil zal wedervaren terwijl Hij slaapt. Nu begrijpen wij de bedoeling van den Profeet; want, om de geloovigen er van te overtuigen, dat Gods bijzondere zorge zich uitstrekt over een iegelijk hunner, voert hij de belofte aan, die God gedaan heeft aan het gansche volk, en zegt, dat God de Bewaarder is zijner Kerk, opdat van dezen algemeenen stelregel, als van uit eene bron, een iegelijk eene beek zal afleiden voor zich zelven. Daarom herhaalt hij, als hij zich daarna tot ieder in het bijzonder richt: *God is uw Bewaarder*, opdat niemand aarzele om ook op zich toe te passen wat tot de gansche gemeente van Israël gezegd is. En voorts wordt God genoemd *De Bescherming aan onze rechterhand*, opdat wij weten, dat wij niet ver behoeven te gaan om God te zoeken, maar dat Hij ons gansch nabij is, ja zelfs aan onze zijde staat ten einde ons te beschermen.

6. De zon zal u des daags niet steken, noch de maan des nachts. 7. Jehovah zal u bewaren van alle kwaad, uwe ziel zal Hij bewaren. 8. Jehovah zal uwen uitgang en uwen ingang bewaren, van nu aan tot in der eeuwigheid.

6. *De zon zal u des daags niet steken.* Door deze wijze van spreken verheerlijkt hij de vrucht van Gods hulp en tegenwoordigheid, en door het woordfiguur, Synecdoche genaamd, verklaart hij, door een bijzonder voorbeeld te noemen, dat de geloovigen in het algemeen veilig zijn tegen alle leed of ongemak, omdat Gods hand hen beschermt. Evenwel, er is hier tevens eene beeldspraak, want door de koude van den nacht en de hitte van den dag wil de Profeet allerlei soorten van ongemak aanduiden. De zin is dus, dat hoewel de geloovigen evengoed als de anderen blootgesteld zijn aan de ellende, die aan het menschelijk leven eigen zijn, zoo is toch de schaduw Gods steeds aan hunne zijde om hen te beschutten, opdat zij er geenerlei schade of nadeel van zouden ondervinden. Dit wil echter niet zeggen, dat hij aan Gods kinderen zulk een gemakkelijk en aangenaam leven belooft, dat zij altijd tegen allerlei leed of ongemak gevrijwaard zullen blijven. Hij bedoelt slechts hunne smart te verlichten door deze vertroosting, dat zij, dewijl God hun gunstig is,

veilig zijn, zoodat geen kwaad hen wezenlijk kan deren, gelijk hij ook in de volgende verzen nog openlijker en duidelijker belooft, dat God zijne dienstknechten op zoodanige wijze voor alle kwaad zal behoeden, dat Hij hun leven veilig zal bewaren. Dit spreekt hij in het algemeen, doch daarna zal hij dit op de voornaamste bijzonderheden van het leven toepassen.

8. *Jehovah zal uwen uitgang en uwen ingang bewaren.* De beteekenis is: Alles wat gij in geheel uw leven onderneemt of doet, zal voorspoedig zijn en wel gelukken. Hoewel nu God door zijn' Heiligen Geest de beraadslagingen zijner dienstknechten leidt, schijnt het mij toe, dat deze plaats toch meer betrekking heeft op den gelukkigen uitslag er van. Wil iemand dit echter nog verder uitstrekken, dan zal ik dit niet tegenspreken. Voor mij is het genoeg om datgene aan te nemen wat onwederlegbaar zeker is, nl. dat God immer de Gids zal wezen van de zijnen, zoodat Hij, zijne hand tot hen uitstrekkende, hen van het begin tot het einde zal leiden en besturen. Overigens is het goed om op te merken waarom de Profeet zoo dikwijls herhaalt, wat hij duidelijk genoeg in één woord heeft uitgedrukt, omdat die herhaling overtollig zou kunnen schijnen. Maar als wij nagaan hoe moeielijk het is ons van ons wantrouwen te genezen, zal men licht begrijpen, dat de Profeet niet zonder reden zoo zeer bij den lof van Gods voorzienigheid blijft verwijlen. Want op hoevelen zal men er één vinden, die aan God de eere toekent van Behoeder en Gids te zijn, om daar dan de vrijmoedigheid aan te ontleenen om Hem aan te roepen in nood en gevaar? Ja zelfs als wij goed hebben begrepen wat deze bescherming Gods beteekent, zullen wij toch, zoo slechts een blad van een' boom valt, reeds sidderen en beangst zijn, alsof God ons had vergeten. Omdat wij dan in zoo velerlei twijfel en verkeerde gedachten als verstrikt zijn, en ons hart zóó zeer tot mistrouwen geneigd is, zoo leert ons deze Schriftuurplaats dat wij, zoo weinige woorden ons niet volstaan, alles uit Schrift bijeen moeten vergaderen wat betrekking heeft op de voorzienigheid Gods, totdat dit punt der leer, dat God immer over ons waakt vastgeworteld is in ons hart, zoodat wij alleen op zijne macht en bescherming steunen en betrouwen, en alle bedriegelijke steunselen der wereld vaarwel zeggen.

PSALM 122.

INHOUD: In dezen Psalm verheugt David zich, zoo voor zich zelven als voor geheel de Kerk, dat aan de Arke des Verbonds eindelijk eene vaste verblijfplaats is aangewezen, en dat God de plaats heeft verkoren, waar Hij wil, dat zijn naam steeds zal worden aangeroepen. Om de geloovigen te vermanen en op te wekken om God in zijn Heiligdom te eeren en te aanbidden, geeft hij daarna in korte bewoordingen te kennen dat de voorspoed van het volk afhangt van deze omstandigheid, dat God Jeruzalem tot zijn' koninklijken zetel heeft verkoren, en dat Hij van daar de zijnen zal willen helpen en beschermen.

1. Een Lied der trappen, van David. Ik heb mij verblijd toen zij mij zeiden: Wij zullen in het huis van Jehovah gaan.
2. Onze voeten zullen staande zijn in uwe voorhoven, o Jeruzalem.
3. Jeruzalem is gebouwd als eene stad, die wel samengevoegd is.

1. *Ik heb mij verblijd.* God heeft meermalen door Mozes doen aankondigen dat er een tijd zou komen, wanneer er eene vaste woonstede zou zijn voor het Heiligdom; toch waren er meer dan duizend jaren voorbijgegaan, gedurende welke de Arke des Verbonds van de eene plaats naar de andere gebracht werd, alsof zij zich in den toestand bevond van een' reiziger, of pelgrim. Eindelijk werd aan David geopenbaard, dat de berg Zion de door God daartoe bestemde plaats was, en dat aldaar de Tempel gebouwd moest worden. Daar hij nu deze openbaring met groote blijdschap ontvangen heeft, verklaart hij, dat hij er zich grootelijks in heeft verheugd, dat het gansche volk daar zijne toestemming toe had gegeven. Op deze omstandigheid heeft men niet genoegzaam acht gegeven, en dat is de oorzaak waarom de Schriftverklaarders deze plaats ten onrechte hebben vertaald door: Ik heb mij verblijd met hen, die tot mij zeiden. Deze vertaling geeft echter slechts iets duisters aan den zin, maar de Grieksche

overzetting, evenals ook de Latijnsche Vulgata hebben hem gansch en al bedorven, daar zij zeggen: Ik heb mij verblijd in de dingen, die tot mij gezegd werden. Wel erken ik, dat de woordelijke vertaling zou luiden: Ik heb mij verblijd in degenen, die mij zeiden; maar het is niets nieuws, dat de letter Beth, die gewoonlijk *in* beteekent, genomen wordt voor Wanneer of Toen, en dit wordt door het zinverband van den tekst hier geëischt. Want David betuigt, dat er eene dubbele blijdschap was in zijn hart, toen hij zag, dat geheel het volk gehoorzaam instemde met de hemelsche openbaring, door welke God verklaard had, dat Hij den Berg Zion bestemd had tot de plaats waar zijn' plechtigen eeredienst zou worden ingericht. En door dit voorbeeld worden wij vermaand om eene dubbele blijdschap te gevoelen, als God door zijn' Heiligen Geest niet slechts een iegelijk onzer onder de gehoorzaamheid brengt zijns Woords, maar ook anderen met ons toebrengt, opdat wij allen te zamen vereenigd zijn in een zelfde geloof. Wij weten hoe groot de verdorvenheid is van de menschelijke natuur, waardoor het geschiedt, dat wanneer God spreekt, verre weg de meesten schier altijd in opstand komen tegen zijn Woord. Daarom hebben wij wèl reden om ons grootelijks te verheugen, wanneer allen zich eenstemmig met ons onder de gehoorzaamheid Gods stellen. Wat betreft de andere vertaling: *Met hen die tot mij zeiden*, de beteekenis, die men hieraan ontleent is: Ik schep behagen in het gezelschap dergenen, die mij noodigen tot den dienst van God, en aanbieden mij naar het Heiligdom te vergezellen. Maar het tweede vers zal duidelijker te verstaan geven, dat de blijdschap, waarvan David spreekt, hieruit voortkwam, dat hij zag hoe het volk met de bereidwillige gehoorzaamheid des geloofs instemde met de hemelsche openbaring ten opzichte van de plaats, die verkoren was om der Arke des Verbonds ter voortdurende woonstede te verstrekken; want onmiddelijk hierop volgt:

2. *Onze voeten zullen staande zijn.* Het is waar dat het werkwoord in den Hebreeuwschen tekst in den verleden tijd staat, en het zou geene zwarigheid opleveren om dien tijdsvorm te behouden; daar dit echter van geen of weinig belang is voor de zaak zelve, wil ik dit gaarne aan het oordeel van den lezer overlaten. Want David spreekt hier uit hetgeen in het hart was van alle geloovigen, nl. dat zij ten laatste vasten voet zouden verkrijgen in Jeruzalem, omdat het Gods wil was aldaar zijn Heiligdom te vestigen, hetwelk te voren van de eene plaats naar de andere gebracht werd. Terwijl nu de Ark, bij wijze

van spreken, aldus heen en weder reisde, heeft God hierdoor aan het volk doen gedenken, dat Hij niet zonder reden door Mozes gezegd heeft hegeen ik zoo straks met een enkel woord heb vermeld. Telkenmale dus, wanneer de Arke des Verbonds van de eene plaats naar de andere gebracht werd, heeft God hierdoor het hart zijner dienstknechten opgewekt om te begeeren, dat er eene vaste woonstede voor zou worden aangewezen en Hem hierom te bidden. Nu was deze vaste verblijfplaats, waarvan ik gesproken heb, van niet gering aanbelang; want daar de Arke dikwijls van verblijf veranderde, bleef het geloof des volks, om zoo te zeggen, in onzekerheid. Nadat God er dus eene vaste verblijfplaats voor had aangewezen, heeft Hij hiermede nog stelliger betuigd, dat Hij voortdurend en onveranderlijk de Beschermer des volks zou blijven Het is dus niet te verwonderen dat de geloovigen hier met dankzegging betuigen, dat hunne voeten, die te voren her en derwaarts gingen, thans staande zullen zijn in de poorten van Jeruzalem. Wel is waar, is de Arke gedurende langen tijd te Silo verbleven, dewijl er echter geene belofte Gods was ten opzichte van deze plaats, kon de zaak niet als voor goed vastgesteld worden beschouwd. Dewijl echter van den berg Zion gezegd was, gelijk wij zullen zien in Psalm 132 : 14; Dit is mijne ruste tot in eeuwigheid, kunnen de geloovigen, steunende op deze belofte, vrijmoedig roemen, dat voortaan hunne voeten vast zullen staan. En dewijl nu Christus, in wien de volheid der Godheid woont (Col 2 : 9), en die onze ware Immanuël is (Jes. 7 : 14) onder ons woont, hebben wij wel reden om ons nog veel meer te verheugen. Daarom zijn wij ook wel zeer ondankbaar en zeer onzinnig, als deze belofte van onzen Heere Jezus Christus: Ik ben met ulieden tot de voleinding der wereld (Matth. 28 : 20) geene groote blijdschap in ons wekt, inzonderheid als wij haar, nl. de belofte, overal zien aangenomen. Want hetgeen ik zooeven gezegd heb betreffende de ruste des Heeren, is ten laatste in waarheid vervuld geworden in den Persoon van Christus, gelijk blijkt uit Jesaja 11 : 10: Zijne rust zal heerlijkheid zijn, waar de Profeet niet, gelijk sommige schriftverklaarders denken, spreekt van Christus' begrafenis, maar van de toekomstige voortreffelijkheid der Kerk.

3. *Jeruzalem is gebouwd als eene stad.* Hier begint David den lof van de stad Jeruzalem te zingen, en dat wel opdat het volk standvastig zou blijven in zijne gehoorzaamheid. Want het was zeer noodig dat de geloovigen hunne gedachten en genegenheden niet her en derwaarts zouden laten afleiden, maar ze

immer gevestigd zouden houden op de stad, die voor geheel het volk een band van heilige eenheid was. En wij weten ook, dat toen het volk tot twee lichamen verdeeld werd, dit het begin van eene treurige verbrokkeling is geweest. Daarom is het niet te verwonderen, dat David de plaats, die God had verkoren, zoo zeer verheerlijkt heeft in zijn lied, want hij wist dat hierin de voorspoed van de Kerk was gelegen, dat de kinderen Abrahams God zouden dienen naar de verordeningen, die in de Wet waren voorgeschreven, en tevens, dat zij den koninklijken zetel zouden erkennen, die dezelfde God aldaar had opgericht door zijn gezag en onder zijne bescherming. Als hij zegt, dat Jeruzalem gebouwd is als eene stad, dan heeft dit niet slechts betrekking op muren, torens of grachten, maar voornamelijk op de goede orde en het burgerlijk bestuur, die er gevonden werden, hoewel ik erken, dat hij zinspeelt op den staat van zaken, die daar vroeger heeft geheerscht. Salem is ook van den aanvang af eene fraaie en vermaarde stad geweest; maar toen God er de hoofdstad des koninkrijks van maakte, werd zij van gedaante, en in zekeren zin, ook van aard veranderd, zoodat zij van toen aan in waarheid en met volle recht eene wel geordende en wel saamgevoegde stad genoemd kon worden. Wel is waar zou het op den eersten aanblik onbeduidend kunnen schijnen, dat Jeruzalem eene stad genoemd wordt, maar men moet er op letten, dat zij hier voorgesteld wordt, als eenig in de wereld, waarmede de anderen te vergeefs zouden wedijveren. Want, door aldus te spreken, wil David alle andere steden in hun' staat en toestand laten, maar Jeruzalem verheft hij boven die allen, opdat zij boven alle anderen zal uitblinken, gelijk wij zien dat Jesaja, in Hoofdst. 2 : 2, van den berg Zion sprekende, zegt, dat hij hooger zal zijn dan al de andere bergen. Ten einde dezen kleinen heuvel hoog te verheffen en te verheerlijken, vernedert de Profeet aldaar de hoogste bergen der aarde, opdat zij de heerlijkheid van dien heuvel niet zouden verduisteren. Evenzoo zegt David thans dat Jeruzalem ingericht is als stad, opdat de geloovigen hun' blik niet naar ginds of elders zouden richten, maar al hun welgevallen zouden vinden in de stad, die God verkoren had, daar zij haars gelijke nergens vinden zullen. En voorts, na alle andere steden vernederd te hebben, toont hij in weinig woorden de voortreffelijkheid van Jeruzalem, te weten: dat zij wèl saamgevoegd is, en in al hare deelen geëvenredigd is. Sommigen vatten deze woorden letterlijk op, en zonder beeldspraak, nl. dat hare burgers in vrede en eensgezindheid te samen leven. Ik heb er evenwel niets tegen, dat de vreedzame toestand eener stad door beeld-

spraak wordt uitgedrukt. De eensgezindheid, die heerscht onder de burgers eener stad, en door welke zij onderling aan elkander zijn verbonden, wordt hier dus vergeleken bij gebouwen, die elkander steunen, doordat zij in schoone en kunstige evenredigheid gebouwd zijn, zoodat het oog nergens eene onvolkomenheid bespeurt, nergens eene slechte samenvoeging of scheur kan ontdekken, maar overal eene juiste evenredigheid gewaar wordt. Hiermede wil David ons er op wijzen, dat de Kerk niet recht in stand gehouden kan worden, tenzij er eenheid en eensgezindheid in heersche, en de leden door een' heiligen band van geloof en liefde aan elkander verbonden zijn.

4. Daarheen zijn de stammen Gods opgegaan tot getuigenis aan Israël, om den naam van Jehovah te verheerlijken. 5. Want dáár zijn de stoelen des gerichts gezet, de stoelen van het huis Davids.

4. *Daarheen zijn de stammen Gods opgegaan.* Thans versiert David Jeruzalem met twee eerenamen, nl. dat zij eene heilige plaats is, verordineerd om er den naam Gods aan te roepen, en vervolgens, dat zij de koninklijke residentie is, waarheen het gansche volk zich heeft te begeven om recht te verkrijgen. Wij weten, dat geheel ons welzijn bestaat in deze twee punten, nl. dat Christus ons gegeven is tot Priester, en tot Koning is verordineerd om ons te regeeren. Dit werd aan het oude volk getoond onder deze beelden, die God hun voorstelde; want het Heiligdom op den berg Zion gevestigd, hield het volk bij het geloof in de geestelijke offerande van Christus, evenals God hun door het koninkrijk van David het beeld voor oogen hield van het koninkrijk van Christus. Zoo zegt hij dan in de eerste plaats dat de stammen, of de geslachten Gods, dáár zullen komen, en vervolgens voegt hij er bij, dat aldaar de zetel des rechts is gevestigd, waarop hij en zijne nakomelingen gezeten zullen zijn. Wij weten waarom God gewild heeft, dat er slechts één Tempel en één altaar zou zijn, nl. opdat het volk zich niet tot allerlei bijgeloovigheden zou begeven. David verklaart hier dus, dat deze plaats door Gods eigen mond was aangewezen, opdat alle de geslachten Gods, d. i. de twaalf stammen, er zich van alle kanten zouden bijeenverzamelen. En ten einde nog duidelijker uit te drukken hoe noodzakelijk het is, dat deze vorm van den eeredienst Gods in al zijne reinheid en zijn recht en wettig gebruik bewaard zou blijven,

zegt hij, dat dit is *tot een getuigenis.* Het woord, dat hij hier gebruikt, is afgeleid van een Hebreeuwsch werkwoord, hetwelk beteekent *Getuigen*, of een verbond aangaan. Nu wordt door dit woord hier eene wederzijdsche verklaring aangeduid, of wel eene overeenkomst tusschen God en het volk; alsof de Profeet zeide, dat, wanneer de stammen aldaar zullen komen, dit niet zoo maar bijgeval zijn zal, of omdat het hun aldus gelust, maar omdat God door zijn' eigen mond hen er heenwijst en samenroept. De korte inhoud van deze woorden is alzoo, dat de heilige vergaderingen, die te Jeruzalem gehouden zullen worden, niet ijdel of beuzelachtig zijn zullen, want God heeft eene overeenkomst aangegaan met zijn volk, waarbij Hij deze plaats bestemd en aangewezen heeft tot zijn' dienst, waaruit wij leeren, dat wij om den waren Tempel Gods te leeren kennen, hem beoordeelen moeten naar de leer. Wat betreft den tijd van David: dewijl God het oude volk had aangenomen, en gewild heeft dat zij zich oefenden in den uitwendigen dienst zijns heiligen Naams, geeft Hij er hun den regel voor, waarvan het hun niet geoorloofd was af te wijken. Als dan de geloovigen op den berg Sion bijeen kwamen, dan was dit geene dwaasheid, en geen onverstandige ijver, en ook geen bedenksel, dat uit hun eigen brein voortkwam (gelijk wij zien, dat de menschen zich allerlei godsdiensten verzinnen) maar zij werden er door het gebod Gods bijeengebracht, opdat zij Hem op den berg Zion zouden eeren en dienen. Door dit woord geeft hij ons dus te kennen, dat alle andere tempelen onheilig zijn, en alle andere godsdiensten verkeerd en bedorven, omdat zij niet zijn volgens het voorschrift, nedergelegd in het Woord Gods. Daarna voegt hij er bij wat het doel was van deze overeenkomst, nl. *dat de Naam Gods geloofd zou worden.* En inderdaad, evenals dit het doel is van onze aanneming, zoo is het ook het doel van al onze handelingen, dat wij voor alle goed Gode lof en eer toebrengen.

5. *Want dáár zijn de stoelen*, enz. Hij bedoelt dat de troon zijns koninkrijks gevestigd is te Jeruzalem, of er de vaste verblijfplaats van is. Wij weten, dat er altijd een zekere vorm van recht onder het volk is geweest; maar terwijl voormaals de zaken min of meer onzeker waren, of dikwijls veranderingen ondergingen, heeft God ten laatste in den persoon van David eene nieuwe regeering verordineerd, die immer voort zou duren, want Hij heeft gewild, dat de kinderen van David hun' Vader van eeuw tot eeuw in de koninklijke waardigheid op zouden volgen tot aan de komst van Christus. Gelijk hij dus zooeven

gesproken heeft van den Tempel en van het Priesterschap, zoo zegt hij nu dat dit koninkrijk, hetwelk God heeft opgericht, vast en onwankelbaar zijn zal, en dat wel om het te onderscheiden van de andere koninkrijken der wereld, die niet slechts tijdelijk, maar ook zwak en aan allerlei wisselvalligheden onderhevig zijn. En de eeuwige duur van dit koninkrijk is ook op verschillende plaatsen bevestigd door de andere Profeten, en niet zonder reden, want het was opdat de geloovigen zouden begrijpen, dat God niet anders de Bewaarder van hun heil zou zijn, dan wanneer zij zich onder de leiding en hoede van David zouden stellen; en dat, indien zij veiligheid en voorspoed wilden blijven genieten, zij geene nieuwe koningen naar hun eigen welgevallen moesten aanstellen, maar tevreden leven moesten onder de regeering, die door God zelven was ingesteld. Wanneer hij dus twee maal *Stoelen* herhaalt, wordt hierdoor aan de beteekenis bijzondere kracht bijgezet. Daar, zegt hij, is de zetel opgericht van recht en gerechtigheid, ten slotte, de zetel van het huis Davids, omdat God gewild heeft dat het recht van te regeeren in het geslacht van David zou verblijven, totdat de ware eeuwigheid van dit koninkrijk geopenbaard zou worden in den Persoon van Christus.

6. Bidt om den vrede van Jeruzalem; wel moeten zij varen, die u beminnen. 7. Vrede zij in uwe vesting, welvaren in uwe torens. 8. Om den wille mijner broederen en mijner bloedverwanten zal ik nu spreken: van vrede in u. 9. Ter wille van het huis van Jehovah, onzen God, zal ik het goede voor u zoeken.

6. *Bidt om den vrede van Jeruzalem.* Thans vermaant David alle geloovige aanbidders van God te bidden om den gelukkigen toestand der heilige stad. En om hen hiertoe nog sterker aan te sporen, belooft hij, dat de zegen Gods hierdoor ook op hen zal rusten. Nu hebben wij te voren gezegd, en hij herhaalt het nog aan het slot van den Psalm, waarom hem den voorspoed dier stad zoo zeer ter harte gaat, nl. omdat het heil van geheel de Kerk in dat koninkrijk en dit Priesterschap was opgesloten. Dewijl het nu niet anders kon, of bij het verval van geheel de Kerk, ook ieder afzonderlijk persoon ellendig om moest komen, is het niet te verwonderen, dat David deze zorge aan alle

kinderen Gods op het harte bindt. Indien wij dus op de rechte wijze begeeren te bidden, zoo moeten wij daarmede beginnen dat het den Heere moge behagen geheel het lichaam zijner Kerk te bewaren. Want al wie slechts op eigen welvaren bedacht is, en geene zorge heeft voor het algemeen welzijn, toont niet slechts van alle godsvrucht ontbloot te zijn, maar hij zal ook te vergeefs om eigen voorspoed bidden, omdat hij de wettige orde daarbij niet in acht neemt. Hiermede staat ook in verband de belofte, die er terstond daarna wordt bijgevoegd: *Wel moeten zij varen, die u beminnen*, hetgeen ook in wenschenden zin gelezen kan worden, maar waarbij de beteekenis toch ongeveer gelijk blijft. En hoewel nu het Hebreeuwsche werkwoord, dat de Profeet hier gebruikt, de beteekenis heeft van in rust of vrede te leven, twijfel ik toch niet of, daar hij het woord *vrede* in het algemeen genomen heeft voor een' gelukkigen en blijden staat of toestand, hij kondigt hier aan allen, die zorge hebben voor de Kerk, aan, dat zij den zegen Gods en een voorspoedig leven deelachtig zullen worden, welke uitspraak dikwijls bij den Profeet Jesaja in hoofdst. 54 tot aan het einde voorkomt. Intusschen leeren wij hieruit, dat Gods vloek rust op diegenen, die de Kerk beroeren, of, op welke wijze het ook zij, haar verderf veroorzaken.

7. *Vrede zij in uwe vesting.* Ook in deze zinsnede heeft het woord *Vrede* geene andere beteekenis dan dien van voorspoed. Want in dit vers is eene herhaling van denzelfden zin, en daarom moet uit het tweede lid de beteekenis van het eerste worden afgeleid. Naderhand voegt hij er het woord *Shalwah* bij, hetwelk wel somtijds rust beteekent, maar voor *Overvloed* of *Voorspoed* genomen wordt. Daarom heb ik het woord *Bechêlech* vertaalt door Vesting. Want, hoewel ik het niet afkeur dat anderen het vertalen door Gracht of verschansing, is het woord Vesting toch meer in overeenstemming met het woord *Torens*, dat hij later gebruikt. Waar het nu op neerkomt is, dat David bidt voor geheel de Kerk in haren ganschen omvang. En voorts moet men opmerken dat David, als hij bidt om haren uitwendigen voorspoed, dit niet doet omdat hij niet bovenal belang stelt in haren innerlijken toestand en hare geestelijke aangelegenheden; maar omdat hij onder het beeld der muren wenscht dat de zegen Gods de heilige stad van rondom zal omringen.

8. *Om den wille mijner broederen.* Hij noemt twee redenen

waarom het heil der Kerk hem ter harte gaat ten einde door zijn voorbeeld alle geloovigen op te wekken hetzelfde te doen. Het schijnt echter ook, dat in deze woorden eene tegenstelling ligt opgesloten, omdat de boozen en kwaadwilligen hem zouden kunnen verdenken, of ten minste dat dezen er de stof in zouden vinden om den laster tegen hem uit te strooien, dat hij door aldus Jeruzalem te prijzen en aan te bevelen, meer zijn eigen voordeel dan het algemeene welzijn op het oog had. Opdat men hem dus niet zou tegenwerpen, dat hij met listig overleg te werk ging om daardoor zijn koninkrijk te bevestigen, betuigt hij, dat hij door geenerlei eigenbelang wordt gedreven, maar bezield is door eene oprechte genegenheid voor geheel de Kerk. Ik zal, zegt hij, van uwen vrede spreken, o Jeruzalem, niet slechts omdat dit voor mij en de mijnen nuttig en voordeelig is, maar opdat uw voorspoed zich uitstrekke tot alle de kinderen Gods; want er is niet aan te twijfelen, dat hij door het woord *Broederen* alle de geloovigen verstaat. Daarna voegt hij er eene tweede reden bij, nl. dat de dienst van God niet ongeschonden en zuiver bewaard zal blijven, maar tot verval zal komen, tenzij Jeruzalem blijve bloeien. Indien dus het heil onzer broederen ons ter harte gaat, indien wij liefde hebben voor den dienst van God, dan moeten wij, zooveel in ons vermogen is, ook zorg dragen voor den voorspoed der Kerk. Hieruit volgt, dat zij, die er zich niet om bekommeren hoe het der Kerk vergaat, vol van wreedheid zijn, en geenerlei vreeze Gods hebben. Want, indien de Kerk een pilaar en vastigheid is der waarheid (1 Tim. 3 : 15) dan kan het niet anders of door haar verderf zal ook de ware godsvrucht te niet gaan En wederom, als het lichaam ten verderve gaat, zal dan ook niet ieder lid van hetzelve in hetzelfde lot deelen? En voorts leert deze schriftuurplaats ons tevens, dat de naam der Kerk geen ijdele klank is, maar dat men de Kerk heeft te zoeken dáár, waar de ware godsdienst heerscht. Hieruit volgt hoe verdwaasd de Papisten zijn, die de leer des Evangelies verwerpen en uitroeien, en zich dan toch nog op den naam der Kerk gaan beroemen.

PSALM 123.

INHOUD: De geloovigen, die door de wreede tyrannie der vijanden worden verdrukt, roepen God aan om bevrijding, daar er geene andere hoop voor hen overblijft dan in zijne bescherming.

1. Een Lied der trappen. Ik zal mijne oogen opheffen
tot U, die in de hemelen woont. 2. Zie, gelijk de
oogen der knechten zijn op de hand hunner heeren;
gelijk de oogen der dienstmaagd zijn op de hand harer
vrouw, alzoo zijn onze oogen op Jehovah, onzen God,
totdat Hij ons genadig zij. 3. Ontferm U over ons,
Jehovah, ontferm U over ons, want wij zijn der ver-
achting veel te zat. 4. Onze ziel is veel te zat des
spots der rijken, der verachting der hoovaardigen.

1. *Ik zal mijne oogen opheffen tot U.* Het is onzeker in welken tijd, en zelfs door welken Profeet, deze Psalm gedicht is geworden. Het komt mij onwaarschijnlijk voor, dat David er de auteur van is, want als hij klaagt over de vervolging, die hij onder de regeering van Saul heeft geleden, dan is hij gewoon hier en daar een woord in te lasschen, dat op hem persoonlijk betrekking heeft. Naar mijn gevoelen is het dus veeleer een Profeet, die ten tijde der Babylonische ballingschap dezen vorm van gebed heeft geschreven voor al de geloovigen, of wellicht in den tijd toen Antiochus zijne onmenschelijke wreedheid heeft uitgeoefend. Hoe dit zij, de Heilige Geest, door wiens ingeving de Profeet dezen regel des gebeds aan het volk heeft voorgeschreven, noodigt ons met luider stem om de toevlucht te nemen tot God, telkenmale wanneer de vijanden niet slechts een of twee geloovigen, maar geheel de Kerk onrechtvaardig en trotschelijk vervolgen. Naar mijn oordeel wordt God hier met voordacht gezegd *te wonen in den hemel*, niet slechts omdat de geloovigen Hem zoo veel macht moeten toeschrijven als zij behooren te doen, maar ook opdat zij steeds in gedachten

houden, dat Gods macht in al hare volheid blijft bestaan in den hemel, ook dan wanneer er geenerlei hope meer is op de aarde, of liever wanneer hun toestand zoo hopeloos is geworden, dat zij als begraven, of wel als in een' doolhof verdwaald schijnen te zijn. En zoo schijnt dan in deze woorden eene tegenstelling te zijn opgesloten tusschen den toestand dezer wereld, vol van onrust en verwarring, en het hemelsche Koninkrijk Gods, van waar Hij alle dingen zóó regelt en bestuurt, dat Hij, zoo het Hem goeddunkt, alle stormen en beroeringen der wereld tot bedaren brengt en er rust doet heerschen, hen ter hulpe komt, voor wie alle hoop verloren scheen, de duisternis verdrijft door een helder licht te laten schijnen, en hen opricht, die gedrukt en ter aarde nedergeworpen waren. En dit bevestigt de Profeet door het woord *Opheffen*, dat is: wanneer alle aardsche middelen ons falen, zoo moeten wij onze oogen naar Boven richten, waar God immer dezelfde is, hoe de woede en waanzin der menschen hier op aarde ook alles onderst boven keeren.

2. *Zie gelijk de oogen der knechten.* Dit beeld is uiterst gepast voor hetgeen hier gezegd wordt, want de Profeet geeft er door te kennen, dat zonder de hulp en bescherming Gods de geloovigen geene vertroosting of verlichting kunnen smaken, daar zij alsdan ongewapend blootgesteld zijn aan allerlei onrecht en geweld, kracht noch moed hebben om te weerstaan, in één woord, dat zij voor hun heil en welvaren volkomen afhankelijk zijn van eene hulp, die hun van elders moet geworden. Want wij weten, hoe in vroeger tijd de slaven op wreede en smadelijke wijze behandeld zijn geworden, terwijl zij van hun' kant geen' vinger durfden te verroeren om zich te verdedigen. Terwijl zij dus van alle middelen waren verstoken om zich te beschermen, bleef hun niets anders over dan hetgeen hier gezegd wordt, nl. de hulp hunner meesters in te roepen. Dezelfde verklaring is ook van toepassing op de dienstmaagden. Haar toestand was voorzeker zeer smadelijk en vernederend, maar het loon, dat ons hier wordt voorgesteld, is zoo groot en heerlijk, dat wij ons niet behoeven te schamen bij slaven te worden vergeleken. Want dit zal ons voorzeker niet schaden, zoo God onze Beschermer is, en ons leven onder zijne hoede neemt; God, zeg ik, die ons voorbedachtelijk ongewapend en van alle aardsche hulp verstoken laat blijven, opdat wij leeren te betrouwen en te rusten in zijne genade, zoodat deze alleen ons genoeg is. Want, daar het in oude tijden eene misdaad was, waarop de doodstraf stond, als een slaaf een zwaard of eenig ander wapen droeg, en zij

aldus aan allerlei onrecht bloot stonden, hebben hunne meesters zich met des te meer ijver en bereidwilligheid hunne zaak aangetrokken, wanneer iemand hun ten onrechte leed veroorzaakte. En zoo is er dan niet aan te twijfelen, dat God, indien wij ons slechts gansch en al onder zijne hoede en bescherming stellen, en niet steunen op ons zelven of op middelen, die wij zelven uitdenken, ons zal beschermen tegen alle leed en geweld, dat men ons zou willen aandoen. Het is echter zeker, dat hier eigenlijk de tijd wordt beschreven, toen het volk Gods zich in een' uiterst ellendigen toestand bevond, ja schier tot wanhoop was gedreven Dat het woord *Hand* genomen wordt voor *Hulp* is van algemeene bekendheid.

3. *Ontferm U over ons.* Hij vervolgt en bevestigt de vorige leerstelling Hij had gezegd, dat de geloovigen, omdat zij gansch ternedergeslagen waren, hunne oogen gevestigd hielden op de hand Gods; thans voegt hij er bij, dat zij der versmaadheid zat zijn, waaruit wij opmaken, dat de boozen zich niet slechts te buiten gingen in geweld om alles te doen wat hun in den zin kwam, maar dat zij door hunne spotternijen de kinderen Gods als het ware onder hunne voeten hebben vertreden. En inderdaad, de herhalling, die groote vurigheid en een zeer diep gevoel uitdrukt, toont mede aan, dat hunne ellende ten top was gestegen, en dat, wanneer bij het onrecht smaad en beleediging gevoegd worden, dit voor een edel gemoed nog des te grievender is. Daarom klaagt de Profeet hierover, alsof dit het topunt was van hunne rampen. Hij zegt, dat *de rijken en hoovaardigen* den spot hebben gedreven met de Kerk, want gemeenlijk zullen zij, die hoog en aanzienlijk zijn in de wereld, het volk Gods smaden en uit de hoogte op hen neerzien, want de glans hunner grootheid verblindt hun de oogen, zoodat zij het geestelijk koninkrijk Gods als niets achten; ja hoe meer de goddeloozen voorspoedig zijn, en, gelijk men zegt, de fortuin hun toelacht, hoe meer de hoogmoed hen opblaast, en hoe onbeschaamder hij zich openbaart. Intusschen leert ons deze Schriftuurplaats, dat het niets nieuws is, als de Kerk geminacht wordt door de kinderen dezer wereld die overvloedig zijn in rijkdom. En het is terecht, dat hij de rijken ook met den naam hoovaardigen bestempelt, want de overvloed brengt zeer licht hoogmoed des harten te weeg. En voorts, daar wij zien hoe de Kerk reeds van ouds met smaad als overdekt was, en als het ware smadelijk met den vinger werd nagewezen, zoo moeten wij, als de wereld ons veracht, ook den moed niet verliezen, of door de boozen ons geloof aan

het wankelen laten brengen, als zij op ons smalen en ons door de grievendste beleedigingen pijn veroorzaken. Want wij moeten wel in gedachten houden wat hier gezegd wordt, nl. dat het niet maar het hart van één man is, of wel van een klein getal personen, maar dat geheel de Kerk niet slechts des gewelds, der wreedheid, des bedrogs en der andere boosheden zat was, maar ook der versmaadheid en des spots. En wij moeten ook evenzeer in gedachten houden, dat al wat er aan hoogheid en trotsche verwatenheid is in de wereld hier gesteld wordt tegenover de Kerk, zoodat zij, gelijk Paulus zegt in 1 Cor. 4 : 13, voor niets meer dan uitvaagsel en aller afschrapsel gerekend wordt. Wanneer ons dat dus heden ten dage overkomt, zoo laat ons de boozen overlaten aan hun' hoogmoed, totdat zij er van barsten, en er ons mede vergenoegen te weten, dat wij dierbaar zijn in Gods oogen. Door dit woord *Zat zijn*, dat om er nadruk aan bij te zetten twee maal herhaald is, heeft de Profeet eene zeer langdurige verdrukking willen aanduiden, die het hart der geloovigen met walging en afkeer heeft vervuld. Hoe noodig ons heden deze vermaning is behoeft geen langdurig betoog. Wij zien de Kerk ontbloot van alle aardsche hulp, vertreden onder den voet der vijanden, die overvloed hebben van rijkdommen en gewapend zijn met eene geduchte macht. Wij zien hoe de Papisten stoutmoedig het hoofd opsteken en hunne spotternijen uitbraken tegen ons en tegen den geheelen dienst van God. En onder ons, gelijk overal, bevinden zich Epicuriërs, die met onze eenvoudigheid den spot drijven. Er zijn ook vele schrikkelijke reuzen, die ons overstelpen met smaad. En deze onbetamelijkheid heeft reeds geduurd van het oogenblik af, dat het Evangelie wederom te voorschijn is getreden tot op den huidigen dag. Wat blijft ons dan anders te doen over dan in de duisternis, die ons van alle kanten omringt, het licht des levens te zoeken in den hemel, en dat onze ziel, hoewel der versmaadheid van allerlei aard zat, hongerend zucht tot God en Hem om uitkomst bidt?

PSALM 124.

INHOUD: Daar de Kerk door God uit een zeer groot gevaar gered was, vermaant David de geloovigen om Gode dank te brengen,

en door dit merkwaardig voorbeeld wijst hij er hen tevens op, dat hun heil en welzijn alleen op de genade en kracht Gods gegrond is.

Een Lied der trappen, van David. 1. Zonder Jehovah, die voor ons geweest is, zegge nu Israël. 2. Zonder Jehovah, die voor ons geweest is, toen de menschen tegen ons opstonden. 3. Dan zouden zij ons levend verslonden hebben, als hun toorn tegen ons ontstoken was. 4. Dan zouden ons de wateren overloopen hebben; de stroom zou over onze ziel zijn gegaan. 5. Dan zouden de stoute wateren over onze ziel gegaan zijn.

1. *Zonder Jehovah.* Sommige Schriftverklaarders zijn van meening, dat hier de beklagenswaardige toestand wordt beschreven van de Kerk, toen het overblijfsel des volks naar Babel werd weggevoerd, maar deze meening berust op zeer zwakke gronden. Immers de klachten, die wij hier lezen, kunnen even goed betrekking hebben op de vervolging, die de Kerk onder de tyrannie van Antiochus had te verduren. Maar aangezien de Psalm den naam van David in zijn opschrift heeft, en historisch verhaalt hoe het volk wonderbaarlijk uit een zeer groot gevaar gered was, is deze gissing gezocht, dat hetgeen nog niet geschied was als Profetie beschreven zou zijn; want de Profeten zijn gewoon om op gansch andere wijze van de dingen der toekomst te spreken. Daarom is het meer waarschijnlijk dat David hier spreekt van eene bekende geschiedenis, en de geloovigen vermaant om bij zich zelven na te gaan hoe zij de hulpe Gods reeds daadwerkelijk hadden ondervonden. Toch durf ik hetgeen hier gezegd is niet tot Davids tijd alleen te beperken. Wel is het waar, dat de Heidenen dikwijls krijg hebben gevoerd tegen het volk Gods, en dat wel met zóó groote kracht en macht, dat hun geweld gelijk was aan eene overstrooming; maar dewijl David geene bijzonderheden aanduidt, bezingt hij — naar mijn oordeel — door deze dankzegging niet slechts eene enkele uitredding, maar in het algemeen elle hulp en bijstand, die God aan zijne Kerk heeft verleend. En wij weten, dat de Heidenen dikwijls en bij verschillende gelegenheden met zooveel geweld tegen de Kerk hebben gewoed, dat zij den ondergang nabij is geweest. David stelt alzoo in een' spiegel den gevaarvollen toestand voor der

Kerk, zooals hij van den beginnen aan geweest is, opdat de geloovigen weten, dat zij niet door hare eigene kracht in stand gehouden werd, maar door de wondere genade Gods bewaard is gebleven; en opdat zij zich zouden gewennen te midden van nood en gevaar, Hem aan te roepen.

2. *Zonder Jehovah.* Niet zonder reden herhaalt hij dezen zin. Want, als wij in gevaar zijn, gaat onze vreeze de perken te buiten; en als wij er uit verlost zijn, verkleinen wij het kwaad dat ons overkomen is; en door deze list verleidt Satan ons om Gods genade te verduisteren. Omdat wij dus meestal, als de Heere ons wonderbaarlijk heeft bewaard, ons allerlei ingebeelde omstandigheden voorstellen teneinde de herinnering aan Gods genade uit te wisschen, blijft David voorbedachtelijk stil staan bij de grootheid van het gevaar, door het volk als gansch verbaasd sprekend in te voeren. Zoo laat ons dan weten, dat ons in deze woorden een' teugel is gegeven, om ons bij de bepeinzing van onze gevaren terug te houden, omdat anders het gevoel van Gods genade in ons hart verstompt zou kunnen worden. De gewone vertaling: Indien de Heere niet voor ons geweest was, drukt niet genoegzaam Davids bedoeling uit, want David verklaart dat hunne verlossing en heil alleen door de hulpe Gods gewerkt was, en hij toont tevens aan, dat die hulpe zeker en gansch voortreffelijk was. Er zijn hier dus twee dingen onderscheidenlijk op te merken: Dat de Heere gereed en bereid was zijne dienstknechten te hulp te komen en hunne zaak tot de zijne heeft gemaakt; en vervolgens, dat zij, die reeds verloren waren, op geene andere wijze en door geene andere hulp aan het gevaar hadden kunnen ontkomen. En dit leert ons, dat de menschen aan God de eere toekennen van hun welzijn en heil, als zij er van overtuigd zijn, dat Hij hun genadig is, zoodat Hij hen beschermt en ontrukt aan het gevaar. In het tweede lid wordt de oneindige kracht Gods grootelijks verheerlijkt, waarvan Hij genoegzaam blijk heeft gegeven door het volk te verlossen, opdat wij weten, dat zoodanige wijze van bewaring door geene menschen verkregen kan worden. Door het woord *Adam* (hetwelk, als het een verzamelwoord is, de menschen in het algemeen beteekent) schijnt David een groot aantal van vijanden aan te duiden; alsof hij zeide, dat het volk Gods niet slechts enkele menschen had te bestrijden, of wel eene enkele natie, maar dat het door schier geheel de wereld was aangevallen, hetgeen genoegzaam hieruit blijkt dat alle menschen den Joden vijandig gezind waren. Als hij zegt: *Zij zouden ons levend verslonden hebben*,

geeft hij niet slechts eene barbaarsche wreedheid te kennen, maar wijst hij ook op de ongelijkheid der macht. Hij beschrijft dus ten eerste het heftige van den aanval, en vervolgens hoe zwak hunne macht was om den aanval te weerstaan, aangezien zij niet eens wapens behoefden om bloed te vergieten, maar dat deze wreede dieren zonder slag of stoot deze weerlooze kudde gemakkelijk hebben kunnen verslinden.

4. *Dan zouden ons de wateren overloopen hebben.* Hij stelt de schrikkelijke, woeste aanval der vijanden voor onder een sierlijk beeld, daar hij hem vergelijkt bij eene overstrooming, die alles omverrukt en medesleept wat zij op haren weg ontmoet. En steeds blijft hij nog spreken in het karakter van iemand, die verbaasd en ontzet is van vrees. Hij noemt ze eerst *Wateren*, daarna *Stroom*, en in de derde plaats herhaalt hij: *De stoute*, *of gezwollen wateren.* Hij zegt: *Over ons*, *over onze ziel*, alsof hij door hun de zaak levendig voor oogen te stellen, hen wilde verschrikken. En voorzeker is deze heftige taal ook wel in staat eene levendige voorstelling te geven van de zaak, ten einde aan de geloovigen nog levendiger te doen beseffen uit welken diepen afgrond zij door de hand des Heeren opgetrokken zijn. Want hij alleen acht zich Gode verplicht voor zijne behoudenis, die erkent verloren te zijn geweest voor dat hij werd gered. Het bijwoord *Toen* is hier òf demonstratief, alsof hij de zaak met den vinger wilde aanwijzen, òf wel het moet genomen worden voor *Voormaals.* De eerste beteekenis is hier echter meer gepast.

6. Geloofd zij Jehovah, die ons in hunne tanden niet heeft overgegeven tot een' roof. 7. Onze ziel is ontkomen, als een vogel uit den strik der vogelvangers; de strik is gebroken, en wij zijn ontkomen. 8. Onze hulp is in den naam van Jehovah, die hemel en aarde gemaakt heeft.

6. *Geloofd zij Jehovah.* Thans vermaant hij de geloovigen om de genade Gods dankbaar te erkennen, en legt hun, als het ware, daarvoor de woorden in den mond. Ook toont hij door nog een ander beeld, dat het met hen gedaan zou zijn geweest, indien God hen niet had ondersteund, want hij zegt, dat zij op geene andere wijze verlost zijn geworden, dan wanneer

iemand aan een wreed roofdier de prooi uit de tanden rukt. Dezelfde strekking heeft ook het derde beeld, dat zij van alle kanten gevangen waren in de strikken en netten hunner vijanden, evenals de vogelkens in netten gevangen onder de hand van den vogelaar liggen, en toch bevrijd zijn geworden, gelijk als wanneer men de gevangen vogels vrij weg laat vliegen. Waar het op neerkomt is, dat Gods volk, zwak zijnde, verstoken van raad en ontbloot van kracht, niet slechts met wreede en schrikkelijke dieren had te kampen, maar dat zij ook verstrikt en gevangen waren door bedrog, zoodat zij van slechter conditie waren dan hunne vijanden, zoo wat betreft den verborgen raad als het openlijk geweld, dus door velerlei dood omgeven waren, waaruit men dus gemakkelijk kan afleiden, dat zij wonderbaarlijk bewaard zijn gebleven.

8. *Onze hulp is in den naam van Jehovah.* Thans strekt hij uit tot den voortdurenden toestand der Kerk, hetgeen de geloovigen reeds hadden ervaren. Want ik verklaar dit vers alzoo, dat hij niet slechts voor éene weldaad dankt, maar het uitspreekt dat de Kerk niet anders veilig en in goeden staat kan blijven, dan wanneer zij beschut wordt door de hand en bescherming Gods. Wat hij bedoelt is, de kinderen Gods op te wekken tot goede hope, opdat zij er niet aan twijfelen, dat hun leven onder de hoede Gods veilig is. En voorts moet men letten op de tegenstelling tusschen de hulpe Gods, en die middelen, waarin de wereld haar ijdel betrouwen vestigt, gelijk wij gezien hebben in Psalm 20 : 8: Dezen in wagens, en die in paarden; maar wij zullen den naam Gods aanroepen; opdat de geloovigen, ontledigd en gereinigd van alle valsche betrouwen, alleen van God hulp verwachten, en haar verkregen hebbende, alles, wat Satan en de wereld voor kwaad tegen hen beramen, kunnen minachten. En hoewel nu de naam Gods niets anders is dan God zelf, is hier toch iets bij op te merken; want daar Hij ons door zijn Woord zijne genade heeft geopenbaard, hebben wij gemakkelijk toegang tot Hem, zoodat wij Hem niet ver en langs groote omwegen hebben te zoeken. En het is ook niet zonder reden, dat hij wederom aan God den eerenaam geeft van Schepper. Want wij weten door wat onrust ons hart beroerd wordt, vóórdat wij de macht Gods verheven hebben tot de hoogte, die haar toekomt, opdat de wereld haar onderworpen zij en zij alleen boven allen en boven alles is. En dit kan niet geschieden tenzij dat dit bij ons vaststaat, dat alle dingen onderworpen zijn aan zijn' wil. Want Hij heeft door de schepping der wereld niet eens voor

goed zijne macht getoond, om haar daarna wederom in te houden, maar hij blijft haar steeds toonen door de wereld te besturen en te onderhouden. Overigens: hoewel allen volmondig erkennen dat God de Schepper is van hemel en aarde, zoodat zelfs de goddeloosten zich zouden schamen om Hem dezen eerenaam te onthouden, zoo geschiedt het toch, dat wij, zoodra er iets is dat ons verschrikt, van ongeloof overtuigd worden, omdat wij zijne hulp dan als niets achten.

PSALM 125.

INHOUD: Omdat de geloovigen in deze wereld vermengd zijnde met de goddeloozen, evenals alle anderen aan allerlei rampen schijnen blootgesteld, vergelijkt de Profeet hen bij Jeruzalem, om aan te toonen, dat zij door een onverwinbaar bolwerk zijn omgeven. En indien God soms toelaat dat zij door de kwaadwilligheid der boozen worden gekweld, zoo wekt hij hen op om goede hope te hebben. Opdat de geveinsden zich echter niet toeëigenen wat hier gezegd wordt, onderscheidt hij tusschen de ware en de valsche Israëlieten.

Een Lied der trappen. 1. Die op Jehovah vertrouwen.
zijn als de berg Zion, die niet zal wankelen, maar
blijft in eeuwigheid. 2. Gelijk er bergen zijn rondom
Jeruzalem, alzoo is Jehovah rondom zijn volk, van nu
aan tot in der eeuwigheid.

1. *Die op Jehovah vertrouwen.* Deze Psalm verschilt van den vorigen, want daarin werd gezegd dat de Kerk door God bewaard bleef zonder eenige menschelijke hulp, en hier leert de Heilige Geest, dat zij in de toekomst veilig bewaard zal blijven, omdat zij door de onverwinlijke kracht Gods beschut wordt. En als nu de Kerk voorgesteld wordt onder de ligging van de stad Jesuzalem, dan is het de bedoeling van den Profeet ieder geloovige op te wekken om de vaste overtuiging te hebben, dat het heil, hetwelk aan geheel het uitverkoren volk beloofd is, ook

hem toekomt; maar het zichtbaar beeld der Kerk voor oogen stellende, schikt hij zich naar de eenvoudigheid en onwetendheid van hen, die, weerhouden door de traagheid van hun vleesch, nog aan de aarde blijven hangen. Men moet hier dus in de eerste plaats opmerken, dat aan hen, die de verborgene bescherming Gods nog niet genoegzaam kunnen begrijpen door het geloof, *de bergen*, die Jeruzalem van alle kanten omringen, voorgehouden worden als een spiegel, opdat zij er geenszins aan twijfelen, dat de Kerk veilig is tegen alle gevaar, niet meer of minder, dan wanneer zij van alle kanten door gelijke muren en bolwerken was omgeven. Overigens is het nuttig te weten hetgeen ik reeds met een enkel woord heb gezegd, nl. dat God, telkenmale als Hij spreekt tot geheel zijn volk, zijne stem tevens tot ieder hunner in het bijzonder richt. Want de meeste beloften strekken zich uit tot geheel het lichaam der Kerk, daarom beschouwen velen ze als ver van hen verwijderd en durven zij ze zich niet toe te eigenen. Daarom moet men zich houden aan de orde, die hier voorgeschreven is, nl. dat iedereen op zich zelven toepast en voor zich zelven aanneemt hetgeen God belooft aan de Kerk in het algemeen. Maar het is niet zonder reden dat hij hier Jeruzalem voorstelt als een beeld der Kerk, omdat zich in deze stad het Heiligdom Gods en de Ark des Verbonds bevonden. Wat de woorden betreft, zij kunnen op tweeërlei wijze worden verklaard. Want sommigen houden het er voor dat het eerste werkwoord *Lo jimôth* — *Die niet zal wankelen*, betrekking heeft op Jeruzalem; en het laaste, *Jéshèb*, betrekking heeft op de geloovigen zelven, zoodat er eene verandering is van getal, hetgeen bij de Hebreën zeer gebruikelijk is. En voorzeker zou de zin ook zeer goed aldus gelezen kunnen worden: Gelijk als de berg Zion niet bewogen zal worden, zoo zullen zij, die op den Heere vertrouwen, eeuwig wonen, of eeuwiglijk stand houden; want het woord *wonen* wordt in die beteekenis genomen. Nu begrijpen wij, dat de Profeet wil zeggen: Ofschoon de wereld aan zoo vele en zoo plotselinge veranderingen onderhevig is, dat zij schier met elk oogenblik van gedaante verandert, en de geloovigen vermengd zijn met de anderen, en de toestand aan allen gemeen is, zoo blijft hun heil toch onder de onverwrikbare hoede Gods vast en onbewogen. Niet omdat zij in vrede en rust wonen, maar omdat hun heil te vergeefs aangerand wordt, zoo lang zij onder de hoede en bescherming Gods zijn, of ten minste, dat zij wel struikelen, maar nooit geheel vallen kunnen. Doch laat ons opmerken, dat door het Hebreeuwsche woord *Habôtechim*, hetwelk de beteekenis heeft van *Zij die hopen, of verwachten*, de standvastigheid des geloofs wordt

vereischt. Hij, die dus begeert door de hand Gods ondersteund te worden, moet er dan ook voortdurend op steunen, en wie vraagt om er door beschermd te worden, moet er geduldig onder blijven rusten. Want, als God het toelaat dat wij dikwijls her- en derwaarts heen gevoerd worden, of als kaf in den wind worden geworpen, dan is onze eigene onstandvastigheid hier de oorzaak van, daar wij liever in de lucht dwarrelen, dan ons hart vast te stellen op de rots zijner hulpe. Het beeld, dat in het tweede vers gebruikt wordt, is duidelijk genoeg, nl. dat gelijk de bergketen rondom Jeruzalem als eene soort van muur vormt, zoo omringt God door zijne kracht de geloovigen, zoodat alles wat hen zou kunnen schaden, er door afgeweerd wordt. Zulke spreekwijzen ontmoeten wij meermalen: dat God als een muur of borstwering zal zijn voor zijn volk; maar David — of wie anders de auteur is van dezen Psalm — gaat nog verder, en toont ons de verborgene hoede Gods onder het beeld van bergen, opdat voor zwakken en onwetenden, die door hunne eigene stompzinnigheid nog aan de aarde gekluisterd blijven, de aanschouwing der bergen eene hulpe zij om hun geest opwaarts te heffen.

3. Want de schepter der goddeloozen zal niet rusten op het lot der rechtvaardigen; opdat de rechtvaardigen hunne handen niet uitstrekken tot onrecht. 4. Jehovah! doe den goeden wel, en dengenen, die oprecht zijn in hunne harten. 5. Maar die zich neigen tot hunne kromme wegen, die zal Jehovah weg doen gaan met de werkers der ongerechtigheid; maar vrede zal over Israël zijn.

3. *Want de schepter der goddeloozen*, enz. Dit is als eene verbetering van de vorige zinsnede. Hij had gezegd, dat de hand Gods naar alle zijden is uitgestrekt om zijne Kerk te bewaren; maar omdat wij de beloften Gods gaarne naar ons eigen genoegen uitleggen, en zelfs zoo ver gaan van te wanen, dat wij voor alle leed en moeite bewaard zullen blijven, worden wij er hier op gewezen, dat de bescherming Gods niet verhindert, dat wij soms een kruis hebben te dragen en beproefd worden; en dat daarom de geloovigen zich hier op aarde geen gemakkelijk en gerust leven moeten voorstellen, aangezien het hun genoeg

moet wezen dat de hulpe Gods hun in den nood nimmer zal worden onthouden. Want, hoewel de hemelsche Vader hen teederlijk lief heeft, wil Hij echter dat zij door het kruis zullen opwaken, opdat zij zich niet al te zeer zullen vertroetelen met hetgeen behaaglijk is aan het vleesch. Daarom zullen wij, als wij deze leer omhelzen, ook al is het dat wij door de tyrannie der boozen worden verdrukt, toch geduldig verbeiden totdat God hun' schepter verbreekt, of hem aan hunne handen ontrukt. Het is — ik erken het — eene harde beproeving, te zien hoe de smaders van God hunne wreedheid uitoefenen op het erfdeel des Heeren, te zien hoe de geloovigen vertrapt liggen onder hunne voeten; omdat de Heere echter — en niet zonder goede en rechtvaardige reden — de zijnen wil verootmoedigen, moet dit hun tot troost verstrekken. De reden wordt er bijgevoegd; opdat de rechtvaardigen *bezwijkende onder de verzoeking, niet zouden zondigen*; hetgeen zeer zorgvuldig opgemerkt moet worden. Want, hieruit leeren wij, dat God onze rampen en tegenspoeden matigt, omdat Hij ons in onze zwakheid wil sparen. Al is het dan ook dat er niet zooveel kracht en standvastigheid in ons is om ook maar een enkel oogenblik in onzen plicht te volharden, zoo moet deze gedachte ons toch steeds bijblijven, dat God er zorg voor zal dragen dat wij, ternedergedrukt zijnde door rampen, zijn' dienst toch niet verlaten. Voorzeker, indien Hij ons ons geheele leven lang zonder ophouden beproeving op beproeving zou toezenden, zoo zou het kruis ons toch nuttig wezen, want wij zien hoe ontembaar de weerstrevendheid is van ons vleesch, met hoeveel woede het zich steeds wederom vertoont, en hoe het zelfs in opstand komt tegen de beproevingen, door welke het tot gehoorzaamheid gebracht behoorde te worden Daarom is deze waarschuwing des te meer noodzakelijk, dat God te rechter tijd onze verzoekingen matigt, omdat Hij weet, dat wij te zwak zijn om ze te weerstaan. En de Profeet zegt ook, dat niet slechts de zwakken gevaar loopen van te bezwijken, maar dat ook de rechtvaardigen, die God in waarheid en van harte dienen en zich toeleggen om een heilig leven te leiden, onder den last zouden kunnen neerzinken. Hoe dus ook de vreeze Gods in ons hart leve, zoo laten wij er ons toch wel van bewust zijn, dat wij geene kracht hebben om ten einde toe te volharden, indien de Heere onze zwakheid niet in aanmerking nam. Indien de Heilige Geest dit nu zegt van de beste en geoefendste strijders, hoe zal het dan den nieuwelingen vergaan, die nog niet geoefend zijn ten strijde? Er moet ook gelet worden op die wijze van spreken: *Dat zij hunne handen niet uitstrekken*, waardoor

hij leert, dat de aanvallen der verzoeking zóó heftig zijn, dat de handen der rechtvaardigen, die te voren als gebonden waren, en wier bewegingen geleid en geregeld waren naar den wille Gods, nu als losgemaakt zijn om zich zonder bedwang of terughouding tot het gebed te begeven.

4. *Jehovah, doe den goeden wel.* Ofschoon de Profeet aan alle geloovigen de vaste belofte geeft van de tijdige hulpe Gods, begeeft hij zich nu toch tot het gebed, en dat wel niet zonder reden; want, hoe het geloof ons ook ondersteune, toch zal, omdat ons vleesch intusschen wankelt, bij het geloof het gebed moeten gevoegd worden, om ons hart te versterken. Volgen wij dus dezen regel van den Profeet, die alle geloovigen vermaand hebbende tot standvastigheid, hun tevens leert om niet met over elkander geslagen armen te blijven zitten en in te slapen, maar tot God te gaan en Hem door gebed en smeeking te vragen hetgeen zijn Woord hun gebiedt te hopen en te verwachten. En voorzeker, daar in de duisternis der beproeving Gods hulp niet gezien wordt, maar het veeleer schijnt, alsof er bij God geen onderscheid is tusschen de rechtvaardigen en de goddeloozen, zal het ons goed en nuttig zijn van dit middel gebruik te maken. En voorts, hij bidt niet eenvoudig dat God zachtkens zal handelen met de goeden, maar hij omschrijft de goedheid, door te zeggen dat zij voortkomt uit eene oprechte neiging des harten. Want het zou niet genoeg zijn dat de kinderen Gods zich onthouden van alle booze handelingen, indien de innerlijke oprechtheid des harten hier niet aan beantwoordt, of liever, indien zij niet geheel het leven beheerscht.

5. *Maar die zich neigen tot hunne kromme wegen.* Omdat het deelwoord *Hamattim* in de vervoeging *Hiphil* staat, zou het naar de regelen der spraakkunst eigenlijk in bedrijvenden zin vertaald moeten worden. Omdat echter de werkwoorden in deze vervoeging dikwijls onzijdig genomen worden, is de overzetting, die ik gevolgd heb, aannemelijk. Daar evenwel de actieve beteekenis niet minder juist en gepast is, moet de keus hierin vrij blijven. De zin is, dat God de boosheid niet altijd voorbij zal zien van hen, die roemen op eene onoprechte belijdenis, zich aan hunne lusten en begeerlijkheden overgeven en de eenvoudigen verderven door hen tot eene zelfde uitspatting der zonde mede te sleepen. Want ik twijfel niet of hij spreekt hier van de geveinsden, die door de tijdelijke straffeloosheid zoozeer verhard worden, dat zij het wagen plaats te nemen onder de

heiligen, omdat God hen verdraagt en spaart. Wij zien, dat niet slechts de goeden in deze wereld vermengd zijn met de boozen, maar dat ook op den dorschvloer Gods de tarwe onder het kaf verborgen ligt. In dezen twijfelachtigen en verwarden toestand gaan de boozen zich trotschelijk verheffen, alsof zij de beste dienstknechten Gods waren. Daarom moeten wij God bidden, dat Hij hen aan het licht zal brengen, en dat Hij hen met de werkers der ongerechtigheid heenwerpe tot de straf, die zij hebben verdiend. Hieruit volgt de *vrede*, die hij wenscht *over Israël.* En hij spreekt hier niet slechts van het vleeschelijk zaad Abrahams, veeleer wenscht hij dat de Kerke Gods gezuiverd worde van de geveinsden, die er eene plaats in innemen, totdat God zijne hand opheft om te oordeelen. Daarom heb ik gezegd dat de vrede der Kerk hieruit voortkomt, dat God door eene rechtvaardige wrake te oefenen over de valsche Israëlieten, die hare ingewanden verscheuren, de oprechten van hart bijeen vergadert, en door zijn' zegen openlijk blijk geeft van zijne vaderlijke gunst en liefde voor hen.

PSALM 126.

INHOUD: Deze Psalm bestaat uit drie deelen. In het eerste vermaant de Profeet de geloovigen, die uit de gevangenschap waren wedergekeerd, tot dankbaarheid, en verheerlijkt hij grootelijks de genade hunner bevrijding, opdat zij voor zeker zouden weten dat zij door de macht Gods, en niet zoo maar bij geval, of door de goedheid van menschen, naar hun land teruggebracht zijn. In het tweede wordt er de bede bijgevoegd, dat God het werk, dat Hij heeft begonnen, zal voleindigen. Eindelijk, hoewel hunne volledige wederherstelling nog niet zichtbaar is voor hunne oogen, verlicht hij het verdrietige van het langdurige uitstel. En voorts verklaart hij, dat hoewel het zaad besproeid is met tranen, er een liefelijke en blijde oogst uit zal voortkomen.

Een Lied der trappen. 1. Als Jehovah de gevangenen Zions wederbracht, waren wij gelijk degenen, die droomen. 2. Nu zal onze mond vervuld worden van lachen, en onze tong met blijdschap; nu zal men zeggen onder

de Heidenen, Jehovah heeft heerlijk en groot met dezen gedaan. 3. Jehovah heeft groote dingen bij ons gedaan, waarover wij verblijd zijn geweest.

1. *Als Jehovah de gevangenen Zions wederbracht.* De verklaring van sommige Schriftuitleggers dat dit eene Profetie is van toekomstige gebeurtenissen, is stroef en gewrongen. Ik voor mij twijfel niet dat de Psalm gedicht werd na den terugkeer des volks; daarom heb ik het werkwoord *Beshoeb* in den verleden tijd genomen. Wie nu ook uit de Levieten, of uit de Profeten, de auteur moge zijn, hij zegt dat de wijze, waarop de bevrijding plaats heeft gehad, te wonderbaar was, om aan het Toeval te worden toegeschreven, opdat de geloovigen hieruit leeren, dat de Profetie van Jeremia vervuld is, die zeventig jaren als den duur der gevangenschap had aangewezen (Jeremia 25:12; 29:10). En door het woord *droomen*, dat iets ongeloofelijks te kennen geeft, wijst hij er op, dat hier geene plaats is voor ondankbaarheid. Want, als God met gewone middelen werkt, zijn de menschen in hunne verkeerde neiging gewoon allerlei oorzaken te verzinnen, waardoor de genade Gods verduisterd wordt. Dewijl nu in den terugkeer des volks een zoo groot wonder openbaar werd, dat alle de gedachten der menschen er als voor wegzonken, worden wij er door gedrongen het volheerlijke werk Gods er in te erkennen. Dat is de reden waarom hij de bevrijding des volks vergelijkt bij een' droom; alsof hij zeide: Het is er voorzeker zóó verre vandaan, dat eens menschen verstand deze onvergelijkelijke weldaad Gods zou kunnen begrijpen, dat wij zelfs bij de gedachte er aan wegzinken van verbazing en bewondering, alsof het een droom, en geene werkelijkheid was. Welk een snoodheid dus om er den Werker niet van te erkennen! Overigens is het de bedoeling niet van den Profeet te zeggen, dat de geloovigen zóó stompzinnig en verdwaasd waren om niet te beseffen, dat zij door de hand Gods waren verlost, maar alleen dat zij verbaasd waren, en naar het gevoel van hun vleesch gansch overstelpt, zoodat zij onder elkander sprekende over deze verlossing alsof het iets gewoons ware, de macht Gods niet genoeg naar waarde zouden schatten. Men zou ook het woord *Shibath* kunnen overzetten door Terugbrenging, gelijk sommigen ook doen, en dan zou de analogie ook juister zijn. Omdat dit echter weinig verschil oplevert voor de beteekenis, is het genoeg om den lezer als in het voorbijgaan hierop opmerkzaam te maken.

2. *Nu zal onze mond vervuld worden van 'lachen.* Men is gewoon het bijwoord *Az* schier altijd door *Toen* te vertalen; omdat echter de werkwoorden in den toekomenden tijd staan, kunnen zij, naar mijn gevoelen, zeer goed aldus overgebracht worden: *Nu zal vervuld worden*, en *Nu zullen zij zeggen.* Evenwel, als wij het gevoelen aannemen van sommige Hebreeuwsche geleerden, dat de kracht van dit rededeel de toekomende tijd in den verleden tijd verkeert, dan zal de zin goed vloeien. Hoe dit zij: de bedoeling van den Profeet is niet duister, want hij wil dat het volk zich zoo zeer zal verblijden in zijn' terugkeer, dat zij de genade Gods niet in vergetelheid begraven. Daarom beschrijft hij hier geene gewone blijdschap, maar eene die hun hart zóó doet overvloeien, dat zij er door stem en gebaren op buitengewone wijze uiting aan moeten geven. Intusschen wijst hij er hen ook op, dat het eene vreugde is, waarin de kinderen Gods kunnen rusten, dat hun de terugkeer naar hun land gewaarborgd is. Want, gelijk er niets ellendiger is dan in ballingschap te moeten leven, waar zij als afgesneden waren van het erfdeel, dat God hun had beloofd, zoo is er ook niets begeerenswaardiger dan in het bezit er van weder hersteld te worden. Dewijl dus hun terugkeer naar hun land een getuigenis was van de vernieuwde aanneming Gods, is het niet te verwonderen, dat de Profeet zegt, dat hun mond vervuld is geweest van lachen, en hunne tong met blijdschap. Zoo betaamt het ook ons eene gelijke blijdschap te gevoelen, als God zijne Kerk bijeenvergadert, daar wij voorzeker al te hard van hart zijn, indien de treurige verwoesting der Kerk, geene smart en tranen bij ons opwekt. Daarna gaat de Profeet verder, zeggende, dat dit wonder zelfs door de blinden opgemerkt is geworden. Want wij weten, dat de Heidenen te dier tijd in duisternis omgedoold zijn als blinden, omdat geen sprankje van de kennis Gods onder hen gloorde; en toch is de kracht en macht Gods zoo blijkbaar voor hunne oogen geopenbaard, dat zij genoodzaakt waren volmondig te erkennen, *dat God heerlijk en groot met zijn volk gedaan heeft.* Daarom zou de onverschilligheid der Joden zooveel te schandelijker zijn geweest, indien zij niet uit volle borst de genade Gods hadden bezongen en verheerlijkt, die zelfs onder de ongeloovigen zoo groot en schitterend een lof had verkregen. Men moet ook letten op de uitdrukking, die met kracht en nadruk te kennen geeft, dat de heerlijke macht Gods in deze verlossing door de Heidenen erkend is geworden. Onmiddelijk daarna herhaalt hij dezelfde zaak in zijn eigen persoon en in de Kerk, alsof hij zeide: Zoo laat ten minste eene zelfde

belijdenis uit onzen mond gehoord worden, die God aan dien der ongeloovigen ontwrongen heeft. Als hij er bijvoegt, *dat zij verblijd zijn geweest*, ligt daar eene tegenstelling in opgesloten tusschen de nieuwe blijdschap en de aanhoudende droefheid, die zij gedurende hunne ballingschap hadden gevoeld. En hij verklaart uitdrukkelijk, dat de vreugde hun wedergeschonken was, opdat de geloovigen des te meer zouden beseffen hoe treurig hun vroegere toestand is geweest.

4. O Jehovah! wend onze gevangenis gelijk waterstroomen in het Zuiden. 5. Die met tranen zaaien zullen met vreugde maaien. 6. Gaande, zal hij gaan en weenen, den prijs dragende van het zaad; komende zal hij komen met gejuich, dragende zijne schoven.

4. *O Jehovah, wend onze gevangenis!* Gelijk ik gezegd heb, bevat het tweede gedeelte een gebed, dat God het overblijfsel der gevangenen bijeen zal verzamelen. En de Heilige Geest heeft dezen vorm van gebed ingegeven aan de Joden, die reeds weder in het bezit waren van hun land, opdat zij hunne arme, min bevoorrechte broederen niet zouden vergeten. Want, hoewel aan al het volk de vrijheid was gegeven om terug te keeren, weten wij toch dat het getal dergenen, die van deze vrijheid gebruik hebben gemaakt, klein was, in vergelijking met de groote menigte, die achterbleven. Want sommigen zijn weerhouden door vrees, anderen uit traagheid en gebrek aan geestkracht in het gezicht der dreigende gevaren, die zij niet dachten te kunnen ontgaan; en zoo bleven zij liever rondwentelen in hunne onreinheid, dan eene reize te ondernemen, waaraan zoo vele moeielijkheden en gevaren waren verbonden. Het is ook waarschijnlijk dat velen van hen de voorkeur gaven aan de rust en de gemakken van het tegenwoordige leven boven hun eeuwig heil. Hetgeen Jesaja voorspeld had is voorzeker in vervulling gegaan, te weten: dat al was ook het volk zoo talrijk als het zand aan den oever der zee, zoo zal toch slechts het overblijfsel verlost worden. (Jes. 10 : 22). Aangezien dus velen de weldaad, die hun was aangeboden, openlijk verwierpen, en de vrijheid, die zij door het welbehagen des Konings hadden verkregen, met vele moeielijkheden en hinderpalen gepaard ging, zoodat slechts weinigen van de betergezinden en de kloekmoedigsten, nauwelijks den voet

durfden bewegen, is het niet te verwonderen dat de Profeet der Kerke nogmaals beveelt gebeden tot God op te zenden voor hun' terugkeer. Daarbij moet men ook letten op den toestand van hen, die teruggekeerd waren. Want het land was in bezit genomen door vreemdelingen, die hunne gezworen vijanden waren, zoodat zij in hun eigen land niet minder gevangenen waren dan in Babylon. Daarom was het in tweeërlei opzicht noodzakelijk, dat de Kerk vurige gebeden opzond tot God om de verstrooiden bijeen te vergaderen, te weten, dat Hij moed gaf aan de vreesachtigen, de slapenden zou wakker schudden, en de verdwaasden aan hunne genietingen en hunne weelde zou ontrukken, in één woord, dat Hij aan allen de hand zou reiken om hen te leiden en te besturen; en vervolgens, dat Hij rust en vrijheid zou geven aan het volk, dat reeds wedergekeerd was. Velen denken dat dit de zin is van het beeld, dat er bijgevoegd is: Dat dit hun even aangenaam en liefelijk zou wezen, als wanneer water door de woestijn stroomt. En wij weten hoe zwaar en moeielijk het is om door eene heete zandwoestijn te reizen. Het Zuiden wordt genomen voor de woestijn, omdat de Zuidelijke landstreek naar den kant van Judea woest en schier onbewoonbaar is. Het komt mij echter juister voor te zeggen dat de genade Gods hier door den Profeet wordt verheerlijkt en verhoogd; door haar te vergelijken bij een wonder, alsof hij zeide: Hoe moeielijk het ook zij het verstrooide overblijfsel tot één lichaam te doen worden, zoo is dit voor de macht en het welbehagen Gods, als wanneer Hij waterstroomen doet vloeien door eene dorre woestijn. Intusschen zinspeelt hij ook op het midden van hunne reize gelijk men kan opmaken uit de ligging dezer landstreken. Aldus zou men aan deze woorden niets moeten toevoegen, zoodat zij dan eenvoudig beteekenen: Gelijk eene rivier door eene dorre en onvruchtbare landstreek vloeit. En voorzeker: aan het volk, dat als in een' diepen afgrond neergestort was, een' weg te openen, dat is, gelijk als levende wateren door de woestijn te doen vloeien.

5. *Die met tranen zaaien.* Naar mijn oordeel moet deze zin niet minder uitgestrekt worden tot de toekomst dan verstaan worden van het verleden. De wegvoering der Joden naar Babel was hun als een zaaitijd; want God had door den Profeet Jeremia hun hart opgeheven tot de hope van den oogst; maar het was niet zonder groote droefheid en kwelling, dat zij in zoo verre ballingschap werden gezonden. Het was dus evenals in tijden van hongersnood de arme landbouwer, die reeds den prikkel

gevoelt van den honger, genoodzaakt is zijne gewone spijze in te krimpen, ten einde te voorzien voor het volgende jaar. Hoe hard en moeielijk dit nu ook is, toch wordt hij door de hoop op den oogst opgewekt om te zaaien. Toen de Joden dus in ballingschap gingen, zijn zij voorzeker niet minder treurig geweest dan hij, die in den tijd van onvruchtbaarheid het kostbare zaad uitstrooit in de aarde; doch dat een blijde oogst gevolgd is, toen zij verlost werden, want de Heere heeft hun als met een zeer overvloedigen oogst groote blijdschap geschonken. Nu komt het mij voor dat de Profeet de geloovigen tevens vermaant tot geduld en lijdzaamheid in de toekomst, want de herstelling der Kerk was nog niet volbracht, veeleer blijkt het duidelijk om twee redenen, die ik boven reeds heb aangeduid, dat het toen nog slechts de zaaitijd was. Want hoewel het edict des Konings al de Joden uitnoodigde om terug te keeren, zoo zijn van de velen toch slechts weinigen, en dat in kleine troepjes of gezelschappen, langzaam en zeer schroomvallig wedergekeerd. Daarna zijn zij door hunne naburen met vijandige hardheid ontvangen, en werd hun zoo veel leed en overlast door dezen aangedaan, dat hunne vorige slavernij hun draaglijk scheen. Hieruit leeren wij, dat zij nog veel hadden te lijden, omdat de tijd des oogstes nog niet daar was. Daarom vermaant hij hen voortdurend om kloekmoedig te arbeiden, onder de onophoudelijke moeielijkheden en beletselen steeds voorwaarts te gaan zonder den moed te verliezen, totdat eindelijk voorspoed en welslagen hun deel zou zijn. Wat de woorden betreft, sommigen vertalen het Hebreeuwsche Woord *Méshech* door *Prijs*, anderen door *Mand*, of zaadkorf. Deze laatste overzetting houdt geen steek. Zij, die het door *Prijs* vertalen, voeren de plaats aan uit Job (hoofdst. 28 : 18). De prijs der wijsheid is beter dan alle paarlen. Aangezien echter het werkwoord *Mashach*, waarvan het naamwoord is afgeleid, *Uitstrekken*, of verlengen, beteekent, kan het wezen dat het woord zoowel hier als in die andere plaats zeer goed in den eigenlijken zin genomen kan worden. Want het schijnt dat de Profeet aan die plaats de verborgene wijsheid looft, veeleer dan vernuft of schranderheid, en zoo zal men dan zeggen, dat de uitgestrektheid der wijsheid, d. i het voortdurende vasthouden er aan, van wege hare diepe wortelen, beter is dan paarlen. Evenzoo heeft hier de verlenging van het zaad betrekking op de landbouwers, en wel zoo, dat zij, als zij zaaien, hun leven uitstrekken of verlengen. Wil men echter liever het woord *Prijs* behouden, dan zal de zin wezen, dat, wanneer er een weinig koren is, men het zaad met tranen in de aarde strooit, omdat

het zoo kostbaar en duur is. Nu heeft deze leer nog eene wijdere strekking. Wij weten dat aan eene andere plaats ons leven bij zaad wordt vergeleken; en nu zal het dikwijls gebeuren dat met tranen gezaaid moet worden; opdat nu onze moed door geene treurigheid ter nedergeslagen wordt, moeten wij ons hart opheflen door de hope op den oogst. Voorts moeten wij ons herinneren, dat niet alle Joden, die naar Babylon werden gevoerd, gezaaid hebben, want er waren velen, die zich verhard hadden tegen God en tegen de Profeten, en daar zij op geene bedreigingen hadden acht geslagen, zijn zij ook verstoken gebleven van de hope op terugkeer. Diegenen dus, welke door zoodanige wanhoop waren aangegrepen, zijn omgekomen in hunne ellende; maar zij, die ondersteund werden door Gods belofte, bleven in hun hart de hoop koesteren op den oogst, hoewel zij het waagden om in een' tijd van groote schaarschte hun zaad in de aarde uit te strooien. Opdat dan ook onze tegenwoordige droefheid door blijdschap gevolgd worde, zoo laat ons leeren onzen blik gericht te houden op de Verlossing, die God heeft beloofd. Aldus zullen wij ervaren, dat deze Profetie aan alle geloovigen toekomt, nl. dat God niet slechts de tranen van hunne oogen zal afwisschen, maar ook hun hart met eene onwaardeerbare blijdschap zal vervullen.

PSALM 127.

INHOUD: Hij toont aan dat zoowel de burgerlijke als huiselijke toestand der wereld niet door de bekwaamheid, vlijt of voorzorg der menschen, maar alleen door den zegen Gods in wezen wordt gehouden; en dat de voortplanting van het menschelijk geslacht eene bijzondere weldaad Gods is.

Een Lied der trappen van Salomo. 1. Zoo Jehovah
het huis niet bouwt, te vergeefs arbeiden deszelfs bouw-
lieden daaraan; zoo Jehovah de stad niet bewaart, te
vergeefs waakt de wachter. 2. Het is te vergeefs,
dat gijlieden vroeg opstaat, laat opblijft, eet brood

der smarten; het is alzoo, dat Hij zijn' beminden slaap geeft.

1. *Zoo Jehovah het huis niet bouwt.* Er is geene enkele reden waarom de Joden ontkennen, dat deze Psalm door Salomo gedicht is. Zij denken, dat de letter Lamed de beteekenis heeft van *Ten behoeve van Salomo*, hoewel het gewone gebruik hiermede in strijd is, want overal elders wordt door dit opschrift de auteur aangeduid. Daarom hebben zij gansch ongepast een nieuw verzinsel uitgedacht, aangezien het gansch natuurlijk is, dat Salomo, die in staatszaken ervaren was, in den geest der wijsheid handelt over dingen, die hem goed bekend waren. En nu verklaart hij dat de wereld, alsmede het leven der menschen, door God bestuurd worden, en wel om twee redenen. Ten eerste, omdat, wanneer aan de menschen iets goeds wedervaart, hunne ondankbaarheid terstond openbaar wordt, doordat zij het aan zich zelven toeschrijven, zoodat God beroofd wordt van de eer, die Hem toekomt. Om nu deze booze neiging tegen te gaan, zegt Salomo, dat ons geen goed wedervaart dan door den zegen Gods op onze werkzaamheden. In de tweede plaats was het zijne bedoeling het dwaze betrouwen neder te werpen van de menschen, die, God vergetende, alles in eigen kracht en wijsheid durven ondernemen. Hun dus ontrukkende hetgeen zij willekeurig aan zichzelven toeschrijven, vermaant hij hen tot ootmoed en wekt hen op om God aan te roepen. Intusschen verwerpt hij toch geenszins den arbeid of de ondernemingen der menschen, want het is eene prijzenswaardige deugd, om waardiglijk te volbrengen hetgeen onze roeping of ambt is, want de Heere wil niet, dat wij als blokken hout zijn, of dat wij met de armen over elkander zitten zonder iets uit te richten, maar dat wij al de gaven en bekwaamheden gebruiken, die Hij ons gegeven heeft. Wel is het waar dat de meeste arbeid voortvloeit uit den vloek Gods, maar al zouden wij ook nog in de onschuld van onzen oorspronkelijken staat verkeeren, dan zou God toch willen, dat wij arbeiden, gelijk wij zien, dat Adam in den hof geplaatst was om hem te bebouwen. Daarom veroordeelt Salomo de naarstigheid niet, die God goedkeurt, evenmin als den arbeid, dien de menschen gewillig op zich nemen naar het gebod Gods, en die Hem dus een welgevallig offer is; maar opdat zij, verblind zijnde door hoogmoed, zichzelven niet toeëigenen wat alleen aan God toekomt, wijst hij hen er op, dat het hun tot niets nut is zoo zij zich veel moeite geven, indien

God hun' arbeid niet zegent. Door het *Huis* verstaat hij niet slechts een gebouw van hout en steen, maar geheel de huiselijke orde, gelijk hij een weinig daarna met het woord *Stad* niet slechts de gebouwen of de omheining der muren en wallen bedoelt, maar ook geheel den staat. Evenzoo is er ook een Synecdoche in de woorden *Bouwlieden* en *Wachter*, want hij verklaart in het algemeen, dat alle arbeid, overleg en vlijt, die de menschen aanwenden om een gezin te onderhouden, of eene stad te bewaren, ijdel zijn, indien de Heere van den hemel geen goeden uitslag voor dat alles gebiedt. Nu moet men zich herinneren wat ik vroeger reeds met een enkel woord heb gezegd, nl. dat de menschen over het algemeen door zoo buitensporigen hoogmoed bevangen zijn, dat zij God gering achten en hunne eigene bekwaamheid hemelhoog verheffen, en dat er daarom niets beters is dan hen op hunne plaats te zetten, opdat zij gevoelen, dat al hun streven op niets zal uitloopen, tenzij de Heere door zijne genade het voorspoedig maakt. Als de Philosophen over den staat redeneeren, weten zij voorzeker alles bijeen te verzamelen wat hun daarbij te pas komt. Met groote schranderhid wijzen zij de oorzaken aan om een' staat op te richten en uit te breiden, evenals zij ook de gebreken aanduiden waardoor een welgeordende staat gewoonlijk te gronde gericht wordt. In één woord, zij redeneeren met groote bekwaamheid over al hetgeen hieromtrent geweten moet worden. Het voornaamste punt vergeten zij echter, en wel dit, dat de menschen niets doen kunnen, hoe voortreffelijk zij ook zijn in wijsheid en deugd, en niets van hetgeen zij ondernemen, wezenlijk tot stand kunnen brengen, indien God hun zijne hand niet reikt, of liever hen als zijne werktuigen gebruikt. Wie van de Philosophen heeft ooit erkend, dat de staatsman niets anders is dan een orgaan, dat door de hand Gods wordt bestuurd? Veeleer hebben zij de voornaamste oorzaak van een' gelukkigen staat in de kracht des menschen gelegd. Dewijl dan de sterfelijke mensch in zijn' heiligschennenden hoogmoed zich onderstaat steden te bouwen en den staat der geheele wereld te regelen, is het terecht dat de Heilige Geest dien waanzin bestraft. Laten wij ons dus, een ieder naar de mate zijner gave en bekwaamheid en naar den plicht, dien zijn ambt hem oplegt, beijveren om voor iedere gelukkige gebeurtenis aan God alleen den lof toe te kennen. Want ook het verdeelen hiervan, dat velen er op hebben gevonden, is goddeloos: dat hij, die zich kloekmoedig heeft gedragen, de helft van den lof hiervoor aan God zal toekennen, en de andere helft voor zich zal behouden, want alleen de zegen

Gods moet heerschen en in zijne volle kracht blijven. Indien onze aardsche toestand alleen van het welbehagen Gods afhangt, met welke vleugelen zullen wij dan naar den hemel vliegen? Indien men een huis in orde brengt, of zich eene zekere manier van leven kiest, ja zelfs, indien men wetten uitvaardigt en recht spreekt, dan is dit alles toch niets anders dan een kruipen op de aarde, en toch verklaart de Heilige Geest dat onze pogingen en ons streven ook te dien opzichte ijdel en waardeloos zijn. Daarom is de dwaasheid van hen nog zoo veel te minder verdraaglijk, die door hunne eigene kracht tot den hemel zoeken te komen. En voorts kunnen wij uit deze leerstelling afleiden, dat het niet te verwonderen is, dat heden ten dage de dingen zoo verward en beroerd zijn in deze wereld, dat in de steden de gerechtigheid verjaagd wordt, dat man en vrouw elkander beschuldigen en ouders zich beklagen over hunne kinderen, in één woord, dat allen ontevreden zijn met hun' toestand. Want waar zal hij gevonden worden, die zich in zijne roeping tot God wendt, en zich niet veeleer hoovaardiglijk tegen Hem verheft? Het is dus rechtvaardig dat God dit droeve loon uitreikt aan de ondankbare menschen, als Hij van zijne eer wordt beroofd. Indien allen zich ootmoedig aan de voorzienigheid Gods onderwierpen, dan zou de zegen, dien Salomo hier prijst, ongetwijfeld in ieder deel van ons leven gezien worden, zoowel in het openbaar als in den huiselijken kring. Het Hebreeuwsche werkwoord *Amal*, dat wij vertaald hebben door arbeiden, beteekent niet slechts zich met iets bezig houden, maar er zich op afsloven. Ik heb gezegd dat met *Wachters* niet alleen diegenen bedoeld worden, die de wacht houden, maar ook de rechters en magistraten. Indien er in hen eenige waakzaamheid is, dan is dit eene hemelsche gave. Maar er is nog eene andere waakzaamheid noodig, de waakzaamheid Gods, want indien Hij van den hemel niet waakt, dan zal geenerlei voorzorg der menschen volstaan om hen tegen gevaren te behoeden.

2 *Het is te vergeefs dat gijlieden vroeg opstaat.* Salomo verklaart nu nog meer ten volle, dat de menschen zich te vergeefs afsloven, zich doen vermageren door zich voedsel te onthouden teneinde zich rijkdommen te verwerven, want ook dit is alleen eene weldaad Gods. En om hen nog krachtiger te treffen, wendt hij zich hier tot iedereen in het bijzonder. Het is te vergeefs, zegt hij, dat gij vroeg opstaat. Nu noemt hij twee middelen, die zeer in aanzien zijn om rijkdom te verwerven. Want het is geen wonder dat diegenen zeer spoedig schatten vergaderen,

die dag en nacht besteden aan hun' arbeid, en er op bekrompene manier van leven. Maar Salomo verklaart dat men door zulk een sober leven niets zal winnen, evenmin als door vlijt en arbeidzaamheid. Niet dat hij het afkeurt om sober en matig te zijn, en vroeg op te staan om zich aan den arbeid te begeven; maar ten einde ons op te wekken tot gebed en het aanroepen van God, alsmede om dankbaarheid bij ons aan te prijzen, brengt hij de dingen, die de vrije genade Gods verduisteren, tot niets. Dan eerst zullen wij dus op de rechte wijze beginnen, als onze hoop alleen op God is gevestigd, en dan zullen ook de dingen naar wensch gaan. Doch indien zich iemand veel moeite geeft, maar God niet medereken t, zal hij zich in zijne roekelooze vaart ten verderve spoeden. Het is dus volstrekt de bedoeling niet van den Profeet om de menschen tot niets doen te bewegen, zoodat zij hun leven lang nergens hunne gedachten aan geven, maar inslapen en zich aan traagheid overgeven; maar dit bindt hij hun op het harte, dat zij, ijverig arbeidende aan hetgeen God hun op de handen heeft gezet, toch altijd beginnen met gebed en met het aanroepen van zijn' naam, Hem hun' arbeid aanbiedende, opdat Hij het zegene. *Het brood der smarte* kan op tweeërlei wijze verklaard worden: of een zoodanig brood dat door zwaren en moeizamen arbeid verkregen is, òf wel een brood, dat men nuttigt met verdriet, gelijk wij zien dat gierige en vasthoudende menschen nauwelijks een stuk brood eten, of zij zouden het zich wel weer uit den mond willen rukken. Maar het is van weinig belang welke van die twee beteekenissen men kiest; want er wordt ons eenvoudig geleerd, dat het den menschen geen voordeel oplevert gierig te zijn, en zich het brood dat zij eten niet te gunnen. *Het is alzoo dat Hij geeft.* Dat beteekent, dat de zegen Gods, waarvan hij gesproken heeft, in waarheid in zijne kinderen en dienstknechten gezien wordt. Want het is niet genoeg de leer aan te nemen, dat alles wat de menschen pogen te doen nutteloos is, indien er niet de belofte wordt bijgevoegd, zoodat zij door eene welverzekerde hoop hun' plicht blijmoedig volbrengen. Nu kan men lezen: *Hij zal zijnen beminden slaap geven*, of: *Hij zal* de dingen, die de ongeloovigen door hunne eigene kracht en inspanning zoeken te verkrijgen, *in den slaap geven.* Het woordeke *Alzoo* moet vastheid en welverzekerdheid aanduiden, omdat Salomo, om te beter te overtuigen van hetgeen ongelooflijk en fabelachtig schijnt, nl. dat God aan de geloovigen spijze geeft, zonder dat zij er veel zorg of moeite om hebben, de zaak als het ware met den vinger aanwijst. Want hij spreekt alsof God door de teedere

zorge, die Hij over hen heeft, aan de traagheid zijner dienstknechten voedsel geeft; omdat wij echter weten, dat de menschen geschapen zijn onder voorwaarde dat zij arbeiden, en, gelijk wij in den volgenden Psalm zien zullen, dat de dienstknechten Gods gelukzalig geacht worden als zij eten van den arbeid hunner handen, is het zeker dat met dit woord *Slaap* geen toestand van werkeloosheid wordt bedoeld, maar een rustigen arbeid, waaraan de geloovigen zich onderwerpen door de gehoorzaamheid des geloofs. En vanwaar komt die groote ijver bij de ongeloovigen, waardoor zij geen' vinger verroeren kunnen of zij moeten veel omslag en geweld er bij maken, dat is: dat zij zich kwellen met allerlei onnoodige zorgen? Is het niet omdat zij niets op rekening van de voorzienigheid Gods stellen? Maar de geloovigen, hoewel zij een zeer werkzaam leven leiden, gehoorzamen met kalmte aan de roeping Gods. En zoo zijn hunne handen niet ledig, maar hun geest rust in de stilte des geloofs, alsof zij sliepen. Indien nu iemand de tegenwerping maakt, dat de geloovigen toch dikwijls beroerd worden door zorgen, die hen kwellen, en, gedrukt zijnde door groote armoede en ontbloot van middelen, in kommer zijn voor den dag van morgen, zoo antwoord ik: Indien het geloof en de liefde tot God volkomen was in zijne dienstknechten, dan zou de zegen, waarvan de Profeet spreekt, ook meer blijkbaar wezen. Telkenmale als zij dus gekweld worden, is dit door hunne eigene schuld, omdat zij niet volkomen rusten en betrouwen op de voorzienigheid Gods. Ik voeg er nog bij, dat God hen strenger straft dan de ongeloovigen, omdat het hun nuttig is voor een' tijd heen en weer geschud te worden door onrust, opdat zij dan eindelijk tot die vreedzame rust mogen geraken. En intusschen zal de genade Gods toch altijd de overhand hebben, en te midden der duisternis uitblinken, omdat de Heere zijne kinderen als in den slaap voedt en koestert.

3. Ziet, de kinderen zijn een erfdeel van Jehovah, de vrucht des buiks is zijne belooning. 4. Gelijk de pijlen zijn in de hand des sterken, zoodanig zijn de zonen der jeugd. 5. Welgelukzalig is de man, die zijn' pijlkoker met dezelve gevuld heeft; want zij zullen niet beschaamd worden, als zij met hunne vijanden zullen spreken in de poort.

3. *Ziet, de kinderen zijn een erfdeel van Jehovah.* Salomo noemt hier eene bijzonderheid, waarin hij bovenal wenscht dat erkend zal worden hetgeen hij eerst in het algemeen heeft verklaard, namelijk, dat het leven der menschen door God wordt geregeld en bestuurd. Niets schijnt natuurlijker dan dat de mensch zich voortplant. Zoo denken de meesten, dat God dit alzoo van den beginne geregeld hebbende, er zich nu verder niet mede inlaat, en dat de kinderen dus door eene verborgene werking der natuur voortgebracht worden, en zelfs diegenen, die niet van allen zin van godsvrucht ontbloot zijn, ontkennen wel niet dat God de Vader en de Oorsprong is van het menschelijk geslacht, maar zij erkennen toch ook niet, dat zijne voorzienige zorg zich hierover uitstrekt, veeleer denken zij dat de menschen door eene algemeene beweging of werking geschapen zijn. Nu wil Salomo de menschen van deze groote dwaling terug brengen, en noemt daarom de kinderen het erfdeel Gods, en de vrucht des buiks zijn loon. Want het Hebreeuwsche woord *Sachar*, dat door *Loon* vertaald wordt, geeft te kennen alle weldaden, die door God aan de menschen geschonken wordt, gelijk dit uit vele plaatsen der Schrift zeer duidelijk blijkt. De zin is dus, dat de kinderen hun ontstaan niet aan het toeval te danken hebben, maar dat God, naar het Hem goeddunkt er aan een ieder toebedeelt. En daar hij dezelfde zaak tweemaal herhaalt, hebben de woorden Erfdeel en Loon dezelfde beteekenis, want beiden zijn gesteld tegenover de kracht des mans, zoowel als tegenover het toeval. Hoe krachtiger iemand is, hoe geschikter hij schijnt te zijn om zijn geslacht voort te planten. Salomo verklaart integendeel, dat diegenen tot vaders gemaakt worden, aan wie God deze eer wil bewijzen. En daar nu de meeste kinderen niet altijd hunne ouders tot vreugde zijn, wordt er de tweede genade bijgevoegd, als God de kinderen formeert, en hen met voortreffelijke gaven toerust en met alle soorten van deugd. Het is volkomen terecht dat Aristoteles in zijn *Politiek* de vraag stelt, of de veelheid der kinderen als een geluk moet beschouwd worden, en die vraag ontkennend beantwoordt, indien de kinderen niet met een goeden aanleg toegerust zijn en voortreffelijke gaven bezitten. En voorzeker zou het voor velen veel gelukkiger zijn kinderloos of onvruchtbaar te wezen, dan vele kinderen te hebben, die slechts smart en tranen veroorzaken. Daarom heeft Salomo, om de weldaad Gods nog te verhoogen, den goeden aard en de voortreffelijke gaven in de kinderen geprezen. Het beeld, dat hij gebruikt, zou ietwat ruw kunnen schijnen, nl. gelijk de boogschutter zich met een wel-

voorzienen pijlkoker wapent, voorzien de menschen zich van hunne kinderen *als met een' boog en pijlkoker.* Als men de dingen echter wat meer van nabij beziet, zal men erkennen dat dit een zeer sierlijk gezegde is, omdat hij te kennen geeft, dat zij, die geen kroost hebben, als ontwapend zijn, want is kinderloos te zijn wel iets anders dan eenzaam te wezen? Nu is het geene geringe gave Gods, dat de mensch als vernieuwd wordt in zijn geslacht, want God geeft hem als dan nieuwe kracht, zoodat hij, die anders weldra zou wegsterven, als opnieuw begint te leven. Het is bijzonder nuttig dit te weten, want zelfs de vruchtbaarheid van het vee wordt uitdrukkelijk aan God toegeschreven, en aan Hem alleen. Indien God wil, dat het erkend wordt als zijne gave en weldaad dat koeien en schapen en merries bevrucht worden, hoe onverschoonbaar zal dan niet de boosheid zijn der menschen om de genade gering te achten, waarmede God hun den eervollen titel van vader schenkt! Hier komt nog bij, dat de menschen slechts met weerzin of onverschilligheid hunne kinderen zullen groot brengen, indien zij niet achten, dat zij ze van Gods genade hebben ontvangen, terwijl deze bewustheid een uitnemende prikkel is om hunne kinderen met blijdschap te ontvangen en op te voeden. En voorts, wie deze weldaad Gods in dit licht beschouwt, zal blijmoedig en gerust de verdere genade Gods verbeiden; en al is het dan ook dat hij aan zijne kinderen weinig aardsche goederen nalaat, zal hij hieromtrent in niet al te groote zorge wezen.

5. *Zij zullen niet beschaamd worden, als zij zullen spreken.* Hier beschrijft hij de kinderen, die, oprecht zijnde van handel en wandel, niet schromen rekenschap af te leggen van hun leven ten einde aan kwaadwilligen en lasteraars den mond te stoppen. Wij weten, dat de rechtszittingen oudtijds in de poorten gehouden werden. Salomo spreekt hier dus van de Poort, gelijk men tegenwoordig van een gerechtshof zou spreken, of van een Senaat. En laat ons opmerken dat de onschuld voornamelijk geprezen wordt in de kinderen, opdat de vaders deze genade naar waarde zouden schatten. Eerst heeft hij de kinderen, die met kracht en uitstekende hoedanigheden begaafd waren, vergeleken bij pijlen; opdat men dit nu niet zal verwringen om er eene aanmoediging in te zien tot geweld, alsof hij aan de kinderen vergunde om, evenals struikroovers terecht of te onrecht, alles naar hun eigen zin en wil te hebben en te doen, laat hij uitdrukkelijk uitkomen, dat de hulp, die zij aan hunne vaders moeten verleenen, in oprechtheid en goede zeden bestaat. Hij

leert dus dat men kinderen moet begeeren, die de armen en ongelukkigen niet met geweld verdrukken, niemand door list of bedrog overheerschen, zich niet op onrechtvaardige wijze rijkdommen verwerven of eene tyrannieke macht; maar die billijkheid betrachten, niet weigeren zich aan de wetten te onderwerpen, en bereid zijn hun leven te verdedigen. En hoewel nu de vaders zich moeten beijveren om hunne kinderen onder een systeem van heilige tucht op te voeden, zoo moeten zij evenwel gedenken, dat zij zonder de bijzondere genade Gods nooit hierin zullen slagen. Ook wordt door Salomo er stilzwijgend op gewezen, dat, hoe wij er ook naar mogen streven om een heilig leven te leiden, het ons toch nooit aan kwaadsprekers en lasteraars zal ontbreken; want indien rechtvaardigheid en oprechtheid van alle kwaadspreken ontheven was, dan zouden wij wel nooit in geschil raken met onze vijanden

PSALM 128.

INHOUD: Deze Psalm is verwant aan den vorigen en is er als het ware een vervolg op; want hij verklaart dat de zegen Gods, die, volgens het getuigenis van Salomo tot het gansche menschdom is uitgestrekt, voornamelijk in zijne ware dienstknechten openbaar wordt.

Een Lied der trappen. 1. Welgelukzalig is de man, die Jehovah vreest en in zijne wegen wandelt. 2. Want als gij zult eten van den arbeid uwer handen, zult gij welgelukzalig zijn, en zal het u welgaan. 3. Uwe huisvrouw zal wezen als een vruchtbare wijnstok aan de zijden van uw huis, en uwe kinderen als olijfplanten rondom uwe tafel.

1. *Welgelukzalig is de man.* Omdat in den vorigen Psalm gezegd is dat men alleen van de genade Gods een goeden uitslag kan verwachten op al onze ondernemingen en op geheel den loop van ons leven, wijst de Profeet er thans op, dat zij, die

in den zegen Gods begeeren te deelen, zich in alles geheel en al aan Hem hebben te onderwerpen, want Hij zal hen, die Hem eeren, nooit teleurstellen. Het eerste vers bevat de korte inhoud [van den Psalm] terwijl de overigen er slechts als verklaring zijn bijgevoegd. Nu is dit eene stelling, die tegen de algemeen aangenomene meening indruischt, en waarmede nauwelijks één op de honderd zich zou willen vereenigen, nl. dat diegenen welgelukzalig zijn, die God vreezen, inzonderheid in dit leven. Want men zal zeer vele Epicuriërs ontmoeten, gelijk Dionysius, die bij eene voorspoedige zeereis verklaarde, dat de goden heiligschenners begunstigen. Ook worden zwakken dikwijls ontroerd en in verwarring gebracht door het geluk der boozen, en dan zullen zij onder den last hunner ellende bezwijken. En al is het ook, dat het den verachters van God niet welgaat, terwijl de godvruchtigen in draaglijken toestand verkeeren, zoo zijn toch de meeste menschen blind, ten opzichte van de voorzienigheid Gods, of wel zij nemen den schijn aan van haar niet te zien. Het spreekwoord is van overlang schier door iedereen als waarheid aangenomen, dat het goed is niet te zijn geboren, of anders maar spoedig te sterven. Ten slotte oordeelt het vleeschelijk verstand dat geheel het menschelijk geslacht zonder uitzondering ongelukkig is, of dat de fortuin gunstiger is voor de goddeloozen dan voor de godvruchtigen. Gelijk ik nu uitvoerig reeds verklaard heb bij Psalm 37, is hetgeen hier gezegd wordt, nl. dat zij, die den Heere vreezen welgelukzalig zijn, gansch en al in strijd met deze algemeen aangenomene meening, daarom behooren wij wat langer stil te staan bij deze overdenking. Overigens, omdat deze gelukzaligheid niet zoo terstond gezien wordt, moeten wij, om haar goed te begrijpen, op de omschrijving er van letten, die terstond volgen zal. Daarna moet men wel begrijpen, dat zij voornamelijk in Gods bescherming is gelegen. Want, hoewel men nu alles opeenhoopt wat geschikt schijnt om een gelukkig leven te vormen, is er voorzeker toch niets begeerenswaardigers, dan weg te schuilen onder de bescherming Gods. Indien nu naar ons oordeel dit goed boven alle andere goed de voorkeur verdient, dan zal ieder, die er van overtuigd is, dat God zorg draagt voor de wereld en voor de zaken der menschen, ook ongetwijfeld erkennen, dat hetgeen hier genoemd wordt, het voornaamste uitmaakt in ons geluk Maar eer wij verder gaan moeten wij opmerken, dat in het tweede gedeelte van het vers, niet zonder reden, een kenmerk gevoegd is, waardoor de dienstknechten Gods van de verachters van God worden onderscheiden. Wij zien hoe de goddeloosten met niet

minder hoogmoed dan onbeschaamdheid zich er op beroemen God te vreezen. Daarom eischt de Profeet het bewijs hiervoor in hun leven, omdat de vreeze Gods en het waarnemen der Wet onafscheidelijk aan elkander verbonden zijn, en het is volstrekt noodzakelijk dat uit den wortel de vrucht voortkomt. En voorts leeren wij nog uit deze Schriftuurplaats, dat God ons leven niet anders goedkeurt, dan wanneer het geregeld is naar de Wet Gods. Dit is zeker: zonder vreeze Gods is er geen godsdienst. Hieruit leidt de Profeet af hetgeen ik gezegd heb, nl. dat wij naar zijn gebod en zijne ordinantie ons leven behooren in te richten.

2. *Want als gij zult eten van den arbeid uwer handen.* Naar mijn oordeel wordt deze zin door sommigen verkeerd verdeeld, daar zij afzonderlijk lezen: Want gij zult eten van den arbeid uwer handen; en daarna: Gij zult welgelukzalig zijn, en het zal u welgaan. Voorzeker erken ik, dat hetgeen zij zeggen waar is, nl. dat deze genade Gods, dat de geloovigen de vrucht van hun' arbeid zullen genieten, gesteld wordt tegenover den vloek, waaraan alle menschen onderworpen zijn. Maar de zin zal zeer goed vloeien, als wij aan een lezen, dat de kinderen Gods welgelukzalig zijn door te eten van den arbeid hunner handen, want anders zou de herhaling koud, ja onbeduidend wezen. En voorts: terwijl de Profeet de vorige leerstelling bevestigt, vermaant hij ons om de gelukzaligheid anders te beschouwen dan de wereld haar beschouwt, voor welke een gelukkig leven bestaat in ledigheid, weelde, aanzien onder de menschen, en grooten rijkdom. Nu voert de Profeet de dienstknechten Gods terug tot de gematigdheid, die schier door iedereen wordt verworpen. Want wie zal, als hem de keuze gelaten wordt, wenschen te leven van den arbeid zijner handen, of wie acht dit een groote weldaad te zijn? Zoodra men het woord geluk uitspreekt, zal iedereen zich terstond te buitengaan in onmatigheid, want de begeerlijkheid van den mensch is een onverzadelijke afgrond. De Profeet beveelt ons dus tevreden te zijn, als wij betamelijk gevoed worden door den arbeid onzer handen, onder God, die onze voedstervader is, gelijk gezegd wordt in Psalm 34 : 11: De leeuwen lijden honger en hebben gebrek aan spijze, maar zij, die God zoeken, zullen geen gebrek hebben aan eenig goed. Nu moeten wij ons herinneren dat de Profeet niet spreekt van de hoogste gelukzaligheid, welke niet bestaat in spijs en drank, en niet besloten is binnen de enge grenzen van dit broze leven, maar hij belooft aan de geloovigen, zelfs terwijl zij nog op de

aarde zijn, een gelukkig leven, voor zooveel dit met den toestand dezer wereld bestaanbaar is, gelijk Paulus zegt dat God aan hen, die Hem vreezen, beide belooft, nl. dat God gedurende den ganschen loop van ons leven zorg voor ons zal dragen, totdat Hij ons ten laatste in de eeuwige heerlijkheid brengt (1 Tim. 4 : 8). Ook de verandering van persoon draagt er toe bij om de zaak nog sterker uit te drukken, want door te spreken in den derden persoon richt hij het woord tot een iegelijk in het bijzonder, en wel aldus: Niet slechts wacht u de onsterfelijke zaligheid in den hemel, maar ook gedurende uw vreemdelingschap op aarde zal God niet aflaten van als een Vader u te voeden en te verzorgen, zoodat gij uw dagelijksch brood ontvangt uit zijne hand, mits gij ook met een karig deel tevreden zijt.

3. *Uwe huisvrouw zal wezen als een vruchtbare wijnstok.* De zegen Gods wordt hier wederom voorgesteld door dezelfde bijzonderheid, waarvan Salomo in den laatsten Psalm heeft gesproken, te weten, dat God hen, die Hem eeren, zoo vruchtbaar zal maken, dat zij een groot aantal kinderen voortbrengen. De meeste menschen begeeren nakomelingen te hebben, en inderdaad is dit hun ook van nature eigen, maar er zijn velen, die als zij kinderen hebben verkregen, ze weldra moede worden; en aan de armen is het dikwijls aangenamer hunne kinderen te verliezen dan er velen hulpeloos en onverzorgd achter te laten. Maar hoe verschillend en afwisselend de voorwerpen der verdorvene begeerten van de wereld ook zijn mogen, God geeft aan dezen zijn' zegen de voorkeur boven alle schatten, waarom ook wij er hoogen prijs op moeten stellen. Indien iemand dus eene huisvrouw heeft, die hem eene liefelijke levensgezellin is, zoo laat hij dien zegen dan niet minder waardeeren dan Salomo gedaan heeft, als hij verklaart dat het God alleen is, die eene goede huisvrouw schenkt. (Spr. 19 : 14). En zoo iemand vader is van vele kinderen, zoo laat hij dien uitnemenden zegen met een dankbaar hart ontvangen. Indien iemand nu tegenwerpt, dat de Profeet op die wijze de geloovigen door de verlokselen van het vleesch aan de aarde gehecht maakt, zoodat zij niet met een vrij en onbelemmerd gemoed hemelwaarts kunnen streven, dan antwoord ik, dat het niet te verwonderen is dat hij aan de Joden onder de Wet eene proeve heeft gegeven van Gods genade en van zijne vaderlijke gunst; want wij weten, dat zij toenmaals nog gelijk waren aan kinderen; hoewel hij het op zulk eene wijze getemperd heeft, dat zij hierdoor tot de bepeinzing van het hemelsche leven konden geraken. Ook nog heden ten

dage betuigt God ons zijne gunst door tijdelijke weldaden, al is het dan ook in mindere mate, gelijk wij boven het woord van Paulus hebben aangehaald: De godzaligheid is tot alle dingen nut, hebbende de belofte des tegenwoordigen en des toekomenden levens (1 Tim. 4 : 8), terwijl dit toch geene belemmering is om onzen geest op te heffen naar den hemel. Terecht worden de geloovigen er door den Profeet dus op gewezen, dat zij reeds eenige vrucht ontvangen van hunne oprechtheid, als God hun hunne spijze geeft, hen zegent in hunne vrouw en kinderen, en zich zelfs neerbuigt om de zorg voor hun leven op zich te nemen. Maar hij prijst de tegenwoordige genade Gods met de bedoeling om hen met des te meer blijmoedigheid voorwaarts te doen spoeden tot hunne eeuwige erfenis. En indien dit geluk niet altijd het deel is van hen, die God vreezen, maar het soms gebeurt, dat hunne huisvrouw twistziek, of hoogmoedig is, of van een' slechten levenswandel; en indien evenzoo de kinderen loszinnig en ongehoorzaam zijn, ja zelfs schande brengen over het huis huns vaders, zoo laat hen weten, dat zij van den zegen Gods zijn beroofd door hunne eigene schuld, omdat zij hem hebben verworpen. En voorzeker, zoo iedereen aan zijne eigene ondeugden denkt, zal hij erkennen, dat hij rechtvaardiglijk van de aardsche zegeningen Gods verstoken is.

4. Ziet, alzoo zal zekerlijk die man gezegend worden, die Jehovah vreest. 5. Jehovah zal u zegenen uit Zion, en gij zult het goede van Jeruzalem aanschouwen al de dagen uws levens; 6. En gij zult uwe kindskinderen zien en vrede over Israël.

4. *Ziet alzoo zal zekerlijk*, enz. De Profeet bevestigt de voorgaande leerstelling, nl. dat zelfs in den uitwendigen toestand van dit broze leven, de genade Gods schittert, waaruit blijkt, dat wij God geenszins te vergeefs dienen. Daar echter het loon der godsvrucht niet altijd dadelijk gezien wordt, gebruikt hij ten eerste een aanwijzend woord: *Ziet*; daarna voegt hij er bij: *Zekerlijk*, want het is aldus dat ik het Hebreeuwsche woordeke *Ki* overzet. Overigens moet men zich steeds herinneren wat ik te voren reeds met een enkel woord heb aangeduid, nl. dat de aardsche zegening ons niet beloofd is, om er onze gedachten uitsluitend mede bezig te houden en ze op aarde te laten ver-

wijlen, want het is niet betamelijk dat de hope des toekomenden levens op den achtergrond wordt gedrongen. En dat is de oorzaak, waarom wij niet altijd gelijkelijk van de weldaden Gods genieten.

5. *Jehovah zal u zegenen* Sommigen willen dit als een gebed beschouwd hebben, waarom zij den toekomenden tijd van het werkwoord veranderen in den optatief, of wenschende wijs. Het komt mij echter voor, dat het veeleer het vervolg is van eene zelfde leerstelling, omdat de Profeet nu duidelijker uitspreekt, dat God de Werker is van het goed, waarvan hij heeft gesproken. Want hoewel de gaven Gods ons dikwijls voor oogen gesteld worden, zijn er toch altijd allerlei valsche voorstellingen, die er het gezicht op verduisteren. Daarom is die herhaling geenszins overtollig geweest, dat God de geloovigen zegent, telkenmale als hun voorspoed wedervaart Hij zegt *Uit Zion*, om de geloovigen te doen gedenken aan het verbond, dat God met hen is aangegaan, want Hij had hun genadiglijk beloofd, dat Hij zich gunstig zou betoonen aan hen, die zijne wet onderhouden, en van hunne kindsheid af zijn zij in de beginselen dezer godsvrucht opgevoed. Daarom toont de Profeet, dat hij niets nieuws aanvoert, niets dat te voren niet gehoord was; daar de Wet hun reeds voor lang had geleerd, dat het uit de tijdelijke zegeningen openbaar wordt, dat men zijne moeite niet verliest, als men God dient; en hij verklaart, dat zij dit in werkelijkheid zullen ondervinden. En wat hij er bijvoegt omtrent *Het goede van Jeruzalem*, schrijft eene wet voor aan de godvruchtigen, nl. dat zij niet slechts hun eigen belang op het oog moeten hebben, en zich niet al te veel met hunne eigene genoegens en gemakken bezig moeten houden, maar dat veeleer hunne voornaamste begeerte er naar uit moet gaan om de Kerke Gods te zien bloeien; want het zou strijdig wezen met alle rede, zoo ieder lid slechts om eigen nut en voordeel dacht en het lichaam veronachtzaamde. En voorts: daar wij maar al te zeer tot die richting neigen, is het niet zonder reden dat de Profeet ons de zorge aanbeveelt voor het algemeen welzijn, en de huiselijke zegeningen zoo zeer ineenstrengelt met het algemeen welvaren der Kerk, opdat wij weten, dat deze dingen saamgevoegd zijn en het niet geoorloofd is ze van elkander te scheiden.

PSALM 129.

INHOUD: Deze Psalm leert in de eerste plaats, dat God zijne Kerk aan allerlei benauwdheid en kwelling onderwerpt, opdat Hij des te beter als haar Verlosser en Beschermer gekend zou worden. Hij doet de geloovigen dus gedenken, hoe ontzettend het volk Gods in alle tijden en eeuwen verdrukt is geweest, en hoe wonderbaarlijk het bewaard is gebleven, opdat zij door deze ervaringen geleerd, zich versterken door de hoop op de toekomst. Daarom leert hij in het tweede gedeelte onder den vorm eener verwensching, dat de wrake Gods spoedig diegenen zal treffen, die zonder oorzaak Gods volk kwellen.

Een Lied der trappen. 1. Zij hebben mij dikwijls
benauwd van mijne jeugd af, zegge nu Israël. 2. Zij
hebben mij dikwijls van mijne jeugd af benauwd; evenwel hebben zij mij niet overmocht. 3. Ploegers hebben
op mijn' rug geploegd; zij hebben hunne voren lang
getogen. 4. Maar Jehovah, die rechtvaardig is, heeft
de touwen der goddeloozen afgehouwen.

1. *Zij hebben mij dikwijls benauwd.* Deze Psalm is waarschijnlijk gedicht toen de Kerke Gods zich in den uitersten nood bevond, of verschrikt was wegens een naderend gevaar, of gedrukt onder tyrannie haren ondergang nabij was, al hetgeen ik afleid uit het bijwoord van tijd *Nu*, waar ik groote kracht en nadruk in vind. Het is alsof de Profeet zeide: Als de geloovigen onder den druk der beproeving nauwelijks adem kunnen halen, dan is het de geschikte tijd om bij zich zelven na te gaan hoe God van den beginne en door alle tijden heen zijn volk door wederwaardigheden heeft beproefd. Zoodra God aan onze vijanden den teugel heeft gevierd, waren wij zoo overstelpt van droefheid, dat wij ons met niets dan met onze tegenwoordige rampen konden bezig houden. Vandaar dan wanhoop. Want wij gedenken niet, hoe God op gelijke wijze het geduld der vaderen heeft

beproefd, en dat ons niets overkomt, dat ook zij niet hebben ervaren. Het is voor de geloovigen dus eene groote vertroosting, als zij den blik richten op den strijd, dien de Kerk van ouds heeft te strijden gehad; als zij weten, dat zij immer onder het onrechtvaardig geweld der vijanden gekweld is geworden. Nu zie ik voor het oogenblik geene betere gissing dan te zeggen, dat de Psalm gedicht werd nadat het volk uit de ballingschap was wedergekeerd, en toen het zeer grievend leed en onrecht van zijne naburen had te verduren, en ten laatste onder de tyrannie van Antiochus schier was bezweken. Het is dus in deze duisternis en verwarring dat de Profeet de geloovigen opwekt tot krachtsbetoon en standvastigheid, en niet slechts enkelen onder hen, maar geheel het lichaam des volks, zonder uitzondering, en hen beveelt, om onder zoovele zware aanvallen stand te kunnen houden, zich dit schild der goede hope voor te houden, nl. dat de Kerke Gods altijd overwonnen heeft door geduldig te lijden. En schier in elk woord ligt eene groote en bijzondere kracht. *Zegge nu Israël*, d. i. Laat hij nu bij zich zelven overdenken de ervaringen van ouds, waaruit men kan leeren, dat het volk Gods er nooit van vrijgesteld is geweest om het kruis te dragen, hoewel hunne verschillende beproevingen toch altijd met eene gelukkige uitredding geëindigd zijn. Door op onbepaalde wijze van de vijanden te spreken verzwaart hij hetgeen zij hadden te verduren, meer nog dan wanneer hij de Assyriërs of de Egyptenaars had genoemd. Want door geene bijzondere soort aan te duiden, geeft hij stilzwijgend te verstaan, dat de wereld vol is van ontelbare vijanden, die Satan gemakkelijk wapent om de godvruchtigen te verderven, zoodat van alle kanten gedurig nieuwe oorlogen tegen hen ontstaan. En voorzeker vindt men in de geschiedenis het overvloedig getuigenis, dat het volk Gods niet met slechts weinige vijanden had te kampen, maar dat het door schier geheel de wereld is aangerand, en voorts, dat het niet slechts door buitenlandsche, maar ook door vijanden in het eigen land werd bestookt. Onder het woord *Jeugd* verstaat hij hun' eersten aanvang, niets slechts toen God het volk uit Egypte heeft geleid, maar ook toen Hij Abraham en de Patriarchen beproefd heeft door een' zwaren en moeielijken krijg, die schier hun leven lang geduurd heeft. Want terwijl dezen zwaar verdrukt werden in het land Kanaän, was het land van Egypte nog veel wreeder voor hunne nakomelingen, daar zij er niet slechts als slaven werden verdrukt, maar nog daarenboven met schimp en smaad werden overladen. Wat hun' uittocht betreft, wij weten met hoe vele moeielijkheden hij gepaard ging.

Werd hun daarna eenige verlichting geschonken, zoo hebben zij toch tot aan de regeering van David niet veel rust mogen smaken. Hoewel nu toenmaals de toestand van het volk gelukkig scheen, zoo zijn hun toch spoedig daarna groote benauwdheden overkomen, en leden zij nederlagen, waardoor zij met een' algeheelen ondergang werden bedreigd. In de Babylonische gevangenschap heeft het weinig gescheeld, of zij waren hopeloos ten ondergang gedoemd, daar zij als wegteerden in een graf. Na hun' terugkeer werd hun nauwelijks nu en dan een tijd van verademing toegestaan. Ongetwijfeld werden zij dikwijls ten zwaarde overgegeven, zoodat er nauwelijks een van hen overbleef. Het is dus niet zonder reden, dat gezegd wordt, dat zij beproefd en benauwd zijn geworden, opdat niemand zou denken, dat hun slechts een licht te verdragen leed was wedervaren; alsof de Profeet ons het volk Gods halfdood voor oogen stelde, terwijl de vijanden hen gerust onder hunne voeten durven vertreden. Komen wij nu tot ons zelven, dan moeten er nog de schrikkelijke vervolgingen aan worden toegevoegd, waardoor de Kerk reeds duizend maal verteerd zou zijn geworden, indien God haar niet door verborgen middelen, als uit de dooden had opgewekt, en haar had bewaard. En zoo wij nu niet verstompt zijn in onze ellende, dan zal in zulke droeve tijden de nood ons dringen om dezelfde leerstelling te bepeinzen. En waar hij nu twee maal zegt *Zij hebben mij benauwd*, *zij hebben mij benauwd*, is die herhaling niet overtollig, opdat wij weten dat het volk Gods niet maar een of tweemaal had te strijden, maar dat hun geduld en lijdzaamheid voortdurend op de proef werden gesteld. Hij had gezegd, dat zij *van hunne jeugd af* daarmede begonnen waren, te kennen gevende, dat zij van hun' eersten oorsprong af reeds gewend waren het kruis te dragen Nu voegt hij er bij, dat deze strenge opvoeding niet zonder reden is geweest, omdat God niet opgehouden heeft hen door eene aaneenschakeling van rampen en beproevingen tot onderwerping te brengen. Indien dus de beproevingen der jeugd reeds zoo streng waren, dan zal heden, nu door de komst van Christus de Kerk tot rijpen leeftijd gekomen is, onze weekelijkheid al te snood wezen, indien ons de kracht en standvastigheid ontbreken om te verduren. De vertroosting ligt in het laatste woord, nl. dat de vijanden na alles beproefd te hebben, toch hunne begeerte niet hebben verkregen, omdat God hen in hunne hoop heeft teleurgesteld en hunne ondernemingen heeft doen falen.

3. *Ploegers hebben op mijn' rug geploegd.* De Profeet versiert

door een zeer gepast beeld hetgeen hij gezegd heeft omtrent de zware beproeving der Kerk. Want hij vergelijkt het volk Gods bij een' akker, waarover men den ploeg laat heengaan. Hij zegt dat de voren lang getogen waren, zoodat er geen hoekje onbeploegd bleef. Door deze woorden geeft hij op levendige wijze te kennen, dat het kruis altijd op den rug der Kerk ingedrukt was, om er lange en breede voren in te ploegen; maar terstond wordt er de vertroosting bijgevoegd, doch onder een beeld, nl. dat *God de touwen der goddeloozen heeft afgehouwen.* Want hij zinspeelt op den ploeg, die, naar wij weten, aan den hals der ossen wordt vastgebonden. En zeer juist wordt door hem aangetoond, dat de goddeloozen wel zeer geneigd waren om op hun' weg voort te gaan, daar hunne wreedheid nooit moede, of verzadigd werd; en evenzoo, dat zij met al hun tuig gewapend waren, maar dat God hunne woede intoomde door een ongedacht middel, evenals wanneer iemand door de touwen door te snijden, de ossen van den ploeg scheidt. Hieruit zien wij wat de toestand is der Kerk. Omdat God wil dat wij zijn juk gewillig op ons nemen, vergelijkt de Heilige Geest ons, niet zonder reden, bij een bebouwbaren grond, die geen weerstand kan bieden, als men er den ploeg over laat gaan, om de aarde los te woelen en om te keeren. Wil iemand zich nu in philosophische fijnheden begeven, dan kan hij zeggen, dat de grond beploegd wordt, opdat hij bezaaid zal worden, en ten laatste vrucht zal opleveren. Doch naar mijn oordeel is het natuurlijker, dat de Profeet handelt over de vervolging der Kerk. De naam *rechtvaardig*, waarmede de Profeet God siert, moet toegepast worden op de omstandigheid van het geval, alsof hij zeide: Hoewel God voor een' tijd zwijgt, zal Hij zijne gerechtigheid toch nooit vergeten, maar zal Hij aan de armen en ellendigen verlichting schenken, gelijk Paulus deze reden aanvoert in 2 Thess. 1 : 7. En voorts is dit inzonderheid opmerkenswaardig, dat de Kerk saamgevoegd wordt met de gerechtigheid Gods. De Profeet noemt ons ook wijselijk de reden, waarom de vijanden niet hebben kunnen overmogen, nl. omdat God hunne ondernemingen heeft doen falen, en hun niet heeft toegelaten verder te gaan, dan Hij in zijn' verborgen raad te voren bepaald heeft.

5. Allen, die Zion haten zullen beschaamd en achterwaarts gedreven worden. 6. Zij zullen worden als gras op de daken, hetwelk verdort, eer men het weg-

werpt. 7. Waarmede de maaier zijne hand niet heeft gevuld, noch de garvenbinder zijn' schoot. 8. En waarvan de voorbijgangers niet gezegd hebben: de zegen van Jehovah zij bij u! Wij zegenen ulieden in den naam van Jehovah.

5. *Allen, die Zion haten*, enz. Hetzij dit een gebed is, of eene belofte, de Profeet heeft er een' toekomenden tijd mede op het oog. En daar al de werkwoorden in den toekomenden tijd staan, zal de beste verklaring wezen, dat hij uit de ervaring van het verleden opmaakt wat voor de toekomst te hopen is. In welken zin men dit nu neemt, de Profeet toont aan dat de geloovigen geene reden hebben om den moed te verliezen, als zij hunne vijanden zoo hoog verheven zien. Want het gras, dat op de daken groeit, is niet beter wijl het zich op zulk eene hooge plaats bevindt, dan de korenhalmen, die op een' laag gelegen grond onder den voet worden getreden; want, hoewel het gras op de daken hoog boven het hoofd der menschen is, is het toch ten eerste onnut, en ten tweede zal het zeer spoedig verdorren. Anderen vertalen het werkwoord *Shalaf*, door *Is uitgerukt*, of uitgetrokken; alsof men zeide, dat het zonder de hand of den arbeid der menschen verdort. Aangezien echter het woord eigenlijk beteekent Uitgetrokken zijn, of Doen uitkomen, is, naar mijne meening de bedoeling van den Profeet, dat het er zoo ver vandaan is, dat zijne kracht en frischheid van langen duur is, dat het reeds bij het eerste ontkiemen ververdort en sterft, omdat er geen wortel onder is, en er ook geene aarde is om er vochtigheid en voedsel aan te geven. Telkenmale dus als de pracht of grootheid onzer vijanden ons verschrikt, zoo moeten wij ons dit beeld voor den geest brengen, dat het gras op de daken hoog verheven is, maar dat het geen' wortel heeft, en bijgevolg een zeer kort bestaan zal hebben. En evenzoo, hoe meer zij in hun' hoogmoed zich verheffen en tot de zon naderen, hoe eerder zij door hare hitte zullen worden verteerd, omdat zij geen' wortel hebben, terwijl alleen nederigheid leven en kracht van God verkrijgt, opdat Hij er ons mede beziele.

7. *Waarmede de maaier*, enz. Wederom bevestigt hij de stelling, dat hoe de goddeloozen zich ook verheffen of vooruit willen dringen, zij toch altijd slechts in de halmen zullen blijven,

daar zij nooit goede vruchten voortbrengen en niet tot rijpheid komen, maar gelijk men zegt, door blooten schijn worden opgeblazen. Om dit nog duidelijker maken, stelt hij hen tegenover vruchtbare kruiden, die in dalen en laag gelegen gronden het voedsel voortbrengen voor den mensch. Eindelijk zegt hij, dat zij verdienen door alle menschen gehaat en veracht te worden, terwijl koren door openlijk gebed wordt gezegend. En daar nu de Profeet deze leering uit de zaken des gewonen levens heeft getrokken, worden wij er op gewezen, dat wij, zoodra zich de hoop op een' goeden oogst voordoet, God behooren te bidden, in wiens hand de vruchtbaarheid der aarde berust, om dezen zegen ten volle te bevestigen. En voorzeker, daar de vruchten der aarde blootgesteld zijn aan zoo velerlei gevaren, is het wel een wonder, dat niet reeds de nood ons leert bidden. En daar komt nog bij, dat hij niet alleen van de kinderen Gods spreekt, die door zijn woord werkelijk geleerd hebben, dat door zijne genade de aarde vruchtbaar is, maar hij spreekt ook evenzeer tot de wereldlingen, in wie dezelfde kennis reeds van nature ingeplant is. En indien wij niet slechts wonen in de Kerke Gods, maar er de wettige burgers van willen zijn, kunnen wij onbevreesd geheel de macht onzer vijanden verachten. Want, hoewel zij voor een' tijd bloeien, en eene fraaie vertooning maken, zijn zij met dat al toch slechts onvruchtbaar gras, waarop Gods vloek rust.

PSALM 130.

INHOUD: Hetzij de Profeet bidt voor zich zelven, of in zijn' persoon geheel de Kerk voorstelt, zich overstelpt ziende door ramp en tegenspoed, smeekt hij met vurigen aandrang om verlossing. En hoewel hij erkent, dat hij rechtvaardiglijk door de hand Gods wordt gekastijd, wekt hij toch zich zelven en ook alle de geloovigen op om goede hope te hebben, omdat God de eeuwige Verlosser is der zijnen, en altijd de middelen gereed heeft om hen van den dood te verlossen.

Een Lied der trappen. 1. Uit de diepten heb ik
geroepen tot U, o Jehovah. 2. Heere, hoor naar

mijne stem, laat uwe ooren opmerkende zijn op de stem mijner smeekingen. 3. Zoo Gij, o God, de ongerechtigheden gadeslaat, Heere, wie zal bestaan? 4. Maar bij U is vergeving, opdat Gij gevreesd wordt.

1. *Uit de diepten.* Men moet er op letten, dat de Profeet zegt, dat hij zijne stem opheft als van uit een' diepen afgrond, nl. omdat hij als overstelpt is van ellende en smart. Want, omdat het leed, waaraan men geen einde kan bespeuren, allicht tot wanhoop voert, is er niets moeielijker dan zich te verheffen tot gebed, wanneer men in diepe droefheid als weggezonken is. En daar wij in tijden van voorspoed zeer traag en onverschillig zijn voor het gebed (omdat wij dan als het ware beneveld zijn) is het wel zeer te verwonderen, dat wij ook in tijden van ramp en tegenspoed, waardoor wij als van zelven tot bidden aangespoord moesten worden, in nog grooter stompzinnigheid vervallen. Maar het is juist van wege de benauwdheden, zorgen en gevaren, waar de Profeet door heen gaat, dat hij een' moed grijpt om met vertrouwen te bidden; en hij drukt zijne verlegenheid evenals zijne vurige begeerte uit zoowel door het woord *Roepen*, als door de herhaling, vervat in het 2de vers. Dit moet des te grooter afschuw bij ons wekken voor de barbaarsche onwetendheid der Papisten, als zij dezen Psalm zoo schandelijk ontheiligen, door hem te gebruiken voor iets dat gansch en al in strijd is met zijne beteekenis. Want, waarom mompelen zij hem voor de dooden, indien niet daarom, dat Satan hen betooverd heeft om door hunne heiligschennis eene zeer nuttige leerstelling te verduisteren? Want, sedert men dezen Psalm verwrongen heeft om hem toe te passen op de zielen der afgestorvenen, is schier iedereen gaan gelooven, dat hij voor de levenden niet nut is, en zoo is de wereld van een' onwaardeerbaren schat beroofd geworden.

3. *Zoo Gij, o God, de ongerechtigheden gadeslaat.* Hier belijdt hij, dat hij, hoewel lijdende onder eene buitengewone en zware beproeving, dit lijden toch volkomen verdiend heeft. En daar hij nu door zijn voorbeeld een' regel heeft voorgeschreven, die de gansche Kerk heeft te volgen, zoo hebbe niemand de stoutmoedigheid om zich anders voor God te stellen, dan om Hem in allen ootmoed om genade te vragen; en laat ons, bovenal wanneer God streng met ons handelt, weten, dat ons dezelfde

belijdenis voegt, die wij hier vinden opgeteekend. Want wie zich vleit, of zijne zonde zoekt te begraven door er niet aan te denken, verdient in zijne ellende te vergaan, of ten minste verdient hij niet dat hem de minste of geringste verlichting geschonken worde. Zoodra God dus eenig teeken toont van zijn' toorn, zoo behoort zelfs hij, die aan anderen de heiligste der menschen toeschijnt, terstond met deze belijdenis te komen, dat, indien God naar streng recht wilde handelen en ons voor zijn' rechterstoel wilde doen verschijnen, er niemand onder de menschen is, die zou kunnen bestaan. En al zouden wij nu ook aannemen, dat het hier een enkel persoon is, die dit gebed opzendt, zoo spreekt hij daarmede toch het oordeel uit over alle menschen; alsof hij zeide, dat van den eerste tot den laatste, alle kinderen van Adam verloren en veroordeeld zijn, indien God hun rekenschap vraagt van hun leven. Het kan dus niet anders of ook de heiligsten moeten zich aldus schuldig erkennen, opdat zij de toevlucht nemen tot de barmhartigheid Gods. Maar het is niet alsof de Profeet zijne eigene zonde wil verkleinen door er aldus ook de anderen in te begrijpen, gelijk wij zien dat de geveinsden, als zij zich niet gansch en al vrij durven pleiten, met deze uitvlucht voor den dag komen: Ben ik de eerste, die heb overtreden? En is er buiten mij niemand anders aan deze zonde schuldig? En terwijl zij zich alzoo met eene menigte anderen samenvoegen, denken zij al half vrijgesproken te zijn De Profeet nu heeft geene zoodanige uitvlucht gezocht, veeleer komt hij, na zich aan een nauwkeurig zelfonderzoek onderworpen te hebben, tot de belijdenis, dat hij zooveel te grooter straf verdiend heeft, aangezien er onder geheel het menschelijk geslacht niet één is, die aan het eeuwig verderf kan ontkomen. Het is alsof hij gezegd had: Al wie in de tegenwoordigheid Gods komt, zal, hoe groote heiligheid zijn deel ook moge wezen, toch niet kunnen bestaan, hoe zal het mij dan vergaan, die niet tot de besten of heiligsten behoor? Ziehier nu de rechte toepassing dezer leerstelling, nl. dat een ieder zijn eigen leven zorgvuldig behoort na te gaan, en het te vergelijken met de volmaaktheid, die de Wet van ons eischt. Want hierdoor zal hij tot de erkentenis moeten komen, dat alle menschen, zonder onderscheid, de eeuwige verdoemenis hebben verdiend, en iedereen zal voor zich erkennen, dat hij duizendmaal verloren is. En voorts leert ons deze Schriftuurplaats: dat, daar dus niemand door zijne eigene werken bestaan kan, zijn allen, die gerekend worden rechtvaardig te zijn voor God, rechtvaardig van wege de genade en de vergeving hunner zonden; want

anders zal alle gerechtigheid der menschen verdwijnen als rook. Wel is waar: zelfs de Papisten erkennen, dat in het onvolkomene onzer werken voorzien wordt door de vergeving Gods; daar zij zich echter eene gedeeltelijke gerechtigheid denken, waardoor de menschen voor God kunnen bestaan, verkeeren zij in groote dwaling en zijn zij zeer ver van de bedoeling des Profeten te vatten, gelijk duidelijker zal blijken in hetgeen volgt.

4 *Maar bij U is vergeving.* Dit vers brengt ons verder. Want hoewel allen met hun' mond belijden, dat er niemand in de wereld is, die door God niet volkomen terecht met den eeuwigen dood gestraft zou kunnen worden, indien Hem dit behaagde, zal men toch weinigen vinden, die gelooven wat de Profeet er thans bijvoegt, nl. dat de genade, die zij noodig hebben hun niet zal geweigerd worden; want, òf zij zullen in hunne stompzinnigheid inslapen in hunne zonde, òf zij zullen door allerlei onrust worden gekweld, om zich ten laatste geheel en al aan wanhoop over te geven. Gelijk ik reeds gezegd heb: het beginsel wordt door allen zonder tegenspraak erkend, dat er niemand gevonden wordt, die zonder zonde is; maar de meesten sluiten toch hunne oogen voor hunne eigene zonden, en zullen zorgeloos in de schuilhoeken hunner onwetendheid blijven liggen, tenzij men hen met kracht wakker schudt. En als dan het oordeel Gods nabij komt, dan sidderen zij, of worden zoo gekweld door angst, dat de wanhoop zich van hen meester maakt. Omdat er dus schier niemand overtuigd is, dat God hem genadig wil wezen, komt het ook niet bij hen op om Hem om vergeving te vragen. Indien iemand ontwaakt tot een levendig besef van het oordeel Gods, dan kan het niet anders, of hij zal onder het gevoel van schaamte en vreeze verootmoedigd worden; maar deze verfoeiing van zich zelven zal toch niet volstaan, tenzij er geloof mede gepaard gaat, waardoor het verslagen hart wederom moed vat en de vrijmoedigheid verkrijgt om om vergeving te vragen. David handelt dus zeer gepast, als hij, om door een oprecht berouw te worden aangedaan, zich in de eerste plaats voor den rechterstoel Gods stelt; maar ten einde niet weg te zinken van schaamte, en te bezwijken door vrees, voegt hij er te gelijkertijd de hoop aan toe om genade te verkrijgen. En voorzeker zien wij ook hoe zij, die niet verder komen dan te erkennen dat zij den eeuwigen dood verdiend hebben, zich als wanhopigen tegen God verzetten. Ten einde nu zich zelven en anderen des te meer te bevestigen, verklaart de Profeet, dat God niet gescheiden kan worden van

zijne goedheid; alsof hij zeide: Zoodra ik aan U denk, komt ook uwe goedertierenheid mij voor, zoodat ik er niet aan twijfel of Gij zult mij genadig zijn, daar Gij uwen aard niet kunt verloochenen. En ik ben er ten stelligste van overtuigd, dat Gij U over mij zult ontfermen, omdat Gij God zijt. En laat ons wèl weten, dat hij hier van geene vage, verwarde kennis spreekt van Gods genade, maar van zulk eene genade als waardoor de zondaar tot de vaste overtuiging komt, dat hij, zoodra hij God zal zoeken, ongetwijfeld met Hem verzoend zal worden. Daarom is het niet te verwonderen dat er onder de Papisten geene vaste aanroeping is van God, daar zij aan zijne genade hunne eigene verdiensten, genoegdoeningen en waardige toebereidingen (gelijk zij het noemen) voegen, en dus altijd in onzekerheid blijven omtrent hunne verzoening met God. Daarom doen zij met hun bidden niets dan hunne smarten en kwellingen vermeerderen, evenals wanneer men in een reeds brandend vuur nog hout werpt. Al wie nu echter met vrucht wil bidden, moet noodzakelijkerwijs beginnen met de vrije vergeving der zonde. Men moet ook letten op de laatste oorzaak waardoor God tot vergeving geneigd is, en zich nooit anders dan genadig betoont jegens zijne dienstknechten, nl. dat er zonder hope op vergeving geen dienen van God overig zou blijven in de wereld. Ook dit beginsel wordt door de Papisten niet gekend. Wel houden zij lange redevoeringen over de vreeze Gods, daar zij echter de zielen in twijfel en onzekerheid laten, bouwen zij zonder fondament. En gewis, het eerste punt in het rechte dienen van God bestaat hierin, dat wij ons gewillig en oprecht aan Hem onderwerpen. Want hetgeen Paulus zegt omtrent het geven van aalmoezen, strekt zich uit tot alle deelen van het leven, nl. dat God den blijmoedigen gever liefheeft (2 Cor. 9 : 7). En hoe zou het nu kunnen geschieden, dat iemand zich blijmoedig aan God overgeeft, zoo hij niet steunt op zijne genade en er wel van verzekerd is, dat zijne gehoorzaamheid Hem welbehaaglijk is? Veeleer zouden de menschen vol schrik terugdeinzen, als zij zich in Gods tegenwoordigheid bevinden, of, zoo zij Hem al niet volstrekt den rug toekeeren, zullen zij uitvluchten zoeken om van Hem te ontkomen. Kortom, de bewustheid van Gods oordeel, als het niet gepaard gaat met de hoop van genade te zullen verkrijgen, brengt niets dan schrik en angst te weeg, waar uit dan noodzakelijkerwijs haat moet voortkomen. Wel zal de zondaar, die gekweld wordt onder de vrees voor Gods bedreigingen, God niet verachten, maar hij schuwt Hem, en dit schuwen is zeer stellig afval en opstand. Hieruit volgt dus

dat God nooit recht gediend wordt zonder de kennis van zijne genade. Men moet ook in gedachten houden de andere reden, die ik heb aangeduid, nl. dat er, zoo wij er niet van verzekerd zijn, dat hetgeen wij Gode aanbieden Hem aangenaam is, eene stompzinnige onverschilligheid in ons zijn zal, die ons weerhoudt van te doen hetgeen recht is. Want, hoewel de ongeloovigen soms een' grooten ijver aan den dag leggen — gelijk wij zien hoe de Papisten zich pijnigen met hunne bijgeloovige praktijken — betoonen zij Gode toch geene gewillige gehoorzaamheid, aangezien zij de verzekerdheid missen, dat God hun gunstig gezind is. Want, indien zij niet door slaafsche vrees in toom gehouden werden, zouden zij terstond de schrikkelijke opstand van hun hart naar buiten openbaren, die nu nog door vreeze in hun hart verborgen en besloten blijft.

5. Ik heb Jehovah verwacht, mijne ziel heeft Hem verwacht, en ik heb gehoopt op zijn Woord. 6. Mijne ziel op den Heere eer dan de wachters van den morgen, de wachters van den morgen.

5. *Ik heb Jehovah verwacht.* Na in het algemeen getuigd te hebben dat God zich zachtmoedig en genadig zal betoonen voor de zondaars, die de toevlucht nemen tot Hem, komt hij tot de gevolgtrekking, dat hij hierdoor aangemoedigd wordt om te hopen. Want de verleden tijd van dit werkwoord *Verwachten* is voor den tegenwoordigen genomen: Ik heb verwacht, in plaats van: Ik verwacht. Nu is reeds de herhaling van hetzelfde woord van gewicht, terwijl het woord *Ziel* er nog meer kracht aan bijzet, alsof hij zeide, dat hij op God hoopt, ja van uit het diepst zijner ziel. En hieruit leiden wij af, dat hij niet slechts kloekmoedig was in de tegenwoordigheid der menschen, maar dat hij ook in het verborgen kalm en rustig voor God is geweest, hetgeen het beste bewijs is van geloof Want, hoewel velen door eerzucht er van teruggehouden worden om openlijk tegen God te murmureeren, of hun eigen wantrouwen te verraden, is er toch nauwelijks één op tien, die als er niemand getuige van is, in stilheid en vertrouwen God verwacht. Hij voegt er onmiddelijk bij, dat zijne hope rust op Gods beloften, want, zijn die beloften weggenomen, dan zal ook de genade Gods van voor onze oogen verdwijnen, en dan zou ons hart bezwijken en de wanhoop zich meester van ons maken. En voorts, ons

geloof zal dan werkelijk de proef doorstaan, als het woord Gods voor ons genoeg is. Want, zoo iemand het Woord Gods aanneemt en zich daardoor verzekerd houdt van Gods heil, dan zal die verzekerdheid ook een geduldig wachten voortbrengen. En hoewel de Profeet hier nu tot zich zelven spreekt ten einde zijn eigen geloof te bevestigen, is er toch niet aan te twijfelen of hij wil door aldus te spreken, aan alle kinderen Gods een zelfde middel voorstellen om op God te betrouwen. In de eerste plaats stelt hij hun dus het Woord voor oogen, opdat zij daar gansch en al op steunen en betrouwen, en daarna toont hij hun, dat het geloof van geenerlei beteekenis is, zoo het geen geduld en lijdzaamheid bij ons teweegbrengt.

6. *Mijne ziel op den Heere.* In dit vers geeft hij uitdrukking aan de vurigheid van zijn' ijver en aan zijne volharding. Want, door te zeggen dat hij *de wachters* nog voorkomt, toont hij door dit beeld met hoeveel naarstigheid en blijdschap hij God heeft gezocht En de herhaling toont zijne standvastigheid, want er is niet aan te twijfelen of er wordt een aanhoudend streven mede te kennen gegeven, en bijgevolg volharding. Beide deze zaken zijn wel waard om opgemerkt te worden, want men ziet maar al te veel hoe traag en onverschillig wij zijn, als het er op aankomt ons hart op te heffen tot God, en vervolgens, hoe het minste tegenwindje ons reeds doet wankelen, ja zelfs doet vallen. En voorts, daar het de gewoonte was om den nacht in vier deelen, of nachtwaken, te verdeelen, kan men deze Schriftuurplaats in dier voege verklaren, dat evenals de wachters, die bij beurten de wacht houden, zeer opmerkzaam zijn om het eerste morgengloren te bespieden, zoo heeft ook de Profeet met innige aandacht des harten het oog op God gericht. Het komt mij echter voor dat de zin eenvoudiger zal wezen als wij zeggen: Gelijk de wachters der poorten des morgens oplettender zijn dan alle anderen, en vóór allen opstaan om op hun post te zijn, zoo heeft de ziel van den Profeet zich heengespoed om God te zoeken. Gelijk ik reeds gezegd heb, toont de herhaling, dat hij hierin volhard heeft, en dat hij dáár voortdurend zijn oog op gericht hield, want het is altijd te vreezen, dat, onze ijver zal bekoelen, zoo de Heere ons gedurende eenigen tijd in onzekerheid laat, omdat het wachten ons vermoeit en ons geduld de proef dan niet kan doorstaan.

7. Maar Israël hope op Jehovah; want bij Jehovah is goedertierenheid en bij Hem is veel verlossing. 8. Hij zal Israël verlossen van al zijne ongerechtigheden.

7. *Israël hope op Jehovah.* Nadat de Profeet van zich zelven gesproken heeft, en zich zelven aan allen ten voorbeeld gesteld heeft, past hij thans deze leer toe op het geheele lichaam der Kerk. Nu moet men wel letten op hetgeen waarop hij wil dat alle geloovigen hunne hope zullen gronden, nl. op de barmhartigheid Gods, waaruit de verlossing voortvloeit. In het eerste lid wijst hij de geloovigen er op, dat, al is het ook dat zij geenerlei waardigheid of verdienste medebrengen, het hun genoeg moet wezen, dat God genadig is. En deze onderlinge verhouding tusschen het geloof der Kerk, en de goedertierenheid Gods is eene zaak, die al onze aandacht waardig is, opdat wij weten, dat allen, die betrouwen op hunne verdiensten, en er zich van verzekerd houden, dat God deze verdiensten zal beloonen, hunne hoop niet naar den regel der Schrift hebben gevormd. Uit deze bron der goedertierenheid doet hij de *Verlossing* voortvloeien, omdat God door niets anders wordt gedrongen om zich de Verlosser zijns volks te betoonen, dan door zijne eigene goedertierenheid. En hij zegt dat deze verlossing groot, of overvloedig is, opdat de geloovigen ook in den uitersten nood zich vertroosten met de gedachte, dat God oneindige en wondervolle middelen heeft om de zijnen te redden. Het kan ook wezen, dat deze Psalm gedicht werd in een' tijd van de grootste benauwdheid voor de Kerk, een' tijd waarin iedereen den moed zou verloren hebben, indien de oneindige macht van God hun niet ten schild had verstrekt om hen te beschutten en staande te houden. En inderdaad is ook het rechte gebruik van deze leer, ten eerste, dat de geloovigen, als zij in de diepten zijn, niet twijfelen of de uitkomst is in Gods hand, die telkenmale als dit noodig is, de middelen zal weten te vinden, die nu nog onbekend en verborgen voor ons zijn, en dat vervolgens dit vast bij hen moet staan, dat wanneer de Kerk ook verdrukt wordt, Hij altijd haar Bevrijder zal wezen. Dat is ook de strekking van het vers dat nu volgt.

8. *Hij zal Israël verlossen.* Hij past hetgeen hij gezegd heeft, nu nog in engeren zin toe op de Kerk, want hij komt tot de gevolgtrekking, dat God, die tallooze middelen heeft om te verlossen, ook ongetwijfeld de Verlosser zal zijn van het volk, dat

Hij heeft verkoren. Door deze woorden leert hij tevens, dat wij, het getuigenis onzer aanneming bezittende, onze zaligheid als vast verzekerd moeten beschouwen. Nu zou men de bedoeling van den Profeet op gemeenzamer wijze aldus kunnen verklaren: Dewijl het altijd Gods werk en ambt is te verlossen, maar Hij toch niet de Verlosser is van iedereen zonder onderscheid, doch alleen van het uitverkoren volk, is het niet te vreezen, dat de geloovigen niet uit al hunne nooden en gevaren gered zullen worden, want dan zou God ophouden het ambt uit te oefenen, dat Hij zich zelven toekent. Intusschen herhaalt hij wederom, dat, zoo Israël slechts in allen ootmoed komt om vergeving te vragen, hunne zonde God niet zal beletten hun Verlosser te zijn. Want, hoewel het Hebreeuwsche woord *Awôn*, dat hier gebruikt is, dikwijls genomen wordt voor de straf op de zonde, ligt in de beteekenis toch ook de zonde zelve opgesloten. Hier komt nog bij, dat God, telkenmale als Hij verzachting der straf belooft, tegelijkertijd ook te kennen geeft, dat zijn toorn zal bedaren, die door de zonde opgewekt is geworden, of, om beter te spreken: Hij biedt in de eerste plaats aan de zondaars de vrije verzoening aan, en belooft hun dus hunne zonde en de kwijtschelding der straf. Volgens deze verklaring wordt hier gezegd, dat Hij zijne Kerk zal verlossen, niet uit de Babylonische gevangenschap, noch van de tyrannie en de verdrukking hunner vijanden, noch van armoede en gebrek, of, in één woord, van eenige andere onaangenaamheid of ongemak in dit leven, maar van de zonden. Want, voordat God de zonden vergeeft aan hen, die Hij kastijdt, kunnen zij geenerlei verlossing verwachten. Laat ons dan uit deze Schriftuurplaats leeren waardoor wij verlossing kunnen verwachten van al onze rampen en al onze ellende, en welke orde gevolgd moet worden om haar te zoeken; nl. dat de vergeving der zonde altijd vooraf moet gaan, want zonder haar zal niets ons ten goede gedijen. Want zij, die slechts van de straf willen bevrijd zijn, en van het leed dat zij gevoelen, zijn gelijk aan onverstandige kranken, die zich niet om hunne eigenlijke kwaal bekommeren, zoo men hen slechts van de verschijnselen bevrijdt, waaronder zij voor het oogenblik hebben te lijden. Opdat God ons dus verlosse van onze ellende, moeten wij in de eerste plaats trachten met Hem verzoend te worden door de vergeving onzer zonden te verkrijgen, anders zou het niet nut wezen, zoo de tijdelijke straf werd opgeheven, want dit heeft dikwijls ook voor de verworpenen plaats; maar de ware verlossing bestaat hierin, dat God, door onze zonden uit te delgen, zich genadig jegens ons betoont. Hieruit leeren wij

tevens, dat wij, als wij vergeving verkregen hebben, niet behoeven te vreezen, dat niet ook de goedertierenheid Gods gansch voor ons bereid en gereed is, want, *verlossen van ongerechtigheid* heeft mede de beteekenis van de straf er voor te doen eindigen. Hiermede wordt dan ook de onzinnige leer weerlegd van de Papisten ten opzichte van boetedoening en vagevuur, alsof God, de zonde vergevende, zich toch nog voorbehield er den zondaar voor te straffen. Mocht iemand nu tegenwerpen, dat de Heere toch soms wel diegenen straft, die reeds vergeving hunner zonde van Hem verkregen hebben, dan antwoord ik, dat God niet altijd aan de menschen de teekenen zijner gunst doet zien op hetzelfde oogenblik, dat zij met Hem verzoend worden; maar hoewel Hij hen kastijdt om hen voor het vervolg verstandiger te maken, laat Hij toch niet na zijne strengheid jegens hen te matigen. Dit heeft echter niets van doen met de boetedoeningen, waarmede de Papisten zich inbeelden aan God de helft van den prijs hunner verlossing te betalen. Ongetwijfeld zijn er talrijke Schriftuurplaatsen, waaruit blijkt, dat God, als Hij aan zijn volk uitwendige zegeningen belooft, toch altijd begint met de vergeving hunner zonden. Daarom verraadt het eene al te grove onwetendheid om te zeggen, dat God niet ophoudt van de zondaars te straffen, vóór dat zij Hem tevreden gesteld hebben door hunne werken. En hoewel het Gods bedoeling is, als hij de geloovigen straft of kastijdt, om hen des te meer onder zijne gehoorzaamheid te brengen, is het eene groote dwaling van de Papisten, als zij dit zelfs tot na den dood uitstrekken. Doch men moet er zich niet over verwonderen, dat zij zoovele Heidensche droomerijen saamgeraapt hebben, aangezien zij zich niet aan het ware en eenige middel der verzoening houden, nl. dat God alleen aan hen genadig is, die alle verzoening en genoegdoening hunner zonden zoeken en vinden in het offer van Christus Intusschen moet er ook op gelet worden, dat hij zegt *Van alle ongerechtigheden*, opdat de zondaren, als zij zich zeer grootelijks schuldig gevoelen aan allerlei zonden en overtredingen, toch niet aflaten van te hopen, dat God hun genadig zal zijn.

PSALM 131.

INHOUD: Ten einde het volk aan te moedigen om kloekmoedig te strijden onder zijne banier, of wel, om alle geloovigen

te vermanen en uit te noodigen om onder zijne gehoorzaamheid te komen, zegt David hier, dat God altijd zijn Leidsman is geweest, en dat hij zonder zijne roeping en bevel niets heeft ondernomen.

Een Lied der trappen, van David. 1. O Jehovah, mijn hart is niet verheven, en mijne oogen zijn niet hoog; ook heb ik niet gewandeld in dingen, die groot en voor mij verborgen zijn.

1. *O Jehovah mijn hart is niet verheven.* Omdat David een opziener was van de Kerke Gods, heeft hij, om zich een wettig Koning te betoonen, en de geloovigen onder zijne gehoorzaamheid te brengen, wel willen betuigen, dat hij, in alles wat hij gedaan of ondernomen heeft, door geene eerzucht of hoogmoed werd geleid, maar dat hij veeleer altijd door een' geest van kalmte en zelfbeheersching weerhouden was, ten einde zich aan den wille Gods te onderwerpen. Dit is eene zeer nuttige leering, omdat er geen veiliger levensregel is, dan wanneer ieder tevreden is met den staat, dien God voor hem verordineerd heeft, de dingen niet naar zijn eigen zin wil schikken, maar kalm en vreedzaam wacht op de roeping Gods, en niets meer begeert dan hetgeen hem veroorloofd is; zich ook niet onbesuisd en onbezonnen in zaken of ondernemingen begeeft, naar geene grootheid staat, maar tevreden is met zijn staat en lot. Door nu te zeggen, dat *zijn hart niet verheven is,* noemt hij de bron van alle roekeloosheid, hoogmoed en ongeoorloofde stoutmoedigheid. Want, hoe komt het, dat de menschen aldus den teugel vieren aan hunne begeerlijkheid, in de lucht zweven, en de wereld in beroering brengen door alles onderst boven te werpen, kortom, dat zij door hunne roekeloosheid voortgezweept worden? Is het niet omdat zij opgeblazen zijn van hoogmoed? Wanneer daarentegen die hoogmoed des harten weggenomen is, dan zal men zien, dat allen in ootmoed en ingetogenheid wandelen. Hetgeen er bijgevoegd wordt van *de oogen* beteekent zoo veel alsof hij zeide, dat er in zijn gelaat en houding geen teeken van hoogmoed was te bespeuren, naar welke wijze van spreken elders gezegd is, dat de oogen der trotschen hoog zijn (Ps. 18 : 28), hoewel het niet ongepast zou zijn dit hier nog verder uit te strekken, nl. dat David niet slechts zijn hart weerhouden heeft van zich door

eerzucht te verheffen, maar ook zijne oogen in toom heeft gehouden, opdat zij aan de begeerte naar grootheid en hoogheid van het hart niet zouden toegeven. Wat hij dus zeggen wil is, dat met het hart ook alle zijne andere zinnen onderworpen bleven aan nederigheid. En dat hij zegt, *dat hij niet gewandeld heeft in dingen, die groot zijn*, dit moet in verband gebracht worden met het hart. Het was voorzeker eene groote en heerlijke onderscheiding voor David, dat hij niet slechts Profeet, maar ook Koning was, ja, dat hij op den heiligen troon van Gods eenigen Zoon was gezeten. Ik ga nu nog de andere voortreffelijke zaken voorbij, waardoor God hem van de gewone menschen had onderscheiden. Omdat hij zich echter binnen die grenzen gehouden heeft, en niets anders begeerd heeft dan God te dienen in zijne Kerk, kan hij terecht de verklaring afleggen, dat hij niet gewandeld heeft in groote dingen. Opdat men zich echter niet kwelle door bij een woord te blijven staan, kan hier worden bijgevoegd, dat hetgeen volgt *Hooger dan ik*, of boven mij, in verband gebracht moet worden met de zaken, die gewoonlijk als groot, of verborgen, of wonderlijk geacht worden. Er wordt hier dus niet gehandeld over de vraag hoe hoog of laag Davids staat geweest is, want het is genoeg dat hij de grenzen zijner roeping niet overschreden heeft. En inderdaad heeft hij zich ook niet veroorloofd een' voet te verzetten zonder door Gods bevel er toe geroepen te zijn. En aldus doet hij ons eene tegenstelling zien tusschen den ootmoed van David en de zondige roekeloosheid van hen, die zonder Gods bevel af te wachten zich verder wagen dan hun geoorloofd is, of wel zich het ambt van anderen aanmatigen. Want, waar de roeping Gods voor ons heengaat als eene lamp om ons voor te lichten, daar zal niets verborgen of groot voor ons zijn, inzonderheid als wij vaardig en gewillig zijn om te gehoorzamen; maar wie door eerzucht wordt voortgedreven, moet wel in een' doolhof verward raken. Ook zien wij, hoe God de kinderen der wereld teleurstelt, die zich met zooveel ijdelheid op hunne grootsche ondernemingen beroemen. Zij dolen rond, keeren naar welgevallen de wereld onderst boven, nemen alles ter hand, en zijn hoogelijk ingenomen met hunne eigene scherpzinnigheid en talent. Maar als zij dan al hunne verzinselen en raadslagen bijeengebracht hebben, zoodat er een zeer groote hoop van geworden is, valt alles terstond weder uit elkander, omdat er geene vastigheid in is. Nu zijn er twee verschillende gebreken, waarmede diegenen behept zijn, die God vooruit willen loopen in plaats van Hem te volgen. Want sommigen snellen voorwaarts in brandenden

ijver, alsof zij steenen opeenstapelden voor een gebouw, dat tot den hemel moet reiken. Anderen toonen wel niet zoo de krankheid, waarvan zij bevangen zijn, maar gaan langzaam, als het ware sluiksgewijze, te werk, en zien uit naar een verder verwijderd tijdstip, omdat zij echter met niet minder trotsche aanmatiging, zonder acht te geven op God, vaststellen, wat zij na tien of twintig jaar doen zullen, alsof zij heer waren van hemel en aarde, leggen zij den grondsteen van hun gebouw in de diepte der zee. Maar al zou God hun leven ook honderdmaal verlengen, zullen zij de oppervlakte dier zee toch nooit bereiken. Maar als een mensch zich Gode onderwerpt, in de eerste plaats niet uitgaat naar hetgeen groot is, en vervolgens zich binnen de hem gestelde perken houdt, zal hij met David den vlakken weg volgen.

2. Zoo ik mijne ziel niet heb gezet en stil gehouden, gelijk een gespeend kind bij zijne moeder! mijne ziel is als een gespeend kind in mij. 3. Israël hope op Jehovah, van nu aan tot in der eeuwigheid.

2. *Zoo ik mijne ziel niet heb gezet en stil gehouden.* Hij gebruikt hier een sierlijk en gepast beeld, waardoor hij nog beter zijne bedoeling uitdrukt, daar hij zich bij een pas gespeend kind vergelijkt. En de zin is, dat hij alle zorgen van zich werpende, waarmede de eerzuchtigen zich kwellen, de kleinheid, of geringheid, heeft bemind. En omdat dit moeielijk is te gelooven, bevestigt hij het met een' eed, over welks vorm ik vroeger reeds heb gesproken. Want hier moet eene vervloeking of verwensching van zich zelven bij gedacht worden, die weggelaten is, opdat de menschen leeren hunne tong in bedwang te houden als zij zweren, en Gods naam niet lichtvaardig te gebruiken. *Zijne ziel te zetten als een kind*, dat is haar eene gestalte te geven gelijk aan die eens kinds, nl. zich vreedzaam en stil te houden, want het Hebreeuwsche woord *Dômamti*, is gevormd uit *Doem*, dat in overgankelijken zin genomen wordt, en beteekent *Doen zwijgen.* En dit *zich rustig* of *stil houden* is gesteld tegenover die ziedende hartstochten en begeerlijkheden, waarmede velen zich zelven en geheel de wereld in beroering brengen. De vergelijking bij een' zuigeling is aan andere plaatsen gebruikt om een gebrek aan te duiden. Want als de Profeet Jesaja in Hoofdstuk 28 : 9 zegt: Wien zal Ik kennis leeren?

Den gespeenden van de melk, den afgetrokkenen van de borsten? dan spreekt hij minachtend van de stompzinnigheid en achterlijkheid des volks, alsof zij niet beter in staat waren om te leeren, dan een kind dat nog geen twee jaar oud is. Hier echter heeft het beeld de strekking om hunne eenvoudigheid te prijzen, gelijk ook onze Heere Jezus Christus deze zelfde wijze van spreken gebruikt als Hij zegt: Indien gij u niet verandert, en wordt gelijk de kinderkens, zoo zult gij in het koninkrijk der hemelen geenszins ingaan (Matth. 18 : 3). En deze ontembare begeerlijkheden ontstaan hieruit, dat de menschen wijzer en voorzichtiger willen zijn dan noodig is. Daarom heeft David er bijgevoegd: *Mijne ziel heeft zich stil gehouden in mij*, niet alsof hij steunde op eigen kracht, maar omdat hij eene stille en vreedzame gezindheid in zijn hart koesterde, waardoor hij door geene overmatige begeerten gekweld of verontrust werd. Want er is eene tegenstelling tusschen de onbestemde en dwalende, of liever heftige gemoedsbewegingen van hen, die ontevreden met hun' staat, onbesuisd voorwaarts snellen, en de ingetogenheid van hen, die kalm berusten in de roeping Gods. Intusschen blijkt uit het slot, waarom David verklaart dat hij niets ondernomen heeft, waartoe hij door eene vleeschelijke neiging of begeerte was gedrongen. *Hij vermaant Israël te hopen op God.* En nu zou dit gewis eene onsamenhangende wijze van spreken zijn, indien het niet grootelijks strekte tot heil en welzijn van de Kerk, dat hij door God zelven op den troon was geplaatst. Want hierdoor hadden de geloovigen de verzekerdheid van den beloofden zegen. En het is ongetwijfeld de beste manier van te hopen, als wij eene sobere en ootmoedige meening koesteren omtrent ons zelven, en niets begeeren en niets ondernemen zonder de goedkeuring Gods en zonder door Hem er toe geroepen te zijn.

PSALM 132.

INHOUD: Wie ook de Profeet zij, die dezen Psalm gedicht heeft, in den persoon der geloovigen, pleit hij bij God op zijne beloften, dat Hij niet zal toelaten dat het Koninkrijk of de Tempel tot verval zal komen, maar ze beiden zal bevestigen en in stand houden.

Een Lied der trappen. 1. O Jehovah, gedenk aan David met al zijne beproevingen. 2. Die Jehovah gezworen heeft, den Machtige Jakobs gelofte heeft gedaan. 3. Zoo ik in de tent mijns huizes inga, zoo ik op de koets van mijn bed klimme! 4 Zoo ik mijnen oogen slaap geve, mijnen oogleden sluimering; 5. Totdat ik voor Jehovah eene plaats zal gevonden hebben, woningen voor den Machtige Jakobs.

1. *O Jehovah! gedenk.* Ten opzichte van den auteur van dezen Psalm zijn de geleerden het onder elkander niet eens, hoewel er niet aan te twijfelen is, dat het òf David, òf Salomo geweest moet zijn. Want in de Gewijde Geschiedenis staan eenige van deze verzen opgeteekend, die door Salomo bij de plechtige inwijding van den Tempel werden uitgesproken Hieruit kan men met eenige waarschijnlijkheid tot de gissing komen, dat de Psalm toenmaals reeds bekend was onder het volk, en dikwijls gezongen werd, of wel, dat Salomo sommige woorden er van toepassellijk gemaakt heeft voor het gebruik, waartoe hij den geheelen Psalm bestemd had. En omdat nu aan David de belofte gedaan is van het altijddurend bestaan van het koninkrijk en van den Tempel, wordt zijn naam hier genoemd, want ook na zijn' dood is de waarheid Gods van kracht gebleven Zoo heeft de Kerk dan met volle recht in dezen vorm kunnen bidden, dat God zou volbrengen wat Hij aan zijn' dienstknecht David had beloofd, niet voor zijn' persoon alleen, maar ten gunste en voordele van alle geloovigen. Hierdoor wordt dan ook de dwaasheid weerlegd van de Papisten, als zij beweren, dat de afgestorven heiligen ons helpen door hunne voorbede, alsof de geloovigen een' advokaat opriepen uit het graf om bij God voor hen te pleiten. Veeleer kan men uit den samenhang van den tekst opmaken, dat zij eenig en uitsluitend het oog hebben gehad op het verbond, dat God met David had gesloten, want zij wisten dat dit verbond als het ware aan dien eenen man ter bewaring was toevertrouwd op voorwaarde, dat het alzoo van hand tot hand tot allen zou komen. Nu is het niet zonder reden, dat er gesproken wordt van *beproeving*, of verootmoediging. Want de vertaling van sommigen door *zachtmoedigheid* druischt in tegen alle rede. Wèl erken ik, dat het Hebreeuwsche woord *chasdé* in 2 Kron. 6 : 42 voor goedertierenheid of weldadigheid

is genomen, en naar het mij voorkomt in passieven zin, om den wille der weldadigheden, waarmede David versierd was; maar hier onderschrijf ik zonder te aarzelen de meening van hen, die er kommer en verdriet onder verstaan, en al de moeielijkheden en den schrikkelijken strijd, waardoor David beproefd werd, terwijl God hem nog in den wachtenstijd liet blijven. Zie hier dus waar het op neerkomt: O Heere, gedenk door hoe veel angst en zorg David gekweld is geworden, hoe groote moeielijkheden hij had te overwinnen, eer hij in het bezit zijns koninkrijks kon komen, en met hoe grooten ijver hij begeerd heeft U een' Tempel te bouwen, hetgeen hem echter niet te beurt heeft mogen vallen. En de waarheid der hemelsche Godspraak was voor de geloovigen voorzeker met volle recht bezegeld door de gevaren, de moeite en het verdriet van David; want hij heeft er genoegzaam getuigenis van afgelegd, dat hij voor vast en zeker hield hetgeen uit den mond Gods was uitgegaan. Sommigen zeggen: Gedenk aan David *en* zijne beproevingen, maar dit wil mij niet behagen. Want het Hebreeuwsche woordeke *Eth* geeft veeleer een bijzonder acht slaan te kennen, zoodat Davids beproevingen gedacht worden, of dat David met zijne beproevingen voor het aangezicht Gods komt, en in aanmerking daarvan zijne begeerte zou verkrijgen.

2. *Die Jehovah gezworen heeft*, enz. Onder zijne beproevingen acht hij dit het voornaamste, dat David gekweld werd door de onzekerheid omtrent de plaats, waar de Arke zou verblijven. Wèl heeft Mozes lang te voren aan het volk bevolen God te aanbidden aan de plaats, die Hij verkoren had (Deut. 12 : 5) Nu wist David, dat de tijd nabij was, wanneer die plaats openlijk bekend gemaakt zou worden; en toch bleef hij hieromtrent nog in twijfel en onzekerheid, hetgeen noodzakelijkerwijs eene pijnlijke zorge bij hem teweeg moest brengen, voornamelijk, omdat hij zulk eene brandende begeerte had tot den dienst van God; alsmede omdat hij met smachtend verlangen uitzag naar de tegenwoordigheid Gods om zijn volk te beschermen en te besturen. Nu zegt hij, dat hij gezworen heeft, om vóór alle andere dingen zijne zorgen te wijden aan het bouwen van den Tempel. De wijze waarop hij zich hiertoe verbond is echter eenigszins hard en streng, alsof hij zich slaap, spijs en drank en de andere middelen, die strekken om het leven te onderhouden, wilde ontzeggen, totdat de plaats aangewezen zou zijn, waar de Tempel gebouwd moest worden. Maar hierin zou hij dan onnadenkend en roekeloos hebben gehandeld, omdat het niet

in zijne macht was om aan God een' tijd te bepalen; en daarbij zou hij ook de kracht niet gehad hebben om zich gedurende vele dagen van spijs, en vele nachten van slaap te onthouden. En daarenboven: wanneer zullen wij zeggen, dat hij deze gelofte gedaan heeft? Ik weet wat sommigen van de Hebreën antwoorden, nl. dat David deze gelofte gedaan heeft, toen hij verbaasd en verschrikt op het gezicht van den engel, ter aarde is gevallen. Ik erken, dat hem kort daarna de dorschvloer getoond werd; toch is het eene door niets gerechtvaardigde gissing, om aldus tot dit eene punt des tijds te beperken hetgeen veeleer beschouwd moet worden als iets, waarmede hij zijne gedachten gedurende zeer langen tijd heeft bezig gehouden. Maar het is volstrekt niet ongerijmd te zeggen, dat dit eene hyperbolische wijze van spreken is, en dat hij hier niet den wezenlijken vorm mededeelt, waarin hij de gelofte gedaan heeft, maar dat zijne woorden in dier voege verzacht moeten worden: Nooit zal ik in mijn huis gaan, en nooit zal ik mijne legerstede beklimmen, zonder dat deze gedachte mij gansch en al inneemt. Hij had de stellige overtuiging, dat de vaste woonstede des Heiligdoms en de staat des koninkrijks onafscheidelijk aan elkander verbonden zijn. Daarom moet men er zich niet over verwonderen, dat het hem toescheen, alsof hij geen Koning was, en dat hij zich niet veroorloofde kalm en vreedzaam van de gemakken en genoegens van het leven te genieten, voor en aleer hij zich verzekerd had van de plaats, waar de Tempel gebouwd zou worden. Dewijl wij echter van niets zeker zijn waar het getuigenis der Heilige Schrift ontbreekt, geef ik hier slechts, wat naar mijne overtuiging waarschijnlijk is. Nu zou deze zin volstrekt niet slecht voegen: hetzij dat David in zijn huis verblijft, of rust op zijne legerstede, altijd en overal zal hij vol onrust en zorge wezen, totdat hem de plaats wordt getoond, waar de Arke voortdurend zal verblijven. Wat de gelofte betreft: de Papisten leiden ten onrechte uit deze en andere gelijksoortige plaatsen af dat alle geloften, al is het ook dat zij ze zonder eenig nadenken hebben uitgesproken, door God goedgekeurd worden. Want evenals het loffelijk is aan God te beloven hetgeen Hij verklaart Hem aangenaam te zijn, zoo is het eene zondige aanmatiging als de menschen zoo maar beloven wat hun goeddunkt, of hun door hun' vleeschelijken zin wordt ingegeven. Wij moeten dus acht geven op hetgeen Hem goeddunkt, opdat Hij niet beroofd worde van de eer, die Hem in de eerste plaats toekomt, gelijk dan ook inderdaad gehoorzaamheid beter is dan offeranden.

6. Ziet, wij hebben van haar gehoord in Efratha; wij hebben haar gevonden in de velden van het woud.
7. Wij zullen in zijne woningen ingaan; wij zullen aanbidden voor den voetbank zijner voeten.
8. Sta op, Jehovah, in uwe ruste, Gij en de Ark uwer sterkte.
9. Dat uwe priesters bekleed worden met gerechtigheid, en dat uwe vromen juichen.

6. *Ziet wij hebben van haar gehoord in Efratha.* Dit vers is zeer duister, zoodat het niet te verwonderen is dat de uitleggers zich kwellen om er de juiste beteekenis van te vinden. Ten eerste is er geen antecedent, dat overeenkomt met het vrouwelijke voornaamwoord, men is dus door de noodzakelijkheid gedwongen om het in verband te beschouwen met de woning, waarvan hij heeft gesproken, hoewel hij het woord woningen in het meervoud heeft gebruikt. En ten opzichte van het woord *Efratha* is de moeielijkheid nog grooter, wijl de Ark daar nooit geplaatst is geworden. Indien hier gesproken wordt van een' tijd, die reeds voorbij is gegaan, dan zou veeleer Silo genoemd zijn moeten worden. Daar de Profeet echter buiten allen twijfel spreekt van een nieuwe woonstede, waarom noemt hij dan Efratha in de plaats van Sion? Sommigen hebben zich door een dwaas verzinsel van de moeielijkheid afgemaakt, door te zeggen, dat de plaats twee namen had, en dat de dorschvloer, die aan David getoond werd, ook Efratha genoemd werd, wijl het eene vruchtbare plaats was. Daarom heeft Hieronymus het vertaald door *Carpophoria*, hetwelk beteekent: vruchtaanbrengend, hoewel hij zich niet overal hieromtrent gelijk blijft, want, aan eene andere plaats, waar hij beuzelt met zijne allegoriën, vertaalt hij het door *Woede*, hetgeen ongerijmd is. Ik voor mij twijfel niet of dit woord *Efratha* is afgeleid van *Parah*, hetwelk beteekent *Vruchtdragen*, gelijk ook Bethlehem, dat in die streek gelegen is, van wege hare vruchtbaarheid Broodhuis genoemd wordt. Maar dit gissen naar den naam der plaats is volkomen nutteloos, daarom moet men zoeken naar hetgeen het waarschijnlijkst is. En dan is er in de eerste plaats wel eenige waarschijnlijkheid voor de verklaring, dat er een gerucht in omloop was, dat de Ark geplaatst zou worden te Efratha, van waar David afkomstig was. En inderdaad zou men ook kunnen denken, dat zijne geboorteplaats het geschiktst was zoowel voor de Ark als voor

het Heiligdom, en men behoeft er zich dus niet over te verwonderen, dat deze meening overal ingang vond. Het gerucht, hetgeen men zoo hier en daar had gehoord, zou dus voor de openbare meening zijn genomen. Wordt deze verklaring aangenomen, dan zal het werkwoord in den meer dan volmaakt verleden tijd staan: Wij hadden van haar gehoord in Efratha; maar wij hebben haar gevonden in de wouden; d. i. in eene plaats, die noch zoo aangenaam, noch zoo goed bebouwd was. Want wij weten, dat de stad Jeruzalem omringd was van bergen, en dat dit deel des lands niet vruchtbaar was, zoodat het niet zonder reden Veld des Wouds wordt genoemd. Nu moeten de lezers overwegen of ook deze verklaring niet aannemelijk kan zijn: Dat de geloovigen zeggen, dat zij van haar gehoord hebben in Efratha, omdat de Heere iets hoogers beloofd heeft voor Efratha dan voor Zion. Want, hoewel de gedenkwaardige profetie van Micha (Hoofdst. 5 : 1) toen nog niet uitgesproken was, kan het toch wel wezen, dat God reeds iets heerlijks en voortreffelijks van Bethlehem heeft getuigd. Wij hebben dus van Bethlehem gehoord, daar deze plaats echter nog voor ons verborgen is in hope, moeten wij God aanbidden in het veld des wouds, totdat hij zijne belofte vervuld zal hebben ten opzichte van Efratha, welke vervulling Hij tot nu toe nog uitgesteld heeft. Omdat deze verklaring echter gewrongen is, durf ik haar nauwelijks aanvaarden, en kan ik haar ook werkelijk niet als eene gezonde uitlegging aanbevelen. Naar mijne meening is de zin eenvoudiger, nl. dat die naam Efratha veeleer genomen is voor den persoon van David dan voor de plaats, alsof de Profeet gezegd had: Daar God zich nu een' Koning uit Efratha verkoren heeft, heeft Hij ook tegelijk de plaats aangewezen voor de Arke des verbonds. Nu wordt ten eerste van het hooren gesproken, omdat het niet van den wil of de macht der menschen afhing om Gods Heiligdom op te richten, waar het ook zij, voordat God zijn welbehagen hieromtrent had te kennen gegeven. Ook is hunne blijdschap niet overtollig bij het vernemen van de heerlijke belofte ten opzichte van de voortdurende vestiging van den Tempel, die dan nu eindelijk onder de regeering van David gegeven was. Intusschen verklaren de geloovigen, dat zij de Arke niet maar willekeurig of als bij toeval hier of daar geplaatst hebben, maar dat zij door God onderricht zijn geworden, waar Hij geëerd en gediend wilde worden, gelijk in eene wettige Godsvereering het geloof altijd de eerste plaats zal innemen, hetwelk ook uit het gehoor is. En voorts, hoewel de berg Zion niets voortreffelijks had om hem vermaard te maken, zoo hebben de

geloovigen toch getoond, dat het niet geoorloofd is de keuze der plaats te bedillen, omdat zij reeds gehoord hadden, wat Gods welbehagen was.

7. *Wij zullen in zijne woningen ingaan* Hier stelt hij een' algemeenen vorm van vermaning voor aan alle geloovigen, waardoor zij elkander opwekken om te gaan naar de plaats, die door den engel was aangewezen. En inderdaad is het ook recht en billijk, dat wij naarmate de wil van God ons duidelijker geopenbaard is, Hem met des te meer ijver onze gehoorzaamheid betoonen. Aangezien het volk nu wist, dat er eene plaats door God was verkoren, wijst de Profeet er hen op, dat zij thans niet traag of achterlijk kunnen blijven, maar zich derwaarts heen moeten spoeden, daar God zijne woonstede thans blijvend onder hen gevestigd had, en hen dus gemeenzaam tot zich noodigde. Daarmede veroordeelt hij dus de traagheid van hen, wier ijver niet toeneemt naar de mate der openbaring, die zij hebben ontvangen. Wat betreft het woord *Woningen*, daar het in het meervoud genomen is, denken sommigen, dat dit meervoud gebruikt is omdat er in den Tempel een binnenste Heiligdom, een Middengedeelte en dan nog een Voorhof was. Ik weet echter niet of de Profeet deze fijne onderscheiding bedoeld heeft, hoewel ik deze uitlegging toch ook niet verwerp. Van meer belang is de term, die terstond daarna volgt; want, als de Profeet de Arke des verbonds de *voetbank* Gods noemt, toont hij kortelijk aan, dat de oneindige majesteit Gods niet besloten is in het Heiligdom, gelijk menschen van eene grove bevatting zich dit hebben voorgesteld. Want, indien al de schoonheid en heerlijkheid van den uitwendigen Tempel niets meer was dan de voetbank voor Gods voeten, dan was het noodig dat de geloovigen hun geest ophieven tot den hemel, ten einde God met allen eerbied te kunnen aanbidden. Het was hun dan ook voorzeker niet geoorloofd een aardsch denkbeeld van Hem te koesteren. Aan eene andere plaats (Ps. 27 : 8) wordt het Heiligdom *Gods aangezicht* genoemd, opdat het volk in volkomene verzekerdheid des geloofs opmerkende zou zijn en de oogen gericht zou houden op het symbool, dat God hun had voorgesteld. En van beiden spreekt de Profeet hier meer bepaaldelijk, te weten: God tot het Heiligdom te beperken is onheilig bijgeloof; terwijl het toch niet te vergeefs is dat de Kerk uitwendige symbolen gebruikt, opdat nl. de geloovigen van den eenen kant niet minachten hetgeen tot eene hulpe strekt voor hun geloof, en van den anderen kant er niet te veel aan hechten, en er bij

blijven stilstaan. Hoewel God dus woont in den hemel en boven alle hemelen, zijn wij toch, om Hem te zoeken, niet gedwongen zonder hulp derwaarts op te klimmen. Want door ons een symbool te geven van zijne tegenwoordigheid, strekt Hij zijne voeten uit tot de aarde, om ze door ons te laten aanraken. Nu bemerken wij hoe nuttig het voor ons is, dat de Heilige Geest spreekt naar de zwakheid onzer bevatting, ten einde ons van de aardsche elementen op te heffen naar den hemel. Maar er heerschte een zeer domme verblindheid in het tweede concilie van Nicea, toen deze goede vaderen om de wettigheid van den beeldendienst te bewijzen deze schriftuurplaats hebben durven verwringen, alsof namelijk David en Salomo bevolen hebben beelden op te richten voor God om dezelven te aanbidden. Thans nu de plechtigheden en schaduwen der Wet opgeheven zijn, aanbidden *zij* in waarheid voor den voetbank van zijne voeten, die zich met eerbied en gehoorzaamheid onderwerpen aan zijn Woord, en zich door het gebruik der Sacramenten oefenen om Hem op geestelijke wijze te dienen. En omdat zij weten dat God niet eenvoudig nederkomt van den hemel, maar zijne voeten terugtrekt, klimmen zij op tot Hem. En dewijl nu niet alleen Gods voeten, maar geheel de volheid van zijn goddelijk wezen en heerlijkheid woont in Christus, moet de Vader gezocht worden in Hem. Inderdaad is dit ook de reden waarom Hij nedergekomen is, nl. om ons op te heffen tot Hem.

8. *Sta op Jehovah, in uwe ruste.* Deze wijze van spreken geeft een eenigszins grof denkbeeld, nl. alsof God, die den hemel en de aarde vervult, in eene nieuwe woonstede komt. Maar de uitwendige oefeningen van den godsdienst, die door God was ingesteld, worden hier terecht met deze eerenamen gesierd, opdat de geloovigen er zich met des te meer ijver en liefde toe zullen begeven. Want, indien God ons onmiddelijk en zonder het gebruik van middelen tot den hemel riep, dan zou de groote afstand ons verschrikken, en de begeerte tot bidden zwak zijn. Hoewel Hij nu niet van plaats verandert, zoo komt Hij toch nader tot ons. Zoo is Hij van ouds nedergekomen tot zijn volk in de Arke des verbonds, die Hij als de zichtbare tegenwoordigheid wilde beschouwd hebben van zijne goedheid en genade. Daarom is het tweede lid er bij wijze van verklaring aan toegevoegd, opdat de geloovigen zouden weten, dat het komen van God niet anders verstaan moet worden, dan dat Hij zijne kracht aanschouwelijk maakte in de Ark. In dien zin wordt zij dan ook *de Ark zijner sterkte* genoemd; want het was

geene ijdele of doode schaduw, zij toonde in werkelijkheid dat God zijne Kerk nabij was. En de berg Zion wordt de ruste Gods genoemd, omdat God voortaan aan geene andere plaats zijn' eeredienst wilde gevestigd hebben, gelijk ik zoo aanstonds aantoonen zal.

9. *Dat uwe priesters bekleed worden met gerechtigheid.* Thans bidt hij voor den voorspoed der Kerk in het algemeen, hetgeen in verband staat met den voorafgaanden zin, want God woont met geen ander doel onder ons, dan om ons gelukkig te maken. Sommigen denken, dat hij hier veeleer den wensch uitspreekt dat de zuivere eeredienst van God van kracht zal blijven, en dat in de Priesters in zulk eene hooge mate heiligheid geëischt wordt dat de Profeet ook op hunne heilige plechtgewaden het oog heeft. Maar als ik alles te zamen neem en van nabij beschouw, dan schijnt mij de volgende verklaring aannemelijker, nl. dat hier gebeden wordt, dat Gods gerechtigheid zal uitblinken onder het volk, en den priesteren tot sieraad zal strekken, en vervolgens, dat zij blijdschap zal doen ontstaan bij geheel het volk. En zoo neem ik dan Gerechtigheid voor de vrucht der gerechtigheid, en ik versta het niet van de gerechtigheid der menschen, maar van de gerechtigheid Gods. Het is niet te verwonderen dat de Priesters het eerst genoemd worden, want wij weten, dat de orde in de Kerk zoo geregeld was, dat zij den voorrang hadden boven de anderen. Terwijl hij hun alzoo hunne plaats en rang aanwijst, laat hij echter daarmede niet na te bidden voor geheel de Kerk; alsof hij zeide: Heere doe het licht uwer gerechtigheid zoodanig schitteren in de Priesters, dat geheel het volk er door verlicht wordt. Nu wordt er gezegd, dat God ons bekleedt met gerechtigheid, als Hij zich onze Verlosser betoont, als Hij ons staande houdt door zijne kracht, en ons zoodanig regeert en bestuurt, dat Hij door de daad toont zorg voor ons te dragen. En inderdaad, de verheuging of het *juichen*, dat hij er terstond daarna bijvoegt, wijst op een gelukzalig leven. Aangezien hij nu deze twee dingen samenvoegt, volgt hieruit, dat het woord *Gerechtigheid* niet anders genomen is dan voor de bescherming en het bestuur Gods. Terstond hierna volgt in denzelfden zin: *Dat uwe Priesters bekleed worden met heil.* En in het plechtig gebed van Salomo, waarvan ik boven melding heb gemaakt, spreekt hij niet van *gerechtigheid*, maar van heil. En dat alle geloovigen *chasidim*, of vromen Gods, worden genoemd, daarvan is reeds dikwijls gesproken, nl. dat er geene deugd is, die de menschen nader brengt tot God dan weldadigheid.

10. Om Davids, uws knechts wil, weer het aangezicht uws Gezalfden niet af. 11. Jehovah heeft David gezworen in waarheid, waarvan Hij niet wijken zal: Van de vrucht uws buiks zal ik op uwen troon zetten. 12. Indien uwe zonen mijn verbond houden, en mijne getuigenissen, die Ik hun leeren zal, zoo zullen ook hunne zonen tot in eeuwigheid op uwen troon zitten.

10. *Om David uws knechts wil*, enz. Sommigen voegen het begin van dit vers samen met het vorige. Hoewel ik dit nu niet wil verwerpen, kunnen de lezers toch gemakkelijk zien, dat dit vers aaneen moet gelezen worden. Eer ik echter de bedoeling van den Profeet ga verklaren, moet men verstaan, dat deze woorden: *Weer het aangezicht uws gezalfden niet af* al te spitsvondig verklaard worden, alsof de beteekenis was: Beroof ons niet van het gezicht onzes Verlossers. Veeleer kan men uit het gebed van Salomo afleiden, dat de Profeet God bidt den Koning gunstig en genadig te zijn, zooals Bathseba toen zij haar verzoek richt tot Salomo, haren zoon, hetzelfde woord bezigt (1 Kon. 2 : 20), alsof zij zeide: Verwerp mij niet van voor uw aangezicht. Dit woord beteekent dus zoo veel als *Afkeeren.* Het was noodig dit kortelijk te vermelden, omdat deze verklaring: *Ontneem ons den beloofden Verlosser niet*, zoo aannemelijk schijnende, de onwetenden allicht zou aantrekken. Doch hier wordt eenvoudig gebeden, dat God de gebeden des Konings niet zal verwerpen, die hij voor zijn volk in het algemeen tot Hem opzendt. En hier wordt om genade of gunst gevraagd in den naam van David om geene andere reden, dan omdat God een verbond met hem heeft gemaakt, want van wege dit voorrecht moest hij niet als een gewoon man uit het volk beschouwd worden. Waar het op neerkomt is, dat God, gedenkende aan zijne beloften, zijne gunst en goedheid ook uitstrekke tot Davids opvolgers. Want hier wordt aan ieder Koning een gebed voorgeschreven voor de Kerk, maar de grond er voor is gelegd in den persoon van David. Van toen aan zijn de geloovigen onder een type of schaduw er op gewezen, dat Christus de Middelaar zou zijn, die voor geheel het volk voorspraak zou doen. Omdat Christus toenmaals echter ons vleesch nog niet had aangenomen, en zijne offerande nog niet volbracht hebbende, het hemelsch heiligdom nog niet was binnengetreden, is er een

tijdelijk middelaar gesteld, die als type den waren Middelaar voorstelde, waardoor aan het volk vrijmoedigheid werd gegeven tot het gebed.

11. *Jehovah heeft David gezworen.* Hij spreekt nu duidelijker uit, dat hij in David niets anders ziet, dan de vrije belofte Gods, die hem als ter bewaring was gegeven. En opdat hij aan de waarheid dezer belofte niet zou twijfelen, zegt hij dat zij door een' eed bevestigd is geworden. Wat de woorden betreft: hij zegt dat God waarheid heeft gezworen, d. i. niet bedriegelijk, of in schijn, maar in ernst en goede trouw, waarom men niet behoeft te vreezen, dat Hij van zijne belofte af zal wijken. Hij belooft aan David een' opvolger uit zijn zaad, daar hij de hoop reeds bijna had opgegeven op eene onafgebrokene opvolging, niet wijl hij geene kinderen had, maar omdat hij eene uiterst verderfelijke oneenigheid zag heerschen in zijn gezin, waardoor zijn geslacht met een' algeheelen ondergang werd bedreigd. En hoewel Salomo als zijn opvolger was verkoren, is er toch niet aan te twijfelen of de belofte heeft zich tot eene altijddurende opvolging uitgestrekt. En daar Hij hiermede niet slechts in het bijzondere welzijn van David had voorzien, maar ook van geheel de Kerk, wordt hier aan de geloovigen bevolen goeden moed te hebben, daar God geen zwak of voorbijgaand koninkrijk onder hen had opgericht, maar een koninkrijk dat eene vaste en heilige duurzaamheid zou bezitten. En dit was noodig, oppat de Koning zoowel als het volk in kennis gesteld zouden worden met dezen zoo buitengewonen steun. Want wij zien hoe trotschelijk de aardsche koningen zich verheffen, die, hoewel zij met den mond belijden, dat zij regeeren door de genade Gods, in hun hoogmoed opgaan in ijdelheid, waarbij nog komt, dat zij meerendeels door geweld den troon beklimmen, zoodat het maar zelden voorkomt, dat er eene wettige roeping heeft plaats gehad. Daarom wordt het heilige koninkrijk van David terecht onderscheiden van de aardsche koninkrijken, daar het op de hemelsche Godspraak was gegrond.

12. *Indien uwe zonen.* Thans gaat hij verder en spreekt meer openlijk van de opvolging, die ik vermeld heb, en door welken zijn' langen duur wordt in stand gehouden. En hoewel nu in deze wereld de kinderen der koningen hunne vaderen door erfrecht opvolgen, zoo staat het toch vast dat het koninkrijk van David door een bijzonder voorrecht van den algemeenen regel was uitgezonderd, want God verklaart openlijk, dat er

altijd nakomelingen zullen zijn, die den koningstroon zullen beklimmen, en dat niet slechts gedurende een of twee eeuwen, maar voor altijd. Want hoewel dit koninkrijk vernietigd is geworden, is toch kort daarna de wederoprichting geschied, en het eeuwig voortbestaan daarvan is gevestigd in Jezus Christus. Nu doet zich hier echter eene vraag op, nl. of de duur van het koninkrijk gegrond is op de verdiensten van menschen. Want, het schijnt wel dat de voorwaarde, waarop God het verbond aangaat, beteekent, dat het verbond Gods alleen dan bekrachtigd zal worden, wanneer de menschen van hun' kant er de voorwaarden van vervullen. Hieruit volgt dat het in werking treden der beloofde genade afhangt van hunne gehoorzaamheid. Maar men moet in de eerste plaats begrijpen, dat dit verbond gansch en al uit vrije genade was, voor zooveel God beloofd had den Verlosser te zenden, van wien heil verwacht moest worden, want het verbond was een uitvloeisel van de eerste aanneming, die almede uit genade was. En inderdaad, de ontrouw van deze booze natie heeft niet kunnen verhinderen, dat God na de openbaring van Christus, openlijk getoond heeft, dat Hij geenerlei waarde hecht aan verdiensten. Daarom zegt Paulus: Al zijn sommigen ongeloovig geweest: zal de waarheid Gods daarom te niet gedaan worden? (Rom. 3 : 3). Hiermede geeft hij te kennen, dat God aan de Joden zijne gunst is blijven betoonen, omdat hij hen uit vrije genade had uitverkoren. En hoewel zij meermalen moedwillig zijne beloften te niet schenen te willen doen, heeft Hij met eene ongeloofiijke goedertierenheid gestreden tegen hunne boosheid, en zoo is het geschied, dat zijne waarheid de bovenhand behield. Want Hij heeft niet gezien op hetgeen zij hadden verdiend, maar is getrouw gebleven aan zijn voornemen. Nu verstaan wij dat dit verbond onvoorwaardelijk is geweest; maar omdat er nog andere dingen aan toegevoegd waren, wordt deze voorwaarde gesteld: Indien gij gehoorzaam zijt aan mijne geboden en inzettingen, zal Ik u zegenen. Omdat nu de Joden zich van deze gehoorzaamheid hebben afgewend, zijn zij in ballingschap weggevoerd. En toen scheen het wel alsof God zijn verbond had te niet gedaan, of het had ontheiligd, gelijk wij elders gezien hebben. Die verstrooiing was dus als een verbreken van het verbond, doch dit was het slechts ten deele en in schijn. Dit zal nog duidelijker worden als wij verder in het heilig geschiedverhaal nagaan wat er terstond na den dood van David heeft plaats gegrepen. Want het koninkrijk werd ten ondergang gebracht door den opstand der tien stammen, zoodat er slechts een klein gedeelte van in wezen bleef. Daarna

is het nog meermalen verminderd door nieuwe rampen, totdat het ten laatste gansch ontworteld is geworden. En hoewel de terugkeer uit de gevangenschap eenige hoop gaf op wederoprichting, was toen toch niemand met den titel van Koning versierd, en de rang, dien Zerubbabel bekleedde, was niet zeer schitterend, totdat eindelijk vreemde koningen opstonden, die niet tot het geslacht van David behoorden. Wie zou nu niet zeggen, dat het verbond Gods alstoen volkomen te niet gedaan was? Daar echter de Verlosser van nergens elders zijn' oorsprong had, kan men in weerwil van dat alles toch zeggen, dat het verbond vast en onwankelbaar is gebleven. Daarom zegt Ezechiël van de koningskroon: Doe dien hoed weg, en hef die kroon af, Ik zal die kroon omgekeerd, omgekeerd, omgekeerd stellen, totdat hij kome, die daartoe recht heeft. (Ezech. 21 : 26, 27). Nu schijnt het alsof de Profeet het handschrift Gods uitwischt, en afstand doet van het verbond, want het heil en welvaren des volks was saamverbonden met het koninkrijk, gelijk in de Klaagliederen van Jeremia gezegd wordt, Christus, of de Gezalfde, onzes Heeren, in wiens geest wij ademen. En hoewel de Profeet, door de kroon weg te nemen, het heilig verbond schijnt te verbreken, toont hij toch terstond daarna in het tweede gedeelte, dat het, voor zoo ver het eene vrije gave is, eeuwig zal wezen, vast en onschendbaar. Want, hoewel de Joden zich voor eenigen tijd van de genade Gods hebben beroofd, belooft hij hun evenwel den Verlosser. En inderdaad, evenals God door zijn ondankbaar volk te straffen openlijk getoond heeft, dat Hij niet te vergeefs voorwaardelijk had gesproken, zoo heeft Hij bij de komst van Jezus Christus vrijwillig vervuld hetgeen Hij vrijwillig had beloofd, toen Hij de kroon op het hoofd van Christus heeft geplaatst. Overigens, daar God zoo streng eischt, dat wij zijn verbond zullen houden, wil Hij, dat wij, alle menschelijke verzinselen verwerpende, bij de zuivere leer zijns Woords zullen blijven.

13. Want Jehovah heeft Zion verkoren, Hij heeft het begeerd tot zijne woonplaats. 14. Dit is mijne ruste in eeuwigheid, hier zal Ik wonen, want Ik heb ze liefgehad. 15. Ik zal hare levensmiddelen zegenende zegenen, hare armen zal Ik met brood verzadigen. 16. En hare Priesters zal Ik met heil bekleeden,

en hare zachtmoedigen zullen van groote blijdschap juichen.

13. *Want Jehovah*, enz. Het koninkrijk hier samenvoegende met het Priesterschap en de geestelijke Godsvereering, bevestigt hij nu meer uitdrukkelijk, dat het niet naar den wille der menschen was verkoren, maar gegrond op een hemelsch raadsbesluit. Daarom moeten wij wel letten op deze saamvoeging, want de vastigheid dezes koninkrijks moest nergens anders dan in Jezus Christus worden gezocht, want het koninkrijk van Christus is onafscheidelijk verbonden met zijn priesterschap. Hieraan zien wij waarom hij verklaart, dat Zion was verkoren, nl. omdat God niets betreffende het koninkrijk afzonderlijk heeft geboden, maar gewild heeft, dat het Heiligdom er mede verbonden zou zijn, opdat het een waar type zou zijn van den toekomstigen Middelaar, die niet slechts Koning is, maar ook Priester naar de ordening van Melchizedek. Nu volgt hieruit dat de staat des koninkrijks en de staat des Tabernakels onafscheidelijke zaken zijn. Daarna wordt de oorzaak genoemd van deze verkiezing, nl. dat de berg Zion niet verkoren is om zijne schoonheid of voortreffelijkheid, gelijk wij elders reeds gezien hebben, (Ps. 78 : 68), maar omdat het alzoo het welbehagen des Heeren is geweest, want het welbehagen of de gunst van God wordt gesteld tegenover de verdienste of de waardigheid der plaats, waaruit opnieuw blijkt hetgeen ik zoo even reeds met een enkel woord heb gezegd, nl. dat het verbond, hetwelk God met David heeft gemaakt, uit niets anders dan uit zijne goedheid is voortgekomen.

14. *Dit is mijne ruste in eeuwigheid* Ten einde aan den vorigen zin nog meer gezag bij te zetten, herhaalt hij hem in den Persoon van God. En God verklaart, dat Hem niet te vergeefs een Tempel gebouwd zal worden, want zijn' arm uitstrekkende van den hemel, zal Hij openlijk en met der daad toonen, dat de dienst, dien Hij bevolen en verordineerd heeft, Hem welbehaaglijk is, want, met betrekking tot de menschen beteekenen de ruste en de woning Gods de tegenwoordigheid zijner kracht. Zoo heeft Hij *gewoond in Zion*, omdat de geloovigen Hem aldaar volgens de ordonnantie der wet op de rechte wijze hebben aangebeden Ook hebben zij geene vergeefsche moeite gedaan, want Hij heeft hun hunne begeerten gegeven. En door de daad zelve is het openbaar geworden, dat deze belofte gegeven was door God, die niet liegen kan. Want, hoewel de Tempel ver-

woest is geworden, het altaar omvergeworpen, en geheel de dienst, gelijk hij door de Wet was voorgeschreven, heeft opgehouden, zoo is Gods majesteit en heerlijkheid toch onmiddelijk daarna wedergekeerd, en is er verbleven tot aan de komst van Christus Intusschen weten wij hoe onbeschaamd en goddeloos de Joden deze godspraak hebben verwrongen, alsof God gelijk een slaaf aan hen gebonden was, zoodat zij onder dit voorwendsel al de Profeten hebben durven minachten, ja zelfs met woede en wreedheid vervolgen. Daarom heeft Luther deze belofte zeer juist en gepast de Bloedige Belofte genoemd. Want, gelijk de geveinsden gewoon zijn den heiligen naam Gods als een dekmantel te gebruiken voor hunne misdaden, zoo hadden zij, van welke booze daden men hen ook beschuldigde, altijd het antwoord gereed, dat het in weerwil van dit alles, niet in de macht stond der Profeten om hun te ontnemen wat God hun had gegeven. Want, den Tempel te berooven van Gods heerlijkheid, was voor hen hetzelfde als Hem leugen ten laste te leggen of Hem van zijne waarheid te scheiden. Deze waanzinnige aanmatiging heeft hen er toe gebracht om zonder einde en zonder mate onschuldig bloed te vergieten. En gewis! indien de Roomsche Satan heden ten dage gewapend was met zoo eervol een titel, wat is het dat hij dan niet zou durven doen? Er is geene enkele lettergreep in geheel de Heilige Schrift, die ook maar een schijn van recht geeft voor zijne barbaarsche tyrannie. En daar hij nu door zijne meer dan woeste wreedheid den ganschen Christelijken godsdienst verwoest en God zelven smaadt, zien wij met welk eene boosheid, of liever met welk eene trotsche wreedheid hij den naam der Kerk vooropstelt. Hoe! Zal de Hiërarchie, die — tenzij Christus ontrouw worde aan zijne bruid, noodzakelijkerwijs in stand gehouden moet worden — te niet gedaan worden? Maar wij hebben het antwoord gereed, nl. dat de Kerk aan geene plaats gebonden is, en daar de majesteit Gods geopenbaard is tot aan de uiterste einden der aarde, is de ruste, de woning Gods, niet anders dan in Christus en zijne leden. Nu moet het eeuwigdurende van den Tempel, waarvan de Profeet hier spreekt, met behoedzaamheid worden verstaan, want, omdat de wereld in Christus vernieuwd is geworden, zeggen wij toch niet dat de typen en schaduwen ijdel waren, waarvan de kracht en de vervulling in Hem zijn geopenbaard. En zoo iemand nu nog de tegenwerping wil maken, dat de berg Zion genoemd wordt als eene eeuwige woonstede Gods, dan ligt de oplossing voor de hand, nl. dat het, om de waarheid der profetie te bewijzen, volstaat, dat Christus door zijne

komst dien berg uitgebreid heeft tot aan de uiterste einden der aarde.

15. *Ik zal hare levensmiddelen zegenende zegenen.* Het was het toppunt van een gelukkig leven, dat God in het midden zijns volks woonde. Nu worden er nog de teekenen aan toegevoegd van zijne vaderlijke gunst, nl. dat Hij voor zijn volk de noodzakelijke spijzen zal bereiden en ze hun zal geven, in hunne nooden zal voorzien, zijne Priesters zal bekleeden met heil, en al de geloovigen omringen zal met blijdschap. En deze toevoeging was niet overtollig, want wij zijn niet geestelijk genoeg om tot den hemel te kunnen doordringen, tenzij de zegen Gods zich voordoet aan onze oogen. En men moet wel in aanmerking nemen dat deze zegen in ons dagelijksch voedsel van tweeërlei aard is, nl. dat God hierdoor de aarde vruchtbaar maakt, zoodat zij ons koren, wijn en olie oplevert, daarna, dat door zijne verborgene werking de voortbrengselen der aarde vermenigvuldigd worden, zoodat zij in staat is ons te voeden. Hier aan deze plaats verklaart God, dat Hij eene bijzondere zorge zal dragen voor zijne geloovigen, zoodat hun niets van hetgeen tot dit leven behoort, ontbreekt, en hoewel er niet altijd een groote overvloed is, zal Hij er toch voor zorgen dat ook de armen in hun gebrek gevoed en verzadigd zullen worden. De onwetendheid der Papisten ten opzichte van deze plaats is even merkwaardig als bespottelijk, waardoor openbaar wordt, dat zij allen door een' geest van stompzinnigheid zijn bevangen, zoodat zij van drek spijze hebben gemaakt. Want in het woord Victus, hebben zij twee letters niet onderscheiden, en zoo hebben zij Vidum gelezen; en daar er nu aan dit woord toch nog iets haperde, dachten zij dat het viduam moest zijn, hetgeen weduwe beteekent, en zoo hebben zij dan van levensmiddelen of victualiën weduwen gemaakt, eene ongerijmdheid, die ongelooflijk zou wezen, indien men hen niet nog heden ten dage in hunne kerken die domme fout schaamteloos hoorde herhalen. Maar evenals God zegen belooft op de levensmiddelen zijns volks, zoo vloekt hij hun verstand en hunne tong, zoodat zij geheel de orde der natuur door hun zotte droomerijen omkeeren. Daarna bevestigt de Profeet opnieuw hetgeen hij boven reeds van de andere weldaden Gods gezegd had, behalve dat hij in plaats van *Gerechtigheid Heil* noemt, maar het is in denzelfden zin, gelijk ik te voren reeds heb aangetoond. Want dat sommigen aan het woord *heil* hier de beteekenis willen geven van zuiverheid der leer en heiligheid van leven, dit is te gezocht, want de Profeet bedoelt een

voudig dat zij onder de bescherming Gods veilig en gelukkig zullen zijn.

17. Daar zal Ik David een' hoorn doen uitspruiten; Ik heb voor mijn' Gezalfde eene lamp toegericht. 18. Ik zal zijne vijanden met schaamte bekleeden; maar op hem zal zijne kroon bloeien.

17. *Daar zal Ik David een' hoorn doen uitspruiten.* Hij keert terug tot den staat des Koninkrijks, waarvan God beloofd had, dat Hij de hoeder en bestuurder zou zijn. Doch er moet meer van nabij op de bijzondere kracht der woorden gelet worden. Ik zal, zegt Hij, David den Hoorn doen uitspruiten. Het is zeker dat bij de Hebreeën het woord *hoorn* tamelijk algemeen kracht beteekent, en het vermogen om zich te verdedigen; maar door het woord *uitspruiten* duidt de Profeet zoowel op den geringen aanvang des koninkrijks als op deszelfs wondervolle wederoprichtingen. Van eene nederige hut en den mest der schapen is David verheven tot den koningstroon, hoewel hij de jongste was van de kinderen eens veefokkers, en tegen alle hoop of verwachting in, werd hij nog door nieuwe uitbreidingen verhoogd. Maar het koninkrijk was reeds onder Jerobeam zoo zeer verminderd, dat het slechts door een voortdurend uitspruiten in nederigen toestand gehandhaafd kon blijven. En daarenboven hoevele afscheuringen hebben er sedert niet plaats gehad, die even zoo vele voorteekenen waren van verval en ineenstorting, indien niet van tijd tot tijd nieuwe loten waren uitgebot. Doch wat moest er nu worden van het volk, toen zij verstrooid en in ballingschap waren, indien God den gebroken hoorn niet opnieuw had doen uitspruiten? Daarom is het niet zonder reden dat Jesaja Christus vergelijkt bij een rijsje, dat niet voortkomt uit een' grooten boom, maar uit een' afgehouwen tronk (Jes. 11 : 1). En wellicht doelt Zacharia op deze zelfde profetie, als hij zegt: Ziet een man, wiens naam is *Spruit* (Zach. 6 : 12) nl omdat na de schrikkelijke verwoesting het koninkrijk op geene andere wijze wederopgericht kon worden. David spreekt in een' anderen zin in 2 Sam. 23 : 5, waar hij onder deze zelfde bewoording de voortdurende uitbreiding des koninkrijks prijst. Hier echter verstaat de Profeet, dat, hoewel de hoorn van David nu en dan zal verdorren of gebroken zal worden, God haar evenwel door eene wonderlijke kracht opnieuw zal doen groeien. Dezelfde

strekking heeft ook het beeld der *Lamp*, dat in de Heilige Schrift dikwijls voorkomt, omdat deze profetie onder het volk algemeen bekend was. De beteekenis is: Hoewel de glans en waardigheid des koninkrijks soms verduisterd en als door een' nevel overtogen waren, zoo heeft toch nooit eenigerlei ramp het geheel kunnen uitblusschen, omdat de lamp Gods het immer is blijven beschijnen, en hoewel haar licht van niet zeer ver gezien kon worden, heeft zij den geloovigen toch het ontwijfelbare heil getoond. Toenmaals heeft die lamp een flauw schijnsel van zich gegeven om Jeruzalem te verlichten, maar heden wordt door Jezus Christus, die de Zon der Gerechtigheid is, de wereld ten volle verlicht.

18. *Ik zal zijne vijanden met schaamte bekleeden.* Evenals hij te voren de Priesters met gerechtigheid en heil heeft bekleed, zoo bedekt Hij thans Davids vijanden met schande als met een kleed. Want, daar het niet genoeg zou zijn om inwendig voorspoed te hebben, indien God ons niet ook tegen onrecht en geweld beschermde van buiten, wordt deze tweede belofte er bijgevoegd, waarin Gods gunst ons ook dikwijls duidelijker getoond wordt, dan wanneer Hij ons in tijden van vrede met alle goederen verrijkt. Want hoe meer de bedreigingen en verschrikkingen onzer vijanden ons beroeren, hoe meer ons verstand gescherpt moet zijn om de hulpe Gods te bepeinzen. Nu wordt ons door deze Schriftuurplaats echter ook geleerd, dat de Kerk op aarde nooit zoo volkomen rust zal hebben, of zij zal door velerlei vijanden beroerd worden, die Satan onophoudelijk opwekt om haar te verderven. Maar wèl ons, als wij uit den mond Gods hooren, dat zij ten laatste met smaad en schande teruggedreven zullen worden, als zij al hunne listen en lagen te vergeefs zullen hebben aangewend. Van hetgeen nu volgt bestaan verschillende uitleggingen. Omdat het Hebreeuwsche werkwoord *Tsiets* in de vervoeging Hiphil soms beteekent *Beschouwen*, verklaren sommigen het in dier voege: De kroon van David wordt gezien op de plaats waar de hoorn zal uitspruiten. Anderen leiden het af van *Tsiets*, dat plaat beteekent, alsof er gezegd was dat des konings kroon zal schitteren als platen van goud. Naar mijn oordeel echter is het beter die verklaring te volgen, dat, in denzelfden zin waarin hij te voren van uitspruiten heeft gesproken, hij thans verklaart, dat de kroon zal bloeien, gelijk Jesaja in tegenovergestelden zin de kroon der dronkenschap van Efraïm vergelijkt bij eene verwelkte bloem (Jes. 28 : 1). De beteekenis zal dus wezen: Hoewel de kroon van Davids

opvolgers dikwijls in een' staat van verval zal schijnen te zijn, zal zij toch door eene verborgene, levendmakende kracht vernieuwd worden, zoodat zij tot in eeuwigheid zal blijven bloeien.

PSALM 133.

INHOUD: De Profeet verheugt zich met dankzegging over de heilige eensgezindheid des volks, en wekt alle geloovigen op om haar onder elkander aan te kweeken.

Een Lied der trappen van David. 1. Ziet hoe goed
en liefelijk het is, dat broeders samenwonen. 2. Het
is gelijk de kostelijke olie op het hoofd, die nederdaalt
op den baard, den baard van Aäron, die nederdaalt
tot op den zoom zijner kleederen. 3. Het is gelijk
de dauw van Hermon, die nederdaalt op de bergen
van Zion, want Jehovah heeft aldaar den zegen geboden
en het leven tot in eeuwigheid.

1. *Ziet hoe goed en hoe liefelijk het is.* Ik twijfel niet of het is Davids bedoeling geweest in dezen Psalm God te danken voor de verzoening van geheel het volk, toen zij na eene langdurige en droeve verdeeldheid wederom vereenigd waren, en ieder hunner te vermanen om vrede aan te kweeken. Want, naar verhouding van de kortheid van den Psalm blijft hij lang verwijlen bij den lof van dien vrede. En het is niet zonder reden dat hij de genade en goedheid van God prijst in zoo schoone en heerlijke bewoordingen, wijl Hij het volk, dat zoo ellendig verdeeld en verscheurd was, weder tot één lichaam heeft vereenigd. Want, toen hij in het bezit der koninklijke waardigheid is gekomen, was de meerderheid des volks nog van hem vervreemd, omdat hij gedurende zoo langen tijd voor een' vijand van het algemeen had gegolden. Ja meer; wij weten, dat er onder de Joden doodelijke veeten bestonden, zoodat men nauwelijks op eene onderlinge verzoening kon hopen, voordat één der partijen geheel ten onder was gebracht. Het was dus wel een

wondervol en ongedacht werk van God, dat zij, die elkander zoo fel hebben gehaat, tot eensgezindheid konden komen, en elkander hebben omhelsd. Deze omstandigheid dat David de overeenstemming tusschen de aanbidders van God in het algemeen loofde, zonder daarbij zich zelven op het oog te hebben, wordt door de uitleggers zeer ten onrechte voorbijgezien. Ten eerste is er, mijns inziens, eene groote kracht in het woord *Ziet*, niet slechts omdat het feit ons voor oogen wordt gesteld, maar ook omdat er eene vergelijking in ligt opgesloten tusschen den burgerkrijg, door welken zij schier tot den ondergang waren gebracht, en den liefelijken en begeerlijken vrede. Hij verhoogt dus de genade Gods, omdat de Joden door langdurige ervaring geleerd, nu wisten welk een onwaardeerbaar goed eensgezindheid is, daar zij zich door inwendige twisting en krijg schier hadden verdelgd. En het woord *Gam*, *ook*, bevestigt deze verklaring; want de uitleggers geven de bedoeling van den Profeet, niet juist weder als zij dit woord door *En* vertalen, daar het de kracht der uitdrukking niet weinig verhoogt; alsof hij gezegd had: Wij, die door de natuur broeders zijn, zijn zóó zeer verdeeld en oneenig geweest, dat wij elkander meer hebben gehaat dan vijanden, die elkander vreemd zijn; hoe groot is dan nu niet het goed om die broederlijke eenheid ook in ons hart te koesteren. Intusschen is er niet aan te twijfelen, of de Heilige Geest looft de broederlijke eensgezindheid, die onder alle de kinderen Gods behoort te heerschen, opdat iedereen hier naar moge streven. Maar als haat en nijd verdeeldheid onder ons teweegbrengen, of wrok ons innerlijk verscheurt, dan zullen wij wel broeders blijven ten opzichte van God, doch omdat wij dan slechts stukken zijn van een verscheurd lichaam, zullen wij toch niet voor één ongeschonden lichaam gehouden worden Gelijk wij dus één zijn in God den Vader en in Jezus Christus, zijn' Zoon, zoo moeten wij ook met wederzijdsch goedvinden eenheid en broederlijke liefde onder ons vestigen en in stand houden. Indien het mocht gebeuren dat God in zijne goedheid geeft dat de Papisten van hun' afval teruggebracht worden tot eene godvruchtige eensgezindheid, dan kunnen wij deze bewoordingen gebruiken om er God voor te danken; en intusschen behooren wij met hartelijke liefde al diegenen te ontvangen, die zich nederig en vreedzaam Gode onderwerpen. Dewijl Satan echter voortdurend woelzieke personen opwekt en aanport om onrust te zaaien, behooren wij naar het tegenovergestelde te streven en zorgvuldig bij elkander te houden allen, die volgzaam en gehoorzaam zijn. Maar hen, die ongehoorzaam

zijn en zich moedwillig verharden, moeten wij vermijden, daar met hen geene broederlijke liefde te onderhouden is, zonder den hemelschen Vader te verloochenen, uit wien alle verwantschap voortkomt, want de vrede, dien David hier prijst, moet uitgaan van ons wettig Hoofd. Daarom kunnen wij de oneerlijkheid der Papisten gemakkelijk bewijzen, als zij ons laaghartig beschuldigen van scheurmakerij en het zaaien van verdeeldheid, alsof wij niet genoegzaam aangetoond hadden, dat wij niets liever zoeken of begeeren dan dat zij zich met ons vereenigen in de waarheid Gods.

2. *Het is gelijk de kostelijke olie*, enz. David bevestigt klaar en duidelijk wat ik zoo even heb aangetoond, nl. dat de ware eenheid der broederen haren oorsprong heeft in God, en dat het wettige doel er van is de zuivere vereering van God, en het eenstemmig aanroepen van zijn' naam. Want waartoe anders zou hij het beeld ontleenen aan de heilige olie, dan om aan te toonen, dat de godsdienst altijd en overal de eerste plaats moet innemen? Alsof hij zeide, dat de vrede, dien de menschen onder elkander bewaren, zonder geur of smaak zou zijn, indien hij niet doortrokken was van den welriekenden geur van den dienst van God. En zoo zien wij dan, dat de menschen op zulk eene wijze in liefde aan elkander verbonden moeten zijn, dat zij zich allen door God laten regeeren en besturen. En wat hen betreft, die met deze voorwaarde geen genoegen nemen: het is veel beter hen scherp en standvastig te bestrijden, dan vrede met hen te hebben ten einde met hen te zamen God te verachten en te verwerpen. Want wij moeten wèl in gedachten houden, dat ons in den persoon van den Priester duidelijk wordt aangetoond, dat de eensgezindheid voortvloeit uit gehoorzaamheid *aan*, en den waren dienst *van*, God. En door den *baard* en de zoomen zijner kleederen wordt aangeduid, dat de vrede, die voortvloeit uit het Hoofd, Christus, gezaaid wordt zoo ver en wijd zijne Kerk zich heeft uitgebreid. Het andere beeld, ontleend aan den *dauw*, die afdruipt zoowel op den berg Hermon als op Zion, toont dat eene heilige eensgezindheid niet slechts een liefelijke reuk is voor God, maar ook nuttige vruchten voortbrengt, evenals de dauw, die de aarde bevochtigt, haar sap en kracht geeft om voorttebrengen. Nu weten wij, wat Mozes zegt van het land van Juda, dat het niet is gelijk het land van Egypte, hetwelk door de overstrooming der rivier vruchtbaar gemaakt wordt, maar elken dag dauw en regen verwacht van den hemel. Nu heeft David aangetoond dat het menschelijk

leven schraal en onvruchtbaar zijn zal, ja ellendig, zoo het den steun en de vertroosting der broederlijke liefde moest derven. Het is algemeen bekend dat de berg Hermon een' rijken, vruchtbaren grond had, want hij is vermaard wegens zijne schoone, weelderige weiden. En de voornaamste vruchtbaarheid der bergen wordt veroorzaakt door den dauw des hemels, hetgeen genoegzaam bleek uit den berg Zion. Eindelijk voegt David er bij, dat God zegen geeft waar vrede wordt aangekweekt, d. i. Hij getuigt door een' heerlijken overvloed van alle goed te schenken hoe Hij er zich in verlustigt als de menschen in vrede en eendracht te zamen leven. Paulus heeft dezen volzin in andere bewoordingen gevolgd, als hij zegt: Leeft in vrede, en de God des vredes zal met u zijn (2 Cor. 13 : 11). Laten wij ons dan beijveren om zoo veel wij vermogen plaats te geven aan broederlijke eensgezindheid, opdat de zegen Gods onder ons wone. Laat ons ook beide armen uitstrekken en hen omhelzen, die in gevoelen van ons verschillen, mits zij niet weigeren terug te keeren tot de eenheid des geloofs. En indien sommigen, weerstrevend zijn en de verzenen tegen de prikkels slaan, zoo moeten wij hen laten gaan, want, gelijk gezegd is: wij hebben geene broederschap dan met de kinderen Gods.

PSALM 134.

INHOUD: Het is eene opwekking om God te loven, en hoewel zij voor alle geloovigen is in het algemeen, wordt zij toch meer bijzonder tot de Priesters en Levieten gericht.

Een Lied der trappen. 1. Ziet, looft Jehovah, alle gij knechten van Jehovah, gij, die elken nacht in het huis van Jehovah staat. 2. Heft uwe handen op naar het Heiligdom, en looft Jehovah. 3. Jehovah zegene u uit Zion, Hij, die hemel en aarde gemaakt heeft.

1. *Ziet, looft Jehovah, alle gij knechten van Jehovah.* Sommigen zijn van meening dat de andere knechten Gods mede begrepen

zijn met de Levieten. En voorzeker erken ik, dat er sommigen onder het volk waren, die meer dan anderen brandden van ijver en gansche nachten in den tempel hadden gewaakt, gelijk in Lukas 2 : 37 gezegd wordt van Anna, dat zij nacht en dag bad. Maar het blijkt uit het slot van den Psalm, dat de Profeet zijne vermaning alleen richt tot de Priesters, want hij schrijft hun een' vorm van zegenspraak voor, waarmede zij voor het algemeen welzijn moeten bidden, en dit ambt was alleen aan de Priesters opgedragen. Ik verklaar het dus zoo, dat de Levieten de knechten Gods genoemd worden, van wege het ambt, waarmede zij bekleed waren, gelijk het inderdaad ook tot hun dienstwerk behoorde om den ganschen nacht de wacht te houden in den Tempel, en dat wel bij beurten, gelijk dit in de Gewijde Geschiedenis vermeld staat. (Lev. 8 : 35). Daarom brengt hij hen, door het woord *Ziet* als het ware tot eene zaak, die op het oogenblik zelve geschiedt, want het betaamde hun om door den blik voortdurend op den Tempel gericht te houden, des te meer opgewekt en aangespoord te wezen tot de beoefening der godsvrucht. En nu moeten wij zien met welk doel de Profeet hen zoo vlijtig opwekt om God te loven. Want, daar niets gemakkelijker is dan de ceremoniën te misbruiken, moeten velen onder de Levieten gedacht hebben, dat zij hun' plicht volbracht hadden, als zij niets anders gedaan hadden dan ledig in den Tempel te staan, zoodat dan het voornaamste door hen verzuimd en veronachtzaamd werd. De Profeet toont aan, dat dit alles beuzelachtig zou zijn en niets dan eene bespotting, indien de Levieten den ganschen nacht in den Tempel hadden gewaakt, de lampen hadden aangestoken en zich met de offeranden hadden bezig gehouden, als zij zich niet te gelijkertijd hadden geoefend in het geestelijk dienen van God, en alle de uitwendige plechtigheden in verband hadden gebracht met dit voornaamste offer, nl. het loven van God. Alsof hij zeide: Het schijnt u een zwaar en moeielijk werk, om, terwijl anderen slapen in huis, te waken in den Tempel; maar God eischt een ander en voortreffelijker werk, nl dat gij al het volk voorgaat in het zingen van zijn' lof. In het tweede vers voegt hij er eene plechtigheid bij, die gepaard gaat met het aanroepen van Gods naam. Want waartoe heffen de menschen hunne handen op als zij bidden? Is het niet omdat zij dan tegelijker tijd hun hart opheffen tot God? Daarom bestraft de Profeet stilzwijgend de traagheid en stompzinnigheid van hen, die ledig staan in den Tempel, of door beuzelen en door met elkander te spreken den dienst van God verstoren.

3. *Jehovah zegene u.* Naar mijn inzien is men door dit vers gedwongen om den Psalm in dier voege te verklaren, dat hij alleen betrekking heeft op de Priesters en Levieten, wier ambt het was om volgens het voorschrift der Wet in Numeri 6 : 23 het volk te zegenen. Nadat de Profeet hen nu vermaand heeft God te loven, wijst hij hen op hun' tweeden plicht, nl. het volk in den naam Gods te zegenen. Evenwel heeft God dit niet geboden, opdat de anderen nu maar zorgeloos voortleven — gelijk men heden ten dage in het Pausdom van meening is, dat de dienst van God goed en naar behooren is waargenomen, als de monikken maar zingen in de Kerken, terwijl de overigen des volks zich niet om God bekommeren — maar God heeft wèl gewild, dat de Priesters de anderen voorgaan, opdat een ieder in zijn eigen huis zal navolgen wat er in den Tempel is geschied; en het volk te zegenen was hun bevolen omdat zij den Persoon van Christus vertegenwoordigden. En voorts: het is niet zonder reden, dat deze twee zaken onderscheidenlijk genoemd zijn, nl. dat èn zij, èn God, die de Schepper is van hemel en aarde, zouden zegenen. De benaming van Schepper is gebruikt om zijne macht aan te duiden, opdat de geloovigen de vrijmoedigheid zouden hebben om alles van Gods hand te hopen en te verwachten. Want, wat is de wereld anders dan een spiegel van zijne oneindige kracht, zoodat zij wel erger dan waanzinnig moeten wezen, die het voor zich onvoldoende achten de gunst te genieten van Hem, aan wien zij alle dingen onderworpen zien, en in wiens hand zij een' overvloed vinden van alle goed. Omdat echter velen op het hooren van den naam *Schepper* er aan zouden wanhopen om ooit tot God te komen, alsof Hij zeer ver gezocht moest worden, heeft de Profeet hun een symbool van zijne nabijheid voor oogen gesteld, zoo dat zij in alle gerustheid en vrijmoedigheid tot Hem kunnen naderen, daar zij bemerken, dat Hij hen zachtkens en liefelijk tot zich roept en lokt, alsof Hij hun als het ware zijne vaderlijke borst bood. Door de beschouwing van den hemel erkennen zij dus Gods macht en sterkte, en door zijne woonstede in Zion, zijne Vaderlijke liefde.

PSALM 135.

INHOUD: Het is eene opwekking om Gods lof te zingen, deels omdat God aan het uitverkoren volk eene bijzondere genade heeft betoond, en anderdeels omdat zijne macht en heerlijkheid in de gansche wereld openbaar zijn geworden. Voorts is ook eene tegenstelling gegeven tusschen de afgoden, die ijdele verzinselen zijn der menschen om zich God voor te stellen, en den God Israëls, die door gewisse en ontwijfelbare getuigenissen getoond heeft de eenige, ware God te zijn, opdat de geloovigen des te bereidwilliger zouden zijn Hem te loven en gehoorzaamheid te bewijzen.

Halelujah. 1. Prijst den naam van Jehovah, zingt
lof, gij knechten van Jehovah! 2. Gij, die staat in
het huis van Jehovah, in de voorhoven van het huis
onzes Gods. 3. Looft God, want Jehovah is goed,
psalmzingt zijn' naam, want dat is liefelijk. 4. Want
God heeft zich Jakob verkoren, Israël tot zijn eigendom.

1. *Prijst den naam van Jehovah.* Hoewel er nauwelijks eenig verschil is tusschen het begin van dezen en van den vorigen Psalm, wat de woorden betreft, schijnt de Profeet toch in dezen Psalm zijne opwekking niet slechts tot de Levieten, maar tot het geheele volk te richten, want hij geeft de redenen aan waarom God geloofd moet worden, en deze redenen gelden voor alle geloovigen. Ook spreekt hij thans niet van de nachtwaken noch van het voortdurend verblijf. Daar het evenwel de plicht der priesters was om de anderen voor te gaan in deze heilige oefening, en om bij wijze van spreken, den lof Gods in te zetten, is er niets ongerijmds in om te zeggen, dat zij het eerst geroepen en opgemerkt worden om hun ambt en plicht te volbrengen. En als men de woorden van nabij beschouwt, zal men bevinden, dat het volk in tweede volgorde aan de Priesters wordt toegevoegd. Want de Profeet richt het woord tot de

knechten Gods, *die in zijn Tempel staan*, daarna *in de voorhoven*, terwijl in den vorigen Psalm van de voorhoven geene melding wordt gemaakt. En hij schijnt het woord voorhoven in het meervoud te hebben gebruikt, omdat er ook een voorhof der Priesters was, en dan was er een voorhof voor geheel het volk, aan hetwelk door de Wet verboden was in het Heiligdom te komen (Lev. 16 : 17). En opdat deze leer, of vermaning, om God te loven, die zoo dikwijls herhaald wordt, ons niet vervelend voorkome, moeten wij ons herinneren, wat wij elders gezegd hebben, nl. dat geen offer Gode meer welbehaaglijk is, dan onze erkenning van zijne weldaden, gelijk wij ook hier boven gezien hebben in Psalm 50 : 14: Offert Gode dank, en betaalt den Allerhoogste uwe geloften. Evenzoo in Psalm 116 : 12: Wat zal ik den Heere vergelden voor al zijne weldaden? Ik zal den beker der verlossingen opnemen, en den naam des Heeren aanroepen. En wij moeten wèl acht geven op de plaatsen, die den geestelijken dienst zoo hoogelijk verheffen, opdat wij door een misplaatsten ijver om God te dienen, onzen arbeid niet verspillen aan beuzelingen, gelijk de meeste menschen doen, die, het voornaamste vergetende, allerlei verzinnen om aan den dienst van God toe te voegen, en zich gansch nutteloos vermoeien. Daarom herhaalt de Heilige Geest zoo dikwijls het woord *Loven*, opdat wij dien heiligen plicht niet veronachtzamen. Tegelijker tijd bestraft Hij echter onze stompzinnigheid, want voor hen, die ijverig en verstandig zijn, zou het niet noodig wezen de vermaning zoo dikwijls te herhalen. Het slot van het derde vers, waar hij zegt: *Want het is liefelijk* kan op tweeërlei wijze verklaard worden: òf dat de naam Gods liefelijk is, gelijk hij in het eerste lid gezegd heeft dat God goed is, òf dat het liefelijk en aangenaam is Gode te zingen. Het Hebreeuwsche woord *Naïm* beteekent eigenlijk iets dat betamelijk of schoon is; en die algemeene beteekenis voegt hier het best.

4. *Want God heeft zich Jakob verkoren.* Aan het bestuur der wereld ontleent hij nu nog andere redenen om God te loven. Omdat Hij toenmaals echter niet anders geprezen kon worden dan door de nakomelingen van Abraham, aan wie alleen Hij zich had geopenbaard, stelt de Profeet hun als reden voor dat zij verkoren zijn om Gods bijzonder volk te wezen. En inderdaad, dat zij alleen aangenomen waren, en al de Heidenen voorbij waren gegaan, was zulk een groot en onwaardeerbaar voorrecht, dat dit alleen genoeg moest zijn om hen in verrukking te brengen en in ijver van dankbaarheid te doen ontsteken. Want door

den lof der verkiezing toe te schrijven aan God, geeft de Profeet hun duidelijk te verstaan, dat zij niet verkoren waren om eenigerlei deugd of voortreffelijkheid in hen, maar omdat God hen uit vrije genade heeft liefgehad. Het is wel waar, dat Hij alle menschen zonder onderscheid aan zich verplicht heeft, daar Hij zijne zon laat schijnen over de boozen en de goeden (Matth. 5 : 45); maar te dier tijd heeft Hij de kinderen Abrahams met inniger banden aan zich verbonden, gelijk Hij dit heden ten dage doet met allen, die Hij in zijne schaapskooi heeft opgenomen, en ingelijfd heeft in het lichaam van zijn Eengeboren Zoon.

5. Want ik weet, dat Jehovah groot is, en dat onze God boven alle goden is. 6. Jehovah doet al wat Hem behaagt in de hemelen en op de aarde, in de zeeën en alle afgronden. 7. Hij doet de wolken opklimmen van het einde der aarde; Hij maakt de bliksemen met den regen; Hij brengt den wind uit zijne verborgene plaatsen voort.

5. *Want ik weet.* Hier wordt eene algemeene beschrijving gegeven van Gods macht, opdat alle Israëlieten des te beter zouden weten, dat de God, dien zij aanbidden, de Werkmeester is der wereld, en dat Hij alles bestuurt naar zijn welbehagen, en dat nergens elders een ander gevonden kan worden. Maar hij zegt niet, dat de macht Gods hem alleen bekend is, veeleer wil hij van wege hetgeen hij gevoelt anderen opwekken om evenals hij zelf acht te geven en op te letten, opdat zij, opgewekt zijnde, zouden weten hetgeen voor iedereen klaar en duidelijk is. Want, hoewel niemand de oneindige majesteit Gods kan begrijpen, zoo is zijne heerlijkheid, voor zooveel dit noodig en nuttig is, toch genoegzaam geopenbaard, zoodat niemand zich achter onwetendheid kan verschuilen. Want, hoe zou hij, die het gezicht van hemel en aarde kan genieten, zonder grove goddeloosheid, zijne oogen kunnen sluiten ten einde den Schepper niet te zien? Maar ten einde ons krachtdadiger op te wekken, noodigt hij ons door zijn voorbeeld om van de heerlijkheid Gods kennis te nemen, of liever: hij bestraft onze stompzinnigheid waardoor wij er geen acht op geven. Uit het tweede lid kunnen wij met nog meer zekerheid afleiden hetgeen ik zooeven met een enkel woord aangeduid heb, nl. dat het de bedoeling is van

den Profeet om de Israëlieten in de vreeze en den dienst van den eenigen God te houden, omdat de God, die een verbond was aangegaan met hunne vaderen, de Schepper is van hemel en aarde. Want na Hem Jehovah genoemd te hebben, voegt hij er terstond bij, dat Hij de God Israëls is. Hieruit volgt, dat zij, die zich van God afwenden, zich valschelijk op den naam van God beroepen, evenals heden ten dage de Joden en de Turken wèl belijden dat zij God, den Schepper van hemel en aarde aanbidden, maar slechts beuzelen, want, als men zich afkeert van de Wet en het Evangelie, kan men zich zooveel men wil beroemen den waren godsdienst te omhelzen, maar desniettegenstaande is dit alles slechts eene verloochening van God. Daarom is het niet zonder reden, dat de Profeet God met dien bijzonderen eerenaam bekleedt, opdat de Israëlieten zich aan de leer der Wet houden. Indien men door het Hebreeuwsche woord *Elohim* de valsche goden der Heidenen wil verstaan, dan zal dit eene concessie zijn, want dan zou hij op ongepaste wijze God bij ijdele verzinselen en nietigheden vergelijken. De zin zal dan wezen, dat de grootheid van God zoo heerlijk en voortreffelijk is, dat zij elke godheid in het niet doet verzinken, die de menschen zich hebben kunnen uitdenken. Evenwel schijnt hij, gelijk ik te voren reeds gezegd heb, er de Engelen bij in te sluiten; want hoewel er in hen iets van de Godheid schittert, voor zooveel zij hemelsche krachten en overheden zijn, toch is God verre boven hen verheven, zoodat zij op hunne plaats en rang blijven, en zijne heerlijkheid niet door hen verduisterd wordt.

6. *Jehovah doet al wat Hem behaagt*, enz. Dit is de oneindige grootheid Gods, waarvan hij gesproken heeft, dat Hij niet slechts den hemel en de aarde geschapen heeft, maar dat Hij ook alle dingen naar zijn welbehagen bestuurt en regeert. Want zij, die belijden, dat God de Schepper is der wereld, en zich inbeelden, dat Hij ledig nederzit in den hemel en zich nu verder niet om de wereld bekommert, berooven Hem goddeloosljk van zijne macht, en verreweg de meeste menschen worden door dit valsche denkbeeld misleid. Vraagt men hun, of zij werkelijk gelooven, dat God ledig nederzit of slaapt, dan zeggen zij neen, maar als zij de dwaze meening koesteren, dat God aan de Fortuin, of het toeval, den vrijen teugel viert, dan laten zij Hem slechts de schaduw van macht, die niets uitwerkt, terwijl toch de Heilige Schrift leert, dat zijne macht reëel is, daar Hij de gansche wereld naar zijn' wil en welbehagen regeert. Want de Profeet

verklaart hier duidelijk, dat God zorg draagt voor elk deel der wereld, zoodat nergens iets bij toeval geschiedt. Gemeenlijk denkt men God al heel bijzonder te eeren, als men zoo wat over zijne algemeene voorzienigheid spreekt. Maar de onderscheiding van hemel en aarde en de wateren wijst op eene particuliere zorg. Het meeste gewicht ligt echter in het woord *chafêts.* De Heilige Geest verklaart, dat God doet wat Hem behaagt; maar het verwarde bestuur, waarvan men gewoonlijk praat, bedoelt slechts, dat God de orde der wereld haren loop laat zonder er nu verder acht op te slaan, en op die wijze wordt zijn wil dan te niet gedaan. Want, als Hij wil, dan heeft Hij ook een doel en eene vaste beweegreden. Hieruit wordt zijne bijzondere voorzienigheid afgeleid, die hare kracht doet uitgaan, om elk deel der wereld te besturen, zoodat niets bij geval geschiedt, en zelfs die dingen, die het meest op toeval gelijken, door zijn verborgen raad geleid worden. En hoewel het ons niet betaamt te onderzoeken, waarom Hij de dingen, die in strijd zijn met ons verstand, laat geschieden, zoo moet, indien wij niet het beginsel van allen godsdienst willen uitrukken en uitroeien, dit bij ons vaststaan, dat niets geschiedt dan hetgeen God bepaald en verordineerd heeft. En hoewel zijn wil voor ons verborgen is, zoo moeten wij ons toch met eerbied en ootmoed er voor buigen als de bron van alle rechtvaardigheid en gerechtigheid. Want niets is redelijker dan dat die wil in de eerste plaats en boven alles door ons geëerd worde. Wil de lezer meer hieromtrent weten, zoo wordt hij verwezen naar Psalm 115.

7. *Hij doet wolken opklimmen.* De Profeet noemt enkele bijzonderheden, waardoor men des te beter verstaan kan, dat er niets is, dat zich uit zich zelven bewegen kan, dan in zoover het door den raad en de hand Gods wordt bestuurd. Omdat ons verstand ook maar het duizendste deel niet kan bevatten van de werken Gods, geeft de Profeet slechts enkele voorbeelden, waaruit hij wil dat wij zullen nagaan hetgeen hij omtrent de hemelsche voorzienigheid gezegd heeft. Hij zegt, *dat van de uiterste einden der aarde wolken opgaan,* want de wolken worden gevormd uit de dampen, die van de aarde opstijgen, en zich opeenhoopen en verdikken. Maar wie zou nu denken dat het ooit zou gebeuren dat de dampen die wij uit de verte zien opstijgen, den hemel terstond verduisteren en zich in zware massa's boven ons hoofd samenpakken? Het is dus een merkwaardig bewijs van Gods macht, dat lichte dampen opstijgen,

die een oogenblik daarna geheel de lucht innemen. De Profeet voegt er nog iets anders bij, waardoor het wonder niet weinig vergroot wordt, nl. *dat bliksemen met regen gemengd zijn*, want deze twee zijn gansch tegenstrijdige zaken. Indien deze vermenging van vuur en water niet uit ervaring gekend was, wie zou dan niet zeggen dat dit een ongelooflijk wonder is? Hetzelfde geldt ook voor den wind; want hoewel het zeker is, dat de winden op natuurlijke wijze voortgebracht worden, en de philosophen hun' oorsprong aanduiden, zoo is toch de verschillende beweging van den wind een wonderwerk Gods. Maar hij verkondigt niet slechts de macht van God gelijk zij ook door de philosophen erkend wordt, maar hij verstaat het zoo, dat er geen droppel regen valt uit den hemel, of het is door Gods raad en bestel. Allen belijden wel dat God de Werker is van den regen, evenals van den donder en den wind, daar Hij deze orde nu eenmaal in de natuur vastgesteld heeft; maar de Profeet gaat hier nog verder en zegt, dat als het regent, dit niet door een blind instinct der natuur is, maar omdat God het aldus bepaald heeft, die, naar zijn welbehagen den helderen hemel met donkere wolken kan doen bedekken, en de duisternis wederom voor helder licht kan doen plaats maken.

8. Hij heeft de eerstgeborenen van Egypte geslagen,
van den mensch af tot het vee toe. 9. Hij heeft
teekenen en wonderen gezonden in het midden van u,
o Egypte! bij Faraö en bij al zijne knechten. 10. Hij heeft
groote volken geslagen, en machtige koningen gedood:
11. Sihon, den Koning der Amorieten, en Og, den
Koning van Basan, en al de Koninkrijken van Kanaän.
12. En Hij heeft hun land ter erve gegeven, ten erve
aan zijn volk Israël.

8 *Hij heeft de eerstgeborenen van Egypte geslagen.* Wederom spreekt hij van de bijzondere weldaden Gods, waarmede Hij de Kerk en het uitverkoren volk aan zich verplicht heeft. Want omdat hij het woord alleen tot de geloovigen richt, noemt hij dit als het voornaamste punt voor Gods lof, dat Hij uit het geheele menschdom een klein aantal heeft verkoren, en zich tegenover groote koninkrijken en machtige natiën als hun

Beschermer heeft betoond. Want al de wonderen, die God zoowel in Egypte als in het land Kanaän heeft gewrocht, zijn evenzoo vele getuigenissen geweest van zijne vaderlijke liefde jegens zijn uitverkoren volk. En als hij nu in de eerste plaats het dooden der eerstgeborenen noemt, volgt hij hierin niet de historische orde, hij stelt slechts een gedenkwaardig voorbeeld voor, waaraan men zien kan hoe dierbaar Hem het welzijn was der geloovigen, daar Hij zelfs dit groot en machtig volk niet heeft gespaard, ten einde het heil zijner Kerk te bevorderen. In één woord: hij wil zeggen, dat de kracht en de genade Gods genoegzaam gebleken zijn in de bevrijding zijns volks.

10. *Hij heeft groote volken geslagen.* Hij gaat nu over tot het vermelden van het einde der bevrijding; want God heeft zijn volk niet uitgevoerd uit Egypte om het nu terstond bij hun' tocht door de woestijn te verlaten, maar ten einde hen in hun beloofd erfdeel te vestigen. En zoo toont de Profeet nu, dat de gunst van God ook hier blijkbaar geopenbaard werd, en dat God zonder moede te worden volhard heeft in hen goed te doen, want, nadat hij den kinderen Abrahams eens de hand had gereikt, heeft Hij hen voortdurend geleid en heeft Hij immer zijne kracht geopenbaard ten hunnen behoeve, totdat zij in het bezit van het Beloofde Land waren gekomen Nu verhoogt hij de macht Gods omdat zij niet in het vreedzaam bezit des lands waren gekomen dan nadat er groote slachtingen waren aangericht. En de goedheid van God komt nog des te sterker uit door deze omstandigheid, dat hij een onaanzienlijk hoopje volks verkoren heeft boven Koningen en groote natiën. Hij maakt melding van twee Koningen, Sihon en Og, niet omdat dezen machtiger waren dan alle de anderen, maar omdat zij het meest te vreezen waren, dewijl hun land zoo van alle kanten ingesloten was, dat het ontoegankelijk scheen, inzonderheid toen het volk nog niet aan den krijg gewend was. En daarna voegt de Profeet er het toppunt van Gods weldadigheid bij, nl. dat de Israëlieten voor goed bezit hadden genomen van het land. Er is niet minder verdienste gelegen in het houden van hetgeen eenmaal verkregen is, dan in het opnieuw verkrijgen. Dewijl dus de Israëlieten van alle kanten door vijanden waren omringd, is de kracht Gods voornamelijk hierin gebleken, dat zij, noch verslagen noch teruggedreven werden, hetgeen honderd maal had kunnen geschieden, indien zij in de bezitting niet bevestigd en gehandhaafd waren geworden.

13. O Jehovah! uw naam is in eeuwigheid; o Jehovah! uwe gedachtenis is van geslachte tot geslachte.
14. Want Jehovah zal zijn volk richten, en het zal Hem berouwen over zijne knechten.

13. *O Jehovah! uw naam is in eeuwigheid.* Hoewel er velerlei redenen zijn waarom de naam Gods altijd in de hoogste eere gehouden moet worden in de wereld, spreekt de Profeet hier meer bepaaldelijk van den eeuwigen lof, dien God verdient en verkrijgt wegens de bewaring zijner Kerk, want terstond daarna wordt er de reden bijgevoegd, namelijk, dat God zijn volk zal richten. En inderdaad, evenals geheel de wereld als een schouwtooneel is van de goedheid Gods, van zijne wijsheid, gerechtigheid en macht, zoo is toch het hoogste en voortreffelijkste daarvan zijne Kerk, die er als de voornaamste plaats, de plaats vooraan, van is; en hoe meer God tot ons nadert, en hoe gemeenzamer Hij ons zijne weldaden mededeelt, hoe meer wij ons er zorgvuldig op moeten toeleggen om ze na te gaan en te overdenken. En daar nu het woord *richten* volgens de Hebreeën alle deelen in zich bevat van eene rechtvaardige en wettige regeering, houd ik het er voor dat de toekomende tijd gebruikt is om eene voortdurende werking aan te duiden, gelijk dit dan ook dikwijls aldus voorkomt. Alsof de Profeet gezegd had, dat God zijn volk altijd zal regeeren en bewaren, zoodat het welzijn der geloovigen in veilige hoede is, daar God er voor zorgt. Het kan echter ook wezen, dat de Profeet voorbedachtelijk den toekomenden tijd heeft gebruikt, opdat wij leeren ook onder beproevingen vast te houden aan de hoop, en indien het ons soms toeschijnt alsof God ons verlaat en verstoot, den moed toch niet te verliezen. Want, al is het ook, dat Hij voor een' tijd zijne hulpe verbergt, toch zal Hij, als de bestemde tijd daar is en de zijnen genoegzaam verootmoedigd zijn, zich als hun Beschermer openbaren. En deze verklaring mishaagt mij niet, omdat het inderdaad wel waarschijnlijk is, dat de Profeet zinspeelt op het gezegde van Mozes in Deut. 32, waarvan hij ook enkele woorden aanhaalt. Want Mozes, de smart willende verzachten, die het volk moest gevoelen onder de slaande roede van God, verklaart dat God zijn volk zou richten, zoodat Hij hun verlichting zou schenken, als zij in zware verdrukking en beproeving zouden zijn, en hen zou beschermen. De dichter van dezen Psalm — wie hij ook moge geweest zijn — past dit

nu toe ten behoeve der Kerk, en dat wel voor alle tijden, aantoonende, dat God nooit zal toelaten, dat de Kerk gansch vernietigd wordt, want als zij geheel en al te gronde ging zou Hij geen Koning meer zijn. En wat betreft den tijd van het werkwoord te veranderen en er den verleden tijd van te maken, alsof er gezegd was dat God zijn volk tegen de Egyptenaars had verdedigd, dit is een armzalig verzinsel, gansch vreemd aan de bedoeling van Mozes en van dezen Psalm. Want het Hebreeuwsche woord, dat hier gebruikt is, heeft zoowel de beteekenis van *vertroost worden* als van *berouw hebben.* En in welke van die twee beteekenissen men het ook neemt, zal het hier toch altijd toepasselijk zijn. Want, telkenmale als God in genade wederkeert tot zijne Kerk, is er wel geene verandering in Hem, maar de verandering toont zich in de zaak zelve. Daarom kan men zeggen, dat het Hem berouwt, wanneer Hij wederom met goedheid en zachtheid handelt met zijne Kerk, die Hij, in toorn tegen haar ontstoken zijnde, rechtvaardiglijk had gekastijd. Er wordt ook gezegd dat Hij getroost wordt, of dat Hij verzoend wordt met zijn volk, wanneer Hij, gedenkende aan zijn eeuwig verbond, hen eeuwiglijk zijne goedheid betoont, nadat Hij hen voor een oogenblik had gekastijd, gelijk geschreven is in Jesaja 54 : 8. Waar het op neerkomt is, dat Gods toorn slechts een oogenblik duurt, en dat Hij, als Hij hen straft wegens hunne overtredingen, te midden van zijn' toorn gedenkt aan zijne goedertierenheid, gelijk Habakuk leert in Hoofdstuk 3 : 2 En aldus wordt God ons voorgesteld onder het beeld eens menschen, want Hij wordt bekleed met vaderlijke liefde, als Hij zijne kinderen, die wel verdiend hadden te worden weggedreven, tot zich terugbrengt; want Hij kan zich zijne eigene ingewanden niet ontrukken. Alsof hij zeide, dat God goedertieren en barmhartig is voor de geloovigen, omdat zij zijne kinderen zijn, en Hij zich niet kinderloos wil maken. Eindelijk, dat Hij gaarne vergevend is omdat Hij er behagen in schept, om diegenen teederlijk te koesteren en te verzorgen, die Hij als zijne kinderen erkent.

15. De beelden der Heidenen zijn zilver en goud, een werk van menschenhanden. 16. Zij hebben een' mond, maar spreken niet; zij hebben oogen, maar zien niet; 17. Ooren hebben zij, maar hooren niet, ook is er geen' adem in hun' mond. 18. Dat die ze

maken, hun gelijk worden, en al wie op hen vertrouwt.
19. Gij huis Israëls! looft Jehovah; gij huis Aärons!
looft Jehovah! 20. Gij huis van Levi! looft Jehovah!
gij, die Jehovah vreest, looft Jehovah! 21. Geloofd
zij Jehovah uit Zion, die te Jeruzalem woont. Hallelujah.

15. *De beelden der Heidenen zijn zilver en goud.* Dewijl dit gansche deel van den Psalm reeds elders verklaard is, zou het overtollig wezen er hier nog bij stil te staan, en de herhaling zou den lezer verdrieten, daarom zal ik slechts kortelijk de bedoeling van den Profeet aanstippen. Want de dwaasheid der Heidenen bestraffende, die dachten, dat God hun niet nabij kon zijn, indien zij de toevlucht niet namen tot afgoden, doet hij de Israëlieten gevoelen welk eene groote genade hun geschied is, opdat zij zich des te zorgvuldiger zouden houden bij den zuiveren en eenvoudigen dienst van God, en zich verre zouden houden van alle bijgeloovigheden der Heidenen. Want hij komt ten laatste tot de slotsom, dat, hoe meer de afgodendienaars zich afmatten en afpijnen om hunne afgoden te dienen, hoe zwaarder oordeel zij over zich halen. Want hij kondigt eene zoo schrikkelijke wrake aan over hen, die valsche goden aanbidden, dat allen, die in de Wet Gods onderwezen zijn, er door hun voorbeeld van afgeschrikt kunnen worden. En terwijl nu Psalm 115 opwekt tot vertrouwen, wil de Profeet hier, dat men God zal loven. En hij voegt de Levieten bij het huis van Aäron van wege de tweeërlei orde in het priesterschap. Al het overige komt overeen [met den 115den Psalm] behalve in het laatste vers, waar de Profeet zelf met de overigen uit de vergadering der geloovigen God looft. Hij zegt *uit Zion*, want daar God beloofd had, dat Hij van daar het gebed der zijnen zou verhooren, en van daar den liefelijken reuk zijner genade zou verspreiden, geeft Hij daarmede ook stof en oorzaak tot lof. Hij voegt er ook de reden bij, nl. *omdat Hij in Jeruzalem woont*, waarmede niets dat grof of aardsch is bedoeld wordt, alsof God in eene zoo enge woonplaats ware besloten; maar dit moet verstaan worden van zijne genade, gelijk zij wordt waargenomen, want de ervaring heeft getoond, dat, hoewel zijne majesteit hemel en aarde vervult, Hij toch door zijne kracht en genade tegenwoordig is bij zijn volk.

PSALM 136.

INHOUD: De Profeet toont aan, dat God van de wettige vrucht zijner weldaden wordt beroofd, indien de geloovigen zich niet ijverig toeleggen op zijn' lof. En door in elk zijner weldaden zijne goedertierenheid te loven, leert hij, dat God niet op de rechte wijze geprezen wordt, tenzij wij erkennen, dat alles wat Hij ons schenkt, eene gave is zijner vrije genade.

1. Looft Jehovah, want Hij is goed; want zijne
goedertierenheid is in der eeuwigheid. 2. Looft den
God der goden; want zijne goedertierenheid is in der
eeuwigheid. 3. Looft den Heere der heeren, want
zijne goedertierenheid is in der eeuwigheid. 4. Dien,
die alleen groote wonderen gedaan heeft; want zijne
goedertierenheid is in der eeuwigheid. 5. Dien, die
de hemelen met verstand gemaakt heeft; want zijne
goedertierenheid is in der eeuwigheid. 6. Dien, die
de aarde op het water uitgespannen heeft, want zijne
goedertierenheid is in der eeuwigheid. 7. Dien, die
de groote lichten gemaakt heeft, want zijne goeder-
tierenheid is in der eeuwigheid. 8. De zon tot heer-
schappij op den dag; want zijne goedertierenheid is in
der eeuwigheid. 9. De maan en sterren tot heerschappij
in den nacht; want zijne goedertierenheid is in der
eeuwigheid.

1. *Want zijne goedertierenheid*, enz. Men zou allicht kunnen denken dat dit eene dwaze herhaling van woorden is, als hij aan zijne korte, afgebroken zinnen zoo menigmaal deze uitdrukking toevoegt. Indien men echter in Heidensche dichters duldt, dat zij sommige verzen herhaaldelijk in hunne dichtstukken

inlasschen, ja er hen zelfs om prijst, dan moet men deze herhaling noch beuzelachtig noch ongerijmd vinden, daar zij op eene zeer goede reden gegrond is. Want hoewel allen gedwongen zijn te belijden, dat de milddadigheid Gods de bron en oorsprong is van alle goed, wordt toch zijne vrije goedheid niet recht en niet ten volle erkend, terwijl de Schrift er toch altijd de hoogste plaats aan toekent. En er is meer: van deze zaak sprekende, noemt Paulus in Rom. 3 : 23, het bij wijze van voorrang, de heerlijkheid Gods, alsof hij wilde zeggen: God, die vanwege alle zijne werken zeer uitnemenden lof verdient, verlangt echter bovenal geprezen te worden om zijne goedertierenheid. En uit de gewijde geschiedenis kan men gemakkeijk afleiden, dat het volgens de bepaling van David als gewoonte was aangenomen, dat de Levieten beurtelings zouden zingen, *Want zijne goedertierenheid is in der eeuwigheid.* Want Salomo heeft diezelfde plechtigheid in acht genomen bij de inwijding van den Tempel, gelijk men zien kan in 2 Kron. 7 : 3, 6. Evenzoo heeft ook Josafat die zelfde woorden gebruikt in den zang, waarmede hij plechtig zijne overwinning gevierd heeft, en die vermeld is in hetzelfde boek, hoofdst. 20 : 21. Voordat nu de Profeet overgaat tot de vermelding der werken Gods, looft hij zijne souvereine Godheid en zijne opperheerschappij. Niet dat er, in eigenlijken zin gesproken, buiten den waren God ergens ook maar het minste sprankje van Godheid aanwezig is, maar omdat de menschen, waar zij eenigen schijn zien van zijne heerlijkheid, zich eene godheid voorstellen, als van Hem afgescheiden, zoodat zij God zelven snoodelijk als verdeelen en verscheuren. En niet tevreden met deze grove dwaling, gaan zij zich nog goden maken van metaal, van hout en van steen. Kortom: deze verdorvene neiging is den mensch van nature eigen om behagen te scheppen in eene menigte van velerlei goden. Daarom schijnt te Profeet voorbedachtelijk zoowel in het woord *Elohim, goden*, als in het woord *Adônim*, *heeren*, het meervoud gebruikt te hebben, want woord voor woord staat er: *Looft de Heeren der heeren,* alsof hij zeide dat de volkomene volheid van alle heerschappij berust in éénen God.

4. *Die alleen groote wonderen gedaan heeft* Door deze benaming verheerlijkt hij alle de werken van God, van de kleinste tot de grootste, ten einde ons op te wekken om ze te bewonderen. Want onze stompzinnigheid en onverschilligheid zijn de oozaak, dat wij er geen' grooten dunk van hebben, hoewel in ieder derzelven de duidelijke kenteekenen gegrift zijn van zijne ongeloofelijke wijsheid en kracht. Nu verklaart hij dat God alleen

alles wat bewonderenswaardig is gemaakt heeft, en nog maakt, opdat wij leeren, dat ook niet het geringste deel van den lof aan iemand buiten hem toegekend kan worden, zonder hiermede eene ondragelijke Godslastering te begaan, want als wij hemel en aarde doorzocht hebben, zullen wij toch nergens een spoor of schijn van Godheid vinden, dat men God tot metgezel zou kunnen geven, evenmin als iemand, die Hem gelijkt. Daarna looft hij de wijsheid van God in éene bijzonderheid, of in één enkel voorbeeld, te weten, dat *de hemelen* met zooveel bekwaamheid zijn samengesteld, dat zij zelven als het ware luide uitroepen, dat zij op wonderbare wijze met zoo alles overteffende schoonheid versierd zijn Van daar komt hij tot de *aarde*, opdat wij leeren ook dit zoo voortreffelijk en gedenkwaardig werk God te verheerlijken, daar Hij de naakte en dorre oppervlakte der aarde op de wateren heeft uitgespreid. Want, aangezien de elementen een' ronden vorm hebben, zouden de wateren natuurlijkerwijze de aarde bedekken, indien zij niet door de hun gestelde perken weerhouden werden, omdat God aan het menschelijk geslacht eene woonstede heeft willen geven; en de philosophen zelven zijn gedwongen dit in hunne beginselen op te nemen. Daarom worden de uitgestrektheid der aarde en de ledige ruimte, die niet door de wateren bedekt zijn, terecht tot de grootste wonderen Gods gerekend. En tegelijker tijd wordt dit ook aan Gods genade toegeschreven; want er was geene andere reden, waarom Hij de wateren van hunne eigene plaats zou verdrijven, dan deze, dat Hij in zijne oneindige goedheid voor het nut en het welzijn der menschen heeft willen zorgen.

7. *Die de groote lichten heeft gemaakt.* Aangezien Mozes de zon en de maan de twee groote lichten noemt, twijfel ik niet of de Profeet heeft hier dezelfde wijze van spreken gevolgd. Daarom is hetgeen hij er terstond daarna bijvoegt omtrent de sterren, als een aanhangsel hiervan. En hoewel er andere planeten zijn, die de maan in grootte overtreffen, is het toch niet zonder reden dat zij hier als het tweede groote licht wordt genoemd, van wege het zichtbare effect voor ons. Want het was de bedoeling niet van den Heiligen Geest om de sterrenkunde te onderwijzen, maar omdat Hij eene leer wilde voorstellen, die zelfs aan de onkundigsten en onbekwaamsten gemeenzaam moest zijn, heeft Hij door Mozes en de Profeten gesproken op eene wijze die voor iedereen verstaanbaar was, opdat niemand zich achter de uitvlucht zou kunnen verschuilen, dat de leer, die voorgesteld wordt, te hoog en te moeielijk is om begrepen

te worden. Hoewel alzoo Saturnus grooter is dan de maan, maar dit van wege den grooten afstand voor het oog der menschen niet zoo schijnt te zijn, heeft de Heilige Geest, om zoo te zeggen, liever willen stamelen, dan den weg te versperren voor de ongeleerden en eenvoudigen om te leeren. Hetgeen de Profeet er bijvoegt heeft dezelfde strekking, nl. dat God voor de zon en de maan als het ware hare toerbeurt heeft vastgesteld, zoodat Hij de zon verordineerd heeft tot heerschappij des daags, en de maan tot heerschappij des nachts. Niet alsof zij werkelijk heerschappij bezitten, maar omdat de wonderbare bestiering Gods in deze verdeeling helder uitkomt. En inderdaad, als de zon met haar helder licht des daags de aarde bestraalt, en de maan en de sterren gedurende den nacht, dan betoonen zij (om zoo te spreken) eene eerbiedige gehoorzaamheid aan God.

10. Dien, die de Egyptenaren geslagen heeft in
hunne eerstgeborenen, want zijne goedertierenheid is in
der eeuwigheid. 11. En heeft Israël uit het midden
van hen uitgebracht; want zijne goedertierenheid is in
der eeuwigheid. 12. Met eene sterke hand, en met
een' uitgestrekten arm; want zijne goedertierenheid is
in der eeuwigheid. 13. Die de Roode Zee in deelen
deelde; want zijne goedertierenheid is in der eeuwigheid.
14. Israel door het midden van haar heeft heengevoerd;
want zijne goedertierenheid is in der eeuwigheid. 15. En
heeft Faraö met zijn leger in de Roode zee gestort;
want zijne goedertierenheid is in der eeuwigheid. 16. En
heeft zijn volk geleid door de woestijn; want zijne
goedertierenheid is in der eeuwigheid.

10. *Die de Egyptenaren geslagen heeft.* Sommigen vertalen de letter *Beth met hunne eerstgeborenen*; maar de eerste overzetting schijnt beter te vloeien. Overigens, tenzij men hier zou willen prediken, zou het overtollig wezen om den lezer hier lang bij te laten stilstaan, want er wordt hier niets gezegd, waarover elders niet reeds gehandeld is Nu wordt terecht

gezegd, dat de Egyptenaars in hunne eerstgeborenen geslagen zijn, want, hoewel zij reeds dikwijls door andere plagen verschrikt zijn geworden, zijn zij toch niet minder hardnekkig en verwoed gebleven, totdat zij getemd en als gebroken door deze laatste plaag, plaats gemaakt hebben voor God. En daar het nu de bedoeling van den Profeet niet geweest is alle de wonderen naar historische volgorde te verhalen, heeft hij het alles als in één woord uitgedrukt, zeggende dat het volk met eene sterke hand en uitgestrekten arm uit Egypte geleid werd. Want, daar zij van alle zijden omsingeld waren, was er voor hen geen middel ter ontkoming dan door de wondere kracht en macht van God. Het beeld van den *uitgestrekten arm* is zeer gepast; want gewoonlijk strekken wij den arm niet uit dan wanneer wij trachten iets heel moeielijks te doen. De beteekenis is dus, dat God door zijn volk te verlossen geene geringe macht heeft tentoongespreid, maar eene gansch buitengewone kracht heeft geopenbaard.

13. *Die de Roode zee in deelen deelde.* Van het Hebreeuwsche woord *Soef* heb ik reeds te voren gesproken, en daarom aarzel ik niet het door Roode Zee te vertalen. Omdat de Profeet het woord *Deelen* in het meervoud heeft gebruikt, hebben sommige Hebreën de gissing gewaagd, dat er meer dan één doortocht was, hetgeen gansch in overeenstemming is met hunne gewoonte om woorden te verspillen aan onbekende zaken, of de Schrift door hunne verzinselen te vervalschen. En hoewel men nu met volle recht den spot kan drijven met zulke dwaasheden, behoort men ze ook te verfoeien, want er is niet aan te twijfelen, of de Rabbijnen zijn door de listen van Satan er toe gebracht om het gezag der Schrift te ondermijnen. Mozes verklaart duidelijk, dat de wateren aan beide zijden opeengehoopt waren, waaruit wij kunnen afleiden, dat er eene onafgebrokene tusschenruimte was. Omdat echter het volk in troepen doortrok, wijl de weg zoo breed was, dat mannen en vrouwen met hunne kinderen en hun vee er gemakkelijk konden passeeren, spreekt de Profeet hier zeer gepast van *deelen* ten opzichte van de menschen. Want deze omstandigheid heeft de genade en goedheid van God grootelijks verhoogd, om die afgronden zoo ver en wijd opgedroogd te zien, zoodat er een effen weg was voor het volk om er met groote troepen overheen te trekken. Dit strekt ook om de gunst te bevestigen, dat terstond daarna Faraö door de golven werd verzwolgen, want het verschil toont blijkbaar dat dit niet door eene verborgene werking der natuur is geschied,

dat dezen omkwamen, terwijl de anderen veilig de overzijde hebben bereikt. En zoo is dan in dit onderscheid de goedheid en barmhartigheid Gods gebleken om zijn volk te verlossen. Hetgeen hij kortelijk vermeldt *dat God zijn volk geleid heeft in de woestijn*, heeft eene wijde strekking; want er waren vele en verschillende wonderen noodig om het volk veertig jaren lang te laten verwijlen in eene dorre landstreek, waar zij van alle middelen waren verstoken, die tot levensonderhoud noodig zijn. Daarom moet hierop toegepast worden alle de getuigenissen van de goedheid en de macht van God, die door Mozes zijn medegedeeld: dat Hij dit hongerende volk verzadigd heeft met spijze uit den hemel, dat Hij water te voorschijn heeft gebracht uit de rots, dat Hij hen door de wolkkolom beschut heeft tegen de brandende hitte der zon, dat Hij in de vuurkolom het teeken heeft gegeven van zijne tegenwoordigheid, dat Hij hunne kleederen voor slijten heeft bewaard, dat Hij hen en hunne kinderkens beschermd heeft onder eene beschutting van bladeren, toen zij als ballingen omdwaalden, en andere tallooze zaken, die de lezers zelven gemakkelijk genoeg kunnen vinden.

17. Die groote koningen geslagen heeft, want zijne
goedertierenheid is in der eeuwigheid. 18. En heeft zeer
machtige Koningen gedood; want zijne goedertierenheid
is in der eeuwigheid. 19. Sihon, den Amorietischen
Koning; want zijne goedertierenheid is in der eeuwigheid.
20. En Og, den Koning van Basan; want zijne goeder-
tierenheid is in der eeuwigheid. 21. En heeft hun
land ter erve gegeven; want zijne goedertierenheid is
in der eeuwigheid. 22. Ten erve aan zijn' knecht
Israël; want zijne goedertierenheid is in der eeuwigheid.
23. Die aan ons gedacht heeft in onze nederigheid;
want zijne goedertierenheid is in der eeuwigheid. 24. En
Hij heeft ons aan onze tegenpartijders ontrukt; want
zijne goedertierenheid is in der eeuwigheid. 25. Die alle
vleesch spijze geeft, want zijne goedertierenheid is in
der eeuwigheid. 26. Looft den God des hemels; want
zijne goedertierenheid is in der eeuwigheid.

23. *Die aan ons gedacht heeft in onze nederigheid.* De zes verzen, die in den vorigen Psalm reeds behandeld zijn, ga ik nu voorbij. Over de anderen zal ik slechts een enkel woord zeggen, omdat zij geene lange verklaring behoeven. De Profeet geeft slechts te kennen, dat God voortdurend en zonder tusschenpoozen zijn volk hulp hebbende verleend, er geene eeuw voorbij is gegaan, waarin dezelfde goedheid niet ervaren werd, die ook aan de vaderen was bewezen. En het was voorzeker een nog merkwaardiger bewijs van zijne gunst en genade, dat Hij zijn volk verlost heeft toen de nood op het hoogst voor hen was geklommen, dan wanneer Hij hen altijd op dezelfde wijze veilig had bewaard, want door den nood worden ons de oogen geopend en wordt ons verstand gescherpt. En voorts: telkenmale als God zijne geloovigen verlost en redt, volgt hieruit dat Hij hunne zonden vergeeft. Ten slotte strekt hij de vaderlijke voorzienigheid Gods niet slechts uit tot geheel het menschelijk geslacht, maar ook tot de dieren, zoodat het niet te verwonderen is, dat Hij zich een zoo zorgzaam en weldoend Vader betoont voor zijne uitverkorenen, aangezien Hij zich wel verwaardigt om in de behoeften te voorzien van ossen en ezels, van raven en musschen. En daar nu de menschen de dieren zeer verre te boven gaan, en er een zeer groot verschil tusschen hen bestaat, niet van wege der menschen waardigheid in zich zelven, maar omdat God hen heeft aangenomen, redeneert hij uit het kleinere tot het grootere, te weten: dat de onwaardeerbare genade van God jegens hen, die tot zijn huisgezin behooren, nooit genoeg geloofd en geprezen kan worden.

PSALM 137.

INHOUD: Daar de wettige eeredienst van God gedurende de de Babylonische ballingschap had opgehouden, klaagt de Profeet in naam van geheel de Kerk over de spotredenen der vijanden, die tegen den heiligen naam Gods gericht waren, en een kloekmoedig woord leggende in den mond der ballingen, wekt hij hen op om op verlossing te hopen.

1. Aan de rivieren van Babel, daar zaten wij, ook

weenden wij, als wij gedachten aan u, o Zion! 2. In het midden daarvan hebben wij onze harpen aan de wilgen gehangen. 3. Toen hebben zij, die ons gevangen hielden, de woorden eens lieds van ons begeerd, en vreugde van onze opgehangene: Zingt ons van de liederen Zions! 4. Hoe zullen wij het lied van Jehovah zingen in een vreemd land?

1. *Aan de rivieren van Babel, daar zaten wij.* Wij hebben elders gezegd, dat diegenen zich schromelijk vergissen, die denken, dat David door den geest der profetie het volk bekend heeft gemaakt met deszelfs toekomstige ballingschap; want de Profeten plegen op gansch andere wijze van toekomstige gebeurtenissen te spreken, en hier wordt gesproken van iets dat bekend en voor allen zichtbaar was. Laat ons nu kortelijk nagaan wat de bedoeling van den Profeet is geweest; want de treurige verdrijving uit hun land zou het geloof en den godsdienst der Joden hebben kunnen te gronde richten. En daar het zeer gemakkelijk is in bijgeloovigheden te vervallen en ons te laten verderven, wanneer wij met de ongeloovigen vermengd zijn, bestond er groot gevaar dat zij onder de Babyloniërs in Heidendom zouden verzinken. Daar komt nog bij dat de harde slavernij, de ballingschap, het onrecht en het onrechtvaardig geweld, dat zij hadden te verduren aan de geloovigen den moed zouden kunnen doen verliezen. Wie het nu zij, die dezen Psalm gedicht heeft, hij heeft er een klaagzang mede gegeven, opdat de geloovigen, terwijl, zij weenen en zuchten, toch in hun hart de hoop op verlossing zullen koesteren, waaraan zij gewanhoopt hadden. Men moet echter letten op nog een ander doel, want hij vermaant de ballingen om niet af te laten de Godsvrucht te beoefenen, al is het ook dat zij zich in een Heidensch land bevinden, en dat zij zich niet met de onreinheid der Heidenen moesten bevlekken. Daarom bidt hij, dat er over de kinderen van Edom wrake zal gedaan worden naardat zij het hadden verdiend, en hij roept uit tegen Babel, welks voorbijgaand geluk de gansche wereld krachteloos maakte, dat zij rampzalig en haren ondergang nabij is. Hoe nuttig, ja hoe noodig het was, dat het hart der geloovigen gesteund en bemoedigd zou worden ten einde niet te bezwijken kan men besseffen uit de langdurigheid hunner ballingschap, want het zou gemakkelijk genoeg geweest zijn om zich te gewennen

aan de verdorven zeden en gewoonten der Heidenen, indien zij niet door eene groote kracht van geest en standvastigheid waren bezield geworden, en dat wel gedurende een tijdvak van zeventig jaren. Met het woord *Zitten* doelt hij op de langdurigheid der gevangenschap, alsof hij zeide, dat het volk niet slechts met geweld weggevoerd was om zijn vaderland nooit weder te zien, maar dat het daarenboven was opgesloten als in een graf. En als hij zegt: *Dáár zaten wij* dan ligt er eene groote kracht in dit bijwoord van plaats *Dáár*, omdat hij als het ware het onderwerp den lezer voor oogen stelt. En hoewel het liefelijk schoone van de landstreek, die door rivieren en allerlei andere wateren besproeid was, hunne smart wel eenigszins kon lenigen, zegt hij niettemin, dat de geloovigen, zoo lang zij daar vertoefd hebben, niet opgehouden hebben te weenen. Daarom gebruikt hij het woord *Sham*, die er de kracht en nadruk van verhoogt, alsof hij zeide, dat de geloovigen, in wie de zuivere vreeze Gods woonde, geenszins bedwelmd waren geworden door de genoegens en bekoorlijkheden van Babylon, en voor dezen hun eigen erfdeel niet konden minachten Tegelijker tijd toont hij echter ook aan, dat zij niet zóó verstompt waren in hunne ellende, of zij gevoelden zeer goed, dat God hen met volle recht heeft gekastijd, en zoo hebben zij Hem dan ook niet hardnekkig weerstaan. Want hunne tranen waren een teeken zoowel van hun berouw als van hun ootmoed. Dit blijkt nog duidelijker uit het gedenken aan Zion, waardoor de Profeet te kennen geeft, dat zij niet slechts hun hart niet hechtten aan aardsche genoegens en gemakken, maar veeleer nauwlettend acht gaven om Gode eene oprechte gehoorzaamheid te bewijzen en Hem te dienen naar het reine voorschrift der Wet. Want God had op den berg Zion het Heiligdom opgericht als een standaard, door den aanblik waarvan zij bewaard bleven bij de vaste hope der verlossing. Hoewel dus de geloovigen gedurende langen tijd verwijld hebben in eene schoone, vruchtbare landstreek, die met allerlei bekoringen het zwakke en verweekelijkte hart gemakkelijk had kunnen verderven, zeggen zij echter, dat de tranen, die anders zeer licht opdrogen, zoo als men zegt, hun voortdurend uit de oogen stroomden, omdat de heilige eeredienst waaraan zij gewoon waren, hun nu ontzegd was, en zij zich terecht van het hun beloofde erfdeel zagen beroofd.

2. *In het midden daarvan* enz. Hij klaagt over het staken van de vroolijkheid, die God geboden had voor den dienst in zijn' Tempel; want wij weten, dat het den Levieten was opge-

dragen te zingen, zoodat zij voor dat deel van den eeredienst Gods de voorgangers waren van het volk. Vraagt iemand, waarom zij dan hunne harpen naar het verre land hebben medegenomen, de Profeet verhaalt ook dit als een merkwaardig getuigenis van hun geloof en hun' heiligen ijver. Want hoewel de Levieten van alles beroofd werden, hebben zij toch zorgvuldig hunne harpen bewaard als een zeer kostbaar huisraad, om ze weer tot hun vorig gebruik aan te wenden, zoodra de tijd hiertoe gekomen was. En het is inderdaad ook licht te begrijpen dat de ware dienstknechten Gods zeer hoogen prijs hebben gesteld op de overblijfselen van den eeredienst Gods, en ze zorgvuldig hebben bewaard tot de tijd der wederoprichting daar zou zijn. Met *de wilgen* schijnt hij aan te duiden, dat de oevers, die er mede beplant waren om koelte en schaduw te geven, zeer liefelijk waren, maar dat dit de droefheid niet kon wegnemen, die zich meester had gemaakt van het hart der geloovigen, zoodat er voor aardsch genot of genoegen geene plaats bij hen was. Het aangename en liefelijke der plaats onder de schaduw der boomen aan den oever der rivier, zou hen voorzeker wel hebben kunnen verlokken om hunne harpen of andere muziekinstrumenten ter hand te nemen, ten einde door zang en snarenspel hun leed te verzachten, maar de Profeet leert ons, dat hun gemoed zóó neergedrukt was onder het gevoel van Gods toorn, dat zij er zich wèl voor gewacht hebben om zich door onwezenlijke vertroosting te laten misleiden. Ja hij gaat nog verder, want hij zegt, dat zij ook van heilige blijdschap verstoken waren. Want, hoewel het evenmin van godsvrucht als van wijsheid zou getuigen indien zij hunne zielesmart nog hadden vergroot, moet men er zich toch niet over verwonderen, dat zij het zingen van hunne nationale liederen hebben uitgesteld tot na hun' terugkeer in het vaderland, aangezien zij voor het oogenblik nog zuchtten onder de roede Gods.

3. *Toen hebben zij, die ons gevangen hielden.* Er is niet aan te twijfelen dat de Israëlieten met groote hardheid en strengheid in deze slavernij en onder zoo barbaarsche tyrannie behandeld zijn geworden. De verdrukking, waarover zij echter het meest klaagden, bestond hierin, dat hunne vijanden, die over hen hadden getriomfeerd, hen bespotten en beschimpten, want daarbij was hun doel niet zoo zeer de arme ballingen te grieven als wel hunne lasteringen uit te braken tegen God. Want de Babyloniërs schepten er volstrekt geen behagen in de heilige Liederen te hooren zingen, en waarschijnlijk zouden zij het

niet eens geduld hebben, dat de naam Gods openlijk in hun midden werd bezongen en geprezen; maar het was eene ironische wijze van spreken bij hen, alsof zij hun het verwijt voor de voeten wierpen, dat de Levieten, die gewoonlijk de heilige Liederen zongen, nu den mond gesloten hielden Het was alsof zij zeiden: Is uw God dood, wien gij te voren gewoon waart te zingen? Want, indien uwe muziek Hem behaagt, waarom zingt gij dan niet? Het laatste lid van het vers wordt op verschillende manier verklaard. Sommigen leiden het woord *Thôllalénoe* af van het werkwoord *Jalal*, hetgeen klagen of huilen beteekent, en zij vertalen het door *vroolijkheid* in plaats van door gehuil. Anderen vertalen het door *ophangen van vroolijkheid.* Sommigen houden het voor een deelwoord en leiden het af van *Holeil*, hetgeen beteekent waanzinnig zijn, alsof er gezegd was: zij zijn verwoed op ons. Daar hij echter in het laatste vers het werkwoord *Thalinoe* gebruikt heeft, hetwelk de wortel is van dit naamwoord, om *ophangen* uit te drukken, schijnt de vertaling, die ik gevolgd heb, mij het eenvoudigst toe

4. *Hoe zullen wij het Lied van Jehovah zingen in een vreemd land?* De Profeet voorziet de geloovigen van een hoog en edel antwoord op deze hoovaardige bespotting, nl. dat zij zich onthouden van hunne harpen te tokkelen in een verontreinigd land evenals ook van het brengen der offerande, zooals zij voorgeschreven zijn door de Wet Want, hoewel de Chaldeën dachten, dat de Israëlieten voor altijd aan de plaats hunner gevangenschap en slavernij geketend waren, zoo toont toch de Profeet door het *een vreemd land* te noemen, dat zij daar slechts tijdelijk als gasten en vreemdelingen verkeerden. Voornamelijk geeft hij echter te kennen, dat Chaldea de groote eer niet waardig is, dat Gods lof in haar midden zou worden gezongen. Het is ongetwijfeld waar, dat waar de kinderen Gods ook hebben gewoond in deze wereld, zij altijd als vreemdelingen en bijwoners geweest zijn; omdat echter het land Kanaän de heilige ruste Gods was, zegt de Profeet hier terecht, dat zij vreemdelingen en bijwoners waren in andere landen, en hierdoor vermaant hij hen, om zich te aller stonde gereed en bereid te houden om terug te keeren, als eene stilzwijgende bevestiging van de profetie van Jeremia, waarbij de tijd der ballingschap vastgesteld was (Jer. 25 : 11; 29 : 10), opdat het land van Judea nooit in vergetelheid bij hen zou geraken. Terwijl hij alzoo de geloovigen tot standvastigheid vermaant, geeft hij hun ook moed, om zich door geenerlei bedreigingen te laten verschrikken, zoodat zij er toe gebracht

worden om zich met de Babyloniërs te vermengen; evenals ook heden ten dage de geloovigen onder het Pausdom in groot gevaar kunnen verkeeren, als zij zich niet willen schikken naar de eenmaal aangenomene gewoonten en gebruiken, maar door deze tusschenruimte scheidt de Heilige Geest hen van alle veinzerij en schijn. Want voor de Franschen, Italianen en Engelschen, die den waren godsdienst zijn toegedaan, is, zoo lang zij onder deze barbaarsche tyrannie leven, hun eigen land een vreemd land geworden. Evenwel er is wel eenig verschil tusschen het oude volk van God en ons: want toenmaals was het niet geoorloofd God te aanbidden en Hem offerande te brengen dan aan ééne bepaalde plaats, terwijl heden waar twee of drie te zamen zijn in den naam des Heeren Jezus, een Tempel Gods is, mits zij zich verre houden van elke belijdenis der afgoderij en zich aan den zuiveren dienst van God houden. De Profeet heeft door deze woorden echter volstrekt niet bedoeld den ijver voor Gods lof te doen verflauwen; veeleer heeft hij het hart der verdrukten en beproefden tot geduld en lijdzaamheid willen vermanen, totdat hun wederom volle vrijheid zou geschonken worden om God te dienen; alsof hij zeide: Wij zijn beroofd van Tempel en offeranden, verbannen uit het land en weggevoerd naar een Heidensch land; wat blijft ons dus te doen over dan te zuchten, en als wij gedenken, dat wij verstooten werden, te hopen op de beloofde verlossing?

5. Indien ik u vergeten zou, o Jeruzalem! zoo vergete mijne rechterhand. 6. Mijne tong kleve aan mijn gehemelte, zoo ik aan u niet gedenken zal, zoo ik Jeruzalem niet verheffen zal boven het hoogste mijner blijdschap. 7. Gedenk, o Jehovah, aan de kinderen van Edom, die daar zeiden ten dage van Jeruzalem: Ontbloot, ontbloot tot aan haar fondament toe. 8. O dochter van Babylon, die verwoest zijt, welgelukzalig zal hij zijn, die u uwe misdaad zal vergelden, die gij aan ons misdaan hebt. 9. Welgelukzalig zal hij zijn, die uwe kinderkens grijpen en aan de steenrots verpletteren zal.

5. *Indien ik u vergeten zou, o Jeruzalem!* Dit is eene bevestiging van den vorigen zin, waaruit men dan ook gemakkelijk

kan afleiden wat hij toen bedoeld heeft. Want de geloovige dienstknechten Gods betuigen, ja zelfs onder eede, dat de herinnering aan de heilige stad altijd in hun hart gegrift zal blijven, en, wat hun ook moge wedervaren, nooit zal de gedachtenis weggenomen of uitgewischt worden. En dewijl hier van zingen gesproken werd en van muziekinstrumenten, ontleent de Profeet daaraan den vorm van zijn' eed: *Zijne hand vergete* de kunst om de muziekinstrumenten te bespelen; *Zijne tong kleve aan zijn gehemelte*, of aan zijne keel. Waar het op neerkomt is, dat de geloovigen niet zoo ternedergebogen zijn om hun persoonlijk ongerief, of zij zijn nog veel dieper en smartelijker bewogen wegens de rampen der Kerk. Want het is recht dat de ijver voor het huis Gods de bovenhand hebbe in ons hart, zoodat alle bijzondere aangelegenheden, in vergelijking daarmede, in het niet verzinken. Het tweede lid wordt door sommigen aldus verklaard: Indien het niet mijne grootste vreugde zal wezen om Jeruzalem wederom te zien bloeien. Anderen geven er dien zin aan: Nooit zal blijdschap in mijn hart komen, voor dat de wederherstelling der Kerk mij vreugde schenkt. Naar mijn oordeel echter heeft de Profeet het een en het ander bedoeld. En inderdaad het eene kan ook niet van het andere worden gescheiden; want, als wij Jeruzalem stellen tot het voornaamste onderwerp onzer blijdschap, dan zal onze grootste vreugde voortvloeien uit haren voorspoed en gelukkigen toestand; hetgeen niet geschieden kan, zoo niet de smart over haar leed en hare verdrukking voor alle Heidensche of wereldsche vreugde de deur sluit.

7. *Gedenk, o Jehovah.* Daar de wrake zeer nabij was ook over de andere volken, die mede samengespannen hadden om Jeruzalem te verwoesten, heeft de Profeet ongetwijfeld door eene synecdoche die allen begrepen onder de kinderen van Edom, hetzij omdat zij alle anderen in wreedheid van haat hadden overtroffen, of wel, omdat hunne wreedheid tegen broeders en bloedverwanten minder verdraaglijk was, want zij waren afstammelingen van Esau (Deut. 2 : 4). En toen de kinderen Israëls alles door het zwaard hadden verwoest, hebben zij naar het uitdrukkelijk gebod van God de Idumeërs gespaard. Het was dus wel eene zeer buitengewone onmenschelijkheid om de Babyloniërs te hulp te roepen om hunne broeders te verderven, of wel, om als blaasbalg te dienen ten einde het vuur huns toorns nog feller te doen ontbranden. Maar men moet er wel op letten, dat de Profeet hier niet roekeloos en onbedacht verwenschingen uitspreekt, maar dat hij als de heraut Gods is om zijne vorige

profetiën te bevestigen. Want God had door Jeremia en Ezechiël voorzegd, dat Hij wrake zou doen over Edom (Ezech. 25 : 13: Jeremia 49 : 7) En Obadja geeft er nog duidelijker de reden van te kennen, nl. dat zij met de Babyloniërs hadden samengespannen. (Obadja : 11.) Nu weten wij dat het dé bedoeling Gods is geweest om door deze vertroosting onder deze zoo droevige ramp het hart des volks te versterken, want anders zou men hebben kunnen denken, dat de verkiezing van Jakob ijdel en bedriegelijk is geweest, indien zijn nageslacht zoo onmenschelijk door het nakroost van Esau verscheurd was geworden, zonder dat zij dieswege gestraft werden. Nu bidt de Profeet door de ingeving des Heiligen Geestes, dat God door de daad zal toonen, dat dit niet te vergeefs voorzegd was. En als hij zegt: *Gedenk o Jehovah*, herinnert hij de geloovigen aan de belofte, opdat zij welverzekerd zijnde, dat God wrake zal doen, de uitkomst kalm en in ootmoed kunnen afwachten. Want het was niet anders geoorloofd om wrake te bidden dan om die, welke God had beloofd, en dan ook maar alleen tegen de hardnekkigen en verworpenen. Want wat de anderen betreft, hoe goddeloos zij ook zijn, zoo moet men toch begeeren dat zij tot eene goede gezindheid teruggebracht worden en dat zij zich bekeeren. Naar de gewoonte der Schrift noemt hij *Dag van Jeruzalem* den tijd der bezoeking, waaraan door God een bepaald einde was aangewezen.

8. *O dochter van Babylon, dat verwoest is.* Thans aanschouwt de Profeet met het oog des geloofs het verborgen oordeel Gods gelijk de Apostel het geloof zeer juist een zien noemt van zaken die verborgen zijn. (Hebr. 11 : 1). Hoewel het dus iets ongeloofelijks was, dat een zoo machtig rijk als Babylon toenmaals was, door eenigerlei ramp of tegenspoed getroffen kon worden, en iedereen dacht dat hare macht onverwinlijk was, ziet toch de Profeet met het oog des geloofs en in den spiegel des Woords haren val en verwoesting, en hij vermaant de geloovigen hetzelfde te doen, opdat zij, steunende op de hemelsche voorzeggingen, op den hoogmoed dier gevloekte stad met verachting neder kunnen zien. Indien wij nu uit de beloften Gods verzekerdheid en hope kunnen putten, al zijn wij dan nog zoo gering en ternedergeslagen, zoo zullen wij zelfs aan de poorten der hel het hoofd nog kunnen opheffen, en roemen, dat wij ook te midden der zwaarste rampen nog gelukzalig zijn, maar dat onze vijanden ter verwoesting zijn overgegeven, mits de Heilige Geest al onze neigingen en aandoeningen door zijne rechtheid tempere. En

waar hij nu *zegt*, dat zij *welgelukzalig zullen zijn*, *die* aan de Babyloniers hunne misdaad zullen vergelden, bedoelt hij niet te zeggen, dat de dienst der Perzen en Meden Gode welbehaaglijk is, aangezien de onverzadelijke eerzucht en begeerlijkheid, ja een boosaardige nijd hen tot den oorlog had gedreven, maar dewijl die krijg als het ware onder de banier Gods gevoerd werd, zegt de Profeet dat de uitkomst zal wezen gelijk men haar begeerd heeft. Want, daar God besloten had de Babyloniërs te straffen, heeft Hij Cyrus en Darius gezegend; evenals van den anderen kant door eene gelijksoortige reden Jeremia verklaard heeft, dat zij die des Heeren werk onachtzaam doen, vervloekt zijn (Jer. 48 : 10), dat is, zij die zich geene moeite geven, zich niet inspannen om God te dienen door te verderven en te verwoesten, als God hen gehuurd heeft om de uitvoerders te zijn van zijne gerichten. En hoewel het nu eene wreedheid schijnt, als hij begeert dat de kinderkens, die nog teeder en onschuldig zijn, tegen de rotsen verpletterd worden, zoo is dit toch, wijl hij niet spreekt uit eigene beweging, maar de woorden ontvangt als van uit Gods mond, niet anders dan een loven van het rechtvaardig oordeel; evenals wanneer de Heere verklaart, dat met de mate waarmede men anderen meet, men ook zelf gemeten zal worden (Matth. 7 : 2). Maar Jesaja had deze speciale profetie tegen Babylon uitgesproken (Jes. 13 : 16), en er is niet aan te twijfelen, of de Profeet geeft hier een' weerklank op deze voorzegging: Ziet, Ik zal de Meden tegen hen verwekken, die het zilver niet zullen achten, en aan goud zullen zij geen' lust heben; maar hunne bogen zullen de jongelingen verpletteren, en zij zullen zich niet ontfermen over de vrucht des buiks. Hun oog zal de kinderen niet verschoonen.

PSALM 138.

INHOUD: Gedachtig zijnde hoe God hem altijd op heerlijke wijze geholpen en bijgestaan heeft, daar hij ook inderdaad zoowel zijne goedheid als zijne trouw had ervaren, wekt David zich zelven op om Hem voor deze bewijzen zijner goedheid dankzegging toe te brengen. Daarna belooft hij zich deze goedertierenheid Gods bij voortduring te zullen ondervinden, omdat God onveranderlijk is, zoodat hij, in gevaar verkeerende, de stellige hoop koestert van verlost en uitgered te zullen worden.

Van David. 1. Ik zal U loven met geheel mijn hart, in de tegenwoordigheid der goden zal ik U psalmzingen. 2. Ik zal U aanbidden in den Tempel uwer heiligheid, en ik zal uwen naam zingen om uwe goedertierenheid en om uwe waarheid; want Gij hebt boven alle dingen uwen naam groot gemaakt door uw Woord. 3. Ten dage als ik tot U riep, zoo hebt Gij mij verhoord; Gij hebt kracht vermenigvuldigd in mijne ziel. 4. Dat alle Koningen der aarde U loven, o Jehovah, want de heerlijkheid van Jehovah is groot.

1. *Ik zal U loven.* Dewijl God aan David zeer groote en voortreffelijke voorrechten had geschonken, betuigt hij van zijn' kant, dat hij Hem er geene geringe dankbaarheid voor zal bewijzen. Dewijl echter de geveinsden dit offer der dankzegging slechts bederven en verontreinigen als zij het uit eerzucht of huichelarij brengen, voegt hij er bij, dat hij deze dankzegging niet slechts met de lippen zal brengen, maar in oprechtheid des harten. Want wij hebben elders gezien dat de uitdrukking *met geheel het hart* een hart aanduidt dat oprecht en niet geveinsd is, en gesteld wordt tegenover een dubbel hart (Ps. 12 : 3). En voorts, omdat het Hebreeuwsche woord *Elohim*, dat wij door Goden vertalen, soms op koningen wordt toegepast en soms op engelen, kunnen beiden aan deze plaats gevoegelijk worden gebruikt. David belooft aan God eene openbare dankzegging. En omdat nu de heilige vergadering der geloovigen als een hemelsch schouwtooneel is, weten wij dat Engelen er in menigten de toeschouwers waren, en zelfs dat de Cherubin de Arke des verbonds omringden, opdat de geloovigen, telkenmale als zij in het Heiligdom kwamen om God te aanbidden, zouden weten, dat zij daar de Engelen als getuigen zouden hebben. En omdat, van den anderen kant, de Vorsten de hoogste plaats bekleeden, is het niet verkeerd op hen toe te passen wat hier gezegd is, evenals in Psalm 107 : 32: Looft Jehovah in de vergadering der oudsten, d. i. in de groote en eervolle vergadering. De eerste zin behaagt mij echter meer, omdat de geloovigen, telkenmale als zij zich in de tegenwoordigheid Gods begeven, zich afzonderen van de wereld en ten hemel opklimmen om met de engelen te zijn, gelijk ook Paulus, als hij in zijn' brief aan de Corinthiërs handelt over de orde en

welvoegelijkheid, die zij in acht moesten nemen, hen vermaant, om zich in de openbare bijeenkomsten betamelijk te gedragen ten minste om der engelen wil (1 Cor. 11 : 10). Ook heeft God van ouds her hetzelfde willen aanduiden onder het beeld der Cherubim, ten einde hierin aan de geloovigen een zichtbaar teeken te geven van zijne tegenwoordigheid. En inderdaad volgt ook terstond daarna de verklaring dezer woorden, als hij zegt: *Ik zal aanbidden in den Tempel uwer heiligheid*, want hiermede wil hij zeggen, dat hij niet slechts in het verborgen, in zijne binnenkamer God zal danken, maar dat hij volgens het voorschrift der Wet in het Heiligdom zal komen, en door zijn voorbeeld dus anderen zal opwekken om hetzelfde te doen. Want, hoewel hij God op geestelijke wijze diende, zoo betaamde het hem toch zijn' blik te richten op de uitwendige getuigenissen en zichtbare teekenen, die toenmaals voor de geloovigen waren als wagenen om hun' geest opwaarts te voeren. De stof voor zijn loven van God vindt hij in zijne barmhartigheid en waarheid, want hoewel zijne macht en sterkte eveneens verdienen geprezen te worden, is er toch niets, dat ons zoo levendig behoort op te wekken om zijn' Naam te verheerlijken, als zijne vrije goedheid, omdat Hij, door zich milddadig jegens ons te betoonen, om zoo te spreken, onzen mond opent, om zijn' lof te zingen. Daar wij echter zijne goedertierenheid niet proeven en smaken, of haar ten minste niet zeer levendig in ons hart gevoelen zonder zijn Woord, voegt hij er zijne getrouwheid bij, of zijne *Waarheid*. En er moet wel op gelet worden, gelijk ik reeds dikwijls gezegd heb, dat deze twee zaken altijd samen moeten gaan. Want, hoe weldadig God zich ook jegens ons betoont door zijne daden, indien zijne leer ons niet voor oogen wordt gesteld om ons te verlichten, zal onze natuurlijke stompzinnigheid beletten dat zijne goedheid doordringt tot ons hart. En zijne goedertierenheid wordt in de eerste plaats genoemd, omdat God zich in geen ander opzicht getrouw of waar kan betoonen, dan omdat Hij door zijne vrije belofte zich jegens ons heeft verbonden. En voorzeker wordt zijne oneindige goedheid hierin duidelijk gezien, dat Hij hen, die vreemdelingen voor Hem zijn, voorkomt, en zich verwaardigt gemeenzaam met hen te spreken, ten einde hen tot zich te lokken. Aan het einde van het vers wordt door sommigen het voegwoord *En* ingelascht, zoodat zij dan vertalen: Gij hebt uwen naam en uw Woord boven alles groot gemaakt, hetgeen een' onbeduidenden zin geeft, en daarom terecht verworpen wordt door de geleerde uitleggers, die echter, naar mijn gevoelen, ook zelven eene gewrongene verklaring geven,

als zij vertalen: Gij hebt uwen Naam groot gemaakt boven geheel uw Woord. Ik voor mij twijfel niet of het was Davids bedoeling te verklaren dat de Naam Gods in majesteit en hoogheid alles overtreft, en vervolgens een bijzonder middel te noemen, waardoor God zijn naam heeft grootgemaakt, namelijk, door dat Hij in werkelijkheid en waarheid heeft vervuld wat Hij in zijne milde goedheid heeft beloofd. En inderdaad, daar wij van wege onze stompzinnigheid de weldaden Gods niet bemerken, is dit een uitnemend middel dat God gebruikt om ons op te wekken om te zien, namelijk, dat Hij tot ons spreekt door zijn Woord, en ten laatste de genade, die Hij ons heeft beloofd, bevestigt en bezegelt door de daad.

3. *Ten dage als ik tot U geroepen heb*, enz. Hoewel God ons gebed dikwijls voorkomt, en, als het ware, in den slaap tot ons nadert om ons wel te doen, zal Hij toch gemeenlijk, als Hij de zijnen wil beweldadigen, hen door zijn Heiligen Geest opwekken tot gebed, ten einde hun des te blijkbaarder zijne genade te bewijzen, als zij bemerken dat hun gebed niet vruchteloos is gebleven. Terecht komt David dus tot de gevolgtrekking, dat zijne uitredding uit de gevaren, waarvan hij omringd was, aan geen toeval kan worden toegeschreven, aangezien het hierin ten duidelijkste is gebleken dat God hem had verhoord. Dit is dus al een voorbeeld, dat ons gebed ons Gods genade meer van nabij doet zien. In het tweede gedeelte van dit vers wordt door sommigen wederom het voegwoord *En* ingelascht, zoodat zij lezen: *Gij hebt mij vermenigvuldigd en de kracht in mijne ziel,* doch dit is onnoodig, aangezien de zin zeer goed vloeit, ook zonder dat men er iets bijvoegt, hetzij men leest in de vertaling, die ik er van gegeven heb, of dat men liever leest: Gij hebt mij vermenigvuldigd met kracht in mijne ziel. Waar het op neerkomt is, dat hij, toen hij ternedergeslagen was en gebukt ging onder rampen, nieuwe kracht in zijn hart heeft ontvangen; tenzij men er de voorkeur aan geeft om den zin aldus te verklaren: Gij hebt mij vermenigvuldigd, dat is: gezegend, en van daar komt kracht voor mijne ziel.

4. *Dat alle Koningen der aarde U loven.* Door deze woorden verklaart hij, dat de genade Gods, die hij heeft ervaren, ver en wijd vermaard zal wezen, zoodat de geheele wereld er van zal hooren. Maar als hij zegt dat de Koningen zelven *de woorden van Gods mond* hebben gehoord, dan wil hij hiermede niet te kennen geven, dat zij op de rechte wijze onderwezen zijn in de

godsvrucht, zoodat zij in het lichaam der Kerk ingeënt behoorden te zijn, maar alleen dat het overal bekend en geweten zal worden, dat hij om geene andere reden zoo wonderbaarlijk bewaard is gebleven, dan omdat hij op Gods bevel tot Koning was gezalfd. Hoewel nu de naburige Koningen met deze wetenschap hun voordeel niet hebben gedaan, heeft dit toch gediend tot lof van Gods genade, dat het aan iedereen bekend was, dat Davids roeping van God kwam. En inderdaad, aangezien gedurende de vele jaren dat Saul hem met alle macht ten doode toe vervolgde, David verklaard heeft, dat hij onder Gods banier en aanvoering heeft gestreden, kon het niet onbekend zijn, dat hij door het welbehagen en de roeping Gods tot den troon was gekomen Het getuigenis van de genade Gods was te dezen opzichte zóó duidelijk, dat zelfs Heidensche Koningen gedwongen waren haar eenigermate te erkennen.

6. Want Jehovah is hoog, nochtans zal Hij den nederige aanzien, en de Verhevene kent van verre.
7. Als ik wandelen zal in het midden der benauwdheid, zult Gij mij levendmaken; Gij zult uwe hand uitstrekken tegen den toorn mijner vijanden, en uwe rechterhand zal mij behouden. 8. Jehovah zal het op mij vergelden;
uwe goedertierenheid, Jehovah, is in eeuwigheid; Gij zult het werk uwer handen niet laten varen.

6. *Want Jehovah is hoog.* In dit vers verheerlijkt hij de voorzienigheid Gods, waardoor de geheele wereld wordt geregeerd. En het is zeer nuttig en noodig voor ons te weten, dat God ons welvaren ter harte neemt, want, allen belijden wel dat dit waar is, aangezien wij echter bij het minste gevaar, dat ons dreigt, reeds sidderen, toont dit dat er mistrouwen is in ons hart, want al wie er waarlijk van overtuigd is, dat God eene vaderlijke zorge voor ons heeft, zal zich niet zoo licht laten verschrikken. Sommigen verklaren het woord *Hoog* in dier voege, alsof David zeide, dat God gezeten is op zijn' troon in den hemel om de geheele wereld te regeeren; ik geloof echter dat hij het meer als tegenstelling bedoeld heeft, alsof hij zeide, dat de hoogheid van God niet verhindert, dat Hij de kleinen en de geringen der wereld aanziet. Dit bevestigt hij ook door

het tweede lid, als hij zegt, *De Verhevene kent van verre.* Sommigen nemen het Hebreeuwsche woord *Gawah* hier in den vierden naamval, hetgeen ook niet slecht voegt; alsof hij zeide, dat God zich niet verwaardigt om de hooghartigen en trotschen van nabij aan te zien, maar uit minachting ziet Hij hen van verre aan; terwijl Hij de kleinen, en zij, die door de wereld geminacht worden, en die, naar het uiterlijk te oordeelen, zoo ver van Hem verwijderd schijnen, beschouwt alsof zij zich gansch dicht bij Hem bevonden. Anderen vertalen het Hebreeuwsche woord *Jédang*, dat hier gebruikt is, door *In stukken breken*; alsof er gezegd was dat God, door de nederigen te koesteren en vaderlijk te verzorgen, deze verheven reuzen verbreekt, die zich zoo vleien met hun' voorspoed. Daar ik het echter betwijfel dat David op zoo subtiele wijze heeft willen spreken, is het voor mij voldoende, dat het eene eenvoudige herhaling is van het vorige gezegde, nl. dat hoewel God hoog verheven is, Hij evenwel die dingen beschouwt, waarvan men niet zou denken, dat Hij er zijne zorge aan zou wijden. En inderdaad hebben wij ook eene zelfde uitdrukking in Psalm 113 : 5: Jehovah verheft zich om te wonen; Hij buigt zich echter neder om te zien hetgeen in den hemel en op aarde geschiedt. Waar het nu op neerkomt is, dat hoewel de hoogte der majesteit Gods alle hemelen te boven gaat, die groote tusschenruimte echter niet verhindert, dat Hij geheel de wereld door zijne voorzienigheid regeert en bestuurt. Zoo is God dan hoog, maar Hij ziet van verre, zoodat Hij niet van plaats behoeft te veranderen, als Hij ons wil te hulp komen, en de zorg wil toonen, die Hij voor ons heeft. Wij zijn verachtelijk en laag, maar onze geringe staat verhindert niet, dat God ons onder zijne hoede neemt. Want het betaamt ons tot zijne oneindige heerlijkheid, die alle hemelen te boven gaat, met eerbied en bewondering op te zien, doch op zulk eene wijze, dat wij niet twijfelen, dat Hij ons met vaderlijke liefde beschermt en bewaart. Nu is het om eene goede reden dat David deze twee leden samenvoegt; ten eerste opdat de majesteit Gods, ons verschrikkende, ons niet de bewustheid ontneme van zijne goedheid en barmhartigheid; en van den anderen kant, opdat zijne goedheid waardoor Hij zich verwaardigt zich tot ons neder te buigen, in niets den eerbied verminderé, die wij zijner heerlijkheid verschuldigd zijn.

7. *Als ik wandel.* Hier verklaart David op wat wijze hij vertrouwt, dat God zijn Beschermer en Verlosser zijn zal, nl. dat Hij hem, zoo dit noodig is, van den dood tot het leven zal

doen wederkeeren. En deze Schriftuurplaats is zeer opmerkenswaardig. Want ons vleesch is zóó weekelijk, dat ieder onzer wel gaarne in veiligheid zou willen leven, buiten het bereik van gevaar. Daarom is ons niets verdrietelijker en ondraaglijker dan om van nabij met de vreeze des doods te strijden te hebben, ja meer: zoodra zich eenigerlei gevaar voordoet, worden wij bovenmate verschrikt, alsof onze verlegenheid en benauwdheid de deur sloot voor alle middelen, die God in zijne hand heeft om ons te redden. De ware regel des geloofs is echter, dat wij in het midden van de duisternis des doods het licht des levens zien; en dat wij niet slechts vertrouwen dat de genade Gods ons kan behoeden tegen alle leed, maar ons ook telken stonde uit den dood tot het leven kan doen wederkeeren; gelijk wij ook inderdaad weten, dat Hij de zijnen door allerlei beproevingen naar de diepte brengt, ten einde hen wonderbaarlijk te beschermen en te bewaren, om aldus door hen gekend te worden niet slechts als den Behoeder van hun leven, maar ook als hun Bevrijder. En omdat nu de geloovigen in deze wereld altijd vijanden hebben, die hen vervolgen, verklaart David, dat hij in weerwil van alles wat zij tegen hem beramen, door de hulpe Gods altijd veilig zijn zal. En zoo getuigt hij dan van zijne hope om in het leven te blijven omdat de hand Gods over hem is uitgestrekt om hem te beschermen, want hij weet dat zij onverwinlijk is en over al zijne vijanden zal zegevieren. Hieruit volgt, dat God zijne kinderen aldus oefent door voortdurenden strijd, opdat zij met den eenen voet in het graf, door welke vreeze of siddering zij ook bevangen zijn, niet aflaten van te vluchten onder de vleugelen Gods, om er kalmte, rust en veiligheid te vinden. Sommigen vertalen het Hebreeuwsche woord *Af*, dat wij vertaald hebben door *Toorn*, door *Ook*, en lezen dus: Gij strekt uwe hand ook uit tegen uwe vijanden. Ik heb echter de lezing gevolgd, die het meest algemeen is aangenomen, omdat de zin aldus vollediger is en niets gewrongens heeft.

8. *Jehovah zal het op mij vergelden.* Het dubbelzinnige van het Hebreeuwsche werkwoord *Gamar* maakt dezen zin twijfelachtig. Soms beteekent het *Vergelden*, of beloonen, en zelfs over het algemeen *Geven* of schenken, want dikwijls heeft het betrekking op weldaden, die vrij en om niet bewezen worden. Maar de woorden, die er in den tekst op volgen, schijnen eene andere beteekenis te eischen Want, daar er als reden wordt bijgevoegd: Jehovah, uwe goedertierenheid is in eeuwigheid, Gij zult het werk uwer handen niet laten varen, is het beter om

het aldus te vertalen: Jehovah zal voor mij voleinden: dat is, zal voortgaan met te toonen, dat Hij zorgt voor mijn heil, en hetgeen Hij heeft begonnen ten einde zal brengen. Daar hij dus door Gods goedertierenheid verlost is geworden, houdt hij er zich van verzekerd, dat dit voortdurend zoo zal blijven, omdat God niet van aard verandert, en de goedheid niet kan vergeten, waarvan Hij gansch vervuld is. En inderdaad: zoo wij eene hope willen hebben, die ons ondersteunt te midden der gevaren, die ons dreigen, dan moeten wij onze oogen richten op de goedheid van God, waarop ons heil gegrond is. En daar nu God, in geenerlei opzichte ons rechtens iets verplicht is, en dus uit loutere goedheid belooft, dat Hij voor ons zal zorgen, komt David tot de juiste gevolgtrekking dat ons heil niet tijdelijk of voorbijgaand is, omdat de goedheid Gods tot in eeuwigheid is. Daarna bevestigt hij de zaak met andere woorden, als hij zegt, dat God zijn werk niet kan laten varen, omdat Hij het moede geworden is, gelijk dit met den sterfelijken mensch zoo dikwijls het geval is. Want David spreekt hier in denzelfden zin als Paulus, als hij zegt: De genadegiften en de roeping Gods zijn onberouwelijk (Rom. 11 : 29). Want, terwijl de menschen òf lichtzinnig opgeven wat zij met onbedachtzaamheid hebben begonnen, omdat zij door hunne wispelturigheid weder naar iets anders uitgedreven werden, of wel door hunne zwakheid gedwongen zijn om af te laten van de onderneming, die hunne krachten te boven gaat, kan niets dergelijks gebeuren aan God. Daarom behoeven wij ook niet te vreezen, dat wij onze hoop op Hem gevestigd hebbende, in het midden van den weg teleurgesteld uit zullen komen. Want het zijn slechts onze goddeloosheid en ondankbaarheid, die den stroom van Gods genade tegenhouden, die uit haren aard onophoudelijk zou vloeien. Wanneer wij dus met een vast geloof de beloften hebben aangenomen, zal Hij ze ons nooit ontnemen noch ze ons laten ontglippen. En als David zegt, dat God het heil der zijnen zal voleinden, of tot stand brengen, dan is dit niet opdat hij zich nu aan onverschilligheid of traagheid zou overgeven, maar wel veeleer om zijn geloof te bevestigen, en zichzelven op te wekken tot gebed. Want, van waar komen zorg en vrees in het hart der geloovigen, indien niet daarvan, dat zij, hunne broosheid gevoelende, zich van God alleen afhankelijk weten? Intusschen steunen zij met volkomen zekerheid op zijne genade, omdat zij er niet aan twijfelen, of Hij zal, wat Hij heeft begonnen voleinden tot op den dag van Christus, gelijk Paulus aantoont in Filippensen 1 : 6. De nuttigheid dezer leer is hierin gelegen, dat wij, telkenmale als wij

struikelen of wankelen, of door twijfel worden beroerd, bedenken: God heeft een beginsel des heils in mij gewerkt: Hij zal dit dus ook voleinden. En voorts, moeten wij terstond de toevlucht nemen tot het gebed, opdat onze traagheid den stroom niet tegenhoude van Gods genade, die onophoudelijk vloeit, en welker bron onuitputtelijk is.

PSALM 139.

INHOUD: Ten einde zijn hart te zuiveren van alle geveinsdheid, en de nevelen te verdrijven, waarmede de meeste menschen zich omhullen om hunne eigene ziel te misleiden, verklaart David in vele woorden, dat geen ding, hoe ook verborgen, bedekt is voor Gods oog. Dit bevestigt hij door de schepping van den mensch. Want, indien God ons in moeders lijf heeft geformeerd, en aan elk lid van ons lichaam zijne eigenschap en verrichting heeft gegeven en aangewezen, dan kan het niet anders of al ons doen en laten moet Hem voor oogen wezen. Nadat hij nu door deze heilige overdenkingen en overwegingen zich zelven heeft opgewekt tot een ongeveinsd vreezen van God, betuigt hij, dat hij zich verwijdert houdt van alle Heidensche verachters van God, en in het vertrouwen van deze oprechtheid, waarvan hij het getuigenis omdraagt in zijn hart, heeft hij de vrijmoedigheid om God aan te roepen, en Hem te smeeken, dat Hij hem niet in het midden van den loop zijns levens zal verlaten.

Aan den opperzangmeester, een Psalm van David.
1. Jehovah, Gij hebt mij doorgrond, en Gij kent mij.
2. Gij hebt geweten van mijn zitten en van mijn
opstaan; Gij verstaat van verre mijne gedachten. 3 Gij
omringt mijn gaan en mijn liggen, en Gij kent al
mijne wegen. 4. Want, er is geen woord in mijn
mond, of, zie Jehovah, Gij weet het alles. 5. Gij
bezet mij van achteren en van voren, en Gij hebt uwe

hand op mij gelegd. 6. Uwe kennis is mij te wonderbaar, zij is hoog verheven, ik kan er niet bij.

1 *Jehovah Gij hebt mij doorgrond.* David betuigt dat hij niet in Gods tegenwoordigheid verschijnt denkende iets te zullen winnen met veinzerij, gelijk de huichelaars, die zich roekeloos vermaken onder den dekmantel van hunne voorgewende deugden, waarmede zij zich als het ware omhullen. Maar dewijl hij er van overtuigd is, dat voor God niets is verborgen, legt hij gewillig zijn geheele hart voor Hem bloot en laat zich aldus door Hem onderzoeken. Uwer is het, o God, zegt hij, helder en duidelijk te zien alles wat in mij verborgen is, en niets zal onbekend blijven Hij voegt er ook de bijzonderheden bij, waardoor hij aantoont, dat geen deel van zijn leven voor God in duisternis is gehuld. Hetzij ik nederlig om te rusten, of mij op weg bevind, of opsta, Gij kent al mijne bewegingen. En daar nu het Hebreeuwsche woord *Réang*, dat wij vertalen door *gedachten*, een *vriend,* of metgezel beteekent, vertalen sommige schriftverklaarders: Gij verstaat van verre mijne nabijheid, welke zin veel juister zou zijn dan de andere, indien er eene enkele plaats was, waar het woord aldus is genomen. Want het zou een schoon gezegde wezen, dat God als gansch nabij voor oogen heeft, de dingen die ver verwijderd zijn. Omdat de andere lezing echter meer algemeen aangenomen is, heb ik de vrijmoedigheid niet durven nemen om er van af te wijken. Wat betreft het Hebreeuwsche woord *Mérachok,* sommigen vertalen het door sedert lang, in welke beteekenis het ook voorkomt aan andere plaatsen, alsof er gezegd was: Heere, Gij kent alle mijne gedachten lang voor dat zij in mijn hart zijn opgekomen. Maar de andere beteekenis, die ik gevolgd heb, schijnt mij juister te zijn, nl. dat men niet moet denken, dat God opgesloten is in den hemel en daar ledig nederzit (gelijk de Epicuriërs zich inbeelden) zonder zich met de dingen dezer wereld in te laten; maar hoewel wij zeer verre van Hem afdwalen; is hij toch nooit ver van ons. En omdat het Hebreeuwsche werkwoord *Zarah* soms beteekent *wannen,* en een andermaal *omringen*, zou het niet ongepast wezen om het in het derde vers te vertalen door: Gij, o God, want of zift mijne paden; want het is eene beeldspraak, die dikwijls gebruikt wordt, te zeggen dat men iets zift, om te kennen te geven dat men iets uit de duisternis te voorschijn brengt en in het licht stelt. Zoo laat dan ieder uit deze tweeërlei beteekenis, die kiezen, welke hem het beste

dunkt, want ook de eerste, die ik heb aangeduid, is zeer gepast. Er bestaat ook onder de schriftverklaarders verschil van meening omtrent het slot van het vers. Want omdat het Hebreeuwsche werkwoord *Sachan*, dat hier in de vervoeging *Hiphil* gebruikt is, *voorspoedig maken* beteekent, hebben sommigen gedacht, dat David hier dank toebrengt aan God, omdat Hij zijne ondernemingen wel heeft doen gelukken. Aangezien David hier echter een ander doel beoogt dan den zegen Gods te loven, voegt deze beteekenis niet in den zin. Eene andere verklaring is al even gewrongen, nl. deze: Gij hebt mijne wegen gewend, dat is: gewoon gemaakt; alsof hij wilde zeggen, dat het eene genade Gods is, dat hij verstandig, met goed overleg, heeft kunnen handelen. Wat mij betreft, hoewel het werkwoord in de vervoeging *Hiphil* genomen is, aarzel ik toch niet om het onzijdig te nemen in dezen zin: Heere, Gij zijt aan mijne wegen gewend, zoodat zij U gemeenzaam bekend zijn.

4. *Want er is geen woord*, enz. Deze woorden kunnen in tweeërlei zin genomen worden: daarom hebben sommigen ze aldus verklaard: Heere, vóór nog het woord in mijn' mond gevormd is, weet Gij reeds wat ik wil zeggen; en anderen op deze wijze: Al spreek ik ook geen woord, maar tracht door te zwijgen mijne overleggingen te verbergen, zoo is U toch niets onbekend. Omdat echter deze twee overzettingen zoo ongeveer op hetzelfde neerkomen, laat ik aan ieder de keus om aan te nemen wat hem het meest behaagt Waar het op neerkomt is: Hoewel onder ons het woord als het beeld of de voorstelling geldt van de gedachten des harten, omdat het woord het middel is, waardoor men gemeenschap oefent met zijn' naaste, heeft God toch het woord niet noodig om te weten wat er in het hart des menschen omgaat, aangezien Hij het hart kent. Het woord *Zie*, dat er bijgevoegd is, geeft klem en nadruk aan den zin, als of er in zoo vele woorden was uitgedrukt, dat de diepste en verborgenste schuilhoeken des harten blootliggen voor Gods oog. Het vijfde vers wordt door velen gelezen: Gij hebt mij van voren en van achteren geformeerd, daar echter het Hebreeuwsche werkwoord *Tsoer* dikwijls de beteekenis heeft van *samendringen*, of vernauwen, twijfel ik niet of David heeft willen zeggen, dat de tegenwoordigheid Gods hem omringt, hem van alle kanten insluit, zoodat hij, naar welken kant hij zich wendt, te vergeefs zou trachten aan Hem te ontkomen. Want als iemand ziet, dat de weg hem versperd is, treedt hij terug; en David zegt hier, dat hij zoowel van achteren als van voren

ingesloten is. Dezelfde strekking heeft ook het tweede lid: *Gij hebt uwe hand op mij gelegd.* Want het is eene flauwe, onbeduidende verklaring, die sommigen hiervan geven, nl. dat dit betrekking heeft op de schepping, alsof God, gelijk een werkman de hand aan het werk gelegd heeft om den persoon te formeeren, en daarbij geven zij ook niet genoegzaam acht op het tekstverband. Daarom is het eene veel juistere verklaring, dat God, door als het ware zijne hand te leggen op de menschen, hen voor oogen heeft, zoodat zij geene de minste beweging kunnen maken naar rechts of links zonder dat Hij het weet.

6. *Uwe kennis is mij te wonderbaar.* Het Hebreeuwsche woord *Mimméni* kan in tweeërlei zin genomen worden, nl. dat de kennis van God, gelijk zij zich in de schepping van den mensch betoont, wondervol is, gelijk ook in een spreekwoord der oude Grieken de mensch een Microcosmos, d. i. eene wereld in 't klein, wordt genoemd. Want, als wij nagaan met hoe groote kunst het menschelijk lichaam is samengesteld, en met welke gaven zijn geest versierd is, dan moeten wij wel opgetogen zijn van bewondering. Maar het verband van den tekst eischt eene andere verklaring; want David, willende voortgaan met hetgeen hij tot nu toe gezegd heeft, roept uit, dat diegenen dwaas en verkeerd handelen, die de wetenschap Gods naar hun eigen bekrompen verstand willen afmeten, terwijl zij ons bevattingsvermogen oneindig ver te boven gaat. Want aangezien velen, als er sprake is van God, Hem beoordeelen naar hun eigen gevoelen, was het noodig om dergelijke verwatenheid tegen te gaan. Over het algemeen kennen de menschen aan God geen hooger verstand toe dan aan zich zelven. Daarentegen belijdt David, dat de kennisse Gods voor hem onbegrijpelijk is; alsof hij wilde zeggen, dat hij geene woorden of termen vond, die geschikt zijn om uit te drukken hetgeen waarover hij hier handelt, te weten: dat niets verborgen is voor God, omdat zijne wetenschap maat noch einde kent en dat hem daarom niets anders overblijft, dan zich voor die verhevene grootheid eerbiedig te buigen en te aanbidden, en zijne eigene onmacht en onbekwaamheid te erkennen en te belijden.

7. Waar zou ik heengaan voor uwen Geest! En waar zou ik heenvlieden voor uw aangezicht? 8. Zoo ik opklim ten hemel, zie, Gij zijt daar, of beddede

ik mij in het graf, zie, Gij zijt daar. 9. Ik zal de vleugelen des dageraads nemen, om te wonen aan het uiterste einde der zee. 10. Ook dáár zal uwe hand mij geleiden, en uwe rechterhand zal mij houden. 11. Indien ik zeide: Tenminste zal mij de duisternis bedekken, en de nacht is een licht om mij. 12. Zelfs de duisternis zal niets voor U verduisteren, en de nacht zal helder wezen als de dag, en de duisternis als het licht.

7. *Waar zou ik heengaan?* Naar mijn oordeel gaat David voort met dezelfde redeneering, dat de menschen niets winnen met hunne uitvluchten, waardoor zij aan het oog Gods zoeken te ontkomen. Het woord *Geest* wordt hier niet eenvoudig genomen voor Kracht, of Macht, gelijk het in verscheidene schriftuurplaatsen aldus genomen is, maar voor *Verstand.* Want daar in den mensch de geest de zetel is van het verstand, brengt David dit nu over op God, hetgeen nog duidelijker blijkt in het tweede lid van het vers, waar het woord Aangezicht genomen is voor kennis, of gezicht. Waar het op neerkomt is, dat David zich niet kan bewegen zonder dat God hem ziet, ja hem met zijn' blik zou volgen, indien hij weg wilde vluchten. Daarom is het een verwringen van deze schriftuurplaats als men er de oneindigheid van Gods wezen mede wil bewijzen. Want hoewel het ongetwijfeld waar is, dat de majesteit Gods hemel en aarde vervult, heeft David hier toch iets anders bedoeld, nl. dat waar hij zich ook zou willen verbergen, hij toch altijd gezien zou worden door God, wiens oog tot den hemel en de hel doordringt. Hij zegt dus, dat, al zou hij ook opwaarts vliegen tot boven de hemelen, of nederdalen tot de diepste diepten, alle dingen zoowel die boven zijn, als die zich in de diepe afgronden bevinden, open en bloot zijn voor God. De uitdrukking: *vleugelen des dageraads* bevat eene sierlijke beeldspraak. Want, als de zon des morgens opgaat boven de aarde, schijnt zij een zeer snelle vlucht te nemen, daar zij haar licht terstond naar alle kanten der wereld uitzendt. Ditzelfde beeld vinden wij in Maleachi 3 : 2. Wat hij zeggen wil komt hierop neer; al zou iemand ook in snelheid de stralen der zon overtreffen, zou hij toch nergens eene plaats vinden om zich te verbergen, want overal zou hij binnen het gebied en bereik zijn van God. Want

de *hand* beteekent hier *Macht*; alsof hij gezegd had, dat God, telkenmale als de mensch zich aan zijne tegenwoordigheid zoekt te onttrekken, het in zijne macht heeft om hem als vluchteling staande te houden en hem te doen wederkeeren.

11. *Indien ik zeide.* David spreekt hier in het karakter van iemand, die scherp om zich heen ziet of hij ergens een' uitweg bespeurt, om uit de engte te geraken, waarin hij zich bevindt. Na dus erkend te hebben, dat, naar welken kant hij ook heen zou vlieden, hij nergens baat zou vinden, spreekt hij nu van nog een ander middel en zegt: Indien er geene snelheid is, die mij uit Gods tegenwoordigheid kan wegvoeren, zoo zal ten minste, als het licht van den hemel is, de duisternis mij voor eenigen tijd kunnen bedekken en verbergen, zoodat ik dan een oogenblik van verademing heb. Maar hij zegt, dat ook dit niet zal baten, omdat God in de dikste duisternis even helder ziet als op den vollen middag. Naar mijn inzien verkeeren zij in dwaling, die deze twee leden van elkander scheiden: *De duisternis zal mij bedekken*, en *de nacht zal licht voor mij zijn* (alsof hij zeide, dat de duisternis in licht zal verkeerd zijn, zoodat hij, niet ziende, toch door Gods oog bemerkt zal worden). Want David, sprekende naar zijn eigen gevoel en begrip, bedoelt veeleer, dat, zoo hij slechts ergens eene schuilplaats of bedekking zou kunnen vinden, hij nog eenige vrijheid en rust zou genieten, gelijk wij weten dat voor dieven en wilde dieren de nacht in plaats komt van den dag, omdat zij zich dan met meer vrijheid kunnen bewegen. Indien ik mij dus, zegt hij, eenigerlei verlichting en verkwikking beloof gedurende de duisternis van den nacht, zal ik mij in mijne verwachting teleurgesteld vinden, omdat de duisternis uw licht niet wegneemt. En inderdaad toont ons het Hebreeuwsche woord *Gam*, dat hier gebruikt is, dat deze zindeelen aldus saamgevoegd behooren te worden. Denkt iemand nu, dat het eene overtolligheid is te zeggen dat er voor God geen onderscheid bestaat tusschen licht en duisternis, zoo leert ons de ervaring dat de menschen niet zonder de grootste moeite er toe te bewegen zijn om open en bloot in de tegenwoordigheid Gods te komen. Wel is waar zijn wij allen gedwongen te erkennen dat God alles weet; maar terwijl ieder dit gul en grif toegeeft, is er niemand, die er voor zich rekening mede houdt, aangezien wij roekeloos spotten met God, en geen ontzag of eerbied voor zijne majesteit ons in zoover in bedwang houdt, dat wij ons jegens Hem ten minste met niet minder betamelijkheid gedragen dan tegenover den sterfelijken mensch. Want een gevoel van

schaamte zal ons nog terughouden om eenigerlei booze handeling te bedrijven in de tegenwoordigheid der menschen, of als zij er kennis van dragen; maar om het oordeel Gods bekommeren wij ons even weinig als wanneer er een gordijn ware tusschen Hem en ons, die onze booze daden voor Hem bedekt. Deze stompzinnigheid is zoo ineengeweven met onze natuur dat zij, indien wij niet ter dege aangepord en wakker geschud worden, ieder oogenblik het licht Gods in dikke duisternis zal verkeeren. Daarom is het niet zonder reden, dat David er zoo zeer op aandringt om onzen geest van dezen dichten nevel der ijdelheid te ontdoen, waardoor hij van alle zijden omgeven is Wanneer dus zoodanige onverschilligheid en gerustheid in ons hart opkomt, dan behooren wij, ieder voor zich den prikkel, die ons hier wordt voorgesteld, bij ons zelven aan te wenden, ten einde ons uit die valsche gerustheid te doen ontwaken.

13. Want Gij hebt mijne nieren bezeten; Gij hebt mij in mijner moeders buik bedekt. 14. Ik zal U loven, omdat ik op eene heel vreeselijke wijze wonderbaarlijk gemaakt ben; wonderlijk zijn uwe werken! ook weet het mijne ziel zeer wel. 15. Mijne kracht, die Gij in het verborgen gemaakt hebt, is voor U niet verborgen geweest; ik ben geweven in de nederste deelen der aarde. 16. Uwe oogen hebben mij gezien toen ik nog ongeformeerd was; alles zal geschreven worden in uw boek; zij zijn geformeerd in vele dagen, en er was nog niet een derzelven.

13. *Want Gij hebt mijne nieren bezeten.* Hoewel hij nog over dezelfde leerstelling schijnt te spreken, gaat hij nu toch een stap verder, nl. dat men er zich niet over moet verwonderen, dat God alzoo de verborgenste gedachten der menschen kent en doorgrondt, aangezien Hij zelf hun hart en hunne nieren heeft gemaakt. Hij zegt dus dat God als het ware zijn' rechtszetel in de nieren der menschen heeft gesteld, waarop Hij gezeten zijnde, zijne rechtsmacht uitoefent; en dat het geen wonder is, dat de schuilhoeken en kronkelingen van ons hart Hem niet kunnen bedriegen, aangezien Hij, toen wij nog in moeders lijf

waren, ons even goed en duidelijk gezien heeft, alsof wij ons open en bloot in het volle licht bevonden. Hierdoor verstaan wij hoe David thans over de schepping van den mensch komt te spreken. Dezelfde strekking heeft ook het volgende vers, waarvan de woorden wel min of meer dubbelzinnig zijn, maar waarvan de beteekenis duidelijk en gemakkelijk te begrijpen is, nl. dat David door wondervolle middelen geschapen en geformeerd is, die wel in staat zijn vreeze en verbazing in hem op te wekken, waardoor hij zich dan gedrongen voelt om God te loven. Want inderdaad, de omstandigheid dat wij niet genoeg nagaan en bepeinzen hoe de hemelsche Werkmeester ons wonderbaarlijk geformeerd heeft, dat is de bron, waaruit de stompzinnigheid van ons vleesch voortkomt. Daarna klimt David uit het bijzondere op tot het algemeene, en roept dat alle de werken Gods, die zich voordoen aan onze oogen, evenzoo vele wonderen zijn, in welker beschouwing wij in verrukking wegzinken. Want, (gelijk wij elders gezegd hebben) de rechte beschouwing van Gods werken, zal altijd moeten eindigen in bewondering. En als hij er nu bijvoegt, *dat zijne ziel deze wonderen Gods zeer goed kent*, die echter ver boven het bereik zijn van ons verstand, dan bedoelt hij met aldus te spreken niets anders dan te betuigen, dat hij in allen ootmoed er zich ijverig op zal toeleggen om ze aandachtig te beschouwen, opdat hij, de wonderen Gods gesmaakt hebbende, de oneindige hoogte zijner heerlijkheid zal kunnen aanbidden. Hetgeen hier dus beschreven wordt is niet die kennis, welke aan onze zinnen onderwerpt hetgeen David reeds door het woord *Wonder* te gebruiken, erkend heeft onbegrijpelijk te zijn (evenals de Philosophen zoo opgeblazen zijn van hoogmoed, dat zij aan God niets willen overlaten, dat hun verborgen zou zijn), maar *Kennis* beteekent hier slechts eene heilige, naarstige opmerkzaamheid, die ons er toe brengt God te loven en te verheerlijken.

15. *Mijne kracht.* David gaat voort met uit de schepping van den mensch af te leiden, dat voor God niets is verborgen; en hij toont aan, dat God de grootste en voortreffelijkste werkmeesters verre te boven gaat, aangezien zij hunne oogen behoeven om hun werk te formeeren, terwijl God ons in het ingewand onzer moeder heeft geformeerd. En hetzij hij nu spreekt van onze kracht of van ons gebeente (want sommigen vertalen het aldus) dit is van geen zeer groot belang ten opzichte van de zaak zelve, hoewel ik het liever door *gebeente* zou vertaald zien. Daarna vergelijkt hij den buik zijner moeder bij de laagste plaatsen

en verborgenste spelonken der aarde. Indien iemand eenig werk zou willen doen in eene duistere spelonk, zonder de hulp van licht, waar zou hij aanvangen, hoe zou hij er mede voortgaan, en op wat wijze zou hij zijn' arbeid kunnen voleindigen? Toch is het aldus dat God zonder licht, hoe ook genaamd, het volmaaktste werk tot stand brengt, dat gevonden kan worden, nl. den mensch in het ingewand zijner moeder. En het Hebreeuwsche werkwoord *Rakam*, dat *Samenweven* beteekent, geeft aan den zin grooten klem en nadruk. Want ongetwijfeld heeft David door deze beeldspraak het buitengewone en wondervolle willen te kennen geven van het kunstwerk, dat in het menschelijk lichaam gezien wordt. Want, zoo wij alleen maar de nagels beschouwen, dan bespeuren wij, dat zoodra hier ook maar het minste of geringste aan veranderd zou worden, er zooveel ongemak uit zou voortvloeien, als zou aantoonen, dat er iets aan ontbreekt. Wat zullen wij dan zeggen, als wij ieder deel tot in de kleinste bijzonderheden nagaan? Welk borduurder zou ooit door zijne vlijt en kunstvaardigheid ook maar het honderdste deel van dit zoo verscheidene en samengestelde weefsel kunnen nabootsen? Zoo moet men er zich dan niet over verwonderen dat God de menschen zóó goed kent nadat zij ter wereld zijn gekomen, aangezien Hij het is, die hen in al hunne deelen in hunner moeders lichaam heeft geformeerd.

16. *Uwe oogen hebben mij gezien.* Dewijl aan het *embryo* zoodra het in den schoot ontvangen is, niet terstond een' vorm of gestalte gegeven wordt, zegt David hier dat God hem reeds gekend heeft, toen hij nog eene ongevormde massa was, welke door de Grieken *Cyêma* wordt genoemd. Want het *embryo* wordt door hen van het tijdstip der ontvangenis tot aan het oogenblik der geboorte *Foetus* genoemd. Nu redeneert David hier uit het meer waarschijnlijke tot het minder waarschijnlijke: Indien God hem gekend heeft eer hij nog tot een' bepaalden vorm of gestalte was gekomen, hoe veel te minder zal hij dan nu aan zijne kennis of wetenschap kunnen ontkomen! Daarna zegt hij, dat God *alles in zijn boek heeft geschreven*, d. i. dat aan God geheel de wijze van zijne ontvangenis tot in de kleinste bijzonderheden volkomen bekend was. Want wat het woord *Boek* betreft, dit is een beeld ontleend aan de menschen, die zich van boeken en registers bedienen om hun geheugen te hulp te komen. Daarom wordt gezegd, dat alles, wat God weet, in zijne registers geschreven staat, hoewel zijn geheugen geenerlei hulpmiddel van

noode heeft. Ten opzichte van het tweede lid heerscht verschil van meening onder de uitleggers. Want sommigen lezen het Hebreeuwsche woord *Jamiem* in den eersten naamval, dus: Toen de dagen geformeerd waren, en leiden er dan dezen zin uit af: Al mijne beenderen waren geschreven in uw boek, o God, van het begin der wereld af, toen Gij de eerste dagen geschapen hebt, en toch was er toen nog geen derzelven in wezen. Maar er is eene andere uitlegging, die meer waarschijnlijkheid voor zich heeft, nl. dat in het verloop der tijden de verschillende deelen van het menschelijk lichaam geformeerd worden. Want men moet niet denken, dat de ordelijke gestalte of de onderlinge verhouding der leden bespeurd kan worden terstond nadat het zaad in verbinding is getreden; maar met der tijd wordt de massa verdeeld en gerangschikt en tot den bepaalden vorm gebracht. Er is ook verschil van gevoelen bij de uitleggers omtrent een ander punt. Want daar het dikwijls geschiedt, dat in het Hebreeuwsche woordeke *Lo*, de letters *Vau* en *Aleph* onderling verwisseld worden, lezen sommigen dit woord hier alsof het met de letter *Vau* geschreven was, en dan is het een betrekkelijk voornaamwoord, zoodat zij den zin dan lezen aldus: Hoewel mijn lichaam trapsgewijze geformeerd werd, zoo was het toch altijd één en hetzelfde in het boek Gods, die geen' tijd behoeft om zijn werk te voleindigen. Maar al zou men nu ook de letter *Aleph* niet veranderen, blijft de zin toch goed vloeien, nl. dat toen God zijne leden in verloop van tijd, of allengskens, geformeerd heeft, geen derzelven was, dat is: omdat er noch evenredigheid noch onderscheiding was, maar slechts eene vormlooze massa. En zoo zal dit dan eene lofspraak zijn van Gods voorzienigheid, daar Hij uit die massa van bederf eene gestalte van uitnemende schoonheid te voorschijn heeft doen komen.

17. En hoe kostelijk, o God! zijn uwe gedachten jegens mij! hoe machtig zijn hare sommen! 18. Wilde ik ze tellen? zij zullen vermenigvuldigd worden meer dan het zand; ik word wakker, en nog ben ik bij U.

17. *En hoe kostelijk, o God! zijn uwe gedachten.* Ook hier vinden wij dat Hebreeuwsche woord *Reang*, waarvan wij bij vers 2 hebben gesproken, en evenals dáár beteekent het wederom *Gedachten* veeleer dan Metgezel, of Vriend, zooals velen het

echter in navolging van den Chaldeeuwschen vertaler hebben overgezet, het zoo verstaande alsof de Profeet er thans toe overgaat om de geloovigen te onderscheiden van de verworpenen; want het tekstverband eischt, dat hij nog voortgaat met van Gods onvergelijkelijke voorzienigheid te spreken. Hij herhaalt dus wat hij te voren gezegd heeft, en dat niet zonder reden: want wij zien dat de blijken van Gods wijsheid, die Hij openbaart in de schepping van den mensch en het geheele bestuur van zijn leven door den mensch òf in het geheel niet worden opgemerkt, òf niet naar hunne rechte waarde worden geschat. Sommigen vertalen het Hebreeuwsche woord door *zeldzaam* dat wij overgezet hebben door *Kostelijk*, maar dit verduistert slechts den zin. Wèl erken ik, dat in de gewijde geschiedenis hetzelfde woord gebruikt wordt, als zij zegt, dat ten tijde van Eli het woord des Heeren *zeldzaam* was (1 Sam. 3 : 1) Dewijl David hier echter *kostelijk* bedoelt, is het beter het woord te behouden, dat geene aanleiding geeft tot dubbelzinnigheid. En hij noemt ze aldus, omdat zij door het verstand des menschen niet begrepen worden. In dien zin voegt hij er ook bij dat hare *sommen*, of de bijeenverzamelingen er van, machtig of sterk zijn, omdat zij den geest des menschen overstelpen. Door dezen uitroep wordt ons dus geleerd, dat de menschen, indien zij niet zoo stompzinnig, of liever onzinnig waren, zij levendig getroffen zouden zijn van verbazing en ontzetting over de verborgene oordeelen Gods, en niet zoo roekeloos met hem zouden spotten gelijk zij de gewoonte hebben van te doen, maar met vreeze en ootmoed voor Hem zouden verschijnen met de belijdenis van hunne eigene onwaardigheid. Dit bevestigt hij nog in het volgende vers, waar hij zegt, dat zoo iemand de verborgene oordeelen Gods zou willen berekenen, of *tellen*, de grootte en het oneindige getal dezelven *het zand* aan den oever der zee zou overtreffen. Hieruit volgt, dat ons beperkt verstand er geen duizendste deel van kan bevatten. Wat betreft hetgeen hier onmiddelijk op volgt: *Ik word wakker en nog ben ik bij U*, hoewel de schriftverklaarders het op allerlei wijzen verwringen, twijfel ik niet, of het moet eenvoudig in dien zin verstaan worden, dat David, telkenmale als hij opwaakt uit zijn' slaap, nieuwe redenen vindt om deze hooge en ongelooflijke wetenschap Gods te overdenken. Als hij dus zegt, dat hij ontwaakt, dan moet dit niet tot één enkelen dag beperkt worden; maar gelijk hij erkent, dat de oneindige wijsheid Gods hem als overstelpt, zoo voegt hij er nu bij: als ik dagelijks uit mijn' slaap ontwaak, vind ik telkens nieuwe stof tot bewondering. Thans verstaan wij de wezenlijke bedoeling van David,

nl. dat God zoo zeer het menschelijk geslacht leidt en bestuurt, dat niets Hem onbekend is, ja zelfs niet hunne verborgenste gedachten. En hoewel velen met stompzinnige onverschilligheid zich in allerlei kwaad en ongerechtigheid storten, alsof zij nooit voor Gods rechterstoel hebben te verschijnen, zegt hij hun, dat zij zich te vergeefs duistere holen uitgraven, omdat zij toch, of zij het willen of niet, in het volle daglicht zullen gebracht worden. Intusschen behooren wij zoo veel te ijveriger deze leer te overwegen, omdat iedereen wel zijne handen en voeten beschouwt en zich verlustigt in zijne schoonheid, maar nauwelijks zal er op de honderd één gevonden worden, die aan zijn' Schepper denkt. En al is het ook dat sommigen erkennen hun leven aan God verschuldigd te zijn, is er toch niet een, die tot het voornaamste punt dezer leer opklimt, nl. dat God, die de oogen en de ooren geformeerd, en het hart met verstand heeft begiftigd, alle dingen hoort, en ziet, en verstaat.

19. O God, indien Gij den goddelooze doodt, zoo zult gij, mannen des bloeds, van mij wijken. 20. Die boosaardiglijk van U gesproken hebben, hebben eene leugen gesproken, daar zij uwe tegenstanders zijn. 21. O Jehovah, zou ik niet haten die U haten, en zou ik niet strijden met hen, die tegen U opstaan? 22. Ik heb hen gehaat met een volkomen haat; ik houd hen voor mijne vijanden. 23. Doorgrond mij, o God! en ken mijn hart; beproef mij, en ken mijne gedachten. 24. En zie of bij mij de weg der boosheid is, en leid mij op den weg der wereld.

19. *O God! indien Gij de goddeloozen doodt*, enz. Sommigen zijn van meening, dat dit vers verbonden is aan het voorafgaande vers, maar deze verklaring is gewrongen. Evenmin acht ik het goed om het, gelijk sommigen doen, in wenschenden zin te nemen: O God! dat Gij den goddelooze doodet! En al even weinig deel ik het gevoelen van hen, die denken, dat David er zich in verheugt, dat de boozen uitgeroeid zullen worden, want het komt mij voor dat hij wat anders bedoelt, nl. dat hij er zich op zal toeleggen om de oordeelen Gods na te gaan, opdat

hij, zijne wrake over de goddeloozen aanschouwende, hierdoor toe zal nemen in de vreeze Gods. En inderdaad, God stelt hen ten voorbeeld, opdat de straf, die Hij over hen brengt, de uitverkorenen terughoudt om zich met hen te vereenigen. Want, hoewel David reeds tot den dienst en de vreeze Gods geneigd was, was het hem echter nog zeer noodig om evenals de andere geloovigen, een' teugel te gevoelen, volgens hetgeen ook gezegd is in Jesaja 26 : 9: wanneer God zijne oordeelen uitgevoerd zal hebben, zoo zullen de inwoners der aarde gerechtigheid leeren, nl. zich onder de vreeze Gods houden. Intusschen twijfel ik niet, of de Profeet betuigt hier voor God zijne onschuld; alsof hij zeide dat hij in alle vrijmoedigheid en eenvoudigheid voor den rechterstoel Gods komt, omdat hij niet behoort tot de booze verachters van God en niets met hen gemeen heeft.

20. *Die boosaardiglijk van U gesproken hebben.* Hij stelt de ongebreidelde boosheid ten toon, waaraan de goddeloozen zich overgeven, zoo lang God hen spaart en zijne wrekende hand hen nog niet heeft getroffen. Want niet slechts denken zij straffeloos te zullen blijven, maar daarenboven ontzien zij zich niet openlijke lasteringen te spreken tegen den hemelschen Rechter. Want, hij zegt, dat zij boosaardiglijk hebben gesproken, omdat zij hunne boosheid onder geen schijnschoon hebben verborgen (gelijk zij, in wie nog eenig schaamtegevoel is overgebleven, hunne tong in toom houden) maar gansch openlijk hebben zij hunne verachting voor God te kennen gegeven. Het tweede lid, waar hij zegt, *dat zij den naam Gods valschelijk hebben genomen* wordt door sommigen in al te beperkten zin genomen, als zij dit zoo verklaren, dat zij voor hunne leugens den naam Gods misbruikt hebben. Meer waarschijnlijkheid is in de meening van anderen, die zeggen, dat de boozen den naam Gods ijdelijk gebruiken, als zij Hem in een schepsel hunner eigene verbeelding veranderen, want de ervaring leert, dat de meeste menschen er geen besef van hebben wat God is, maar zich een' god maken zonder kracht of macht, en die om zoo te zeggen, half dood is. Wel is het waar, dat men Hem algemeen den Rechter der wereld noemt, maar deze belijdenis zal terstond in rook opgaan, aangezien zij Hem het ambt van te richten ontnemen, en dit is den naam Gods valschelijk te nemen, want hierdoor verduisteren zij zijne heerlijkheid, en (in zekeren zin) misvormen zij Hem. Daar de uitdrukking „Naam Gods" hier echter niet gebezigd is, en het Hebreeuwsche werkwoord *Nasa* dat wij door *Nemen* vertaald hebben, *Omhoog heffen* beteekent,

zal het, mijns bedunkens, beter zijn het in dier voege te verklaren, dat zij zich met valschen trots, dat is: zonder reden, verheffen. En inderdaad wordt deze hoogmoedige verheffing schier altijd saamgevoegd met den overmoed, waarvan hij heeft gesproken. Want, hoe komt het, dat zij hun venijn tegen God durven uitstorten? Is het niet, omdat zij, bedwelmd zijnde van hoogmoed, niet bedenken, van den eenen kant, dat zij arme, sterfelijke schepselen zijn, en van den anderen kant, dat zij God van zijne macht berooven? Daarom is het dat hij hen *vijanden* Gods noemt, omdat, al wie zich hooger verheft dan hem geoorloofd is, hiermede, naar de wijze der reuzen, aan God den oorlog verklaart.

21. *O Jehovah, zou ik niet haten die U haten?* Hij gaat voort met aan te toonen hoe zeer hij zich deze voortdurende bepeinzing van God ten nutte heeft gemaakt, nl. door zich voor den rechterstoel Gods te stellen en te bedenken dat hij niet ontkomen kan aan de hand van Hem, die doordringt tot de diepste afgronden, heeft hij het zich ten wet gesteld om een heilig en godvruchtig leven te leiden. Want, als hij zegt, dat hij de verachters van God heeft gehaat, betuigt hij hiermede zijne eigene onschuld. Niet alsof hij geheel rein was van alle zonde, maar zich toeleggende op de vreeze Gods en oprechtheid in handel en wandel, verfoeit hij van ganscher harte en zonder eenigerlei geveinsdheid alle goddeloosheid. Want de liefde tot ware godsvrucht zal niet waarachtig wortel hebben geschoten in ons hart, indien er niet eene even sterke haat voor de boosheid door wordt teweeggebracht als die, waarvan David hier spreekt. Ja meer, indien wij, instede van verteerd te worden door dien ijver van Gods huis, waarvan hij spreekt in Psalm 69 : 10, koud zijn, en zonder een woord te spreken dulden, niet slechts dat zijne gerechtigheid geschonden wordt, maar dat ook zijn heilige Naam snoodelijk door de boozen wordt vertreden, dan voorwaar! zijn wij niet te verontschuldigen. Wat het laatste werkwoord *Koet* betreft, oorspronkelijk beteekent het *twisten*, of strijden; hier, in de vervoeging *Hithpael* behoudt het dezelfde beteekenis, tenzij David wellicht nog sterker heeft willen spreken, nl. dat hij zooveel verontwaardiging tegen hen gevoelde, dat hij zich zelven aanspoorde om met hen te strijden. Wij zien dus dat David, zonder zich om den haat der wereld te bekommeren, moedig gestreden heeft om de eere Gods te handhaven, daar hij alle boozen openlijk den oorlog aandeed.

22. *Ik heb hen gehaat.* Woord voor woord staat er: *Met volkomenheid van haat.* Hij bevestigt den vorigen zin, nl. dat de eere Gods hem zoo ter harte ging, dat hij geene gemeenschap kon hebben met de smaders van zijne majesteit. Waar het op neerkomt is, dat hij geen deel heeft kunnen hebben aan de werken der duisternis. Want wie de oogen sluit voor het kwaad en het door zijn stilzwijgen aanmoedigt, is een verrader van de zaak Gods, die ons allen den plicht oplegt om zijne gerechtigheid te handhaven. Nu wordt ons door dit voorbeeld geleerd den haat der goddeloozen kloekmoedig en standvastig te verachten, zoodra er sprake is van te kampen voor de eere Gods, en dat wij liever van alle vriendschap der wereld afstand moeten doen, dan door onze toegevendheid in gunst te komen bij hen, die er behagen in scheppen zich door God te doen haten en zijn' toorn op te wekken. En wij moeten op deze leer des te meer acht geven omdat de zorg voor ons welvaren, genot en voordeel ons zoo medevoert, dat wij niet aarzelen den strijd aan te binden met ieder, die ons schaadt of beleedigt, terwijl wij flauw en vreesachtig zijn als het er op aankomt de eere Gods hoog te houden. Dewijl dus een iegelijk onzer slechts aan zich zelven denkt en met zijn eigenbelang te rade gaat, is er niets anders dat ons tot strijd en krakeel prikkelt dan de begeerte om wraak te oefenen over het leed, dat ons persoonlijk is aangedaan; maar als de majesteit Gods wordt aangerand, trekt niemand zich dit aan. Zoo veel is echter zeker: indien er waarlijk ijver voor God in ons hart is, dan zullen wij de kloekmoedigheid hebben om liever een' onverzoenlijken krijg te voeren tegen de goddeloozen en de smaders van God, dan ons van God te vervreemden om hun te behagen. Evenwel moet men hierbij opmerken, dat de haat, waarvan David spreekt, niet zoo zeer gericht is tegen de personen als wel tegen hunne ondeugden. Want wij moeten, voor zoo veel in ons is, naar vrede streven, met allen; ook moet het welzijn van alle menschen ons dierbaar wezen, en, zoo het mogelijk is, moeten wij hen door den geest der zachtmoedigheid en vriendelijkheid op den rechten weg terug zien te brengen. Voor zoo veel zij echter vijanden Gods zijn, is het onze plicht hunne woede met alle macht te weerstaan en tegen te gaan.

23. *Doorgrond mij, o God! en ken mijn hart.* Hij bevestigt, dat hij om geene andere reden de tegenstander was van de verachters van God, dan omdat hij in oprechtheid des harten God heeft geëerd, en begeerd heeft dat ook anderen Hem dezen

eerbied zouden toedregen. Wel moet hij echter met een zeldzaam vertrouwen en verzekerdheid begaafd zijn geweest, als hij zich zoo vrijmoedig aan het onderzoekend oordeel Gods kon onderwerpen, omdat zijne conscientie echter van de oprechtheid zijner godsvrucht kon getuigen, was dit geene roekeloosheid of aanmatiging, dat hij zich met zooveel gerustheid voor den rechterstoel Gods kon stellen. Toch heeft hij niet bedoeld te zeggen dat hij vrij was van elke zonde, aangezien hij onder den zwaren last zijner ongerechtigheden heeft gezucht. Het is ook zeker, dat telkenmale als de heiligen van hunne oprechtheid of onschuld spreken, zij zich hiervoor gronden op de vrije vergeving hunner zonden; omdat zij er echter van overtuigd zijn, dat hoewel zij door hunne zwakheid nog voortdurend stuikelen, hunne godsvrucht toch Gode welbehaaglijk is en door Hem wordt aangenomen, is het niet te verwonderen, dat zij zich met vrijmoedigheid afzonderlijk stellen van de goddeloozen. En voorts, hoewel hij betuigt dat hij geen geveinsd, of dubbel hart heeft, wijst hij daarom toch niet alle schuld van zich af, hij wil slechts zeggen, dat hij zich niet aan de boosheid heeft overgegeven. Want het Hebreeuwsche woord *Otseb*, dat hij hier gebruikt, heeft niet de beteekenis van alle zonde, zonder onderscheid, maar die van *smart* en *verdriet*, of *slechtheid*, en soms wordt het in overdrachtelijken zin ook genomen voor *Afgod*. Deze laatste beteekenis past hier echter niet; want David wil niet slechts betuigen, dat hij rein was van bijgeloof, maar ook van onrecht en afpersing, naar welke wijze van spreken elders gezegd is, dat op de wegen der zoodanigen verstoring en verbreking is (Jes. 59 : 7), omdat zij zich overgeven aan kwaad doen, en zich staande houden door geweld. Anderen brengen dit woord in verband met een slecht geweten, dat hen onophoudelijk inwendig plaagt en kwelt, maar deze verklaring is te gewrongen. Hoe dit zij, David verklaart eenvoudig, dat, hoewel hij een man is, onderhevig aan zonde, hij zich toch niet aan goddeloosheid heeft overgegeven.

24. *En leid mij.* Sommigen houden dit voor eene verwensching, alsof David de wrake Gods over zich aanriep, maar hiervoor bestaat hoegenaamd geen grond. Wel erken ik, dat *de weg der gansche aarde* soms genomen wordt voor den *dood*, waaraan alle menschen zijn onderworpen (Jozua 23 : 14), maar het woord *Leiden*, dat hier gebruikt is, toont, dat David spreekt van eene weldaad Gods, en niet van eene straf. Ook weet ik niet, dat men eene enkele plaats kan vinden, waar de dood *de weg der*

wereld wordt genoemd. Ik voor mij twijfel dus niet of door dit woord wordt de voortzetting van den loop des menschelijken levens aangeduid, alsof David aan God vroeg, dat het Hem mocht behagen hem tot aan het einde zijner loopbaan te leiden. Ik weet ook wel, dat anderen dit uitstrekken tot de eeuwigheid des toekomenden levens. En inderdaad ontken ik niet dat onder dit volbrengen der reize het toekomende leven is begrepen; maar het is mij genoeg den eenvoudigen zin der woorden te hebben, nl. dat het Gode moge believen zijn' dienstknecht, nadat Hij hem eens zijne hand heeft toegereikt, ten einde toe te leiden en te besturen, en Hem niet in het midden zijns wegs te verlaten.

PSALM 140.

INHOUD: David klaagt zoowel over de onvermurwbare wreedheid zijner vijanden als over hunne listen en giftige lasteringen. Daarna, God aanroepende om hulp, en in het geloof, dat Hij hem genadig zal wezen, vertroost hij zich met de hope op bevrijding en de rechtvaardige wrake over zijne vijanden.

1. Aan den opperzangmeester, een Psalm van David.
2. Red mij, Jehovah, van den kwaden mensch, behoed
mij voor den man des onrechts. 3. Die kwaad in
hun hart bedenken, zij vergaderen allen dag ten oorlog.
Selah. 4. Zij hebben hunne tong gescherpt als eene
slang, addervenijn is onder hunne lippen. 5. Bewaar
mij, Jehovah, van de handen des goddeloozen, behoed
mij voor den man des onrechts, die beramen om mijne
voeten te doen struikelen. 6. De hoovaardigen hebben
mij een' strik gespannen, zij hebben hunne netten uitgespreid met koorden, zij hebben valstrikken gezet
langs den weg. Selah.

1. *Aan den opperzangmeester*, enz. De meeste uitleggers beperken dezen Psalm tot den persoon van Doëg; maar ik kan mij met hun gevoelen niet vereenigen; want uit het context zal duidelijk blijken, dat hier van Saul en zijne raadslieden wordt gesproken, die niet ophielden van den Koning gedurig meer op te hitsen, terwijl deze uit zich zelven reeds al te geneigd was den godvruchtige te vervolgen. Omdat deze nu den Persoon van Christus voorstelde, is het niet te verwonderen dat de handlangers van den duivel alle pogingen in het werk hebben gesteld om hem te verderven, en zich in hunne wreedheid en geweld tegen hem zoo zeer te buiten zijn gegaan. Dat is ook de reden waarom hij in zoo strenge bewoordingen hunne woede en valschheid tentoonstelt. En voorts, door hen *boozen* en mannen des *onrechts* te noemen, geeft hij te kennen, dat zij zonder aanleiding, en zonder door iemand er toe geprikkeld te zijn, zich eigener beweging er toe begeven hebben om aan anderen kwaad te doen, en zich hierin te verlustigen. Hij beveelt dus Gode zijne zaak, aanvoerende, dat hij zich beijverd heeft om in vrede met hen te leven, en hun geenerlei onrecht heeft aangedaan, maar dat zij hem onrechtvaardig vervolgd hebben, daar hij dit geenszins aan hen had verdiend. Dit is de handelwijze, die ook wij moeten volgen, als men ons onrecht aandoet, opdat het Gode moge behagen ons tegen het geweld en de misdaden der boozen te beschermen. Want wij zien, dat David geene smaadredenen tegen zijne vijanden spreekt, gelijk de menschen zoo licht doen in hunne onderlinge twisten; maar ten einde God te bewegen zijne gunst over hem uit te strekken, betuigt hij zijne onschuld omdat het onmogelijk is, dat God niet ten allen tijde de vromen en vreedzaam zou ondersteunen.

3. *Die in hun hart kwaad beramen.* Hier beschuldigt David hunne inwendige boosaardigheid. En wij zien, dat hij niet van één enkel persoon spreekt, daar hij zich nu van het meervoud bedient (welke manier van spreken ons nu reeds gemeenzaam bekend moet zijn) zoodat er een overgang is van het hoofd tot de handlangers en metgezellen derzelfde boosheid, hoewel wij nu alles wat hij te voren in het enkelvoud gezegd heeft in onbepaalden zin kunnen nemen, zonder daarbij aan één bepaald persoon te denken. Intusschen bevestigt hij hetgeen ik zoo even met een enkel woord heb aangeduid, nl. dat hunne verwoede aanvallen op hem door geenerlei onrecht zijnerzijds waren uitgelokt. Als onze vijanden ons dus kwellen, of ons door hunne arglistige praktijken in het nauw brengen, zoo laat ons

weten, dat ons eene hulp bereid is door den Heiligen Geest, die ons door den mond van David dezen vorm van gebed heeft gegeven. Wat het tweede lid betreft, het wordt op drieërlei wijze overgezet. Woordelijk staat er: Die oorlogen verzamelen, of opeenhoopen, en sommigen lezen het dan ook aldus; daar wij echter weten, dat de Hebreën dikwijls voorzetsels weglaten, twijfel ik niet, of hij wil zeggen, dat zij door hunne valsche berichten het vuur nog meer aanblazen en de woede der lieden tegen hem doen toenemen, zoodat zij, bij wijze van spreken, de trompetten worden van den krijg. Want dat sommigen het Hebreeuwsche werkwoord *Jagoeroe* in de beteekenis nemen van samenspannen, of komplotten smeden, dat schijnt gezocht en onbeduidend. Daarna geeft hij te kennen hoe ten onrechte het is, dat zij een' oorlog tegen hem verwekken, nl. door booze en lasterlijke aantijgingen, omdat zij een onschuldig en godvruchtig man niet door kracht of geweld konden onderdrukken, of zij moesten hem eerst door hun' laster hebben overstelpt.

5. *Bewaar mij, Jehovah.* Na deze klachten en beschuldigingen voegt hij er nu wederom een gebed bij, waaruit nog duidelijker blijkt hetgeen ik gezegd heb, nl. dat hij slechts bedoelt God te smeeken om hem te beschermen en wrake te doen over de goddeloozen. Nu is dit slechts eene herhaling van denzelfden volzin, met verandering van enkele woorden, want waar hij gezegd heeft: Red mij, zegt hij nu: Bewaar mij, en in plaats van het woord: Kwaden mensch, gebruikt hij nu: de handen des goddeloozen; en waar hij eerst gezegd heeft: Kwaad bedenken, zegt hij nu: beramen hoe zij den arme, die er niet aan denkt, neder te stooten. En wat hij gezegd heeft van hunne arglistigheid, herhaalt hij nu overdrachtelijk en in beeldspraak, waardoor aan de bedoeling meer kracht en nadruk wordt bijgezet. Want hij zegt, dat van alle kanten strikken gespannen zijn om hem te vangen, indien de Heere hem geene hulp verleent. En hoewel nu op den eersten aanblik beeldspraak duisterder schijnt dan eenvoudige woorden zouden wezen, zoo wordt door dit beeld hetgeen te voren gezegd is toch geenszins duisterder gemaakt, maar wordt er aan de uitdrukking meer kracht door verleend. En voorts leid ik uit het Hebreeuwsche woord *Géiem*, dat hooghartige of trotsche personen beteekent, af, dat hij hier niet van geringe lieden spreekt, maar van de zoodanigen, die door hun aanzien en gezag den weerlooze zonder moeite omver dachten te kunnen werpen. Zoo laat ons dan uit dit voorbeeld leeren, om, wanneer onze vijanden in trotschen overmoed zich

tegen ons verheffen, de toevlucht te nemen tot God, wiens het is, de woede der boozen tegen te gaan. Intusschen bedoelt hij niet dat zij zich slechts in geweld en trotsche vermetelheid zijn te buitengegaan, want hij klaagt over hunne listen en valstrikken om hem te vangen; maar hij voegt beide zaken te zamen, nl. dat zij steunende op hunne macht, listen en lagen hebben uitgedacht om hem te overvallen en te verderven.

7. Ik heb tot Jehovah gezegd: Gij zijt mijn God; leen het oor aan de stem van mijn gebed. 8. O Jehovah, mijn Heere, sterkte mijns heils! Gij hebt mijn hoofd bedekt ten dage der wapening. 9. Geef o Jehovah, de begeerten des goddeloozen niet; zij hebben gedacht; maar vervul Gij het niet; zij zullen zich verheffen. Selah. 10. Het hoofd dergenen, die mij omringen, dat de overlast zijner lippen hem bedekke. 11. Dat vurige kolen op hen vallen, Gij zult hen in diepe kuilen nederstorten, en zij zullen niet weder opstaan.

7. *Ik heb tot Jehovah gezegd.* Door deze woorden ververklaart hij, dat zijn gebed niet was een gebed der lippen, gelijk de geveinsden hunne gebeden luide en met veel misbaar tot God richten, maar dat hij vurig en ernstig bidt in het geloof. Want, vóórdat de mensch in waarheid gelooft, dat hij door Gods genade behouden zal worden, zal er geen ongeveinsd gebed uit zijn' mond komen. En zeer schoon wordt hier de aard van het geloof uitgedrukt, als de Profeet, zich terugtrekkende van onder de oogen der menschen, in de eenzaamheid spreekt tot God; want door dit inkeeren tot zich zich zelven, wordt alle geveinsdheid buitengesloten. Dit is alzoo de ware regel des gebeds, dat wij onze stem niet verheffen in ijdelheid, maar dat ons gebed voortvloeit uit het geloof des harten. En voorts, ten einde er zich wèl van te overtuigen, dat hij zijn' tijd niet verliest door van God uitkomst en heil te verwachten, stelt David zich de hulp voor oogen, die Hij hem te voren had verleend. Hij zegt dus, dat God hem ten schild is geweest telkenmale als hij zich in gevaar heeft bevonden. Sommigen vertalen dit in den toekomenden tijd: *Gij zult mijn hoofd bedekken ten dage des strijds*, maar ik twijfel niet of David verklaart, dat hij

reeds voorlang door Gods hand beschut is geworden, en dat door deze ervaring zijn geloof wordt versterkt. Want hij komt hier niet als een ongeoefend recruut, maar als een ervaren krijger, die reeds door veel strijd is heengegaan Het woord *Sterkte mijns heils* beteekent zooveel als: een heil, dat door eene heerlijke en wonderbare kracht gewrocht is.

9. *Geef o Jehovah de begeerten des goddeloozen niet.* Men zou dit ook kunnen vertalen door: *Bevestig niet*, maar de beteekenis zal dan toch dezelfde blijven, nl. dat het Gode moge behagen, door de woede der boozen tegen te gaan, hunne ondernemingen te doen mislukken. Hieruit leeren wij, dat Hij de macht heeft om, telkenmale als het Hem goeddunkt, de menschen in hunne onheilige plannen en vloekwaardige verwachtigen te leur te stellen, ja, en ook om hun' ijver te doen verflauwen. Als wij dus geen middel zien om onze vijanden tot inkeer te brengen dan moeten wij God bidden, dat het Hem believe hunne plannen, die zij zoo kunstig en langdurig hebben beraamd en uitgedacht, in één oogenblik omver te werpen. Meer dubbelzinnigheid heerscht in het tweede lid, want, daar het Hebreeuwsche werkwoord *Poek*, dat David hier gebruikt, soms *struikelen*, of *vallen*, beteekent, en soms ook *uitvoeren*, zal het niet ongepast zijn aldus te vertalen: Laat, o God, de dingen, die de boozen bedacht hebben, niet ten uitvoer gebracht worden. Maar evenveel pleit voor de meening van hen, die dit als een afgebroken zin aldus lezen: Hij denkt bij zich zelven: Gij zult niet vallen, zoodat David de overlegging der boozen nabootst. En inderdaad, aan eene andere plaats heeft hij op schier dezelfde wijze hun hoogmoed beschreven, zeggende dat zij, de voorzienigheid Gods minachtende, alle gebeurtenissen in hunne eigene hand denken te houden, als of zij de wereld naar hun welgevallen kunnen regeeren. En als wij den zin aldus nemen, dan zal ook het werkwoord: Zij zullen verhoogd worden, hier zeer goed passen, alsof hij zeide, dat de boozen, opgeblazen door hoogmoed, zich tot de wolken verheffen, omdat zij zich inbeelden, dat niets van hetgeen zij bedacht en beraamd hebben, hun kan tegenloopen. Geeft men echter de voorkeur aan de andere lezing, dan moet de ontkenning herhaald worden, en wel aldus: Laat niet toe, Heere, dat hetgeen de boozen beramen, tot uitvoering kome, opdat zij zich niet opblazen en verheffen. Hoe dit nu zij, het is zeker dat David de trotsche gerustheid zijner vijanden aanklaagt, omdat zij, zonder rekening te houden met God, zich den vrijen teugel vieren om alles te doen wat hun in den zin komt.

10. *Het hoofd dergenen, die mij omringen.* Het is niet zeker of David door het woord *Hoofd* den aanvoerder der bende van zijne tegenstanders verstaat. Want er zou hier even goed eene verandering van persoon als van getal kunnen wezen, in dier voege: Laat het kwaad, waarmede zij mij met hunne booze beraadslagingen bedreigen, op hun eigen hoofd neerkomen. Dewijl echter bijna alle uitleggers instemmen met de eerste meening, zullen wij volgen hetgeen meest algemeen is aangenomen, behalve dat ik denk dat hier veeleer Saul dan Doëg bedoeld is Daarna volgt eene verwensching, die de geheele bende geldt: *Dat vurige kolen op hen vallen*, waarmede hij schijnt te zinspelen op de schrikkelijke verwoesting, die Sodom en Gomorrah getroffen heeft. En inderdaad hebben wij ook elders gezien, dat de Geest Gods dit voorbeeld der wrake Gods gebruikt heeft ter verschrikking der boozen gelijk ook volgens het getuigenis van den Apostel Judas, God door dit voorbeeld de wereld eens voor goed heeft willen doen weten, dat Hij de Rechter is van alle goddeloozen. Hetgeen volgt wordt door sommigen aldus vertaald: Gij zult hen in het vuur nederstorten, welke beteekenis wel aannemelijk is. Omdat echter de letter *Beth* door de Hebreën dikwijls gebruikt wordt om het werktuig aan te duiden, waardoor iets is geschied of tot stand gekomen, zou men ook zeer goed aldus kunnen vertalen: Stort hen neder door vuur, of met vuur, gelijk God zijne bliksemen tegen Sodom en Gomorrah geslingerd heeft. En voorts bidt hij, dat zij in zulke diepe afgronden neergestort zullen worden, dat zij er niet meer uit kunnen opstaan. Want, daar God gewoon is om soms diegenen te genezen, die Hij streng en zwaar gekastijd heeft, ontneemt David den boozen alle hoop op genade, omdat hij zag, dat deze lieden tot geene bekeering konden komen, en dus ongeneeslijk waren. Want, zoo bekeering voor hen mogelijk geweest ware, dan zou hij van zijn' kant ook tot barmhartigheid geneigd zijn geweest.

12. De man der tong zal op de aarde niet bevestigd worden, het kwaad zal den man des gewelds jagen om hem uit te drijven. 13. Ik weet, dat Jehovah de rechtzaak van den arme en het recht des beproefden zal uitvoeren. 14. Gewisselijk de rechtvaardigen zullen uwen naam loven, de oprechten zullen voor uw aangezicht blijven.

12. *De man der tong.* Sommigen vertalen dit door: Een praatziek man, maar hierdoor wordt de beteekenis te beperkt; want hij bedoelt niet een kwaadspreker, of babbelaar, of snoever, maar een venijnig man, die veeleer door bedrog en laster kwaad doet, dan door openlijk geweld. Want hij toont, onder een' anderen vorm, dat zijne vijanden zich zoowel van verraad en list, als van onrecht en geweld hebben bediend, en aldus vergelijkt hij hen bij leeuwen en bij vossen, gelijk hij te voren geklaagd heeft, dat er addervenijn onder hunne lippen was. Dewijl echter de werkwoorden in den toekomenden tijd staan, zijn de meeste uitleggers van meening, dat men ze in den optatief moet lezen, dat is: in de wenschende wijs. Hoewel ik die meening nu niet geheel verwerp, heb ik ze toch liever in den toekomenden tijd gelaten, omdat het mij toeschijnt, dat David zich veeleer troost en bemoedigt in de hoop op verlossing, dan dat hij hier een gebed uitspreekt. Het zij dus de vijanden in het verborgen komen, of in hinderlaag liggen, of wel openlijk hunne woede aan den dag leggen, David belooft zich, dat God toch altijd het middel in handen heeft om hem bij te staan en te redden. En het beeld, dat hij aan de jacht ontleent, is zeer gepast; want, nadat de jager aan alle kanten zijne koorden gespannen heeft, blijft er aan het dier geen middel over ter ontkoming, en zoo verklaart David, dat de goddeloozen, hoe zij zich ook keeren of wenden, toch nooit aan het oordeel Gods kunnen ontkomen. Er wordt gezegd: *het kwaad jaagt hen om hen uit te drijven*, omdat zij straffeloos zoekende te ontkomen, juist daardoor hun verderf verhaasten.

13. *Ik weet*, enz. Er is niet aan twijfelen dat David, ten einde zijn gebed te besluiten en te bezegelen, bij zich zelven de voorzienigheid en de oordeelen Gods bepeinst, want (gelijk reeds gezegd is) als men twijfelend bidt, dan is dit slechts tijd verliezen. Hij verklaart dus als eene zaak, die hem wel bekend, en waarvan hij dus gansch zeker is, dat het niet anders kan of God zal de armen en verdrukten te hulp komen. Dewijl Hij echter voor een' tijd zwijgt en het toelaat, dat godvruchtige menschen, die in alle eenvoudigheid wandelen, geplaagd en verdrukt worden, handelt David met groote wijsheid, als hij aan deze verzoeking het schild voorhoudt, dat God dit voorbedachtelijk doet, ten einde de beproefden daarna te vertroosten en aan de verdrukten recht te doen wedervaren. Daarom zegt hij uitdrukkelijk dat God *den arme en verdrukte recht zal doen.* Hierdoor moedigt hij zich zelven en anderen aan tot lijdzaamheid

onder beproeving tot dat de geschikte en bestemde tijd daar is dat God hulp en uitkomst zendt; alsof hij zeide: Thans achten allen mij ellendig, daar ik blootgesteld ben aan het onrecht der boozen, en de hand Gods zich niet terstond openbaart om mij te verlossen; maar toch zal de wanhoop zich niet meester van mij maken, want ik weet, dat het Godes is om zich de zaak der armen aan te trekken. Want sommigen beperken de woorden *Arme* en *Beproefde* wel tot den persoon van David, maar dat geeft een' onbeduidenden zin. Voorts komt hij hierdoor tot de gevolgtrekking, dat *de rechtvaardigen Gode dank zullen toebrengen*, en dat zij door zijne genade immer staande zullen blijven, want het Hebreeuwsche woord *Ach* aan het begin van het vers, dat dikwijls de beteekenis heeft van *Evenwel* of niettemin, is hier eene eenvoudige bevestiging, ofschoon het mede eene gevolgtrekking is, heenwijzende naar hetgeen voorafgaat. Hoewel de geloovigen dus voor eene wijle stom zijn en, bekneld door angst en droefenis, ophouden den lof Gods te zingen, verzekert David zich echter weldra, dat hetgeen zij verloren hebben hun wedergegeven zal worden, zoodat zij met blijdschap des harten wederom den lof Gods zullen verkondigen. En omdat dit te midden van zoo veel verwarring moeielijk was te gelooven heeft hij het woord *Gewisselijk* gebruikt. Want aldus betaamt het ons door te worstelen ons een' weg te banen tot het vertrouwen, dat hoe groot ook de ellende zij, waarin de geloovigen zich bevinden, zij toch weldra hunne blijdschap en vroolijkheid terug zullen erlangen en den naam Gods zullen loven. Het tweede lid wordt er bijgevoegd om de reden aan te duiden van hetgeen vooraf gaat; want hij zegt dat de reden om God te loven hierin zal bestaan, dat zij zullen gevoelen dat God zorgt voor hun heil, want dit is de beteekenis van de uitdrukking *Blijven*, of wonen, *voor het aangezicht Gods*, nl. door zijne vaderlijke zorge ondersteund en staande te worden gehouden.

PSALM 141.

INHOUD: Waarin de nood ook moge bestaan hebben, die David gedrongen heeft het gebed te bidden naar het formulier, dat hij hier terneder heeft gesteld, hij bidt, dat God, hoe onverdiend hij ook door allerlei grievend onrecht als overstelpt wordt,

zijn hart moge besturen en zijn' geest in toom houden, opdat hij niet, vervoerd door de begeerte naar wraak, zijne vijanden kwaad met kwaad zou vergelden, waardoor hij met hen zou wedijveren in kwaad doen. Na dan zijn hart tot een geduldig verdragen te hebben geneigd, bidt hij God om wrake te doen over zijne vijnden.

Een Psalm van David. 1. Jehovah, ik heb U aan-
geroepen; haast U tot mij, neig het oor tot mijne
stem, als ik tot U roep. 2. Mijn gebed worde gesteld
als reukwerk voor uw aangezicht, de opheffing mijner
handen als avondoffer. 3. Jehovah, zet eene wacht
voor mijn' mond, behoed de deur mijner lippen. 4. Neig
mijn hart niet tot eene kwade zaak, om goddelooze
daden te bedrijven met de mannen, die ongerechtigheid
werken; en dat ik niet ete van hunne lekkernijen.

1. *Jehovah ik heb U aangeroepen.* Uit dezen aanhef kan men opmaken dat David, toen hij aldus heeft gebeden, aangevochten werd door eene zeer sterke verzoeking, want twee maal herhaalt hij hetzelfde gebed, en met zeer sterken aandrang vraagt hij om hulp Hoewel ik nu met geene zekerheid den tijd durf bepalen, toen deze Psalm werd gedicht, acht ik toch de gissing niet ongegrond van hen, die denken, dat hij gedicht werd met het oog op de vervolging, die David van Saul had te verduren. Nu noodigt David ons door zijn voorbeeld om rechtstreeks tot God te gaan, opdat wij, door (evenals de wereldlingen) ons bezig te houden met hier en elders hulp te zoeken, het voornaamste niet vergeten, nl. tot God te bidden. Hij zegt, dat hij *tot God roept*, terwijl de wereldlingen in de eerste plaats hemel en aarde, de menschen, de fortuin, en alle de schepselen hunner verbeelding aanroepen. En als het hun gebeurt, dat zij soms eens hunne stem opheffen tot God, murmeeren zij intusschen tegen Hem, zoodat men dit veeleer huilen dan bidden kan noemen. In het tweede vers is zonder twijfel eene toespeling op de ceremoniën der Wet. Want, daar God gewild heeft dat de gebeden der geloovigen in die dagen geheiligd zouden worden door reukwerk en offeranden, steunt David op deze belofte. Nu denken sommigen hieruit te kunnen afleiden, dat hij toen

een vluchteling was en uit de vergadering der godvruchtigen gebannen; ik weet echter niet of er voor deze meening wel grond is. Volgens hen bevatten deze woorden eene tegenstelling, in dier voege: Hoewel ik niet in het Heiligdom kan komen met hen, die God dienen, en hoezeer ik uitgesloten ben van het brengen van reukwerk en plechtige offeranden, zoo wil, o God, daarom mijn gebed niet verwerpen. Daar er echter hoegenaamd geene reden is, die ons noopt deze schriftuurplaats in zoo enge beteekenis te nemen, zoo laten wij ons vergenoegen met deze algemeene leerstelling, dat gelijk de geloovigen door deze symbolen er op gewezen werden, dat hunne gebeden Gode niet minder welbehaaglijk waren dan het liefelijkst reukwerk en de kostbaarste offers, zoo vindt David hierin de bevestiging van zijn geloof. Want hoewel de vaderen van ouds geenszins gebonden waren aan deze ceremoniën, heeft David er toch als hulpmiddelen gebruik van gemaakt. Daar hij dus overweegt dat het reukwerk, hetwelk volgens Gods gebod dagelijks op het altaar werd gebracht evenmin als het avondoffer doelloos of zonder beteekenis was, heeft hij zijne gebeden saamgevoegd met dezen dienst der Wet. Door *de opheffing der handen* verstaat hij ongetwijfeld het gebed; want zij, die het Hebreeuwsche woord *Massas* aan deze plaats vertalen door *eene gave*, verduisteren, of liever bederven de oorspronkelijke bedoeling van den Profeet. Immers zou het al zeer flauw en onbeduidend zijn, als hij zeide: Laat mijn geschenk, of mijne avondgave U welgevallig wezen. Dewijl echter dit woord, afgeleid zijnde van *Nassa*, eene *opheffing* beteekent, komt het hiermede zeer goed overeen, dat zijn gebed door het uitwendig gebaar wordt aangeduid. En het is gemakkelijk te zien dat David, naar zijne gewoonte, dezelfde zaak tweemaal herhaalt. Overigens hebben wij vroeger reeds aangetoond, dat het onder alle volken het aangenomen gebruik was, om onder het gebed de handen ten hemel op te heffen.

3. *Jehovah zet eene wacht voor mijn mond.* Omdat David zoo geschokt en ontroerd had kunnen wezen wegens de toomelooze wreedheid en willekeur zijner vijanden, dat ook hij zich niet binnen de perken zou weten te houden, vraagt hij aan God dat het Hem moge behagen hem te leiden en te besturen, en niet slechts zijne handen te weerhouden van elke daad van wraak, maar ook zijne tong zoowel van kwaadspreken als van toornige woorden van murmureering. Want soms gebeurt het dat zelfs de nederigste en meest gematigde menschen zich vergeten als men hun onrecht doet, zoodat de onvriendelijkheid hunner

vijanden hen er toe brengt om zich zelven te willen wreken. David verlangt dus, dat zijne tong in toom gehouden zal worden, opdat hem geen verkeerd woord zal ontglippen, en vervolgens dat ook zijn hart gesloten zal blijven voor kwade overdenkingen, opdat hij niet zal zoeken kwaad met kwaad te vergelden. Hetgeen volgt: *Dat ik niet ete van hunne lekkernijen*, is eene beeldspraak, alsof hij zeide: Laat hun voorspoed mij niet verlokken om hen na te volgen in het kwade, want deze drie zaken moeten aaneen gelezen worden. Maar het zal beter wezen om ze een voor een van naderbij te beschouwen. Want dewijl er voor de menschen niets moeielijker is, als zij ten onrechte gekweld en vervolgd worden dan zich te matigen in hunne woorden, en het onrecht dat men hun aandoet in stilte te verdragen, begeert David niet zonder reden, dat er als het ware slot en grendel voor zijn mond geplaatst zal worden, ja God zelf zijn' mond toesluit, gelijk een deurwachter, die aan eene poort staat om over het in en uitgaan de wacht te houden. Want het Hebreeuwsche woord *Nitsra* is veeleer een werkwoord in de onbepaalde wijs dan een naamwoord In de tweede plaats voegt hij er bij, *dat God zijn hart niet zal neigen tot eene kwade zaak*, want het Hebreeuwsche woord *Dawar*, hetwelk *Woord* beteekent, wordt hier evenals dikwijls aan andere plaatsen, genomen voor *zaak*, of *handel.* Ook verklaart hij terstond daarna zijne bedoeling nl. dat hij niet moge worden als zijne vijanden door met hen te wedijveren in kwaad doen. Indien nu de monnik, van wien melding wordt gemaakt bij Eusebius, deze bedoeling van David wèl had overwogen, dan zou hij de dwaasheid niet hebben gehad van te denken, dat hij zich op uitnemende wijze van zijn' plicht als leerling heeft gekweten, toen hij zich gedurende zeven volle jaren van spreken heeft onthouden Want toen hij hoorde, dat het een kenmerk was van eene zeer zeldzame deugd om zijne tong in toom te houden, heeft hij zich ver weg in eene eenzame woestijn teruggetrokken, en keerde slechts zeven jaren later terug tot zijn' meester. Toen hem nu naar de reden van zijne lange afwezigheid gevraagd werd, antwoordde hij dat hij hetgeen hij in dit vers had geleerd, in beoefening heeft willen brengen. Nu zou men hem echter ook hebben moeten vragen, of hij in al dien tijd niets heeft *gedacht*, want die twee dingen zijn hier saamgevoegd, nl. te zwijgen, en geene booze gedachten te hebben. Nu zou het kunnen wezen, dat hij zonder een woord te spreken, toch vele booze gedachten heeft gehad, hetgeen nog veel erger is dan lichtzinnig of onbedacht te spreken. Ik heb het noodig geacht de dwaasheid van dien droomer met een enkel woord te

vermelden, opdat de lezers weten, wat het is aan den uiterlijken klank van een woord te blijven hangen, terwijl de bedoeling van hem, die het gezegd heeft, voorbij wordt gezien. En voorts, door zoowel zijne woorden als zijne gedachten onder de leiding Gods te stellen, belijdt David, dat tong en hart niet anders in orde gehouden kunnen worden dan door de verborgene leiding des Heiligen Geestes, inzonderheid wanneer de overmoed onzer vijanden ons prikkelt tot ongeduld. Indien nu de tong zoo licht verkeerde woorden spreekt, zoo God er niet de wacht over houdt, dan is het voorzeker ook niet minder noodig dat op de innerlijke neigingen des harten beslag wordt gelegd. Immers, welk eene werkplaats is niet het hart des menschen, en hoe velerlei bedenkselen en beraadslagingen hebben er niet telken stonde plaats! Men moet dus met David erkennen, dat zoo God harten en tongen niet in toom houdt, er geen einde zal wezen aan de booze gedachten en de booze woorden. Want van den eenen kant is het beheerschen der tong eene bijzondere gave des Heiligen Geestes, en van den anderen kant zal Satan niet ophouden van ons allerlei verkeerde dingen voor te stellen, die wij maar al te gereedelijk in ons opnemen, zoo God niet tusschenbeiden komt en het ons belet. Ook moet men het niet ongerijmd vinden, dat God ons hart neigt tot kwade zaken, aangezien ons hart in zijne hand is en Hij het kan neigen gelijk het Hem behaagt. Niet dat ik zou willen zeggen, dat Hij ons zelf tot booze begeerlijkheden opwekt; maar dewijl Hij door zijne verborgene oordeelen de verworpenen aan de tyrannie van Satan overlevert, ja hen als slaven aan hem onderwerpt, wordt er terecht gezegd, dat Hij het is, die hen verblindt en verhardt. Om nu echter te ontdekken bij wien de schuld ligt der verkeerdheid, moet men haar nergens elders zoeken dan bij de menschen zelven, aangezien de zondige begeerten in hen wonen, en daar zij van nature goed en kwaad kunnen begeeren, neigen zij veeleer tot het kwade dan tot het goede, en dat niet door een' prikkel van buiten, maar door den aandrang van binnen. Waar ik vertaald heb: *om goddelooze daden te bedrijven*, vertalen sommigen: Om gedachten te denken, en dit is niet verkeerd; dewijl dit echter voor de beteekenis op hetzelfde neerkomt, is mij dit onverschillig. Door het Hebreeuwsche woord *Mangaméhem*, dat ik vertaald heb door *Lekkernijen*, verstaat hij de genietingen, waarin de boozen zich verlustigen, terwijl God in zijne lankmoedigheid hunne overtredingen nog voorbij ziet. En daar zij zich dan nog meer te buiten gaan in hoogmoed, is er gevaar, dat de geloovigen, zich bedriegende ten opzichte van

hun' voorspoed, hen bij zullen vallen in het kwaad. Daarom verlangt David niet zonder reden, dat God hem een' teugel zal aanleggen, en hem in het verborgen door zijn' Heiligen Geest zal weerhouden, opdat hij zich niet mede verlustige in hunne lekkernijen, d. i. dat hij zich niet bedwelme door de bekoring van het genot om zich aan zonde over te geven.

5. De rechtvaardige sla mij, goedertierenheid, en hij bestraffe mij, eene kostbare zalve, hij zal mijn hoofd niet wonden, want nog zal mijn gebed in hunne rampen zijn. 6. Hunne rechters zijn nedergestort in steenachtige plaatsen, en zij zullen mijne woorden hooren; want zij zijn liefelijk. 7. Onze beenderen zijn verstrooid aan den mond des grafs, gelijk of iemand de aarde gekloofd en verdeeld had.

5 *De rechtvaardige sla mij.* Omdat Satan de boozen met zijn lokaas tot zich trekt, terwijl ook zij zelven elkander verleiden en bedriegen, verklaart David hier dat het hem veel begeerenswaardiger is om voortdurend vermaand en bestraft te worden, welke vermaningen en bestraffingen als even zoo vele roeden zijn om hem op te wekken, dan om door ijdele plichtplegingen en vleierijen bedrogen en in slaap gewiegd te worden. Want, daar er onder de verachters van God geene sprake van is om iemand te bestraffen, wijl hem deze of geene ondeugd aankleeft, zal ieder, die gezond van zinnen is, zich gaarne met vrome oprechte menschen vergezellen, die hem door hunne heilige vermaningen oprichten als hij struikelt, of terugbrengen op den goeden weg, als hij er van afgedwaald is. Wel is waar is dit niet aangenaam voor het vleesch als men ons bestraft wanneer wij verkeerd doen, of in het een of ander te kort komen, maar David had zijn hart zoo zeer tot lijdzaamheid en volgzaamheid gewend, dat geene bestraffing, die hij wist voort te vloeien uit een geest van welwillendheid, hem bitter kon zijn. Daar echter wel eenige dubbelzinnigheid is in de woorden, zullen wij moeten onderzoeken welke zin het beste is. Het Hebreeuwsche woord *Chésed* zou zeer goed als bijwoord kunnen beschouwd worden in de beteekenis van *barmhartig*; of wel men

zou een der voorzetsels *in* of *met* kunnen inlasschen, en deze meening wordt ook door de meeste uitleggers voorgestaan, nl dat de bestraffingen, die vriendelijkheid en barmhartigheid ademden, of die voortvloeiden uit een welwillend en vriendelijk gemoed, voor David als de kostelijkste zalfolie zouden zijn. Wil men nu deze lezing volgen, dan zal men hierbij moeten opmerken dat David minder ziet op den uitwendigen vorm der bestraffing dan op de vriendelijke gezindheid van het hart. Want, hoewel de rechtvaardigen in toorn ontsteken en met groote strengheid bestraffen hen, die falen en verkeerd doen, zoo is het toch slechts een gevoel van broederlijke liefde, dat hen hiertoe dringt, ja die strengheid zelve is slechts het uitvloeisel van hunne heilige bezorgdheid, omdat zij vreezen dat het heil hunner broederen op eenigerlei wijze geschaad wordt. Daarom zal de rechtvaardige altijd met barmhartigheid en liefde te werk te gaan, al is het ook dat hij al te streng en ruw schijnt in zijne woorden, terwijl zij, daarentegen, die boosaardig gezind zijn, onmenschelijk en wreed zijn, al is het ook, dat hunne woorden van bestraffing zóó zacht zijn; dat zij nauwelijks opgemerkt worden. Kortom, David heeft hierdoor het verschil willen aantoonen tusschen de bestraffing, die uit oprechte genegenheid voortkomt, en de smadelijke bejegening, (die gelijk Salomo zegt in Spreuken 10 : 12) door haat en vijandschap wordt teweeggebracht. Evenwel, ook de andere verklaring, die ik heb aangeduid, past evengoed, nl. De rechtvaardige bestraffe mij, het zal barmhartigheid zijn, of, ik zal het als eene weldaad achten. Dat hij mij kastijde, en het zal mij eene kostelijke zalve zijn, die mijn hoofd niet zal wonden. Sommigen verklaren dit tweede lid nog anders, en wel zoo: Laat de olie mijns hoofds mijn hoofd niet breken, d. i Laat de boozen door hunne vleierijen mijn' ondergang niet bewerken. En zoo willen zij dan dat door het woord *Olie* de gevaarlijke vleitaal moet verstaan worden, waardoor de boozen ons in het verderf zoeken te storten, als zij onder schijn van zachtheid en liefde ons al dieper en dieper in den afgrond nederstorten. Neemt men den volzin op die wijze, dan zal hij vollediger wezen, nl. dat David niet slechts gehoorzaam en gewillig bestraffing aanneemt, maar tevens bevreesd is voor vleierij, en haar schuwt als den zang der sirenen. En inderdaad, hoewel het ons op den eersten aanblik liefelijk schijnt om geprezen te worden, zoo zal toch ieder, die aan vleitaal het oor leent, weldra het doodelijk venijn in zijn hart opnemen. Zoo laat ons dan uit het voorbeeld van David leeren alle vleierij te schuwen en te haten, waartoe wij van nature maar al te

zeer geneigd zijn, en ook alle eigenzinnigheid af te leggen, opdat wij er niet toe komen bestraffingen af te wijzen, die als heilzame medicijn zijn om het kwaad in ons te bestrijden. Want velen scheppen er zoo zeer behagen in om door hunne onverschilligheid en traagheid om te komen, dat hij, die gedwongen is zich zelven te veroordeelen, toch nog door de wereld vrijgesproken wil worden En waarom? Waarom anders dan omdat hij, zijn geweten in slaap wiegende, zich zelven in het verderf wil storten? *Want nog.* Dit wordt op drieërlei wijze uitgelegd. Sommigen halen er deze beteekenis uit: Dewijl niets gemakkelijker is dan om door slechte voorbeelden verdorven te worden, bidt David dat God er hem voor zal behoeden om af te wijken tot hun kwaad. De tweede uitlegging is, dat David, omdat hij ziet, dat zij door allerlei onheilige middelen zoeken te verkrijgen wat hun gelust, van den Heere vraagt om voor hunne boosheid bewaard te worden. De derde verklaring wordt aldus voorgesteld: Omdat ik zie, dat er voor hen geene hoop meer is, wensch ik van God dat zij hun verdiende loon mogen ontvangen, en dat Gods wrake over hen ten laatste door allen gezien zal worden. Een tegenovergestelde zin zou echter wel juister en gepaster kunnen schijnen, nl. dat hun moedwil David niet belet het goede voor hen te begeeren. Want het woord *Nog* is hier niet zonder zeer groote beteekenis bijgevoegd. Zou het ook niet kunnen wezen, dat David hun rampzalig einde voorzegt? Alsof hij zeide: Hoewel de goddeloozen zich nu vroolijk maken, zal het toch geschieden, dat hij zelf, na zich eene wijle rustig gehouden te hebben, medelijden met hen zal hebben. En voorzeker leidt ook de samenhang der woorden ons veeleer tot dien zin, want hij zegt niet: Nog zal mijn gebed in hun kwaad zijn; maar hij schijnt de uitdrukking: *Want nog* afzonderlijk te zeggen, en daarna het voegwoord *En* inlasschende, voegt hij er bij: *En mijn gebed zal in hunne rampen zijn.* Omdat het dus te vreezen was, dat David langzamerhand tot hun kwaad zou overhellen, heeft hij met wijsheid zijn hart als het ware stil gezet, alsof hij wilde zeggen: Laat ons nog een wijle wachten, ten laatste zullen zij door ontzettende rampen worden getroffen, die mij en alle andere kinderen Gods van medelijden met hen zullen vervullen.

6 *Hunne rechters zijn nedergestort.* Bijna alle schriftverklaarders komen overeen om de wijs van het werkwoord te veranderen. Want, zij veranderen den verleden tijd in den toekomenden tijd, en dan gebruiken zij hem in den optatief, in dier voege:

Dat zij nedergestort worden. Mij komt het echter voor dat Davids bedoeling ons heel duidelijk zou zijn, indien wij vertalen: Als hunne rechters nedergeworpen zullen worden van de rotsen, of op steenachtige plaatsen, dan zullen zij mijne woorden hooren. Zooveel is zeker, dat David, ziende hoe de woede des volks tegen hem was opgewekt door de valsche berichten, die men omtrent hem had in omloop gebracht, de schuld hiervan geeft aan de rechters. Daarom verwacht hij, dat, wanneer dezen van hun gezag ontdaan zijn, de eenvoudigen wederom tot betere gevoelens zouden komen. Voorts is er in de uitdrukking: nederwerpen van de rotsen, of in steenachtige plaatsen, eene beeldspraak ten opzichte van het ambt, waarin zij geplaatst waren. En hoewel nu zij, die goddelooze leidslieden volgden om een heilig en godvruchtig man te vervolgen, niet van schuld waren vrij te pleiten, heeft David toch terecht de hoop gekoesterd, dat zij tot inkeer zouden komen, omdat zij wijs zullen worden, als God aan de leiders zelven zijne oordeelen zal volvoeren. Want wij zien dat het volk deze of geene zaak voorstaat veel meer uit eene soort van blinde onstuimigheid, dan door een welgewikt oordeel, en zoo worden zij door den aandrang van anderen medegevoerd om booze daden te verrichten, terwijl zij gewaarschuwd zijnde, even snel en gemakkelijk in tegenovergestelde richting gaan. Hoewel lichtgeloovigheid dus altijd eene ondeugd is, en dwaasheid geene verontschuldiging is voor hen, die kwaad doen, wordt ons door het voorbeeld van David toch geleerd, om te begeeren, dat zij, die op den verkeerden weg zijn, beter ingelicht zullen worden, en dat zij dan der waarheid een geduldig oor zullen leenen.

7. *Onze beenderen.* Hier klaagt David, dat het voor zijne vijanden niet genoeg was hen terstond en eenvoudig te dooden, maar dat hij en zijne metgezellen in stukken gescheurd werden, vóór men hen in het graf wierp. En terwijl struikroovers als zij iemand vermoord hebben, zijn lijk, zonder het verder te schenden of te verminken in het graf werpen, zegt David dat hij en zijne metgezellen op wreedaardiger wijze behandeld werden, nl. dat hunne beenderen verstrooid werden, evenals hout en steen dat men in stukken houwt, of zooals men de aardkluiten breekt om een' kuil te graven. Hieruit volgt dat David wonderbaarlijk gered is van velerleid dood gelijk ook Paulus van zich zelven getuigt in 2 Cor. 1 : 9 En hieraan moeten wij ook voor ons zelven de hoop ontleenen op leven en heil, al is het ook, dat onze beenderen verbroken en verstrooid zijn.

8. Omdat mijne oogen gericht zijn op U, Jehovah, mijn Heere, heb ik op U betrouwd; ontbloot mijne ziel niet. 9. Bewaar mij van de handen van den strik, dien zij mij gespannen hebben, voor de netten dergenen, die ongerechtigheid werken. 10. Dat de goddeloozen te zamen vallen in zijne netten, totdat ik voorbijga.

8. *Omdat mijne oogen gericht zijn*, enz. Indien wij goed begrijpen wat bedoeld is met die verstrooiing der beenderen, waarvan hij zooeven heeft gesproken, dan moeten wij dit gebed zoo verstaan, alsof de deelen van een verscheurd en verdeeld lichaam tot God riepen. Hieruit kunnen wij zien met wat heldhaftigen moed David begiftigd was, aangezien hij, gebukt gaande onder zoo zwaren last, toch niet afgelaten heeft van voortdurend de oogen op God gericht te houden, gelijk het ook de eigenschap is van het geloof om de verbijsterde zinnen van den mensch bijeen te houden, welke hem anders ieder oogenblik zouden begeven. Hoewel het dus reeds een groot en heerlijk wonder van God was om menschen in het leven te behouden, wier beenderen verstrooid waren, was het een dubbel wonder om vastheid en gerustheid te geven aan hun hart, zoodat geene vrees hen deed bezwijken.

9. *Bewaar mij.* Hij erkent, dat hij in de strikken zijner vijanden gevangen zou zijn, indien hij door de wondere kracht Gods niet wordt verlost. Dewijl hij echter te midden van die groote benauwdheid tot God roept, toont hij hiermede hoe groote verwachting hij heeft van zijne genade, gelijk hij ook aan eene andere plaats gezegd heeft, dat bij God uitkomsten zijn tegen den dood (Ps. 68 : 21), omdat Hij dikwijls vertoeft met te verlossen, opdat zij in het einde helderder en duidelijker zou blijken van God te zijn, en voorts laat hij de booze praktijken der goddeloozen op hun eigen hoofd neerkomen. Volgens de meening van sommigen heeft het bezittelijk voornaamwoord *zijne* in vers 10 betrekking op Saul, alsof hij zeide: Dat Doëg en zijne gelijken mogen vallen in de strikken van Saul; maar die verklaring druischt in tegen alle rede. Ik acht dus dat God bedoeld wordt, ofschoon hij Hem niet noemt. Te voren had hij gezegd: Bewaar mij, Heere, voor de netten en strikken der

boozen, nu stelt hij tegenover de netten, die de boozen hadden gelegd, om er de eenvoudigen in te vangen, de netten van God, die de boozen vangt in het kwaad, dat zij voor anderen hebben bereid. En daar hij met eene groote menigte te doen had, zegt hij: *Dat zij te zamen vallen.* Want, zoo hij er niet ten volle van overtuigd was, dat God machtig is om zonder eenige moeite alles neder te werpen wat door de menschen saamgebracht is, dan zou hij geene hoop hebben gehad van te ontkomen. Hetgeen nu volgt kan op tweeërlei wijze verklaard worden. Velen vertalen het door: Ik zal altijd voorbijgaan; maar de orde kan ook omgekeerd worden, zoodat het wordt: Terwijl ik voorbijga. Hij wenscht dus dat zijne vijanden verstrikt zullen worden, totdat hij zelf veilig ontkomt.

PSALM 142.

INHOUD: Toen Saul in de spelonk kwam, waarin David zich verborgen hield, zou deze heilige zich in zoo gevaarlijke omstandigheden ziende, òf gansch verbaasd en ontzet hebben kunnen zijn van schrik, òf wel door zijn' angst tot de eene of andere onwettige daad hebben kunnen gedreven worden, gelijk wij weten, dat menschen, die wanhopen aan hun leven, òf gansch verstijfd en wezenloos zijn, òf tot allerlei uitersten overslaan. Nu getuigt David in dezen Psalm, dat zijn geest rustig en kalm is gebleven, zoodat hij in verzekerdheid des geloofs op God heeft gesteund, en tot geene onwettige daad of handeling is gekomen, maar zich vergenoegde met geloften en gebeden tot God.

1. Eene onderwijzing van David, een gebed, als hij
in de spelonk was. 2. Ik heb geroepen met mijne
stem tot Jehovah; ik heb tot Jehovah gesmeekt met
mijne stem. 3. Ik stort mijne overdenking uit voor
zijn aangezicht; ik geef voor zijn aangezicht mijne
benauwdheid te kennen. 4. Als mijn geest in mij
verward was en Gij mijn pad hebt gekend: zij hebben

mij een' strik gespannen op den weg dien ik ging
5. Ik schouwde ter rechterhand, en zag, er was
niemand, die mij kende, er was geen ontvlieden voor
mij, en er was niemand, die vroeg naar mijne ziel.

2. *Ik heb geroepen met mijne stem* Het was eene bewonderenswaardige tegenwoordigheid van geest bij David, dat hij noch overweldigd was door vrees, noch in toorn was ontstoken met de begeerte van zich te wreken op zijn' vijand, hetgeen hem licht gevallen zou zijn, en dat hij zich evenmin door wanhoop er toe liet vervoeren, om hem te dooden, maar dat hij met een kalm gemoed zijn gebed tot God heeft gericht. Daarom is het niet zonder reden dat het opschrift boven den Psalm is geplaatst ten einde den tijd en de gelegenheid aan te duiden wanneer hij gedicht werd, en evenmin is het zonder reden, dat David betuigt, dat hij zich van ganscher harte aan God had overgegeven. Toen hij van alle kanten door het leger van Saul was ingesloten, hoe is het toen kunnen geschieden, dat hij zich, om zoo te spreken, als besloten ziende in een graf, er zich toch voor gewacht heeft om zijne hand op te heffen tegen hem, die zijn doodvijand was, indien niet hierdoor, dat hij zich gewapend heeft met gebed om alle verzoekingen te weerstaan? Dat is ook de strekking van de herhaling, waardoor hij te kennen geeft, dat hij volhard heeft in den gebede, ten einde stand te kunnen houden tegen alle golven en stroomen, die hem aanliepen. In het volgende vers zegt hij nog duidelijker, dat hij alle zijne zorgen en bekommernissen als in Gods hart heeft uitgestort. Want, *zijne overdenking uitstorten*, en zijne *benauwdheid te kennen geven* worden gesteld tegenover den angst en de verlegenheid, die ongelukkige menschen in hun eigen hart opkroppen en waarmede zij zich verteren, daar zij liever hun leed verkroppen dan de toevlucht te nemen tot God, of wel tegenover de woeste kreten der wanhoop van anderen, die de vertroosting niet kennen van Gods vaderlijke voorzienigheid. Waar het dus op neerkomt is, dat hij noch een woest getier liet hooren voor de menschen, noch zijn geest gekweld heeft met innerlijken angst, maar dat hij zijne smart eenvoudig en gemeenzaam voor God heeft uitgestort.

4. *Als mijn geest in mij verward was.* Hoewel hij hier belijdt dat hij zich in angst en benauwdheid heeft bevonden, bevestigt hij toch wat hij gezegd heeft omtrent de standvastigheid van

zijn geloof. Nu is het eene schoone beeldspraak als hij zegt dat zijn geest als het ware verward en omhuld was, want als iemand zich in gevaar bevindt en geen' uitweg ziet, dan zal zijn geest zich hierheen en daarheen keeren, en heen en weer bewogen worden, nu eens dit, en dan weder wat anders bedenken, en alzoo zijne verlegenheid gedurig meer doen toenemen. Hij wil dus zeggen, dat hoewel hij geen middel zag ter ontkoming, God hem toch wel zou weten te redden. Sommigen nemen dit lid: Gij hebt mijn pad gekend, in een' anderen zin, nl. alsof David God tot getuige riep van zijne oprechtheid, maar de andere verklaring, die ik aangehaald heb, is veel juister nl. dat toen hij zich door allerlei overdenkingen ginds en her liet rondvoeren, en toch nergens uitkomst zag, God het middel kende, waardoor Hij hem wilde redden. Door deze woorden wordt ons geleerd dat, hoewel het geschiedt, dat wij na alle middelen beproefd te hebben, toch hoegenaamd niet verder zijn gekomen, het ons genoeg moet zijn, dat ons leed Gode niet onbekend is, en dat Hij zich verwaardigt zorg voor ons te dragen, gelijk ook Abraham gezegd heeft: De Heere zal het voorzien (Gen. 22 : 8). David heeft dienzelfden regel gevolgd toen hij, omgeven zijnde door de duisternis des doods, de oogen sloot en zich in Gods hand heeft overgegeven om door zijne vaderlijke voorzienigheid te worden geleid.

5. *Ik schouwde.* Hij houdt nog staande, dat hij niet zonder oorzaak deze kwellingen heeft ondervonden, aangezien er van de zijde der menschen geene hulp of ondersteuning te wachten was, en hij ook geen ander middel zag om aan den dood te ontkomen. En voorts, als hij zegt, dat hij schouwde en rondzag, maar onder de menschen geen' vriend kon ontdekken, dan bedoelt hij daarmede niet, dat hij God voorbijziende, zijne blikken gericht heeft naar hulp van de wereld, maar dat hij, voor zooveel hem dit wettig geoorloofd was, uitgezien heeft, of er ook een helper voor hem was op aarde. Indien hij nu zoodanig iemand had gevonden, dan zou hij hem voorzeker als een bedienaar of instrument van Gods genade hebben beschouwd. Maar het was Gods wil om hem ontbloot te laten blijven van de hulp des menschen, ten einde zijne redding van den dood nog des te wonderlijker te doen zijn. *De ziel zoeken* is hier in goeden zin genomen voor zorge om iemands leven te verdedigen en te bewaren.

6. Ik heb geroepen tot U, o Jehovah! Ik heb gezegd: Gij zijt mijne hoop, mijn deel in het land der levenden. 7. Hoor mijn geroep, want ik ben zeer ternedergeslagen, red mij van mijne vervolgers, want zij zijn machtiger dan ik. 8. Voer mijne ziel uit de gevangenis, om uwen naam te loven; de rechtvaardigen zullen mij kronen, omdat Gij mij wel gedaan hebt.

6. *Ik heb geroepen tot U.* En nu, opdat God zich zou haasten ter zijner hulpe, klaagt David dat hij gansch verzwakt en tot het uiterste is gekomen. En door het woord *Geroep* geeft hij (gelijk wij elders reeds gezegd hebben) eene groote vurigheid, een ernstig, innig verlangen, te kennen. Eindelijk zegt hij, dat hij verlost, bevrijd moet worden, omdat hij als een gevangene is. Want sommigen denken wel dat met het woord gevangenis de spelonk bedoeld is, maar hierdoor geven zij er eene te beperkte beteekenis aan. Hetgeen er aan het slot wordt bijgevoegd: *De rechtvaardigen zullen mij kronen* wordt door sommigen vertaald: De rechtvaardigen zullen mij wachten, maar ik heb de ware en natuurlijke beteekenis van het Hebreeuwsche werkwoord behouden. Wel erken ik, dat dit zinnebeeldig genomen is voor omringen, of om iemand heen staan, alsof hij gezegd had, dat hij allen menschen ten schouwspel zal wezen, omdat iedereen de oogen op hem zal richten om eene zoo heerlijke en treffende verlossing te aanschouwen. Wil men het woord echter liever eenvoudig en zonder beeldspraak nemen, dan zal de zin wezen: De rechtvaardigen zullen zich niet slechts in mij verblijden, maar ook eene kroon op mijn hoofd plaatsen ten teeken der overwinning. Nog anderen verklaren den zin in dier voege: Zij zullen zich om mij heen verzamelen om zich met mij te verheugen en zullen als in een ring om mij heen staan. Dewijl er echter woord voor woord staat: *Zij zullen mij kronen* wordt door sommigen het woord *zich* ingelascht, daar zij het zoo verstaan, dat de rechtvaardigen het voorrecht, dat God aan David had verleend, als hunne eigene eer aanmerkten, omdat God, wanneer hij een zijner dienstknechten verlost, hierdoor ook al de overigen kroont, daar Hij hen op eene zelfde verlossing doet hopen. De beteekenis, die ik heb aangeduid, is echter eevoudiger, nl. dat die genade aan allen bekend zal zijn, alsof zij van een schouwtooneel voor aller oogen gesteld was, en dat het een

merkwaardig getuigenis zal wezen voor de rechtvaardigen om hun geloof te versterken. Want het Hebreeuwsche werkwoord *Gamal*, dat gewoonlijk door *Beloonen* of *Vergelden* overgezet wordt, heeft eene ruimere beteekenis, en geeft zoo veel te kennen als een goed of een voorrecht verleenen, gelijk wij dit ook reeds elders gezegd hebben.

PSALM 143.

INHOUD: Hoewel David te kampen had tegen snoode vijanden, die hem even wreed als onrechtvaardig vervolgden, erkent hij toch dat dit geschiedt door een rechtvaardig oordeel Gods; en om nu gunst voor zijn aangezicht te verkrijgen, smeekt hij Hem nederig, om vergeving en genade. En voorts na zijne klacht te hebben uitgestort over de wreedheid zijner vijanden, en betuigd te hebben, dat geen leed of droefheid hem ooit God heeft kunnen doen vergeten, vraagt hij om wederoprichting en om geregeerd te worden door Gods Geest, ten einde het overige zijns levens door te brengen in heiligheid en vreeze Gods.

Een Psalm van David. 1. Jehovah, hoor mijn
gebed, neig de ooren tot mijne smeekingen, antwoord
mij in uwe waarheid, in uwe gerechtigheid. 2. En ga
niet in het gericht met uwen knecht, want niemand,
die leeft, zal voor uw aangezicht rechtvaardig zijn.
3. Want de vijand heeft mijne ziel vervolgd, hij heeft
mijn leven ter aarde nedergeworpen; hij heeft mij in
duistere plaatsen gelegd, als de dooden der wereld.

1. *Jehovah*, *hoor*. Daar David op zoo droeve wijze klaagt over zijn leed, kan men hieruit wel nagaan hoe ontzettend de wreedheid zijner vijanden was. En deze inleiding toont reeds, dat zijne ellende zeer groot moet geweest zijn. Wat betreft dat hij de waarheid Gods samenvoegt met zijne gerechtigheid, de reden hiervan is elders reeds aangetoond. Want men moet

zich niet voorstellen dat door dit woord *Gerechtigheid* op eenigerlei verdienste of belooning wordt gezinspeeld, gelijk sommigen dit in hunne onwetendheid gedacht hebben; maar de gerechtigheid Gods beteekent zijne goedheid, door welke Hij gedrongen wordt de zijnen te beschermen. Hierop heeft ook betrekking het woord *Waarheid,* want het beste bewijs zijner getrouwheid bestaat hierin, dat Hij hen nooit zal verlaten, aan wie Hij zijne hulpe heeft beloofd. Door de zijnen te hulp te komen betoont God zich dus rechtvaardig en waar, ten eerste wijl Hij hen niet misleidt en zij zich dus niet in Hem teleurgesteld vinden, en vervolgens, omdat Hij door hun wel te doen, toont van welken aard Hij is. Daarom stelt David zich terecht deze beide hoedanigheden voor oogen, ten einde met des te meer vrijmoedigheid te kunnen bidden.

2. *En ga niet in het gericht met uwen knecht.* Ik heb zoo even gezegd waarom hij om vergeving vraagt; want, van welken kant rampen en tegenspoeden ook komen, wij moeten het er voor houden, dat zij de roede zijn in Gods hand, waarmede Hij ons tot berouw en bekeering wil brengen. Want, daar Hij volstrekt geen behagen schept in ons leed, is het zeker, dat onze zonden de oorzaak zijn, waarom Hij zoo streng met ons handelt. En zoo is het dan dat David, hoewel hij met goddelooze lieden had te strijden, en hij zich van zijn' kant hoegenaamd niet schuldig gevoelde tegenover hen, toch zijne schuld belijdt voor God en Hem om vergeving smeekt. En dit is de algemeene regel dien wij hebben te volgen: als wij wenschen, dat God ons genadig zal zijn, dan moeten wij Hem bidden, dat Hij onze zonden zal vergeven. Want indien het voor David de eenige toevlucht was om genade te vragen, wie van ons zal zich dan voor Gods aangezicht durven stellen, steunende op zijne eigene gerechtigheid en heiligheid? Maar David wil hier niet slechts aan de geloovigen door zijn eigen voorbeeld leeren hoe zij behooren te bidden, hij verklaart tevens, dat niemand rechtvaardig zal worden bevonden, als hij ter verantwoording wordt geroepen. Deze plaats bevat alzoo eene leering van zeer wijde strekking. Want hier wordt ons gezegd (gelijk ik te voren reeds heb opgemerkt) dat wij, als wij ons voor God stellen, Hem niet gunstig voor ons gezind zullen bevinden, ten zij Hij zijne hoedanigheid als Rechter aflegt en ons met zich zelven verzoent door ons uit vrije genade onze zonden te vergeven. Hieruit volgt, dat alle gerechtigheid der menschen wegvalt, zoodra zij voor den rechterstoel Gods verschijnen. En hoewel allen dit

nu met een woord belijden, zal men toch nauwelijks één op de honderd vinden, die het in waarheid en van harte erkent. Want, terwijl zij elkander vleien en elkander toegeven, komen zij allen met eene roekelooze gerustheid voor God, als of het hun even licht zou vallen om Hem te voldoen, als om door de menschen vrijgesproken te worden. Maar ten einde die geheele zaak goed te verstaan, moeten wij in de eerste plaats nagaan wat het is *gerechtvaardigd te zijn*. Nu blijkt ons uit deze Schriftuurplaats zeer duidelijk, dat diegene gerechtvaardigd is, die geacht wordt rechtvaardig te zijn voor God, of die door den hemelschen Rechter zelven onschuldig wordt verklaard. En daar nu David aan alle menschen dien lof ontzegt van onschuldig te zijn, geeft hij te verstaan, dat, zoo er in de heiligen eenigerlei gerechtigheid is, deze toch niet zoo volkomen is, dat zij voor God zou kunnen bestaan, en zoo verklaart hij dan, dat allen schuldig zijn voor God, en niet anders vrijgesproken kunnen worden dan wanneer zij belijden rechtvaardiglijk onder het oordeel te vallen. David had voorzeker wel kunnen roemen dat hij een der volmaaktste menschen was, indien het mogelijk ware de zoodanigen op aarde te vinden. Hij kende de rechtvaardigheid van Abraham en van de andere heilige vaderen. Aangezien hij nu noch hen noch zich zelven spaart, moet hier wel uit volgen, dat hij voor alle menschen slechts één middel weet om met God verzoend te worden, nl. de toevlucht te nemen tot zijne barmhartigheid. Hieruit kunnen wij opmaken van hoe duivelschen waanzin diegenen bevangen zijn, die ook nog heden van eene volmaakte gerechtigheid bazelen, ten einde alzoo de vergeving der zonde onnoodig te verklaren. Voorzeker zouden zij zich nooit in zoodanigen hoogmoed te buiten gaan, indien zij niet in hun binnenste de majesteit Gods smaadden. Zij verheffen hemelhoog de wedergeboorte, alsof het koninkrijk van Christus uit niets anders bestond dan uit reinheid van leven. Aangezien zij echter het voornaamste artikel des eeuwigen verbonds te niet doen, hetwelk is de vrije verzoening, die den geloovigen bevolen wordt dagelijks te zoeken, en zij zich opblazen, ja zich zelven en anderen bedwelmen door een' hoogmoed, die aan waanzin grenst, toonen zij genoegzaam hunne eigene barbaarschheid en onbeschoftheid. Wijl zij het dus van zich kunnen verkrijgen God als in het aangezicht te spuwen, zoo moeten wij ons met afschuw van hen afwenden. Doch dit alleen volstaat nog niet voor hen, want zelfs de Papisten erkennen, dat zoo God als Rechter wil handelen en een onderzoek wil instellen naar het leven der menschen, allen rechtvaardiglijk veroordeeld zouden worden. En hierin zijn zij gezonder,

meer ootmoedig en sober dan die monsterachtige reuzen, van wie ik zoo even heb gesproken. Maar hoewel zij (de Papisten) zich geene volmaakte gerechtigheid toekennen, zoo beroepen zij zich toch op hunne verdiensten en genoegdoeningen, en daarom zijn zij er ver van daan om Davids voorbeeld te volgen. Zij erkennen dat in hunne werken nog altijd iets gebrekkigs overblijft, en daarom roepen zij Gods genade aan om aan te vullen wat aan hunne werken ontbreekt. Doch er is in de Schrift geen middenweg tusschen gerechtvaardigd te zijn door de werken en gerechtvaardigd te zijn door het geloof, want die twee zijn tegenover elkander geplaatst. Het is dus eene dwaasheid van de Papisten om nog aan eene derde soort van gerechtigheid te denken, die zij deels door hunne werken kunnen verkrijgen, en deels aan Gods barmhartigheid zou worden toegeschreven. En ongetwijfeld, als David hier verklaart, dat zoo de werken onderzocht en getoetst werden, geen enkel mensch voor God zou kunnen bestaan, dan verzint hij niet die samengestelde gerechtigheid, waarvan de Papisten droomen, maar brengt ons lijnrecht naar deze gevolgtrekking, dat God ons genadig zal zijn omdat Hij barmhartig is. Want alle gerechtigheid, waarmede de menschen voor Hem verschijnen, zal in rook voor Hem opgaan.

3. *Want de vijand.* Na beleden te hebben dat hij rechtvaardiglijk de straf lijdt zijner zonde, spreekt David nu van zijne vijanden, want zoo hij met hen had begonnen, dan zou dit eene verkeerde orde geweest zijn. En hij toont hunne wreedheid hierin, dat niets dan de dood van den godvruchtige hen tevreden kan stellen; ja hij zegt, dat hij reeds van het leven beroofd is zoo God hem niet te hulp komt. Want hij vergelijkt zich niet slechts bij een' doode, maar bij een reeds in ontbinding verkeerend lijk, want door *de dooden der wereld* verstaat hij hen, die reeds voor lang gestorven, en uit de wereld zijn weggenomen. En zoo leert hij dan door deze woorden, niet slechts dat hij vertrouwt dat God in doodelijke krankheid zijn Heelmeester zal zijn, maar tevens, dat, wanneer zijn leven weggenomen is en hij reeds lang in de aarde is begraven, de opstanding toch in Gods hand is, zoodat Hij zijne asch wederom kan doen herleven.

4. En mijn geest is in mij beroerd, mijn hart is verbaasd in het midden van mij. 5. Ik heb gedacht

aan de dagen van ouds; ik heb al uwe daden bepeinsd, ik heb al de werken uwer handen overpeinsd. 6. Ik heb mijne handen tot U uitgebreid, mijne ziel is voor U als een land zonder water. Selah. 7. Haast u, Jehovah! Antwoord mij, mijn geest is bezweken; verberg uw aangezicht niet van mij, want ik zal dengenen gelijk worden, die in den kuil nederdalen.

4. *En mijn geest.* Na gesproken te hebben van zijne uitwendige rampen, belijdt hij nu de zwakheid van zijn' geest, waaruit wij leeren, dat zijne kracht en volharding niet voortvloeiden uit ongevoeligheid, maar dat hij, naar het gevoel van het vleesch, gansch ternedergeslagen zijnde van droefheid, alleen door de kracht des geloofs en de ondersteuning des Heiligen Geestes staande is gebleven. Door dit voorbeeld wordt ons geleerd, dat wij, wanneer droefheid ons verzwakt, ja ons schier geheel ter nederwerpt, toch niet moeten nalaten te strijden, want God zal ons ten laatste toch de genade verleenen om ons uit dien toestand van neergedruktheid op te heffen, mits ons hart te midden van het leed altijd naar Hem blijft uitgaan. In het volgende vers verhaalt David hoe hij naar het middel gezocht heeft om zijne smart te verlichten. Want het is niet te verwonderen dat velen onder hun leed bezwijken, aangezien zij zich aan traagheid en onverschilligheid overgeven, omdat zij het verzuimen moed te scheppen uit de herinnering aan Gods genade. Wel is het waar, dat ons leed dikwijls nog vezwaard wordt door de herinnering hoe voormaals God goedertierenlijk met ons gehandeld heeft, want, door deze vergelijking van het heden met het verleden wordt onze geest geprikkeld en verbitterd; maar David heeft zich een ander doel voorgesteld, nl. zijn' moed te verlevendigen door de weldaden, die hij vroeger van God heeft ontvangen. En waarlijk, als wij schier bezwijken onder den last, dan is het een afdoend middel om ons leed te verzachten, als wij de vroegere weldaden Gods gedenken. Ook bedoelt David niet slechts de weldaden, die hij zelf van zijne kindsheid af heeft ontvangen, want om het zoo te verklaren (gelijk sommigen doen) dat is, naar mijn oordeel, de zaak al te veel te beperken, want het Hebreeuwsche woord *Kédem* heeft eene veel wijdere strekking. Daarom twijfel ik niet, of hij heeft met zijne eigene ervaringen de geschiedenis der oude tijden

saamgevoegd, waarin Gods voortdurende goedheid voor de zijnen zoo duidelijk zichtbaar is. Laat ons dan uit zijn voorbeeld leeren niet slechts de weldaden te bepeinzen, die wij zelven van God hebben ontvangen, maar ook te gedenken hoe menigmaal Hij zijne dienstknechten heeft ondersteund, en dit alles dan op ons zelven toepassen. En zoo de bitterheid onzer smart er al niet terstond door wordt verzacht, zullen wij er naderhand toch het nut en voordeel van gewaar worden. Want, hoewel David hier klaagt, dat hij in deze vertroosting niet dadelijk verlichting vond voor zijne benauwdheid en smart, heeft hij zijne overdenking toch voortgezet, tot dat zij ter bestemder tijd hare vrucht heeft voortgebracht. Het Hebreeuwsche werkwoord *Soeach*, dat hier gebruikt wordt, beteekent zoo wel spreken met de tong, als overdenken in het hart, gelijk wij elders reeds hebben opgemerkt. Daarom vertalen sommigen dezen zin door: Ik heb gehandeld over uwe werken. Dewijl echter het werkwoord *Hagah* ook *overdenken* beteekent, geloof ik dat David dezelfde zaak twee maal gezegd heeft, en dat wel om uit te drukken hoe ijverig en volhardend hij hiermede bezig was. Want het gebeurt dikwijls, dat, wanneer onze geest aan de werken Gods een oogenblik aandacht heeft geschonken, wij er echter terstond wederom van worden afgeleid. Daarom is het dan ook niet te verwonderen, dat hier geene blijvende vertroosting voor ons uit voortvloeit. Opdat onze kennis dus niet terstond weder zal vervloeien is het noodig dat wij er voortdurend onze aandacht aan wijden.

6. *Ik heb mijne handen tot U uitgebreid.* Hier ziet men nu de nuttigheid der overdenking, want zij heeft Davids hart gestemd tot vurigheid in het gebed, gelijk het ook niet anders kan, of wij zullen, zoo wij ernstig nadenken over hetgeen God ten allen tijde voor zijne dienstknechten, en ook voor ons geweest is, wegens het liefelijke zijner goedheid zoo bekoord worden, dat wij Hem zoeken. Want, hoewel de aanroeping Gods voortkomt uit geloof, zoo zijn toch de blijken van Gods macht en goedheid, eene bevestiging voor het geloof en dus ook tegelijker tijd een kostelijk middel om onzen moed aan te wakkeren en ons in onze zwakheid te ondersteunen. En hij gebruikt een zeer schoon beeld om de oprechtheid zijner liefde te toonen, *wanneer hij zijne ziel vergelijkt bij een dorstig land* Als er groote hitte heerscht, dan zien wij hoe de aarde zich als het ware opent, daar zij lafenis van Boven verwacht. Zoo geeft David dus te kennen, dat hij zich brandende van verlangen voor God stelt, alsof

alle levenssappen in hem opgedroogd waren, hetgeen hij nog duidelijker uitdrukt in het volgende vers. En ook hier zien wij een heerlijk voorbeeld van Davids geloof, als hij, zich voelende bezwijken, en het graf nabij gebracht is, toch niet met een wankelend gemoed den blik hierheen of daarheen richt om hulp te zoeken, doch alleen op God zijn vast en onwrikbaar vertrouwen heeft gevestigd. En voorts, hoewel hij een' zwaren en moeielijken strijd heeft te voeren tegen zijne eigene zwakheid, zoo was toch dat bezwijken van zijn' geest, waarvan hij spreekt, een krachtiger prikkel om hem aan te sporen tot gebed, dan wanneer hij zijne angsten en benauwdheden, zijne droefheid en leed te boven was gekomen door zich met stoïcijnsche onverschilligheid en hardheid te wapenen. Intusschen moeten wij wèl opmerken, dat hij, om zich alleen aan God vast te kunnen houden, alle andere hoop uit zijn hart heeft moeten verbannen, en vervolgens, dat hij van zijne nooden en behoeften zelven als het voertuig maakt om er mede op te klimmen tot God.

8. Doe mij uwe goedertierenheid in den morgenstond hooren, want ik betrouwde op U; maak mij bekend den weg, dien ik te gaan heb, want ik hief mijne ziel tot U op. 9. Red mij, o Jehovah, van mijne vijanden; bij U heb ik geschuild. 10. Leer mij uw welbehagen doen, want Gij zijt mijn God; uw goede Geest geleide mij in het rechte land. 11. Om uws naams wil, o Jehovah, zult Gij mij levend maken; voer in uwe gerechtigheid mijne ziel uit de benauwdheid. 12. En, in uwe goedertierenheid, zult Gij mijne vijanden verdelgen, en allen ombrengen, die mijne ziel benauwen; want ik ben uw knecht.

8. *Doe mij uwe goedertierenheid in den morgenstond hooren.* In dit vers vraagt hij opnieuw, dat God hem zijne genade zal betoonen, ja, en dat wel met kracht. De uitdrukking *Doe mij hooren* schijnt eene oneigenlijke wijze van spreken te zijn, daar men veeleer zou moeten zeggen, dat men Gods goedertierenheid gevoelt, dan dat men haar hoort Daar het ons echter van weinig nut zou zijn Gods weldaden te ontvangen, zoo wij haar niet

leeren proeven en smaken door het geloof, is het niet zonder reden dat David begint met het gehoor. Want wij zien, hoe de wereldlingen er volop van genieten, maar er zijne goedheid niet in smaken, omdat zij niet luisteren naar zijn Woord, en er geen geloof voor hunne oogen schittert om hun te toonen, dat God hun Vader is. Wat betreft het woord: *In den morgenstond*, sommigen geven er eene zeer schrale uitlegging van, daar zij het beperken tot de offeranden, omdat het (naar wij weten) de gewoonte was twee maal daags te offeren, en wel des morgens en des avonds. Anderen vatten het meer subtiel op, zij zeggen namelijk, dat God, als Hij zijne dienstknechten met meer goedertierenheid begint te behandelen, als het ware een' nieuwen dag doet aanlichten. Nog anderen zijn van meening dat het beeldspraak, of eene overdrachtelijke zegswijze is, en dat er een aangename, voorspoedige staat mede bedoeld wordt, gelijk daarentegen door duisternis een tijd van ramp en droefheid wordt aangeduid. Doch ik verbaas mij te zien hoe men voor dit woord allerlei gezochte verklaringen geeft, aangezien David eenvoudig herhaalt wat hij te voren heeft uitgedrukt, toen hij zeide: Haast U. Het woord *In den morgenstond* beteekent dus zoo veel als vroegtijdig, of haastelijk. En voorts: hier (gelijk dikwijls ook aan andere plaatsen) voert hij bij God zijne hoop aan, omdat door onze hoop God, om zoo te spreken, verplicht wordt gelijk Hij ook door zich vrijwillig aan ons aan te bieden en ons te beloven dat Hij onze Vader zijn zal, naar de wijze der menschen een verdrag met ons aangaat. Hier is dus eene soort van verplichting in gelegen. Doch het is er zoo ver van daan, dat wij van onzen kant hierdoor eenigerlei waardigheid of verdienste zouden aanbrengen, dat onze hoop veeleer het getuigenis is van onze naaktheid en armoede. Als hij vraagt dat hem de weg zal worden gewezen, waarop hij gaan moet, dan heeft dit betrekking op de verlegenheid en benauwdheid, waarin hij zich bevindt. Want hij geeft te verstaan, dat hij als het ware verplet is, zoodat hij geen voet weet te verzetten, als God hem den weg niet baant; alsof hij zeide: Heere, alle de begeerten mijner ziel gaan naar U uit, zoo help mij dan uit mijne verlegenheid, leid en bestuur mij, schenk mij raad!

9. *Red mij, o Jehovah.* Dit gebed heeft bijna dezelfde strekking, omdat hem door de verkeerdheid zijner vijanden, alle middelen ter ontkoming waren ontnomen. Het Hebreeuwsche werkwoord *Kissiethi*, hetwelk in dit vers voorkomt, vertalen sommigen door Hopen; de eigenlijke beteekenis er van is hier *Bedekken*, waarvan

ik niet heb willen afwijken. Sommigen zijn echter van meening dat het verklaard moet worden in dier voege, dat David, zich blootgesteld ziende aan duizenderlei rampen, zich onder de bedekking heeft gesteld van de schaduw Gods, en geschuild heeft onder zijne bescherming en hoede; welke verklaring mij wel aannemelijk voorkomt, en ik geef er zeer zeker de voorkeur aan boven die andere, welke aan sommigen behaagt om het vernuftige, nl. dat David niet her en derwaarts is gegaan, maar zich vergenoegd heeft met God alleen, en Hem in het verborgen heeft aangeroepen.

10. *Leer mij.* Thans klimt hij hooger op, want hij vraagt niet slechts verlost te worden van uitwendige moeielijkheden, maar (hetgeen het voornaamste is) geregeerd te worden door den Geest Gods, zoodat hij ter rechter- noch ter linkerhand afwijkende, zich in ware oprechtheid kan staande houden. Dit gebed behoort ons voor den geest te komen, telkenmale als wij door verzoeking en aanvechting beroerd en benauwd worden. Want niets is moeielijker dan ons zoo aan God over te geven, dat wij tot geene onwettige middelen de toevlucht nemen. Dewijl dus zorg en bekommernis, angst, vermoeidheid en smart vele menschen er toe brengen om allerlei te beproeven, zoo laat ons naar het voorbeeld van David van God begeeren, dat Hij ons in toom houde, opdat wij niet door den aandrang van het vleesch heengedreven worden, waar wij niet behooren te zijn. Maar men moet wèl acht geven op deze wijze van spreken, omdat hij niet slechts begeert te leeren wat Gods wil is, maar ook verlangt onderwezen en gestemd te worden tot gehoorzaamheid om hem *te doen.* Want anderszins zou die eerste manier van leeren van zeer weinige kracht of beteekenis zijn, omdat, als God ons getoond heeft wat goed en recht is, zoo gaan wij toch niet terstond waar Hij ons roept, tenzij Hij ons hart hiertoe geneigd heeft. Daarom is het noodig, dat God onze Leeraar en Leidsman is, niet slechts met de doode letter, maar ook door de verborgene werking van zijn Geest. En het is op drieërlei wijze dat Hij dit ambt van Leeraar bij ons vervult. Want, in de eerste plaats onderwijst Hij ons door zijn Woord, vervolgens verlicht Hij ons verstand door zijn' Geest, en ten derde graveert Hij de leer in ons hart, opdat wij er met eene ongeveinsde instemming aan gehoorzamen. Want het eenvoudig hooren des Woords zou op zich zelven ongenoegzaam zijn; evenzoo zou ook het bloote verstand onvoldoende wezen, indien er de gewillige gehoorzaamheid des harten niet mede gepaard ging. En voorts: hij

zegt niet: Leer mij opdat ik het kunne doen (gelijk de Papisten droomen dat de genade Gods slechts dient om ons geneigd te maken tot het goede) maar hij constateert beslist de krachtige uitwerking er van. Dit bevestigt hij nog door het volgende lid, als hij zegt: *Uw goede Geest geleide mij*, enz. Want hij vraagt dat de Geest Gods de Leidsman zal wezen, niet slechts om het verstand te verlichten, maar ook om de harten te neigen met kracht en ons als bij de hand te leiden om met de leer van God in te stemmen. Nu leert ons de omstandigheid van deze plaats om op onze hoede te zijn, opdat wij ons in den strijd tegen de boozen door geene verkeerde neigingen laten vervoeren. En daar wij uit ons zelven niet bij machte zijn om ze te beteugelen en in bedwang te houden, moeten wij altijd wenschen dat de Heilige Geest onze Gids moge wezen, ten einde ons weerstrevend hart te buigen. Intusschen wordt ons hier in het algemeen geleerd wat de vrije wil vermag, waaraan David alle vermogen ontzegt om eene goede of rechte keuze te doen, totdat de Geest Gods het hart tot heilige gehoorzaamheid heeft overgebogen. Dit woord *Geleiden* bevestigt ook wat ik straks met een enkel woord gezegd heb, namelijk, dat David van geene halve genade afweet, gelijk aan die, waarvan de Papisten babbelen, die den mensch in het onzekere laat, maar eene veel grootere kracht te kennen geeft, naar hetgeen ook Paulus leert in Filippenzen 2 : 13: Het is God, die in ons werkt beide het willen en het werken, naar zijn welbehagen. Wat betreft de uitdrukking: *het rechte land*, ik acht dat het een beeld is, waarmede *oprechtheid* bedoeld wordt, want David wil er mede te kennen geven, dat wij, zoodra wij in het minst van Gods welbehagen afwijken, terstond in dwaling vervallen. In het bijvoegelijk naamwoord *Goed*, dat aan het woord Geest is toegevoegd, is eene tegenstelling opgesloten met de verkeerdheid van geest, die ons van nature eigen is, alsof David gezegd had, dat alle gedachten der menschen boos en verkeerd zijn totdat zij door de genade des Heiligen Geestes in de rechte orde gebracht worden, waaruit volgt dat het vleeschelijk verstand ons niets zegt, dat gaaf en gezond is. Wel erken ik dat de verworpenen door een boozen geest Gods bewogen en medegevoerd worden (want God voert zijne oordeelen uit door de duivelen) maar ik denk niet, dat David hier met zooveel spitsvondigheid heeft willen spreken, maar dat hij veeleer, zijne verkeerdheid veroordeelende, aan den Geest Gods den lof toekent van goedheid, rechtvaardigheid en oprechtheid. Door te zeggen: *Want Gij zijt mijn God*, toont hij, dat hij aan niets anders dan aan de vrije aanneming Gods en aan zijne beloften de verzekerd-

heid ontleent van te verkrijgen wat hij van God heeft begeerd. Want het staat niet in onze macht om te maken dat God onze God is, totdat Hij ons door zijne vrije genade voorkomt.

11. *Om uws naams wil, o Jehovah, zult Gij mij levend maken.* Door deze uitdrukking bevestigt hij nog meer dat hij de zekerheid voor zijn heil aan niets anders ontleent dan aan de vrije goedertierenheid Gods. Want, indien hij nog iets van zich zelven medebracht, dan zou de bron en oorzaak er van niet liggen in God alleen. Daarom wordt Hij gezegd ons te helpen om zijns naams wil, want niets vindende in ons dat geschikt is om ons zijne gunst te doen verwerven, wordt Hij alleen door zijne vrije goedheid gedrongen om ons lief te hebben. Dezelfde strekking heeft ook het woord *gerechtigheid*, want gelijk ik te voren reeds heb opgemerkt, God heeft het heil der geloovigen verordineerd als eene zaak, waarin Hij zijne gerechtigheid openbaart. En voorts herhaalt hij hier nog wat hij gezegd heeft betreffende de grootte, den zwaren last zijner beproevingen. Want door te vragen om levend gemaakt te worden, belijdt hij in zekeren zin dood te wezen, of ten doode gedoemd te zijn, indien God, bij wien uitkomsten zijn tegen den dood (Ps. 68 : 21) hem niet door eene verborgene, wonderdadige wijze opwekt en levendmaakt.

12. *En in uwe goedertierenheid zult Gij mijne vijanden verdelgen.* Ook in dit vers herhaalt hij hetgeen hij reeds vier of vijf malen gezegd heeft, nl. dat hij alleen van de vrije goedheid Gods leven verwacht. Want, hoewel God streng schijnt te zijn als Hij de boozen uitroeit, verklaart David toch, dat de wrake die Hij aan hen oefent, een getuigenis zal wezen van zijne vaderlijke goedheid over hem. En inderdaad, meestentijds zullen de gestrengheid en de goedheid Gods elkander ontmoeten; want als Hij zijne hand wil uitstrekken om de zijnen te behoeden, slingert Hij den bliksem zijns toorns tegen hunne tegenstanders. Kortom: Hij treedt gewapend voort om de zijnen te beschermen, gelijk Hij ook zegt in Jesaja 63 : 4: *De dag der wrake is in mijn hart en dit is het jaar mijner verlossing.* Overigens als David zich *dienstknecht Gods* noemt, dan is dit niet om te roemen op zijne diensten, veeleer verheerlijkt hij er de genade Gods in, aan wien hij zich ook hiervoor verplicht acht. Want deze eere om tot het getal van Gods dienstknechten te behooren verkrijgen wij niet door onze eigene vlijt of arbeid, zij vloeit voort uit de vrije verkiezing Gods, door welke het Hem heeft

behaagd ons op te schrijven in de rolle der zijnen, nog vóór wij geboren waren, gelijk David zelf dit elders duidelijk heeft uitgedrukt, toen hij zeide: Ik ben uw knecht, ik ben uw knecht, de zoon uwer dienstmaagd (Ps. 116 : 16). Want hiermede erkent hij te zijn de onderhoorige van God, in wiens bescherming hij zijn leven stelt.

PSALM 144.

INHOUD: Deze Psalm bestaat uit dankzegging en gebed, want David verhoogt op heerlijke wijze de grootheid en voortreffelijkheid van Gods gaven, waarmede Hij hem versierd heeft, en te gelijk bidt hij, dat Hij hem dezelfde genade zal betoonen ten einde toe, hetzij omdat hij zag hoe de geheele loop van het menschelijk leven blootgesteld is aan velerlerlei rampen en ellende, of wel omdat hij nog met vele booze tegenstanders had te kampen. De Psalm onderscheidt zich van den 18den omdat David toen in het vreedzaam bezit zijns koninkrijks gekomen zijnde, en voorspoed hebbende op alle zijne ondernemingen, slechts juicht en triomfeert, terwijl hier ook eenige woorden ingelascht zijn, die zorge en vrees uitdrukken, van wege de vijanden, die hij nog had te bekampen.

Van David. 1. Gezegend zij Jehovah, mijne sterkte, die mijne handen onderwijst ten strijde, mijne vingeren ten oorlog. 2. Mijne goedertierenheid en mijn burg, mijn toren, en mijn bevrijder voor mij; mijn schild; op Hem heb ik gehoopt, die mijn volk aan mij onderwerpt. 3. O Jehovah, wat is de mensch, dat Gij hem erkent, en de zoon des menschen, dat Gij aan hem denkt? 4. De mensch is der ijdelheid gelijk, zijne dagen zijn als eene voorbijgaande schaduw.

1. *Gezegend zij Jehovah.* Het blijkt duidelijk, dat David toen hij de genade Gods op zoo heerlijke wijze bezongen heeft, niet

slechts in het bezit was van het koninkrijk, maar ook groote en gedenkwaardige overwinningen had behaald over zijne vijanden. Door God *zijne sterkte* te noemen, belijdt hij, dat alle kracht, die hij bezit, hem van Boven gegeven is, niet slechts omdat hij van een eenvoudig herder een dapper krijgsman geworden is, maar omdat het mede eene genade van God was, dat hij dit gebleven is. Dit woord *Sterkte* schijnt hier meer gepast dan het woord *Rotssteen*, zoo als anderen het vertalen, want terstond daarna voegt hij er bij wijze van opheldering bij, dat God zijn Leermeester is geweest, die hem den krijg heeft geleerd. Want door zoo te spreken erkent hij ongetwijfeld, dat hij, hoewel kloekmoedig van aard, toch niet in staat zou zijn geweest om oorlog te voeren, indien hij niet eerst een nieuw mensch was geworden. Immers welk blijk van bekwaamheid heeft hij gegeven in de zaak met Goliath? De wijze, waarop hij dien vijand is aangevallen, zou voorzeker bespottelijk kunnen genoemd worden, indien David niet zoo zeer met de verborgene kracht Gods gewapend ware geweest, dat hij geene menschelijke hulp van noode had.

2. *Mijne goedertierenheid.* In Latijnsche ooren heeft dit woord een' harden klank, als het, gelijk bij de Hebreën, in lijdelijke beteekenis wordt genomen, evenals wanneer David zich aan eene andere plaats (Ps. 18 : 51) Gods Koning noemt, niet alsof hij over God regeerde, maar omdat hij door God tot Koning was gemaakt en aangesteld. Dewijl hij dus op zoo velerlei wijze had ervaren dat God goed voor hem is, noemt hij Hem hier *zijne goedertierenheid*, waarmede hij bedoelt, dat alle goed, dat hij bezit, uit God is voortgekomen. De opeenhooping van woorden, die nu volgt, zou wel overtollig kunnen schijnen, maar in werkelijkheid strekt zij grootelijks tot bevestiging van het geloof. Wij weten hoe wispelturig de geest der menschen is, en bovenal hoe licht zij aan het wankelen worden gebracht en de vastheid des geloofs hun begeeft, zoodra er een ruwe storm van beproeving tegen hen opsteekt. Indien er dus slechts één enkel woord ware, waarbij God ons zijne ondersteuning belooft in deze zwakheid, dan zou ons dit niet genoeg zijn om staande te kunnen blijven. Ja, hoevele steunselen Hij ons ook geeft, laten wij niet slechts ons van tijd tot tijd toch nog aan het wankelen brengen, maar daarenboven zullen wij nog zijne genade vergeten, waardoor mede onze geest in ons ternedergeslagen wordt. Daarom moeten wij weten, dat het niet slechts is om van zijne eigene dankbaarheid te doen blijken, dat David zoo vele woorden opeen-

stapelt om Gods genade te bezingen, maar tevens om de godvruchtigen naar alle zijden gewapend te doen zijn tegen de aanvallen van Satan en van de wereld. Voort is het niet zonder reden, dat hij het als een der voornaamste weldaden Gods acht, dat Hij zijn volk onder zijne gehoorzaamheid houdt. Sommigen denken, dat het Hebreeuwsche woord *Ammi*, hetwelk beteekent *Mijn volk*, genomen is voor *Ammim*, d i. *De volken*, maar ik sta er over verwonderd hoe zulk eene gewrongen verklaring hun kan behagen, aangezien David eenvoudig bedoelt, dat de staat des koninkrijks veeleer door Gods verborgene genade was geregeld en geordend, dan door zijne eigene wijsheid, bekwaamheid of gezag. Daarom heeft hij hier zeer gepast gebruik gemaakt van het Hebreeuwsche werkwoord *Radad*, hetwelk *uitstrekken* beteekent. Want de verklaring van sommigen, dat het volk gezegd wordt te zijn uitgestrekt, omdat het rust had en in blijdschap en voorspoed leefde, schijnt mij gezocht. Evenmin kan ik mij vereenigen met het gevoelen van anderen, die door dit woord verstaan, dat het volk als het ware onder Davids voeten ter aarde neder lag, want zulk eene heerschappij van geweld over het uitverkoren volk, het heilig erfdeel des Heeren, schijnt voorwaar geene zoo begeerlijke zaak te zijn; maar als het volk gewillig en van harte gehoorzaam is aan de wetten, en iedereen zich vreedzaam onderworpen betoont, dan zal de zegen Gods zich hier veel beter in afspiegelen. Gelijk wij nu reeds gezegd hebben, het is eene zeer sierlijke wijze van spreken, als David een zoo effen toestand, waarin niets verwards of onordelijks is, eene uitstrekking noemt. Na dus aan God de overwinningen te hebben toegeschreven, die hij over de vreemde volken heeft behaald, brengt David Gode ook te gelijk lof en dank toe, omdat Hij den staat zijns koninkrijks in zoo uitnemende orde heeft geregeld. En inderdaad, aangezien hij een man was van geringe afkomst, die daarenboven nog door allerlei lasterlijke geruchten, die bij het volk ingang hadden gevonden, algemeen gehaat was, had men nauwelijks kunnen verwachten, hem eens in het vreedzaam, onbetwist bezit des koninkrijks te zien. Wanneer dus tegen de verwachting der menschen het volk zich aan hem onderworpen heeft, dan moet deze zoo wonderbare verandering blijkbaar als een werk van God beschouwd worden.

3. *O Jehovah! wat is de mensch!* Hij verhoogt Gods genade door eene vergelijking. Want na verhaald te hebben hoe goedertierenlijk God met hem gehandeld heeft, keert hij in tot zich zelven en roept: Wie ben ik, dat God zich verwaardigt zich

tot mij neder te buigen? Wel is waar geldt dit woord voor geheel het menschelijk geslacht, maar men moet er op letten, dat David zijne eigene geringheid in het licht stellende, Gods genade zoo veel te meer verheerlijkt. In andere plaatsen voert hij zaken aan, die hem persoonlijk kunnen verootmoedigen; maar thans blijft hij bij de beschouwing van de menschelijke natuur in het algemeen; en terwijl hij die menschelijke natuur meer van nabij beschouwende, nog andere dingen had kunnen noemen, waarom zij der liefde en der zorge Gods onwaardig zijn, merkt hij slechts kortelijk op, dat zij als een damp, of eene voorbijgaande *schaduw* zijn. Hieruit volgt, dat God hun den rijkdom zijner goedertierenheid betoont, zonder dat zij dit in het minst hebben verdiend. Intusschen worden wij er op gewezen, dat telkenmale als wij ons zoo ver vergeten, dat wij ons inbeelden iets te zijn, de kortheid des levens alleen reeds genoeg is, om allen hoogmoed en verwaandheid in ons neder te werpen. Want, als de Schrift handelt over de broosheid van den mensch, besluit zij daar ook die dingen in, welke er noodzakelijkerwijs mede in verband staan. Want, aangezien ons leven als in een oogwenk voorbijgaat en verdwijnt, wat zal er dan voor vastigheid in ons worden gevonden? Daarbij hebben wij ook nog te leeren, dat wij Gods genade nooit naar behooren op prijs zullen stellen, zoo wij daarbij ook niet aan onzen eigen toestand denken. Want, dan eerst zullen wij Gode geven wat Hem toekomt, als wij erkennen, dat wij het goed, dat Hij ons doet, niet hebben verdiend. De lezer kan voorts deze verklaring nog aanvullen met hetgeen gezegd is in Psalm 8, waar wij eene schier gelijkluidende zinsnede aantreffen

5. Jehovah! neig uwe hemelen, en daal neder; raak de bergen aan en zij zullen rooken. 6. Bliksem bliksemen, en verstrooi hen, zend uwe pijlen uit, en verdoe hen. 7. Steek uw hand van de hoogte uit; ontzet mij, en ruk mij uit de groote wateren, uit de hand van de kinderen des vreemden. 8. Want hun mond heeft leugen gesproken, en hunne rechterhand is eene rechterhand der valschheid.

5. *Jehovah, neig uwe hemelen.* Nadat hij Gods genade naar

zij het verdient, verheerlijkt heeft, vraagt hij nu dat het Gode moge behagen hem zijne hulp te verleenen om naar de behoefte van het oogenblik het koninkrijk te bewaren en in stand te houden. En gelijk hij in heldhaftigen geest in God had geroemd, zoo behoudt hij nu ook dezelfde majesteit van bewoordingen in het gebed, daar hij aan God vraagt dat Hij de hemelen zal neigen, de bergen zal doen rooken, de lucht zal beroeren door zijne bliksemen, door welke wijze van spreken hij ongetwijfeld alle hinderpalen uit den weg ruimt, welke wij zoo moeielijk te boven knnnen komen, om door het geloof de oneindige macht Gods te verstaan. In den 18den Psalm gebruikt hij schier dezelfde woorden om de hulpe Gods, die hij reeds ervaren had, te verheerlijken, en om te kennen te geven, dat God hem op buitengewone en gansch wonderbare wijze had bewaard. Want, hoewel niet telkenmale als God hem zijne hulpe had verleend, zoodanige teekenen gezien werden, als waarvan hier wordt gesproken, verheft hij toch volkomen terecht boven den gewonen loop der natuur de dingen, die tegen alle hoop en verwachting in waren geschied. Hier heeft hij echter een ander doel, om nl. terwijl hij omringd is van duizend dooden, die hem hebben overstelpt en tot wanhoop hadden kunnen voeren, de wondere macht van God te begrijpen, waarvoor alle hinderpalen der wereld moeten wijken. Het was voorzeker niet zonder reden dat hij deze hyperbolische wijze van spreken heeft gebruikt, ten einde zijn heil niet in wereldsche middelen gelegen te laten zijn, want niets is meer ongepast dan de kracht Gods naar gewone middelen af te meten.

7. *Steek uwe hand van de hoogte uit.* Nu begrijpen wij door dit eene woord wat de strekking is der beeldspraak in de voorafgaande verzen, nl. dat God, daar de aardsche hulp faalt, zijne hand zal uitstrekken van den hemel, omdat de grootte van het gevaar buitengewone hulp noodig maakte. Daarom vergelijkt hij zijne vijanden bij groote en diepe wateren. Als hij hen *vreemden* noemt, dan ziet dit meer op hunne zeden en gewoonten dan op hunne geboorte en afkomst. Want het is eene verkeerde, gewrongene uitlegging om hen te houden voor onbesnedenen, aangezien hij veeleer de verbasterde Joden bestraft, die slechts roemden in het vleesch. Een weinig later verklaart hij ook, dat het veeleer binnenlandsche vijanden zijn, tegen wie hij heeft te strijden, dan wel vreemden, die hem openlijk en met geweld van wapenen hebben aangevallen. Door *de rechterhand der valschheid* verstaan sommigen de roekelooze pogingen der vijanden,

die, naar David hoopte, verijdeld zouden worden. Anderen beperken dit woord tot de plechtige eedzwering, alsof David hen van meineed beschuldigde. Anderen verklaren het in dier voege, dat zij, gelijk zij liegen met hunne tong, ook valschheid plegen en booze daden verrichten met hunne handen. Aangezien het echter de gewoonte was om bij het doen van eene belofte de hand te geven, gelijk ook Salomo in Spreuken 11 : 21; 16 : 5 zegt: Hand aan hand, twijfel ik niet, of hij wil zeggen, dat het ontrouwe lieden zijn, vol van list en bedrog, en die dus niet te vertrouwen zijn. Want deze twee dingen gaan zeer goed samen: De leugenachtige tong, en de hand vol van bedrog, alsof hij gezegd had: wat zij ook beloven, er is van hunne hand toch niets te hopen, omdat hunne zachte vleitaal en hun toesteken van de hand slechts dienen om te bedriegen

9. O God! ik zal U een nieuw lied zingen; met de luit en het tiensnarig instrument zal ik U psalmzingen. 10. Die Koningen hulpe verleent, en David, zijn' knecht, verlost van het booze zwaard. 11. Ontzet mij, en red mij van de hand der kinderen des vreemden, welker mond leugen heeft gesproken, en hunne rechterhand is eene rechterhand der valschheid.

9. *O God! ik zal U een nieuw lied zingen.* Wederom moed grijpende, bereidt hij zich tot dankzegging, niet twijfelende of God zal hem zijne weldaden ten einde toe blijven bewijzen. Nu hebben wij elders gezegd, dat door de woorden *een nieuw lied* een zeldzaam en zeer voortreffelijk lied bedoeld wordt, waaruit volgt, dat David meer gehoopt heeft dan het menschelijk verstand zich kon voorstellen. Want hij belooft een buitengewoon lied, een lied, dat past bij de grootheid der hulpe Gods, en hetwelk hij door eene bijzondere en eervolle benaming van de gewone offers onderscheidt. Wat betreft de *Luit* en de overige muziekinstrumenten, wij hebben elders gezegd, dat deze dingen een deel uitmaakten van de opvoeding onder de Wet. Bovenal moet echter gelet worden op den inhoud, of het onderwerp zijns Lieds, namelijk, dat God, die de Beschermer is der koningen, David niet slechts beschermd, maar ook verlost heeft van het zwaard, en dat Hij hem door zijne macht en zijn gebod tot Koning had gemaakt en verordineerd. Sommigen denken, dat

in deze woorden eene tegenstelling ligt opgesloten tusschen de Koningen en het gemeene volk, alsof David zeide, dat God niet slechts geringe lieden had bewaard, maar ook de machtigsten, van wie men zou denken, dat zij in hunne eigene macht en middelen genoegzame veiligheid en bescherming hebben. Ik weet echter niet, of deze verklaring gegrond is, want ik voor mij vind meer waarschijnlijkheid in eene andere verklaring, en wel deze, dat God, hoewel Hij het gansche menschdom onderhoudt, toch meer bijzonder zijne zorgen wijdt aan de instandhouding der burgerlijke orde, omdat het algemeene welzijn der menschen daarvan afhangt. Het is dus hetzelfde alsof hij Hem den Hoeder en Beschermer der koninkrijken had genoemd. Want, daar het woord heerschappij bij de menschen in kwaden reuk staat, en er nauwelijks iemand gevonden wordt, die zich gaarne en bereidwillig aan iemand anders onderwerpt, en er niets is dat zoo indruischt tegen onze natuur als dienstbaarheid, zou ieder zich ongetwijfeld het juk van den hals willen schudden, en den troon der Koningen omver willen werpen, indien God niet, zonder dat men dit bemerkt, zijne hand uitstrekt om hen te beschermen en te handhaven. Intusschen onderscheidt David zich van andere Koningen, gelijk hij ook aan eene andere plaats (Ps. 89 : 28) de eerstgeborene der Koningen wordt genoemd; of zich voor het minst op den hoogsten rang stellende, omdat hij boven de anderen met de heilige zalfolie gezalfd was, zegt hij, dat de genade Gods jegens hem voortreffelijker is geweest dan over anderen. Het is ook eershalve dat hij zich in het bijzonder den titel toekent van *Knecht Gods*, want, hoewel alle Koningen Gods dienaren zijn, en zelfs aan Cyrus als eene bijzondere onderscheiding de naam van Knecht Gods wordt gegeven (Jesaja 45 : 1) [1]) zoo wordt toch, dewijl geen Heidensch Koning ooit Gods roeping heeft erkend, en David te dier tijd de eenige was in de geheele wereld, die met wettig gezag en in volle verzekerdheid regeerde, dit kenmerk waardoor hij van de anderen wordt onderscheiden, met volle recht op hem toegepast. Door de uitdrukking *het booze zwaard* verstaat hij ongetwijfeld alle de gevaren door welke hij gedurende zoo vele jaren is heengegaan, zoodat met volle recht van hem gezegd kon worden, dat hij door velerlei dood heen tot den troon is gekomen, en te midden van velerlei dood op zijn' troon is bevestigd.

---

1) Dit is natuurlijk eene vergissing. In Jes. 45 : 1 wordt Cyrus niet Gods knecht, maar wel Gods gezalfde genoemd. In Jeremia 25 : 9 wordt Nebukadnezar echter wèl Gods knecht genoemd. Vert.

12. Want onze zonen zijn als planten, die opgewassen zijn in hunne jeugd, onze dochters als hoeksteenen, uitgehouwen naar de gelijkenis van een paleis. 13. Onze hoeken zijn vol, uitgevende soort na soort; onze schapen vermenigvuldigen zich bij duizenden, bij tienduizenden in onze straten. 14. Onze ossen zijn goed in staat lasten te dragen; er is geene inbreuk, noch uitgang, noch rumoer in onze straten. 15. Welgelukzalig is het volk, dien het alzoo gaat; welgelukzalig is het volk wiens God is Jehovah.

12. *Want onze zonen zijn als planten.* Sommigen nemen deze laatste drie verzen in den optatief, of wenschende wijs. Anderen denken, dat David zich, zoo voor zich zelven, als voor het geheele volk, verblijdt, omdat zij toen door den zegen van God in alles voorspoedig waren en het hun welging. En inderdaad twijfel ik ook niet, of David verklaart hier met zijne dankzegging dat God zeer goedertieren is geweest over het volk. Het is echter niet ongepast te veronderstellen dat hij ook tegelijkertijd gebeden heeft, dat de weldaden Gods hun bij voortduring zouden toevloeien, daar hun loop gestuit zou kunnen worden door de goddeloozen en de binnenlandsche vijanden, indien God door zijne voorzienigheid geen einde had gemaakt aan de verwarring en beroering, die in het land hebben geheerscht. Wat hij dus zeggen wil komt hierop neer, dat God niet zal toelaten, dat de zoo kostelijke zegeningen, waarmede hij zijn volk heeft verrijkt, te niet gedaan zouden worden. Nu begint hij ten eerste met hunne kinderen, wier edelen aard en afkomst hij wil prijzen, en daarom hunne zonen vergelijkt bij *planten, die in hunne jeugd goed zijn opgewassen.* Want indien boomen niet in de dikte groeien, terwijl zij nog teer en jong zijn, zullen zij schier nooit tot eene gewenschte hoogte komen. En als hij de dochteren vergelijkt bij hoeksteenen, die kunstig uitgehouwen zijn, dan is dit hetzelfde alsof hij zegt, dat een huis door hare schoonheid en bevalligheid wordt versierd. En het is voorzeker niet te verwonderen, dat hij goedgezinde en wel onderwezen kinderen tot de voornaamste aardsche zegeningen rekent, die God den mensch schenkt, over welk onderwerp ik vroeger uitvoerig heb gesproken. En voorts, daar David in den persoon van geheel

het volk spreekt, en zijn eigen voorspoed samenvoegt met dien van allen, zien wij hieruit, dat hij zich niet uitsluitend met zijne eigene belangen heeft bezig gehouden.

13. *Onze hoeken zijn vol.* Anderen vertalen onze *voorraadschuren*, hetgeen ik niet verwerp. Dewijl echter het naamwoord is afgeleid van den zelfden wortel, als waarvan het woord is afgeleid in het vorige vers, dat wij vertaald hebben door hoeksteenen, komt het mij voor, dat het meer in overeenstemming is met de woordafleiding om het door *Hoeken* te vertalen. Sommigen vertalen het Hebreeuwsche woord *Mefiekiem*, dat wij overgezet hebben door *uitgevende*, door Voortbrengende, of Voorziende, maar de zin is dan toch ongeveer gelijk, nl. dat uit alle hoeken alle soort van goed overvloedig voortkomt, zooals eene bron, die haar water uit verschillende aderen laat voortkomen. En het komt mij voor dat de Hebreeuwsche uitdrukking *Mizan el-zan* veeleer eene verscheidenheid van allerlei goed beteekent, dan, gelijk sommige uitleggers willen, een zoo overvloedige oogst, dat de verschillende soorten onder elkander gemengd werden, en de wonderlijke overvloed tot een' grooten verwarden hoop werd. Want het is niet noodig de toevlucht te nemen tot zoo hyperbolische en vreemde verklaring, en de woorden hebben ook bepaald eene andere beteekenis. Want om een verwarden hoop aan te duiden, zou naar het Hebreeuwsche taaleigen eenvoudig *zan zan*, dat is: *soort*, *soort*, gezegd zijn. Waar de zin dus op neerkomt is, dat het volk zoo verrijkt was, niet slechts in koren, maar ook in allerlei soort van vruchten, dat alle hoeken er tot overloopens toe vol van waren.

14. *Onze ossen.* Het Hebreeuwsche woord *Sabal* beteekent eigenlijk *Dragen*, waarom sommigen het woord *Mesoebaliem*, dat er van afgeleid is, en in dezen zin gebruikt wordt, door *krachtig* vertalen, omdat, zoo de ossen niet sterk en gespierd zijn, zij de zware lasten niet zouden kunnen dragen of voorttrekken. Anderen verstaan het echter, in dier voege, dat het zeer vette ossen waren. Daar het echter van weinig of geen belang is voor den zin, zal ik mij geene moeite geven om hier verder op in te gaan. Laat ons liever opmerken, dat David hier de vaderlijke goedheid van God looft, daar Hij het niet beneden zich acht om ook voor de minste behoeften der zijnen te zorgen. Gelijk hij dus in het vorige vers de vruchtbaarheid der koeien, schapen en andere dieren aan de genade Gods heeft toegeschreven, zoo zegt hij nu, dat Hij het is, die de ossen voedt en sterk maakt,

opdat wij zouden weten, dat er geene behoefte is van ons leven, niets dat tot veraangenaming van hetzelve kan strekken, dat door Hem voorbijgezien of veronachtzaamd wordt. Daar het ons echter van weinig nut zou zijn om grooten overvloed van allerlei goed te hebben, zoo wij er niet van genieten kunnen, voegt hij er bij, dat het volk door de genade Gods in rust en vrede leeft. En ten eerste, ik twijfel niet of door het woord *Inbreuk* verstaat hij de invallen der vijanden, alsof hij zeide dat de vijanden met al hunne kracht en macht geene bres zouden kunnen maken in de muren, noch de poorten zouden kunnen openen om in de steden te komen. En wat het woord *uitgang* betreft, ik sta er over verbaasd, hoe sommigen het voor ballingschap en gevangenschap kunnen nemen, alsof hij gezegd had, dat het volk niet buiten de grenzen zijns lands was weggevoerd, want, naar mijn oordeel, heeft hij eenvoudig willen zeggen, dat het niet noodig was om ook maar een enkelen uitval te doen ten einde de vijanden af te slaan en te verdrijven, aangezien er niemand is, die een aanval doet, of poogde eenigerlei schade of leed te veroorzaken. Hiertoe behoort ook *het rumoer in de straten* hetwelk bij een plotseling alarm ontstaat. De zin is dus dat de steden niet verontrust worden, omdat God er de vijanden ver van weggedreven heeft.

15. *Welgelukzalig is het volk dien het alzoo gaat.* Hij komt tot het besluit dat Gods gunst over de zijnen nu genoegzaam gebleken en erkend is. Indien iemand nu tegenwerpt, dat het een grof en aardsch denkbeeld is om den gelukstaat der menschen te beoordeelen naar de zoo broze en voorbijgaande aangenaamheden des levens, zoo antwoord ik, dat men deze twee dingen samen moet voegen; want diegenen zijn welgelukzalig, die in hun' voorspoed beseffen, dat God hun genadig is, en zijne gunst zoo zeer proeven en smaken in hunne aardsche zegeningen, dat zij, overtuigd zijnde van zijne vaderlijke liefde, het ware erfdeel blijven zoeken. En inderdaad is het ook volstrekt niet ongerijmd te zeggen, dat diegenen welgelukzalig zijn, die door God in deze wereld worden gezegend, zoo zij slechts niet blind zijn in het gebruik, of zoo verdwaasd en onzinnig worden, dat zij den Gever veronachtzamen. Want, als God ons niet ontbloot laat blijven van velerlei hulp in dit leven, dan is deze zijne goedertierenheid en voorzienige zorg wel een zeer sterk bewijs van zijne liefde. En wat is meer wenschelijk dan te weten dat God voor ons zorgt? Inzonderheid wanneer het verstand des menschen niet zoo verstompt is, of zij kunnen begrijpen, dat God hun Vader is,

aangezien Hij hen zoo overvloediglijk spijzigt, want dat moet van alles de strekking wezen. Anders zou het beter voor ons wezen van honger te sterven, dan om, gelijk het redelooze vee, verzadigd te worden, en dit eene noodzakelijke en alles beheerschende punt niet te weten, dat zij welgelukzalig zijn, die God tot zijn volk heeft verkoren. Intusschen moeten wij opmerken, dat, hoewel God iets van gelukzaligheid doet smaken in spijs en drank, hieruit toch niet volgt, dat de geloovigen ongelukkig zijn, die met armoede en gebrek hebben te strijden, want God vergoedt hun het gebrek — waarin dit dan ook moge bestaan — door vertroostingen, die oneindig kostelijker zijn.

PSALM 145.

INHOUD: De Profeet overdenkt de wonderbare wijsheid, goedheid en rechtvaardigheid Gods, die zich openbaren, ten eerste in het bestuur der wereld, maar voornamelijk in de instandhouding, bescherming en regeering van het menschelijk geslacht, en aldus verheft hij zich om zijn lof te vermelden. En na in het algemeen zijne voorzienigheid te hebben geprezen, komt hij ten slotte tot de bijzondere genade, die Hij betoont aan zijne geloovigen.

Een Lofzang van David. 1. O mijn God, mijn
Koning! ik zal U verhoogen, en uwen naam loven in
eeuwigheid en altoos. 2. Te allen dage zal ik U
loven, en uwen naam prijzen in eeuwigheid en altoos.
3. Jehovah is groot en zeer te prijzen, en zijne grootheid is onnaspeurlijk. 4. Het eene geslacht zal U
loven tot het andere geslacht, en zij zullen uwe macht
verkondigen. 5. Ik zal de heerlijkheid der eere uwer
majesteit overdenken, en de woorden uwer wonderen.
6. En zij zullen vermelden de kracht uwer vreeselijke
daden; en uwe grootheid, die zal ik verkondigen.

1. *Ik zal U verhoogen.* David zegt niet slechts wat hij zal doen, hij wekt zoowel zich zelven als anderen op tot dezen plicht der godsvrucht, dat allen te zamen Gode de offerande des lofs brengen, die Hem toekomt. Want hij verklaart dat God de Weldoener is van het menschelijk geslacht, opdat Hij met heilige dankzegging zou worden geëerd. Ook beveelt hij ons aan in deze goede gezindheid te volharden, want, daar God voortgaat met ons zijne weldaden te bewijzen, zou het niet redelijk of billijk wezen als wij nalieten Hem te loven En als Hij nu van tijd tot tijd zijnen getrouwen dienstknechten nieuwe stof geeft om Hem te loven, spoort Hij hen daarmede aan tot dankbaarheid, zoo dat zij zich hun leven lang hierin oefenen. Want als hij zegt: *Te allen dage*, geeft hij hiermede volharding te kennen. Daarna voegt hij er bij, dat hij, al zou hij ook nog verscheidene eeuwen hebben te leven, dit ten einde toe zou blijven doen. En deze herhaling draagt er niet weinig toe bij om de kracht der beteekenis er van te doen uitkomen. En daar nu deze Psalm gedicht werd in den tijd toen het koninkrijk van David bloeide, is het opmerkelijk dat hij God *zijn' Koning* noemende, zich zelven en alle andere vorsten op den rang stelt der gewone menschen, opdat geene aardsche hoogheid de heerlijkheid Gods zou verduisteren. Dit bevestigt hij nog meer in het volgende vers, waar hij, uitroepende dat Gods grootheid onnaspeurlijk is, te verstaan geeft, dat God dan eerst naar behooren door ons wordt geprezen, als wij verbaasd staan wegens de onbegrijpelijke grootheid zijner macht, en er als opgetogen door zijn. Uit deze fontein der bewondering zal dan, naar de mate onzer beperkte bekwaamheid, genoegzame lof vloeien.

4. *Het eene geslacht zal U loven tot het andere geslacht.* Hier toont hij in het algemeen dat alle menschen geschapen zijn met het doel dat zij hunne krachten zullen besteden aan het loven van God. En er is eene stilzwijgende tegenstelling tusschen den eeuwigen naam van God en de onsterfelijkheid van roem, die groote mannen zich door hunne edele en voortreffelijke daden verwerven. Want, hoewel de menschelijke deugden door de geschiedschrijvers worden geroemd, is dit toch gansch anders ten opzichte van God, die dag aan dag de gedachtenis vernieuwt van zijne werken, of liever, haar koestert en levendig houdt in ons hart door de vruchten, die wij er voortdurend van genieten, zoodat zij voor geen enkel oogenblik ophoudt. Dat is de reden waarom hij zegt dat de grootheid zijner majesteit heerlijk is, opdat hij zich zelven en anderen

zou opheffen, om haar des te beter te kunnen bewonderen. De *woorden der wonderen* houd ik voor de onbegrijpelijke wijze, waarop God zijne werken volvoert, want het zijn even zoo vele wonderen, die onze zinnen als overstelpen en verbijsteren. Hieruit leeren wij, dat de grootheid Gods niet verborgen is in zijn geheimenisvol wezen, waarvan zij, die spitsvondig redeneeren, slechts beuzelen, daar zij zijne werken voorbijzien; want de ware godsdienst vereischt geene bespiegelende, maar eene practische kennis. En nadat hij nu gezegd heeft: *Ik zal spreken, of ik zal overdenken* (want, gelijk wij elders gezien hebben, het Hebreeuwsche woord *Assiecha* kan in beiderlei zin genomen worden) geeft hij door het woord te richten tot anderen, te kennen, dat er altijd sommigen in de wereld gevonden zullen worden, die de verkondigers zullen zijn van de goedheid, wijsheid en rechtvaardigheid van God, alsmede dat de deugden Gods waardig zijn dat haar roem door aller menschen tongen verbreid zal worden. En voorts toont hij, dat, hoe anderen dit voorrecht ook veronachtzamen en God berooven van de eere, die Hem toekomt, hij toch ijverig zijn' plicht in dezen zal betrachten, zoodat hij van ganscher harte den lof Gods zal zingen, al zouden alle anderen dan ook blijven zwijgen. Sommigen denken dat met de uitdrukking *de kracht van Gods vreeselijke daden* dezelfde zaak herhaald wordt, hoewel het schijnt, dat de oordeelen Gods over de profane verachters van Hem inzonderheid bedoeld zijn.

7. Zij zullen spreken van de gedachtenis der grootheid uwer goedheid, en uwe gerechtigheid bezingen.
8. Jehovah is genadig en barmhartig, traag tot toorn,
en groot van goedertierenheid. 9. Jehovah is goed
over allen, en zijne barmhartigheden zijn over al zijne
werken. 10. Jehovah, al uwe werken zullen U loven,
en uwe zachtmoedigen zullen U zegenen. 11. Zij
zullen de heerlijkheid uws koninkrijks vermelden, en
zij zullen spreken van uwe macht. 12. Om der menschen
kinderen bekend te maken met zijne mogendheden, en
de eer der heerlijkheid zijns koninkrijks. 13. Uw
Koninkrijk is een Koninkrijk van alle eeuwen en uwe
heerschappij is van geslacht tot geslacht.

7. *Zij zullen spreken van de gedachtenis.* Omdat het Hebreeuwsche werkwoord *Nawang* eigenlijk *opborrelen* beteekent, willen sommigen dat er, wanneer het in verband staat met spreken, eene verborgene kracht of nadruk in ligt, zoodat het dan niet bloot *spreken* beteekent, maar eene volle, overvloedige uiting, zooals overvloedig water uit eene bron opwelt, en ook beantwoordt hieraan het laatste werkwoord *Jerannénoe,* hetwelk *roepen* of *luid zingen* beteekent. Nu is het spreken van de gedachtenis van Gods goedheid zooveel als een herdenken van Gods goedheid, gelijk wij haar kennen door ons eigen gevoel en ervaring, ten einde haar alom bekend te maken. Want, al is het ook dat wij gedwongen zijn te erkennen dat God in alle zijne deugden en hoedanigheden waardig is geprezen te worden, zoo is er toch niets dat ons meer treft dan zijne goedheid door welke Hij zich tot ons nederbuigt en zich onzen Vader betoont. Daarom is het dat David ons door dit liefelijke lokt om blijmoedig en van harte God te loven, of liever, dat wij als uitbarsten in zijn' lof, overeenkomstig de beeldspraak, die door het voorafgaand werkwoord woord uitgedrukt.

8. *Jehovah is genadig en barmhartig.* Nu verheerlijkt hij door vele woorden de goedheid, waarmede God geneigd is genade te betoonen, want dit is de eigenlijke beteekenis van het Hebreeuwsche woord *Chanoen*, dat wij door genadig hebben vertaald, en vervolgens, dat hij als het ware medelijden heeft met onze ellende en ons dus gaarne hulp verleent. Nu moet men echter opmerken dat David deze benamingen ontleend heeft aan de merkwaardige plaats van Mozes in Ex. 34 : 6, en aangezien de Profeten hunne leer geput hebben uit de fontein der Wet, is het niet te verwonderen, dat zij het visioen, dat hier wordt vermeld, in hooge eere hielden, want nergens wordt de aard Gods duidelijker en gemeenzamer bekend gemaakt dan hier. Daarom heeft David, als hij in weinige woorden wil uitdrukken wat wij omtrent God noodig hebben te weten, deze woorden hiervoor gebruikt. En het is niet het minste punt in zijne genade en goedertierenheid, dat Hij ons met zoo liefelijke, troostrijke woorden tot zich trekt. Want indien Hij zijne macht en sterkte op den voorgrond plaatste, dan zou Hij ons veeleer verschrikken en ter nederslaan door vrees dan ons opheffen; gelijk de Papisten ons God afschrikwekkend voorstellen, alsof Hij alle menschen uit zijne tegenwoordigheid verdrijft, terwijl eene rechte kennis van zijn wezen er ons juist toe zal brengen om Hem te zoeken. Hieruit volgt, dat hoe inniger gemeenschap men heeft

met God, zooveel te beter zal men Hem hebben leeren kennen. Indien nu God ons niet slechts begunstigen wil — als ik dit eens zoo noemen mag — maar ook door medelijden wordt bewogen met onze ellende, zoodat Hij vriendelijker voor ons wordt naarmate wij meer ongelukkig zijn, welk eene stompzinnigheid zou het dan niet verraden, zoo wij niet terstond de toevlucht tot Hem nemen! Daar wij echter door onze zonden zijne goedheid verre van ons houden en ons uit zijne tegenwoordigheid verbannen, zou de Profeet vergeefs van zijne genade en barmhartigheid spreken, indien de goedheid van God ook dezen hinderpaal niet uit den weg ruimde. Daarom was het noodig er bij te voegen hetgeen volgt, nl. dat *Hij groot van goedertierenheid zijnde* de zonde vergeeft, en met lankmoedigheid de gebreken der menschen verdraagt, zoodat Hij hun genadig is, die zijne genade niet verdienen. Nu is God ook wel lankmoedig over de goddeloozen, daar zij echter voor geene genade vatbaar zijn, is deze leer toch meer bijzonder tot de geloovigen gericht, die met een levendig bewustzijn des geloofs de goedheid Gods bemerken. Want tot de verworpenen wordt gezegd. Waartoe toch zal ulieden de dag des Heeren zijn? hij zal duisternis wezen en geen licht (Amos 5 : 18). En wij zien hoe de Profeet Nahum reeds in zijn' aanhef tegen hen dondert. Want, nadat hij deze uitspraak van Mozes heeft aangehaald, voegt hij er onmiddelijk bij, opdat zij er zich niet op zouden verhoovaardigen: doch Hij is een zeer streng en onverbiddelijk Rechter (Nahum 1 : 3). Er blijft dus over dat zij, die Gods toorn hebben opgewekt door hunne zonde, zijne gunst en genade terug moeten erlangen door geloof.

9. *Jehovah is goed over allen.* Deze uitspraak gaat verder dan de vorige; want David verklaart hier, dat God in zijne vaderlijke goedheid niet slechts de zonde vergeeft, maar dat Hij weldadig is over alle menschen, zonder uitzondering, gelijk Hij ook zijne zon doet opgaan over boozen en goeden, (Matth. 5 : 45). Hoewel dus de vergeving der zonden een weggesloten schat blijft voor de ongeloovigen, zullen hunne boosheid en verkeerdheid toch niet beletten, dat God zijne goedheid ook tot hen uitstrekt, maar het is op zulk eene wijze, dat zij haar inzwelgen zonder er den geur en smaak van te bespeuren. Intusschen zijn het slechts de geloovigen, die weten wat het is van Gods gunst en goedheid te genieten, gelijk ook elders gezegd is: Nadert tot Hem en wordt verlicht, en uw aangezicht zal niet schaamrood worden; smaakt en ziet dat Jehovah goed is (Ps. 34 : 9). Hetgeen

daarna gezegd wordt, nl. dat *zijne barmhartigheden zijn over al zijne werken*, moet niet stroef of ongepast worden geacht. Want daar onze zonde geheel de wereld onder den vloek Gods heeft gebracht, is er ook overal plaats voor Gods barmhartigheid, zoodat zij zelfs het redelooze vee te hulp komt.

10. *Jehovah! al uwe werken zullen U loven.* David komt tot de slotsom, dat hoewel velen den lof Gods door een boosaardig stilzwijgen begraven, die lof toch zal schitteren en als van zelf uitbreken, ja zelfs zullen de stomme schepselen hem luide verkondigen. Daarna voegt hij er een' bijzonderen lof bij voor de geloovigen, die zoowel oogen hebben om Gods werken te beschouwen, als ook weten, dat er niets is dat zij liever zouden doen, dan zijne weldaden te verheerlijken. Hetgeen er nu wordt bijgevoegd: *Zij zullen de heerlijkheid uws koninkrijks vermelden* beschouw ik alleen als gezegd van de geloovigen. Wil men het echter liever op alle schepselen Gods toepassen dan zal ik mij hier niet tegen verzetten Maar die bepaalde manier van leeren, waarvan David hier gewaagt, past slechts voor de heiligen. Daarom verander ik ook den toekomenden tijd der werkwoorden niet, die hij gebruikt, terwijl anderen ze liever in den optatief, of wenschende wijze, nemen. Voorts geeft David door het woord *Koninkrijk* te kennen, dat de tentoonspreiding van Gods werken ten doel heeft de geheele wereld in ontzag voor Hem te brengen, zoodat zij zich onderwerpen aan zijne heerschappij. Hij verheerlijkt de voortreffelijkheid van zijn koninkrijk, opdat de menschen weten dat alles verward en verkeerd zou wezen, indien God alleen niet heerschte over alles. Daarom roept hij uit, dat dit geen zwak en voorbijgaand Koninkrijk is, gelijk de aardsche koninkrijken zijn, maar dat het stand zal houden tot in eeuwigheid. En opdat dit eeuwigdurende des te aandachtiger beschouwd en overwogen zal worden, barst hij uit in bewondering, terwijl hij tot God zelven het woord richt.

14. Jehovah ondersteunt allen, die vallen, en Hij richt op alle gebogenen. 15. Aller oogen wachten op U; en Gij geeft hun hunne spijs te zijner tijd. 16. Gij doet uwe hand open, en verzadigt al wat er leeft door uw welbehagen.

14. *Jehovah ondersteunt allen,* Hij noemt eenige voorbeelden

van de goedheid en weldadigheid Gods, waaruit blijkt dat God niet anders heerscht dan tot welzijn van het menschelijk geslacht. Door *Hen, die vallen en gebogen zijn*, verstaat hij in beeldspraak allen, die gebukt gaande onder tegenspoed, zouden bezwijken, indien God hun de hand niet toereikte om hen te ondersteunen. Waar het op neerkomt is, dat God acht geeft op de rampen der menschen, ten einde hen, die in benauwdheid zijn, te hulp te komen. Hieruit volgt, dat Hij niet slechts waardig is, dat alle menschen Hem eerbiedige hulde brengen daar Hij heerscht in den hemel, maar dat zij zich ook gaarne en met blijdschap door Hem laten regeeren. En intusschen wijst hij er ons op, dat zij, die bij God troost zoeken in hunne smart, niet teleurgesteld zullen worden.

15. *Aller oogen wachten op U.* Als een ander bewijs van Gods goedheid voert David aan, dat Hij door aan alle levende wezens voedsel te geven, zich als een Vader jegens hen betoont. Van wege dit woord *wachten* willen sommige Schriftverklaarders dit verwachten van spijze uit de hand des hemelschen Vaders beperkt zien tot de menschen, die met verstand en rede begaafd zijn, daar de redelooze dieren hun voedsel slechts zoeken door het gezicht en den reuk. Evenwel, ofschoon er geen natuurlijk verstand in hen is, waardoor zij zich afhankelijk weten van Gods voorzienigheid, zoo is er toch een verborgen instinct in hen, dat hen dringt om voedsel te zoeken, en daarom wordt niet zonder reden van hen gezegd, dat zij op God hopen, gelijk ook in Psalm 147 : 9 gezegd wordt, dat de jonge raven tot Hem roepen. Zij, die dit dus alleen tot de menschen beperken, ontgaan daardoor dan toch niet aan het ongerijmde, want de goddeloozen zien niet meer op de vaderlijke zorge Gods dan de ossen of ezels. Daar dus de orde der natuur alzoo geregeld is, dat alle levende wezens zich neigen tot hun' Maker, zal het niet ongepast zijn om deze neiging hier voor de zaak zelve te nemen. Voorts wordt ook alle dubbelzinnigheid weggenomen door het volgende vers, waar gezegd wordt dat Hij verzadigt al wat er leeft. Nu zegt hij, dat *hunne spijze hun ter zijner tijd wordt gegeven*, want de verscheidenheid zet aan de voorzienigheid Gods nog meer glans en luister bij, daar allen op eene verschillende wijze gevoed worden, en hun verschillende soorten van spijzen gegeven worden, welke passen voor hunne verschillende behoeften. Daarom spreekt David er ook van als van *hunne spijzen.* Nu is het betrekkelijk voornaamwoord, dat met het woord *Tijd* in verband staat, niet meervoudig, en daarom kan het niet op de

levende wezens zien. Hij bedoelt dus met *Zijn tijd*, de geschikte of gelegene tijd, want ook te dien opzichte prijst God ons zijne wondere beschikking aan, dat Hij tijden heeft vastgesteld als hooitijd, oogsttijd en druiventijd, en den loop van het jaar zoo heeft geregeld, dat het vee nu eens gevoed wordt met gras, een andermaal met hooi of stroo, ja en ook met eikels of andere vruchten. Want indien Hij alle zijne goederen tegelijk uitdeelde, dan zou het zeer ongeriefelijk zijn ze te ontvangen; daarom verdient dit „ter rechter tijd" in den jaarlijkschen oogst van vruchten en levensmiddelen niet weinig lof.

16. *Gij doet uwe hand open.* Dit is eene zeer juiste en treffende voorstelling; want, daar de meeste menschen met gesloten oogen de goedheid Gods voorbijgaan, die zoo helder uitblinkt in deze schoone orde der natuur, stelt David God voor, zijne hand uitstrekkende en spijze uitdeelende aan alle levende wezens. Wij beperken onze beschouwing op dwaze wijze tot de aarde, die ons voedsel oplevert, en tot natuurlijke middelen. Om nu deze dwaling te herstellen, stelt David ons als in eene schilderij Gods geopende hand voor oogen, terwijl Hij ons als het ware de spijze in den mond legt. In het tweede lid nemen sommigen het Hebreeuwsche woord *Râtson* voor *Begeerte*, alsof hij gezegd had, dat elke diersoort het voedsel ontvangt, die het begeert; en voorzeker zal het een weinig later ook in dien zin genomen worden. Evenwel, er zijn anderen, die het woord liever op God betrekken, omdat Hij uit loutere goedheid en genade de levende wezens voedt, want het zou niet genoeg zijn te gelooven dat de spijze ons van den hemel is toebedeeld, indien dit tweede lid er niet bijgevoegd was, dat God uit loutere goedheid en genade milddadig is, en door geene uitwendige oorzaak gedrongen wordt om zoo overvloediglijk in de behoefte van alle levende wezens te voorzien. En zoo zal hier dan de oorzaak voor het gevolg zijn genomen; want de levensmiddelen zijn het gevolg van zijn welbehagen, gelijk de genadegaven de gevolgen zijn van zijne genade. En wat nu betreft dat zoowel menschen als dieren dikwijls honger lijden, dit moet aan het bederf der natuur worden toegeschreven. Want sedert den val van Adam is de zoo schoone orde der natuur, die God van den beginne af ingesteld heeft, dikwijls verstoord geworden door onze zonden; en toch ziet men nog altijd vele overblijfselen van de milddadigheid Gods, die David heeft bezongen, want zelfs in de grootste schaarschte van de vruchten der aarde en het meest onvruchtbare jaar, zal God toch nog altijd zijne hand openen.

17. Jehovah is rechtvaardig in al zijne wegen, en goedertieren in al zijne werken. 18. Jehovah is nabij allen, die Hem aanroepen, allen, die Hem aanroepen in der waarheid. 19. Hij zal de begeerte doen van hen, die Hem vreezen, en Hij zal hun geroep hooren en hen verlossen. 20. Jehovah bewaart al degenen, die Hem liefhebben, en zal alle goddeloozen verdelgen. 21. Mijn mond zal den lof van Jehovah uitspreken, en alle vleesch zal zijn' heiligen naam loven in der eeuwigheid en altoos.

17. *Jehovah is rechtvaardig in al zijne wegen.* Thans handelt hij niet slechts over Gods weldadigheid in het dagelijks verstrekken van voedsel aan al wat leeft, maar hij sluit er ook de andere deelen van zijne voorzienigheid bij in, zooals, dat Hij de zonden der menschen straft, de boozen in toom houdt, de lijdzaambeid zijner dienstknechten beproeft door hen een kruis op te leggen, en eindelijk de wereld regeert door oordeelen, die dikwijls verborgen voor ons zijn. En hoewel het nu schijnt dat dit eene gansch gewone lofspraak is, daar zij in ieders mond is, zoo is het toch een blijk van hooge wijsheid als men dit goed verstaat, dat God rechtvaardig is in al zijne werken, zoodat die lof altijd ongeschonden voor Hem in ons hart leeft, al zou de wereld dan ook onderst boven gekeerd worden. Want, nadat allen de belijdenis hebben afgelegd dat God rechtvaardig is, zullen toch de meesten, zoodra zij in het een of ander beproefd worden over al te groote strengheid klagen. Voldoet Hij niet terstond aan hunne wenschen en begeerten, dan murmureeren zij; kortom er is niets zoo algemeen als kwaad te spreken van zijne rechtvaardigheid. Daarom is het niet zonder reden, dat deze rechtvaardigheid, welke door het booze oordeel der menschen overal als aan stukken wordt gescheurd, tegen zoo groote ondankbaarheid wordt verdedigd; alsof hij zeide: al is het ook dat de geheele wereld de gerechtigheid Gods met hun lasterlijk gepraat bezwalkt, toch bestaat zij, ongeschonden en volkomen, en tot in eeuwigheid. En hij zegt uitdrukkelijk *in al zijne wegen en in al zijne werken*, want God wordt beroofd van de eere, die Hem toekomt, indien wij niet erkennen dat zijne gerechtigheid in alle zijne werken gelijkelijk gezien wordt.

En toch is niets moeielijker dan om, wanneer wij gebukt gaan onder tegenspoed, en het schijnt alsof God ons heeft verlaten, of dat Hij ons ten onrechte verdrukt, de neiging van ons vleesch tegen te gaan, opdat wij niet tegen Gods oordeelen strijden, gelijk men eene merkwaardige geschiedenis verhaalt van Keizer Mauritius, die zijne kinderen door den boozen verrader Phocas op wreedaardige wijze ter dood ziende brengen, terwijl hemzelf ook terstond daarna het leven moest benomen worden, herhaaldelijk uitriep: Heere, Gij zijt rechtvaardig, en al uwe oordeelen zijn recht. Gelijk nu deze godvruchtige man zich een schild voorhield tegen de heftigste verzoekingen, zoo laten ook wij leeren onze gedachten in toom te houden, opdat Gods gerechtigheid immer den lof ontvange, die haar toekomt. David gaat echter nog verder, daar hij zegt, dat God, ook wanneer Hij het strengst schijnt te zijn, zijne oordeelen toch altijd door billijkheid en goedertierenheid tempert.

18. *Jehovah is nabij.* Deze leer is zeer beslist voor de geloovigen, die God door een bijzonder voorrecht tot zich noodigt, daar hij belooft hunne wenschen en begeerten gunstig te zullen wezen. En voorzeker zou het geloof werkeloos, ja dood zijn, zonder het gebed, door hetwelk de Geest der aanneming zich openbaart, en door hetwelk wij getuigen, dat wij alle zijne beloften voor volkomen waar houden. Waar dit dus op neerkomt is, dat de onwaardeerbare genade Gods jegens de menschen zich hierin openbaart, dat Hij zich als een Vader jegens hen betoont. En daar wij nu, telkenmale als wij met gebed tot God naderen velerlei twijfel in ons voelen opkomen, of wel gansch bevreesd en moedeloos tot Hem komen, terwijl ons geloof door angst wordt ondermijnd, spreekt David hier uit, dat God zich door alle menschen, die Hem aanroepen, laat verbidden. Maar omdat verreweg de meesten het aanroepen van God bederven en hinderen door hunne eigene bedenkselen, wordt in het andere lid de ware manier van bidden aangeduid, d. i. het bidden *in waarheid.* Als de menschen op koude, onverschillige manier tot God naderen, of liever, als zij opgeblazen van hoogmoed en vervuld van ontevredenheid met Hem strijden in hun gebed, dan klagen zij nog, dat Hij hen niet verhoort, alsof er geen verschil was tusschen bidden en twisten, of tusschen het getuigenis des geloofs en veinzerij. Verreweg de meesten zijn verzonken in ongeloof, en denken er nauwelijks aan dat er een God in den hemel is. Sommigen zouden Hem wel van daar willen wegrukken, anderen dat Hij aan hen onderworpen was, nog anderen trachten Hem

te vreden te stellen zonder dat hun dit veel moeite kost, en zoo is dan de gewone wijze van bidden niets dan een ijdel, beuzelachtig vertoon. En terwijl schier de geheele wereld tot God vlucht in den nood, is er nauwelijks een op tien, die met het minste greintje geloof of bekeering tot Hem komt. Maar het zou nog beter wezen om Gods naam in vergetelheid te laten, dan Hem op deze wijze te bespotten. Daarom is het niet zonder oorzaak dat er waarheid vereischt wordt voor het gebed, opdat het uit een ongeveinsd hart voortkome. En van deze onwaarheid, die het tegenovergestelde is van deze ongeveinsdheid, zijn vele en verschillende soorten; want ongeloof, twijfel, ongeduld, murmureering, valsche nederigheid, verdorven begeerlijkheden zijn even zoo vele leugens. En omdat nu deze leer van zeer groot belang en gewicht is, bevestigt David haar, bij wijze van van verklaring nog in het volgende vers. En men moet wel acht geven op deze herhaling, want onze natuur is zóó zeer geneigd tot ongeloof, dat er zeer weinigen zijn, die vastelijk gelooven, dat zij op de roepstem Gods niet te vergeefs bidden. En zoo geschiedt het dat hun geest door allerlei verkeerde neigingen heen en weder wordt gedreven, gelijk zij zich in het Pausdom tallooze beschermheiligen hebben gefabriceerd, omdat zij, in zekeren zin, er geene waarde aan hechten om de beloften Gods door een waar geloof aan te nemen, door welke Hij ons noodigt om tot Hem te komen. Opdat de deur ons nu des te beter geopend zou zijn herhaalt de Heilige Geest door den mond van David de verzekering, dat God de begeerten doet van alle de godvruchtigen; en het is niet mogelijk om krachtig genoeg uit te drukken, hoezeer dit gezegde behoort door te dringen tot ons hart. Want, wat is de mensch, dat God aan zijne wenschen en begeerten voldoet? God, zeg ik, voor wiens hoogheid wij ons vol eerbied moeten nederbuigen, en aan wiens heerschappij wij ons met ootmoed behooren te onderwerpen! En toch buigt Hij zich zoozeer neder tot ons, dat Hij gaarne onze begeerten doet. Evenwel deze vrijheid behooren wij wel met zeer groote bescheidenheid te gebruiken, want het is ons niet geoorloofd om maar alles te begeeren wat wij willen, zoodat de godvruchtigen Hem maar om alles vragen wat hun in den zin komt: maar vóórdat God verklaart dat Hij aan hunne wenschen gehoor zal geven, geeft Hij aan hunne neigingen eene wet van gehoorzaamheid en gematigdheid, gelijk Johannes ons leert: Wij weten, zegt hij, dat Hij ons niets zal weigeren, mits wij het Hem vragen naar zijn' wil (1 Joh. 5 : 14). Daarom heeft Christus ons ook dezen vorm van gebed gegeven: Uw wil geschiede, ten einde eene omheining

om ons heen te plaatsen, waardoor ons belet wordt op onzinnige wijze onzen wil te stellen boven Gods wil, of wel, onverschillig om alles te vragen wat ons in den zin komt. En wanneer David uitdrukkelijk noemt *Hen, die Hem vreezen*, vóórdat hij hun de weldadigheid Gods voorstelt, wil hij hen tot eerbied en gehoorzaamheid bewegen, opdat zij niet denken, dat het hun geoorloofd is meer te begeeren dan Hij goedkeurt of in en door zijn Woord vergunt. Hetgeen er bij gevoegd is betreffende *hun geroep*, is eene soort van correctie, want God betoont zich niet altijd zoo licht te verbidden, dat Hij terstond geeft hetgeen waarom wij Hem vragen. Daarom is het een blijk van geloof, om als het noodig is te volharden, zoodat het roepen getuigenis aflegt van de begeerte, De laatste uitdrukking *Hij zal hen verlossen* is er ook bij wijze van correctie bijgevoegd, opdat wij zouden weten hoe ver, en tot welk doel God de begeerten zijner dienstknechten vervult, nl. opdat door de daad zelve blijke, dat Hij de trouwe Hoeder is van hun heil.

20. *Jehovah bewaart.* Hij gaat voort met dezelfde leerstelling, te weten: dat God zijnen dienstknechten nabij is ten einde hun hulp te verleenen in hun' nood; want waar God tegenwoordig is, zullen de menschen, door welke gevaren zij ook omringd zijn, door zijne genade veilig wezen. En het is wel opmerkelijk, dat hij nu in plaats van het woord *vreezen* het woord *liefhebben* bezigt, want door de geloovigen onder deze hoedanigheid aan te wijzen, dat zij God liefhebben, toont hij, dat de wortel der ware godsvrucht gelegen is in eene liefdevolle onderworpenheid aan God, welke voortkomt uit het geloof Want tot dat God ons door het liefelijke zijner genade heeft getrokken, zal deze vreedzame en gewillige onderwerping niet plaats hebben. Het is echter ook mogelijk, dat het liefhebben, waarvan David hier spreekt, eene wijdere strekking heeft. Want de geloovigen geven zich niet slechts aan God over om aan zijne geboden te gehoorzamen, maar wetende, dat niets begeerenswaardiger is dan om met Hem in gemeenschap te zijn, zullen zij uit alle macht streven naar dit geluk. Intusschen is er niet aan te twijfelen dat hier tevens het voornaamste punt in de ware heiligheid en gerechtigheid is aangegeven, evenals bij Mozes in Deut. 10 : 12: Nu dan Israël, wat eischt de Heere, uw God van u? dan den Heere, uwen God, lief te hebben? David breidt deze vrucht der godsvrucht, dat wij onder de hoede Gods veilig bewaard zullen blijven, nog uit door eene tegenstelling, als hij verklaart dat door eene rechtvaardige wrake Gods alle goddeloozen om

zullen komen En opdat nu het einde gelijk zal zijn aan het begin, verklaart hij opnieuw, dat hij zelf *den lof Gods zal verkondigen,* en door zijn voorbeeld wekt hij anderen op hetzelfde te doen. Want dat sommigen dit vertalen door Alles wat leeft zal u loven, wil mij niet behagen. Als Mozes, sprekende van den zondvloed, zegt, dat alle vleesch, waarin een adem des levens was, is omgekomen, dan — ik erken het — zijn ook de dieren daaronder begrepen, maar overal, waar het woord *Vleesch* gebruikt is zonder dat er iets bijgevoegd is, heeft dit alleen betrekking op den mensch. Daarom zegt David hier niet wat zij zullen doen, maar wat zij moeten doen, alsof hij wilde zeggen, dat Gods oneindige en onuitputtelijke goedheid alle menschen onder de verplichting brengt van Hem voortdurend te loven.

PSALM 146.

INHOUD: Nadat David zich zelven, en, door zijn voorbeeld, ook anderen vermaand heeft den lof Gods te zingen, bestraft hij een kwaad, dat schier allen menschen eigen is, nl. dat zij zich zelven bedriegen door hun betrouwen op allerlei middelen te vestigen. Tegelijk toont hij ook het geneesmiddel aan tegen deze kwaal, hetwelk hierin gelegen is, dat zij al hunne hoop en vertrouwen moeten vestigen op God. En opdat zij zich nu met te meer blijmoedigheid tot Hem zullen richten, wijst hij met weinige woorden op eenigen van de blijken zijner macht en genade.

Hallelujah! 1. O mijne ziel! prijs Jehovah. 2. Ik
zal Jehovah prijzen in mijn leven; ik zal mijn' God
psalmzingen zoolang ik nog ben. 3. Vertrouwt niet
op Prinsen, op des menschen kind, bij hetwelk geene
hulp is. 4. Zijn geest zal uitgaan, hij zal wederkeeren
tot zijne aarde; te dien dage zullen al zijne raadslagen
vergaan. 5. Welgelukzalig is hij, die den God Jakobs
tot zijne hulpe heeft, wiens verwachting op Jehovah,
zijn' God, is.

1. *Hallelujah.* De laatste vijf Psalmen eindigen met hetzelfde woord, waarmede zij beginnen. Want na in het algemeen aan ieder bevolen te hebben God te loven, richt hij nu het woord tot zich zelven, of, hetgeen hetzelfde is, tot zijne ziel, behalve dat hij met het woord *ziel* meer nadrukkelijk al zijne zinnen bedoelt. In het tweede vers, als nu, om zoo te spreken, aangegord zijnde om zijn' plicht te volbrengen, bemoedigt hij anderen door zijn voorbeeld. Hieruit leeren wij, dat het geene oppervlakkige en voorbijgaande aandoening was (gelijk dit met velen het geval is, die zich wel hunne tekortkomingen in dezen verwijten, maar toch terstond weder in dezelfde fout vervallen) maar eene diepe en voortdurende aandoening des harten, die met naarstigheid gepaard gaat, en de daad heeft het getoond, dat zij niet geveinsd was. En het schijnt dat David, toen hij zag, dat hij in zijn godvruchtig streven belemmerd werd door de lagen en listen van Satan, in de eerste plaats zijn' eigen ijver geprikkeld en aangespoord heeft, eer hij zich als gids en leermeester van anderen voorstelde. Want hoewel zijne gezindheid inderdaad ernstig en oprecht was, wilde hij er zich toch niet op laten voorstaan, voordat hij nog grooter ijver en vurigheid van geest had verkregen. En indien David het nu noodig had om zich zelven op te wekken en aan te sporen tot Gods lof, hoe grootelijks hebben wij er dan niet behoefte aan om ons zelven aan te sporen tot zoo moeielijk eene zaak, als de behartiging van het hemelsche leven en de verloochening van ons zelven! Intusschen moeten wij weten, dat wij nooit ijverig genoeg zijn in de oefening der godsvrucht, waarvan hier gesproken wordt, tenzij wij er ons zelven ernstig en vastberaden toe dringen. En omdat nu God zijne dienstknechten in deze wereld voedt en onderhoudt, opdat zij zich hun leven lang zullen bezig houden met zijn' lof, is het volkomen terecht, dat ook David zich dit als zijn levensdoel voorstelt.

2. *Vertrouwt niet op Prinsen.* Deze volzin is hier zeer gepast ingevoegd, want de oorzaak van de blindheid der menschen is hierin gelegen, dat zij van tijd tot tijd met hun' geest verward raken in allerlei bedenkselen, zoodat zij niet bij machte zijn om vrij en onbelemmerd God te loven. Opdat God nu zijn' vollen lof zal verkrijgen, bestraft David alle valsche steunselen en doet ze weg, waarop wij anders maar al te geneigd zijn ons te verlaten. En hoewel het zijne bedoeling is om ons in het algemeen af te doen zien van alle menschen, noemt hij toch inzonderheid de Prinsen, van wie meer voor ons te vreezen is dan van

gewone menschen. Immers, wat zouden zij kunnen beloven, die arm zijn, en zelven hulp noodig hebben van anderen? Maar de grooten en rijken lokken ons valschelijk door hunne praal en pracht, alsof er niets beters was dan onder hunne schaduw weg te schuilen. En omdat nu eenvoudige lieden als bedwelmd worden, wanneer zij hunne rijkdommen aanschouwen, voegt hij bij, dat ook de machtigste van alle Prinsen der aarde, toch slechts een menschenkind is. Hieruit blijkt dan ook reeds genoegzaam onze dwaasheid, als wij hen aanbidden alsof zij halve goden waren, gelijk ook Jesaja hiervan spreekt in hoofdstuk 31 : 3: De Egyptenaars zijn menschen, en geen God, vleesch en geen geest. Hoeveel macht de Prinsen dan ook hebben, hoevele schatten zij ook bezitten, hoe vele menschen en middelen hun ook ten dienste staan, zegt David toch, dat wij gansch verkeerd doen, als wij onze hoop vestigen op een' brozen, sterfelijken mensch, en dat het eene dwaasheid is heil te zoeken, waar het niet te vinden is. Dit maakt hij nog duidelijker in het volgende vers, waar hij spreekt van de broosheid en kortheid van het menschelijk leven Want, hoewel God aan de Prinsen den teugel viert, zoodat zij, alles doende wat hun behaagt, zelfs den hemel aanvallen, toch zullen door het scheiden hunner ziel van hun lichaam al hunne raadslagen en al hun streven nedergeworpen worden, alsof zij door den stormwind waren weggevaagd. Daar het lichaam de woonstede is der ziel, zal hetgeen hier gezegd is, niet ongepast van de ziel verstaan worden, want God roept haar tot zich door den dood. Wij kunnen het echter ook eenvoudiger verstaan van den adem des levens, en dit is ook meer in overeenstemming met het context, nl. dat de mensch, zoodra hij opgehouden heeft te ademen, een lijk is, onderworpen aan verrotting. Hieruit volgt, dat allen, die op menschen betrouwen, afhankelijk zijn van een' ademtocht, die in een oogenblik verdwijnt. Als hij zegt, dat *te dien dage hunne raadslagen vergaan*, of vervloeien, dan is dit een woord van ironie, gericht tegen de dwaasheid der Prinsen, die onverzadelijk zijn in hunne begeerlijkheden en verwachtingen, zoodat zij tot den hemel opklimmen, alsof zij de bergen op elkander hadden gestapeld, evenals die dolzinnige Alexander, Koning van Macedonie, die, toen hij hoorde, dat er vele werelden waren, weende, omdat hij er niet nog een van aan zich had onderworpen, terwijl hij zich een weinig later met eene doodkist tevreden moest stellen. En waarlijk, de ondervinding leert, dat de raadslagen der Prinsen groote doolhoven zijn. Opdat dus onze hoop dáár niet dwaselijk verward gerake, verklaart David,

dat ook het leven der Prinsen broos is en als in een oogwenk verdwijnt, en dat al hunne raadslagen dan met hen vergaan.

5. *Welgelukzalig.* Omdat het niet genoeg zou zijn geweest de ondeugd te bestraffen, voegt hij er het geneesmiddel bij, waarvan alle verbetering afhankelijk is, nl. dat des menschen verwachting dan goed gegrond is, als zij steunt op God alleen. Want soms komen zelfs wereldlingen er toe om te erkennen, dat wie zijne hoop vestigt op het vleesch met geen verstand te rade gaat. Daarom worden zij dikwijls in toorn ontstoken tegen zich zelven, omdat zij zoo onnadenkend hulp van de menschen verwacht hebben, terwijl zij, desniettemin, het geneesmiddel veronachtzamen, en dus ook niet van hunne dwaling genezen worden. Na dus de ijdelheid veroordeeld te hebben, waarvan wij hebben gesproken voegt hij er wijselijk bij, dat zij welgelukzalig zijn, die op God vertrouwen. Dezelfde orde wordt door Jeremia in acht genomen in hoofdst. 17 : 5, 7: Vervloekt is de man, die op een' mensch vertrouwt, en vleesch tot zijn' arm stelt, enz., en daarna: Gezegend is de man, die op Jehovah vertrouwt. Als hij nu zegt dat zij welgelukzalig zijn, die God helpt, dan beperkt hij die gelukzaligheid der geloovigen tot hetgeen men voelen of tasten kan, alsof zij niet anders welgelukzalig kunnen zijn, dan wanneer God zich openlijk en in uitwendige daden hun Helper betoont, maar hij zegt, dat hunne gelukzaligheid is gelegen in hunne vaste overtuiging, dat zij niet anders bestaan dan door Gods genade. En waar hij nu *den God Jakobs* noemt, onderscheidt hij Hem van de menigte der valsche goden, waarin de ongeloovigen te dier tijd roemden, en dat wel zeer terecht en gepast, want, hoewel allen zich voorstellen God te zoeken, is er nauwelijks een op de honderd, die er den rechten weg voor inslaat. En gelijk hij nu den waren God door het Hem onderscheidend kenmerk aanduidt, toont hij tevens aan, dat het niet geschiedt dat iemand onzer op Hem steunt dan door het welverzekerd geloof der aanneming; want, opdat zijne hulpe ons bereid zij, moet Hij ons genadig wezen.

6. Die den hemel en de aarde gemaakt heeft, de zee en al wat in dezelve is; die trouwe houdt in der eeuwigheid. 7. Die recht doet aan hen, die ten onrechte verdrukt worden, die den hongerigen brood geeft; Jehovah die de gevangenen los maakt. 8. Jehovah

verlicht de blinden, Jehovah richt de gebogenen op; Jehovah heeft de rechtvaardigen lief. 9. Jehovah bewaart de vreemdelingen; Hij houdt den wees en de weduwe staande, en Hij zal den weg der goddeloozen verderven. 10. Jehovah zal in eeuwigheid regeeren; uw God, o Zion, is van geslachte tot geslachte. Hallelujah.

6. *Die den hemel en de aarde gemaakt heeft.* Door al deze hoedanigheden aan te duiden bevestigt de Profeet zijne vorige leerstelling. Want hoewel het bij den eersten aanblik schijnt alsof het bij dit onderwerp niet te pas komt om de schepping te vermelden, is het toch wel zeer gepast om, telkenmale als wij door gevaar bedreigd worden, aan de macht Gods te denken. Want wij weten hoe licht Satan ons tot mistrouwen kan verleiden, en hoe wij bij het minste gerucht, dat wij hooren, door vreeze heen en weder worden bewogen. Indien wij echter bedenken dat God de Schepper is van hemel en aarde, dan zullen wij Hem de eere geven, die Hem toekomt door te erkennen, dat de heerschappij over de wereld, die Hij geschapen heeft, in zijne hand is. Daarom is er in deze eerste hoedanigheid eene lofspraak van zijne macht, die al onze vreeze behoorde weg te nemen. Omdat het echter niet genoeg zou zijn dat God ons kan helpen, zoo er niet de belofte bijgevoegd was, welke ons verzekert dat Hij het ook wil, en zal, zegt David in de tweede plaats, dat Hij getrouw en waarachtig is, zoodat er nu geene plaats meer is voor twijfel, daar zijn wil ons bekend is gemaakt.

7. *Die recht doet.* Hij noemt nu nog andere voorbeelden zoo van de macht Gods als van zijne goedheid, welke voor ons even zoo vele redenen zijn om op Hem te betrouwen. En dit alles heeft ten doel om ons de verzekering te geven dat Gods hulp bereid is voor de geringsten en de meest verachten zoodat onze ellende dus ook niet verhinderen zal dat Hij ons te hulp komt, of liever, dat zijne natuur Hem dringt om aan ieder de hulpe te verleenen, die hij noodig heeft. Hij zegt ten eerste, dat *Hij de verdrukten recht doet*, opdat wij gedenken, dat al schijnt het ook voor ons vleeschelijk verstand alsof Hij het onrecht, dat ons wordt aangedaan, stilzwijgend aanziet, Hij toch geenszins zal nalaten te doen wat zijner is, nl de goddeloozen rekenschap

af te eischen van hunne booze handelingen. Kortom, omdat het Gods wil is het geduld den zijnen te beproeven door het kruis, spreekt hij hier met name van de beproefden, opdat zij niet ternedergeslagen worden onder hunne ellende, maar kalm hun' Verlosser verbeiden, die slechts daarom een weinig vertraagt om hun ter hulpe te komen, opdat Hij als de rechtvaardige Rechter der wereld gekend zal worden. Nu volgt dat *Hij den hongerigen brood geeft*, waaruit wij leeren, dat Hij zich niet immer zoo mild betoont jegens de zijnen, dat zij met overvloed verzadigd worden, maar soms zijne zegeningen terughoudt, ten einde dan hulp te verleenen als het er toe komt, dat zij hongeren. Indien de Profeet gezegd had, dat de geloovigen ten volle verzadigd worden, en als het ware worden vetgemest, wie zou dan in tijden van hongersnood en schaarschte den moed niet verliezen? Het is dus niet zonder reden dat de genade Gods zich verder uitstrekt, zoodat Hij de hongerigen voedt. Ook het overige, dat God *de gevangenen losmaakt* en *de blinden verlicht*, heeft dezelfde strekking. Want, omdat het dikwijls gebeurt, dat de geloovigen door benauwdheid worden geperst, of gebukt gaan onder de tyrannie der menschen, of tot het uiterste worden gebracht van nood en ellende, alsof zij in eene enge gevangenis waren opgesloten, was het noodig dat hun deze vertroosting werd voorgehouden, dat het voor den Heere gemakkelijk is een' uitweg te vinden als wij ons in nood of kommer bevinden. De blinden te verlichten beteekent zoo veel als licht uit de duisternis voor hen te scheppen. Zoo dikwijls wij dus van hulp en raad ontbloot zijn, en ons in verlegenheid bevinden, waaruit wij geen' weg ter ontkoming zien, zoodat wij gansch verbaasd zijn, alsof de duisternis des doods ons had omgeven, moeten wij leeren Gode deze eer te bewijzen van te gelooven, dat Hij de duisternis zal verdrijven en onze oogen zal openen. Evenzoo, wanneer gezegd wordt, *dat Hij de gebogenen opricht*, laat ons leeren moed te scheppen, als het soms gebeurt dat wij zuchten onder onzen zwaren last en dreigen te bezwijken. Want God heeft niet slechts gewild, dat zijn lof hier verkondigd zal worden, maar de reden waarom Hij in zekeren zin zijne hand reikt aan de blinden, de gevangenen en verdrukten, is, dat zij hunne zorgen en smarten op Hem zullen werpen. En dat hij den naam Jehovah drie maal herhaalt is geene overtolligheid, want hierdoor spoort hij de menschen aan om Hem te zoeken, die dikwijls, hun leed verkroppende, liever omkomen in hunne ellende dan zich naar deze veilige toevlucht te begeven. En waar ten laatste gezegd wordt dat *Jehovah de rechtvaardigen liefheeft*, schijnt dit eene

soort van correctie te zijn. Want voorzeker zijn er velen, die, hoewel zij in grooten druk verkeeren, zuchten van wege den grooten nood en de verlegenheid, waarin zij zich bevinden, terneergeslagen en in duisternis zijn, toch geenerlei verlichting van God ontvangen, omdat zij alsdan door hunne halstarrigheid God nog meer tot toorn verwekken, en er van de honderd nauwelijks één is, die zijne genade inroept, zoodat zij dan het rechtvaardig loon hunner ondankbaarheid ontvangen. Daarom is het niet zonder reden dat de Profeet thans tot de rechtvaardigen beperkt hetgeen hij eerst in het algemeen had gezegd, namelijk, dat God hulp verleent aan de ellendigen, opdat zij, die verlangen Hem als hun' Verlosser te gevoelen, zich met ongeveinsde neiging des harten aan Hem overgeven.

9. *Jehovah bewaart.* Door het woordfiguur Synecdoche verstaat de Profeet onder vreemdelingen, weezen en weduwen allen, die van menschelijke hulp ontbloot zijn. Want, daar ieder zijne eigene vrienden en magen begunstigt, weten wij, dat vreemdelingen meestal aan eene slechte behandeling zijn blootgesteld. Er worden niet velen gevonden, die zich als de verdedigers en handhavers van de zaak der weduwen en weezen voordoen, want er is geene hoop op belooning, en zoo doet men niets dan vergeefsche moeite. Door deze voorbeelden toont dus de Profeet, dat, in welke benauwdheid wij ons ook bevinden, wij het aan ons zelven te wijten zullen hebben, indien God, die de bedroefden en beproefden zoo vriendelijk tot zich roept, zijne hand niet uitstrekt om ons te hulp te komen. Daarentegen verklaart hij openlijk en duidelijk dat het den boozen verachters van God in alle opzichten slecht vergaan zal. In den eersten Psalm hebben wij gezegd, dat door het woord *Weg* de geheele loop des levens verstaan wordt. De Heere zal dus *den weg der goddeloozen verderven*, want hij zal al hunne raadslagen, al hunne daden, alles wat zij hebben ondernomen, met zijn' vloek treffen, zoodat zij nergens voorspoed in zullen hebben. Hoewel zij dus sterk zijn in raad, ja zelfs listig en geslepen zijn, en overvloed hebben van alle goed, zal God toch al hunne verwachtingen op niets doen uitloopen. Want, gelijk Hij aan de zijnen zijne hand toereikt en hen over alle hindernissen heen helpt, ja hen zelfs leidt daar, waar geen weg is, zoo zal Hij van den anderen kant zelfs den vlakken, effen weg der verworpenen verstoren

10. *Jehovah zal in eeuwigheid regeeren.* Hij richt het woord tot de Kerk, ten einde alle godvruchtigen er des te beter van

te overtuigen, dat zij God in waarheid zoodanig zullen bevinden, als hij Hem beschreven heeft. En als hij nu God een eeuwig Koning noemt, moeten wij ook verstaan met welk doel Hij regeert. De omschrijving daarvan moet gevonden worden in de voorafgegane lofspraak. Hieruit volgt dat wij zoowel in den dood als in het leven veilig zullen zijn onder de bescherming van dien Koning, die niet anders regeert dan tot ons heil. Indien hij eenvoudig gezegd had: Jehovah zal eeuwig regeeren dan zou men allicht hebben kunnen antwoorden, dat wij ver verwijderd zijn van zijne onbegrijpelijke heerlijkheid. Daarom verklaart hij uitdrukkelijk dat Hij aan zijn verkoren volk verbonden is door het verbond, dat Hij met hen heeft gesloten.

PSALM 147.

INHOUD: Ook deze Psalm noodigt de geloovigen om God te loven, en wel om twee redenen, nl. omdat zijne macht, wijsheid, goedheid en andere deugden uitblinken in het algemeen bestuur der wereld en in de onderscheidene deelen van hemel en aarde. Maar bovenal omdat Hij door eene bijzondere genade de Kerk beschermt en in stand houdt, die Hij uit vrije goedheid heeft verkoren, ja, haar wederopricht als zij is gevallen, en bijeenverzamelt als zij verstrooid is geworden.

1. Looft God, want onzen God te psalmzingen is
goed, want het is liefelijk; de lof is betamelijk. 2.
Jehovah bouwt Jeruzalem; Hij zal Israëls verstrooiden
vergaderen. 3. Hij geneest de gebrokenen van harte,
en Hij verbindt hen in hunne smarten. 4. Hij telt
de menigte der sterren, en geeft aan ieder derzelve
hare namen. 5. Onze Heere is groot en van vele
kracht; zijns verstands is geen getal. 6. Jehovah
ondersteunt de ellendigen; de goddeloozen vernedert
Hij tot de aarde toe.

1. *Looft God.* Hoewel de Profeet hier de weldaden vermeldt, die God aan het geheele menschelijk geslacht, zonder onderscheid, doet toekomen, is er toch niet aan te twijfelen dat deze woorden eigenlijk tot de geloovigen zijn gericht, die alleen de ooggetuigen zijn van Gods werken, daar de ongeloovigen door hunne verblinding en de stompzinnigheid van hun hart van verstand ontbloot zijn. En hij handelt niet slechts over de gemeene weldaden Gods, maar hij looft inzonderheid die genade, welke uitblonk in het uitverkoren volk. En opdat nu de Kerk zich des te blijmoediger tot den lof Gods zal begeven, zegt hij dat deze oefening der godsvrucht goed, aangenaam en liefelijk is, terwijl hij zijdelings de verkeerdheid bestraft van schier het geheele menschdom, daar het hun lastig is om, op welke wijze dan ook, van God te hooren spreken, maar er grootelijks behagen in scheppen God en zich zelven te vergeten, ten einde des te vrijer zich aan hunne eigene neigingen te kunnen overgeven. Opdat de menschen dus leeren zich in deze oefening der godsvrucht te verlustigen, zegt de Profeet dat de lof *betamelijk*, of *begeerlijk* is, want het Hebreeuwsche woord *Nawa* kan in beide beteekenissen genomen worden.

2. *Jehovah bouwt Jeruzalem.* Hij begint met de bijzondere genade door welke God zijne Kerk heeft willen eeren, toen het Hem behaagde een volk aan te nemen met voorbijgang van alle andere volken, en zich eene plaats te verkiezen, waar Hij zou worden aangeroepen. Want, als Hij hier de Stichter van Jeruzalem wordt genoemd, dan heeft dit niet zoo zeer betrekking op den vorm, of het uitwendig gebouw, als wel op den geestelijken dienst van God. En het is de gewone beeldspraak om het woord *gebouw* of *tempel* te gebruiken, wanneer over de Kerk wordt gehandeld. Waar het dus op neerkomt is, dat de Kerk niet door menschelijke middelen gebouwd is, maar door de hemelsche kracht Gods. Want het is niet de waardigheid der plaats, die Jeruzalem tot Gods eenige woonplaats op aarde maakte, en evenmin heeft Jeruzalem zich door hare wijsheid, vlijt, arbeid of hulp van menschen die hooge eer verkregen, maar het heeft God behaagd zich die plaats af te zonderen. Wel is waar heeft God den arbeid en den dienst der menschen gebruikt; maar toch is dit geene reden waarom zijne genade verduisterd zou worden, daar het alleen door haar is dat de heilige Stad van de overigen is onderscheiden. En voorts noemt de Profeet God daarom den Kunstenaar en Bouwmeester der Kerk, opdat wij zouden weten, dat zij door dezelfde kracht in stand wordt gehouden, of, zoo

zij valt, weder opgericht wordt. Hieruit leeren wij tevens, dat het in zijne macht en naar zijne beschikking is, de verstrooiden wederom bijeen te verzamelen. Want de Profeet heeft hier de arme ballingen willen vertroosten, die ginds en her verspreid waren, opdat zij de hope zouden koesteren dat zij uit deze verstrooiing weder bijeenverzameld zouden worden, want het was niet te vergeefs dat God hen had aangenomen om tot één lichaam vereenigd te zijn. De Profeet vermaant dus de Joden, die uit hun land verdreven waren, goede hope te hebben dat zij terug zouden keeren, aangezien God bevolen had, dat Hem een' Tempel en een altaar opgericht zouden worden te Jeruzalem, en die plaats tot zijne woonstede had bestemd: alsof hij zeide, dat het niet minder Gods eigen werk was de Kerk te herstellen en weder op te richten, nadat zij verdorven en verwoest was, dan het van den beginne zijn werk is geweest hare grondvesten te leggen. Het was dus niet de bedoeling van den Profeet, om eenvoudig de goedheid van God te loven van wege de eerste grondlegging der Kerk, maar uit dien eersten oorsprong af te leiden, dat God, daar Hij het werk zijner handen niet zal laten varen, niet zal toelaten, dat zij voor altijd verwoest is en in haren puinhoop zal blijven nederliggen, maar haar ten einde toe zal bewaren en in stand houden. En deze vertroosting behoort ons heden ten dage voor den geest te komen, nu wij de Kerk zoo treurig verscheurd zien, opdat de hoop ons bijblijve, dat alle de uitverkorenen, die ingeënt zijn in het lichaam van Christus, hoewel zij thans ellendig verstrooid zijn, als takken, die van den boom zijn afgehouwen, toch wederom tot de eenheid des geloofs zullen komen, en dat het verminkte lichaam der Kerk, hetwelk dagelijks uiteen wordt gereten, hersteld en volkomen gezond zal gemaakt worden, omdat God niet zal toelaten, dat zijn werk voor altijd verstoord zal blijven. Met diezelfde leerstelling gaat hij ook voort in het volgende vers, want dat is de strekking van het beeld: hoewel de Kerk zeer krank, ja gansch bedekt is met wonden, zal het voor God toch gemakkelijk zijn haar te genezen. Hieruit blijkt, dat onder verschillende vormen dezelfde zaak herhaald wordt, nl. hoewel de Kerk niet altijd in bloeienden toestand verkeert, zal zij toch altijd veilig bewaard blijven, omdat God haar wonderbaarlijk zal genezen, als een lichaam dat gansch met zweren en wonden bedekt is.

4. *Hij telt de menigte der sterren.* Omdat het zou kunnen schijnen dat de bijeenverzameling van het volk, waarvan de Profeet heeft gesproken, ongelooflijk is, hebben zij, die meenen

dat dit hier in dit vers bevestigd wordt, daar wel goede gronden voor. Zie hier dus, hoe zij de woorden van den Profeet verklaren: Daar het niet moeielijker is menschen bijeen te verzamelen, die heinde en ver verstrooid waren, dan de sterren te tellen, die aan den hemel zijn, is er ook geene reden waarom de zwervende ballingen Israëls aan hun' terugkeer zouden wanhopen, mits zij allen eenstemmig tot God gaan als tot hun eenig Hoofd. Niet minder waarschijnlijk zou de andere gissing wezen, dat de Profeet hier zinspeelt op de belofte in Genesis 15 : 5: Zie nu op naar den hemel, en tel de sterren; zoo zal uw zaad zijn. Daar echter de Profeet terstond daarop over geheel de orde der natuur handelt, zal het (naar mijn oordeel) eenvoudiger wezen om ook dit vers van het wonderbare werk des hemels te verklaren, waarin de onvergelijkelijke wijsheid Gods uitblinkt, als Hij den zoo ingewikkelden loop der sterren op zulk eene wijze regelt, dat zij in geen enkel punt uit hare banen wijken. Aan elk derzelven kent hij een' bijzonderen en bepaalden dienst toe, zoodat onder die zoo groote menigte toch geene verwarring heerscht. Daarom is het terecht dat de Profeet uitroept, *dat God groot is en van vele kracht, en dat zijns verstands geen getal is.* Hierin wordt ons geleerd, dat niets méér verkeerd is dan de werken Gods, waarin Hij dikwijls zijne wijsheid en oneindige macht tentoonspreidt, naar onze bevatting te willen afmeten.

6. *Jehovah ondersteunt.* De eigenschap, die hier aan God wordt toegekend, dient om in tegenspoed onze hoop te bevestigen, opdat onder de beproeving van het kruis ons hart niet bezwijke. Tevens leeren wij hier ook uit, dat hoewel met de Vaderen onder de Wet zachter werd gehandeld, zij toch niet vrijgesteld waren van den strijd, waarmede God ons heden ten dage beproeft, opdat wij de ware rust elders dan in deze wereld zouden zoeken. Wanneer dus onder hevige vervolging deze twijfel in ons hart sluipt: Waar is nu die hulpe, waarvan God beloofd heeft dat zij ons ten allen tijde bereid zou zijn? zoo laat ons gedenken aan deze uitspraak, dat wij naar de diepte worden gebracht, opdat wij daarna door de hand Gods opgeheven zouden worden. En wanneer ook te eeniger tijd de nijd in ons hart opkomt en ons steekt, als wij zien hoe de goddeloozen zich baden in genot, zoo laat ons gedenken aan het woord, dat hier door den Profeet is gesproken, dat zij hoog opgeheven worden, opdat zij des te dieper nedergeslingerd zouden worden. Want, als hij zegt, *dat zij tot de aarde toe vernederd zullen worden*, dan is er niet aan te twijfelen, dat hij zijdelings hun' hoogmoed bestraft, door

welken zij zich verheffen tot boven de wolken, alsof zij niet tot het getal der menschen behoorden.

7. Zingt Jehovah met lof; psalmzingt onzen God op de harp. 8. Die de hemelen met wolken bedekt, die voor de aarde regen bereidt; die het gras op de bergen doet uitspruiten. 9. Die het vee zijn voeder geeft, en aan de kinderen der raven als zij roepen. 10. Hij zal geen lust hebben aan de sterkte des paards; Hij zal geen welgevallen hebben aan de beenen des mans. 11. Jehovah heeft een welgevallen aan hen, die Hem vreezen en die op zijne goedertierenheid hopen.

7. *Zingt Jehovah.* Wederom wekt de Profeet op tot den lof Gods, en tegelijker tijd geeft hij te kennen, dat de stof daartoe niet zal ontbreken, daar van uur tot uur nieuwe teekenen van zijne macht, goedheid en wijsheid gezien worden. En hij zegt ten eerste, *dat Hij de hemelen met wolken bedekt*, door welke verandering onze zinnen opgewekt moeten worden, zoo wij ten minste niet gansch en al verdwaasd zijn. En voorzeker, hoezeer ook de tallooze wonderen Gods aan het uitspansel schitteren, indien de hemel altijd helder bleef, dan zou zijne kracht niet zoo duidelijk gezien worden, als wanneer Hij het zwerk omfloerst met wolken, en het licht der zon terughoudt, zoo dat Hij aan de wereld als het ware een nieuw aanschijn geeft. Daarna zegt hij dat God door dit middel in de behoefte voorziet van alle dieren, want het is daardoor dat het gras uitspruit, en aan de aarde de vochtigheid wordt gegeven, die noodig is om haar vruchtbaar te maken. Aldus geeft God ons in dit voorbeeld zijner macht de verzekering van zijne genade en vaderlijke liefde voor het menschelijk geslacht, ja meer, Hij toont, dat Hij ook de wilde dieren en het vee niet veronachtzaamt. En inderdaad is het ook wel waardig om opgemerkt te worden, dat er geen enkele droppel regen valt op de aarde zonder het gebod Gods. De Philosophen zullen de oorzaak van den regen wel vinden in de elementen, en men moet ook niet ontkennen dat de wolken ontstaan door de dikke nevelen, die uit de aarde en de zee opstijgen; maar de middelijke oorzaken moeten de voorzienigheid Gods niet verduisteren, alsof zij het niet was, die aan de aarde de

noodige vochtigheid mededeelt om haar vruchten te doen voortbrengen. Eindelijk, gelijk de aarde gespleten wordt door droogte, en zij in zekeren zin haren dorst te kennen geeft door haren mond te openen, zoo geeft God van zijn' kant haar te drinken door den regen te doen nederkomen. Wèl zou Hij haar door andere en verborgene middelen de frischheid kunnen geven, die zij behoeft om niet te bezwijken, maar de besproeiing is een zichtbaar bewijs van zijne voortdurende zorge over ons.

9. *Die het vee zijn voeder geeft.* Door een bijzonder voorbeeld te noemen verklaart hij nu duidelijker wat hij reeds gezegd heeft, nl. dat God aan alle levende wezens spijze geeft. En wanneer hij nu veeleer van het vee en van de raven, dan van de menschen zegt dat zij verzadigd worden, dan wordt de zaak hierdoor nog verhoogd. Voorzeker is de wereld geschapen en van vruchtbaarheid en overvloed voorzien ten behoeve van den mensch; en hoe dichter wij tot God naderen, hoe meer Hij ons zijne milddadigheid toont. Maar indien Hij het niet versmaadt om dit zelfs tot het redelooze vee uit te strekken, dan blijkt hieruit ten duidelijkste, dat Hij in waarheid onze Vader en Verzorger is. De reden waarom Hij de *raven* noemt, die onder de vogelen wel de minst geachte is, is om ons te leeren, dat Gods weldadigheid zich uitstrekt tot alle deelen der wereld. En als hij zegt dat *de jonge raven tot God roepen*, zinspeelt hij ongetwijfeld op hun gekrijsch Intusschen geeft hij ons echter te verstaan, dat zij hun gebrek te kennen geven, indien God hun geen voedsel van den hemel doet toekomen. Want als de Joden de fabel vertellen, dat de oude raven hunne jongen verlaten zoodra zij uitgebroed zijn, en dat de schors der boomen wormen voortbrengt om ze te voeden, dan volgen zij slechts hunne gewoonte, want zij schamen zich niet om maar alles te verzinnen wat zij willen, al is er ook geen schijn van waarheid voor, telkenmale als hun iets voorkomt dat duister is, en waar zij geen weg mede weten. Voor ons moet het genoeg zijn, dat geheel de orde der natuur zoo door God bestierd wordt, dat zelfs de jonge raven, die door hun gekrijsch te kennen geven dat hun hongert, en die geenerlei middel hebben om in hunne behoeften te voorzien, zoo God hun niet te hulp komt, geen gebrek aan voedsel hebben.

10. *Hij zal geen lust hebben.* Nadat de Profeet getoond heeft dat geen enkel deel der wereld ontbloot is van Gods weldadigheid, verklaart hij nu in even zoo vele woorden dat de menschen

geenerlei kracht of macht hebben dan die hun van den hemel gegeven is En dit voegt hij er opzettelijk bij ten einde den hoogmoed te bestraffen, waarmede schier alle menschen zich opblazen, zoodat zij steunen op hunne eigene kracht. De beteekenis der woorden is: Laat de mensch komen met al zijne kracht, en alle de gaven en talenten medebrengen, waarvan hij zich zoo ruim voorzien acht — het zal rook en leugen zijn. En wat meer is, indien hij zich ook maar het minste of geringste aanmatigt, dan zal hij hiermede Gods genade verdrijven, door welke alleen wij bestaan. Onder de sterkte des paards begrijpt hij door het woordfiguur Synecdoche allerlei soort van hulpmiddelen. Niet alsof de middelen, die God ons geeft, op zich zelven Gode mishagen, maar omdat het noodig is om ons van alle onheilig betrouwen op dezelven los te maken. Want niets is meer algemeen dan zich door waanzinnigen hoogmoed te bedwelmen, zoodra wij eenigerlei macht of bekwaamheid hebben. Daarom stelt hij de vreeze Gods en de hope, die betrouwt op zijne barmhartigheid tegenover de kracht zoowel der menschen als der paarden, alsof hij zeide dat in de eerste plaats die bescheidenheid van ons wordt geëischt, dat wij bij onze heilige aanbidding van God, steunen op zijne genade Hieruit leeren wij dat geene andere kracht of sterkte door God veroordeeld wordt dan die, welke Hem van zijne eer berooft.

12. O Jeruzalem! roem Jehovah; o Zion, loof uwen God. 13. Want Hij maakt de grendelen uwer poorten sterk; Hij zegent uwe kinderen in uw midden. 14. Hij stelt vrede in uwe landpalen, Hij verzadigt u met het vette der tarwe.

12. *O Jeruzalem roem Jehovah.* Na in het algemeen over Gods weldaden gehandeld te hebben, richt de Profeet zich wederom tot de geloovigen, die alleen, gelijk wij te voren gezegd hebben, met den smaak zijn begiftigd om de weldaden met dankbaarheid te ontvangen, die de wereld inzwelgt zonder er den geur van te genieten. Met den naam Jeruzalem bedoelt hij geheel de Kerk, want toenmaals hebben de geloovigen aldaar hunne heilige vergaderingen gehouden, en zijn er als het ware onder Gods banier bijeengekomen. En daar hij een weinig later wederom van het algemeen bestuur der wereld zal spreken, verheerlijkt hij nu de genade Gods, die Hij alleen aan zijne geloovigen

betoont, nl. door zijne Kerk te beschermen, haar liefderijk te verzorgen, haar mildelijk te voorzien van alle goed, haar veilig te bewaren tegen alle gevaar, en haar vrede en rust te schenken. Want als hij zegt dat *de grendelen der poorten door God versterkt zijn*, bedoelt hij, dat de heilige Stad zóó versterkt is door de bescherming Gods, dat zij geene vijanden behoeft te vreezen. De zinsnede, die hier op volgt, *dat Hij vrede zal stellen in alle hare landpalen* heeft dezelfde strekking, nl. dat de vijanden door God verre weggedreven zijn, zoodat zij haar niet kunnen kwellen of beroeren. Niet alsof de Kerk altijd en naar alle zijden vrede zal hebben, en door geene invallen der vijanden zal hebben te lijden; maar omdat God openlijk zijne hand tegen hen keert om hunne aanvallen af te weren, zoodat zij onbevreesd de vijanden, die haar omringen, kan verachten; tenzij men wellicht aan het woord *Vrede* eene wijdere strekking zou willen geven, daar het dikwijls genomen wordt voor een' toestand van voorspoed en geluk. Omdat hier echter melding gemaakt wordt van de landpalen, schijnt de eerste verklaring meer gepast. Daarna wordt er de innerlijke zegen Gods bijgevoegd, waardoor het geschiedt, dat de burgers er geluk en voorspoed hebben, en terzelfder tijd overvloediglijk verzadigd worden. Niet dat de kinderen Gods altijd in weelde leven en uitgezochte spijzen hebben, hetgeen hen zou kunnen verderven, omdat het vleesch maar al te geneigd is zich te buiten te gaan; maar omdat zij in hun dagelijksch voedsel Gods milddadigheid duidelijker zien dan de ongeloovigen, die òf zich zelven verblinden door overdaad van genot, òf zich kwellen door overbezorgdheid als zij gebrek hebben, of wel door onverzadelijke begeerlijkheid worden verteerd. Nu is de vaderlijke gunst van God jegens de vaderen, die onder de Wet hebben geleefd, bovenal geopenbaard in overvloed van spijzen, omdat het in dien tijd noodig was, dat zij door deze eerste beginselen tot hooger opgeleid zouden worden.

15. Als Hij zijn bevel op de aarde zendt, dan loopt
zijn woord zeer snel. 16. Hij geeft sneeuw als wol;
Hij strooit den rijm als asch. 17. Hij werpt zijn ijs
heen als stukken; wie zou bestaan voor zijne koude?
18. Hij zal zijn woord zenden, en ze doen smelten;
zijn wind zal waaien, en de wateren zullen vloeien.
19. Hij maakt Jakob zijne woorden bekend, Israël

zijne inzettingen en zijne rechten. 20. Alzoo heeft Hij niet met ieder volk gedaan, en Hij heeft hun zijne rechten niet geopenbaard. Hallelujah.

15. *Als Hij zijn bevel op de aarde zendt.* Wederom noemt hij eenige voorbeelden van Gods werken, die uitblinken in de orde der natuur. Want daar de wereld in den waan verkeert, dat de veranderingen in de lucht en de aarde, die evenzoo vele getuigenissen moesten zijn van zijne macht, bij toeval plaats hebben, zegt de Profeet uitdrukkelijk, eer hij over sneeuw en rijp en ijs handelt, dat de aarde door zijn' wenk en gebod wordt geregeerd. Want het *uitzenden van zijn woord* is niets anders dan de verborgene werkzaamheid, waardoor Hij alle dingen regelt en beheerscht. Want indien Hij het niet aldus beval en ordonneerde, zou er geene beweging zijn in de elementen, noch zouden zij door hunne eigene kracht of aandrift heen en weder gevoerd worden, indien zijn verborgen raadsbesluit niet vooraf-ging. Hij zegt, dat *zijn woord zeer snel loopt*, omdat, zoodra God toont wat Hij wil dat geschieden zal, alle dingen gereed zijn om Hem te gehoorzamen. En, tenzij wij vasthouden aan dit beginsel, zal al onze schranderheid, waarmede wij de tweede oorzaken, of ondergeschikte middelen, ontdekken, op niets uit-loopen. Zoo heeft bijv. Aristoteles al zijn scherpzinnig verstand ten beste gegeven in zijn werk over de Meteoren, zoodat hij daarin zeer nauwkeurig handelt over de natuurlijke oorzaken er van, maar het voornaamste punt voorbijziet, waarin ieder, hoe ongeleerd ook en onbekwaam, zoo hij maar iets van ware gods-vrucht afweet, hem zal overtreffen. Want hij moet voorzeker wel van alle verstand ontbloot zijn, die door de zoo plotseling ontstane sneeuw en rijp niet van deze snelheid van Gods Woord onderricht wordt. Indien wij dus niet gansch averrechts over de werken Gods willen philosopheeren, dan moeten wij altijd uitgaan van het beginsel, dat elk deel der wereld bereid en gereed is Gods welbehagen te doen, zoodat geheel de orde der natuur niets anders is dan de vaardige, snelle uitvoering van hetgeen Hij gesproken heeft. Want voorzeker, als het water in ijs wordt verkeerd, als de hagel door het luchtruim klettert, als de rijm de lucht verduistert, dan blijkt hieruit met welk eene kracht van uitwerking Hij spreekt. Maar indien het grootste deel der wereld verbaasd en verstomd is tegenover zoovele wonderen, dan zal de nijpende koû, die onze leden verstijft, ons reeds noodzaken de macht van God te bewonderen. Want

gewis, als de hitte der zon ons verschroeit in den zomer, terwijl in den winter alles bevriest en verstijft, dan roept deze verandering, die ongelooflijk zou zijn, indien wij haar niet voor oogen hadden, luide dat er eene goddelijke macht is, die heerscht in den hemel.

19. *Hij maakt Jakob zijne woorden bekend.* Hier wordt van een ander woord gesproken dan waarvan te voren melding is gemaakt. Want er werd gezegd dat tot de levenlooze schepselen het gebod Gods op eene andere wijze uitgaat, daar Hij hen door eene verborgene neiging leidt om zijn' wil te doen, terwijl Hij de menschen, die met verstand en rede begaafd zijn, openlijk en duidelijk onderwijst, opdat zij welbewust en gewillig volgen waar Hij hen roept. En hoewel nu de weldaden, waarvan hij eerst heeft gesproken, wel waardig zijn om ten zeerste op prijs te worden gesteld, zoo wordt dit alles toch hierdoor zeer ver overtroffen, dat Hij zich verwaardigd heeft hun de leer der godsvrucht voor te houden, welke de schat is der eeuwige zaligheid, zoodat Hij zelf het ambt van leeraar zijns uitverkoren volks op zich heeft willen nemen. Want, wat zou het der Kerke baten, indien zij overvloed had van vergankelijke dingen, en beschermd zou zijn tegen het geweld der vijanden, indien hare hope niet gevestigd was op hooger dan deze wereld. Dit is dus het grootste bewijs zijner genade, dat Hij ons het licht des hemelschen levens voorstelt in zijn Woord. Daarom is het niet zonder reden, dat dit hier bijgevoegd is als het hoogste en meest wezenlijke geluk. Laat ons dan hieruit leeren om de leere Gods niet slechts met eerbied en heilige gehoorzaamheid te ontvangen, maar haar ook met liefde te omhelzen, want men zou zich niets liefelijkers of begeerenswaardigers kunnen voorstellen, dan dat God de zorge op zich neemt voor ons heil, ja dit zelfs gemeenzaam getuigt door ons als het ware bij de hand te nemen en tot zich te voeren. Want het doel dezer leer is, dat deze dierbare en goede Vader ons te midden van de dikke duisternis dezer wereld, en van de velerlei verbijsterende dwaalwegen, waarop Satan het verdoolde menschdom rondvoert zal verlichten, totdat wij in het hemelsch erfdeel ingeleid worden. En men moet er op letten, dat hier aan God zelven toegeschreven wordt hetgeen Mozes en de Profeten op Gods bevel ten uitvoer hebben gebracht. Want dan zal de leer der godzaligheid naar behooren worden geëerd en op den rechten prijs gesteld, als wij ons hart en onze gedachten opheffen tot God, die zich wel van menschen bedient, maar zich daarom niet

ontdoet van het ambt van den oppersten, eenigen Leeraar. Hieruit volgt dus dat de majesteit des Woords geëerd wordt in den Persoon, die er de Auteur van is. Ten slotte verhoogt de Profeet deze genade door eene vergelijking, als hij verklaart *dat God alzoo niet ieder volk gedaan heeft.* Want als men vraagt naar de reden waarom God een volk boven alle anderen verkoren heeft, dan zal dit voorrecht ons brengen tot de bron der vrijmachtige verkiezing. Want wij zullen bevinden dat de kinderen Israëls van de andere volkeren niet onderscheiden waren door hunne eigene deugden, maar omdat het Gode behaagd heeft hen, met voorbijgang van alle anderen, aan te nemen.

PSALM 148.

INHOUD: Ten einde beter en krachtiger uit te drukken hoe lofwaardig God is in zijne werken, noodigt hij alle schepselen uit om zijn' lof te zingen. Want, schoon hij begint met de engelen, richt hij terstond daarna zijne rede ook tot het redelooze vee en tot de stomme elementen, te kennen gevende, dat er geen enkel deel der wereld is, waar Gods lof niet weerklinkt, omdat God overal een helder en duidelijk getuigenis geeft van zijne macht, wijsheid en goedheid. Eindelijk daalt hij af tot de menschen, die door God zelven verordineerd zijn om in deze wereld de ware herauten te wezen van zijn' lof. Omdat echter de ongeloovigen blind zijn voor Gods werken, en dus ook stom zijn om zijn' lof te vermelden, roept de Profeet aan het einde van den Psalm de Israëlieten op als de bijzondere getuigen, aan wie God zich meer van nabij heeft geopenbaard.

Hallelujah. 1. Looft Jehovah uit de hemelen; looft
Hem in de hoogste plaatsen. 2. Looft Hem, al zijne
Engelen! Looft Hem, al zijne heirscharen. 3. Looft
Hem, zon en maan! Looft Hem al gij heldere sterren.
4. Looft Hem, gij hemelen der hemelen! en gij wateren,
die boven de hemelen zijt! 5. Dat zij den naam van
Jehovah loven, want Hij heeft bevolen, en zij waren

geschapen. 6. En Hij heeft ze bevestigd voor altoos in eeuwigheid; Hij heeft hun eene orde gegeven, die zij niet zullen overtreden.

1. *Looft Jehovah.* De Profeet schijnt hier de sterren zoo wel als de Engelen bij in te sluiten, evenals ook de hemel, de lucht en alles wat er in voortgebracht is; want terstond volgt de verdeeling, als hij eerst het woordt richt tot de Engelen, daarna tot de sterren en de wateren des hemels. Wat de Engelen betreft, daar zij geschapen waren om zich voortdurend met deze oefening der godsvrucht bezig te houden, is het niet te verwonderen, dat zij op de eerste plaats gesteld worden, als er sprake is van den lof Gods te zingen. Daarom is het dat in het merkwaardig visioen, hetwelk opgeteekend staat in Jesaja 6 : 3, de Cherubim roepen: Heilig, heilig, heilig is Jehovah der heirscharen. Ook in vele andere plaatsen voert de Schrift de Engelen in, met deze of dergelijke woorden den lof Gods verkondigende. Welke prikkel is er dan nog voor zoodanige opgewektheid noodig? Of, indien zij dan nog aangevuurd moeten worden, is er dan wel iets dat minder gepast is, dan dat wij, die zóó traag en onverschillig zijn, het op ons nemen om hen te vermanen? Zoo kon dan ook David, die wel verre van de Engelen te evenaren in ijver, nog verre bij hen achterstond, hen ook niet opwekken of aanmoedigen. Maar dit was ook zijne bedoeling niet, veeleer heeft hij eenvoudig willen getuigen, dat niets hem aangenamer of begeerenswaardiger was, dan om eenstemmig met de verkoren Engelen God te loven. Het was ook volstrekt niet onredelijk, dat hij, ten einde zich met des te meer blijmoedigheid te begeven om Gods lof te zingen, de Engelen oproept om daarbij zijne metgezellen te zijn, die zich eigener beweging hiertoe hebben begeven, of liever, hem hierin voorgingen. In het tweede gedeelte van het vers noemt hij hen *de heirscharen*, Gods, omdat zij altijd gereed zijn Gods wil te volbrengen. Want (gelijk geschreven staat in Daniël 7 : 10) Tien duizend maal tien duizenden omringen zijn' troon. Die naam wordt hier nu overgebracht op de sterren, zoowel wegens de verwonderlijke orde, waardoor zij worden onderscheiden, als omdat zij met wonderbare snelheid het gebod Gods volbrengen Maar hier worden de Engelen de heirscharen Gods genoemd om dezelfde reden, waarom zij elders overheden en machten genoemd worden (Coloss. 1 : 16), nl. omdat God door hunne hand zijne kracht tentoonspreidt.

3. *Looft Hem, zon en maan.* Deze Schriftuurplaats ondersteunt in geenen deele de droomerijen van Plato, die dacht, dat de sterren met verstand en rede begaafd zijn. Want de Profeet stelt hen niet op den zelfden rang, waarop hij zoo even de Engelen gesteld had; hij geeft slechts te kennen dat de heerlijkheid Gods zoodanig uitblinkt in alle dingen, alsof zij zijn' lof luide deden weerklinken, hetgeen tevens eene indirecte bestraffing is van de ondankbaarheid der menschen, want, wie ook maar een weinig acht geeft op Gods werken, zal deze liefelijke melodie gewisselijk hooren. Immers, looft niet de zon haren Maker door haar licht, hare warmte, en hare andere hoedanigheden? Als de sterren haren loop volbrengen en den hemel sieren terwijl zij de aarde verlichten, verkondigen zij dan niet als met luid bazuingeschal den lof Gods? Maar omdat wij doof en stompzinnig zijn, is het terecht, dat de Profeet ze oproept als getuigen, ten einde onze traagheid te bestraffen. En voorts: als hij spreekt van *de hemelen der hemelen*, moet dit ongetwijfeld van de sferen verstaan worden. Want de eclipsen en andere verschijnselen toonen duidelijk aan, dat de vaste sterren boven de planeten zijn, en dat de planeten zelven in verschillende loopkringen of sferen geplaatst zijn. Het is wel volkomen gepast, dat de Profeet de voortreffelijkheid dezer gewrochten roemt, door ze *de hemelen der hemelen* te noemen; niet alsof zij in werkelijkheid even zoo vele hemelen waren, maar omdat de wonderbare wijsheid Gods, welke Hij heeft tentoongespreid in de schepping der hemelen, niet majestueus genoeg geprezen kan worden. Want, Hij heeft de zon, de maan en de sterren niet als een verwarden hoop dooreengemengd, maar aan elk derzelven heeft Hij hare vaste plaats aangewezen, en hare verschillende loopkringen geregeld. En daar hij nu ook onder den naam *Hemelen* de lucht verstaat, of tenminste de ruimte, die zich van het midden gebied der lucht naar boven uitstrekt, noemt hij den regen *de wateren, die boven de hemelen zijn.* Want er is geene reden voor dat sommigen denken dat de wateren hunne verblijfplaats hebben boven de vier elementen. Ook duidt de Profeet duidelijk genoeg het neerkomen van den regen aan, als hij zegt dat deze wateren van boven zijn. En ook zij blijven al te slaafs aan de letter hangen, die zich verbeelden, dat er eene zee is in de lucht; alsof de wateren daar altijd verbleven, aangezien wij weten, dat Mozes en de Profeten zich in hunne taal van de algemeen gebruikelijke spreekwijzen hebben bediend, ten einde zich ook door de onwetendsten te doen verstaan. Daarom zou het ongerijmd wezen om hetgeen men in hunne boeken

vindt aan de regelen der philosophie te willen toetsen. Zoo looft de Profeet hier als een wonder, dat God de wateren in de lucht laat hangen, omdat het in strijd schijnt te ziju met de natuur, dat zij opgaan naar de hoogte, en, vloeibaar zijnde, in eene ledige ruimte blijven staan. Daarom wordt in Psalm 33 : 7 gezegd, dat zij er als in vaten verborgen zijn. De Profeet heeft deze zegswijze hier ontleend aan Mozes (Gen 1 : 6), die zegt, dat de wateren gescheiden waren van de wateren.

5. *Dat zij den naam van Jehovah loven.* Omdat hij van gevoel looze schepselen gesproken heeft, gebruikt hij nu den derden persoon, waaruit wij afleiden, dat hij tot nu toe in den tweeden persoon gesproken heeft, ten einde des te beter de menschen te treffen; want hij heeft geen anderen lof geëischt dan dien, waardoor wij leeren, dat de sterren niet uit zich zelven ontstaan zijn, en de regen niet door het toeval was geschapen. Want hoewel wij dagelijks de duidelijke blijken voor oogen hebben van Gods macht, gaan wij toch met snoode onverschilligheid den Werkmeester voorbij. Daarom ligt er eene zeer groote kracht van beteekenis in het voornaamwoord *Hij*; alsof de Profeet zeide: De wereld is niet eeuwig, gelijk de Heidenen zich voorstellen; en ook evenmin gevormd door de saamverbinding der atomen; maar die schoone orde, welke wij aanschouwen, is te voorschijn geroepen door het gebod Gods. En na gesproken te hebben van de schepping, voegt hij er bij wat nog meer waardig is opgemerkt te worden, nl. dat Hij hun een gebod heeft gegeven, hetwelk ongeschonden bewaard blijft. Want er zijn velen, die, hoewel zij erkennen, dat de wereld door Gods macht is voortgebracht, daarna toch weer tot allerlei dwaze verzinselen komen, alsof de wereld nu door hare eigene kracht in stand werd gehouden, en God in den hemel slaapt. Het is dus terecht dat de Profeet hierop aandringt, dat de hemelsche wezens niet slechts eenmaal door God werden geschapen, maar dat zij ook thans naar zijn' wil worden bestuurd; en dat hun niet eenmaal voor altijd eene verborgene kracht is medegedeeld, maar dat zij, hun ambt en roeping volbrengende, hunne gaven en krachten besteden voor het doel, waartoe God ze bestemd had.

7. Looft Jehovah van de aarde, gij draken en alle afgronden. 1. Vuur en hagel, sneeuw en ijs, gij stormwind, die zijn woord doet. 9. Gij bergen en alle

heuvelen; vruchtboomen en alle cederboomen. 10. Wilde dieren en alle vee; kruipend gedierte en gevederd gevogelte.

7. *Looft Jehovah.* Thans daalt hij af tot de lagere deelen der aarde; hoewel hij daar niet de nauwkeurige orde bij volgt, want wederom maakt hij melding van de dingen, die in de lucht worden voortgebracht, zooals bliksem, sneeuw, vorst en stormen; want dezen hadden eerder bij de vorige orde van zaken vermeld moeten worden; maar hij heeft zich geschikt naar de gewone bevatting der menschen. Waar het op neerkomt is: Waar wij ook onze oogen heenwenden, overal zien wij de getuigenissen van Gods macht En hij begint met de walvisschen, want daar hij terstond daarna van de *afgronden* spreekt, twijfel ik niet, of hij duidt met het woord *Tannieniem* zeevisschen aan, zooals de walvisschen. En het is niet onredelijk, dat hij aan de zee, die zoo vol is van wonderen, de stof ontleent om God te loven. Daarna klimt hij weer op tot *hagel*, *sneeuw en stormen*, waarvan hij zegt, dat zij *het woord Gods doen*, want geene wolken omfloersen het zwerk, geen droppel regen daalt neder uit de wolken, en geen donder weerklinkt bij geval, maar alle deze bewegingen en veranderingen worden teweeggebracht door den verborgen wil van God, hetzij Hij door de aarde te besproeien aan de menschen het liefelijke zijner goedheid wil betuigen, of wel door hagel en storm en andere ongeriefelijkheden hen wil kastijden voor hunne zonde. Want deze leer is nut tot velerlei zaken, nl. als wij bedreigd worden door hongersnood, en de aarde als verschroeid is door voortdurende droogte en hitte, zoo moeten wij weten, dat God den regen bereid en gereed heeft, die op een wenk van Hem, de droogte zal doen ophouden. Of wel, indien door onophoudelijken regen het zaad in den grond verrot, of het koren niet tot rijpheid komt, dan moeten wij God om schoon en droog weder vragen. En voorts: indien de donder ons verschrikt, dan vermaant ons de Profeet om God aan te roepen, wiens het is om al die beroeringen te stillen, evenals wanneer Hij in toorn tegen ons is ontstoken, zijne hand de bliksemen tegen ons slingert. Want deze leer moet niet met zooveel koele onverschilligheid door ons worden ontvangen om te gelooven, dat de schepselen de kracht betoonen, die bij den aanvang in hen gelegd is, terwijl God thans ledig nederzit in den hemel, gelijk de ijdele praat luidt der ongodsdienstige menschen; maar vóór alle dingen moeten wij er aan vasthouden,

dat God waakt over zijne schepselen, en dat zonder zijn' wil geen ding zich beweegt, gelijk wij gezien hebben in Psalm 104 : 4, dat de winden zijne boden, en de vuurvlammen zijne dienstknechten zijn.

11. Gij Koningen der aarde, en alle volken! gij Vorsten, en alle Rechters der aarde! 12. Jongelingen en ook maagden; gij ouden met de kleine kinderen, 13. Looft den naam van Jehovah; want zijn naam alleen is hoog verheven; zijne Majesteit is over de aarde en den hemel. 14. En Hij heeft den hoorn zijns volks verhoogd, lof allen zijnen gunstgenooten, den kinderen Israëls, het volk, dat nabij Hem is. Hallelujah.

11. *Gij Koningen der aarde.* Ten slotte richt de Profeet zijn woord tot alle menschen, van wie hij, zoowel als van aardsche en hemelsche schepselen eischt, dat zij Gods lof zullen verkondigen. En omdat nu de Koningen en Vorsten verblind zijn door den glans hunner waardigheid, zoodat zij wanen dat de wereld om hunnentwil geschapen is, zoodat zij hoovaardiglijk God verachten, vermaant hij hen in het bijzonder om hun' plicht te doen; en door hen het eerst te noemen bestraft hij tevens hunne ondankbaarheid, omdat zij meer dan de anderen aan God verplicht zijn, en Hem toch den lof onthouden, die Hem toekomt. Want voorzeker, in aanmerking genomen dat in den oorsprong de toestand van alle menschen gelijk is, zal hoe hooger iemand verheven is, en hoe meer hij Gode nabij komt, ook des te sterker zijne verplichting zijn om Gods genade te verheerlijken. Daarom is de booze ondankbaarheid der Koningen en Prinsen des te onverdraaglijker, als zij, die de voorgangers en leermeesters van anderen behoorden te zijn, zich van de algemeene verplichting der menschen ontheffen. Hij zou voorzeker wel met één enkel woord zijne vermaning tot alle menschen hebben kunnen richten, gelijk hij ook in het algemeen tot het geheele volk spreekt, maar als hij dit woord *Prinsen* driemaal herhaalt, geeft hij hiermede te kennen, dat zij zeer traag zijn om hun' plicht te volbrengen, indien zij er niet voortdurend toe vermaand worden. Daarna volgt de verdeeling naar kunne en leeftijd, opdat allen zonder onderscheid verstaan, dat zij hiertoe geschapen

zijn, en dat zij daarom allen hun' arbeid en hunne gedachten gelijkelijk hiertoe moeten aanwenden. Wat de *ouden* betreft, hoe meer God hun leven verlengd heeft, hoe meer het hun betaamt om zijn' lof te verkondigen. Evenwel, hij geeft hun de jongelingen tot metgezellen, die wel niet door zoo langdurige ervaring geoefend zijn, maar toch niet te verontschuldigen zouden wezen, indien zij in hunne kracht de genade Gods niet bemerkten. Als hij spreekt van de *maagden*, dan is het woord *Gam*, hetgeen *ook* beteekent, niet overbodig, want het is er bijgevoegd om de zaak nog te verhoogen of uit te breiden; alsof hij zeide, dat zelfs de jonge maagden, die niet zoo ten volle onderwezen zijn als de personen van het mannelijk geslacht, wijl zij geboren schijnen te zijn om huiselijke diensten te verrichten, in haren plicht te kort zouden komen, indien ook zij niet met de gemeente instemden om God te loven. Hieruit volgt dus dat allen, van de minsten tot de aanzienlijksten, door deze algemeene wet verbonden zijn.

14. *En hij heeft den hoorn zijns volks verhoogd.* Omdat wij in den vorigen Psalm gezien hebben, dat Gods kracht duidelijker blijkt in de Kerk dan in den algemeenen opbouw der wereld, voegt de Profeet er als slot van den Psalm bij, dat de Kerk door de hand Gods bewaard wordt, ja door zijne kracht gewapend is tegen hare vijanden, zoodat zij te midden der gevaren toch volkomen veilig is. Het is bekend dat door den *hoorn* kracht of waardigheid moet worden verstaan. Daarom bedoelt de Profeet hier dat de zegen Gods zich openbaart in de Kerk en zijn uitverkoren volk, omdat zij alleen door zijne kracht voorspoedig is en bloeit. Nu is hier eene stilzwijgende vergelijking tusschen de Kerke Gods en alle de vijandige machten, omdat het noodig is, dat zij, die van alle kanten wordt aangevallen, door zijne hulp versterkt zou worden. Hieruit maakt de Profeet op, *dat God een lof is voor al zijne gunstgenooten*, nl. omdat zij oorzaak hebben om zich te verblijden en zijn' Naam groot maken, van wege de bijzondere genade, die het Hem behaagde hun te verleenen. En als hij de kinderen Israëls *het volk* noemt *dat nabij God is*, herinnert hij aan het verbond, dat God uit vrije genade met Abraham is aangegaan. Want, van waar komt deze nabijheid, indien niet daarvan dat God een onbekend en veracht vreemdeling, of bijwoner, boven alle andere volken had verkoren? Want de oorzaak dezer onderscheiding moet nergens anders dan in de vrije liefde Gods worden gezocht. En hoewel nu de geheele wereld gelijkelijk Gode toe behoort, heeft hij zich toch gemeenzaam aan de kinderen Israëls geopenbaard, en hen zich nabij-

gebracht, die niet minder dan het gansche geslacht van Adam verre van Hem zijn geweest. Vandaar het woord van Mozes in Deut. 32 : 8: Toen de Allerhoogste aan de volken de erfenis uitdeelde, toen Hij Adams kinderen van een scheidde, heeft hij de landpalen der volken gesteld naar het getal der kinderen Israëls. Hij toont dus de reden waarom God dit eene volk, klein en verachtelijk in zich zelven, met zoo voortreffelijke gaven heeft toegerust, nl. omdat Hij hen had aangenomen.

PSALM 149.

INHOUD: Indien wij dezen Psalm willen vergelijken met de vorigen en met den volgenden, die de laatste is, dan zullen wij er slechts dit verschil in bespeuren, dat de Profeet, wie ook de auteur van dezen Psalm moge geweest zijn, te voren de bijzondere genade, waardoor God zijne Kerk beschermt en in stand houdt, dooreengemengd heeft met de algemeene voorzienigheid, door welke Hij de wereld onderhoudt, terwijl hij nu alleen handelt over de weldaden, die God aan zijne Kerk heeft bewezen. In den volgenden Psalm zal echter alleen de algemeene macht van God worden vermeld.

Hallelujah. 1. Zingt Jehovah een nieuw lied; zijn lof zij in de vergadering zijner gunstgenooten. 2. Dat Israël zich verblijde in zijn' Maker; dat de kinderen Zions zich verheugen over hun' Koning. 3. Dat zij zijn' naam loven op de fluit, dat zij Hem Psalmzingen op de trommel en harp. 4. Want Jehovah heeft een welgevallen gehad aan zijn volk; Hij zal de armen verheerlijken met heil

1. *Zingt Jehovah.* De aanhef bewijst wat ik te voren gezegd heb, nl. dat deze opwekking alleen tot de geloovigen gericht is omdat de zeer bijzondere genade, die God hun alleen betoond had, hun ook ruimer stof biedt om Hem te loven. En er is ook inderdaad wel grond voor de gissing dat de Psalm gedicht werd

in den tijd toen het volk in ballingschap was, of wel na zijn' terugkeer uit de Babylonische gevangenschap, want wij zullen verder in den tekst zien, dat de herstelling van hun vervallen staat beloofd is. Naar mijn gevoelen nu heeft de Profeet de geloovigen willen aanmoedigen om op eene volkomene verlossing te hopen, waarvan de toebereidselen plotseling en tegen alle hoop in, reeds gezien werden in de beloofde verlossing. Want, daar de Kerk niet terstond weder opgericht werd, maar slechts met moeite en na een lang verloop van tijd, was deze vertroosting hun bij uitstek nuttig. Ook heeft de Heilige Geest reeds willen voorzien tegen het kwaad dat haar later zou wedervaren; want de Kerk was nog nauwelijks tot verademing gekomen, of zij werd opnieuw door allerlei moeielijkheden en benauwdheden gekweld; ook is zij verdrukt geworden door de wreede tyrannie van Antiochus, die door eene ontzettende verstrooiing werd gevolgd. Daarom is het niet zonder reden dat de Profeet de godvruchtigen aanmoedigt om te hopen op de vervulling van Gods genade, opdat zij vastelijk gelooven, dat zij door de hand Gods beschermd zullen worden, totdat ten laatste de Messias zal opstaan om geheel Israël bijeen te vergaderen. Want (gelijk wij elders gezien hebben) *het nieuwe Lied* is gesteld tegenover de gewone en algemeen in gebruik zijnde liederen, in welke de lof Gods dagelijks door de godvruchtigen wordt bezongen, daar zij zich voortdurend hierin oefenen. Hieruit volgt, dat er van eene zeldzame en ongewone weldaad Gods wordt gesproken, waarvoor dan ook eene zeer bijzondere dankzegging wordt vereischt. Het komt mij dan ook voor, dat de dichter van dezen Psalm, wie hij ook moge geweest zijn, zinspeelt op die plaats bij Jesaja (Hoofdst. 42 : 10) Zingt den Heere een nieuw lied, waar hij handelt over de wederherstelling der Kerk en het eeuwige koninkrijk van Christus. In het tweede lid is eene bedekte belofte of profetie. Want, hoewel hij voortgaat met de geloovigen te vermanen om eenstemmig den lof Gods te zingen, geeft hij evenwel te kennen, dat de tijd zal komen, wanneer de Kerk wederom tot één lichaam vereenigd zal zijn om den lof Gods in de plechtige bijeenkomst te vermelden. Want wij weten, dat de Israëlieten zoo verstrooid waren, dat zij opgehouden hebben hunne heilige liederen te zingen; gelijk zij ook aan eene andere plaats klagen, toen zij uit spotternij tot zingen werden aangespoord: Hoe zullen wij het lied van Jehovah zingen in een vreemd land? (Ps. 137 : 4) Hij wekt hen dus op zich te bereiden, om als hunne droeve verstrooiing ten einde zal zijn, opnieuw de heilige bijeenkomsten te houden.

2. *Dat Israël zich verblijde.* Hij verwijlt nog bij hetzelfde onderwerp, nl. dat de geloovigen de vaste overtuiging zullen hebben, dat hun zaad niet te vergeefs uit de geheele wereld uitverkoren is. maar dat God zijn verbond immer zal gedenken, opdat zij niet ternedergeslagen zijn, en de genade, die hun geschonken was, te niet wordt gedaan. Hoewel hun dus het erfdeel van het land Kanaän, hetwelk hun als een onderpand was van hunne aanneming, hun voor een' tijd was ontnomen, noemt de Profeet God evenwel *hun Maker en den Koning* der kinderen Zions, opdat zij zich zouden herinneren, dat het eene soort van nieuwe geboorte was, toen zij aangenomen werden om boven alle andere volken bevoorrecht te zijn. Op die wijze zijn de Israëlieten in Psalm 95 : 6 het werk genoemd van Gods handen, niet slechts omdat zij evenals alle andere menschen door Hem geschapen zijn, maar omdat Hij hen opnieuw geschapen heeft, en hen met eene nieuwe waardigheid heeft bekleed, opdat zij van het overige menschdom onderscheiden zouden zijn. De naam *Koning* heeft eene wijdere strekking, want de Profeet leert, dat God dit volk niet slechts eens gemaakt heeft, maar hen gemaakt heeft, opdat zij altijd door Hem geregeerd zouden worden. De muziekinstrumenten, waarvan hij spreekt behooren tot den tijd van hunne eerste opvoeding, hetgeen wij wel in gedachten moeten houden, opdat wij niet door eene zotte navolging er van de dingen tot ons gebruik aanwenden, die meer bijzonder voor het oude volk waren aangewezen. Nu bevestigt de Profeet wat ik te voren gezegd heb, nl. dat de heilige bijeenkomsten, die voor een' tijd achterwege moesten blijven, binnen kort wederom plaats zouden hebben, en waarin zij dan naar het gebruik, in de Wet bevolen, den naam Gods wederom zouden aanroepen.

4. *Want Jehovah heeft een welgevallen gehad aan zijn volk.* Ten opzichte van het werkwoord *ratsah* hebben wij elders reeds gezien, dat het eene vrije gunst te kennen geeft, alsof de Profeet zeide, dat het uit het loutere welbehagen Gods is geweest, dat Hij zich dit volk heeft verkoren. Hetgeen in het tweede lid er bij wordt gevoegd, vloeit voort uit dezelfde bron, nl. dat God aan de beproefden eene nieuwe eer der verlossing zal schenken. Want de Hebreën noemen de armen en beproefden *Anawiem*, maar daarna passen zij die benaming ook toe op de vromen, of zachtmoedigen, want evenals overvloed trotschheid teweegbrengt. zoo zal de hoogmoed des vleesches door beproevingen nedergeworpen worden. Door eene zeer ter rechter tijd toegepaste vertroosting verzacht de Profeet dus de smart van hunne tegen-

woordige ellende, opdat de geloovigen, die ternedergebogen zijn door tegenspoed, toch in hope de heerlijkheid blijven verwachten, die nu nog niet gezien wordt. Wat hij zeggen wil komt hierop neer: Omdat God zijn verkoren volk liefheeft, kan het niet wezen, dat Hij hen voor altijd onder zoo groote ellende zal laten zuchten.

5. De zachtmoedigen zullen juichen in heerlijkheid, zij zullen zingen van vreugde op hunne legers. 6. De verheffingen Gods zullen in hunne keel zijn, en een tweesnijdend zwaard in hunne hand. 7. Om hunne Koningen te binden met ketenen, en hunne achtbaren met ijzeren boeien. 9. Om het beschreven recht over hen te doen. Deze heerlijkheid is voor al zijne zachtmoedigen. Hallelujah.

5. *De zachtmoedigen.* Door te spreken van vreugde, gejuich en verhooging van God, toont hij nog duidelijker dat hij over geene gewone weldaad Gods handelt; want indien het volk niet wonderbaarlijk bewaard was geworden, dan zou er geene reden zijn om zich zoo te verheugen en zoo luide te juichen. En door deze woorden herinnert hij hen er tevens aan, dat het volk niet uit de gevangenschap was wedergebracht, om nu terstond weder tot verval te komen, maar om voortaan door allerlei soort van zegeningen tot een' staat van bloei te geraken. Hij maakt ook melding van de *legersteden*, opdat de geloovigen de hoop zouden koesteren op een' langdurigen tijd van rust onder de bescherming Gods. Voorts kondigt hij hun aan, dat zij voorzien zullen zijn van wapens en van macht, niet slechts om vijanden af te weren, maar om hen ver en wijd te verjagen, totdat zij zelfs de koningen en volken ten onder zullen hebben gebracht, aan wie zij te voren cijnsbaar waren. Door de tweesnijdende zwaarden moeten zwaarden verstaan worden, die van weerskanten snijden, want te dier tijd waren de zwaarden gewoonlijk slechts aan één' kant gescherpt.

7. *Om wraak te doen*, enz. Dit was voorzeker zoowel ten tijde der ballingschap als ook daarna iets ongelooflijks; en vóór de komst van Christus is het dan ook niet in vervulling gegaan. Want, hoewel de Maccabeën en hunne opvolgers de omliggende

volkeren ook ten onder gebracht hebben, was dit toch slechts eene voorafschaduwing, die de gedachten der godvruchtigen naar iets anders heenleidde. Maar, evenals de Profeet Haggaï riep, dat de heerlijkheid van den tweeden Tempel grooter zou zijn dan van den eersten (Haggaï 2 : 10) zoo wordt hier een toestand beloofd, gelukkiger dan ooit te voren. Als is het dus ook, dat de Joden zeer verminderd waren, en hunne zaken zich in zeer slechten toestand bevonden, kondigt de Profeet hun toch aan, dat zij over alle natiën zouden heerschen, die hen verontrust hadden en hun vijandschap hadden betoond. En daar zij nu zelven schatplichtig waren, en Jeruzalem slechts als bij de gratie van anderen bewoonden, moesten zij datgene aannemen door geloof, wat hun, naar het oordeel des vleesches slechts eene fabel moest toeschijnen, en hunne oogen opheffen tot de oneindige macht van God, die alle hinderpalen der wereld zeer gemakkelijk te boven kan komen. Wat betreft de wrake, waarvan hij hier spreekt, men moet geene wrake verstaan, die de Israëlieten moesten oefenen, daartoe gedreven zijnde door hun eigen leed, of door het onrecht, dat hun was aangedaan, maar door het gebod van God, zoodat niemand hier uit mag afleiden, dat het ons geoorloofd is ons zelven te wreken wegens het onrecht dat ons is aangedaan. Het volgende vers, waarin melding wordt gemaakt van Koningen en vorsten, bevat eene uitbreiding van dit onderwerp Want, indien hij alleen maar van de volken en Heidenen had gesproken, dan zou men dit hebben kunnen beperken tot lieden van gringen, onaanzienlijken staat, maar het is veel grooter en heerlijker, dat Koningen en edelen, met ketenen gebonden zijnde, ter strafplaats worden gevoerd. Nu moet men in gedachten houden wat ik zooeven met een enkel woord gezegd heb, nl. dat ook maar de helft van die heerlijkheid niet gezien werd vóór dat Christus geopenbaard is. Want hoewel de macht des volks grootelijks was toegenomen onder de regeering der Macabeën, kan men dit toch nauwelijks in aanmerking nemen, behalve voor zooveel God dit als een middel gebruikt heeft om het volk tot aan de komst van Christus voor een algeheel verval te bewaren. Want men moet zich de profetie herinneren van Jakob in Genesis 49 : 10: De schepter zal van Juda niet wijken, noch de wetgever van tusschen zijne voeten, totdat Silo komt. En toch waren de Maccabeën uit een ander geslacht Hieruit volgt, dat toenmaals van de wettige opvolging afgeweken was, en de gelukkige toestand des volks op deze overwinningen niet méér gegrond kon zijn, dan wanneer iemand een kasteel in de lucht zou willen bouwen. En het schijnt wel dat God toen-

maals opzettelijk de heerschappij van den stam van Juda heeft willen wegnemen, opdat deze voorspoed de geloovigen niet zou verblinden of bedwelmen, gelijk wij zien, dat de meesten zich verhoovaardigd hebbende op deze overwinningen, de ware en degelijke verlossing veronachtzaamd hebben. Daar de Profeet hier dus over den volkomen gelukstaat des volks handelt, volgt hieruit, dat hij het oog heeft op den Messias, opdat de hope *op*, en het verlangen *naar*, Hem in het hart der godvruchtigen niet zou verflauwen, hetzij door voorspoed of door tegenspoed.

9. *Om het beschreven recht over hen te doen.* Hij verzacht hetgeen hij te voren gezegd heeft, en waarmede hij het volk Gods tot wreedheid scheen gewapend te hebben. Nu schijnt het op den eersten aanblik iets ongerijmds, dat zij, die een weinig te voren Zachtmoedigen genoemd werden, thans met het ontbloote zwaard worden uitgezonden, om overal groote slachtingen aan te richten en der menschen bloed te vergieten. Immers, hoe zou dit met zachtmoedigheid zijn te rijmen? Maar, als God zelf de Auteur is der wrake, dan is dit een rechtvaardig oordeel, en geene wreedheid. Waar hier dus gesproken wordt van *het beschreven recht*, geeft de Profeet den Joden te verstaan, dat zij door Gods bevel gewapend waren om hunne vrijheid te herkrijgen, waarvan zij onrechtvaardiglijk door de tyrannen waren beroofd, en dat zij dus daarom niet gelaakt konden worden, daar zij slechts het [door God] verordineerd oordeel hadden volvoerd. Want men geeft eene onbeduidende verklaring aan deze schriftuurplaats, als men de bedoeling van den Profeet voorbijziet, te weten: dat hij de Joden terugwijst naar het gebod Gods, en hen in toom houdt, opdat zij niets naar hun' eigen zin en wil zouden ondernemen. Alsof hij zeide, dat den kinderen Gods geene andere wraak geoorloofd is, dan die overeenkomt met hunne roeping. Want, als iedereen zich door zijne eigene neiging laat leiden, is er voor gematigdheid geene plaats. Nu zou men ook eene andere vraag kunnen opwerpen. Want, gelijk in Matth. 12 : 19, 20 gezegd wordt dat Christus gekomen is zonder geraas of geroep, opdat Hij het gekrookte riet niet zou verbreken, zoo legt Hij den zijnen eene zelfde gezindheid op. De oplossing is echter gemakkelijk, nl. dat ook Christus met eene ijzeren roede is gewapend, waarmede Hij de rebelleerenden verbreekt, en in Jesaja 63 : 2 wordt Hij beschreven als rood van bloed, en zijne vijanden overal reeds verslagen hebbende, het ombrengen en dooden van hen toch nog niet moede is. En daar de gansche wereld vol is van opstand en weerstrevendheid,

is het ook niet te verwonderen, dat de barmhartigheid, die snoodelijk en smadelijk wordt afgewezen, in strengheid wordt verkeerd. Nu zou deze leer gevoegelijk aldus ten onzen behoeve kunnen toegepast worden, te weten, dat hetgeen van het tweesnijdend zwaard gezegd is, meer bijzonder geldt voor de Joden, maar niet van toepassing is op ons, aan wie heden ten dage niet eene zelfde opdracht gegeven is, behalve dat de vorsten en magistraatspersonen op Gods bevel met het zwaard zijn gewapend, om alle onrecht en geweld te straffen; maar dit is eene zaak van eene bijzondere roeping. Wat het lichaam der Kerk aangaat, er wordt ons heden ten dage een ander zwaard in de hand gegeven, nl. het zwaard des Woords en des Geestes, waarmede wij als eene offerande van God diegenen dooden, die te voren vijanden Gods zijn geweest, of hen het eeuwige verderf prijs geven, ten ware dat zij zich bekeeren. Want hetgeen Jesaja (Hoofdst. 11 : 4) van Christus profeteert, strekt zich ook uit tot alle zijne leden: Hij zal den godelooze slaan met het woord zijns monds, en hem dooden met den adem zijner lippen Indien de geloovigen zich rustig binnen de grenzen van hunne roeping houden, zullen zij ten laatste bemerken, dat hun niet te vergeefs was beloofd, dat er wrake zal gedaan worden over hunne vijanden. Want (gelijk ik zoo even gezegd heb) als God ons terugroept tot het beschreven recht, legt Hij een beslag op ons hart zoowel als op onze handen, opdat wij niet verder gaan dan Hij ons gebiedt. Als hij aan het slot van het vers zegt, dat *deze heerlijkheid voor al de zachtmoedigen is*, vermaant hij ons niet slechts om ons aan godsvrucht te wijden, maar hij voegt er de vertroosting bij, opdat wij niet zouden denken, dat onze zachtmoedigheid en ons geduld tot onze schade en nadeel zal uitloopen, gelijk de meeste menschen dan ook tot wreedheid en onrecht worden aangespoord door de gedachte dat zij niet anders het leven kunnen behouden dan door mede te huilen met de wolven. Hoewel de geloovigen dus niet reuzensterk zijn, en ook zonder het gebod van God geen' vinger durven te verroeren, maar vreedzaam zijn van gemoed, verklaart de Profeet toch, dat zij op heerlijke wijze uit al hunne ellende verlost zullen worden.

PSALM 150.

Voor den inhoud van dezen laatsten Psalm zie men den onmiddelijk voorafgaanden.

Hallelujah. 1. Looft God in zijn heiligdom; looft
Hem in het uitspansel zijner sterkte. 2. Looft Hem
in zijne mogendheden; looft Hem naar de menigvuldigheid
zijner grootheid! 3. Looft Hem met geklank der
bazuin; looft Hem met de luit en met de harp. 4. Looft
Hem met de trommel en fluit; looft Hem met snaren-
spel en orgel! 5. Looft Hem met helklinkende cimbalen;
looft Hem met cymbalen van vreugdegeluid! 6. Alles
wat adem heeft, love God! Hallelujah!

1. *Looft God.* Deze Psalm prijst ons in het algemeen den geestelijken dienst van God aan, welke bestaat in de offerande des lofs. Door het *heiligdom* verstaat hij hier, evenals dikwijls ook aan andere plaatsen, den hemel. Het tweede lid is er ter nadere verklaring bijgevoegd. Ook is in plaats van Heiligdom het woord *Rakiang* gebruikt, hetgeen het uitspansel des hemels beteekent, waaraan het hoedanigheids woord *sterkte* is toegevoegd, omdat daarin de onuitsprekelijke macht Gods is geopenbaard, zoodat wij bij de beschouwing des hemels opgetogen zijn van verrukking. Want de verklaring, die sommigen hieraan geven, nl. Gij engelen, die in den hemel zijt, en gij menschen, die op de aarde woont, is onbeduidend en gezocht, daar de Profeet, om de menschen, die gewoonlijk zoo koud en onverschillig zijn voor het zingen van Gods lof, des te krachtiger op te wekken, hun zegt de oogen naar het hemelsche heiligdom te richten. Eindelijk: opdat de majesteit Gods de eere zal ontvangen in de wereld, die haar toekomt, stelt de Profeet God voor, gezeten op zijn' troon in den hemel, en gaat hiermede voort ook in het tweede vers daar hij Gods macht en grootheid verheerlijkt,

die hij in den hemel als in een' spiegel heeft voorgesteld. Indien wij dus waarlijk wenschen, dat ons hart tot deze oefening der godsvrucht zal opgewekt worden, zoo laten wij gedenken aan Gods oneindige grootheid en macht, en dan zal al de dofheid en onverschilligheid spoedig van ons afgeschud worden. Want, hoewel onze geest eene zoodanige grootheid niet kan bevatten, zoo zal de smaak er van toch reeds eene groote uitwerking op ons hebben. En God zal den lof niet verwerpen, dien wij Hem naar ons gering vermogen brengen.

3. *Looft Hem met geklank der bazuin.* Ik zal mij niet veel moeite geven ten opzichte der Hebreeuwsche woorden, waardoor muziekinstrumenten worden aangeduid. De lezer houde slechts in gedachten, dat hier van verscheidene soorten melding gemaakt wordt, die in gebruik waren onder de Wet, ten einde nog des te beter uit te drukken, dat de kinderen Gods zich thans met niet minder ijver moeten bezighouden om God te loven, dan de godvruchtigen van ouds gedaan hebben; alsof hij hun beval om zich met alles wat zij hebben en zijn aan deze oefening der godsvrucht te wijden. Ook was het niet zonder reden, dat God voormaals onder de Wet dit veelvuldig zingen van zijn' lof heeft geëischt, ten einde het hart der zijnen af te trekken van de ijdele, of liever verkeerde en booze verlustigingen, waaraan de menschen maar al te zeer gehecht zijn, en hen tot heilige en heilzame vroolijkheid te stemmen. Want ons vleesch verlustigt zich in uitgelatene dartelheid, zoodat velen zich zelfs ongehoorde dingen verzinnen om zich te vermaken, terwijl hun hoogste genot hierin bestaat om de gedachtenis aan God geheel te onderdrukken. Zoodanige verkeerdheid kon niet anders weggenomen worden, dan door dat God het zwakke en onwetende volk door allerlei middelen in bedwang hield. Daar het aldus de bedoeling was van den Profeet de geloovigen te vermanen om al hunne blijdschap aan te wenden tot lof van God, noemt hij al de muziekinstrumenten, die toen in gebruik waren, en zegt hun dat deze allen tot den dienst van God aangewend moeten worden.

6. *Alles wat adem heeft.* Omdat het Hebreeuwsche woord *Neshamah* een ademtocht beteekent, en evenzoo ook alles wat leven heeft, of ademt, zou deze zin zich ook kunnen uitstrekken tot alle dieren, gelijk wij in de vorige Psalmen gezien hebben, dat het verkondigen van Gods lof zelfs aan de levenlooze dingen wordt toegeschreven. Maar, evenals onder het woord *vleesch* dikwijls alleen de menschen verstaan worden, zoo zal het niet

ongerijmd wezen dat deze woorden tot de menschen gericht zijn, die, hoewel zij den levensadem met de dieren gemeen hebben, in de eerste plaats en boven de anderen den naam dragen van wezen, die ademen, of wel levende wezens. De reden waarom ik het aldus versta is, dat de Profeet die tot nu toe het volk heeft vermaand, dat aan de ceremoniën der wet gewoon was, om den lof Gods te zingen, zich nu ten slotte tot geheel het menschelijk geslacht richt en stilzwijgend te kennen geeft, dat de tijd zal komen, wanneer deze liederen, die nu alleen in Judea vernomen worden, overal zullen weerklinken. En inderdaad zijn wij door deze profetie saamgevoegd met de Joden in eene zelfde harmonie, opdat God onder ons geëerd worde met de gedurige offeranden des lofs, totdat wij vereenigd met de uitverkoren Engelen in het hemelsch koninkrijk het eeuwig Hallelujah zullen zingen.

EINDE.

